172(x1)
D/3
Duplicate
Vol 11

Natural History

1 of 3

E.A.

of

16

79424

TV SCEPTRA DEVMQZ CONCILIAS

LIBERTAS LIBERTAS

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS

De Reliquis Animalibus exanguibus libri quatuor, post mortem eius editi: Nempe

DE MOLLIBVS, CRVSTACEIS, TESTACEIS, ET ZOOPHYTIS.

AD ILLVSTRISSIMVM SENATVM BONONIENSEM.

Cum Priuilegijs

EX PACE — VBERTAS

Bononiæ apud Io: Baptiſtam Bellagambam. 1606.

ILLVSTRISSIMIS.
AC PRVDENTISSIMIS
SENATORIBVS
BONON.

VNIVERSÆ naturæ contemplatio, quam Romani homines Græco vocabulo philoſophiam nuncupare voluerunt, adeò vtilis, adeò neceſſaria, adeò iucunda ſemper habita fuit, vt nullæ nationes reperiantur, quæ ipſius ſtudium mirum in modum non adamauerint, inque illud omnibus viribus non incubuerint. notum eſt enim Chaldæos, Aegyptios, Græcos, Latinos, Arabes, quique inter Gallos Eubages appellati fuerunt, huic ſcientiæ vehementer fuiſſe addictos: ac poſſem equidem non homines ex vulgo, ſed inter ſuos magni vtiq; nominis, atque auctoritatis complures nominare, qui totam ætatem in pulcherrimarum rerum cognitione traduxerunt, & ſanè vita humana vix conſiſtere poſſe videtur ſine ea præſertim parte, quæ propiùs medicinam reſpicit: Idq; adeò apud omnes in confeſſo eſt, vt inanem omninò laborem ſumptura ſim, ſi pluribus verbis id vobis, AMPLISSIMI VIRI, perſuadere coner: hoc veſtrum toto orbe terrarum nobiliſſimum atque antiquiſſimum Gymnaſium me vera loqui facilè teſtabitur; in quo tot viri omni literarum genere præſtantiſsimi, & in philoſophiæ, ac medicinæ ſtudijs verſati repeririuntur, qui quoddam quaſi ſeminarium omnis eruditionis, ac ſcientiarum appellari mereantur; quis verò tot præmijs, tot ingentibus, ac regijs ſumptibus adeò magnum eruditorum virorum ex omnibus prouincijs, & nationibus ad ſe alliceret, atq; inuitaret, niſi literarum ſtudia magnifacienda eſſe exiſtimaret? Sed reprimam me, ne illud videar extollere velle, quod non ſolùm in hac veſtra Vrbe, atq; vniuerſa Italia cunctis perſpectiſsimum eſt, & exploratiſsimum; ſed apud exteras quoq; nationes ſummis atq; his quidem veriſsimis laudibus cum maxima veſtri nominis commendatione aſsiduè celebratur. tantum dicam inter eos ſummos viros, qui philoſophiæ, reliquarumq; bonarum literarum ſtudijs inclaruerunt, Vlyſſem Aldrouandum, Ciuem veſtrum, meum coniugem, haud infimum locum abhinc quinquaginta fermè annis tenuiſſe, de cuius probitate, atq; eruditione plura fortaſse dicerem, niſi is apprimè eſſet cognitus, & cum aliorum tum multò magis etiam ſuis ſcriptionibus famam ingentem comparaſſet. Is adeò literarum ſtudijs vſq; ab ineunte ætate incenſus fuit, vt nullis laboribus, nullis ſumptibus vnquam pepercerit, vt ad eum eruditionis gradum perueniret, in quo omnes deinde eum conſpexerunt; nec vos eius virtuti præmium denegaſtis, imò verò liberalitate veſtra effeciſtis, vt multò alacriùs ad ea

ſtudia

ſtudia incumberet,in quæ natura valde propendebat. Itaque veſtra ope,& auxilio potuit hinc atque inde corrogare tot ſtirpes, tot animalia, tot meteora, tot foſſilia, quot vix ipſa natura cognita habet, tot ac tam artificioſas picturas, tot ſculpturas, tot libros, tot lucubrationes, tot ſcripta, tot monumenta, quot in ipſius bibliotheca reperiuntur; Quę omnia deinde veſtra eſſe voluit,quòd ita optimè conſeruanda iri certò cognoſceret, præuideret, & à multis grauiſsimis, ac magni iudicij viris ità fore didiciſſet.Omnia enim niſi ritè conſeruentur,pereũt,omnia temporis iniurijs,vt de tineis,blattis,carieq; nihil dicam,obnoxia, omnia conſumit inuidioſa vetuſtas. Periere Principis philoſophorum Ariſtot, Socratis, Platonis, Theophraſti, plurimorumq; aliorum doctiſsimorum virorum præſtantiſsimæ, atq; vtiliſsimæ lucubrationes, peribuntq; deinceps aliæ, niſi Principum fauore,ac beneficentia æternitati commendentur; Vobis igitur VIRI AMPLISSIMI omnia contribuit meus maritus,non tantùm quòd in publicum vſum conſeruari ea cuperet,ſed etiam quia veſtra viuente adhuc illo viderentur. Vos enim,cùm vires eius tot impenſis,ac ſumptibus planè eſſent impares, illum præ cæteris ciuibus omni ſemper fauore,honoribus atque ſuppetijs pro veſtra ſingulari beneuolentia fouiſtis, adeò vt plura etiam quàm quæ reliquit,debere vobis videretur: Cæterùm cùm totam ætatem ſuam ſub vmbra Muſarum, imò ſub vmbra alarum veſtrarum ab ipſis (vt ſic dicam) incunabulis,ſummis cum laboribus tranſegerit, ſolos quoq; literarum, & laborum ſuorum fœtus offerre tantummodò potuit. Et laudabitur fortaſsis ille,quòd ea patriæ ſuæ defenſoribus, protectoribuſq; commiſerit; magis tamen laudabimini vos, qui honoris illius, ac publicæ vtilitatis gratia poſteris communia eſtis facturi. Eſtq; ſanè ingẽs,& generoſus vtriuſq;, veſter,inquam,atq; illius animus, ſed veſter,vt rerum capax maximarum,ſic & in humanitate ampliſsimus, & in amplitudine humaniſsimus:atq; omnia ita in vobis heroica effloreſcunt,triplicíq; funiculo,quod difficillimè rumpitur,prudentia ſcilicet,probitate, ac vnanimitate vſque adeò perpolletis, vt natura tanquam cæterorum hominum immemor,vos ſolos hiſce floſculis perornaſſe videatur. Quid enim in vobis non eſt decorum?quid non ſumma admiratione dignum?quid non ab alijs imitandum? Singula profectò ſufficerent quemuis alium honeſtare, quæ in vobis omnia ſunt conſerta. Et reuera beata eſt Reſpublica veſtra, felices Ciues veſtri, quorum gratia in vobis tantùm ſagaciſsima rerum parens natura poſuerit virtutum vbertatem, qua cuncti dirigantur. Ego autem ſatis feliciter mecum actum intelligam, ſi veſtris auſpicijs præſens opus, alijq; mariti mei labores in manus hominum prodierint. Veſter enim viuificus ſplendor,ea omnia,maximè potis eſt illuſtrare, quando & cæterorum ciuium languentes animos ita recreet, vt pœnè demortuos auris vitalibus reddat, vti non tantùm meus maritus viuis exemplis didicit, verumetiam erga innumeros alios in longè grauioribus cauſis demonſtraſtis. Hoc ergo quicquid muneris eſt, VIRI AMPLISSIMI, religionis,atq; obſeruantiæ erga vos meæ haud dubium pignus benignè ſuſcipite, atque ita ſuſcipite, vt gratum id vobis eſſe cognoſcam. Pulchrè noui maximis maxima etiam deberi, meque vobis, & generis claritate, virtutibus, prudentia, & fortitudine proculdubiò maximis, maximo etiam munere donare debuiſſe: donaſſe tamen minimo, quippe quæ minima præſtare, imò verò nulla, nata ſim. Nihilominus minimum illud dicendum non fuerit, ſi cum maxima illa deuotione, qua vos maximè proſequor, conferatur. Precor itaq; vos, quos velut vnum ex pluribus particulis conflatum corpus appello, vt eodem fauore, quo pœnè labentem Rempublicam literariam ſumma hac ſæculi

calamitate

calamitate ſuſtinetis, omnes mariti mei lucubrationes, labores, & vigilias adiuetis, & vt pulchritudine veſtra videri pulchriores poſſint, veſtræq; vnitatis imagine contra maleuolorum (vt ſunt hodie plurimi) peſtilens virus, & vires, & robur accipiant, & veſtra deniq; prudentia, & virtutum circulis abſolutis, ſeſe ab interitu vindicent, æternitatiſq; ſpeciem conſequantur: quorum tantorũ beneficiorum hocce quod vobis dico, ac nuncupo opus, fuerit monumentum. Me verò veſtro patrocinio pluribus commendarem, niſi mihi quotidie promiſſa veſtræ beneuolentiæ fides inconcuſſa, vobis viciſsim pro me res ipſa ærumnis pluribus iactata hactenus, loqueretur. Valete, ac me, meaq; in veſtram clientelam aſcribere dignemini. Bonon. Calend. Maij. Anno Domini milleſimo ſexcenteſimoſexto.

Amplitudinibus VV. omni officiorum genere addictiſſima.

Franciſca Aldrouanda.

Frater Daniel Mallonius, pro Curia Archiepiſcop. Reuiſor.

Ego Frater Aloyſius Feſta Vrceanus, Magiſter Sacræ Theologiæ, Ordinis Prædicatorum, Vicarius Sanctiſsimæ Inquiſitionis Bononiæ, perlegi hoc Opus præclarum, cuius Titulus eſt Vlyſſis Aldrouandi Philoſophi, & Medici Bonon. de Animalibus exanguibus reliquis quatuor, &c. nihilq; inueni repugnans regulis noui Indicis. Vt poſſit igitur typis mandari, facultatem concedo.

Ita eſt Frater Aloyſius qui ſupra.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

NEMPE

MOLLIBVS,
CRVSTACEIS,
TESTACEIS,
ZOOPHYTIS,

C

Et Primùm DE MOLLIBVS IN GENERE. Cap. I.

PROOEMIVM.

D ANIMALIVM exanguium quatuor genera conſtituit [a] Ariſtoteles: Molle, Cruſtatum, Teſtatum & Inſectum. De hoc autem poſtremo, conſcripto à nobis volumine, nuperque in lucem edito, abundè, ni fallor, dictum eſt: de reliquis tribus, quæ piſces impropriè à [b] Plinio nuncupantur, nunc agemus. Nec erit præter rationem, hoc eodem in tractatu, quæ de Zoophytis (hoc eſt ijs quæ inter plantam & animal natura ambigunt) authores ſcripſere & obſeruauimus nos ipſi, proprio etiã libro docere: Quamuis enim propriè animalia dici non mereantur; tamen cùm multa habeant cum exanguibus communia, ſanè omnino hoc volumine complectenda veniunt. Ariſtot. in libris ſuis de Animalibus eorum naturam perſcrutatus eſt, ſicut multi quoque recentiores; Theophraſtus verò fideliſſimus Ariſtotelis imitator nullibi, quod ſciam, in libris plantarum meminit. Vnde affirmem, Zoophyta rectiùs Animalibus, quàm plantis eſſe annumeranda. A Mollibus exordior, quòd hæc primùm inter omnia exanguia locum ſibi vindicent, ſi ordini à nobilitate, quo in omnibus ferè noſtris hiſtorijs vſi ſumus, inhærere velimus. Eam autem, non ab vſu atq; vtilitate, (ità enim conchylia & cruſtata præcederent,) ſed à corporis partibus di-

[a] *Hiſ. 1. c. 4 & 8. & lib. 4. cap. 1.*

[b] *Li. 9. c. 28.*

metimur, quarum ſanè numero & robore longè præcellunt Mollia. Sed & philoſopho- E
rum princeps & communis preceptor Ariſtoteles hunc ordinem ſecutus fuit, Mollia primo
loco nominans, vti ex his [c] eius verbis videre eſt: Nunc, inquit, ordinem animalium quæ »
ſanguine carent, perſequemur. Genera in hoc ordine plura ſunt, primùm quæ Mollia ap- »
pellauimus, hoc eſt quæ ſanguine carent, & foris carne molli obducta, ſolidum intus mo- »
do ſanguinei generis continent, quale Sepia. Secundum quę cruſtis tenuibus operiuntur, »
hoc eſt partem ſolidam foris, mollem carnoſamq; intus continent. Durum illud eorum »
tegmen, non fragile, ſed colliſile eſt: quale Cancrorum genus & Locuſtarum. Tertium quę »
ſilicea teſta concluſa muniuntur, hoc eſt quibus pars carnea intus, ſolida foris, fragilis atq; »
ruptilis, non colliſilis: quod genus Concharum & Oſtrearum eſt. Hæc ille. Neque ab »
hoc ordine deflexit, quin Ariſtotelem imitatus Plinius, Piſcium, inquit, quidam ſanguine »
carent, de quibus dicemus; ſunt autem tria: in primis quæ Mollia appellantur; deinde con- »
tecta cruſtis tenuibus, poſtremò teſtis concluſa duris. »

[c] Hiſtor. 4. cap. 1.

QVID MOLLE. SYNONYMA. ETYMVM.

MOLLE dicitur omne quod eſt tenerum tactuiq; cedens, cui contrarium,
quod durũ eſt. Cæterùm quę Græci μαλάκια, Latini Mollia appellãt ſunt
ὅσα ἄναιμα ὄντα, ἐκτὸς ἔχει τὸ σαρκῶδες, ἔντος δὲ τὸ στερεὸν, καθάπερ καὶ
τὰ ἔναιμα, οἷον τὸ τῶν σηπίων γένος; id eſt, ſanguine carentia, & foris carne
obducta, ſolidum intus veluti ſanguinea continent, vt Sepia (quemadmo-
dum ſuperiùs quoque à Philoſopho dictum eſt.) Dici etiam μαλακόδερμα
id eſt Molli cute contecta, quidam volunt, præſertim Theodorus Gaza, & eum ſecutus
Rondeletius, nominis affinitate decepti. Nam Hippolytus Saluianus, optimus ſanè Ari-
ſtotelis interpres & diligentiſſimus animalium aquatilium naturæ indagator, hoſce non
ſine ratione reprehendit in ſua de Aquatilibus hiſtoria. ait enim μαλακόδερμα, hoc eſt,
mollem cutem habentia ab Ariſtotile vocari cartilagineorum piſcium oua. Cùm enim
dixiſſet [a] Philoſophus, Cartilaginea verò & Viperæ cùm intra ſe oua generent, mox ani- G
mal foras pariunt; perfectum autem generant ouum, ita enim ex ouo animal gignitur, ex
imperfecto nullum, extra autem non pariunt oua, quia natura frigida ſunt; & non quia ca-
lida, vt quidã volunt; ſtatim ſubiungit, μαλακόδερμα ᾠοῦ γεννῶσι, διὰ γὰρ τὸ εἶναι ὀλιγό-
δερμα, οὐ ξηραίνει αὐτῶν ἡ φύσις τὸ ἔσχατον διὰ μὲν οὖν τὸ ψυχρὰ εἶναι, μαλακόδερμα γεννῶσι,
διὰ δὲ τὸ εἶναι μαλακόδερμα, οὐ θύραζε, διεφθείρετο γὰρ ἄν. Quæ quidem verba (inquit
Saluianus) neque à ſuperioribus diſtinctione capitis vndecimi ſeparare debebat Theodo-
rus; cùm eorum, quæ in illis dicuntur, cauſſam reddant; neque ſic vertere; cute molli inte-
cta generant oua; quod enim caloris exigui ſunt, vltimum ſiccare natura eorum nõ poteſt;
quia igitur frigida ſunt, molle generant: quia molle, non extra, periret enim propter ſuam
mollitiem: ſed ſic potiùs, Molli igitur cute tecta generãt oua; quia enim pauci ſunt caloris,
non exſiccat eorum natura admodum. Quoniam ergo frigida ſunt, cute molli tecta ge-
nerant; quoniam verò molli tecta ſunt cute, non extra; perirent enim vtique. Athenęus
etiam τευθώδη hoc eſt Loligini ſimilia vocat Mollia. Μαλάκια autem cur vocentur, nobis H
manifeſtauit [b] Galenus, dum inquit: Μαλάκια, id eſt, Mollia vocantur neque ſquamam,
neque aſperam, neque teſtaceam cutem habentia, ſed mollem, perinde ac in hominibus eſt:
Vt Polypodes, Sepiæ, Loligines, quæ tangenti quidem mollia videntur: quia neque ſqua-
mas, neque aſperum, neq; teſtaceum tegumentum habeant, duræ autem ſunt carnis. Apud
Ariſtotelem citante [c] Athenæo Mollia ſunt Πολύποδες, ὀσμύλη, ἑλεδώνη, τευθὶς, hoc eſt
Polypi, Ozæna, Heledone, Sepia, Loligo [d] Alibi Mollia ſcribit eſſe Polypos, Sepias, Loli-
gines. [e] Plinius Mollia, inquit, ſunt Loligo, Sepia, Polypus, & cætera eius generis. His ab
alijs annumerari video Leporem marinum & Vrticam, quam poſtremam nos inter Zoo-
phyta & his ſimilia recenſebimus, quamuis perfectum Zoophytum non ſit. Mollia autem
non eſſe clarum eſt: nam neque ſolidam intus habent ſubſtantiam, quæ oſſi proportione-
tur, vt pleraq; Mollia (licet alioqui oſſa, teſte philoſopho, minimè ſint, vt mox patebit) nec
octo pedes, nec mutim, nec atramentum, nec caput intra alueum, nec quaſuis ferè alias
partes, quibus Mollia prædita eſſe deinceps probabimus. Quocirca qui Vrticam & Lepo-
rem marinum inter Mollia retulerunt, nimis latè vocem eam vſurpauêre, & quæuis ani-
malia

Μαλακόδερμα Ariſtoteli non eſſe Zoophyta.

Gazæ & Rondeletij error.

[a] 1. De gen. cap. 10.

Μαλάκια.

[b] Lib. 3. de alimen. facul.

Quot ſint Mollia.

[c] Lib. 7.

[d] Hiſtor. 5. cap. 6.

[e] Lib. 9. cap. 28.

Zoophyta quæ.

A malia ad tactum cedentia, molliq; carne prædita, Mollia nuncuparunt. Nos autem conciſiùs propriùsque, Philoſophum imitati, ſumimus hanc vocem, & de omnibus, quæ Mollibus propriè dictis conueniunt, hæc in genere ſcribimus.

DESCRIPTIO, ET PARTIVM ANATOME.

MOLLIA oſſibus & viſceribus carere, qualemq; habeant carnem, his verbis docet [a] Ariſtoteles: Videntur, inquit, nihil oſſis, nihil terreni diſcretum habere, quod dignum effatu ſit; ſed mollia ferè tota, carnoſa & tactui cedentia. Ne tamen corpus eorum facilè pereat, modo illorum quæ carne laſſiuiunt, naturam inter carnem & neruum obtinent. Mollis enim vt caro eſt, ſed intendi poteſt, vt neruus. Fiſſilis autem caro eorum non in directum, ſed in anfractum: ita enim ad vires commodior eſſe poteſt. Sed loco oſſium habent quod piſcium ſpinis proportionetur omnia excepto Polypo; Nam Sepiæ habent quod ſepium vocant & Loligines quod gladiolum, vt poſtea probabimus, quãuis quidam partem hanc duram ac ſolidam os appellare voluerint. Exteriores partes omnibus ſunt tres præcipuæ, caput (κεφαλὴ) pedes (οἱ πόδες) ſiue brachia, quæ quandoque Ariſtoteles πλεκτάνας vocauit, Gaza crura, barbas, cirros interpretatur, tum etiam τὸ κύτος ἀδιόριστον, id eſt alueus indiſcretus, ſeu ſinus eodem interprete. Non laudat Zoographus quibus cirrhus cum aſpiratione ſcribitur, quòd huius vocabuli origo Græca nõ videatur, niſi quis fortè à verbo κείρειν deducat, ſiue quod capillamentum huiuſmodi tonderi idoneum ſit, vtpote prominens vel pendulum: ſiue contrario ſenſu, quòd minimè tondeatur. Vnde cirim vel cirrhidem auem aliqui notam volunt. Κιῤῥὸς quidem Græcis color eſt, quem Latinè giluum dicimus. Idem Zoographus rectè putat κύτος apud Ariſtotelem non benè penanflecti, quanquam & in alijs locis ſæpius, tum in Ariſtotelis, tum in aliorum libris, modo penanflexum, modo paroxytonum inueniat. Sed quoniam penultima breuis, omnino peracuendum cenſet. Caput verò omnibus contrà quàm cæteris animalibus inter crura continetur & ventrem, teſte Philoſopho: Vnde [b] Plinius de Mollibus loquens ſumnatim: His, inquit, caput inter pedes & ventrem. in capite os eſt & in hoc bini dentes. Vt ex hiſce [c] Philoſophi verbis patet. Μετὰ δὲ τοὺς πόδας ἡ κεφαλή ἐστι, ἁπάντων ἐν μέσῳ τῶν ποδῶν τῶν καλουμένων πλεκτανῶν. ταύτης δὲ τὸ μὲν ἐστι στόμα, ἐν ᾧ εἰσὶ δύο ὀδόντες. Caput omnibus inter brachia: eius pars oris habitus eſt, in quo dentes duo. Quæ Ariſtotelis verba, Athenæus ſic tranſcripſit. Τὴν σηπίαν, inquit, Ἀριστοτέλης φησὶ πόδας ἔχειν ὀκτὼ, ὧν τοὺς ὑπὸ κάτω δύο μεγίστους, προβοσκίδας δύο, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ στόμα. ἔχει δὲ καὶ ὀδόντας δύο, τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω. Sepiæ ſcripſit Ariſtoteles octo pedes eſſe, ſub his duos maximos, ſcilicet promuſcides duas, inter hos verò oculos & os, atque dentes duos, alterum ſuperiorem, alterum inferiorem. Cæterùm roſtrum rectius, os denteſq; appellanda ſunt, vti doctiſſimè Rondeletius diſſeruit. Eſt enim hæc pars (os nimirum & dentes) adunco carniuorarum roſtro perquam ſimilis ex partibus duabus compoſito, ſuperiore, & inferiore, commiſſura pyxidata, vt loquitur Rondeletius, ita vt inferior intret in ſuperiorem. Partes itaque huius roſtri, ſuperiorem ſcilicet & inferiorem dentes videtur appellaſſe Philoſophus. Sed cùm immobiles ſint, neque firmè innitantur ad laniandam & retinendam prædam, non ſatis propriè dentes dicentur, ſed potius ῥύγχος. Carent lingua Mollia, ſed vice eius carnoſum quiddam in ore gerunt, quo voluptatem diſcernant eſculentorum, vti apud [d] Philoſophum ſcriptum reperio. Inſuper habent in capite oculos binos grandiuſculos, quibus diſcrimen exigua quædam præſtat cartilago, continens cerebrum paruulum. Pedes quoque omnia obtinent in parte priore, cuius cauſam hiſce verbis tradidit Ariſtoteles: Pedes (habent) parti priori vinctos circum caput, infra oculos circa os, & dentes. Sed cùm cætera animalia quibus pedes, aut parte priore poſterioreuè eos habeant, aut latere, vt ea quæ multis pedibus innituntur, & ſanguine carent, hoc vnum genus (Molle nimirum) parte, quam priorem in eo capimus, omne continet. Cuius rei cauſa eſt, quòd pars eius poſterior, ad priorem adducta eſt, extremaq; coeunt & confunduntur, quomodo Turbinatis inter teſtata accidit. genus enim teſtatum omnino partim Cruſtatis, partim Mollibus ſimile eſt. Qua enim foris terrenam portionem, intus carneam habent, Cruſtatis aſſimilantur: qua autem forma eiuſmodi corporis conſtat, cum

Margin notes: Oſſibus & Viſcerib us carere. — [a] 2. de par. cap. 8. — B — Sepium quid, & gladiolus. — Exteriores partes. — Cirri vt ſcribendum, & vnde dicantur. — κύτος. — Caput. — C — [b] Lib. 9. c. 28. — [c] 4. de par. ani. cap. 1. — Pedes. — Roſtrum. — D — Lingua carent. — [d] De part. 4. cap. 5. — Oculi. — Pedes cur in parte priore.

Mollibus conuenit omne quodammodo, ſed præcipuè quæ ex Turbinatis cuniculo in an- E
fractum contorquentur. Natura enim horum vtrorumq; perinde ſe habet, quaſi quis di- „
recta linea (vt in quadrupedum & hominum genere eſt) primum extrema linea parte os ſi- „
tum intelligat: qua a: mox ſtomachum, qua b: tum ventrem, qua c: deinde inteſtinum vſque „
in oſtium excrementi, qua d: hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt, & caput, pectusq; „
locum obtinent primum. Reliqua eorum ipſorum gratia, aut motus cauſa à natura adie- „
cta ſunt, vt priora poſterioraq; crura. In cruſtatis etiam inſectisq; ordo interiorũ eodem „
modo conſtare vult, ſed officijs exteriorum motionum differt à ſanguineo genere. At ve- „
rò Mollia & Turbinata inter ſe quidem proximè conſtant, ſed ijs è conuerſo: finis enim „
ad principium flectitur, quaſi quis lineam efflectendo ducat d ad a. Cum enim ità partes „
interiores ijs collocentur, ambit alueus, qui in Polypis tum caput vocatur, qualis in te- „
ſtato genere Turbo eſt. Nec aliud intereſt niſi quod alterius molle, quod ambit eſt: alte- „
rius duro tegmine carnem natura complexa eſt, vt ſeruentur cùm difficulter moueantur. „
Hinc fit vt excrementa tam Mollibus, quàm Turbinatis meatu ori vicino emittatur: quan- „
quam Mollibus infrà, Turbinatis à latere. Hac de cauſa pedes Mollium ità poſiti ſunt & „
Pedes quot omnib. contrà quàm cæterorum. Hactenus ille. Pedes quoque ſunt omnibus octoni, ſed ſingu-
lis eorum generibus diuerſi. Quibuſdam enim pedibus acetabula, cirramentaq; ſunt, quæ F
vim contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui medici
indere ſolebant. Ita enim fibris implexa ſunt, quibus caruncQulas cæteraq; cedentia tra-
hant. quippe quæ laxa præhendant, intenta premant, & retineant, cum pars interior tota
contingat, atque amplectatur. Sunt etiam quibus pedes breues, & inutiles, binæq; pro-
muſcides prælongæ, quibus veluti anchoris innitantur, ſeque ſtabiliant modo nauigij, ne
æſtu maris, aut tempeſtate vrgente de ſaxis deturbentur, venentur etiam procul, orique
è longinquo admoueant. Itaque non aliud habent, quo capere admouereq; poſſint, niſi
aut pedes, aut promuſcides aut acetabula ſiue cirramenta, quæ (vt dixi) pro manibus obti-
nent ad vim tum inferendam, tum propulſandam, atque etiam ad cætera vitæ munera ne-
Fiſtula. ceſſaria obeunda. Fiſtulam ante alueum ſupra caput & brachia gerunt cauam, quam mo-
dò in dextram partem, modo in ſiniſtram transferunt; hac mare tranſmittunt, & quantum
[e] Hiſtor. 4. cap.1. ſuo admiſerint alueo, quoties ore aliquid capiunt, vt teſtatum reliquerunt [e] Ariſtoteles &
[f] Plinius. Sed Theodorus Gaza in hoc Ariſtotelis loco, fiſtulam hanc Polypo tantùm tri- G
[f] Lib.9.c.12 buere videtur. VVottonus ait perobſcurè hęc pronunciaſſe Ariſtotelem, ſed longè aper-
tiùs eadem in libro de reſpiratione explicaſſe, vbi apertè Mollibus omnibus fiſtulam ineſ-
[g] Hiſtor. 8. cap.2. ſe cerebro oſtendit. Et rurſus [g] alibi cauſam reddens, cur fiſtulam habeant, inquit: Qui- „
bus autem per cibum humor illabitur, ijs fiſtula in ſanguineo genere data eſt. Mollibus „
etiam & cruſtaceis hoc idem adhibitum eſt: Nam & ea quoque humorem propter cibum „
[h] De gener. animal.1. c. 15. accipere coguntur. Fiſtula hæc modo ab [h] Ariſtotele dicitur αὐλὸς, modò μυκτὴρ, Ga-
za narem transfert. Dubitant quidam num pro hoc vocabulo legendum ſit apud eundem
φυσητὴρ, quo vocabulo ſæpe vtitur, cùm balænarum & cætacei generis animalium men-
tionem facit. Sanè vbi apud Ariſtotelem de Loliginum coitu loquentem in Græcis legi-
tur μυκτῆρα aut φυτῆρα, Zoographus legendum putat φυσητῆρα. Plinius tamen hunc Ari-
ſtotelis locum tranſcribens nares tranſtuliſſe videtur, & per conſequens μυκτῆρα in co-
dice Græco Ariſtotelis legiſſe, cùm inquit: Crine vno fæminæ naribus adnexo. Aelianus „
etiam de cetis Gedroſijs eandem partem μυκτῆρας id eſt nares appellare videtur. quapro-
Pinnulæ. pter nihil videtur eo loco mutandum. Pinnulam habent omnia circundantem alueum,
[i] De par. ani.4. c.10. cauſam cur eam habeant, dat [i] Philoſophus; vt, inquit, natent, & ſe dirigant, vt volucres H
cauda pennis condita, & piſces ſua penna cartilaginata. Alueus à capite amplioris capa-
Alueus. citatis propenſus: eius caro fiſſilis eſt, non per directum, ſed in orbem, cuteq; intecta eſt.
Cutis. Verùm quamuis cutem Ariſtoteles & Plinius tribuant; tamen reipſa inquit Saluianus cu-
[k] Lib. 9. c. 12. te carere videntur. Quod [k] Plinius etiam (cuius in hac re admiranda diligentia) compro-
bat inquiens: Aquatilium tegmenta plura ſunt: alia corio & pilo teguntur, vt vituli & Hip- „
popotami, alia corio tantùm, vt delphini: cortice vt teſtudines: ſilicum duritia, vt Oſtreæ, „
& Conchæ: cruſtis vt locuſtæ: cruſtis & ſpinis, vt Echini: ſquamis, vt piſces: aſpera cute, vt „
ſquatinæ; qua lignum & robora poliuntur: molli, vt murænæ: alia nulla, vt Polypi. In cor-
Capillamẽta & eorum vſus. pore quoque omnium, quædam capillamenta habentur; quæ quidem in toto eorum latere
conſpici ſolent: ὀςλίγγας vocat Scholiaſtes Nicandri, Ariſtoteles τριχώδη. Eorum vſus
Cerebrum. iudicio Rondeletij eſt, qui branchiarum in reliquis piſcibus. Huiuſmodi branchiæ ſunt in
[l] 1. Hiſtor. cap.16. Cancris & alijs Cruſtatis. Quantũ verò ad interiora attinet, omnibus Mollibus cerebrum
datum: Sic enim [l] Ariſtoteles: Cerebrum autem ijs omnibus eſt, quę ſanguinem obtinent, „

A & ob eam rem ſanguinea appellantur, atque etiam quæ Mollia nomine ſpeciali vocantur. Quod Plinius quoque confirmat dicens: Cerebrum omnia habent animalia, quæ ſanguinem: etiam in mari quæ Mollia appellauimus, quamuis careant ſanguine, vt Polypi. Id tamen minimè cerebrum cenſendum erit, ſed quid proportione reſpondens cerebro, à quo ſentiendi mouendiq; facultas dimanat in omnes corporis partes. Sed non tacebo quòd [m] Ariſtoteles, cùm ſentiendi vim à corde, non à cerebro proficiſci putet, partẽ in Mollibus *μύτιν* dictam principatum ſentiendi obtinere dicat, ac ſi hæc eſſet *ἀνάλογος* cordi; ſic enim ſcribit: Sed habent illud quoq;, inquit, oportet, quod ei parti proportionetur, cui ſentiendi principatus in ſanguineo genere mandatus eſt: hoc enim in omnibus animalibus ineſſe neceſſe eſt. Ergo Mollibus id membrana continetur humidum, per quod gula in ventrem pertendit, admota prius tergo (ſic Gaza, ego verò adnata magis tergo, *προσπέφυκε πρὸς τὰ πρανῆ μᾶλλον*) mutis id à nonnullis dicitur. Hactenùs ille, qui & humidam corpulentamq; partem eam eſſe ſubdit, tendereq; per eam mediam ſtomachum ſiue gulam. Nam, inquit, ſi inter eam & tergum poſitus eſſet, diſtendi æquè non poſſet cibo ingrediente, propter dorſi duritiam. Inteſtinum à mute natura ſemouit, extraq; poſuit, & atramentum inteſtino annexuit, vt quamplurimum diſtaret ab aditu, & pars ſordida à nobili & principe

B procul haberetur. Partem hanc cordi proportionari & ſitus ipſe oſtendit, cùm idem ſit & dulcedo humoris, tanquam concocta & ſanguinea quædam. Et [n] alio rurſus in loco, Mollium nullis ineſſe viſcera ſcribit, ſed tantùm partem eam quam mutem appellant, & atrum quendam humorem, quem atramentum nominant, *τὸν θολὸν*, alij vt Athenæus & Dioſcorides *τὸ μέλαν*. Hoc ſcribit [o] Plinius pro ſanguine ijs ineſſe, de Sepia mare ac fœmina ſic loquens: Ambo autem vbi ſenſère ſe apprehendi, effuſo atramento, quod pro ſanguine his eſt, infuſcata aqua abſcunduntur. Rondeletius bili potiùs reſpondere putat. Natura enim, inquit, vel quòd pro ſanguine eſt nutrimenti cauſa, veluti theſaurum diligenter ſeruat, minimè autem in quolibet metu effundit. Præterea meatus nullus eſt venæ proportione reſpondens, quo alendi corporis cauſa in vniuerſum corpus diſtribuatur. Quare ſatiùs eſſe duxerim excrementum appellare, quod ab alimento ſecretum in veſica reponitur, quoque natura imminente periculo, tuendi huiuſmodi piſcium generis cauſa abutitur. Nam quoties metu perterrentur, hoc atro humore aquam infuſcant, ſibiq; nigrorem ſeptum proponunt & turbulentiam quaſi, quo ſe abſcondant. Quocirca excrementum eſ-

C ſe cenſet quoque ante Rondeletium [p] Ariſtoteles, & non aliter quàm in auibus ſedimentum album in terreo earum excremento innaſci. Non enim ſecus quàm aues veſica carent hæc Mollia, quantumq; terrenum maximè ſit, in atramentum ſecernitur. Tunica autem id continetur membranea (quam *μήκωνα* appellauit Ariſtoteles, Gaza papauer vertit) exitum, finemq; habens, quà alui excrementa emittunt, parte quæ fiſtula vocatur, quæ in ſupinis poſita eſt. Sed & aliarum partium interiorum meminit Philoſophus, de quibus ſic ſcriptum reliquit: Os autem, inquit, gula eorum excipit anguſta, quam ſequitur guttur (*πρόλοβος*, ingluuies) ampliuſculum neque (non) abſimile auibus: cui iungitur venter tanquam omaſum (abomaſum VVottonus *ἤνυστρον*) facie clauiculæ buccinorum. Inteſtinum ab eo tenue, partem repens ſuperiorem ad os fertur, quod laxius (*παχύτερον*) quàm gula eſt. & paulò poſt dat rationem, cur haſce partes habeant, nimirum ingluuiem & abomaſum. Habent, inquit, hæc (Mollia) ita eas partes eadem de cauſa, qua aues. Neque enim eorum vllum poteſt commolere cibum: itaque ingluuies ventri præiacet. Sepiæ quoque Loliginiq; tum maiori tum minori partes duræ ac ſolidæ intus per corporis prona continentur, quas non eodem appellant nomine: Sed quod inſertum Sepijs eſt, ſepium vocant, quod

D Loliginibus *ξίφος*, id eſt gladiolum, vti poſtea planiùs explicabitur.

[m] 4. de par. cap. 5.

Mutis.

[n] Hiſtor. 4. cap. 1.

[o] Lib. 9. cap. 29.

[p] De par. 4. cap. 5.

Partes duras, ac ſolidas intus contineri.

SENSVS.

SOMNIARE quoque omnes hoſce Molles piſces ſcribit [a] Ariſtoteles, vt cætera aquatilia, dormireq; vt piſces propriè dictos. Vnde veriſimile eſt, ſenſibus externis, vt viſu, olfactu, ac guſtu valere. Viſum quoque eis ineſſe manifeſtum faciunt oculi, quos magnos eſſe ſuprà ex Philoſopho dixi. quamuis num acutè cernant, nullibi ſcripſerit. Olfactu admodum ac guſtu valere ex his [b] eius verbis colligimus: Nam & Sepiæ, inquit, & Polypi odore eſcarum alliciuntur: & Polypi ità adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, ſed truncari potius patiantur. At verò pulicaria herba (*κονύζα*) admota protinus ab odore eius

Somnus.

[a] Hiſtor. 4. cap. 14.

[b] Hiſt. 4. c. 8

reſilire dicuntur. Guſtus etiam ſimilis eſt ratio, interdum enim cibum perſequuntur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur &c. Tactu verò ſentire omnibus datum eſt animantibus. De auditu nihil certi manifeſtiq; habetur. E

SEXVS.

[a] 1. de gen. cap. 1. [b] 1. de gen. cap. 3. [c] Hiſtor. 4. cap. 1.

ARISTOTELES[a] agens de animalium exanguium ſexu, Mollibus quoque vtrunque ineſſe tradit: [b] Alibiq; vuluas bifidas, ac teſtes geminos iuxta genitale in cunctis reperiri ait. Differunt autem fæminæ à maribus [c] eodem teſte, quòd mas prona ſui corporis nigriora ſupinis potius, parteſq; omnes aſperiores habeat, quàm fęmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorem. In mare quoque meatus quidam ſubditus gulæ à cerebro in ima aluei pertendit, idq; ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur: in fœmina duplex illud idem ſupraq; poſitum habetur. Vtroque tamen in ſexu corpuſcula quædam ſubrubra parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur. F

LOCVS. VICTVS.

Cur non ſint in Ponto. [a] Lib. 9. Hiſtor. c. 28.

CVM ſanguine carentia natura ſint frigida, in lacu aut dulcibus aquis naſci non poſſunt, vnde & Mollia in ſalſis aquis gignuntur: non tamen omnia eodem in loco, etenim quędam in alto mari, quædam prope littus degunt. Omnia autem reſpuunt aquam ſalſam potulentiorem. Quo circa in Ponto Mollia non ſunt, vti prodidit [a] Ariſtoteles. Idem omnia carniuora eſſe ſcripſit, ſolaq; carne veſci. Loligines namque & Sepias piſces maiores euincere, Conchulis delectari Polypos.

NATVRA. MORES.

[a] Quæſt. natur. Pauida eſſe. Atramenti effuſio ob pauorem. [b] 4. de par. cap. 5.

MOLLIVM omne genus autore [a] Plutarcho, frigus difficulter fert ob carnis nuditatem & tenuitatem. Nulla enim cute, aut ſquama integuntur, intuſq; duras habent oſſeaſq; partes. Pauida autem ſunt, ob ſanguinis inopiam & naturam frigidam, vnde etiam parum viuunt: biennium enim non ſuperant, aut rarò, vt docet Ariſtoteles. Quod autem meticuloſa admodum ſint Mollia, declarat atramenti effuſio, quemadmodum placuit [b] Philoſopho his verbis: Sed cùm exanguia ſunt (Mollia) ob eam rem refrigerata & pauida, hinc vt hominum nonnullis per metum funditur aluus, aut excrementum veſicæ profluit, ſic ijs accidit neceſſariò, vt metu perculſa effundantur: ſed natura hoc excremento ad præſidium, & tutelam eorum abutitur. Nullam ijs eſſe vocē aut ſonum, idem autor eſt. G

COITVS, PARTVS, GENERATIO.

[a] 3. de gen. cap. 8. Quomodo coeant. [b] 1. de gen. cap. 15.

PARTVS quoque eorum ſimilis Cartilagineorum partui, teſte [a] Ariſtotele, qui ea coire diuq; in venere morari his verbis teſtatur. Pariunt enim, ea (Mollia) quoque per coitum; & quidem ſępe mas coniunctus cum fęmina viſus eſt. Quamobrem hinc etiam hiſtoricè nequaquam illi dicere videntur, qui piſces omnes fœminas eſſe autumant, nec per coitum parere. Hæc enim oriri per coitum arbitrari, illa verò non, mirum eſt. Aut ſi hæc ita parere illos latuit, indicium imperitiæ eſt. Diutiùs hæc quàm cætera coeunt, more inſectorum, ratione. Sunt enim exanguia, & ob eam rem frigida natura. At quomodo coeant, [b] alibi ſic ſcribit: Mollia ore coeunt, renixu complexuq; mutuo brachiorum. ſic enim coniūgi neceſſe eſt: quoniam natura exitum excrementi in os inflectendo adduxerit, vt antea dictum eſt, cùm de partibus ageremus. Habere fœminas omnes in hoc genere membrum vuluale, apertum eſt. Continet enim primo ouum indiſcretum, mox diſcretum in plura, & pariunt omnia imperfecta, modo ouiparorum piſcium. Meatus ille interior excrementi & vuluæ eſt, tum in ijs tum etiam in Cruſtatis. Eſt enim qua ſemem genitale H

per

A per meatum emittant,idq; parte corporis ſupina, qua putamen diſtat, & mare illabitur,faciunt. Quamobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam ſi mas ſiue ſemen, ſiue membrum,aut aliquam virtutem,ſiue vim aliam mittat, admoueri ad meatum vulualem neceſſe eſt. Et paulo pòſt: Interdum, inquit, tergis quoque Mollia copulantur. Sed generationiſnè gratia,an alia cauſa,nondum exploratum. Oua autem eorum cum imperfecta ſint foras excluſa,augentur more Vermium, vt idem [c] autor tradit: Sed vim vitalem à maris aſperſo ſemine habere eſt neceſſe more piſcium, [d] eodem teſte. Fœminis, inquit, huius generis mares aſpergunt, quomodo ouis mares genere piſcium: redduntúrq; oua eorum glutino cohærentia,ad ſpeciem vuę. Cæterùm quòd dicat oua,cùm eduntur,glutino eſſe coniuncta & oblita,id ad eorum tutelam à natura factum. Sed alibi clariùs non niſi in Sepijs viſum eſſe ſcribit,[e] quòd mas oua,quæ fœmina ediderit, perſequatur. Sed tamen in reliquis eiuſdem generis(intelligit autem reliqua Mollia)fieri,rationem eſſe. Quæcunque autem oua vitale virus attigerunt, ex ijs animalcula naſcuntur, vt in Piſcium hiſtoria clariùs explicabitur. Pariunt verno tempore,& Sepia in primis: ouaq; habent candida, quæ tempore arenida (Ψαθυρὰ) euadunt, veluti & illa quæ Cruſtata edunt.

Oua vt augeantur.
[c] Hiſtor: 5. cap.17.
[d] 3. de gen. cap.8.
[e] Hiſtor. 6. cap.13.

B

VSVS IN CIBIS.

MOLLIA eſui fuere omnia olim, & nunc etiam in culinam recepta ſunt, exceptis paucis Polyporum generibus. Quæ autem cibis idonea ſunt, præſtant cùm ſunt grauida, vt prodit Athenæus. Et[a] Ariſtoteles diſputans probanſq; ſemen non eſſe in muliere,quòd habeant menſtrua,ſubiũgit:Generis etiam exanguis Mollia & cruſtata optima ſunt,cùm vtero gerunt. Quod enim ſanguine carent,nec pinguedo in ijs conſiſtit, hinc proportionale pinguedinis ſecernitur in ſeminale excrementum. Et iterum [b] alibi: Mollia etiam præſtant,cùm grauida ſunt,vt Loligines,Sepiæ,Polypi. Duræ ſunt carnis,vt ſcribũt Aegineta, Galenus, Athenæus,cuius rei rationem his verbis [c] Cardanus reddere conatur. Quæ igitur,inquit,Mollia ſunt,quoniam cute ſola teguntur, ideo duriſſimam carnem ſortita ſunt:fluctibus enim aliter obtunderentur, & cuiuſcunque minimi piſcis iniuriæ expoſiti eſſent,ob id duriſſima ſunt carne & difficillimæ concoctionis. C Et pòſt. Ergo,inquit, quæ Mollia ſunt,adeo concoctu difficilia ſunt,vt oculos grauent, inquit Hippocrates. Vt teſtatur [d] Galenus,craſſo glutinoſoq; ſucco conſtant, ſicuti cetacei piſces.[e] Alibi exiguum etiam in ſe ſuccum ſalſum continere ſcribit, crudumq; ſuccum copiosè ſuppeditare, ſi tamen coquantur plurimum corpori alimentum exhibere. Diphilus apud Athenæum flatus inſuper addit parere,quocirca Venerem proritare, elixataq; probiora effici & vtiliora quoniam humores quos iniquiores obtinent, eluantur; Vnde caro ipſorum durior efficitur. Oua quoque Mollium in cibum olim videntur recepta, cùm dicat Ariſtoteles partem quandam in ijs nullius eſſe ſaporis, ac ſi reliqua ouorum eſui eſſent ac guſtui grata. Nam ait. In mollium genere oua quiddam habere proportione reſpondens ei,quod nigricat in ouis Echinorũ,& parti creditum eſt ſuperiori,ex origine pendens, amarũ nec eſculentum: & quanquam,inquit,in his id colore differat, inguſtabile tamen & eſui ineptum eſt.

[a] 1. de gen. cap.19.
[b] Hiſtor.8. cap.vlt.
[c] in Aphor. Hipp.lib.2. 18.
[d] Lib.de bo. & vti.ſuc.
[e] 3.de alim. fac.
Oua num edantur.

D

DE POLYPO. Cap. II.

ORDINIS RATIO.

EX recẽtioribus,qui de Malachijs ſiue Mollibus vocatis animalibus ſcripſerunt,alij à Sepia,alij à Polypo exordium ſumpſere.Sed qui à Polypo inceperunt,ij meo iuditio,rectiùs fecere, ob præſtantiam & dignitatem, quâ longè hic cæteris Mollibus præcellit. Tanto in primis corporis robore valet, vt ne fortiſſimo quadrupedum leoni (ſi daretur occaſio) cederet. Hominem ſanè vehementi brachiorum amplexu è nauis medio in altum mare detrahere, quin conficere, cernitur, & quod amplius eſt, ingentem hominum multitudinem ſolus ſuſtinere,adeo vt ægrè confici poſſit. Quod ſi Leoni faciendum foret,nil quidquam fortius præſtare poſſet. Vt iam aquilam omnium auium reginam & for-

Polypi fortitudo.
Hominem interficit.
Aquilam vincit.

for-

fortiſſimam quis non miretur amplius ab eo pertinacibus circumplexam cirris in altum E protractam pelagus, & minimo negotio interfectam. Cæterùm longè in eo admirabilior erit ingenij calliditas, quàm robur illud quod prædicauimus, ſi quanta verſutia victum ſibi venetur, præfari velimus. Nec minus etiam in eo laudabile dicemus, quòd terram petat, & aſpera perambulet loca, quod profectò nulli ex Mollium genere à natura datum eſt. Sic enim duplicis (vt ità dicam) naturæ videtur particeps, vt cum Piſcibus, & terreſtribus quadrupedibus conuenire poſſit. Haſce igitur nos ob rationes de Polypo primùm dicemus, eo quem in omnibus noſtris hiſtorijs ſeruamus, ordine.

Ingenium vafrum.

Polypi ambigua natura.

ÆQVIVOCA.

APVD Hippocratem & [a] Cornelium Celſum Polypus eſt caruncula modò alba, modò ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet, modò retrò per id foramen quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, tantum ſumit incrementum, vt poſt vuam conſpici poſſit: ſtrangulatq; hominem, maximè auſtro aut euro flante, fereque mollis F eſt & rarò dura, eaq; verò magis ſpiritum impedit & nares dilatat, qua ferè καρκινώδης eſt. Paulus Aegineta, Polypus, inquit, tumor eſt præter naturam in naribus conſiſtens à ſimilitudine marini Polypi nominatus, quod eius carni ſimilis ſit. At Galenus Polypum à multitudine pedum dici ait: vt enim, inquit, illi multas habent inciſuras ſeu inciſiones, contumeſcuntq; & increſcunt: ſic morbus iſte eodem modo. In hac ſignificatione & Horatius quoque vtitur:

Polypus an grauis hirſutis cubet hircus in vndis.

Vnde polypoſus apud Martialem:

Naſutum volo, nolo Polypoſum.

Πολύπους quoque apud Græcos dicitur multos habens pedes, multipes: hinc πολύποδα Ζῶα apud Platonem dicuntur animalia multos habentia pedes, vt ἄποδα nullos. Item πολύποδες dicuntur beſtiolæ quædam multipedes: Cutiones nonnulli, alij porcelliones appellant: nos ὀνίσκους nominauimus in noſtro de Inſectis volumine. Πολύποδες εἶδος ἰχθύων, ἢ εἶδος φθειρῶν. Heſychius. G

[a] Lib. 6. de med. cap. 8.

Morbus narium dict° Polypus, & vnde dict°.

Polypus quid.

Cutiones.

SYNONYMA, ETYMON.

POLYPI vocabulum Latini à Græcis mutuarunt teſte Varrone: ſoletq; in maſculino genere efferri: Lucilius tamen apud Nonium in fœminino vſus fuit; vti ex eius hiſce verbis corruptis liquet:

Pauliſper cui medentia medem hac ſe vt Polypus ipſa.

Syllabam primam producit Horatius, Martialis, & Ouidius, qui inquit:

—— deprehenſum Polypus hoſtem

Continet

Vnde nonnulli malè adagiorum autorem ex Theognide trāſtuliſſe cenſent hunc verſum.

Πουλύπου ὀργὴν ἴσχε πολυπλόκου.

Mentem habeas vafri Polypi.

Quod primam ſyllabam corripuerit. Ego verò apud Latinos & produci & corripi poſſe H Græcorum imitatione exiſtimo. Nam prima ſyllaba apud eos natura breuis eſt. Πολύπους enim Atticè dicitur apud [a] Athenæum: Item πόλυπος proparoxytonum. Iones, Dores & Aeoles per ω ipſum enunciant Πώλυπον dicentes: πωλύπουν dixit Epicharmus Πωλύπουν διζώμενος Polypum inueſtigans. Huic quoque reſpondet Πῶλυψ ex Diphylo apud Athenæum: ὁ πώλυψ, inquit, συνεργεῖ τοῖς ἀφροδισίοις. [b] Euſtathius alibi Doricum tantùm & Aeolicum eſſe dicit nomen πώλυπος. Ionicum ſanè non videtur. Quippe Iones o paruum, non in ω magnum mutare ſolent, ſed o paruo adijcere υ. Vnde apud Hippocratem Ionica dialecto vtentem πουλύποδας legimus. Et quanquam Attici cum Ionibus quædam communia habent: Atticè tamen πολύπους dicitur, vt & Ariſtoteles vſurpat. Quod ſi horum vtrumq; Atticum eſſe aliquis malit cum Euſtathio: Ionicum faciemus πουλύπους paroxytonum, à quo genitiuus πουλύποδος fieri poteſt, à πούλοπος proparoxytono non poteſt: nō enim aliter flecti poteſt, quàm vt λόγος. Πόλυπον dicere Aeoles ſcribit Athenęus, ſed

Polypus vnde dict°.

[a] Lib. 7.

[b] Odys. α.

A ſed ſcribendū per ω ex Euſtathio. Ariſtophanes τὸν πολύπουν μοὶ ἔθηκεν. Et rurſus: Πηγαὶ λέγονται πουλύπου πιλουμένου. Et Plato Comicus: ὥσπερ τοὺς πολύποδας πρωτιςασι. Itaq; pro diuerſis dialectis hæc omnia erunt vſitata: Πολύπους, Πουλύπους, Πουλυπος, Πώλυπος, Πολύπους, Πώλυψ. Antiphilus Bizantius in quodam epigrammate πουλυπόδην dixit, à recto πουλυπόδης. Inuenio & apud Oppianum in caſu recto Πουλύποδος legi quorundam ſententia, ego potiùs genetiui caſus eſſe exiſtimo, & à πλεκτὴ regi, quod πλεκτάνας hoc eſt cirros ſignificat. Dicitur autem πολύπους à multitudine pedum teſte Galeno. Etymum.
Ποῦς enim apud Græcos pedem ſignificat, quod in caſu accuſatiuo πόδα facit. Animaduertendū tamen eſt accuſandi caſum compoſita ab hoc diuerſa habere, ſcilicet πολύπουν, οἰδίπουν, τρίπουν, quod Euſtathius ex Athenæo obſeruauit. Ανόςεος, id eſt exos pro Polypo accipitur, epitheton ſcilicet loco ſubſtantiui apud Heſiodum. Ανόςεος. Lacedemonij tamen Polypum ſubſtantiuè & ſimpliciter ἀνόςεον vocant, autoribus Elitarcho in gloſſis, & Proclo in Heſiodum. Onos, ſiue Aſinus marinus. Onos ideſt aſinus marinus, quem quidam Pulpum (Polypum) dicunt, alij octapodem. [c] Kiranides. [c] *Lib.* 4. Pulpum enim aliqui recentiores indocti nominant, voce vulgari in Latinam terminationem deflexa, vt Syluaticus, & Gerardus Cremonenſis, qui Kiranidem tranſtulit. Pulpus.
B Albertus Magnus Multipedem nominat, Græco nomine ſimpliciter tranſlato, eodemq; ſenſu compoſito. Multipes. Octapodia pro Polypis apud Pſellum leguuntur, diminutiuo nomine. Octapodia. Hodiè enim in Græcia Octapodi dicuntur, & à quibuſdam ibi ineptiùs Catapodi. Catapodi. Polpo Italis: ſed Venetis Folpo, & Genuenſibus Porpo, Hetruſcis peſce Malattia. Hiſpanis Pulpo. Gallis vt Narbonenſibus Poulpe, alibi Poupe, & Purpe. Nortmanis Bougre. Maſilienſibus Seechepoupe. Quare Gillius rectè ſcripſit Polypum vbiq; ferè gentium nomen retinere. Illyrijs Hobotnizaza. Angli qui Vectam inſulam incolunt vocant à Pourcuuel, vt à quodam Anglo accepit Zoographus: alij quidam à Prexe, vt à Iohanne Fauconero Acante accepit: Videntur, inquit, idem Zoographus Malacia omnia ſiue Mollia Germanicè rectè poſſe vocari Kuttelfiſch: vt ſi Polypū interpreteris ein Kuttelfiſch art. Non ineptè etiam vocaretur ein Vilfuſſ, vel Polfiſch, vel Polkuttel, nomine compoſito à Polypo, & Cuttel quod eſt Sepia. Vel circumſcriberetur, ein Balckfiſch mit lange fuſſen, vnd einem kleinem leib, id eſt Malacium pedibus longis, alueo modico.

C

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

ANTEQVAM Polyporum tradamus genera, operæpretiū eſt, quantum à cæteris diſtent Mollibus, recenſere; partiumq; vniuerſalem quandam à veteribus ſparſim memoratam deſcriptionem efformare, quam non dubitem primæ ſpeciei potiùs, quàm cæteris conuenire. Differunt autem, teſte [a] Ariſtotele, Polypi à cæteris Mollibus, quæ modò enumeraui, quòd alueus ijs ſit paruus & crura prælonga: cæteris è diuerſo alueus amplus; [a] *Hiſ.* 4. *c.* 1. A Mollib. quid differāt Polypi.
„ crura breuia. Et [b] alibi Sepiæ, inquit, & Lolligines non ſimili, vt Polypi, modo, conſtant: [b] *De par.* 4. *cap.* 9.
„ quoniam vim nandi tantummodo habent, cùm Polypi vel ingredi poſſint. Habent enim
„ Sepiæ & Lolligines pedes ſupra dentes, ſenos, exiguos, eorumq; nouiſſimos duos maiores
„ reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. Vt enim quadrupedibus crura
D poſteriora firmiora, validioraq; ſunt, ita ijs quoq; maximi, qui infra habentur. His enim
„ onus ſuſtinetur, motusq; potiſſimùm agitur. Duo etiam illi nouiſſimi maiores ſuis medijs Pedum cōſtitutio, & vſus.
„ ſunt, quia illis miniſtrent. Polypus medios quatuor habet maximos. Omnibus igitur his
„ pedes octoni. Sed Sepijs & Lolliginibus breues, Polypis magni, Alueum enim corporis
„ Sepiæ & Lolligines habent magnum, Polypi paruum. Itaque quod natura Polypis ex
„ corpore dempſerat, id in pedum longitudinem addidit: quod Sepijs & Lolliginibus de
„ pedibus abſtulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Quamobrem Polypis pedes non ſo-
„ lùm ad natandum vtiles ſunt, ſed etiam ad ambulandum: Sepijs autem & Lolliginibus
„ inutiles ſunt. Et paulo pòſt: Polypi, inquit, promuſcide carent, quoniam pedes ad vſum
„ eundem commodos habeant. Quorum autem pedibus acetabula, cirramentaq; adſunt,
„ hæc vim, contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui
„ medici indere ſolebant. Ita enim fibris implexa ſunt, quibus caruncula, cæteraq; ceden-
„ tia trahant: quippe quæ laxa præhendant, intenta premant, & retineant, cùm pars interior
„ tota contingat, atque amplectatur. Itaque cùm aliud non habeant, quo capere admoue-

req;

req; poſſint, niſi aut pedes, aut promuſcides, hæc pro manibus obtinent ad vim tum inſe- E
[a] Hiſt. 4. capi. 1. de Par. 4. cap. 5.
rendam, tum propulſandã, atq; etiam ad cætera vitæ munia neceſſaria. Præterea vt [c] idem „
teſtatur, cùm Sepię, Lolligini, & Lollio partes duræ ac ſolidæ intus per dorſum & corporis „
prona contineantur, Polypus nihil ſolidum intus habet; ſed caput cartilagine propè con- „
ſtat, quæ ſeneſcentibus maiorem in modum indureſcit. Cur autem hac ſolida parte, quam
[d] De Part. lib. 2. c. 8.
in Sepijs ſepium vocamus, careat Polypus, [d] ipſe edocet his verbis. Habent etiam quod „
piſcium ſpinis proportionetur, vt Sepiæ quod ſepium vocant, Lolligines quod gladio- „
Sepiũ quid.
lum: Polypi nihil eiuſmodi habent; quod eorum alueus, quem caput appellãt, breuior eſt, „
Gladiolus.
illorum procerior; ideoq; vt directus inflexusq; maneret, natura his adminiculis facien- „
[e] De Par. 4. cap. 5.
dum cenſuit. Rurſus idem [e] Ariſtoteles Polypis & Sepijs ventrem ſimilem eſſe tum figu-
ra, tum tactu teſtatur, ſtomachum nimirum ſiue gulam ab ore prælongam, quam ingluuies
excipit, quomodo in auibus, tum ventrem coniungi ac inteſtinum ventri annecti ſimplex,
& vſque ad exitum tendere: At Lolligines bina ventris conceptacula habere quæ ventris
ſpeciem gerunt. Idem citante Athenæo, non ſimpliciter viſcera, ſed quæ ſanguineorum
viſceribus reſpondeant, Polypo negat: Σπλάγχνον δ' οὐκ ἔχει ἀναλογοῦν inquit. Vnde Pli-
nius, venter, inquit, ſanguine carentibus nullus: inteſtinum enim quibuſdam ab ore inci- F
Cerebrum.
piens quadam via eodem reflectitur, vt Sepię, Polypo. In Polypo diſſecto cerebrũ duplex „
[f] Libro 7.
conſpici citat ex Ariſtotele [f] Athenæus: qui & atramentum eius non nigrum vt Sepiæ, ſed
Atramenti color.
ſubruffum eſſe ſcribit: contineriq; id in veſica quam μήκωνα vocant. Quapropter falluntur
Μήκων Polypi.
maximè qui excrementum quod in veſica continetur μήκωνα appellarũt, in Polypo, Sepia
& teſtatis: cùm id excrementum θολὸς Græcis, Latinis atramentum vocetur. Gaza vbiq;
Atramẽtũ.
μήκωνα apud Ariſtotelem papauer reddit: ab oblonga figura ſic dictam putat Dalecham-
pius in ſuis ad Athenæum annotamentis. Sita autem eſt hæc tunica ſupra ventrem auto-
[g] De Par. 4. cap. 5.
ribus Aeliano & Scholiaſte in Ariſtophanem, itemq; Athenæo: qui id ex [g] Ariſtotile excer
pſere. ſcribit enim; Habent atramentum Polypi, & Lolligines ſupra apud mutim potius „
poſitum, Sepiæ infra aluum. Subdit ibidem Sepię plus quàm Polypo id ineſſe, nec tacet „
[h] Hiſt. 9. cap. 37.
cauſam, quia inquit, habet brachia, coloremque mutat. [h] Alibi id denuò accreſcere poſt- „
quam emiſit, prodidit, vt nunquam deeſſet atramenti copia. Ad reliquas partes nunc me
Caput.
confero. Cur Κεφαλὴν, ſiue caput vocent in Polypo, quod in cæteris Mollibus alueum, ra-
tionem reddit Zographus, quòd breuior ſit, & rotundior; Hoc in Polypo quandiù viuit
Oculi.
prædurum eſt, & quaſi inflatum teſte Philoſopho. Oculos ſupra duos pedes habere, os, & G
[i] Lib. 7.
Pedes.
dentes in pedum medio ex eodem citat [i] Athenæus: item Polypo octo pedes eſſe, duos
quidem ſupernè, ac infernè totidem, minimos; medios autem maximos, cũ acetabulorum
[k] Hiſt. 4. cap. 1.
ordine duplici, quibus ori cibum admouet. Sed [k] Ariſtoteles; pediculi octoni, inquit, om- „
nibus, binis acetabulorum ordinibus ductu perpetuo omnibus, excepto vno genere Poly- „
Gillij lapſus.
porum, (ſcilicet Eledone.) Vnde Gillij lapſus quoque manifeſtatur, qui Polypos octo pe „
des habere ſimplicibus ſingulos acetabulorum ordinibus plenos ſcripſit. Teſtatur Ariſto-
teles brachijs Polypi membranam interiectam eſſe, vt cùm dixiſſet Sepias quaſdam in bi-
[l] Hiſt. 4. cap. 1.
na augeri cubita; Polyporum, [l] inquit, brachia tãtundem, atque etiam plus magnitudinis
capiunt. Theodorus Gaza pro pediculis brachia interpretatur; quæ & crura, & cirros vo-
Barbæ.
cat; itemq; barbas, Plinium fortè ſecutus, qui de Polypo maximo, Barbas, inquit, quas vix
vtroque brachio complecti eſſet; in quem locum hęc Maſſarius; ſic nos quoque, inquit, bar
bas in antiquis exemplaribus legimus. hoc diximus, quia in cæteris omnibus impreſſis co- „
dicibus branchias pro barbas deprauatè legitur; & intelligit per barbas brachia; nec dixit „
Brachia.
brachia, quoniam ſtatim ſubſequitur; Quas vix vtroque brachio cõplecti eſſet. Πλεκτάνας, H
Theodorus brachia tranſtulit, κοτυληδόνας acetabula. Plinium, vbi inquit, Anguinũ ouum „
Acetabula quæ.
vidi, mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum „
Polypi crebris, putat Zographus acetabula (quæ ab accipiendo deriuant Grammatici) à
brachijs diſtinguere. Hæc enim ſunt veluti vaſcula quædam exigua rotunda, quibus bra-
chia exaſperantur. Synechdochicè tamen pro ipſis brachijs ſumi poſſe. Aceptabula, in-
[m] Lib. 13. cap. 32.
quit [m] Cœlius Rhodiginus, apud Plinium Trebius Niger in Polyporum ratione accepiſſe
videtur pro caliculis vrnalibus peluium modo: vnde apud Senecam ſunt præſtigiatorum
aceptabula; hoc eſt vaſcula, ſeu caliculi, quibus aſtantiũ oculos fallendo præſtringũt, &c.
Sunt qui apud Plinium pro caliculis legant calicibus, quippè cùm vrnalis magnitudinis
fuiſſe à Plinio referatur teſte Maſſario, qui etiam tradit acetabula eſſe caliculos illos in bra
chijs Polyporum, qui rei cuique admoti veluti cucurbitulę ſuo hauſtu adeò tenent, vt
Cotyledones.
auelli nequeant. Eruditiores, inquit Cælius, κοτυληδόνας exponunt τοῦ πολύποδος πλε-
κτάνας, id eſt Polypi acetabula, ſiue cirrhos, aut vt Ouidius flagella, à cotyles ſimilitudine,

vt inquit

A vt inquit Euſtathius. id genus vaſis eſt, & manus cauitas. Inuenio apud Antiphilum Bizantium ἕλικας appellari: & apud Antipatrum Theſſalum in ſuo epigrammate, quod de Polypo aquilam occidente fecit πλοχμοὺς hoc verſu: ἕλιξ. Πλοχμοί.

Πλοχμοῖς δ' ἁλιῆτις, πέσεν εἰς ἅλα δύσμορος. id eſt πλῆθμα.

Cirris circumuoluta, cecidit in mare miſera.

Pedum autem ſeu brachiorum vſus eſt, ad capiendum & venandum cibos, eoſdemq; ori admouendum, cùm careant promuſcide. Polypus, inquit Ariſtoteles, ſuis brachijs vt pedibus ac manibus vtitur: quippe quibus duobus ſupra os poſitis cibum admoueat. Quæ ſic tranſtulit Plinius. Polyporum multa genera. omnes brachijs, vt pedibus ac manibus vtuntur. ijſdem quoque ad natandum vti, autor eſt Philoſophus. [n] Paulus Iouius ijſdem obuia quæque comprehendere, ligare, inuoluere, ac flagellare tradit. Acetabulis autem vtuntur ad ſugendum & firmiter tenendum rem quamlibet, cui adhæreſcunt. ſed grandibus minorem ineſſe tenacitatẽ tradunt autores. Πρῆθμα quibuſdam dicitur cirrus apud Heſychium & Varrinum, quibuſdã verò caput Polypi. Verbum autem, πρήθειν inflare & diſtendere ſignificat: & caput quidem eius quamdiu viuit duriuſculum eſt, & quaſi infla-

[n] *De Piſc. Rom.*

Μελίνη.

B tum; & in cibo quoq; inflat; nã ad caput vapores mouet & venerem ſtimulat. Μελίνη apud Heſychium & Varrinum dicitur ſemen milio ſimile, quod panicum putat Zoographus, item pars quædam in Polypo. Dorſum ſcribit Plinius partem læuem appellari, à qua acetabulorum ordo inchoatur. Collum etiam ei attribuit Ariſtoteles, idque imbecille cùm „ premitur. Vnde [o] Athenæus: In polypis, inquit, aliæ partes corporis validæ ſunt, imbecil- „ la ceruix. Pinnulam quoque anguſtam habet, deque medio orſam; cauſam reddit [p] Ariſtoteles: nimirum quoniam paruum habeãt alueum, quem ſatis ſuis pedibus dirigere poſſunt. „ Vnde Plinius; Non habent pinnas quæ Mollia appellantur, vt Polypi: quoniam pedes vicem pinnarum illis præſtant. Fallitur tamen Plinius, quòd omnibus Mollibus pinnam denegarit, cùm omnia habeant, quamuis in Polypis tam ſit exigua, vt minimè aut vix conſpici poſſit. Theodorus Gaza in quodam Ariſtotelis loco fiſtulam tantùm Polypo tribue- „ re videtur, vbi inquit Philoſophus: Fiſtulam ante alueum poſitam ſupra caput & brachia „ gerit cauam, qua mare tranſmittit. quãtum ſuo admiſerit alueo, quoties aliquid ore capit, „ eamq; modo in dextrã partẽ transfert modo in ſiniſtram, hac eadẽ fiſtula ſuum quoq; atramẽtum effundere ſolet. Et [q] Plinius; eſt Polypis, inquit, fiſtula in dorſo, qua tranſmittunt

Dorſum.

Collum.

[o] *Lib. 7.*

[p] *Hiſtor. 4. cap. 9.*

Plinij error

Fiſtula.

[q] *Lib. 9. c. 29.*

C mare: eamq; modo in dextrã partẽ, modo in ſiniſtram transferunt. Roſtrum quoq; ei tribuit [r] Iulius Scaliger: itemq; [s] Bellonius Pſittaci roſtrũ. Nulla tegi cute [t] Plinius autor eſt: tamẽ Bellonius pedes ſeu cirros pelle contegi varia ſcripſit: carnẽ albam [u] Galenus, & [x] Plutarchus cauernoſam eſſe meatuumq; plenam ex aſpectu probat. Formam Polyporum ſcribit [y] Cardanus eſſe ſimilem araneorum, ſi maxima minimis comparare licet: corpus enim, inquit, marinæ cucurbitæ non multum abſimile, octonis pedibus, vt Mollibus pleriſque, quibus tamen nullus ſenſus deeſſe videtur: os corneum non abſimile pſittaci roſtro, in quo „ & magnum robur, & excrementi locus prope os ipſum. Polyporum varia reperiri genera „ teſtes ſunt veteres & in primis [z] Ariſtoteles, qui de eis ſic ſcripſit: Polyporum genera plu- „ ra ſunt, eſt enim quod & conſpectius & maximum eſt, cuius terreni maiores quàm pelagij „ ſunt: & quod corpore exiguo varioq; eſt, cibo ineptum: & quod Eledonam vocant, crurum „ prolixitate diuerſum: & quod vnum ex mollium numero ſimplicem acetabulorum ordi- „ nem agat: cætera namq; omnia duplici caliculantur. Ad hæc, quod alij Bolitænam, alij „ Oſſolem appellant. Duo item viſuntur genera conchis indita, quorum alterum Nau-

Roſtrum.

[r] *Exerc. 218*

[s] *Obſer. 1. c. 74.*

[t] *Lib. 9. cap. 12.*

[u] *Lib. 3. de ſympt. cauſis.*

[x] *Quæſtio. nat. 19.*

[y] *De Var. rer. 7. 37.*

Genera.

[z] *Hiſtor. 4. cap. 1.*

D tam aliqui vocant, alterum Pompilum, ſiue ouum Polypi: Teſta ijs vt Pectunculis conca- „ ua, ſimplex tamen, nec ita deſtinata, vt ei inhæreant. Sæpius iuxta terram paſcuntur: vnde „ euenit vt fluctibus iactati in aridam elidantur, & teſta dilapſa nudi capiantur, aut in terra „ anima extinguantur. Conſtant exiguo corpore, facie ſimiles Bolitænis: Eſt etiam qui Co- „ chlearum more ſiliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi ſoleat, ſuaq; interdum „ brachia exerat. Verùm cùm Theodorus in hac ſua huius loci verſione, obſcurè certe & parum rectè ipſius Ariſtotelis dicta interpretetur, ad Græcam lectionem confugere oportet: quam, cum in Græcis peruulgatis codicibus corrupta ſit, ex vetuſtiſſimo atque egregio, Vaticanæ Bibliothecæ exemplari caſtigatam apud Saluianum quis legere poterit, qui ſic eam latinè reddit: Sunt autem plura Polyporum genera, vnum quidem valde notum, & ipſorum maximum; ſunt verò multo maiores littorales, quàm pelagici. Ad huc autem alij parui, varij qui non comeduntur. Aliud etiam Eledone vocatum, pedum prolixitate diuerſum, & quia ſolùm ex Mollibus ſimplicem acetabulorum ordinẽ habeat; alia namq; omnia duplicem acetabulorum habent ordinem; & hoc vocant alij quidem Bolitænam,

Bolitæna.

Oſſole.

Nauta.

Pompilus.

Gaza notatus.

Ariſtoteles correctus.

alij ve-

alij verò ozolim. Inſuper alij duo in Cõchis, vnus vocatus à quibuſdam Nautilus, & Nau- E
ticus, à quibuſdam verò ouum Polypi. Eſt autem teſta eius, velut Pectunculis concaua &
non innata; paſcitur autem hic ſæpius iuxta terram, vnde à fluctibus in aridam truditur,
& teſta exutus capitur, & in terra moritur. Sunt autem hi parui, & forma ſimiles Bolitænis.
Et alius in teſta, velut Cochlea, qui non exit è teſta, ſed Cochleæ inſtar ſubeſt, & interdum
foras brachia porrigit. Ita ferè etiam corrigit Rondeletius, cuius lectionem ſuo loco ſe-
ctabimur. Sunt itaque apud Ariſtotelem quinque Polyporum genera, duo teſtis indita,
tria nuda, quorum primum omnium maximum, valdeq; notum, ſecundum paruum, va-
rium, non eſculentum, cuius generis nullus præter Ariſtotelem, quod ſciam, meminit, ter-
tium Eledone vocatum, quod aliqui Bolitænam, aliqui ozolim vocãt. Apud [a] Athenæum
ex Ariſtotele & Speuſippo ſpecies Polyporum recenſentur, Heledone, Polypodine, Bol-
botyne, Oſmylus. Et Ariſtoteles Mollia eſſe ſcribit Polypos, Oſmylem, Heledonem, Se-
piam, Lolliginem. Hic notandum eſt in Ariſtotele, dum ait, Littorales maiores eſſe pela-
gijs, non noua Polyporum explicaſſe genera vti Saluiano [b] Plinius opinari videtur, hunc
Ariſtotelis locum ſic tranſcribens: Polyporum multa genera; terreni maiores quàm pela-
gij. Sola namque loci atque magnitudinis varietas generum varietatem non facit. Sed F
ſolum eiuſdem primi generis differentias quaſdam edocet; eius namque littorales Polypi
maiores ſunt pelagijs. Atque huius ſententiæ Rondeletius fuiſſe videtur, cùm ſcribit:
Polypum hîc depinximus qui omnium maximus eſt & notiſſimus, cuius differentias duas „
eſſe diximus: alter enim littoralis eſt, alter pelagicus, vita ſolùm, ſpecie nullo modo diſſi- „
dentes. Apud Athenæum inuenio Ariſtotelem in libro de Animalibus Polypum diuide- „
re in Nautilum & Tripſichrotem, quaſi colore mutabilem dixeris. Fortè tres illæ ſpecies,
quas modò enumerauit primùm, colorem omnes variant, & per Nautilum eas quæ con-
chis præditæ ſunt, intelligit. Sunt qui in Ariſtotele legant τριψίχρως, quòd attritu colo-
rem inducat. malo tamen ex Athenæo τριψίχρως legere, quòd colorem mutet. Diphilus
apud [c] Athenæum Polypo ſimilem χελιδόνα ait, hoc eſt Hirundinem, ac volucri hirundi-
ni ſimilem perquam volutare ſcribit Plinius. Vnde Edouardus VVottonus Hirundinem
ſiue Chelidonem cum Polypis coniunxit, præſertim cùm Ariſtoteles Hirundinem à piſci-
bus ſeparare videatur, maximè eam quæ ſublimis volat, & volatu ſtridorem emittit. Sunt
qui exiſtiment Chelidonem Ariſtoteli & Plinio piſcem ſignificare, Athenæi verò Cheli-
donem alterius eſſe generis, quod & VVottonus veteris tamen nullius ſcriptoris autorita- G
te fretus credidit; nos inter piſces ponemus. [d] Cardanus monſtroſum quendam piſcem in-
ter Polypos ponit: Alij, inquit piſces ſunt informes, velut quod corio eſt quaſi ſuillo, ma- „
gnitudine fermè elephantis, ſuillo etiam capite, pedibus loraceis, ſine dentibus, paruis ocu „
lis, ſub ventre duo foramina habet iuxta caudam. Cauda prælonga; brachij menſura la- „
tiore, quam menſuram longitudine & latitudine implent ſingulæ auriculæ, corio craſſiore „
quàm digitus ſit: forſan è Polyporum genere eſt. Contra quæ verba ſic ſe [e] Iulius Scaliger „
exercuit. Cete, inquit, vaſtiſſimum, quod elephantis deſcriptum magnitudine, ais, eſſe for- „
ſan de genere Polyporum, manifeſtè leuitatem prodit ingenij tui. Cui ſuillum caput aſ- „
ſignabas, ſuem potius faceres. Nam Polypo ſi neſcis, non vt ſuibus roſtrum, ſed vt Sepiæ „
cuidam generi, vt pſittaco beccum eſt. Vti libet opulentia Gallica ad differentiarum intel- „
lectionem. Et in antiquis Romanorum monumentis eſt. Tum ſi non fuiſſet, noſtra opera „
fuerit. Nam ſi palliatis Græculis licuit, coruos, ſerpentes, vrſas, easque, ſi dijs eorum pla- „
cet, caudatas in cœlo collocare: quare non liceat togato viro, atque etiam ſagato, voculam „
vnam è nobiliſſima omnium prouincia citare ad comitia litterariæ dictaturæ? Ridiculus H
verò cùm Sepiaceo generi coriaceos pedes, atque etiam caudam, etiamq; longam deſigna- „
bas. Sed & auriculas cum appingis brachij longitudine, ac latitudine: probè te nouiſſe Po- „
lypum intelligo: qui eum auriculatum congenerem piſcem fingas. Nam quod ſub ventre „
duo ſint ei foramina, quid mirum tandem? Fœmina enim illa fuerit. Totidem habet & „
balæna. Item mas delphin alterum ad excrementa: alterum vnde veretrum euaginet. Hęc
Scaliger. Ego verò Polyporum ſummatim genera facio vnum conchis inditum, quod in
duas ſpecies diuiditur, de quibus inter Teſtata dicemus: alterum ſine cõchis quod & alias
tres ſub ſe ſpecies habet. Prima enim maxima & notiſſima, ore, oculis, partibus internis
Sepiæ ac Lolligini ſimilis, vt ſcribit [f] Rondeletius, brachia verò longiora habet, promuſci-
dibus caret: aluo eſt rotundiore, Sepia latiore, Lolligo verò longiore. Acetabulorum in
brachijs cõtinuus eſt, & duplex ordo: quę initio maiora, deinceps minora fiunt: Sunt etiam
quatuor pedum acetabula omnium maxima. his omnibus mira vis ineſt, vnde Trebius
Niger apud [g] Plinium, negat vllum eſſe atrocius animal ad conficiendum hominem in
aqua.

Polyporum quot genera apud Ariſt.

[a] *Lib. 7.*

[b] *Lib. 9. c. 29.*

τριψίχρως Polypus. Ariſtoteles correctus.

[c] *Lib. 7.*

[d] *De Subtil. lib 10.*

Mõſtroſus piſcis.

[e] *Exercit. 218.*

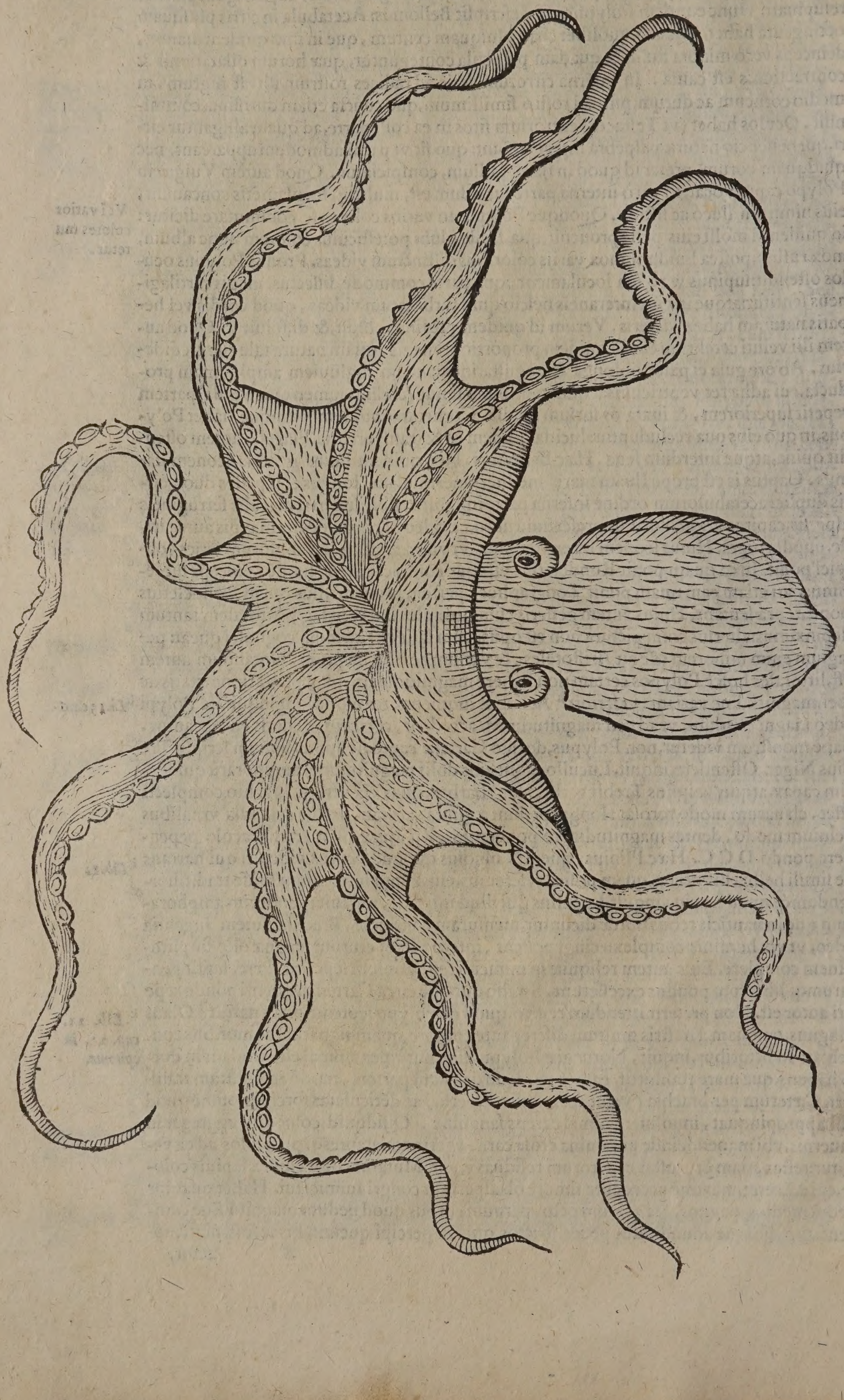
[f] *De piſc. lib. 17. c. 7.*

[g] *Lib. 9. cap. 30.*

A aqua. Luctatur enim amplexu & ſorbet acetabulis, ac numeroſo ſuctu detrahit, cũ in nau-
fragos vrinanteſq; impetum capit. Sed ſi inuertatur, elangueſcit vis, exporrigunt enim ſe
„ reſupinati. Hunc eundem Polypum ſic deſcripſit Bellonius: Acetabula in cirris pluſquam
„ octingenta habet, atque in quolibet cirro pluſquam centum, quę in imo quidem maiora,
„ deinceps verò minora fiunt, & quadam pellicula conteguntur, quæ horum dilatationis &
„ contractionis eſt cauſa. In interna cirrorum ſerie ad radices roſtrum illi eſt nigrum, in
„ medio corneum ac durum, pſittaci roſtro ſimillimum, quo cuncta etiam duriſſima commi-
„ nuit. Oculos habet (vt Teſtacea) extrorſum ſitos in ea colli parte, ad quam alligantur cir-
„ ri, qui beneficio naturæ palpebra integi poſſunt: quo fit vt parui admodum appareant, nec
„ quidquam eorum, preter id quod in ijs eſt pullum, conſpiciatur. Quod autem Vulgus in
„ Polypo caput vocat, id verò interna parte turgidum eſt, multiſq; loculamẽtis concauum,
„ eius nimirum alueo ac fiſtula. Quodque Polypus in varios colores ſe commutare dicitur: Vti varios colores mutetur.
id quidem à molli eius pelle prouenit, quæ facile glubi poteſt: cuius colorem nunc album,
mox ruſum, poſtea liuidum, mox varijs coloribus diſtinctum videas. Pronus Polypus ocu-
los oſtendit: ſupinus verò ſua loculamenta: qua parte commodè diſſectus, magis cartilagi-
B neus ſentitur: atque in eius interaneis neſcio quid turbinatum videas, quod cordis vel he-
patis naturam habere dixeris. Verùm id quidem protinus effluit, & diſſoluitur. Quod au-
tem illi veluti cerebrum eſt, id quidem proportione magis, quàm natura tale eſſe credide-
rim. Ab ore gula ei patet oblonga & anguſta, in quandam ingluuiem ampliſſimam pro-
ducta, cui adhæret ventriculus: à quo inteſtinum tenue (craſſius tamen quàm gula) partem
repetit ſuperiorem, & iuxta os ſurſum tendit. Corneum quiddam vtrinque habet Poly-
pus, in quo eius oua recluduntur: lucida quidem ea & tranſparentia. Flagella autem oſten-
dit quina, atque interdum ſena. Hæc Bellonius. Nos quidem huius generis iconem da-
mus. Captus is eſt prope Iluam maris mediterranei inſulam. longus erat pedes duos: cir-
ris duplici acetabulorum ordine inferna parte inſignitis, albis: ſuperna maculis ferrugineis
aſperſis. capite vario, coloribus prę ſertim, rubro, cæruleo & nigro. oculis magnis aurea iri-
de, pupilla nigra. Huius iconem ita expreſſimus, vt vnica tantùm acetabulorum ſeries con-
ſpici poſſit. In ea quam ponit Rondeletius vtraque conſpici poteſt: ſimilẽ deinceps ſubie-
cimus, vti etiam eam quam ponit Zoographus, partem pronam illius quàm Rondeletius
ponit, repræſentans. Huius autem generis cùm littorales ſint & pelagij, littoralem tantùm
C depinximus: alterius enim pictura non eſt opus, cùm ſatis ex præmiſſa cognoſci queat: pe-
lagium enim minorem eſſe ait Ariſtoteles, & varium ac cibo ineptum. Notandum autem
eſt, littorales hoſce Polypos certam non habere magnitudinem; nam pro ratione ætatis ac
» loci, magnitudine variant: vt ſcribit [h] Aelianus inquiens; temporis longinquitate Polypi [h] Li. 13 ca. 6
» adeo magni euadunt, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis eſſe dicantur.
Sanè monſtrum videtur, non Polypus, de quo Carteiæ capto ſic apud Plinium ſcripſit Tre
» bius Niger. Oſtendere, inquit, Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarũ quinde-
» cim capax, atque (vt ipſius Trebij verbis vtar) barbas, quas vix vtroq; brachio complecti
» eſſet, clauarum modo toroſas: longas pedum triginta: acetabulis ſiue caliculis vrnalibus
» peluium modo, dentes magnitudini reſpondentes. Reliquiæ aſſeruatæ miraculo pepen-
dere pondo DCC. Hæc Plinius, quem [i] Fulgoſus quoque ſecutus videtur, qui narrans [i] Lib. 1.
de ſimili bellua hiſtoriam, quam poſtea referemus, eius caput immenſum fuiſſe tradit, hor-
» rendumq; quod Lucius, inquit, Lucullus qui illud inſpexit, putauit quindecim amphora-
» rum quę in nauticis rebus bottæ dicuntur, menſuram continere, Brachia autem ingentia
» adeo, vt vix hominis complexu cingi poſſent, internodiaq; crurum magnæ ollę amplitu-
D dinem complere. Eius autem reliquiæ in miraculi teſtimonium ſepoſitæ fuere, ſeptingen-
» tarumq; librarum pondus exceſſerunt. Strabo quoque circa Carteiam talenti pondo repe
riri autor eſt. Non pretermittendum cenſeo, quod de Polypo ſeptentrionali narrat [k] Olaus [k] Lib. 21.
Magnus, tanquam à noſtris multum diſcrepante corpore, quamuis natura ac moribus con- cap. 21. in
ueniat: In littoribus, inquit, Noruegiæ Polypus ſiue multipes animal eſt, fiſtulam in dor- epitome.
» ſo habens, qua mare traſmittit, eamq; modò in dextram partem, modò in ſiniſtram tranſ-
» fert. Cæterùm per brachia (velut acetabulis diſperſis) ac dẽticulatas forcipes, omne quod
» ſibi appropinquat, inuoluit: animal carens ſanguine. Quidquid comedit, aggregat in
» cauernis, vbi manet: deinde putamina eroſa carne egerit, adnatanteſq; piſciculos ad ea ve-
» natur: teſtas etiam & cruſtas cancrorum reſiduas eijcit. Mutatur color eius ex lapidis colo-
» re, cui adhæret, maximè accedente timore ob aſpectum congri inimici ſui. Habet quatuor
» pedes medios magnos, & in totum octo. paruum corpus quod pedum magnitudine com-
» penſatur: alioſque adumbratos pedes, ſtrictos, qui vix percipi queunt, his ſe ſuſtentat, mo-

B uetur,

Polypus in quo vna tantùm acetabulorum ſeries exprimitur.

Polypi alia icon cum duplici acetabulorum ordine.

Polypus idem prona parte depictus ex Zoographo.

A uetur,& tuetur,tum etiam apprehendit, quidquid à ſe fuerit remotum:ſupinuſque adhæret ſaxis,vt vix amoueri poſſit,niſi re aliqua fętida admota.Hoc Olaus Magnus, ſeu mauis autor,qui eum in epitomen redegit.

SENSVS.

ODORANDI facultas ſumma in Polypis viget, cùm odore eſcarum allectati capiantur,& maximè olearum,quas in littore proſequuntur,adeò vt cani ſagaci ab Oppiano comparentur. Adhæreſcunt autem ita teſte [a] Ariſtotele rei quam appetunt, vt inde auelli non poſſint, niſi pulicaria herba admota,cuius odore protinus reſilire dicuntur.Guſtus quoq; membrum habent molle,carnoſumque, vt idem ſcribit Philoſophus. Et ſanè exquiſito præditos guſtu deprehendo ex aqua dulci,quam ſimulatque piſcator prope petram effuderit,ſtatim fugiunt,petramque relinquunt. Odoratus. [a] Hiſt. 4. cap. 8. Guſtus.

B

LOCVS.

PRIMVM Polypi genus omni ferè in mari frequens eſt; reliqua verò non item: [a] Ariſtotele autore in Euripo Pyrrhæo, neque Polypi, neque Eoliręnæ,neque alia quædā genera gignuntur. Citat [b] Athenæus Theophraſtum in libro de locorum differentijs, circa Helleſpontum non generari Polypos, quia frigidius illud mare ſit, ac minus ſalſum: quod vtrumque Polypo noxium. Teſtatur [c] Oppianus magnos in ponto Euxino haud reperiri hiſce verſibus. [a] Hiſt. 9. c. 37. [b] Lib. 7. [c] Halieut. 1.

Noxia non ponto monſtra educantur in iſto,
Et parui piſces non quidquam hoſtile timentes
Securi viuunt vndis,procul Aſtacus ingens,
Polypodes deſunt magni, deſuntq; Paguri.

C Sunt,qui hoc mare a Polypo vitari putant, quia ſit animal ob imbecillitatem ſuam frigoris impatiens,& mare ad boream vergens aſſiduis imbribus ferè ſit obnoxium. Saxorum cauernas incolunt teſte Bellonio,nec vada apprehendūt,vt ſcribit [d] Plinius. Littoralis potiùs quàm pelagius videtur Polypus,vt ex Ariſtotele conijcere licet,quando inquit: Loligo ſola ex Mollibus gaudet alto,vitamque pelagicam agit. In mari Adriatico frequentiſſimos eſſe,teſtis eſt autor de natura rerum, & reuera ego eos Venetijs ſæpè proſtare in foro vidi. In exterioribus Carteiæ locis Polypum ad talenti pondus accedere [e] Stabo ſcribit.Et Archeſtratus apud [f] Athenæum inquit. Cur nō ſint in mari Euxino. [d] Lib. 9. capit. 29. [e] Lib. 3. [f] Lib. 7.

Πώλυποι ἔντε Θάσῳ καὶ Καρίᾳ εἰσὶν ἄριςοι
Καὶ Κέρκυρα τρέφει πολλούς, μεγάλους τε τὸ πλῆθος, id eſt:
In Thaſo,& Caria Polypi ſunt optimi,
Corcyra magnos etiam alit,numeroque multos.

D

VICTVS.

VORACISSIMVM animal eſt Polypus, & magnum in ventre habet robur,vt quiduis obuium ſine negotio,vt ſcribit [a] Aelianus, deuoret & conficiat.Iulius Scaliger inter animalia omniuora enumerat, nec immerito.Non ſolùm enim carnes animalium ferè quorumuis, ſed & fructus arborum depaſcitur: Humanaſque imprimis appetit, vt vult autor de natura rerum. Et Trebius Niger apud Plinium tradit ad cōficiendum hominem in aqua nullum hoc atrocius eſſe animal,luctari complexu atque ſorbere,& numeroſo ſuctu detrahere,ac in naufragos vrinanteſque impetum facere. Frequentiſſimum ei cibum eſſe refert [b] Ariſtoteles Conchularum carnem,horum autem Conchas cōplexu crinium frangit. Itaque præiacentibus teſtis cubile eius deprehenditur, ut ſcribit [c] Plinius.Omnia in domum comportat:dein putamina eroſa carne egerit, adnatanteſque piſciculos ad ea venatur.Iulides non edit,vti canit † Oppianus,ſed Carabos, quos quo aſtu [a] Libro 1. var.lect. 1. [b] Hiſt. 8. capit. 2. [c] Libro 9. cap. 29. † c. 2. Halieut.

 capiat,

Cancris victitant, & Paguris.
[d] *De Animal. 1. c. 32.*
[e] *Lib. 1. capit. 37. de Animal.*
[f] *Lib. 9. Animal. c. 45.*
Olea delectantur.
[g] *Lib. 7.*
Ficis veſci.
[h] *4. Alcuct.*

capiat, vbi de ingenio, & induſtria eius diſceptabitur, agemus. Cancris quoque, & Pagu- E
ris victitare obſeruauit Bellonius. Viſus eſt, inquit, nobis Polypus in portu Cocyræ nigrę ,,
integram horam cum Cancro decertaſſe. [d] Aelianus autor eſt carnes quoque Locuſtarum ,,
quandoque exugere, & ſuccum earum exhaurire. [e] Idem ſcribit teſtimonio piſcatorũ eum
in terram progredi ad oliuæ germen in littore poſitũ. Et [f] alibi Polypos, inquit, & Oſmy ,,
los in ſiccum egreſſos æſtiuo tempore, ex maritimis arboribus frugiferis fructus ſubripien ,,
tes, (ſcandunt enim per truncos, & ramis ſe implicant) ſæpè agricolæ & deprehendunt, ,,
& pro direptis fructibus pœnas ex comprehenſis ſumunt: & pro commiſſo ab eis furto, ,,
fructuum dominis ipſos ad epulas adferunt. Ex plantis, inquit [g] Atheneus, olea delectan- ,,
tur. Eius truncum flagellis amplexos ſæpè offendunt. Ficis quoque ad mare natis affixi, & ,,
fructum mandentes nunnunquam deprehenduntur, vt Clearchus ſcribit, de ijs quæ in hu ,,
more degunt. Idem quoque ait eo argumẽto cognoſci Polypos, oleæ amantiſiſimos eſſe,
quòd ſi oleæ ramum in mare demiſerit, vbi Polypi ſint, ac aliquãtulum detineat, quot voluerit, modico negotio extrahet circa ramos implicitos. [h] Oppianus quoque, quàm ſint oleæ amantiſſimi hiſce verſibus declarat Lippio interprete.

Palladijs gaudet ramis fælicis oliuæ F
Polypus, & glaucis folijs (mirabile dictu)
Corripitur, gliſcitq́; comas, frondesq́; virentes:
Eſt totus lætus ramis, & fronte benigna,
Cum iuxta pontum nigris ſtat ſplendida baccis
Arbor, & expanſis conſurgit littore ramis,
Polypus ad frondes trahitur: ceu per iuga montis
Sæpe canes quærunt veſtigia tecta ferarum,
Atque feras prendunt, dominos ad luſtra trahentes.
Sic virides ramos gliſcit frondentis oliuæ
Polypus, & ſubito ſalſis emergit ab vndis,
Per terram repit ramos vbi nactus oliuæ,
Applaudit trunco lætus, radice ſub ima
Flectitur implicitus, veluti complectitur vlnis
Nutricem nuper venientem paruus alumnus,
Inq́; ſinus primum puerilia brachia iactat, G
Atque cupit niueo connectere brachia collo.
Sic eſt Palladiæ ramis connexus oliuæ
Polypus, & totus lætatur fronde virenti,
Nunc pedibus tentis ramum complectitur illum,
Nunc iſtum, veluti peregrina ex vrbe reuerſus,
Collectos vnà dulces offendit amicos,
Extenſus manibus cupidè complectitur omnes.
Celſa non aliter obrepunt abiete fontes
Nexu hederæ, & ſurgunt primum radicibus imis,
Et multis nodis longè latèq́; per omnes
Tolluntur ramos ad ſumma cacumina tenſæ.
Sic lætus glaucæ ſua brachia nectit oliuæ
Polypus, hunc ſimilem dulci quis dicet amanti.
Poſtquam Palladijs ramis exempta cupido,
Expleuitq́; animum folijs, ſeu fronde virenti: H
Protinus æquoreas obrepit lætus ad vndas.
Talis amor frondis, vel tam furioſa cupido
Hunc capit, & tali piſcator fraude peritus
In medium iactat plumbum quod fronde reuincit
Palladia: & piſcis ramos non temnit oliuæ,
Sed ſociam prendit frondem, nec deſerit vnquam;
In nauem tractus rami non vincla relaxat,
Non odit viridem iam iam moriturus oliuam.

[i] *Hiſt. var. 1. cap. 1.*

Salſamenta quoque eſſe ex hiſtorijs admirandis, quas infrà inter hiſtorica recenſebimus, fiet manifeſtum. [i] Aelianus tanta auiditate ſcribit piſces, & obuia quæque deuorare, vt ne à proprio quidem genere abſtineant; refertque qui minores retibus incluſi capiuntur, maiorum eſcam fieri. An verò brachia ſua edat tempore penuriæ, rurſumque renaſcantur,

A tur, ſumoperè apud ſcriptores antiquos controuerſum inuenio. Athenæus peruetuſtos citat Poetas, qui id affirmaſſe videntur, vt Alceum, qui canit.

> Ἔδω δ' ἐμαυτὸν ὡς Πολύπους: ideſt
> *Me ipſum, vt Polypus, comedi.*

Et paulo pòſt: In penuria inquit cibi aiunt ſeipſos comeſſe. Hoc ſcripſit Comicus Pherecrates in fabula cui titulus eſt Agreſtes, his verbis:

Ἐνθρύσκοισι (malè legitur in Athenæo θρυσκοῦσι) χαλβρακάνοις καὶ στροβίλοις ζῶ.
> Ὁπόταν δ' ἤδη πεινῶσι σφόδρα, ὥσπερ τοὺς Πολύποδας

Νύκτωρ περιτρώγειν ἐντὸς (male etiam ibidem ἐκ τῶν) τοὺς δακτύλους.
> *Agreſtibus oluſculis & carduis viuere,*
> *Quumq; vehementer eſurirent, Polyporum inſtar,*
> *Noctu digitos ſuos intus arrodere.*

Diphilus in Mercatore.

> Πολύπους ἔχων ἁπάσας ὁλομελεῖς τὰς πλεκτάνας
B > Οὐ περιβεβρωκὼς ἑαυτὸν ἐστὶ φίλτατε. ideſt:
> *Polypus omnia hic habet integra brachia:*
> *Seipſum is non circum arroſit o amiciſſima.*

Sed & huius rei ante alios [k] Heſiodus non ignobilis poëta meminit. [k] *In Erg.*

> Ἤματι χειμερίῳ, ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει,
> Ἔν τ' ἀπύρῳ οἴκῳ καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι. hoc eſt:
> *Tempore hyberno, quando exoſſis Polypus ſuum pedem arrodit,*
> *Inque frigida domo & in habitaculis triſtibus.*

Oppianus [l] Vrſos ſcribit in terra ſuos pedes lambere ac ſugere, vt Polypos in mari his verſibus. [l] 3. *De Venal.*

> Τοῖον ὑπαὶ βένθεσιν ἐν εὐρυπόροιο θαλάσσης
> Πουλύποδες σκολιοὶ παρὰ κύμασι μητίσαντο:
> Χείματος οἱ μεσάτου κρυεροῦ πνείοντος ἐνιπῆς
> Κεύθονται πλαταμῶσιν ἑὰς πλοκαμῖδας ἔδοντες.
> Αὐτὰρ ἐπὴν ἔαρ ὑγρὸν εὔτροφον ἀνθήσειεν
C > Ἀκρέμονές σφισιν αὖθα νέοι πάλιν ἀλδήσκουσι
> Καὶ πάλιν εὐπλόκαμοι δολιχὴν πλώουσι θάλασσαν

Gabriel Bouuerius ſic hoſce tranſtulit.

> *Sic in gurgitibus longè lateq; profuſis*
> *Intorti faciunt Polypi graſſante rigore*
> *Inque crepidinibus ſe condunt æquoris altì*
> *Et ſatiant ſpiris rodentes dira palati.*
> *At cum ver campis fragrantes reddit honores*
> *Sponte repubeſcunt Polypi ſemeſa flagella*
> *Ac freta peruadunt ijſdem fluctuſq; ſonantes.*

Et rurſus alibi, interprete Lippio:

> *Polypodes gelidanon verrunt æquora bruma,*
> *Formidant rapidas vento impellente procellas,*
> *Et curuis degunt antris, torpentiq; veterno,*
> *Abſumuntque pedes longos vel non ſecus ac ſi*
D > *Carnes non paſcant proprias, quæ ſæpe renatæ*
> *Exaturant dominos, Neptunus munera donat,*
> *Fœcundatq; pedes in pabula grata natantum.*

„ His etiam ſubſcribit Aelianus: Polypus, inquit, cùm alijs cibis paſcitur (eſt enim edaciſ-
„ ſimus, ad fraudemq; & inſidias calidiſſimus) tum verò ſua ipſe membra conficit. Nam ſi
„ præda eum deficiat, brachia ſua deuorat: ac ventre ſic ſaturato, inopiam venationis leuat:
„ deinde renaſcitur ei quod deeſt: hoc tanquam promptum prandium ad famem reſtinguen-
„ dam comparante ipſi natura. Et [m] Plutarchus, Polypus, inquit, ſub brumam ſeipſum vo- [m] *Lib. Vtrũ animal &c.*
„ rans corrodenſq; deſidet.
„ Ἐν ἀπύρῳ οἴκῳ καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι:
„ Adeo vel piger vel ſtupidus, vel certè vẽtre tam rabido, aut his forſan obnoxius omnibus.

Hinc aiunt Iohanni Grammatico Polypo dici κολοβόποδας. Et Proclus in Heſiodum Διὸ καὶ εὑρίσκονται οἱ παλαιοὶ πολύποδες, ἔχοντες κολοβοὺς τοὺς πόδας. Id eſt, propterea maiores Polypi pedibus mutilis deprehenduntur. Sed cur hoc, inquit Maſſarius, veriſimile eſſe

le eſſe non poteſt, vt Polypis interdũ à ſeipſis,& interdum à Congris brachia prærodi contingat, quando & Cercopithecos deſiderio carnis comedendæ correptos caudam ſibi rodere videamus ? Nam [m] Ariſtoteles,inquit:Quod autem nonnulli aiunt Polypum ſeipſum comeſſe falſum eſt;ſed aliqui ſua brachia corroſa habẽt à Congris.[n] Plutarchus quoque falſum id eſſe ſcribit. Et [o] Athenæus,à Congris,inquit, perſequẽtibus,& infeſtis eius ſic pedes lacerantur.Quapropter malè Proclus commentator in Heſiodum à Paguris eos exedi citat ex Ariſtotele.Præciſa brachia renaſci,vt lacertis caudã,autor eſt Plinius. Non prætereundum Eledonem quibuſdã dici ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipſa ſe rodat. Sed alij pleriq; de Polypo ſimpliciter,non de Eledona ſpecie eius priuatim hoc tradunt. Græci quoque Polypum αὐτόφαγον nominant teſte Dalechampio, in ſuis ad [p] Plinium annotationibus. E

[m] Hiſt.8.capit.2. [n] Lib.de ſoler. animal. [o] Lib.7. [p] Lib.9.capit.29.

GRESSVS. NATATIO.

Exitus in ſiccum. [a] Lib.7. [b] Lib.9.capit. 29. [c] Lib.9.capit.19. [d] Exerc.218

NON deſunt,qui Polypum in terram deſcendere tradant. Ariſtoteles in primis,Mollium,inquit,vnus Polypus(crura enim ei quàm cęteris lõgiuſcula,& gradiẽdi facultate prædita ſunt) exit in ſiccum, graditur per aſperiora,vitat leuia.Idem ex eo [a] Athenæus:In ſiccum,inquit,exire nonnunquam viſi ſunt,aſperis præcipuè locis:læues enim odere. Et [b] Plinius: ſoli,inquit,Mollium in ſiccum exeunt duntaxat(Ariſtoteles μάλιστα) aſperum,lęuitatem odere.Idem [c] alibi.Exeunt in terram,& qui marini mures vocãtur,& Polypi,& Murænæ.Quæ proculdubio ex Theophraſto tranſcripſit Plinius,nimirum ex eius libro,qui de ijs, qui in ſicco verſantur,inſcribitur, hodieque περὶ ἰχθύων, hoc eſt de piſcibus. Polypo,inquit [d] Iulius Scaliger,pedes ſunt vix hac appellatione digni. ita enim in ſolido ſub aquis ingreditur,vt humoris beneficio ſuſpenſus fluctuet. In ſicco ambulatio cùm pulſu,& tractu fiat,alterum ſolum eſt in Polypi motu; qui neque greſſio,neq; reptio eſt,tractus ſcilicet,acetabulis enim iactis procul,vt cuique applicuit,id apprehenſum tenet:tum brachiorum contractione corpus admouet. ita ſubuehit ſeſe in eam partem,cui adhæſerit.Natat teſte Ariſtotele,& pinnis,& pedibus: βαδίζει,inquit; δὲ τὰ τῶν ἑκατέρων, (ſcilicet πτερυγίων καὶ ποδῶν) ὥσπερ Πολύπους. ex eodem pinnulam alueum ambientem minimam, minimeque conſpicuam eſſe probaui ſuperiùs: Plinius tamen pinnas ei prorſus negat,quòd pedes vicem pinnarum ei pręſtent. [e] Oppianus. F G

[e] Lib. Halieut. 1.

Piſces æquoreis alij voluuntur in vndis:
Polypodes multis ſparſi per membra flagellis.

Natat obliquus,inquit Ariſtoteles,pedes in eam porrigens partem,quod capitis nomine appellatum eſt.Atque ita efficitur,vt cùm natat, proſpiciat in aduerſum: (nam oculi ſuprà ſunt conſtituti,) & os habeat ex aduerſo.caput illud Polypis quamdiù viuunt, prædurum,& quaſi inflatum eſt.Quæ ſic ex eo repetijt Plinius:Natant obliqui in caput,quod prædurum eſt ſuflatione viuentibus.

RESPIRATIO.

[a] Libro de reſp. [b] Lib.7.

POLIPODES piſces ſcribit autor libri de vtilitate reſpirationis Galeno adſcripti, nutriri aẽre externo influente perporos; nõ aliter quàm cætera exanguia,in quibus modicus eſt calor. [a] Ariſtoteles aquã per cauum eos reſpuere ait, quod ſupra eam partẽ ſidit,quam nomine capitis profeſquimur. Theofraſtum laudat [b] Athenæus ſcribentem in libello de ijs, quæ in ſicco degunt,reſpirationis gratia ſiue ad temperandũ calorem internũ omnibus viuentibus ἔμφυτον, aquã maris non admittere,οὐ δέχεσθαι τὴν θάλατταν Sanè liber hic Theofraſti,quàmuis non extet integer, ſupereſt tamen integra adhuc illius ſententia hæc,quam paulò pluribus lubet verbis deſcribere: eſt enim locus eximius: eum ſic vertit Iſaacus Caſaubonus.Illud,inquit, mirum,an poſſit vllũ animal partibus ijſdem inſtrumentalibus,modò aẽrem trahere;modò aquam recipere. magis tamen fortaſſe mirabile,ſi modò quidem aẽr ſit aptus,& congruens ad refrigerationem(aut quidquid eſt id quod reſpirationem confert)modò verò aqua: ambo namque ſimul admitti non queunt. De Polypis minus mirum:quia illi maris aquam nõ recipiunt. Quocirca parum ſe in Ariſtotelis H

A ſtotelis & Theophraſti philoſophia verſatum prodit interpres Athenæi, qui locũ Athenæi & Theophraſti tam abſurdè accepit, vt vbi inquit Atheneus, ἐν δὲ τῷ περὶ τῶν ἐν τῷ ξηρῷ διατριβόντων ζώων, ἐκδέχεσθαι φησὶ τοὺς Πολύποδας τὴν θάλατταν, verterit: Idẽ libro de ijs quæ in ſicco verſantur, ſcriptũ reliquit, è mari Polypos egredi. Zoographus putat Polypos mare nõ recipere refrigerationis gratia, vt ſuis branchijs piſces: ſed dũ cibũ capiunt, obiter admittere; idemq; mox per fiſtulam, vt Cete reddere. Quæ ſanè ſentẽtia ab Ariſtotelis placitis non abhorret, in quibus ſic ſcriptum reperio: Fiſtulam ante alueum poſitam ſupra brachia gerit cauam, qua mare tranſmittit, quantum ſuo admiſerit alueo, quoties aliquid ore capit. quæ ſic tradit Plinius. Eſt Polypis fiſtula in dorſo, qua tranſmittunt mare. Dalechampij error.

CAPIENDI RATIO.

FACILIS eſt eorum captura. Nam vel ſtrepitu audito, vel piſcatore viſo, minimè cedunt, aut fuga ſibi conſulunt, vt reliqui faciunt piſces, ſed aut ſaxis quę in promptu fuerint, ſe applicant, aut captantis manum apprehen-
B dunt, & cruribus ſe alligant. Eſt nihilominus capiendi quædam inuenta ratio, cum captu difficilem eſſe dicat [a] Antonius Liberalis, quod ſe ijs quibus adhæſerit locis, aſſimilet, atque colorem ſoli ſuprà quod fertur, æmuletur, vt ab eo diſcerni nequeat. Oliuæ germina quæ ab ijs amari diximus ſuperiùs, piſcatores colligant, vt ſcribit Oppianus, in faſcẽ, plumboq; in medium indito, à nauicula trahunt: quem ſtatim amplexus aliquis Polypus, hæret, neque remittit, ne in nauim quidem pertractus. Tarentinus ceu eſcam ad Polypos capiendos tenues Mormures circa robuſtum quid vinculo deligari ſcribit, item Vocarim & Aradas, Polypus, inquit, autor de Natura rerum, cornu cerui, vel ſtoracis (ſtyracis) ſicci ſuffitu deluditur & deprehenditur: quia diligit eum, & ob hoc intrat vaſa (naſſas) venantium. Idem Tarentinus pro Polypis & Sepijs capiendis ex ſalis hammoniaci drachmis ſex, butyri caprilli drachmis octo, optimè leuigatis molle collyrium facit, quo aut funes ipſos, aut validas vittas inũgit, piſces ſiquidem peredentes haud facile diuellentur: tu verò aditans extrahito, inijcitoq; in ſcaphã Carabos, Buccinas, Purpuras, & alios quicunque fuerint piſces. Bellonius eſca captos facilè
C in ſublime efferri teſtatur: ſed vbi extracti extra aquam, aërem ſenſerint, mox elabi. Quamobrem veteratores Polypos antiqui vocarunt. [b] Teſte eodem Perenſes piſcatores eos retibus capiunt in Propontide, vt alios piſces: captorum autem brachia diducunt & explicant, dentibusq; eorum roſtrum confringunt: niſi enim occiderent, è cymba effugerent. Sed quia quandoque petris tam firmiter adhæreſcunt, vt vix auelli queant, cunila admouenda eſt: ita enim protinus reſilient, inquit Plinius. Simocatus ait Piſcatores Polypum petris tenaciter adhærentem, dulci aqua perfundere, & facile auellere; [c] Athenæus verò, ſi quis ante cubilia ſalem aſperſerit eos ſtatim egredi: à Cancri chelis retentos admoto ipſis gramine liberari [d] Gaudentius Merula. Facile autem eorum fęminæ capiuntur à partu teſte [e] Athenæo, & mares à coitu, vti Oppiano placet. Languidi enim tunc ſunt & imbecilles.

[a] *Li. mirab. nar.*

[b] *Obſer. lib. 1. cap. 74.*

[c] *Lib. 7.*

[d] *Lib. 3. memor.*

[e] *Lib. 7.*

NIDVS SEV CVBILE.

D POLYPI habitaculum θαλάμην vocant Homerus, Athenæus & Aelianus: Latini quidam nidum, alij rectiùs cubile transferunt, hoc enim ſibi ſtruit Polypus, non ſolùm pariturus, ſed aliàs etiam, vt putat Zoographus. Conchas tenuiores ſcabraſq; efficere circum ſe, velut loricam duram, eamq; modo ampliorem, quo ipſi ſunt ampliores, atque de ea quaſi latibulo aut caſula quadam prodire aiunt, inquit, Philoſophus.
E Et alibi: Conchulis maximè extringentes carunculas veſcuntur: vnde fit vt eorum cubilia cognoſcant, qui venantur congerie teſtarum. Idem ex Philoſopho ſcripſit [a] Athenæus. Cùm æſtu maris Vlyſſes in littus abreptus eſſet ait Homerus, eius cutem ſic laceratam fuiſſe à ſcopulo,

Conchis conſtruunt nidum.

[a] *Lib. 7.*

Ὡς δ' ὅτε πουλύποδος θαλάμης ἐξελκομένοιο
Πρὸς κοτυληδονόφιν πυκιναὶ λάϊγγες ἔχονται. id eſt
Sicut Polypodis è ſuo domicilio extracti
Acetabulis multi lapilli adhæreſcunt.

Vbi

Vbi Spondanus ait Homerum hæc de Polypo in ſiccum exeunte ſcribere, quòd dicat Ariſtoteles cubile ſuum ex Conchis tenuioribus ſcabriſq; eſſe conſtructum. Verùm per λαΐγγις intelligi poſſe puto, non ſolùm lapillos, ſed & tenuia fragmenta teſtarum, ac ſimilia aſpera quæuis, ex quibus ſuum cubile conſtruit Polypus. Albertus Magnus neſcio quid ſuper hac re ſomniet, inquiens nidum conſtruere è lignis, inque eo parere. A

λαΐγγις.

SEXVS.

[a] *Hiſtor. 5. cap. 12.*
[b] *Hiſtor. 5. cap. 6.*
[c] *Lib. 7.*

DOCET [a] Ariſtoteles diſcrepare Polypum marem à femina, eò quòd capite eſt productiore, & quod genitale piſcatores appellant, albidum brachio continet. Nam [b] antea hæc ſcripſerat: Marem nonnulli aiunt gerere quod genitalis ſpeciem referat ſuo brachio, in quo duo ampliſſima acetabula habentur. Neruo id quaſi conſtare porrectum ad medium vſque brachium confirmant, totumq; nari feminæ annecti. [c] Athenæus non auſus eſt hanc partem vocare genitale, ſed genitali eſſe ſimile, hunc Philoſophi locum ſecutus. Nam quamuis ſuperius vocet αἰδοῖον, id eſt genitale, loquitur tamen ex piſcatorũ ſententia, ex quorum opinione & hæc tradit alibi, Brachio, inquit, vltimo (quod & acutius, & ſolum albicans eſt, & parte ſui extrema bifurcatum, dorſoque annexum) in coitu vtitur. Hunc Polypi pedem (ni fallor, inquit VVotonus) Plinius caudam vocat libro nono: Cauda, inquit, quę eſt biſulca & acuta, in coitu vtitur. Alibi Ariſtoteles aliam ponit ſexus vtriuſque differentiam, quæ nunquid omnibus conueniat Mollibus, an verò Polypis tantùm peculiariter, difficile eſt ex ipſo cognoſcere: Nam cùm quomodo Mollia atramentum effundant, quidq; ſingula per dorſum in prona corporis parte ſolidi contineãt, oſtendiſſet, Polypumq; nihil eiuſmodi duri ac ſolidi continere, hæc verba ſubnectit. Differunt feminæ à maribus, quia in mare meatus ille ſubditus gulæ à cerebello in ima aluei pertendit, idque ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur. In femina duplex idem illud, ſupraq; habetur. Vtroq; tamen in ſexu corpuſcula quædam rubentia parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur. B

COITVS, PARTVS, INCVBATIO. C

[a] *Hiſtor. 5. cap. 12.*
[b] *Lib. 7.*
[c] *Lib. 7.*
[d] *5. Hiſtor. cap. 12.*
[e] *Hiſtor. 5. c. 6. de gen. 1. cap. 15.*

CVM latent, latent autem circiter duos menſes, vt teſtes ſunt [a] Ariſtoteles & [b] Athenæus (quanquam Plinius Polypos, binis menſibus condi velit) idq; hyeme, tunc coire ſcripſit ex Ariſtotele [c] Athenæus, numeroſaq; prole fœcundos eſſe. Locus autem [d] Ariſtotelis hic eſt. Polypus, hyberno tempore coit, verno parit. [e] Eodemq; teſte Mollia vt Polypi, Sepiæ, Lolligines modo eodem omnia coeunt. oribus enim inuicem admotis, complexuq; mutuo brachiorum libidinem explent. Ergo Polypis coitus cum alter capite vulgo appellato in terram verſo, nitibundoq; explicat, porrigitq; ſua brachia, alter ſuperuenit, paſſiſque brachijs ſingulis ad ſingula ſubiacentis acetabulorum conceptu mutuo adhæreſcit. Marem etiam nonnulli aiunt gerere quod genitalis ſpeciem refert ſuo brachio, in quo duo ampliſſima acetabula habentur, neruo id quaſi conſtare porrectum, ad medium vſque brachium confirmant, totumq; nari feminæ annecti. Quod ſic tranſcripſit D

[f] *Lib. 9. c. 51*

[f] Plinius. Polypi (nempe ſuperueniunt) crine vno feminæ naribus annexo. ad quæ verba notat Dalechampius, Plinium apud Ariſtotelem legiſſe μυκτῆρι pro φυσητῆρι, huncq; Gazam eſſe ſecutum, quando, inquit, crine vno fiſtulæ adnexo. Et paulò infra idem Plinius: ſed Polypi in terram verſo capite coëunt. Quod enim vltimi brachij parte extrema bifurcata, quam putant VVottonus & Saluianus caudam biſulcam à Plinio appellari, in coitu vtatur, falſum eſſe ſcripſit [g] Ariſtoteles, inquiens: Meatus ille interior idem excrementi & Vuluæ eſt, tum in Mollibus, tum in Cruſtatis. Eſt enim qua ſemen genitale per meatum emittant, idq; parte corporis ſupina, qua putamen diſtat, & mare illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum femina copulatur. Nam ſi mas, ſiue ſemen ſiue membrum, aut aliquam virtutem, ſiue vim aliam mittat, admoueri ad meatum Vulualem neceſſe eſt. Crinis verò inſertio maris Polypi per fiſtulam, qua piſcatores crine coire Polypos aiunt,

[g] *De gen. ani. 1. c. 15*

complexus

A complexus gratia fit: non quaſi inſtrumẽtum id ſit vtile ad generationẽ: etenim extra mea
tum corpusq; eſt. Hæc ille; cui quoque ſubſcribit Rondeletius. Cùm enim ex Ariſtote-
le dixiſſet brachio vno, quod pudendi ſpeciem referat & in quo duo ſunt acetabula coire
,, quorundam ſententia, hæc ſubdit verba. Sed hæc, inquit, ſomnia eſſe anatome certò de-
,, monſtrat. Mihi ſæpius Polypos diſſecanti, nunquam viſa ſunt acetabula iſta maiora in
,, vno brachio quàm in alio, præterquam primo & maximo Polyporum genere, in quo non
,, duo in vno brachio, ſed quatuor in quatuor brachijs acetabula præ cæteris omnibus ma-
,, xima comperias, in alijs generibus minimè. Quod ſi ſemen(per)hæc emitteretur, neceſſe
,, foret, meatum aliquem ab internis partibus huc deductum: feminam quoq; eodem mea-
,, tu ſemen excipere, ouaq; edere: quæ fieri non poſſe fatebuntur omnes qui Polypos vide-
,, runt: & quorum in inferiori alui loco ſitus neceſſariò conuincit alio quàm brachij aceta-
,, bulo oua edi. Quocirca mihi vera eorum videtur ſententia, qui fiſtula parere affirmarunt.
Hæc Rondeletius. Eos autem fiſtula parere, Ariſtotelis & Athenæi quoque fuit opinio. [h] Hiſtor. 5.
[h] is enim loquens de omnibus mollibus: Pariunt, inquit, ea corporis ſui parte quę fiſtula cap. 6.
B dicitur. Et eum ſecutus [i] Athenæus: fiſtula, inquit, quæ corporis meatus eſt oua racematim [i] Lib. 7.
pariunt. [k] Plinius tamen ore eos parere ſcribit. Longo tempore coitum abſoluũt, vt idem [k] Lib. 9. ca.
,, ex Philoſopho tradit, adfertque rationem: quia, inquit, ſanguinis ſunt expertes. Pariunt 51.
,, autem oua, de quibus multa [l] Philoſophus. Ouum, inquit, veluti cirrum edit fructui [l] Hiſtor. 5.
,, populi albę ſimile. Perquam fœcũdum hoc animal eſt. Nam de eo, quod ediderit, copia in- cap. 12.
,, numera prouenit. [m] Et rurſus. Ouum Polypi vnum incomptum foris, & grande, intus [m] Hiſt. 4.
,, humorem candicantem concolorem totum, atque æquabilem continens. Tanta eſt eius cap. 1.
oui vbertas, vt vas impleat amplius capite Polypi ipſius. Rationem quoque alibi reddit,
cur eiuſmodi ouum ſit ſimplex. Ouum, inquit, maximè indiſcretum eſt in Polypis, ut ſim-
plex eſſe videatur: cuius rei cauſa eſt forma corporis, quæ ſimilis vndique eſt. [n] Et rurſus: [n] De gen. 3.
Polyporum, ouum ſimplex eſt. cauſa eſt forma eorum vteri, quæ ſpecie rotunda congloba cap. 8.
taque eſt: fiſſio enim eius iam repleti incerta eſt. Quale autem ouum edat, quo loco, & quo
tempore ex eo fętus excludatur, quantaque ſit eius oui fœcunditas, [o] alibi pluribus ſic do- [o] Hiſtor. 5.
,, cet. Mollia copulatione, & venereo coitu, ouum concipiunt candidum, quod indies are- cap. 18.
,, dinum (arenidum legunt alij quod eſt cute, & teſta dura obtectum) quale illud cruſtati
C generis euadit. Edit Polypus ſuum ouum, vel in cubilibus, vel in figulino, vel in aliquo
,, alio cauo, ſimile labruſcæ florentis racemulis, (βοτρυδὸν, racematim cohærens) aut fructui
,, populi albæ, vt iam dictum eſt. Pendent vtique per cubilę oua tanta fœcunditate, vt colle
,, ctis vas impleatur longè amplius, quàm caput ſit, quo continebantur. Polyporum itaque
,, ouis diebus quinquaginta maximè ruptis, Polypuli modo Araneorum perquam multi
,, exſerpunt, quorum natura ſigillatim nondum conſpicua eſt, quanquam forma ſatis tota
,, apparet: ſed ob exiguitatem, imbecillitatemque copia interit. Iam nonnulli adeò ſpectan
,, tur exigui, vt nulla partium conſtent diſtinctione, quamuis ad tactum moueantur. Quæ ſe
,, rè cuncta ſic interpretatus eſt [p] Plinius: Polypi vere pariunt oua tortili vibrata (melius [p] Lib. 9. ca.
,, ſimilata in caſtigato codice legitur, vt notat Saluianus) pampino tanta fœcũditate, vt mul 51.
,, titudinem ouorum cuncti recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. Excludunt quin-
,, quageſimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt. Autor de Natura rerum,
itemque Albertus Magnus in nido ex ſurculis, & lignis cõſtructo ſpargere oua ſibi cohę-
rentia tradunt. Ait inſuper Ariſtoteles, oua iam abſoluta ab eis foueri, nec ad paſtum inte- Incubatio.
rim prodire. [q] Et alio in loco, Polypus fęmina, inquit, modo incubat ouis, modo in ore ſui [q] Hiſtor. 5.
D cubilis aſſidens brachium ſuper ouis exporrectum tenet. Quod ſic tranſcripſit [r] Plinius: cap. 18.
Polypus fœmina modo in ouis ſedet, modo cauernam, cancellato brachiorum implexu [r] Lib. 9. ca.
claudit. Eadem quoque habet [s] Athæneus: Fęmina verò, inquit, nunc oua corpore fouet, 51.
nunc oſtio cubilis aſſidens ſuper ea brachia porrigit. [s] Lib. 7.

ÆTAS.

QVAMVIS in centum partes diſſectus Polypus viuat, vt plurima exan-
,, guia, pręſertim inſecta, tamen breue ipſi æuum natura conceſſit. biennium
,, enim vix egreditur, vt teſtatum reliquit [a] Ariſtoteles, his verbis: Genus [a] Lib. 9. Hi-
inquit, Polyporum magna ex parte biennio viuere non poteſt: ſua enim ſtor. cap.
natura tabi obnoxium eſt. Cuius rei inditium cum preſſus Polypus ali-
quid ſubinde humoris emittat, demumq; abſumatur totus; quod fęminis
à partu potiſſimùm incidit. Stupent enim fęminæ, vt neque vndis iactatæ ſentiant, & ma-
nu vri-

nu vrinantis de facili capiantur. Sordeſcunt etiam, nec preterea aſſidendo venari poſſunt. Mares verò alueo tument, & in mucorem lenteſcunt. Indicium, ne bimatum compleant, eſſe videtur, quòd ab ortu eorum, qui æſtate fit, ad autumnum non facilè grandem Polypum videris, cùm paulò ante id tempus prægrandes ſpectentur. A partu ita ſeneſcere debilitariq; tam marem, quàm fœminam ferunt, vt vel à piſciculis deuorentur, & facile à ſuis detrahantur cubilibus, cùm antea nil tale ijs vſu eueniat: tum verò paruos, nouelloſq; quamuis recens natos, tamen nullo eiuſmodi malo affici narrant: quinimo validiores eſſe, quàm grandes confirmāt. Hactenus ille, quem ſecutus [b] Plinius, Polypi, inquit, binis menſibus conduntur. Vltra bimatum non viuunt. Pereunt autem tabe ſemper: feminæ celerius, & ferè à partu. Athenæus ὁ Πολύπους, inquit, συντηκτικός ἐςι, ex Ariſtotele. συντηκτικὸς autem dicitur in liquorem ſolubilis. habet enim patibilem qualitatem τοῦ συντηκέσθαι. Plinius tamen Polyporum σύντηξιν tabē appellauit, quē Gaza etiam eſt ſecutus. [c] Aelianus autem tam breuis huius vitæ rationem profert, libidinem ſcilicet in maribus ac nimiam ſalacitatem, in fæminis verò partum frequentem. Inquit enim: Ex piſcibus libidinoſiſſimum Polypum, eatenus flagrāti veneris cupiditate incendi ferunt, dum & omnibus corporis viribus exhauſtis debilitatus, & ad natandum & cibaria inquirenda tantoperè infirmus factus fuerit; vt poſtea alijs præda efficiatur. Tùm enim paruuli piſciculi (tum cancelli) tum cancri ipſum exedunt & conficiunt. Quamobrem eum non amplius anno viuere dicunt, fœminamq; etiam propter crebros partus ocyus conſumi. Hæc ſanè ab Oppiano tranſcripta videntur, qui ſic cecinit Laurentio Lippio interprete.

[b] *Libro 9. cap. 30.*
[c] *Lib. 6. de Animal. capit. 38.*

Exitium & triſtes tedas commiſcet in vnum
Polypus, & miſeram vitam cum ſpermate fundit.
Non coitu ceſſat, donec deliquerit artus
Robur, & abſumptæ fuerint in corpore vires,
Atque ipſe in fulua iaceat proſtratus arena
Seminecem ſicca lacerant tellure iacentem
Carcenades miſeræ, & Cancri, multiq; natantes,
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat.
Tunc viuum imbellem minimè ſua membra tuentem
Diſcerpunt, donec moriatur funere diro.
Sic perit in coitu piſcis, ſic lumina claudit.
At ratione pari torquetur fœmina partu,
Extremumq; diem claudit, fœtumq; reſoluit,
Non oua vt piſces alij ſemota recluſo
Ventre edit, magno partus cruciata dolore
Iuncta racematim gignit, quæ vulſa meatus
Fortè per anguſtos veniunt, perimuntq; parentem,
Non annum excedunt, tedis moriuntur in ipſis
Cum triſti veniunt crudelia funera partu.

MORES. INGENIVM. SAGACITAS.

ATHENÆVS [a] Polypum ἀνόητον, [b] Plinius brutum vocat, quaſi rationis expertem, quòd ad manum hominis adnatet, nec perſequentē venantemuè refugiat. Eſt nihilominus in re familiari callidus, ac ſapiens. Omnia enim in domum comportat [c] teſte eodem, dein putamina eroſa carne egerit, adnatātesq́ue ad ea piſciculos venatur. Eadem ferè [d] ſic Ariſtoteles: Polypus fatuus quidem eſt, cùm ad manum demiſſum hominis accedat, ſed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & ſuo in domicilio recondat, cùmque conſumpſerit quantum vtile ſit, abigit teſtas, & cancrorum cruſtas, & putamina Conchularum, & ſpinas piſciculorum. & paulò pòſt, Conchas, inquit, tenuiores, ſcabraſque efficere circum ſe, velut loricam duram, quamque eo ampliorem, quo ipſæ ſunt ampliores, atq; de ea quaſi de latibulo, aut caſula prodire aiunt. Vnde [e] Antigonus, Polypū (inquit) alimenta reponere ait Ariſtoteles in ſuas cauernas, & conſumptis quæ uſui erāt, inutilia reijcere, piſciculoſq; ad eiecta cōuenientes captare. Cōchas quomodo diſcundet, & earum

[a] *Libro 7.*
[b] *Lib. 9. capit. 29.*
[c] *Lib. 9. capit. 29.*
[d] *Lib. Hiſt. 9. cap. 37.*
[e] *Mirabil. narrat.*

A neet,& earum carnes depaſcatur,audi ex [f] Plinio: Non ſunt, inquit,prætereunda & Lucio [f] *Lib.9.cap.30.*
,, Lucullo proconſule Bæticæ comperta de Polypis, quæ Trebius Niger è comitibus eius
,, prodidit,auidiſſimos eſſe Concharum;illas ad tactum comprimi,præcidentes brachia eo-
,, rum, vltroq; eſcam ex prædante capere. Carent Conchæ viſu, omniq; ſenſu alio, quàm
,, cibi & periculi. Inſidiantur ergò Polypi apertis: impoſitoq; lapillo extra corpus, ne pal-
,, pitatu eijciatur,ita ſecuri graſſantur,extrahuntq; carnes;illæ ſe contrahunt, ſed fruſtra di-
,, ſcuneatæ. Tanta ſolertia animalium hebetiſſimis quoque eſt. [g] Hactenus Plinius. Ariſtote- [g] *Lib.9.cap.30.*
les ait Conchulas ab eo complexu crinium frangi,tantum ipſi ineſſe roboris mirum,æquè
atque ea ſolertia,qua eum vti ſcribit Plinius,cùm Conchas venatur. Facilius tamen,quod
ſcribit Ariſtoteles, crediderim. quippe qui teſtetur alibi omnes Polypi partes omniaque
membra robuſtiſſima eſſe excepta ceruice. tangere item ac tenere brachijs ſupinis, mem-
branamq; his interiectam totam extendere.in arenam tamen elapſo,facultatem apprehen-
dendi retinendiq; nullam eſſe. autorq; eſt Maſſarius comprehenſum hominem in terram
deijcere. In hunc autem modum inſidias piſcibus molitur vt ſcribit [h] Aelianus. ſub ſaxa [h] *Li.1.Var. hiſt.*
ſubtectus deſidet,& in harum colorem ſe mutat, vt ſaxum eſſe videatur piſces ad eum tan-
B quam ad ſaxum adnatantes,incautos ſic brachijs ſuis tanquam retibus capit. Id teſtatur [i] [i] *Hiſtor. 9 cap.37.*
,, Philoſophus hiſce verbis: Sui mutatione coloris venatur piſces, trahit enim ſibi colorem
,, ſimilem, ijs quibus appropinquarit ſaxis:quod etiam cùm metuerit, facit. Et [k] Plinius;co- [k] *Li.9.c.29*
,, lorem, inquit, mutat ad ſimilitudinem loci, & maximè in metu. Eadem cecinit [l] Oppia- [l] *Hal.lib.2*
nus his verſibus, interprete Lippio.

Polypodon fraudes populos vulgantur in omnes,
Qui ſimilem petræ magnum flectuntur in orbem:
Nexibus & ſpiris hominem piſcemq; rapacem
Sic ſubterfugiunt aſtu, vitamq; tuentur.
Si paruos videant piſces prædamq; minorem,
Rurſus & in piſcis formam vertuntur, & arte
Perquirunt victum funeſtaq; fata repellunt.

Canit quoque hæc [m] Ouidius, docens vnà quàm cautè piſcatores venanteſq; illudat, cir- [m] *In frag. de piſc.*
cumrodens hamum quo ipſum venari cupiunt,& expuens. ait enim. Quam cautè hamum circumrodat.

At contra ſcopulis crinali corpore ſegnis
C *Polypus hæret, & hac eludit retia fraude.*
Et ſub lege loci ſumit mutatq; colorem,
Semper ei ſimilis quem contigit; atque vbi prædam
Pendentem retis auidus rapit: hic quoque fallit
Elato calamo, cùm demum emerſus in auras
Brachia diſſoluit,populatumq; expuit hamum.

Quæ ex eodem poëta ſic notauit Plinius: Polypum, inquit, hamos appetere, brachijſque
complecti,non morſu nec prius dimittere, quàm eſcam circumroſerit, aut harundine le-
uatum extra aquam, Ouidius in Halieutico tradit. Hunc fortè Plinij locum ſecutus [n] [n] *Li.12.c.9*
Iſidorus Polypus, inquit,id eſt multipes,plurimos enim nexus habet. iſte ingenioſus ha-
mum appetens brachijs cõplectitur non morſu, nec prius dimittit quàm hamum circum-
roſerit. Cæterùm vt ad coloris mutationem reuertamur: de hoc inter ſe non conueniunt Coloris mutatio.
autores. Sunt enim qui in omnem ſe colorem mutare affirment, excepto albo. Sunt qui
petris quibuſuis ſe aſſimilare dicant, vti Theognis & Phocillides, nec non & [o] Ion apud [o] *Lib. 7.*
Athenæum,in Phœnice tragœdia ſic inquiens:

D Καὶ τὸν πετραῖον πλεκτάναις ἀναίμοσι
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύπουν χροός,

Quæ ſic vertit Dalechampius.

Saxatilemq; cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Ibidem in vulgatis editionibus ſcriptum inuenio Polypum petroſis locis tãtùm ſe aſſimi-
lare ex Theophraſti libro,qui inſcribitur de ijs qui colorem mutant. Θεόφραςος δὲ inquit,
ἐν τῷ περὶ τῶν μεταβαλλόντων τὰς χροὰς, τὸν πολύποδα φησὶ τοῖς πετρώδεσι μάλιςα
μόνοις συνεξομοιοῦσθαι. Vbi Dalechampius vocem πετρώδεσι aufert, ſic hunc locum ex- Athenæus correctus.
ponens: Theophraſtus libro de ijs quæ colorem mutant, ſcribit Polypum ijs locis fieri ſi-
milem quibus ſe admouerit. Quam Dalechampij lectionem improbat Iſaacus Caſaubo-
nus,verius eſſe inquiens aliquid deeſſe quàm ſupereſſe; indeq; in quibuſdã libris lacunę
notã poſitũ,& ſic legendum cenſet,τοῖς πετρώδεσι μάλιςα ἢ μόνοις τόποις συνεξομοιοῦσθαι.

hoc eſt ſaxoſis maximè, aut ſolis locis aſſimilari, ſed hæc quoque lectio præterquam quòd E
falſa ſit, duriuſcula mihi viſa eſt. quare lego, τοῖς πετρώδεσι μάλιστα τόποις ἐξομοιοῦσθαι. Non enim Polypi ſaxoſis tantummodo locis ſe ſimiles faciunt, vti prædictæ lectiones docere videntur, itemque autores, quos ſuprà enumeraui, ſed alijs etiam rebus, quib. adhæſerint, maximè tamen ſaxoſis. Nam Antigonus inquit in mirabilibus narrationibus, colorem non ſolùm imitari lapidum, ſed & aliarum rerum, quibus appropinquauerint: & eo-

[p] In Atha. dem in libro alibi colorem ſoli, ſupra quod fertur, æmulari tradit, & Iulius Scaliger[p] cũ arenæ colore ſimilem facere canit hiſce verſibus:

Et concolores rupibus, ſaburriſq́;
Cirris doloſi Polypi anchoræ ritu
Salacioſo, & turbido in freto freti.

Quapropter cùm Plutarchus, Oppianus, & Aelianus dicunt eum ſe in talem mutare colorem, quali ſaxum eſt ad quod accedit, nõ inficiantur alij s præterea rebus aſſimulari poſſe, ſed cùm plerunque circa ſaxa verſetur, indifferenter ſaxum, pro alia quauis re, in cuius

Cruſtacea quo aſtu venetur. colorem ſe mutare ſolet, vſurparunt. Cur autem colorem mutet inter problemata à nobis quàm exactiſſimè dicetur. Interim quo aſtu venetur, occidatque cruſtacea, præſertim Carabos, qui alijs quàm Conchæ, ſunt armis prædìti, dicemus: qua in re ſubſequentes hi Oppiani verſus, nobis quàm pleniſſimè ſatisfacient. Canit igitur eodem interprete Lippio. F

Et fortem, & celerem duris, & Carabon armis
Polypus occidit, quamuis ſit robore multò
Inferior: curua ſpectat ſub caute quietum,
In dorſum irrumpit, ſinuataq́; vincula nectens
Comprimit, & longis ex omni parte flagellis
Obſtruit, & pedibus paſſis ſpiracula ſumma,
Nec ſpirare poteſt, nec miſſos pectore rurſus
Accipere aërios flatus (à piſcibus vſque
Alterno trahitur, flatuq́; remittitur aer)
Carabus oppreſſus liquidis nunc fluctuat vndis.
Sæpè reluctatur, nunc petra illius opaca,
Immotuſq́; manet, nec tanto marte duellum
Detractat, fulua moriens procumbit arena. G
Et veluti paruus infans circum vbera caræ
Nutricis, lac dulce trahit, ſic Polypus vtre
De curuo ſorbet carnes, & mergit in aluum.

Matrẽ conficit. [q] Lib. 14. hieroglyp. Iam verò à Polypo matrem confici, vbi natus eſt, autor eſt [q] Pierius Valerianus; nullũ tamen citat autorem. Fieri hoc ea ratione poteſt, quatenus poſt partum, qui numeroſus eſſe ſolet, moritur mater: quo tempore fit eſca ſuis Polypodijs.

ANTIPATHIA.

INNATVM eſt Polypis odium cum Locuſta, ſiue Carabo, Cammaro, & Aſtaco, item Congro, & Murena: quorum quædam, quin pleraque ſuperant, & à quibuſdam ſuperantur. Polypi, inquit, [a] Ariſtoteles Locuſtas vincunt: atque adeò, vt ſi iiſdem in retibus ſenſerit Locuſta Polypũ, præ metu moriatur. Quæ ſic notat [b] Plinius: Polypum, in tantum Locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, omnino moriatur. Et [c] Aelianus: Tam vehementer, inquit, Polypum Locuſta extimeſcit, vt ſi quando vno, & eodem reti ambo comprehendantur, hæc continuò moriatur. [d] Idem repetit ferè alibi, ſimulque aſtũ, quo Locuſtã ſuperat, exponit his verbis. Locuſta ideò inimicitias cum Polypo graues habet: quod hic cùm illius brachia circũplexus fuerit, aculeis, quos in dorſo ſitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipſam circumplicans, ſuffocat. Cuius ſanè rei haud inſcia Locuſta, à Polypo ſummè refugit. Eadem cùm nullius rei metu afficitur, tũ antè verſus progreditur non pretenſis quidem, ſed obliquis, & demiſſis in latera cornibus, vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. ſin fugit, & retrocedit: tum penitùs dimittit, & laxat ſua cornua: & tanquàm remis altiùs demiſſis ſcapham propellens, ſic ſeſe commouens, multum conficit itineris. Hæc Aelianus. Bellum quoque ei eſſe cum Congro [e] Ariſtoteles aſſeuerat, ab eoque, quem vincunt Locuſtæ, ſuperari; non tamen edi ob lubricitatem corporis. Pauet Locuſtam, inquit, [f] Plinius,

[a] Hiſt. 8. capit. 2. [b] Lib. 9. capit. 62. [c] 10. de Animal. c. 38. [d] Lib. 9. de animal. capit. 25. [e] Hiſt. 8. capit. 2. [f] Lib. 9. capit. 62.

A nius, Conger: rurſus Polypum Congri lacerant. Sed Murænę, non Congro hæc [g] Aelia-
„ nus tribuit, ſic ſcribens: Malum ingens, & morbus agreſtis, & inhumanus, inimicitia, atq;
„ odium inhærens, penitusq; inſitum, quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inex-
„ piabile, atque implacabile. Muræna cum Polypo capitali odio diſſidet. Polypus cum Lo-
„ cuſta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hoſtis eſt Locuſta, atque infeſtiſ-
„ ſima. Muræna Polypo brachia abſcindit, dentium firmitate: pòſt autem in eius ventrem
„ ſubiens, iiſdem malis eum, vt veriſimile eſt afficit. Hic enim è genere natantium eſt, ille
„ verò ſerpentium more graditur. Quod ſi Polypus in ſaxorum colorem ſe vertat, nihil ei
„ aſtutiæ hæ fallaces proſunt: Muræna enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò Po-
„ lypus Locuſtas à ſe comprehenſas ſtrangularit, exugit carnes, atque earum ſuccum exhau-
„ rit. Hæc quoque ſic cecinit Oppianus, interprete Lippio.

[g] Lib. 1. capit. 32. de Animal.

Ex ſcopulis Murana ruit furibunda per vndas
Perquirens gratum victum per littora ſumma,
Polypoda inquirit letum prædamq; petentem,
Ille metu pauidus ſpectat, metuitq; natantem
B *Per tumidas vndas, atque horrida bella parantem.*
Nec vitare poteſt, nec cauta occurrere fraude.
Hoſtis purpureum rictum Murana reuincit,
Polypus extemplo contrà pugnare coactus
Vertitur, & ſpiris & magnis nexibus illa
Arcet, ſub vario flexu, firmisq; flagellis
Nititur, vt pedicas Muranæ, & vincula dura
Præpediat, ſed nulla fuga eſt, nec lubrica membra
Elabi poſſunt, Murana fluit velut vnda:
Nunc hoſtis circa collum, nunc tergora circum,
Nunc circa caudam ſinuoſa volumina torquet.
Sic homines dura qui exercent membra paleſtra
Oſtentantq; diu robur, de corpore ſudor
Effluit aſſiduus, multa contenditur arte:
Atque vndæ in morem nixus luctator vterq;
C *Fluctuat & contra magna vi brachia verſat.*
Polypus extenſos iactat nullo ordine ramos
Et ſudans vana contorquet membra paleſtra,
At Murana ferox rapido dat vulnera dente,
Dilaniat, partes miſerum confringit in omnes.
Nam membra in ventrem partim merguntur; at illa
Ore volutantur crudo, ſubiguntur acutis
Dentibus, hi laceri viuunt ſub dentibus artus:
Atque reluctantur, mortemq; repellere tentant.
Et veluti annoſus ceruus cui cornua fronte
Sunt ramoſa, petit denſa veſtigia ſylua
Serpentis, nactusq; locum, tum naribus illum
Attrahit è luſtro, figitq; in corpore dentes,
Implicitus genibus ſerpens fera pectora nexu
Deuincit, collumq; tenet, ſemeſa vorantur
D *Partim membrorum, partim lacerantur acutis*
Dentibus, & diri cerui laniantur in ore.
Sic miſeri piſcis luctantia membra mouentur.
Conſilium miſero, vel quid prudentia prodeſt?
Quid prodeſt lapidis proprium ſumpſiſſe colorem?
Quid toties vitaſſe necem? vitaſſe voraces
Sub petra piſces; ſi non latuere doloſæ
Murænam fraudes? ſola hæc deprehendere mentem,
Sola dolos potuit, vanaſq; eludere fraudes:
Tum fœdam & miſerata necem, & crudelia fata
Polypus in ſcopulis duris laceratus inhæret.
Aſſidet hæc iuxta ſubridens, verba mouere.
In piſcem credas hæc ſcommata dira referre.

Te vaſer occultas? non ſperas fallere demens? E
Experiar num te ſcopuli tutentur, & antra:
Aut ſpelunca tegat quæ portis clauſa repentè
Arripiat, raptum ſubitò te mergat hiatu.
Te retro pauidum ex antro conuellere poſſem.
Polypus heu dirum confoſſus vulnere multo
Non duros ſcopulos deprenſaq; ſaxa relinquit
Implicitus ramis dura ſub caute reuinctus;
Donec ſola loco reſtant connexa flagella.

Teſtatur Bellonius, cùm apud Epidaurum Murænas ſecaret, earum ventriculos cirris Po-
[h] *Lib. de ſolcr. animal.* lyporum refertos comperiſſe. [h] Plutarchus Polypum ſibi à Muræna & Congro metuere verum eſſe ſcribit, quod ab hiſce malè tractetur, neque lædere viciſſim poſſit ob lubricitatem elabentes. Sicuti rurſus Carabum illos ſuis cirris in complexum venientibus vincere; quòd tenuitas eorum non ſit aduerſus aſperitatem Carabi auxilio; hunc tamen perire Polypo ſua acetabula intrudente. Horum omnium mutuum odium pulchrè ſuis iambis complexus eſt Philes, vnam etiam Aſtacum ijs annumerans qui Polypum extimeſcũt. F
Albertus Magnus ait ſe ab expertis audiuiſſe Denticem ſiue Dentatum cum Polypo pugnare: & quoniam extra cubile ipſum Dentex extrahere non poteſt, fluctuare ante oſtium antri ſiue cubilis tanquam mortuum: hoc incautus vbi viderit Polypus, ad eum brachia ſua extendere, vt attrahat & deuoret, brachium autem ſubito ore comprehendi à Den-
[i] *Lib. 1. de anim. c. 37.* tice. In Polypos inquit [i] Aelianus ſi quis rutam injiciat, immobiles manere in ſermonem hominum venit.

DENOMINATA.

Πολυπόδια dicuntur apud Ariſtotelem & Athenæum Polypi parui, fœtuſuè recens nuper ex ouis natus: à Cœlio Rhodigino non rectè Polypia, calami
[a] *Lib. 2. de morbis mul.* aut memoriæ forte lapſu. [a] Hippocrates quoque Polypodia cum Bolbidijs
Polypodiũ herba. (quæ & Polyporum ſunt ſpecies) aliquando nominat. Πολυπόδιον quoque G
herbæ eſt nomen apud [b] Theophraſtum & [c] Dioſcoridem. [d] Plinius Poly-
[b] *Hiſt. pl. 9. cap. 14.* podion, inquit, noſtri filiculam vocant: ſimilis enim eſt filici. radix acetabulis cauernoſa, ceu Polyporum cirri, in petris naſcens. Πολυποδώδης Polypis abundans, vel Polypo ſi-
[c] *Li. 4. cap. 188.* milis. Τὰ πολυποδώδη quæ è Polyporum ſunt genere. Πολυποδίνη ſpecies quædam Poly-
[d] *Lib. 26. c. 8.* pi, de quo capite ſequenti.

MYSTICA. MORALIA:

HABVERE etiam Polypi ſuos apud mortales cultores, nam olim circa Troezenem, vt Clearchus apud [a] Athenæum commemorat, Polypum,
[a] *Lib. 7.* quem ſacrum vocant, neque eum quem Remigantem (κωπηλάτην, Nautilum intelligit) fas erat venari; nimirum ceu res ſacras. [b] Plutarchus ani-
[b] *Non poſſe ſuauiter viu. ſec. epicur.* mæ vim ac facultatem Polypo comparat. Enim vero, inquit, animus res H
eſt, minimè iners aut exilis aut abiecta, neque cupiditates ſuas quomodo »
Polypi flagella ſua, tantum vſque ea, quæ eſui ſunt, extendit. Sed has celerrimè præci- »
Animi vis. dit ſacietas momento temporis, & minima horæ portiuncula. Alibi rurſus ait à princi- »
pali animæ facultate, ſeptem veluti partes enaſci, inque corpus extendi, ſicuti brachia à
Adulator. Polypo. Eidem quoque aſſimilatur adulator, vt in hieroglyphicis & prouerbijs dicetur.
Academici Academicos Polypis ſimiles eſſe dicebat Carneades. Vt enim hi præ fame ſuoſmet cirros depaſcuntur, ita illos aucta iam doctrina peritiores factos, in ſuaſmet opiniones mox graſſari, eaſque deſtruere. Stobæus verò refert hoc Carneadem de Diale-
Dialectica. ctícis dixiſſe. Polypi naturam deſcribens [c] Diuus Ambroſius hominem inſtruit, vt
[c] *Hexam. c. 8.* proprijs contentus, nec alios circumueniat, nec aliena inuadat, ſic inquiens.
Homo ſit proprijs cõtentus. Et quia de aſtutia cœpimus ſermonem ſubtexere, qua vnuſquiſq; fratrem ſuum circum- »
uenire, & decipere nititur, & in nouas ſe fraudes componere: vt quem vi obtinere non po- »
teſt,

A teſt, circumſcribat dolo, & fuco quodam artis obducat: fraudulentum illud Polypi ingenium non præteribo, qui vadoſo in littore petram nactus, affigitur ei, atque eius nebuloſo ingenio colorem ſubit, & ſimili ſpecie terga obductus, plurimos piſcium ſine vlla ſuſpicione fraudis allapſos, dum notam non præcauent, & ſaxum opinantur, caſſibus furtiuæ artis includit, & ſinu quodam ſuæ carnis intercipit. Sic ſpontanea venit præda, & talibus capitur argumentis; qualia ſunt eorum, qui ingenium ſuum ſæpè commutant, & diuerſas nocendi artes mouent, vt ſingulorum mentes, ſenſusq; pertentent, cum continentibus continentiam prædicantes, in cœtu intemperantium tãquàm deuij ab ſtudio caſtitatis, & demerſi intemperantiæ volutabris: vt qui eos audiunt, aut vident, incauta facilitate ſe credãt eóque citiùs labuntur, dum diſtinguere non norũt, nec cauere, quod noceat: dum grauior ſit, & magis noxia improbitas, benignitatis obumbrata velamine. Et ideò cauẽdi ſunt, qui crines ſuæ fraudis, & brachia longè, lateq; diſpergunt, vel ſpeciem induunt, multiformẽ. Et iſti enim Polypi ſunt, nexus plurimos habentes, & callidorum ingeniorum veſtigia, quibus irretire poſſint, quidquid in ſcopulos ſuæ fraudis inciderit. Et paulò pòſt concludens, inquit: Vtamur ergo ingenio ad quærendam gratiam, & ſalutẽ tuendam: non ad alienam circumſcribendam innocentiam. Licet nobis vti exemplis marinis ad profectum

B noſtrę ſalutis, non ad alienum periculum. Hactenus D. Ambroſius. Poſſunt etiam Polypis diuites aſſimilari; vt enim illi ſuis pedibus plenis acetabulis, ſcopulis, & lapidibus tàm fortiter ſupini, & auerſi adhærent, vt vix auelli poſſint, niſi fœtida adhibeas, ita etiam ſuis voluntatibus, ac deſiderijs, quæ fluxa tantùm, ac mundana reſpiciunt, auerſi inhærent, donec tandem Deus tanquàm piſcator egregius mortem, tanquàm fœtidum quendam odorem naribus admoueat, & ad ſanã mentem reuocet. Diabolum quoque exprimit Polypus. Is enim facilè homines dum grata ſuggerit, & oblectamenta proponit, falſos blanditijs ſuis, niſi Dominus tueatur, in abyſſum, & gehennam, ceu in caſſes quoſpiam abripit, non aliter ac Polypus incautè hominem è naui brachiorum ſuorum complexu in altũ pelagus detrahit, niſi ab aliquo ſociorum enſe reſcindatur, ne pars ſyncera trahatur, vt inquit ille. Scorta item Polypi ſunt; nam & hæ amatores ſuos, quos vel ſemel tantummodò, ceu Polypus brachijs amplexæ ſunt, ita tenaciter detinent in illicito ſui amore, vt à diuina gratia abſtrahant, & non ſolùm in profundum illud peccatum immergant, ſed & ſæpè pauperiores reddant, niſi principijs illi obſtent, nec ſe vinci patiantur. De iſtiuſ-

C modi mulieribus loqui videtur [c] Eccleſiaſtes: *Inueni mulierem morte amariorem, quæ laqueus venatorum eſt, & lagena cor eius, vincula ſunt manus eius*, & [d] alibi, *à carnibus tuis abſcinde illam, ne te abutatur.* Quemadmodum Polypus obliquè incedit, & caudam habet bifurcatam, fiſtulamque in dorſo, quam quando natat, modò in dextram partem, modò in ſiniſtram promouet. Sic multos fallaces, & proditores, dum obliquè incedũt in actionibus ſuis, quid facturi ſint non diuines, tantùm abeſt, vt videas: cauda enim, ſiue finis ſuæ intentionis bifurcata eſt; quia ſcilicet vnum proponunt apparenter, aliud intendunt latenter. Fiſtulam etiam habent dùm dulcedine verborum ſuorum tãquàm fiſtula aliqua alios ſeducunt, ac ſibi adiungunt, qui fallunt etiam, quando ea fiſtula, ijs inquam blanditijs, ceu Polypus modò in dextram, modò in ſiniſtram partem, hoc eſt vel apparenter, vel latenter abutuntur. Caput quoque habet Polypus duriſſimum, in quod obliquè natat, carneſque, cùm conſenuerit, duriſſimas, adeò vt contundere opus ſit, vt molles fiant, & in vſum ciborum cedant: ſic obſtinati, & duræ ceruicis homines, quos Græci σκληροτραχήλους vocant, mentis, atque animi vitijs indurati, nequeũnt, aut per ſpiritualem commanducationem, aut prædicationem reſipere, niſi à Deo tribulationis alicuius pœna vel presbytero

D propoſita graui pœnitentia fuerint puniti: ſcriptum enim eſt ab [e] Eſaia. *vexatio dat intellectum*. Sicut Polypus Cãcros, & Conchas in domicilium comportat, carnesque depaſcitur, teſtis cruſtiſq; abiectis, quibus nidum ſibi fabricet, & piſciculos capiat; ſic etiam auari, & fœneratores pauperes, & ſimplices, bonis ſuis, vt prædijs, & agris tanquàm carnibus ſpoliant, indeque domum ſuam locupletantes, frumenti, & cæterarum ſegetum recrementa ijſdem vendunt, quò maiorem ab ijs vtilitatem capiant.

Diuitiæ.

Diabolus.

Mulier mala.

[d] Cap. 7.
[e] Cap. 25.

Proditor, et fallax homo.

Obſtinati.

[e] Cap. 28.
Auari.

HIEROGLYPHYCA.

E

[a] *Hierogly. Lib. 27.*

AEGYPTII ſacerdotes, vt ait [a] Pierius Valerianus, hominem qui rem familiarem ex quibuſcunque rebus, vtilibus ſimul ac inutilibus, nullo diſcrimine, nulliuſque rei ratione habita, congereret augeretque, ſignificare ſi vellent, Polypum pingebāt. Ille enim cùm prodigè & admodum multa deuoret, prudens tamen rei familiaris omnia temere colligit, & cōuenatur, & in cubili ſuo recondit, ſelectiſq; vtilibus atq; conſumptis, inutilia mox, quippe teſtas, & Cancrorum cruſtas & putamina Conchularum, & ſpinas piſciculorum abigit. Deſumptum id eſt ex Horo Apolline, cuius hæc ſunt verba; [b] Hominem, qui vtilia & inutilia male conſumpſerit, indicantes Aegyptij Polypum pingunt; ille enim cum multa eaque intemperanter voret, cibum in cauernas reponens congerit: & cum vtilia conſumpſerit, tum & quæ ſuperſunt inutilia, abijcit. & paulò pòſt. eum, inquit, qui & aliena intemperanter decoquat, & demum ſua conſumpſerit, deſignantes, Polypum pingunt. is enim ſi victu aliunde quæſito indiguerit, propria edit flagella. Idem Pierius ait Aegyptios Polypum curtum & detruncatum effinxiſſe, cùm ſignificare vellent eum, qui cùm aliena abligurijſſet, ſua quoque abſumeret. Polypus infra Congrum depictus hominem victoria potitum, vti tamē ea neſcientem, apud eoſdem ſacerdotes ſignificabat. Nam aiūt, quoties Polypi cum Congris certamen ineunt, à Congris facile ſuperari: cæterū nullam eſſe Congris facultatem vt Polypos depaſcere valeant: quòd ij læuore atque lubricitate corporis, qua ſunt maximè præditi, morſus hoſtium effugiant, & mutilatis tantum aliquando flagellis elabantur. Cum Locuſta ſeu Carabo pictus, vt apud Horum legitur, ſuæ nationis & generis hominibus imperantem denotat. Ille enim Polypis imperat, interq; eos primas ſenet. οὗτος γὰρ τοὺς πολύποδας κρατεῖ, καὶ τὰ πρῶτα φέρει. Sed Ariſtoteles Locuſtam à Polypo vinci autor eſt, plurimiq; alij idem confirmant, ac ſæpe tanto eſſe terrori, vt ſi Locuſta iiſdem in retibus capiatur, ilico præ metu exanimetur. Pierius Valerianus tyrānica in ciues dominatione vtentem, per Locuſtam & Polypū deſignari ſcribit. Itemq; eum qui ſubito aliquo pauore ita conſternatus attonituſq; euaſit, vt neq; periculum, neq; damnum quod vrgeat, ſentire videatur. Eſt enim ita meticuloſus Polypus, vt & ſtrepitu audito, & piſcatore viſo, ſaxis ſe potius applicet quæ fuerint in promptu, & ad captantis manū accedat, quàm de fuga ſibi conſulat. Inuenio etiam poeſim exoticam (nam de ſua ſanctiùs ſentiebant Aegyptij) per caput Polypi figuratum notari; quod quidem eſculentis appoſitum ſuauiſſimi ſaporis eſſe perhibetur, cæterùm horrenda prodigioſaq; ſomnia excitare. Quocirca ſiquis futura de inſomnijs conſulturus eſſet, ab eſu Polypi abſtinere ſuperſtitiosè præmonebatur, perinde etiam ne fabas ederet. Perſimilis autem huic poeſis dicitur, quæ fabulas amatoriaſq; illecebras ſectatur, ipſo quidem dicendi lepôre delectabiles, ſed bonis moribus, & honeſtiori diſciplinæ maximè pernicioſas: cuiuſmodi genus meretriculas appellauit Plato, qui eiuſcemodi poëſim è ſua inculpabili republica ciuitateuè reiecit. Meminit huius comparationis etiam [c] Plutarchus his verbis:

[b] *Hierogly. 2.16.* Omnium abligurritor. — Victoria vti neſcius. — Imperans ſuæ nationi. — Tyrannus. Mentis attonitæ conſternatio. — F — G — Poëſis. — Inſomniorum interpreti à quo abſtinendū. — [c] *Lib. de audiēdis poet.*

Polypodis capiti perhibent bonum ineſſe malumq;.

Nam ſuauiſſimum eſu cùm ſit, difficilem ſomnum facere, ac turbulenta & abſurda viſa excitare creditur: eodem ſanè modo poeſis quoque multa iucunda, & adoleſcentis animo pabuli inſtar conducentia in ſe habet: non pauciora verò quæ conturbent eum, & de ſanitate mentis dimoueant, vbi lectioni recta inſtitutio defuerit. Neque enim de Aegypto tantùm, ſed de poetica etiam licet dicere; H

Illam noxia multa, & multa ſalubria ferre
Cultori medicamenta. etenim
Hic amor, hic deſiderium latet, hic quoque blandum
Alloquium, quamuis ſapientem fallere callens.

Diſceſſio ſubita. — [d] *Hierogly. lib. 27.*

Quippe illecebræ illæ eius fatuos planè & ſtupidos non attingunt &c. Aegyptij ad hæc, vt ſcribit [d] Pierius, ſi quem ita pertinaci animo amātem, vt amata relinquere minimè poſſe videatur, ſubito tamen euentu aliquo abalienatum ſignificare vellent, Polypum & pulicariam herbam adpingebant: Polypi enim ita eſcis adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, & quamcunque rem apprehenderint, tam firmiter tenent, vt adglutinati videantur: quod ab Homero ſumptum [e] Ouidius luculenter expreſſit:

[e] *Metamorph. 4.*

Vtque ſub æquoribus deprenſum Polypus hoſtem
Continet ex omni demiſſis parte flagellis.

Eos

A Eos enim potiùs detrunces, quàm poſſis vllo conatu petris, aut quoquam quod apprehenderint, auellere: & vt Nazianzenus ait, ſi quis eum de cubilibus trahere per vim velit, aut è petris aliquid euellet, aut certè è carne ipſius petræ affixum aliquid relinquet: Admota tamen cunila herba ſeu conyza, reſelire protinus dicuntur, quòd odorem eius ferre non poſſint. Sunt qui amoris firmitatem ex Polypo delphini morſu detento intelligendū contenderent, id quod ex ipſa ſeſe applicandi pertinacia, qua famoſus eſt Polypus, conijciebant. Pierius verò tres argumenti huius rationes excogitauit. Vel enim, inquit, pauorem & ignauiam, quæ vitia Theophraſtus in Polypo pręcipua deprehēdit, deuoranda eſſe amatori homini dicendum, delphini in eorum locum promptitudine atque agilitate aſſumpta: quandoquidem, vt ait Ouidius, *Ingenij eſt experientis amor:* atq; vbi multa in hanc ſententiam diſputauit, concludit demum vt, Amoris firmitas.

Qui non vult fieri deſidioſus, amet.

Vel quoniam diligentiſſimus eſt rerum cumulator Polypus, intelligi poſſe arbitror, facultates licet nulla non cura & diligētia cumulatas, breui tempore, vbi amore capti fuerimus, diſſipari inutiliterq; dilapidari. Quàm extemplo enim ait Lyſiteles Plautinus, ſæuis ſagit-
B tis percuſſus eſt, ilicò res foras labitur, liquitur, & quæ ſequuntur. Vel qui delphinum amoris indicium eſſe oſtendi, Polypum verſutiæ inditium dicere poſſem admoneriq; nos eo ſigno verſutiam amanti cum primis appræhendendam, & quod fieri ſolere Plato dicit, in amatæ rei mores tranſmigrandum, vti quippe Polypus in colorum mutationibus, prout cuique rei adhæſerit, facit. Cæterùm ea potius de cauſa Veneri Polypum dicari æſtimandum, quòd inter piſces ſit omnium ſalaciſſimus, adeoq; libidine turgidus, vt nimio eius vſu non ſolùm omnibus penè ſpolietur viribus & iam ad cibum ſibi conquirendum inhabilis reddatur, ſed & minimo negotio ab alijs capiatur, & à paruulis quibuſq; cancellis & cancris conficiatur &c. Ait quoque ibidem idem Pierius Valerianus in manuſcriptis Hori codicibus legi, δυό πολύποδες συνεργομένοι καὶ βεβηκότες δρόμον ἡλίου τὸν ἐν ταῖς χειμερίαις τροπαῖς σημαίνουσι: quod eſt, duos Polypos vinculis coercitos, & progredientes tamen, curſum ſolis quem in brumali conuerſione peragit, ſignificare. Quanquam impreſſorum codicum lectio, quæ eſt δυό πόδες, nequaquam diſpliceat. Sed ſi, inquit, Pierius, progreſſum exprimere volueris, videndum eſt, ſi pedes illigatos pinxeris, qua id ratione tuearis. At de hyemali conuerſione ſermo eſt, quæ vt in ſphæræ conſideratione manifeſtè Hiemale ſolſtitium Hori lectio animaduerſa.
C licet inſpicere, progreſſum ſolis omnino cunctatiorem oſtendere videtur. in vltimis enim ſagittarij & in poſtremis capricorni gradibus ſol ad horizontem vix loco dimoueri, aut quàm lentiſſimè diuturnos parallelos conficere videtur. Ad cuius rei tarditatem accedit, & eorundem parallelorum ijſdem fermè diebus repetitio, dum conuerſio peragitur, vt ſtare loco potius ſol, quàm quoquam motu ſuo progredi videatur. Quare ſiue pedes, ſiue Polypos colligatos accipere malueris, non ſum admodum laboraturus: mihi ſatis fuerit, & codicum ſuper hoc varietatem, & ipſam rei quæ ſignificatur, hiſtoriam declaraſſe. Hactenus Pierius Valerianus, qui non ſatis mihi declarare videtur, quomodo Polypi ſolſtitium hyemale denotare poſſunt. Exponendum itaque hoc nobis relinquitur. Primum igitur ſcito quod Polypus duobus hybernis menſibus latet in cubili, aut vt aiebat Heſiodus,

Igne carente domo prauis contentus in antris.

Quatenus itaque hyemali ſolſtitio conditur, eatenus & eius typum exprimere poterit, non aliter quàm ſcarabæus menſem quo vnico fouet ſuum fœtum & perfectum excludit ex pilulis, quas ex iumentorum ſtercore conficit. Poſtremò per Polypum ſaxis adhærentem exprimi volunt hominem, qui ſe varijs hominum moribus accommodet, ſitq; omnium horarum, vt Latini loquuntur. Vt enim Polypum maximè omnium colorem mu- Morib⁹ aliorum ſe accomodās
D tare conſtat, ijſque ſimilem reddere quibus appropinquarit ſaxis. Sic huic hominem ſimilem eſſe dicimus, qui pro loco & tempore viuendi rationem aucupantur, ſeq; eorum apud quos degunt, voluntati atque ſententijs in omne obſequium proni dedunt, omni poſt habita ingenuitate. Qua etiam de cauſa multi ex priſcis autoribus hoc ingenium laudarunt maximè, atque imitandum perſuaſerunt. Vt † Theognis. † *In ſententijs.*

Πουλύπου νόον ἴσχε πολυπλόκου ὅς ποτε πέτρῃ
Τῇ προσομιλήσει, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

Hoc eſt, vt tranſtulit autor prouerbiorum.

Polypodis fac morem imiteris verſicoloris,
Cui ſubit is ſemper ſit ſimilis lapidi.

Idem monet Clearchus libro ſecūdo prouerbiorum, appoſitis hiſce carminibus, ſed cuius poëtæ ſunt non indicans.

Πουλύποδος μοὶ τέκνον ἔχου νόον Ἀμφίλοχ' ἥρως E
Τοῖσιν ἐφαρμόζων, ὧν ἂν καὶ δῆμον ἵκηαι

Vertit ſic Iacobus Dalechampius.

Polypi mi fili, Amphiloche heros, mentem habe
Et ad quorum gentem veneris, te ĳs accommoda

Ita quoque ſuadet ſuauiloquus Pindarus:

Ποντίου θηρὸς χρωτὶ
Μάλιστα νόον προφέρων,
Πάσαις πολίεσσιν ὁμίλει. hoc eſt.
Marinæ beſtiæ colori
Mentem potiſsimum aduertens
In vrbibus omnibus verſatur.

[e] Lib. 7. Nec ab hoc diuerſum eſt illud Eupoli ἐν Δήμοις, quod citat [e] Athenæus.

Ἀνὴρ πολίτης πολύπους ἐς τοὺς τρόπους

hoc eſt interprete Dalechampio:

Tu rempublicam tractas, eſto Polypus moribus. F

Hoc ſanè ingenio mirè præditus Vlyſſes, indeque ſapiens æſtimatus eſt, & ab Homero πολύτροπος cognominatus. Sunt tamen qui hoc ingeniũ ſummopere improbant, vt Phocillides his verſibus:

Μηδ' ἕτερον κεύθῃς κραδίῃ νόον, ἄλλ' ἀγορεύων
Μηδ' ὡς πετροφυὴς πολύπους κατὰ χῶρον ἀμείβου, hoc eſt,
Pectore neue aliud cales, aliudue loquare:
Proque loco variere, petris vti Polypus hærens.

[f] Lib. 1. Et Ion tragicus in Phœniſcis apud [f] Athenæum,

Καὶ τὸν πετραῖον πληκτάναις ἀναίμοσι
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύποδα χροός, id eſt,
Saxatilemq́; cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Adulator. [g] Lib. de adul. & ami. diſc.

Hinc [g] Plutarchus adulatorem Polypum vocat; quòd vt hic colorem ad ſubiecti ſoli ſpeciem variat; ita paraſitus ad audientium voluptatem ſententiam ſtudet variare. Cæterùm,
inquit, adulatoris veluti Polypi mutationes facile deprehendet, qui ſe ipſum ſimula- G
bit variè mutari, ac vituperata qua fuiſſet adhuc vſus vitæ ratione, tanquam ſibi pla- »
centes eas amplectatur, quas prius improbarat res, & rationem victus, & genus orationis. »

[h] Lib. de leg. lib. gentil.

Profectò hac comparatione tanquam aptiſſima, aliquoties vtitur D. Baſilius, vt [h] vbi docet
nos fugere oportere blanditias & aſſentationes, hęc verba ponit: ſic & animo varius oſten- »
ditur adulator, nunc quod iuſtum eſt apud eos qui iuſti rationem habent, laudat, apud ini- »
quos vituperat, more Polypodis, qui colorem terræ quam attigerit, reddit. Et alibi. Ef- »
fugito, inquit, deſpiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus eſto cō- »
tentus: paupertas cum veraci ſufficientia, omni potiundæ voluptati profectò eſt compoti »
mentis anteponenda. Non ſilentio prætererim Polypi dolos ad furacitatem. is cuicunque »
ſaxo adhæſerit, colorem ſubit illius, atque adeo, vt piſcium complures ad ipſum de impro- »
uiſo natantes, tanquam ad ſaxum appellant, paratamq́; ſeſe offerant illi verſuto malitio- »
ſoq́; prædam. Talibus eos moribus præditos eſſe conſtat, qui perpetuos potentatus ſubeũt: »
& ad vſus neceſſitudineſq́; ſingulas occurrentes ſeſe accomodant: nec in eadem ſemper vo- »
luntate perſiſtunt, ſed alij diuerſiq́; facile fiunt. Sobrietatem cum ſobrijs laudant: intem- »
perantes ſunt cum intemperantibus: atque ad id quod cuique placet ſuam omnino ſenten- H
tiam vertunt. Quos euitare facile nemo poteſt, nec ab eorum inſidijs nocumentiſq́; caue- »
re &c.

Adulatorũ mores. [i] Orat. 11. de patien. & tolerant.

Clarius rurſus eandem ſententiam his verbis excoluit [i] alibi. Sed neque, Polypi do-
lus ac fraus ſilentio prætereunda eſt. Is quodcunque in ſaxum adhæſerit, eius colorem »
imitatur, & obtinet, ac ita multi piſces natantes in Polypum tanquam in petram incidunt, »
eiuſq́; veteratoris præda fiunt. Moribus ſimiles ſunt ij, qui ſemper eos adeunt, qui poteſta- »
te & imperio valent, ſeque pro rerum & temporum ratione ità accommodant, vt in propo- »
ſito & ſententia nunquam permaneant, ſed aliàs atque aliàs ſe gerant, & pro cuiuſq́; arbi- »
tratu ac libidine mutant ſententiam. »

A

HISTORICA.

ADMIRANDAS certè hiſtorias de magnitudine, viribus ac robore Polyporum recenſent ſcriptores antiqui, & in primis apud [a] Plinium Trebius Niger. Cætera, inquit, quæ idem Trebius retulit, monſtro propiora poſſunt videri. Carteiæ in cetarijs aſſuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi ſalſamenta populari, conuertit in ſe cuſtodum indignationem aſſiduitate furti immodici. Sepes erant obiectæ, ſed has tranſcendebat per arborem, nec deprehendi potuit, niſi canum ſagacitate. Hi redeuntem circumuaſere noctu: concitiq; cuſtodes expauere nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi Polypum expectaſſet, aut ita cognoſceret? cum monſtro dimicare ſibi videbantur. Namque & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robuſtioribus brachijs clauarum mo-
B do incuſſos, ægreq; multis tridentibus confici potuit. Oſtendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum quindecim capax; atque (vt ipſius Trebij verbis vtar) barbas quas vix vtroque brachio amplecti eſſet, clauarum modo toroſas, longas pedum triginta acetabulis ſiue caliculis perluium modo: dentes magnitudini reſpondentes. Reliquiæ aſſeruatæ miraculo pependere pondo DCC. Eandem hiſtoriam etiam [b] Fulgoſus retulit, à Plinio forte mutuatus: Cùm in Hiſpania, inquit, piſcatores, qui Thynnos condiunt, ſingulis noctibus aliquid ijs quæ iam parauerant, auferri animaduerterent, & propterea diligentius rem obſeruarent, non ſine ingenti formidine, cũ latratu ſuo canes ad rem inſpiciendã inuitarent, proſpexerunt vaſtã terribilemq; belluam ingenti ſpiritu, brachijsq; canes à ſe abigentem: ad quos defendendos accurrentes, qui aderant, varijs inſtructi armis, magno labore tandem feram confecerunt, cognouerantq; Polypum eſſe, qui eiuſmodi cibi auidiſſimus ſuperioribus noctibus quod piſcatores deeſse ſibi quærebantur, rapuerat. Huius bellua caput immenſum horrendumq; fuit, quod Lucius Lucullus, qui illud inſpexit, putauit quindecim amphorarum, quæ in nauticis rebus bottæ dicuntur, menſuram cõtinere; brachia autem ingentia adeo, vt vix hominis complexu cingi poſſent, internodiaque cru-
C rum magnæ ollæ magnitudinem complere. Eius autem reliquia in miraculi teſtimonium ſepoſitæ fuere, ſeptingentarumq; librarum pondus exceſserunt. Hæc Fulgoſus. quæ credi poſse fidem facit [c] Aelianus qui ſcribit temporis diuturnitate Polypos ad tantam peruenire molem, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis eſse dicantur: idq; ipſum declarat exẽplo Polypi Puteolis capti his verbis: Puteolis, inquit, oppido Italiæ auditum eſt, Polypum, cum inuſitata ad corporis molem facta progreſſione ad maximam magnitudinem perueniſset, egregio ſpreto & neglecto maritimo victu, in continentem proceſſiſſe, & terrena plæraq; vaſtaſse, & per ſubterraneum ſpecum Puteolanas ſordes in mare tranſmittentem in maritimam domum adſcendiſse, vbi mercatorum res, ſalſamentaq; in magnis vaſis eſſent: brachiorum circumplexione primum vaſa ſtrictè comprimentẽ corrupiſſe, ac deinde ſalſamenta depopulatum fuiſſe. Mercatores verò ingreſſos vbi dolia diſrupta inſpexiſſent, & permagnum earum rerum quas naui aduexiſſent, numerumq; exhauſtum deprehendiſſent, ſtupuiſſe: Ac nimirum cùm ab inſidijs fores integras, tecta ab omni irruptione intacta, parietes nõ perfoſſos intuerentur, quiſnã populator fuiſſet, nulla coniectura aſſequi potuiſſe. At enim cum reliquias conditorum piſcium animaduerterent, eos conſtituiſſe, ex domeſticis audaciſſimum armatum intus in inſidijs ponendum eſſe: Poly-
D pum verò noctu ad aſsuetas tanquam epulas adrepentem reuertiſſe: & tanquã athletam aduerſarium ſtrictiſſime correptum ſuffocaſſe, ſic flagellis vaſa circumplicãtem perfregiſſe. Eum porro qui inſidias moliretur, etiamſi lunæ fulgore domus illuſtraretur, omniaq; conſpicua eſſent, tamen, quoniam ſolus eſſet, beſtiæ tantæ metu perterritum, hanc non aggreſſum fuiſſe, ſed ſanè mercatoribus totam rem explicaſſe: quod quidem ipſum ij audientes, ei fidem enarratarum rerum non habuiſſe. Deinde tum negotiatores ob tantum acceptũ detrimentum, periculi memoria depoſita, ſtatuiſſe ſimul ingredi, & congredi cum hoſte: alioſque inuſitati & incredibilis huius ſpectaculi ſtudio ſua ſponte ſeſe auxiliatores vnà in domo illa concluſiſſe. Poſtea verò quàm ſub veſperam in ſolita dolia fur inuaſiſſet, ex eis partim cloacam obſtruxiſse partim armis tectis in hoſtem irruentes, dolabris & cultris acutiſſimis eius brachia abſcidiſse non aliter ac frondatores & putatores arborum, robuſtiſſimos ramos ſecant, ſic enim ſępius membra Polypi circumcidentes, tandem niſi nõ pauco

labore

[a] Lib. 9. ca. 30.

[b] Lib. 1.

[c] Lib. 13. c. 6. de anim.

labore confeciſſe,atq; oppreſſiſſe, & quod quidem admirationem habet, in terra piſcem expiſcatos, huiuſq; belluæ propriam veteratoriam nobis oſtendiſſe. Non minus admiratione digna ſunt, quæ ſe audiuiſſe, teſtatur [d] Petrus Berchorius his verbis. Ego etiam ſemel, inquit, audiui narrari quod piſcatores in mari Prouinciæ in littore ſuper carbones Locuſtas decoqui poſuerāt,& cum circa ignem dormirent, ecce vnus Polypus odore Locuſtæ tractus de mari exit, & ad ignem veniens, qui cùm pede Locuſtam accipere volens,ſed calorem ignis timens ad mare rediјt,& quandam tunicam quam loco caputij habet ſuper caput,aqua implens,toties eundo & redeundo ſuper ignem proiecit, qui ipſum extinxit,& ſic Locuſtam accipiens ſecum ad mare detuliſſet, niſi vnus de piſcatoribus qui hoc videbat, ipſum accepiſſet, & loco Locuſtæ ſuper carbones comedendum poſuiſſet. Idem quoq; Berchorius narrat, ſed ex aliorum relatu, Polypum ſe quandoque mortuum fingere, vt tempus expectet oportunum quo effugere poſſit. Audiui, inquit, quod ſemel in quadam Prouinciæ villa, Polypus qui videbatur mortuus, fuit emptus à quodam, cuius vxor ipſum in pelui cum aqua ponens decoquendum, cum aliquantulum diuertiſſet, non inuenit in pelui quæ vndiq; eum quærens nec inueniens, tandem ſurſum reſpexit, & ſuper trabem domus Polypū vidit,qui ſentiens calorem aquæ, per catenā qua peluis pendebat,ſurſum aſcenderat,vnde ipſum decoquendum retraxit. Poſtremò aquilam, à qua raptus erat, Polypum in mare detraxiſſe ſuiſq; implicaſſe cirris narrat [d] Aelianus his verbis:cùm in ſaxum non admodum è mari eminens Polypus aliquando correpens aſcendiſſet,ibiq; explicatis brachijs ſumma cum voluptate,quod frigida tempeſtas eſſet, à tepore ſolis caleſceret: neque ſanè ſe in ſaxi colorem vertiſſet,quod quidem ipſum cùm ad declinandas, tùm magis ad moliendas piſcibus inſidias facere ſolet: aquila acris & acuta in videndo,prædam,non quidem ſibi futuram bonam,paratam & promptam ſibi & ſuis pullis perſpicuè cernens, quanto potuit maximo alarum impetu in Polypum inſiluit: ſed & piſcis hic circumplicantibus aquilam & pertinaciter adhæreſcentibus cirris, in profundum detraxit, hoſtem capitaliſſimum,ſimul & interfecit:quæ quidem lupus hians(vt eſt in prouerbio) inani ſpe illuſa,deinde in mari mortua fluitabat. Hactenus Ælianus.

[d] Lib.9.cap. 94. reduct. moral.

Aquila à Polypo detracta in mare.

[e] Lib. 7. de anim. c. 11.

PRÆSAGIA.

CVM in terram excurrit Polypus,& ſaxa amplectitur,indicium eſt venti iam iam prorupturi,vt tradit [a] Plutarchus,cauſſamq; putat eſſe carnis molliciem, nuditatem,ac tenuitatem,qua frigus difficulter ferre poteſt.

[a] Quæſt. natur. 18.

PROVERBIA.

PROVERBII ſpecie dicebantur olim homines ſtolidi ſtupidiq;, vel rapaces & vncis vnguibus Polypi. Siquidem,inquit prouerbiorum autor ob eam cauſſam Polypo ſtultitiam tribuunt,quòd ad manum captantis vltrò mouetur: nec aliter capitur, niſi quòd non cedat. Adſcribitur autem rapacitas, tenacitaſq; quod quidquid brachiorū flagellis nactus fuerit,ſuctu trahat ac retineat. [a] Plautus:

Ego iſtos noui Polypos, qui vbi quid tetigerint, tenent

Nihil autem vetabit,quominus Polypos appellemus eos, qui ſemet in omnem habitum vertunt omnibus aſſentantes. Quapropter idem autor adagiorum, poſtquam explicaſſet hæc prouerbia, *ſeruire ſcenæ: vti foro*: Extat,inquit,apud Græcos adagium,in hunc ordinem referendum, *Polypi mentem obtine*. quo iubemur pro tempore alios atq; alios mores,alium atq; alium vultum ſumere. Adagium natum à piſcis huius ingenio,de quo meminit Plinius: item Lucianus alicubi, ſcribuntque colorem mutare maximè in metu &c. Prouerbium ſumptum eſt ex Theognide cuiuis diſtichon paulò ſuperiùs inter alios eiuſdem ſententiæ verſus recitauimus, ad quos & hi [b] Sophoclis quoq; referendi.

[a] In Aulularia.

Polypi mentē obtine.

[b] In Iphigenia.

Νόει πρὸς ἀνδρὶ σῶμα, πουλύπου ὅπως
Πέτρᾳ τραπέσθαι γνησίου φρονήματος, vertunt
Apud hominem cum eris, tibi in mentem veniat Polypi corporis
Ad ſaxa variari natiuum colorem.

Hanc

A Hanc doctrinam nobis plurimis grauiſſimis ſententijs inculcauit Pindarus: vt vbi laudat hominem omnibus moribus & ætatibus ſe attemperantẽ:[c] Μαλθακὰ μὲν φρονέων ἐσθλοῖς, τραχὺς παλιγκότοις ἔφεδρος, id eſt, mollis erga bonos, aſper verò inſidiator erga moleſtos aduerſarios. & [d] alibi rurſus: Ἐν παισὶ νέοισι παῖς, ἐν δ᾽ ἄνδρασιν ἀνήρ. Τρίτον ἐν παλαιτέροισι μέρος, ἕκαστον ᾗον ἔχομεν βρότεον ἔθνος. id eſt, inter pueros teneros puer, inter viros vir. Tertia inter ſeniores pars, quodq; vt habemus mortale genus. Eodem quoq; titulo quempiam in [e] Pythijs laudat: Τὺ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι, καιρῷ σὺν ἀτρεκεῖ. id eſt; Tu enim & humaniter agere noſti, & affectum ſumere tempori congruentem. & rurſum [f] eodem opere. Κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος, ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς. id eſt. Nam ille inter pueros iuuenis, in conſilijs verò ſenex. Et iterum [g] eodem opere: φίλον εἴη φιλεῖν, ποτὶ δ᾽ ἐχθρὸν ἅτ᾽ ἐχθρὸς ἐὼν λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι: hoc eſt, Amicum contingat amare; Cæterùm aduerſus inimicum tanquam inimicus, lupi more incurram, ſiue inſidiabor. In hanc quoq; ſententiam multa diximus ſupra inter Hieroglyphica. Nihil itaq; vetat in notandis vitijs vſum adagij latius trahere, nempe in homines verſatili ingenio præditos: qui talem vbiq; perſonam induũt, quales ſunt ij, cum quibus contingit agere. Genus hoc hominum eleganter quoq; deſcripſit [h] Plautus.

[c] In Nemeis hym 4.
[d] Hym. 3.
[e] Hym. 8.
[f] Hym. 4.
[g] Hym. 2.
[h] In Bacchidibus.

B *Nullus frugi eſſe poteſt homo, niſi qui bene & male facere tenet.*
Improbus cum improbis ſit, harpaget, furibus furet quod queat,
Verſipellem frugi conuenit eſſe hominem:
Pectus cui ſapit, bonus ſit bonis, malus ſit malis.
Vtcunque res ſit, ita animum habeat.

Huc eſt referendum Πολύποδος ὁμοιότης Polypi ſimilitudo. Suidas enim & Varrinus ad eos ſpectare aiunt, an hoc prouerbium, qui ſe cuiuis accommodant. Sed illud Alcæi

Ἠλίθιον εἶναι νοῦν τε πολύποδος ἔχειν,
Stolidum eſſe, ac mentem Polypi habere,

non in verſipellem & aſtutum hominem, ſed in ſtolidum conuenit teſte Euſtathio. [i] Heſiodus ænigmaticῶs explicauit paupertatem, quando inquit,

——Λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις
Ne ſe deprendant inopem mala tempora brumæ,
Atq; pedem premere incipiat manus arida craſſum.

[i] Oper. & dies.

C Sic etiam ſignificauit egeſtatem, quum canit:

——ὅτ᾽ ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει, id eſt,
Quando pedes edit ipſe ſuos is qui caret oſſe.

Exoſſem vocat Polypum, quod pedibus careat. Hic autem creditur, vti dictum eſt, ſua brachia rodere in cibi penuria. Huc refer illud Alcæi apud [k] Atheneum.

Ἔδω ἐμαυτὸν ὡς πολύπους
Edo me ipſum, vt Polypus.

[k] Lib. 7.

Item aliud quod Heſychius, Suidas, & Varinus prouerbij loco referunt in pauperem:

Δίκην πολύποδος αὐτὸς ἑαυτὸν καταφαγών.
Inſtar Polypodis ipſe ſeipſum corrodens.

Πολύποδος κεφαλή, *Polypi caput:* in hominem varium dicitur, & in quo pariter, & vitia quędam & virtutes inuenias, cuiuſmodi Catilinam deſcribit Saluſtius. Competit & in rem, ex qua non parum commoditatis capere queas; ſed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria deducta ex eius piſcis capite. quod, vt ſuprà diximus, ex [l] Plutarcho, ſuauiſſimum eſu eſt & eſculentum, cæterùm turbulentia ſomnia, occurſantibus miris rerum

D imaginibus excitat: vnde eius eſum interdicebant ijs, qui ſuperſtitioſè cuperent ex inſomnijs pręſcire futura, quemadmodum & fabarum vt idem [m] autor tradit. Proinde poeticen Polypi caput vocat, in qua permulta ſcitu iucunda ſunt, tum frugifera, ſed etiam nonnulla quæ caueas. Refertur hoc prouerbium integrè ab eodem [n] autore hoc verſu.

Πουλύποδος κεφαλῇ ἔνι μὲν κακὸν, ἐν δὲ καὶ ἐσθλόν
In Polypi capite ineſt & malum, ineſt & bonum

Cæterùm quod eius caput triſtia inſomnia excitet ac moueat, ſuperſtitioſum putat [o] Cardanus, cum tamen [p] alibi huius rei rationem tradat: nimirum quod durum concoctu ſit, atroſq; vapores mittat non ſecus ac cepa, ſed longè validius.

Δὶς ἑπτὰ κληγαῖς πουλύπους πλαδύμενος, id eſt,
Bis ſeptem plagis Polypus percuſſus:

dici ſolitum, vbi quis multo tandem malo factus eſt emendatior. quemadmodum accidit indomitis adoleſcentibus, qui plurimorum experientia malorum tandem cicurantur.

Polypi caput.
[l] Lib. de audi. poe.
[m] In Sympoſiacis.
Poetica Polypi caput.
[n] Lib de audi. poet.
[o] Lib. 8. de var. c. 44.
[p] Lib. 10. de ſubtilit.

Conueniet

Conueniet & in eos qui duriore ingenio præditi, non niſi grauibus ſupplicijs corrigun- E
tur. Aiunt Polypum piſcem captum diu multumq; tundi cædiq; ſolere, quo mitior fiat, & ad vſum accommodatior, autor Zenodotus. meminit & huius prouerbij Suidas & interpretatur ἐπὶ τῶν κολάσεως ἀξίων, in eos qui caſtigatione digni ſunt; quoniam Polypus captus multis ictibus emolliri ſolet. Πολυπόδων ἑκατόμβη, *Polyporum hecatombe*, apud Ariſtophanem in Acharnenſibus nominatur, ad ſplendorem conuiuij, aut inſignem edacitatem indicandum, vt meminit autor adagiorum in prouerbio, *è Clibano boues*. Anaxandrides quoq; apud Athenæum in Cotys Thracum regis conuiuij deſcriptione πολυπόδων ἑκατόμβην nominat.

Polyporum hecatõbe.

NVMISMATA.

NVMOS inuenio antiquiſſimos cùm à Syracuſanis, tùm à Tarentinis excuſos cum Polypi icone, apud Hubertum Goltzium antiquarum rerum ſcientia præclarum. Syracuſanorum duo ſunt, æreum vnum, alterum au- F
reum. Vtrumq; ab vno latere Polypi imaginem elegantiſſimè repræſentat ſolam, æreum ab altera parte faciem muliebrem velatam cum inſcriptione ΣΥΡΑ. Aureum verò eandem quidem faciem habet, ſed alio modo velatam, & à ceruice ſiue poſteriori collo preterea piſcem, ab anteriori legitur ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Goltzius arbitratur faciem eſſe Arethuſæ. Cui vt non reclamem, ita quoq; eius verba aſcribam. Arethuſa aquas habuit craſſas ſalſioreſque & proinde potui inſuaues, pleniſſimas tamen piſcium, quos quòd Dianæ ſacri eſſent, religio erat violare, atque hinc varia numiſmata cum Arethuſæ capite piſcibus circundato inter Syracuſana ſpectari veriſimile eſt. Totidem nummos excudêre Tarentini, ſed vtrumq; æreum. Primum aduerſo latere Neptunum habet delphino inſidentem. Dextra tridentem ſuum geſtat, ſiniſtra Polypum amplectitur. Supra delphini ceruicem pectinis marini etiam icon eſt, à ceruice verò Neptuni ſcriptum eſt ΤΑΡΑΣ. Ab alio numi latere icon eſt Tritonis dextra buccinam marinam continentis. Scamno inſidet, & vnum pedem alio ſcamno applicat, ſcipioniq; ſub axillis detento incumbit. A tergore eædem litteræ leguntur.
Alter nummus planè eodem modo Neptunum habet piſci inſidentem, & Polypum am- G
plexantem, ſed Pecten deeſt. Huius verò inſignis icon ab alio latere nummi expreſſa eſt tantummodo.

EPIGRAMMATA.

IN epigrammatum Græcorum libris quos lector adire poterit, tria extât epigrammata; vnum quidem Antipatri Thettali, ſuper Polypo qui complexu ſuo aquilam à qua raptus erat, occidit: alterum Antiphili Bizantij de Phædone piſcatore, qui cum cepiſſet Polypum, eundem proiecit in terram, & per eundem cepit leporem admirabili caſu: tertium Iſidori Geodoti, quod ſuperiori ſimile eſt, niſi quòd in hoc epigrammate, Gynichus Polypum capto ſua opera lepore, iterum in aquam dimiſerit. Gratior igitur fuit Gynichus Phædone, qui ſublato lepore piſcem dimiſit liberũ, ille alter vtrunq; abſtulit. H

EPITHETA.

Πετροφυὴς dictus Phocillidi, quòd prope petras verſetur, aut quòd eas vbi contigerit firmiter teneat, vnde & πετραῖος ab Inone apud Atheneum vocatur. A mutando colorem τρεψίχρως Ariſtoteli, quamquam alij quidem τριψίχρως legant; item πολύχροος (aliàs πολύπλοκος) Theognidi. Ανόστεος ſiue exoſſis epitheton eſt, quanquam apud Heſiodum pro Polypo ſumatur. Σκολιὸν, quod ego non tortuoſum aut inflexum, ſed verſutum exponerem, ſicut ob timorem innatum δειλὸν, & à rependo ἑρπηστὴν ἢ ἑρπυστῆρα, & νωθρὸν ἔρωτι amoris impetu languidum, vocat Oppianus. Crinali corpore ſegnem Ouidius, doloſum Iulius Cæſar Scaliger, Stroza pater ob venandi, ac piſciculos capiendi verſutiam, cautum.

PROBLE-

A

PROBLEMATA.

INTER quęſtiones naturales eiuſmodi problema propoſuit Plutarchus, Cur colorem mutet Polypus? idq; ſic diſſoluit; An, inquit, vt Theophraſtus ſcribit, quia natura timidum eſt animal, ideo perturbatus vnà cum ſpiritu etiam colorem mutat? ideo quoq; dictum eſt:

Semper degeneris mutatur enim color.

Quodſi hoc ad mutationem ſufficit, non ad id etiam quod omnes colores refert. Sic enim colorem mutat Polypus, vt eum ſimilem faciat cuiuſuis ſaxi colori, ad quod accedit. Hinc illud Pindari,

Marinæ beſtiæ colori
Aduerte mentem & ſic vafer omnibus
Verſare in vrbibus. Et Theognidis,

B *Polypodis fac morem imiteris verſicoloris:*
Cui ſubit is ſemper ſit ſimilis lapidi.

Atq; hoc verſutia, & calliditate præſtantes aiunt ſtudio habere, vt fallendi eos gratia quibuſcum agunt, ſemper Polypum æmulentur. Aut cenſent eum cute tanquam veſte vti, ita facile eam vbi vult exuendo atq; induendo. Quid ſi Polypus huic affectioni principium metu ſuo ſuppeditat, cauſæ propriæ in alijs ſunt. Cogita enim quod Empedocles dixit:

Hoc moris rebus defluxus omnibus eſſe.

Non enim animalia modò & ſtirpes, & terra, & mare, ſed etiam lapides à ſe continenter dimittunt multos defluxus, & æs atq; etiam ferrum. Nam corrumpuntur omnia, & olent: quia ſemper aliquid defluit, & tractiones aut inſultationes faciunt defluxibus, alij complexus, eorum alij ictus, alij impulſiones quaſdam, & circuitiones ſupponentes: maximè autem ſaxorum marinorum quando mari ea aſperguntur, ac refrigerantur, aiunt aſſiduò quædam abradi multa ac tenuia ramenta: quæ non accidant ad alia corpora, ſed dilabantur ob meatuum denſitatem, vel excidant per rariores. Polypi autem caro, quod aſpe-
C ctus ipſe poſſet iudicare, eſt cauernoſa & meatuum plena, defluxuumq; capax. Is ergo quando ſibi timet, mutato ſpiritu ſeſe mutans, tanquam conſtringit corpus, contrahitq;, & aliquamdiu intra ſe contrahit exceptos vicinos defluxus. Quippe aſperitas vnà cum mollitie flagella exhibens particulis quæ offeruntur, & non diſſipantur, ſed congregantur, cùm: *deſunt hic quædam.* Argumentum cauſſæ permagnum eſt quod neq; Polypus quarumuis imitatur rerum colorem quibus appropinquat, neque chamæleon albarum; ſed vterq; ijs tantùm adſimilatur, quarum defluxibus meatus proportione habeat reſpondentes. Hæc[a] Plutarchus, qui & alibi eandem quæſtionem recolens, mutationis in Polypo cauſſam diuerſam eſſe tradit ab ea quàm quæ eſt in Chamæleonte. Sanè etiam Chamæleon, inquit, mutatur: non vt moliatur aliquid, aut ſeſe occultet; ſed ob metum ita vertitur, natura meticuloſus: & id mutationis conſequitur, vt ait Theophraſtus, ob ſpiritus multitudinem. parum enim abeſt quin totum eius corpus pulmone impleatur, quo indicatur ipſum ſpirituum plenum, & mutatu facilem eſſe. At Polypi mutatio non eſt animæ affectio, ſed actio quædam. Mutat enim ſe dedita opera, hac arte fugiens quæ timet, & apprehendens quibus alitur: decipiendo capiens non fugientia, & euitans præter-
D uehentia. Pſelli egregij doctiſſimiq; Philoſophi Phyſicarum quæſtionum ſolutiones cõpendioſæ apud me manuſcriptæ extant iampridem ab vtriuſq; linguæ doctiſſimo viro Iohanne Corterio Gallo in Latinum ſermonem verſæ, in quibus eadem ſoluitur quæſtio his verbis. Cur colorem mutat Polypus ad quoſcunque lapides acceſſerit? timidum valde eſt illud animalis genus, ſtatimq; vbi ſtrepitum aliquem præſenſit, aut ſe à piſcatoribus peti ſuſpicatur, petrarum colorem quibus inſidet, mutuatur. Videntur enim à corporibus omnibus, ab aere, à ferro, à lapidibus emanare quidam radij: quibus admittendis cùm ſit idoneum Polypi corpus, eorum etiam colorem retinet. Itaq; cùm timore illo afficitur, horret corpore atq; ita conſtringitur; vt quos de vicinis corporibus erumpentes radios ſuperficie admiſit, pertinaciter etiam retineat. Sed intelligendum eſt neq; Polypum, neq; Chamæleonem colorem album vnquam aſſumere, quia poros ad coloris iſtius, ſicut ad cęterorum ſuſceptionem commodos non habeant. Hactenus Pſellus. Tres itaq; cauſſas mihi ſcriptores antiqui tradere videntur huius immutationis, voluntariam, natu-

[a] *Lib. de ſoler. animal.*

ralem,neceſſariam.Voluntariam,vt cùm aſtu id facit,vt Plutarchus.Naturalem,quod cor- E
pus Polypi ſit poroſum ac tranſparens, vt Plutarchus & Pſellus. Neceſſariam, quod præ metu id faciat, vt cùm hominis etiam pro varia cordis concitatione hoc vel illo colore genæ perfunduntur. Ex recentioribus Bellonius Polypum varijs ſe coloribus induere ſcribit, ob mollem eius pellem, quæ facile glubi poteſt:cuius colorem nunc album,mox ruf-
[b] De var. rer. 7. c. 37. ſum,poſtea liuidum,mox varijs coloribus diſtinctum videas.Putat [b] Cardanus pellem variam qua cirri conteguntur, contrahi atq; remitti in coloris mutatione. Sed vti nulla opi-
[c] Hiſ. 4. c. 5. nio vetuſtior, ſic nulla melior mihi viſa eſt quàm ea quam ſcribit Theophraſtus [c] præceptoris ſui mentem ſecutus,qui ſcribit Polypos habere atramentum ſupra apud mutim poſitum,hoc effundere,coloremq; mutare per metum. Vnde Plinius colorem, inquit,mutat ad ſimilitudinem loci, maximè in metu. Sed hæc ſola cauſſa mutationis eſse non poteſt. mutat enim quandoq; colorem,cùm in nullo eſt metu piſcium capiendorum gratia,vt do-
[d] L.1.var. cet [d] Aelianus.

VSVS IN CIBIS. F

[a] Lib.9. ANTIQVORVM menſis appoſitos fuiſſe Polypos, teſtis eſt Mneſimachus in Hippotropho apud [a] Athenæum,vbi ad cænam inter alia hæc etiã apparat,Squillam,nimirum,Loliginem,Paſserem,Dracænam,Polypum. Et ſanè eius caput ſuauiſſimi ſaporis fuiſse perhibetur. Apud veteres quinto à nato infante die, antequam nomina imponerentur,quod fiebat decimo die, amphidromia agebatur teſte Cœlio Rhodigino, qua manus expurgabant,quæ obſtetricis munere erant perfunctæ, curſuq; ad forum ferebatur puer,mittebanturq; à propinquis Polypodes & Sepiæ. Polypos centũ in nuptiali conuiuio Sphi-
[b] L.4.c.12. cratis,qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, fuiſse ſcribit apud [b] Athenæum Alexan-
[c] L.8.c.30. drides in Proteſilao. Ab [c] Ariſtotele præſtãtiſſimi eſse perhibentur qui prægnantes ſunt, deterrimi qui ouis incubant. Archeſtratus apud Athenæum in Thuſo & Caria Polypos optimos eſse,Corciræ verò magnos & multos. hi laudantur ab Ennio in fragmento Phageſiorum hoc verſu:

Polypus Corcyræ,caluaria pinguia Aternæ. G

Autore Galeno duræ carnis ſunt, & ad concoquendum difficilis, Si tamen concoquatur alimentum non paucum corpori exhibere, cæterùm ſucci crudi plurimum gignere, Quæ quidem omnia etſi Galeno ibidem teſte, Mollibus omnibus communia ſint,in Polypis tamen efficatiora exiſtunt,vt vſus quotidianus demonſtrat,& veterum exempla, atq; etiam
[d] L.1.c.91. [d] Paulus Aegineta edocet. Mollia,inquit,vtpotè Polypi,Sepiæ,Loligines,dura & conco-
[e] Lib.7. ctu contumacia ſunt,præcipuè Polypi. Diphilus ait apud [e] Athenæum Polypum durum eſſe & concoctu difficilem; maiorem autem magis nutrire, humefacere ventrem ſi abundè elixetur,& ſtomachum roborare. Athenæus refert Machonem comicum ſcribere Philoxenum Cythereum dithramborum poëtam atq; helluonem Polypum bicubitalem Syracuſis emiſse, totumq; excepto capite comediſse, ob idq; in ægritudinem mortemq; incidiſſe. Machonis autem verſus cùm à quopiam translatos repererim,hîc ſubijciam:

Egregium verò aiunt Philoxenum,
Dithamborum poëtam, fuiſſe
Gulonem, nam duorum cubitorum Polypum
Syracuſis aliquando ipſum emiſſe,
Et præparatum comediſſe totum,
Præter caput affirmant. Captus autem cruditate
Vehementer ægrotare cœpit. Tum medicus quidam
Ingreſſus ad eum, vt magno malo H
Eum preſſum vidit. Si tibi quid,ait,
Nondum eſt diſpoſitum, celeriter diſpone
Philoxene. Hora enim ſeptima morieris,
Tum ille reſpondens, omnia mea ad finem perducta ſunt,
Medice,inquit,& iam dudum diſpoſita
Dythrambos dijs relinquo
Viriles, & omnes corona dignos,
Quos & meis collectaneis appono

A *Muſis. Venerem & Bacchum tutores eſſe,*
Teſtamentum hoc meum declarat. Verùm quoniam
Timothei Charon me ociari non ſinit,
Neq; Niobes, ſed fretum capiendum inclamat,
Obſcuraq́; me Parca vocat, quam audire neceſſe eſt,
Vt omnia mea abiens hinc auferam
Date mihi quicquid eſt relictum, Polypi.

„ Diogenem Cynicum ait [f] Plutarchus minimè igne vſum fuiſſe, ſed Polypum crudum „ deglutientem dixiſſe tantum, pro vobis ô ciues adeo periculum. Idem rurſus teſtatur [g] alibi, improbans condimenta, & cocturam carnium. Diogenes verò crudum Polypum „ vorare ſuſtinuit, vt amoliretur confectionem, qua ignis obſonia conficit: & ſacerdotibus „ multisq; alijs circumſtantibus, caput pallio velans, Polypum ori admouens, Pro vobis, „ inquit, ego me periculo obijcio. Præclarum me hercule periculum ſcilicet, vt Polypi-B das pro Thebanorum, Ariſtogiton pro Athenienſium libertate, ita Philoſophus aduerſus „ crudum Polypum decertauit. Sed cùm eum mortuum eſſe ſcribat apud Athenæum Sotades hoc verſu.

[f] *Lib. an aqua igne ſit vtilior.*
[g] *De eſu carnium libel.*

——— Πολύποδα φαγὼν ὁ Διογένης
Ὠμὸν, τέθνηκεν ——— ideſt.
——— *Polypum cùm voraſſet Diogenes*
Crudum, obijt mortem,

Amentes erimus, ſi ipſum imitari velimus omni præparatione poſthabita. Quare ſi edendus eſt, aſſatione aut elixatione opus habet, vt tuto corpus nutriat, idq́; more veterum, quibus hos duos præparationis modos in vſu fuiſſe, poſteaquam multis plagis eſſet contuſus hic piſcis, & emollitus, ſcriptum reperio. Apud Archeſtratum in Sirenenſibus hoſce legere eſt verſus. Vt præparentur.

Ipſo ſtatim diluculo, omnino ſub auroram
Aphyas teretes in pruna torrebamus, aſſasq́;
Porcellorum carnes, ac Polypos: dulce
C *Vinum deinde bibebamus.*
Ἐν βοτάνῳ coqui ſcripſit Antiphanes apud Athenæum in Euthidico.
Ἔπειτα πολύπους τετμημένος
Ἐν βοτάνοισιν ἑφθὸς. Vertit Dalechampius.
Deinde Polypus fruſtratim deſciſſus
In battanijs coctus.

Βατάνια autem Heſychio ſunt τὰ λοπάδια, patellæ: qui Siculis peculiare eſſe hoc vocabulum addit. quapropter in hoc verſu pro βοτάνοισι legendum βατάνοισι, vti quoque legiſſe videtur Dalechampius. Vtrum autem elixi meliores ſint aſſis, docet [h] Athenæus „ his verbis: Polypi meliores fiunt ſi elixentur. Succos enim malos habent (vt manifeſtum fit dum lauantur, nam in lotione malos ſuccos dimittunt) quos elixatio ex carne euocat. Nam ex molli igne, atque humido abluuntur quodammodo: in aſſatis verò ſuccus exiccatur. Præterea cùm dura ſit eorum caro, iure ſic coqui expoſtulat. Plato comicus cenæ Philoxeni Leucadij mentionem faciens, eandem difficultatem hiſce lepidis verſibus diſſoluit.

Βατάνια.
[h] *Lib. 8.*
Elxi an aſſi meliores.

D Πουλύποδος πλέκτη δ' ἂν ἐπεὶ λήψῃ κατὰ καιρὸν
Ἑφθὴ τῆς ὀπτῆς ἣν ᾖ μείζων, πολὺ κρείττων.
Ἢν ὀπταὶ δύ' ὦσ' ἑφθῇ, κλάειν ἀγορεύσω

Male vertunt eius interpretes:
At Polypus ſinuoſa, ſuo ſi tempore capta
Atque ingens membris, elixa eſt ſuauior aſſa
Si parua hæc fuerit tu longum elixa valeto.

Nam pro ſinuoſa cirrus transferre debebant, ita vt ſit ſenſus, Polypi cirrum ſi ſuo ſit captus tempore, meliorem eſſe aſſum quàm elixum, ſi ſit magnus: ſin verò duo elixi; hos aſſis eſſe meliores. Nam πλέκτη pro πλέκτανα quandoque ſumitur. Et quamuis Archeſtratus in fœminino genere Polypum efferat, tamen non video quis ſit ſenſus, Polypus ſinuoſa repugnat etiam in Græco verſu vocula πουλύποδος, quæ eſt genitiui caſus, qui à nullo alio, quàm πλέκτη regi poteſt. Elixi autem hodie comeduntur à nautis frequentiùs & piſcatoribus, qui antequam elixent, ferè per horam eos ligno contundunt, aut ad lapidem atterunt. Sic enim fibroſæ carnis duritie fracta multò faciliùs concoquitur.

D 2 Idem

Idem veteres quoque factitare ſolent, vt dictum eſt: idemque Plautus his verbis in- E nuere videtur.

Tange, affligam te ad terram itidem,
Vt piſcem ſoleo Polypum.

[i] L.32.c.10. Vt elixentur.

De eo hæc traduntur, teſte [i] Plinio, muriam ex ſeſe emittere, & ideo non debere addi in coquendo: ſecari arundine: ferro enim infici, vitiumq; trahere natura deſinente. Si elixetur aqua cum atramento ſuo, melior erit: elixatur alioquin oleo, olentibus herbis atque pipere addito. Platina coctum cum pipere, & laſere condit. Apicius verò pipere, liguſtico, liquamine, laſere, & Zinzibere. Adferuntur Venetias ex Illyrico, & Dalmatia ſale inueterati.

VSVS IN MEDICINA.

[a] L.32.c.10. Ad tormina. Ad nephiticos.

SANGVINEM fieri (cieri legunt alij) piſcium cibo putant, inquit [a] Plinius; ſiſti Polypo tuſo illitoq;. Marcellus Empyricus aſſatum torminoſis in cibo prodeſſe tradit. Kiranides nephriticis, & lapillos mingẽtibus dat è vi- F no veteri in balneo mucorem vel ſuccum glutinoſum, vel, vt ipſius verbis vtar, marcedinem quæ exit à Polypo in nouam ollam viuo immiſſo, mox ebullito, aut elixato. Polypi marini cinis ſatis copioſè adijcitur in medicamenti ex hircino ſanguine plurimo confecti compoſitione quadam apud Marcellum Empyricum aduerſus calculos renum.

Ad tertianas. Ad cardiacam. Ad hydropem. [b] L. de inter. aff. [c] Li. de nat. mulieb. Ad muliebres affectus. [d] Lib. 2. de mulier. [e] De ſuper fœtatione, et de mulier 1. [f] L. de nat. mulier.

Tertianis commendatur etiam, vt quidam ex Plinio medico citant. Idem & cardiacis conferre eundem arbitratus eſt. Ad Polypos narium hoc remedium certum ſcribit Nicolaus Myrepſus: Polypum, inquit, marinum in clibano cum lignis oleæ, donec in cinerem vertantur vrito, & ſumpta de eo vncia vna, admiſce illi chalcanthi vnciam ſemis: & per arundinem inſufflato naribus. A pituita maximè in aquam intercutem fit tranſitus: in hac qui curabilis eſt, obſonium edat Polypos coctos in vino nigro auſtero, vt monet [b] Hippocrates; qui ſanè plurima, & ſaluberrima remedia feminarum morbis ex Polypis præſcribit, vt [c] ad aquam intercutem vteri; ad vteri coxam decurrentem, in purgatione, inquit, Mercurialem & Polypos edat. Et rurſus alibi, ſi vterus ad coxam auerſus fuerit, Bolbidia (ſunt hæc genera paruorum Polyporum) & Polypodia in vino, & oleo cocta edat. Et iterum [d] alibi: Si, inquit, in lumbos vteri G incubuerint, ſuffocatio verò caput non contigerit, mulier Polypos coctos edat, & vinum nigrum odoratum meracum quamplurimum bibat. Et alibi eodem opere. Polypi ac Sepiolæ ſuper prunis toſtæ, puerperij purgamenta à partu purgant. Et [e] libro alio, puerpera edat Polypos & Locuſtas & piſciculos, vt melius purgetur. Ad menſes ciendos pluries eis vtitur. Mulier, inquit, cui ſtomachus vteri non rectus fuerit, ſed vel retro vel in latus auerſus, vel in ſe contractus, vnde menſes non rectè profluunt, nec concipit, edat catulos pingues percoctos, & Polypum in vino dulciſſimo coctum: & alio rurſus in loco, mulier inquit, cui vterus molliri & purgari debet, Polypum plagis mollitum edat. [f] Item, ſi menſes conſtituto tempore non fiant, poſt cętera remedia Polypum vino albo ſuffocatum edendum dato, & vinum bibendum. Mulier quæ aliquando prægnans fuit, & poſtea ſterileſcit, interim dum curatur, edat catulos coctos & Polypum in vino dulci coctum. Polypos paruos atque aſſatos ſuper prunas ad concipiendum meritò dediſſe Hippocratem ſcribit Cardanus: quoniam Polypus facilè concipiat & ferat nerueaque ſit ſubſtantia, & duræ digeſtionis.

Ad venerem.

Qui in Venerea paleſtra debiles ſunt, Polypos edant momente Aetio. H Diphilus & Paulus Aegineta eos plurimum alere affirmant, & libidinem maximè irritare. Diocles apud Athenæum ait Polypodes maximè inter Mollia ad venerem conferre. Eandem vtilitatem eis adſcribit Alexis in Pamphila.

Ερῶν τὶ ἐκτήσω; τὶ μᾶλλον συμφέρει
Ὧν νῦν φέρων πάρειμι; κήρυκας, κτένας
Βολβους, μέγαντε πολύπουν, ἰχθύας θ᾽ ἁδρούς, id eſt,
A. *Cùm ames quid cibi comparaſti.* B. *ecquid magis*
Conferat, quàm quòd nunc præſens adfero: Buccina, Pectines,
Bulbos, magnum Polypum, grandiores piſces,

[g] Lib. 2.

Et Xenarchus apud [g] Athenæum Polypi ad ſtimulandam Venerem facultatem declarat his verſibus, quos cùm pluſculi ſunt à Iacobo Dalechampio Latinos factos citabo.

Ruit domus infœcunda dominorum infortunio,
Labefactata: eam ſubuertit Alaſtor quidam: Pelopidarum

Sterilis

A *Sterilis domus eſt: nec è profundo ceruicem exerens,*
Ac Cereris contubernalis, terra procreatus bulbus, amicorum
Cum elixus eſt, adiutor, huic malo ſuccurrerit;
Quin nec maris cœruleis educatus vorticibus
Venarum mutator Polypus: captus hominum
In torto vinculo cum rotam virgo circumduceret,
Implet repoſitorij capacem pectoris ſinum.

Adferuntur, inquit [h] Iouius, Venetias ex Illyrici Dalmatiæq; ora ſale inueterati: quorum acetabula & extremitates cirrorum ſenibus ad parandam ſobolem expetuntur. Cur verò Venerem ſtimulent, iam dicendum, Cauſam putat Mneſitheus, quòd duræ ſint carnis ac flatuoſi, Iouius quia ſalſum ſuccum contineant, cæterùm ego non tam propter allatas rationes, quàm propter ſeminis copiam, quam generant, ſi probe elixentur, & concoquantur, libidinem excitare affirmem. Nam bulbi, cicer, fabæ, Polypodes, conus, inter edulia multi ſeminis recenſentur à [i] Galeno.

[h] *Li. de piſc. Rom.*

Cur Venerem ſtimulet.

[i] *5. Simpl. med. facul.*

B VSVS IN ALIIS.

PISCATORES, teſte [a] Ariſtotele, Polypos aſſatos, non niſi nidoris cauſſa naſſis inditos dimitti aſſeuerant. Hinc [b] Plinius: Exporrigunt enim (Polypi) ſe reſupinati, mirè omnibus marinis expetentibus odorem quoq; eorum, qua de cauſſa naſſis illinuntur. Et rurſus: Conueniunt piſces ex alto etiã ad quoſdam odores, vt Sepiam vſtam & Polypum, quæ ideo conijciuntur in naſſas. Autor quoque de natura rerum Polypum aſſum in hamum inſeri ſcribit, ad decipiendos piſces, quod tamen Ariſtoteles tantùm de Sepijs tradit. [a] Oppianus docens Cantharum capiendi modum, ait eum naſſa capi circumtexta vndique liguſtri virgis & ſparti vimine, ita vt ſe capaci ore venter in latum porrigat, tunc inquit naſſæ

[a] *Hiſtor. 4. cap. 8.*
[b] *L. 9. c. 30.*
[a] *L. 3. Halieut.*

——— ἔνδον ἐκείνης
Πούλυπον ἐρπηςὴν, καὶ κάραβον, ἐκ πύρος ἄμφω
Οπταλέους. κνίσῃ καὶ ἐφέλκεται ἰχθύας εἴσω, id eſt,

C *Carabum immittas intro, vel Polypum ambos*
In flamma teſtes, tali nidore trahuntur
Piſces.

Et [b] alio in opere docens, quomodo capiantur Pantheræ; catulum vinctis genitalibus ante foueam ſuſpendi ad arborem iubet, atque eius clamore audito in prædam ſic rapi Pantheram,

[b] *L. de Ven.*

Ως δ᾽ ὁπότ᾽ ἰχθυβόλοι κύρτου δόλον ἐςήσαντο,
Πλεξάμενοι σπάρτῳ σαλαμίνιδι, καὶ λαγόνεσσι
Πούλυπον καὶ κεςρῆα πυριφλεγέθοντες ἔθεντο
Οδμὴ δ᾽ ἐς πλαταμῶνας ἀφίκετο, καὶ ποτὶ κύρτον
Ἔλλοπας αὐτομόλους εἰς ἤγαγεν, οὐδὲ δύνανται
Αὖθις ὑπεκδῦναι, δεινῶ δ᾽ ἤντησαν ὀλέθρου.

Vertit Andegauenſis.

Ceu parat in naſſa fraudes piſcator acutus
Viminaque obtendit torto ſalaminia filo,
D *Addit & illecebras, artus capitonis aduſti,*
Aut Polypi, ſubito vada nidor perflat odorus,
In fraudem alliciens piſces latumque foramen,
Vt nunquam poſſent naſſa remeare latenti.

NOCVMENTA.

TESTATVR Aelianus Polypum mordere violentiùs quàm, Sepiam: minus tamen ſuo morſu veneni infligere. Hinc [a] Oppianus Lippio interprete.

[a] *2. Halieut.*

Obuia non tenui lædit nos Sepia morſu.
Nec nos peſtifero confodit Polypus ore.

DE CÆTERIS POLYPI GENERIBVS. E
Cap. I I I.

ORDINIS RATIO.

ALIQVOT Polyporum generis reperio nomina. Quę quãtum apud alios videre mihi licuit, etiam hîc nominabo, veniam à beneuolo lectore poſtulans, ſi non ſatis ea explicauero, nã Oedipo potius quàm doctore egẽt, cùm obſcuriſſimè de his Grammatici ſcripſerint. Ozęnam cum Oſmylo eandem eſſe, Pollux, & Heſychius autores ſunt: quibus eruditi hodiè aſtipulantur. Athæneus modò diſtinguit, modò eaſdem facit. Diſtinxit tamẽ Zoographus aliqua ex parte, quoniã non rerum tantùm rationem habere ſolet, ſed etiam nominum, vt F
Grammaticis, qui quandoq; dubitare ſolent, num nomina diuerſa, eadem ſignificare poſſent, ſatisfaciat. Quare, & Eledonam ſeparauit: quamuis eam Rondeletius, contra Ariſtotelis ſententiam, obſeruationibus ſuis fretus, ab Ozæna, & Oſmylo non diſtinxerit. Nos quoque quamuis diſtinguamus, tamen de omnibus ſimul reliquis teſta non incluſis hoc capite agemus, exiguam admodum eorum putantes eſſe differentiam. Athæneus ex Ariſtotele, & Speuſippo Polyporum genera enumerat, ἑλεδώνη, πολυποδίνη, βολβοτίνη,
Eledone. ὄσμυλος. Sed vt ab Eledona incipiam, annotandum eſt hîc apud Athęneum, cum aſpiratione, alibi ſine ea ſcribi, vt vbi habet ἑλεδῶναι, inter piſces alios, & apud Heſychium, ἐλεδώνη, eſt ὁ πολύπους. Gyllius, Maſſarius, VVottonus aſpirationem ſeruant: quanquam Grammatici ε ante λ attenuari docent, neq; excipiunt Eledonam, etiamſi hoc nomen ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν, id eſt à comprehendendo compoſitum videri poſſit: vnde ἑλεδαιὸς fortè deriuatum, inquit Zoographus, quod vinculum ſignificat; ſpiritu tamen tenui in Græcorum lexicis ſcribitur, vndè Suidas Eledonem vocari putat, ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipſa ſe ipſam rodat. hunc quoq; ſequitur Cœlius Rhodiginus. Sed cùm auctores non Eledonam priuatim, ſed Polypum ſimpliciter id facere teſtentur, mihi non videtur eam nominis ra- G
tionem conuenire, ſed primam potiùs quàm dedit Zoographus. Δελιδώνη apud Heſychiũ & Varrinum, ὁ μυλαῖος ἰχθῦς; ſed pro μυλαῖος legendum fortè ait Zoographus ὁ ὀσμύλος, vel ὀσμυλίας. Gillius Helidonam hodiernis Græcis Halidonam corrupto vocabulo
ὀσμύλος efferri ſcribit. Oſmylum cum Eledone malè confundit Rondeletius. Ὀσμύλος paroxytonum ſemper ſcribendum putat Zoographus, ſicq; ſcribi in Oppiani, Aeliani, & Io. Tzetzis libris, quamuis apud Athenæum, & in alijs quibuſdam libris inſcitia liberariorum proparoxytonum ſcribatur. Ὀσμύλην fœminino genere dixit Athenæus quando inquit. Ariſtoteles in opere de animalibus Mollia eſſe dicit πολύποδας, ὀσμύλην, ἑλεδώνην. Heſy-
a Lib. 2. chius ὀσμύαι fortè deprauatum habet pro ὀσμύλαι. Apud [a] Pollucem inuenio ὀσμυλίδια citãtem hæc verba Ariſtophanis. Τραπόμενον ἐς τὸ ὕψος λαβεῖν ὀσμυλίδια, μανίδια καὶ σηπίδια. Recitat Athenæus eadem è fabula Danaidum. Non tamen Oſmylidia ſed Oſmylia quatuor ſyllabis legit quod magis Zoographo placet. VVottonumq; male tranſtuliſſe ex hoc loco putat, Oſmyliam, Mænulas, Sepiolaſque venari. Heſychius, & Varrinus Ὀσμύλια è Polyporum genere eſſe ſcribunt. Athenæus inquit, Ὄζαινα, ὀσμύλιον, Θούριοι: hoc eſt Thyrij Ozænam piſcem vocant, quem Græci Oſmylium. Quapropter apud Pol- H
ὄζολις lucem vbi ſcribitur Ὀσμυλία mauult legere Zoographus Ὀσμυλίας, vt Αἰνείας. Ὄζαινα idem cum prædicto, quam Ariſtoteles ὄζολιν, & Βολίταιναν videtur appellaſſe, Gaza, ὄζολιν
Βολίταινα Oſſolem conuertit. Dicitur autem ὄζαινα, ὄζολις ὀσμύλος, à graui capitis odore, ὄζειν enim olere, & fętere ſignificat. Hinc etiam Græci teſte Gillio hodierni Moſchiten vocant, Maſſilienſes Muſcum. Nam ait Gillius Polyporum alium tetram odoris fœditatem habere; alium Oſmylum nomine benè olere, & nihil muſcoſius ſe ſenſiſſe tum, cùm eſſet mortuus, tùm etiam cùm viuus. Zoographo, Rondeletio, & Bolloniq ſubſcribo, qui Polyporum vnam tantum ſpeciem ab odore ſumptam faciunt, eumq; alijs ſuauem eſſe, alijs tetrum ac
b Lib. 1. de diata. grauem. [b] Pſellus Polypum Moſchytam nominat, Itali hodie Muſcarolo præſertim Venetijs, Moſcarolo, & Moſcardino alibi, item Mugettino, vt ſcribit Robertus Conſtantinus, Muzaro Genuenſibus, Græci hodiè Gopos inquit Zoographus ſi benè memini. Idem Germanicum eius nomen facit, Biſem kuttel. Nam biſem Germanis Moſchum odoramen-

tum

A tum ſignificat, kuttel verò Mollia omnia. Βολβοτίνην, quæ & βολίταινα dicitur, nomine tantum ab Oſmylo differre putat, quamuis Athenęus diuerſam ſpeciem conſtituat ex Ariſtotele, ſimiliter & πολυποδίνην; Nam nullibi apud Ariſtotelem hodie illę leguntur ſpecies, quę ſupra ex Athenæo citauimus. Οσμυλαι (Οσμύλαι) βολβιτίναι θαλάσσιοι, inquit, Heſychius. Nec alia ſunt Bolbidia Hippocrati dicta forma diminutiua. Galenus in exegeſi vocum Hippocraticarum βολβίτια, inquit, τὰ ὑπὸ τῶν πολλῶν βομβύλια προσαγορευόμενα. γένος δέ ἐστι τοῦτο μικρῶν πολυπόδων, ideſt, Bolbitia à multis vocantur Bombylia. genus eſt paruorum Polyporum. ita vt ætate, non ſpecie differre videantur. Etenim Epicharmus in Hebes nuptijs inquit.

Polypi, ſepiæ venerandæq; Loligines
Et quæ mare olet Bolbitis.

Hîc enim Epicharmus Bolbitin mare olere ait, vnde diminutium βολβίτια, ſiue βολβίδια vt legitur apud Hippocratem. dicitur & βολβοτίνη apud Athenæum.

B

FORMA. DESCRIPTIO.

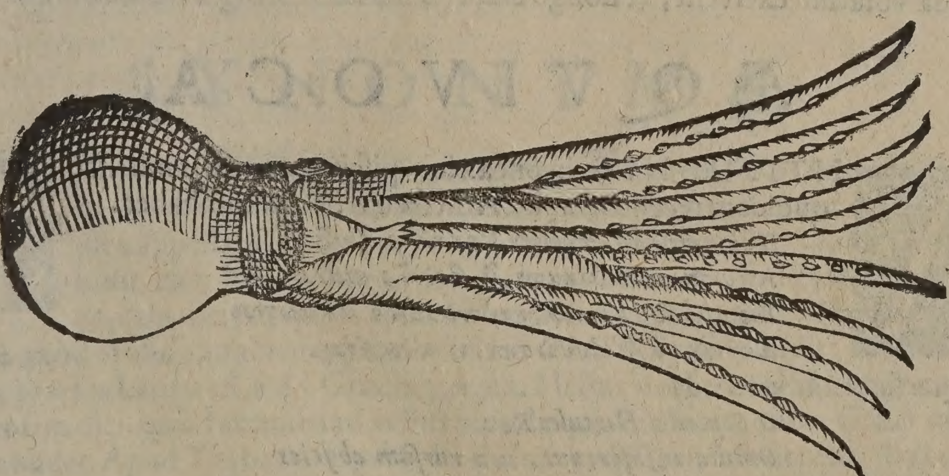
NIHIL vel parum ſaltem differunt quæ diximus, Polypi genera quo ad formam corporis, ab eo, quem primùm deſcripſimus. Nam Eledone vnica tantùm acetabulorum ordine prædita eſt, & pedibus ſeptenis, ſi fides ſit Suidæ, & Varrino, qui hæc ex Aeliano citant, cùm tamen in ijs, quæ extant, huius operibus nullibi quod ſciam reperiatur. Pedum etiam prolixitate à cæteris diuerſam eſſe ſcribit [a] Ariſtoteles. Ozæna autem ſiue Oſmylus, ſiue Ozolis odore inſignis duplici acetabulorum ordine prædita eſt: à vulgari Polypo diſſidet, quòd vt teſtatur Bellonius, ad eius magnitudinem non exuberet; tenuibuſque, & oblongis præditus ſit cirris: vel vt Rondeletius voluit, quòd corpore ſit rotundiore, longioribus brachijs, odore moſchi tum viuus, tum mortuus, & vnico acetabulorum ordine; quod poſtremum ad Eledonam referendum exiſtimo. vtriuſque autem pictura, eadem eſt, hancque ſubijcere placuit. Pollux Oſmyliam Polypi ſpeciem eſſe ſcribit, quæ inter caput, & cirros fiſtulam gerit, è qua tetrum emittit odorem.

Eledone.

[a] Hiſt. 4. c. 1.

C

Polypi tertia ſpecies Rondeletij: Bolitæna ſiue Ozolis Bellonij.

D

LOCVS. ANTIPATHIA.

BOLITÆNAS non alit Euripus teſte [a] Philoſopho. Ozænam Ariſtoteles Ozolin, & Bolitænam videtur appellaſſe, ea frequens eſt in Laconia, quæ regio nunc Zaconia dicitur: dicta quòd ea vox odorem illum, & virus graue ſignificat. hæc Maſſarius. Hanc maximè ſectantur Murænæ prę cæteris Polyporum generibus, quemadmodum hiſce verbis teſtatur [b] Plinius. Polyporum generis Ozæna, dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè Murenis eam conſectantibus. Apud Pollucem legitur hâc Menulas, Sepiolaſq; venari.

[a] 9. Hiſtor. cap. 37.

[b] L. 9. c. 30.

VSVS

VSVS IN VARIIS. E

[a] *Lib. 2. de morbis mul.*

PRÆPARATVR ad cibum vtraque ſpecies eo quo ſuperior modo[a] Hippocrates ad vterorum cancros futuros præſcribit Bolbidia, & piſces cartilagineos. Et ſi vterus ad coxam auerſus fuerit, Bolbidia in vino, & oleo cocta laudat. Et rurſum eandem ſimiliter præparatam, aut Sepiolas ad menſes ciendos. Aliàs etiam in eiuſdem mali curatione. Ad veſperam, iubet, mazam cęnare, ſi verò panem voluerit, & bolbidia parua Polyporum generis, & Sepiolas paruas, in vino ac oleo coqui, & edenda dari. Ad venerem excitandam plus cæteris valere creditur, propter odorem. nam vnguentati qui incedunt cæteris ſalaciores eſſe dicuntur. Non deſunt, inquit Bellonius, qui hanc exſiccent, vt fragrantiam veſtibus in arcis concilient. Nam moſchi odorem tum viuum, tum mortuum referre teſtantur plurimi.

DE SEPIA. Cap. IV. F

ORDINIS RATIO.

SEPIAM inter Mollia connumerari, plurimis veterum teſtimonijs comprobatum eſt, cùm in vniuerſum de Mollibus loqueremur. Cur autem Loligini eam præferamus, non alia nos mouet ratio, quàm cùm ſumma eius in varijs rebus vtilitas, qua longè Loliginem vincit, tum & corporis ſtructura, qua magis Polypum quàm Loliginem refert. Nam quamuis, & Sepiæ, & Loligini ſint promuſcides, quibus Polypi deſtituuntur; tamen Loligo pinnas vſque adeo ingentes habet, vt ſe quandoque è mari eleuet, atque auium more per aëra tranet, cùm Sepiæ & Polypo eæ tam exiguæ ſint, vt pedum potius, quàm earum opera natare videantur. Rectè itaque de Sepia primùm dicemus. Nam, & G eo modo primùm de ijs agemus Mollibus, quæ non volant, vt ſunt Sepia & Polypus, deinde ijs quæ volatum exercent, vt Loligo eſt.

ÆQVIVOCA.

ANTIPHANES in piſcatrice, piſcium cupedijs mirificè deditos fuiſſe quoſdam recenſens apud Athenæum hos verſus habet.

Τῆς σηπιάδος πρῶτον Ηράκλεις ἄναξ
Ἅπαντα πεθολώκασιν. ἒ βαλεῖς πάλιν
Εἰς τὴν θάλατταν, καὶ πλυνεῖς μὴ φῶσί σε
Δωριάς, ἀλλ᾽ οὐδὲ σηπίας εἰληφέναι.

Quæ ſic erunt vertenda.

O Sepiadis Hercules Rex
Omnia infuſcarunt. non rurſum abijcies H
In mare ac elues, ne dicant
Munera accepiſſe te, non ſepias.

Dalechampij error.

Sepias promontoriũ.

Hîc Dalechampius comico ſale ſepias à poëta dici putat munera, quæ accipientium manus inficiunt, vt pecuniam & nummos. Sed haud bene voculam σηπιάδος Sepiolæ tranſtulit, & non ſepiadis, vti optimè ante eum verterat Natalis Comes. Eſt enim Σηπιὰς promontorium à Sepijs ſic dictum apud Athenæum. Etymologus promontorium Magneſiæ eſſe tradit, vel Theſſalię apud Iolcum: Euſtathius circa Athon, vbi Xerxæ claſſis cladem acceperit: ſic autem dictum volunt à Thetide, quæ Pelei nuptias fugiens, illic in Sepiam mutata ſit. Meminit huius Euſtathius in[a] Odyſſea. dicitur autem Σηπιὰς ἄκρα, vel σηπιὰς ἀκτὴ, vt apud[b] Orpheum. Herodoto autem, & Ptolomeo σηπιὰς eſt Macedoniæ promontorium. Cabo monaſtier Sophiano nominatur. Item ζαγορὰ Sepiarum littus eſt apud Dyctim [c] Cretẽſem, qui ſic vocatũ addit propter ſaxorum difficultatem. Eſt & Sepia mons

[a] *Odyſ. σ.*
[b] *In Argon.*
[c] *Lib. 6.*

Ar-

A Arcadiæ teſte Pauſania, non procul à Tricrenis, in quo ſepulchrum fuit Aepyti Elati filij, qui morſu ſepis ſerpentis interijt. Herodotus Sepiæ loci quoq; meminit circa Tyrinthum Peleponneſi, item ſcopuli diuerſis in locis iuxta litora Athenienſium. Sepiuſſa [d] Plinio inſula eſt in Ceramico ſinu. Creditur Sypuntem ędificium eſſe Diomedis, quam Græci Sepiuntẽ nuncupãt ab eiectis fluctu Sepijs teſte [e] Strabone. Sipûs, vel Sepiûs Ciuitas quæ nunc Sipuntũ in Italia dicitur, à Sepiarũ multitudine fluctibus eiectarũ, vt recentior quidã tradit. Paulo Diacono Sepia locus Italiæ dicitur. Abrahamus Ortelius, dubitat num ſit Sępinum. A Sepiarum multitudine, inquit Ambroſius Calepinus, quæ fluctibus eijciuntur Sepias Apulori oppidum, quod hodie Manfredonia denominatum eſt. Sed Sępinum Ptolomeo vrbs eſt Samnitum, hodie Sepinũ autore Zoographo. Archippus Comicus in Piſcibus nominat Ανθρίνην τὴν ἀυλητρίδα καὶ σηπίαν τὴν Θύρσου, quaſi mulieres quaſdam. Sepiam pro attramento ſcriptorio poſuerunt Latini veteres, & in primis poetæ, reſpicientes nimirum, vti ait Calepinus, ad piſcis eius ſanguinem, atramenti nigrorem referentem. Hinc [f] Perſius.

Sepia mõs Arcadiæ. [d] Li. 5. c. 31. Sepiuſſa. [e] Lib. 6. Sepia pro atramento ſcriptorio. [f] Saty. 3.

Iam liber, & bicolor poſitis membrana capillis,
B *Inque manus charta, nodoſaq; venit arundo.*
Tum querimur craſſus calamo quod pendeat humor.
Nigra quod infuſa vaneſcat Sepia lympha:
Dilutas querimur, geminat quòd fiſtula guttas.

In eadem ſignificatione binis in locis accipitur apud [g] Auſonium: primùm vbi inquit. [g] Epiſt.

Aut adſit ſi interpres tuus — *Cadmi nigellas filias*
AEnigmatum qui cognitor — *Melonis albam paginam,*
Fuit meorum cum tibi — *Notaſque furua Sepia,*
Cnidioſq; nodos prodidit.

Nàm Cadmi filias poëta literas vocat. is enim è Phœnice in Græciam ſedecim literas attulit, vt refert [h] Plinius. Melonis paginam papyrum Niloticam (nam Nilus olim Melo dicebatur) notas Sepiæ, atramentum. Gnidios nodos, calamum, vt eleganter expoſuit Angelus [i] Politianus. Idem rurſus poëta ſic alibi: [h] L. 7. c. 56. [i] In miſcel. cap. 39.

Aut cunctis pariter verſibus oblinat
Fuluam lacticolor ſpongia Sepiam.

C Quo in loco pro fulua ſuſpicor legendum furua. Nam fuluum adiectiuum non conuenit atramento. Sumitur enim plerunq; pro viridi colore, aut pro eo qui ex viridi, & ruffo mixtus eſt. Furuum autem nigrum, & atrum denotat. Auſonius correctus. Fuluũ q̃d. Furuũ q̃d.

SYNONYMA.

Σηπίαν ſcribit [a] Athenæus eſſe paroxytonum, vt αἰτία, οἰκία. Inuenio & σηπίας pro Σηπία apud Nicandrum. Latinis Gręco nomine ſeruato, Sepia per e ſimplex appellatur. ineptè enim apud quoſdam, Sæpia per diphthongum ſcribitur, cum Σαιπία Græcis non dicatur, ſed Σηπία. Ridiculè igitur Iſidorus Sepiam dici ait, quòd ſepibus intercluſa faciliùs capitur: & alius quiſpiam, obſcurus quòd profuſo atramento piſcatoribus ſe veluti ſepit, & occludit. Non enim, vti dixi, vox prorſus Latina eſt, ſed à Græcis accepta. Melius itaque conijcit Adamus Leonicerus Sepiam dici, quòd atramento, veluti putrida quadam ſanie, quam Græci σηπεδόνα vocant, abũdet. Apud Thebanos Opiſtholia dicitur, vt teſtis eſt [b] Athenęus. Arabes Sarathan, & Sarthan vocant. Aggregator Rubien interpretatur Sepiam, ſicut autor libri Secretorum Galeno adſcripti. vtitur ea voce Auicenna. Bellunenſis ſimpliciter ſpeciẽ piſcis eſſe ſcribit. in tabulis Elluchaſem Vrbien nominãtur piſces, qui Venerẽ promoueant, calidi, & ſicci, difficulter concoquantur, ventrem laxent, Sepias eſſe quidam arbitrantur. Teſte Alberto Magno Sepias, & ſimiles piſces Auicenna vocat Fanage. Sipia pro Sepia ſuperioris ſeculi homines imperiti ſcribebant. Audiuit Zoographus Græcos hodie Calamariam vocare: quod nomen Loligini magis conuenit, tribuiturq; apud nonnullos, vt apud Italos, qui Loliginem peſce Calamaio nuncupant. Scoppa Grammaticus Italus Sepiam interpretatur, la Seccia, calamarro. Alioqui vbique in Italia teſte Mathiolo vetus nomen retinet, exceptis Venetijs vbi Seppa dicitur, atque alibi Sceppa: circa Liguſticum mare Cepia, s in c mutato. Rõdeletius ab Italis Sopi, à ſuis Sepio, à Gallis Seche; Bellonius Maſſilienſibus, & Genuenſibus Sopi nominari ſcribit, à Venetis Romaniſque priſco nomine

[a] Lib. 7. Etymon. D [b] Lib. 14. Fanage.

Sepias, à Gallis autem vulgo Ciches; quòd vt Græci Polypos, ſic Galli Sepias exſiccent. Nomenclatori Siba. Autor Gallicolatini lexici Sepiã nominat Seiche vel Boufron. Sepiolam Caſſeron. Sed Rondeletius, & Bellonius Lolliginem paruam Gallicè Caſſeron vocari docet. Xibia Hiſpanicum eſt, inquit Zoographus, fortaſſe Calepinum ſecutus qui Sepiam Hiſpanicè exponit la Xibia peſcado. Anglis Sepia eſt à Cuttel, Cuttle. Eſt autem Germanicum nomen inquit Zoographus, propriéque inteſtinum ſignificat. Germani marium accolæ, vt idem tradit, Mollia omnia videntur Balckfiſch appellare. Superiores Germani aliqui Sepiam Araneum marinum vocant, ein Meerſpin: quod nomẽ ad Pagurum portius refert Zoographus. Belgis Spaenſche Seexatte vocatur, quaſi felem marinam Hiſpanicam dixeris.

DESCRIPTIO.

[a] Lib. 7. Sepia ſimilis Polypo, & Loligini. [b] L. 2. com. Dioſc. c. 20. [c] De par. 4. cap. 9. [d] Hiſt. 4. c. 1. Promuſcides. [e] L. 9. c. 28. Pedes.

SPEVSIPPVS apud [a] Athenæum Sepiam, & Loliginem ſimiles eſſe ſcribit; cùm tamen Epicharmus in Hebes nuptijs dicat.

Polypi, Sepiæ, volucresq́; Loligines.

Mathiolus quoque Sepiam Polypo aſſimiliari ait, præterquàm quòd hic innumeris pedibus excellat, illa verò maiore corporis mole. Mutianus teſte [b] Plinio Naupilum animal quod in concham conditur, Sepiæ ſimile tradit. Omnes autem vera dicunt; Nam partibus diuerſis conſideratis Sepia huic vel illi magis aſſimilatur. Polypo quidem, quatenus exiguas, vt hic, pinnas habet: teſtatur enim [c] Ariſtoteles pinnulam Sepiæ eſſe anguſtam, per totum alueum circumdatam. Plures tamen habere partes quibus cum Loligine conuenit, confiteri oportet, vt promuſcides teſte [d] Ariſtotele: Sepiæ, inquit, Loligines, & Lolij peculiares binas ſortiuntur promuſcides (προβοσκίδες) longas, acetabulo parte extima bino aſperiuſculas, quibus capiunt, & ad ora admouent cibos. Pedes has appellat [e] Plinius inquiens: Sepię & Loligini pedes duo ex his longiſſimi, & aſperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus ſe velut anchoris ſtabiliunt: cæteri cirri, quibus venantur. Cur autem binas habeant promuſcides tum Sepiæ, tum Loligines, Polypis verò eæ deſint, declarat Philoſophus his verbis. Cùm itaque Sepiæ, & Loligines pedes habeant breues atque inutiles, ne æſtu maris tempeſtateq́; exturbentur ſaxis, vt quæ de longinquo admoueant, ideò promuſcides binas prę-longas habent, quibus veluti anchoris innitantur, ſeque ſtabiliant modo nauigij, tempeſtate vrgente, venentur etiam procul, orique è longinquo admoueant. Polypi promuſcide carent; quia pedes ad eundem vſum commodos habeant. Quòd autem Polypis crura ſint prælonga, Sepijs verò, & Loliginibus breuia, idem [f] author tradidit pluribus in locis [g] alibique cauſſam declarat his verbis: Sepijs & Loliginibus breues ſunt pedes, Polypis verò magni. Alueum enim corporis Sepiæ, & Loligines habent magnum, Polypi paruum. Itaque quod natura Polypis ex corpore dempſerat, id in pedum longitudinem addidit: quod Sepijs, & Loliginibus de pedibus abſtulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Præterea vt idem teſtatur, habent Sepiæ, & Loligines pedes ſupra dentes ſenos exiguos, eorumque nouiſſimos duos maiores; reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. vt enim quadrupedibus crura poſteriora firmiora validioraque ſunt, ita ijs quoq; maximi qui infra habentur: his enim onus ſuſtinetur, motuſque potiſſimum agitur. duo etiam illi nouiſſimi maiores ſuis medijs ſunt, quia illis miniſtrent. Polypus medios quatuor habet maximos. Vides igitur Sepiam magis cum Loligine quàm cum Polypo conuenire, quoad corporis ſtructuram, & formam. Quin etiam eodem [h] authore alueum corporis Sepia & Loligines habent magnum, Polypi paruum. Et alibi ſic inquit, Differunt Polypi à cæteris, quæ modo enumeraui, Mollibus; eò quòd alueus Polypis paruus, cæteris verò amplus eſt: ipſa autem inter ſe diſcrepant, quatenus Loligo longior, Sepia latior eſt. Fiſtulam autem inter caput, & alueum prominere ex reſupinatæ Sepiæ icone, quàm à Saluiano mutuati ſumus, cognoſcere licet. Apud Athenæum Antiphanes lepidè Sepiam κυφαύχενον vocat, ideſt dorſo gibbam. Præ cæteris Mollibus atramentum habet copioſiſſimum, vti ex pluribus locis Ariſtotelis colligitur. Viſcera, [i] inquit, Mollium nullis: ſed habent quod mutem appellant: atrumque illum humorem, cui nomen atramentum, quod plurimum in Sepia eſt. & [k] alibi. Sed cùm atramentum hoc Mollia habeant omnia, tum præcipuè plurimumque Sepia continet. Habent autem copioſius atramentum Sepiæ, quoniã magis vtantur, eodem teſte, idq; [l] euenit, quia vitam littoralem traducunt,

Sepijs cur breuia crura. [f] Hiſt. 4. c. 1. [g] De par. 4. cap. 9. Pedes quot & quales. Alueus. [h] De par. 4. cap. 9. Fiſtula. Atramentum. [i] Hiſt. 4. c. 1. [k] Hiſ. 4. c. 5. [l] De par. 4. cap. 5.

A cunt, & nihil quo ſibi auxilientur, aliud habent; quomodo Polypi & brachijs ſibi ſuffi-
ciunt,& coloris mutatione,quæ & ipſa accidit eis per metum, vt effuſio atramenti: Sepia
igitur plus continet atramenti, & infrà; quoniam copioſius: faciliùs enim & longiùs pro-
fundere maiori ex copia poterit. Continetur enim hoc atramentum in Sepijs infra ad al-
ueum; Polypis verò & Loliginibus ſupra mutim potiùs. Rondeletius atramentum in Se-
pia non ea parte, quam μύτιν vocant,contineri, non ſine firmis rationibus differit contra
Athenæum & Plutarchũ grauiſſimos ſanè autores. Hic enim [m] de Sepiæ atramento diſſe- [m] *L. de ſoler.*
rens,cùm,inquit,ſint id genus cautionum,circumſpectionum,euaſionumq́; exempla per- *anim.*
multa,hoc vnum Sepiæ præterire nullo modo poſſum. Veſiculam hæc (ſic nominatur)
collo dependentem (παρά τὸν τράχηλον ἔχει) habet,atro liquore (atramentum vocant)
plenam. Et Athenæus citans Ariſtotelem ſic ſcribit. Ἐν δὲ τῇ μυτίδι ὁ θολὸς ἐστι· αὕτη δὲ
κεῖται παρ' αὐτῷ τὸ στόμα, μύστεως τρόπον ἐπέχουσα, id eſt, vt vertit Rondeletius: Eſt in
mytide atramẽtum,quæ ad os ſita eſt,folliculi ſiue veſicæ modo. Sed qui [n] Ariſtotelis ver- [n] *Hiſ. 4. c. 1.*
ba diligentiùs conſiderat,eum aliter ſenſiſſe comperiet. Σπλάγχνον δ' οὐδὲν ἔχει τῶν μαλα-
κίων, ἀλλ' ἣν καλοῦσι μύτιν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ θολόν. Viſcera Mollium nullis: ſed habent
B quam mutim appellãt,atrumq; illum humorem,cui nomen atramentum. Neq; eſt quod
quis ἐπί ταύτῃ, in ea,muti ſcilicet,interpretetur:ſequentia enim reclamant,& ἐπὶ ταύτῃ,
poſt hanc interpretari oportere docent. Ἡ μὲν οὖν μύτις κεῖται ὑπὸ τὸ στόμα, καὶ διὰ
ταύτης τείνει ὁ στόμαχος· ᾗ δὲ τὸ ἔντερον ἀνατείνει, κάτωθεν ὁ θολὸς, καὶ τῷ ὑμένι ἔχει
περιεχόμενον τὸν πόρον τῷ ἐντέρῳ, id eſt: Mutis ſub ore eſt, & per eam gula tendit: at verò
,, atramentum infrà continetur,quà inteſtinum petere incipit ſuperiora, foramenque ſuum
,, eadem obuolutum habet membrana,qua inteſtinum,ſed quid,inquit Rondeletius, tam-
diù immoramur? controuerſiam iſtam ſtatim diremerit interiorum Sepiæ partium anato-
me, qua inſpecta nullus eſt niſi planè cæcus, qui non ſententiæ noſtræ facilè ſit aſſenſu-
rus. Idem videbit mutim colore eſſe flauo, laxa fungoſaq; ſubſtantia, parenchyma potiùs
quàm folliculum,aut veſicam. Galenus in Exegeſi vocum Hippocraticarum, Μύττις, in- Μύττις
quit, τὸ ἐν τῷ σηπίας στόματι μέλαν, ἀλλὰ καὶ ἰχθύς τις ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους δηλοῦται, quid.
,, hoc eſt,atramentum quod in ore Sepiæ continetur: ſed & piſcem quendam apud Hip-
pocratem ſignificat. Μύτις apud Heſychium ſcribitur, & exponitur τὸ μέλαν τῆς σηπίας Μύτις
ὅπερ ἐν τῷ στόματι ἔχουσα ἐκκρίνει, Sepiæ atramentum quod ore continens excernit. An- quid.
C notatur & piſcis quidam dici feminini generis non ſine mare paſtum quærens, fortè erit
Sepia. Ὄλον vt notat Galenus in Lexico Hippocratico atramentum Sepiæ dicitur, item
ὄτερον. Nicander hunc atrum humorem χολὴν id eſt bilem appellauit; Philes recens au-
tor ἀπόσφαγμα, quo etiam vocabulo vtitur Aelianus, dum Sepia, vt oculos piſcatorum Ἀπόσφαγ-
perſequentium fallat,tradit his verbis: συνεῖσα ἐκείνη παρῆκε τὸ ἐξ αὐτῆς ἀπόσφαγμα, μα.
καὶ καταχέασα αὐτῆς. Galenus in Exegeſi ὑπόσφαγμα interpretatur, quod atramenti Se- Ὑπόσφαγ-
piæ ſeu ſedimentũ eſt, οἷον ὑποτρυγον Hipponas quoq; σηπίης ὑπόσφαγμα dixit in Iam- μα.
bis. Interpres (inquit [o] Athenæus) eius piſcis atramentum (τὸ μέλαν) exponunt. At Era- [o] *Lib. 7.*
ſiſtratus in Opſartytico, intritum eſſe vult, his verbis; Hypoſphagma fit è carnibus aſſis,
vel elixis,ac ſanguine cum ſale,caſeo,lacte,& olerum folijs bene olentibus, conciſis. Scri-
pſit [p] Ariſtoteles Sepiæ atramentum noctu præfulgere, vt quorundam piſcium capita: cu- [p] *Lib. de ſẽſ.*
ius fulgoris cauſſam ibidem addit. Tradit [q] alibi Sepię,Loligini,& Lollio partes duras ac *& ſenſato.*
ſolidas intus per dorſum & corporis prona contineri, quas non eodem appellent nomine: [q] *Hiſ. 4. c. 1.*
ſed quod inſertum Sepijs eſt, σήπιον, quod in Loliginibus,gladiolũ. Differre enim, quòd Sepium.
Sepium robuſtum latumq; ſit,inter ſpinam & os mediam præ ſe ferens naturam, fongo-
D ſam intra ſe complectens, & friabilem corpulẽtiam: gladiolus verò arctior & cartilagino-
ſior ſit. Forma item diſcrepare, videlicet pro alueorum modo, quibus ipſe inſertus conti-
netur. [r] Alibi quoq; in Sepia magnum Sepium, in Loligine paruum gladiolum eſſe tra- [r] *De partib.*
dit,addens rationem his verbis. Nam id quoq; (inquit, Mollium genus) caret veſica: quan *4. cap. 5.*
tumq; terrenum maximè ſit,in atramentum ſecernitur,& plurimùm Sepiæ conſiſtit,quo-
niam plurimùm terrenæ materiæ habeat: argumento eſt Sepium quod tale tantumq́; ſit.
Meminit quoq; huius Sepij Athenæus ὄστρακον ipſum vocans: inquit enim ἔχει σηπία τὸ Ὄστρακον.
λεγόμενον ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ, id eſt habet Sepia in dorſo, quod oſtracum vocatur. Et ſic
quoq; appellat [s] Dioſcorides. Columella teſtum appellauit, niſi teſtam legere mauis, vt [s] *Li. 2. c. 23.*
Ruellius legiſſe videtur, qui ὄστρακον in Dioſcoride,vbi loquitur de Sepia teſtam trãſtulit.
quidam etiam corticem & os vocant. Germani Fiſchbein, Belgæ Seeſchuym. Vſum au- Vſus Sepij.
,, tem huius oſſis nobis declarat Ariſtoteles ſic inquiens. Habent Mollia quod piſcium ſpi-
,, nis proportionetur, vt Sepia quod Sepium vocant, Loligines quod gladiolum: Polypi ni-

hil huiuſ-

hil huiuſmodi habent:quod eorum alueus breuior eſt, illorum procerior. Ideoq; vt dire- E
ctus inflexuſq; maneret, natura his adminiculis faciendum cenſuit. Os hoc exemptum è
Sepiæ dorſo,cādidum eſt ſuperiori parte, durum ac læue:inferiori autem fungoſa quadam
medulla repletum, quæ & læuiter aſpera, & ligni modò frequentibus venis diſtincta viſi-
tur.fungoſum hoc ſupina parte natura eſſe voluit, ne facilè immergatur, vt optimè cenſet
Bellonius.Volaterranus,atramentum Sepiæ,ineptè ſepium vocauit. Sepijs quoq; & Po-
[a] De gener. cap 8. lypis teſte[a] Philoſopho venter ſimilis eſt,tum figura,tum tactu. At ijs quas Loligines ap-
[b] De gener. cap.8. pellamus,bina quidem conceptacula ventris ſpeciem gerunt. [b] Alibi etiam tradit vuluam
ita Loligini & Sepiæ articulatam eſſe,vt bifida cernatur: cùm Polypi vterus ſpecie rotun-
Magnitudo. da conglobataq; ſit. Sepias quoq; aliquas in bina augeri cubita notum eſt ex eodem [x] au-
tore. Et [y] Plinius cùm de ingenti illo Polypo Carteiæ in Hiſpania capto dixiſſet ex Tre-
[x] Hiſ.4.c.1. bio Nigro,hæc ſubdit ex eodem ſcriptore:Sepias quoq; & Loligines eiuſdem magnitudi-
[y] Li.9.c.30. nis expulſas in litus illud, idem autor eſt. In noſtro mari Loligines quinûm cubitorum
capiuntur,Sepiæ binûm. Damus hic Sepiæ iconem pronam & ſupinam partem exprimen
tem,ex Saluiano,qui eam omnium optimè expreſſit.

LOCVS.

[a] De ſanit. tuen. [b] De par. 4. cap.5.

SEPIÆ Litoralem potiùs quam pelagicam vitā eſſe ſcribit [a] Cardanus, ſed tantùm litoralem prodidit Ariſtoteles, ac maris cauernas incolere [b] Oppianus. In ſumma marinum animal eſt Sepia, nec vſquam in dulci aqua naſcitur,aut ad flumina è mari adnatat. Abundant in ſeptentrionali Oceano quod cuipiam mirum fortaſſe erit, quod cùm frigida & exanguis ſit Sepia,tam frigida degat aqua. Strabo duorum cubitorum Sepias circa Carteiam repertas tradit, vt Latina habet trāslatio;ſed Grecus codex legit τευθίδας, ideſt Loligines, & ſimilia duorum cubitorum in eo mari fieri. Diximus ſupra ex Plinio, quàm ingētis magnitudinis Sepiæ in litus circa Carteiam expulſę fuerint. Bellon. maio-
[c] L.3.c.104 rem Sepiarum copiam in Gallia quàm in Italia eſſe teſtatur.[c] Bartholomæus Scappus qui de re coquinaria doctiſſimos libros Italico ſermone cōpoſuit,in mari Adriatico maiorem eſſe Sepiarum copiam, quàm in Tyrrheno ait. Archeſtratus plurimarum rerum cognitione clarus canit: G

Σηπίαι δ’ Ἀβδήροις τε Μαρώνειά τ’ ἐνὶ μέσσῃ

In Abderis Sepiæ,ac in Media Maronea.

Quibus verſibus eas videtur extollere, quæ propè Abderas & Maroniam capiuntur, tanquam ad cibū præſtantiſſimas,In Ponto non eſt Sepia,cùm Loligo reperiatur teſte Plinio.

VICTVS.

[a] H.9.c.37. [b] Hiſ.8.c.2. [c] Lib.7.

SÆPIARVM victus eſt ex piſciculis, atq; etiam è mugile, quem quandoq; venatur longis promuſcidibus, vt prodit [a] Ariſtoteles. Quin etiam maiores quandoq; piſces vincere [b] alibi idem tradit. [c] Athenæus puſillis,inquit,piſciculis aluntur Sepiolæ (μικραὶ σηπίαι) diſtentis ſuis promuſcidibus, veluti lineis piſcatorijs,illos venantes.

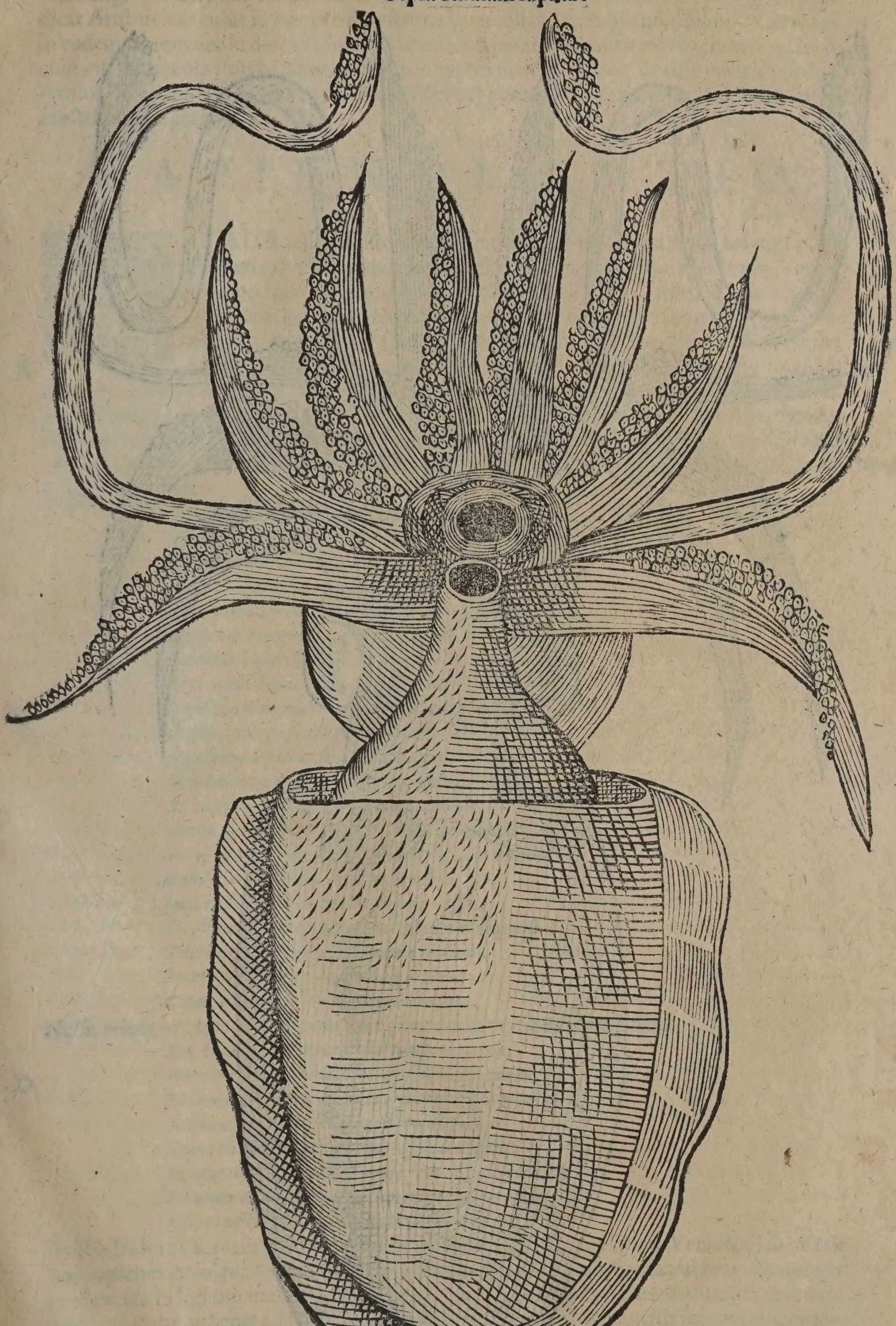
ÆTAS. H

[a] H.5.c.18. & h.8.c.37 [b] L.9.c.30. [c] Lib.7.

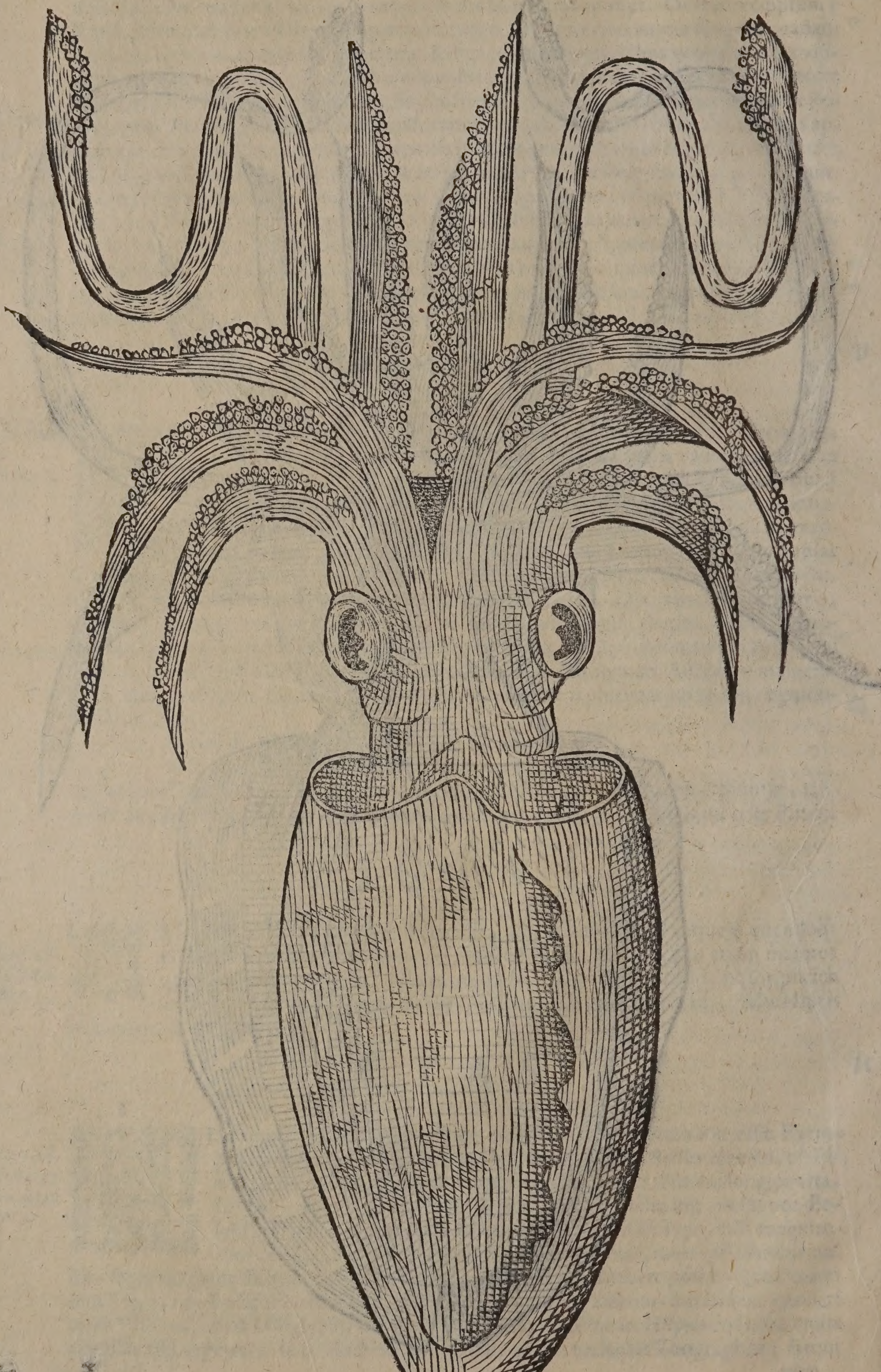
HIS quoq; vt Polypis anguſtum viuendi ſpacium natura conceſſit. Exemptis enim paucis bimatum non completur,inquit[a] Ariſtoteles:Vnde[b] Plinius de Sepia & Loligine locutus, neq; his, inquit, bimatu longior vita. Et[c] Athenæus, Ad bimatum Sepiæ vita non producitur, velut nec Polypi. Si hiſtoria, quam tradit Plinius de ingenti Polypo dolij magnitudine,longitudine pedum triginta vera perhibetur, inquit Mathiolus,nullum ſequetur abſurdū,quin Polypi & denis,& bis denis annis viuere poſſint.Quod etiam tum Sepijs,tum Loliginibus euenire poſſe non dubitarim, præſertim cùm eodem loco ſcripſerit Plinius,Sepias Loligineſq; eiuſdem Polypi magnitudine in Hiſpanico litore vndis expulſas eſſe repertas; Hæc Mathiolus. Cui his verbis reclamat Zoographus; Atqui

vitæ

Sepia Saluiani ſupina.

Sepia Saluiani prona.

A vitæ longitudo corporis magnitudinem non ſequitur, vt in libello de vitæ longitudine indicat Ariſtoteles: cuius in hac parte authoritas conuelli à Mathiolo non debuit. Certè nec in eodem genere, nec in diuerſis, magna paruis comparata, ſimpliciter viuaciora dixeris. & cùm inter miracula Polypi tam grandes ſint, nec in mediterraneo (de cuius maris piſcibus Ariſtoteles ſcripſit) ſed Oceano, quid inde de Polyporum viuacitate pronuncies abſolutè? Hactenus Zoographus.

CAPIENDI RATIO.

AVTHOR eſt [a] Ariſtoteles Sepiam odóre eſcarum allectatam capi. Ad Sepiam capiendam quædam conſcripſi cùm de Polypo ageremus. Tarentinus accipit ſalis ammoniaci drachmas ſex, cepæ drachmas duas, adipis vituli drachmas ſex; hac eſca ferramenta, ad formam fabarum redacta, atque illita admouet, & ſpontè ad odorem progredi ſeq; ipſas tradere Sepias B aſſerit. Alia eſca ex eodem. Fęcem vini ſine aqua, oleo contundito, ad locumque accedens mari ipſam inijcito. Sepiæ ſiquidem videntes quòd (fæx deſcendat ac petat imum) nigrum ipſum relinquent, atq; illuc ſe conferent, vbi oleum ſeſe illis oſtenderit: eaſq; tunc comprehendito. Ad Sepiam capiēdam neq; naſſæ, neq; retium inſidijs opus eſt: ſed amoris illecebris eam hoc modo, quo ſcripſit [b] Oppianus, piſcantur; qui interprete Lippio hæc canit:

[a] Hiſ. 4. c. 8.

[b] Halieu. 4.

Non fortunato cata Sepia carpitur igne,
Quæ multa in pelago potuit vitare pericla,
Iam non lina fugit non denſi vimina ſepti
Eliciunt illas piſcantes æquore toto
Fæmineam appendunt peſtem, ducuntq́, per æſtus.
Poſtquam è conſpectu vaga fæmina tracta per æquor
Cernitur à maribus, ſubito amplectuntur amatam
Atq; volubilibus nodis ſpiriſq́, rotati
C *Implicitam ramis ſtringunt cupiuntq́, teneri.*
Ac veluti virgo fratrem mitemq́, parentem,
Qui longè à patria fuerat iam tempore longo
Incolumes cernens teneris complectitur vlnis.
Ac veluti nuper iuueni formoſa puella,
Aurea quam vinclo vinxit Cytherea benigno
Arrepta ad thalamum ſponſi complexibus hæret
Candida dilecto circundans brachia collo;
Inq; rudi nodo conſumit tempora noctis,
Sic iſtæ implicitæ Veneris nec munera linquunt
Tali connexæ nodo, nec vincula ſoluunt.
Donec piſcator capiat, cymbaq́, reponat,
Connexæq́, ſimul ſubeant crudelia fata.

Naſſis etiam vt capiantur ſequentibus hiſce docet verſibus idem Poëta:

Has etiam naſſis capiunt ſub tempore verno,
D *Nam curuum ſeptum myrti de fronde coronant,*
Et iungunt virides frondes, quas horrida gignit
Arbutus, atq; alijs folijs hoc vimen opacant
Cùm coitum cupiant, & dulces ſoluere partus
In caueam properant, & ſtrata fronde quieſcunt,
Sic amor expletur miſera cum morte proteruus
Piſces in ſiccam clauſi ducuntur arenam.

Scribit Iſidorus Sepiam dictam, quòd facilè ſepibus incluſa capiatur; Vera itaq; fortè erit hæc capiendi ratio quamuis ſit falſa etymologia. Maſſiliæ vidit Gillius ad hunc modum capi: Specula in lignum inciſa ex chorda appenſa in aquam piſcatores demittunt, & ſenſim fluitantia trahunt: Sepia ad ſui ſimulachrum ſe iaculatur, ac ſuis flagellis lignum circumplicans, dum ſe apparentem in ſpeculo amatoriè intuetur, interea reticulo circumuenta ſubducitur. Euſtathius ſcribit etiam aues coturnices laqueo ante ſpeculum poſito capi.

E

SEXVS.

[a] *Hiſ.4.c.1.* [b] *H.5.c.12.* *Athen. li.7.* [c] *Li.9.c.29.*

DE Mollium ſexu loquens [a] Ariſtoteles, Cùm verò, inquit, mares in hoc genere à fæminis differunt, tum vel maximè Sepiæ id probant. Mas enim prona ſui corporis nigriora ſupinis potiùs, parteſque omnes aſperiores habet, quàm fæmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorem. Et [b] alibi marem à fęmina internoſci ſcribit, quòd mas varius magis, quàm fęmina dorſoq; atriore eſt. Quod ſic trãſtulit [c] Plinius: Sepiarum generis mares varij nigriores conſtantięq; maioris: nimirum in auxilio fęminis ferendo. Traditum rurſus à Philoſopho eſt fęminam inteſtina continere duo, veluti mammas, quæ ſi aluo diſſecta inſpectes, facile videris; his marem omnino carere.

COITVS. PARTVS.

F

[a] *Lib. 12.c. 6.Orig.* [b] *Hiſ.5.c.6.* [c] *Li.9.c.31.* Nno coire re. [d] *Lib. 1. de gen.cap.15.* Gazę error. [e] *Lib.7.*

IN coeundo, inquit [a] Iſidorus, obſcœnum genus eſt. nam ore concipit ſicut Vipera, Quod falſum eſt, Melius itaque Rondeletius, Sepias fiſtula coire & parere exiſtimat. [b] Ariſt. etiam hoc opinatus eſſe videtur, quum inquit: Sepię ac Loligines ora applicantes, & brachia inter ſe componentes, natanteſque in aduerſum coeunt. Narem etiam dictam (τὸν καλούμενον μυκτῆρα) in narem inſerunt. natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agitur. pariunt ea ſui corporis parte quæ fiſtula dicitur, qua & coire eas nonnulli arbitrantur. Quę ſic tranſcripſit [c] Plinius: Sepię & Loligines linguis, componentes inter ſe brachia, & in contrarium natantes: ore & pariunt. Neq; eas linguis coire (vti Plinius ſentire videtur, de coitu enim ibidem tractat) neq; ore parere (vt idem expreſsè teſtatur) Ariſtoteles prodidit, rationiué conſonum eſt (inquit Saluianus. Quod enim Ariſtotele authore nõ ore ſed fiſtula pariant, clarè adeo patet ex proximis eius citatis verbis, vt non ſit opus probatione. Quod verò neq; ore vel linguis, vt loquitur Plinius, eas coire aſſeueret, clarum etiam eſt. Nam etſi inquiat Sepias coeuntes inuicem ora admouere & applicare: non propterea eas G oribus coire teſtatur. Nec eſt vt pro defendendo Plinio alium Ariſtotelis [d] locum adducamus, in quo legitur: Mollia, enixu cõplexuq; mutuo brachiorũ coeunt, ſic.n. coniungi neceſſe eſt: quando Theodori huius loci interpretatio, & non Ariſtotelis ſententia pro Plinio pugnet: Scribit enim Ariſtoteles, τὰ δὲ μαλάκια συμπλέκεται μὲν κατὰ τὸ στόμα, ἀντιδείροντα καὶ διαπτύσσοντα τὰς πλεκτάνας. συμπλέκεται δὲ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξ ἀνάγκης: hoc eſt Mollia autem complicantur ore, renixu complexuq; mutuo brachiorum: complicantur autem hoc modo ex neceſſitate. & non vt vertit Theodorus, Mollia ore coeunt. Athenęus ſuperioris loci Ariſtotelis ſic etiam meminit. Idem (inquit) [e] Ariſtoteles lib. quinto de animalibus author eſt, Sepias & Loligines coire amplexas inter ſe corpora, adaptanteſq; mutuo ex aduerſo narem (μυκτῆρα) & brachia. Oua autem concipiunt, quæ qualianam ſint,

[f] *Hiſ.4.c.1.* Oua qualia. [g] *De par.3. cap.8.* [h] *H.5.c.18.*

[f] Philoſophus exponit his verbis: Sepiæ alueus bipartitus eſt, oua candicantia grandini ſimilia complectens permulta. [g] Et rurſus alibi, Sepijs oua gemina apparent, quoniam vulua earum ita articulata eſt, vt bifida cernatur. Sepiarum oua qualia è mari eijciuntur, ex Rondeletio hîc adpinximus. Noſtri inquit racemum marinum vocant, à ſimilitudine racemi vuę vitis, quem ab vua Plinij multum differre exiſtimo. Eſt enim Plinij vua florenti H vuę ſimilis, vt ſuo loco declarabimus. hîc oua ſunt duntaxat, florenti vuę nullo modo ſimilia, Hactenus Rondeletius. De ouis autem Sepiarum rurſus hæc [h] Ariſtotelex. Sepię oua edunt ſimilia myrti baccis magnis & nigris: atramentum enim ſuperfundunt. cohęrent inter ſe omnia ad ſpeciem racemi, vni cuidam nexui obducta, nec facile alterum ab altero detrahi poteſt, Mas enim humorem quendam emittit, cuius lentore ſibi adhęreſcunt, & augeſcunt. Cùm primùm edita, candida ſunt, atq; exigua, mox atramento perfuſa, nigra maioraq; redduntur.

Quo tẽpore pariant. [i] *Hi.5.c.12.* [k] *H.5.c.18.* Athen. correctus.

Tempus autem & modum partus idem [i] author his verbis declarat. Mollia verno tempore pariunt, & Sepia in primis. parit hęc omnibus anni temporibus: perſeueratq; in edendo ouorum numero dies quindecim. Et [k] alio loco: Ferunt vterum Sepię verno tempore, pariunt intra diem decimum quintum. Ex quo liquet manifeſtiſſimè errorem in codicibus Athenęi, hæc eadem Ariſtotelis verba citantis, irrepſiſſe. Nam inquit, τῶν δὲ μαλακίων τίκτουσι πρῶται τοῦ ἔαρος αἱ σηπίαι, καὶ οὐ κύουσι πᾶσαν ὥραν, καὶ κυΐσκονται πέντε καὶ δέκα

A Oua Sepiarum.

B

καὶ δέκα ἡμέραις, ideſt, Mollium autem Sepiæ primæ vêre pariunt: & non concipiunt om-
nibus temporibus, pariuntq; per quindecim dies. Expungenda igitur negatiua particula
οὐ ceu perperam inſerta. Idem confirmat [l] Plinius, qui Sepiam omnibus menſibus parere [l] Li 9. c. 51.
ſcripſit. Locum præterea quo pariunt, indicat [m] Ariſtoteles dicens: Sepia parit iuxta ter- [m] H. 5. c. 18
ram inter algas, & arundines, & ſi quod aggeſtum tale iniectum ſit, vt ſarmenta, aut lapi-
des, aut quælibet alia materiei congeries. Et quidem piſcatores de induſtria faſces ſar-
mentorum diſponunt. Hæc perlibenter in eis loculamentis parit, prolixam illam conti-
nentemq; ſeriem ouorum, qualis cirri muliebris ſpecies eſt. Et [n] rurſus: vbi de cartilagi- [n] H. 5. c. 17.
neis Locuſtæ marinæ appendicibus eſſet locutus: Partus enim, inquit, in ijs recipitur, vt
C Sepiarum ſarmentis, & qualibet colluuione collocatur. Vnde hæc [o] Plinius; Sepia in ter- [o] L. 9. c. 51
reno parit inter arundines, & ſicubi enata alga: excludit quintodecimo die. Sed hoc mirũ
quòd eodem capite dicat Plinius, Loligines in alto conſerta oua edere, vt Sepias. cùm Se- Plinij loc°
pias littoralem non pelagicam vitam traducere conſtet. Niſi ita hic locus interpretandus explicatus.
ſit, vt videatur dicere, Loligines conſerta oua edere, vt Sepias. Porrò modus pariendi eis Quomodo
hic eſt, vt prodit [p] Philoſophus. Enititur aluum per interualla reprimens, inſpergitque pariant.
atramentũ, interpoſita quiete, vtpotè cùm non niſi cum labore emittat. Præterea vt idem [p] H. 5. c. 12
ait: Mas Sepia oua quæ fœmina ediderit, perſequitur, ſuum ſemen aſpergens: quod vel in
reliquis eiuſdem generis fieri ratio eſt. Idem [q] alibi: Mas, inquit, humorem quendam mu- [q] H. 5. c. 18
coris mittit, cuius lentore tenaciter oua ſibi cohæreſcunt, ac creſcunt. Etiam hæc & cùm
primùm edita candida ſunt, atq; exigua: mox atramento perfuſa nigra maioraq; reddun-
tur: [r] Et alio in loco: Quoties autem, inquit, ederit (fæmina) mas è veſtigio ſequens, atra- [r] Hi. 5 c. 12
mentum ouis ſuperinfundit, atque ita efficitur vt ſolideſcant. Sed non ſatis hunc locum
Gazam aſſecutum eſſe Rondeletius putat. Græca autem verba hæc ſunt: Ὅταν δ' ἡ σηπία
ἐπιτέκῃ τὰ ὠὰ, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ τὸν θολὸν, καὶ γίνεται σιφρά. Huius ma-
D læ cõuerſionis, inquit Rondeletius, occaſionem dedit dictio temerè adiecta τὸν θολὸν poſt
καταφυσᾷ quam delendam eſſe conuincit [s] Plinius, qui Ariſtotelis locum ſic interpretatus [s] Li. 9. c. 51.
eſt. Oua eius (Sepiæ) glutino atramenti ad ſpeciem vuæ cohęrentia, maſculus proſequi-
tur afflatu, aliàs ſterileſcunt. Vides hîc Plinium pro καταφυσᾶν proſequi afflatu reddidiſſe.
His accedit Athenæi authoritas locum Ariſtotelis citantis. Ὅταν δὲ τέκωσι σηπίαι τὰ
ὠὰ, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ καὶ σιφρᾶ. Vides hîc τοῦ θόλου mentionem nullam
factam. Poſtremò non mas, ſed fæmina, vt prius ex Ariſtotele perſpicuum fuit, ouis atra-
mentum aſpergit. Hactenus Rondeletius. Verùm Zoographus & Saluianus non θόλον,
ſed vna mutata littera θόρον, ideſt genituram, legunt. Verbum quidem σιφρᾶ, inquit Zoo- Ariſtoteles
graphus, quod apud Athenæum legitur, in vſu non eſt: & apparet hunc Athenæi locum correctus.
eſſe mutilum, vt in multis alijs. Plinij etiã interpretatio: Maſculus perſequitur afflatu &c. Athenæi lo
non tanti eſt quin Ariſtotelem ipſum ſuis alibi verbis ſeſe interpretantem ei præferamus. cus notat°.
καταφυσᾶν verbum ſi abſolutè proferas, ſpiritum & aërem contra aliquid emittere ſignifi-

 cat:

cat: at piſces in aqua quomodo anhelare, aut ſpirare aërem poſſunt? Nam vt Rondeletio A
donemus piſces propriè dictos ſpirare, Mollia tamen & exanguia non ſpirabunt. at ſi accuſatiuum addas, aliud quippiam cum ſpiritu, vel tanquam cum ſpiritu emittere ſignificat, idem ſcilicet quod καταῤῥαίνειν, ideſt aſpergere: vel καταφιέναι, ideſt contra aliquid emittere. Mas igitur Sepia τῶν ᾠῶν καταφυσᾷ τὸν θορὸν, humore genitali ſuo oua conſpergit, geniturámq; eis affundit. Nam & lib. 3. cap. 7. de gener. anim. Ariſtoteles piſcium omniū oua, niſi mares ſemen ſuum aſperſerint (ἀποῤῥαίνειν τὸν θορὸν dicit, vel ἐπιῤῥαίνειν) augeri & vitalia eſſe negat. Et mox ſequenti capite: τὰ μὲν οὖν καραβώδη τὰ θήλεα, πρὸς αὑτὰ ποιεῖται τὸν τόκον: τὰ δὲ μαλάκια ἔξω. καὶ τοῖς μὲν θήλεσι (malim κυήμασι) τῶν μαλακίων ἐπιῤῥαίνει (ſubauditur τὸν θορὸν, ex præcedenti capite) ὁ ἄῤῥην καθάπερ οἱ ἄῤῥενες ἰχθύες τοῖς ᾠοῖς: καὶ γίνεται (ſupple τὸ κύημα) συνεχὲς καὶ κολλῶδες. hîc συνεχὲς καὶ κολλῶδες dixit, quod libro quinto hiſtoriæ στιφρόν. Rurſus hiſt. 5. c. 18. cauſſam reddens, cur oua illa inter ſe racematim cohæreant, ſic ſcribit: Ἀφίησι γὰρ ὁ ἄῤῥην ὑγρότητά τινα μυξώδη, οὗ τῇ γλιχρότητι παρέπεται καὶ αὐξάνεται. Aſtipulatur ſententiæ noſtrę vetus translatio, quam author de naturis rerum recitat, his verbis: Sepia fæmina cùm ouat, mas eam ſequitur, & ſuper oua ſemen inſuflat, vt viuificentur. Item VVottoni: Quoties ediderit oua, mas è ve- B
ſtigio ſequens humorem fœtificum ouis ſuperfundit, atq; ita efficitur vt ſolideſcant. Hęc Zoographus.

Ouorū exacta deſcriptio.

Cæterùm ſunt Sepiarum oua racematim compacta, & tanquam à pediculo dependentia, oblonga, initio baccę myrti, tandem, ſi maris ſemen contigerint, auellanę nucis magnitudine, folliculo vel membranula contecta, cohærentia, foris effuſo atramento nigra, intus alba. Quæ ibi continentur oculorum humoribus ſimilia ſunt, vti tradit Rondeletius. Primùm enim aqueus & tenuis humor effluit, mox alius priore craſſior, tertius veluti cryſtallinus.

Incubatio.

[t] H. 5. c. 18.

[u] Ibidem.

[x] L. 9. c. 51.

[y] H. 5. c. 18.

[z] De gener. 3. cap. 8.

Vbi hæc oua Sepia peperit, & ſemine maris aſperſa ſunt, ijs incubat diligentiùs quàm cætera Mollia, vt his verbis teſtatum reliquit [t] Ariſtoteles: Cùm genus omne cruſtatum ſibi iuncta contineat oua, & ſic foueat, Polypus & Sepiæ, & reliqua eius generis eiuſdem oua quæ pepererint, abſoluta fouent, & præcipuè Sepia: quippè cuius ſæpenumero alueus iuxta terram dum hoc facit, appareat. Et vt idem [u] author eſt: Mox oua edita Sepiæ craſſitudinem acinorum vuæ minorum intra diem decimumquintum capiũt. Quæ (ſi prius prole iam perfecta abſciderit oui membranam) ſtercuſculum mittũt ſuumq; præ metu colorem mutant ex candicante in rubiuſculum. Vnde dixit [x] Plinius. Excludit Sepia decimoquinto die. Prodeunt autem ex ſingulis Sepiarum ouis ſingulæ Sepiolę te- C
ſte [y] Philoſopho. Sed quomodo prodeant, idem declarat his verbis. Cùm Sepiola iam intus conſtiterit, videlicet tota ex candido oui interno concreſcens, tum rupta oui membranula proles exit: primùm pars illa interior candida veluti grando conſiſtit, cùm fæmina ſuum atramentum aſperſerit. Naſcitur enim Sepiola ex ipſo candicante corpuſculo verſa in caput, modo auium ventre annexo. Sed qualiſnam ſit in his annexus vmbilici, nondum exploratum habemus. Conſtat tamen candidum illud ſubinde diminui; dum Sepiola augetur, & ad poſtremum, vt luteum auibus, ſic candidum his aboleri. Primùm oculi grandes in his quoque, perinde ac in cæteris apparent. Sit ouum a. b. c. oculi: d Sepiola ipſa: e hoc ipſum. Niphus poſteriora verba hæc ſic legit. Sit a ouum: b c. oculi: d Sepiola ipſa, ita vt verba hæc τὸ δὲ ἐφ' οὗ τὸ ε abundent. Saluianus autem ſic. Sit a ouum, b c oculi, d Sepiola, e hoc ipſum. Adhæret autem teſte [z] eodem Philoſopho, ouo Sepia naſcens parte ſui priore: hac enim tantùm poteſt adhærere, cùm hæc vna partē poſteriorem & priorē eodem modo habeat. Poſtremò vbi, inquit, Philoſophus: Pariunt intra diem decimumquintum, ἀποτίκτουσι ἐν ἡμέραις ιε, aliqui vertunt, perſeuerare eas in edendis ouis, ſiue in partu dies quindecim: quod an magis conueniat, an à conceptu potiùs ad par- D
tum vſq; tot dies numerari, conſiderandum.

MORES. INGENIVM.

[a] H. 5. c. 12.
[b] Hiſ. 9. c. 1.
[c] Li. 9. c. 29.
Fęminę mares auxiliātur.
[d] H. 9. c. 37.

CONIVGATIM mas cum fęmina incedere ſolet, inquit [a] Philoſophus. Et [b] alibi, cùm Sepia, inquit, icta eſt tridente, mas fœminam adiuuat, fęmina mare percuſſo fugam arripit. Eadem ſic [c] Plinius: Percuſſæ tridente fęminæ auxiliantur: at fęmina icto mare fugit. Confirmat idem Athenæus inquiens: Aiunt quoq; fęminæ tridente percuſſæ, ac captæ mares auxiliari eam in aduerſum retrahentes: maribus autem captis in fugam fęminas ſe conijcere. Teſtatur [d] Ariſtoteles Mollium omnium aſtutiſſimam eſſe Sepiam.

Nam

E Nam ſola, inquit, hæc ſuo vtitur atramento, non modò cùm metuit, (nàm dixerat [e] antea inter omnia Mollia Sepiam præcipuè præ metu atramentum ſuum effundere) verùm etiã abſcondendi cauſſa. Polypus atq; Loligo atramentum præ metu mittunt: Cæterùm Sæpiæ, vt dixi, ſæpe & ſine pauore ſuo vtitur atramento ad ſe occultandam, & cùm progreſſa paululum ſe oſtenderit, redit in atramentum. Idem confirmat vetus poeta [f] Nicander qui cùm ſcripſiſſet Leporem marinum ſordidatum, dum recens in lucem editus eſt, Loliginis inferri ſubtilibus comis, perinde ac ſi proles eſſet Loliginis, aut σηπιάδος φυξήλιδος; ideſt Sepiæ fugitiuæ, cauſſam cur fugitiuam appellauit addit:

[e] Hiſ. 4. c. 1.

[f] In Alexipharm.

——————— ἥτε μελαίνῃ
Οἴδμα χολῇ δολόωντα (δολόωσαν) μαθοῦσ' ἀγρώστορος ὁρμὴν. ideſt.
——————— *quæ obfuſcat*
Fluctus ſua nigredine doloſum animaduertens piſcatoris impetum.

De eodem aſtu ſic meminit [g] Ouidius:

[g] In Halieu.

Sepia tarda fugæ, tenui cum forte ſub vnda
Deprehenſa eſt, iam iamq; manus timet illa rapaces
F *Inficiens æquor, nigrum mouet illa cruorem*
Auertitq; vices oculos fruſtrata ſequentes.

Vnde & [h] Plinius ait: Ambo autem (mas ſcilicet, & fœmina Sepia, de ijs enim loquitur) vbi ſenſere ſe apprehendi, effuſo atramento, quod pro ſanguine his eſt infuſcata aqua abſconduntur. De eadem quoq; aſtutia hæc [i] Ælianus: Cùm ſe à peritis piſcatoribus captari cognoſcit Sepia, ſuum atramentum emittit, quo circumfuſa, ab oculis piſcantium remoueatur, eorumq; perſtringit oculos: piſcatores verò cùm ſit in eorum oculis, nil tale vident. Sic Ænea tenebris circumſepto fefellit Achillem Neptunus, vt ait Homerus. Nec diſſimilia ab his ſunt quæ ſcribit [k] Plutarchus: Cùm autem, inquit, multa præterea ſint prudentiæ in præcauendis, & effugiendis inſidijs exempla, Sepiæ artem præterire non conuenit. Veſicam enim iuxta collum habens plenam atro humore (Tholus is vocatur) vbi deprehenditur, hunc effundit foras, tenebraſq; circa ſe efficit mari infecto, vt piſcatoris conſpectum ſubterfugere poſsit: imitans deos Homericos, qui quos ſaluos volunt, cœrulea ſæpenumero nube obiecta eripiunt atq; ſuffurantur. Hæc ſic ab Oppiano canuntur Lippio interprete.

[h] L. 9. c. 29.

[i] De anima. 1. cap. 34.

[k] Lib. ſoler. de animal.

G *Quin & natiua fœcunda eſt Sepia fraude.*
Eſt liquor in tumida concretus turbidus aluo,
Qui fuſcus piceam ſuperat caligine maſſam.
Conditus hic humor nutritur corpore, præſens
Auxilium miſeræ: ſubita formidine capta,
Atras emittit guttas, & polluit æquor,
Obſcuratq; vias ponti tenebroſa cruore
Permixto ſanies, piſcantis lumina turbans
Auertit viſum, & proſpectum ſurrupit omnem.
Hæc facili curſu per tinctas æquoris vndas
Effugit horrendos piſces hominemq; ſagacem.

Philes quoq; recens autor de aſtutia Sepiæ hos reliquit Iambos.

Πανοῦργος ἐστὶ τὴν φύσιν ἡ σηπία
Τῶν ἁλιέων κλέπτουσα τὴν κακουργίαν.
Εἰς ῥεῖθρα γὰρ τ' ἐμεῖ μέλαν ὑπὸ σφαγμάτι
H Καὶ λαμβάνει τὴν ὄψιν ἐνδῦσα γνόφον,
Καὶ τέρπεται θηρῶσα τὴν σωτηρίαν.

Quos ſic tranſtulit Gregorius Berſmannus Anebergenſis:

Eſt verſipellis Sepia, & vafra indoles
Piſcantium quæ callidè eludit dolos.
Atrum cruorem nam vomens, pontum inficit,
Caliginemq; induta viſus eripit,
Partaq; ſic ouat ſalutis copia.

Poſtremò [l] Athenæus quoq; idem aduertit ſic inquiens: Perſequente piſcatore ſuum atramentum effundit Sepia, antrorſum profugere ſe ſimulans. Porro vt admodum aſtutè ſuo atramento vtitur, ſic etiam prudentiſſimè promuſcidibus; his enim non ſolùm piſciculos, ſed & mugiles etiam venatur; Vnde Oppianus.

[l] Lib. 7.

Callida furtiuam meditatur Sepia prædam B
Nam tenues molli ſurgunt de vertice rami
Extenti tanquam funes, quibus ipſa natantes
Piſciculos, iactis veluti capiuntur ab hamis,
Pendens è fulua cautè deprehendit arena.

Et Athenæus: Paruæ autem, inquit, Sepiæ nutriuntur tenuibus piſciculis, quos promuſcidibus ſeu piſcatorio funiculo venantur. Planiùs comprobat hæc Plutarchus, de piſcatoria Sepiæ arte ſic loquens: A collo ſuo demittit acetabulum inſtar funiculi, quo hamus dependet, & quod laxatum longè emitti, & facillimè retrahi poteſt. Id piſciculis quos propè ſe videt, mordendum exhibet, paulatimq; in ſe retrahens fraude ad ſe prædam adducit, dum ore contingere poſſit. Porro teſte [m] Ariſtotele ijs prætenturis quoties tempeſtates vrgent, ad ſaxa aliqua adhærentes Sepiæ, ſe veluti anchoris iactis ſtabiliunt. Quæ ita vertit [n] Plinius: Sepiæ & Loligini pedes duo ex his longiſſimi, & aſperi; quibus in fluctibus ſe velut anchoris ſtabiliunt. [o] Athenæus ait: Cùm ſæuit tempeſtas, Sepiam aiunt præhenſis minoribus ſaxis vtraq; ſua promuſcide, veluti anchora ſtabilitam quieſcere. Idem teſtatur Ælianus: Sepiæ, inquit, duabus ſunt tanquam promuſcidibus præditæ, quibus ad ſaxa cùm eſt in mari tempeſtas, adhæreſcunt, & tanquam anchoris iactis firmatæ, fluctuum incurſionibus reſiſtunt. Pòſt cùm eſt tranquillitas ſolutis promuſcidibus, rurſus natant: non contemnendam ſcientiam tenentes vitandi ſanè tempeſtates, atq; ex periculis ſalutem conſeruandi. Quæ ſic [p] Oppianus cecinit. F

[m] Hiſt. 4.c. 1. & de par. 4. cap. 9.
[n] Li 9. c. 29.
[o] Lib. 7.
[p] Halieut. 2.

Si tumidi magno tollantur in æquore fluctus,
Hærebit proprijs ſcopulis deuincta flagellis,
Natiuos dura connectet caute rudentes.

[q] H. 9. c. 37. Poſteaquam [q] Ariſtoteles Polypum coloris mutatione piſces venari dixiſſet, ſubdit hæc: Sunt qui Sepiam facere hoc idem autument; colorem namq; eam ſibi contrahere ſimilem loco, in quo verſatur, confirmant, ſed piſcium ſola Squatina ita affici ſolet. Ex quibus verbis nihil certo ſtatuere poſſumus. Gyllius, & Bellonius audacter, Sepiam quemadmodum Polypum colorem, mutare aiunt.

DENOMINATA. G

Sepedones

SEPEDONAS Græci non à Sepia inflectunt, ſed vlcera intelligunt eo nomine putreſcentia. Sepiuſſam Doridis inſulam in Ceranico ſinu teſte Plinio ſic dictam à Sepijs conijcit Hermolaus Barbarus. Sepiæ paruæ Græcis Σηπίδια dicuntur, Latinis Sepiolæ, vt Samonico, Q. Sereno, & [a] Plauto:

[a] In Caſina.

——— *Emito Sepiolas lepidas.*

Σηπίδια nominant apud Athenæum Alexis, Antiphanes, Eubulus, & Ariſtophanes in Theſmophorijs. Dorion σαπίδια inter hepſetos hoc eſt, inter piſciculos minutos, elixari ſolitos numerat. Legitur & σήπιον (cum Teutidio, & Polypodio) apud Athenæum in Philoxeno: quam vocem mutilatam putat Zographus, & legendum σηπίδιον. Σηπιδάριον apud Phyllium vel Phrynicum, vt author eſt Athenæus. Σηπίαι, Σηπιδάρια exponit Pollux. Sepaceus adiectiuum, quo vtitur [b] Iulius Cæſar Scaliger, puto à Sepia deriuari. Σηπιαλλὶς ſpecies eſt vitis Varrino. H

[b] In Atha.

MORALIA.

Hæretici.

VTITVR Sepia atramento, vt ſuæ conſulat ſaluti: at homo vafer, veluti hæreticus, atramento veritatem obfuſcat: cùm enim conuinci ſe animaduerterit, nebulas, nugaſq; ac tenebras offundit, ne victus videatur. Sic elegãter & appoſitè [a] Tertullianus hæreticos Marcionitas Sepijs comparat. Nam veluti hæ vbi ſenſere ſe apprehendi, effuſo atramento aquam turbant, atq; ita abſconduntur: Eodem modo illi, vbi ſuccumbunt in ea diſputandi palæſtra, hoc eſt, cùm erroris arguuntur conuincunturq;, tenebris ceu Sepiæ atramento obiectis diſputationi ſeſe eripiunt. Atticus Philoſophus non inelegans Platonis propugnator facetè dicebat, Ariſtotelem in ſuis ſcriptis facere, quod facit in mari Sepia; vt enim

[a] Lib. 2. aduerſ. Marc.

A enim hæc ſparſo ſub oculos manumque piſcatoris ſuo ſucco elabitur; ità ille depræhendi metuens, ſententias de induſtria obſcuritatibus obfuſcat. Poteſt & per ipſam Sepiam intelligi diabolus, per eius verò atramentum deliciæ atque diuitiæ. Vt enim illa nobis atramentum ſuppeditat, quod lucernæ immixtum facit, vt homines nigri appareant, amoto priori lumine; ità etiam, diabolus deliciarum cupiditates atque diuitias, & voluptates noſtris inſtillans cordibus, nigros hoc eſt peſſimos nos reddit, & inquietos, amoto vero Dei lumine, ac amore. Rurſus vt Sepia inter alios, duos longos habet pedes, quibus cibum ad os tranſmittit, & quibus in fluctibus ſe tanquam anchoris ſtabilit, tempeſtatem aduertendo; ſic cùm multos habeamus affectus, & deſideria duobus inter cetera opus eſt, ſcilicet amore Dei, & proximi, qui ſemper longi eſſe debent, vt iſtis mediantibus cibum diuinæ gratiæ, & glorię poſſimus demereri, & nos in hiſce mundi fluctibus fortiter ſtabilire. Amor enim Dei, & proximi anchora eſt, hominem contra fluctus tentationum, ac tribulationum confirmans: quia pro certo nullus ſtabilis in fide, & moribus efficitur, niſi in amore Dei, & proximi confirmetur. Vnde [a] Eccleſiaſtes: *eſto firmus in via domini*. Sepia vſta meretricem quoq; denotat, & proſtitutæ pudicitiæ mulierem. Vt enim ad vſtam Sepiam piſces B accurrunt, & ſic à piſcatoribus capiuntur: ſic ad illam luxurioſi, & molles, odore hoc eſt, impudicitia allectati, demomum retibus ſe irretiunt dicentes. In odore vnguentorum tuorum curremus, nimirum ad perditionem.

Diabolus.

[a] *Cap. 5.*

Meretrix.

HIEROGLYPHICA.

ID verò, inquit [a] Pierius Valerianus, præcipuum ſuper Sepia ſignificatum apud Ægyptios Sacerdotes erat, vt per eam ſignificarent hominem, qui multa pulchra, & magna pollicitus, daturus omninò ſpecioſa virtutis exempla videbatur, & per ſummam inde ignominiam fœdè lapſus, omnium fefellerit expectationem: ea enim cùm ſpectandam ſe venatoribus præbuerit, ſimulatque in ſe aciem inſtrui conſpexerit, & claſſicum cani, atramentum in aquas euomit, quibus infectis, demptaque ita venatoribus congrediendi copia, elabitur. Quòd ſi inter fugiendum acciderit, vt aperto iterum campo deprę̨henda-C tur, ſtatim in effuſam atramenti nubem ſe recipit, atque ita ſępius ac identidem fruſtratur venatoris ſpem, nulla ſui facta copia, vt depræhendi poſſit: idq; non in congreſſu tantùm facit, ſed plerunq; etiam ludendi ſtudio quodam, atque etiam inſidiandi. Sumptum hoc Hieroglyphicum eſt ex [b] Horo. Sepia ſe furtim ſubducens periculum denotat apud Ægyptios teſte Cœlio Calcagnino. Huiuſmodi verò occultationis cauſſa confictum à Græcis credit Pierius, Thetim in Sepiam commutari ſolitam, dum vel eluderet vel ſerio fugitaret Pelea illam ſequentem. Ita denique hominem qui multis ſimulationum inuolucris tegeretur, eſſetque occultæ multiplicisque naturæ, per pictam Sepiam notabant. Alij mendacium ex hoc figmento intelligi volunt, propterea quòd Grāmaticus Triphon ait, ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται καὶ ἀμαυροῦται, in extremis quippe partibus nigreſcit, & obſcuratur. Sed hæc propriè ad melanurum piſcem pertinent, quàm quidam ineptè cum Sepia confundunt. Cęterùm literas ſacras cùm Ægyptij ſignificare vellent, iuncum, cribrum, & Sepiam ponebant. Iuncum autem, quia eo pro calamo vtebantur, Sepiam verò quòd eius ad ſcribendum atramento vterentur, vt ſcribit Pierius. Quanquam etiam hîc per Sepiam atramentariam thecam ſignificari poſſe putet, cùm apud Perſium pro ea ponatur, D dum canit.

[a] *Hierogli. lib. 28.*

Pulchra incœpta turpiter cedentia.

[b] *L. 2. c. 110*

Periculum.

Homo occultæ naturæ.

Literę Aegyptiacæ.

Nigra quod infuſa vaneſcit Sepia lympha.

Nos tamen pro atramento ipſo hic poni ſuprà probauimus. Sanè Gręci atramentum σηπιοτικὸν appellant. Cribrum autem ſub Sepia ponere ideo commenti ſunt, quia ea prima ſunt arma, quibus in pane conficiendo vtimur, atq; id apud Ægyptios ex iunco contexi ſolitum. Admonebant autem ea cribri cœlatura ita iunco, & Sepię ſubiecta, eum qui victui neceſſaria comparaſſet, litteris dare operam poſſe: cui verò deſit prouiſę frugis in annum copia, alij dedatur arti, aliamq; ſequatur induſtriam neceſſe eſſe. Sunt etiā qui amorem coniugalem in viro firmum, in fęmina lubricum ſignificare ſi vellent, Sepiā tridente confoſſam pro huiuſmodi rei Hieroglyphico faciant, propterea quòd Sepia fœmina ſi percuſſa fuerit, mas auxilium adferat; quòd ſi mas percutiatur, fęmina aufugiat.

Amor coniugalis.

FABVLA

FABVLÆ. E

THETIS mater Achillis infantem igne fouit, interdiu litum ambroſia, ſic demum illi conciliatura immortalitatem. Id quod aduertens Peleus altiùs inclamauit. Inde ad Nereides digreſſa narratur Thetis, cui alioqui fuit inſitum, formam demutare. Quin & cum ea coiſſe primum creditur Peleus in Sepiæ ſpeciem conformata. Euripides Pelea cum Thetide ſemel coijſſe tradit, idq; in Sepiade promontorio, quod in Magneſia ſtatuit Plinius. Meminit huius fabulæ Iohannes Tzetzes, his verſibus.

Φασὶ τὴν Θέτιν φεύγουσαν Πήλεως συνουσίαν
Πρὸς πῦρ πρὸς ὕδωρ τρέπεσθαι, πρὸς φύσιν τῶν θηρίων.
Πρὸς δὲ σηπίας πώποτε μορφὴν μεταβαλοῦσαν,
Πηλεὺς αὐτὴν κατέσχηκε, καὶ γάμῳ συνεζύγη.
Τὸ δ' ἀλληγορικώτερον. τοῦτον οὐκ ἀξιοῦσα,
Κατὰ πυρὸς τρέπετο πεσεῖν, καὶ καθ' ὑδάτων F
Κἂν τοῖς δυσβάτοις ὄρεσι βορὰ θηρσὶ γίνεσθαι.
Τέλος αὐτὴν κατέσχηκεν ἐν σκότῳ κρυπτομένην,
Ὥσπερ σηπίαν τῷ θόλῳ τοῦ μέλανος κρύβεισαν,
Εἴ τε καὶ παρὰ θάλασσαν ἐκφεύγουσαν ἐκεῖνον,
Ὡς Εὐριπίδης γέγραφεν ἐν Ἀνδρομάχῃ τοῦτο.
Aiunt Thetim fugientem Pelei congreſſum,
In ignem, in aquam verti, in naturam ferarum.
Inq; Sepiæ aliquando formam conuerſam,
Peleus ipſam detinuit, & nuptijs coniunctus eſt,
Magis autem allegoricè: hunc non dignata,
In ignem vertebatur vt caderet & in aquas,
Etiam inacceſſis montibus eſca beſtijs vt fieret,
Poſtremò ipſam detinuit in tenebris abſconſam,
Quemadmodum Sepiam, atramento nigro abſconditam
Siue iuxta mare effugientem illum, G
Vt Euripides ſcribit in Andromache illud.

PROVERBIA.

VLTV mutabilis albus, & ater, Horatius. Quo in loco Porphyrion Grammaticus annotat prouerbiali figura dictum, albus & ater, & pro eo, quod eſt bonus & malus: & Horatium, album, ad liberalem, aut lætum reddidiſſe: atrum ad ſordidum & ærumnoſum. Huc feſtiuiter alluſit Matron apud [a] Athenæum de Sepia loquens:

[a] Lib. 4.

Ἡ μόνη ἰχθὺς ἐοῦσα τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε, ideſt.
Quæ cum ſit piſcis, ſola album nouit & atrum.

Eſt enim, inquit adagiorum author, Sepia colore albo, ſed ſuccum habet atrum, quem ſpargit in metu, ne deprehendatur.

Et nigrum niueo portans in corpore virus H

de Sepia videtur pronunciaſſe Ouidius in fragmento, quod Halieuticon inſcribitur. nàm ſequens verſus deeſt. *Perca ſequitur Sepiam*. Ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. hîc malè vertit adagiorum author pro Melanuros Sepiam.

EPITHETA.

SEPIA propter dolos, quos machinatur piſcibus, dum eos venatur, δολόφρων, δολόμητις, dicitur Oppiano: καρδαλέα ſiue audax, quòd maiores quandoq; piſces aggredi audeat, ac mas fæminæ à tridente percuſſæ auxiliari in hominum conſpectu. ταγηνιστὰς σηπίας nominat Eubulus quòd in ſartagine coqui ſolitæ ſint. Nicander φυξήλιδα fugitiuam, quòd ſparſo atramento manum captantis effugiat. Ob atramentum nigrum dicitur furua apud Gyraldum. tarda fugæ apud Ouidium.

A

VSVS IN CIBIS.

QVAMVIS Pythagoras Sepia veſci prohibebat ſuis, non tamen ob id cæteri abſtinuerunt. Nam cùm amphidromia olim celebrabantur, mœnas cùm Sepijs mollire, & plurimos cirros diligenter ſtringere aſſolent, vt loquitur apud Athenæum Eubulus. Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis. *Quando ederentur.*

Ιχθῦς ἐώνηταί τις ἢ σηπίδιον. ideſt.

Emptus eſt piſcis aliquis, vel Sepiola.

Et Theopompus in Venere.

Αλλ᾽ ἔντραγε τὴν σηπίαν τὴν διαλαβοῦσαν (διαλαβὼν legit Natalis Comes) καὶ τοδὶ τὸ πολυπόδιον, vertit Dalechampius.

Sepiam & quæ exiguum Polypum hunc intercepit, arrode.

B Et nunc quoque in omnibus Italiæ piſcarijs venales habentur, ijs inquam, in quibus marini veneunt piſces, non alia, quàm cibi gratia; Quamuis alioqui ganeones, ac delicatuli Sepiam aſpernentur, & pauperculis relinquant, nam inſipida eſt, niſi optimè præparetur, condiatur, coquaturq́; nam ſic grata ſapidaq́; efficitur. Duplex autem eam coquendi modus eſt: aut enim aſſatur, aut elixatur: Idq́; tum recens, tum aſſeruata. Nam Galli Sepias exiccant, non aliter quàm Græci Polypos. Miror certè cur recentes nullius in Oceano ſint pretij, vt ſcribit Bellonius, cùm à coquis, inueteratis, aut ſale conditis præferantur. Sed fortè id ideò fit, quòd cibi faſtidiũ, recentes adhuc pariant, & ſalitæ ieiunia verna egregiè ſolentur. Sunt autem Sepiæ aliæ maiores, aliæ minores: Maiores ſale conſeruantur in Illyride, indeq́; Venetias deferuntur, vti & Genua Mediolanum. Auicenna, inquit, Rubien (aliqui Sepiam interpretantur) eſt conueniens cibus: qui tamen ſalſus & inueteratus, atram bilem gignit, Venerem promouet. Simeon Sethi Sepiam difficilè concoqui, parumq́; in ſe continere ſucci ſalſi ait, quòd ſi tamen concoquatur, non parum nutrimenti corpori id ferre. Cæterùm quia crudos procreat humores (vt ſuprà ex Galeno in genere de Mollibus ſcripſimus) oportet eam condimentis acrioribus conditam eſſe, vinumq̀ue vetus, & tenue ſuperbibere. Venetijs & Romæ omni tempore habentur,

C ſed optimæ putantur menſibus Ianuario, Februario, & Martio. Præſtant autem cùm ſunt grauidæ teſte [a] Ariſtotele. Elixantur magna ex parte, aſſiſque præferuntur, vti fortè & apud priſcos. Nam elixarum mentionem facit Alexandrides in Proteſilao, vbi ſymposium nuptiarum Iphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, deſcribit, nulla aſſarum mentione facta. Quo autem modo ſint elixandæ Alexis ἐν Πονήρᾳ docet, inducto coquo hæc loquente. [a] *Hiſt. 8. cap. vlt.*

——————— σηπίαι πόσου

Δράχμης μίας τρεῖς. τῶν δὲ τὰς μὲν πλεκτάνας,

Καὶ τὰ πτερύγια σαυτεμὼν ἑφθὰ ποιῶ.

Τὸ δ᾽ ἄλλο σῶμα κατατεμὼν πολλοὺς κύβους

Σμήσας τε λεπτοῖς ἁλσὶ δειπνούντων ἅμα

Επὶ τὸ τήγανον σίζον ἐπεισιὼν φέρω. ideſt.

A. Sepiæ quanti? B. vna drachma

D *Tres. A harum brachia*

Et pinnas accipe, diſſectasq́; elixa:

Corpus reliquum in quadrata fruſta multa diſcinde,

Tuſo ſale perfrica, & cænare ſtatim ac inceperint,

Accedens, è ſtridente ſartagine nobis affer.

Nam in ſartagine coquebant olim, ac elixabant, vnde Eubulus ταγηνιστὰς σηπίας nominat. Eis, cùm in cibum parabantur, oculos eximi ſolitos, monſtrat hic verſus [b] Plauti. [b] *In Rudente.*

Iube elidere oculos, itidem vt Sepijs faciunt coqui.

Bonum autem ius ex eis fieri negant piſcatores abſq; atramento. Quapropter piſcatores vt ſcribit Bellonius, cùm per ſenectutem deficientes ſuper aquam fluctuantes, vel viuas vel mortuas extrahunt, in primis dant operam, ne atramentum (quod aliàs dum ſe perſequi ſentiunt, effundunt) temerè diffluat. Bartholomæus Scappus, Sepiam in iure ſuo cocturus, recentem exoſſat, & pedes ſeu brachia abſcindit, vt tantummodo alueus relinquatur cum veſicula, qua atramentum continetur, tum eam cultro per medium diuidit,

lauatq́;

lauatq́; cartilagines omnes exteriores interioresq́; in aqua frigida, aut tepida, donec albeſcant, deinde diſſecat eandem in plures partes, & in olla fictili, aut vaſe alterius generis, coquit cūm butyro, aut oleo oliuarum, additis allijs minutim conciſis, aqua modica, pipere, cinnamomo, croco, & pauco vino, aut omphacio, & ſalis modico, tandemq́; herbas adiungit virides contuſas in mortario. Quod ſi verò iuſculum nigrum eſſe velit, vt eius eſt atramentum, herbas non imponit, ſed miſcet atramentum cum vini modico, aut omphacij, coquitq́; iterum, ad ebullitionem vſq; : tum inferre iubet ſuprà inſparſis aromatis dulcibus. Nonnunquam brachia ſeu cirros cum ita cocta Sepia infert, lauatos & in plurimas partes diuiſos, & ſic cum ea coctos. Infarciunturq́; aliquando Sepiæ hoc pacto, vt idem ſcribit. Exempto oſſe, & brachijs abſciſſis, lauantur, & implentur caſeo, ouis, pane minutim trito, aut contuſo, vuis paſsis, herbis tuſis, pipere, cinamomo, croco, commiſtis primum omnibus, tempore ieiunij loco caſei ſumi poſſunt amygdalę cōtuſæ, & loco ouorum auium, oua alterius piſcis cruda. Impletæ coquuntur in ſartagine cum aquæ pauxillo, & olei, ita vt vix tectæ appareant. bulliunt deinde paulatim, donec quibus infarcitæ ſunt, tumeant, iterumq́; parum omphacij additur, & aqua tincta cum croco, pipere, cinamomo, & ſale recoquuntur per duas horas, aut paulo minus. Platina Sepias elixas ſubinde ab aheno extractas, & cum pipere, ac laſere conditas infert. Sunt qui pipere condiunt, cinamomo, coriandro, viridi mentha vel arida: item qui vitello oui, aceto vel agreſta, olei modico, vbi ebullierint, obligant. Sepijs cum nucibus, & allio paratis veſcuntur quidam, inquit Mathiolus, vt in Venerem ſalatiores prorumpant. Quibus autem condimentis Sepiæ ſapidiores euadant, docet [c] Apitius inquiens: In Sepia far- ,,
[c] Lib. 9. c. 4. tili condienda piper, Liguſticum, apij ſemen, careum, mel, liquamen, vini condimenta ,,
coctiua calefacies, & Sepiam inde apertam perfundes, atq; ita farcies, coctam cerebellis ,,
elixis eneruatis cum pipere tritis, quibus commiſceas oua cruda, quod ſatis eſt, piper in- ,,
tegrum, eſitia minuta & ſicca, ſues, & in bullientem ollam mittes, ita vt coire impenſa ,,
poſſint. Alia Sepias condiendi ratio, & materiæ. Sepias elixas aheno in frigidam mi- ,,
ſceas cum pipere, laſere, liquamine, nucleis, & ouis, vt videbitur, condies. Aliter: Sepias, ,,
piper, Liguſticum, cuminum, coriandrum viride, mentam aridam, oui vitellum, mel, li- ,,
quamen, vinum, acetum, & olei modicum, bullire finito: & vbi bullierint, amylo obliga- ,,
bis. Sepias veteres aliqui præmacerant primum lixiuio ex cineribus, & parte calcis facto deinde aqua dulci: deniq; purgatas conciſasq́; inteſtinorum inſtar condiunt coquntq;, vt audit Zoographus. Sepiæ coctæ, teſte [d] Dioſcoride, atramentum dum eſtur, egrè concoquitur: aluumq́; mollit. Diphilus apud [e] Athenæum ait Sepiam elixam teneram effici, ori gratam, concoctu facilem, & aluum leuiter ſubducere: ſuccum qui ex ea gignitur ſanguinem extenuare, excretionemq́; per hæmorrhoidas mouere. Oua quoq; in ſiccum eiecta à quibuſdam edi cocta in ſartagine ſcribit Rondeletius.

[d] Lib. 2. ca. 20.
[e] Lib. 8.

VSVS IN MEDICINA.

SVMVNTVR varia ad varios morbos ex hac remedia. Vtimur autem vel tota Sepia, vel aliqua eius parte, vt ouis, atramēto, teſta, quam ὄϛρακον vocant Dioſcorides & Athenæus. [a] Galenus Sepias ſtomachicis prodeſſe ait. Kiranides, Sepia, inquit, elixa in cibo veſicæ, renibus & dyſuriæ medetur: Vrinam quoq; ciere ait Plinius & lentorem renum diſijcere. Acetum in quo Sepia ſuffocata eſt cum oleo miſtum, ei, qui marini Hippocampi venenum hauſit, propinat Aëtius. Ad dentium dolorem: inquit Galenus in Euporiſticis, ouorum putamina, Sepiam & oleū miſceto, & coquito, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore contineto. Aluum ſoluunt Sepiæ, teſte Plinio, in cibo datæ, decoctaq́; cum oleo & ſale & farina. Ad venerem proritandam quidam eiſdem cum nucibus & allio paratis vtuntur. Hippocrates Sepijs ad morbos muliebres frequentiſſimè vtitur, vt in [b] curatione vteri auerſi ad coxam. Ad veſperam, inquit, mazam cœnet. Si verò panem voluerit, & Bolbidia parui Polyporum generis, & Sepiolas paruas in vino, ac oleo coquito, & edenda dato. Et eodem libro eadem bolbidia & Polypodia, aut Sepiolas ſimiliter præparata, ad menſes ciendos ſumi iubet. Vtitur quoq; idem Hippoc. Polypis aut Sepiolis toſtis ſuper pruna ad puerperij purgamenta à partu purganda. Cornelius Celſus atramentum Sepiæ aluum emollire ſcribit. Idem Dioſcorides. Soranus apud [c] Galenū ad alopecias atramentum hoc illinit ſcarificato prius loco. Oua Sepiæ vrinam mouent teſte Plinio, renumque

[a] Lib. 8. de comp. med. ſec. loca.
Ad morbos mulierum.
[b] Lib. 2. de mor. mul.
Ex Atramēto.
[c] Lib. 1. κατὰ τόπ.
Ad Alopecias.
Ex Ouis.

E F G H

A pituitas extrahunt,& renes purgant. In cibo ſumpta vrinã mouent,& renum grauedinem
tollunt,inquit,Marcellus.Idem ad tincturas & maculas corporis abolendas ex ijs remediũ
hoc facit.Oculos,inquit,vel oua Sepię in aqua ſolue,& cum melle permiſce,atq; inde ma
culas perfrica,citò abolẽbuntur.Potionem hanc ad menſes ducendos perſcribit [d] Hippoc. [d] Lib. 2. de
Cantharides quinq; auulſis pedibus,alis & capite: deinde tribulos ad mare naſcentes vnà nat.mul. &
cum radice,menſuram quanta eſt Conchę teſta terito:& anthemi luteam internam partem lib de morb.
ſiccam tritam,Conchæ teſtam(hanc menſuram)addito: & ſeminis apij tantundem, & Se- mul.
piæ oua quindecim: & in vino dulci diluta bibenda dato. Et cùm dolor habuerit,in aqua
calida deſideat,& aquã mulſam aquoſam bibat. Idem rurſus in ijſdem libris ad coxãvteri
auerſi curationem docet:At in menſibus(tempore quo mẽſes fluere debent)ſi ſanguis eru-
perit ſatis eſt:ſin minus Cãtharides quatuor bibat,pedibus & alis & capite reiectis:& pœo
niæ grana nigra quinq;,& Sepię oua,& apij ſemen cum vino modicum.Et rurſus [e] alibi in [e] Lib. 2. de
eodem morbo: Mane Sambuci baccas ſex dato in vino meraco,& Sepię oua decẽ aut duo- mor. mul.
decim.Et [f] iterum: Cùm mulieri aut partus purgamenta non fuerint purgata, aut menſes [f] Lib. 1. de
non prodierint,aut etiam vterus durus fuerit &c. in potu exhibere oportet pharmaca vte- mor.mul.
B rina,aut Sepiæ ouis, aut caſtorio admiſtis &c. Ex Sepię teſta tùm vſta,tùm non vſta pluri- Ex teſta.
mæ fiunt medicinæ.Hæc fungoſa eſt,nec vt oſtreorum ſilicea,abſtergendi, ſiccandiq; ſimi
liter vt oſtreorum teſtæ vi pollet:ſed partium eſt tenuiorum,vt ait Galenus.Legitur in ſuc
cedaneis Galeno adſcriptis, pro Sepiæ teſta pumicem ſubſtitui licere in medicamentis.
[g] Vegetius Veterinarius ſuffitum conſtituit contra languorem morbi peſtilentialis ex Se- [g] L.4.c.12.
piæ oſſibus, & alijs quibuſdam remedijs. Apud [h] Plinium extrahunt tela corpori inhęren [h] L.32.c.10
tia ex aqua.Marcellus Empiricus vſtorum cinerem impoſitum educere quæcunq; corpori Ad tela ex-
inhæſerint,ſcribit.Aegineta verò nõ vſta abſtergere vitia cutis.efficatiora tamen habentur trahenda.
ſi vrantur, pluſquẽ abſterſoriæ facultatis vſtione acquirere mihi videntur. Dioſcorides
Oſtracum Sepiæ vſtũ,donec pars interior & fungoſa,ab exteriore cruſta abſcedat,tritũq;, Ad cutis vitia.
alphos(ideſt vitiligines) furfures & ephelides (vitia cutis in facie aliqui vertunt) exterere
prodidit.Galenus ad vitiligines,ephelim,lentes,pſoras,vſto eo nos vti affirmat, quòd ab-
ſtergeat,exſiccet,& tenuium ſit partium.Ad lentigines & ſcabiem idem præſcribit Aëtius. Ad ſcabiẽ.
& Galenus quoq; ad ſcabiem commendat. Q.Serenus,inquit:

Liuida ſi maculet faciem lentigo decoram,
C *Nec prodeſſe valent naturæ dona benignæ,*
Erucam atq; acidum laticem ſimul illine malis
Sepiolæ cineres ex oſſibus omnia ſanant.

Gabriel Humelbergius Rauenſpurgenſis qui hoſce verſus commentatus eſt,ſcribit dupli-
cem eſſe huius oſſis ſubſtantiã, vnam quidem interiorem pumicoſam & teneram,qua auri
fabri vtũtur:alterã exteriorem duriorem,ſiliceam,cruſtaceamq;,in qua cum aſperitate ali-
qua eſt læuitas:atq; huius cinerẽ lentigines & alias corporis defœdationes exterere. Me-
detur,inquit [i] Plin.& lentigini cæteriſq; vitijs,ex oſſibus Sepiarũ cinis. Idem & carnes ex- [i] L.32.c.10
creſcẽtes tollit,& humida vlcera.Ad alphos cõuenit crocodilea,& toſtæ Sepię teſtę. Paul.
Aegineta.Vſtæ ſmegmatis quibuſdam apud Aëtium ad elephantiaſim miſcentur. [k] Galen. [k] L.de com-
Sepiæ partem oſſeã admiſcet emplaſtris candidis, quæ vlceribus dyſepulotis conueniunt. po.med.κατὰ
[l] Vegetius Veterinarius ait:Si animal fecerit vulnus,oſſa Sepiarum & teſtas etiam oſtrearũ γένη.
D in puluerem rediges,& æręi quoq; vaſis fuliginem pariter miſcebis; quæ benè tuſa ſi fre- [l] Li.2.c.62.
quenter aſperſeris,ſiccatum vulnus celeriùs ducet cicatricem. Galen. ſanè vlcera deſicca-
re ait.Et pilos attenuare,ſicut pumicem Kiranides.Apud Aëtiũ & Galenum medicamen-
tis pilos attenuantibus adnumerantur,vel citrà vſtionem:nam aliàs oſtreorum teſtas vri iu
bent. Ad ſtrumas mirificè prodeſſe Sepiæ oſſa cum axungia vetere contuſa & illita ſcribũt Ad ſtrumas
Plin. & Marcellus Empiricus. Miſcent & hodie medici quidam compoſitis illis medica-
mentis ex diuerſis rebus valdè ſiccantibus vſtis,quæ aduerſus bronchocelas propinantur
teſte Zoographo.Ad oculorum varia vitia ab omnibus ferè medicis commendãtur. Nam Ad oculo-
cum ſale foſſili trita vngues oculorũ abſumit & eliquat,vti Paulus Aegineta,& Aëtius tra- rum varia
dunt. Dioſcor. eiſdem immiſcet ſalem ammoniacum loco foſſilis ad eadem oculorum vi- vitia.
tia.Archigenes apud Galenũ ad albugines,Sæpiæ teſtam tritam cum melle ſubigit & vrit,
læuigatq; poſtea pharmaco, & hoc ſublinit. Galen. in euporiſticis ad eaſdem & oculorũ
vlcera os Sepiæ crematum diſſoluit cum melle,& inungit.Miſcent quoq; id oculorum col
lyrijs ad cicatrices extergẽdas; ad quas etiam per ſe combuſtum valet, cum melle contritũ
teſte Alexandro Tralliano.Plinius cicatrices oculorum cũ melle ſanare pterygia cum ſale
& cadmia ſingulis drachmis author eſt:Aëtius os illud crudum oculorum cicatrices exter
gere,atq; eorum vlcera exſiccare affirmat.Galenus non planè crudum,nec tamen vſtum,
ſed toſtum eſſe cupit: Καὶ πρὶν καυθῆναι δὲ ὀπτώμενον τε καὶ λειούμενον (τὸ τῆς σηπίας
ὄστρακον)

ὄστρακον) ὀδόντας τε λαμπρύνει, καὶ ξηραίνει τὰ ἕλκη. Vbi animaduertendum inquit Zoographus, quod Aëtius dixit, oculorum vlcera hoc remedio ſiccari, Galenum (niſi mutilata ſit lectio) ad vlcera ſimpliciter retuliſſe. Oculorum tumorem ruboremq; Sepię cortex cum lacte mulieris illitus ſedat, & per ſe ſcabritias emendat. Inuertunt itaq; genas id agẽtes, & medicamentum auferunt poſt paulum, roſaceoq; inungunt, & pane impoſito mitigant nocte. Eodem cortice & nyctalopes curantur in farinam trito, & aceto illito. Extrahit & ſquamas cinis eius. Hæc omnia [m] Plinius. Nec ab his diuerſa ſcribit Marcellus, dum ait: Sepiæ teſta interior quæ mollis eſt diligentiſſimè trita, & muliebri lacte permixta, atq; inunctione adhibita, oculorum caligini, albugini, & cicatricibus plurimũ prodeſt. In iumentis quoque albugines oculorum emendat flatu oris immiſſa, teſtibus Dioſcoride, & Plinio. Apud [n] Vegetium albi vitia deterget iſta curatio: Sepiæ marinæ oſſis raſi ſcrupulos denos, croci, ſalis ammoniaci, myrrhæ, crocodili ſtercoris, ana ſcrupulos duos. miſce. In [o] Hippiatricis Græcis etiam Sepiæ oſtraco ſuccus fœniculi & alia miſcentur in collyrium ad leucomata oculorum: & mox ad ſuffuſionẽ eidem raſo adduntur ſales Attici, fimus crocodili &c. Columella ſi album, inquit, in oculo bouis eſt, trita Sepiæ teſta, & per fiſtulã ter die oculo inſufflata, ſanat. Tardiuus vſtam tritamq; canibus ad albuginem adhibet. Author eſt Columella cicatrices oculorum in equis extenuari cum foſſili ſale trita Sepię teſta. Eadem recipitur in collyrijs abſterſorijs apud Aëtium. Alchohol ad conſeruandam oculorum ſanitatem (in libro ſecretorum qui Galeno adſcribitur) præter cætera accipit rubien, ideſt Sepiã (os Sepiæ potiùs) ablutam marinam. Sepiarum teſtę palpebras mundant, Kiranides. Conformatæ in collyria læuigandis aſperis palpebris affricando accommodãtur, vt Dioſcor. prodit. Galen. mediocri, inquit, huius teſtę ſcabritia vti ſolemus etiam ad magnas in oculis aſperitates (quas συκώσεις nominãt) collyrij ex ea formam effingentes, & donec ſanguis elidatur infricantes: quo facto poſtea cathæretica collyria efficaciùs adhibẽtur. De hoc remedio etiam Plinium ſentire putat Zoographus cùm ſcribit: Adijciũt & oſſiculis eius genas, ſi terantur ſanari. Dentifricijs quoq; aptiſſimum eſt os Sepiæ. Marcellus eius molle hiſce miſceri poſtulat. Dioſcor. vſto vtitur ad dentes extergendos: cæteri crudo. Apud Platearium ad dentes dealbandos commendatur, ſi polline eius ſubtili in panno lineo poſito fricẽtur. Ad faciem dealbandam eundem pollinem cum vnguento citrino miſcet. Galenus ex Critone ſmegma dentium quo albi & odorati redduntur hoc deſcribit. Nitrum, teſtam Sepię, myrrham æqualiter miſcens vtitor. Idem in Euporiſticis ad dealbandos dentes aliaq; eorum vitia ſananda: Daſupodis caput vſtum cum fœniculo quàm albiſſimo, & Sepiæ tritis oſſibus vtere. Incertus quidam apud Zoographum Sepiarum teſtas adijcit, tùm dẽtificijs tùm compoſitionibus ad os humidum cruentumq; detergendum, & gingiuarum carnem inſtaurandam. Marcellus combuſti puluerem ex melle cõtritum, adiecta gutta ammoniaci gingiuis & dentibus prodeſſe ſcribit, ſi ita perfricentur, vt nihil ex eo in fauces deſcendat. Teſte Plinio Sepiarum cruſtæ farina præparat cutem medicamentis alopeciam replentibus. Ex obſcuro probat Zoographus os Sepiæ tritum & cum aqua potum thoracis vitijs, & aſthmaticis omninò prodeſſe. Hæc ſic cecinit Vrſinus:

[m] *L.32.c.7.*
[n] *L.2.c.12.*
[o] *Cap.11.*
Ad dentes dealbãdos.
Ad Thoracis vitia.

Os bibe contritum, facilis pulmone reſurget
Spiritus, & vitium pectoris omne feret.

De medio oſſe Sepię, quod eſt molle, puluerem facies, & in mixtione conditi optimi iecorico (hepatico) ieiuno per triduum dabis, ita vt in dextro latere aliquandiu iaceat cũ acceperit, & poſtea diutiſſimè deambulet, ita iubet Marcellus Empiricus. Galenus in Euporiſticis ad ſupprimendum alui profluuium, Sepię teſtam, & capillamenta crementa ex vino vetere potui offert. an verò capillamentorum nomine cirros ſeu pedes eius accipere oporteat, an τριχώδη illa, quorum pro branchijs eis vſum eſſe Rondeletius conijcit, quęrendũ proponit Zoographus. [p] Hippocrates vbi vterus puerperę procidit, Sepię teſtam tuſam, & vino imbutam cum pilis leporinis lana excipit, & apponendam prębet. Quòdſi mulier pręgnans menſes profluos non habeat, ſtercus aſini tritum, & rubricam, ac Sepiæ teſtam, trita, ſimulq; linteo illigata apponit. idem quoq; ſcripſit libro de ſterilibus.

Ad hepaticos.
[p] *Lib. de ſuperfœt.*

VSVS IN VARIIS.

VTVNTVR Sepijs piſcatores ad capiendos piſces, vt his verbis teſtatũ reliquit [a] Ariſtoteles: Nidores deniq;, genera quęq; piſcium appetunt: vnde etiam caruncules Sepiarum deuſtas, odoris gratia eſcam hamis affigunt: ita enim fit, vt piſces auidiùs accedant. Et Plinius: conueniunt, inquit, piſces ex alto etiam ad quoſdam odores, vt Sepiã vſtam, & Polypũ: quę ideò conijciuntur in naſſas. Tarentinus ad marinos mugiles, ſcaros, & mullos eſcã ex Sepiarũ teſtulis cum ſiſymbrio viridi (quod eſt bryõ Zoographo) aqua,

[a] *Hiſ. 4.c.8.*

marina,

A farina,& caſeo bubulo miſtis vtitur,dum retibus nauat operã.Sepiũ expetitur aurifabris, nam cùm id ex duabus conſtet partibus,ſuperiori ſcilicet dura ac leui,inferiori autem fungoſa,facilè in eam partem fungoſam annulorum cęterarumq; rerum formæ imprimuntur, quę metallis igne colliquatis expleri ſolent.Anaxilaus apud Pliniũ tradit atramento Sepię tantam vim ineſſe,vt in lucerna addito æthiopes videantur ablato priori lumine. Confirmat id Sextus Empiricus his verbis: » Iam verò & præſtigiatores lucernas ærugine, & Sepiæ atramento vngentes,faciunt vt qui adſunt,modò ęris colorem habere,modò nigri eſſe videantur, propter paruam eius, quod admiſtum eſt,inſperſionem. Quapropter [b] Plinius ſcribit in Sepijs miram eſſe naturam: nec tamen ex eis fieri atramentum ad pingendum, aut ſcribendum. ad quæ verba notat Dalechampius ſeptentrionales populos nigro Sepiæ,addito tantillo aluminis atramenti loco ſcribere, nec incommodè. Rondeletius quoq; atramentum Sepiarum pro atramento ſcriptorio in vſum cedere poſſe affirmat: quòd niger ſit humor,& glutinoſus. Videtur,inquit Angelus Politianus, olim atramentum Sepiæ humore furuo confectum fuiſſe, vnde Sepiam atramentum vocarint, ex quo Martianus. Dehincq; nigello puluere,qui ex fauilla confectus, vel Sepia putaretur, B illato per cannulas eadem reſanari. Coci Sepiarum oculos elidunt,vt pro vnionibus vendant: His enim mulieres quædam Italæ vnionum vice ſe exornant.

Æthyopes vt uideantur.

Ad ſcribendum.

[b] Lib. 35. cap. 6.

VENENVM.

VENENATVM eſſe Sepiæ morſum tradit [a] Ælianus, denteſq; ipſius validos latere,minus tamen violenter,quàm Polypum mordere.Oppianus quoq; Polypo,& Sepię venenatum morſum tribuit,ſed exigui detrimenti: quem fortè cùm malè Vuottonus intellexiſſet,morſu non lædere Sepiam ſcripſit, ſed noxiam quandam ſaniem ex eius corpore effluere. Eius autem morſus venenum cecinit his iambis Philes.

[a] De animal. 5. cap. 44.

Ἀλλὰ σκόπει μὴ ζῶσαν εἰς χεῖρας λάβοις
Ἄλλος γὰρ ἂν φθάνοι τὶς, ἐκτείρας βλέπων
C Ὀδόντας ὀξεῖς εἰς ἀπόκρυφον στόμα
Καὶ δῆγμα πικρὸν ἐξ ἰοῦ προηγμένον.

Quos ſic expoſuit eodem verſuum metro Gregorius Berſmannus Annabergenſis:

Sed tu caue viuam in manus vt ſumpſeris,
Quin potius alius te prior, probauerit
In ore acumen dentium recondito
Peſtemq; morſus tabidam venefici.

DE SEPIOLA RONDELETII. Cap. V.

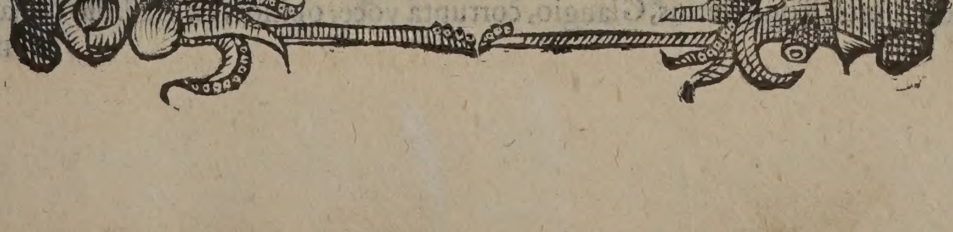
PISCICVLVM hunc inter Mollium genera referendum meritò nobis ſeparatim deſcripſit [a] Rondeletius his verbis. Sepiæ,inquit,naſcẽti ſimilis eſt;pollicis craſſi magnitudinẽ non ſuperat;octo pediculis cõſtat; duas D proboſcides habet, nec ſepium in dorſo,nec gladiolum habet:vtriq; lateri pinnula veluti ala parua affixa eſt, rotunda, nec figura, nec ſitu pinnis Sepiarum,& Loliginum ſimilis; neq; enim anguſta longaq; totam aluum ambit,vt in Sepijs,neq; lata,& in anguſtum angulum terminatur, vt in Loliginibus, ſed rotunda, parua, vtrinque veluti adnata modicam alui partem occupant, neq; ad extremum vſq; corporis protenſa. Colore eſt vario; paruulis enim punctis in dorſo notatur. Ore,oculis,fiſtula,partibus internis à Sepijs non differt.Carne molliore,& delicatiore eſt quàm Polypus vel Sepia. Vere maxima copia capitur cum reliquis piſcibus, & ob paruitatem negligitur,cùm tamen, vt dixi,ſuauiſſimus ſit. Huius piſciculi nullam quod ſciam, mentionem fecerunt Ariſtoteles,Athenæus, Oppianus, Aelianus, Plinius, ob id cùm nomen

[a] De piſc. lib. 17. cap. 10.

Nominis ratio.

Sepiola Rondeletij.

men deſit, Sepiola non abſurdè vocabitur, non quòd ex genere Sepiarum ſit, ſed quòd corporis forma Sepiæ ſimilior ſit piſciculus, quàm Loliginibus vel Polypis. Quòd enim Sepia non ſit, oſtendit pennarum magna differentia; item quòd Sepio careat. Alterius eſſe generis à Loliginibus arguit corporis forma, quæ in hoc lata eſt, in illis longa; tùm quòd gladiolo deſtitutus ſit. Cum Polypis verò numerari non poteſt, cùm Polypi omnes proboſcidibus careant, vt antea ex Ariſtotele docuimus, hic verò duas habeat, eaſq; longas. Hæc Rondeletius, ex quo huius piſciculi partem pronam & ſupinam depinximus. E

DE LOLIGINE MAIORI, ET MINORI. Cap. VI.

ORDINIS RATIO, ÆQVIVOCA.

CV'M non admodũ inter ſe maior & minor Loligo differant, multaque à ſcriptoribus tradantur, quæ vtrique conueniant, neceſſarium mihi viſum eſt, vtriuſq; hiſtoriam hoc vnico capite complecti. F Τευθὶς præter hunc piſcem etiam eſt πέμμα πλακουντῶδες, vt exponunt Heſychius & Varrinus. Ad quæ verba, panificij, inquit Zoographus, aut placẽtę genus fortè fuit inſtar Teuthidis in cirros quoſdam diuiſum. Nam Alexis (citante Athenæo) in Eretrico coquum exponentem facit, quonam pacto ex Loligine placentæ, ſiue libi, ſiue farciminis genus fieret, ſcilicet abſciſſis pinnis, infarta pinguedine, & aſperſis recentioribus & delicatioribus aromatis. Atq; id farcimen (πέμμα quoddam panificij genus intelligit Zoographus) ab Iatrocle in artopœico Teuthidem vocari Pamphilus refert. Teuthis Arcadiæ ciuitas Stephano & Pauſaniæ. In Lexico communi Græco ſcribitur eſſe nomen ducis in Aulide, qui Palladem vulneraſſe fertur. Lolius (ita Gazæ Loligo maior vocatur) nomen maximi rethoris vel oratoris, ad quem epiſtolam ſcribit Horatius, Homeri poeſim exemplar veræ virtutis continere; & in Iliade quantum detrimenti animorum noſtrorum perturbationes adferant, in Odyſſæa autem quòd virtus valeat ad benè beateq; G viuendum.

Placentæ genus.

Lolius rethor.

SYNONYMA.

Τεῦθος.

SYNONYMA vt diſtinctè tractentur (confuſa enim à plurimis authoribus conſcripta ſunt) Loliginem in maiorem minoremque diuidemus. Maior itaq; Τεῦθος à Græcis nominatur, vt Ariſtotele & Nicandro, Gaza Loliũ ficto Latino nomine tranſtulit, vt à Loligine diſtingueret, quam Τευθίδα vocant. Legitur in vulgatis Ariſtotelis codicibus plærunq; Τευθὸς barytonum, non oxytonum, vt aduertit Zoographus; vnde & genitiuus pluralis Τευθῶν vltimam ſyllabam circumflectit. cùm tamen [a] alibi paroxynum reperias τεύθων, à recto ſingulari penanflexo Τεῦθος, ſicut apud Athenæum, Nicandrum & eius Scholiaſtem quoq; ſcribitur. Qua de cauſſa Τεῦθος accẽtu in prima circumflexo ſemper ſcripſerim. Loligo magna ea eſt, inquit [b] Rondeletius, quam Calamar noſtri vocant, à thecæ ſcriptoriæ ſimilitudine: ſiue quòd in ea reperiantur, quæ ad ſcribendum neceſſaria ſunt, videlicet atramẽtum & gladiolus, qui altera parte cultrum, altera calamum ſiue pennam refert, minimè verò oſſicula duo, vt quidam imprudenter contra αὐτοψίαν ſcripſerũt, H quorum alter cultri, alter calami loco ſit. Robertus Conſtantinus in ſupplimento linguæ lat. Monſpelij calamar vocari aſſerit. Prouinciales Tothona corrupto vocabulo pro Teutho vocant, Maſſilienſes Tante, Romanis quoq; & Venetis Totena dici teſtis eſt [c] Bellon. Baionenſes, vt ait Rondelet. Cornetz appellant Loliginem magnam, Corniches paruam, quamquam vtramq; vocem Robertus Conſtantinus Loligini minori adſcribat. Iam verò Loligo minor Τευθὶς à Grçcis nominatur. Nota igitur vocabula hæc Τεῦθος, & Τευθὶς, ſpecies ſignificare diuerſas: cùm alia plęraq; piſcium nomina in ſimiles terminationes exeuntia, niſi ſexu differre ſoleant. Sic Cantharus & Cantharis, piſcis idem videtur VVottono; ſimiliter Cammarus, & Cammaris: Carabus & Carabis: Phycus, & Phycis. Iam ſynonyma proſequamur. Calamaro & Calamaio nomen Italis vſitatum eſt. Vnde [d] Pierius Valerianus piſcem atramentarium vocat. Gallis præſertim Santonibus Caſſeron dicitur. A noſtris, inquit [e] Rondeletius, Glaugio, corrupta voce, opinor, ex gladiolo; quanquam

[a] Hiſt. 4. c. 1.

[b] Lib. 17. de piſcipib. c. 4.

[c] De Aquatil. lib. 2.

Loliginis minoris ſynonyma.

[d] Lib. 28. hierogl.

[e] Lib. 17. de piſc. cap. 5.

Monſpe-

A Monſpelienſes noſtri Calamar & Glaugio ſæpè confundant. [f] Robertus Conſtantinus [f] *In ſupple. lin. lat.*
Monſpelienſibus Glangio(corruptè fortè pro Glaugio)dici ſcribit,item Rubelle & Cou-
teau,quod gladium ſiue cultrum ſonat. Hiſpanis Calamar peſcado. Sepias & Loligines,
teſtibus Ebero & Peucero, Germani vna voce vocãt Balckfiſch, ab humore atramento ſi-
mili, quem habent loco ſanguinis. Eum enim humorem Germani Balck appellant. Et
Anglis Balk nigrum ſignificat. Sed Adamus Leonicerus Sepiam priuatim Balckfiſch ap-
pellari ſcribit.Quòd ſi generale nomen hoc ad Mollia faciamus, ſpecies ſub eo contentas
differentijs adiectis, Germanis noſtris, inquit Zoographus ita interpretabimur: Loligo
maior,ein groſſer langer Balckfiſch. Loligo minor,ein Kleiner Langer Balckfiſch. Sepia
ein breiter Balckfiſch. Polypus ein Balckfiſch mit ein Kleinen leib, vnd lange fuſſen, da-
ruff er auch gaan Kan.Cæterùm Loligiñe ſimpliciter Germanis Intẽfiſch dici,tradit [g] No- [g] *In Nomẽclator.*
menclator, quod piſcem atramentariũ denotat,vt eius linguę periti me docuerunt.Belgis
Seekatte, id eſt felis marina,vocari idẽ teſtatur. Putat Zoographus Loliginẽ quoq; rectè
à Germanis appellari poſſe ein Raankuttel. Nam Raan gracile & oblongum illis ſignifi-
cat,Kuttel vel Kuttle Anglis Sepiam, quę vox apud Germanos omni Mollium generi ac-
B commodari poteſt.Loliginem verò Sleue ab Anglis nominari Ioan.Fauconerus Zoogra-
phum docuit. Olligaga Illyrijs dicitur. A Gaza & alijs recentioribus geminata liquida
Lolligo ſcribitur. Doctioribus pleriſq; ſimplici, veterũ codicum imitatione.Sic enim ſcri-
ptum reperio in Plinij,Ouidij,& Horatij antiquiſſimis codicibus.Loligo, inquit [h] Varro, [h] *Lib. 1. de*
dicta eſt quaſi Voligo,quòd ſubuolet, litera commutata prima. Quapropter prima ſylla- *ling. lat.*
ba contra naturam apud Poëtas producitur, ſi vera eſt hæc nominis etymologia. Malè Etymum.
quidam ex recentioribus Τευθίδα Sepiam interpretantur,& gladiolũ apud [i] Plutarchum [i] *In apophtheg.*
agentẽ de Eretrientibus habentibus μάχαιραν,vt αἱ τευθίδες,at καρδίαν non habentibus.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

ANTE Teuthi & Teuthidis deſcriptionem, operæpretium eſt quædam
præfari,quæ communiter vtriq; conueniunt, qualia Plinius ſub nomine
C Loliginis complexus eſt: eo enim vtramq; ſpeciem, hoc eſt, Teuthum &
Teuthidem comprehendit, vt ex multis locis Ariſtotelis cum Plinij ver-
ſione collatis optimè probauit [a] Rondeletius. Teſte igitur [b] Ariſtot. ha- [a] *Lib.17.de piſ.cap.4.*
» bent Loligines,vt Sepię,pedes ſupra dentes,ſenos,exiguos,eorumq; no-
» uiſſimos duos maiores, reliquos autem octonorum duos infrà omniũ maximos. Vt enim [b] *De par.4. cap.9.*
» quadrupedibus crura poſteriora firmiora,validioraq; ſunt;ita ijs quoq; maximi qui infrà
» habentur:his enim onus ſuſtinetur,motuſq; potiſſimùm agitur. Duo etiam illi nouiſſimi Dentes. Pedes.
» maiores ſuis medijs ſunt,quia illis miniſtrant. Polypus medios quatuor habet maximos.
» Præter hos pedes,vt idem [c] author eſt, Sepiæ,Loligines & Lolij peculiares binas fortiun- [c] *Hiſ.4.c.1.*
» tur promuſcides longas,acetabulo parte extima bino aſperiuſculas, quibus capiunt & ad Promuſcides.
» ora admouent cibos, ijs etiam quoties tempeſtates vrgent ad ſaxa aliqua adhærentes ſeſe
» veluti anchoris iactis ſtabiliunt.Vſum autem harum promuſcidum [d] alibi clariùs ſic expo [d] *De par.4. cap. 9.*
» ſuit. Cùm itaq; Sepiæ & Loligines pedes habeant breues atq; inutiles,ne æſtu maris tem
» peſtateué exturbentur ſaxis,vt quæ de longinquo admoueãt, ideò promuſcides binas lon
» gas habent,quibus veluti anchoris innitantur,ſeq; ſtabiliant modo nauigij,tempeſtate vr
D gente: venentur etiam procul,oriq; è longinquo admoueant. Polypi promuſcide carent,
quoniam pedes ad vſum eundem commodos habent. Differunt autem hæ promuſcides à
pedibus,quòd duplo maiores ſint,rotũdiores,nec vt pedes in acutum deſinentes,& in ex-
trema tantùm parte acetabula habentes. Haſce promuſcides Loliginum ligulas appellaſ- A Sepia q̃d differat Loligo.
ſe videtur [e] Apuleius. Meminit earundem promuſcidum [f] Aelianus, & non fruſtrà à na-
tura conditas fuiſſe teſtatur his verbis. Porrò Sepiæ & Loligines binas,quibus paſcuntur
promuſcides (vt ita appellem propter figuram earum ſimul & vſum) prætendunt. His [e] *Apol.1.* [f] *Hiſ.4.c.1.*
veluti anchoris cùm tempeſtas & fluctus mare agitant, petris firmiſſimè adhærentes, ad-
uerſus omnem concuſſionem & fluctuationem tutæ exiſtunt. Et rurſus cùm tranquilli-
tas redierit, ijs ſolutis liberè natant, non inutili hac ſcientia, qua ſe contra hyemem, &
pericula muniunt, inſtructæ. Diſcrepat autem Loligo à Sepia quatenus teſte [g] Philoſo- [g] *De anim. 5.cap.41.*
pho hæc ſit latior, illa verò longior; à Polypo autem quatenus huius alueus paruus eſt,
Loliginis magnus, vt Sepiæ. Habent & Sepiæ & Loligines, etiam capillamenta, quæ

ὀστλίγγας. ὀστλίγγας vocat Scholiaſtes Nicandri. Circa Teuthi & Teuthidis alueum maiores pin- E
[h] Lib. 7. næ ſunt, quàm circa alueum Polypi aut Sepiæ. Athenæus ex [h] Ariſtotele Loliginem ha-
bere plurima Sepiæ ſimilia probat, eundem ſcilicet pedum numerum, & promuſcides,
& è pedibus inferiores quidem paruos, ſuperiores maiores, promuſcidem dextram craſ-
ſiorem, corpuſculum totum, molliuſculum & oblongum, quæ omnia & maiori & minori
Loligini conueniunt. Porrò corpuſculum ſiue σωμάτιον Athenæus hîc appellat, quod κοι-
Venter. λίαν Ariſtoteles dixit, Gaza ventrem: de eo enim ſic ſcribit: Sepijs & Polypis vēter ſimi-
lis, tùm figura, tùm tactu eſt. At ijs quas Loligines appellamus, bina quidem conceptacu-
la ventris ſpeciem gerunt: ſed alterum minùs ingluuiem imitatur, & tactu diſcrepat, quo-
niam corpus etiam totum carne molliore conſtat. Ineptè Albertus Magnus, & Iſidorus
Loligini ſquamas tribuunt. Hæc de partibus externis, & primùm quidem de atramento.
[i] De par. 4. Habent hoc vt Polypi ſuprà apud mutim potiùs poſitum, vt ait [i] Philoſophus, Sepiæ verò
cap. 5. infrà ad aluum. Præter atramentum, ſuccum quendam purpuraſcentem continere Ron-
Atramentum. deletius author eſt, quo cenſet Loligines coctas ſubpurpureas reddi. Cæterùm [k] Athe-
[k] Lib. 7. næus de Loligine loquens ait: ἔχει δὲ καὶ θολὸν ἐν τῇ κύστει οὐ μέλανα, ἀλλ' ὠχρόν, id eſt.
Habet autem & atramentum in veſica non nigrum, ſed pallidum. Cui etiam ſubſcribit F
[l] 3. Halieut. [l] Oppianus hoc verſu:

Τευθίδες: οὐδ' ἄρα τῇσι μέλας θολός, ἀλλ' ὑπέρυθρος.

Loligines: neq; his nigrum atramentum, ſed ſubrubrum.

Athenæus rurſus de Polypo tractans ſcribit: Ἔχει δὲ καὶ τὸν λεγόμενον θολὸν οὐ μέλανα,
καθάπερ ἡ σηπία, ἀλλ' ὑπέρυθρον: habet atramentū non nigrum, vt Sepia, ſed ſubrubeum.
Ex quibus locis concludere nequeo nunquid Polypo & Loligini eiuſdem coloris ſit atra-
[m] 4. Hi. c. 1. mentum. Nam ὑπέρυθρον & ὠχρὸν videntur differre. Cæterùm cùm ſcribit [m] Ariſtoteles
Mollia viſceribus carere, ſed mutim habere & atramentum, non ait nigrum ſuccum omni-
bus ineſſe, vt quidam putarunt, quoniam atramenti (τοῦ θολοῦ) nomine vtatur; nam hoc
nomine intelligere potuit ſuccum etiam non nigrum. Nomen igitur atramenti propriè
Gladiolus Sepiæ conuenit ſucco illi nigro & excrementitio, cæteris quidem Mollibus vt Polypo,
eiuſq; de- Teutho, & Teuthidi impropriè. Poſtremò, vti docet [n] Ariſtoteles, Sepiæ, Loligini, & Lo-
ſcriptio. lio partes duræ ac ſolidæ intus per dorſum & corporis prona continentur; quas non eo-
[n] Hiſ. 4. c. 1. dem appellant nomine: ſed quod inſertum Sepijs eſt, Sepium (Σήπιον) vocant; quod Lo-
liginibus (ξίφος) gladiolum. Differunt enim quòd Sepiæ, robuſtum latumq; eſt, inter ſpi- G
nam & os mediam præ ſe ferens naturam, fungoſam intra ſe complectēs & friabilem cor-
pulentiam: Gladiolus arctior & cartilaginoſior eſt: forma etiam diſcrepat pro alueorum
modo quibus inſertus continetur. Vnde quoq; Athenæus tradit Loligini teſtam (ὄστρακον)
exiguam eſſe & cartilagineam: ratio eſt quia terreni minùs quàm Sepia obtinet, vt docet
[o] 4. De par. [o] Ariſtoteles his verbis: Quòd plurimùm terreſtris materiæ habeat Sepia, argumento Se-
cap. 5. pium eſt, quòd tale tantumq; ſit: hoc enim Polypus caret; Loligo cartilagineoſum & tenue
[p] Plin. lib. 9. gerit. Loligo, inquit [p] Franciſcus Maſſarius, per dorſum & corporis prona procurrente
cap. 28. gladiolo cartilagineo: Vnde à thecæ calamariæ ſimilitudine, quoniam ſeu cultrum, ſeu ca-
lamum retinere videatur, piſcem Calamarum appellant. Alij exactiùs hunc gladiolum
depingentes anguſtum, cartilagineum, pellucidum eſſe ſcribunt, ab vna parte cultrum, ab
altera calamum referre. Itaq; cùm nihil deſit, quod ad thecam ſcriptoriam videatur ne-
ceſſarium, habet enim etiam atramentum in muti, aptiſſimè apud multas nationes, Gallos
dico, Italos, Hiſpanoſq; piſcis Calamarius nuncupabitur. Quamuis autem ex Ariſtotelis
verbis ſuprà poſitis pateat τὸ ξίφος ſiue gladiolum ad Loliginem pertinere, σήπιον autem
ad Sepiam: tamen locum quendam ex eodem Philoſopho in libris de partibus Anima- H
lium adducit Zoographus, quo probat Sepium quoq; de Loliginis oſtraco ſeu teſta dici:
Verba autem eius hæc ſunt Gaza interprete. Loligo ſepium cartilaginoſum, ac tenue ge-
rit, & minus atramenti continet, quàm Sepia. Sed quia locus ei non occurrebat, dum ea
ſcriberet, an Græcè Sepium legatur, dubitat. Profectò à me hic locus nullo modo obſer-
uatus eſt, nec ab alijs etiam, qui hactenus de Mollibus commentarios doctiſſimos edi-
dêre. Et puto hunc locum in Ariſtotele neutiquam inueniri, calamiq; aut ſcriptoris lapſu
deceptum Zoographum. Ego Loliginis Illyricæ maximæ præ cæteris gladij iconem ad-
didi lucidioris doctrinæ gratia. Diaphanus is erat, & cryſtalli etiam inſtar ſplendidus.
Minores verò iuxtà poſiti, ſunt Loliginum Venetarum. Hæc ſunt quæ, ni fallor
communiter de vtriuſq; Loliginis partibus externis interniſq; dici à nobis potuerunt: re-
ſtat nunc vt vtramq; inter ſe differre demonſtremus. Non enim cum Scholiaſte Nicandri
errandum putamus, qui Τεῦθον marē eſſe putat, Τευθίδα fœminam: aut cum VVottono,

qui nobis

A

Loliginis minoris Venetæ gladius.

Loliginis maioris ex Illyrio gladius.

B

C

D

qui nobis conſiderādum relinquit, an Lolius à Loligine ſpecie differat, an ſolo ſexu, quòd ſcilicet Loligo mas ſit, Lolius fæmina. Quandoquidem ſatis clarè ex his dictis [q] Ariſtotelis patet ſpecie inter ſe diſſimiles eſſe: Loligine verò grādior qui Lolius nominatur. Quippè qui vel in cubitos quinq; excreſcat. Vnde [r] Athenæus non rectè Teuthum à Teuthide magnitudine ſola diſtinguit. Nam prȩterea & pinnis differunt, vt eodem loco Ariſt. paulò poſt docet, ſic inquiens: Pinnulæ etiam circundantes illæ totum in Lolio alueū ambiunt, cùm in Loligine partem aliquam relinquant. Idem alio in loco clariùs aperuit: Pinnula, inquit, cùm in cæteris, tùm in grandium Loliginum (lego Loliorum, nam in Græco legitur μεγάλων τευθῶν) genere iuncta perpetuaq; geſtatur: minores verò quas Loligines vocant, non

[q] *Lib. 7.*

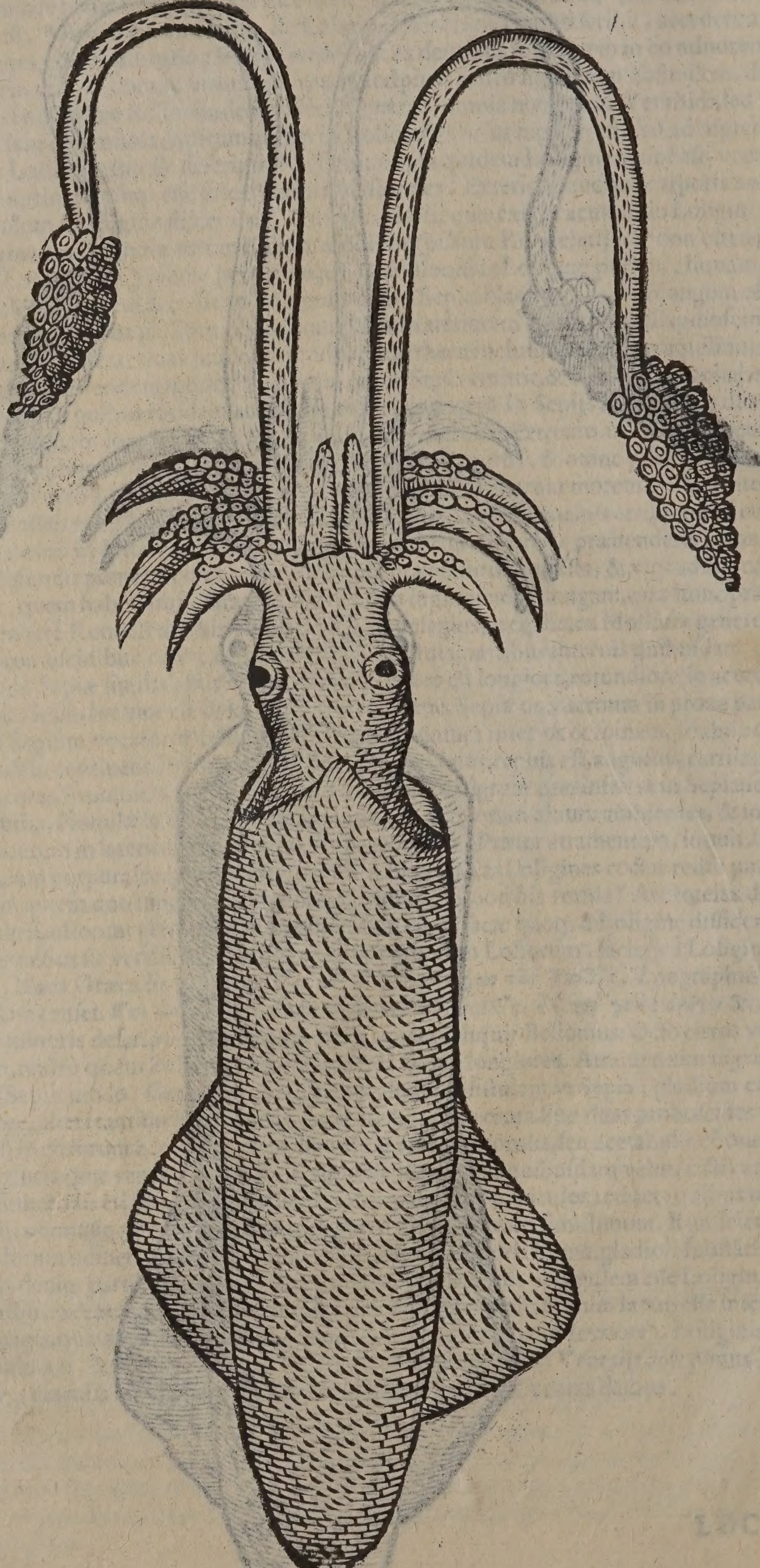
[r] *De par. 4. cap. 9.*

cant,non circumactam per totum alueum,ſed de medio orſam habent. Poſtremâ quoq; E
pars aluei,quæ retuſa eſt in Polypo & Sepia,in Loligine valdè acuitur, in Lolio verò me-
[t] *Hiſ.4.c.1.* dio modo ſe habet. Quapropter iure dixit[t] aliàs. Pars enim Lolij quæ exit in acutum,
[u] *Lib.7.* latior eſt. [u] Athenæus ex eodem de Loligine maiori ſeu Teutho ſcribit, accedere ad tres
dodrantes,colore ſubruffo eſſe (ὑπέρυτρον): & ex dentibus inferiorem in eo minorem, ſu-
periorem verò maiorem, vtrumq; nigrum,accipitris roſtro figura non abſimilem, diſciſſo
alueo ventriculum ſuillo ſimilem videri. Quæ ferè omnia non modò Teuthidi,ſed etiam
Sepiæ ſunt communia;roſtrum autem in Lolio nō prorſus nigrum eſt, ſed ad nigredinem
[x] *Lib. 2. de piſc.* tendit.Lolium igitur ſic deſcripſit [x] Bellonius: Ipſa quidem Loligine maior eſt, vt cubito-
rum interdum quinq; eſſe ſoleat,inquit Ariſtoteles. Exteriore quoque corporis nota ali-
quantulum à Loligine diſcernitur. Pars enim Lolij quæ exit in acutum,in Loligine latior
eſt.Quinetiam pinnulæ totum Lolium ambiunt (pictura Rondeletij hoc non oſtendit, vt
notat Zoographus) iunctę perpetuæque,quæ alioqui in Loligine partem aliquam relin-
quunt.Minùs autem accedit ad Polypum quàm Sepia.Nam corpus ei oblongum eſt, car-
tilagineum,duabus pellibus obductum:gladium arctiorem & magis cartilaginoſum in ter
gore continens,translucidum vitri modo, tenui theca incluſum: roſtrum aquilinum,pſit-
taci figura.Sed eodem modo atramētum quod Sepia emittit,& cirros octonos habet,bre- F
ues tamen:in quibus totidem acetabula conſpicies, quot in Sepijs. Ac præter illos octo-
nos, duo quoq; longa flagella ſeu promuſcides multis in extremo acetabulis circumſeſſa
videbis:quibus à longè Cancros,Vrſos, Aſtacos, Paguros, & omne piſciculorum genus
arripit. Porrò Lolij acetabula præter Sepiarum & Polyporum morem, tribus introrſum
aculeis oſſeis robuſtis, in gyrum munita ſunt: quibus veluti vncinis arripit quod cupit,vt
non omninò ſit tutum Lolium manu in ipſo mari contrectare ac præhendere. Latas in gy-
rum diffundit pinnas:à cuius ore corneo gula prætenditur anguſta, & vſq; ad ſtomachum
longa, quem habet ampliſſimum, atque adeò ingluuiem oblongam,quæ hunc præcedit.
Eadem ferè Rondeletius his verbis. Piſcis eſt pelagius,gregalis,ex Mollium genere,pedi-
bus,promuſcidibus,capite,oculis,ore,lingua,fiſtula,partibus internis quibuſdam, coeun-
di modo Sepiæ ſimilis. His verò diſſidet.Corpore eſt longiore,rotundiore,in acutum de-
ſinente.Sepia breuior eſt & latior,durioreq; carne. Sepiæ os internum in prona parte ſitū
quod Sepium vocatur,robuſtum,latum, media natura inter os & ſpinam, friabile quid &
fungoſum continens.Loliginis τὸ ξίφος, id eſt,gladius,tenuis eſt,anguſtus,cartilagineus, G
pellucidus.Promuſcis dextra craſſior.Atramentum nigrum non infrà vt in Sepia:ſed pro-
pè mutim.Pinnulæ latiores ſunt quàm in Sepia, non totum aluum ambientes, & in angu-
lum acutum in lateribus deſinentes. Et paulò pòſt. Præter atramentum, inquit,ſuccum
quendam purpuraſcentem continet, vnde ſubpurpureas Loligines coctas reddi puto: Lo-
[y] *Hiſ.4.c.1.* **Lolij duo genera.** liorum autem duo ſunt genera,maiores & minores,quod his verbis [y] Ariſtoteles docuiſſe
videtur:Loliorum genus puſillum admodum eſt,& facie quoq; à Loligine diſſidens.Quę
Gaza meliùs ſic vertiſſet. Eſt autem genus paruorum Loliorum, facieq; à Loligine diſſi-
dens. Nam Græca ſic leguntur: Ἔστι δὲ τὸ γένος ὀλίγων τῶν Τευθῶν. Zoographus hîc le-
Ariſtot. correctus. gendum cenſet. Ἔστι δέ τι γένος ὀλίγον τῶν τευθῶν. vel Ἔστι δὲ καὶ γένος ὀλίγον &c. Loli-
ginis minoris deſcriptionem hanc nobis ſcriptam reliquit Bellonius: Octo cirros vt Sepia
habet,multò quàm Polypus breuiores,Sepia tamen longiores. Atramentum nigrum con
tinet Sepiæ modo. Grandem quoq; habet aluum & fiſtulam vt Sepia; gladium etiam in
tergore, alteri tantùm huius parti inhærentem. Duo crura ſiue duas proboſcides longas
exerit in cirrorum congerie,teretes,multis in extremo torulis,ſeu acetabulis cōcauas,qui-
bus cuncta quæ venatur,capit & ori admouet:& ad ſaxa quibuſdam veluti iactis anchoris H
confirmat.His etiam vtitur,quoties de more palpat, & piſciculos retinet: quibus maiores
quoq; nonnunquam euincit.Roſtrum porrò illi eſt pſittaco ſimillimum. Rondeletius pe-
diculorum numero,promuſcidibus,oculis,capite,corporis forma,gladioli ſubſtātia, atra-
mēto,deniq; partibus omnibus tùm externis, tùm internis perſimilem eſſe Loligini maio-
ri ſcribit,excepta pinna,& gladiolo,& parte extrema: pinnam enim latam eſſe inferiori lo
co magis,quàm in Lolio,gladiolū quoq; & partem extremam acutiores. Loliginis maio-
ris Saluiani, & minoris Rondeletij,item eius cuius picturam Venetijs accepimus, rubris
vndiq; maculis conſperſam,icones tribus hiſce tabulis delineatas damus.

Loligo maior alia noſtras rubris vndiq; maculis conſperſa.

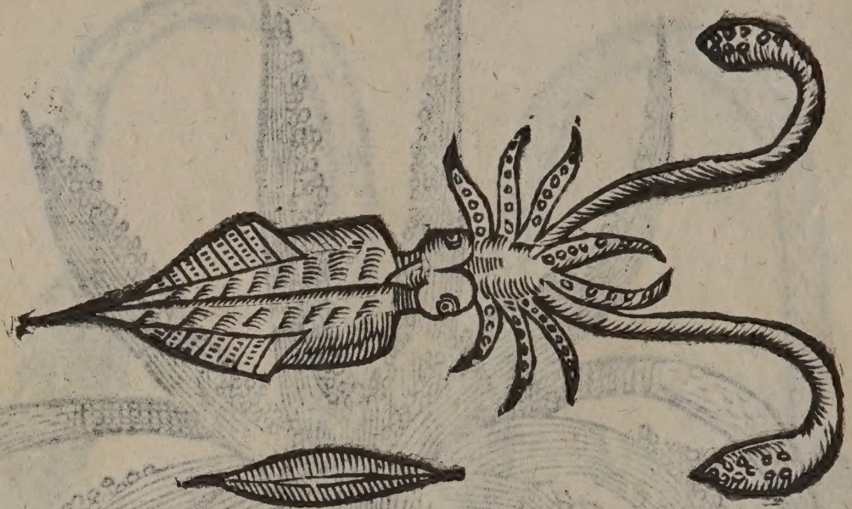
Loligo eadem vel ſaltem ſimillima cum præcedenti.

Loligo Saluiani maior.

Loligo minor Rondeletij, cùm ſuo gladio. E

F

LOCVS.

[a] De par. 4. cap. 4. [b] Hiſtor. 56. aquatil. [c] Li. 9. c. 30. [d] Lib. 21. de animal. [e] Lib. 7. [f] L. 9. c. 15.

RELIQVA Mollia propè littora verſantur, ibiq; vitam degunt, Loligo verò in profundo mari, vt teſtatur [a] Ariſtoteles his verbis: Loligo ſola ex ijs gaudet alto, vitamq; pelagicam agit. Idem etiam de Lolio ſcripſit inquiens: Pelagius tamen Lolius non alio modo, quàm Loligo conſiſtit. [b] Saluianus in omni mari ſatis frequentem & notam eſſe ait. In noſtro mari, inquit, [c] Plinius, Loligines quinûm cubitorum capiuntur. Sed Ariſtoteles Lolium ad tantam magnitudinem peruenire author eſt, nulla loci facta mentione. [d] Albertus Magnus refert Loliginem reperiri quinq; cubitos longam in Sixto Mauritaniç flumine. Abundare etiam in mari propè Eubœam ex Archeſtrati verſu apud [e] Athençum G citato colligo, nam multas eſſe ſcribit venales in Dio & Pyrrha oppidis Eubœæ. In Ponto quoq; Loligo reperitur teſte [f] Plinio, cùm abſit Sepia.

VICTVS.

[a] Hi. 8. c. 2. [b] Lib. 2. de aquatil.

GAVDENT piſcibus Loligines: nam tradit [a] Ariſtoteles, In Mollium genere Loligines piſces vel maiores euincere. [b] Bellonius, Cancros, Paguros, Aſtacos, & omnes piſciculorum genus ſuis longis prætenturis ſuperare & arripere affirmat, diligenterq;, quicquid in ſtomachum dimiſerint atterere roſtro, quod robuſtiſſimum habent, indeque cuncta, quæ in eius ſtomacho percipiuntur, pulmenti faciem habere.

CAPIENDI. RATIO. H

[a] Lib. 3. de piſc.

CAPIVNTVR plurimis modis, vt nobis declarauit [a] Oppianus. Poſtquam enim aſtutiſſimas dixiſſet, ſubdit hos verſus:

Quamuis ſint tales vigili capiuntur ab arte
Piſcantis, ponto quoties voluuntur in alto,
Currentes rapiunt, pelagi non agmina cunctis
Sunt inſtructa dolis, cæpis falluntur & hamo,
Qui madida degunt terra, qua fluctus inundat,
Hi plus mente vigent, iſtorum corpore paruos
Imbelles tenues potiùs cum Caride parua
Teuthide (cum) Cancro capies longiſq; flagellis.

[b] Lib. 4. de piſc.

Et [b] alibi hamo etiam venari docuit his verſibus:

Piſca[...]

A *Piſcator virgam contorto fune globatam*
Præparat, innumeros inſigens deſuper hamos
Piſcibus exitium forti mucrone propinquis,
In quibus inſigit fallacem Iulidis eſcam,
Et reſupinatos ſub lymphis occulit hamos.
Furtiuam medijs fraudem ſuſpendit in vndis,
Cùm videat fixam Loligo rumpit in eſcam,
Dumq; premit fuſum ſe circum fila volutans
Cuſpide confoſſus, quo ſe conuellere fruſtra
Nititur, & luctans contra ſua terga reuoluit.

NATATIO, VOLATVS.

NON natant tantùm ſuis pinnulis quibus alueus earum circundatur, vt ait [a] Ariſtoteles: ſed iiſdem etiam volant, vt habet [b] Plinius inquiens, Loligo etiam volitat, extra aquam ſe efferens. Quod & Oppianus teſtatur, canens, [a] *Hiſt.4.c.1* [b] *Lib.9.cap. 29.*

——Et ſindunt aera magnum
Loligo Miluuſq; rapax, & mitis Hirundo.

[c] Et rurſus ibidem.

Loligo Miluusq; rapax & mitis Hirundo [c] *Lib. 1. de piſc.*
Cùm timeant magnum venientem è marmore piſcem
Ex mare proſiliunt ſcindentes aëra bran chis.
Non Volucrum ſpecies, non eſt Loligo natantum.
Turmatim fertur ponto, geſtitq; volare.
Inferius multò ſe tollit mitis Hirundo.
At radunt ſummam milui lati æquoris vndam:
Hos nanti ſimiles dices ſimilesq; volanti.

Idem Plinius ex Trebio Nigro tradit Loligines interdum volare tanta multitudine, vt nauigia quoque demergant. Et [d] Albertus Magnus, Loliginem ſcribit quinque cubitis eſſe longam in Sexo flumine Mauritaniæ, & iuxta Oceanum volitare ſagittæ modo: tantaq; multitudine, vt naues ſubmergant. Neque id omnino eſſe incredibile putat Rondeletius; cùm plurimæ mutuò complexæ natent: ideoque multa ſimul capiantur. Cæterùm volatum longo tempore exercere non poſſunt, quod notauit etiam Albertus, & Iſidorus. Loligo inquit ille, alis (pinnis) ſuis in aërem ſe attolit: ſed quia flatus vẽtorum ſuſtinere non poteſt, paulò pòſt vbi ventis concutitur, ad aquas redire cogitur, & in profundũ relabitur. [d] *Lib.24.de Animal.*

ÆTAS, SEXVS.

ATHAENEVS [a] ex [b] Ariſtotele Teuthi ac Sepiæ vitam breuem eſſe aſſerit: verba Philoſophi hæc ſunt: viuendi ſpacium tam Sepiæ quàm Loligini breue: nam exceptis paucis bimatum non complet. [c] Plinius quoque de Sepia & Loligine locutus, ait: Neque his bimatu longior vita. Loligo mas & fęmina hoc inter ſe differunt etiam præter illud commune diſcrimẽ quo omnia Mollia in genere diſtingui diximus, quod vt ſcripſit [d] Ariſtoteles, fœmina inteſtina duo continet veluti mammas, quæ ſi aluo inſpecta diſſeces, facilè videris: quibus mas omnino caret. Loligo mas, inquit [e] Rondeletius, à fęmina differt, quòd intus meatus duos habeat quibus mas caret, ſicuti in Sepijs euenit. Quamobrem errant qui Loliginem fęminam eſſe putant, Lolium verò à Gaza nominatum marem, cùm etiam in Lolio differentia maris & femina modo dicta reperiatur.

[a] Lib. 7.
[b] *Lib.5.Hiſtor.cap.15.*
[c] *Lib.9.c.3.*
[d] *Hiſt.4.c.1*
[e] *De piſcib. 17.cap. 4.*

COITVS. PARTVS.

[a] *Hiſt.5.c.6.* CVM [a] Ariſtoteles generaliter complicationem Mollium docuiſſet, qua
vtuntur in coitu, hæc ſubinde infert: Sepiæ verò & Loligines νέουσιν ἅμα
συμπεπλεγμέναι τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι καταντικρὺ
ἀλλήλαις, νέοντες ἐναντίως: ideſt, Natant inuicem complicatæ ex aduer-
ſo, ita vt os ori, cirri cirris reſpondeant è regione, natantes interim in con
trarium. Naſum etiam dictum (τὸν μυκτῆρα) alter in alterius naſum in-
Rōdeletius fallitur. ferit. Quo loco Rondeletius pro νέουσι legit ὀχεύουσι, vel ὀχεύονται. Quod quidem clarius
dicitur, inquit Zographus, ſi quis diligentiùs Ariſtotelis verba ſeorſim conſideret. Si ve-
rò apud ipſum Atiſtotelem argumentum, hoc eſt, ea quæ præcedunt & ſequũtur, reſpicias;
nihil mutare opus eſt: tractat enim ex profeſſo de animalium coitu: & cùm Polypos terræ
niti dixiſſet in coitu, ὁμιλεῖ δ' ὁ μὲν Πολύπους ὅταν τὴν λεγομένην κεφαλὴν ἐρείσῃ πρὸς τὴν
γῆν &c. Sepias & Loligines natare ſimul, & coire ſubiungit: natando autem vtrunq; ſe-
xum in contrarium ferri, vtpotè corporibus è regione, & ex aduerſo applicatis. [a] Athen.
[b] *Lib.7.* quoq; [b] Ariſtotelis verba recitans νέουσι legit. [c] Plinius, Sepiæ & Loligines, inquit coëunt
[c] *Li. 9.c.51.* linguis, componentes inter ſe brachia, & in contrarium nantes. ore & pariunt. Sed Polypi
Plinij error. in terram verſo capite coëunt: reliqua Mollium tergis, vt canes. Qui locus, inquit Zogra-
phus, cùm ex Ariſtotele ſit conuerſus, linguis tamen Mollium vlla coire is non dixit: ſed
neq; tergis vt canes. In verbis Ariſtotelis ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκ-
τάνας ἐφαρμόττουσαι. noſtri codices rectè poſt συμπεπλεγμέναι diſtinguunt, & ſequentia
pariter conſtruũt, hoc eſt στόματα ſimiliter, vt πλεκτάνας referunt ad ἐφαρμόττουσαι: Apud
Athenæum verò hæc citantem, diſtinctio eſt poſt στόματα: quod Plinium induxiſſe vide-
tur, vt ore & linguis ea coire putaret: cùm tamen proximè ſcripſerit Ariſtoteles eundem
coëundi modum Mollibus cunctis eſſe. κατὰ στόμα γὰρ συμπλέκονται, &c. ſed lōgè aliud
ei eſt συμπλέκεσθαι, aliud ὀχεύειν & σπερμαίνειν. quod non animaduertit Plinius. Quam-
[d] *Lib.1.de gen. cap.15.* obrem quod [d] Gaza etiam vertit, Mollia ore coëunt, non probo: cùm Græcè legatur συμ-
πλέκεται. [e] Ariſtoteles certè Mollia non linguas, ſed pro ijs carnoſum quiddam habere
[e] *De par.4. cap.5.* tradit, quo voluptatem eſculentorum diſcernant. Pariunt etiam ea corporis parte (teſte
[f] Philoſopho) quæ fiſtula dicitur: qua coire eas nonnulli arbitrantur. Ἐκτίκτει δὲ κατὰ τὸν
Partus. [f] *Hiſt.5.c.6.* φυτῆρα, καθ' ὃν ἔνιοι καὶ ὀχεύεσθαι φασὶν αὐτάς. Sed hoc ex vulgi, vt rectè annotauit Zoo-
graphus, vel piſcatorum quorundam potiùs, quàm ſua ſententia ab Ariſtotele dictum.
Alioqui dubium non eſt quin & coitus & partus eadem omninò parte, non locis diuerſis
Αυλὸς. fiant. Theodorus pro φυτῆρα legiſſe videtur φυσητῆρα: hoc eſt fiſtulam, quam alibi αὐλὸν
Ariſtoteles correctus. vocat. Zographus κατὰ τὸν μυκτῆρα καλούμενον legere mauult: quoniam proximè τὸν
καλούμενον μυκτῆρα nominauit, hoc eſt appellatum naſum in Mollibus: naſus enim verus,
hoc eſt figura ſimul & vſu naſus, non habetur niſi in ſanguineis reſpirantibns: & paulò an-
tè dixerat, æſtimatum à nonnullis genitale in vno crinium inſeri εἰς τὸν μυκτῆρα θηλείας.
Et rurſus de Loliginibus & Sepijs: Ἐναρμόττουσι δὲ τὸν καλούμενον μυκτῆρα. Sed ſiue, in
quit Zographus fiſtulam ſiue naſum legamus: neutra iſtarum partium, vel coire reuera,
[g] *Hiſ.6. c.5.* vel parere poſſunt Mollia. Rurſus de Sepiarum & Loliginum coitu agens [g] Philoſophus,
τὴν δὲ νεῦσιν, inquit, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ ὄπισθεν, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ στόμα ποιεῖται: Gaza vertit: Nata-
tus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agitur. Quod quo pacto quadret, non aſſequor
ait Zographus. Nam ſi partibus ſupinis iunctis coëunt, & os ori, cirri cirris è regione re-
ſpōdent, vt dixerat, νέουσι δ' ἐναντίως, id eſt oppoſita inuicē natatione vtuntur: nō conue-
nit ſexum alterum retro, alterum os verſus natare, ſed os verſus vtrunq;. Sed hæc inſpi-
cere neceſſe eſt, ſi quis de veritate admodum cupit eſſe ſolicitus. Pariunt in alto: teſteque
[h] *H.5.c.18.* [h] Ariſtotele conſertum ijs ouum quale Sepijs eſt. Quæ ſic tranſcripſit [i] Plinius: Loligines
[i] *Lib.9.c.51* in alto conſerta oua edunt, vt Sepiæ. Oua quoque earum apparent gemina: quoniam, vti
[k] *De gene.3. cap 8.* ait [k] Philoſophus, vulua earum ita articulata eſt, vt bifida cernatur. Et [l] teſtę eodem pro-
[l] *Hiſ.5.c.18.* deunt è ſingulis Loliginum ouis, Loligines ſingulę, vt in Sepijs contingit.

MORES.

A

MORES, INGENIVM.

LOLIGINEM minorem ſiue τευθίδα Ariſtoteles apud [a] Athenæum inter piſces gregales numerat. Sed [b] Ariſtoteles, ſi fides ſit vulgatis codicibus Græcis, τευθὸν non τευθίδα inter gregales piſces recenſet his verbis: Gregales deniq; ſunt Thunni, Aleces, Gobiones, Vocæ, Lacerti, Coruuli ſiue Gracculi, Dentices, Mulli, Malleoli, Elegini, Sacri, Ariſtulæ, Sargiaci, Lolij, Papaueres &c. Pliuius quoq; & Oppianus Loligines gregales, eſſe teſtantur, cùm hic eas turmatim ponto ferri, ille verò ſcribat tanta multitudine è mari volare, vt nauigia demergant. Quæ comprobanda his [c] Æliani verbis: Loligines, Accipitres marini, Hirundo pelagia, cùm quippiam metiunt, ex mari exilire dicuntur: ac Loligines quidem pinnarum longiſſimo, & ſublimi tractu gregatim more auium efferri: Sanè maior his quoq; aſtutia, quàm Sepijs, ac contra plura pericula ſe muniendi poteſtas. Nam & atramento (quod vt in Sepijs, poſtquam emiſſum eſt, rurſus accreſcit, ita vt nunquam eis deſit copia eius teſte [d] Ariſtot.) & volatu ſe liberant, ab imminente
B hoſte, aliovè periculo: quamuis in aſtutia pares eſſe Sepijs his verſibus innuat [e] Oppianus de Sepiarum calliditate antea locutus, qua fugiunt piſces horrendos infuſcata prius aqua.

Loligo atque alij qui findunt aëra piſces
Tales inueniunt artes: non eſt liquor ater
Illis, purpureos potius de corpore fundunt
Humores: ſed fraude pares aſtuq; putantur.

Sed natura de Loliginibus magis ſollicita eſſe debuit, quàm de Sepijs. Nam hæ cùm litorales ſint, minorum piſcium ac minùs celerum natatu iniurijs exponuntur, quos tantum aquę infuſcatione decipere ſufficiebat: Loligines verò cùm in alto degant, maiorum piſciũ ac maximè velocium periculis obijciuntur, vnde eis etiam volatum natura conceſſit. Promuſcidibus quoq;, quoties tempeſtates vrgent, ad ſaxa aliqua adhærẽtes (non aliter quàm Sepiæ) ſe veluti anchoris iactis ſtabiliũt, vt author eſt [f] Ariſtoteles. Vnde [g] Ælianus. Loligines & Sepiæ duabus ſunt tanquã promuſcidibus prædítæ, quibus ad ſaxa, cùm eſt in mari tempeſtas, adhæreſcunt, & tanquam anchoris iactis firmatæ fluctuum incurſionibus reſiſtunt. Pòſt cùm eſt tranquillitas, ſolutis promuſcidibus rurſus natant. Non contemnendã
C ſcientiã tenentes vitandi ſanè tempeſtates atq; ex periculis ſalutẽ conſeruandi. Loligini quoq; illud accidit memorabile, vt, ſi fides ſit [h] Olaó Magno, ſolo tactu manũ ſtupefaciat.

[a] Lib. 7. Loligines gregales. [b] Hiſt. 9. cap. 2. [c] De animal. 9. cap. 52. [d] Hiſt. 9. cap. 37. [e] Lib. 3. de piſ. [f] Hiſt. 4. cap. 1. [g] Lib. 12. de animal. c. 1. [h] L. 21. c. 10

DENOMINATA.

MOLLIA omnia communi vocabulo τευθώδη nominantur, hoc eſt Loligini ſimilia apud Athenęum. τευθλὼ ὁ κατάσκοπος, Suidas. Dicitur etiam τεῦθος aut τευθὶς voce diminutiua τευθίδιον, quod frequens eſt apud Athenæum. Doryon hepſetis τευθίδια & σηπίδια adnumerat. Et Græcos imitati Latini Loligunculas, & Sepiolas dixere [a] Plautus.

Emitto Sepiolas, Lopades, Loligunculas.

[a] In Caſina.

SYMBOLICA.

DE Sepijs, & Loliginibus Matro Græcus poëta dicebat quòd ſolæ inter
D piſces, quid album, quidúe atrum. ſit, noſcerent, vt ait Rhodiginus. fortè, inquit Zoographus, quia caro eorum alba eſt, atramentum verò in ſe cõtinet. Sed Athenæus ex Matrone de Sepia tantùm hoc refert: poteſt tamẽ & de Loligine alijsq; Mollibus atramentum effundentibus intelligi. Themiſtocles, vt in ipſius vita refert Plutarchus, Erethrięo ciui cuidã exprobrans ignauiã dixit: ἦ γὰρ καὶ ὑμῖν περὶ πολέμου τίς ἐστι λόγος, οἳ καθάπερ αἱ τευθίδες μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δ' οὐκ ἔχετε. ideſt, ſanè & vobis aliquid de bello dicendum eſt, qui Loliginum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis. Succum Loliginis pro malignitate noxia, & virulẽtia nimiæ malitiæ poſuit [a] Horatius de Capitolino amico hæc dicens.

——— *Hic nigræ ſuccus Loliginis, hæc eſt*
Aerugo mera. ———

Vt enim Loligo foris alba eſt, intus ob atramentum nigra; ſic Capitolinus fictus amicus, beneuolum ſe prius oſtendit, deinde latens intus venenum euomit.

Malignitas [a] Satyr. 4. ſer. lib. 2.

E

PRÆSAGIA.

Tempeſta-tis ſigna.

GVBERNATORES, inquit Cicero, cùm exultantes Loligines, aut Delphinos ſe in portum conijciẽtes viderint, tempeſtatem ſignificari putant; [a] Plinio verò Loligo volitans, Conchæ adhæreſcentes, Echini affigentes ſeſe, aut arena ſaburrantes, tempeſtatis ſigna ſunt. Quæſtioque eſt apud [b] Plutarchum: Quid eſt quòd Loligo conſpecta magnæ tempeſtatis prænuncia eſt? An quia inquit, Mollium genus omne natura frigoris impatiens eſt? Caro enim eorum nuda & glabra eſt: non teſta, non pelle, non ſquamis munitur: duram verò oſſeamq; partem interius gerunt. Vnde & Mollium nomen eis datum eſt. Quamobrem cùm adeò non facilè patiantur, imminentem tempeſtatem ilicò percipiunt. Vnde Polypus in aridum procurrit, & lapidibus (πετριδίοις) adhærens ventum iamiam adeſſe ſignificat. Loligo autem exultat, frigiditatem, & in profundo maris commotionem fugiens. Habet enim hæc mollium omnium partem carnoſam imprimis mollem, ac teneram. Eaſdem ferè cauſſas reddidit [c] Pſellus, interprete Ioanne Corterio, inquiens: Loligo piſcis eſt carnis ſuperficie molli, vnde μαλάκιον nominatur. Tenuiſſimus enim exiſtens neque teſta, neq; pelle, neq; ſquamis tectus, inter malaciorum (Mollium) genera numeratur. Cùm ſit igitur nudus, omniq; deſtitutus operimento, hyemem facilè, cuius patet iniurijs, præſentit. quo fit, vt frigus fugiat: & commotionem maris, quæ in profundo eſt, declinare ſtudens, in aquę ſuperficie natet. Cùm igitur nautæ piſciculum iſtum mari ſupernatare vident, inſtare hyemem (tempeſtatem) colligunt, non aliter quàm Polypum petræ inhærentem ventos ſignificare. Indidit enim Deus virtutes quaſdam animalibus ad futurorum præſentionem: vt quæ eſſent ſalutaria, ſequerentur; quæ autem damnoſa deuitarent. Hactenus Pſellus.

[a] *L.26.cap. vlt.*
[b] *Quæſt. natur.18.*
[c] *Phyſic. q. cap.113.*

F

EPITHETA.

Ἠερόφοιτα γένεθλα τευθίδας vocat Oppianus, quòd volent per aërem. Apud Epicharmum ποταίναι τευθίδες dicuntur. Sed hoc recentes fortè ſignificat, inquit Zoographus, nõ epitheton eſt. Ποταινία τὰ πρόσφατα Doricè Ποταινὶ, πρόσφατος. At πετανὰι, καὶ ποτανὰι epitheta fuerint, eiuſdem ſignificationis, volucres, volaces. τευθίδια ἁπαλὰ appellat Pherecrates, quòd molli cute, & tenera ſint intecta. Loligo nigra dicitur Horatio, quòd ſuccum in ſe nigrum contineat. G

VSVS IN CIBIS.

Teuthide egere.

Τευθίδα vilem fuiſſe piſciculum ſcribũt Scholiaſtes Ariſtophanis, & Suidas. Vnde prouerbialiter Athenis Teuthide egere dicebantur, qui tanta egeſtate premerentur, vt viliſſima quæq; quærere cogerentur. Ariſtophanes in Comædia cui titulus Archanes.

Ὃν ἔτ' ἴδοιμι τευθίδος δεόμενον, ideſt,

Quem etiam video Theuthide egentem.

H

Nihilominus ab Obſophagis Loliginem in delitijs fuiſſe legimus. Nam Teuthidion nominatur in conuiuio, quod Philoxenus Cythereus deſcribit. Et Pherecrates apud Athenæum ἐν δουλοδιδασκάλῳ docet, in cęna lauta apponi Loligines: Noſtriſq; temporibus à diuitibus, & ganeæ operam nauantibus ſummoperè appetuntur, & commendantur, præſertim ſi à perito coquo apparentur. Hinc Caſtor Durantes in Theſauro ſanitatis:

Antiquis abiecta fuit Loligo, probatur
Sed nunc, hancq; petunt ſæpè probantq; coqui.

Quo authore frigida eſt in primo gradu, humida in ſecundo. Præfertur parua, quòd carne teneriori, cùm ſit, faciliùs concoquatur, quàm grandior, faciliuſq; digeratur. [a] Paulus Aegineta Loliginem difficilem concoctu eſſe ſcribens: intelligendus videtur, quatenus omnia Mollia duræ ſint carnis & difficilè coquuntur, vt tradit [b] Galenus. Nam Loligo faciliùs, alioqui, vt ait Dyphilus apud Athenæum, quàm Sepia concoquitur: καὶ οὐκ εὔστομος. Maſ

[a] *L.de alim.*
[b] *L.de ſimp. 3.*

A ſarius vertit, ſed inſuauis eſt, id quod Dyphili verba ſonant: VVottonus cõtrario ſenſu ori gratam eſſe, Bellonius etiam magis gratam dixit. Zoographus iudicari vult, quibus recentes hos piſces guſtandi facultas eſt. [c] Iohannes Bruyerinus Loligines inter lautas epulas reponi vidit, ſed vtcunq; parentur, duras eſſe, & ægrè concoqui ait. Gratam eſſe etiam teſtatur Caſtor Durantes, qui inſuper addit appetentiam augere, & optimi eſſe nutrimenti. Licebit itaq; ἔυϛομον in Dyphili ſuprà citatis verbis ſimpliciter legere, & ori gratũ vertere. Præfertur grauida, nec capta in mari mortuo. Archeſtratus qui gulæ cauſſa, vt ſcribit [d] Athenæus, terram mareq; peragrauit, de Teuthide ſcripſit: [c] *Lib. 21. de re cib. c. 13.* [d] *Lib. 7.*

Τευθίδας ἐν Δίῳ τῷ πιερικῷ παρὰ χεῦμα
Βαφύρα καὶ ἐν Αμβρακίᾳ παμπληθέας ὄψει.

Quæ ſic vertit Dalechampius.

Teuthidas in Dio et ad Euripum ſita Pyrrha
Et in Ambracia tincturis nobili permultas videbis.

Romæ meliores iudicantur mẽſibus frigidis, vt Nouembri, Decembri, Ianuario, Februario, Martioq;, varijſq; modis preparantur, vt Sepiæ. Eubulus in Orthanna apud [e] Athenęum Loliginem in ſartagine ait coqui ſolitam [f] Ariſtophanes Το μὲν τάγηνον Τευθίδων B Εφεϛᾶναι σίζον, ideſt, Ad ſartaginem Loliginum (in qua Loligines friguntur) ſtridentem, aſtare. Contrà in Thracum regis conuiuij deſcriptione Anaxandrides τευθίδας ὀπτὰς, id eſt Loligines aſſatas nominat. Et Eubuli in Auge apud eundem Athen. hic citatur verſus: Preparatio [e] *Lib. 3.* [f] *In equitibus.*

Παρεντέτρωται τευθὶς ἐξωπτομένη,
Aſſata inflicta vulnera Loligini

Eadem fortè, inquit Zoographus fuerit τευθὶς ἐνθυλευμένη, nominata à coquo apud Sotadem comicum:

Αϛεῖον ὤφθη τευθὶς ἐνθυλευμένη, ideſt
Vrbanum quiddam viſa eſt mihi Loligo condita.

In quam & Charmus Syracuſanus (qui in promptu habebat verſiculos & parœmias de vnoquoq; ferculo) hæc verba accommodabat: Σοφὴ σοφὴ σύ: ſcitè nimirum & ſapienter coctam & apparatam inſinuans. eſt enim & ſua coquorum ſapientia. Ενθυλευμένον, τὸ διεϛαγμένον (fortè διασεσαγμένον Zoographus) ἄρτυμα, ὅπερ ἔνιοι μεμονθυλευμένον, Varinus. Antiphanes in Cyclope Lurconem Archeſtratum exuperans, inquit, eſto nobis mugil Himettius; torpedo ſub teſta cocta: Perca diſciſſa: farcta Loligo. Vt autem farciantur C præparenturq; nobis declarauit Alexis apud Athenæum, qui in Eretrico hæc loquentem coquum introducit. Loligo farcta.

Τευθίδες, Πίνναι, βατὶς, δῆμος ἀφύαι
Κρεάδι ἐντερίδι ἀλλὰ τὰς μὲν τευθίδας
Τὰ πτερύγια αὐτῶν συντεμὼν ϛεατίον μίκρον παραμίξας περὶ πάσας
Ηδύσματι λεπτοῖς χλωροῖς ἐνθύλευσα.

Quæ ſic transfert Iacobus Dalechampius.

Teuthides, pinna, batis, aphyarum natio:
Carnis & interaneorum fruſtula: Teuthidas
Conciſis earum alis, adipis admiſto paululo inſperſo ſale,
Scitamentis ex olere viridi, minutim tuſo, farctas condiui.

Rondeletius Loliginem ita paratam, libi, placentæ aut farciminis genus eſſe putat, quod & ipſum Teuthis nominatur. Obſeruatur à coquis in primis, ne, dum cirri abſcindũtur, & præparantur ad cocturam, atramentum effluat; deterius enim ius conficitur ſine atramen-
D to, vt in Sepia quoq; diximus. Vnde ſic cecinit [g] Iulius Cæſar Scaliger: [g] *In Athr.*

Tum Santonum Loligines citò & magicis
Curſu & itineribus ſportula atq; iumento
Paronè lintréue fluitante ſubuectus,
Aut Almadijs, vt loquuntur Hiſpani
Vltrò nigrantem ſanguinis ſui ſuccum
Se aiunt datura, condiantur vt rectè.

Vt ſapidiores reddantur Loligunculæ, nos docet [h] Apitius: Ad Loliginis, inquit, conditu- [h] *Lib. 9. c. 3.*
ram in patinam teres piper, rutam, mellis modicum, liquamen, carenum, & olei guttas. Alia Loliginis conditura. In Loligine farſili piper, Liguſticum, coriãdrum, apij ſemen, oui vitellum, mel, acetum, liquamen, vinum, & oleum amylo obligabis. Iſchia de Loligine ex
[i] eodem; ſublatis cruribus in pulmentum tundes, ſicuti aſſolet pulpam in mortario, dein [i] *L. 2. cap. 1.*
liquamine diligenter fricatur: & exinde iſchia plaſſantur. frixantur etiam farina aſperſa, &

addito ſucco mali arantij, comeduntur quouis anni tempore in Italia, omniq́ue ætate ſi E
magnæ fuerint, ſed valdè nocent paralyticis, & concoctioni ſunt rebelles, quarè in aqua
coquuntur & vino, additis pipere, ſale, & herbis odoratis. Romæ autem, vt ſcribit [k] Bar-
tholomæus Scappus, minores fricantur, maioribuſque præferuntur, condiunturq́ue in
iure hoc modo. gladiolo, & oculis exemptis, inſpiciuntur cirri, nunquid eis arena adhæ-
reſcat, vt ſæpè euenire ſolet, dein ſepiùs lauantur, quod fiet meliùs cùm à corpore auel-
luntur, tùm modico ſale aſperguntur, frixanturq́ue in oleo oliuarum, pòſt calidæ ſer-
uantur cum ſucco arancij mali irroratæ, & pipere aſperſo. Cauendum autem, ne in eo
oleo, in quo frixæ ſunt, incoquatur quicquid ex farina fit, aut quod coquendo album fa-
cere velis. Quippè dum frixantur, rupta veſica, atramentum effunditur, & tingitur
oleum. Sin in iure voles, præparatæ eo vt ſuperiùs diximus, modo imponuntur æneo
cacabo, aut vaſi fictili cum oleo, aut butyro, dein paulatim frixantur, addito aquæ tan-
tillo, quantum ad tegendum eas ſatis eſt, mox ſuperinduntur aromata, cum cœpis mo-
dicè contuſis, & prius frixis, aut herbis, & oleribus, vuis criſpini, & omphacio claro.
Si verò hoc modo præparare volueris ſine attramento, eximitur veſica, deinde in aqua eli-
xãtur, recentiq́; frigida iterum perfundũtur, ac deinceps in iure coquuntur. Loligines ma- F
iores virulentę hoc modo coquantur. demptis gladio, & crinibus, ſeu cirris lauantur, vt
ab arena purgentur, qua ſæpius vndequaque obſidentur, tùm plures in partes diuiſæ,
ponuntur in æneo vaſe, aut fictili cum oleo, frixantur paulatim, adduntùrque aromata tan-
tumque aquæ, vt ſupereminet, hinc coquuntur diù; longa enim coctione eſt opus. Vbi fe-
rè coctæ ſunt, atramentum cum vino Cretico, aut alterius generis albo, & omphacio com-
miſcentur, imponunturque, & rurſus ebullire aliquantulum ſinuuntur, mox ſeruantur ad v-
ſum. Quòd ſi minus liquidum ius volueris, addenda amygdala, aut olera contuſa cum
vuis paſſis. Farciuntur quoq; vt idem Scappus author eſt, hoc modo. Mediæ magnitudi-
nis Loligo mundatur, & quæ eximenda ſunt, eximuntur, cirri, ſeu barba cum aqua, & ſale
coquuntur, atramentum in veſica reſeruatur. mox farcitur corpus reliquum mixtura facta
ex caſeo Parmenſi (is enim prẹſtantiſſimus apud nos iudicatur ad condiendum) medulla
panis tenuiter trita, vitellis oui, herbis conciſis, pipere, cinamomo, vua paſſa, croco. Vbi
verò dies eſt ieiunij, loco caſei, & vitellorum oui ſumuntur amigdala, aut nuces iuglandes,
aut auellanæ contuſæ cum panis fruſtulo madefacto in omphacio. Farctum ita vbi fuerit
corpus, imponitur vaſi cum butyro, & aqua quòad ſupernatet, additis eius cirris in me- G
dioceres partes conciſis: paulatim omnia coquuntur cum modico ſale, & aromatibus. co-
cta vbi ferè fuerint, herbis minutim conciſis, aut amigdalis contuſis vinoque albo cummi-
ſtis, & omphacio inſpiſſatur ius, quòd ſi flauedinem habere deſideres, croci parum commiſ-
ſcetur, ſi verò nigrum eſſe cupis, atramentum eius loco croci poſtulatur.

[k] *De reculi. lib. 3. c. 103.*

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

AVTHOR eſt Archigines apud [a] Galenũ Loligines ſtomachicis conueni-
re in cibo. Aſſatas prodeſſe torminoſis Marcellus Emphyricus. Acron
commentator Horatij ſcribit Loliginem eſſe genus piſcis, à quo atramẽ-
tum fit: niſi potiùs in quo legendum ſit. Nam ex Sepia atramentum fie-
ri ad ſcribendum idoneum conſtat, de Loligine id nondum compertum. H

[a] *De comp. ſecun. gen. lib. 1.*

DE LEPORE MARINO. Cap. VII.

ADDAMVS huic libro hiſtoriam leporis marini omnium quę mare alit, ani-
malium venenoſiſſimi. Ita nos iubent plurimorum authoritates virorum, qui
hoc animal inter Mollia referendum eſſe iudicarunt, etiamſi multa quò ad na-
turam, & partes, ei deſint, quæ ſuperiùs diximus Mollibus vniuerſis ineſſe,

A

ÆQVIVOCA.

LEPVS Latinis ſimpliciter à pedum leuitate vocatur animal quadrupes, hirſutum, & velociſſimum, quod Græci λαγωὸν quoq; ſimplici nomine, aliqui δασύποδα vocant. Sed de æquiuocis Leporis in Leporis terreſtris hiſtoria fuſiùs dicetur. Lyram piſcem vulgò à Gallis Gronaut (alijs Gornat) dictum aliqui Leporem marinum eſſe putant. Germani quidam Seehan, ideſt Gallum marinum appellant, vt Rondeletius ſcribit. Zoographus ab alijs etiam Seehass, ideſt Leporem marinum dici putat; quanquam hic Lepus veterum venenatus non ſit, cùm in cibis commendetur, vnde Albertus ait: Lepus marinus duplex eſt: vnus vulgò Gornellus dicitur, Gallicè Gornais. Phlegma & mucū pituitoſum, inquit Zoographus Germani vocant Schnuder, alij Snot, vt inferiores Germani: à quibus hoc phlegmaticum animal Snottolf vocatur: quod nomen tamen etiam alijs quibuſdam
B pituitoſis piſcibus & mucoſis attribuitur. Nam Seehass, ideſt Lepus marinus Germanorum (alius quàm Græcorum & Latinorum) ſiue ab oris figura, ſiue aliam ob cauſſam dictus, & à muco Snottolf, duorum aut trium generum (ni fallor) reperitur, quibus communis eſt figura orbicularis. Eſt & alius piſcis oblongus eodem nomine.

SYNONYMA.

QVI Lepus marinus Latinis dicitur, Græcis λαγωὸς, & λαγωὼς θαλάσσιος. Neq; enim eam diſtinctionem probo quam adferunt Heſychius & Varinus, dicentes quòd λαγὼς per ώ de terreſtri dicatur, λαγὸς per ο breue de marino & fluuiatili; cùm fluuiatilem Leporem nullum nouerim. Βαμβραδόνες, κίχλαι τε καὶ λαγοὶ Epicharmus in nuptijs Hebæ, vt citat Athenæus: ſed melius alibi βεμβραδόνες (id eſt membrades & λαγοὶ, quanquam ſi qui piſces λαγοὶ dicantur, nuptijs & conuiuijs apti, illi planè à Lepore venenato, de quo
C agimus, diuerſi fuerint. [a] Horatius: [a] *Ser. 2.*

Nec ſcarus, aut poterit peregrina iuuare lagois.

Vbi dubitat Acron, an lagois ſit genus piſcis, quod in mari Italo non inueniatur, aut auis quæ carnē leporis habeat. Germanicè Lepus marinus venenatus circumlocutione efferri debet, ein gifftiger Meherhass, oder ein gifftiger Kleiner Muttelfiſch. Liebre de la mer Hiſpanicum eſt. Cæterùm Lepus marinus ſic dictus eſt à colore Leporis terreſtris, quem Græci ἐμπέρκνον vocant, quòd ſit percnæ (ea eſt oliuæ non acerbæ, nec omninò nigreſcentis ſpecies) ſimilis. Et Plinius colore tantùm Lepori terreſtri ſimilem eſſe ſcribit. Idcircò miramur omnes [b] Cardanum, cùm tria genera Leporis marini deſcripſiſſet, ex Rondeletio hæc ſubdere. „ Hæc velut reiectanea quædam maris (inquit) vt Lepores marinos deſcripſi, quid enim his cum Leporibus ſimile? nec veneni quod potiſſimum ſignum, quodque in eis lethaliſſimum habetur, vlla mentio fermè habita. Propior forſan deſcriptio alterius reiectanei à Bellonio recitati, quamquam nec hoc forſam Lepus marinus dici poſſit. Sed à colore multis rebus nomina imponuntur, & inter piſces leuco, leuciſco, glauio, erythrino, Melanuro; auiū puta paſſeris, merulæ, turdi nomina ad piſces eiuſdem coloris ſunt
D translata. hoc & in alijs contingit animantibus. Quapropter non mirabimur Plinium, qui terreſtri marinoq; Lepori nil præter colorem commune ineſſe ſcribit. Et quamuis hic color Leporinus in omnibus ſpeciebus marini Leporis non inueniatur, ſufficit tamen in aliquo reperiri genere. Monſpelienſes Imbriago vocant, hoc eſt ebrium, quòd viuus colore ex rubro nigricante, quaſi plerunque ebrij eſſe ſolent, exiſtat. ſed mortuus ex fuſco albicat.

Etymum. · [b] *Lib. 7. de var. rer.* · Cōtra Cardanum.

GENVS.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO. E

[a] De animal. 2. cap. 45.

Color.

[b] In apologetico.

HACTENVS fuit à paucis cognitus Lepus marinus, tùm quia rarus eſt, tùm etiã quia variè à veteribus deſcriptus.[a] Ælianus cochleæ, teſta exemptæ aptiſſimè comparat. cui ſanè perſimilis eſt. Plinius offam informem, hoc eſt maſſam carneam, vt exponit Rondeletius, potiùs quàm piſcem vocat. Neq; enim pinnas, neq; oculos, neq; alia membra aptè diſtincta in hoc videas, quemadmodum in alijs piſcibus, ob id ſubſtantia ſiue carne non corporis ſpecie Loligini paruæ aſſimulauit Dioſcorides. Alij caudatæ Loligini ſimilem fecerunt: nigrum in ſuperficie ſcholiaſtes Nicandri commemorat. Ælianus ex omni parte ad terreni leporis ſimilitudinem præter pilos accedere tradit. Ρυπόεις, id eſt ſordidus à Nicandro cognominatur. Scholiaſtes dicit quoniam γλυνώδης eſt. Zographus F γλινώδης legit per iota in prima. Nam γλίνη per iota, rhyphon id eſt ſordes ſignificat Varino. Lepus marinus, inquit Auicenna, eſt animal oſtracoſum lutoſum (Bellonius pro lutoſo reponit durum: nã oſtraco ſiue teſta hoc animal tegi nullus idoneus ſcripſit author) declinans ad rubedinem aliquantulum, inter partes cuius ſunt quædam ſimilia folijs aluſnem.[b] Apuleius de lepore marino ait: Cùm cæterà exoſſis, duodecim tamen numero oſſa, ad ſimilitudinem talorum ſuillorum in ventre connexa, & catenata gerit. dum in viuis eſt è rubro nigricans eſt, mortuus fuſcus, teſte Rondeletio, qui etiam apud Latinum Nicandri interpretem (Leonicerum intelligit) hæc ſe legiſſe tradit. Lepus marinus ex lacertorum genere eſt paruæ Loligini ſimilis, informis magis offa quàm piſcis. Solo colore Leporem referens. Sed nullibi inuenio in Leoniceri ſcholijs Leporem marinum Lacertorum eſſe genus, quòd ſi ex genere Lacertorum ſtatuat, quomodo paruæ Loligini ſimilis eſſe poteſt, quæ corporis figura, & ſubſtantia nihil commune habet cum Lepore marino? & hic exanguis eſt, Lacertus autem ſanguinis particeps: Leporis marini tria genera à Rondeletio deſcripta ſunt, cuius etiam picturas damus. Primum genus maximè lethale eſt, cochleæ nudæ admodum ſimile, maximè poſteriore corporis parte. Os habet in dorſo veluti Sepia, tenue volutæ inſtar, contortum, qua parte caudam ſpectat. in late- G ribus Sepiarum modo pinnas habet alueum ambientes, replicatas: mox cornicula duo carnoſa, qualia ſunt in cochleis, altera tantùm capitis parte Zygenæ caput imitatur: altera parte foramen eſt per quod carnoſam quandam ſubſtantiam exerit, vt in pictura vides: eandem pro arbitrio retrahit. in harum duarum partium medio rima eſt pro ore. Atramento, & reliqnis partibus internis Loliginem refert. Idq; in hoc genere admirabile eſt, quòd cùm in omnibus animantibus partes ſiniſtræ dextris ſimiles ſint, in hoc valdè ſunt diſſimiles, vnde offa informis meritò dicitur. Odore eſt piſculento tetroq;. Secundum genus ſuperiore eſt maius, partibusq; internis, atramento, ſubſtantiaq; prædicto ſimile, item partibus externis dextra, & ſiniſtra, reliquis diſſimile. Nam parte priore duas latas appendices carnoſas habet, in quarum medio rima eſt: paulò infrà cornicula duo, qualia in ſuperiore deſcripta ſunt, niſi quòd acutiora & breuiora ſunt. In dorſo os nullum, neq; poſterior pars cochleæ exẽteratę ſimilis eſt. Huius poſterioris partis vtroq; latere, veluti in Sepia ſunt pinnæ magis expanſæ & replicatæ. Tertium genus ſubſtantia, viribus, & facultatibus prædictis ſimile eſt, idcircò inter Leporis marini genera retulit Rondeletius, pronamq; & ſupinam partem huius repręſentauit. Quod in partis ſupinæ medio conſpi- H citur, eſt os: ſuprapoſita ori pars, alueus, qualis in Sepijs, oui figura, ſed in ambitu crenatus. Ori ſubiecta pars membrana eſt tenuis, carnoſa, magis expanſa in rotundum, cuius ora fimbriata eſt, fimbriæ nigræ ſunt. Intus cerebri nigri parum eſt, gulam excipit ventriculus, ex quo oritur inteſtinum inſtar capreolorum vitis conuolutum. In medio ſubſtantia quædam eſt fungoſa ſuccum fuſcum continens: fortaſſis μήκων eſt cum atramento ſuo. Toto corpore eſt ſplendido: cryſtallum, vel pituitam concretam, congelatamq; dixeris. Rarò admodum capitur, & vix vnquam niſi in ſummo æſtu. tùm enim à ſummis feruoribus omnia conturbantur, ea etiam quæ in maris imo latent. Odore eſt valdè ingrato, & piſculento: nauſeam mouet. Hoc tertium genus Bellonius deſcripſiſſe videtur pro communi Lepore marino: Fuluum, inquit, Leporis terreſtris colorem imitatur. Pulmonis marini more per mare diuagatur, tametſi pinnis careat. Pellucidum habet corpus oui

A anſerini craſſitiem non excedens, quod pro libidine huc, & illuc transfert. Gibba eſt illi forma parte externa, qua etiam glaber eſt: cõuexam internam partem oſtendit: qua eadem parte nerui permulti recti, atq; obliqui apparent: quibus eo modo ferè ſtriatus eſt, vt conuexa fungi pars, iiſdem adſtrictũ corpus diffundit, diffuſum verò contrahit: ſeſe enim conſtringendo aquam percutit, vt in ipſa natatione fungi naturam referat. Septem habet appendices, innumeris promuſcidibus ſtipatas ex indico in cyaneum vergentes, quibus ſugendo alimentum corpori ſuggerit: appẽdicũm autem ſubſtantia fungoſa eſt. Cæterùm ex aqua emergens ſuam figuram amittit, & in ſeipſum concidit, vt pulmo marinus, quapropter in vaſe aquam habente hunc contemplari oportet. Natat tranquillo mari: facileq; digitis cedit, ſi comprimatur. Tota namq; corporis eius ſubſtantia mucoſa eſt, ac veluti cartilaginoſa. Os ad cirrorum radices in concaua parte ſitum habet. Linguam demorſus vellicat, vt ari radix; paulò tamen remiſſiùs. Præter hæc commemorata genera tria alia nouimus, vnum cuius picturã primo loco damus Lepori terreſtri, colore & parte anteriori pla-

Leporis marini tres ſpecies ex Rondeletio.

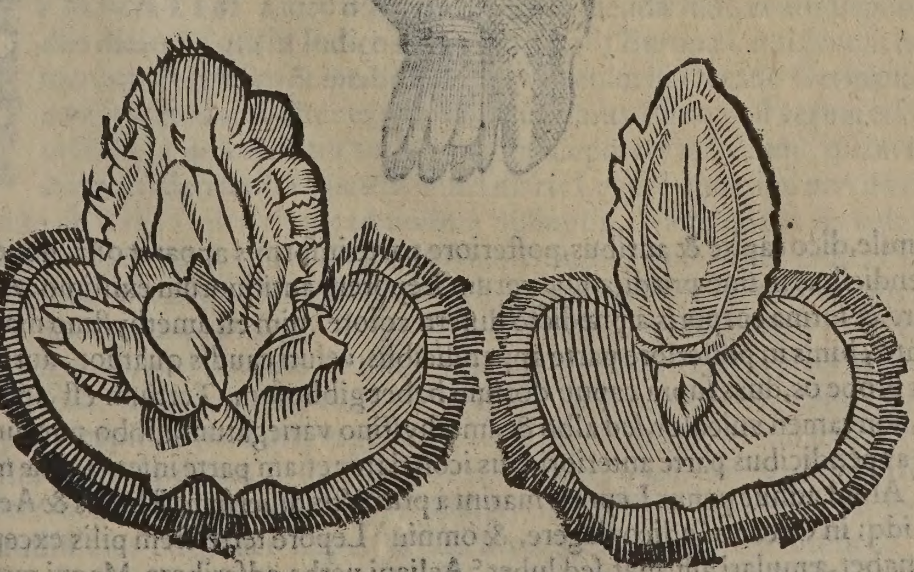
B

C

D

ſimile

Leporis marini alia ſpecies.

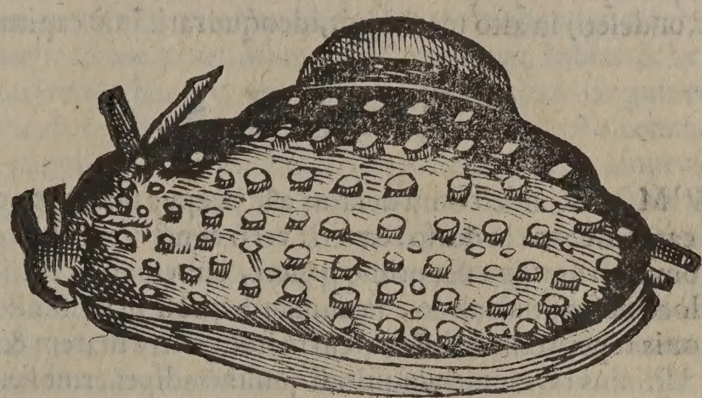
nè ſimile,dico capite & auribus,poſteriore parte informis apparet offa, nouem aut decem appendicibus in fine prædita.hoc verum Leporem antiquorum exiſtimo. Alterum genus colore,& forma corporis à prædicto differt: colore enim eſt amethyſtino maculis albis variegato, binis in poſteriore parte appendicibus,veluti caudis quatuor, auriculas dixeris, duas prope os,duas ſupra caput: dorſum habet gibboſum. Tertium eſt cinereo magis colore,non tamen vnicolor,ſed albo & amethyſtino variegatum,gibbo purpuraſcente;quatuor appendicibus parte anteriori.eius icon datur etiam parte inferna,quæ magis eſt cinerea. Aliud adhuc genus Leporis marini à prædictis diuerſum, Plinius & Aelianus deſcribũt, idq; in Oceano Indico degere, & omninò Leporẽ terreſtrem pilis exceptis quos erectos habet,æmulari affirmãt.ſed lubet [c] Aeliani verba adſcribere. Magni maris Lepus,inquit(nã alterũ,qui in alio(mediterraneo)mari naſcitur,antè dixi) ex omni parte ad terreni ſimili-

[c] *Li. 16. cap. 19. de anim.*

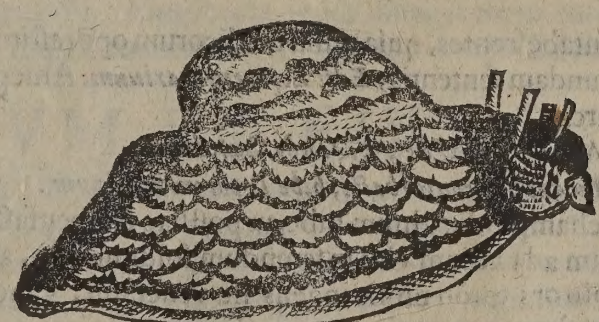
A ni ſimilitudinem accedit,præter pilos,nã terreſtris pili molles ſunt & ad tactũ haud quidquam reſinentes.contrà illius ſpinoſi & erecti.hunc qui contigerit,lædetur. ipſum in ſumma maris aqua natare, non in altitudinem demergi dicunt. celeri ac concitata natatione vti. Viuum eò difficillimum ad capiendum eſſe,quòd neq; in rete incidit, neq; ad lineç eſcam accedit. Quum ægritudine afficitur,natare nequit. Quiſquis tum manum ad eum admouet,niſi medicina adhibeatur,perit. ac ſi bacillo eum tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur,quo baſiliſcus baculo tactus afficit. Hæc Aelianus.

Lepores marini duo alij poſtremò deſcripti.

B

C

GENVS. LOCVS. VICTVS.

SVMMATIM à loco duæ ſpecies conſtituendæ ſunt,vt alij Lepores Indici dicantur,qui in Indico mari degunt,alij Europæi, qui ſunt in noſtris maribus,Adriatico & mediterraneo:num enim in Oceano Germanico inueniãtur,nõdum adhuc exploratum habemus. Plinium ſi verum eſt,quòd in India ampliorem multò,& maiorem Leporem marinum, quàm in noſtro mari dari ſcribit, puto à noſtri maris Lepore diuerſum non intelligere. D Indicus enim ab Aeliano deſcriptus admodum diſſimilis. Nam Iuba in ijs voluminibus,quę ad Caium Cæſarem Auguſti filium de Arabia tradit,Lepores marinos ternas heminas capere affirmat: ſic.n.apud Pliniũ legendũ cenſet Rondeletius, & non vitulos marinos,vt habent quædã exemplaria,quæ longè plures heminas capere poſſunt: ſed quidam codices alij hîc legunt mytulos ternas heminas capere, quæ lectio magis probanda, quia loquitnr de capacitate teſtæ tanquam vaſis. Noſtras vt [a] Aelianus tradit in cæno gignitur, & ſæpè cum aphyis capitur,quod primo generi à Rondeletio deſcripto conuenit: is enim cùm veſcatur limo,alga,ſordibus, in ſtagnis marinis lutulentis libenter verſatur. Reperiuntur frequẽter inter Cycladas inſulas teſte [b] Bellonio,inter Lolios,Loligines & Sepias. Hinc poëta vetuſtiſſimus Nicander Leporem marinum nuper in lucem editum ſub alis, ſeu appendicibus Loliginis & Sepiæ occultare ſe ſcripſit, cuius naturam obiter depingit his verſibus:

[a] Lib. 2. de anim. c. 5.

[b] In Alexipharmacis.

Ος δή τοι

Ὃς δή τοι ῥυπόεις μὲν ὑπὸ στλίγγεσιν ἀραιαῖς E
Τευθίδος ἐμφέρεται νεάλης γόνος. ἢ ἅτε τεύθου
Ἢ ἅτε σηπιάδος φυλήξιδος. Ἥτε μελαίνῃ
Οἶδμα χολῇ δολόεντα (δολόεσσαν) μαθοῦσ' ἀγρώστορος ὁρμήν.

Quos ſic vertit Iacobus Greuinus:

Porrò ſordidus hic Lepus, vt natalibus vndis
Editus eſt, timidè forulis ſe Teuthidis abdit:
Ceu genita ex illa proles, vel Sepia is eſſet,
Quæ vitream ſi quando peti ſe ſenſerit, vndam
Felle ſuo atq; adeò quadram nigredine turbat.

Tertium genus Rondeletij in alto mari degit, ideoque rariſſimè capitur.

SEXVS.

CVM ad Rondeletium delatus eſſet Lepus marinus, qui lingula carnoſa F careret, & ore in dorſo: cæteris verò cunctis partibus externis & internis omninò ſimilis eſſet primo generi, eum marem eſſe iudicauit, & primo loco deſcriptum ab eo, fæminam: quòd in ea ſimile quid Polyporum ouis reperiretur. Eſſe autem in hoc genere marem & fæminam teſtis eſt [a] Plinius: Grauidæ, inquit, ſi omninò adſpexerint fæminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione ſtomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas ob id induratus ſale, vt in brachialibus habeant.

[a] L. 32. c. 1.

PROVERBIA.

IN contabeſcentes, quia nulla medicorum ope reſtitui poſſunt, dici poterit quorundam ſententia, *Edit Leporem marinum.* Amepſias apud [a] Athenæum in Parco:

Λαγὼν ταράξας, πῖθι τὸν θαλάσσιον, G
Tu qui hæc conturbaſti, bibe Leporem marinum.

Ideſt annotãte Dalechampio, ſic vinum bibe, vt poſthac ſemper faſtidias, quæ ſanè expoſitio non placet. Nam ad tædium vini inferendum ſolummodò, antiquos fuiſſe vſos Lepore marino non arbitror; quòd nimis ingens ſit venenum, vt poſtea ex varijs authoribus probabitur. Idcircò puto eo verſu mortem diram imprecari.

[a] Lib. 10.

HIEROGLYPHICA.

QVI marinum Leporem pingunt, inquit Pierius Valerianus, humano tactũ digito mihi videntur ſignificare voluiſſe, vel hominem minima de cauſſa exanimatum: quandoquidem ferunt eum qui non modò digito, verumetiam virga Leporem marinum attigerit, quamprimum exanimaſcere, niſi promptuarium ſit remedium, etiam mori. Vel mutua damna ex eadem pictura libet interpretari (nam hieroglyphicum hoc apud veteres non inueni) quia humanus attractus Lepori etiam exitialis in Indico præſertim mari: hæc Pierius. H

VSVS IN MEDICINA.

PER ſe tritus, aut cum marina Vrtica illitus teſte [a] Dioſcoride capillos euellit. Kiranides: Solutus inquit, & inunctus præuulſos pilos palpebrarum non ſinit renaſci. [b] Galenus etiam Lepore marino aliquos vſos fuiſſe ſcribit perdendi pilos gratia. Et [c] Crito apud eundem pſilotris admiſcuit. Plinius pſilotrum ait eſſe, vel ſanguine, vel felle, vel in oleo necatũ. Alij oleo ideo coquunt. Galenus in Euporiſticis: ſanguinem recentem ad idem inungit. Vtendi modum dilucidè exponit Marcellus Empyricus cùm ait: Leporem marinum, vel eius ſanguinem

Ad pilos euellendos. [a] L. 2. c. 18. [b] L. 11. de ſymp. [c] Lib. 1. de compoſ. ſec loca.

A nem cum oleo tere: atq; ex eo vulſorum de oculis pilorum loca frequenter perunge: poſt
quod, & ſi renaſcentur, pili molliores erunt: quibus iterum euulſis ſupradictum medica-
men inducitur, tum verò non renaſcentur. Archigenes apud Galenum ad ægylopas la- Ad ægilo-
næ tomentum cum ſanguine marini Leporis tinctum indit. Plinius aduerſus ſtrumas lau- pem. Ad ſtrumas
dat: Pungi, inquit, piſcis eius qui rana in mari appellatur, oſſiculo de cauda, ita vt non vul
neret, prodeſt. Idem faciendum quotidiè donec percurentur. Eadem vis eſt paſtinacæ
radio, & lepore marino impoſito, ita vt celeriter remoueatur. Marini Lepores oleo veteri
iniecti benefaciunt diſcutiendis ſtrumis, ſed cum ipſo oleo in plumbeo pyxide incluſi;
quam diebus quadraginta diligenter alligatam oportet haberi. poſtea ex eo pinnula obli-
nendæ ſunt ſtrumæ, ſuperq; eas pellis lanata non nimium tunſa, tegendi gratia imponen-
da eſt: præcipi autem oportet ne quis hoc medicamento manus inquinet, aut inquinatas,
priuſquam bene eluerit, ad os referat, Marcellus Empyricus. Iubent & Lepore marino re-
centi podagram fricari teſte Plinio: ex quo & hoc quidam citat: ſanguis eius & fel in oleo Ad poda-
necati contra carbunculos valet. Leporis mar. ſanguis, inquit Auicenna, eſt calidus pur- gram.
gans morphæam & pannum: caput eius aduſtum generat pilos in alopecia, propriè cum
B adipe vrſi, & in tyria valdè: cùm autem ex eo fit emplaſtrum ſicut eſt abradit pilos. Abſter
git viſum more emplaſtri ſuperpoſitum, & ſicut collyrium: hæc ille, qui præcedenti etiam
capite de Lepore terreſtri ſic ſcripſerat: Sanguis eius expurgat pannum: & cinis capitis eius
remedium eſt vtile aduerſus alopeciam & propriè marini: ſed hoc videtur Zoographo
Echinis magis conuenire: nempe vt Echinus marinus efficatior ſit contra alopeciā quàm
terreſtris: & forſan ex diuerſis animalibus remedia in vnum miſcuit Auicenna. Cinis le-
poris marini in palpebris pilos inutiles euulſos cohibet, ad quem vſum vtiliſſimi minimi,
vt author eſt Plinius. Albertus cinerem in aqua potum aduerſus eiuſdem venenum & ru-
betæ celebrat. Apud [d] Galenum inter Aſclepiadæ oculares compoſitiones citatur Dio- [b] *De comp.*
nyſij Mileſij ad pilos palpebrarum pungentes hoc remedium: Leporem marinum in figu- *ſec.loc.4.c.7*
lino nouo vrito, & cinerem tritum ricinorum ſanguine excipito, & repoſito in cornea py-
xide vtitor, euulſis antea pilis. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle, VVottonus
ex Plinio, tanquam de Lepore marino, cùm Plinius id de terreſtri ſcripſerit.

C VENENVM ET EIVS CVRATIO.

AQVATILIVM animalium pauca admodum venenoſa reperiuntur
quòd in humore degant, qui veneno contrarius eſſe ſolet vt plurimùm.
Sed inter ea quę venenum habēt nullū Lepore marino peſtilentius. Cę-
tera enim parte tantùm aliqua venenum continent, vt Araneus piſcis in
ſpinis tantūmodo id habet, & paſtinaca marina in radio, cùm Lepus in to
to corpore id habeat, quāuis ſint qui & huic tantùm in felle contineri pu-
tent. Titus Imperator à fratre Domitiano Leporis marini veneno enecatus fuiſſe dicitur: Titi Impe-
cùm enim oraculum conſuleret, ac quæreret, quo mortis genere obiturus eſſet, reſpon- rat. mors.
ſum fuit, Vlyſſis modo periturum ἐκ τῆς θαλάσσης. Sed Vlyſſes paſtinacæ ictu perijt.
Titus poſt mortem patris cùm regnaſſet à marino Lepore interfectus eſt. Is autem pi-
ſcis (vt ait [a] Philoſtratus) humores quoſdam occultos habet mortiferos ſupra omnia ve- [a] *Lib.6.*
nena, quæ mari terraué naſcuntur. Et Neronem hunc ipſum piſcem epulis miſcuiſſe quan
doq; tradunt, aduerſus homines ſibi inimiciſſimos. Domitianus autem hoc eodem con-
tra Titum fratrem vſus fuiſſe putatur, quòd graue moleſtumq; ſibi videretur, ſimul cùm
D fratre humano benignoq; viro imperare. Io. [b] Tzetzes. [b] *Chil. 6.43*

Τῖτος δὲ θνήσκει βεβρωκὼς λαγῶν τῶν θαλασσίων

Titus autem moritur cum comediſſet Lepores marinos.

Eundem Domitianum præter Titum, alios quoq; è medio ſuſtuliſſe eodem veneno refe-
runt. Quocirca Hegeſander Delphus, referente [c] Athenæo, in Artemiſijs Dianæ ſacris [c] *Li.7.c.36.*
mullum inter cætera geſtari (περιφέρεσθαι) ait, eo, quòd videatur Lepores marinos, ho- Mullus cur
mini lęthales magno cum ſtudio venari & conſumere: vt piſcis magna hominum vtilitate ſacer Eleu-
venator Deæ etiam venatrici conſacraretur. [d] Plutarchus verò, myſtæ inquit Eleuſinij ſinijs.
nullum venerantur quod ſcitis: eodemque Iunonis Argiuæ antiſta honoris gratia abſti- [d] *Lib. de ſo-*
net: Nam Leporem marinum qui homini eſt lethalis, maximè interficiunt & conſumunt *ler.anim.*
mulli. Ideoq; vt humanis & ſalutaribus animallibus parcitur. Aelianus vel ob hanc cauſ
ſam Eleuſine ſacris initiatis ſacrum fuiſſe Mullum piſcem habitum putat, vel quòd ter an-
no pareret. Cæterùm Mullū eo animali peſtifero veſci [e] Plinius nobis teſtatum reliquit: [e] *Li.32.c.2*
veſcitur, inquit, eo (Lepore marino) vnus tantùm animalium, vt non intereat, Mullus pi-

ſcis: tenereſcit enim tantùm, & ingratior viliorq; fit. In Mullo autem carnis durities ma- E
[f] Lib.8.
ximè commendatur. Sed [f] Athenæus etiam ſcarum Lepores marinos venari, iiſq; paſci tradit. Non ſunt, inquit Plinius, minus mira quæ de Lepore marino traduntur. Venenum eſt alijs in potu aut cibo datus, alijs etiam viſu. Si quidem grauidæ ſi omnino aſpexerint fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas induratus ſale, vt in brachialibus habeant: eadem res in mari & tactu quidem nocet. & paulò pòſt tradit, contrà in India cùm vel in mari tangitur, humano digito, mori, ait enim: In India affirmant non capi viuentem, inuicemq; ibi hominem illi pro veneno eſſe, ac vel digito omnino in mari tactum mori: eſſe autem ampliorem multò, ſicut & reliqua animalia. Et alio loco. Lepus, ait, dirum & venenatum animal, in Indico mari etiam tactu peſtilens, vomitum diſſolutionemq; protinus creat. Huc refer ea quæ ſuperiùs de Lepore magni maris incola allata ſunt. Idẽ author de eo qui in mediterraneo habitat, potum non ſemper mortiferũ eſſe, quandoq; enim tormina, & moleſtiſſimos dolores in ventre excitare his verbis ſcriptum reliquit: Lepus marinus mortem ſæpe infert, aut ſi nihil aliud, ventrem acerbiſſimis doloribus torquet: quod repetit ferè Aelianus l.2.45. Lepus marinus (inquit) ſumptus ſæpenumero mortem intulit; ventris ſaltem dolores excitauit. Gyllius addit; partum abigit, ſtomachum diſſoluit F
Græcè legitur: λαγὼς δὲ θαλάττιος βρωθεὶς θάνατον ἤνεγκε πολλάκις: πάντως δὲ τὸν γαςέρα ὠδύνησε. Cęterùm viſu etiam nocere, vt ſcribit Plinius, non vſq; adeo verum eſſe puto, niſi qui aſpicit, vicinus factus tetrum Leporis odorem ac virulentiam naribus etiam hauriat, quomodo & mulieres abortire etiam poſſe cenſendum eſt. Ita[?] & Rondeletius marinum Leporem ſibi allatum odore ſuo nauſeam aſtantibus excitaſſe, hac narrat hiſtoria: Cùm ego, inquit, piſcium naturæ varietatiſq; cognoſcendæ ſtudioſiſſimus, piſcatorium forum frequenter inuiſerem, cumq; piſcatores propoſito pręmio allecti, certatim ad me ſi quid rari aut noui in mari caperent, vel in littus eiectum reperirent, ad me deferrent: ecce piſcator Leporem marinum cum aphyis & Loliginibus in faucibus Malgurianis captum, nunquam à ſe aliàs antè viſum, aſpectu fœdo, odore tetro, betæ folijs inuolutum mihi offert: quem cùm diligentiùs contemplarer, mihi multiſq;, qui vnà mecum erant, nauſeam mouit. Sed ne hac quidem à piſcis inſpexione reuocatus, diſſecabam, parteſq; omnes internas rimabar: quum interuenit mulier quędam de mariti morbo me conſultura, cui quum ad diſſectionem attentior ſtatim non reſponderem, odor piſciſq; conſpectus vomitum diſſolutionemq; ventriculi protinus creauit & de ventris dolo- G
re (erat autem grauida) grauiter quæri cœpit, vt iam abortus timendus foret: quem ad ſtringentibus emplaſtris ad retinendum fœtum ventri lumbiſq; admotis prohibui, & vt aliquot dies Cancris veſceretur, conſului. Permulti ſunt huiuſce rei locupletiſſimi teſtes, viri boni & ſtudioſi, qui ea quæ dixi ſymptomata & in ſe, & in grauida experti ſunt, & viderunt vt omnino ex his, quæ de Lepore marino veterum litteris prodita ſunt, huic noſtro (Lepori) competere experientia docuerit, Hactenus Rondoletius, qui & tertium quod deſcripſit genus, ſplendore diutius inſpectantibus dolorem oculorum capitiſq; adferre in ſe ipſo expertus eſt. Reliquum eſt vt de accidentibus dicamus quæ poſt venenum aſſum-
Symptomata ex lepore marino.
ptũ inſequuntur. Id natura manifeſtè calidũ eſt & arrodens, Bertutius eadem eſſe teſtatur, quæ ex cantharidum potu euenire produnt authores: ſed nõ omnino ita eſſe ſubinde patebit. Primum guſtu & odore depræhenditur, quia piſculentus quidam & viroſus ſapor ab eis percipitur, vt ſcribit Dioſcorides παρακολουθεῖ γεῦσις ὁμοία ἰχθύσι βρωμώδεσιν, vbi malè vertunt, piſcium virus olent. Nam Aëtius eadem habet: Lepus marinus, inquit, reperitur ferè inter Loligines, animal paruum, viroſum odorem habens; comitatur autem comedentem, ſapor in ore ſimilis piſcibus, viroſus. Et Scribonius Largus ait eius guſtum non H
[g] In Alexipbar.
abſimilem eſſe illotis piſcibus, aut etiam putentibus, ſed antę omnes cecinit [g] Nicander:

Εἰδύεις δὲ λαγοῖο κακοφθόρεος πόσιν ἔμπης
Οὐλομένην. τὸν κῶμα παλυσεῖ τέκεν ἅλμης
Τοῦ δή τοι λεπίδων μὲν ἰδὲ πρύματος πέλει ὀδμὴ
Γευθμὸς ἰχθυόεις νεπόδων ἅτε σαπρωθέντων
Ἠὲ καὶ ἀπλύτων ὁπόταν λεπὶς αὔξιδα χραίνῃ:

Quos ſic tranſtulit Iacobus Greuinus:

Quod ſi fluctiuagi Leporis lethale venenum
Deprendas, fœdum qui ſumpſerit, halat odorem.
Qualiter exemptæ reliquo cum viſcere ſquamæ,
Vel putridi quod olent neq; loto corpore piſces,
Talis & immundo ſapor obuerſatur in ore.

Vbi

A Vbi autem in ventriculo & inteſtinis hoc venenum ſedem figit, naturalem illarum partiũ œconomiam turbat, doloresq; varios excitat: Primùm enim teſte Dioſcoride aluus dolore afficitur: & vt ſcribit Aetius, color corporis ad arquati ſimilitudinem permutatur, deinde plumbeus redditur cum faciei tumore: incenduntur autem pedum plantæ, & pudendũ tumefactum cohibet vrinæ effuſionem. Progrediente verò malo ægri etiam cœrulei coloris lotium (οὖρον θαλάσσιον, violaceã vrinam, Auicennæ interpres) emingunt, quandoq; etiam ſanguinolentum: deinde nauſeabundi facti bilioſa vomunt ſanguine permiſta, & piſcium loturam olentia. Exudat item graueolentia & omne piſcis genus auerſantur præter Cancrum. Qui ſumpſerunt, inquit Scribonius Largus, Leporem marinum, ſtomacho veſicaq; adficiuntur: ita vt vrinam quidem difficulter, & cum dolore, purpureiq; coloris reddant. Stomacho item tento & dolenti ſunt, auerſoq; ab omni eſca, præcipuè piſce. Nauſeant præterea & ſubinde reijciunt ſpumoſa: interdum bilioſa & ſanguinolenta, & maximè cùm ſimulauit aut nominauit aliquis piſcem. In ſumnis litoris puſilli fluctus videntur ſubinde audire. Oculi eorum exulcerantur, genę inflantur: coloris mali vel plumbei fiunt: minutatimq; per tabem quaſi phthiſici conſumuntur. His adnumerat [h] Auicenna B conſtrictionẽ anhelitus & difficultatem, rubedinem oculorum, tuſſim ſiccam, ſputum ſanguinis, icterum & anguſtiam, dolorem renum, excrementum alui violaceum, quandoq; mucoſũ, ructus piſcoſos cũ ſalſedine. Addit præterea plures, qui euadunt, in phthiſin incidere: Plurima horũ atq; maxima ſymptomata vetuſtiſſimus [i] poëta cõplectitur his verſibus.

[h] *Fen. 4. doc. 6. tract. 2. capit. 4.*

[i] *In Alexipharm.*

Τῶν ἤτοι ζοφόεις μὲν ἐπίχλοος ἔδραμε γυίοις
Ἰκτερόεις. σάρκες δὲ περιστολάδην μινύθουσι
Τηκόμεναι. τὰ δὲ δόρπα κατέστυγεν. ἄλλοτε ῥινὸς
Ἄκρον ἐποιδαίνων σφυρὰ πίμπραται. ἀμφὶ δὲ μύλοις
Ἄνθεά τε βρυόεντα κυλοιδιόωντος ἐφίζει.
Δὴ γὰρ ἐφωρμάτησαν ὀλιζοτέρη κρίσις οὔρων
Ἄλλοτε πορφυρέη. τότ' ἐπιπλέον αἱμάσσουσα.
Πᾶς δὲ παρὰ δρακέεσσι φανεὶς ἐχθαίρεται ἔλλοψ
Αὐτὰρ ὁ ναυσιόεις ἁλίην ἐμυδάξατο δαῖτα, id eſt,

Poſt bibitum hoc virus viridis ſtagnantia fellis
Excrementa manent, tenebroſo lumina viſu
C *Caligant, liquidæ abeunt in corpore carnes:*
Nauſea adeſt, tumet alta cutis, taliq; caleſcunt:
Subq; cauis oculis, roſeo fucata rubore
Apparet facies, ſiſtensq; vrina moratur,
Quæ nunc purpureo, nunc ſanguineo eſſe colore
Cernitur; & quemcunq; vides contemnere piſcem
Aſſolet auerſans, vt qualibet æquoris æger.

Quibus autem ex epoto Lepore moriendum eſt, ij totidem diebus moriũtur quot vixerat Lepus, quamuis incerti temporis veneficium eſſe author eſt Licinius Macer apud [k] Pliniũ. Hîc non prætereunda eſt à doctiſſimis viris agitata quæſtio, num Lepus marinus lædat peculiariter pulmones: Id enim ſcripſit Galenus non vnico in loco, vt libro de Theriaca ad Piſonem. Quædam, inquit, inueniuntur, quæ corporis partes quaſdam peculiariter lædunt: Lepus enim marinus pulmonem vlcerat. & libro primo de compoſitione medicamentorum ſecundum genera ſtatim ab initio ſophiſtis eos cauillantibus, qui de medicamentis ſcripſerunt quæ certas corporis partes vel lædunt, vel iuuant, reſpondet: At hoc D cauillum, inquit, eos qui ita iocantur, arguit facultatis medicamentorum adeo eſſe imperitos, vt pulmonem ſolum ex omnibus corporis partibus à Lepore marino exulcerari ignorent. Contrà Rondeletius fatetur quidem eſſe medicamenta, quæ certis quibuſdam partibus vel proſint vel obſint; non tamen veritati conſentaneum eſſe putat, ſolum pulmonẽ à Lepore marino lędi. Nã, inquit, Paulus Aegineta, & Aëtius, qui omnia ferè ſua ex Galeno tranſtulerunt, veneni huius grauia ac ſæuia ſymptomata varijs in partibus tradiderunt, de peculiari pulmonis ſolius affectu, ne verbum quidem. Dioſcorides etiam ac Plinius quanta ſit eiuſdem veneni pernicies ſatis fusè declarant, at quòd ſoli pulmoni noxam inferat, non dicunt. Non ſolùm itaq; ſententijs omniũ qui de Lepore marino ſcripſerunt, ſed etiam experientiæ aduerſatur Galenus. Clariſſimus medicus Iohannes Gorrhæus Nicandri egregius interpres, cùm videret poëtam hunc eius rei non meminiſſe, vt Galenum cum eo & alijs conciliaret, certa quædam accidentia quæ poëta poſt huius veneni hauſtũ ſuperuenire ſcribit, à Lepore marino ortum trahere autumat. Maximè, cùm Nicander dicat carnes tabeſcere ſenſim & paulò pòſt.

[k] *l. 32. c. 2.*

An peculiariter pulmones lædat.

——— Vndique malas E

Ceu flos exoriens, tumidas tumor occupat ambas.

hęc annotat: Corpus nutriri deſinit, vel quòd à Lepore humores non poſſit ſibi aſſimilare, vel propterea quòd pulmones malo quodam Leporini veneni occulto tandem exulcerentur, vnde febris & tabes fiunt: quod quidem vlcerati pulmonis malum Nicander apertè indicauit, ſcribens genas rubeſcere, & velut roſeo colore pictas videri: hoc enim fit humorum in pulmonibus putreſcentium calore in faciem ſublato. Et ſanè ita eſt, vt ſcribit Gorrhæus. Non enim vt huic reſpondet Rondeletius, aliorum morborum ſymptomatumq; communis nota eſt genarum rubor, ſed pathognomonicum ſignum Leporis marini aſſumpti, ſi alia quæ ſupra Nicander retulit, ſigna adfuerint. Sed de his ſatis: Ad remedia alexipharmaca nos conferamus, quorum non paucus eſt numerus. Sed ante omnia proſpiciendum corpori purgantibus medicamentis, vt ſi non omne venenum, ſaltem modica eius quantitas per aluum euacuetur, viſq; veneni compeſcatur, & à partibus principibus cordiq; vicinis reuellatur. Idcirco Nicander in principio curationis propinat hellebori radicem, & ſuccum ſcammoneæ: ait enim:

Concluſio.

Remedia contra Leporem marinum.

Τῶν μὲν φοινήεσσαν ἄλις πόσιν ἐλλεβόροιο F
Νεμείας τότε δακρὺ κοβδάλτοιο κάμωνος
Οφρα ποτὸν νήποδόστε κακοῦ ἐκφυρματα Χεύη.
Contra hunc Phocaicum veratri porrige potum,
Eliciensq́; recens lachrimas carpti colophoni;
Pernicioſa mali vt compeſcas pharmaca piſcis.

Notandum eſt hoc in loco Nicandri quoſdam φοινήεσσαν exponere nigrum & cruentum. Certè Dioſcorides nigrum veratrum præſcribit: & Auicenna. Cum autem aduenit dies ſecundus, inquit, excitationis accidentium & quieſcunt, fiant ei pilulæ de helleboro nigro, & ſcammonio & agarico cum ſucco liquiritiæ & tragacantho partibus ęqualibus, inde exhibeatur drachma vel paulo plus cum iulelp. Nicãdri Scholiaſtes ad ea verba poëtæ Τῶν μὲν φοινήεσσαν, hæc commentatur. Γράφεται τῶν μὲν φωκήεσσαν ἀντὶ τοῦ φωκικὴν. ἡ γὰρ τοῦ ἐλλεβόρου πόσις, ἐν φωκίδι δοκεῖ εὑρεθῆναι, κελεύει δὲ ἐλλέβορον ἢ σκαμμωνίαν διδόναι, πίνειν τῷ κάμνοντι, ἵνα κοιλίας φερομένης συγκριθῇ, καὶ τὸ τοῦ φαρμάκου κακὸν συναπορραγῇ. φοινήεσσαν δὲ εἶπεν τὴν τοῦ μέλανος ἐλλεβόρου πόσιν. id eſt, ſcribitur etiam Τῶν μὲν φωκήεσσαν pro φωκικὴν. Videtur enim potus hellebori in Phocide inuentus. Iubet autem ęgro G dari potum hellebori aut Scammonij, vt ventris fluxu excernatur & diſperdatur venenũ. φοινήεσσαν verò dixit nigri veratri potionem. Dioſcorides cùm iubet dari decoctum maluæ aut cyclamini radicem cum vino ἢ ἐλλεβόρου μέλανος, καὶ σκαμμωνίας ὄπου, id eſt, hellebori nigri aut Scammonij liquore, non expreſſit pondus. vt verbum δοτέον in eadem periodo vel cum acuſatiuo conſtruatur, vel cum genitiuo, partem ſcilicet rei ſignificante quod vſitatum eſt Græcis. Ruellius & alij pondus expreſſerunt nempe drachmam vtriuſque, ſed in ſcammonio apparet nimium. Lac deinde propinandum erit. Aſininum laudat Dioſcorides, & alij, ſed ante omnes Nicander.

Ἄλλοτε βρωμήεντος ἀμελγόμενος γάλα πίνοι
Interdum enixæ mulſum lac potet aſellæ

[l] Lib. 28. c. 10.

[l] Plinius & aſininum lac & equinum bubulumque priuatim ijs qui marinum Leporem hauſerũt, auxiliari ſcribit. Scribonius Largus præſcribit etiam lac muliebre. Dantur hæc lactis genera vel per ſe vel cum melle aut paſſo quotidie. Lactis loco poterit dari continuè decoctum maluæ tam radicis quàm foliorum: quod etiam magnam aduerſus hoc veneni genus vim obtinet; inflammationes enim & punctiones Leporis marini mitigat non aliter H quàm lac ipſum: idcirco ſubdidit hunc verſum poſt citatum Nicander:

Ἢ ἐ χύτρῳ τήξας μαλάχης ῥυπόωντας ὀράμνους.
Inſuper elixa da lubrica tuſcula maluæ.

Scribonius Largus, prodeſt, inquit, & maluæ ſorbitio bene vncta & ſalſa. Auicenna ait: Iuuant & coliculi maluæ, & folia altheæ recentia elixata, aliàs ſemen altheæ recens elixatum: [m] Plinius, folia ait, Altheæ cum radice ſua decoctæ Leporis marini venena reſtinguunt: & vt quidã dicunt ſi vomatur. Aetius poſt lac cum mulſo potũ aut decoctum maluæ confeſtim vomere iubet. Deinde radicis cyclamini tritæ dat drachmas quatuor cum vino diluto, aut veratri nigri drachmam vnam: aut ſcammoniæ ſcrupulos duos cum bubulo lacte vel aqua mulſa. Aegineta non cyclamini ſed peucedani radicem è vino propinat: lapſu fortè librariorum. Nam Dioſcorides, de cyclamino agens radicem eius contra venena, præſertim Leporis marini è vino bibi docet. Lepori marino aduerſatur & cyclaminos. [n] Plinius. Extat apud Zoographum codex manuſcriptus Græcus κατὰ τόπους, Dioſcoridi attri-

[m] 2. cap. 21.

[n] Lib. 25. c. 10.

di attributus: hic lac muliebre laudat, & veratrum album: neq; enim, inquit, metuendus
A eſt ab eo vomitus. Iuuat ab initio vrina humana quoq; pota & vomitu reddita, οὖρον ἀνθρώπινον ποθὲν καὶ ἐξερασθὲν. Auicenna etiam hanc vrinam eidem malo prodeſſe tradit. Reſina item cedri ex vino oboli pondere ſumpta alexipharmaci naturam præſtat. Nicander.

Καὶ τότε κεδρίνης πελάνου βάρος εἰκοσι πίοσης.

Tum quoq; cedrinæ viginti grana reſinæ.

Pro κεδρίας λείας μετ' οἴνου apud Dioſcoridem legit Zographus κεδρίδας, ideſt cedri fructus, ſicut & ἀρκευθίδας dicimus multitudinis numero, idq; ex Aetio. Nam reſinam cedri numero ſingulari cedriam dicimus: quam itidem Aëtius in hoc malo non cum vino bibi, ſed cum paſſo delingi præcipit: Sed & Dioſcorides libro primo, Cedria, inquit, in paſſo ſumpta contra venena Leporis marini auxiliatur. [o] Plinius cedri ſuccum vocat, inquiens. Suadent & contra venenum Leporis marini bibere in paſſo cedri ſuccum. Alibi ad idem medicamentum cedrides, ideſt fructus cedri commendat, quos innominatus quidam per ſe edi iubet. Aſclepiades apud Galenum dat obulum & ſemiobulum cedriæ. Aetius eius bina ternauè cochlearia per ſe ſumi iubet, aut cum paſsi cyathis duobus tribuſùe. Dat idem etiam baccas iuniperi tritas per ſe, aut cum paſſo plurimo. Acinos mali punici
B laudant Dioſcorides & Aetius atq; alij. Nicander omne genus mali punici: & muſtum vuis expreſſum, ita vt ex oliuis oleum ſolet exprimi.

Dioſcorides correctus. [o] Lib. 4. c. 5.

Βρύκοι δ' ἄλλοτε καρπὸν ἅλις φοινώδεα σίδης
Κρησίδος οἰνωπῆς τε, καὶ ἣν προμένειον ἔπουσι
Σὺν δὲ καὶ αἰγινῆτιν: ὅσαι τε σκληρέα κάρφη
Φοινὶ ἀραχνήεντι διαφράσσουσι καλύπτρῃ.
Ἄλλοτε δ' οἰνοβρῶτα βοτρὺν ἐν κυρτίδι θλίψαις
Ὥσπερ νεοττεύουσαν ὑπὸ τρυπτῆρσιν ἐλαίην.

Id eſt Greuino interprete.

Punicei interdum cui Creta eſt patria, mali
Formoſum poterit potu æger ſumere fructum:
Oenopeſq;, & quod Promenium nomine dicunt
Aeginetinq; item: & tenui quæcunq; rubentes
Et duras cute habent molliq; putamine cruſtas:
Quandoq; exemptas grauidis è vitibus vuas
C *Exprime fiſcella, nouæ vt excolentur oliuæ.*

Scholiaſtes οἰνωπὴν, προμένειον & αἰγινῆτιν tres diuerſas mali punicæ ſpecies facit. & forſan, inquit Zographus, tres illæ ſpecies ſunt, quarum vna acidum ac vinoſum, altera dulce, tertia μέσον (id eſt medij ſaporis, muzū vulgò nuncupant) pomum profert. His quartam ſpeciem addit apyrenon dictam, quam Nicander quoq; videbitur comprehendiſſe ſi ita legatur: ὅσαι τ' ἀσκλήρεα κάρφη, ideſt, & quæ molles nucleos rubentes tenuiſſima diſtinguunt membrana. Nam licet τὰ σκληρέα legamus, per antiphraſin, tamen molles nucleos interpretatur ſcholiaſtes. Dioſcorides quoq; punici mali acinos cum ſucco ſcammoneæ & melicrato dari iubet. Aetius etiam per ſe commendat. Incertus de remedijs morborum ſecundum loca Græcus author nondum impreſſus, Dioſcorides falsò putatus (citatur à Zographo) mala punica vinoſa, & eorum nucleos in cibo laudat. Ex malo punico acerbo, inquit [p] Plinius, fit medicamentum quod ſtomachice vocatur, vtiliſſimum oris vitijs, narium, aurium, oculorum caligeni &c. contra Leporem marinum hoc modo; Acinis detracto cortice tuſis, ſuccoq; decocto ad tertias, cum croci & aluminis ſciſſi, myrrhæ,
D mellis Attici ſelibris; ſed hic locus Zographo ſuſpectus eſt, quoniam remedia aduerſus Leporem marinum intra corpus ſumuntur; hoc autem vitijs externis tantùm applicari poteſt. [q] Apud eundem, vbi habet: peculiariter valet potum contra venena quæ data ſunt è Lepore marino bupreſtique, vt Ariſtoteles tradit, dorycnium: quidam codices melius legunt, & vt Ariſtoteles tradit, contra dorycnium, nimirum lac muliebre prodeſt, de hoc enim antea erat locutus. Commendat etiam aliſmatis vtriuſq; radicem potā è vino, & potos hippocampos. item oſtrea quæ etiam fricta & in cibo ſumpta prodeſſe ait Valerianus, apud quem & hoc legere eſt; Ranę fluuiatiles ſi carne edantur, iuſuè decoctarum ſorbeatur, proſunt contra Leporem marinum. Cùm piſces alios omnes auerſentur, teſtę [r] Dioſcoride, & oderint qui marinum Leporem hauſerunt, ſolos fluuiatiles Cancros coctos libenter edūt, & admiſto vino tritos bibunt. Inditiū & ſpes ſalutis eſt, cùm piſces amare & in cibos admittere expetūt. Pro his verbis καὶ πίνουσιν οἴνῳ μεμιγμένῳ ἐπ' αὐτῶν, in antiquis codicib. inquit Goupilus, legitur καὶ πίσσουσιν ἀφελόμενοι, id eſt Cācros ſolos ex piſcibus

[p] Li. 23. c. 6. Plinij ſuſpectus locus. [q] Lib. 28. cap 7. [r] Lib. 6. c. 30

 admittunt,

admittunt,& concoquunt,& vtilitatem ex eis percipiunt. Codex manuſcriptus Zogra- E
phi habet, καὶ τούτους μόνους πέσσουσι. Aegineta Cancros fluuiatiles duntaxat pro remedio „
dari iubet,ſi admiſerint. Sed loci eius lectio fortè melior eſt apud Aetium;qui ſic loqui- „
tur: Edat & Cancros aſſiduè, piſcem enim nullum admittit. Quod ſi piſcem edere poſſit
ſignum id ſalutis iudicabis: Et Actuarius. Quod ſi piſces ægri ingerere nequeunt, ſolos
fluuiatiles Cancros coctos edant, bibantq; vinum cui ipſi ſint admiſti. Cæterùm ſalutare
eſt ſi piſcem edere ſuſtinent. Cancri fluuiatiles, inquit alibi Plinius, triti potiq; ex aqua
recentes,ſeu cinere adſeruato contra venena omnia proſunt,priuatim contra Scorpionū
ictus cum lacte aſinino,vel quocunque. Eadem vis contra venenatorum omnium mor-
ſus,& contra Leporem marinum. Aetius deſperatis ob epotum hoc venenum Cancro-
rum fluuiatilium crudam carnem contritam è lacte propinat. Cùm itaque veneno huic
aduerſam vim habere Cancros fluuiatiles ex tot authoribus probatum ſit, quàm malè in
ἀντιβαλλομένων libello Galeno falsò adſcripto pro Lepore marino Cācer fluuiatilis ſub-
ſtituatur, quilibet oculatus viderit. Auicenna Echinum aſſum recentem aut ſanguinem
eius,& ſanguinem anſeris dari præcipit.Extollit etiam Dioſcorides ſanguinem anſeris ca-
lidum,vel dum fluit è vulnere, vt habet Kiranides. Eundem quoque Aetius calidū cum F
paſſo bibendum præcipit: Plinius cum olei æqua portione. Galli ſanguis ſanat eos qui
Leporem marinum comederunt,Kiranides. Præfertur & à quibuſdam aduerſus hoc ma-
lum humanus ſanguis calens è venis potus,non aliter quàm lac è mammillis: & vulpis ca-
ro inaſſata, quin & theriaca diateſſaron tribus diebus pota. Oſſa aſini contracta & deco-
[a] Lib. 28.c. 10. cta auxilio eſſe teſtes ſunt [a] Plinius & Auicenna. Præterea vt Aggregator citat ex Aui-
cenna, fiſtulæ paſtoris aureus vnus vel alter liberat. item Lutum ſigillatum. Terra quoq;
ſigillata,authore Galeno liberat vomitu. Idem Aggregator auxilia quædam aduer-
ſus morſum Leporis marini recenſet: ridiculè nimirum,cùm nullus authorum
periculi ex eius morſu meminerit. nec alia quàm quæ prius ſimpliciciter
contra venenum eius ſumpti retulerat:niſi quòd ex Hali abbate(la-
pſu fortè interpretis) Leporem ipſum marinum emplaſtri mo-
do impoſitum, ſuo morſui mederi recitat. Magni maris
Leporis venenum hoc modo curatur: Radicem, vt
[b] Lib. 16.c. 19. ſcribit [b] Aelianus, ad idē mare in inſula qua-
dam naſci ferunt,haud quaquam in vul- G
gus ignotam,quę animi affectioni-
bus illius,qui ſic affectus fue-
rit, medetur. Ea enim
animo deficientis
naribus ad-
mota
facit vt is reuiuiſcat & recreetur. Sin negligitur, tam
ſanè valida pernicie hic lepus præditus eſt,vt
ad mortem vſque hominis morbus
procedat. Hæc Aelia-
nus.

Finis Libri Primi. H

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS, DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

Liber Secundus.

QVI EST DE CRVSTATIS,

Et Primùm DE IIS IN GENERE. Cap. I.

PROOEMIVM. ORDINIS RATIO.

CRVSTACEORVM vocatorum animalium quæ nuper, cùm de Mollibus ageremus in genere, exanguia eſſe etiam, ſatis, ni fallor, ex Ariſtotele probauimus, tractatui ſecũdum tribuimus locum præferimusq; Oſtracodermis: non quòd maiorem nobis præbeant vtilitatem (ob hanc enim plurima Teſtaceorum, nominatim verò Oſtrea & Purpuræ Aſtacis, Cancris, Locuſtis, cæterisque cruſtaceis eſſent præferenda) ſed quòd membra omnia diſtinctiora habeant, perfectioraq; atque item plura. Adhæc maior etiam eſt prudentia in his in quærendo cibo, maiorque in perſequendo fugiendoque hoſte celeritas: & maius denique in pugna robur, ad quam apta habent inſtrumenta, haſtas nimirum, quibus nonnunquam, non aliter ac equites haſtati tanto concurrunt impetu, vt rumpere eas velle videantur. Contrà Teſtaceis, humida cùm ſit eorum natura, parũ cerebri ac per conſequens prudentiæ nihil vel parum, ac motus etiam parum natura tribuit. Haſce igitur ob rationes cruſta tectis minus perfectiora oſtracoderma iudicamus.

SYNONYMA.

SYNONYMA:

[a] *Lib. 11. c. 37.* QVÆ Græci & præſertim Ariſtoteles μαλακόστρακα, Latini hoc tempore Cruſtacea vocant: [a] Plinius Cruſtata, cùm inquit: In marinis Cruſtata & Cartilaginea priores dentes habent. Alibi molli teſta operta reddit, & contecta cruſtis tenuibus, item cruſta fragili incluſa, vt quibus fragilia operimenta. Idem hæc Ariſtotelis verba: Οὔτε δὲ τῶν μαλακίων οὐδὲν οὔτε φθέγγεται, οὔτε ψοφεῖ οὐδένα φυσικὸν ψόφον, οὐδὲ τῶν μαλακοστράκων; ita vertit: Mollia nec cruſta intecta, nec vocem, nec ſonum vllum habent. Cancros
[b] *Li. 9. c. 31.* etiam omnia Cruſtata quandoque vocat, vt vbi [b] loquitur: Cùm Carabi à cæteris Can-
[c] *Lib. 9. de animal. 6.* cris diſtant cauda. Apud [c] Aelianum, vbi habetur, τῶν ὀστρακονώτων καὶ ὀστρακοδέρμων καὶ τοῦτο ἴδιον, interpres vertit: Teſta cruſtauè intectorum hoc etiam proprium eſt.
Etymum. Vocantur autem μαλακόστρακα, quòd tegumentum non æquè durum, ac denſum habeāt, vt ὀστρακόδερμα, quæ ὀστράκῳ hoc eſt teſta dura & ſilicea integuntur, neque molle operimētum veluti piſces ſquāmoſi aut molles, ſed durius Mollibus, & tenuius Oſtracodermis.

GENVS, DIFFERENTIÆ, DESCRIPTIO.

[a] *In cō. aph. hipp. lib. 1.* [b] *De fac. alim. cap. 34.* [c] *Lib. 9. c. 31* [a] CARDANVS enumerans Cruſtatorum genera, ſeptem conſtituit, nimirum Aſtacos, Squillas, Locuſtas, Erinaceos, Vrſos, Cancros, Paguros. [b] Galenus: Aſtaci, inquit, Paguri, Cancri, Locuſtæ, Carides, Gammari, & id genus alia tenui teſta concluduntur, duritieq; Teſtaceis ſunt ſimilia. [c] Plinius Cancrorum genera facit, Carabos, Aſtacos, Maias, Paguros, Heracleoticos, Leones, & alia ignobiliora. Speuſippus ſimiles eſſe dixit, Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham & Arcton id eſt Vrſam. Diphilus malacoſtraca vocat Aſtacum, Carabum, Carida, id eſt Squillam, Cancrum, Leonem. Quæ
[d] *Exercit. 245.* omnia [d] Iulius Cæſar Scaliger duobus generibus comprehendit, differentiâ à forma corporis deſumptâ. Omne Cruſtatum vel caudatum, vel rotundum. Illius cauda expreſſa & extenta eſt: huius cauda quaſi operculum, alui exitum obtigit, & ventris infimæ parti ita applicatur: vt caudæ ſpeciem præ ſe ferat nullam. Rotundum Græci καρκῖνον, Latini tranſpoſitis elementis Cancrum. Caudatum vulgus Gammarum. Quod nomen Plinius cùm prioribus libris omiſiſſet, in catalogo recenſet ſine vlla deſcriptione. Quæ profectò diuiſio bimembris eſt & admodum erudita. Sed nos cum Ariſtotele, quem vbiq; ſequi
[e] *De par. 4. cap. 8.* ferè conſueuimus, quatuor ſtatuemus genera. Sic enim ille ait. [e] Summa eorum (cruſtatorum) genera quatuor numero ſunt: Locuſtæ, Gammari, Squillæ, Cancri: quæ ſingula in plures ſpecies diſtinguuntur, quæ non modò forma, verùm magnitudine multum inter ſe differant: alia enim magna, alia parua admodum ſunt. Et alio in loco: Cruſta autem intectorum, inquit, genus primū Locuſta: cui proximum genus alterum eſt, quem Gammarum vocant. Et paulò pòſt: tertium genus, inquit, Squilla: quartum Cancer. quorum ſanè plura
[f] *4. de part. cap. 5.* habentur genera. [f] Alibi quinque conſtituere videtur, Echinum his quatuor generibus annumerans: ſic enim loquitur: Natura autem Cruſtatorum contrà quàm Mollium conſtat. Altera enim carnis mollitiam extrà habent, altera intrà: Hinc foris terrenam duritiem obtinent: quanquā Echinus nihil habeat carnis. Sed perobſcurè hæc pronunciat Ariſtoteles: quemadmodum etiam Plinius, vbi ait: Eodem genere ſunt Echini, quibus ſpina pro pedibus. Nam vel ad proximum genus referre videtur, nimirum cruſtata; vel ad remotius, ſcilicet exanguia, quorum ſummatim meminerat præcedentibus aliquot capitulis. Nos de Echino inter Teſtacea agemus (nàm inter ea pluribus locis diſertè admodum Ariſtoteles numerauit) & ea quæ hîc dicentur vniuerſalia, in quatuor eis generibus iam prænominatis comperies. Cruſtata igitur aliqua ex parte teſtatis ſunt ſimilia. Qua enim foris terrenā
Cur oſſibus careant. portionem ac duriuſculum tegumentum obtinent, eis aſſimulantur, quod meminit Ariſtoteles: Cruſtata, inquit, omnia extra ſe munita ſeruantur, velut Cancri, genuſq; Locuſtarum
[g] *De Var. rer. lib. 37.* atque etiam Teſtatorum. Quatenus autem molle carnoſumq; intus continent, Mollibus comparari poſſunt. Nil autem oſſis habent. Neque enim conueniebat, vt ſcribit [g] Cardanus

A nus, quòd oſſa iuncturis indigebant: atque ob id extenſione, quæ ſub cruſta fieri non poterat: materia etiam ſicca quæ integumento abſumebatur, oberat oſſium generationi. Cõmunes habent cum reliquis exanguibus partes, vt caput, alueum, gulam, ventrem & inteſtinum. Alueus teſte [h] Ariſtotele, totius corporis indiſcretus eſt: nec enim caput diſtinctũ nec aliud quidquam. Quæ ratio eſt cur [i] Galenus Malacoſtraca omnia capite truncarit: nã cùm in quibuſdã animalibus ſolùm id feciſſe naturã dixiſſet, addit: τοῖς μὲν οὐδέτερον ἐστι (de capite & collo loquens) τοῖς δὲ ἡ κεφαλὴ μόνη. καράβοις μὲν οὖν καὶ ἀστακοῖς, καὶ παγούροις, καὶ καρκίνοις, οὐδέτερον. τοῖς δ' ἰχθύσι ἅπασι κεφαλὴ μέν ἐστι, τράχηλος δ' οὐκ ἐστι hoc eſt: his quidem neutrum eſt: illis verò caput tantùm. Locuſtis quidem igitur, & Aſtacis & Paguris, & Cancris neutrum. Omnibus autem piſcibus caput eſt, collum neutiquam. Et aliquantò pòſt Malacoſtraca omnia eadem lege concluſit: Ἀλλὰ καρκίνοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μαλακοστράκοις, κεφαλὴ μὲν οὐκ ἐστι· τὸ δὲ τῶν αἰσθήσεών τε, καὶ τῶν κατὰ προαίρεσιν κινήσεων ἐξηγούμενον μόριον ἐστι, δήπου πάντως αὐτόθι κατὰ τὸν θώρακα τεταγμένον, ἔνθαπερ αὐτοῖς ἐστὶ καὶ τὰ πάντα τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα. Sed & Cancris & alijs Cruſtatis caput deeſt: partem verò quæ ſenſibus & motionibus à voluntate pendentibus præeſt, illi ſanè in thorace ſitam habent, in quo omnes ſenſuum ſedes eis habitant.

Alueus. [h] *Hiſtor. 4. cap. 3.* [i] *8. De vſu par.*

B Videtur maluiſſe Galenus quãtum ad animantes iſtas attinet, in Ariſtotelis ſententiam totis ire pedibus, qui è corde ſenſum motumq; omnem tanquam è fonte manare credebat, quàm ijs caput tribuere, vt ipſius verba hæc apertiſſimè docẽt: Ὡς δ' ὅπερ ἐν ἡμῖν ὁ ἐγκέφαλος, τοῦτ' ἐν ἐκείνοις ἂν εἴη τοῖς ζώοις τὸ μόριον, εἰς ὃ τὰ εἰρημένα ἀναφέρεται. ἢ εἰ μὴ ἐγκέφαλός ἐστιν, ἀλλὰ καρδία τούτων ἁπάντων ἀρχή. Itaq; quod in nobis cerebrũ eſt, id ſit in alijs animantibus pars illa ad quam quæ dicta ſunt, (ſcilicet ſenſus & motus) referantur: aut ſi cerebrũ non eſt, certè cor horum omnium principium fuerit. Quocirca Galenus penitus eius fuit ſententiæ, cruſtata omnia capite carere. Eſt & alius eiuſdem ſentẽtiæ locus, nequis putet prædictos locos eſſe ſolos, aut deprauatos, in quo ſic idem ſcribit. Καρκίνος τε οὖν καὶ σύμπαν τὸ τῶν μαλακοστράκων γένος, ἤδη καὶ φάλαιναι, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν παραπλησίων, τὰ μὲν οὐδ' ὅλως ἔχει κεφαλὴν, τὰ δὲ οἷον ὑπογραφὴν μόνην. Cancer igitur & vniuerſum Cruſtatorum genus, præterea balenæ, & multa alia eiuſmodi, vel capite omnino carent, vel eius ſolummodo rudimentum habent. Quòd verò balæna in eo numero recenſetur, mendo non caret; neque enim balæna ex genere Cruſtatorum, neque capite caret: ſed id habet diſcretum & diſtinctum. Quare Rondeletius κολύβδαιναν, quæ inter Cruſtacea à veteribus recenſetur, vel ſimile aliud affine Cruſtati piſcis nomen reponendum iudicat. Nos quidem ita cenſemus, vt Cancris caput ſit indiſcretum, reliquis verò caudatis diſcretum, quamuis id ſit exiguum. Sic enim nos ſenſus ipſi docent. Quocirca cum vltimo loco dicat Galenus rudimentum quoddam capitis ineſſe quibuſdam Malacoſtracis, de caudatis intelligendus eſt, quæ paruum admodum habent caput & os. Idcirco imbecille dicitur Cruſtaceum genus. Eiuſmodi oris & capitis exiguitatis neceſſitatem, declarat [k] Cardanus his verbis. Nam ſi, inquit, magna copia cibi ore eſſet amplectenda, Cruſta facilè frangeretur; præterea ſtrangularetur animal, cùm non eſſet quo dilataretur Cruſta coarctatum. Quod ſi itaq; caudata Malacoſtraca caput habeant minutum, quomodo verum erit καρίδας à capitis magnitudine dictas, vt vult [l] Athenæus? Ὠνομάσθησαν δὲ καρίδες ἀπὸ τοῦ κάρα. τὸ πλεῖστον γὰρ μέρος τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ ἀπηνέγκατο. dictæ ſunt καρίδες à dictione κάρα. i. capite: maximam. n. corporis partem caput occupat. Quare vel dicamus Athenæũ & qui ipſum ſecuti ſunt, κεφαλὴν ſumere pro thorace & capite καταχρηστικῶς, vel quod magis puto, à magnitudine capitis denominari, quòd inter cætera cruſtata

Galeni error.

Galen. correctus.

C

Colubdæna.

[k] *Li. 37. de var. rer.*

[l] *Lib. 3.* *Carides unde dictæ.*

D id maximum habeat. In capite os eſt, quod protinus ventrẽ excipere in omnibus præterquam in Locuſtis teſtatur [m] Ariſtot. his. n. gulam ante ventrem exiguam eſſe: mox à ventre inteſtinum, quod (inquit) Locuſtis & Squillis & Aſtacis rectà in caudam deſinit, qua excrementa emittunt & oua pariunt. [n] Alio autẽ in loco; Habent ſtomachũ, inquit, ori continuo iunctum, exiguum proportione ſuorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter in quo Locuſtæ & Cancrorum nonnulli, dentes alios habent, quoniam ſuperiores illi ſecare non ſatis queant. Hinc inteſtinum ſimplex vſq; ad exitum excrementi deijcitur. Dixerat etiã antea ventrem biſulcũ gulæ ſubiungi, ex eius medio inteſtinũ ſimplex & tenue procedere, ꝙ ſub applicato exteriore operculo deſinat. Habent preterea in ore dentes duos priores, vt idẽ teſtatur, his verbis: Cruſtata, tũ Locuſtacea tũ Cancri binos dentes habent primores. Et [o] Plinius: In marinis (inquit) Cruſtata & Cartilaginea priores dẽtes habent. Cæterũ dẽtes non erãt ſatis: ꝗa magna cibus eorũ eget ꝑparatione & cõtritione, quò ad intima corporis penetrare queat, quocirca natura alios tres in vẽtriculo cõſtituit: altrinſecus ſinguos, inferius autem tertiũ. Quemadmodũ in Locuſtis & Aſtacis admodum eſt manifeſtum.

Os. [m] *Hiſtor. 4. cap. 2.* [n] *De par. 4. cap. 5.*

Dentes. [o] *Lib. 11. c. 37.*

Qui

[p] De par. 4. cap. 3. Qui in ore ſunt dentes, longi, non rotundi ſunt, teſteq; [p] Philoſopho, tegmine óperti du- E
plici, inter quę talia quædam interiacent, qualia Locuſtarũ ſuo loco dentibus annecti dice
mus. intra hos binos dentes, eſt carnoſum illud, quod linguæ proportionatur, eiuſq; effi-
Oculi vbi & quales. giem gerit. Supra autem os oculi ſiti ſunt, non omnibus eodem modo: Sed quibuſdam
a latere ſuprà, continuò ſub prono, amplo diſtantes diſcrimine, [q] eodem authore. Duri
[q] Hiſ. 4. c. 3. ij ſunt omnibus, aptique tùm intrò, tùm foras, tùm etiam in obliquum moueri, quocir-
[r] De par. c. 13. ca palpebris carent. Quod his verbis [r] Ariſtotelis comprobatur: Quę enim cruſta integun
tur, inquit, vſu careãt palpebræ neceſſe eſt, cùm niſi celeri cutis officio prę̄ſtari non poſſit.
Sed tamen vice eius tutelæ duritie oculorum hæc omnia nutriuntur, quaſi per palpebram
obductam quoddam translucidum cernant. Celeriter item mouentur & in obliquũ. Car-
[s] Lib. 37. de Var. danus in latus moueri ait [s] noſtri comparatione, directè autem, oculorum ſuorum. Me-
lius enim eſſe vt altero vtrinq; proſpiciant, etſi diuerſis oculis, quàm vtroq; ſimul nec an-
tè, nec pòſt. Prominere autem, quoniam à lateribus: quia aliter antè penitus proſpicerent:
à lateribus autem collocari, quia ſi ſupra caput, non viderent, antè verò non poterant,
quia os infrà reponere neceſſarium fuiſſet, quia caput habent immobile: neq; ante ſimul
os & oculos eſſe, quoniam oportuiſſet latam eſſe faciem, vnde in motu etiam tardiores eua- F
ſiſſent. Cæterùm quanquam duros habeant oculos, nihilominus celeriter mouentur
quin inter omnia animantia quibus tales dati ſunt oculi, celerrimè eos mouent, quod ex
[t] Hiſ. 4. c. 2. his [t] Philoſophi verbis conijcio: Oculi, inquit, ijs omnibus duri ſunt & apti tum intrò, tũ
foras, tum etiam in obliquum moueri: quales etiam ſunt parti plurimæ Cancrorum, imo
verò mobiliores. Caput quoq; eorum quamuis exiguum multjs partibus durioribus mu-
Cornua cur habeant. nitur, vt cornibus & appendicibus. Cornua autem habent, non ſolùm ad pugnandum,
ſed etiam ad prætentandum iter. Nam viſus quibus contigit exactus, mobilibus cornibus
non indiguerunt; quæ planè eo carent, ea habent, vt Cochleæ: item quæ parum vident, vt
Pedes quot Cruſtacea. Pedes habent octo qui omnes in obliquum flectuntur, vt inquit [u] Ariſtoteles,
[u] Hiſ. 4. c. 2. ſicut & Inſectorum. Quod ſic tranſcripſit [x] Plinius. Pedes omnibus octoni, omnes in ob-
[x] Li. 9. c. 31. liquum flexi. Ideo autem eos obtinuerunt, vt poſſent ingredi teſte [y] Ariſtotele. Ingredi
[y] De par. 4. cap. 8. autem oportebat, vt victum quærant, victum autem non in terra aſixum, aut vnico in
[z] Li. 3. de ſan. & lib. 37. de var. rer. loco colligendum, ſed diuerſis in locis diſperſum ac mobilem. Quare rectè [z] Cardanus:
Oportet autem, inquit, omnia Cruſtacea pedes habere, & pamphaga eſſe. Nam ſi nutri-
ri debuerant ſolidiore alimento, & non omnino terra, vt Echini, ſed meliore motu indi- G
guere. at in Cruſtaceis pennæ adijci non poterant propter latitudinem. tenues enim fran-
Chelæ. gerentur, craſſæ ineptæ motui: quare pedes habere neceſſarium fuit. Quibuſdam etiam
brachia forcipibus denticulata ſunt bina: χηλας Græci vocant: Furcas Apuleus; pedes bi-
furcos & bifurcatos Gaza, & poſt eum Maſſarius: alij biſulcos & bifidos: Quidam etiam
Chelas dicunt Græco nomine ſeruato. Horum brachiorum pars ſuperior in primoribus
[a] Li. 9. c. 31. his vt loquitur [a] Plinius, mouetur ſuperiore immobili: hiſq; pro manibus vtuntur, hoc eſt
non ingrediendi, ſed cibum appræhendendi ac retinendi cauſa. Quamobrem quoq; con
trà, vt ait [b] Philoſophus, quàm pedes, hæc brachia flectere ſolent: Eos enim in cauum, hæc
[b] De par. 4. cap 8. in orbem flectunt & circumagunt. Quod autem hic ait in cauum flectere, id [c] alibi clariùs
[c] Hiſ. 4. c. 2. introrſum flectere dixit. Omnibus verò magna ex parte, [d] eodem Ariſtotele authore, gran
[d] Hiſ. 4. c. 3. dior & validior forceps dexter quàm lęuus eſt. Quod breuiter ſic [e] Plinius: Dextrum bra-
[e] Li. 9. c. 31. chium omnibus maius. Caro colore ſanguinis rubra (quod mirum, cùm ſint exanguia)
Caro. & tactu lento, nec, vt prodidit Ariſtoteles, ſimilis carni. [f] Idem ait in alueo humorem eſſe
[f] Hiſ. 4. c. 2. pallidum & minuta quædam oblonga & albida: ruffa etiam alia maculis diſperſis. Et quã
Papauer. Branchiæ. mutem ſiue papauer appellant, amplius parciùsq; habere omnia hæc genera: branchiarũ H
Lapides ſub cruſta. quoq; communem eſſe annexum omnibus. Tabellas quidam Latini vocant, quas Ari-
ſtoteles πλάκας: quibus eorum cruſtæ coagmentantur, & quaſi articulantur. Lapides eſſe
[g] Lib. 37. de var. rer. ſub cruſta refert [g] Cardanus ex excrementis genitos, qui cum ea decidunt: & ob id qui
lapides hoſce quærunt, maximos in ijs quærere, quæ cruſtam veterem exuerunt. Sed
hæc de Cancris ab alijs ſcriptoribus traduntur.

A

VISVS. GVSTVS. SOMNVS.

HEBES omnibus viſus eſt: non ſolùm quòd oculos habeant duriores & prominẽtes, ſed quia etiã à lateribus poſitos. Valent guſtu & odoratu: Nam Gammari odore eſcarum alectati facillimè capiuntur. Dormiunt quoque vt his [a] Ariſtotelis verbis comprobatur: » Aquatilium quoque, ſomnus » apparet, vt piſcium, Mollium, & Cruſta opertorum, Locoſtarum inquam, & cæterorum generis eiuſdem. & paulò pòſt: Mollia quoqne, inquit, ad morem ſimilem dormiunt, vt piſces: nec ſecus quæ Cruſta operiuntur.

[a] *Hiſtor. 4. cap. 10.*

NATATIO.

B INCEDVNT obliquo motu: nec natant more Mollium, pedibus & pinnis, ſed cauda tantùm, rurſusq; ea tantùm quæ caudam habent. Docet hoc Ariſtoteles his verbis: » Cruſta intecta, vt Locuſtæ, caudis ſuis natant, celerrimeq; retrorſum pennarum caudæ adiunctarum beneficio. Itaque » quæ cauda carent, vt Cancri natare non poſſunt. Pedes enim Cruſtatorũ ad natatum inepti ſunt. Nullum quoq; cruſtatorum vel vocem vel ſonum vllum emittit naturalem, vt idem [a] teſtatur.

Sonum aut uocem nul lã emittere.
[a] *Hiſtor. 4. cap. 9.*

LOCVS, VICTVS, ÆTAS.

ARISTOTELES Cruſtata [a] minus, in ſalſis aquis quæ ſunt potulentiores, quòd ſint natura frigida & exanguia, ſed in ſtagnis marinis & iuxta amnium oſtia gigni tradit: [b] Athenæus ex eodem in ſaxorum foraminibus: itemq; in locis limoſis. quod ſanè poſtremum de teſtatis verum cõ-
C peri & in Ariſtot. legi: quamobrem pro μαλακόστρακα legendũ erit apud Athenæũ ὀστρακόδερμα. De Teſtaceorum victu locutus [c] Ariſtoteles, ſubdit » Cruſtacea omnibus veſci, ſic inquiens: Idem veſcendi modus Cruſtaceis eſt: nam ea quoq; » omniuora ſunt: quippe quæ & lapillos & limum & algam deuorent, atq; etiam ſtercus, vt Cancri ſaxatiles. Carnes etiam nimirum appetunt. Nulla Cruſtacea reſpirant, ſed aquam per fiſtulam egerentia refrigerantur. Humorem ore accipiunt, quibuſdam terminibus depellendo, emittuntque meatu oris ſuperiore, obductis meatibus, qui interfluxit. Duplex ille meatus ſub oculis eſt. Quoties ergo aquam acceperint, vtroq; tegumento obturant, atq; ita reſpuunt humorem. Longam eis vitam eſſe ſcribit [d] Plinius, ſed hoc priuatim Ariſtoteles de Locuſta memorat.

[a] *De gen. 3. cap. 11.*
[b] *Lib. 3.*
Athenæus correctus.
[c] *Hiſt 9 c. 2*
Non reſpirant.
[d] *Lib. 9. c. 31.*

SEXVS.

D IN Mollibus, inquit [a] Philoſophus, & cruſta copertis mas habetur & fæmina. Et [b] alibi de exanguibus loquens. Eorum quoque alijs toto genere » ſexus vterque eſt, vt Mollibus & Cruſtatis: [c] eodemq; authore, differt » mas à fęmina, magnitudine, craſſitudine, operculo: id enim amplius in fęmina » eſt, ac diſtantius & hirſutius, & opacius, quale etiam fæminæ Locuſtarum ſortiuntur. Idem alio in loco: Habent, inquit, in hoc genere mares » tenues genitales meatus; fæminæ vuluas membraneas ad inteſtinum fiſſas hinc atque inde, » in quibus gignitur ouum. Vuluas has eſſe bifidas etiam [d] alibi docet. In pedibus quoque differentia eſt, nam fæminæ, vt inquit, [e] Plinius, primus pes duplex, mari ſimplex. » Partes, etiam, teſte [f] Philoſopho, ſupinas & capitis ita cruſtacea habent, vt alterę ad accipiẽdam reddendamque aquam branchiarum ſpecie conditæ ſint: alteræ planiores, latioreſq; in fæminis omnibus, quàm in maribus conſtent. Et iterum [g] alio in loco ait: Nonnulla maris meatuum ac fæminæ differentia diſtinguit: quippe cùm vterque tenuis ſit, & albidus, & humorem intra ſe continens pallentem: vterque etiam ex pectore pendet. Et pòſt.

[a] *Hiſtor. 4. cap. vlt.*
[b] *De gen. 1. cap. 1.*
[c] *Hiſtor. 4. cap. 3.*
[d] *De gener. cap. 2.*
[e] *Lib. 9. cap. 31.*
[f] *De par. 4. cap. 18.*
[g] *Hiſtor. 4. cap. 2.*

pòſt. Maribus ſanè præ fæminis propria in pectore carne bina quædam candicantia con- E
ſtant, diſcreta à cæteris partibus, colore formaque promuſcidi Sæpiarum proxima: verùm
hæc torta in vertiginem more Buccinorũ, quorum origo acetabulis, quæ ſubdita pedibus
nouiſſimis ordinantur.

COITVS. PARTVS.

[a] De gen. 1. cap. 14.
COIRE ac parere percipiuntur. Coeunt autem, veluti, prodidit [a] Ariſto-
teles, modo eorum, quæ in auerſum mingunt, cùm alterum ſupinum, alte-
rum pronum applicauerint caudas. Etenim, ne parte ſupina ſuperueniant,
[b] De gen. 1. cap. 11.
pronam impediunt caudæ præ ſuarum pennarum prolixa appendice: [b] ali-
bi qua parte coeant, explanat his verbis: Meatus ille interior idem excre-
menti & vuluæ eſt, tùm ijs, tùm etiam Cruſtatis. Eſt enim qua ſemen genitale per meatum
emittant, idque parte corporis ſupina, qua putamen diſtat & mare illabitur, faciunt. Quã-
obrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam ſi mas ſiue ſemen, ſiue membrum, aut F
aliquam virtutem, ſiue vim aliam emittat, admoueri ad meatum vulualem neceſſe eſt. In-
cipiunt autem Venerem exercere ineunte vere, aliquando etiam cùm ficus matureſcunt.
Ariſtoteles, inquit Athenæus, libro quinto hiſtoriæ animilium ſcribit ex ijs quæ teſta mol-
li operiuntur, Locuſtas, Squillas, Aſtacos & id genus alia coire à tergo more quadrupe-
dum, idq; veris initio prope terram: interdum verò cùm matureſcere ficus incipit. Hæc
[c] De gen. c. 8
Athenæus. Diutius quoque, teſte [c] Philoſopho, hæc quàm cætera coeunt more inſectorũ.
Partus.
Sunt enim exanguia & ob eam rem frigida natura. Partus ſimilis eſt, vt antè dicebat, par-
tui Mollium Cartilagineorumq; quòd per coitum pariant. Nam ſæpe mas coniunctus cũ
Oua.
fæmina viſus eſt. Fæmina ouum rubidum parit membrana obuolutum prætenui, ventri,
lateriq;, ac vtriq; inteſtino annexum, idque ad carnem vſq; adhærens. Hoc eſt quod dice-
[d] Hiſtor. 4. cap. 2.
bat [d] Philoſophus: Fæminis, huius generis locus ouis deputatus iuxta inteſtinum omni-
bus. Et [e] alibi ait: Cruſtatorum omne genus ſibi iuncta continet oua, itaque fouet. Carda-
[e] Hiſtor. 4. cap. 2.
nus cur ea ſub cauda habeant iuncta ventri, his verbis examinauit: Verùm id maximum
nec ab vllo fermè animaduerſum, quomodo perfecta cùm ſint intus, oua rurſus ſub cauda
adhæreãt, quæ latior eſt ob hoc in fæminis, idque præcipuum ſignum ſexus, latitudo cau- G
dæ in Aſtacorum genere, cùm natura nil fruſtra agat, formam verò in vtero dederit neceſ-
ſe eſt, vt integra pariat, quod & de Locuſtis fatetur Ariſtoteles: laxatis igitur membranis
illis parit, quę proprio humore ſub cauda ſtatim colligit, fibriſque annectit: ibi fouentur
quoniam frigida ſunt ſimpliciter, & animalis comparatione: quædam enim ſimpliciter tã-
tùm, vt piſcium, quæ fotu non indigent, quædam ſola fœtus comparatione, vt auiũ. Gam-
mari autem vtroque motu ideo fotu indigent. Naſcuntur igitur annexis adhuc ouis ani-
malia: nam cortices caudæ poſtquam Gammari exuerint, annexi conſpiciuntur: quam ob
cauſſam in cauda pinnas quinque etiam Gammari habent, vt eundo oua non atterant, aut
[f] De gen. 2. cap. 1.
excutiant. Oua Cruſtatorum imperfecta eſſe dicit [f] Ariſtoteles, quod foris edita incre-
mentum capiant. Commutant enim, inquit, inter ſe vices Inſecta, vt quæ ouum pariant
imperfectum, vt piſces ſquamati & Cruſtata & Mollia. Horum enim oua vermen imitan-
tur, quippè quæ foris incrementum recipiant. Veſtiuntur, eodem teſte, hęc oua putami-
ne duriore.

NATVRA. MORES. H

[a] Hiſtor. 8. cap. 1.
IDEM tradit hyberno ſolùm tempore condi, diebus ſcilicet frigidiſſimis.
Et [a] Plinius de Cancris hoc eſt Cruſtaceis loquens ait: Omnia eius generis
hyeme læduntur, autumno & vere pingueſcunt. Bellum quandoq; inter ſe
ciuile quodammodo gerunt: Et quãuis chelis plus valeant, quàm antennis
aut cornibus: tamen his potiùs pugnant, quòd nulli penè alij ſint vſui, quã
ad pugnam & defenſionem, vt ſcribit Cardanus, natura verò armis minus vtatur neceſ-
ſarijs. Cum alijs verò animalibus pugnãt chelis, quòd eadem ſit ratio victoriæ quæ cibi.
Cruſtã exuunt & qñ.
Imbecille alioqui Cruſtaceum genus. Hinc Plinius: Vniuerſi, inquit, vbi aliquando con-
gregantur, os ponti euincere non valent: Quamobrem regreſſi circumeunt apparetq; tri-
[b] Hi. 5. c. 17
tum iter. Mutant omnia cruſtam aut corticem. Sed quo tempore? Cruſta ſua, ait [b] Ariſto-
teles,

A teles,& Locuſtæ & Cancri, tam nuper nati, quàm pòſt, exuuntur per ver, quemadmodum
,, angues membrana vernationis, quam ſenectutem appellant. Et [c] alio in loco clariùs: Lo- [c] *Hiſtor. 8. cap. 17.*
,, cuſtæ, inquit, inter marina & Gammari exuunt (operculum) aut vere aut autumno poſt
,, partum. Iam captæ aliquæ ſunt Locuſtæ, mollem habentes partem ſuperiorem, quod cru-
ſta iam circumrupta, detractaque eſſet: inferiorem autem duram: quia nondum eſſet diſru-
pta. Non enim ſimilis his atque exanguibus exutio fit. At quia mirum videtur, quòd cor-
,, ticem exuant, idcirco cauſſam huius rei indagauit [d] Cardanus, ſic ſcribens: Cur neq; Te- [d] *Li. 37. de var. rer.*
,, ſtacea, neque Teſtudines mutant corticem, Cruſtacea verò mutant? In Teſtaceis prius mo-
,, ritur animal, quàm teſta ſiccari poſſit. Teſtacea etiam motu non indiguerunt, propterea à
,, teſta non impediuntur: triplici igitur cauſſa non mutant: quia non mouentur; quia parum
,, viuunt: quia non ſiccantur: durior enim teſta & craſſior quàm cruſta: in teſtudinibus autem
,, teſta incrementum non impedit. Nam in Cruſtaceis non ſolùm prægrauaret, & motum
,, ſiccitate, ſed etiam paruitate incrementum impediret. Et rurſus, Cruſta quoque, inquit,
,, cùm ſicca ſit natura, mutatione indigebat: atque tunc cùm mutaretur, & cùm mutata eſſet,
,, mori ex inedia neceſſe fuiſſet, atque ita non excedere annum, cùm tamen Locuſtæ diutur-
B næ ſint vitæ. Itaque & mutare corticem omnia Cruſtacea, & pedes habere, quæcunque
,, perfecta eſſent, fuit neceſſarium.

VSVS IN CIBIS ET VARIIS.

AVTVMNO & vere pingueſcunt: at plenilunio magis; quia, vt dicit
[a] Plinius, ſydus tepido fulgore mitificat. Idem ſcribit [b] Aelianus his ver- [a] *Li. 9. c. 37.*
,, bis: Teſta cruſtauè intectorum hoc etiam proprium eſt, vt ad decreſcen- [b] *Lib. 9. de animal. c. 6.*
,, tem Lunam ex inanitate & exilitate corporis laborent, quod quidem ip-
,, ſum declarāt Teſtacei generis Purpuræ, Buccinæ, Spondyli & his affines:
itemque Cruſtacei generis Paguri, Locuſtæ, Aſtaci, Cancri & id genus.
Præſtant quoque cùm ſunt grauidæ, quod latè in Locuſtis & reliquis eiuſmodi patet. Con
,, firmatque idem [c] Ariſtoteles cùm ait: Generis exanguis Mollia & Cruſtata optima ſunt [c] *De gen. 1. cap. 19.*
,, cùm vtero gerunt. Quod enim ſanguine carent nec pinguedo in ijs conſiſtit, hinc propor-
C tionale pinguedinis ſecernitur in ſeminale excrementum. Ex his itaque cognoſcere licet
,, ea ad cibum eligenda eſſe, quæ ſunt pinguia plenaque humore & ſuccoſa: talia autem ſunt
,, in plenilunio tempore verno & autumnali, & cùm ſint prægnantia. Diocles Charyſtius
apud [d] Athenæum ſcribit, Squillas, Cancros, Locuſtas, Aſtacos grati ſaporis eſſe, vrinamq; [d] *Lib. 3.*
mouere. Sunt tamen dura carne. Vnde Mneſitheus Athenienſis in libro de edulijs, Locu-
ſtarum, inquit, Cancrorum, Squillarum, & huiuſmodi reliquorum difficilis eſt coctio, atq;
adeo laborioſior multò, quàm cæterorum piſcium. Difficulter quoque corrumpuntur
quanquam non leuiter alant. Quocirca præparatione ſua & coctione egent. Mneſitheus
elixa magis laudat quàm aſſa. Horum bona pars viua cum tegumento ſuo feruenti aquæ
inijcitur ad coquendum elixandumuè, vbertim affatimq; feruere ſinitur & dum bullit, de-
ſpumatur. Quidam in aqua & oleo elixant, hiſque vinum addunt. Sed melius aceti modi-
cum loco vini aquæ ſimplici inditur. Sic enim cortex omnium magis ac citius rubicundo
colore perfundetur: quod ſignum eſſe ſolet, iam ſuſque deque elixa eſſe. Aptè dehinc ex be
,, ne piperato ſalitoque aceto comedentur. Cocta, inquit [e] Galenus, Malacoſtraca in aqua [e] *De alim. fac. 3. c. 34.*
,, potulenta firmi ſunt alimenti, cùm autem in ſe ſuccum ſalſum contineant, ſi in eadem co-
D quantur, eum amittunt ac deponunt, aluumq; propterea ſiſtunt. Idem ſuadet Malacoſtrata
vitanda eſſe eis, qui attenuante diæta vti volunt, ob carnis duritiem, & lentum ac pituito-
ſum eorum humorem. Iam verò conferre omnia ad canis rabidi morſus, tabidis prodeſſe, [f] *Li. de vict. atten.*
feruidos aduſtosq; humores refrigerare ac diluere [f] Leuinus Lemnius tradit. [g] Cardanus
author eſt lapides intra corticem & carnem Malacoſtracorum contineri ex excrementis [g] *Lib. 3. de occult. nat.*
genitos, eos cum cruſta decidere non ſimul, ſed paulò pòſt, & ob id qui lapides hos quæ-
runt, maximos in his quærere, quæ cruſtam veterem exuerunt. Ex quibus facile eſt conij- [h] *Li. 7. c. 37.*
cere hos lapides alicuius eſſe vſus; cuius autem ſit, me latet nec ille id addidit, forte eādem
habebunt facultatem quàm lapides in Cancris reperti, de quibus poſtea.

DE LOCVSTA: Cap. II. E

[a] *Hiſtor. 4. cap. 2.*

CRVSTA inte*c*torum, inquit, [a] Ariſtoteles, primum genus Locuſta eſt: proximum, quem Gammarum vocant. Quo loco fortè aliquis dubitet cur Gammaro, quem ἀϛακὸν vocat, præferat Locuſtam. Mihi quidem in præſentia nulla alia occurrit ratio, quàm mirabilis Locuſtæ corporis conformatio & ingenioſa fabrica, quamuis alioqui Gãmarus maiora habeat brachia biſulcis dentata forcipibus, atque ideo robore longè præcellat Locuſtæ. Cernis ne vt cornua hæc vibret ad viam tutò capeſcendam, & ad pugnam aggrediendam ſine hoſtis metu? Cernis ne aculeos? magnam item illam in dorſo & capte aſperitatẽ, qua & propulſat iniurias & bellum infert? articulorum vincula, & tabellarum nexus, vnde non tam milites loricas ſuas inuenerunt, quàm vel Mauors ipſe ille Homericus magis ad bellum, quàm noſtra hæc Locuſta, inſtructa arma obtinuit? Præterea non minus feſtiuè quàm eleganter dicebat in Locuſta cùm integra apponitur in menſis, tria eſſe commoda, Dorion quidam tibicen apud Athenæum διατριβὴν, καὶ εὐωχίαν, καὶ θεωρίαν, id eſt, exercitationem, quæ fit animi gratia & conſumendi tempus, edulium, & contemplationem. Nam F in frangendis pedibus, thorace diuellendo, caudaq; detrahenda, manus oculiq; exercentur; dein cibus eſt gratus conuiuis: ac poſtremò mirabilis eius fabrica conſideratur. Habes igitur cur primum Locuſtæ locum tribuerimus.

ÆQVIVOCA.

DE Locuſta inſecto, quod ἀκρίδα Græci dicunt, item de Locuſta vocata venefica famoſa & Neroni cariſſima; multa in noſtro opere de inſectis diximus, & hîc non repetimus. Iam verò apud Ariſtotelem Carabus etiam Inſectum vocatur in lignis naſcens aridis, de quo inter Scarabæorum genera vide in eadem de Inſectis hiſtoria, Gaza modò taurum, modò fullonẽ vertit. Vnde Heſychius καράβους dici tradit τὰ ἐν τοῖς ξηροῖς ξύλοις σκωλήκια, in arentibus lignis naſcentes vermiculos. Macedonibus quoque τὴν πύλην id eſt, portam vocari κάραβιν inuenio. Et Callimedon rhetor Carabi cognomen obtinuit, quòd Locuſtis admodum dilectaretur, vti poſtea dicetur pluribus. Vixit is tempore Demoſthenis, inter opſophagos præcipuus: meminit eius Plutarchus in vita Demoſthenis & [a] Athenæus, qui ipsũ G vocat φιλίχθυν & διάϛροφον τοὺς ὀφθαλμοὺς, id eſt auidum piſcium & diſtortis atq; limis oculis, ſtrabũ vt interpretatur Dalechãpius. Nam citat Athenæus hos Timoclis verſus ex Curioſo ——Εἶθ' ὁ καλλιμέδων ἄφνω

Carab.* ob ſophagus.

[a] *Lib. 7.*

Ὁ Κάραβος προσῆλθεν ἐμβλέπων δέ μοι.
Ὡς δ' ᾤμην ἐδόκει πρὸς ἕτερον ἄνθρωπόν τινα
Ἐλάλει συνιεὶς δ' γ' οὐδὲν εἰκότως ἐγὼ
Ὧν ἔλεγεν ἐπένευον διακενῆς
Τῷ δ' ἄρα βλέπουσι χωρὶς καὶ δοκοῦσι αἱ κόραι.

Vertit Iacobus Dalechampius.

Deinde Callimedon Carabus
Repente proceſſit, ac me reſpiciens
Vt quidem videbatur, alterum quendam hominem
Alloquebatur: ego verò vt par eſt, nihil cum intelligerem
Eorum quæ dicebat, loquenti annuebam inaniter.
Huius alia certè, quàm apparet, pupillæ vident. H

Alexis in Phœdone ſeu Phædria eundem voracitatis taxat; item Eubulus in Conſeruatis:

Ἕτεροι δὲ θεοῖσι συμπεπλεγμένοι,
Μετὰ καράβου συνέασιν, ὅς μόνος βροτῶν
Δύναται καταπιεῖν ἐκ ζεόντων λοπαδίων,
Ἀθρους τεμαχίτας ὥστ' ἐνεῖναι μηδὲ ἕν.

Quod eſt, vt idem interpretatur Dalechampius:

Alÿ verò cum dÿs complicati
Familiares Carabo ſunt qui ſolus hominum
Deglutire poteſt è feruentibus patinis
Confertim ſalſamentorum pulpamenta, ſic vt nil edant cæteri.

Carabus caupo.

[b] *Lib. 3.*

Fuit & Sarambus quidam caupo Carabus cognomine celebris apud [b] Athenæum, qui optima vina parabat. Carabis verò nomen loci eſt teſte Suida; ſed fortè legendum, vt putat Zoo-

A tat Zoographus, Carambis. Nam Carambis Promõtorium eſt Paphlagoniæ authore Etymologo, dictum παρὰ τὸ κάρα καὶ τὸ βαίνειν; caput enim eius multũ in pelagus procedit.

SYNONYMA.

CARABVS modò pro Locuſta marina, modò pro Cammaris ſiue Aſtacis à veteribus accipitur. Nã Epicharmus in Hebes nuptijs apud [a] Athenæum, quem Archeſtratus Aſtacum, Carabum ideſt Locuſtam vocauit vt patet his verbis: Adſunt Colybdænæ, & Aſtaci, quibus parui pedes, longaq; brachia: Carabos nuncupant. Vnde Hermolaus apud [b] Pliniũ exiſtimauit diuerſum fortè eſſe Carabum à Locuſta, quòd cùm de Locuſtis ſcripſiſſet, de Carabis ſubinde ſic loquatur. Sed cùm verba Plinij, vt rectè annotat Maſſarius, mutuata eſſe cernantur ab Ariſtotele, atq; vbi Carabus in illo legitur, Locuſta conuerti à Plinio videatur, erunt ſanè Locuſta & Carabus eadem, non diuerſa. Nam quando Plinius paulò infrà, Cancrorum genera, inquit, Carabi, Aſtaci, Mææ &c. non diſtinxit
B Carabos à Locuſtis antea nominatis, ſed Cancrorum genera nobiliora indicauit. [c] Athenæus quoq; ceu diuerſa genera nominat Carabum, ideſt Locuſtam, Aſtacum ſeu Cammarum, & Carida hoc eſt Squillam. Κάραβος igitur animal hoc marinum Græcis dicitur, de quo nobis ſermo eſt. Etymologus & Varinus ſic appellatum putant, παρὰ τὸ τῇ κάρᾳ βαίνειν, quòd capite incedat, vel quòd capite ſit multum prominente: Cancrorum enim genus capite carere quodammodo videtur, quòd non à pectore diſtinguatur. Apud [d] Alexandrum Trallianum καραβὶς nihil aliud quàm κάραβος eſt: nominat enim λυκόυςας, & καραβίδας; vbi Iacobus Goupylus: Inducimus, inquit hæc verba, καὶ λυκόυςας, ſuſpicantes ab aliquo adſcripta, vt τῶν καραβίδων ſignificatio oſtenderetur. Nam & καραβίδες κάραβοι, à Latiuis Locuſtæ appellantur. Hæc ille. Sic Cammari, inquit Zoographus, & Cãmarides non differunt. Καραβίδες alioqui teſtibus Heſychio & Varino ſunt γρᾶες vetulæ apud Methymnæos. Poſſunt ſic appellari Locuſtæ à ſiccitate & ſcabritie teſtæ ſuæ, quam nimis exſiccatam (vt reliqua huius generis) veluti ſenectam exuunt. Et hinc ſanè ab aliquibus γραφιαῖοι, dicti, nimirum ab aculeis πρὸς τὸ γράφειν καὶ χαράττειν, id eſt ad ſcribendum & inſculpendum idoneis. Αἰγιλοῦρος, Carabus Heſychio & Varino: ita forſitan
C dictus, vt conijcit Zoographus, à caudæ motu, à quo ælurus, id eſt felis, alio nomine ægilurus dictus videtur ijſdem etiam καβάρως, & Κηραφὶς Carabum ſignificant. Inter recentiores quidam non ſine errore Locuſtas marinas ἀκρίδας dici putant; cùm ἀκρίδες inſecta ſint, quæ Locuſtæ Latinis nuncupantur. Biſas (aliâs Viſas) Pagurus eſt marinus, inquit Kiranides, qui & Carabus dicitur, à ſimilitudine viſalon, id eſt tegularum rubearum. Trallianus ἐπι βισάλων ὀπτηθῆσαι in capite de dyſenteria hepatica dixit: vbi Goupolus inquit: Vir quidam Cretenſis doctiſſimus nos docuit hac voce ſignificari à vulgò Græciæ carbones incenſos, ad aſſandos piſces cõparatos. Ariſtophanis Scholiaſtes παγούρους τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους exponit. Locuſta, inquit [e] Iſidorus, quòd pedibus ſit longis veluti haſta. Vnde & eam Græci tam maritimam, quàm terreſtrem Aſtagona vocant. In Italia hodie Lagouſta & Alaguſta in Liguria vocatur: alibi quoq; Lanchrina. Langouſta Maſſilię: in Hiſpania Loguſta. Belgio Stuercrabbe: Anglia à Lopſter. Eliota Anglus diuerſis locis Aſtacum, Locuſtam & Leonem interpretatur à Lopſter. Germanicè, inquit Zoographus, circumſcribemus, ein Merkrebs, oder humer art.

Marginal notes: [a] Lib. 3. — [b] Lib. 9. Carabũ eũdem eſſe cum Locuſta. — [c] Lib. 3. — Carabi etymum. — [d] Lib. 7. Carabis. — Aegilurus. — Biſas. Viſas. — [e] Lib. 12. Locuſtę etymum.

D

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

LOCVSTAE, inquit [a] Plinius, Cruſta fragili muniuntur in eo genere, quod caret ſanguine, nec aliorum Cruſtatorum meminit. Vti etiam [b] vbi aquatilia tegumento, quo muniuntur, diſtinguit, cruſtis ait Locuſtas eſſe intectas. Quod modò ad formam penitet, Locuſta marina, teſte Pierio Valeriano Gammari fluuiatilis ſimilitudinem habet, longè tamen maior eſt atq; vaſtior, & albicantior, cùm Gãmari ſubnigricent: quanquã nigricantes admodum Locuſtę in Liguſtico mari cõſpiciãtur. Frõtẽ ſupra oculos anguſtiorẽ quã Gãmaro eſſe docet [c] Ariſtoteles, faciemq; latiorem, ac pectus anguſtius, totumq; corpus durius, & minus car-

Marginal notes: [a] Li. 9. c. 30. — [b] Li. 9. c. 12. — Locuſta q̃d differat ab Aſtaco. — [c] Hiſt. 4. c. 2.

noſum, diſterreq; ibidem dixerat brachijs, quæ denticulatis forcipibus Gãmarus proten- E
dit: atque etiam quibuſdam alijs diſcriminibus, quanquam non magnis: Hinc Bellonius:
Locuſta, inquit, ſiue Carabus & Vrſa tam maior quàm minor, nullos habent forcipes: quo
nomine ab Aſtaco maximè differunt. Quem omnes hactenus ſecuti, chelas Locuſtis adi-
munt. Sed non ità intelligendus eſt philoſophus, vt forcipes Locuſtæ neget, ſed quòd
tam magnos non habeat, vt Aſtacus: nam forcipes habere non vnico in loco ſcripſit, vt vbi
[d] De par. 4. cap. 8. [d] ait: Genus Cancrarium & Locuſtarium ſimilia inter ſe ſunt, eo quòd vtrumque brachia
forcipibus denticulatis habeat. Et [e] alibi: Pedes, inquit, Locuſtis vtroque ex genere quini
A Cancro quid differat. vltimis annumeratis, qui in forcipem exeunt denticulatum. Quare & [f] Iulius Alexan-
drinus, dum ait, Locuſtæ, quæ καραβοι ſunt, chelæ denticulatæ tantùm, nimirum ex quin-
[e] Hiſtor. 4. cap. 2. que vtrinque pedibus: maiores illi vnico, non gemino, vt in forcipatis Aſtacorum chelis,
aculeo ſunt, eoque dentis in modum formato, rem acu minimè tetigit, & Philoſophi iam
[f] Lib. 14. ſalub. cap. vlt. allata verba nõ eſt aſſecutus. Verum quidem eſt, quòd chelas Carabi habeant eaſque di-
uerſas ab Aſtacorum chelis & non ita forcipatas, ſed vnico veluti dente munitas. Sed
quòd chelas in ſingulis pedibus eſſe dicit, id falſum: nec hoc dixit Philoſophus, plures dua
Chelarum vſus. bus enim habere non poſſunt, nec erat neceſſarium, cùm ijs tanquam manibus vtantur, F
quæ duę ſunt, nec plures in ijs animantibus, quæ manus habent, aut quid illis proportio-
ne reſpondens: Gillius duos Locuſtæ pedes forcipatos, alios dentatos facit. Reliquas nũc
differentias proſequamur. Carabus, inquit, Bellonius hirto (aſpero) ſunt corpore: Vrſa
verò, Aſtacus, Pagurus, Cicadaque læui, & quemadmodum Maia à Paguro, ſic Carabus
ab Aſtaco ipſa aſperitate diſſidet, tota enim anterioris corporis pars Carabi aculeis riget.
Hinc γραφιαίους dictas Locuſtas à Diphilo Siphinio putat Zographus, quanquam alij
ſic nuncupatas velint, ob coloris varietatem. Sed huius animalis aſperitatem teſtatur
quoque Tiberius Cæſar apud Suetonium. Is enim in paucis diebus quàm Capreas atti-
git, piſcatori qui ſibi ſecretum agenti, grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari
eodem piſce faciem iuſſit, territus, quòd is à tergo inſulæ per aſpera & deuia erepſiſſet ad
Vt à cancro differat. ſe. Gratulanti inter pœnam quòd non Locuſtam, quam prægrandem ceperat, obtuliſſet:
Locuſtæ quoque lacerari os imperauit. Locuſtam & Cancrum inter ſe differre tradit [g]
[g] Hiſtor. 4. cap. 8. Ariſtoteles, quòd Locuſtæ caudam habeant, Cancri verò ea careant. Conueniunt au-
tem in denticulatis forcipibus, quos in dextra parte, eodem teſte, grandiores robuſtioreſq;
habent. Parte enim dextra efficaciora ſunt animalia omnia. Cur verò Locuſtis cauda ſit, G
[h] De partib. 4. c. 8. & non item Cancris, rationem hanc adfert [h] Ariſtoteles. Locuſtis enim, inquit, vt nanti- ,,
bus cauda vtilis eſt: natant enim cauda quaſi remo innitendo: at Cancris inutilis eſt quo- ,,
[i] Hi. 4. c. 2. niam vitam agere terrenam, cauernaſque ſubire ſolent. Hæc ille, [i] qui & ad natandum ,,
[k] Lib. 2. aquatil. c. 3. pinnas Locuſtæ in cauda quinas eſſe ſcripſit. [k] Quod repetens Bellonius, pinnas, inquit,
quinas habet in cauda, reliquum quoque caudæ corpus, quinis tabellis læuibus loricatur.
Author eſt Ariſtoteles cornua bina tam mari quàm fæminæ prælonga & aſpera ante ocu-
[l] Li. 9. c. 30. los eſſe, ijſque alia læuiora cornicula ſubiacere. Plinius tamen aſpera eſſe negat, [l] ſed pro-
pria rotunditate præpilata. Oppiano ea & Aeliano dicuntur κέντρα id eſt ſtimuli ſeu acu-
lei, quemadmodum chelæ, δολιχαὶ id eſt, longæ. Ariſtoteles κέρατα vocat, Plinius cornua,
nos antennas. Aelianus in dorſo eſſe ait. Indeque fortè Carabi νῶτα ὀξυβιλῆ cognomina-
Dentes. uit. Dentes præterea habent Locuſtacea primores binos maiuſculos, & gulam ante ven-
trem exiguam, in quo nonnulli quoque dentes ſunt, quoniam non ſatis erant ſuperiores
Cor. illi. Continent quoq; in eodem ventre humorem ſimilem muti. Cor earum ex nigro ru-
feſcere obſeruauit Bellonius. Mare autem cum excipiunt ore, id tranſmittunt ad ſuas brã-
Branchiæ. chias, (τὰ βραγχοειδῆ) quas ipſæ vt ait Ariſtoteles plures, quàm cætera cruſta intecta ob- H
Oculi. tinent. Sũt duris oculis, vt reliqua Cruſtacea eſſe diximus. Vnde apud Plautũ Menechmus
interrogatus, nũ ſolerent ſibi vnquã oculi duri fieri, reſpõdet nõ miuus facetè quàm verè.

Quid tu me Locuſtam cenſes eſſe homo ignauiſſime.

Niſi dicamus, hîc Locuſtam inſectum eſſe, quod pariter durioculum eſt. Eſt & meatus
[m] Hiſtor. 4. cap. 2. quidam ſecundum [m] Ariſtotelem à pectore pendens qui ad excrementi exitũ pertinet; fœ- ,,
minis pro vulua, maribus genitalis ſeminis receptaculum. Meatus hic iuxta cauum, inquit, ,,
carnis continetur, ita vt media caro interiaceat: inteſtinum enim deuexũ pertingit: meatus ,,
verò à cauo applicatur. Nec ſecus quam in quadrupedũ genere hæc habẽtur. Nulla maris ,,
meatum ac fæminæ differentia diſtinguit: quippe cũ vterq; tenuis ſit, & albidus, & humo- ,,
rẽ intra ſe continens pallentẽ: vterq; etiã pectore pendet. Ad quorũ omnium cõfirmatio- ,,
nem lubet breuiter ea quę Rondeletius in deſcriptione Locuſtæ exactius clariuſq; ſcripſit,
adiungere. Locuſta, inquit, duo habet cornua ante oculos magna, initio aſpera & aculeata

A deinde rotunditate præpilata, in exortu craſſiſſima, quæ paulatim magis ac magis ita gracileſcũt, vt tandẽ in tenuiſſimũ cirrũ deſinãt, in omnemq; partem pili inſtar flecti poſſint. Initio quaternis articulis diſtincta ſunt, vt cùm nullus ingruat metus meatu, cornibus ad latera porrectis, in pauore iiſdem erectis, obliquè in latera procedant. His alia duo cornua articulata, læuiora, minora, tenuiora ſubſunt: quibus piſciculos, vt opinor, allicit & venatur. Oculi cornei ſemper prominentes & exerti, in obliquum mobiles, aculeis acutiſſimis firmiſſimisq; vtrinque tanquam propugnaculis muniti. Oris lateribus additæ appendiculæ tanquam parui pedes ad tutelam. Dorſum aſperrimum eſt & aculeatum, velut è frõte aculeus magnus eminet. In lateribus branchias habet veluti è pilis coagmentatas; pedes plures quaternis: quia ſanguine carentia pluribus mouentur notis quàm quatuor, ſiue terrena ſint, vt Scolopendræ, multipedæ: ſiue aquatilia, vt Mollia & Cruſtata. Sunt igitur Locuſtis pedes vtrinque quini, annumeratis extremis chelis, quas Gaza modò forcipes denticulatos, modò brachia forcipata interpretatus eſt. Flectuntur omnium pedes in obliquum, chelæ verò introrſùm. Cauda læuis & ſine aculeis ex quinque tabellis contexta, in pinnas quinque deſinens, natandi cauſſa. ei quaſi remo Locuſta innititur, eſtq; in ea ſitum totius corporis robur, quod experieris ſi ea parte Locuſtam apprehendas: nam valida frequentiq; agitatione è manu elabitur, nec niſi corpore apprahenſam, vel è cornibus ſuſpenſam, retinere queas. Cætera omnia cùm ſint ex Ariſtotele ſuperiùs allata, libenter prætereo. Locuſtam quam hic appinximus, cùm omnibus notis, tum à veteribus, tum recentioribos traditis, optimè quadret, non opus eſt deſcribere. Saltem meminiſſe ac obſeruaſſe dorſi colorem, cuius nullus quod ſciam mentionem fecit, ſufficiat: hic enim medius eſt inter atrum & cæruleum, itemque chelarum, quas miror multos recentiores negaſſe, quum habeãt, vt Ariſtotelis authoritas, quam ſuprà ſcripſimus, & noſtra autopſia ſatis declarant. Sunt tamen exiguæ admodum, nec cum iis quas habent Aſtaci comparandæ: dẽs earum ſuperior triplo maior inferiore, vterq; caret intus tuberculis, & in fine acutus, quũ in Aſtaci chelis vterque dens ſit obtuſus. Non prætereunda ſunt Locuſtarũ genera, ſiquæ ſint ab authoribus tradita. Vrſam connumeraſſe Ariſtotelem Locuſtaceis probat [n] Iulius Cæſar Scaliger, quòd ei & Locuſtis idem tempus pariendi aſſignauerit. Idem proximum Locuſtæ genus facit Aſtacum, quòd illi multis ſit ſimilis. Diſsimillimam tamen ab Aſtaco Locuſtam ait, quòd nec forcipes vt ille habeat, totaque ſit horrida. Leonum brachia, authore [o] Plinio, cancris ſimilia ſunt, reliqua Locuſtæ. Et Aelianus: Marinus Leo cum Locuſta, inquit, ſimilitudinem habet, præterquam quòd maiori habitus tenuitate, & gracilitate eſt. Hac ratione quidam & hunc ad Locuſtas referunt. Et [p] Plinius Elephantum his verbis: Elephanti Locuſtarum generis nigri, pedibus quaternis, biſulcis; præterea brachia duo binis articulis ſingulisq; forcipibus denticulatis. Cæterùm Rondeletius & Bellonius melius Aſtacorum genus faciunt hunc Plinij Elephantum, vt & alia ſuperius cõmemorata. Paulus Iouius Leonem Plinij eſſe putat eum qui vulgò Cammarus dicitur, eundemq; Aſtacum Oppiani, quaſi verò huius poetæ ab aliorũ authorum Aſtaco ſit diuerſus. Idem etiam per Carabum putat Oppianum intelligere Leonem, qui Theodoro ſit Cammarus. Mihi Oppiani Carabus Locuſta eſt, de qua nunc agimus, quod etiam Zoographo placuit.

Cauda. — B — *Genera.* — [n] *Excrcit. 245. contra Card.* — C — [o] *L. 32. c. 11* — [p] *Lib. 32. c. 11.*

LOCVS.

D NON vno loco ſemper permanẽt Locuſtæ marinæ, ſed hinc inde vagantur prout cœli conſtitutio eſt: Nam litora potiùs, vt prodidit [a] Philoſophus, vernis hybernisq; temporibus expetunt. Conferuntq; ſe in altum æſtate, cùm aliàs calorem, aliàs frigus proſequantur. Vnde Plinius ait: Hyeme aprica litora ſectantur, æſtate in opaca gurgitum recedunt. & aliàs tradit Locuſtas viuere petroſis locis, Cancros mollibus. Et [b] Philoſophus aſperis, inquit, ſaxoſiſque locis proueniunt: Cumq; ibidem de Locuſtis ac Gammaris eſſet Locutus, ſubiungit neutrum genus limoſa amare: indeq; fieri vt Gammari apud Helleſpontum, & circa Thaſum gignantur; Locuſtæ circa Sigæum & Athon. Quæ omnia ex eo repetiit [c] Athenæus. Quanquam Aſtaci, inquit, [d] Bellonius, in Oceano multum ſint pupulares, Locuſtæ tamen in eo maris tractu, rariores eſſe ſolent. In Euripo mari teſte [e] Ariſtotele non generantur; in Indico verò quaterna cubita implent, vt author eſt [f] Plinius. Gonzaluus Ouiedus teſtatur inueniri etiam in Oceano Indiæ Occidentalis, ſed quàm ſint magni, non addit. Mare quod Cananoram circumfluit, plurimas alit. Nam arce eius inſulæ, vt

[a] *Hiſt. 5. c. 17.* — [b] *Hiſtor. 5. cap. 17.* — [c] *Lib. 3.* — [d] *Lib. 2. aquatil. c. 3.* — [e] *Hi. 5. c. 37* — [f] *Lib. 9. c. 3.*

A narrat [g] Iohannes Barus, cùm ei præeſſet Laurentius Britus, ab Indis obſeſſa, Hiſpaniſque ob extremam famem diuinum numem implorantibus, mare repentè intumuit, & cum vndis terram ſuperfluẽtibus magnam vim Locuſtarum euomuit, quibus famem illi pluſculis diebus non ſine miraculo ſolabantur. In mari Liguſtico Locuſtas nigricantes conſpexit Pierius Valerianus.

[g] *Lib. 1. de cad. 2. c. 5.*

VICTVS. ÆTAS.

PASCVNTVR, inquit [a] Ariſtoteles, venatu piſciculorum, circa ſua cubilia, quæ in alto lociſq; aſperis, cauernoſiſq; faciunt. Quidquid ceperint, ori admouent ſuo forcipe, vt Cancri, piſces maiores quoque euincunt eodem teſte: murænas & congros etiam maiores deuorare, ciboſque ore terere, (quod oſtendit oris conſtitutio, & gulæ anguſtia) obſeruauit [b] Bellonius: lutum & herbas comedere ſcribit Albertus. Locuſtis omnibus vita diuturnior data eſt teſte [c] Philoſopho.

[a] *Hiſt. 8. c. 2.*
[b] *Li. 2. aquatil. c. 3.*
Aetas.
[c] *Hi. 5. c. 17.*

B

CAPIENDI RATIO.

PISCATORES non ignari Locuſtas hyeme, ac vere circa litora verſari, æſtate verò in alto mari, oris litoralibus, atque alijs id genus indicijs conſectantur loca aſpera, & limoſa, quoties capturam in alto lubet exercere. [a] Tarentinus ad haſce capiendas ad aliquid alligat mormyrum, Purpuras decem cum oleo contundit, & muſci parum (καὶ βρύον τι μικρὸν Andreas Lacuna vertit, ex bryoque pauxillum madens) inſpuit, mox exponit in ſaxum & ſic capit.

[a] *Geopon. 20. 44.*

NATATIO, INGRESSVS.

NEGAT [a] Bellonius pedes anteriores, qui cæteris maiores ſunt, in natatu
C moueri, ſed pinnulis quas partim ſub cauda gerit, partim in extremo eiuſdem, tum quaternis reliquis pedibus natare aſſerit. Partes igitur quibus ad natandum vtuntur, ſunt pedes & cauda; quod etiam [b] Ariſtoteles dixit his verbis: Locuſtæ pedibus, non greſſus (vt Cancri) ſed natatus cauſſa ſubnituntur. Cancri nandi ſtudioſi non ſunt, quandoquidẽ ad natatũ cauda vſui eſt, illi autem à natatione abhorrent. Et alibi: Locuſtæ, inquit, ſuis caudis natant, celerrimeq; retrorſum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio. Plinius ait: Cetera in aquis natant, Locuſtæ reptantium modo fluitant: hoc eſt vt exponit Maſſarius: Cruſtata omnia in profundo natãt, exceptis Locuſtis, quæ anguium modo ſupernatant. Aliter ingrediuntur cùm ſunt in pauore, aliter cùm nihil formidant. Nam vt inquit [c] Ariſtoteles, incedit Locuſta natura ſua antè, cùm nihil metuit, demiſsis in latera cornibus: at vbi metuit, fugit retrò, longéq; ſua cornua porrigit: Verba Græca eius hæc ſunt, Βαδίζει δ' ἐκατὰ φύσιν μὲν εἰς τὸ πρόσθεν ὅταν ἄφοβος ᾖ, καταβάλλων τὰ κέρατα πλάγια. ὅταν δὲ φοβηθῇ, φεύγει ἀνάπαλιν, καὶ μακρὰν ἐξακοντίζει. VVotonus vertit, ſeſeq; longiùs eiaculatur. Sed videtur Zoographo ἐξακοντίζει referendũ ad κέρατα, vt Gaza quoq; fecit. [d] Plinius videtur vertiſſe: ſi nullus ingruat
D metus, recto meatu cornibus, quæ ſunt propria rotũditate præpilata, ad latera porrectis: iiſdem erectis in pauore, obliquè in latera procedunt: In hac re nõ conſentit [e] Aelianus cum Ariſtotele. Is enim: Locuſta, inquit, cùm nullius rei metu afficitur, tum anteuerſus progreditur, non prætenſis quidem, ſed obliquatis in late[ra] cornibus, (πλαγιάσας δεῦρο καὶ ἐκεῖσε τὰ κέρατα) vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. Sin fugit & retrocedit, tum penitus demittit & laxat ſua cornua; (παρῆκεν ἀυτὰ τελέος) & tanquam remis altiùs demiſsis ſcapham propellens, ſic ſeſe commouens, multum conficit itineris.

[a] *Lib. 2. aquatil. c. 3.*
[b] *Li. de com. animal. greſſu.*
[c] *Hiſt. lib. 8. cap. 2.*
[d] *Li. 9. c. 30.*
[e] *Lib. 9. de animal. c. 25.*

SEXVS.

E

SEXVS.

SEXVS quoq; diſcrimen ſatis manifeſtum eſt: Nam vt ait[a] Ariſtoteles, differt mas à Locuſta fœmina, quòd fęminæ primus pes duplex ſit, mari ſimplex. Pinnæ etiam parti ſupinæ annexæ, feminæ maiores, & quę collo proximæ ſunt, minores habentur. mari omnes ęquè minores, nec vſquam per diminutionem diſſimiles. Ad hæc mari in nouiſſimis cruribus, veluti calcaria maiuſcula prominent acuta, quę fœmina parua habet & læuiora. Addit præterea Rondeletius in caudę ſupina parte fęminam habere appendices duplices, pinnis ſimiles, ad contegenda & conſeruanda oua, mari autem has eſſe ſimplices & paruas. Sunt qui & magnitudine corporis diſtinguant, vt fęminæ maiores ſint, mares minores. Teſtatur quoq; [b] Ariſtoteles vuluam bifurcam eſſe fęminis.

[a] Hiſtor. 4. cap. 2.
[b] De gener. 3. cap. 8.

F

NATVRA. MORES.

LATENT[a] eodem teſtante circiter menſes quinq;. Et [b] Plinius inquit: Latent menſibus quinis, ſimiliter Cancri, qui eodem tempore occultantur. Dimicant, vt ait[c] Ariſtoteles, inter ſe more arietum cornibus, quæ extollentes vibranteſq; feriunt aduerſarium: ſed vniuerſæ etiã plærunq; tanquam gregis collegium viſuntur. [d] Plinius quoq; cornibus inquit inter ſe dimicare: at [e] Aelianus: Quod ſi, ait, Locuſtæ inter ſe pugnant, alij contra alios, ita erectis cornibus veniunt, vt in incurrentes arietes allidunt & conferunt frontes. Ad hanc earum bellicoſam naturam reſpiciens [f] Lucianus, inquit per iocum, occidentalem partem Tarichanes inhabitare, gentem oculis anguillinis, & facie Carabea bellatricem ac mordacem. Cur modo tam acriter inuicē bellent, his verbis tradidit Albertus: Gregatim & aciebus inſtructis pugnant cum alijs aciebus generis ſui pro paſcuis, vel fœtu, vel fęminis. Lædi non poſſe, niſi ſub cauda tradidit [g] Rondeletius.

[a] Hiſtor. 8. cap. 17.
[b] Li. 9. cap. 30.
[c] Hiſtor. 8. cap. 2.
[d] Lib. 9. cap. 30.
[e] De animal. lib. 9. cap. 25.
[f] Lib. 1. ver. hiſtor.
[g] Lib. 18. c. 2. de piſcib.

G

ANTIPATHIA.

NON conueniunt inter ſe Locuſtæ & Polypi. Euenit vſu, inquit [a] Philoſophus, vt Locuſtis Polypi ſuperiores ſint, & adeo vt ſi eiſdem in retibus ſenſerit Locuſta Polypum, præ metu moriatur. Quæ ſic [b] Plinius: Polypum in tantum Locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, omnino moriatur. Idem teſtatur [c] Aelianus, cùm ait: Tam vehementer Polypum Locuſta extimeſcit, vt ſi quando vno & eodem reti ambo capiantur, hæc continuò moriatur: [d] Alibi cauſam huius inteſtini odij hanc reddens: Locuſta, inquit, adeo inimicitias cum Polypo graues habet: quod hic cum illius brachia circumplexus fuerit, aculeis quos in dorſo inſitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipſam circumplicans, ſuffocat. Cuius ſanè rei haud inſcia Locuſta à Polypo ſummè refugit. Eadem tradidit [e] Plutarchus. Nam rationem red dens, cur ſibi Polypus à Muræna & congro metuat, ait: Ab his enim malè tractatur, neq; lædere viciſſim poteſt ob lubricitatem elabentes, ſicut rurſum Carabus, illis in complexum venientibus vincit: nam tenuitas non eſt aduerſus aſperitatem auxilio: Polypo autem acetabula intrudente perit. Quocirca nequeo ſatis mirari Horum Apollinem qui ſcribit à Locuſtis vinci Polypos. Conger etiam Locuſtam pauet, vt prodidit [f] Plinius. Et [g] Ariſtoteles: Congros, inquit, Locuſtæ conuincunt: nam elabi non queunt propter cruſtæ aſperitatem. De Polypi, murænæ, & Locuſtæ inimicitijs, hæc [h] Aelianus: Malum ingens & morbus agreſtis & inhumanus, inimicitia atq; odium inhærens, penituſq; inſitum: quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexpiabile atq; implacabile. Muræna cum Polypo capitali odio diſſidet. Polypus cum Locuſta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hoſtis eſt Locuſta atq; infeſtiſſima. Muræna Polypo brachia abſcindit, dentium firmitate: pòſt autem in eius ventrem ſubiens, his eum malis, quibus veriſimile eſt, afficit. Hæc enim è genere nantium eſt, ille verò ſerpentium more graditur. Quod ſi Polypus in ſaxorum colorem ſe H

vertat,

[a] Hiſtor. 8. cap. 2.
[b] Lib. 11. c. vlt.
[c] Lib. 10. c. 38.
[d] Lib. 9. de animal. cap. 25.
[e] Lib. de ſoler. animal.
[f] Lib. 9. cap. vlt.
[g] Hiſtor. 8. cap. 2.
[h] Lib. 1. de animal. cap. 23.

A vertat, nihil ei aſtutiæ hæ fallaces proſunt. Muræna enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò Polypus Locuſtas à ſe comprehenſas ſtrangularit, exugit carnes, atque earum ſuccum exhaurit, ac nimirum Locuſta cornibus erectis iracundia furens, in eum modum murænã mulieri iratæ ſimilem laceſcit. Hæc igitur aculeos, quibus hoſtis præmunita eſt, mordicùs tenet. Illa verò pedes acutos tanquam manus prætendens, vtrinque cuti inhærere fortiſſimè non intermittit. Muræna indignatur, ſeſeque huc & illuc verſat, & acutas teſtas amplectitur, quibus confixa remolleſcit & ſuccumbit: denique remiſſa iacet. Locuſta ex hoſte inſtituit prandium. Hæc Aelianus, vt opinor ex Halieuticis [i] Oppiani, in quibus hi leguntur verſus. [i] *Lib.2.*

> Ἔξοχα δ' ἀλλήλοισιν ἀνάρσιον ἔχθος ἔχουσιν
> Κάραβος αἰκτὴρ μύραινά τε Πολύποδές τε.
> Ἀλλήλους δ' ὀλέκουσιν ἀμοιβαίοισιν.

Vertit Lippius.

> *Polypus inſidijs & duris Aſtacus (carabus) armis*
> *Et murœna ferox inter ſe bella laceſcunt*
B *Et cædem alternant in prælia ſæua ruentes.*

COITVS. PARTVS.

DE coire Locuſtas marinas [a] Plinius: Ariſtoteles more quadrupedum retrò mingentium, ſcripſit: ſcilicet fœminam caudam ſupinam exponere, marem autem ſuam ſuperimponere & applicare. Coeunt autem verè iuxta terram, & quæ per coitum conceperunt oua, [b] eodem teſte, gerunt vtero tribus menſibus Maio, Iunio, Iulio; tum deinde ſub aluo in rugas deponunt, (deinde oua in appendicibus ſupinæ partis reponunt) quæ oua vermium more augentur. Quod idem de Mollibus etiam, ac de piſcibus ouiparis intelligitur: ouum enim omnium ita accreſcit. Fit igitur Locuſtarum ouum arenidum in partes octo diductum: ſingulis enim operimentis, ſingula quædam cartilaginea iunguntur, quibus oua adhærent: totumq; quaſi ſpecies vuæ conſiſtit: vnumquodq; enim illorum carti-
C lagineorum in plura ſcinditur quæ ſi diſcreueris, patent: ſin aſpicis tantùm, compoſitum quiddam apparet. Fiunt maxima, non quæ iuxta meatum, ſed quæ media ſita ſunt: minimaq; nouiſſima continentur. Magnitudo minimis, quanta granis ficuum eſt. Nec meatũ ipſum vlla contingunt, ſed per medium hærent: vtraq; enim ex parte, caudam dico, & aluum, bino maximè diſtinguitur interuallo: ſic enim operimenta quoque diſpoſita ſunt. Sed quoniam latera ipſa complecti ſatis non poſſint, addito extremo cuncta teguuntur, idq; velut operculum obturat. Videtur prorſus Locuſta cartilaginoſis illis particulis mãdare oua, cùm enititur, caudam adducens, & protinus comprimens, inflectenſque ſeſe parere. Cartilagineę verò illæ appendices per id tempus augentur, atque ouorum capaces redduntur. Partus enim in ijs recipitur, vt Sepiarum in ſarmentis, & qualibet colluuione collocatur. Locuſtæ ad hunc pariunt modum. Mox vbi ea ſui corporis parte intra diem maximè vigeſimum oua concoxerint, abigunt vniuerſa: conglomerataq; ita in idem, vt & foris congeſta appareant. Tum ex eo Locuſtæ proueniunt intra diem maximè decimum quintum: & ſępe minores quàm vt digiti magnitudinem expleant, capiuntur. Excludũt igitur oua ante Arcturum: abigunt iam concocta atque abſoluunt ab arcturo. Hæc omnia
D ſumma quadam diligentia ab Ariſtotile ſunt tradita. Qui etiam negat oua Locuſtarum maris ſemine, vt Mollium aſpergi, nec ſine ratione, ſic enim [c] alibi, inquit, Locuſtacei generis fęminæ apud ſe partum exponunt: quamobrem ampliores ipſæ, quàm mares habẽt tabellas, vt oua ſeruentur. Mollia foris reponunt, fœminis huius generis mares aſpergunt, quomodo ouis mares in genere piſcium: redduntur q; oua glutino cohærentia ad ſpeciem vuæ: At Locuſtaceis tale quid fieri nec viſum eſt neque ratione exigitur: conceptus enim eorum ſub fœmina continetur & cruſta intectus eſt. Plinius, Locuſtæ & reliqua, inquit, tenuioris cruſtæ ponunt oua ſuper oua, atque ita incubant, Locuſtæ etiam nuper natæ exuũt ſenectam more anguium, non aliter quàm parentes poſt partum.

[a] *Li.9.c.51.*
[b] *Hiſtor.5. cap.17.*
[c] *3.de gener. cap.8.*

DENO-

E

DENOMINATA.

KΑράβιον diminutiua vocula, eſt parua Locuſta, ſeu paruus Carabus. In vulgari tamen Lexico exponitur nauicula. Καραβοειδὴς, & Καραβώδης, Carabi ſeu Locuſtæ ſpeciem gerens, qui è Caraborum genere eſt. Gaza apud Ariſtotelem Καραβοειδῆ vertit Locuſtacea.

MORALIA.

Peccatores.

PER Locuſtas peccatores intelligi poſſunt: vt enim illę hyeme lædu ntur, contrà autumno vereq; ac multò magis plenilunio pingueſcunt: Ita hi dum proſperis fruuntur temporibus, luxuria diffluunt, & opulentia pingues fiunt: ſed ſub vitæ exitum, ob metum condemnationis perpetuæ, F gracileſcunt, læduntúrq; maximè. Et quemadmodum Locuſtę efferuntur ſuis cornibus, ita illi ſuperbia, ſed contrà cum tegmen corporis ſit admodum in Locuſtis fragile, ita & peccatores, cùm maximè ſuperbiunt, quàm occyſſimè ob corporis fragilitatem vel momento temporis extinguuntur. Sicut verò Locuſtis dentes in ventre, ita iiſdem, dum etiamnum florent, nulla eſt alia cogitatio quàm circa gulæ & ventris voluptates. Tales quoque dici poſſunt conuitiatores & inuidi, qui in cordis gremio, tanquam in ſtomacho dentes habent. quia de iam impreſſa in animis aliorum fama, quod poſſunt detrahunt maledicendo & mentiendo, neque felici aliorum fortuna acquieſcunt vnquam, ſed oportunum inueſtigant tempus, quo eam de bono ſtatu præcipitent.

Cōuitiatores & inuidi.

HIEROGLYPHICA.

Tyrannus in ciues.

AEGYPTII hominem municipij ſui longè principem, ſed tyrannica in ciues dominatione vtentem notare ſi vellent, Polypum & Locuſtam depingebant: Si quidem Locuſtæ, vt ait Horus, in Polypos exercent vires G eoſque vincunt. Quamuis Ariſtoteles, vt dictum eſt, à Polypis Locuſtas vinci ſcribat. Apud [a] Pierium Valerianum popularis ſeditionis hominem ſtudioſum ſignificare qui volunt, Locuſtas duas marinas ſeſe inuicem incurſantes pingunt. Videre enim eſt ſæpe vniuerſas, tanquam gregis collegium celebrare, dimicare interim inter ſe cornibus arietum modo, ac mutua flagellatione inuicem ſæuire: & genuinum eſt, inquit, Pindarus iunicem inuidere.

[a] *Lib. 18. Hierogl.*

Papularis ſeditionis homo ſtudioſus.

EPITHETA.

LOCVSTAM vocat Oppianus αἴκτηρα ob difficilem eius acceſſum: τρηχὺν ob aſperum dorſum: πραιπνὸν ob motum celerem ac rapidum: deniq; ὀξυπυγέα, à caudæ forma, quæ in fine acuta eſt.

VSVS IN CIBO. H

CALLIMEDON fuit cognominatus Carabus, quòd hoc cibi genere impensè delectaretur. Itaque Alexis in Doride horum piſcium valde fuiſſe auidum tradit his verbis:

Piſcium mercatoribus decretum eſt
Vt aiunt æneam Callimedonti ſtatuam
Ponere diebus feſtis Panathæorum, quæ inter piſces alios
Dextra manu aſſam Locuſtam habeat.
Eſt enim illorum artis ſolus ſeruator,
Alij verò omnes damnum ac calamitas.

Machon

A Machon Comicus de Archephonte paraſito hæc ſcribit:

Κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ὁ παράσιτος Αρχεφῶν,
Υ῾πὸ Πτολεμαίου τοῦ βασίλεος, ἡνίκα
Κατέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον ἐκ της Αττικῆς
Ο῎ψου πετραίου παρατιθέντος ποικίλου
Επὶ τραπέζης, καραβῶντε ἀληθινῶν
Επὶ πασιλοπάδος τ᾽ εἰσενεχθείσης ἁδρᾶς,
Εν ἧ τε μαχίσκοι τρεῖς ἐνῆσαν κώβιοι,
Οὓς κατεπλάγησαν πάντες οἱ κεκλημένοι,

Quos verſus ſic tranſtulit Iacobus Dalechampius:

Inuitatus ad cœnam paraſitus Archephon
A Ptolomeo rege cum
In Aegyptum nauigaſſet ex Attica,
Saxatili varioq; impoſito menſæ
Obſonio, admotis omnibus Locuſtis
B *Lapideis, allataq; patina confertiſſima,*
In qua gobiorum fruſta fuere tria,
Viſa non ſine ſtupore conuiuis omnibus.

Hîc Dalechampius annotat per lapideas Locuſtas intelligi grandes, quarum teſtæ ob ſenium ſaxea ſunt duritie. Locuſtas, inquit[a] Athenęus, magno ſtudio conquiſitas in cibo ac pretio fuiſſe, multis locis citatis è comicorum fabulis citare licet. Sufficiet tamen in præſentia Ariſtophanes, qui in Theſmophoria Zuſis ait. [a] *Lib. 3.*

An piſcis quis emptus eſt? an Sepiola?
An Squilla quæpiam lata? an Polypus?
An mugil noſtis? an Orphus? an Squalus? an Loligines?
B. Non per Iouem. A. Raiane? B. Nec ſanè hæc inquam.
A. Vuluane? aut pulmo, aut iecur apri?
Num faui? num porcæ ſumen?
Num anguilla parua, num Locuſta magna
Cuius eſu mulieribus defeſſis auxiliemini?

C Eliguntur grauidæ tempore plenilunij. Præferuntur in Italia ab Octobri vſq; ad Aprilem. Præferuntur etiam maximę, quales Antiphanes apud Athenæum inter alios cibos nominauit. Capiuntur tales in mari Indico, & circa Aphricæ quoddam littus loco petroſo, vt ſcribit[b] Syneſius. Laudantur & à Phyllio ſiue Phrynicho, ſiue Ariſtophane in Vrbibus. [b] *In epiſtol.*

Πολυπόδιον, σηπιδάριον, κάραβον, ἄσακον, ὄστρια, χήμας,
Λεπάδας, σωλῆνας, μῦς, πίννας, κτένας, ἐκ Μηθύμνης, id eſt,
Polypodium, Sepiolam, Carabum, Aſtacum, Oſtrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Muſculos, Pinnas, Pectines ex Methymna.

Anaxandrides apud Athenæum aſſatam Locuſtam eſſe ſcribit in conuiuio Cotys. Coquuntur etiam in aqua feruenti, ſed viuæ. Nam, vt inquit[c] Plinius, vnum hoc animalium genus, niſi viuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet callum. Bellonius conſulto quidem Locuſtas clibanis aliquando coxit, atq; hoc pacto ſapidiores eſſe adinuenit, quàm quum inferbuiſſent. Nam quouis modo aliter coctæ, mutim (id autem eſſe putant piſcis ſtercus) expuunt: cùm tamen ea mutis totius piſcis pars ſapidior ſit: reliquę enim pulpæ duriores ſunt, hæc verò fluida & mollis: vnde vulgare illud dictum apud Prouinciales: *De la Languſta meglior la merda, que la gruſta.* Noſtri, ait[d] Rondeletius, ore & ano diligenter ſtupa obturatis, ne ſuccus interior effluat, in furno aſſant, alij in feruente aqua elixant, alij cruſta ſpoliatas in fruſta diuidunt, aromatis, aceto condientes, apijq; folijs aſperſis. Apud nos verò non aliter coquuntur quàm Aſtaci, quos Leones vocant. Extant hæ conditurę apud[e] Apitium: In Locuſta, inquit, & Cappari piſcibus conditaneis cæpam Pallacanam conciſam indurabis, teres piper, liguſticum, careum, cuminum, careotam, mel, acetum, vinum, liquamen, oleum, defrutum, hoc ius adijcito ſinapi in elixuris. Locuſtę pręparentur hoc modo. Aperiantur, vt aſſolet, cum teſta ſua, infundantur eis deinde piperatum & coriandratum, atq; ita in craticula aſſentur. Quum exſiccata fuerint, adijcies eis in crate magis magiſq;, donec ritè aſſentur. Locuſta verò elixa cum cuminato, rectè inferes piper, liguſticum, petroſelinum, mentham ſiccam, cumini pluſculum, mel, acetum, liquamen: ſi voles folium & malobathrum addes. Aliter: Eſitia de cauda Locuſtę ſic facies: Folium accipies, vuam prius demes & elixabis, deinde pulpam concides, & cum liquamine pipere & ouis

[c] *L. 9. c. 30.*
Coctura melior.
D
[d] *Lib. 18. de piſc. c. 3.*
[e] *Lib. 9. de re cul. c. 1.*

ouis eſitia formabis. Aliter: In Locuſtæ condimentum elixæ, piper, cuminum, ruta, mel, E
acetum, liquamē,& oleum aſſumitur. Aliter. In Locuſta piper, liguſticum, cuminum, mentham, rutam, nucleos, mel, acetum, liquamen,& vinum rectè adhibemus. Bartholomæus[f] Scappus præſtare ſcribit Locuſtam Aſtaco, carneq; eſſe teneriori; elixari addito ſale mox exemptam carnem & reliqua interiora, vt Cruſta illæſa maneat, lauari, ac deinde contundi, addi caſeum tritum, oua & herbas: quibus omnibus vnà commiſtis impleri Cruſtam, frigi deinde in oleo, aut butyro, ac poſtremò ex varijs ſaporibus ſiue intinctibus & aromatibus facto iuſculo ſeruari in lancibus ad vſum. Plus carnis Locuſtæ habent, quā Cancri, vt ait Diphilus Siphinius apud[g] Athenæum. Mneſitheus Athenienſis in libro de edulijs, quem citat idem Athenæus, Locuſtarum, inquit, Cancrorum, Squillarum, & huiuſmodi reliquorum, difficilis eſt coctio, atq; adeo laborioſior multò quàm cæterorum piſcium. Aſſari quàm elixari piſces illos magis conuenit. Simeon Sethus de Locuſtis tantummodo agens, difficulter concoqui ſcribit, ſed admodum nutrire, & ſalſi humoris ſicciq; participes eſſe, & ſiquidem ſępius aqua dulci coquantur, ventrem cohinere. [h] Cornelius Celſus de Locuſta ſic loquitur: Minimè intus vitiatur. Vbi Guilhelmus Pantinus eius enarrator omnia quæ molli Cruſta integuntur per Locuſtám intelligi cupit, vt Gammaros, Cancros, Aſtacos, quæ duritie carnis quadam ſimiliter ac teſtacea conſtant. F

f Lib. 3. de re cul. cap. 175.
g Lib. 3.
h Lib. 2.

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

CONVENIVNT ſtomachicis authore[a] Galeno. Oſtracoderma, inquit[b] Alexander Trallianus, in cibo non admodum vtilia ſunt partibus circa thoracem vlceratis, & pus excreantibus: tamen cùm humor morbi cauſſa ſalſus & bilioſus fuerit, nihil abſurdi eſt præbere Pectunculos, Buccinas, Aſtacos, Locuſtas. Eaſdem præſcribit[c] Hippocrates puerperę, vt melius purgetur[d]. Idem in morbo, in quo ſtercus per os eijcitur, capitalibus partibus coctis vtendū ſuadet: & τὸ ὑγρὸν καράβου, Locuſtarū humorem, aluum mouere ac vrinam ciere ſcribit. Carabos & Aſtacos coctos eſitatos, eorumq; ius potum contra dorycnij venenum prodeſſe Dioſcorides tradit. Extat hæc confectio medicaminis miri aduerſum dyſenteriam apud Marcellum Empyricum: Teſtam Locuſtæ id eſt illam ſpinoſam vel aculeatam quę eſt iuxta caput, combures nitidè, & poſtea teres, vt in tenuiſſimum puluerem rediges: & ſic ei, qui ventris fluxu vel raſura laborabit, ex vino vetere, ſi non febricitabit; aut ſi inæqualis erit, ex calida aqua dabis; ita vt de ſingulis Locuſtis teſtas ſingulas integras exuſtas per triduum bibat. mirè ſanabitur. Author eſt Simeon Sethus teſtas earundem combuſtas ac potas cum vino meraco renes calculoſos expurgare, multumque arenoſi lotij educere. Apud[e] Oppianum Carabus eſca eſt cantharo piſci capiendo idonea. G

a Li. de cōp. med ſec. loca. d. c. 4.
b Lib. 7.
c L. de mor. mul.
d Lib. 3. de diæta.
Ad dyſenteriam.
e Lib. 3. Halieut.

DE ASTACO. CAP. III.

ÆQVIVOCA.

EX Cruſtatis proximum Locuſtæ genus eſt Aſtacus teſte[a] Ariſtotele. Multa hoc ipſum nomen ſignificata habet apud antiquos. Apud[b] Herodotū Aſtacus nomen viri, apud[c] Plinium regio Byzantiorum. [d] Nicephorus H
& alij locum in Bythinia ſtatuūt, qui Aſtacus dicitur, de quo Trebellius Pollio: Scythę, inquit, Bythiniam inuaſerant, ciuitatesq; deleuerant, deniq; Aſtacum, quæ poſtea Nicomedia dicta eſt, grauiter vaſtarunt. Teſtatur & Euſebius Aſtacum vrbem ampliatam, à Nicomede Bythiniæ rege Nicomediam appellatam. Apud Volaterranū verò Aſtacus vrbs eſt in ora Aſię minoris, ſinumq; cognominat Aſtacenſem, ab Aſtaco Neptuni & Olbiæ Nymphæ filio. Strabo eam vrbem in Chalcedonia ſtatuit, atq; à Megarenſibus & Athenienſibus conditam, his verbis teſtatur. Poſt Calcedonum ſequitur litus, quod Aſtacenus ſinus appellatur, qui Propontidis pars eſt. In eo condita eſt Nicomedia, dicta à nomine regis cuiuſdam Bythini, qui eam condidit. Multi enim eodem nomine vocati fuerunt, quēadmodum Ptolemæi, propter prioris claritatem. In ipſo ſinu fuit vrbs Aſtacus, quam Megarenſes & Athenienſes

a Hiſ. 4. c. 2.
b Lib. 5.
c Li. 5. c. vlt.
d L. 7. c. 37. hiſt. eccleſ.

condi-

A condidere,& poſtea Dædalſus, à qua ſinus nominatus eſt. Deinde à Lyſimacho diruta, habitatores eius Nicomediam à Nicomediæ conditore tranſlati ſunt. Aqud Pollucem ἀςακὸς aurium ſiue auricularum pars caua nominatur. Aſtacus nomen pueri Calphurnio in Eclogis. Cammarum (cammoron habet Dioſcorides) aconitum vocauere teſte [c] Plinio, quòd ſit radice cammaro ſimili, hoc eſt Aſtaco, vt quidam volunt. Colora Latinè, Cammarus Calepino: qui ex [f] Apitio hęc verba recitat: Vel Cammarum defrutum mittas, quod Romani coloram vocant. [c] *L.27.c.3.* Colora. [f] *Lib.2.*

SYNONYMA.

EPICHARMVS in Hebes nuptijs, quem Archeſtratus Aſtacum dixit, Carabum id eſt Locuſtam eſſe declarat his verbis apud [a] Athenæum: Aſtacus. Carabus. [a] *Lib.3.*

Adſunt Colybdænæ, & Aſtaci quibus parui pedes,
Longaq; brachia, Carabos nuncupant.

B Eſt tamen, vt ſubdit Atheneus, ſuum peculiareq; genus Carabis, id eſt Locuſtis, Aſtacis, Caridibus ideſt Squillis. Eodem authore Attici Aſtacum per o proferunt Oſtacum dicentes, quemadmodum & Oſtaphidas pro Aſtaphidas. Epicharmus in mari, & terra, inquit: Oſtacus.

Κόςαχοι γαμψώνυχοι, vertit Dalechampius:
Et curuis vnguibus Oſtaci.

Aſtacorum vno in loco tantùm meminit [b] Plinius, vbi inter Cancrorum genera eos numerat. Quocirca Gaza cùm non ſciret quid apud Latinos vocaretur Aſtacus, vulgi nomen ſecutus Gammarum tranſtulit, vt notat Rondeletius, quamuis Gammari vocabulum antiquum eſſe non ignoret, citans hoc Martialis: [b] *Li.9.c.31.*

Concolor in noſtra Gammare lance rubes.

[c] Plinius: Aconitum, inquit, radicem habet modicam, Cammaro ſimilem marino, quare quidam Cammaron appellauere. Vbi Franciſcus Maſſarius Plinium Cammari nomine Aſtacum intellexiſſe putat. Zoographus Squillam, cùm Theophraſtus radicem aconiti eſſe ſcribat, tùm ſpecie, tùm colore ſimilem καρίδι, ideſt Squillæ, ſic enim legit, non καρύα, C vt Gaza, qui nuci tranſtulit: neq; σκαρίδι, vt Marcellus Virgilius, qui tamen rectè marinæ Squillæ conuertit. Dioſcorides aconiti genus alterum radices ait habere, ὥσπερ πλεκτάνας, καρίδων μελαίνας, id eſt, vt cirros Squillarum nigras. Auget hanc eius opinionem Athenæus, qui Squillarum ſpecies ſic dictas fuiſſe veteribus [d] Romanis his verbis tradit. Κάμμαροι, Cammari, Epicharmus in Hebes nuptijs: [c] *L.27.c.3.* Aconiti radix qualis. [d] *Lib.7.*

Præterea bocæ, ſmarides, aphyæ, Cammari.

Horum etiam Sophron meminit in mulieribus mimis. Eſt autem Squillarum ſpecies, & ita à Romanis vocantur. [e] Euſtathius in hoc Athenæi loco legit κάμμοροι, ſic enim ſcribit. Κάμμορος fato ſuo, vel morte infœlix, & miſer homo. Significat autem hæc vox aliquando etiam Squillas, teſte Athenæo, his verbis. Κάμμοροι καίτι (lege ἐςὶ) γένος καρίδων ὑπὸ Ῥωμαίων οὕτω καλούμενον. Et fortè (inquit idem Euſtathius) vulgus inde corrupto nomine καβούρους dixit. Nos quidem Cammarum antiquorum Aſtacorum genus eſſe, quod alij Squillam fluuiatilem hodie nuncupant, poſteà probabimus. Dicuntur Ἄςακοι ex ſententia Rondeletij, quaſi ἄςακτοι, id eſt non deſtillantes, ſed abundè fluentes: quòd tubercula plurima, tùm alba, tùm purpurea guttarum, ſiue lachrimarũ ſpecie forcipibus inſperſa habeant. Itaq; author Gloſſarij non bene καρίδες interpretatur Cammaros. Quidam D Aſtacum Ariſtotelis Elephantum dici putant apud Plinium. Vulgò in Italia dicitur Gammaro, & Cambaro, & peculiariter is, de quo hoc capite in primis agemus, Gãmaro di mare. Venetus hunc Aſtaſe, corrupto quaſi nomine ab Aſtaco, nominat. Galli, & Normanni Hormar. Illyrici Larantola, Mompelienſes Langrous. Gillius Maſſilienſes, ait, & Leonem & Aſtacũ, ex Plinio diuerſos piſces, vno eodemq; nomine Ligombaudos nominant: Idem Aſtacum, inquit, Græci & qui accolunt Adriaticum ſinum etiam hac ætate ſic vocant. Eadem his verbis Bellonius. Aſtacum Maſſilienſes, vn Ligumbault, Genuenſes Lombardo vocant. Quin etiam Græcum vulgus antiquam Aſtaci appellationẽ adhuc retinuit. Conſtantinopolitani Liczuda, vel Lichuda appellant. Hiſpanicè Cammaron dicitur. Germanicè Humer. Polonicè Kakmorski. Hungaricè Rack. Anglicè à Creuyſe of theſea. Nam Lopſter Anglorum Locuſta eſt, vt ſcribit Zoographus, non Aſtacus: quanquam Eliota diuerſis locis, Aſtacum, Locuſtam & Leonem interpretatur à Lopſter. Quidam apud Anglos

Aſtacum Crabbe fiſhe appellari ſcribunt. Sed hoc nomen nimis generale cùm ſit, potiùs omnibus Cruſtaceis conuenire cenſeo. Crabbe enim Cruſtata omnia apud Belgas, Germanos, Anglos, vt ab earum linguarum peritis accepi, dicuntur, priuatim tamen Cancer. E

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

PLVRA ſunt Aſtacorum genera. Differunt magnitudine & loco. Ab ea alia minora, alia maiora, ab hoc quædam marina dicuntur, quædam fluuiatilia: quæ duo tantùm inuenio. Marinorum autem tria nouimus: maximũ; quod quibuſdã Leo eſt, & Elephantus Plinij: minimũ, & quod mediã inter vtrumq; magnitudinẽ habet, generis ſui nomine inſignitum, & cuius hanc deſcriptionem nobis tradidit [a] Ariſtoteles.

[a] *Hiſt. 4. c. 2.*

Aſtaci cõmunis deſcriptio. Color. Pedes.

Differt Gammarus à Locuſta brachijs, quæ denticulatis forcipibus protendit: atque etiam quibuſdam alijs diſcriminibus, quanquam non multis. F Et paulò pòſt: Gammaro, inquit, color, quod ex toto dixerim, nitet: nigriſq; maculis diſperſis euariat. Pedes inferiores ad grandes vſq; diſpoſiti octo, tum grandes ipſi longè maiores, extremaq; parte latiores, quàm Locuſtæ habentur: ſed non ſpecie eadem, dexter enim ſuum extremum latum & oblongum, & tenue habet: ſiniſter craſſum & rotundum. Vterque tamen ſciſſus in extremo, perinde vt maxilla tam infrà, quàm ſuprà dentatus eſt. Verùm dexter puſillos ſerratoſq; dentes continet omnes: Læuus primos ſerratos, intimos velut maxillares, ſcilicet parte inferiore quatuor, & continuos: ſuperiore tres non continuos: vterque tamen partem mouet ſuperiorẽ, ad inferioremq; aſtringit. Blæſus item vterque ſitu inferiore, tanquam nati ad capiendũ, premendumque. Duo ſupra eos grandes habentur: alij hirtiuſculi, paulò ab ore inferiores: mox branchię os circumdant, non ſine hirſutia frequentes, quas aſſiduè mouet. Flectit, atque in os adducit duos illos hirtiuſculos pedes. Surculi etiam graciles geruntur à pedibus, qui ori proximi habentur.

Dentes.

Dentes huic quoq; duo vt Locuſtæ; ſupra quos cornua breuiora, tenuioraque, quàm Locuſtæ. Quatuor item alia adſunt cornua, ſpecie quidem duobus illis ſimilia, ſed tenuiora & breuiora. G

Oculi. Frons. Vt à Locuſta differat.

Super hæc oculi conſtituti ſunt parui, craſſiuſculi, non vt Locuſtæ maiuſculi. Frons quaſi quædam acuta & aſpera, ſupra oculos extat latior, quàm Locuſtæ. Denique facies acutior & pectus latius quàm Locuſtæ, totumq; corpus mollius, & carnoſius. Pedum autem octo numero pars ſciſſa in extremo bifurcatur: pars definit indiuiſa, quatuor enim bifurces ſunt, reliqui quatuor ſimplices ex toto pertendunt.

Collum.

Quod aũt collum appellant, quinq; partium foris eſt: & ſextum latius, illud ſitum loco nouiſſimo habetur, tabellis continuatum quinque, interiora verò in quibus fęminæ prius pariunt, quàm fœtum edant, hirtiuſcula quædam quatuor continentur, quibus ſingulis ſpinæ ſingulæ breues, arctæq; eminent ad exteriora.

Pectus.

Pectus corpuſq; totum læue eſt, non more Locuſtarum aculeatum, & aſperum; verùm in pedibus magnis aculeos partis exterioris maiores eſſe manifeſtum eſt.

Forcipes

Hactenus Philoſophus, qui rurſus ſubdit, alterutrum forcipem ſemper eſſe grandiorem, nec vnquam parem vtrumque viſum fuiſſe. Hoc & [b] alibi tradidit non ſine ratione his verbis: Gammari ſoli non certum, ſed alterutrum æquè, vt ſors tulerit, forcipem habent grandiorem, tam mares quàm fęminæ. Cauſſa cur forcipem habeant, quòd ex eo genere ſint, quod forcipem habet. Cur alterum grandiorem incertè; quòd non integrum ſui generis naturam tenet, ſed ita degenerat, vt quod ad aliud deſtinatum eſt, eo non eodem, ſed ad greſſum vtatur. H

[b] *De par. 4 cap. 8.*

Cardani error.

Aſtacum ſanè non nouit Cardanus dum eum ſine cauda depingit, cancrum conſtituens, cùm quid Cancer ſit ignoraſſe videatur. Nam, vt contra eum dicebat Scaliger, ſi Gammarum hoc eſt Aſtacũ vocat eum qui cauda caret, Cancrum dicet illud quod habet caudã. Cæterùm ad reliqua quæ ſuprà ex Ariſtotele attulimus, examinanda pergamus.

Deſcriptio ex Bellon.

Deſcriptionem hanc Aſtaci nobis exhibuit Bellonius, parum ab Ariſtotelis diuerſam; Aſtacus à Carabo non magnitudine tantùm (eſt enim ille grandior) ſed & ipſo etiam colore differt. Carabus enim tantummodò rubet, Aſtacus ex rubro fuluoq; liueſcit. Carabus blæſos atq; acuminatos anteriores pedes habet, Vrſæ marinæ modo, Aſtacus extentos & forcipibus dentatos, partemque mouentes ſuperiorem aſtringendo ad inferiorem. Cornua præterea ante oculos Aſtacus gemina habet, ſed paulò quàm Carabus minora: quibus eodem modo iter prætendit, intus concaua, ſub quibus alia quoque eodem numero minora latent ac tenuiora:

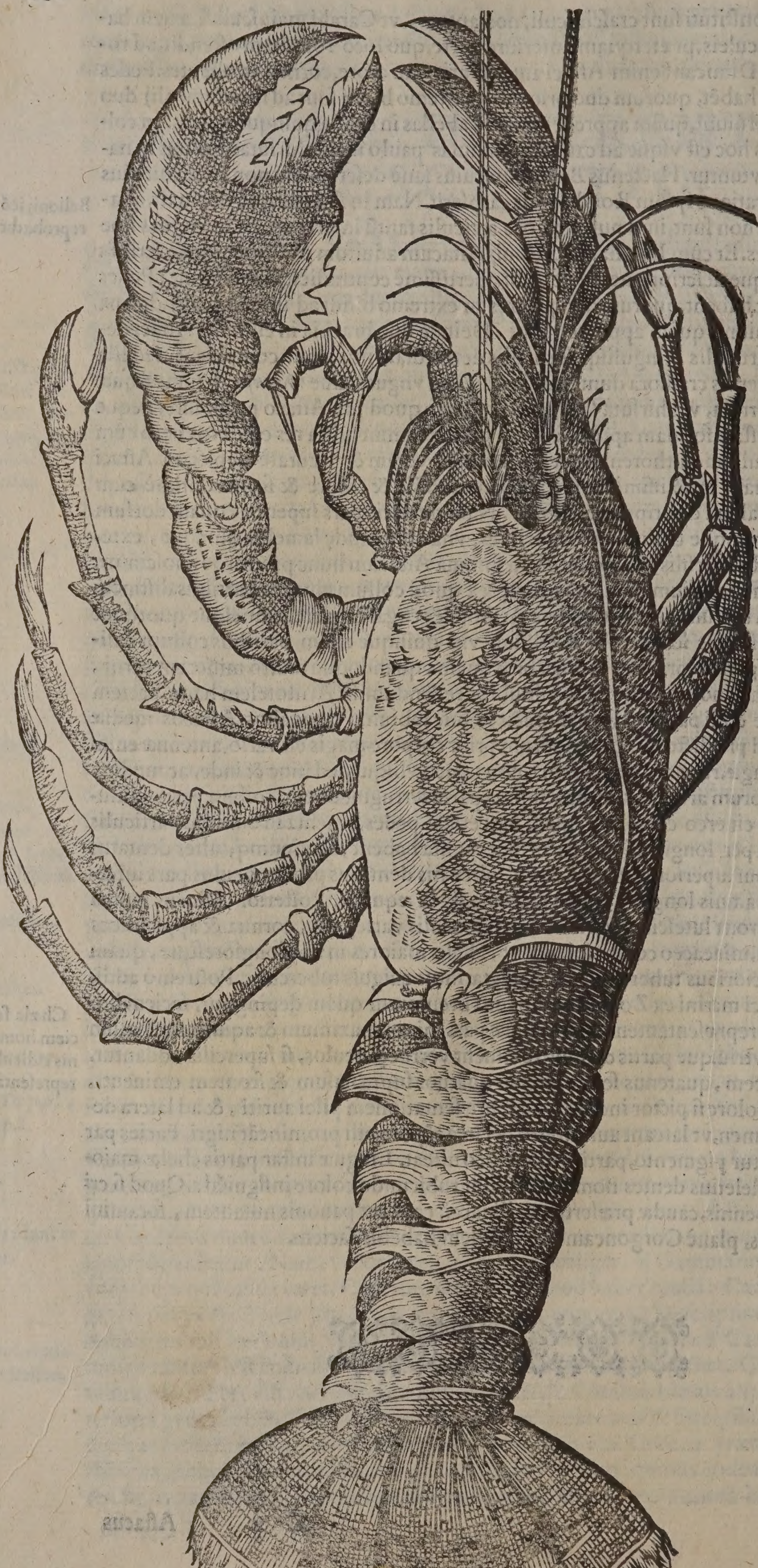
ſuper

A ſuper quæ oculi conſtituti ſunt craſciuſculi, non autem, vt Carabi maiuſculi. Læuem habent coſtam ſine aculeis, præterquam anteriore parte, quo loco roſtratam oſtendit, ad robur in certamine. Dimicant enim Aſtaci inter ſe arietum more, cornua attollentes. Pedes vtrinque quatuor habẽt, quorum duo priores in extremo bifidi ſunt ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quàm apprehenſioni. Tabellas in cauda quinque videas. In collo autem deinceps hoc eſt vſque ad caudam pinnulas paulò magis hirſutas, quibus in natando commode vtuntur. Hactenus Bellonius: cuius ſanè deſcriptioni non conuenit eius icon, vt non ſine ratione ipſum Rondeletius carpſerit. Nam in Aſtaco quẽ depinxit, quaterni pedes biſulſi non ſunt, imò nulli, ſed oẽs articulis tantũ intercepti, & in vngues ſiue πλῆκτρα deſinentes. Et cùm Elephantum Plinij Aſtacum adultum exiſtimet, vnam ſcribẽs eandemq; vtriuſque deſcriptionem eſſe, ſibi apertiſſimè contradicit, dum inquit: Pedes vtrinque quatuor habent, quorum duo priores in extremo bifidi ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quàm apprehenſioni. Deinde duo brachia in eiuſdem Aſtaci delineatione binis articulis, ſinguliſq; forficulis denticulata nuſquam comparent, ſed illa ſunt reliquis quaternis craſſiora duntaxat, in ſingulos vngues, ſiue πλῆκτρα deſinunt, quæ B altera parte vel ſerrata, vel hirſuta ſpectantur. Quare quod pro Aſtaco propoſuit, neque Locuſtæ neque Aſtaci formam aptè refert, ſed potius commentitia res eſt. Nos verò cùm videamus apud nullum authorem hactenus extitiſſe veram & accuratè depictam Aſtaci figuram, hanc quàm exactiſſimè depictam damus. Hic & colore & forma optimè cum Philoſophi ſuprà allata deſcriptione cõgruit. Nam thoracis pars ſuperior, quam dorſum lubet appellare, itemque colli partes ſuperiores, vnà cum caudę lamellis quinque, exterius nigris & liuidis maculis diſtinguntur. In ſumma Aſtacum hunc pro vero agnoſcimus. Sed ne cuipiam hoc dubium moueat, propterea quòd collum eius ſex partibus diſtinctũ depinximus, cùm tantùm quinque habere Ariſtoteles cogat credere, omneſque quotquot hactenus de Cruſtaceis ſcripſerunt doctiſſimi viri quinque etiam partibus collum delinearint; dicimus partem primam thoraci proximam, quandoque multò minorem cerni, quàm in hoc Aſtaco noſtro, ita vt proculdubio credendum ſit Ariſtotelem hanc partem non annumeraſſe colli partibus, ſed thoracis. Huic ſubiunxi duos alios Aſtacos mediæ magnitudinis, ſed prædicto minores; quorum prior corpore magis eſt vario, antennæ enim quæ ſatis ſunt longæ, rubent, item brachia, non tamen vbique, ſed hinc & inde, ac medius C præcipuè brachiorum articulus, thorax ſupina parte ferrugineus eſt, collum partim dilutè rubet, partim cinereo eſt colore, quali ſunt etiam pedes, brachia in omnibus articulis aſpera tubercula per longitudinem ex ordine poſita habent, forcipumq; alter dentatus vtraque parte tùm ſuperiore tùm inferiore, alter his dentibus priuatus cuius pars inferna & ſuperna quamuis longior, tamen recta magis & æqualis. Poſterior Aſtacus ſupina parte nigricat, prona luteſcit, lateribus nigris maculis variegatis, cornua & appendices quæ ori proſtant, mineaceo colore ſplendent, chelæ maiores in hoc longioreſque, quàm in priore, & paucioribus tuberculis, denticulatæ intus exiguis tuberculis. Poſtremò addidi Chelam Aſtaci marini ex Zoographo, paulò breuiorem quàm depingitur, faciem hominis ridiculam repræſentantem. Nam chelæ pars minor maximum & aquilinum naſum refert: & quæ in vtriuſque partis confinio eminent verrucę, oculos, ſi ſupercilia addantur. Superiorem partem, quatenus ſeu cornicula quatuor ſupra naſum & frontem eminent, cæruleo alioue colore ſi pictor inducat, ad repræſentationem pilei auriti, & ad latera deſcendentis ita tamen, vt lateant aures: retro & circa tẽpora pili promineãt nigri. Facies partim albo inducatur pigmento, partim roſeo fuco niteat. Linguæ inſtar partis chelæ maioD ris tubera (Rondeletius dentes nominat) fuerint rubicundo colore inſigniẽda. Quod ſi criſtam quoque è pennis, caudæ præſertim gallinacei, capi aut pauonis nutantem, foramini ſummo indideris, planè Gorgoneam & terribilem habebis faciem.

Bellonij icõ reprobatur

Chæla faciem hominis ridiculã repreſentãs

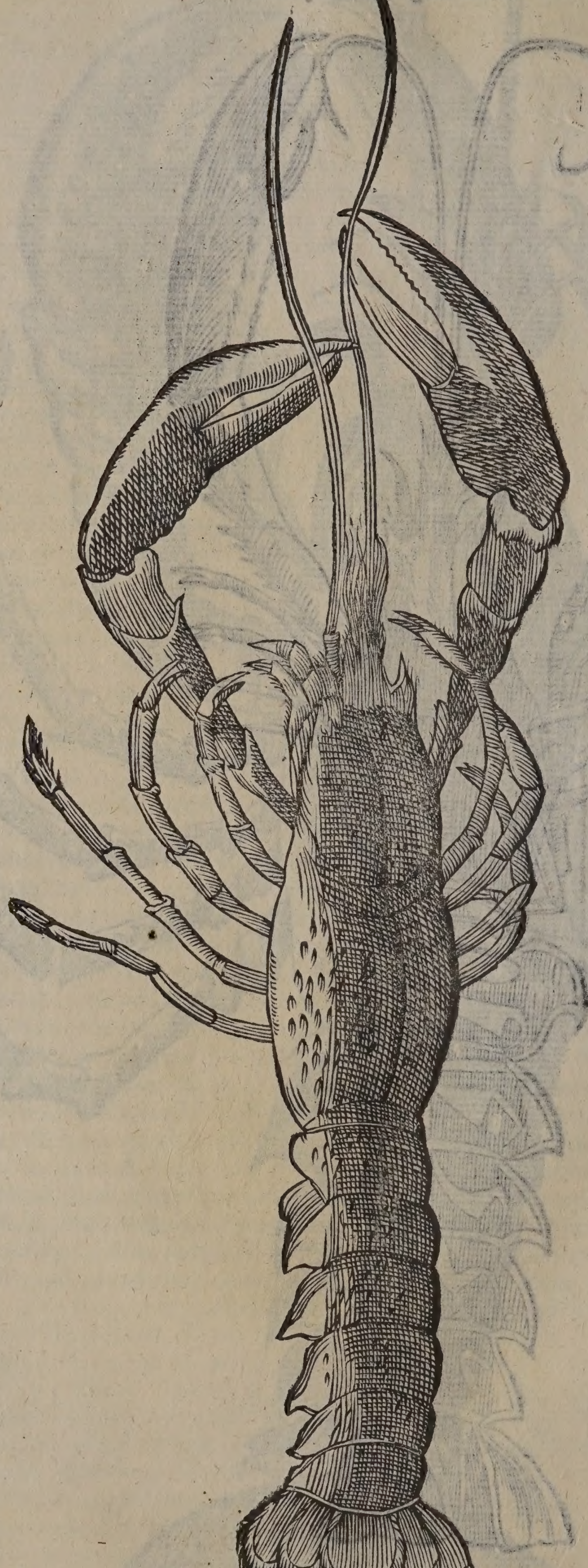
Aſtacus verus.

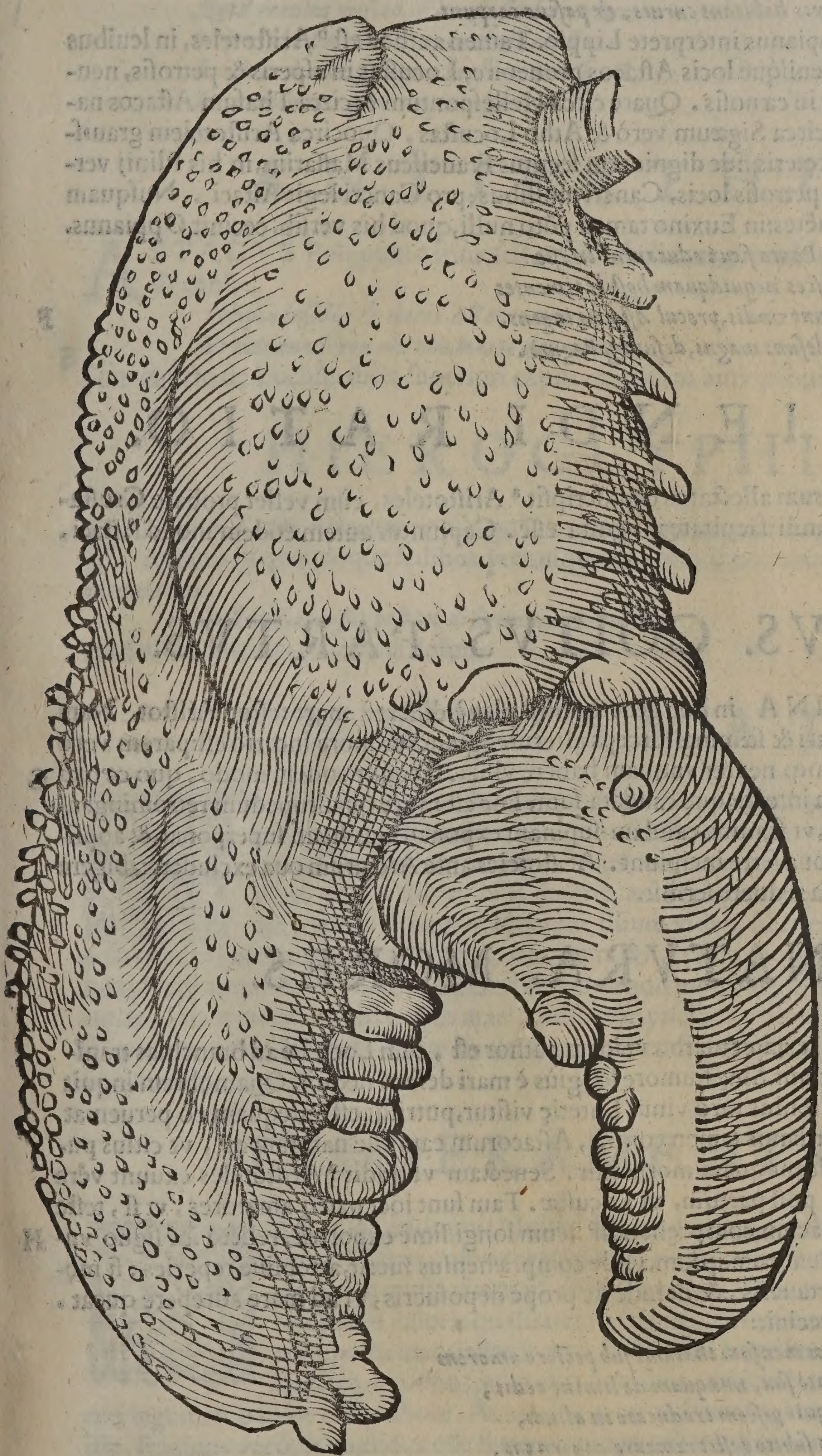
Aſtacus mediæ magnitudinis prior.

Aſtacus mediæ magnitudinis alter.

Chela Aſtaci marini ex Zoographo.

LOCVS.

CARABVS inſidias faciens atq; Aſtacus acer
In ſaxis habitant curuis, & paſcua carpunt.

[a] 1. Halieu. [b] H.5.c.17.

[a] Oppianus interprete Lippio. Tamen author eſt [b] Ariſtoteles, in leuibus terreniſque locis Aſtacos prouenire, Locuſtas in aſperis & petroſis, neutros in cænoſis. Quare circa Helleſpontum & circa Thaſum Aſtacos naſci; circa Sigæum verò & Atho Locuſtas. Quocirca Ariſtotelem grauiſſimum authorem & cęteris fide digniorem ſecutus Franciſcus Maſſarius, in his Plinij verbis, Locuſtæ degunt petroſis locis, Cancri mollibus; pro Cancri legit Aſtaci. Nuſquam non in Oceano frequẽtes: in Euxino tamen põto nulli, quod his verſib. cecinit Oppianus.

Noxia non Ponto ſæua educantur in iſto
Et parui piſces nequidquam hoſtile timentes
Securi degunt vndis, procul Aſtacus ingens,
Polypodes deſunt magni, deſuntq; Paguri.

F

CAPIENDI RATIO.

[a] Hiſ.4.c.8.

EOS odore eſcarum allectatos capi, ſcripſit [a] Ariſtoteles, cùm vellet probare Cruſtata omnia odorandi facultate inſignita eſſe. Capiuntur autem eodem modo Aſtaci, quo Carabi.

SEXVS. COITVS PARTVS.

[a] H.4.c.2.

FÆMINA in hoc genere nihil planè differt à mare teſte [a] Ariſtot. Nam & mari & fæminæ forceps alteruter grandior more incerto eſt: parem verò vtrumq; neuter vnquam habere viſus. Coeunt eodem modo, quo cætera cruſta intecta, quę caudata ſunt, hoc eſt more quadrupedum retromingentium, vt fæmina caudam ſupinam exponat, mas ſuam ſuperponat, & applicet. A bruma iam oua ferre incipiunt. Ariſtoteles ante Arcturum oua excludere: abigere iam cocta, & abſoluta reddere ſcribit. G

NATVRA. MORES.

[a] H.8.c.17. [b] De anim. 8.cap.22. [c] Halieut.1.

ORE excipit mare, vt idem author eſt, cùm Locuſtæ ad branchias tranſmittant. Sine humore longiùs è mari deferri nequit. Quamobrem inquit Bellonius raro viuus Lutetię viſitur, putriſq; eſt antequam eò perueniat Cardanus tamen contrà, Aſtacorum eam eſſe naturam ait, vt citius puteſcant quàm moriantur. Senectam vt tradit [a] Ariſtoteles exuunt vêre aut poſt partum, vt Locuſtæ. Tam ſunt loci patrij amatores, vt ſi, teſte [b] Aeliano, quem Aſtacum comprehendiſti, cum longiſſimè exportes, relicto ibi ſigno vnde ipſum cepiſti, eodem eum ipſum, vnde compræhenſus fuerit, arrepſiſſe reperies: ſi modò ita ex mari exportaueris, & deinde ſic propè depoſueris, vt ad mare adrepere queat. Quæ [c] Opianus ſic cecinit: H

Aſtacus im menſum thalami ſub pectore amorem
Condit ſponte ſua, nunquam de limine cedit,
Inuitum ſi quis piſcem traducat in alium,
In propriam ſubito geſtit remeare cauernam.
Et cupit & quærit illo ſaltare profundo,
Ex quo piſcator cymba linoq; fugauit,
Non alios ponti non vult habitare receſſus,
Non aliam quærit patriam, ſed ſæpè penates
Demiſſos repetit, conſuetaq; ſaxa reuiſit.

Sic dulcem

A *Sic dulcem patriam gentes cupiere natantum,*
Et pontum & natale ſolum, quod ſtillat amorem
Illis, & pectus ſpargit dulcedine blanda.
Mortali generi patria quid dulcius extat?
Quid grauius miſero, ſi longis finibus errans
Sit procul à patria vitam tolerare coactus?
Exilium durumq́; iugum perferre neceſſe eſt,
Externas inter gentes ignotaq́; rura.

ANTIPATHIA.

ASTACVS Polypum extimeſcit, vt ait [a] Aelianus, proculdubio ex [b] Oppiano qui ſic canit: [a] *6. de animal. c. 22.* [b] *Halieut. 2.*

Polypus inſidijs & duris Aſtacus armis
Et murœna ferox alterno marte domantur.

B Sunt eadem de Locuſta dicta ſuperiori capite ex eiſdem authoribus.

HIEROGLYPHICA.

POTEST per Aſtacum non ineptè deſignari amator patriæ, quamuis enim hic in peregrinis ſit quandoque ſedibus, proculque à patrio fumo, tamen veluti Vlyſſes apud Homerum: *Amator patriæ.*

Poſt varios caſus poſt tot diſcrimina rerum

eandem in patrium reuertitur ſolum.

NVMISMATA.

C IN Tarentinorum nummi cuiuſdam ænei altera parte Neptunus Nereo inſidet, dextera manu tridentem, ſiniſtra ſcutum tenens, infra autem Nereum Carabus, aut potiùs Aſtacus cernitur, ſuprà Nerei caput, & ante Neptuni pectus literæ ΝΕ inſcriptæ, à tergore Neptuni ΤΑΡΑΣ, altera verò parte Tarantem Neptuni filium videre licet equo inſidentem, infra cuius pedes duæ conſpiciuntur literæ, nimirum ΣΑ. Quibus omnibus ſignificare voluerunt, Neptunum ab eis pro deo tutelari coli, qui non modò belluis illis marinis dominatur, ſed etiam omnibus qui in ipſo mari continẽtur, piſcibus vilioribus, Cruſtatiſq; etiam. Tarantem autem Neptuni filium ab altera parte excudi curarunt, quòd ipſe nomen vrbi, ac fluuio impoſuerit.

TEMPERAMENTVM.

NON defuere, inquit [a] Iulius Alexandrinus qui calido temperamento ſtatuere Aſtacos, coloris argumento, quem ex coctura rubrum contrahunt. [a] *De ſalub. 15. c. 8.*
D At qui in cruſta tãtùm id, frigida quippè, ſed cum terreſtris alicuius parte, operati caloris qualitatem accipiens deterſione multa, rubri id coloris aſpectu manifeſtatur; vt in iride, vt in ſanguine, vt hîc in Aſtacis, Cruſtaceiſq; omnibus, vt in alijs omnibus, vnde deterſus appareat in cruſtaceo tegumento calor cum rubore. At candor in carne ſuus atq; integer maneat. Hactenus ille. Frigidos verò, & humidos eſſe temperamento teſtatur Simeon Sethi.

VSVS IN CIBIS. E

ASTACI omnes marini, tàm maiores quàm minores carne prædura ſunt prędití, vt Cruſtata omnia. Quocirca difficulter in ventriculo concoquuntur, tardeq́; deſcendunt, ac ventrem reprimunt: At ritè confecti & præparati non imbecilliter alunt. Simeon Sethi vix etiam concoqui poſſe ait pręſertim magnos: paruos enim faciliùs cõfici celeriuſq; deſcendere: caudas eorum (hoc eſt crura) difficiliùs etiam concoqui, craſſioriſq; eſſe ſucci: idcircò condimentis calidis emendari, & ab eorum eſu vinum vetus & rubellum potari. Intereſt etiam vbi capiantur in Methymna enim optimi perhibentur. Nam Phyllius ſiue Phrynicus, ſiue Ariſtophanes apud Athenæum in Vrbibus hæc dicit:

Polypodium, Sepiolam, Carabum, Aſtacum, Oſtrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Muſculos, Pinnas, Pectines ex Methymna
Diligete.

Qui autem magnos amat, ex Alexãdria portari curet, ſi propè eam degat. Sunt, inquit Cardanus, Aſtaci inſipidiores, & duriores è mari, quàm è fluminibus: adeò vt in Scotia cùm ederem nullius pretij mihi viderentur. Fortè Cardanus non benè coctis, nec benè conditis veſcebatur. Nam Matron Parodus apud Athenæum Aſtacum inter cæteros piſces lautiores, in Attico quodam conuiuio appoſitos ait. Mneſitheus aſſos elixis prætulit, & ideò clibano incoqui voluit. Non parum ſalſi habent ſucci, & minus tamen quàm teſtata. Fiunt
[a] Lib. 2. c. 1. etiam hyſitia ex Aſtacis. Eximuntur enim apud [a] Apitium de ſua teſta, & in mortario conteruntur cum pipere, & liquamine optimo pulpæ, inde hyſitia plaſſantur & formantur.

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

TYMPANICIS Aſtacum raró, & ſolius voluptatis gratia offerre iubet Trallianus. Podagricis quoq; prohibebitur, præſertim ſi ex pituitoſo humore ortum ducat. Nam talem humorem ab Aſtacis generari idem Tral-
Ad Cardialgiam. lianus author eſt. In Cardialgia autem conuenire ait, quia non facilè corrumpatur, & acribus mordacibuſq; humoribus reſiſtat. Aëtius in curatione colici affectus ex pituitoſo humore, Squillas & Cãcros interdicit, Aſtaco autem pro voluptate frui permittit. Plinius medicus de dyſentericorum cibo tractans, ac de calore nimio, Oſtracoderma, & Aſtagines optimi cibi eſſe tradit. Putat Bellonius per Aſtagines eum Aſtacos intellexiſſe. Ex eorum chelis nautæ ſalina ſua conficiunt, in quibus ſal in piſcatione reponunt, Apud Belgas talis chelarum vſus eſt. Aedes cùm tam amplæ ſunt, vt habitantes canthari, aut annuli ferrei, aut mallei pulſum vix exaudiant, itaque tintinnabula in his locis procul ab oſtio ſitis tabulato aut muri eminentiori loco affigunt cum loro annexo, aut filo ferreo craſſiuſculo, per domus penetralia ſi quæ ſint obuia deducto ad oſteum vſque, quo pertuſo filo chelam Aſtaci, loco manubrij annectunt, quod apprehendit manu, cùm quiſpiam pulſare tintinnabulum cupit.

DE LEONE, SEV ELEPHANTO.

Cap. IV. H

ÆQVIVOCA.

Rex Leo dictus. LEONIS vocabulum pro rege apud Græcos accipi non reperi vnquam,
Leo animal quadrupes quale. miror q́; quod ſcribit Iſidorus: Leo Græcè rex interpretatur Latinè, eò
Serpẽs Leo. quòd ſit princeps omnium beſtiarum. Eſt autem Leo animal quadrupes, omnium animantium ferociſſimum & generoſiſſimum, vno excepto homine, præcipuè cùm colla armoſq; veſtiunt iubæ, quod ætate accidit. Eſt etiam nomen ſideris cœleſtis apud Latinos & Græcos, ex numero duodecim Zodiaci ſignorum. Serpens etiam quidam ſic vocatur, alio nomine κεγχρίνης dictus Nicandro.

A [a] Nicandro. Λέων dicta fuit Elephantiaſis etiam apud Areteum; At λέων κρηνοφύλαξ, Leo fontis cuſtos, dicta fuit Athenis ærea Leonis effigies ſuper fonte eo, ex quo aqua efferebatur, ἐν ταῖς πρὸς ὕδωρ δίκαις teſte Polluce, cui etiam λέων dicta fuit tremendæ ſaltationis ſpecies, ab Athenæo tamen inter ridiculas ſaltationes recenſetur. Denique λέων eſt nomen viri proprium, vt Latinis Leo. Similiter Elephantus quadrupes eſt omnium ferè animalium maximum, Europæ incognitum, duobus celebre dentibus, ex quibus opera fiunt eburnea. Significat ἐλέφας poculi genus apud Athenæum, item morbum apud medicos illum qui Latinis lepra dicitur.

[a] In Theriaca.

Elephanti æquiuoca.

SYNONYMA.

PLERÆQVE nationes, vt inquit Gillius, etiamnunc Leonem nominantes Aſtacum, arbitrantur Leonem eſſe Aſtacum. Maſſilienſes enim & Leonem & Aſtacum Ligombaudos nominant, & Itali quandoque vtroſq; Leones, quamuis etiam ſint qui diſtinguant, maiorem Aſtacum hoc nomine appellantes. Plinius etiam ſeparatim de Aſtaco & de Leone tractat: & B Athenæus vtrumque diſtinguit, cùm inquit Aſtaco Leonem maiorem eſſe. Belgæ Leonē marinum appellant Ondocht. Neapolitani, inquit Gilius, genus quoddam Cruſtatorum etiamnunc Elephantum vulgò nominant: ſed hunc ne, an alium appellent, iudicare non poſſum, cùm piſcem non viderim, hæc ille. Platina à vulgaribus ideo Leonem dictum ſuſpicatur, quòd Leonis terreſtris animalis colorem ſimilitudinemq; quandā habeat: quam cùm ego nullam in eo offendam, ita ob magnitudinem appellari putem.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

ELEPHANTVM Plinij eundem facit [a] Bellonius cum Leone, nec ab C Aſtaco grandi diſtinguit, vt ex eius hiſce verbis apertiſſimè declaratur. Plinius, inquit, Elephantum marinum ſic depinxit, vt eius delineatio Aſtaco planè conueniat. Inter marina, inquit, ſunt Elephanti Locuſtarū generis, nigri, pedibus biſulcis. Ego verò pro pedibus biſulcis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia vtrinq; ſubſequuntur. Addit præterea brachia duo binis articulis, ſinguliſq; forficulis denticulata, quæ in Aſtacis cernimus. Nam ſingula grandia Aſtaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus biſulcis armata ſunt. Quamobrem adultum Aſtacum à Latinis Elephantum etiam dictum fuiſſe crediderim, nam Aſtaci quanto maiores exeunt, eò nigriores euadunt. Quod autem ad Leonis appellationem attinet, conijciendum eſt Græcos Aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & Leones potiùs quàm Elephantos appellare maluiſſe. Nam & Aelianus eam deſcriptionem tribuit Leoni, quam Plinius Elephanto. Oppianus.

[a] Li. 2. aquatil. cap. 3.

Leo Plinij & Elephantus idem.

Τῶν ἤτοι κρυόεις τε λέον, βλοσυρή τε ζύγαινα,

Quod ſic Lippius vertit.

Magno horrore Leo, poſt hos horrenda Zygena.

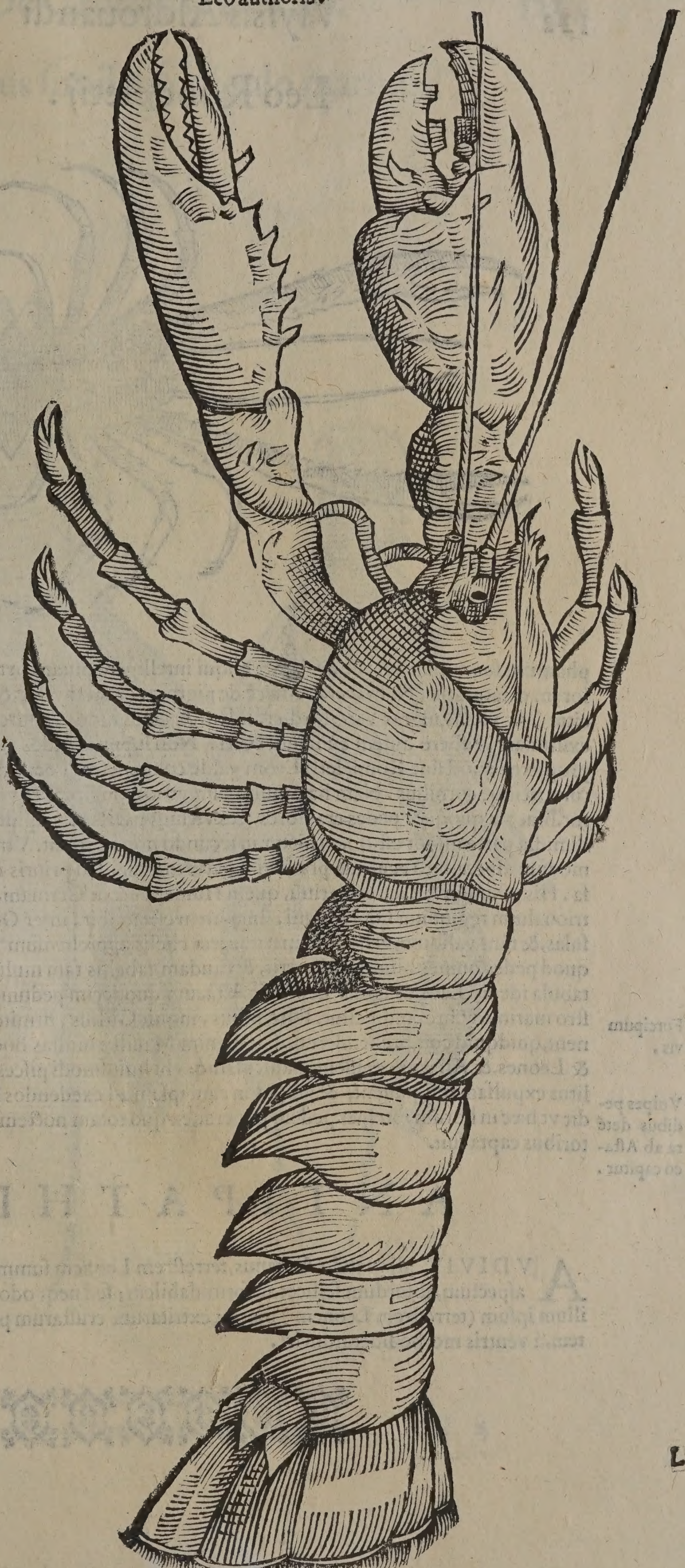
D [b] Aelianus Leonem marinum Locuſtæ ſimilitudinis eſſe ſcribit, ſed corpore magis tenui ac gracili: brachiaque habere tum maxima, tum Cancris ſimilia: & cœruleo colore eſſe, ſubnigriſq; diſtingui maculis. Conſtat igitur Leonem eundem eſſe piſcem quem Elephantum: ac plurimum eos hallucinari, qui noſtras Eſcreuiſſas Leones eſſe putant; hæc Bellonius. Sed cùm verba Aeliani integra non adducat de Leone, imò quædam etiam omittat
» quæ ſcitu fore digna iudicaui, ea hîc ſubiungam: Marinum Leonem inquit, Locuſtæ ſimi-
» lem eſſe ſcio, præterquam quòd tenuior & gracilior apparet, & ex aliqua cruſtarum ſua-
» rum parte cœruleus (cœruleo colore eſt & ſubnigris maculis diſtinguitur, Gillius.) Ignauus
» eſt, (νωθής) Forcipes illius maximæ, Cancrorum forcipibus figura ſimiles ſunt. A piſcato-
» ribus benè peritis, membranas quaſdam habere dicitur appēſas ex teſtis & colligatas, ſub
» quas ſubiectæ ſint molles carunculæ & teneræ, quæ Leonis adeps appellentur. Hactenus Aelianus. Iouius quoque Leonem Plinij ab Aſtaco non ſeparauit. Rondeletius verò quidem Aeliani Leonem & Plinij Elephantum non diſtinguit: ſed Plinij Leonem & Elephantum

[b] Lib. de animal. 14. cap. 9.

Athenæus correctus. phantum diuerſos eſſe liquidò oſtendit, his verbis: Atheneus obiter tantùm ex Diphilo E
Leonem inter Malacoderma recenſuit, quo in loco pro μαλακοδέρμων perperam legitur
ὀστρακοδέρμων, vt ex contextu apparet: Τῶν δὲ μαλακοδέρμων καρὶς, Ἀστακὸς, Κάραβος, Καρκίνος, Λέων τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντα διαφέρουσιν· μείζων δ' ἐστὶν ὁ Λέων τοῦ Ἀστακοῦ.
[c] Lib.9.cap. 31. Ariſtoteles nullam omninò mentionem fecit. [c] Plinius nominauit tantùm. Cancrorum genera, Carabi, Aſtaci, Mæç, Paguri, Heracleotici, Leones. Libro 32, cap. 11. notam addit, qua à ſimilibus ſecerni poſſit: Leones, inquit quorum brachia Cancris ſimilia ſunt, reliqua pars Locuſtæ. Ex quibus verbis quiſnam ſit verus Leo, poſt longam diligentemque omnis generis Cruſtatorum inueſtigationem certò me cognouiſſe exiſtimo, qui cum minimè cōtemnendus, imò ſpectatu digniſſimus eſſe videatur, paulò fuſiùs qualis ſit exponam.

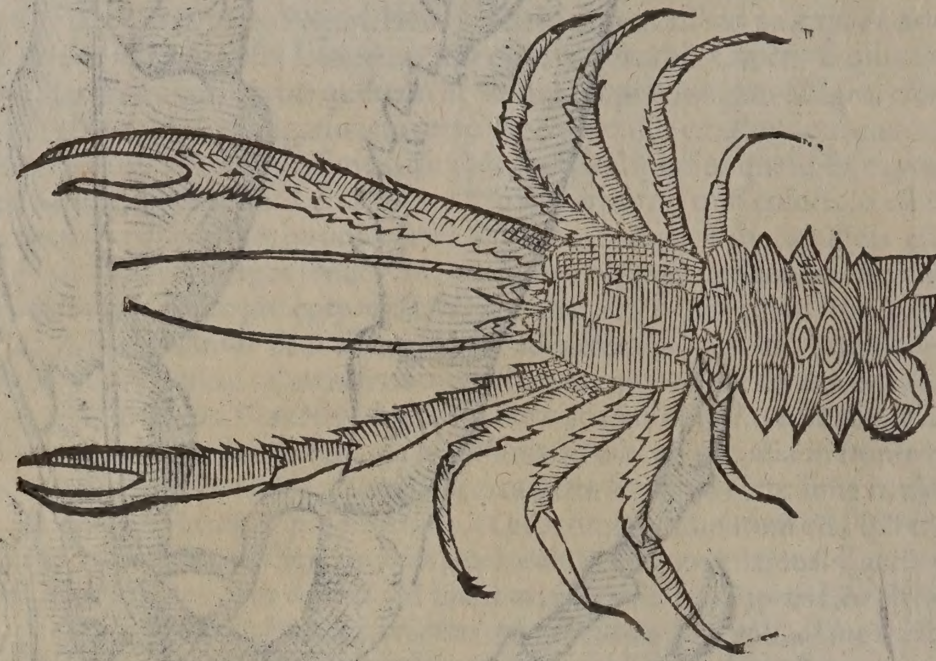
Leonis Rōdeletij deſcriptio. Λέων à Græcis dicitur, ita à Latinis Leo, à colore flauo, vt arbitror, quò coloratus eſt dum viuit, & è mari captus educitur, & quòd hirſutus ſit. Aſtaco corporis ſpecie affinis eſt, ſed brachia longiora habet, forcipes tenues & latiuſculos, quorum ſciſſura maior quàm in vllo alio Cruſtatorum genere pro corporis ratione. Tuberculorum qui in Elephantis ſunt loco brachia villis veſtiuntur & aculeata ſunt. Pedes tres qui proximè brachia ſequuntur, longiores ſunt, aculeati, in calcaria terminati: vltimus exiguus, breuis & tenuis, neque aculeis neque pilis munitus. Præterea ab Aſtaco dorſi aculeis differt, quibus cum Locuſta cōuenit. Vtrinque cornua duo longiſſima tenuiſſimaq; habet, item alia in fronte breuia, inter quæ vnum in fronte eminet acutum, neutra parte ſerratum: hæc ſunt oculorum propugnacula, qui cornei ſunt & prominent. Corpus totum vndulatum eſt, inſtar panni ex F
Cauda. hircorum camelorumque pilis contexti, camelotum vulgò appellamus. Cauda perinde ac in Aſtacis in pinnas quinque deſinit, ſed lineis magis diſtincta. Captus Leo circa Lerinum inſulam (quę nūc inſula D. Honorati dicitur) nō procul ab Antipoli, ad me miſſus eſt. Hęc qui cum Plinij verbis conferet, ex brachijs Cancris ſimilibus, Locuſtæ corpore, Leonem eſſe, quem depinximus, facilè iudicabit. Ex Cancris enim permulti brachia pro corporis magnitudine longa habent, hirſuta, forcipata: corporis Locuſtæ figura longa eſt, cauda ex tabellis conſtat, dorſum aculeatum, quæ in Leone noſtro expreſſa ſpectantur. Non minus

Contra Bellonium Rōdeletius. abſurdè de Leone, quàm de Aſtaco loquitur author libri de Aquatilibus. Nam quemadmodum Aſtacum adultum, à Latinis Elephantum dictum fuiſſe credit: ita Græcos Aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & Leones potiùs quàm Elephantos appellare maluiſſe. Nam Aelianus, inquit, eam deſcriptionem tribuit Leoni, quàm Plinius Elephanto. Eſto G
idem ſit Leo Aeliani, & Elephantus Plinij, an propterea rectè concludetur eundem eſſe Plinij Elephantum & Leonem? Sic enim ille concludit. Conſtat igitur Leonem eundem eſſe piſcem quem Elephantum. Non vides Plinium hunc ab illo apertè diſtinxiſſe? Nam cùm Plinius de Elephantis dixiſſet, paulò pòſt Leones ſubiunxit, & notam diuerſam addit: quorum brachia, inquit, Cancris ſimilia ſunt, reliqua pars Locuſtæ. Alius eſt igitur Plinij Elephantus, alius Leo quem hoc capite expreſſimus. Hæc omnia Rondeletius, ex quibus vt dixi apparet, eum conſentire cum Bellonio, quod idem ſit Aeliani Leo, & Plinij Elephantus: ſed alium eſſe Plinij Leonem, ab eius Elephanto manifeſtè declarat. Quid in
[d] Exer.245. tanta controuerſia ſenſerit Cæſar [d] Scaliger, nobis non aperuit eo in loco vbi Cardanum docet, quot ſint Cruſtatorum genera, & quænam: ſed alio in libro ſuo nobis ſuam ſe declaraturum ſententiam eſt pollicitus. Prædicto tamen loco fatetur, ſe vidiſſe Aſtacū, cuius brachium pueriliſ brachij magnitudinem æquaret. Ergo non magnitudine Aſtacum à Leone aut Elephanto diſtinxit, quemadmodum Diphilus apud Athenæum, qui Leonem Aſtaco maiorem eſſe ſcripſit, ſed aut forma, aut nullo diſcrimine per Aſtacum & Leonem idem intelligens. Eſt apud me Aſtacorum genus inſigni conſpicuum magnitudine, qua H
à vulgari differt Aſtaco, & nonnihil corporis figura; planè à Rōdeletij Leone, ſi eius iconi, quàm noſtrę appoſuimus, fides aliqua ſit habēda, magis diuerſum, quàm ipſe Aſtacus, cuius imaginem ſuperiùs ſpectandam propoſui. Is igitur Brunduſij captus, ad me miſſus eſt ab Archiepiſcopo Brunduſino. Leonem vulgus adhuc ibidem vocat, eſt autem magnitudine tredecim palmorum: brachij dextri ea magnitudine, qua ſe conſpexiſſe refert Iulius Scaliger, ſiniſtrum autem multò tenuius. Quod miror Rondeletium in ſua icone non expreſſiſſe; niſi eius Leo hoc in ſe habeat proprij, vt eadem ſit vtriuſque brachij granditas, quod tamen in animum inducere nequeo, cùm ſit ex Aſtacorum genere, qui alterutro brachio ſemper differunt. Erant etiam noſtri Leonis huius chelæ tuberculis interius ab vtraque parte, tanquam dentibus munitæ, quæ in Rondeletij Leone deſunt. De colore eius nil certi habeo quod dicam; quandoquidem cruſta eius tantùm exempta carne ad me miſſa fuit, quę iucundè rubebat, vndè conijcio, coctā antea fuiſſe. Plinium, vbi Elephantum

E

Leo Rondeletij.

F

phantum ſuum nigrum eſſe declarat, aliqui intelligere putant per nigrum violaceum colorem exſaturatū. (Nam κυανὸς Græcè de nigro, vt de Aethyope, & cæruleo, vt de mari dicitur,) ſic violas nigras Virgilio dici. Iidem Aſtacos inde purpurei & violacei coloris eſſe exiſtimant, rubere autem cùm ſunt cocti. Non ſupprimendos duxi duos alios Aſtacos, propterea quòd ſint Rondeletij Leoni valdè congeneres. Pedibus enim ac brachijs differunt, itemq; cornibus. Nam hæc multo ſunt vtriq; longiora, ita vt vltra chelas protendantur. brachia quoq; & pedes craſſiores, tres vtrinq; pari ferè magnitudine, quippè poſterior G dimidia parte minor eſt, quem pictor in ſecundo non expreſſit. Vtriuſq; etiam brachia admodum aſpera, imò aculeata præſertim parte interna, ſed prioris maximè hirſuta & piloſa. His adiungo Aſtacum marinū, quem Humer vocant Germani, ex deſcriptione ſeptentrionalium regionum Olai Magni. Ingentem eſſe ſcribit, inter Orchades & Hebrides inſulas, & tàm validum, vt hominem natantem chelis apprehenſum ſuffocet. Sed non probo quod pedes omnes biſulcos pinxerit, & caudam tabellis tàm multis conſtruxerit. In eadē tabula idem Olaus Magnus depingit Aſtacum duodecim pedum, qui deuoratur à monſtro marino, vt hîc conſpicitur. Forcipibus, inquit Gillius, firmiter Aſtaci & Leones retinent, quidquid comprehenderunt. Cùm enim Maſſiliæ multas Boopes, Mænarum genus, & Leones, & Aſtacos cepiſſent, nauiculamq; vbi huiuſmodi piſces captiui tenebantur, in litus expulſam reliquiſſent, & vulpes in eam ipſam ad exedendos Boopes inuaſiſſet, accidit vt hæc in horum forcipes pedem poneret, ex quo totam noctem retenta, manè à piſcatoribus capta fuit.

Forcipum vis.

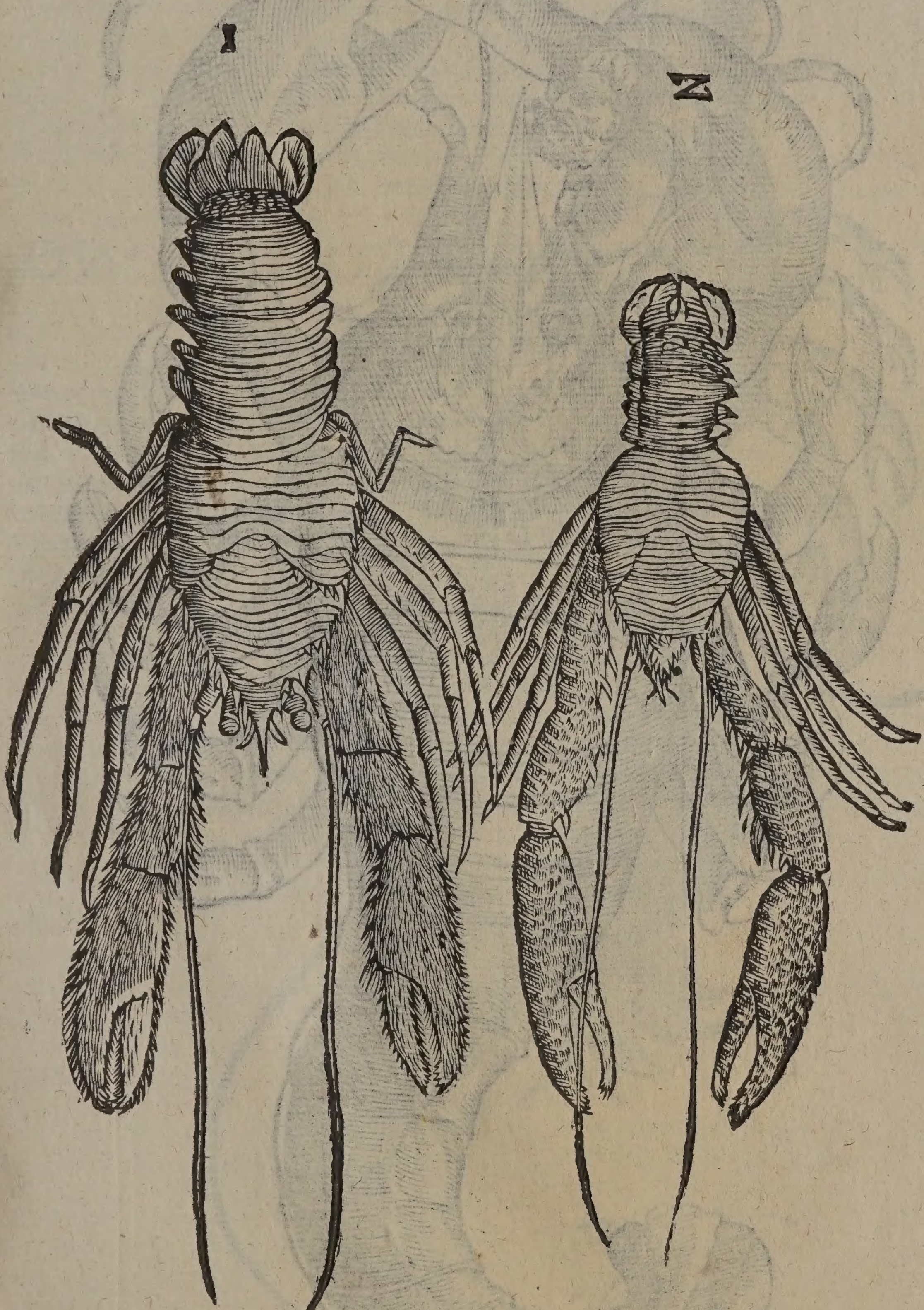
Vulpes pedibus detēta ab Aſtaco capitur.

H

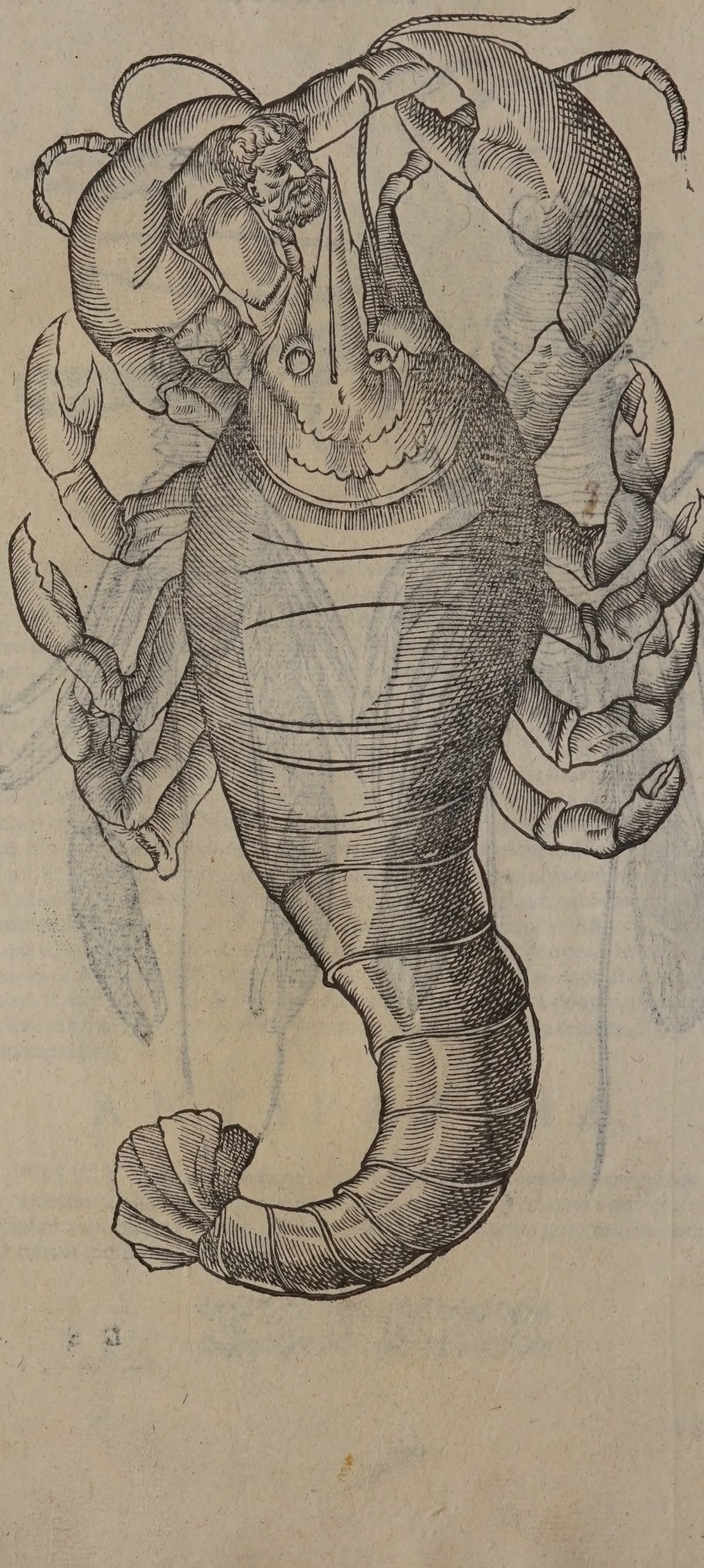
ANTIPATHIA.

AVDIVIT aliquando Aelianus, terreſtrem Leonem ſummè timere marini Leonis aſpectum, abſurdum ſcilicet ac formidabilem; ſed neq; odorem eius ferre: itemq; illum ipſum (terreſtrem Leonem) marini extritarum cruſtarum puluerem in aqua bibentem, à ventris morbo liberatum iri.

Aſtacus ſimilis pediculo marino.

Aſtacus marinus, qui hominem apprehenſum ſuffocat.

VSVS IN CIBO, ET ALIIS. E

REFERVNT Leonem marinum à Belgis appellari Ondocht, propterea quòd à menſis amoueatur, nihilq; in cibo valeat. Apud nos tamen lautis apponitur cõuiuijs: In furno enim admodum calido, ſine aqua, liquamine vel oleo lentè coquitur. Sunt qui eum, vt ſcribit Platina, carbonibus circumuallent, crebroq; voluant, ne comburatur: coqui item ex aqua & aceto, vt Cancros fluuiatiles, plus tamen cocturæ requirere, quòd craſſior ſit & durior: Aiunt teſte [a] Aeliano, adipem Leonis ad hoc ipſum homines adiuuare, vt ſquallidæ & infuſcatæ faciei nitorem afferat. Cum roſaceo in vnguentum conformatus, formæ pulchritudinem conciliare, & venuſtum ſplendorem enitere facit.

[a] *De anim. 14. cap. 9.*

DE ASTACO PARVO MARINO RONDELETII. Cap. V. F

ASTACVM hunc inquit, marinum paruum vocamus, vt à magno differat: vt etiam ab Elephãto & Leone diſtinguatur, cuius ſolus quòd ſciã, Athenæus meminit. Ex Oſtracodermis, inquit, ſunt Squilla, Aſtacus, Locuſta, Cancer, Leo: quæ eiuſdem cùm ſint generis, differunt: maior autem eſt Leo Aſtaco. Eſt Aſtacus hic ſemper paruus, nec ferè vnquam magnitudinem picturæ noſtræ ſuperat. Capite & thorace eſt rotundiore quàm fluuiatilis, in lateribus inciſo, è capite eminet cornu latiuſculũ, magnũ ſi totũ corpus ſpectes, vtrinq; ſerratum, inter oculos ſitum, quos recondit & exerit. Cornua quatuor oculis præfixa ſunt. Duo breuiora cornu ſerrato viciniora, alia duo multò longiora, flexibilia, articulata. Chelam vtrinque vnicam habet denticulatam, quaternis articulis connexam. Vtrinq; pedes ſine forficibus. Collum ſiue cauda tabellis conſtat, & in pinnulas deſinit. Sub cauda appendices ſunt ouis reponendis deſtinatæ. Aſtaco huic viuo corpus rubeſcit, G alioqui lineis cœruleis tranſuerſis variatum. Rarus ac bonæ carnis eſt, firmioriſq; quàm Elephas, melioris quàm Locuſta. Differt à fluuiatili, quòd ſit dum viuit, colore fuſco, corpore longiore & ſtrictiore, cornu frontis latiore & breuiore. hæc Rondeletius.

Aſtacus paruus marinus Rondeletij.

A

DE CAMMARO, SEV ASTACO FLVVIATILI. Cap. VI.

SVNT qui Cammaron apud veteres noſtrum Aſtracũ fluuiatilem, quem vulgò vocant Gammarum, eſſe negent. Ab hac enim quæſtione capitis initium ſumemus, quam ſuprà promiſeramus nos explanaturos, ac diſcuſſuros. Quid igitur erit κάμμαρον? nunquid Squilla eſt? Sic ex Athenæo docere videntur, quum inquit: Κάμμαροι καὶ τι (ἐστὶ) γένος καρίδων ὑπὸ Ῥωμαίων οὕτω καλούμενον: id eſt. Cammarus appellatur etiam Squillæ quoddam genus à Romanis. Sanè vt dicam cum doctiſſimo Cæſare Scaligero, à Squilla parua Gammarus parum differt, ſi minus accuratè conſideres. Diligentiùs intuenti recognoſcetur Gammari roſtrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati: Squillæ vniformes. Squillæ lamellæ latiores: ipſa tota compreſſior. Puto igitur Gammarum antiquis fuiſſe noſtrum hunc fluuiatilem Aſtacũ. Alioqui ſi is non eſſet Cammarus, nullo nomine ab antiquis deſignaretur. Non enim eſt Cancer fluuiatilis. Et [a] Varro cùm iubet villaticis anatibus præberi Cammaros, de marinis intelligere non potuit. Et [b] Galenus aliud fecit ab alijs omnibus nomen flexu diminutiuo, vt ab Aſtacis & Squillis differret; enumerat enim inter Cruſtata ἀστακοὺς καὶ παγούρους, καὶ καρκίνους τε, καὶ καράβους, καὶ καρίδας, καὶ καμμαρίδας. Non eſt igitur Cammarus Squilla, vt ex Athenæo quidam putaut. Plinius quoque Cammarum à Squilla diſtinxit. Nam quodam [c] in loco, vbi ſex & ſeptuaginta piſcium genera recenſet, Cammarum enumerat, cùm poſtea Squillam eodem capite pronunciet. Non ſunt etiam hac tempeſtate audiendi medici, qui Aſtacos noſtros, fluuiatiles Cancros exiſtimant, cùm Cancris ſit corpus rotundum teſte Ariſtotele, & cauda non extenſa, ſed corpori applicata: Aſtacus verò ſit corpore longo Locuſtis ſimili, quòd capite collo ac tabellis ſit diſtinctus.

Cammaró antiquorũ num Gammarus fluuiatilis.

[a] *Lib. 3. de re ruſt.*

[b] *Lib. 3. de alim. facul.*

[c] *L. 32. c. 11.*

C

SYNONYMA.

IN fluuijs itaq; iſtiuſmodi Cruſtata, quę à marinorum Aſtacorum figura, Aſtaci fluuiatiles, Καμμαρίδες à Galeno, κάμμαροι apud Athenæum nominantur, proueniunt. Nam non benè apud eum Euſtathius legit κάμμοροι, vt monui ſuperiùs. Ariſtoteles ijs peculiare nomen non deſignauit, ſed inter Cruſtata minutiora, quę nomine carent, poſuiſſe videtur. alij Squillam fluuiatilem vocant: Romani, ac Veneti, Gammarellam, & fluuiatilem Gambarum, & Gammarum, quo poſtremo vecabulo Gaza in ſua verſione apud Ariſtotelem Aſtacum vocauit, Latinumq; fecit. Hodiernis Græcis, Caranis, & Caranidia, à Caride nomine detorto, appellatur. Gallis Eſcreuiſſe. Flandris Kreuits: Anglis Creuis, Creuiſe, Crauyſſhe. ſed marinum Aſtacum etiam Angli à ſea Creuyſe nuncupant. Proxima vox Germanica Krebs. Illiricè Kaκ.

D

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

RONDELETIVIS nobis ſuum fluuiatilem Aſtacũ ſic deſcripſit. Corpore eſt rotundo (terete. nã vt cylindrus & globus vel circulus differunt, ita teres & rotundum. & ipſe Rondeletius paulò inferiùs Cancros rotundos, Aſtacos longos eſſe ſcribit: Zoographus.) capite in cornu latiuſculum breue & acutum deficiente, ſub quo latent oculi. Capiti præpoſita ſunt cornua quatuor, duo breuiora, alia longiora, articulata, flexibilia, in tenuitatem pili deſinentia. Vtrinq; chela vnica eſt, aſpera, denticulata, articulis quaternis cõnexa. pedes vtrinque quaterni, bini chelis propiores bifidi ſunt & hirſuti, bini poſteriores in calcar deſinũt. Poſterior corporis pars quæ collum appellatur, ſex tabellis cõſtat, cauda pinnulis quinq;,

media

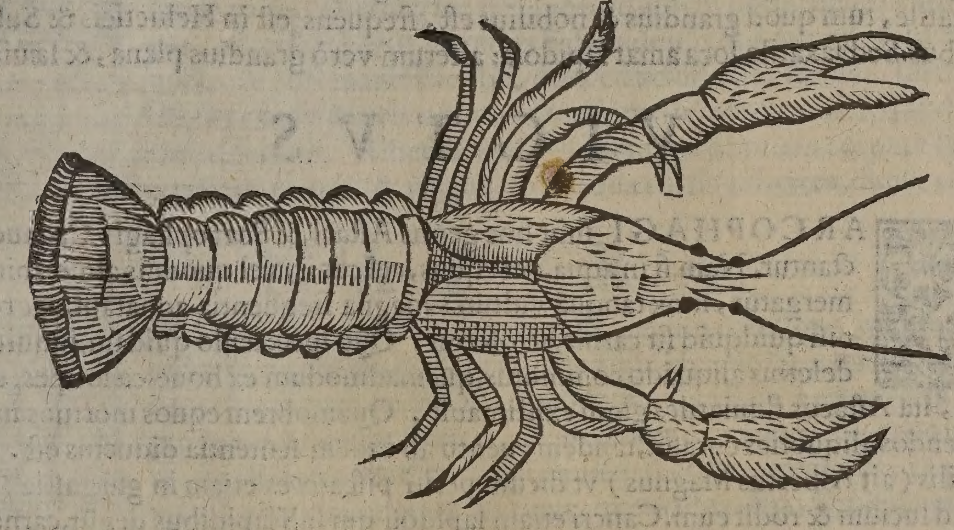
media ſcuti formam refert, & articulata eſt:vtrinq; duæ communi articulo,poſtremæ pro- E
prio colligantur. Os dentibus munitum,vt in Locuſta & Cancris.Carnis aliquid in ore & lingua. Sub cauda appendices ſunt,in quibus oua reponuntur. Diligens etiam in ſuo de-
[a] *Lib. 2. de aquatil. c. 3.* ſcribendo fuit [a] Bellonius.Nam probans hunc eſſe ex Aſtacorum genere,ſic inquit: Nam eius bifurca brachia duabus tantùm articulationibus intercipiuntur,quæ duo pedes vtrinque forficulis in extremo denticulati ſubſequuntur: reliqui quaterni non diffinduntur. Caudam quoq; vt Cammarus quinis tabellis loricatam,pinnulaſq; in extremo quinas habet:ambobus(Aſtaco tùm fluuiatili,tùm marino) idem ferendi & excludendi modus: iiſdemq; ambo cornibus,dentibus, roſtris, mucronibus, tibijs & externis partibus præditi ſunt,quod idem de internis dicere par eſt.Porrò Gammari (fluuiatilis) ventriculum mutis vndecunq; ambit: multi falsò eius ſtercus eſſe credunt: ego verò eius hepar eſſe puto. Multorum ciborum capax eſt ſtomachus, tàm miro artificio fabrefactus, vt etiàm in eius fundo alterum os comperias ſuis maxillis & dentibus refertum. tot in lateribus branchias habet, quot pedes. Porrò vtrinq; in Cammaris ſpiraculum ſeu foramẽ ſub cortice ad latera oris videas,per quod aquam ore acceptam referunt.Quidam porrò calculi in Cammari capite reperiuntur, quos Carciniæ nomine vocauerunt. Hactenus ille.In his in primis F
[b] *Hiſt. 4. c. 2* controuerſum eſt,num branchias habeat. Nam [b] Ariſtoteles de Aſtacis marinis loquens
An habeāt branchias. non branchias,vt Gaza & Rondeletius transferunt, ſed βραγχιώδη dixit, hoc eſt partes branchijs ſimiles:rectè VVottonus,veluti branchias.Sic enim ait Philoſophus: Hæ os circundant non ſine hirſutia frequentes, & aſſiduè mouentur. Τὰ βραγχιώδη τὰ περὶ τὸ στόμα δασέα καὶ πολλά. Ταῦτα δὲ διατελεῖ κινῶν. Ego,inquit Zographus,cirros potiùs quàm branchias aut βραγχιώδη has partes albidas dixerim. quid enim branchijs ſimile habent? non ſitum,non ſubſtantiam aut figuram,aut vſum.Motum dices ſimilem eſſe. Atqui verum nō eſt,quòd aſſiduæ moueantur. Aſtacum enim fluuiatilem cùm vitreo vaſe maximè perſpicuo aqua pleno incluſiſſem, cirros illos obſeruaui moueri quidem & celerrimè, non tamen aſſiduè,nec ſemper: ſed in commotione aliqua ipſius Aſtaci aut affectu, tùm rurſus quieſcere prorſus.Bellonius mollia laterum additamenta, branchias in eis appellat:Tot,inquit,branchias in lateribus habent, quot pedes. Verùm nos illa quanquam ſpecie branchijs non diſſimilia,nec intrà,nec extrà aquam moueri vnquam vidimus.quare alium earum eſſe vſum puto, fortè ne aqua introrſum penetret, vel ad motum progreſſionis natationiſuè eis adiuuentur:non ad cordis & caloris natiui refrigerationẽ:qui bran- G
chiarum in piſcibus ſanguine & corde præditis vſus eſt,vt in terreſtribus pulmonis. Exanguia verò omnia in terra pulmone,ſic in humore eodem & branchijs carent. Ad hæc quæ branchias habent aquatilium, & aqua ſubeunte refrigerantur, extra aquam diù viuere nō poſſunt: Cancri verò plurimis diebus poſſunt.Ego ſine cibo in ſola aqua ad dies tredecim viuum ſeruaui nuper, menſe Octobri: aqua ſingulo vel alterutro quoq; die mutata,in angulo zetę noſtræ calefactæ. Sed neq; vt aquam ore acceptam reddant, dum cibum in humore capiunt,branchijs opus eſt Aſtacis.Vtrinq; enim ad latera oris per foramina quædā aquam remittunt: vt in extractis ab aqua apparet, ſi contempleris ſupinos. Et hoc Bellonius quoq; obſeruauit. Ariſtoteles verò in libro de Reſpiratione, circa finem capitis vndecimi(vt nos diſtinximus)nec branchiarum nec foraminum,ſatis clarè, quibus reddatur aqua,in hoc genere meminit,cùm ſcribit: Τὰ μὲν οὖν μαλακόστρακα, διὸ οἵ τε Καρκίνοι καὶ οἱ Κάραβοι παρὰ τὰ δασέα ἀφιᾶσι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν ἐπιπτυγμάτων. paulò antè autem dixerat,quòd non refrigerandi gratia,ſed neceſſariò dum cibum in aqua capiunt,eam admittant,vt & Cete & Malacia.Item hiſtoriæ animalium 4.2. Τὴν δὲ θάλατταν δέχονται μὲν παρὰ (abundat hæc præpoſitio) τὸ στόματι πάντα τὰ τοιαῦτα. ἀφίησι δὲ ἐπιλαμβάνοντα H
(Gaza videtur legiſſe ἀφιᾶσι δὲ ἐπιλαμβάνοντες) κατὰ μικρὸν τούτου μόριον οἱ Καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι παρὰ τὰ βραγχιώδη. Ἔχουσι δὲ τὰ βραγχιώδη πολλὰ οἱ Κάραβοι. Quæ Gaza ſic tranſtulit: Mare omnia eius generis ore excipiunt, ſed Cancri parte oris exigua ducta reſpuunt: Locuſtæ ſuas ad branchias tranſmittunt, quas ipſę plures quàm cætera habent.Quaſi verò hauſtam ore aquam aliundè Carabi,aliundè Cancri emittant:cùm in citato loco ex libro de Reſpiratione,vtroſq; eadem parte emittere clarū ſit: quare hîc etiam
Ariſtot. correctus. pro οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι, non aliter quàm illic legerim, οἵ τε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι.
Mutim nō eſſe hepar. Hoc etiam conſtat eandem partem Ariſtoleli diuerſis nominibus,modò τὰ βραγχιώδη, modò τὰ δασέα nominari. Hæc cuncta ſcitu digna & noua ex ipſo Zographo referre placuit. Mutim quoq; quæ ambit vndiquaq; ventriculum, non benè opinatur Bellonius eſſe
Lapilli Aſtacorum vbi. hepar, quod tantùm ſanguine præditis animalibus datum eſt. Porrò de lapillis quos in ſe continet Aſtacus,dubitatur quo hæreant in loco, quoq; ſint numero. In magnis & an-

A noſis Aſtacis lapillum aliquando reperiri, in proximo ſupra forcipes articulo, audiuiſſe ſe meminit Zoographus. Reperiuntur, inquit, Georgius Agric. bini lapilli globi dimidiati figura, in Cancrorum (ſic Aſtacos vocat) fluuiatilium capitibus. Videntur illi ſummo ventriculo adiuncti. Cardanus lapides candidos gigni in oculis, cortice depoſito duriore mollem induere, lapideſq; tunc fieri maximos tradit, abſumpta materia corticis in lapidibus. Creſcunt eis, vt ait Albertus plenilunio globi dimidiati duo lapidum inſtar ſub oculis interiùs, in fœmellis præcipuè, cùm ſuphar exuerunt. Germani vocant Krebsaugē quòd quaſi formam habeant oculi, vel Krebſtein. Hæc itaq; ſunt, quæ in Aſtaco fluuiatili conſpici poſſunt. Quamuis autem non dubitem, quin eadem omnia in marino quoque reperiantur, hoc tamen loco dicenda erant, propterea quòd Aſtaco fluuiatili omnia quæ dicta ſunt, ab authoribus adſcribantur. Pergam nunc ad eius genera, quæ à recentioribus duo conſtituuntur, magnitudine potiùs & loco, in quo degunt, differentia, quàm figura corporis. Minores vocant ſaxatiles, lapidoſos Cancros Albertus, propterea quòd ſub lapidibus degant, apud Germanos & Heluetios familiares, dicti Steinkrebs, & Thulkrebs: parte ſupina albicant, prona nigricant; elixi non vndiquaq; rubeſcunt, ſed partim albicāt. *Genera Aſtacorum duo. Saxatiles quales.*

B Maiores nigriores à Germanis dicuntur Krebs ſimpliciter, ab Heluetijs Edelkrebs, hoc eſt nobiles, quòd in nobilium patinis ſint frequentes. Hoc ſuperiùs deſcripſimus ex Rondeletio & Bellonio: qui etiam obſeruauit in Pado captos rotundiori eſſe corpore magiſq; crenato, quàm in Sequano, cuius dexter pes ſiniſtro tenuior eſt. Ego duo aut tria horum fluuiatilium Aſtacorum obſeruaui genera, ſi color diſcrimen faciat. colore enim tantùm differunt, & non alia quapiam quod ſciam parte, aliud enim cæruleo, aliud ferrugineo, aliud obſcurè nigricante colore eſt. Qui igitur primus depingitur, ferrugineo eſt colore, cum eo quem Zoographus depixit, & maiorem Aſtacum appellat idem, ſi iconi fides ſit habenda. Rondeletij icon ab huius differt in cauda & corpore, quod latius & breuius apparet in Rondeletij icone. Reliqua genera cùm eiuſdem ferè ſint magnitudinis, vnica icone oſtenduntur. His adiungo iconem aliam quæ prona parte monſtrat oua, vt collo annectantur.

Aſtacus fluuiatilis alius.

C

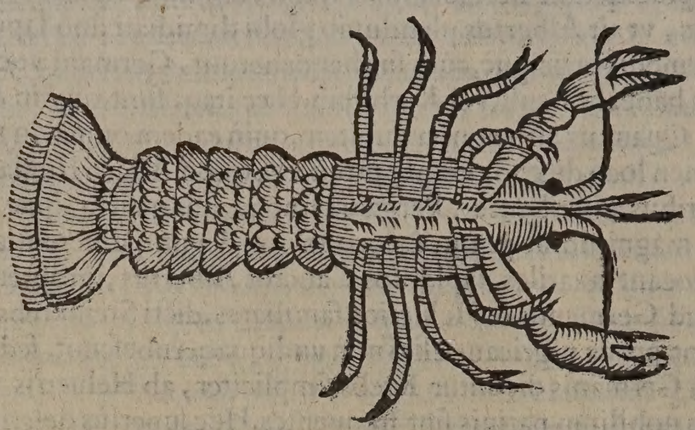

D

Aſtacus fluuiatilis alius.

Aſtacus fluuiatilis alius prona parte pictus. E

F

LOCVS.

VBIQVE in Europa ſicubi non deſunt fluuij torrentes, riui aut lacus abundant, tamen in Hiſpania, licèt non deſint flumina, inueniri negantur. In Gallia contra frequētiſſimi ſunt, & maximi, maximè verò in Pannonia; vbi carri multi onerantur eis exportandis aliò. Viennæ Pannoniæ ſuperioris ſupra triginta currus Aſtacis onuſtos non ſemel numerauit Iulius Alexandrinus in foro, quod ab hiſce Gammarium vocant. Nouus Orbis dictus etiam minime ijs caret: Quin optimos in fluuijs Americanis inueniri à nauigatoribus relatum eſt. Vtrunq; genus tùm ſaxatile, tùm quod grandius & nobilius eſt, frequens eſt in Helueticis & Subalpinis regionibus. Sed ſaxatile loca amat lapidoſa: alterum verò grandius plana, & læuia, & terrena. G

VICTVS.

SARCOPHAGI ſunt hoc genus Aſtaci, & Scatophagi. Cadaueraq; ſectantur. Nam ſi in aqua, vel equus, vel canis, vel quoduis aliud animal ſubmergatur, mox tanquā vultures magna frequentia adnatant, nec recedunt niſi quidquid ſit carnis, arroſerint. Quo ſpectaculo quidam, inquit [a] Rondeletius aliquādo commotus, quemadmodum ex boue cæſo apes, ex equo Veſpas, ita Aſtacos fluuiatiles gigni exiſtimauit. Quamobrem equos mortuos in aquam conijciendos aliquoties curauit, tandem euentu ab eadem ſententia diductus eſt. Cancer H fluuiatilis (ait Albertus Magnus) vt dicunt periti piſcatores etiam in gurguſtia (naſſas) intrat ad lucium & rodit eum. Cancri etiam lapidoſi qui ſub lapidibus degūt, carnes commedunt adeo, vt (quod Zoographus etiam eſt expertus) carnibus in Danubio alligatis nauibus, & in aquam ſuſpenſis adhæreat magna Cancrorum multitudo. Aiunt quidam animal eſſe amphibium, veſci herbis, noctu ad paſcua exire, præſertim Iunio menſe: ranas etiam appetere. Albertus: Cancer, inquit, lacte potatus, ſine aqua multis viuit diebus. Zoographus, vt retuli, Aſtacum domi viuum in aqua per dies tredecim conſeruauit.

[a] De piſ. flu. cap. 35.

CAPIENDI RATIO.

CAPIVNTVR virgulis diuiſis in ſummitate, quibus inteſtina aliqua, aut ranarum corpora inſerta ſunt, aut baculis, quibus iecinora iam fœtentia transfiguntur, ordine diſpoſitis, iuxta gurgites aut loca quæ habitare ſolent, denis duodeniſue: inde reticulo circumit piſcator, virgas ſingillatim eleuans, ſubiectoq; reticulo cùm Aſtacus non adeo celeriter poſſit ſe explicare, decidit in reticulum. Ita piſcator magna cum voluptate centum aut ducentos

refert

A refert domum bene robuſtos, & viuaces ac magnos. nam parui ad eſcam ſublimem non tam facilè accedunt: & vbi acceſſerint, antequam capiantur, excidunt. Alij plurimos ſic capiunt: ranas decoriatas, ita vt cutis appendeat, infigunt baculis fiſſis, & ſic diſponunt hos baculos per riuos, vt diſtent à ſe inuicem duarum vlnarum ſpacio aut circiter. Mox vbi acceſſerint Aſtaci, eleuant baculos, ſtatimque altero reticulum ſubtus tenente decutiunt. Sunt qui, vt innumeros capiant, naſſæ iecur aliquod imponant, in riui medio. Alij iecur vitulinum diſſectum in aliquot partes oleo frigunt, & in naſſa ſuſpendũt. Alij hircinum iecur bene aſſatum, camphora præparata (ſic inuenitur in libello quodam Germanico) illinunt, deinde omento vituli, vel ouis recenti circundant, & tabellæ alligant ſecundum artem. Pica etiam inter cætera eos venatur, & fertur picam quandam ab Aſtaco, quem ſecum in arborem detulerat, collo compreſſam ab eo perijſſe.

SEXVS.

B MARES, inquit Albertus, in ea parte qua corpus ad caudam continuatur ſubtus, quatuor longas habent virgulas prominentes, quibus fæminæ carent. Cauda etiam maris rotundior eſt, & planior, & ſpiſſior; fæminæ autem magis tenuis, & vacua & lata, quaſi compreſſa. Et alibi, mares à fæminis non differunt: niſi quòd fæminæ membra maiora ſunt: & coopertoriorum ſiue tunicarum (tabellarum) in cauda, diſtantia eſt maior in fæmina.

COITVS, PARTVS.

EODEM autore in coitu mas primùm aſcendit ſupra dorſum fæminæ: ea verò mox ſe ſupinam vertit: atque ita mas coit cum ea, confricando ſe ad eam ſine egreſſu ouorum. Oua pariunt per anum, per quẽ etiam excrementa reddunt. Neuter verò ſexus membrũ habet, quod in coitu intrêt corpus alterius, ſed per applicationem portarum (meatuum) coeunt. Chriſtophorus Encelius Saluendenſis ore coire prodidit. Cardanus iam excluſa iuncta corpori manere ſcribit, donec excludantur fœtus. Idemque C meminit minimos Aſtacos caudæ matris adhuc adhærentes ſe conſpexiſſe, quod etiam à Zoographo eſt animaduerſum. Albertus ait: Oua fæminæ primò in corpore ſunt valde cõpreſſa: deinde paulatim exeunt, & virgulis ſub cauda curtis adhęrent, donec cõplentur.

NATVRA.

TESTAS ſeu cruſtas & hi ſingulis exuunt menſibus: quo tempore lapillos in capite multo grãdiores gerunt. Hyeme latẽt menſibus quinq; ; nam eius frigore læduntur admodum. Cruſtam autem veris tempore prodeuntes exuunt. Putant aliqui hiberno tempore eos quoque apparere, ac ad litora prodire: æſtate autem recedere gregatim ad aquas optatas. Lunæ vim quoque ſentiunt, quemadmodum Cruſtata omnia, & Oſtracoderma. Nam nouilunio admodum emaciantur, fiuntque excarnes, plenilunio contrà pingueſcunt, vt etiam vêre & autumno.

D

EMBLEMATA.

ALCIACI hoc eſt emblema *in Paraſitos.*

Quos tibi donamus, fluuiales accipe Cancros:
Munera conueniunt moribus iſta tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adeſt.
Sic tibi propenſus ſtat pingui abdomine venter,
Perniceſq; pedes, ſpiculaq; apta pedi.
Cùm vagus in triuijs, menſæq; ſedilibus erras,
Inq; alios mordax ſcommata ſalſa iacis.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

TEMPERAMENTVM, inquit Michael Sauonarola, non inuenio ab authoribus determinatum. Sed quia ſunt de genere piſcium, & ſomnum inducunt, idq; vehementer: iudico ipſos frigidos & humidos, ita vt frigefaciant in primo ordine, humectent in ſecundo. Caſtor Durantes frigidos in ſecundo ſtatuit, humidos in primo. Sunt quidam qui calidos putarint, quòd inter coquendum rubeſcant: quorum certè argumentum valde frigidum eſt. Color enim non indicat rei temperamentum, vt alibi me apud Galenum legiſſe memini. Deinde ſi indicaret, cruſtæ tantùm naturam oſtenderet, quæ cocta rubedinem contrahit, non autem partium interiorum, quibus veſcimur, & de quibus iam eſt quæſtio. Nec omnium fluuiatilium Aſtacorum cruſtæ coctæ rubeſcunt prorſus: nam qui inter ſaxa lapidoſaq; loca habitant, cocti pallidiores ſua cruſta cernuntur. Coctione autem rubeſcunt cruſtæ: quia calor ignis partem terreſtrem in hu- F
mido conſiſtentem deterget, dum in ipſam agit mediante humido.

VSVS IN CIBIS.

PRÆTER Chelas & caudam, nil in his eſt, quod commedas: atq; ea cùm ob frigidam intemperiẽ, tum etiam duritiam & craſſitiem malè audiunt. Quapropter non admodum concoctionem promouent, & longiore in ventriculo mora mandatis in caput frigidis, & humidis vaporibus ſoporem inducunt; cocta nihilominus ſatis nutriunt, & ſanguinem ſuccumq; non facile diffluentem generant, & pituitoſum. Facilius autem digeruntur quàm marini, & melioris, ſuauioriſq; carnis exiſtunt. Vnde Cardanus ait ſe admodum delectatum in cibo fluuiatilibus, marinos verò abhorruiſſe ſemper.[a] Caſtor Durantes:

[a] *In lib. 20. de ſanit.*

Aſtacus & molli carne eſt & denique ſuaui,
Præditus, hincq; ideo perfacile excoquitur. G

Minores qui inter ſaxa capiuntur, illaudati ſunt, commendatiores qui ſunt maiores & cocti rubeſcunt; viuos ac recentes conſeruari aiunt ſi chalibem appoſueris. Commendantur autem præcipuè Martio & Aprili menſibus: & magis creſcente luna quàm decreſcente. Reperiuntur aliquando in his intricatæ venæ albæ, Germani Neſtel hoc eſt ligulas vocãt; improbantur hi in cibis, vt omnes piſces ita affecti. Dum itaque coquũtur, non ſimplicem aquam deſiderant, ſed mixtam cum aceto aut omphacio; feruentemq; vt caro eorum fluida firmetur, coquaturq; faciliùs: apud plurimos nobiles in Italia ſic cocti menſis apponũtur, cum acerrimo acèto, ſale & pipere. Tortam ex Gammaris tempore ieiunij hanc nobis deſcribit Platina. Ex Cammaris elixis quod bonum eſt, in mortario tundes. Succum deinde amigdalinum cum aqua roſacea per ſetaceum tranſmiſſum præparabis: aut ſi id non poteris, ius piſorum aut cicerum alborum ſeruabis. Paſſulas & ficos quinque conteres. Modicum petroſelini, amaraci, betæ parum incoctæ, minutatim concides: cinnami, zinziberis, ſaccari, quantum ſat erit, addes. Mixta hæc & benè tuſa cum ouis lucij, vt concreta meliùs coquantur, in teſtu bene vncto, ac ſupter, ſuperuè incruſtato, ad focum pones flamma procul, coctum ſaccaro & aqua roſacea ſuffundes. Membra omnia hoc edu- H
liũ lædit. Ex libro Germanico Baltaſaris Stendelij coqui. Cancros (ſic nominat Aſtacos) in olla vel in ſartagine coques (ſed in olla ſapidiores fiunt: faciliùs tamen aduruntur, niſi caueatur ſedulò) affuſo vino vel aqua, condies ſale & modico pipere. Cura ne exundet ius efferueſcens, cùm pulchrè rubent, ſatis iam cocti ſunt. E Cancris ſerum & coagulum: Cancellos paruos detracta cruſta, quam & ſel ſequetur, & vena caudæ media extracta, in pila tundes crudos; lac affundes, & colabis. (vel tranſiges per cribrum æneum, id eſt, multis exiguis foraminibus pertuſum) defundes in ſartaginem, & cochleari aſſiduè permiſcebis, ne aduratur: ſic etiam maculis vel punctis pulchrè variabitur. Lento igne coques; guttam aceti affundes, vt coaguletur. Tum in cribrum æneum fundes, modicè onerabis. De ſero iuſculum facies & croco colorabis. Coagulum in partes ſecabis; cibus eſt delicatus. Cruſtarum fartura: Cancris elixis cruſtas & chelas ſeparabis: & quidquid bonæ eſt pulpæ minutatim concides: modicum ſalis, & aromatum pollinem addes: cum quo permiſcebis;

Torta.

& hac

A & hac fartura rurſus implebis cruſtas & in veru ligneo ſuper craticula leuiter aſſabis: ſunt
qui butyro frigant,id quoque leuiter. Addit & alios modos de pulpis cōtuſis,quos omit- Pulmentũ.
tit Zoographus. Sunt qui pulmentum de Aſtacis ſic fermè parent: Aſtacos coquunt,terũt
cum medulla panis cãdidi, & cum lacte amygdalino per ſetaçeum tranſigunt:agitant cum
ſexouis, modicum aromatici pollinis addunt. Ius ex eiſdem parat [a] Bartholomeus Scap- Ius.
pus hoc modo. Integros coctos aqua, vino, aceto, ſale, pipere, in mortario tundit, addita [a] *Li.3.de re.*
aqua tepida, dein colat per ſetaceum, hæc aqua erit rubicunda,eiuſdemque cum Aſtacis *cul.c.113.*
ſaporis, iuſque vocatur, hoc luteum magis efficiunt caudæ & chelæ Aſtacorum Vere &
Autumno. Fiebat quoque olim garum ex Cammaris.[b] Plinius: ſic alex (hoc eſt piſcoſum Garum ex
ſalſamentum à ſuo liquamine nondum ſeparatum)peruenit ad Oſtreas,Echinos, Vrticas, Cammaris.
„ Cammaros, Mullorum iecinora, innumeriſque generibus ad ſaporem gulę cœpit ſal ta- [b] *Lib.3.c.8*
„ beſcere. Plautus apud Feſtum in Nerita,
„ *Muriatica autem video in vaſis ſtanneis,*
Bonam Naritam,Cammarum & Tagenia,
Echinos fartos, Conchaſq; piſcinarias.

B Videntur quoq; olim hi in rubris ſcutellis menſis fuiſſe appoſiti,ex hoc Martialis verſu:
Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli:
Concolor in noſtra Gammare lance rubes.

Si quis, inquit Georgius Pictorius,in vino ſublimato in vaſe Cancrum imponat,& accen-
dat,ſtatim rubeſcet,quem deinde viuum & rubeum,ſpectaculi vice ridiculi, conuiuis in-
ter coctos apponet. Putat Zoographus melius eſſe, Cancrum filo ferreo vel aliter tenere
ſuſpenſum,ne vaſis caliditate pereat vel amburatur:quod aliquando factum vidit.

VSVS IN MEDICINA.

AD canis rabidi morſum,eandem omnino Aſtacis fluuiatilibus facultatẽ, Ad canis ra
quam Cancris tribuêre veteres, neque vnquam fefelliſſe experientiam bidi mor-
compoſiti aduerſus veneni genus id de veteri deſcriptione ex fluuiatili ſum.
C Aſtaco medicamenti, ritè atque in tempore exhibiti vſu quotidie multo
teſtatum, comprobatumque eſſe Iulius Alexandrinus affirmat; qui in
medicarum quoque facultatum aliarum, quarum non eſt hîc enumeran-
darum locus, vſus,inquit,experimur eoſdem, reportamuſque hodiè ſæpe Aſtacorum eiuſ-
modi præparatione,quos nobis olim de Cancris prodidere authorum ſcripta. Hęc[a] ille cõ- [a] *Salub. lib*
tra Rondeletium & alios, qui non probant medicos qui Aſtacis eam vim in cibis & pul- *15.cap.8*
monum vitijs ineſſe exiſtimant, quæ Cancris: quoniam carne ſunt præhumida, diſſipatu
facillima, ac pauci nutrimenti. Sanè Leonellus Faucntinus carnem eorum cuidam ad
phthiſim miſcet. Electuarium ad maraſmum & phthiſim ex deſcriptione Bartholomæi Ad phthi-
„ Montagnanæ: Caudarum Cancrorum fluuiatilium præparatarum libræ dimidium:ſemi- ſin.
„ num intybi,acetoſæ, ſcariolæ, lactucæ, cuiuſque drachma ſeſqui:nuclei pinei purgati vn-
„ ciæ duæ:ſacchari ſecundæ decoctionis vncię quatuor:mellis violacei quantum ſufficit,mi-
„ ſcentur. Ad talem aliqui commendant ius de Aſtacis fluuiatilibus in plenilunio captis.
Ipſos etiam Aſtacos riuales & fluuiatiles in cibo commendant: liquore arte chymica ex
eis diſtillato partes tabidas,macie & atrophia confectas,illinunt & perfricant. Tunduntur
D inquit,Ryffius, Aſtaci crudi cum ſuis cruſtis, & chymicis inſtrumentis ad ignem lentum
in vaporem ſoluuntur:qui denſatus in aquam colligitur,vtilis ad tabem & atrophiam. Ha-
ſce præparationes nimis ſuperſtitioſas iudicat Alexãder Benedictus; quin per ſe prodeſſe
admodum phthiſicis affirmat. In hectica febri etiam laudantur. Primo, inquit Gaynerius, Ad Hecti-
in lixiuio bulliant,donec teſta eorũ poſſit remoueri,deinde in aqua hordei coquãtur per- cam febrẽ.
fectè. Sed quoniam concoctu difficiles ſunt, ſi in eadem menſa cum alio cibo ſumantur,
leuior præponatur. Vel abiectis extremitatibus toties in lixiuio forti lauentur,donec gra-
uis eorum odor non amplius ſentiatur: deinde in aqua hordei ritè decoquantur. Eorun-
dem carnẽ ad antidota analeptica ſecreta,ter lixiuio, vel aqua ſalſa ſi lauetur,donec odor
teter abierit:ex aqua hordei,aut ſero butyri coquatur. Decoctũ ex chelis & caudis crudis è
cortice exutis in aqua hordei empyemati cũ febre valida addito ſaccharo plurimùm cõfer [b] *De ſan:*
re author eſt[b] Cardanus. Ad icterũ celebratur hoc ex Anonymo: Aſtacis fluuiatilibus iunio *tuen.lib.3.*
ribus quinquaginta cõtuſis exprime ſuccũ:cui admiſcebis tãtundẽ chelidonij, vel diſtillati *cap.57.* Ad icterũ.

ex eo liquoris:hoc æger quaternis hauſtibus ebibet:manè ſcilicet ac veſperi ſub ſomnū per E biduum:deinde vtendum balneo ſudatorio, de chelidonio ſimiliter. Si vrina impediatur propter calculum,aut ſtranguriam,ſic facies:Cancrum viuum in mortario teres, vinum affundes: ſines ita per noctem:poſtridiè manè exprimes & colabis,& propinabis partem ſuperiorem,id eſt,puriorem,ægroto. Miſcebis etiam in potu ſemina vrinam cientia ; raphani,apij vel petroſelini, lithoſpermi ; & nucleos perſicorū in cibo dabis, ex incerto. Simile remedium inuenit Zoographus commendari ad teneſmum & prouocandam aluum. Cardanus tradit[c] Aſtacorum horum cortices, cum pectore & reliquo corpore in furno ſiccatos curare vrinæ profluuium, puto rectiùs vrinæ retentionem. Vnguentum ad partium corporis conſumptionem, & atrophiam hoc deſcribit Zoographus: Aſtacos fluuiatiles viuos cum iecinore vitulino tere & læuiga:deinde cum olei oliuarum & laurini, ana libra ſemis, vnguentum conficito.

[Ad vrinæ retentionem. Ad calculū.]

[c Lib. 3. de ſan. tuen. c. 57.]

[Ad clauos extrahēdos]

Ad clauos & alia infixa corpori extrahenda: Adipem leporis miſce cum cancro crudo contrito,& impone loco, quem clauus, aut quidquid eſt ſubierit:ex aduerſo autem tres aut quatuor fabarum flores illiga: & per horas duodecim relinque.

[Ad cephalæam.]

Remedium quod ad cephalæam efficaciſſimum putant, tale extat apud Alexandrum Benedictum. Cancrum fluuiatilem coctum diligenter tritum, refrigeratumq; F cum oleo ſcilicet cucurbitino aut violaceo, aut roſaceo, naribus ſupponunt, vt olfactu iuuet.

[Ad inflammationem linguæ & gutturis.]

Ad periculoſam linguæ & gutturis inflammationem,quæ febribus aliquando ſuperuenit,& exercitus epidemio malo ſæpe inuadit, Germani à colore vocant die Bruni, remedia ex Aſtaco fluuiatili plurimùm commendantur, fiunt autem ab alijs aliter, vt ſubſcribemus ex libris Germanicis, manuſcriptis interprete Zoographo. Primum eſt huiuſmodi. Aſtacum viuum contuſum cum aceto colando exprime per linteum. Purganda autem & radenda lingua eſt, deinde ſpatulam ligneam inductam panno cocci colore, in ſuccum illum intinge: ſic linguam & os perfricato. Secundum. Aſtacus refrigerat. hunc circa caput & caudam euiſceratum in pila contunde diligenter: & aquam inde linteo expreſſam, ore tenere ægrotum iube, ita vt collum ſurſum (retrò) ac deorſum moueat, nec tamen deglutiat. Tertium quod à duce quodam militum frequenti experimento cognitum accepi: Aſtacos circiter decem viuos contere: & ſtillatitios liquores, intybi, roſarum, & papaueris erratici affunde, inde expreſſus ſuccus vinum rubellum refert, eo linguam abluere, & diligenter ac penitus gargarizare oportet: deinde etiam hauſtum eius mediocrem bibere. Linguam abſterſam & purgatam larido inſulſo perun- G ge, poſt horam aut dimidiam quidquid viſcidæ pituitæ inſederit, rurſus abſterge, & ſucco Aſtacorum præſcripto denuo laua. Mirè ſanat, etiamſi cruſtæ denſiuſculæ iam occuparint linguam. Quartum. Decocto ſaluiæ in aqua os diligenter collue. Deinde ſuccum de Aſtaco viuo contritum expreſſum propina: & potionem para huiuſmodi. Fungos de ſambuco, & ceraſa viſcula (quæ acida ſunt & nigricant) ſicca aut recentia cum pauco alumine in aqua coquito, quæ colata bibi debet. Poſtremò os colluatur aqua pura alumine permiſta. Quintum. Saliua equi auenam aut hordeum paſti, os ægroti diligenter colluitur: deinde ex Cancris viuis contuſis humorem exprimes,eodemque rurſus lauabis. Quod ſi viuos habere non potes, pollinem de Cancris aridis in clibano toſtis inſperge, poſtquam equi ſaliua ablueris.

[Ad paralyſin.]

Anonymus quidam manuſcriptus quem citat Zoographus ad paralyſin hoc ſcribit remedij genus:Pullum ciconię roſtro ſub alam inclinato ſuffocabis puluino impoſito: deinde (inciſum nimirum minutatim) in alembico raſario ſtillatitium ex eo liquorem colliges, & primùm membra paralytica decocto Cancrorum abſque ſale ablue, deinde liquore è ciconia collecto inunges: atque hoc alternis facere aliquandiu perges. Aiunt quoſdam omnino reſolutos, contractos & claudos H huius remedij vi egregiè reſtitutos eſſe, neruos enim extendit & dirigit.

[Ad Cancrū in mammis]

Cum mulieri mammilla ob lactis abundantiam ſuppuratur, & cancroſa fit ac perforatur, tum caro illa infecta & partes vicinas exedens, hoc modo breui tempore curatur: Bufonem craſſum occide quocunque modo, & ligno infixum domum portes, & in bilance ponderes, addaſque eiuſdem ponderis Cancros viuos, & in olla rudi vitreata opertaque & luto munita, ita vt in medio tantùm foramen exiguum relinquatur, vrito ſuper pruna mediocri, calore non intermiſſo, & hoc cinere vtitor: ex Innominato. Puluerem de Aſtacis fluuiatilibus vſtis infla aduerſus vnguem oculi, ſic enim in equo appellatur morbus. Puluerem ex oculis eorum cum aqua foliorum perſici potum, poſt venam ſectam Leonellus Fauentinus commendat ad pleuritidem notham.

[Lapillorum vſus.]

Lapillorum quoque magnus ad varios morbos celebratur vſus: hi cùm ex viuis & recentibus eximuntur glauco & ſubcæruleo colore ſunt, triti ac poti, vt ait Albertus cordis roborare vires dicuntur.

Dentes

A Dentes infricatus ex eis pollen dealbat & purgat. Idem cum fęce vini albi arida, vlceribus cauis pudendorum inſpergitur vtiliter. Carbones è tilia aceto reſtinctos cum eodem polline aliqui propinant aduerſus ſanguinis grumos ex lapſu, & hęmoptoicis. Oſſicula de poplitibus leporum cum lapillis Cancrorum (vt ait quidam Obſcurus) trita è vino bibuntur, vt prauos in ventriculo aut alibi humores exſiccent. Videtur, inquit, Zoographus, & ad calculum renum promouendum, & album muliebrem fluxum, & coli à pituita dolores, & epilepſiam idem remedium per ſe vel alijs admixtum profuturum. Nam Cardanus prohibere hos lapides generationem calculorum in renibus, ac genitos diſſoluere tradit. Vrinam mouent non in homine tantùm, ſed etiam in iumentis. Sunt qui æqualem ſeminum vrticæ partem addant, & ad proliciendam vrinam propinent noctu è lecto, è ſtillatitio fragorum liquore, aut vino, aut aqua. Idem aduerſus calculum auxiliari promittunt. Puluis contra calculum vt in libro quodam Germanico manuſcripto reperit Zoographus. Iecoris leporini vſti, apij, id eſt, petroſelini vulgò dicti: ſeminis aquileię, ſingulorum vncię duæ. Maxillarum lucij, nucleorum perſicorum, ſanguinis hircini, lithoſpermi ſeminum, ſaxifragæ ſeminum; lapillorum de Aſtacis, Zinziberis albi, cinnamomi ſingulorum vncia.

Ad calculũ

B Aniſi, coriandri, vtriuſque ſemiuncia, macis drachmæ duæ: ſaccari vnciæ quinq; miſceantur. Ad lunaticos oculos equorum aliqui lapillos hos terunt & melle exceptos illinunt, quod alij etiam ad cicatrices & vngues oculorum in equis adhibent. Albertus oua eorum ad venenatos ſerpentium morſus commendat. Aduerſus ſcabiem puerorum à phlegmate ſalſo, teſtas Aſtacorum tritas, oleo roſaceo excipe & inunge. E teſtis Aſtacorum in olla toſtis aliqui puluerem faciunt, egregiè ſiccantem.

Ouorũ facultas.

VSVS IN VARIIS.

ESCA ad piſces capiendos menſe Septembri commodè fit ex Aſtacis paruis & teneris vel caudis eorum. Extremis forcipibus Aſtacorum elixorum cutis affricata, rubeo colore ſeu fuco tingit: ſed vergit ad croceum. Si Aſtacum mortuum in meatum aliquem talpæ impoſueris, relinquet illum propter fœtorem: nec repetet, donec fortè multò pòſt tempore fœtor omnis euanuerit.

C

DE ASTACO CARABOEIDE. Cap. VII.

FORMA quadam media eſt inter Carabum & Aſtacum, quem Carabo ſimilem Aſtacum nuncupaui, ſiue καραβοειδῆ. Eſt autem pari magnitudine cum Aſtaco fluuiatili, aut paulò longior, colore cinereo ferè omni corporis parte, antennis quatuor, duabus longioribus, reliquis breuioribus: pedibus hirſutis, item chelis ſiue forcipibus, qui vt Locuſtæ partem inferiorem breuem habent, adquam ſuperior multò longior adducitur. Pedes duo priores chelis proximi tabellas in extremitate circum vndique ſerratas habent ad natatum faciliorem fortè vtiles, dorſo eſt læui vt Aſtacus aut Squilla, collo nouem tabellis conſtante, quarum tres priores ſunt ſine appendicibus, reliquæ eas habent. Lata

D eſt admodum cauda & quinque pinnis conſtans.

DE GAMMARO TERRESTRI. Cap. VIII.

CRVSTACEI quoddam genus in terra latitat, maximè in India Occidentali, Cuaraſſas vocant, tam prope Gammarorum formam, vt cùm effoſſum è terra conſpexiſſet Iulius Cæſar Scaliger, ac roganti quid eſſet, in ſepulchris inueniri alij dictitaſſent, à Gammaris abſtinuerit diù.

E

DE SQVILLIS IN GENERE. Cap. IX.

ÆQVIVOCA.

SQVILLÆ gibbæ quãdoq; apud ſcriptores generis nomine intelligũtur, quòd & magnitudine ferè media ſint inter maiores minoreſque, quin Venetijs hodie ſimpliciter Squillę dicuntur:& à Græcis hodiè Carides. Quare cùm Gillius Venetis Squillas quaſdam dicit vocari paruis Gammaris ſimiles: an rem acu tangat, alijs iudicandum relinquo: Græci, vt dixi, Carides dicunt & Caramidia[a] Bellonio teſte: quarũ color nigricat. Cęſar Scaliger tamen Squillam minimam ab Adriaticis generis nomine vocari ſcribit. Oppianus verò etiam luporum piſcium à Squillis interitum decantans: non alias quàm Gibbas intellexit, vt Rondeletio placet. Et quæ medici veteres de Squillarum alimento tradũt, de Gibbis potiſſimùm accipienda putat. Quocirca quæ hoc capite de Squillis dicentur, vel ad omnia Squillarum genera pertinent, vel incerto earum generi adſcribenda erunt. Nam à veteribus multa abſolutè proferuntur, quæ ad propriam quandam ſpeciem referenda erant, veluti maximè ad gibbam. Squilla præterea Latinis genus eſt bulbi à medicis frequenter ſatis vſitatum, σκίλλη Græcis dictum. Καρίδες ab Hierocle in Hippiatricis Græcis nominantur abſceſſus quidã; Ruellius Squillares furunculos interpretatur. [b] Athenæus refert ex Ephoro, vrbem circa Chium inſulam καρίδες dictã fuiſſe, quòd ibi multę naſcerentur Squillę, καρίδες præterea oppidum Stephanus agnoſcit, quod in Phrygia ait fuiſſe. Καρὶς idem quod καρία ſeu καρικὴ ſeu καρινὴ Euſtathio, qui ſic inquit: Ἡ δὲ καρία καὶ καρίνη λέγεται, καὶ καρὶς δέ. Caris quoque Galliæ fluuius Gregorio Turonenſi. Cher hodiè. In Legerim ſe exonerat. Squilla vulgò Bononiæ campana vocatur.

[a] Lib. 2. de aquat. c. 3.

F

[b] Lib. 3.

SYNONYMA.

G

[a] PLINIO in piſcium catalogo nominatur Scylla: vbi Squillam legere mauult Zoographus, quæ Græcè καρὶς dicitur: niſi reuera Scyllæ nomine monſtrum aliquod marinum intellexerit, cùm Phorcum quoque deũ marinum in eodem catalogo recenſeat. Sed de Scylla monſtro plura dicemus alibi. Gaza Ciceronem ſecutus & Pliniũ καρίδα vertit Squillam, & τὸ καρίδιον (qua voce vtitur Ariſtoteles) Cicero Squillam paruam. Obſeruandum eſt primam voculæ καρὶς ſemper produci: vt apparet in carminibus Oppiani & Archeſtrati, & multis ab Athenæo citatis verſibus. Vnde non ſine ratione aliàs κουρὶς & κωρὶς dicitur, vt Sophroni in Mulieribus.

[a] Lib. 32. c. vlt.
Scylla mõſtrum.

Proſodia καρὶς voculæ.

Vide pulchras Couridas, vide Cammaros,
Vide amica illas aſpice, vt rubent, vt leues & hirſutæ ſunt.

Ita quoque Epicharmus in terra & mari: Couridas phæniceas vocat. Idemque in Logo κωρίδας dixit hoc carmine:

H

Aphyas ſimul & flexuoſas κωρίδας:

Simonides verò:

Thynnis Loligo: gobijs κωρίδες.

In Caride penultimam Attici corripiunt & proportione quidem cõgrua, vt cenſet [b] Athenęus, quia vox Illa ἀπὸ τοῦ κάρη id eſt, à capite ducta ſit, quod Squillis maiuſculum eſt. Varrinus quoque & Euſtathius à capitis magnitudine dici putant, fortè ex hoc Athenæi loco. Quemadmodum itaque à voce γραφὴ id eſt, pictura vel ſcriptura deriuatur γραφὶς id eſt ſtylus, vel penicillus: & à βολὴ id eſt, iactus, βολὶς id eſt, iaculum; ſic à κάρη καρὶς fingi probabiliter admodum conijciunt. Alibi etiam Euſtathius inter exempla ἀντιγραμματισμοῦ (vbi nomina vel diuerſas vel eaſdem res ſignificantia, literis tranſpoſitis conueniunt, vt χλὴ, χολὴ) καρίδα quoq; & ἀκρίδα ponit: & ſanè cõuenit ei cũ Locuſta, quòd ſimiliter ſaliat. Scarus piſcis, vt & Scaris (σκάρος ὡς ἡ σκαρὶς) à verbo σκαίρειν, quod eſt ſalire, ſaltare) dictus

[b] Lib. 3.
Etymon.

Scarus piſcis unde dictus.

A dictus eſt Athenæo & Euſtathio. Fuerint autem fortè eiuſdem piſcis nomina Scarus & Scaris, ſicut perca & percis; niſi potiùs legendum ſit καρὶς id eſt Squilla: nam ea quoque à verbo σκαίρειν ſic dicta, s initiali abiecto videtur teſte Varino, idque magis Zoographo placet, quàm vt Scaridem quoque piſcem faciamus, cùm id nomen apud authores non extet. Apud poëtas iota ſiue media ſyllaba frequenter producitur. Eubulus in Orthanne.

> *Καρῖδα καθῆκα κάτω κατέσπασ' αὖθις*
>
> *Squillam humi depoſui & retraxi poſtea.*

Idem in Iaelmo:

> *Ὠρχοῦντο δ' ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἐπὶ*
>
> *Πηδῶσι κυρταί*, id eſt.
>
> *Saltabant, vt Squillæ ſuper prunis*
>
> *Gibbæ ſaliunt.*

Plura alia eiuſmodi apud Atheneum legere eſt exempla, in quibus media ſyllaba καρίδος producta cernitur. Sed in ſoluta oratione (vt Ariſtotelis & Athenęi libris) eam ſyllabam acui reperies, cùm producta circumflecti deberet, genitiuo tantùm plurali excepto. Solius
B Eupolidis teſtimonium, qui corripuit, profert Athenæus:

> ————————— *πλὴν*
>
> *Ἅπαξ ποτ' ἐν φαίακος ἔφαγον καρίδας*
>
> ————————— *præterquam*
>
> *Semel aliquando in Phæacis ædibus Squillas comedi.*

& aliud eiuſdem in Populis:

> *Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαθαλιντίνης*, id eſt.
>
> *Faciem habens Squillæ punicæ.*

Reddit quoque Athenæus, cur mediam corripuerint Attici, r ationem hanc, quam ſolus Iſaacus Caſaubonus aſſecutus videtur: Apud Atticos quanta eſt dyſſyllaborum in is deſinentium prior: tanta eſt in illorum obliquis media ſyllaba. vt βολὶς βολίδος : γραφὶς γραφίδος: contrà ψηφὶς ψηφῖδος, κρηπὶς κρηπῖδος. In καρὶς priorem corripiebant Attici. Vnde quid ſequatur clarum eſt, at illi poëtæ qui priorem in ea voce producebant, mediam quoque in obliquis neceſſariò longam ſtatuebant. Κουρίδες, καρίδες Heſychio. Colybdenæ nomine Epicharmus (vt Nicãder vult) pudendum marinum intelligit, Heracli- Colybdena.
C des in Opſartytico apud Athenæum, Squillam. Squillæ nomen Veneti, vt dictum eſt, Gibbæ ſimpliciter tribuunt: Burdegalenſes verò Crangę. Cammarum Romani olim ſpeciem vnam Squillarum appellabant, vt placet Athenæo: poſteriores ad multa Cruſtata Locuſtarij generis hoc nomen tranſtulerunt. Nam & Aſtacum fluuiatilem ſic nominant Itali, vel potiùs Gammarum, & Gammarellam: & Squillam gibbam Maſſilienſes Carambotum: Romani Gambarellam: & ſimiliter paruam fluuiatilem, vt Bellonius ſcribit: quam alij Gambarozolam: Galli Prouinciales Caramot: vt Crangonem ijdem Caramote, quam Itali Gambaro di mare, vel Cammarugiam appellant. Germanicè, inquit, Zoographus, Squillas omnes Meerkrebslein rectè appellabimus, ſiue ſimpliciter, ſiue cum differentia Sonder Scheren id eſt, ſine forcipibus. Inferiores Germani & Friſij & Hollandi Squillæ ſpeciem quandam paruam vocant Garnat, Gernard, Gernier: Garnole, Gibbam, vt putat idem Zoographus: quàm Bellonius Lutetiæ Gueruette vocari ait: pro quo fortè ſcribendum Guernette, vt à Germanis ſumptum ſit id nomen, non corruptum à Gallico Cheurette, vt ipſe Bellonius putat: Licebit autem hoc etiam vnius ſpecie nomine abuti pro genere, adiectis differentijs. Eliota Anglus Squillam inter-
D pretatur a Schrympe: Zoographus ab Anglis accepit à Schrimpe ſpeciem eſſe Squillæ vel Cammari maiorem: & aliam minorem, quam vocant à Pran: aut fortè contrà, non enim ſatis meminit.

Cammar quid olim Romanis.

Aſtacus fluuiatilis.

 GENVS

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO. E

a Lib. 4. de par. c. 8.
Squillæ, & Cãcri differentia.

SQVILLAE, teſte [a] Ariſtotele, à Cancrario genere differunt, eò quòd caudam habeant: ab cruſtario verò, quòd forcipe careant; idq; , quoniam plures habeant pedes: eò namq; redundantia illa abſumitur. Pedes aũt obtinent plures, quòd magis ad nandũ, quàm ad ingrediendum ſint ſuapte natura propenſiores. Græcè ſic legitur. Αἱ δὲ καρίδες, τῶν μὲν καρκινοειδῶν διαφέρουσι τῷ ἔχειν κέρκον: τῶν δὲ καραβοειδῶν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν χηλας: ἃς οὐκ ἔχουσιν διὰ τὸ πλείους ἔχειν πόδας: ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἐκεῖθεν ἀνήλωται αὔξησις. πλείους δ' ἔχουσι πόδας, ὅτι νευστικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι. In his verbis Gazæ translatio pro καραβοειδῶς, non rectè habet cruſtarios, liberariorum nimirum lapſu, nam cruſtarium eſſe, omnibus cruſta tectis conuenit; quare Locuſtaceos verterim, vt & ipſe Gaza [b] alibi vertit, quod cùm hoc in loco non conuenire putat Zoographus, aſſerens Locuſtas etiam forcipibus carere: quamobrem, inquit, Latinè Aſtacarios fingamus licet, fallitur, Habent enim Locuſtæ forcipes, quemadmodum ſuo loco ex multis locis Ariſtotelis comprobauimus. F

Gazę error.
b Lib. 4. de par. cap. 5.
Ariſtoteles correctus.

Deinde hæc verba ὅτι νευστικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι, inuerſa eſſe apparent, legendumque; ὅτι πορευτικώτεραι εἰσιν ἢ νευστικώτεραι. idcirco enim inquit plures pedes habent Squillæ, quoniam ad incedendum magis, quàm natandum comparatæ ſunt. Hoc & res ipſa indicat, & verſio Gazæ: & Michaelis Epheſij in ſcholijs verba hæc. τὰ δὲ λέγει ἔχειν πολλοὺς πόδας διὰ τὸ μᾶλλον, lege ἧττον vel οὐ μᾶλλον, vt & Gaza vertit, & ex ſequentibus apparet) νευστικὰ εἶναι ἢ πορευτικά. εἰ μὲν γὰρ ἦσαν μᾶλλον νευστικώτερα, εἶχεν ἂν ὀλίγους πόδας. ἐπεὶ δὲ μᾶλλόν εἰσι πορευτικά, ἔχουσι πολλοὺς πόδας.

Quid ſquillis propriũ. An chelas habeant.

Rondeletius proprium Squillis eſſe ſcribit carere chelis, harumque vice brachia maiora pedibus habere. E contrà Bellonius nequaquam audiendos cenſet, qui forcipibus carere Squillarum pedes exiſtimant. Conciliari fortè poſſunt cum Ariſtotele eumq; inſequente Rondeletio, vt, ſi hunc dicamus chelas propriè dictas, quales Aſtaci antè cæteros habent, Squillis negare: Bellonium verò pedes forcipatos ſimpliciter eis attribuere, non quòd maiores & propriè dictas anterius chelas habeant. Indicæ ſanè Squillæ teſte Aeliano in Gange fluuio chelas maximas habent. G

c Hiſtor. 8. cap. vlt.
Color.
Cornua.

Color Squillis non ſemper idem, nam, vt author eſt [c] Ariſtoteles, nigreſcunt vere, poſtea albedinem ſuam recipiunt. Cornua etiam habent, eaque Oppiano teſte acuta, & in ſummo capite poſita. Aelianus aculeum acutiſſimo triremis roſtro ſimilem, & ſecturas, ſerræ modo habere ait: Rondeletius Oppiani verba de Squillis ſuo aculeo lupos piſces interimentibus interpretatur peculiariter de gibbis, Nam quæ minimæ ſunt, inquit, cornu carent.

d Lib. 11. c. 37.
Oculi.
Inteſtinũ.
e 1. de animal. c. 30.

Cruſta fragili, vt ait [d] Plinius, incluſis, oculi rigent. Locuſtis Squilliſquè magna ex parte ſub eodem munimento præduri eminent. Inteſtinum quoq; eis, veluti Locuſtis & Aſtacis, rectà in caudam finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt. Nunc pergam ad genera. Tria hæc recenſet [e] Aelianus, ἑλείους ſiue paluſtres, & quæ algis vectitant; πετραίους ſiue ſaxatiles, quæ tertiæ ſunt. Sunt hæ partim à victu, partim à loco ſumptæ differentiæ, à quo & aliæ marinæ, aliæ fluuiatiles dici poſſint.

Gammari, & Squillæ paruæ di-crimen.
f Exercit. 245.

Nam quem ego Aſtacum fluuiatilem, & Camarum nuncupaui, alij Squillam fluuiatilem vocant. Sed quænam ſit inter eum Gãmarum, & Squillam, præcipuè minorem, cui alioqui quàm alteri alicui generi ſimilior eſt, differentia, nos his verbis docuit [f] Cæſar Scaliger: Sanè, inquit, à Squilla parua Gammarus parum differt, ſi minus accuratè conſideres. Diligentiùs intuenti recognoſcetur Gammari roſtrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati, Squillæ vniformes: Squillę lamellæ latiores, ipſa tota compreſſior. Hæc ille. H

Magnitudine differũt.
Squillæ Indicæ quales.
g Lib. 16. de animal. cap. 13.
k De ſan. tuen. 3. cap. 58.
i Hiſ. 4. c. 2.

Iam proſequamur. Magnitudine quoq; differunt: Sunt enim, & magnæ & paruæ quas Gambarettos in Italia vocant, & maiores rurſus non ſemper eadem magnitudine: ſed omnium maximæ exiſtunt Indicæ, vtpotè Locuſtis maiores, & forma diuerſa. Harum enim, teſte [g] Aeliano, quæ ex mari veniunt in Gangem, forcipes maximas habent, & tangentibus aſperæ ſunt, quæ verò ex mari rubeo in Indum excidunt, læues, audio habere ſpinas (ἀκάρθας cruſtas, vel dorſa læuia) ſed oblongos & implicatos ab eis dependentes cirros, & forcipibus carere. Differunt itaq; hæ Squillæ Indicæ non tantùm magnitudine, ſed & forma corporis totius. [h] Cardanus autem fluuiatiles à marinis ſola magnitudine differre aſſerit; ſed fluuiatiles vbi coctæ ſunt, ſubfuluas eſſe. [i] Ariſtoteles tria Squillarum genera recenſet, κυφάς, hoc eſt, gibbas, κράγγονας, crangones vertit Gaza:

& paruas

A & paruas quæ nunquam maiores fiunt. Rondeletius ſpecies plures facit, quia ad tres ſuperiùs prędictas referri non poſſunt omnes. Nam Squilla lata, quæ tum cælata, tum glabra eſt: præterea quæ μάντις dicitur, nulli rectiùs, quàm Squillarum generi attribui poteſt, vt poſtea explicabitur. Neotericorum doctiſs.[k] Cæſar Scaliger, confuſa admodū cùm videret Squillarum genera apud authores propter multitudinem, ea duo ſumma conſtituit, ad quæ non modò quæ tradidit Ariſtoteles, ſed quæ etiam cæteri omnes recentiores doctiſſimè reduxit. Squillarum ſpecies, inquit, ſummæ duæ, vna vulgari Gammaro ſimilis, ab eo ijs diſcreta notis, quas ſuprà ponebamus, ſed maxima: Aſtacum ęquat magnitudine: alicubi etiam ſuperat; quemadmoudm ſcribit Athænæus. Vrſa hæc eſt Ariſtotelis. Vbi enim porrecta iacet, vrſi corium extenſum repræſentat. Altera ab hac non niſi magnitudine differt, & lineamētis quibuſdam, quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. Hæc eſt κράγγη Ariſtotelis. At enim Crangen & gibbam æquè vtranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata ſit, in Gibba verò, acuta, Secunda Squillarum ſpecies tres continet modos quaſi formarum quoſdam. Vix enim alio, quàm magnitudine differunt. Omnes gibbæ ſunt, Idcirco à Philoſopho dicuntur κύφαι.
B Omnes Locuſtæ ſimiliores, ſi frontis ſpectes cuſpidem, quàm ſupradictis Squillis. Omnibùs pinnata cauda pinnis latis, dempta media; eſt enim hæc, vti dictum eſt, acuta. Maxima in noſtro hoc Oceano, minima etiam è Garumma excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatem vocant, ideſt auenam. pugillatim enim deuorant, ſicut auenam veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Mediæ magnitudinis Gambarellus appellatus ab Iſtris. Hæc Scaliger, quem putat Zoographus per Crangen Rondeletij Squillam cælatam intelligere. quam autem mediæ magnitudinis Gambarellum ab Iſtris nuncupatum ſcribit, Gibbam dici alijs ſimpliciter. Itali quidam etiam minimam Gambarellum vocant. Præter prædictas Squillarum Species Mantis eſt Rondeletij. Item καρίδιον ſiue Squillula Conchis quibuſdam inhabitare ſolita, de qua inter Cancellos, vti etiam de ea quam σκύλλαρον Ariſtoteles, Gaza Squillam paruam vocat.

[k] Excrat. 245.

Crāge Ariſtotelis.

Squilla gibba.

LOCVS, VICTVS.

C PARTIM in dulcibus aquis, partim in marinis ac ſalſis degunt: aliæque in locis paluſtribus, quas ἑλείους nominat Aelianus, aliæ propè ſaxa, vt quæ petrææ ob id dictæ ſunt.[a] Oppianus.

Carabus inſidias faciens atq; Aſtacus acer,
In ſaxis habitant curuis, & paſcua carpunt.

Et quia imos frequentant ſcopulos, vbi multa ſunt Conchylia, inde Horatius.

Affertur inter Squillas Muræna natantes.

Murenę enim eadem loca amant, vt autor eſt[b] Oppianus. In mari rubro, inquit[c] Theophraſtus, diſtractis lapidibus intus innati apparent piſciculi, & Squillæ & alia quædam animalia: quamquam exiſtimo non viuos piſces in hiſce ſaxis apparere, ſed tantùm eorum imagines, vt in alijs quibuſdam ſaxis diffractis diuerſas rerum effigies in meo muſæo licet conſpicere, & inter alia Chamam tam perfectè innatam ſaxo, vt quis eam arte ſculptam iuraret. Quocirca de hiſce figuris in ſaxis naturaliter inſculptis intelligenda eſt hæc Theopraſti ſententia. Maiores Squillæ profundiora amāt loca, minores magis propè litora degunt. Indicum mare prope Gangem maximas alit, quas ſuprà deſcripſimus
D ex Aeliano. Abundat Oceanus Germanicus, ac Gallicus Squillis, quanquam non, tam magnis, & noſtra maria Tyrrhenum & Adriaticum. Magnas circa Iaſum celebrat Archeſtratus parandi obſonij ingenioſus artifex, ſed eiuſmodi multas in Macedonia, & Ambracia hoc carmine.

Ἤν δ᾽ ἔποτ᾽ εἰς Ἴασον Καρῶν πόλιν εἰσαφίκηαι,
Ἐν δὲ μακεδονίᾳ τε καὶ Ἀμβρακίᾳ μάλα πολλαί.
Καρῖδ᾽ ὀυμεγέθη λήψη, σπανίαι δὲ πρίασθαι.

Quæ ſic vertit Iacobus Dalechampius:

Si quando Iaſum oppidum Cariæ tu acceſſeris,
Prægrandem Squillam accipies: emere cupientibus rara hæc inuenta eſt.
At in Macedonia & Ambracia perquam multæ.

Locus quidam καρίδες dictus fuit quòd ibi multę reperirentur Squillæ. Viuunt Oſtreorum carnibus.[d] Aelianus quaſdam algis veſci prodidit.

[a] Lib. 1. Halieut.

[b] Lib. 1. de piſc.

[c] L. de piſc.

In ſaxis varias eſſe figuras piſcium.

[d] 1. de Animal. c. 30.

CAPI-

 E

CAPIENDI RATIO.

SQVILLIS ineſcandis vitulinum fel cum farina oleo & aqua miſce, & placentu-
las facito: quibus tandem in eſcam vteris: ex eodem etiam pharmaco mandens, in-
ſpuito in aquam, piſcibuſque frueris: Tarantinus.

ANTIPATHIA. NATVRA.

Lupus à Squillis ſuperatur. [a] lib. 1. de animal. cap. 30.

CVM labrace perpetuum gerunt bellum, vt autor eſt Gaudentius Meru-
la. Eduntur à Phycide, & lupo, contra cuius aſtucias & voracitatem
natura ipſas muniuit pari ſagacitate, vt eum vincant. teſtatur id [a] Aelia-
nus his verbis: Lupus piſcis à Squillis ſuperatur quanquam piſcium (vt
ita dicam) maxima vorago eſt. Lupi igitur cùm circa paludes maris de- F
gant, Squillis quoque paluſtribus inſidiantur. Sunt enim trium gene- ”
rum: aliæ paluſtres, aliæ quæ algis victitant, & tertiæ ſaxatiles. Porrò cùm ſeipſas vl- ”
ciſci Squillæ non queunt, pro vltione extremum ſpiritum in victoria effundere non du- ”
bitant. Equidem earum aſtucias & fraudes non grauabor narrare. Cùm ſe inrerceptas ”
ſentinnt, faſtigium quod eminet à capite, quodque ſimile eſt acutiſſimo triremis roſtro, ”
atque in ſumma parte ſecturas habet, modo ſerrulæ vncinatæ, hoc inquam animoſæ illæ ”
beſtiolę cùm incurruarint, ſumma læuitate ſaliunt, & tanquam ſaltatorium verſant or- ”
bem. Lupus ore maximè hiante, atque imminenti, quæ eſt pelle tenera & molli, Squil- ”
lam ex laſſitudine viribus defectam comprehendit, atque prandium fore arbitratur. Squil ”
la primùm in gutturis laxitate ſaltat, poſt aculeos in miſerum venatorem defigit. huic ”
interiora exulcerantur, tumeſcentiaq; plurimum ſanguinis mittunt, deinde ſuffocatione ”
Lupum interficiens, interficitur. Tetigit hæc eadem Philes hiſce ſuis Iambis. ”

Λάβραξ δὲ χανδὸν ἐκπετάσας τὸ ςόμα Καρῖδας αἱρεῖ, πρὸς τὰ κέντρα μὴ βλέπων.
Τούτοις δὲ τοῦ φάρυγγος ἐξωδηκότος, Θνήσκει τροφῆς ὀλέθριον ὄξυμ' ἁρπάσας.

Quos ſic latinè reddidit Gregorius Berſmannus Amnæbergenſis. G

Hiante fuſus ore per lacum Lupus
Capit Squillas, nil moratus aculeos
Gula ſed iſtis intumeſcens ictibus
Extinctus ingluuie luit pœnas nece.

SEXVS, COITVS, PARTVS.

MARIBVS ſanè præ fæminis propria in pectoris carne bina quædam ”
candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus colore formaq; pro- ”
muſcidi Sepiarum proxima: verùm hæc torta in vetiginem more Buc- ”
cinorum papaueris, quorum origo ab acetabulis, quæ ſubdita pedib. ”
nouiſſimis ordinantur. Caro in ijs quoq; eſt colore ſanguinis rubra, & ”
tactu lento, nec ſimilis carni. Ab hoc pectori anfractus alter ſtrue buc- ”
cinea, craſſitudine lineæ ſe porrigit: ſub quo quędam arenæ conditioni ſimilia, ſemini H
genitali accommodata inteſtino adnectuntur. hæc in mare. Fœmina autem ouum rubi- ”
dum parit membranaque obuolutum prætenui, ventri, laterique vtriq; inteſtini anne- ”
xum, atque ad carnem vſque adhærens. Hæc omnia [a] Ariſtoteles de Squillis proculdu- ”
bio, quãuis quidã locũ hunc diligenti egere conſideratione cenſeant. Nam ante hæc ver- ”
ba dixerat, Squillas ouum clauiculaſq; ſimili modo, quo alia Cruſtata, habere. Coeunt ”
quoq; eodem modo quo Gammari & Locuſtæ. Plinius ore coire Squillas dicere videtur, ”
dum inquit, Reliqua Mollium tergis (ſupple coeunt) vt canes: item Locuſtæ & Squillę, ”
Cancri ore. Hîc in multis codicibus poſt Cancri ponitur perperam virgula. Et rectiùs ”
etiam poſt Squillę ponetur punctum. Quocirca ſic legerem. Item Locuſtæ, & Squillæ. ”
Cancri ore. vt poſt Squillæ puncto claudatur periodus. Nã quod ore coeant Cãcri poſtea ”
probabimus, Nunc verò tergis coire Locuſtas Squillaſq; vt canes & aliæ quadrupedes, ”
ex his [b] Ariſtotelis verbis fit manifeſtum: Genera. inquit, cruſta operta vt Locuſtæ, Gam- ”
mari,

[a] Hiſt. 4. c. 2.

Plinij locus male diſtinctus.

[b] Hiſt. 5. c. 7.

A mari, Squillæ, & huiuſmodi reliqua more quadrupedum retrò mingentium coeunt,
„ ſcilicet vt fœmina caudam ſupinam exponat, mas ſuam ſuperponat, & applicet. Coire
„ ſolent ineunte vere iuxta terram. Iam enim coitus omnium id genus exploratus eſt. In-
„ terdum etiam cùm ficus matureſcunt coire incipiunt. Hoc eodem modo Gammari quoq;
„ & Squillæ coeunt.

DENOMINATA.

DIMINVTIVA Vocula καριδάριον hoc eſt parua Squilla, extat apud Anaxandridem in Licurgo, vbi irridetur quiſpiam diminutiuis eiuſmodi voculis vti ſolitus: inquit enim.

Καὶ συμπαίσει Καριδαρίοις, μετὰ περδικίων καὶ θριττίων,
Καὶ ψυττάδιοις μετὰ κωβιδαρίων, καὶ σινδαρίοις μετὰ κωβιδίων.

Quæ ſic tranſtulit Dalechampius:

B *Luſitat cum Squillulis, perdiculis, thorriſſidijs, &*
Paſſerculis, cum coruulis, Tnachuridijs, (ita legit Natalis) cum gobijs.

Eiuſdem ſignificationis eſt etiam καρίδιον apud Ariſtotelem, quam Plinius, & Cicero paruam Squillam interpretantur. Et quoniam Squillarum quædam ſpecies gibboſo ſint corpore, ac curuo, factum ab eis verbum καριδόω, quod curuare & veluti conglobare ſignificat, ἐκ τῆς καρίδος χρηστόν ἐστι τὸ καριδῶ, ἤγουν ὡς εἰπεῖν σφαιρῶ, Euſtachius: & Anaxandrides apud Athenæum, αὐτὴ καριδοῖ τὸ σῶμα. Scyillarum autem non arbitror à Scylla, ſiue Squilla deriuari, quanquam Gaza paruam Squillam interpretetur, σκύλλαρος enim Græcum eſt, Squilla & Scylla Latinum.

PROVERBIA.

SQVILLA *rubicundior aſſa*, prouerbium eſt apud Iunium de admodum rubentibus. Anaxandrides in Cercide ſiue Cercio.

C Ἐρυθρότερον καρίδος ὀπτῶν σ' ἀποφανῶ. Vertunt: Aſſa Squilla rubentiorem te reddam.

EPITHETA.

IN Eupolidis verſu, qui citatus eſt ab Atheneo hoc modo:
Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μασθλητίνης, author Etimologici μασθλητίνης interpretatur δερματίνης, ideſt coriaceæ. Aſſentior tamen libentiùs Dalechampio, qui ad colorem refert, hunc verſum Eupolidis ſic vertens: Μάσθλης quid.

Faciem habens Squillæ punicæ.

Nam μάσθλην apud veteres aiunt calcei phœnicei genus fuiſſe, hoc eſt colore aſſam Squillam referens. Et paulò poſt hunc verſum Eupolidis, apud eundem Athænæum, κουρίδες φοινίκιαι dicuntur ab Epicharmo, vel vt in epitome Euſtathij legitur Κουρίδες φοινίκιαι, puniceæ Squillæ. Oppiano καρίδες dicuntur ὀλίγαι, paruæ. Sophroni verò καλαὶ, ἐρυθραὶ, καὶ λείως τριχιῶσαι, hoc eſt, formoſæ, rubræ, leuiter hirſutæ, nimirum propter multitudinem pedum, qui tamen in alijs quibuſdam Cruſtaceis aſperi non ſunt. Καμπύλαι dictæ etiam Epicharmo & Araroti, hoc eſt curuæ; incuruan-
D tur enim facilè, & gibboſæ euadunt; Quapropter κουφὰς & κυρτὰς Eubulus appellauit. Ex his quædam, etſi non omnibus, tamen plæriſq; Squillarum generibus, conueniunt.

VSVS IN CIBIS.

APVD Antiquos menſis quidem apponebantur Squillæ, vt ex hoc Eupolis in Capris conſtat:

Πλὴν ἅπαξ πότ' ἐν Φαίακος ἔφαγον καρίδας.

Verùm ſemel aliquandum in Phæacis ædibus Caridas comedi.

Videnturq; fuiſſe in pretio, vnde[a] Plinius Secundus in Epiſtola qua Gallo ſuo narrat villæ Laurentij amœnitatem & commoda, inquit: Mare
„ non ſanè pretioſis piſcibus abundat: ſoleas tamen & Squillas maximas ſuggerit.[b] Et Iuue-
„ nalis tanquam pretioſum piſcem nominat, canens.

[a] Epiſt. lib. 1.
[b] Satyr. 3.

Aſpice

Aſpice quàm longo diſtendat pectore lancem
Quæ fertur domino Squilla, & quibus vndiq; ſepta
Aſparagis, qua deſpiciat conuiuia cauda. E

Iouius quidem hos verſus citans: Ego, inquit, putauerim Iuuenalem Cruſtaceorum nomina confudiſſe, voluiſſeq; intelligere pro Squilla Locuſtam aut Leonem, qui dominis apponi conſueuerint; cuius Zoographus ſententiam non approbat, quòd Squillæ in delicijs præferantur Cruſtatis cæteris omnibus, præſertim Locuſtis & Aſtacis, & Rondeletio teſte ſalubriores habeantur longeq; delicatiores. Declarauit hoc Apitius, quem ſcribunt in Africam profectum Squillarum prægrandium cauſſa: cumq; ibidem paruas tantummodò reperiſſet reuertiſſe ſubito, nec terram attigiſſe. Alij de Archeſtrato id narrant: ſed Suidas & [c] Athenęus de Apitio, cuius verba (nam Suidæ deprauata ſunt & ex Deipnoſophiſta mutuata) placet adſcribere. Tiberij ſæculo vixit Apicius, vir ditiſſimus luxu ſolutus, à quo complura placentarum genera Apicia nominant. Multas nummorum cùm ille myriadas profudiſſet ventris & gulæ cauſſa, Minturnis quæ ciuitas eſt Campaniæ, vt plurimùm degens, Squillis veſcebatur magno emptis, quæ illic naſcentes, & maximas Smyrnæas, & Aſtacos Alexandrinos amplitudine vincebant. Cùm in Africa F vaſtæ inuſitatæq; magnitudinis audiſſet reperiri, continuò, ne expectato quidem vnico die, illò naui profectus, multaq; incommoda nauigationis perpeſſus, vt propius ad oram eius regionis acceſſit, priuſquam naui exiliret (aduenturum enim rumor in ea prouincia percrebuerat) piſcatores ad eius nauem contenderunt, & quàm maximas obtulerunt Squillas, quibus conſpectis, num maiores haberet percunctatus, cùm negaſſent illis grandiores, quas aduexiſſent vſquam in eo mari gigni, Minturnenſium recordatus, gubernatorem iuſſit eadem via Italiam repetere, priuſquam ad terram appuliſſet. Hæc ille. P. Gallonij gula in Squilla & acipenſere decumano notatur à Lucilio in Satyra ad Lapathum; verſus autem eius perquam lepidi hi ſunt:

[c] Lib. 1. de ipn.

Apicium quid.

Lalius præclare & rectè ſophos: illeq; verè,
O Publi greges Galloni, es homo miſer, inquit;
Cænaſti in vita numquam bene, cùm omnia in iſta
Conſumis Squilla, atq; acipenſere cùm decumano.

Hodie quoq; apud omnes ferè gentes principum conuiuijs apponuntur, & inter lautiſſimos, ac nobiliſſimos cibos; Elixantur minores, & cum aceto comeduntur: friguntur G etiam cum oleo in ſartagine, farina prius aſperſa. Sotades Comicus apud Athæneum:

Καρῖδας ἔλαβον πρῶτον ἀπετηγάνισα
τα'υτας ἁπάσας, id eſt.
Squillas primum accepi coxiq; in ſartagine
Eas omnes.

Aſſabantur olim maiores, & vt arbitror, in ficus folijs inuoluebantur. Nam ſic Ananius vel Aeanius apud Athæneum. Τῶν καλῶν δ' ἄριϛον καρὶς ἐκ συκέας φύλλου, ἥδυγ' ἐσθίειν χειμερὶς φθινοπωρισμῷ κρέας, .i. Bonorũ optimũ eſt Squilla ex ficus folio, & ſuaue edere hyeme atq; autũno carnẽ. Iſchia deſcripſimus ſuprà in Cãmaro & Aſtaco. Squillæ alicuius ſunt caliditatis participes: difficulter concoquuntur, ſtomacho nocent & Veneris deſiderium mouent, vt ait Simeon Sethi. Aetius in curatione colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus, Squillam inter Cruſtata omnia minimè noxiam eſſe ſcribit. Tralliano quoq; commendantur in colico affectu. Apud Athenæum alicubi κηρὶς ἐυκοίλιος legitur: Zoographus mauult legere καρὶς: quãquam & ceridem piſcem eſſe ſciat, ſed ſiccior hic eſt & aluo mouendæ minus aptus exiſtimatur. Iulidum piſcium ſaxatilium, H inquit Aelianus, os veneno refertum eſt: & quemcunq; piſcem deguſtauerunt, inhabilem ad edendum, pernicioſumq; ei qui poſtea guſtauerit, efficiunt. Piſcatores cùm Squillam quam media ex parte Iulides exediſſent, & confeciſſent, ſine vllo precio parabilem offendiſſent, eamq; inopia preſſi guſtare aggreſsi eſſent, illorum aluos vehementes cruciatus exceperunt.

Temperamentum.

A

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

VENERIS deſiderium excitare dicuntur, quòd in actiua qualitate non exuperent, in paſſiua humidum præualeat. Laudantur & ad mulierum conceptus, ac ſi peculiari quodam munere valeant, vt ſcribit Simeon Sethi. Græcè legitur: Συνεργοῦσι δ' τινι ἰδιότητι πρὸς τὴν γυναικῶν κύησιν. Ad generationem, inquit Cardanus, valet piſcis qui Squilla vocatur, quod mihi quandoq; ſucceſſit. Oportet autem remota eſſe impedimenta, & purgatum etiam corpus & vterum. Hecticis etiam & à morbo extenuatis, eximiè prodeſſe, ſi aqua hordei ablutæ in carnium iuſculo coquantur; idem prodit. Conueniunt item ſtomachicis, vt legitur apud [d] Galenum. Aiunt tritas & particulæ impoſitas, B in qua cuſpis ſagittæ, vel ſpinæ infixa ſit, naturali quadam attrahendi vi eam educere. In quibuſdam locis tantæ naſcuntur, vt propè ſpithamam, hoc eſt palmum excedant, quæ quidem alijs ad hæc remedia ſunt efficatiores teſte Simeone Sethi; qui etiam tritas & cum oxymelite potas lumbricos & tineas educere author eſt. Quocirca apud [e] Galenũ, vbi in quibuſdam codicibus legebatur κανθαρὶς trita & cum radice bryonię pota lumbricos educit, rectiùs legitur καρὶς in vulgatis codicibus, hoc eſt Squilla. Caris marina teſte Kiranide, circumligata Scorpionis ictum ſanat. Quod ſi ſupra perſcriptum locum ſcribas Caris, citiùs tollitur dolor. Si quis verò ſculpſerit Carida in lapide achate, & geſſerit in annulo, nunquam percutietur à Scorpione. Squillas marinas aliqui admiſcent eſcæ ad mugiles capiendos. Si marini & ſaxatiles piſces, inquit Florentinus, in piſcinis alantur, in cibum eis inijcere oportet Carides, gobios & ſimilia. Merula piſcis Squilla viuente eſca decipitur, quod ſic cecinit [f] Oppianus:

Ad conceptum promouendũ.

Ad Hecticã

[d] De comp. 8. cap. 4. κατὰ τόπους.

[e] Ad piſonem.

[f] Lib. 4. Halieut.

Expediens (piſcator) *hamum Squillam configit in illo*
Et nexam cubo plumbi ſubmergit in altum
Aequor, & occultis thalamos rimatur in vndis.
C *Atque agitat circum ſaxoſa cubilia fraudem.*
Erumpit merulus thalamis, & Carida viuum
Riualem punire ratus ſubit impia fata.
Nam prædo fixum mento mucrone coruſco
Traxit nitentem contrà labiq; volentem.

Lupus piſcis ineſcatur per Squillam, vt idem tradidit.

DE SQVILLA LATA, SIVE VRSA. Cap. X.

ÆQVIVOCA.

D ἌΡΚΤΟΣ Vrſus, aut Vrſa animal quadrupes ferum, hybernorum menſium ſomno pingueſcens: cuius naturam latiſſimè proſecutus eſt [a] Plinius: Eſt præterea ſic dictum ſignum cæleſte, quod Latini ſeptentrionem dicimus à ſimilitudine ſeptem boum iugum ſubeuntium: Græcorum nonnulli ἅμαξαν ideſt plauſtrum, quòd plauſtrorum ſimilitudinem referat. Euſtathius dicit hãc Vrſam fuiſſe filiam Lycaonis, nomine Caliſto: eamq; ob amoris cũ Ioue commercia à Iunone in Vrſam conuerſam, atq; à Diana iaculo confectam, à Ioue eius miſerto in aſtra relatam. Aliter fabulam hanc narrant Theon Arati interpres, & Heſiodi ſcoliaſtes, quos lector per otium conſulat. Duæ autem ſunt Vrſę; maior helice, minor cynoſura appellatur. Accipitur etiam Ἄρκτος, pro parte orbis ſeptentrionali apud Herodotum.

Vrſus quadrupes.

[a] lib. 8. c. 36.

Vrſus ſignũ cæleſte.

SYNO-

SYNONYMA. E

Nominis ratio.

CRVSTACEVM quod hîc depictũ exhibebimus Squllã latam appellauit Rondeletius, quòd potiùs Squillis quàm Locuſtis videatur annumerandum. Carent enim, inquit, primi eius pedes forcipibus; quos chelas vocant, quibus munitæ ſunt Locuſtæ: alioqui corporis forma Locuſtæ admodum ſimilis. Latæ autem cognomen addidit, vt ab alijs diſtinguatur: nec id ſine exemplo. Quippe Archeſtratus, vt author eſt[a] Athenæus, πλάτειας καρίδας appellauit, quamquam Locuſtas, Aſtacos, Caridas confudiſſe videatur: quæ tamen ſecernenda eſſe, & ſpecie differre ſcripſit Athenæus, ſed Ariſtophanes in Theſmophoria Zuſis, non Archeſtratus vt Rondeletius hîc ſcribit, πλατειῶν καρίδων meminit: quo nomine de Aſtacis eum ſentire[b] Athenæus conijcit. Sed eſtne hæc Vrſa Ariſtotelis? Rondeletius id pertinaciter negat: quòd Ariſtoteles Vrſam videatur cum Cancris numerare, Bellonio contradicens, qui Vrſæ nomen Squillæ latæ impoſuit, F propterea quòd terreſtris Vrſi in morem, qui craſſo & recurto eſſet corpore, eiuſq; colorem referret. Profectò huius Bellonij opinionem defendit[c] Iulius Cæſar Scaliger, & Vrſum Rondeletij Cancrum Heracleoticum eſſe aſſerit: Squillarum, inquit, ſpecies vna vulgari Gammaro (fluuiatili nimirum ſiue Gammaro, ſiue Aſtaco) ſimilis ab eo ijs diſcreta notis, quas ſuprà ponebamus (citauimus eas præcedenti capite, vbi de Squillarum generibus dicebatur) ſed maxima: Aſtacum.n. æquat magnitudine: alicubi etiã ſuperat quemadmodum ſcribit Athenæus. Vrſa hæc eſt Ariſtotelis. Vbi enim porrecta iacet, Vrſi corium extenſum repræſentat. Et paulò pòſt: Quoniam verò doctiſſimus amicus noſter aduerſus alium quendam ſcribens (intelligit Rondeletium, qui ſcripſit hac de re contra Bellonium) à nobis videtur diſſentire, conſilij noſtri ratio reddenda eſt. Negat Ariſtotelis Vrſam eſſe Squillam maiorem: quia ſeorſum ab Aſtacis, & Locuſtis, & Squillis poſuerit. Sanè, ſed Locuſtaceis annumerauit, cùm ei & Locuſtis pariendi tempus idem aſſignabat. A Squillis ſeparauit, quia ſub Squillæ nomine haud norat. Ariſtoteles enim ſi eam pro Vrſa non accepiſſet, omnino ei ignata fuiſſe videretur. quãdoquidem eam inter Squillas nuſquam commemorat. Et celebris tamen tota Græcia fuit: ad Smyrnam laudatiſſima. G Neapolitani, & Meſſanenſes in Sicilia vulgò Vrſum marinum vocant Meſſacarã, vel Maſſacaram: quæ à Græco nomine deflexa videntur, ἡ μείζων (ἡ μείζων, ἡ μάσσων) καρὶς, hoc eſt maior Squilla, vt placet Zoographo. A Liguribus Orchetta vocatur teſte Rondeletio, quod nomen fortè corruptum eſt à vulgo pro Vrſetta. Minorem enim huius generis ſpeciem, alioqui per omnia huic ſimilem, Ligures Bellonio teſte Vrſettam appellant. Romæ etiam vtramque ſpeciem Mazzacaram vno nomine vocari audio. Gallis qui Mediterraneum mare accolunt, nullum adhuc nomen. Nulla enim ibi eiuſmodi Squilla. Germanica nomina fingit Zoographus ab Vrſo quadrupede Ein Ber, ein Meerber, ein Berenkrebs. His maioris & minoris diſcrimen addi licebit.

[a] *Lib. 3.*

[b] *Lib. 3.*

De Vrſo variæ opiniones.

[c] *Exerc. 245*

Cancer Heracleoticus.

Meſſacara.

Vrſetta.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO. H

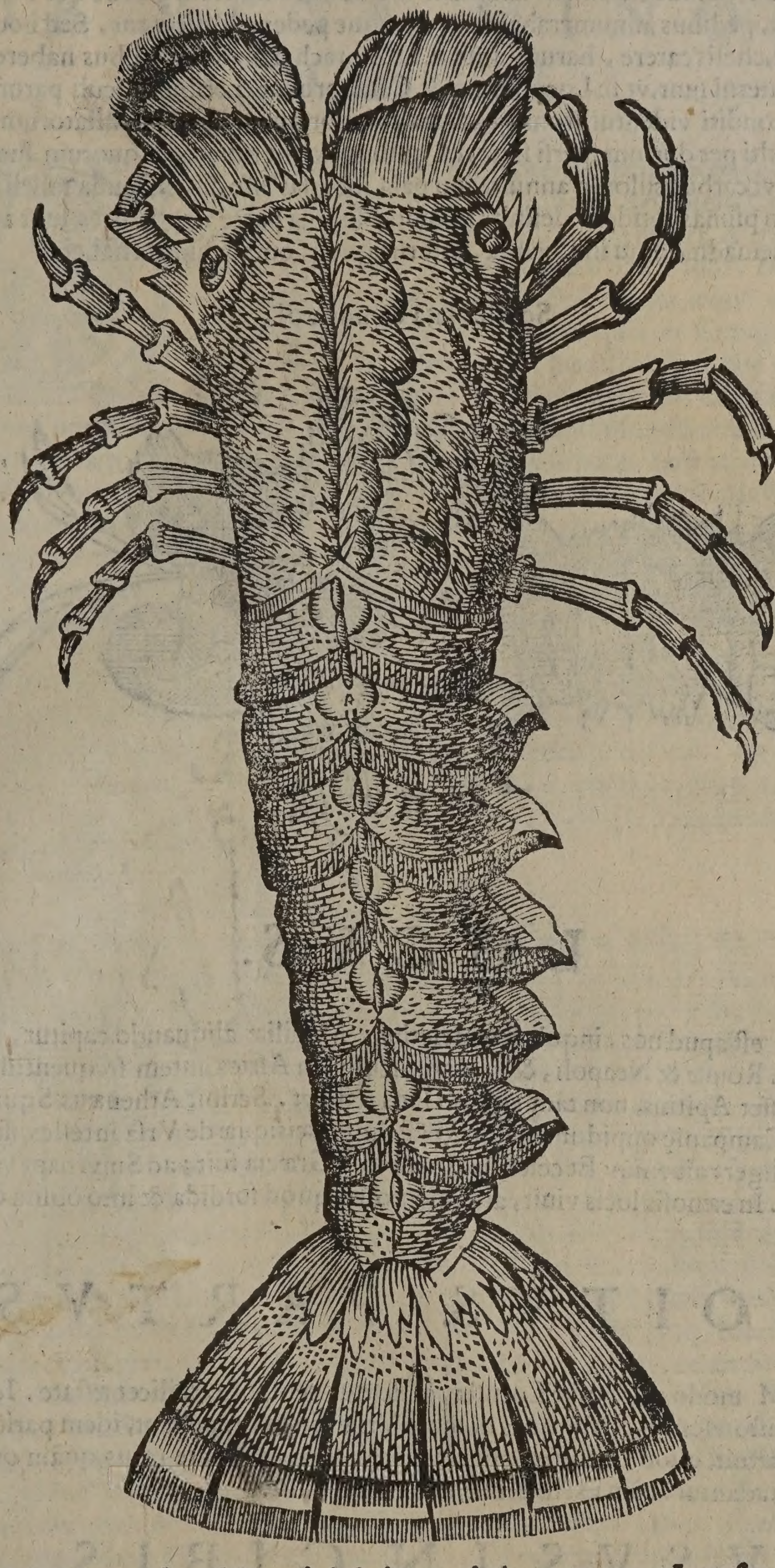
BELLONIVS[a] Vrſæ duo cõſtituit genera, maiorem & minorem, quã Rondeletium Squillam cælatam opinamur nominaſſe, & de qua ſequenti capite. Maior igitur ſiue Squilla lata Locuſtarum modo, vt ſcribit Bellonius, forcipibus caret, eademq; eſt cum Locuſtis magnitudine: terreſtris Vrſi in morem craſſo & recurto corpore, eiuſq; colorem habet, vnde illi nomen. Proinde tabellis firmis, fortibusq; loricata eſt, vt Locuſta terreſtris, cubitaliſq; nonnunquam eſt: antennas ad prætentandum iter non habet longas, ſed coloris cærulei, bifidas, atq; vtrinq; in lateribus ante oculos duas, cornuũ, ſeu cirrorũ munere fungentes. Tota eius anterior pars vnico conſtat thorace, vulgus plaſtronũ vocat. Quinos vtrinq; pedes gerit, vnguibus robuſtis, ac nigris munitos: falcatas tibias, articulationibus quinis interſeptas. Os præterea ſubtus habet, vt cæterum Locuſtarium & Cancrarium genus. Alibi quoque in obſeruationibus ſuis; Similes ferè,

[a] *De Aquatil. 2. c. 33.*

Maioris deſcriptio.

inquit,

Squilla lata authoris.

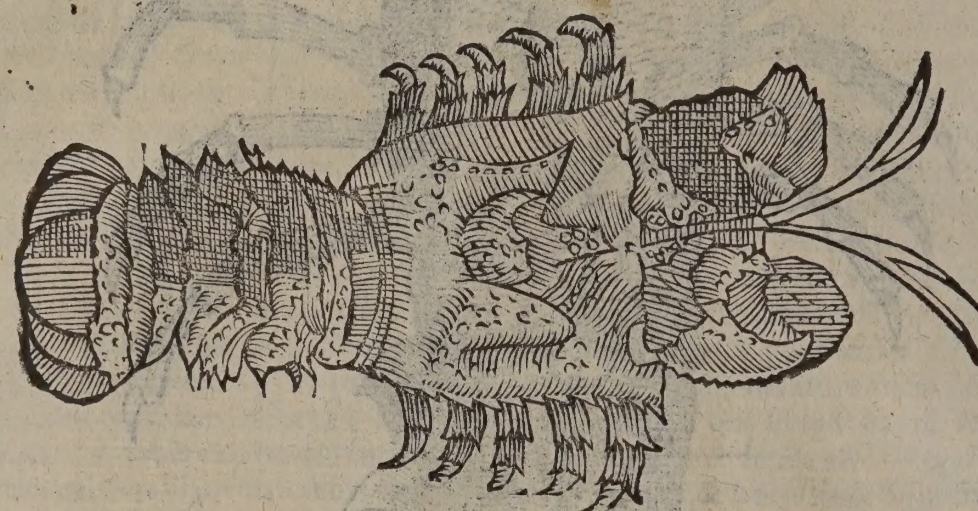

inquit, de Vrſis loquens, ſunt Aſtaco; ſed chelas non habent, vt neque Locuſta: nec aculeis exaſperantur, vt neque Aſtacus. Locuſta enim toto dorſo ſuperiore aculeata eſt, &c. Rondeletius eam ſic deſcripſit, & diligentius. Squilla igitur lata, inquit, Locuſtarum eſt magnitudine, ſed latior multò & magis depreſſo corpore & hirto, in frõte oſſa duo, vtrinque vnicum, in ambitu ſerratum, in quibuſdam acutius, in alijs latius: his pinnæ duæ alligantur, inter hæc duo enaſcuntur cornua, initio articulata, circa medium bifida, vt ex duobus quatuor fiant, non valdè longa. Os & oris appendices ita habent, vt in Locuſta.

 Brachia

Brachia duo habet cum aculeis, veluti clauis eminẽtibus,pedibus maiora,non bifida,quę in os flectuntur,quibus cibum ori tanquam manibus admoueant. Hæc qui biſulca non eſſe videbant, pedibus annumerabant, vt quinque pedes eſſe dicerent. Sed hoc Squillis proprium eſt,chelis carere, harum autem vice brachia maiora pedibus habere. Pedes vtrinque quaterni ſunt,vt in Locuſtarum & Cancrorum generibus. Oculi parum prominent, ob id conditi videntur:frons quadrata & latior quàm in vllo Cruſtatorum genere. Tumores multi per dorſum ſparſi ſunt, ex quibus extant tubercula,quorum ſumma pars adeo rubet, vt carbunculos in annulorum pala incluſas eſſe dicas.Cauda tabellis quinq; conſtat, & in pinnas totidem deſinit: in caudæ ſupina parte appendices ſunt ad oua reponenda, quemadmodum in Locuſta. interna quoq; omnia ſimilia habet. E

Squilla lata Rondeletij.

F

LOCVS.

G

RARA eſt apud nos, inquit Rondeletius, Maſſiliæ aliquando capitur, Satis frequens Romæ & Neapoli, & in mari Siculo, in Africa autem frequentiſſima. Hãc ſi ibi reperijſſet Apitius, non tàm citò ad ſuos rediſſet. Scribit Athenæus Squillas circa Minturnas Campanię oppidum maiores eſſe Smyrnæis:quæ de Vrſa intellexiſſe viſus eſt [a] Cæſar Scaliger: ait enim: Et celebris tamen tota Græcia fuit; ad Smyrnam verò etiam laudatiſſima. In cænoſis locis viuit, argumento eſt quòd ſordida & lutò obſita è mari extrahatur.

[a] *Exer.145.*

COITVS. PARTVS.

EODEM modo coit, quo Locuſta, eodemq; tempore, ſcilicet æſtate. Idcirco dixit [a] Ariſtoteles: Iis etiam quas nomine Vrſæ Arctos appellant, idem pariendi tempus natura ſtatuit, quod Locuſtis: quocirca per hyemem & vere prius,quàm oua excludant, cibo laudantur: cùm excluſerunt,deterrimæ fiunt. H

[a] *Hiſt.5.c.16.*

VSVS IN CIBIS.

VNDE patet in cibum quoq; fuiſſe ab atiquis receptam Vrſam. Nec ſine ratione. Eſt enim carne molli, vt Aſtacus. Proinde eodem modo coquere eam ſolent.

A

DE VRSA MINORE. Cap. XI.

QVAM Bellonius Vrſam minorem appellat, Rondeletius, ni fallor, Squillam cælatam dixit. [a] Scaliger Ariſtotelis Crangen facit. A maiore, inquit, non niſi magnitudine differt, & lineamentis quibuſdam, quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. Hæc eſt κράγγη, Ariſtotelis, ait enim, Crangen & Gibbam, æquè vtranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata ſit, in Gibba verò acuta, hæc ille. Sed alia eſt Rondeletij Crange, qui hanc ſuam Squillam cælatam, Cicadam Aeliani eſſe arbitratur, potiùs quàm illam Squillæ ſpeciem, quam ipſe Mantin nominat, Cicadam ab alijs exiſtimatam. Scaliger Cicadam Aeliani eam eſſe putat, quæ etiam vulgò à piſcatoribus Vaſconum ſic appellatur: Bellonius verò Rondiletij Mantin, Maſſiliæ, & Genuæ Cicadam marinam vocari ait: cuius ſententiæ Zographus vel ideò magis fauet, vt antiquo nomine non careat, & fingendum ſit nouum, quod fecit Rondeletius. Aelianus certè cum Romæ vixerit, inquit Zographus, & harum quidem rerum ſtudioſus, non potuit ignorare Cammaros Romæ vulgò dictos è genere Squillarum, vt [b] Athenæus ſcribit: quòd ſi eoſdem Cicadas marinas putaſſet, non tacuiſſet, opinor, præſertim cùm alius nemo hoc nomine ſit vſus. Hæc Zographus, contra Rondeletium, qui hanc Squillæ ſpeciem eſſe putat antiquorum Gammarũ, ſiue Cammarum nominatum authoribus Atheneo, Plinio, Columellę, qui Cammarum inter parui incrementi piſces recenſuit. Sanè argumentum nullum habet efficax. A colore enim id tantùm ſumit, quem ait magis rubeum in hoc, quàm in vllo alio Cruſtato, ſiue crudus ſit, ſiue coctus, eumq; colorem mulli maximè referre, quod ſcilicet de eo dicit Martialis.

[a] Exer. 245. Crãgẽ Scaligeri.

Cicada marina.

[b] Lib. 7.

Cammarus Rondeletij

B

Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli,
Concolor in noſtra Cammere lance rubes.

C Nos quid ſit Cammarus veterum, in Aſtacorum diximus hiſtorijs. Cæterùm Rondeletius Cicadam marinam potiore ratione nominandam eſſe cenſet, ob maiorem cum cicadis tereſtribus ſimilitudinem: Squillam verò, tum quòd ſuprà dictæ ſimilis ſit, tum quòd brachia priora indiuiſa habeat, qua nota Squillas à Locuſtis & Cancris ſecerni dixit: Cælatam verò, vt ab alijs internoſcatur. Nam quinq; tabellis conſtat, & dorſo egregio naturæ artificio variè cælatis & ſculptis, vt in pictura expreſſit. Squilla hæc tota rubet, vt idem ſcribit, oſſa vtrinq; habet in fronte, in ambitu ſerrata, acuta, veluti Squilla lata: quibus annexæ ſunt pinnæ, veluti alæ. Cornua duo habet, brachia duo indiuiſa, quibus ori cibos admouet: pedes quaternos, circa os appendices, internas partes, caudæ pinnas eaſdem quas Locuſta: magnitudine verò differt: nam dodrantalem magnitudinem vix ſuperat. Carnis ſubſtantia Aſtaco quoq; ſimilis eſt. Minor autem Arctos, inquit Bellonius, per omnia maiori reſpondet. Ligures Vrſettam appellant, craſſiore eſt quàm Sparnochius (Squillæ Crange) corpore, & forcipibus, vt Vrſa, caret. Prætenturis quoq; binis prædita eſt, & roſtratum caput gerit. Cæterùm eſt corpore robuſto, & recurto: omnes deniq; notas cum maiore communes oſtendit. Sed Bellonius huius iconem non appoſuit: Rondeletius expreſſit. Sed quia Squillam cælatam Aeliani ille Cicadam marinam putat, ideo [c] Aeliani verba quæ ſuper ea memoriæ prodidit, placet adſcribere: Eſt etiam Cicadarum genus marinum (τέττιξ ἐνάλιος) quarum maxima parui Carabi ſimilitudinem ſpeciemq; gerit. verumtamen cornua, non ſimiliter atq; ille magna, nec aculeos habet: aſpectu etiam nigrior eſt: & cùm captus eſt, ſtridorem quendam edere videtur. Pinnæ ipſius exiguæ ſub oculis enaſcuntur, terrenarum alis ſimiles. Hominum plærĳ; idcirco ab ea ſe abſtinent, ſed mari reddunt, atq; etiam mortuam flentes & ſordidati humatione afficiunt, quòd eam dicant Perſeo Iouis filio conſecratam eſſe.

Deſcriptio.

[c] Lib. 13. c. 19. de animal.

DE CARANGONE.
Cap. XII.

SYNONYMA.

[a] *Hiſtor. 4. cap. 2.*

VBI Apud[a] Ariſtotelem Squillæ quædam vocantur κράγγονες, aut κράγγαι, quod nomen magis placet Zoographo: Gaza Crangines, vt delphines vertit. Apud Heſychium, & Varrinum Κραγὼν eſt ἔνυδρον ζῶον, καὶ εἶδος καρίδος, ſed meliùs ſcribitur duplici γ, vt apud Ariſtotelem. Cæſar Scaliger Squillam cælatam Rondeletij ſiue Vrſam minorem, facit Crangen, vt diximus ſuperiùs. Alia quidem eſt Rondeletij Crange, cuius iconem apponemus. Hæc Cammerugia & Sparnochia vulgò ab Italis vocatur, à Romanis dempto primo elemento Parnochia, à noſtris inquit Rondeletius Caramote (vt parua Squilla Caramot) ab alijs Longouſtin, à Burgedengalenſibus ſeruata vetere appellatione Squilles.

DESCRIPTIO.

RONDELETIVS hanc ſic deſcripſit: Eſt, inquit, hæc Squilla palmi maioris longitudine. Cruſta tenui contegitur, læui, candida, nonnunquam ex albo parũ rubeſcẽte; coɛta verò tota rubeſcente, inſtar cornu pellucida. Habet è dorſo enatum cornu in fronte, ſerratum, ſurſum recuruum, illius denticulatæ aſperitates in ſuperiore & inferiore ſunt parte, nõ in lateribus veluti in Aſtacis & Squillis latis. Oculi cornei ſunt, ſatis prominentes, in quibus ſubieɛta pars caua eſt cochlearis modo. Cornua quatuor habet, duo bene longa, tenuia flexibiliaque, his alia duo breuiora in ſummo diuiſa. E lateribus veluti alæ exoriuntur paruæ, albæ, radio ſiue aculeo innixæ. Os & oris appendices, cuiuſmodi ſunt in Locuſta & Aſtaco. Pedes quinos habet, præter hos brachia duo: qui in calcar terminantur, pedes terni: qui hæc ſequuntur, parum diuiſi, bini & vltimi indiuiſi. Poſterior pars pro reliqui corporis craſſitudine & magnitudine longa, ſeptem tabellis conſtans, in pinnas quatuor definit: è quarum medio extat aculeus latior quàm in Squilla gibba. Supinæ caudæ appendicibus, coeundi pariendiq; modo, partibus internis à ſuperioribus non differt. Comprobat deinde Rondeletius ſe veram Squillam Crangonem exhibere his verbis: Squillam Crangona nos reɛtè repræſentaſſe demonſtrare oportet. Ac primùm cùm Cruſtatorum animantium quatuor ſint genera (vt prius ex Ariſtotele oſtendimus) nulli potiùs quàm Squillarum generi ſubijci hinc perſpicuum eſt. Ea enim quam exhibemus, læuis eſt, Locuſtæ toto dorſo aſpera: chelas ante pedes non habet vt Aſtaci, cauda eſt protenſa, non rotundo corpore, & ſine chelis: non eſt igitur è Cancrorum genere: quare Squillam eſſe neceſſe eſt: non latam quidem, neque cælatam, vt corporis ſpecies & læuitas ſine vlla læuatura oſtendunt: neque paruam quæ maior nunquam fiat: nam ea longè minor eſt quàm paulò pòſt exhibebimus: neq; Gibbam quia gibbo caret. His omnibus accedit nota certiſſima ab Ariſtotele tradita, qua Squilla Crango à ſimilibus internoſcatur: καὶ ἡ καρὶς ἡ κυφὴ τὴν οὐρὰν καὶ πτερύγια τέσαρα, ἔχει δὲ καὶ ἡ κράγγη πτερύγια ἐφ' ἑκάτερα ἐν τῇ οὐρᾷ· τὸ δὲ μέσον αὐτῶν ἀκανθῶδες ἀμφότεραι, πλὴν αὗται μὲν πλατὺ, ἡ δὲ κυφὴ ὀξύ. Squilla gibba caudam habet, & pinnas quatuor: totidem (totidem non eſt in Græco) & Crangon in vtraq; caudæ parte, quarum medium in vtriſq; ſpinoſum eſt ſiue aculeatum, ſed in Crangone latum, in Gibba acutum. Hæc nota in vtraq; Squilla & Crangone, de qua nunc agimus, & in Gibba, de qua mox, euidentiſſima eſt: & veriſſimam eſſe comperiet, qui piɛtas à nobis Squillas cum viuis contulerit. Hæc ſuut quę fidem faciunt Squillam Crangonem reɛtè nos ab alijs diſtinxiſſe. Eandem ante Rondeletium nouerat Bellonius & ſic deſcribit: Inſignibus notis à Gibba differt. Nã vbi in Gibbis multiplices cirri ſpeɛtantur (anteriori præcipuè parte) pedeſq; omnes in extremo biſulci, Sparnochiæ duo, oblongi tantùm cirri prominent, & vngues acuminatos more Locuſtæ habet, & eodem modo quaternas in extrema parte caudæ

Color.
Cornu in fronte.
Oculi.
Cornua.
Os.
Pedes.
Cauda.
Deſcriptio ex Bellonius.

A caudæ: quarũ ea quæ in medio ſita eſt, ſi pinna eſſet, faceret vt quinq; pinnæ, vt in Aſtacis, & Carabis, numerarentur: ſed ſpinea duritie prædita cernitur, ac crenis horridula eſt. Anteriori autem frontis parte quatuor cornua æquali ferè longitudine videas. In quibuſdam locis adeo magnæ naſcuntur Squillæ, vt prope ſpithamen, hoc eſt palmum excedant: quæ quidem ſunt alijs efficaciores. Hactenus Bellonius. Quam autem Zoographus vidit & delineatam exhibuit, eius color partim rubet, partim dilutior albicat, ad latera flaueſcit: extremitas quatuor latiorum caudæ pinnarum cærulea eſt: pars inter eas media acuta rubet. Media inter hoc genus & Cancellos, ſiue Bernardos Eremitas eſſe vi-
B detur, ſequenti pagina depictum cruſtaceum, coloris totum ferè cinerei pallidi, niſi quòd alicubi vt in cauda dorſoq; & chelis nonnihil cærulei habeat. Crangonis deſcriptio ex Theographo.

VSVS IN CIBIS:

CRVSTATORVM omnium ſapidiſſimi ſunt. vnde in menſis nobilium, Romæ præſertim, primo ponuntur loco. Carne enim ſunt tenera, dulci, bonique alimenti ac multi: Vnde hecticis & atrophia laborantibus vtiliſſimus cibus. Coquũt hanc in Italia varijs modis frequẽtiſſimè in aqua dulci, ſed meliores ſunt
C in marina ſi coquantur, & cum ſale ac pipere commedantur. Optimæ ſunt earum caudæ cruſta ſpoliatæ, ac coctæ cũ pipere, ſale, & aceto. Fieri quoq; poſſunt ex eiſdem varia iuſcula iucundi ſaporis. Optimæq; ſunt à menſibus Februario, Martio, Aprili, Maio, ſed Romæ omni tempore venales habentur. Vt quoquatur.

D

Cruſtaceum quod medium videtur inter Crangonem Squillam, & Cancellum, ſiue Bernardum Eremitam.

E

F

DE SQVILLA GIBBA Cap. XIII.

SYNONYMA.

QVAM Ariſtoteles κυφὴν καρίδα vocat, Gaza rectè Squillam gibbam interpretatus eſt. Cognomen κυφὴ ſeu Gibba additur propter gibbũ quem habere videntur, dum ſe curuant. Idcirco καμπύλας appellaſſe eas viſus eſt Araros in Campalione, & Ophilio in Callæchro κυρτάς: G

Κυρταὶ δ᾽ ὁμοῦ καρῖδες ἐν ξηρῷ πέδῳ:
Ac Gibbæ Squillæ in arido ſolo.

Idem in Iaelmo:

Ὠρχοῦντο δ᾽ ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι
Πηδῶσι κυρταὶ, id eſt,
Saltabant vt Squillæ ſuper prunis
Gibbæ ſaliunt.

Græci recenciores antiquum nomen hodie non ſeruant, Caridas, & Caranidia vocantes vt ſcribit Bellonius, quamquam Aſtacum fluuiatilem idem à vulgo Græcorum Caranis & Caranidia dici tradat. Squilla hæc gibba Romæ nunc dicitur Ga'nbarella, vt ſcribit Bellonius à tibijs quæ gambæ dicuntur. multis enim cruribus prædita eſt; Zoographus potiùs à Gammaro diminutiuum nomen eſſe putat. Idem Bellonius (niſi ſit error librariorum) Pariſijs hanc Squillam Gueruette vocari ait: Suſpicatur Zoographus Guernette legendum: quoniam Germani inferiores aliqui (ſiue hanc ſolùm, ſiue aliam quampiam Gernat appellant. Galli quidem quintam vocalem poſt g ſcribere ſolent, e, vel i, ſequente, cùm hanc conſonantem ita proferunt, vt ante reliquas tres vocales proferri ſolet. Sed Rondeletius à Pariſienſibis vocari ſcribit Cheuretes: à ſuis Caramot, ad diſcrimen Crangonis, quam Caramote appellant. A Santonibus de la ſantè, quòd ægris vt plurimùm ſoleant apponere; à Rotomagenſibus Salecoques, vel Salcoques, vt ait Bellonius; quarum quæ adhuc vaginis incluſæ ſunt, Bouquetæ: ijs autem exutæ, des Creuettes appellantur. Armorici des Sautrelles: ſaliunt, n. Locuſtarũ more. Maſſilienſes vulgò vetuſtatis veſtigia retinentes, Carambotos vocant deducto à Caride nomine. Qui Galli Oceani litus incolunt, etiam à ſaltatione nominant Cheurettes, quaſi capreolas dicant. Galli in Neuſtria Bouquet, quod hirculum interpretatur Zoographus. Luſitani Caraman de Lisboa, Veneti vulgò Squillas. Germanica nomina hæc finxit Zoographus: Ein Seegitzle, ein Meer Geiſſ: ein Beckle, ad imitationem nominis Gallici Cheurette, ideſt hœdi, quo vtuntur Rupellæ, vel à gibbo vocat ein Hegerling, ein Hogergernir.

Gambarella.

GENVS,

A

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

SCALIGER[a] tres facit Squillarum minorum ſpecies, omnes gibbas: maximam quę Crangon fortè eſt Rondeletij: minimam, quam Vaſcones Ciuadam vocant, Adriatici maris accolæ Squillam: mediæ magnitudinis Gambarellum vocatam ab Iſtris: quanquam Itali quidam minimam ita vocent. Sed videntur veteres Gibbæ nomine vnicam tantummodo ſpeciem κατ᾽ ἐξοχὴν intellexiſſe: cui nimirum Scaliger mediam magnitudinem aſſignat. Squillarum generi, inquit Ariſtoteles, quas gibbas vocamus, quini vtrinq; (pedes) ſitu quo cæteris: quorum proximi capiti acutiores, & quini vtrinque; alij ventri iuncti, quorum extrema latiuſcula ſunt. Tabellæ ijs nullæ parte ſupina: prona ſimilis Locuſtarum eſt. Sed vetus Ariſtotelis interpres, Squillæ gibbæ, inquit, duodecim pedes habent, vtrinque ſex.[b] Ibidem Squillis gibbis caudam eſſe tradit, & pinnas quaternas. Nec B plura de hac Squilla, in ijs, qui nunc extant libris Ariſtotelis inuenio, de corporis ac partium ſingularum forma.[c] Bellonius ſenos, inquit, ante frontem gerit valdè tenues cirros, quibus Dioſcorides aconiti radices in tenues fibras abeuntes comparauit: Caudam contractam, in cuius extremo pinnæ ſunt (vt in cæteris Locuſtis) quinæ: quarum quæ medio loco poſita eſt, ſerratam, ſpinoſam, duram, atque in acutum faſtigiatam formam habet, quamobrem quaternas tantùm illi connumerauiſſe pinnas (vt in Crangone dicetur) ſatis fuerit. His addatur Rondeletij deſcriptio, quæ talis eſt: Gibbæ Squillæ Crangonibus tenuiores ſunt, maximè in cauda extrema, in fronte cornu geſtant, veluti Crangones, magnum pro corporis ratione. Oculos, alas, pedes, cornua, os, oris appendices, interna omnia ſimilia Crangonibus habent, caudæ initiũ in tumorẽ erigitur, vnde illi nomen: ab hoc tumore cauda tenuior & gracilior eſſe incepit, in pinnas quatuor deſinit: harum medium acutius eſt, quàm in Crangonibus, vt dictum eſt: qua nota & gibbo à Crangonibus Squillæ diſtinguuntur. Cardanus addit forcipes pedibus duobus prioribus, iiſque manuum vice vti, fortè cum Bellonio deceptus, qui non audiendos putat, qui Squillarum pedes forcipibus carere arbitrantur. Sed ſatis ſuperiùs demonſtratum, Squillis proprium eſſe, carere chelis. C Sanè in Rondeletij icone nulla forcipum aut chelarum veſtigia apparent, vti neque in noſtra, quæ meliùs legitimam Squillam gibbam repræſentat (quamuis in colli inferiori parte plurimas habeat appendices, quæ nullæ ſunt in Rondeletij icone) & eadem ſit magnitudine, qua depicta cernitur. A noſtris diuerſam aliam iconem exhibet Zographus, nimirum hanc, quam putat eſſe Gibbam Rondeletij. Picturam minorem eſſe voluiſſet, & caudam minus directam, vt cognomini reſponderet. Sed admodum differt hæc pictura à Rondeletij. Oſtendit enim ſex ſeu mauis quatuor antennas longas, duas exteriores Simplices, alias verò duas ſtatim à principio bifidas, vt quatuor eſſe videantur: deinde quatuor pedes priores forcipatos; duos maiores quinq; conſtantes internodijs, ſi forcipes annumeres, duos minores quatuor internodia habentes.

[a] *Exercit.* 245.

[b] *Hiſtor.* 4. *cap.* 2.

[c] *Lib.* 2. *de aquatib.* 3.

Deſcriptio ex Rondeletio.

Squillæ gibbæ Zographi forma.

Squilla gibba Rondeletij.

D

LOCVS,

Squilla gibba noſtra.

Squilla gibba Zographi, Venetijs ad ipſum miſſa.

A
LOCVS. PARTVS.

IN Santonum litore maxima earum copia eſt, & alibi quoque in litoribus Germaniæ & Belgij. Oua pariunt & generant more Locuſtarum; quia ſunt illius interanea perſimilia. Vterum autem gerunt menſes circiter quatuor [a] teſte Ariſtotele. Græcè legitur: Τῶν δὲ φύκων ἡ κύησις ἐστὶ περὶ τέσσαρας μῆνας. Quocirca rectè Gaza legit τῶν κυφῶν, non φύκων.

[a] Hiſtor. 5. cap. 17.

NATVRA, MORES.

QVOD antea de Squillis in genere dicebamus ex Aeliano & Phile, nimirum Lupum piſcem ab eis vinci & interrimi, vbi eas deuorarit, id Rondeletius & Bellonius in capite de Squilla Gibba retulerunt, nam cornu frontis elatum in palatum Lupi infigunt. Sanè Crangones idem facere poſſunt, quarum cornua dura admodum, quamuis pauciora, minimæ verò nō poſ-
B ſunt, cùm cornu eiuſmodi careant. Oppianus tamen de Squillis paruis, per quas Gibbas intelligunt, hæc canit Lippio interprete.

Vt lupum piſcem occidant.

Sunt Squillæ exiguæ, ſunt paruo in corpore vires:
At magnum & ſaturo præclarum labraca ventre
Interimunt aſtu: properat geſtitq́; teneri
Labrax piſciculos qui paruo robore poſſunt
Non dare terga fugæ: non æquo occurrere Marte.
Occiſæ occidunt hoſtem, perimuntq́; necantem,
Cum Squillæ rictu piſcis ſorbentur aperto,
Turmatim in medium diſcendit turma palatum,
Et feriunt cornu quod fronte inſurgit acuto.

Saltant vbi tanguntur, ac tangentem ſæpe expaueſcunt; corpuſq; in aqua gibboſum arcuato motu promouent erucarum modo, quod Anaxandrides in Pandaro annotauit his verſibus.

Οὐκ ἐπικεκρυφὼς ὀρθὸς ὦ βέλτιστ᾽ ἔσῃ.
C Αὕτη δὲ καρίδοι τὸ σῶμα καμπύλη
Ἄγκυρά τ᾽ ἐστὶν ἄγκρυς τοῦ σώματος.
Si te curues, haud rectè futurus es vir optime:
Squillarum more, arcuatum corpus hæc flectit
Obiectaq́; ante corpus anchora prorſus eſt.

VSVS IN CIBIS.

SVNT hæ admodum laudatæ apud priſcos & recentiores tanquam optimi nutrimenti & ſaporis dulcis: quod etiam Matron Parodus apud Athenæum in Atticæ cœnæ deſcriptione cecinit.

Καρίδες θ᾽ αἱ Ζηνὸς Ὀλυμπίου εἰσὶν ἀοιδοὶ
Αἳ δὴ ἰδεῖν κυφαὶ μὲν ἔσαν, χρησαὶ δὲ πάσασθαι:
D *Squillæ Iouis Olympij cantores*
Aſpectu quidem Gibbæ, ſed in cibo ſuauiſſimæ.

Idcirco vendebantur olim in ſportulis, ex iunci vimine contextis, vt apparet in hiſce Arari in Campilione verſibus:

Vt vendeментur.

———— Αἵτε καμπύλαι
Καρῖδες ἐξήλλοντο δελφίνων δίκην
Εἰς σχοινόπλεκτον ἄγγος. Vertit Dalechampius:
———— *Et curuæ*
Carides exiliêre delphinum modo
In vaſa texta iuncis.

Friguntur cum oleo in ſartagine: aut elixantur in aqua & cum aceto comeduntur. Hecticis quoque in cibo mirum in modum conferunt, & longè delicatiores ſunt, quàm Locuſtæ aut Aſtaci.

Hecticis cōferunt.

DE SQVILLA PARVA. E
Cap. XIV.

SYNONYMA.

PROPRIO nomine caret ea Squilla, quam Ariſtoteles periphraſticè Squillarum τὸ μικρὸν γένος appellat, rationem addens: ἄυται γὰρ ὀυ γίνονται μείζους; hoc eſt: nunquam enim maiores euadere poſſunt. Sed hîc lectores aduertit rectè Rondeletius, τὸ καρίδων μικρὸν γένος, id eſt Squillam paruam, & τὸ καρίδιον[a] non idem eſſe quod σκύλλαρον, quod tamen etiam Squillam paruam Gaza apud[b] Ariſtotelem conuertit. Nam σκύλλαρον, inquit Rondeletius, non eſt ex Squillarum genere: chelas enim habet Aſtaci modo. F Κουρίδες, καρίδες. ἢ τὰς μικρὰς ἐγχλώρους: τὰς δὲ ἐρυθρὰς καμμάρους, exponunt Heſychius & Varrinus. Vidētur autem Zographo dicere, Squillas paruas alio nomine ἐγχλώρους dici, à colore fortaſſis: quem eis viuis obſcurum Rondeletius tribuit, Bellonius ſubfuluum: coctis rubeſcentem vterque. χλωρὸς quidem modò viridem, modò luteum colorem Græcis ſignificat. Eædem χλωροκυρτίδες fuerint: ſic enim apud eundem Heſychiū legitur, pro genere Squillarum. Mauult Zographus χλωροκαρίδες, ἤγουν αἱ χλωραὶ καρίδες. Et μελικαρίδες nominatæ in conuiuio, quod Philoxenus Cytherius deſcribit apud Athenæum his virbis: Ξανθαὶ μελικαρίδες αἱ κοῦφαι: nam & color ξανθὸς, idem qui χλωρὸς interdum eſt, & pro κοῦφαι fortè κυφαὶ, id eſt Gibbæ legendum, quanquam propter agilitatem κοῦφαι etiam, id eſt, læues cognominari poſſunt: à melle autem denominatæ vidētur propter ſuauitatem in cibo: quamuis Rondeletius Squillas minimas omniū dulciſſimas facit. Sed Scaliger coctam rubeſcere negat, dum ſic ſcribit: „Minima etiam è Garumna excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatem vocant, id eſt auenam. Pugillatim enim deuorant, ſicut auenam Veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Sed fallitur Scaliger, quippe Veneti Squil- G lam vulgò vocant Gibbam: hæc cocta rubeſcit. Bellonius tum Gibbam, tum paruam Gābarellam vocari ſcribit, Mathiolus Senenſis Gambarello & Gambaruſolo vulgò dici ab Italis. Scaliger eam Squillam, quæ media eſt inter minores, magnitudine, Gābarellum ab Iſtris vocari tradit. Luſitani Squillam paruam vocant Caraman de Villa Franca. Germanicè appellatur ein Zuuergkrebsflein, id eſt, Squilla nana: vel ein Kleiner Gernier.

a Hiſtor. 5. c. 15.
b Hiſtor. 4. cap. 4.

Χλωρὸς color quis.

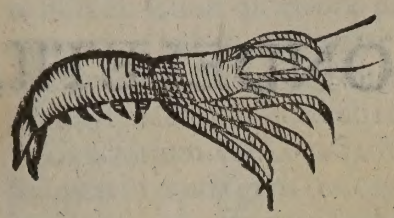
GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

DVO inuenio apud Italos noſtros Squillarum paruarum genera. Vnum maius, alterum minimum, illud duriore eſt cruſta quàm Squilla Gibba, magiſque relucet, viuumque nō aliter quam prædicta in aëre ſaltat, noctéq; lucet, vt candela accenſa, Cambaretto vocatur Romę. Alterum verò adeo exiguum eſt, vt mille vix libram æquent pondere, Romani Gābaruccio vocant. Venetijs quoque frequens: coci quidam vocant Biaua, H id eſt, auenam, vt Vaſcones Ciuade. Quocirca facillimè mihi perſuaſerim, eſſe hanc Squillam, quam vocat Scaliger minimam, & quæ caniſtris excipitur è Garumna, viuit enim nō ſolùm in aquis marinis, ſed etiam dulcibus, & propterea Squilla fluuiatilis à Bellonio dicta eſt, quam ſic deſcribit. Squillis marinis multò minor eſt: tibiolas vtrinque quaternas, tenues, oblongas habet, in extremo forcipatas: cirros anteriori parte quaternos, oblongos, tenui filo graciliores, quibus iter quoquouerſum prætendat, Latini prætenturas & antennas vocant. Pedes cùm vtrinque quaternos habeat, duos tamen priores parte anteriore exporrigit: quibus non ad greſſum quidem, ſed magis ad corripiendum cibū vtitur. Nam tribus poſterioribus tantùm incedit. Pinnulis autem pluribus ſub cauda poſitis in natatu vtitur:

Squillę fluuiatilis Bellonij deſcriptio.

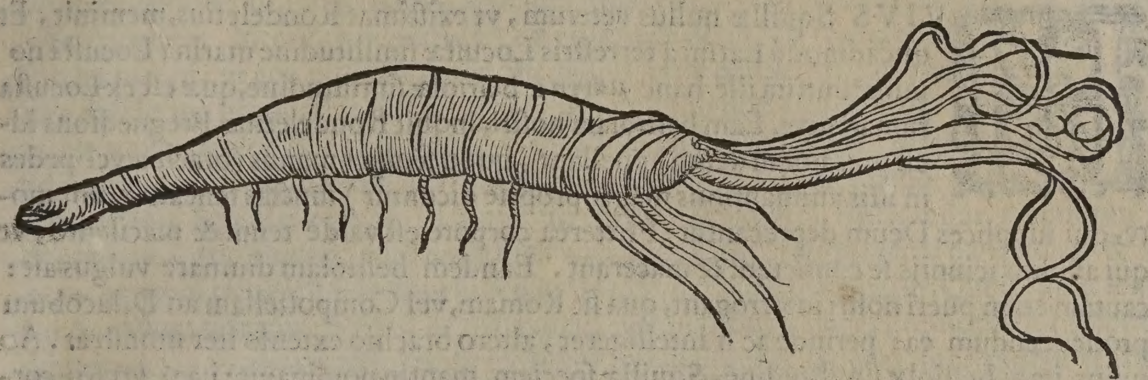
A vtitur: quarum quinque in eius extremo tranſuerſæ, earum corpus dirigunt. Harum autẽ media dura eſt, & gibbæ in modum ad oras crenata, vt reuera pinna dici non poſſit. Hæc Bellonius. Ciuadam Rondeletij, Gambarettum puto, prædicta Squilla minorem: ſic enim ait: Digiti minimi eſt magnitudine: capite pro corpuſculi magnitudine craſſo & lato ſine cornu, quo à Gibba differt: alioqui cauda tenui, paruo gibbo, oris appendicibus, caudæ pinnis, internis partibus Gibbæ perſimilis, punctis aliquot variatur, colore eſt, dum viuit, obſcuro, cocta tota rubeſcit. Eas quas deſcribit Bellonius, aiunt moris eſſe vt viuæ aſſeruentur, tuncque ſubfuluas ſpectari: ſed coctas ruffeſcere. Squillam paruam Venetijs depictam & ad ſe miſſam talem exhibet Zographus. Ciuadę Rõdeletij deſcriptio.

Squilla parua Rondeletij.

Squilla parua Zographi, Venetijs ei miſſa.

B

LOCVS.

C BELLONIVS longiſſimè à mari eas ait prouenire: vnde ſumitur argumẽtum in mari non naſci, cùm tamen Scaliger Ciuadam dictam à Vaſconibus de Garumna caniſtris excipi, & in mari agere ſcribat. Et Rondeletius Ciuadã hyeme in ſtagnis marinis capi tradit, & in magnorũ fluuiorum oſtijs; è mari etiã extrahi ſæpe vidit, ne quis ob carnis ſuccum dulciſſimum, in dulci aqua gigni tantùm exiſtimet. Tarentinus Squillas fluuiatiles nominat; vt Nebricenſis canit. Vbi capiantur.

Cæruleus nos lyris amat, quem ſylua Marice
Protegit: hinc Squillæ maxima turba ſumus.

Author eſt Ariſtobulus apud [a] Strabonem in Indum flumen maximam multitudinem piſcium adſcendere & inter alios Squillas (καρίδας: interpres vertit Locuſtas) paruas quidem vſque ad montem adſcendere: magnas verò vſque ad Indi & Arſinæ oſtia. [a] *Lib. 15. geogr.*

VSVS IN CIBO ET MEDICINA, ET ALIIS.

D LAVTIORES menſas apud Romanos honorare ſolet. Carne enim eſt adeo dulci, vt quibuſdam faſtidium pariat, & vix, teſte Rondeletio, vllum aliud cibi genus dulcius deguſtaueris. Cum cruſta & pedibus integra frigitur in ſartagine addito oleo aut butyro. Sunt qui priuſquàm coquant, in ſartagine perforata pedes vrunt, deinde aqua & oleo elixant. In aqua hordei lotæ, & in carnis iure coctæ hecticis maximè conueniunt. Nam bene alunt, ad expurgandum pectus conferunt, multoq; vtiliores ſunt fluuiatilibus Aſtacis, quibus medici plærique pro Cancris fluuiatilibus vtuntur, cũ tamen duriore ſint carne & minus dulci. Si ægris parentur Squillæ, de quibus nunc loquimur, cruſtis ſuis nudãdæ ſunt: ſi enim vnà cum his edantur, flatus gignunt, velut aphiæ cum ſpinis comeſæ.

Cum cruſtis elixæ in aqua & oleo, adiecto pipere ſopitam Venerem ſtimulant: tùm quia ſemen ſatis copioſum, ob dulcẽ & benè nutrientem ſubſtantiam, tùm quia flatus gignũt. Frixæ in ſartagine, flatus deponũt, more leguminũ. Idem de Gibbis & Crangonibus dictũ eſto. Tarentinus eſcarum aliquot ad piſces capiendos in compoſitionibus carides fluuiatiles miſcet in Geoponicis: nempe ad anguillas, mullos, magnos Scaros, & ad tenues piſciculos, qui capiuntur arundine. E

DE SQVILLA MANTI RONDELETII. Cap. XV.

SINONYMA.

HVIVS Squillæ nullus veterum, vt exiſtimat Rondeletius, meminit. Et queãdmodũ Latini à terreſtris Locuſtæ ſimilitudine marinã Locuſtã nominarunt; ita ille hanc μάντιν à beſtiolæ ſimilitudine, quæ eſt ex Locuſtarum genere. Eam beſtiolam noſtri, inquit Rondeletius Preguedious id-eſt precantem deum appellant, quòd ſemper manus (brachia vel pedes in iſtis animantibus magis propriè dicuntur) iunctas teneat, eorum more, qui ſupplices Deum deprecantur: Præterea corpore eſt valdè tenui & macilento, vt qui aſſiduis ieiunijs ſe conficiunt & macerant. Eandem beſtiolam diuinare vulgus ait: captam enim pueri noſtri interrogant, quà ſit Romam, vel Compoſtellam ad D. Iacobum proficiſcendum ea: perinde ac ſi intelligeret, altero brachio extenſo iter monſtrat. Ab huius itaq; beſtiolæ ſimilitudine, Squillæ ſpeciem, mantin nominauit: nam vtraq; corpore eſt longo, gracili, circa caudã latiore, brachijs duobus primis lõgis admodũ. Squillæ ſpeciẽ eſſe idem probat, tùm quòd chelis careat: quibus à Locuſta & Aſtaco diſtinguitur; tùm quòd aculeos in caudã habeat, Squillarum modo, & corporis deniq; ſpecie ſit Squillis ſimili, longa, qua à Cancris differt. Bellonius hoc genus Squillæ cum alijs plæriſq; doctis Cicadam marinam appellare maluit, nomine Maſſiliç & in Italia vſitato in eodem animali. Sed Rondeletius, vt dictum eſt, ſuam Squillam cælatam, quæ Monpelij vulgò Cicada nominatur, Cicadam Aeliani facere maluit, quòd maior ei ſit cum Cicada terreſtri ſimilitudo. Gillius cùm Cicadam Aeliani deſcripſiſſet, ſubdit: Maſſilienſes tenuis ſuæ cuiuſdam vetuſtatis retinentes etiam nunc Cicadas nominant. Romæ audiuit Zoographus appellari Cicadam marinam, quæ alibi Vallopa, quòd nomen Rondeletius Crangoni ſuæ tribuit. Cicadam marinam Romæ, & Genuæ vulgò dictam, Speuſippi Nympham eſſe ſuſpicatur Bellonius, ſed nullo fretus valido argumento. Nam Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham & Arcton ſimiles eſſe dixit. Mathiolus Squillam Mantim, Hippocampum vocat. F G

Nominis ratio.

Cicada marina quæ Bellonio.

Hippocampus Matthioli.

DESCRIPTIO.

TENVIS eſt, inquit[a] Bellonius, huius cruſta: cruda ita albicat, vt ferè tranſpareat. Vnà cum piſciculis marinis ſæpè ſuo cortice contecta extrahitur, & ſimul cum carpionatis, bocis, mænis & trachuris, caniſtris inſeritur. Natura incredibili ferè artificio Cicadç oblongum corpus decem tabellis affabrè articulatis loricauit: quarum prima quæ caudam extremam conficit, pinnas in lateribus expandit. Cauda porrò duabus maculis phœniceis ſubrubris inſignita eſt, quæ duorum oculorum ſpeciem præſeferunt, eſtq; aculeata & crenata. Prima tabella à cauda incipiens verſus ſecundam, tertiam, quartam, quintam & ſextam, pinnulis fimbriatis multiplicibus ſubtus munita eſt: quibus dùm in mari natat, aquam percutit, & corpus incitat, Tres tabellæ, quæ ſex prædictas ſubſequuntur, ternis vtrinq; pedibus communitç ſunt, ad ceruicis autem initium duo brachia maiora oriuntur, quibus cibum apprehenſum ori ſuggerit: ſed ea aliter quàm Cancris, aut Locuſtis forcipantur. Sunt enim in longum exporrecta, atq; in extremo grandioribus crenis ſuffulta, quibus, cùm cibum corripit, ex vno brachio ad aliam brachij articulationem traſfert. Horum autem H

[a] De aquat. 2. cap. 3.

extrema

A extrema velut in duritiem oſſeam abeunt. dentiſcalpijs conficiendis ob id expetita. Pars huius piſcis quæ capiti contigua eſt, in exile quiddam terminatur, & contrà quàm cauda ſe in latum diffundit. Extra aquam prorſus immobilis & imbecillis eſt. Aculeum vnum habet vtrinq; ori præfixum, vt phalangium & Scolopendra, quo mordicùs cibum à pedibus ſuggeſtum continet, quem poſtea dentibus conficiat, & in ſtomachum detrudat. Dentes illi natura in oris lateribus protulit, vnico vtrinq; oſſi crenato, V. literæ formam referente infixos. Cuius anterioris partis officium eſt ea incidere, quæ mandit: poſterioris verò quæ crenas habet, conterrere. Nam idem os duos habet dentium ordines. Prætenturas duas in fronte breues, vrſinis ſimiles oſtendit, trifariam in extremo diffiſſas: ac rurſus duas alias in lateribus prædictis breuiores. Oculos habet virides, exertos, quos non alueo, vt Cancrarium, vel Locuſtarium genus condit: ſed ante hos pinnulas exporrigit eis ſimiles, quas in cauda gerit: ex quo multi decepti caudam caput eſſe crediderunt. Strias rectas in tergore, atq; in capitis tabella ductas profert. Piſce diſſecto, dentes fortibus muſculis moueri conſpicientur, cerebrumq; adeo eſſe exiguum, vt vix hordei grani magnitudinē æquet, optici tamen ad oculos perduci apparent. Similis ferè Rondeletij deſcriptio eſt

Dentes.

Oculi

Deſcriptio ex Rondeletio.

B Brachia duo, inquit, longa habet, articulis intercepta, vt ad os flecti poſſint, chelarumq; vſum præſtent, interiore in parte ſerrata: quorum denticuli initio minores ſunt, in ſummo ita magni; vt aculeis incuruis aptiùs, quàm ſerræ denticulis comparari poſſint. Cornua duo longa prominent, in quorum ſummo ramuli duo exoriuntur. Sunt alia duo his minora ante oculos. Capitis figura Cancellum ferè refert. Oculi perſpicui ſunt & lati, ad quorum radicem ſitæ ſunt alæ duæ longæ, in ambitu hirtæ. Vtrinq; pedes ſex habet, terni primis brachijs proximi in tumorem paruum deſinunt, lentis inſtar rotundum & depreſſum, à quo tumore aculeus paruus vncus enaſcitur: reliqui terni parui ſunt, & tenues, quorum extremum in appendiculas quaſdam tenues terminatur. Quod caput ſequitur & collum vocatur, tabellis decem coſtat, inæqualibus, priores breuiores ſunt, & ſtrictiores: quò propriores ſunt caudæ extremo, eò maiores & latiores fiunt, eadem aculeorum ratio, quibus ſingulæ tabellæ munitę ſunt, in prioribus parui ſunt aculei, in maioribus tabellis maiores & euidentiores. Cauda in os latum deſinit, cuius ambitus multis riget aculeis: in oſſis huius ſuperiore parte maculæ duæ ſpectantur oculis pictis ſimiles.

Cornua.

Oculi.

Collum.

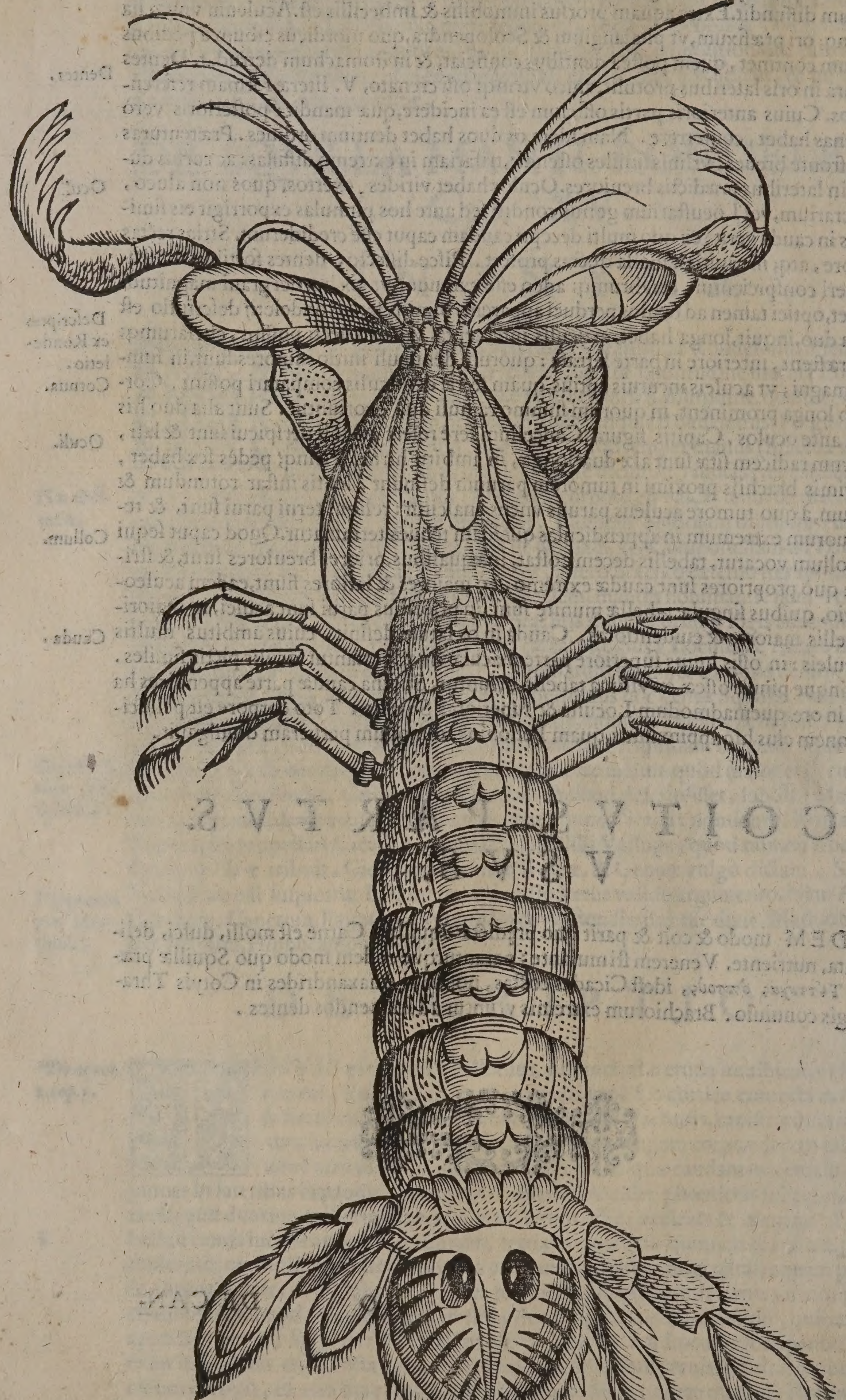
Cauda.

C tres vtrinque pinnæ oſſeæ ex vltima tabella oriuntur. Supina caudæ parte appendices habet: & in ore; quemadmodum Locuſta & ſuperiores Squillæ. Toto corpore eſt pellucido. Iconem eius hic appinximus, quam Bellonius admodum perperam diuulgauit.

COITVS. PARTVS. VSVS.

EODEM modo & coit & parit quo prędictæ Squillæ: Carne eſt molli, dulci, delicata, nutriente, Venerem ſtimulante; paranturque eodem modo quo Squillæ prædictæ. Τέττιγας ὀπτούς, ideſt Cicadas coctas, nominat Anaxandrides in Cotyis Thracum regis conuiuio. Brachiorum extremis vtuntur ad ſcalpendos dentes.

D

A

DE CANCRIS IN GENERE. Cap. XVI.

ÆQVIVOCA.

CRVSTATORVM omnium, quæ oblongo ſunt corpore & cauda prædita, hiſtoriam, præcedentibus capitibus abundè ſumus proſecuti. Reſtat modò Cancer, qui rotundus eſt, parumq; caudatus, quamuis hoc nomen pro omnibus Cruſta tectis acceperit [a] Plinius, his verbis: Cancrorũ genera Carabi, Aſtaci, Maiæ, Paguri, Heracleotici, Leones & alia ignobiliora. Καρκίνος, (ita Græcis Cancer vocatur) præterea paſſio eſt ſeu morbus, B qui tempore Suidæ & Heſychij dicebatur καρκίνωμα: Cornelius verò Celſus, Cancrũ à carcinomate diſtinguit, nam illum oriri & ſerpere dicit ab his quæ extrinſecus incidũt, hoc verò corrupta interius aliqua parte innaſci. Suetonius etiam Cacinoma dixit. Polluci hoc nomine tumor eſt durus cum inflammatione & magno dolore, qui vulceratur interdum, ſubrubente, ac liuido colore, ſanguinem emittens, incurabilis: connaſcuntur ei vt plurimùm venæ, aut pili. Eſt & occultum, inquit, carcinoma, cætera ſimile, ſed non apparens, μὴ ὑπερφανὲς. Cancrum eſſe Gangrenam putat Nonius Marcellus. Sed medici diſtinguunt. Eſt enim gangræna partis ex magnitudine phlegmones mortificatio, non integrè facta & confirmata, ſed incipiens. Ita vt pars nondum ſit emortua, nec ſenſu omni priuata, ſed emoritur, atq; ad extinctionem tendit. Cancer verò tumor inæqualis interdum cum vlcere, dolens, malignus, aſpectu teter, liuidus, oris prætumidus, cancro ſimilis. Siquidem tumor ipſe Cancri corpus, venæ tumidæ craſſæq; eiuſdem pedes oculis repręſentant: vel (vt Aëtius ex Archigine & Leonida refert) quoniam ſicut Cancri animalia ſunt aſpera & dura, & ſi quid forcipibus ſuis ceperint, haud facilè dimittunt: ita tumor iſte prominet, & tactui renititur, & ægrè tractabilis eſt: atq; vbi ſemel radices egerit, difficillimè C auelli tolliq; poteſt. Eſt enim malignus, ferus, proteruus, & quem curatio manuumq; vel blandiſſima tractatio efferare potiùs quàm mitificare ſolet. [b] Ouidius verò dictum innuit, quòd Cancri modo ſerpat & vitiet quæ attigerit:

Vtq; malum latè ſolet immedicabile Cancer
Serpere, & illæſas vitiatis addere partes.

Θηρίον, ait Varinus, vlcus ferum, quod Cancer dicitur. Præterea καρκίνοι dicuntur oſſa duo iugalia, quæ propè tempora cõmittuntur. Scribit enim [c] Pollux μετὰ τοὺς κροτάφους, eſſe δύο ὀστῶν πλαγίων συμβολὰς περιειληφότων τὰ ὦτα, eaq; nominari ζυγώματα, & καρκίνους: forſan quoniam ita committuntur, vt Cancrorum forcipes inuicem inter ſe coeunt. Dicitur quoq; eodem nomine vinculi genus apud [d] Galenum quod capiti conuenit: faſcia ſcilicet in plures partes ſciſſa Cancrorum pedum ſpeciem referẽtes. Vndè Heſychius καρκίνον eſſe dicit δεσμόν τινα. Eodem teſte καρκῖνοι dicuntur ὑποδήματα κοῖλα, calceamenta caua. [e] Pollux quoq; καρκίνος refert inter ὑποδημάτων ſpecies ex Pherecrate in exemplum afferens καττύομαι τοὺς καρκίνους. Rurſum Heſychius καρκῖνον dici innuit τὴν πάρυγρον, quanquam locus ſit mendoſus. Exiſtimo enim legendum ibidem πυράγραν. Nam alio in D loco πυράγραν ſcribit eſſe fabrile inſtrumentum (χαλκευτικὸν ἐργαλεῖον, quod & Cancer vocatur, ſeu Pagurus: propter chelarum ſimilitudinem & ſimilem apprehendendi modum, aut vſum. διὰ ὁμοιότητα λαβῆς, σχηματισμὸς δὲ αὐτῆς κατὰ τὴν πυράγραν dicit Varinus. Καρκίνος λίθους ἔχων Polluci refertur inter οἰκοδόμου inſtrumenta. Carcini fuere appellati duo tragici: vnus Agrigentinus, qui fabulas edidit, teſte Suida, centum, & ſexaginta vicitq; vna: alter Athenienſis Theodectis, vel Xenoclis filius, qui olympiade centeſima floruit, ante imperium Philippi Macedonis: Ex fabulis eius ſunt Achilles, Semele ſiue Arche, Athenæo authore. Eſt & Carcinus ſophiſta; item poëta Atticus, de quo prouerbium hoc eſt apud Suidam, καρκίνου ποιήματα, Carcini poëmata, ideſt obſcura. Nam Carcinus Oreſtem ab Ilio cædem matris fateri coactũ, fecit per ambages reſpondentẽ. Horũ aliquẽ intellexiſſe viſus eſt [f] Plutarchus dũ inquit: Ob hæc populus feſtos dies agitat: neq; quãdo Carcinus cũ Aeropa rẽ habuit, aut cũ Hectore Aſtydamas. Cãcer & Cãcer marinus eſt Cãcer in lapidẽ cõuerſus ex India delatus, notuſq; eſt in Syria & Ægypto, & vt ſcribit

Cãcer pro omni cruſtato.
[a] lib. 9. c. 30.
Carcinoma & Cancer morbus idem.
Gangrena non eſt cãcer.
Cancer qui morbus cur ſic dictus.
[b] Metamorphoſ lib. 2.
[c] Lib. 2:
Os Iugale dictum cãcer & cur.
Faſcia cancer.
[d] lib. de faſc.
[e] lib. 7. c. 22.
Heſychius correctus.
Carcini tragici.
Carcinus ſophiſta. & Poeta.
[f] lib. de glor. Athen.

Andreas Bellunenſis, valdè in collyrijs vſitatus, fortè Reiben Auicennæ. Nã Reiben lapis E
Reiben Lapis. eſt ſicut Cancer, teſte Syluatico, apud quem ſcribitur etiam Keiben per Kappa. Sed in
[g] Auicenna pro Reiben reſtituit Bellunenſis Rathiaha, is, inquit, Auicennæ eſt lapis ſicut "
[g] Lib. 2. cap. 592. cancer, refrigerans & humectans in ſecundo gradu. Vetus Gloſſographus Auicennæ, "
Remigi. Remigi inquit, eſt lapis ſicut Cancer. Non eſt Carcinias Plinij quia non ſpeciem hîc Cã- "
cri marini refert, ſed tantùm colorem. Habeo in Muſæo hunc Auicennæ Reiben, vel Ra- "
thiaha, vel Remigi, & aliũ quendã Cancrũ marinũ, ſeu Pagurum qui è mari eiectus longo "
Verſus retregradi. pòſt tempore ſaxeus euaſit. Verſus retrogradi deniq; nominantur à Grammaticis Can- "
cri; nempè qui non ſolùm à dextra ad ſiniſtram, vel à principio ad finem, ſed è contra- "
rio legi poſſunt à fine ad principium; vel eodem ſenſu, vel quòd artificioſius eſt, contra- "
rio. Lectio autem illa conuerſa, vel ijſdem manentibus dictionibus fit, vt in his Senarijs Scazuſis, quibus Zoographus ad Friſium ſuum aliquando luſit.

Cancellos mitto vix Friſi hos tibi ternos
Claudos licet prorſus, ne videar ingratus
Cancris pro multis tu conſule boni, rogo.

[h] 1. Aeneidos. Carmen tale reperio apud [h] Virgilium: F

Muſa mihi cauſas memora quo numine læſo.

Aliquando ſenſus efficitur contrarius, vt in hoc diſticho:

Laus tua non tua fraus, Virtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus eximium.

Interdum literæ ſingulæ retrò leguntur, vt in hoc diſticho:

Signa te ſigna, temere me tangis & angis:
Roma tibi ſubito motibus ibit amor.

SYNONYMA.

Sarathan. SARATHAN ſeu Sarthan exponũt Cancrum apud Auicennam & Serapionem, in quo malè vulgatus codex habet Sartam in fine per m. Καρκῖνος dicitur apud Græcos: nomen eſt paroxytonum, dactylicum; penultima enim à poëtis corripitur, vt Ariſtophane, Nicandro, Oppiano & alijs. Quocirca non rectè à quibuſdam Grammaticis circunflectitur. G

Etymum. Carcinus dictus videtur, quaſi coracinus (vt apud Athenæum legit Maſſarius, nam locus hic in noſtris codicibus deprauatus eſt) quod κόρας, ideſt pupillas, & oculos mobiles habeat. Varinus tamen καρκίνος, inquit, καρακινός τις ὤν, ὀκνῶν ἐπὶ

Αλάκη. συχνῷ τὴν κάρα: quòd frequenter caput moueat, dicitur Cacrinus quaſi caracinus. Αλάκη fuligo, cinis, Cancer. λιγνὸς σποδὸς καρκίνος, Varinus, & Heſychius: & mox ἀλάκη ϖάνθρακες fortè ἄνθρακες ſcribendum, & non ἀλάκη per κ: ſed per β. Sic enim ordo literarum poſtulat apud Heſychium: & ἀλαβῶδες eidem ἀνθρακῶδες, κεκαπνισμένον. Αλάβη enim magis accedit ad ἀσβόλη vocabulum pro fuligine vſitatum. Cæterùm Cancri nomine hîc inſtrumentum forcipem Zoographus, cui ἀλάβη nomen conuenit ἀπὸ τοῦ λαβεῖν, intelligit. Πτύξαγρις, vel πύξαρις Cancer dicitur ab eo, quòd Oſtrea venetur

Πύξαρις. lapillo inter teſtas ſeu valuas (πτύχας ἢ πτύξια) eorum immiſſo: vt pede faciliùs carnem

Κάβειρος. eorum euellat, Varinus: qui & Siculis κάρχας Cancros vocari ait. Κάβειροι, eidem Heſy-

Nepa quid. chio ſunt κάρκινοι: coluntur inquit in Lemno religioſè, tanquam Vulcani filij. Nepam, " inquit Nonius Marcellus, quidam Cancrum putant ob illud Plauti: Aut cum Nepa eſ- H
ſet dubium in vtroq;. Nam verè nepa Scorpius dicitur. Marcus Tullius de finibus bo- "
norum & malorum libro quinto, Serpere anguiculos, natare anaticulas, volare merulas, "
cornibus vti videmus boues, nepas aculeis, ſuam deniq; cuiq; naturam eſſe ad viuendũ "
ducem. Cancri vocantur, vt ait [i] Iſidorus, quia Conchæ ſunt crura habentes, inimica

[i] lib. 12. c. 6. Oſtreis animalia. Itali vulgò mutatis, & inuerſis literis Granchio, & Granzo vocant. Hiſpani Cangreio, Galli Cancres, Northmanni Crape & Crabbe (à κάραβος, ideſt Locuſta) impropriè. Germani quoq; inferiores dicunt een Krabbe, ſuperiores, ein Krebs. & Angli à Crabbe, Poloni & Hungari Rak.

GENVS,

A GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

ROTVNDI ſunt Cancri, cùm oblonga ſint cętera Cruſtata omnia, quod [a] Ariſtoteles teſtatur, inquiens: Cancris ex Cruſtaceis ſolis cauda deeſt, & corpus rotundum eſt, cùm Locuſtis, Squilliſq; longum ſit. Idem [b] alibi Cancrum à Locuſtą differre inquit, quòd Locuſtæ caudam habent, Cancri non habent. Locuſtis enim vt nantibus cauda vtilis eſt: natant enim cauda quaſi remo innitendo: at Cancris inutilis eſt, quoniam vitam agere terrenam cauernaſq; ſubire ſoleant, Sed falſum mea ſententia quòd cauda deſtituantur: habent enim, ſed reuolutã, hinc ἐπικάλυμμα πτυχῶδες Ariſtoteles vocat: conſtat enim manifeſtè ex tabellis, & corpus poſteriore parte integit, nec in pinnas deſinit, nec extenditur ad natationem. Idcirco cautè locutus eſt [c] Plinius, quum ait: Carabi cauda à cæteris Cancris diſtant. Negat Galenus Cancros habere collum & caput, quod à verita-
B te abhorret; prudentiùs dixiſſet, caput à cæteris partibus non eſſe apertè diſtinctum, quod his verbis ſcripſit [d] Ariſtoteles: Habent autem caput animalia omnia ſanguine prædita. Exanguium nonnullis indiſcretum hoc eſt. vt Cancris: Idem Plinius: Quibuſdam indiſcretum caput eſt, vt Cancris. Et rurſus [e] Ariſtoteles: Alueus totius corporis indiſcretus eſt: nec enim caput diſtinctum nec aliud quicquam. Quia igitur caput habere ex Ariſtotele probatum ſit atq; etiam alijs, hinc nonnulli cerebrum quoq; Cancris ineſſe ſcripſerũt, quaſi omnia quæ capite ſunt prædita, cerebro quoq; à natura donata ſint: cùm id in multis exanguibus, præſertim inſectis falſum eſſe declaret quotidiana experientia. habent tamen partem quæ cerebri fungitur munere: vnde enim dimanaret motus & ſenſus? à cordene? ſic ait Peripatetica familia: negat veritas. Viſus aũt eorum plurimis eſt obliquus: id ſic [f] Ariſtoteles: Cancrorum plurimæ parti oculi ſunt tùm intrò, tùm foras in obliquũ moueri apti. Quare nullos excepiſſe non admodum rectè viſus eſt [g] Plinius, vbi ſic loquitur: Cancri in obliquum aſpiciunt cruſta fragili incluſis (aliàs incluſos gerentes) ſcilicet oculis: quia non omnibus eodem ſitu poſiti, ſed alijs è latere, non ſupra continuo ſub prono (εὐθὺς continuo & nullo medio) amplo diſtantes diſcrimine: alijs in medio
C breui diſcrimine, vt Heracleoticis, aut Maijs. Parte ab vtraque quatuor pedibus exornantur. Pedes ait [h] Plinius (de Cancris) octoni omnes in obliquum flexi, & rurſus [i] alio in loco: Octonos & marinis eſſe diximus, Polypis, Sepijs, Loliginibus, Cancris, qui brachia in contrarium mouẽt, pedes in orbem, aut in obliquum. Iidem ſoli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent; Cancri quaternos. Sed mendo non vacare videtur hic locus. Nam cùm antea octonos pedes enumeraſſet, ſubdit paulò pòſt tantùm quaternos: niſi quatuor in ſingulis lateribus eſſe intelligat. His ſi addideris chelas, quas Plinius brachia appellans à pedibus ſeparauit, decem conſtitues. Cancris etiam, inquit [k] Ariſtoteles, omnes deni cum forcipibus ſunt. Et alibi ait: Cancris primi vtrinq; pedes quaterni, tùm terni alij ordinem eodem modo explentes, reliqua bona pars corporis pedibus caret. Pedes omnibus in obliquum flectuntur, quomodo etiam Inſecta mouentur. Binas haſce chelas, ſiue brachia denticulatis forcipibus prædita eſse ſcribit Plinius, quod non exiſtimo in omnibus Cancris verum eſſe: carent enim quidam dentibus interius, quamuis maxima eorum pars eos habeat, aut ſaltem tubercula quædam alba, ad firmius retinendum. Rurſus [l] Plinius, dextrum, inquit, brachium omnibus maius: ex [m] Ariſtotele, qui ſic
D dicit: Locuſtæ Cancriq; omnes forcipem dextrum grandiorem, valentioremque habent. Parte enim dextra efficatiora ſuaptè natura ſunt animalia omnia. In brachijs, ſeu forcipibus primoribus ſuperior pars mouetur inferiore immobili, cuius rei cauſam tradidit [n] Ariſtoteles, vnà cum ea, quam refert, cur Crocodilus ſuperiorem maxillam moueat: eius verba adijciam, vt clarior doctrina euadat. Cætera omnia maxillam mouent inferiorem: Crocodilus fluuiatilis vnus ſuperiorem. Cuius rei cauſa eſt, quod pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet: parui enim admodum ſunt. Itaq; ad hunc vſum natura os ei pro pedibus vtile condidit: ad retinendum verò vnde ictus inferri vehementiùs poteſt, inde motus commodiùs agitur. Infertur autem vehementer deſuper, quam de parte inferiore. Ergò cum vtriuſq; tùm capiendi, tùm mordendi vſus ore adminiſtretur, magis autem neceſſarium retinendi officium ſit, cui nec manus ſint, neq; pedes idonei, commodiùs huic eſt mouere ſuperiorem maxillam, quã inferiorẽ. Quod idẽ cauſſæ eſt, cur etiã Cãcri ſuperiorẽ ſui forcipis partẽ moueãt, nõ inferiorẽ: habent.n. pro manu forcipem. Illũ itaq; vtilem ad

[a] Hiſt. 4. c. 2.
Cauda an deſtituantur.
[b] De par. 4. cap. 8.
[c] lib. 9. c. 31.
Caput & collum, an habeant.
[d] Hiſt. 4. c. 10.
[e] Hiſt. 4. c. 3.
Cerebrum.
Viſus obliquus.
[f] Hiſt. 4. c. 3.
[g] Lib. 11. c. 37.
Pedes.
[h] lib. 9. c. 13.
[i] Lib. 11. c. 48.
Plinij locus ſuſpectus.
Chelę.
[k] Hiſt. 4. c. 2.
Pedes.
[l] lib. 9. c. 31.
[m] De par. 4. c. 8.
[n] De par. 4. c. 11.
Crocodilus cur ſuperiorem maxillam moueat.

capiendum, non ad mordendum forcipem eſſe oportet. Mordendi autem ſecandiq; of- E
ficium dentis eſt. Cancris igitur cæteriſq; quibus licet ocioſiùs cibum capere, quoniam in
humore non ſint, oris vſus paritus eſt, vt manibus aut pedibus capiant, ore ſecent, &
mordeāt: at Crocodilis os in vtrumq; vſum vtile factum eſt à Natura, cùm ita maxillę mo
ueātur. Videtur Ariſtoteles ſibi aduerſari, inquit Auguſtinus Niphus libro quarto de ani-
malibus capite ſecundo. Nam primò tribuit Cancris pedes decem, connumeratis etiam
chelis: nunc Cancris aſſignat pedes quatuordecim. Diluitur hæc inconſtantia, quòd hæ
ſunt duæ indefinitę (propoſitiones) quæ veræ ſunt de Cancro ſecundum diuerſas ſpecies.
Vndè Albertus non imperitè dicit Cancrum, qui communiter Cancer dicitur, habere de-
cem pedes; qui verò aureus appellatur, eum quatuordecim habere affirmat. Et Auicen-
na in ſuo de animalibus libro Cancrum, quem Ariſtoteles aſſerit decem pedibus fungi,
nigrum eſſe autumat: eum verò quem Ariſtoteles dicit habere quaturdecim, vult eſſe
Caniſſem — aureum, quem ſua lingua Caniſſem appellant, qui aureus interpretatur: hæc Niphus. Cā-
Cancer. Dentes. — cri interius binos, vt Locuſtacea habēt dētes primores & inter dētes carunculā linguæ effi-
gie: tunc ſtomachum ori continuo iunctum, exiguum proportione ſuorum corporum ma
gnitudinis. Hunc excipit venter, in quo Locuſtæ & Cancrorum nonnulli dentes alios ha
bent, quoniam ſuperiores illi ſecare non ſatis queant. Hinc inteſtinum ſimplex vſq; ad
[o] De par. 4. cap. 5. — exitum excrementi dirigitur. Quæ cuncta [o] Ariſtoteles, qui [p] alibi dixerat Cancris inte-
[p] Hiſtor. 4. cap. 2. — ſtinum eſſe quà applicatum illud operculum geritur media applicaminis ipſius: & in par F
tem exteriorem, qua oua pariunt, deſinere: Cancrorum ſpecies multæ antiquis cognitæ.
Genera. — Cancrorum etiam genus, inquit [q] Ariſtoteles, multiplex eſt, nec facilè enumerandum.
[q] Hiſt. 4. c. 2 — Maximum quas Maias appellant. Secundum Paguri quos Heracleoticos vocant. Ter-
tium fluuiales: cæteri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Genus Cancrorum
litorale Phęnice fert, tantæ velocitatis, vt vix conſequi ſit: vndè Hippeas ideſt equites il-
los appellarunt. Iis nil ferè intus propter inopiam pabuli. Genus item aliud eſt quod ma-
[r] lib. 7. de animal. 24. c. — gnitudine Cancrū non excedat, facie Gammaris ſimile. [r] Aelianus Cancrorum, inquit,
genera diuerſa eſſe audio. Sunt enim quidam ſaxatiles (πετραῖοι). Alij in limo, algis, aut
arena gignuntur, quamobrem & formis, & cognominibus differunt. Sunt qui curſores
(δρομίαι) quòd longè lateq; vagentur, meritò appellantur. Idem [s] poſtea: Cancrorum
[s] lib. 7. de animal. c. 30. — genus lutarium (γένος καρκίνων ἐςὶ καὶ πελίαι: ſic Gyllius legit pro πετηλίαι, ideſt, volan-
tes, veluti in vulgato codice legitur: aliàs καὶ πέτονται) colore alijs albius ſpectatur: hi
in luto naſcuntur. Cùm inceſſit eis metus, humo ſe excitant ad volatum, & perparuis alis
ſubleuantur, quibus quidem gradientes vti minimè neceſſe habent. Cùm autem iniectus
eis eſt metus, nonnihil in his ſubſidij, non tamen admodum firmi habent: enimuerò con- G
prehenduntur, quòd ſurſum altiùs ſubleuari non queant. Hæc ferè ſunt genera ab anti-
[t] lib. 32. cap. 11. — quis tradita. Nā vbi hæc leguntur in piſcium catalogo apud [t] Plinium: Cancrornm genera
Chamætrachea, Chamæleos, Chamæpelorides generis varietate diſtantes & rotunditate,
Chamæglycymerides quæ ſunt maiores quàm Pelorides, Colicia ſiue Coryphia: ineptè
nonnulli exiſtimarunt Cancrorum alias ſpecies enumerari, cùm ea omnia quæ poſt hęc
verba Cancrorum genera, ſint Teſtatorum potiùs genera, quàm Cancrorum. Sunt & Cā-
celli Καρκίνια ab Ariſtotele cōmemorati, qui in teſtatis quibuſdā innaſcuntur & inhabitāt.
Inter recentiores Rondeletius cū verba Ariſtotelis ſuprà ſcripta produxiſſet, hæc ſubdit:
Nos plura genera numerabimus, quæ ſub Cācris contineri nemo nō fatebitur. Ea multipli
Magnitudine differūt. — ci varietate à ſe diſtinguuntur. Vt magnitudine differunt, Mæę, Paguri ab Albis & Pinno-
phylacibus: hi .n. parui ſunt, illi magni, inter hos alij ſunt medij. Heracleotici fuſco ſunt
Colore. — colore, Paguri & Maiæ rubeſcente, vndulati flauo cùm è mari extrahuntur: Latipes & qui
in Oſtreis naſcitur albeſcente; qui in Pinna, flaueſcente: Vrſus colore corticis mali puni-
Pedum lōgitudine. — ci. Diſtant & pedum longitudine: aliorum enim pedes breues ſunt, aliorum mediocriter
longi, aliorum longiſſimi. Oculorum quoq; ſitu differunt: horum oculi ferè ſe contin- H
Oculorum ſitu. — gūt: illorum magno interuallo diſtinguuntur. Sed diligentiſſimus in his generibus enume-
randis fuit [u] Cæſar Scaliger: qui Cancrorum, inquit, ſpecies multæ ignotæ mihi: quas
[u] Exer. 245. — cognitas habeo, deſcribam, Vna eſt apud vicinos noſtros generis nomine, parua, Alte-
ra, quam nunquam vidi, Phœniciæ, vt aiunt peculiaris, à velocitate Equitis nomine appel
lata. Quam doctiſſimus amicus noſter imprudenter in quarto libro inter tardigrados nu
merauit. Peregrini ij in litore Iſſico exercent tardiorum prædas animalium. Tertium ge-
nus eſt fluuiale, rotundius quàm marinum. Quartum inſigne tùm robore, tùm magni-
tudine. Paguros vocant, quorū duas noui differentias. Alter & orbiculatior & fuſcior, &
maior. Alter eſt quadratior & minor, colore dilutiore, ac penè pallida viriditate. Poreſſas
hos

A hos vocat Venetus. Quintum Heracleoticum, grandiſſimum in genere Pagurorum, cruribus breuibus, forcipibus admodum validis. Sextum longè omnium maximum quod Maiæ nomine cognoſcimus: tota cuppa aſperum, cuſpidata fronte horridum, prælongis cruribus, exilibus, ac propterea imbecillis. Septimum omnium minimum in ſpongijs, & Conchylijs. Hiſce Scaligeri ſpeciebus addantur Cancer aureus, & niger qui Caniſſem ab Auicenna appellatur, item qui Ialicè Grancio ſpiantano dicitur, nomine mihi tantùm cognitus; & venenoſus, quem in India Occidentali eſſe ſcripſit Cardanus; & terreſtris, quem nauigatores iſti in D. Thomæ inſula ſtatuunt: & qui à brachiorum longitudine par uitateq; Macrochelus, & Brachychelus dicitur: nec nō & hirſutus; & qui cordis figuram æmulari videtur, Rondeletio primùm cognitus, vt etiam alij tres priores. Concludamus igitur rectè ſcripſiſſe [x] Philoſophum: Cancrorum genus multiplex nec facilè enumerandū. [x] Hiſt. 4. c. 2.

Sternion ab Alexandro Tralliano nominatur his verbis; Diabete morbo laborantibus conueniunt ex carnibus βούλβιον καὶ στέρνιον, καὶ πόδες μάλιστα τῶν βοῶν &c. Quo loco Iacobus Goupilus, accepiſſe ſe ab homine vulgarem Græciæ ſermonem tenente, teſtatur στέρνιον eſſe ex Oſtracodermorum genere, ſed ex hoc (inquit) loco intelligi poteſt eo nomine B carnem aliquam ſignificari. Cordis (ſtomachi, vel oris ventriculi) dolore affectis cibi, qui non facilè alterentur (aut corrumpantur) conueniunt, & qui acres mordaceſq; humores retundant, vt ἡ βούλβα χαλουμβρίη, καὶ τὸ στέρνιον καὶ ἀστακοί, καὶ ἰσικοί, καὶ κτένια, καὶ κοιλίαι χηνῶν: vt idē Trallianus habet: Zoographus vtrobiq; vuluā porcinā intelligit, & ſternij nomine pectus porcinum potiùs quàm marinum aliquod animal. Sic & in canini appetitus à nimio ſtomachi calore, curatione, conuenire inquit στέρνια (στέρνον καὶ στέρνιον) καὶ βουλβίον καὶ δαμαλῶν (δαμαλέων iuuencarum) πόδας, & ſi quæ huiuſmodi refrigerant ſimul, & non facilè concoquuntur. Item in curatione doloris oculorum ex bilioſo & acri humore: Veſcatur æger alimentis mitibus & minimè mordacibus, & incraſſantibus vt Orpho, glauco, bulbio, Sternio. Verbum bulbino (inquit Gouphilus) à nemine Latino vulua ὑποκοριστικῶς deductum eſt. eo autem ſignificatur animalium ἡ μήτρα: cuius eſu ſanguis pituitoſus redditur. Quæ conſequitur dictio στέρνιον petita eſt ex vulgari Græciæ ſermone; ea enim ſignificatur ὀστρακοδέρμου εἶδος, vt ex homine doctiſſimo accepi, Hæc ille. Eſt quidem Cancrorum quorundam eiuſmodi ſpecies, quæ pectoris figuram pulchrè referat, vt ab eadem nomen adipiſci mereantur: an verò Trallianus hoc nomine C Oſtracodermon vllum intelligat, dubitat Zoographus, prǽſertim cùm ſemper hoc nomen cum vuluæ mentione coniungat, tanquam rem cognatam, eiuſdem nimirum animantis partem. Sternion quid.

SENSVS.

MIRE oculati ſunt cancri atq; auriti, vt qui inſidias incredibili ſagacitate ſubodorantur, quamuis enim ſilenti tacitoq; ingreſſu illos inſecteris, ſubitò tamen præſentiunt, & confeſtim ſe luto obruunt, aut ſaxis ſubducunt, & hominum inſidiantium con ſpectum effugiunt.

GRESSVS.

D CANCER ſolus ferè è Cruſtatorum genere non natat, ſed incedit, vti ſcribit [a] Ariſtoteles. Vis itē alijs, inquit, nandi tributa eſt, vt piſcibus, vt Mollibus, vt Cruſtatis, velut Locuſtis. Quædam ambulare poſſunt, vt genus Cancrorum: quippe quod quanquam ſuapte natura aquatile eſt, tamen habet vim ambulandi: Et alibi: Cancri, quanquam aquatiles, tamen greſſiles ſunt. Et Epicharmus in Hebes nuptijs apud Athenæum. Κάρκινος τε ἵκοντι ἐχῖνος τε τοὶ καθ᾽ ἁλμυρὰν ἅλα νεῖν μὲν οὐκ ἴσαντι, πεζᾷ ἐμπορεύονται μόνοι: *Per ſalſum mare adueniunt Cancer & Echinus, natandi minimè periti, ſoliq; pedibus gradiuntur.* Trāſuerſo latere procedunt: quanquam id neutiquam ſit mirum: cùm & alia aliquot animalia eadem lege, aut proportione gradiantur: Nempè vrſus, ac ſimia propter latitudinem pedum poſteriorum: quos vt in vacuum ponant, neceſſe eſt ingreſſionis corrumpi quadraturam. Tranſuerſa ergò ſe inferunt. Et ita quoq; moueri Scorpium ex [b] Plauto diſcere licet.

[a] *Hiſt. 1. c. 1.*

[b] *In Caſſina.*

Receſ-

Receſſim cedam ad parietem, imitabor nepam. E

[e] *In Pſeudulo.* Idem [e] Comicus hunc peculiarem gradiendi modum in Cancro notauit:

Vt tranſuerſus non prouerſus cedit quaſi Cancer ſolet.

Vegetius: Paralyticum iumentum ambulat pronum in latere ad ſimilitudinem Cancri. Eundem motum, non ſine diligenti conſideratione, (ſunt enim animalia quæ pluribus, quàm quatuor notis mouentur) Ariſtoteles annotauit in libro de Animalium greſſu, vbi, ſic loquitur: Nam ſemper in quaternis proximis (pedibus) poſteriora per tranſuerſum ad „ priora arripiuntur. Declarant hoc quæ lento gradu motum cient, vt Cancri: hi enim ita ſe „ mouent, quia de eorum genere ſunt, quæ multis fulciantur pedibus. Siquidem per tran- „ ſuerſum ſemper eò ſe mouent, quò greſſum dirigunt ſuum. Et pòſt notans huius greſſus cauſſam, hæc ait: Quod etiam animalium genus præter cæterta proprium & ſui generis „ motum agit: quandoquidem omnium vnum in priorem non mouetur partem, ſed in latus. „ Cùm autem prior pars in oculis diſtincta eſſet, natura oculos ita affixit, vt cruſcula ſeque- „ rentur. In priorem enim partem illorũ motus tendit. Ob eamq; rem Cancri etiam quodã- „ modo in priorem partem ſeſe videntur mouere. Quibus Philoſophi verbis commotus „ Rondeletius, Cancros prorſum procedere eſt opinatus, nobiſque apparere tantùm quòd F per tranſuerſum moueantur. Ita enim ſcribit: Cùm verò cæteræ animantes & quadrupedes, & multipedes per diametrum, vel in anteriora moueantur, Cancri per tranſuerſum & in latus progredi videntur. Sed quoniam oculis ſemper prior ſiue anterior pars ad iter deſignatur, quia in priore animantis parte ſiti ſunt oculi, Cancri in anteriora reuera progrediuntur. Rectè igitur [d] Plinius: Cancri in pauore etiam retrorſum pari velocitate redeunt, is autem motus ei qui fit antrorſum, ex diametro opponitur. In hanc opinionem quomodo ſe exercuerit doctiſſimus [e] Iulius Cæſar Scaliger, age videamus. Aiunt, inquit, vulgò „ non rectè videri Cancrorum progreſſum eſſe in latus. Etenim cùm illis oculi ita mobiles „ ſint, vt aliquando condantur, alias exerantur: exerti modò prorſum, modò in latera obli- „ quentur, non erit eorum inceſſus in latus, ſi in latus oculi flexi ſint. Quia procedunt rectà, „ quà obtuentur. Sanè haud aſpernanda ratio: Vana tamen, non enim ſcorpius oculos ha- „ bet emiſſitios: & (ſi velis ludere) laterorſum promouet tamen. Ad hæc nemo dicat, lineam „ quæ dimetitur quadratum, antrorſum produci, ſed ad latus. Neque dicentur Cancri an- „ trorſum ambulare, cùm oculi in latus flectuntur: ſed oculos dicemus in latus flecti: quia G progreſſio in latus eſt. Rationem explicemus. Motum tractione & pulſione fieri diximus „ alibi. Fit ergo ſecundum artuum flexiones. At ex Cancris introrſum ad pectus ſunt. „ Ergo quaſi cùm triremes circumaguntur, lateris vnius remiges impellunt, alij altrinſecus „ inhibent, aut retrò trahunt. Ita quam in partem proceſſurus eſt Cancer, eius lateris vtitur cruribus ad carpendum ſolum: alterius lateris ad aſpellendum.

Cancros prorſum non procedere cõtra Rondeletium.

[d] *Li. 9. c. 31*

[e] *Exer. 245*

LOCVS.

[a] *Li. 9. c. 31.* PLINIVS, [a] Viuere (Locuſtas) petroſis, Cancros mollibus ſcribit. Hyeme aprica litora ſectari, æſtate in opaca gurgitum recedere. Verùm non ſolùm limoſis, mollibuſuè, ſed etiam ſaxoſis in locis degunt, & ſicubi alga & arena eſt. Et vt ſummatim dicam, in aquis, tùm dulcibus, tùm ſalſis, necnon etiã in terra. Scribunt enim terreſtres eſſe in inſula D. Thomæ ſimiles marinis, eduleſque. H

VICTVS, ÆTAS.

VESCVNTVR Conchylijs. Polypum etiam, vbi ob nimiam Venerem imbecillus redditus, morti vicinus eſt, velut vlceſcentes ſeſe, nam hos ille cùm bene valeret, edebat, deuorant: Oppianus.

Carcinades miſeræ & Cancri multiq; natantes
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat
Tunc viuum imbellem minimè ſua membra tuentem
Diſcerpunt, donec moriatur funere diro.

quamquam hæc de marinis intelligenda putemus. In ciborum penuria, à ſuo quoque genere minimè abſtinent: quod ſi quis procul deferre eos velit, curet, ne alteri in alterum impetum faciendi poteſtas vlla ſit. Sunt igitur Cancri ſarcophagi, ſiue marini ſint, ſiue fluuiales,

A uiales, ſiue inter hos medij, qui ſcilicet in ſtagno marino naſcuntur, atq; degunt. Ore excipiunt aquam, vt cætera Cruſtata, teſte [a] Ariſtotele: ſed eam Locuſtæ ad ſuas branchias tranſmittunt, Cancri parte oris exigua: quę ratio eſt, cur circa horum os ſpuma appareat, ex aqua & aëre qui vnà cum ea hauritur, cùm per attractum, & reiectum agitantur. [b] Alibi nullo diſcrimine Cancri & Locuſtæ, inquit, ex Cruſtatis aquam per ſuas appendiculas, prope hirtiuſculas quaſdam partes egerunt. Viuere aqua dulci & ſalſa ſcribit [c] Galenus. Lacte potantes ſine aqua viuere multis diebus Author de natura rerum teſtatur. [d] Plinius Cancris tribuit vitam longam. Nos ex Ariſtotele ſuprà probauimus, præ cæteris Cruſtaceis, longæuas maximè eſſe Locuſtas.

Aquam vt recipiunt.
[a] Hiſt. 4. c. 2.
[b] Lib. de reſp.
[c] Lib. de boni & mal. ſuc. cib.
[d] Lib. 9. c. 31.

CAPIENDI RATIO.

CAPIVNTVR naſſis hoc modo. Ranas in partes diuiſas in plures immittit naſſas piſcator: eas collocat in loca vbi Cancri degunt, vt ingrediantur. Capiuntur & aliter, virgulis ſcilicet diuiſis in ſummitate, quibus B inteſtina aliqua aut ranarum corpora inſerta ſunt, ordine diſpoſitis iuxta gurgites, & loca quę habitare ſolent, denis duodeniſue: inde reticulo circumit piſcator, virgas ſingillatim eleuans, ſubiectoq; reticulo, cùm Cancer non adeo celeriter ſe poſſit explicare, decidit in reticulum.

SEXVS.

INTERIORA operculi applicatilis hirtiora amplioraq; fæminæ Cancri habent, quàm mares: vt ait [a] Ariſtoteles: Nulla re, inquit, differt fæmina à mare, niſi quòd operculum applicatile illud amplius & diſtantius & hirſutius fæminæ gerant, in quo oua pariunt & quà egerunt excrementum. Membrum autem quod mas in fæminam inſerat, nullum omnino habetur. hæc ille. [b] Plinius pedibus etiam diſtinguit, nã de Cancris C loquens, fæminæ, ait, primus pes duplex, mari ſimplex. Præterea Mares, vt ſcribit Author de natura rerum, duas habent ſpinas inter ventrem & caudam, quibus fæminæ carent, quæ oua in ventre habent.

[a] Hiſt. 5. c. 7.
[b] Lib. 9. c. 31.

COITVS. PARTVS.

CANCRI parte priore (Rondeletius vertit partibus poſterioribus) copulantur, ſua opercula loculoſa illa, rugoſaq; mutua conſertione componentes. Primùm Cancer minor ab auerſo ſuperuenire ſolet, tum maior vbi ille ſuperuenerit, hæc [a] Ariſtoteles. Vnde [b] Plinius Cancros ore coire ſcripſit. Oua autem edunt in operculo, nec procul vt piſces faciunt & cætera quæ parere ſolent. Hinc fæminis operculum latius, vt locus eſſet ouis recipiendis capacior & præſtantior.

[a] Hiſt. 5. c. 7.
[b] Lib. 9. c. 51.

D

ANTIPATHIA.

CANCRVM admota Polypode herba abijcere chelas ſiue pedes, Zoroaſtres in Geoponicis ait. Aper non faciet in te impetum, ſi Cancrorum brachia (teſte Didymo) illa denticulata tecũ appenſa circumferas. Apibus odor Cancrorum vſtorum infeſtus eſt teſtibus Palladio & Columella: [a] Virgilius:

——— Neue rubentes
Vre foco Cancros.———

Idem Plinius: Cancrorum odore, inquit, ſi quis iuxtà coquat, apes exanimantur. Authores habeo qui ardeolas Cancris nidos ſuos munire affirment aduerſus noxia animalia. Tanto diſſidio flagrant Cancri & Erucæ, vt ſi à cornibus ſuſpendantur illi ramis arborum,

Aper ne in te graſſetur.
[a] 3 Geor.
Erucę cancros odere.

rum, in quibus irrepunt, aut nidulantur Erucæ, illicò decidant collabanturque, & aliò immigrent. E

NATVRA. MORES.

[a] lib. 9. c. 31. Vt pugnet. Scorpionis vt Cancris. † Metamo. 15. lib.

VNIVERSI, inquit, [a] Plinius, vbi aliquando congregantur, os Ponti euincere non valent: quamobrem regreſſi circumeunt, apparetq; tritum iter, & paulò pòſt. Dimicant inter ſe vt Arietes aduerſis cornibus incurſantes. Narratur apud eundem Sole Cancri ſignum tranſeunte Cancrorum, cùm exanimati ſunt, corpus in ſicco trãsfigurari in Scorpiones. † Ouidius brachijs orbos Cancros producere ſcorpios, ſi ſub terra occultentur, canit his verſibus.

Concaua litoreo ſi demas brachia Cancro
Cætera ſupponas terra, de parte ſepulta
Scorpius exibit, caudaq; minabitur vnca.

Calliditas in Conchylijs capiendis. [b] Hiſt. 5. c. 8.

Magna huius animalis aſtucia, & calliditas in capiendis Oſtreis Conchiſq; obſeruatur. F Calculos enim & lapillos patulæ hiantique eorum teſtæ ingerit, ita vt occludi nequeat, mox dentato forcipe piſculentam carnem abradens atq; eliciens deuorat, ſuauiterq; & ſecurè ſua captura fruitur, nullo vindictæ metu. Diligenter multi ex Eccleſiaſticis ſcriptoribus hanc fraudulentiam deſcripſere, ſed diligentiſſimè D. [b] Ambroſius: cuius verba mellito quouis nectare dulciora non præteribo: Cancer quoq; inquit, quas cibi gratia præſtigias ſtruit? Nam & ipſe Oſtreo delectatur, & carnes eius epulum ſibi quærit. Sed quia vt appetens cibi, ita proſpiciens periculi: quoniam cùm difficilis eſt venatio tùm periculoſa: difficilis quia teſtis validioribus eſca interior includitur: nam velut muris quibuſdam mollitiem carnis, præcepti imperialis interpres Natura muniuit: quam medio teſtarum quodam ſinu concauo nutrit, ac fouet, & quaſi in valle quadam diffundit: & ideo caſſa omnia tentamenta ſunt Cancri, quia aperire clauſum oſtreum nulla vi poteſt, & periculoſum eſt, ſi chelas eius includat; ad argumenta confugit, & inſidias noua fraude molitur. Itaq; quia omnia genera delectatione mulcentur, explorat ſi quando Oſtreum remotis in locis ab omni vento contra Solis radios diptychum illum ſuum aperiat, & reſeret clauſtra teſtarum, vt libero aëre viſceris ſui voluptatem quandam capiat, & tunc clanculo calculum immittens, impedit concluſionem Oſtrei, ac ſic aperta clauſtra reperiens, G tutò inſerit chelas, viſceraq; interna depaſcitur. Hactenus ille. Oppianus hæc de Cancro marino dixit:

Si quis in æquorea Cancrum conſpexerit alga,
Laudibus extollet, tantam mirabitur artem.
Conceſſa ex alto ſolers prudentia Cancro,
Cui parta eſt dulcis magno ſine præda labore.
Oſtrea diſtendit, teſtas & clauſtra recludit
Portarum paſcitq; lutum ſcopuliſq; repanda
Gliſcit aquas, paruum madida de rupe lapillum
Obliquus tollit Cancer, cheliſq; recuruis
Continet, in teſtis lapidem demittit, apertis.
Aſſidet, atq; epulis lætus ſaturatur amicis.
Non potis eſt nixu geminas occludere lances
Oſtrea, nam latis portis ſeiuncta dehiſcit
Et moriens ſaturum Cancrum læthumq; relinquit. H

[c] lib. 9. c. 30. [d] Hiſt. 5. c. 17. [e] Hiſt. 8. c. 17. Cruſtam exuunt.

Puto tamen omnibus Cancris hanc ineſſe prudentiam venandi Oſtrea, nam & in paludoſis locis aquarum dulcium, ac fluminibus longè à mari diſſitis, hæc & cancri proueniunt. Latent, inquit [c] Plinius de Locuſtis loquens, menſibus quinis: ſimiliter Cancri, qui eodem tempore occultantur; & ambo veris principio ſenectutem anguium more exuunt renouatione tergorum. Hæc ex [d] Ariſtotele, qui ait Cancros nuper natos, & pòſt etiam vere cruſta ſua exui, quemadmodum Locuſtæ, [e] Alibi ſic loquitur de hac re clariùs: Cancri exuunt ſenectutem, molliores quidem perſpicuè: ſed etiam duriores exuere aiunt, vt Maias. Cùm verò exuunt, mollis admodum cruſta ſubnaſcitur: & quidem Cancri præ teneritate non ſatis ambulare poſſunt. Idem ſæpius repteit.

DENOMINATA.

A

Καρκινοῦσθαι Cancri brachiorum inſtar comprehendere, vel comprehendi, cõtorqueri ἐπαλλήλως, hoc eſt alternatim vel mutuò: Cancellari Latinè dicimus pro implicari inuicem, & ita conſtipari. Καρκινοῦται ὅταν ῥιζοῦται ὁ σῖτος καὶ σηληρωύεται, Heſychius & Varinus. Theophraſtes: χειμάνες δὲ ἐπιγινόμενοι παντα χοῦ μὲν χρήσιμοι. ῥιζοῦται γὰρ καὶ καρκινοῦται μᾶλλον: hoc eſt, vt Gaza vertit: Sata frigore meliùs radicantur: cancrificãturq;. Volunt καρκινοῦσθαι dici plantarum radices, quæ Cancri inſtar diuaricatis & in latera diſperſis fibris vel capillamentis terram appræhendunt. Ab hoc verbo καρκίνωμα dimanauit, idem cum Cãcro morbo. Celſus de carbunculo: Non idem periculum Carcinoma affert, niſi imprudentia curantis agitatum eſt. Id vitium fit maximè in ſuperioribus partibus circa faciẽ, nares, aures, labra, mammas feminarum. Et in iecore etiam & ſplene hoc naſcitur. Circa locum

B affectũ aliqua quaſi pũcta ſentiuntur: iſq; immobilis & inæqualis tumet, interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quaſi recuruantur, hæq; pallent, aut liuent, nonnunquam etiam in quibuſdam deliteſcunt, tactuſq; is locus alijs dolorem affert, in alijs eum non habet. Καρκινώδης, Cancro ſimilis, vel qui è Cancrorum eſt genere; vtitur hoc adiectiuo Ariſtoteles. τὰ καρκινώδη ἕλκη, dicuntur vlcera Cancro ſimilia morbo. Καρκινάδης parua ſunt animalia minutis Cancris ſimilia, colore, vt ſcribunt fuluo. Aetius αἱ τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι τρίγλαι δυσώδεις εἰσὶ καὶ ἀηδεῖς, quidam Cancellos vertunt, quos καρκίνια diminutiua voce Græci vocant.

Marginal notes: Καρκινοῦσθαι. — Cancellari quid Latinis. — Carcinoma. — Καρκινώδης. — Carcinades quæ animalia

MISTICA. MORALIA.

IMPOSTORVM hominum mores, & qui improba inexplebiliq; cupiditate diuitias nullibi non quærunt, item qui patrimonijs ſuis pauperes per vim ſpoliant, vel per inſidias eripiunt, præclarè exprimit Cancro-

C rum aſtucia. Quos eleganter perſtringit hæc D.[a] Baſilij oratio. Iam quidem & infirmi, inquit, cuiuſdam animantis haud modicam aſtuciam ipſe, ac doloſum ingenium inſidioſumq; cùm didiceris, volo proinde, vt ipſe admonitus non imitere, ſed vites maleficos. Cancer efflictim Oſtrei carnes cupit, ſed perdifficilis eius eſt ipſi venatio, teſtæ ratione qua clauditur, ac munitur: perualido namq; & infracto ſepto carnis Oſtrei mollitudinem natura muniuit. Quapropter & Oſtracodermon id aquatile nuncupatur. Cumq; duæ concauitates exactè inter ſe coniunctæ Oſtreũ circumplicent & ambiãt, nihil prorſus Cancri dẽticulati forcipes illi poſſunt. Quid igitur agit? Quid tandem molitur? Cũ viderit illud tranquillis in locis tepore ſeſe oblectare, ſuaſq; illas valuulas ad Solis radios aperuiſſe, ac explicaſſe, tunc clanculùm iniecto calculo concluſionem prohibet, atq; quod viribus ſuis deerat, id tali aſtu ſibi ſupplet. Hæc eſt eorum malitia, quæ neq; ratione, neq; voce prædita ſunt. Ipſe ego optauerim, vt Cancrorum ſolertem induſtriam imitatus in parando viatico, à proximorum noxa incommodiſq; tibi temperes. Talium eſt profectò morũm, qui ſuum cum dolo fratrem adire ſolet, quiq; ex inſidijs proximos aggreditur, alieniſq; inſultat calamitatibus. Effugito

D deſpiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus eſto contentus, paupertas cum veraci ſufficientia, omni potiundæ voluptati profecto eſt compoti mentis anteponenda. Ad huius imitationem D.[b] Ambroſius, cùm declaraſſet quàm aſtutè, ac frandulenter inſidias parent Oſtreis et Conchis Cancri, horum exemplo frandulentium hominum perfidiam, ingluuiem, cupiditatemq; inordinatam comprænhendit his verbis: Sũt igitur homines qui Cãcri vſu in alienæ vſum circumſcriptionis irrepant, & infirmitatem propriæ virtutis aſtu quodam ſuffulciant, fratri dolum nectant, & alterius paſcantur ærũna. Tu autem proprijs eſto contentus, & aliena te damna non paſcant. Bonus eſt cibus ſimplicitas, innocentiæ ſuæ bona habens: inſidiari neſcit alienis, nec auaritiæ facibus exardeſcit, cui lucrum omne ad virtutem diſpendium eſt, ad cupiditatem incendium. Et ideo beata eſt, ſi bona ſua nouerit cum veritate paupertas, & omnibus præferenda theſauris; quia melius eſt exiguum cum Dei timore. Quantum eſt enim quod hominem alat? aut ſi quæris quod etiam abundet alijs ad gratiam, id quoq; non multum eſt. Melior eſt enim

Marginal notes: Homines doloſi & perfidi. — [a] Hex. diui. offic. Hom. — [b] Hex. 5. c. 8.

enim hoſpitalitas in oleribus cum gratia, quàm vitulorum pinguium præparatio cum diſcordia. Vtamur ergò ingenio ad quærendam gratiam, & ſalutem tuendam: Licet nobis vti exemplis maritimis, ad profectum noſtræ ſalutis: non ad alienæ periculum. Hactenus D. Ambroſius. (E)

Doloſi magiſtratus. Impoſtores etiam alios & fraudulentos, veluti ſunt qui ciuitatis gubernaculis præſunt, ſed iuſtitiam iniquè exercentes, exprimunt Cancri. Nam vt hi non rectà progrediuntur, ſed dextrorſum, ac ſiniſtrorſum, ita etiam illi via recta neglecta, munera impiorum, ac inhumanorum, ipſi etiam inhumani pijs bonorum rationibus, lachrymiſq; præferũt: de quibus ſcilicet tàm impiè cum innocentibus agentibus dicebat [c] Hieremias: Facti ſunt retrorſum & non antè: deq; iiſdem dicitur in Prouerb. quòd ipſi reliquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebroſas. His teſta dura eſt; quia in prauo illo propoſito fraudulentiſq; actionibus perſiſtunt: carent ſanguine: quia nihil humanitatis, miſericordię, ac dulcoris poſſident: viuuntq; in locis mollibus, delicias, ac omne voluptatis genus amplectentes.

[c] Cap. 6.

HIEROGLYPHICA. (F)

Incõſtãtia. SCITE admodum Iohannes ille cognomento Scholaſticus, Scalarum anacephalæoſi, hominem qui modò riſui indulgeat, modò luctui, modò auſteritati atq; temperantiæ ſe reddat, modò dilicijs diffluat, & voluptatibus implicetur, Cancro æquiparauit, nunc in dextram, nunc in ſiniſtrã partem gradienti, miraq; vitam ſuam inconſtantia traducenti: virq; is ſapientiſſimus de ingenij eiuſmodi prolectu nihil ſibi quidquam pollicetur, quod ad vllam ſit vnquam frugem peruenturum. Eiuſdem ſubterfugij, inquit Pierius Valerianus, cauſſa Sophiſtam ſignificare, qui volunt, Cancrum pingunt: eos enim perſimiles huic animali dicit Plato Euthydemo, quos vbi validiori aliqua ratione deuictos comprehenſoſq; putes, tunc retrò fugaci curſo lapſi per diuerticula, atq; ſubterfugia, maiorem priore laborem tibi intentant, ſi vilem ac inanem prorſus curam eos conſectandi ſuſceperis. Sed enim non in Sophiſtas tantùm, ſed in ipſam etiam Dialecticam obortum eſt à Cancro cauillum. (Sophiſta.) Nam Ariſton Philoſophus, vt eam eluderet, dicere ſolebat, eos qui Dialecticam enixiori conatu ſectarentur, ijs aſſimilari, qui Cancris veſcerentur, cibi enim admodum exigui gratia, circa oſſa tàm multa numero, tantũm laboris inſumi. (G) Siquid verò abditum & arcanum luci proditum, ac reuelatum oſtendere, quis vellet, Pagurum, & eius generis piſces, qui latebris gaudent, face appoſita figurabant: (Arcanũ reuellatum.) conſtat enim eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitiſſimis etiam cauernis euocari. Ea verò de cauſa Cancri ad nocturni luminis ſplendorem accurrunt, quòd id omne genus Teſtacea noctu plurimùm paſci ſoleãt: compertumq; plenilunio ſit, ea magis tùm pingueſcere. Iam verò Imperatorem Octauianum Auguſtum adeo delectatum fuiſſe hoc prouerbio, *feſtina lent*, (Seſtina lente.) è ſcribũt Aulus Gellius in noctibus Atticis, & Macrobius in Saturnalibus, vt non ſolùm in communi colloquio, ſed in Epiſtolis etiam eo vteretur: & in ſigillo ſuo ſculptum haberet Papilionem cum Cancro: quibus duabus beſtiolis prouerbij ſententiam hierolyphicè pingebat: per Papilionem Vermiculum alatum, & velocem innuens celeritatem, per Cancrum verò, qui motu retrogrado & tardo fertur, moram & cunctationem.

NVMISMATA. (H)

CANCER in numis, inquit [a] Pierius Valerianus, compactile ſcilicet genus id, quod corpore eſt obrotundiore, cuiuſmodi plæriq; cæleſte ſignũ figurant in Zodiaco, Chiorum indicat rempublicam. (Chiorũ numus cũ Cãcro.) Tradunt id & Pollux & alij: ſed enim niſi quiſpiam author eſſet, numus argenteus id ſatis indicaret, in quo Pagurus is eſt cum inſcriptione, ΚΩΙΩΝ inferè ΛΕΤΚΙΠΠΟΣ. Tria Agrigentinorum numiſmata argentea reperiuntur, in quibus ſculpta eſt ab vna parte aquila leporem pedibus premens, ac quandoq; illum dilacerans roſtro, cum inſcriptione in eorum vno tali, ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ, in altero ΑΚΡΑΝΤΟΣ: in tertio verò ΑΚΡΑΤΑΝ. Horum autem numiſmatum pars oppoſita Cancrũ & piſcem exprimit, vnius inſcriptio talis ΑΚΡΑΓ; alterius ΑΚΡΑ, tertij ΑΚΡΑΓΑ, in quo anguis eſt piſciculum ore tenens. In Syracuſanorum numo quoq; argenteo

[a] Ieroglyfi. lib. 28.

parte

A parte vna aquila inſculpta cernitur ardeam, vel vt alijs placet, vulturem pedibus prehenſum tenens cum inſcriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ; altera verò parte Cancer eſt, & ſub eo duo delphini. Adraniorum quoque duo extant nummi argentei; quorum prior vno latere aquilam habet, leporem pedibus tenentem, cum his infraſcriptis ΑΔΡΑΝΙΩΝ, altero verò Cancrum ſupinum cum ſex circulis O literam planè referentibus, tribus ad dextram chelam, & tribus ad ſiniſtram. Intra Cancrum cernitur quid ſerræ ſimile. Poſterior vna parte aquilam etiam habet pedibus comprehendentem leporem, & hæc ſupra caput & dorſum aquilæ ſcripta circum nummi oram ΑΔΡΑΝΙΩΝ: altera verò parte, Cancer cernitur, & intra eum ſerpens, aut anguilla, vt arbitratur Hubertus Golzius, ſuperiùs verò intra Cancri vtraſque chelas pecten. Sinueſſa vrbs Græcæ originis antea vocata Sinope nnmmum cudit argenteum, in cuius vna parte videtur Cancer, aut Pagurus, & infra hunc piſcis non nihil incuruatus cum hiſce infraſcriptis literis ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩ, ab altera teſtudo cum eadem inſcriptione. Per Pagurum, aut Cancrum volunt intelligi ſapientiam, per teſtudinem ſalubritatem. Eſſe enim calidas aquas in agro Sinueſſano hecticis & phthiſicis ſaluberrimas, Strabo & Plinius teſtantur. In nummo æneo Brutiorum ab vno latere B Cancer eſt, intra cuius chelas impreſſæ hæ literæ ΒΡΕΤ, & ſupra has literas caput bouis, infrà verò Cancrum ΤΙΩΝ legitur; ab altera parte deæ alicuius, nimirum, Palladis caput eſt, è cuius vertice quinq; Cancri pedes prodeunt.

Adraniorum. *Sinueſſæ vrbis.* *Brutiorũ.*

PRÆSAGIA.

PLVVIIS imminentibus, aut tempeſtate, Cancer ex aqua in terram prodit: quod ſcripſit Aratus in his verſibus:

Καὶ μὴν ἐξ ὕδατος καὶ καρκίνος ᾤχετο χέρσω
Χειμῶνος μέλλοντος ἐπαΐσσεσθαι ὁδοῖο

Pluuiæ preſagium.

SOMNIA.

C CANCER viros peruerſos & inemendabiles indicat, propter animalis traſuerſa veſtigia. Si quis inueniat marinum Cancrum, aut pluuialem (fluuialem), virum peruerſum inueniet & inopem. Si marinum, regem: ſi fluminis, principem, eò quòd mare regem, flumen verò principes, ſignificat, Zoographus ex incerto.

FABVLÆ.

CANCER teſte Hygino & Baſſo Iunonis officio inter aſtra collocatus, quòd Herculem, cùm hic contra Hydram Lernæam confligeret, & palude pedem haberet, mordicùs arripuiſſet. Herculem enim aiunt ideo ira accenſum, eum interfeciſſe, Iunonem autem, quæ Herculi infenſa erat, inter ſidera collocaſſe. Hanc fabulam Thom. Rhadi. metricè ſic deſcripſit;

Cãcer cur in aſtra collocatus.

D
Tot ſtellas Herculis enſe nectus
Cancer portans, & habet irradians,
Calcem morſu acriter arripuit
In Lerneæ caput arma domat
Quando Tirynthius acer, amans
Famæ. Occiſum tulit æthereis
Oris Iuno breuiori mora.

Nonnulli, cur inter ſidera ſit collocatus, aliam rationem reddunt, quia nimirum conuerſione regreſſuq; tàm peculiari eo in animali animaduerſo, per eius imaginem oſtendere voluerint Solis curſum, qui cum eò progreſſus fuerit, retrorſum auferri, ac tantundem aufugere videatur. Veluti caper oppoſita ratione confictus, quia ſol ab eo ſigno, toto poli noſtri tractu, altiora petere contendat: caper enim dum paſcitur accliuiora, editioraq; loca petit. Huiuſmodi verò commentum, vt ait [a] Pierius Valerianus, non ex orbis totius conditione, ſed ex cæli noſtri ſitu ſphæraq; ipſa ad arcticum obliquata excogitatum eſt:

Capri ſignũ.

[a] *Lib. 28. Hierogly.*

nam ad æquinoctialem circulum appropinquantibus Cancer deprimi videretur, æquinoctij ſigna attolli: ad id tamen fieret quòd Solis progreſſus & regreſſus omnino à Capricorno ad Cancrum, mox à Cancro ad Capricornum, ſecto duobus locis æquinoctiali conſideratur. Quod verò aiunt Herculem tot immanium monſtrorum domitorem, in opprimendo etiam Cancello laboraſſe, nihil aliud ſibi vult, vt veteres interpretantur, quàm ſophiſticas nugas obtritas dialecticæ diſciplina. Fabuloſè igitur iocatur Plato, cùm Herculem aduerſus Cancrum deſudaſſe dicit.

Hercules cur cancrũ occidiſſe dicatur.

APOLOGVS.

Serpens & Cancer.

SERPENS vnà cum Cancro viuebat, inita cum eo ſocietate. Itaq; Cancer ſimplex moribus, vt & ille mutaret, admonebat, aſtutiam. Hic autem minimè obediebat. Cùm obſeruaſſet igitur Cancer ipſum dormientem, & pro uiribus compreſſiſſet, occidit. At ſerpente poſt mortem extenſo ille ait: Sic oportebat ante hac rectum & ſimplicem eſſe, neque enim hanc pœnam dediſſes. Significatur hoc apologo, offendi potiùs, quàm iuuari, qui cum dolo amicos adeunt. Ad huius apologi ſenſum fortaſſe, aut alterius ei ſimilis facti ſunt hi antiqui verſus, quos vt Euſtathius & alij, Alcei, alij Sapphus, quidam Praxillæ Sicioniæ eſſe aiunt.

Ο καρκῖνος ὧδ᾽ ἔφη χαλᾷ τὸν ὄφιν λαβὼν
Ευθέα χρὴ τὸν ἑταῖρον ἔμμεν, καὶ μὴ σκολιὰ φρονεῖν.
Cancer autem ita locutus eſt, cùm ſerpentem chelis comprehendiſſet,
Neceſſe eſt vt ſodalis rectum ſequatur & non obliqua voluat animo.

PROVERBIA.

Cancer leporẽ capit.

ΚΑρκίνος λαγωὸν αἱρεῖ, ideſt *Cancer leporem capit*: de rebus quæ fieri nequeunt, vt interpretatur Suidas: ſeu vt alij de re nequaquam veriſimili, dictuq; abſurda, velut ſi quis dicat, ab indoctiſſimo ſuperari doctum: Huic & aliud ſimile, Καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις, ideſt, *Cancros lepori comparas*, de ſupra modum diſſimilibus. Etenim vt leporum celeritas, ita & Cancrorum tarditas nota eſt. *Nunquam efficies vt rectè ingrediantur Cancri.* [a] Ariſtophanes.

[a] In pace.

Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν,
Οὐδ᾽ ἐπὶ τὸ πραχθέντι ποιήσεις ὕστερον οὐδέν.
Ambulet vt Cancer rectà, haud efficeris vnquam
Nec quidquam efficies, vbi res erit ante peracta.

Cancrũ rectà ingredi docere q.d.

Hoc velut oraculum poëta facetus pronunciat, quod à natura ſit inſitum, nullo corriges negotio. Nam Cancris genuinum obliquè ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, *Actum ne agas*. Idem ferè cum præcedenti & illud eſt: *Cancrum rectè ingredi doces.* Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις, de eo qui docet indocilem. Refertur in Plutarchi collectaneis. Pertinet ad genus ἀδυνάτων, *Aethiopem dealbas*. Siquidem animal hoc non ingreditur niſi obliquo corpore, & in omnem partem mouet greſſum.

Ἐν δὲ διχοστασίῃ κ᾽ Ἀνδροκλείδης πολεμαρχεῖ.
In ſeditione vel Androclides belli ducem agit.

In homines contemptos & humiles, qui per occaſionem aliquam incidentem; dignitatem ſortiuntur. Effertur etiam ad hunc modum:

Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς,

& aliter:

Ἐν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ καρκίνος ἔμμορε τιμῆς.
Fert rebus deſperatis & Cancer honorem.

Omnẽ lapidem moue re, qui dicãtur & vnde

Quanquam Carcinus viri nomen in hoc prouerbio videtur. Πάντα λίθον κινεῖ. *Omnem moue lapidem*. Sunt qui metaphoram ſumptam eſſe exiſtimant ab his, qui Cancros venantur in litore. Nã hi plærumq; ~~ſub ſaxis latitant, quæ mouent,~~ qui Cancros quærunt. Imitari nepã: pro retrocedere & in peius labi: Germani dicũt Hinderſich vuie die Krebs gãd. hoc eſt retrorſum, vt Cancri ambulant, ſed Nepa ſcorpionem potiùs quàm Cancrum ſignificat.

SIMI-

A

SIMILIA.

QVI hominem nimium præſumentem; & glorioſa verborum plus vltrà iactatione ſuperbientem, illudere Romæ nuper voluit, quidam Cancro inequitantem pinxit, & adſcripſit Plus Vltra: Οἱ ἐν διαλεκτικῇ βαθυνόντες, ἐοίκασι καρκίνους μασσωμένοις: οἱ δὲ ὀλίγον τρόφιμον περὶ πολλὰ ὄςᾶ ἀσχολοῦται: Ariſton in ſimilibus: hoc eſt, Qui dialecticæ ſtudium profundè rimantur, Cancros edentibus ſimiles ſunt: qui propter exiguum alimentum, circa cruſtas plurimas occupantur.

EPITHETA.

B TEXTOR Cancri ſideris & animalis aquatici epitheta confudit; ſeparantur hoc modo. Animali hæc adſcribenda: octipes, multipes, ſcopuloſus, cæruleus, teſtudineus, tardigradus, ferus, humens, rubicundus, obſcænus. Nam fluuialis, ęquoreus & litoreus, differentiæ potiùs quàm epitheta fuerint. Rubentem dixit[a] Virgilius. *Neue rubentes Vre foco Cancros:* ideſt, vt Seruius exponit, cùm vruntur, non qui per naturam ſint huius coloris. Syderi verò conueniunt, Lernæus, pluuialis, niſi fluuialis legendum eſt, vt ſit idem quod fluuiatilis:) & multa à calore ducta, quòd ſol menſe Iunio, quum vehemens viget æſtus, hoc ſidus percurrat: calens, calidus, torrens, ardens, aduſtus, æſtiuus, ęſtifer, rapidus, feruidus, inflammans: vtraq; curuãs brachia. Σισυρνοδῦται καρκίνοι Licophroni dicuntur. Siſira enim, vel ſiſyrna teſte Varino eſt tunica craſſa ex ouillis, vel caprinis pellibus cum lana. ῥοδοδάκτυλος, roſeis digitis, apud Athenæum: ὀκταπόδης Nicandro. Et [b] Ouidio:

Cancri animalis epitheta. [a] 4. Georg. Epitheta Sideris. Siſira quid. [b] 1. Faſtor.

Octipedis fruſtra quærentur brachia Cancri.

ἀλῆται, Oppiano. Sed hoc fortè, inquit Zoographus, marinis potiùs conueniet, vel omnibus, vel ſpeciei cuidam. Plura in epithetis Paguri. Homerus in Batrachomuomachia eliganter Cancros deſcripſit epithetis.

C

Ἦλθον ἐξαίφνης νωτάκμονες, ἀγκυλοχεῖλαι,
Λοξοβάται, ςρεβλοὶ, ψαλιδόςομοι, ὀςρακόδερμοι
Ὀςοφυεῖς, πλατυνωτοι, ἀποςίλβοντες ἐν ὤμοις,
Βλαισσοὶ, χειροτείνοντες, ἀπὸ ςέρνων ἐσορῶντες,
Ὀκτάποδες, δικάρηνοι, ἀχειρεες. οἱ δὲ καλεῦνται
Καρκίνοι οἳ ῥα τε μυῶν οὐρὰς ςομάτεσσιν ἔκοπτον.
Venerunt autem ex improuiſo habentes incudes in tergo vngulis curuis
Obliquè ingredientes, tortuoſi, habentes forficulas in ore, oſtripelles,
Oſſei natura, lati humeros, rutilantes in humeris.
Blæſi, neruoſis ceruicibus, à pectoribus intuentes,
Octopedes, bicipedes, manibus qui capi nequeant (illi autem vocantur
Cancri) qui vtiq; murium caudas oribus incidebant.

D

VSVS IN CIBIS.

CANCROS & huiuſmodi malacoſtraca ſcribit Galenus duram carnem habere; & ob id difficillimè confici, ſed firmi alimenti eſſe. Author libri Galeno adſcripti de Spermate; Cancri piſces, ait, frigidi & humidi ſeptentrionales. Pſello itemque Diphilo apud Athenæum Cancer grauis eſt & difficilis concoctu. Apud eundem Mneſitheus ait; Cancri, Locuſtæ, Squillæ & huiuſmodi, difficulter quidem concoquuntur, ſed multò faciliùs quàm alij piſces. Conuenit autem eos aſſari potiùs quàm elixari. Arnoldus Villanouanus, Cancros marinos & fluuiatiles difficilis quoq; digeſtionis eſſe ſcribit, at multùm alere, nec facilè in ſtomacho corrumpi. Et Aetius in curatione colici

Tẽperies.

Cur in colico dolore prohibeãtur.

Vt coquendi.

affectus Cancros prohibet in cibo,quòd turbationem inducant,Squillas,tanquam ex Malacoſtracis minus noxias concedit. Aluum ſoluere teſtatur Galenus, propter ſalſedinem & acrimoniam eorum : ideoq; ſtomacho nocere,maximè neruoſam eius ſubſtantiã.Idem præcipit,vt coquãtur in aqua, in qua nati ſunt; ego nihil referre puto,dummodo ſalſa ſit aqua. Coqui debent, inquit Platina ex aqua & aceto,& ſale abundanti. Cocti & in patinas translati ex aceto (ſuffuſo) comeduntur. Romę qui cruſtam veterem exuerunt, friguntur oleo & butyro: duriori cruſta tecti aſſantur ſuper prunas. Laudantur etiam ſi coquantur in Vino. Laudantur, qui vetuſtam habent cruſtam,autumno,hyeme, & vêre; qui autem eam exuerunt Aprili, & Maio menſibus inueniuntur,nonnunquam etiam Romæ menſe Septembri. E

VSVS IN MEDICINA:

[a] lib.9.c.31. Contra ſerpentes. [b] lib.32.c.5. [c] 1.Var.c.7. † Hiſt.9.c.5.

HIC quædam communia Cancris marinis, & fluuiatilibus remedia omiſimus, quæ vbi de Cancro fluuiatili erit ſermo, proferemus. [a] Plinius contra ſerpentium ictus mederi tradit, ſole Cancri ſignum tranſeunte. Apud [b] eundem nil tam æquè aduerſari ſerpentibus quàm Cancros, ſuesque percuſſas hoc pabulo ſibi mederi Thraſyllus author eſt: cùm ſol ſit in cancro,torqueri ſerpentes. Apri, ait [c] Aelianus, Hyſocyamo deuorato Cancros ſibi pro remedio quærunt. Plinius apros hedera ſibi mederi ſcribit in morbis, & Cancros veſcendo, maximè è mari eiectos. Cerui,teſte † Ariſtotele,morſi,vel à phalangio,vel à quouis generis eiuſdem, Cancros edunt,quod idem homini etiam prodeſſe putatur,ſed non caret faſtidio. Paulus Aegineta contra ſcorpionum ictus ſilphium cum Cancro trito in vino propinat. & Aetius eum appoſitum Scorpium occidere prodidit.Sed hoc alij priuatim de Cancro fluuiatili ſcribunt. Carbunculos & carcinomata in mulierum parte,teſte Plinio, præſentiſſimo remedio ſanari tradunt Cancro fœmina, cum ſalis flore contuſo poſt plenam lunam,& ex aqua illita. Cancri cùm in electarijs & antidotis reſumptiuis ponuntur, ſic præparari debent: Euellantur extremitates Cancrorum è pedibus & corporibus ſuis:& abluantur cum aqua frigida & ſale cum cinere,ter,donec iam puræ ſint carnes,& odoris grauitatem exuerint. deinde coquantur in aqua hordei,cum aqua lactis, à quo extractum eſt butyrum. ſic præparati electuarijs miſceantur, vt docet Auicenna lib.4.ſui Canon. ſen prima,tractatu 3. capite de medicamentis refrigerantibus hecticos, Hæc ex veteri editione Nicolai Prępoſiti. Cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere, ex hyſſopo (vetus codex legit œſypo) purgare, & ſi partus ſtranguletur (ſcilicet in enixu laborioſo parturientis matris) ſimiliter poti auxiliantur. Eoſdem recentes, vel aridos bibunt ad partus continendos.Hippocrates ad purgationem mortuoſq; partus vtitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cum ruta & fuligine tritis,& in mulſo datis potui. Item in iure cocti cum lapatho,& apio menſtruas purgationes expediunt: lactiſq; vbertatem faciunt, [d] Item in febri quæ ſit cùm capitis doloribus, & oculorum palpitatione, mulieribus in vino auſtero potos prodeſſe dici Plinius ſcribit. Ad ſtranguriam quidam iubent tres Cancros coqui in cyatho aceti,in mortario ſimul contundi,& exprimi & propinari.Cum aqua florum Cyani minoris diſtillata extrahitur ſuccus ex Cancro viuo contuſo,& eo gingiuæ puerorum in dentitione ſalubriter illinuntur. Iliaco calido & ſicco præſcribit [e] Hippocrates inter alia piſces leuiter coctos & Cancros, & Conchylia. Cancri teſtam diligenter teres, & vino ſubdulci miſcebis, & colatam potionem dabis bibendam ei qui calculi moleſtia laborabit, ex Marcello. Aetius ad idem remedium Cancros vrit: Cancros inquit, „ tres aut quinque, aut ſeptem tantùm, cum ingenti ſtrepitu indeſinenter ſub teſta exurè: „ & contriti eorum cineris coclearium vnùm cùm cõdito præbe: eoq; calculoſos renes ſanabis, ſed Marcellus Empiricus ad hoc remedium Cancros ſimpliciter terit,vt paulò antè recitaui. Cancrorum cinere aliqui in dentium doloribus vtuntur, ex Plinio: Ab eodem Cancri & Scolopendræ marinæ cinis cum oleo, inter pſilothra numerantur: conijcit autem Zoographus, non Cancros ſimpliciter, ſed cinerem eorum eſſe intelligendum. Andreas ad lepras Cancri cinere cum oleo vſus eſt, eodem [f] Plinio teſte. Cancri maxilla naribus inſufflata valet ad ſanguinis fluxum, ex Roſa Anglica. Galenus in Euporiſticis ait: A beſtijs venenatis rabioſoque cane demorſos ſanat Cancri interiorum cinis ex aqua ſemel, aut bis potus, quantum manu capere poteſt. Prodeſt etiam morſui

Cõtra ſcorpiones. Contra carbunculos, & carcinomata. Vt ad electuaria pręparandi. F G

Profluuia ſiſtunt. Ad partus cõtinẽdos. [d] lib. 32.c. 10. Ad ſtranguriam. [e] li.3.de diæt. Ad dentitionem. Ad calculũ. Ad dolorẽ dentium. Ad ſanguinis fluxum. [f] 32.c.8. Ad uenena & rabioſos canes. H

canis

A canis rabidi, authore [c] Plinio, membrana ſiue ſenectus anguium cum Cancro ma- *[c] Lib. 29. c.*
ſculo trita (manuſcriptus legit ex vino trita.) Cancri oculos alligatos collo mederi lip- *25.*
pitudini dicunt, vt idem ait. Cancri oculus, inquit Marcellus, ſubtiliter ſublatus, & Lippitudini medetur
in phœnicio conligatus, colloque ſuſpenſus, lippitudini incipienti medetur, ſitamen
re medium à caſto homine fiat. Si ramphos erodij (roſtrum ardeæ) cum Cancri tel-
le in corio aſinino ſuſpenderis ad collum vigilantis, dormitabit, vt author eſt Kiranides.
Ratio conficiendi pulueris vtilis ad diſſectionem nerui, qui à chirurgo eſt conglutinan-
dus, Henrici Ranzouij. Recipe oculos Cancri, in ſubtiliſſimum puluerem comminutos in Ad neruos
paruo linteolo. Hunc puluerem neruis inſperge, & ſiccis faſcijs, ex linteolo confectis, locũ conglutinã
obliga, ne humiditas aliqua ad neruos penetrare poſſit. Hanc ligaturam per ſpacium vi- dos.
ginti quatuor horarum intactam relinquito. Elapſo prædicto temporis ſpacio Chirurgus
neruum inſpiciat, ipſiuſque conglutinationem exploret, & deinceps vulnus illud calidis
vinculis deliget inſtar alterius vulneris recentis, & poſt diem vnum aut alterum ligaturã
diſſoluat. In capite Cancrorum reperitur lapillus figura planus, qui acerrimo aceto im- Lapis in capite cancri
miſſus motum manifeſtum habere deprehẽditur. Huius puluere audio multos feliciter vti & eius vis.
B ad conterendos renum calculos, ex [d] Mizaldo. Eoſdem etiam, in potu ſumptos, cordis pun- *[d] Memor*
ctiones ſanare aiunt. *cen. 8*

VSVS IN VARIIS.

PVRGARI à Scorpijs domos, tradunt referente [a] Iſidoro, ſi decẽ Can- Scorpij è domo vt
cri cum ocimi manipulo alligentur, omnes enim qui ibi ſunt Scorpio- expellantur.
nes, ad eum locum coituros. Ne à rubigine ariſtæ in aruis contaminen-
tur, & in fœtidum puluerem redigantur, quidam tres Cancros cum bo- *[a] Lib. 12.*
uillo & caprino ſtercore paleis admiſtis urunt: Cancros viuos, inquit [b] Pli *Orig. c. 6.*
nius, cremari iubent quidam, vt carbunculi non noceant. Vlmi folliculis *[b] Lib. 18. c.*
genus qnoddam beſtiolarum innaſcitur, quod Cnipes appellant, qui cũ *29.*
in ficis gignuntur, ficarios illos Culices τὰς ψῆνας deuorant. Huius remedium Cancros
ſtatuunt alligandos (ἄκος δὲ τούτου φασὶν εἶναι τοὺς καρκίνους προπερονᾶν, fortè προσπερο- *[c] Hiſt. plan.*
C νᾶν, pro affigere, Zographus (in eos enim vertere ſeſe Cnipes inquiunt,) ſed ficis quidem *2. cap. 19.*
auxilia iſtiuſmodi comperta habentur, ex [c] Theophraſto. Fructum, ait [d] Gaudentius Me- *[d] Lib. 4. memor c. 39.*
rula, plantæ continebunt, ſi Cancer trunco circumligetur.

DE CANCRO MARINO. Cap. XVII.

ORDINIS, RATIO, SYNONYMA.

D CANCRI marini nomen ita accipimus, vt omnes quę in mari naſcuntur,
ſpecies comprehendat, & eam priuatim, cuius in hoc capite tradetur hi-
ſtoria. Græcis καρκῖνος θαλάσσιος, vocatur, Gallis Cancre; quocirca no-
mine carere hanc ſpeciem ſcripſit Rondeletius; eandem intellexiſſe vide-
tur [a] Cæſar Scaliger, dum ſpecies Cancrorum enumerans, inquit: vna eſt *[a] Exercit.*
apud vicinos noſtros generis nomine, parua. Italis Granchio dicitur, & *245.*
Granzo, Venetis Granceolo, Grancella Bononienſibus & Ferrarienſibus. Anglis & Ger-
manis inferioribus Krab, Crabbe ſuperioribus Meerkrab. Græci maximè recentiores Pa-
guros quandoq; pro Cancris ſimpliciter accipiunt.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

Molecca. VENETI, apud quos Cancrorum marinorum infinitus propè eſt numerus, Moleccam vulgò quendam vocant teſte Mathiolo, qui cruſtam veterem exuit, vere: Ex quo genere ſunt etiam quæ vocantur Macinettę, nam & hæ cruſtam hoc tempore exũnt. Quidam has fæminas eſſe volunt; Moleccas mares, & hos molleſcere, ac vernationem exuere: contrà Macinettas perenni contegi cruſta, & nuſquam decidua; & Moleccas, tum quidem torpeſcere, cùm cortice exuuntur. Alij toto genere diſtinguunt, & Macinettas multò minores Moleccis ſtatuunt, aliudq; ab his eſſe tertium aiunt, quod perpetuò corticem durum retinet. Moleccas autem vocant à molli ac teneri cruſta, quam habent, cùm veterem exuerunt. Rondeletius, & Bellonius, item Zoographus in Cancri marini pictura non conueniunt. Quem enim depinxit Rondeletius acuminata magis eſt parte anteriore prope oculos, & duo habet cornicula, quibus Bellonij icon, item quam edidit Zoographus, caret. Quocirca, credo à Bellonio & Zoographo depingi eum, qui frequens vbiq; eſt in Italia. Et ſanè fatetur Zoographus ſe nactum iconẽ ſuam ex Italia. Quem autem expreſſit Rondeletius, frequens eſt in Gallia Narbonenſi, & vt ipſe ait, diu extra aquam viuit, (ita etiam noſter vulgaris) Brachia habet non admodum magna, pedes longos in acutum deſinentes: cornicula duo. Cancer marinus, inquit [a] Bellonius, rotundo ferè, ac circinato corpore præditus eſt, anteriori parte crenis diuiſo, cruſtaceo tegmine conueſtito: cuius magnitudinem ad Pagurum & Maiam, Aſtacum & Locuſtam facile contuleris. Maiores enim trium, aut quatuor digitorum latitudinem non excedunt. Ea verò habent blęſa, vtrinque in latere quaterna, & duo brachia forcipata. Hepate rubro conſtant, guſtui dulciſſimo, quod Ariſtoteles mutim nominare videtur, habet porrò inteſtina multiplicibus cirris obſeſſa, mouenturque horum partes ſolidiores albis muſculis agentibus. Aliam ab his obſeruaui ſpeciem, magnitudine vulgaris, cæterùm differt pede vltimo, qui ab vtraque parte eſt, Nam non in acutũ deſinit, ſed breuioribus, ac craſſioribus conſtat internodijs, & curtior eſt alijs pedibus, & in fine latior duabus poſtremis articulationibus. Hunc igitur etiam depictum do, vnà cum alijs duobus ſuprà deſcriptis, quò pes hic poſterior meliùs conſpici poſſit. Habet etiam duo cornicula, qualia ſuo Rondeletius tribuit, ſed corpore eſt rotundiori, quo vulgari Cancro marino ſimilis. [b] Ariſtoteles pelagios Cancros pedes longè tardiores cæteris habere ſcribit ad ambulandum.

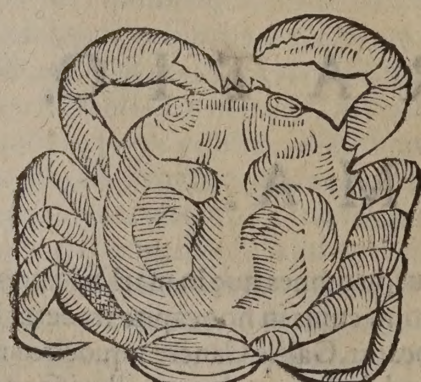
Molecca vnde dicta.

E F G H

Cancer ſtagni marini Rondeletij.

Cancer marinus Bellonij.

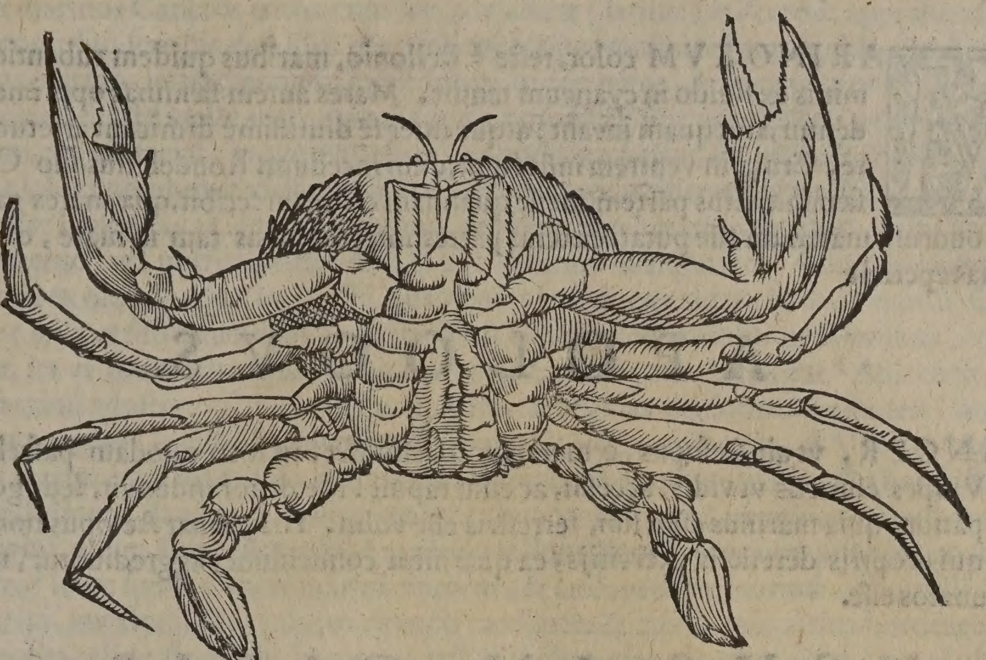
[a] Lib. 2. de piſ. cap. 3.

[b] De par. 4. cap. 8.

Cancer

A

Cancer marinus alius ab authore obſeruatus.

B

LOCVS.

OPPIANVS [a] de Canchris marinis: [a] 1. de Piſ.

In ſaxis habitant curuis & paſcua carpunt.

vndè fortè ab Aeliano πετραῖοι, hoc eſt ſaxatiles dicti ſunt. Quod autem Plinius dixit Cancros locis mollibus vitã degere, haud ſatis verũ videri C annotat Maſſarius. Sunt enim, inquit, Paguri Cancri, & tamen non niſi locis ſaxoſis capiuntur, & ſimiliter Cancri illi alij parum minores, cibo non idonei, præcipuè mares, præterquam cùm exuerint ſenectutem, quos tam petroſis, quàm terrenis locis vitam agere perſpicuum eſt: quod ex Ariſtotele elici etiam poteſt, tam octauo de hiſtoria, vbi Cancros aquatiles, ſtercus deuorare inquit: quàm etiam quarto de partibus animalium, cùm Cancris caudam inutilem eſſe tradat, quoniam vitam agere terrenam cauernaſq; ſubire ſoleant, nec defendi ſatis poteſt Plinius, niſi quis in Plinio non Cancri, ſed Aſtaci legendum exiſtimauerit, vt dictum eſt ex Ariſtotele, vnde hæc mutuatur, Hactenus ille. Narrant nauigatores iſti in Indiam magnam copiam marinorum Cancrorum eſſe prope Inſulam Canibalorum, quę hodie Domeneca appellatur, & Hiſpanos per decem dies continuos hiſce vitam ſuſtentaſſe in mari Nicaragua. Rondeletius ſuam ſpeciem frequentem eſſe ſcribit in ſtagnis marinis. Noſter vulgaris vbique in Italico degit litore, in locis ſaxoſis atq; arenoſis.

Plinius correctus.

D

NATVRA. SAGACITAS.

IN Boſphoro Thracio cùm ventus ingruit violentus, Cancri aduerſus fluctus nituntur: circa promontoria verò, vbi venti vis maior eſt, omnino repulſi auerſiq;, impetum ſequi vndarum cogerentur: cæterùm hoc præuidentes, cùm iam propè ad promontorium appulerint, ſinguli in ſinuoſo aliquo loco ſe tenent, ſimulq; & reliquos expectant. Deinde in eundem locum congregati, adrepentes per pręcipites crepidines in ſiccum aſcendunt, & fluctuum vim (qua parte violentior erat) euadunt iter pedibus conficientes. Cùm autem hanc violentiam pedibus prætergreſſi ſunt, rurſus per crepidines in mare recurrunt. Parcunt autem eis piſcatores, cùm declinandi communis periculi gratia ſponte in terram exeunt: neque homines cùm ſint, ipſo etiam maris impetu ſæuiores ipſis videri volunt. Ex [a] Aeliano. Lib. 7. de animal. c. 24.

E

SEXVS. COITVS.

[a]De aquat. 2.c.3.

MARINORVM color, teſte [a] Bellonio, maribus quidem rubentior, fæminis ex liuido in cyaneum tendit. Mares autem fæminas opprimere videntur, antequam ineant: atque inter ſe diutiſſimè dimicant arietum more. Crura in ventrem inflectunt, dum incedunt. Rondeletius ſuo Cancro fæminæ intus partem ineſſe quandam croceam ſcribit, qua mares carent, quam ouorum materiam eſſe putat. cæteras partes internas albas tàm in mare, quàm in fæmina reperiri.

APOLOGVS.

Cancer & vulpes.

CANCER, vt ait Aeſopus, è mari cùm aſcendiſſet, in loco quodam paſcebatur. F Vulpes eſuriens vt vidit, acceſſit, ac eum rapuit. Ille deuorandus ait, ſed ego condigna patior, quia marinus cùm ſim, terreſtris eſſe volui. His probat Aeſopus homines, etiam qui proprijs derelictis exercitijs, ea quæ nihil conueniunt, aggrediuntur, meritò infortunatos eſſe.

VSVS IN CIBIS.

Vt coquantur.

IN aqua, & aceto, cum modico ſale elixantur, aut in aqua marina: aut aſſantur, ſed elixati meliores ſunt, friguntur in oleo Molecçe dictæ, præſtantioreſq; habentur cæteris. Fæminæ, maximè cùm turgent ouis meliores iudicantur maribus: Ideoq; Bononienſes, & Ferrarienſes fæminas, & mares ſeorſim ponunt, fæminaſq; duplo maioris pretij vendunt. Qui in Indiã nauigarunt, aiunt in Orientalibus regionibus Cancros marinos plenos eſſe, ſuccoq; dulci turgere cùm Luna parturit, contrà vacuos cùm eſt plena: ſecus quàm in noſtris Europæis locis, vbi in plenilunio meliores exiſtunt. G

VSVS IN MEDICINA.

Ad phthiſicos.

» RONDELETIVS de ſuo Cancro ſtagni marini hæc ſcribit: Hoc Cancrorum genus inter marinum, & fluuiatilem medium eſſe comperio, vt in marini & in fluuiatilis vicem vſurpare poſſimus: Stagnorum enim aqua partim marina, partim dulci conſtat. Quando igitur fluuiatiles deſunt, ſtagni Cancros aqua hordei abluendos cenſeo, vt in ea ſi quid ſit ſalſuginis, deponant, quibus tam feliciter vtemur in his affectibus, quibus fluuiatiles valde prodeſſe prædicantur. Atq; hoc ęxpertus profiteor phthiſicis multùm auxiliari. Illis enim ita, vt diximus lotis, & in iure capi, vel cum cremore ptiſſanæ coctis phthiſicos diu ſummo valetudinis eorum commodo alui. Ex eiſdem cinis pulmones exulceratos mirè reficit & recreat. ſi in aqua adianthi, vel plantaginis lotus cum lacte H aſinæ, vel cum cremore ptiſſanæ hauriatur. Ex eodem cinere medicamentum fit, quod à cane demorſis maximè ſuccurrit. Quare minus rectè faciunt medici quidam, qui fluuiatilibus, vel ſtagni marini Cancris fluuiatiles Aſtacos ſubſtituunt, omnibus dotibus Cancris de quibus loquimur, inferiores: illi enim molli præhumidaq; ſubſtantia conſtant, & quę facilè diffluat ac diſſipetur, neq; corpus ſatis nutriat, neq; peculiarem vim, ad pulmones iuuandos inſitam, habeat. Cancri verò fluuiatiles dulci ſunt ſucco, temperatam ſubſtantiam indicante, quem perlibenter amplexatur natura, quo reficitur & fouetur, qui hæret, diſſipatuq; facilis non eſt, & natura ſua pulmonum malis ſuccurrit. Hactenus ille. »

Cancro marino & fluuiatili remedia multa communia dicentur, vbi de fluuiatili fiet ſermo. Nam Dioſcorides ſcribit marinos eadem præſtare quæ fluuiatiles, verùm ignauiùs. [a] Plinius, hedera, inquit, apri in morbis ſibi medentur, & Cancros veſcendo, maximè è mari euectos. Sed Aelianus tradit apros Cancris ſimpliciter ſibi mederi contra hyoſcyamũ.

[a]lib. 8. c. 27.

Aprorum medicinæ.

Doctorum

A Decoctum Cancri marini apud [b] Plinium efficax habetur contra dorycnium. Marini non fluuiatiles aſſumuntur in Theriacam Cl. Apollonij ad rabioſorum canum morſus apud [c] Galenum. Si equus cum fæno, aut pabulo braſſicam ſylueſtrem fortè deuorarit, prodeſt marinos Cancros tritos cum ſucco braſſicæ (ſatiuæ) miſcere & appræhenſa linguа per os infundere bis die, idq; per triduum, donec malum egeratur aluo, ex Abſyrto. Cancros marinos impari numero exuſtos vel aridos tritos, & baccas laureas impari numero tritas, adiecto melle atq; adipe anſerina remiſſa, ęquis ponderibus vniuerſa permiſta vnum corpus facias, atque æqualiter in duodecim partes diuidas, & in cibo, aut in potione laboranti phthiſico dederis, mirè profuturum pollicetur Marcellus. Author eſt Alexander Benedictus Cancros marinos, pondere drachmarum duarum, ſi bibantur ex lacte materno, vel nutricis, infantibus & pueris ſanare ſtranguriam. Cancrorum fluuiatilium cinis ex oleo & cera (inquit Plinius) rimas in ſede emendat, item & marini Cancri polline (ſcilicet ſuo emendant). Teſte Marcello ex oleo impoſiti pernionibus, vtiliter proſunt, ita vt foueantur aqua, in qua eruum decoctum eſt. Celebrat [d] Auicenna Cancrum marinũ aduſtum ad quartanam, ſcabiem, lachrymas oculorum & alia, ſed Cancrum
B marinum exponit ſe eum ibi intelligere, qui in lapidem induruit. A [e] Plinio laudatur Cancri marini cinis vſtus cum plumbo, ad carcinomata compeſcenda. Ad hoc ſufficere, cum melle lineaq; lanugine. Aliqui malunt alumen melq; miſcere cineri. Apud eundem tam marini, quàm fluuiatiles pilos è mamma tollunt, hoc eſt, morbum pilarem ſanat. Pro pſilothro [f] idem ſumit Cancri marini cinerem, & ſcolopendræ marinæ. Cancelli (Cancri) marini, aut fluuiatiles in aqua decocti caro cocta & tunſa cum farina hordeacea mixta, impoſita calidę ſtomachi vomicæ, tribus diebus maturat efficaciſſimè, & pluſquàm ſit veriſimile, expertum à ſe Alexander Benedictus atteſtatur.

[b] lib. 32. c. 5.
[c] li. 2. de Antid. c. 73.
Cõtra braſſicã ſylueſtrem.
Ad ſtranguriam.
[d] lib. 2. tract. 2. c. 150.
[e] lib. 32. c. 10.
[f] li. 32. c. 10.

DE CANCRO MÆA DICTO.
Cap. XVIII.

C
SYNONYMA.

OMNIVM Cancrorum maximus, Maias appellatur, teſte [a] Ariſtotele. Cancri μαιαι, inquit Rondeletius, dicuntur ab Ariſtotele, à Gaza Maiæ fortaſſe à magnitudine: nam μαῖα quæ amitam ſignificat, & nutricem, aliquando etiam pro grandiore natu ſumebatur. Cæterùm vt hoc benè, ita contrà quem Maiã eſſe putat, Pagurus eſt, & quẽ Pagurũ, Maia. Hic, inquit in Prouincia Squinado vocatur, ab alijs Gritta, Squaranchon, Grampella, ab Hiſpanis Chabro. Hæc ſynonyma conueniunt cum ijs, quæ Bellonius Cancro Maiæ adſcripſit, ait enim: Maiam ob ſimilitudinem quam cum araneo habet, vulgus Gallicum Iraigne de mer quaſi araneum marinum dicat, nominat. Maſſilienſes ab aculeis infinitis, quibus in tergo re more Locuſtæ horret, & villis quibus vndique eſt circumſeptus, Vne Squinaude (ad pectinem ad quem linum attenuatur, alludentes) vocant. Veneti ac Genuenſes à ſpeculis, in Maiarum corticibus eleganter incluſis, Specchio hoc eſt ſpeculum dicunt. Alij Granceolas, & Cranceolas: Romanum vulgus Grancitellas. Mææ ſunt, inquit Iouius, grandio-
D es rotundiore ventre, greſſu in terra ſegnes, in aquis autem velociſſimæ, Veneti Granceolas vocant: quarum rotundioribus teſtis ſpecula includere ad elegantiam ſolent. Et Maſſarius ait. Quæ Mææ vocantur, è genere Cancrario maximæ ſunt: quibus cauda deeſt, & corpus rotundũ eſt, dorſo ſpinoſo, cruribus oblongis: quas vulgus Cancreolas cognominat. Quorum omnium authorum ſententia noſtræ opinioni ſubſcribit. In Luſitania dicitur Cangreia, vel Gangreiola, vel Centola. Zoographus Germanicè dici poſſe ait ein Meerſpin; vt Gallos imitentur, & Albertus Cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè Araneam maris appellari. Ein Spiegel Krabb cum Genuenſibus, vel cum Maſſilienſibus, ein Herchelkrabb nominari poterit, vt idem ait Zoographus.

[a] Hiſtor. 4. cap. 2.
Etymum.

GENVS

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO. E

A Paguro quid differat Mæa.

MAIA, vt ſcribit Bellonius, in eo à Paguro differt, quòd hic parte anteriore latus ſit, Maia verò poſteriore parte in latitudinem ſe diffundat, anteriore coarctetur & anguſtior fiat magis: eſt præterea magis orbiculata quã Pagurus. Crura quaternis articulis intercepta gerit, alta & exilia forcipibus imbecillis dentata, quibus prædam ori applicat. Corpus illi eſt tam graue, vt ad inceſſum ineptiſſima eſſe videatur, quamobrem in terra ſegniſſima, in aquis velociſſima eſt. Pedes quoque non habet forcipatos, ſed vnguibus benè munitos, vtroq; latere quaternos, quinis articulis interceptos. Cocta eodẽ modo quo reliquum Cruſtaceum genus rubet: ſed viua aut liuet, aut vireſcit, aut rubore phęniceo aſperſa eſt: quam ſi ſupinam contempleris, tria parte anteriore breuia ſpecula ab ipſius cruſtæ tegmine continuata cernes, inter quæ prætenturæ duæ deliteſcunt, F

Fæminę deſcriptio.

Tibias non habet læues vt Pagurus, ſed multa ſcabritie exaſperatas. Maia fæmina operculum latiuſculum habet, ſub quo duo foramina membrana occluſa in ipſis poſteriorum tibiarum radicibus collocata apparent. Quatuor præterea vtrinq; ſemicirculis vtitur in natando, à quorum radicibus octoni prodeunt pinnati ramuli, quibus hærent oua in fœtis.

Interanea.

Interanea cum Paguro, aut Heracleotico Cancro conueniunt: quæ quicunq; diligentiùs ſpeculari cupiet, neceſſe eſt eum viuentis Maiæ teſtam ſuperiorem detegere. Comperiet autem in capite, atq; adeo ore ipſos dentes extrinſecus duos oſſeos: in palato autem carunculam qua linguæ vice fungitur: præterea ante dentes bina denticulata oſſicula, atq; in eius ore cauitatem ſtatim ante gulam, in qua quod rubrum continetur, habet multiplices flexus:

Vulua.

eius vuluam eſſe puto. Ex hac enim oua prodire compertum eſt. Subſequitur cauitas ſatis capax, vacua quidem ea, dum ieiunus eſt piſcis, vt vel os alterum, vel eius ventriculum eſſe dicas:

Dentes.

cui etiam dentes adſunt (quemadmodum in Locuſta) numero quaterni, inciſorij & vnus molaris, à quibus gula incipit, in cuius ſummo epiglottidem manifeſtè videas: G ea autem ad apophyſes meatibus committitur adeo exilibus, vt vix appareant: & quemadmodum vulua adimplebat maiorem partem receſſuum, ſic apophyſes vbiq; per cauitates immittuntur, tenuibus tamen ligamentis adſtrictæ, & maximè muſculis. Nec eſt aliud inteſtinum manifeſtum, quàm illud in quo deſinunt apophyſes, excrementi ſcilicet receptaculum.

Veſica.

Eſt autem id teres, cæteris partibus incumbens, ad caudam vſq; protenſum. Sed & veſicam vtrinq; vnam in ipſa aluo rubuſtam, magnam & membranoſam cernas: cuius exitus eſt per ea duo foramina, quæ ſub operimento latent. Branchias habet vtrinque ſub teſta in lateribus numero ſenas: quæ certa membrana ab ipſo tegumento diſtinguuntur: aquam enim in ore acceptam per meatus, qui ad radices crurum ſunt, egerit.

Paguri Rõdeletij deſcriptio. Cornua. Oculi.

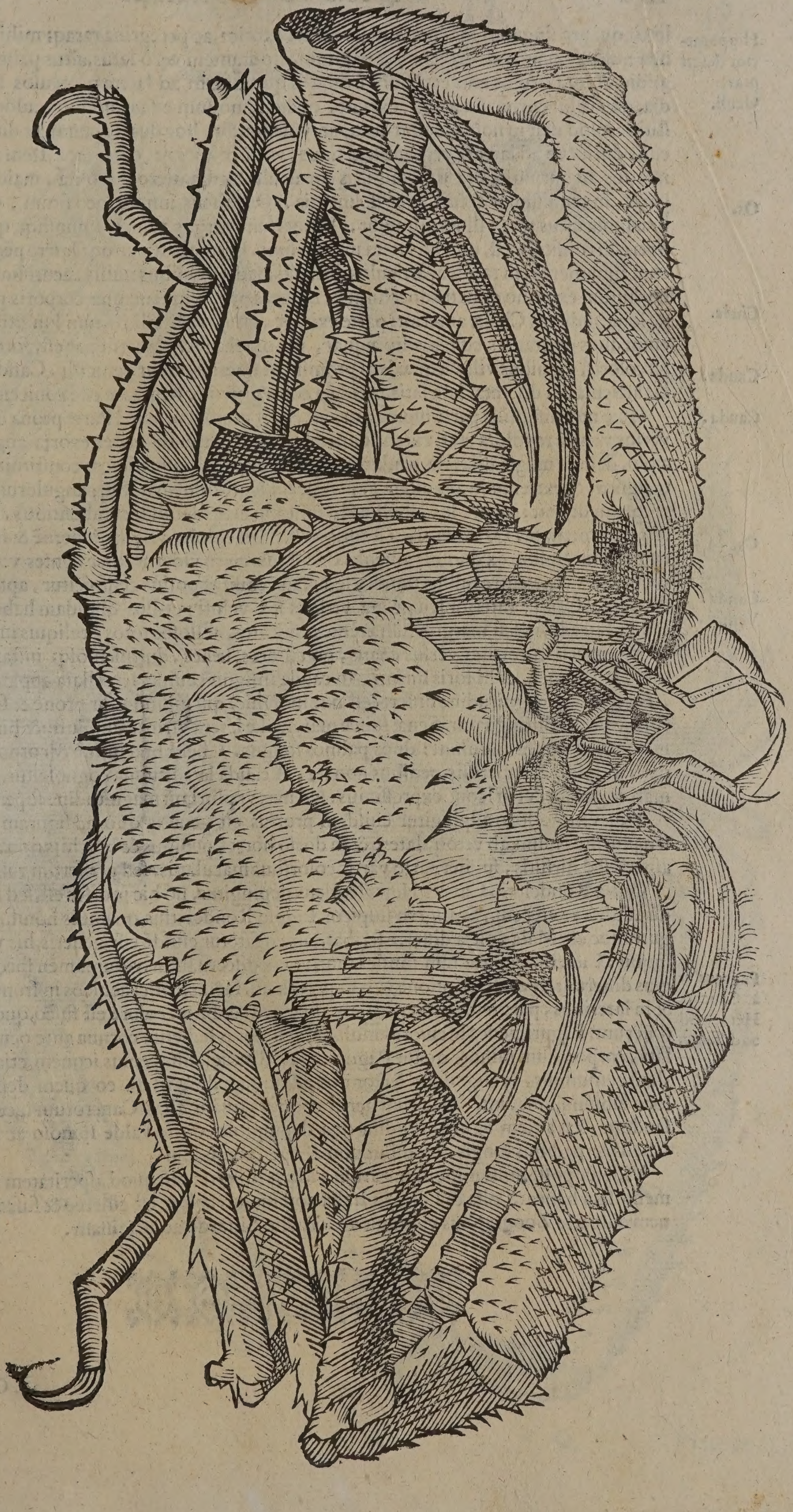
Hæc omnia ferè Rondeletius Paguro ſuo adſcripſit his verbis: Pagurus poſt Cancrum Mæam maximus eſt, parte anteriore, & in lateribus ſenis aculeis longis & validis riget, è fronte protenduntur appendices duæ rotundæ, & acutæ, firmæ admodum, ſub quibus cornua duo minora, articulata. Ex lateribus valdè prominent oculi magis ad latera, quàm ad anteriora ſpectantes, magno interuallo diſiuncti, qua nota à Cancris Męis differunt. Teſta tota minimè leuis eſt, ſed aſpera, vtpotè quæ tuberculis, & H aculeis tota conſperſa ſit. In ea maximè in ſuperiore eius parte pictores noſtri ſpecula includunt, nec id ſine gratia ob aculeos & teſtæ colorem.

Pedes. Cauda. Oua.

Pedes octo habet, longos, craſſos, ſex articulis interceptos, chelas duas magnas, aculeis horrentes. Caudam ex multis tabellis contextam, in cuius parte interna oua æſtatis tempore appendicibus racematim hæ- ”
rent rubra. In lateribus branchias, & partes eaſdem internas quas Locuſta. ”

Patet itaque Rondeletium non meminiſſe verborum [a] Ariſtotelis. vbi Mæam, non Pagurum facit λεπτοσκελῆ hoc eſt longis, ac tenuibus cruribus, & inertem admotum tardumq; ad incedendum, vt Cancrum Heracleoticum. Nec eſt quod Rondeletius neget Mæam noſtram longicrurem & horridam, non eſſe veram, ac genuinam Ariſtotelis (qui hanc maximum omnium Cancrorum ſtatuit) propterea quòd in Prouinçia non ſit maxima, & quem pro Paguro oſtendit, multò maior ibidem exiſtat, maximum enim alit Oceanus & mare Tyrhenum, ac Adriaticum. Et Liguſtici maris incola hic eſt quem primum depinximus, & ob inſignẽ eius magnitudinem Hippocarcinum appellauimus, à D. Bernardo Caſtel-

[a] 4. *de part. cap.* 8.

Hippocarcini deſcriptio. letto,qui pro ſingulari ſua humanitate multa exotica,ac peregrina raraq; mihi miſit,Genua miſſus.Longus eſt drodantẽ & palmum,drodrantem verò latus,altus palmũ cum dimidio, ſupra oculos eius emiſſitios è tubulis quibuſdam ad latera protenſos fronte media, duo velut cornicula acuta, exeunt, quemadmodum etiam medio oculorum interſtitio, quod naſi in nobis locum occupat, vnicum. Sub hoc duæ appendices duobus articulis diſtinctæ ad latera è regione ferè ſinus, vndè prodeunt, eminent. Item alia paulò inferiùs ad horum latera ſupremis illis corniculis ex diametro oppoſita, maiora ac longiora, in tenuiſſimas veluti ſetas deſinentia. Os ſub his infimo loco ſitum, duo veluti brachiola intus tota villoſa muniunt. Vniuerſum tergus aculeis ſpinoſiſq; quibuſdam operculis obſitum eſt, quæ ad latera maiora ſunt. Quinque ab vtroq; latere pedes, ſi brachia annumeres, in totidem articulos diſtincti, ſed forcipibus nullis, acutiſſimo mucrone tantùm extremo donati adnectuntur, inſignis pro reliqui nempe corporis proportione longitudinis. Chelæ anteriori parte eximiæ, cùm craſſitudinis, tùm longitudinis: hæc enim duos dodrantes cum medio æquat, illa brachio ferè puerili par eſt, forcipibus fuſci coloris, è quibus villoſa quædam prominent ſtamina inſtar penicilli. Cauda in tabellas articulatim diſcreta, lata ſatis, qua oua contegit: vndè fęminam eſſe coniecimus.

Oculi. Os. Chelæ. Cauda. E F

Cauda. Huic non diſſimilis parte ſupina alter eſt, licet minor corpore. Parte prona caudã, quę verſus ventrẽ reuoluta erat, extendimus. Hæc inter extremos pedes exorta anguſto principio, deinde magis dilatata, paulatim medio ſui, palmi latitudinem conſtituit, oualis ferè figuræ, & extremo in anguſtam appendicem ſcutiformem quinq; angulorum, ſeu pentagonam deſinit: ipſa ex ſex tabellis ſibi inuicem articulatim incumbentibus, ac compactis coagmentata. Os vndiquaq; multis veluti brachiolis, villoſis, ſupernè & infernè circumſepitur, ipſum ex duobus oſſiculis duriſſimis coire videtur, quæ dentes vocarit fortè Ariſtoteles. In ventre nullus tumor, ſed plana cauitas potiùs cenſpicitur, apta retinendis ouis. Cauda interior ſeu prona vtrinq; ſex veluti petillos quoſdam habet, ternos caudæ lateribus, ſeu margini adhærentes, falcatos, villoſos totos, reliquis iuxta eorum exortum, ſed introrſum verſus enatis, graciliores, læues, duriuſculoſq; inſtar brachiorum, ſunt tamen, & hi foris hirſuti. In cauda inſignis cauitas ſcutellata apparet.

Os. Cauda. Venter.

A prædicto magnitudine differt (eſt.n.minor) hic, qui ſubiungitur pronè & ſupinè depictus, vt ſexus diſtinguatur. Senæ ſpinæ maiuſculæ latera vtrinq; ambiunt: & binæ omniũ maximæ frontem muniunt: duos palmos longus. Chelis brachijſuè & corporis ſupina parte, hiſpidis & tuberoſis, pedibus non ita. A cauda lata fæmina cognoſcitur, quæ eſt in mari anguſtior, vt in icone expreſſimus: ſed mas vt plurimũ magnitudine ſuperat fęminã. G

Qui vltimo loco adpingitur eiuſdem prorſus eſt generis quò ad figuram corporis, ſed pluribus ſpinis ab vtroq; latere & in dorſo horret, pedibus & brachijs non admodum aſperis ſed hirſutis, ſupina parte varijs coloribus maculatus, ſed præſertim rubro.

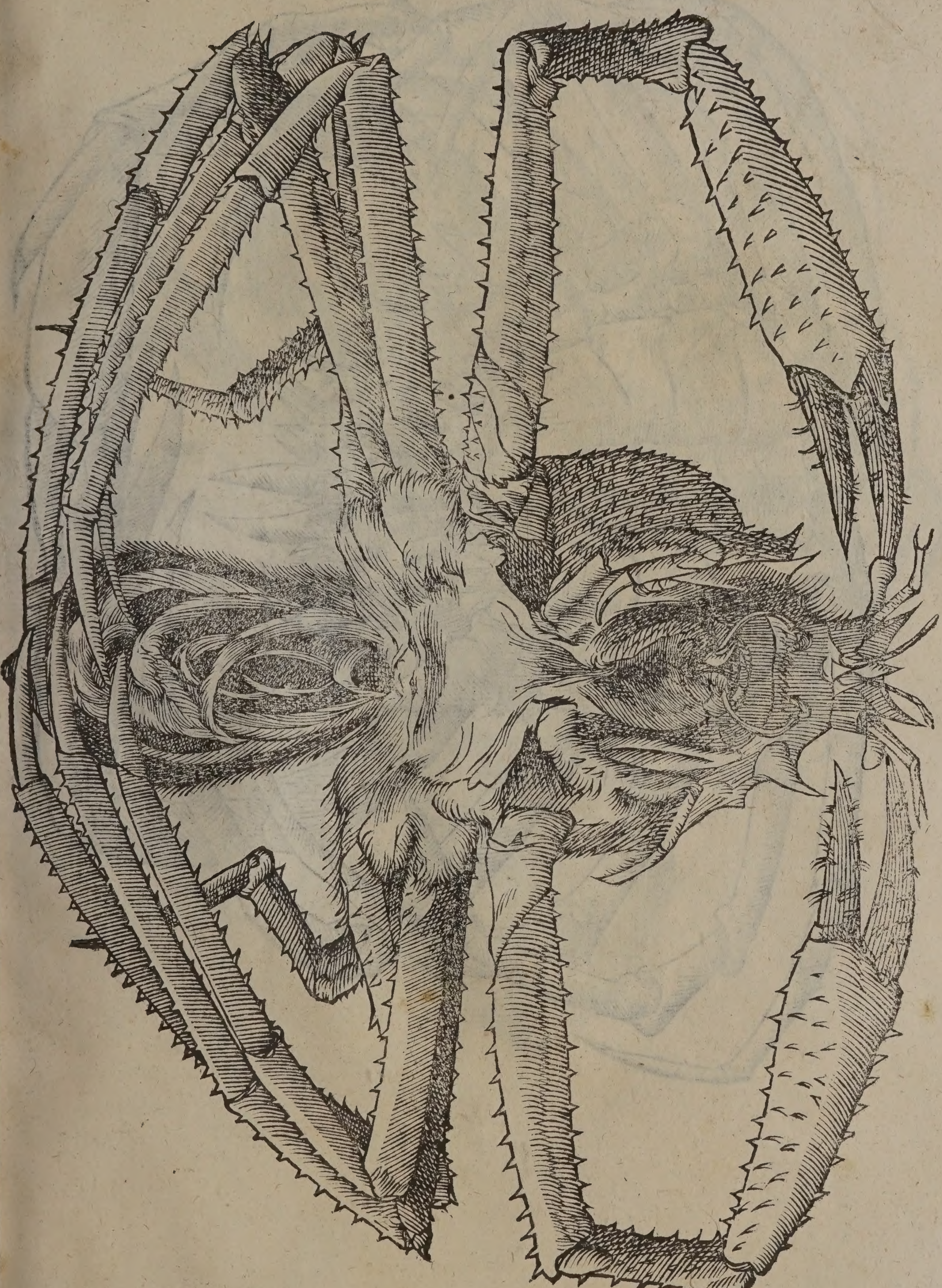
Qui à Rondeletio Cancer Heracleoticus depingitur, nõ hic prorſus eſt, ſed Maia nondũ adulta, vt vnà cum Scaligero ſuſpicor. Et ipſe Rondeletius, quamuis nõnihil à ſuo Paguro, hoc eſt, Maia noſtra differre ſcribat, tamen fatetur eiuſdẽ eſſe generis, his verbis. Hi, inquit, Cancri, Paguris tàm ſimiles ſunt, vt vix diſcernantur, veruntamen ſpecie, vt diximus differunt, vt ex deſcriptione iam fit perſpicuũ. Heracleotici aculeos in fronte habent, & in lateribus, pars teſtæ prona aculeis aſpera eſt, & hirta, colore eſt fuſco, quo à Paguro differunt. Paguri pedes breuiores multò & tenuiores habent, cornua ante oculos articulata, corpore ſunt minore quàm Paguri. Hæc Rondeletius, cuius iconem etiam addendam cenſuimus, vt cognoſcat lector non admodum differre ab eo quem depictum hoc loco ſubiunximus, inter Maiarum genera potiùs, quàm alias Cancrorum ſpecies recenſendum. Eſt autem ea magnitudine qua depingitur, dorſo valde ſpinoſo ac ſubrubro, Chelis & pedibus longis, tenuibus non aſperis admodum. H

Pagurus vt à Cancro Heracleotico differat.

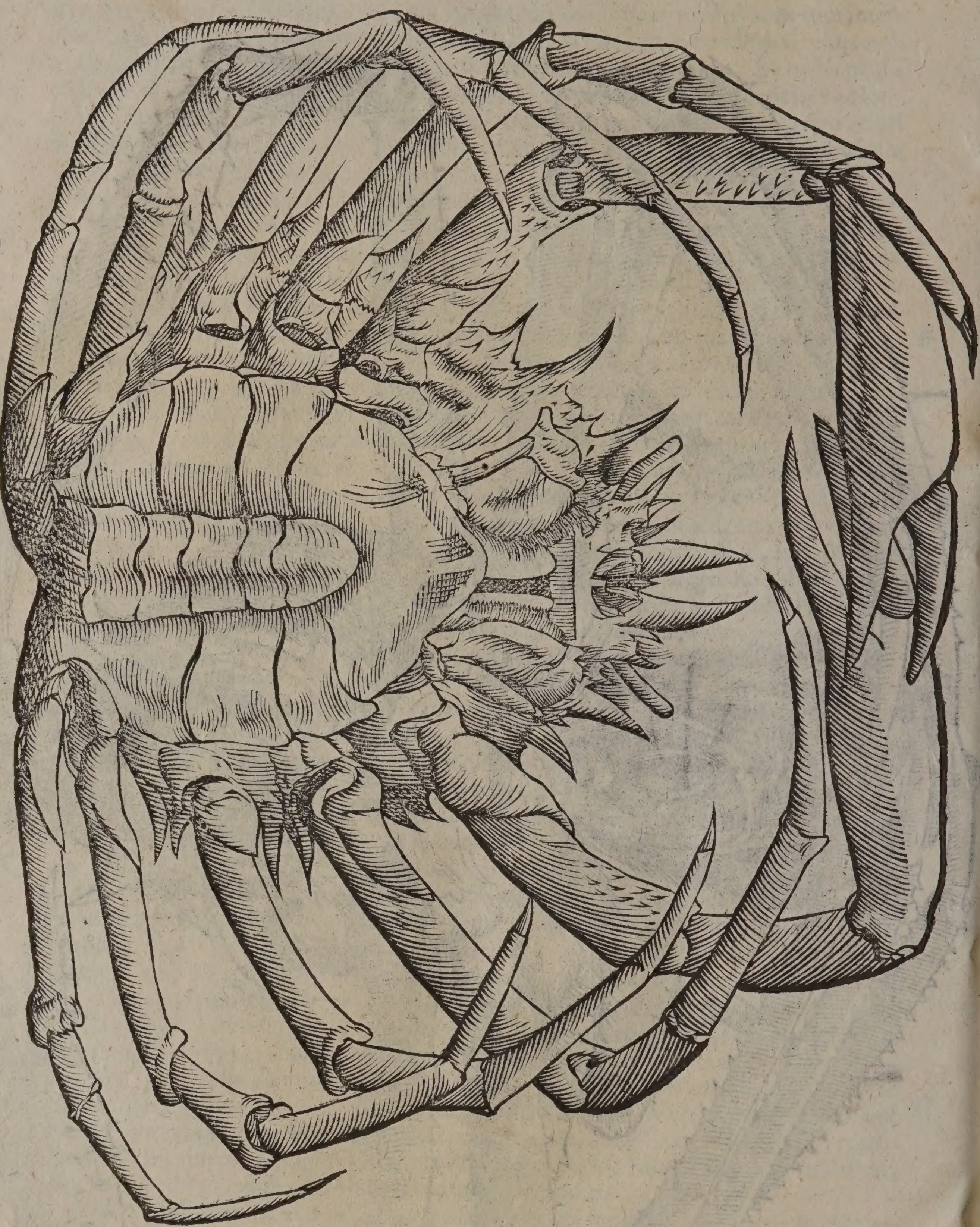
Videtur poſtremus minor hic parum à Maijs differre, niſi quod aſperitatem in teſta tomentoſam habeat, Folia & Folca in Italia nominatur, colore eſt cinereo & fuſco, eius iconem ante nos Zoographus exhibuit à Cornelio Sittardo ad ſe miſſam.

LOCVS

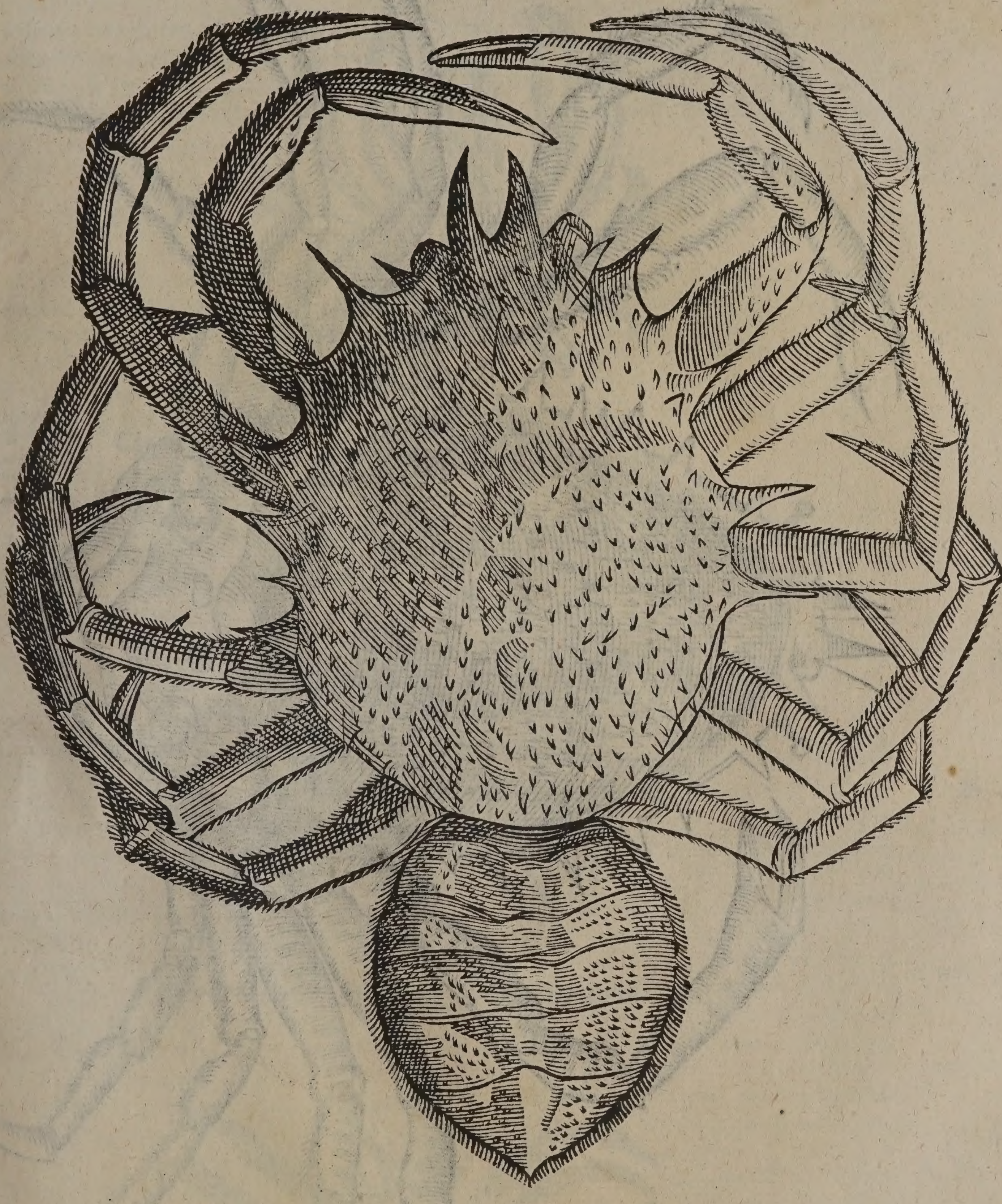
Cancer ſupinus, hippocarcino ſimilis.

Pagurus Venetorum mas, Cancer Maia alius.

Pagurus Venetorum fæmina.

Cancer Maia alius, plurimis ſpinis horrens.

Cancer Heracleoticus Rondeletij.

Cancer brachichelos Maiæ congener, licet minor multò.

Cancer Maiæ congener alius, aſperitate tomentoſa.

LOCVS. E

IN mari Aegæo, Ionio, Adriatico, ingens Maiarum copia eſt, & omnium maximę. Ideoque quaſi obſtetrices dictæ, cùm Paguri tanquam cum infantibus comparentur. In Oceano verò alij Cancri maiores capiuntur Maiâ, qua etiam maior eſt Pagurus, qui prope Maſſiliam capitur. Rondeletio item Heracleoticus Cancer in eodem mari rarior eſſe traditur.

VSVS IN CIBIS:

Vt coquantur. MARES eliguntur ad cibum autumno & hyeme ac etiam menſe Aprili, in plenilunio, fæmina verò reliquo anni tempore vſq; ad Septembrem. Coquuntur vt Aſtaci & Locuſtæ, obturatis foraminibus oris, ac ventris goſſypio, ne, dum bulliunt, aqua impleantur, ſaporemq; ſuum perdant. Aſſantur etiam in furno, ano & ore clauſis, alioqui, vt ait Rondeletius, quidquid intus eſt liquidi, effluit, & fit, ſimilis Cancris Phœnicijs, quibus nihil eſt intus ob pabuli inopiam. F

DE PAGVRO. Cap. XIX.

ÆQVIVOCA.

SYNONYMA.

ALTERA Cancri ſpecies quam magnitudine proximam facit Ariſtoteles Pagurus Græcis, & Latinis, vt Plinio & Gazæ nominatur: & ſi apud ſcriptores antiquos, hoc nomen pro Cancro marino ſit reperire. Lycophron Phœnicem Achillis præceptorem iam ſenem Pagurum dixit, propter cutis aſperitatem, quæ in ſenectute contrahitur. Et Tzetzæ Scoliaſtes, κουροτρόφον pariter cognominatum ait, quòd puerum Achillem educarit, ad differentiã marini Paguri (Cancelli) pinnotrophi ideſt pinnam marinam nutrientis. Πυράγρα, ideſt forceps inſtrumentum fabrile, alio nomine etiam Cancer, vel Pagurus appellatur, vt author eſt Heſychius. Dicitur autem πάγουρος παρὰ τὸ οὐρεῖν καὶ φυλάττεσθαι ἐν πάγοις, ideſt κρημνώδεσι τόποις locis præruptis, vt in lexico quodã veteri traditur: & quia oēs ferè Cancri in ripis præruptis habitare ſolent, hinc Pagurus omnis Cancer marinus à quibuſdã nominatus eſt. Dicuntur à Simeone Sethi, Paguri forma diminutiua παγούρια. Idem Carcini appellatione, Pagurum intellexit, Galenum ſecutus, Aetium, Paulum. Paguri nomen Græcia adhuc vulgò retinet, eoque de quo nunc agimus, Cancrũ exprimunt. Maſſarius quoq; nũc in Dalmatia hoc nomen vſurpari ſcribit. A Palladio Cancri marini vocantur. παγούρους τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους, exponit Scholiaſtes [a] Ariſtophanis. Biſas Pagurus eſt marinus, qui vocatur Carabus. Veneti & ſinus Adriatici accolæ Granciporro nominant, nomine fortaſſis, vt Bellonio placet, compoſito, quaſi Cancrum Pagurum dicerent. Itaq; porri ſeu pori nomen (Rondeletius Poroni ſcribit non benè) vſitatum ab Italis per ſyncopen à Paguro contractum videtur; vti etiam Pauri & Pauari, quibus nominibus etiam vtuntur in quibuſdam Italię locis. Alibi quoq; Cancharo de Barbaria nominatur. Quidam Galli mediterranei maris accolæ Pagul à Paguro deriuato nomine proferunt. Alij vulgo vocant vn Chabre, vel vn Crapre. Normanni à rubro & ruffo, quem teſta eius præfefert colore, vn Rouſſeau: alij quòd coctus in paſtilli modum pulmentum ferat, vn Tourteau, quaſi paſtillum dicant. Maſſilienſes Carabaſſe & Fagule. Angli, vt inquit Zoographus, A Punger: Germani ein Meerſpin, ideſt Araneum Marinum (Maia quam à Gallis Bellonius Araneum maris dici ſcribit, differentiæ cauſſa nominari poterit, ein groſſe Meerſpin) ſed hoc nomen etiam

Marginalia: Phenix cur pagurus dictus. — puragra. — Etymum. — paguria. — [a] In Eqtib. — Biſas. — Granciporro. — G — H

A Sepiæ aliqui tribuunt, cùm generi Cancrario magis conueniat. Seekrebs oder Seeſpin in lacu Suerinenſi capitur, & in eodem Krabbe dictus (Friſijs Krab, Krabbe) hic fortè Pagurus eſt, ideſt Cancer marinus maiuſculus: ille minor, ſimpliciter marinus Cancer. Galli quoq; Oceano vicini vocant Chabre, vel Crape. Albertus Cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè Cancrum maris appellari. Audio & Luſitanis Aranha dici. Marinos quoſdam Cancros alicubi Meerteſchen vocitant, à ſimilitudine marſupij illius, quod Germani Taſcham nominant, corpore fermè rotundo, ſine capite, & cauda C apparente. Eadem ſanè nomina quæ Cancro ſimpliciter, Paguro etiam alijſq; ſpeciebus, magnitudinis, aut alia quapiam differentia, ſimul expreſſa conuenerint. Hactenus Zoographus.

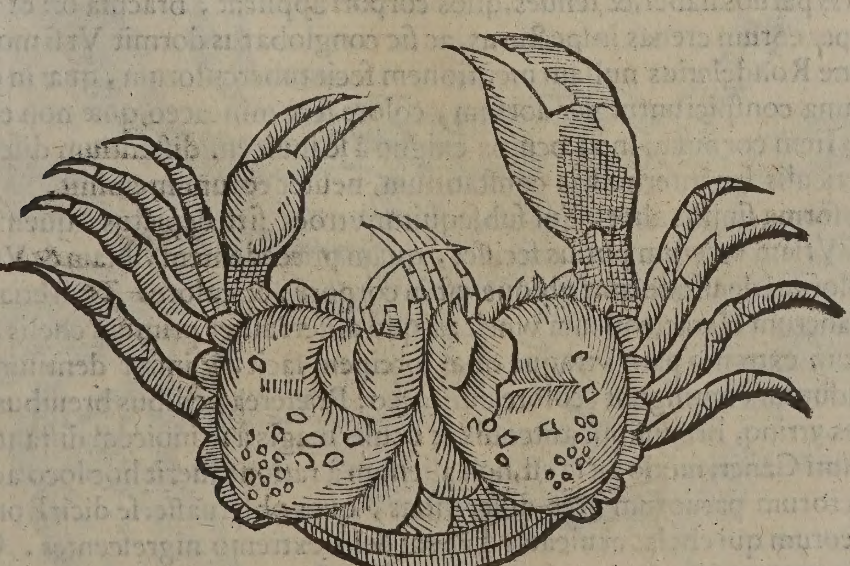
GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

CRVSTA eius teſte Bellonio, nouem in gyrum crenis imbricis modo inciſa eſt. Adoleſcit in caluæ humanæ magnitudinem, ſed non ita orbiculatus euadit: Cancris enim proportione reſpondet. Valida cruſta integitur ac læui. Crura blæſa vtrinq; quatuor habet, villis hirta, ternis articulationibus geniculata, in quibus vngues acuti oblongiq; ſunt, minimè bifidi. Brachia biſulca parte anteriori binis articulis intercepta, forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quæ conſtringunt, vt edant, etiam dura confringere poſſunt. nam in eis durities eſt penè oſſea. Quamobrem ichthyopolæ captos Paguros arctè ligatos ſeruant, ne ſibi inuicem crura abſcindant. Color viuorum multò viuidior eſt, quàm demortuorum. In viuis enim pre nimia roſei exhalatione tergora veluti ſubnigra apparent. Cæterùm cocti (vt aliud omne Cancrorum genus) mutant colorem. Caudam ſub thorace reflexam habent, vnde hos caudarum expertes eſſe quidam conijciunt. Branchias vtrinq; in latere diſpoſitas oſtendunt, vt reliquum genus Locuſtarium, ſub tergoris cruſta ſenis ordinibus ad tibiarum radices inſertas. Multo latiores ſunt quàm longi, vt ex Oceano in pedalem plerunq; latitudinem abeant. Quidam viſus eſt in Anglia decem libras pendere. In eius ore tot comperies naturæ ſecreta, tot aſtantes appendices, tot pelliculas, vt coactus incredibile naturæ artificium neceſſe eſt fatearis. Mutim, ea enim eſt hepar, habet dulciſſimam, maxima ex parte ſubrubram, cum infinitis prope apophyſibus, flauis, grandi ſtomacho adiacentibus. Reliquæ partes internæ muſculis albis conſtant, quibus externæ mouentur. Rondeletij Cancer Maias, Pagurus potiùs eſt; Omnium, vt ſcribit, Cancrorum maximus. Vidi, inquit, ex Oceano Cancrum Mæam, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitũ accedebat. Teſta læui contegitur, cuius laterum ambitus in ſemicirculos deſinit. pedes octo & breues habet pro corporis magnitudine, chelas duas, dextram maiorem, ſiniſtram

(Margin: B — Magnitudo; Cruſta.; Crura.; Brachia.; Color.; Cauda.; Brãchiæ.; C — Mutis.; Cãcer Maias Rõdeletij.)

Cancer Mæas, Rondeletij.

D

cornua

cornua quatuor ante oculos protenduntur,duo breuiora è media fronte,longiora duo ſub E
oculis naſcuntur, ij non magno interuallo à ſe diſtant pro corporis totius magnitudine,
Cauda. hos modò promit, modò condit. Cauda ſubtus eſt lata,aliorum Cancrorum caudis pla-
nè ſimilis. Hęc Rondeletius. qui contra Bellonium ſcribens probare conatur ex Ariſto-
tele, hunc quem deſcripſit Pagurum, veram eſſe Maiam, propterea quòd Philoſophus
Cancrum Mæam omnium maximum eſſe tradat,cruraq; ei breuia & tenuia tribuat,& ocu
los habeat in medio breui diſcrimine. Sanè non animaduertit doctus hic vir Ariſtote-
Rōdeletij error. lem de ſuis Paguris,qui Maijs minores ſunt,ſcribere, non de Oceanicis, qui multò gran-
Rhomborū differentia. diores. Nec hoc mirum. nam rhombi etiam in mari Adriatico & Tyrrheno parui, Ocea-
nici decuplo grandiores. Deinde Ariſtoteles tenuia, non breuia crura Mææ tribuit. Di-
ſcrepat autem Maia Rondeletij à noſtro Paguro, quem pronè, & ſupinè depingen-
dum curauimus, oculorum ſitu, & corniculorum numero. Oculi enim lato longoué
Paguri deſcriptio. interſtitio ſunt admodum à ſe inuicem diſſiti in noſtro,& duo tantùm propè eos cornicu-
la. Quocirca iudico ex eius icone mediam quandam eſſe ſpeciem inter Pagurum & Can-
crum Heracleoticum. Gillius ait: E genere Cancrorum Pagurus lęui dorſo eſt (tabella-
tioreq;, Maſſarius). In vtraq; ſede viuit,& in aridum ſæpe procedit: huius pedes breuio- F
res quàm Maiarum, quidquid compræhendunt, ſtrictiſſimè conſtringunt: idemq; ocu-
los modò recondit, modò profert, vt interdum tanquam cornua extrà emineāt, interdum
[a] Exer. 245. intrà in teſtam abditi recedant. [a] Iulius Cæſar Scaliger Pagurorum duas nouit differen-
tias. Alter, inquit, & orbiculatior & fuſcior,& maior. Alter eſt quadratior & minor, colo- "
re dilutiore & penè pallida viriditate. Poreſſas hos vocat Venetus. Subinde addit in ge- "
nere Pagurorum eſſe etiam Cancrum Heracleoticum, quem non rectè Rondeletius pro
Gallus Marinus cur dictus Cancer Heracleoticus. Vrſa Ariſtotelis oſtendit, vt dictum eſt ſuprà. Cancrum hunc Heracleoticum Gallum
marinum vocāt non ob aliam rationem quàm ꝙ brachia eius in criſtæ galli modū tornata
eſſe videantur, vt in pictura noſtra, qua pronum & ſupinum oſtendimus, conſpicere licet.
Spiſſam valdè cruſtam & robuſtam habet. Vocatur autem Heracleoticus ab Heracleis
Vrbibus, quarum vna Ponti, altera Propontidi adiacet: niſi à magnitudine & robore
quis dictum putet. Rondeletius ab Heraclea illuſtri vrbe Ponti (quæ obid Pontica dicta
eſt) potiùs nomen ſumpſiſſe autumat, quàm ab alia quauis Heraclea. Qui Heracleotici vo-
Etymum. cantur, inquit Bellonius, cruſta quoq; firmiore muniuntur, vt Maiæ; & oculos habent
Cācrorum Heracleoticorum deſcriptio. paruo diſtantes interuallo. Sed crura illis breuiora ſunt, quàm Maijs. Heracleotici itaq; G
Cancri dorſo non ſunt aſpero, vt Maiæ, nec tam læui quàm Paguri: tamen idem eſt cru-
ſtarum color. His tibiæ vtrinq; ſunt quaternæ, brachia dua admodum firma, binis arti-
culis geniculata, forcipibus robuſtis biſulca, hiſpida & bene armata. Horum autem pars
Deſcriptio alia ex Rōdeletio. ſuperior elatis crenis vallata eſt. Rondeletius cum Vrſo quadrupede comparans robore,
ſic eum deſcribit. Quemadmodum igitur pedibus prioribus vt manibus vrſus vtitur,
ac in ijs magnam roboris vim ſitam habet: ita cruſtatus hic piſcis brachijs cum forficulis
breuibus quidem, ſed latis & validis, multum poteſt. Vtriuſq; forficis pars vna alterius
extremum recipit ad id excauata, pars exterior criſtæ Gallinacei figuram refert. Noſtri
Migrane. Migrane id eſt malum punicum vulgò vocant, à figura & colore valdè ſimili. Præter bra-
chia octo, pedes paruos habet,& tenues, quos corpori applicat, brachia ori & oculis op-
ponit, veluti per eorum crenas inſpecturus, ac ſic conglobatus dormit Vrſi more. In hac
ſua deſcriptione Rondeletius nullam mentionem fecit tuberculorum, quæ in eius icone
& noſtra plurima conſpiciuntur per dorſum, colore ferè mineaceo, quæ non expreſſit in
ſua Bellonius: Item cornuum intra oculos exiguo à ſe inuicem diſtantium diſcrimine, & H
ex plurimis articulis ſeu internodijs conſtantium, neuter eorum meminit.

Huic planè forma ſimilis alter, qui ſubſequitur vtroq; ſitu depictus, quem ſi vidiſſet
Rondeletius, Vrſam veterum potiùs feciſſet, quàm præcedentem. Nam & Vrſi corium
planè refert pilorum denſitate quæ vbique eſt in corpore, & colore. Tum etiam robore
prædictum Cancrum Heracleoticum vincit: à quo differt aliter primùm chelis, quæ lon-
giores ſunt, & in extremo pars vtraque quæ forcipem facit, & inſtar dentium ſibi inui-
cem dum clauduntur contingunt, colore mineaceo: Præterea pedibus breuibus, quorum
duo poſteriores vtrinq; breuiſſimi, antennis & oculis magis à ſe inuicem diſtantibus.

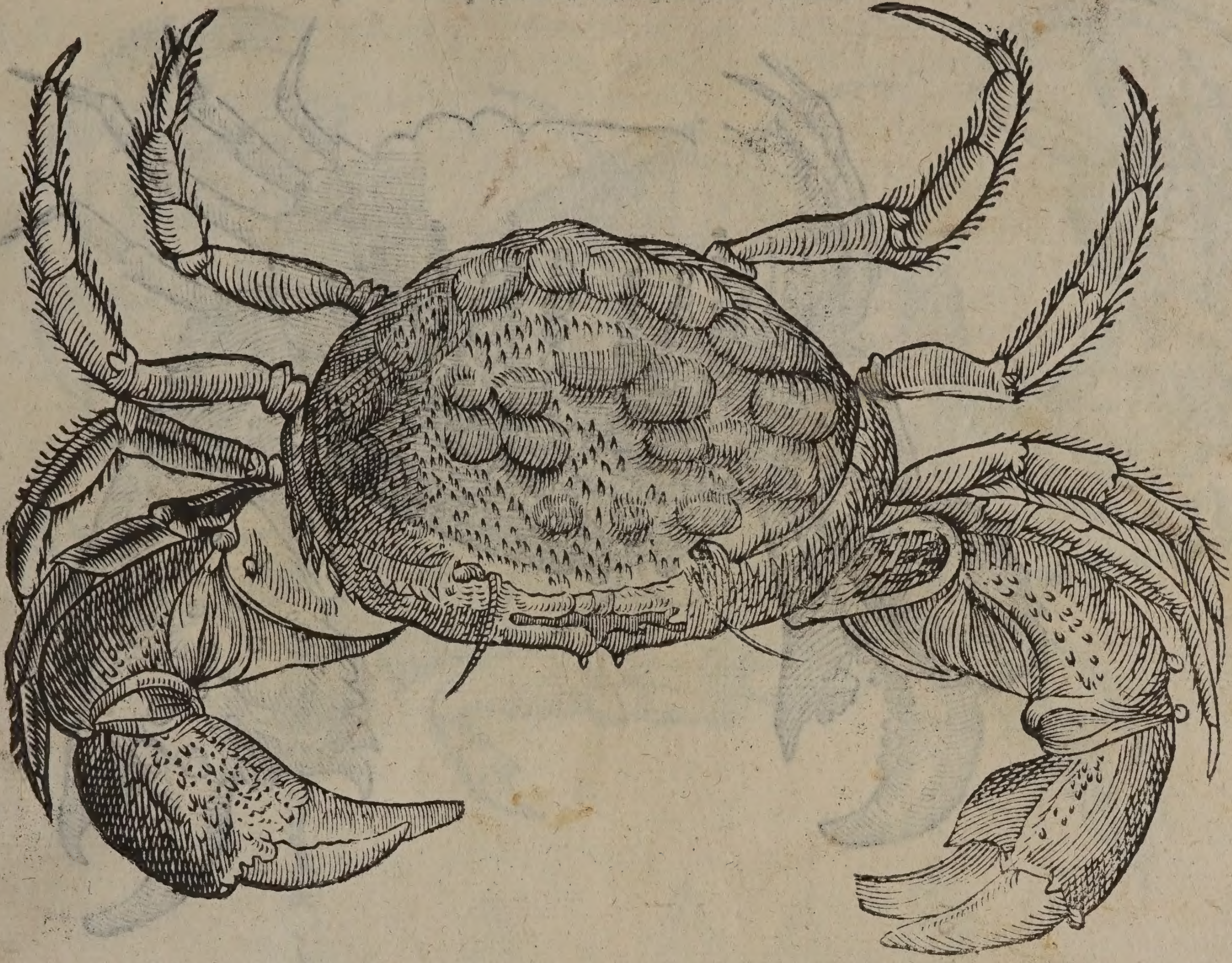
Et quia hirſuti Cancri mētio facta eſt, non alienum à ratione fuerit hoc loco addere hir-
Hirſuti cācri Rondeletij. ſutorum Cancrorum paruorum tres differentias, quas obſeruaſſe ſe dicit Rondeletius.

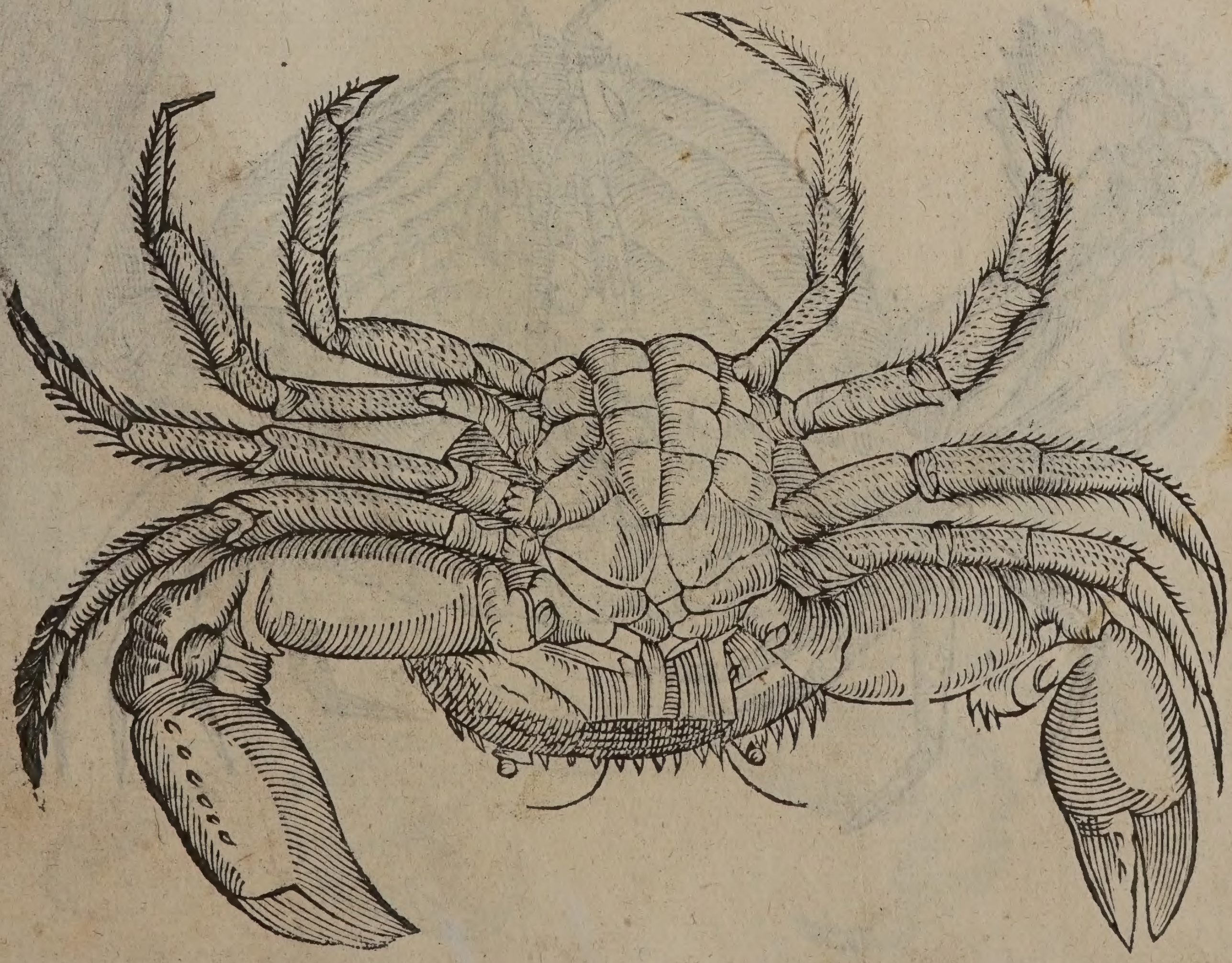
Prima eſt eorum qui chelas aculeatas habent & in extremo nigreſcentes. Cornicula
duo, quæ ſequuntur vtrinq; partes, ſerrata ſunt. In teſta media cordis humani figura ex-
preſſa cernitur. Chelis pedibuſq; omnibus hirtis ſunt.

Huic

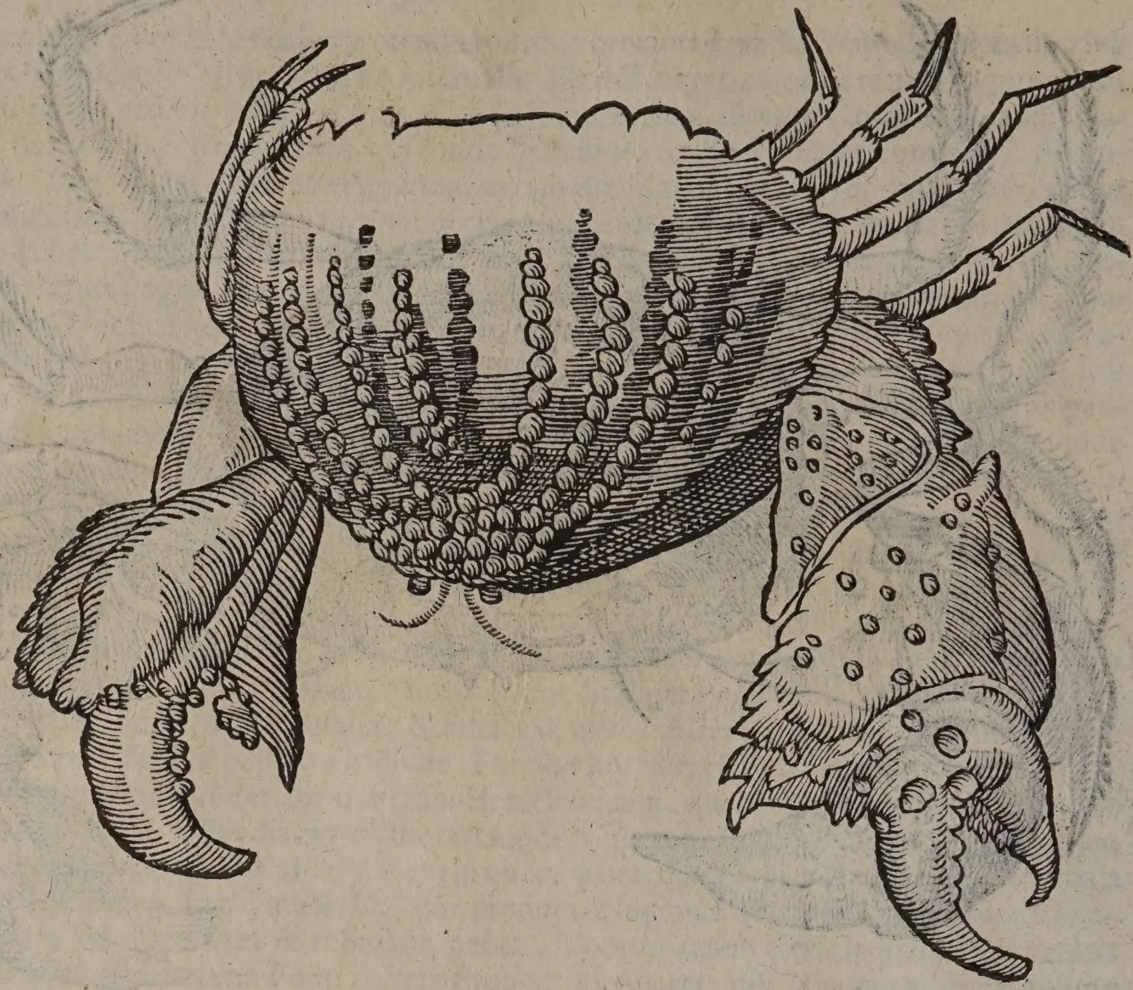
Pagurus pronè & ſupinè.

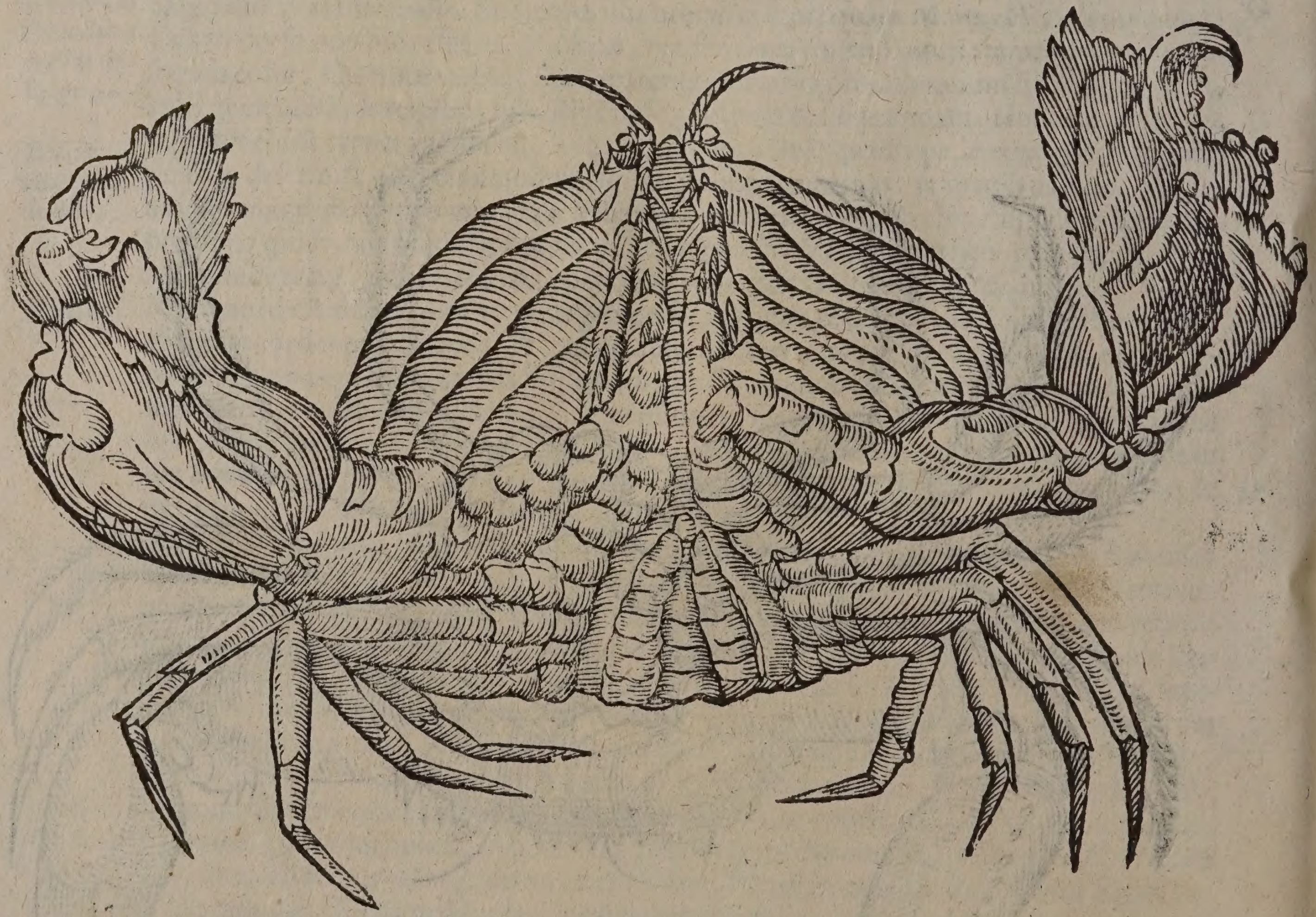

Cancer Heracleoticus authoris pronè & ſupinè.

Cancer Heracleoticus alter hirſutus pronè & ſupinè.

Huic generi ſimile aliud eſt ęquè hirſitum, ſed magnitudine differt. minus enim eſt ſuperiore, & chelarum extrema nigricantia non habet. E

Tertia differentia eorum eſt, qui ſecundis ita ſimiles ſunt, vt eoſdem cum ijs planè eſſe diceres, deſumpta ſola magnitudine: niſi oua in vtriſq; reperiſſet, quod facit vt credat ſpecię differre: tamen ob magnam cum ſecundis affinitatem, picturam horum vnam tantùm expreſſit.

Tria hæc genera cum reliquis piſcibus euerruntur, & ob exiguitatem negliguntur.

His Cancris hirſutis annumerandus videtur Zoographo ille, quem Lupum marinum vulgo Romę, alij Somniolo vocant: quòd eius cruſta in puluerem redacta, ſomnum inducat. Alijs Papilla piloſa, vel Caſtrangiolo dicitur. Videtur non multùm abludere à deſcriptione Maiæ; vt Cornelius Sittardus ad eum ſcripſit, cui hanc imaginem debet: ſed potius Cancro Heracleotico ſimilis eſt, quàm Maiæ; nec corpus ei adeo hirſutum, vt tribus aut quatuor prædictis ſpeciebus, & his proximis, quorum vterq; corporis forma Maiam referre videntur, ſi pedes tenuiores eſſent, & chelæ longiores. Prior anteriorem partem mucronatam habet, ſed bifidam: poſterior mucronatam, ſeu acuminatam tantùm: ambobus color eſt caſtaneus. Genuæ vulgò nominantur Ogie Cancri quidam marini Paguris ſimiles, ſed minores. F

Lupus Marinus.

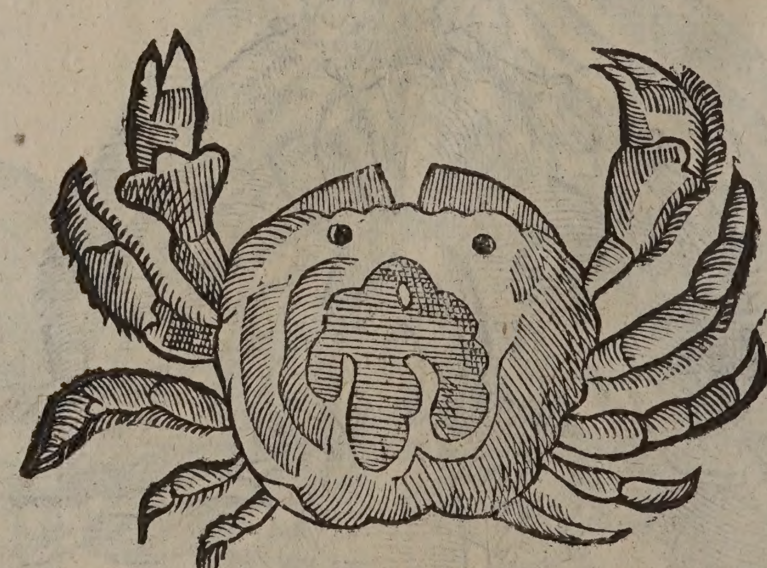
Poſtremò ponitur alius hirſutus pronè & ſupinè cinerei, propè aut potiùs plumbei coloris.

Cancer hirſutus prior & poſterior Rondeletij.

G

Cancer hirſutus Zoographi, Somniolo dictus.

H

Cancri

A

Cancri hirſuti ſpecies alia, fortè eadem.

B

Cancer hirſutus minor.

C

D

Cancer hirſutus minimus.

Cancer Hirſutus alius pronè & ſupinè.

F

G

LOCVS.

Paguri ma gni ibi.

INVENIVNTVR Paguri quidē in noſtris maribus, Adriatico & Tyrreno, ſed in Oceano maximi. Ex eo enim Rondeletius ſe Pagurum vidiſſe teſtatur, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitū accedebat: & Bellonius in Oceano ad pedalem plerumq; latitudinem accedere; viſumq; à ſe eſſe in Anglia qui decem libras penderet.[a] Albertus Magnus tradit Occidentalis maris Cancros adeo grandes eſſe, vt homines mergant, quæ num de hoc noſtro Paguro omnium Cancrorum maximo intelligenda ſint, dubitare auſim, vt etiam illa, quæ apud [b] Aelianum Alexander in nauigatione maris rubri commemorat: vidiſſe nimirum ſe genus Cancrorum, quorum teſtæ circumferentia, vndiq; pedis menſuram implebat: & chelæ maximæ dependebant: quiq; tuti erant aduerſus omnes inſidias quòd ſacri haberentur Neptuno, nec eis nocere, aut inſidiari auderet quiſquā. Miras quoq; Cancrorū magnitudines in ſinu Perſico refert Strabo. Iam verò Paguri Nicādro, & Oppiano ſunt ſaxatiles. Cancer Heracleoticus plurimus in litore Siciliæ: quanquā & aliquando ad ſacellum Adriani pontis Romæ in foro piſcario vulgò vendatur, teſte Bellonio. Cornelius Sittardus Romæ ſibi viſum, & exſiccatum in ędibus Gisberti medici ad Zoographum depictum miſit. Aiebat, inquit, Gysbertus nullum vnquam inter piſcatores talem poſtea vidiſſe. H

[a] lib. 20. c. 9.

[b] li. 17. c. 1.

A

CAPIENDI RATIO.

PAGVROS, teſte [a] Aeliano, muſicæ illecebræ machinatione piſcatores capiunt: ij enim in latibula abditi, primùm vt ad inſtrumentum quoddam muſicum (photingion vocant) piſcatores ſuauiter canere ingreſſos audiuerint, ſtatim tanquam amatorio quodam ad exeundum non modò educuntur è latebra, verùm etiam voluptate allecti, extra mare egrediuntur: hi quidem retrò ad tibiam canentes, cedunt: illi autem ſequentes, in arido compræhenduntur: Paguri facula cauernulis vel inuiti euocantur, Plutarchus alicubi, vt quidam tranſtulit; ſed inſpiciendus eſt codex Græcus & conſiderandus, an facem potiùs, vel muſicum inſtrumentum, quod φωτίγγιον Aelianus vocauit, intellexerit author.

[a] De animal 6. cap. 31. Muſicæ capiũtur harmonia.

B

NATVRA. MORES.

CRVSTA ipſis rumpitu, & ſenectute, quemadmodum ſerpens, ſic integumento ſe ipſi exuunt. Id cùm primùm luxari & à carne abſcedere ſentiunt, tùm huc & illuc tanquàm furijs incitati feruntur, pleniorem victum inquirentes, vt tumoris acceſſione & corporis mole inflati, inuolucrum ſuum rumpere poſſint, ex quo vbi elapſi ſunt, atq; ſe explicauerunt, in ſabulo iacent, mortuorum ſimilitudinem ſpeciemq; gerentes. De naſcente autem pelle, etiamnum molli ac tenera, maximo afficiuntur timore. Deinde poſtquam ex diſſolutione ſe paulatim collegeruut, & quodammodo reuixerunt, primùm ſanè guſtant ſabulum. Tandiu autem timidi ſunt, & viribus ſuis diffidentes, quoad tegumento circumueſtiantur: id ſimul vt cœptum fuerit conglutinari & ſolideſcere, continuò tegmini tanquam armaturæ confidentes, adſunt animis & omittunt timorem, Hæc [a] Aelianus paraphraſticè ex Oppiani his verſibus à Lippio verſis.

Cruſtã mutant.

[a] Lib. 9. de animal. 45.

C

Cum vires norunt ſe diſrumpentis amictus,
Affectant epulas & paſcua læta requirunt.
Vt ſaturo faciles diſrumpant corpore cruſtas,
Labitur è toto cùm ruptum corpore tegmen.
Hi primum in fulua nunquam lætantur arena,
Nec paſtum capiunt, nec quicquam mente reuoluunt,
Expectant mortem vitales ore calores
Non ſpirant, tenui formidant omnia pelle,
Quæ nuper creuit tenero ſub tegmine. piſces
Nequiquam audentes ſicca paſcuntur arena,
Sunt timidi, donec firmentur tegmina membris.
Ac veluti medicus languentem corpore curat,
Atq; vetat primis epulas guſtare diebus,
Attenuans calidas morboſo in corpore vires,
Paulatim præbens epulas, quæ languida membra
D *Inſtaurant, donec tanto ſint membra dolore*
Purgata, & vires reſtent in corpore firmæ.
Sic cruſtis nuper natis ſua membra Paguri
Curant, lethiſe rum cupientes pellere fatum.

Muſicæ adeo amantes ſunt Paguri, vt hac capiantur, vt modò diximus, Non modò in mari, ſed etiam in terram eiecti, vel captiui contra faceſcentes ſibi negotium pugnãt: quod quidem ipſum vſu percepit Gillius. Cùm enim Lazarus Bayfius, poſt præclarè obi tam antemeridiano tempore legationem, aliquoties ipſum ad litus Adriatici ſinus duceret, vt piſcium naturas explorarent, cum alia plæraq; periclitabantur: tum puerorum ludicram pugnam cum Paguris fortè in ſicco repentibus ſpectabant, pueros quidem in eorum forcipes feſtucam inſerere, hos verò magno robore animi hominum multitudinem qua circumcludebantur, præclarè contemnentes, pertinaciter, quicquid arripuiſſent, retinere. Neq; vel ſæpiſſimè victos tandiu obſiſtendi finem facere, quoad omnibus viribus

Muſicam amant.

Cum pueris pugnãt.

defecti, tanquam homines pugillatione & luctatione certantes, ſtrenuè decumbebant. E
[b] *In Theriaca.* Scribit [b] Nicander Paguros captos, & mari extractos à piſcatoribus, aliquando terræ foramina ſubire, ibiq; mortuos in Scorpios mutari.

PROVERBIA.

Sapientiæ ſymbolũ.

LAVDATVR prouerbio *Paguri ſapientia*, cuius etiam cauſſa putat Rondeletius è collo Epheſiæ Dianæ Pagurum olim ſuſpenſum fuiſſe, prudentiæ & conſilij ſymbolum: Paguro verò ſapientia tribuitur, quòd vere cùm cruſtam exuit, aculeis armiſq; omnibus ſpoliatum ſe ſentiens, lateat, & viribus ſuis diffidẽs, nullos aggrediatur, quoad teſtam nouam & duriuſculam recuperarit. Vtitur & ſumma prudentia, in excutienda grauiore teſta, vt dictum eſt. vnde Timocles aut Xenarchus apud Athenæũ. Εἶθ᾽ ἁλιεὺς ὢν ἄκρος, σοφίαν ἐν παγούροις μὲν θεοῖς ἐχθροῖσι, καὶ ἰχθυδίοις εὕρηκα παντοδαπὰς τέχνας: ideſt, Deinceps piſcator ſumus cùm ſim, ſapientiam in Paguris dijs inimicis & piſciculis F
inueni omnifarias artes.

[a] *Exer.245.*

EPITHETA.

EADEM ferè Paguris conuenient, quæ Cancris, & è contrà; impudẽtes vocat Oppianus ἀναιδέα φῦλα παγούρων, item ἀμφιβίους quòd in terra & aquis degere poſſint. Ὀπισθοβάμων Pagurus legitur apud Varrinum: tanquam non ſit epiteton, ſed antonomaſia: addit & alia epitheta ex innominato authore, periphraſin vt videtur ſiue Paguri, ſiue alterius Caucri: ὀπισθοβάμονα, τρίχηλον (ni potiùs legendum ſit δίχηλος, non.n.tres chelas, ſed duas tantũ habet, aut fortè ἀτράχηλος) ὀκτάπουν, νηκτὰν, niſi potiùs ſcribendum ſit νήκταν, paroxytonῶς, quo natatorem ſignificat. Sed video hæc ex epigramate [a] Statillij Flacci tranſcripta, quod adſcribere non piget.

[a] *Antholog. lib. 6. tit. 3.*

Ῥαιβοσκελῆ, δίχηλον, ἀμμοδυόταν G
Ὀπισθοβάμον, ἀτράχηλον, ὀκτάπουν
Νηκτάν τ᾽ ἐρυμνόνωτον, ὀστρακόχροα
Τῷ Πανὶ τὸν πάγουρον ὁρμιηβόλος
Ἀγρᾶς ἀπαρχὰν ἀντίθησι Κώπασος, ideſt
Obliquum pedes, binas chelas habentem, in arena latitantem
Retrogradum, collo priuum, octipedem,
Natatorem, duro cortice munitum, teſtaceum colore,
Pani Pagurum piſcator
Capturæ primitias libauit Copaſus.

Scorpij quidam apud Nicandrum ſimiles ſunt ῥαιβοῖσι παγούροις, ideſt vt exponit Scholiaſtes, σκαμβοῖς, tortuoſis, & obliquè incedentibus. Ab eodem πετραῖοι, hoc eſt ſaxatiles cognominantur; & ὀκριόωντες, hoc eſt aſperi.

VSVS IN CIBIS. H

CVM coquuntur, parum ruſeſcunt & parum nigreſcunt. Inter lautiſſimos recepti ſunt cibos, ſed eorum carnes digeſtionis durioris à Galeno in libris de alimentorum virtutibus traduntur. Pſellus etiam Paguros & Cancros non facilè coqui author eſt: & ius eorum vẽtrem mollire Kiranides. Paguri, inquit Simeon Sethi, ſeu Cancri ſalſum quendam ſuccum habẽt, minus tamen quàm cætera malacoderma: Ventrem verò ſiſtunt, cùm aquæ incocti ſucum ſalſum demiſerint. Coquuntur eo quo Maiæ modo, aliquando

Vt coquantur.

etiam ſub teſtu, hac ratione: Eximunt omnia interiora & carnem, implent carne aliorum trium aut quatuor Pagurorum, addunt piper, Caſſiam, ſaccharum, paſſulas, olera contuſa, itẽ ſi volueris, vitellos oui & caſeũ tenuiter tritũ, dein ſub teſtu coquũtur in butyro, ſupra teſtũ plus ignis quã infrà ponatur, infertur ſucco aurantiorũ malorũ & pipere aſperſis.

A

DE CANCRO EQVITE. Cap. XX.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

FORMICAE quædam, quas pennatas vocat Plinius, à velocitate, vt & Cancri quos Græcè ἱππεῖς appellant, equites vocabantur. Genus eſt quoddam inquit [a] Philoſophus, Cancrorum in litoribus Phęniciæ tãtæ velocitatis, vt vix quiſquã conſequi poſſit, vnde ἱππεῖς ideſt Equites appellarunt. Et [b] Plinius in Phœnice Hippœ vocantur (potiùs legendum Hippeis, vt apud Ariſtotelem, ex quo tranſcripſit) tantæ velocitatis, B vt conſequi non ſit. Δρόμων Dromo eſt paruus Cancer Heſychio & Varino. Bellonius Cancros Curſores, quos Aelianus δρομίας, vocat, eoſdem cum Equitibus facit. Et in obſeruationibus ſuis ſcribit, hos Cancros ab Ariſtotele Curſores vocari, falliq; illos qui Dromones appellent, cùm ij cetaceorum generis piſces ſint, Atqui Ariſtoteles Equites tantùm Cancros, non Curſores memorat. Et Dromon Græce idem eſt quod Latinè Curſor, neq; etiã quidquam prohibet idem Dromonis nomen tum cetacei generis piſcibus, tum Cancris Curſoribus attribui. Germanicè Zoographus putat poſſe appellari ein Reuter Oder Reuterkrab. Ferrarię ei aliquando eſt monſtratum Sceleton Cãcri Equitis, quem vir quidam doctus, qui ipſi oſtendebat, Caualliero & Caballiero (ideſt Equitem) nominabat, ſed corpore oblongo erat, nec ſine cauda, vnde certum mihi perſuadeo non fuiſſe hunc Cancrum Equitem noſtrum, de quo ſermo eſt, ſed Hippocampum marinum, cuius hiſtoriam nuperimè in eo quod de Inſectis inſcripſi, volumine, ſum proſecutus.

Formicę equites. — *[a] Hiſt.4.c.2* — *[b] Lib.6.c.3.* — *Dromo.* — *Bellonij lapſus.* — *Hippocampus marinus.*

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

C

GRANDE phalangium non excedunt, inquit Bellonius in Aquatilium libro, alibi tamen in Obſeruationibus ſuis Cancros Curſores multo maiores eſſe parua Caſtanea ſcribit. Eodem teſte Corpus habent coloris ſubalbidi, punctis ſubrubris conſperſum, & vt Pagurus tornatum: crura autem vt Maia. Soli obiecti toti pellucidi ſunt, præterquam in ea corporis parte quæ interanea cõtinet. Oculos grano phaſeoli non habent maiores, quibus acutiſſimè cernit. Oblongi quidem ſunt, ac vitri modo pellucidi, per mediũ fului. Tibiæ ſunt illis leuibus villis obſeſſæ, vtrinq; quinæ: quarũ duæ anteriores brachia ſunt forcipata, quibus cuncta (Cãcri modo) cõplectuntur: reliquæ graciles, vnguibus rectis & oblongis vallatæ. Gillius à piſcatoribus Maſſilienſibus accepit perraro ibi piſcari ſolere Cancrorũ genus, quorum corpus longè quidẽ maius ſit quàm Maiarum, ſed multò tamen pedes habeat longiores. cæterùm Heracleotici nẽ an Equites eſſent, diiudicare non potuit, cùm ſolùm rudem quandam auditionem acceperit. Dromonum fortè generis, inquit Zoographus, erit Cancer latipes à Rondeletio ſic deſcriptus Cancer eſt paruus nucis iuglandis magnitudine, aliquando paulò maiore: chelas habet denticulatas & articulatas, pedes vtrinque quatuor. Poſtremus & minimus à quo latipedem hunc cancrum nuncupauimus, præter aliorum Cancrorum naturam in latitudinem deſinit oſſeam,

Magnitudo. — *Color.* — *Cauda.* — *Brachiæ.* — *Oculi.* — *Pedes.* — *Cãcri latipedis deſcriptio.*

Cancer latipes Rondeletij.

D

Cornua. Oua.

ſex articulationibus conſtat. E fronte extant cornicula quatuor. Teſta eſt læui, parte ſuperiore albeſcente, anteriore quodammodo nigricante. Oua habet pallida. Cum maris purgamentis in litus eijcitur, & cum piſcibus alijs ſagena capitur, neglectuſq; in litore relinquitur, vnde magna celeritate regreditur in mare beneficio latitudinis poſtremorum pedum. De huiuſmodi Cancris putat locutum [a] Ariſtotelem his verbis: Οἱ δὲ μικροὶ καρκίνοι οἱ ἁλίσκονται ἐν τοῖς μικροῖς ἰχθυδίοις, ἔχουσι τοὺς τελευταίους πλατεῖς πόδας, ἵνα πρὸς τὸ νεῖν αὐτοῖς χρήσιμοι ὦσι, ὥσπερ πτερύγια ἢ πλάτας ἔχοντες τοὺς πόδας: quæ ſic Gaza tranſtulit: „Cancelli autem qui perquam exigui in piſciculis reperiuntur, pedes nouiſſimos latiuſculos habent, vt ad nandũ vtiles ſint, quaſi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur. Rondeletius ſic rectiùs vertendum cenſet, „Parui Cancri, qui capiuntur inter paruos piſciculos, poſtremos pedes habent latos, vt ad natandum ſint vtiles, vt pinnarum, vel palmularum vice ſint illi pedes. Paruus igitur Cancer latitudine quidem ſua in aqua fluitat: ſed vt celeriùs impellatur, natura pedes poſtremos latos fecit, vt ijs vtatur perindè ac rana poſterioribus ſuis pedibus, & anates, cæteræq; aues aquis gaudentes ſuis pedibus latis: item vt fiber ſuis, cuius priores pedes diuiſi ſunt ad cibum capeſcendum ad caueam effodiendam, poſteriores cute coniuncti ad corpus in aqua impellendum. De ſimili ferè hæc ſcribit Bellonius: Paruum Carcinum ſeu Cancellum Græci μικρὸν καρκίνον vocarunt, Romæ Grancettum. Nam admodum exiguus inter piſciculos reperitur. Pedes extimos latiuſculos habet, quibus ad natandum, ſeu pinnulis aut remis vtitur. Maſſilienſes Grittam genuina voce vocant. Veneti ac Ferrarienſes Mazinetam. Differt à Cancro marino nouiſſimis tantùm pedibus, quos habet latos, in quibus vngues anterioribus ſimiles eſſe conſtat. Piſciculos alios Carcinis aliquo pacto ſimiles, vt idem tradit, Romani ruſtici frequenter cum Tellinis & Conchulis (quas Gongilas vocant) diuendunt: qui tamen Carcinis multò maiores (minores fortè) ſunt, ſupini albicant, proni ſubcinericei ſunt, punctiſq; frequentibus ac candidis in tergore variantur, ophitæ modo. Nouiſſimos pedes in extremo latos habet, Cancellorum modo, quorum magnitudo pollice operiri poteſt; tamen viuaces admodum ſunt. Genus iſtud nunquam grandeſcit. Quinos habet pedes, craſſiores, forcipatos, crenatos ac robuſtiſſimos, in quibus bina numerantur crura. Singulares digiti quaternis conſtant articulationibus, niſi quis omnes complectatur: tunc enim ſex comperiet. Caudæ id quoq; rudimenti in eis eſt, quod omni Cancrario generi, eodem modo ſubtus reflectitur. Hæc Bellonius.

[a] Lbi. 4. de par. cap. 8.

Gazę verſio correcta.

Fibri pedes quales.

Gritta.

NATVRA, MORES.

Amphibij ſunt.

Cur in terram egredi antur.

AMPHIBIOS eſſe conſtat Cancros Equites: quibus hoc natura præter ſui generis alios ſingulari quodam munere tribuit, vt in maximis æſtatis ardoribus meridiano tempore agminatim è mari egrediantur, diemque ſub ſole tranſigant, aut ad refrigerium, aut potiùs ne à piſcibus, qui interdiu diſcurrunt, edantur, quos Bellonius Memphi Hieroſolymas proficiſcens, fines Aegypti prætergreſſus, ex Meridiano litore ſub veſperam mare repetere, atq; inde circa meridiem inſequentis diei gregatim exilire obſeruauit. Tanta autem velocitate ferebantur, vt ne vnum quidem curſu vnquam conſequi potuerit, ſed hoc etiam illi magis admirandum eſt viſum, lacertam ex ambroſia (ſub qua deliteſcebat) exilientẽ Cancrum Equitẽ, quem venaretur curſus velocitate (illo conſpiciente) nuſquam aſſecutã eſſe: adeo volare potiùs quã currere videbatur Eques. [a] Aelianus Curſores (δρομίας) qui ſic dicuntur, quòd longe lateq; vagentur, plerunq; vbi nati ſunt circũ litora errare, modoq; longius proficiſci, non aliter quàm peregrinationis ſtudioſi homines, cauſamq; eius erroris ſtatuit cupiditatem, in loca ſaxoſa, vel cænoſa ſæpe perueniẽdi, dum amplius aliquid perquirunt. Idcircò [b] Oppiani hunc verſum:

Ἐν κείνῃ γενεῇ καὶ καρκίνοι εἰσὶν ἀλῆται

In eodem genere Cancri ſunt Errones.

quem ſubdit poëta poſtquam dixiſſet Carabos, & Aſtacos degere in petris, ac ibidem ali; Bellonius de Cancris Equitibus interpretatur, quos eoſdem cum Aeliani Curſoribus facit. Cancri equites remigio cornuum (πτερυγίων pinnarum, Aelianus) adiuuant ſe natando. Dromonem Heſychij quidam in maris æſtuarijs capi ſcribunt, ſagittæque modo per aquę ſummum decurrere, indeq; nomen adeptum fuiſſe, fortè ijdem ſint cum ijs Cancris quos [c] Aelianus alicubi vocat πετηλίας à volãdo, ſed Gillius apud hunc legi vult πηλίας: corum

[a] lib. 7. de animal. 24.

[b] lib. 1. de piſ.

[c] li. 7. de animal. c. 30.

A eorum mores ac naturam ſagacem & prudentem ex eo adſcribere huic loco conuenire
" puto: Cancrorum, inquit, genus lutarium, colore alijs albius ſpectatur hi in luto naſcuntur: cùm inceſſit eis timor, humo ſe excitant ad volatum, et perparuis alis ſubleuantur, qui
" bus quidem gradientes vti minimè neceſſe habent. Cùm autem iniectus eis eſt metus,
" non nihil in his ſubſidij, non tamen admodum firmi habent, enimuerò compræhendun-
" tur, quòd ſurſum ſubleuare non queant.

EPITHETA.

CANCRORVM epitheton ποδάνεμοι ex Cratete Comico refert Atheneus: Latinè aëripedem dixeris, vel poëtica contractione ęripedem, à volucri pedum velocitate. Equitibus autem vtpote velociſſimis Cancrorum, præcæteris conueniet. Nam Cancri proximè commemorati pinnis volare dicuntur, nõ pedibus, niſi dicamus per antiphraſin ita vocari Cancros, quorum motus, vt diximus, admodum tardus eſt.

B

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

NON ob corporis exiguitatem Cancri hi Equites eſui non ſunt, ſed quia parum obtinent alimenti, vt voluit Philoſophus, dum inquit. Iis nil ferè intus propter inopiam pabuli. Latipes à Rondeletio nominatus in menſis etiam negligitur, & vilis admodum æſtimatur, ſed parui illi Cancri, quos Romani piſcatores cum Tellenis & Conchis vendunt, à nautis alibi crudi comeduntur cum pane: Romæ coquuntur: quamuis gratiores ſint crudi, niſi copia aluum plus æquo cieret. Πετηλίας, ſiue vt Gillius legit, πηλίας quidam comedunt, teſte [a] Aeliano, & ex coxarum vertebris laborantibus remedio eſſe ferunt.

[a] lib. 7. capi 30. de animal.

C DE CANCRO FLAVO VNDVLATO. RONDELETII. Cap. XXI.

Cancer flauus vndulatus Rondeletij.

D

CAN-

Nominis ratio. — Vt capiatur. — Pedes.

CANCER, quem hîc exhibuimus, inter anonymos & ignobiles magnus eſt, Cancris ſtagni vel fluuiatilibus æqualis. Flauum à colore nominauimus, vndulatum à lineis, quæ in prona parte ſunt ſinuoſæ vndarum modo non aliter quàm cameloto vulgò nuncupato. Capitur circa Antipolim & Lerinum inſulam, nec vſpiam ſimiles vidi: caudam extentam depinximus ex tabellis aliquot contextam. Pedes quaternos habet, longos & hirſutos, chelas duas, magnas, etiam hirtas, cornua duo, ſatis longa, in fronte aculeos ſiue appendices duas, in lateribus alias, aculeos. E

DE CANCRO VARIO, SIVE MARMORATO, IDEM. Cap. XXII.

Nominis ratio. — Color. — Locus.

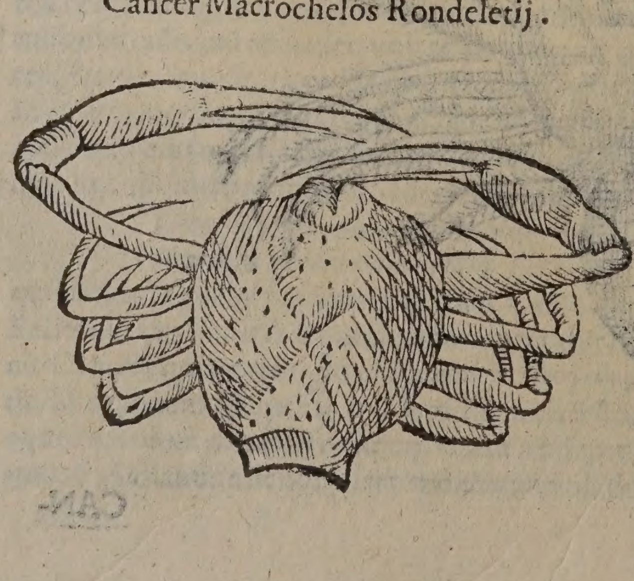
IN ſaxis Agathenſis litoris degit hic Cancer, qui ideò à nobis varius, ſiue Marmoratus dicitur, quòd teſta eſt læui ac perpolita coloribus varijs conſperſa: marmor varium ſiue Iaſpidem pulchre referente, ſiue ſplendorem teſtæ, ſiue læuitatem, ſiue colorum varietatem ſpectes: cernuntur enim in ea maculę virides, cæruleæ, albæ, nigræ, cinereæ, quæ mortuo Cancro maiore ex parte euaneſcunt. Si mortuus in ſole exſiccetur, totus fit flauus. Brachijs nonnihil ab alijs differt: forfices enim breuiores habet, & craſſiores, tubercula veluti gemmæ in eis eminent, vt in Aſtaco. Cornicula duo è fronte extant, oculi ſatis à ſe diſtant, poſt oculos hinc & inde ſerrata eſt teſta. In ſaxorum cauernulis degunt, & ſi quem conſpexerint, intrò ſubeunt, itaq; pedibus hærent, vt vix auelli poſſint. Metu vacui ſuper ſaxa in ſole apricantur. Cruſta ſunt cæteris duriore. Id Cancri genus in Agathenſis ſcopulis tantùm vidi. F G

Cancer varius ſiue marmoreus Rondeletij.

DE CANCRIS CHELARVM LONGITVDINE DIFFERENTIB. Cap. XXIII.

Cancer Macrochelos Rondeletij.

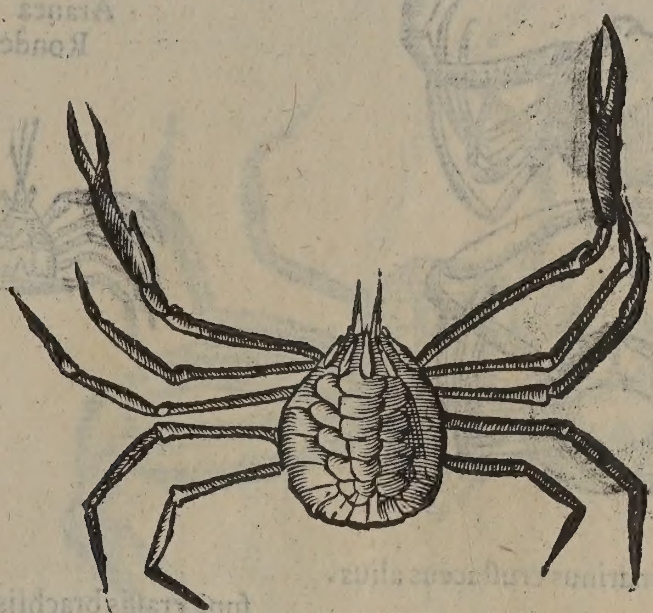

DIFFERVNT & chelarum longitudine quidam Cancri, quorum idcirco alij μακρόχηλοι, ideſt lõgis chelis, alij βραχύχηλοι, hoc eſt breuibus chelis nuncupati ſunt. Macrochelorum duas noui ſpecies, ſunt enim alij tenuibus chelis, alij craſſis. Leptochelon depictum hunc oſtendit Zoographus à Iohanne Kentmanno ad ſe miſſum, ſed ſine vlla deſcriptione. Nos tria alia huiuſmodi genera delineata damus à prædicto diuerſa, atq; omnia rotundiori corpore, H

A pore, & pedibus tenuibus, vnde Araneas marinas nuncupauimus, ſeu Phalangia marina à ſimilitudine terreſtrium. Primo igitur loco depictus pronè & ſupinè fuſco eſt, & cine- Araneę marinæ

Aranei marini, ſpecies, pronè, & ſupinè.

B

C

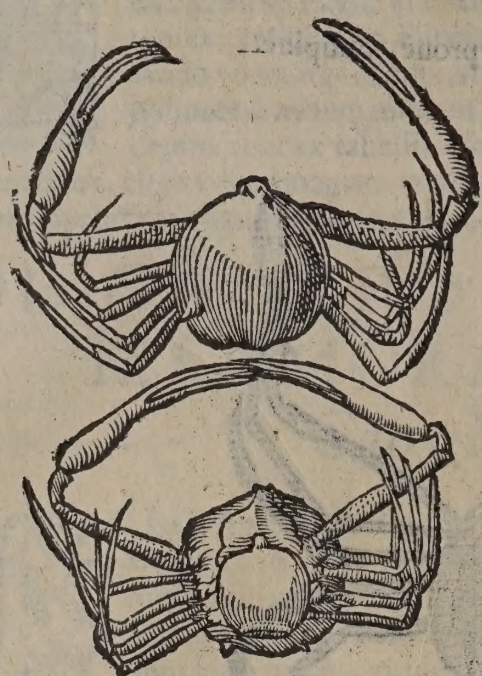

D reo colore, parte priore acutus quà caput eſt, oculis parum à ſe inuicem diſtantibus, cornibuſque duobus acutis, quibus differt ab eo, qui ſecundo ponitur loco: is enim corpore rotundiori eſt, & hoc rotundior tertius coloreo cinere & fuſco, pedibus, & chelis craſſioribus à Io. Franciſco Cæſenato dono mihi miſſus. Differt ab his Aranea marina, cuius meminit Ariſt. in Cancelli deſcriptione his verbis. τὴν δὲ μορφὴν ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν ὅμοιόν ἐςι ταῖς ἀράχναις πλὴν τοῦ κάτω τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρακος μεῖζον ἔχει ἐκεῖνα. forma vt breuiter dicam, ſimilis Araneis eſt, niſi quòd partem capiti & pectori ſubiectam araneo maiorem hab. at. quæ Araneæ noſtræ optimè quadrant, inquit Rondeletius: parte enim priore Cancellis ſimilis eſt, capite magis exerto quàm reliqui Cancri, in acutum deſinente: oculis prominentibus, inter quos conicula duo protendunt. Brachia forcipata habet longiſſima, pedes octo longiſſimos pro corporis exigua magnitudine, à quibus araneæ nomen datum putat. Corpore eſt tenui pellucido & ob paruitatem reijcitur. Quos ſubinde à proximis duabus tabulis pronè, & ſupinè monſtramus, Macrocheli ſunt

Brachia.

Nominis ratio.

Araneus cruſtaceus parte ſupina, & prona. E

Aranea marina Rondeletij.

F

Araneus marinus cruſtaceus alius.

ſunt craſſis brachijs, hirſutis, aſperis, vt aculeata videantur, ſupina vndiq; parte. Prior ea eſt magnitudine, qua depingitur: prona parte albus eſt corpore & pedibus, cheli s verò aliquãto cœruleis; ſupinà verò ruber. Alter ſuperiori minor colore nigricãte, prçſertim pedibus, qui etiam proportione G corporis breuiores quàm in priori apparent. Brachychelorum tres depinximus ſpecies, omnes parte poſteriore latiores: duas, quarum pedes chelis proximi craſſiores exiſtunt. Prior eſt Rondeletij, frequens in Lerino inſula, nec ferè vſquam alibi ex rubro nigricans, Chelis valde breuibus ac tenũibus. His pçdes duo proximi longiſſimi pro corporis ratione, craſſi, acutiſſimi, vt videatur natura voluiſſe, quod chelis detraxerat, pedum horum longitudine penſare: Iidem lanugine quadam obducti ſunt. Terni qui ſequuntur etiam longi ſunt, ſed tenues & læues, ſupina pars aculeos habet. Ab hoc corporis figura noſter diſcrepat Cancer qui ſequitur, præterquam quod etiam ſit grandior. Corpus enim lagenam craſſo ventre refert, ſi demas caudam. Caput valde eſt acutúm. cui inſunt duo oculi prominentes ab vtroq; latere, & cornua paruo diſtantia interſtitio. pedes priores duo non tam longi proportione corporis quàm in prædicto, nec vndiq; ita craſſi, ſed tantùm primo internodio, quia natura chelas maiores & craſſiores huic dederat, cæteri pedes longi ſunt & tenues, corpus ſupina parte aculeis horret, coloreq; cæruleo eſt, pronè albicat. priora pedum craſſorum & chelarum iuternodia, cœruleo ſunt colore, cui non nihil viridis admiſcetur non ſine maculis, ſeu punctulis exiguis. forcipes chelarum rubent. Vltimus dimidio minor eſt quàm depingitur, vix enim Araneam grandiorem magnitudine excedit, chelis craſſis & longioribus quàm in prædicto pro portione corporis, reliquis pedibus tenuibus longiſſimis, quales ſunt Araneæ ſapientis dictæ. Ore admodum acuto, & oculis à latere vtrinq; prominentibus. Corpus vndiq; aſperum, præſertim chelæ, & parte prona non ſine tuberculis.

Capnt.

H

Can-

A

Cancer macrochelos albicans, pronè, & ſupinè.

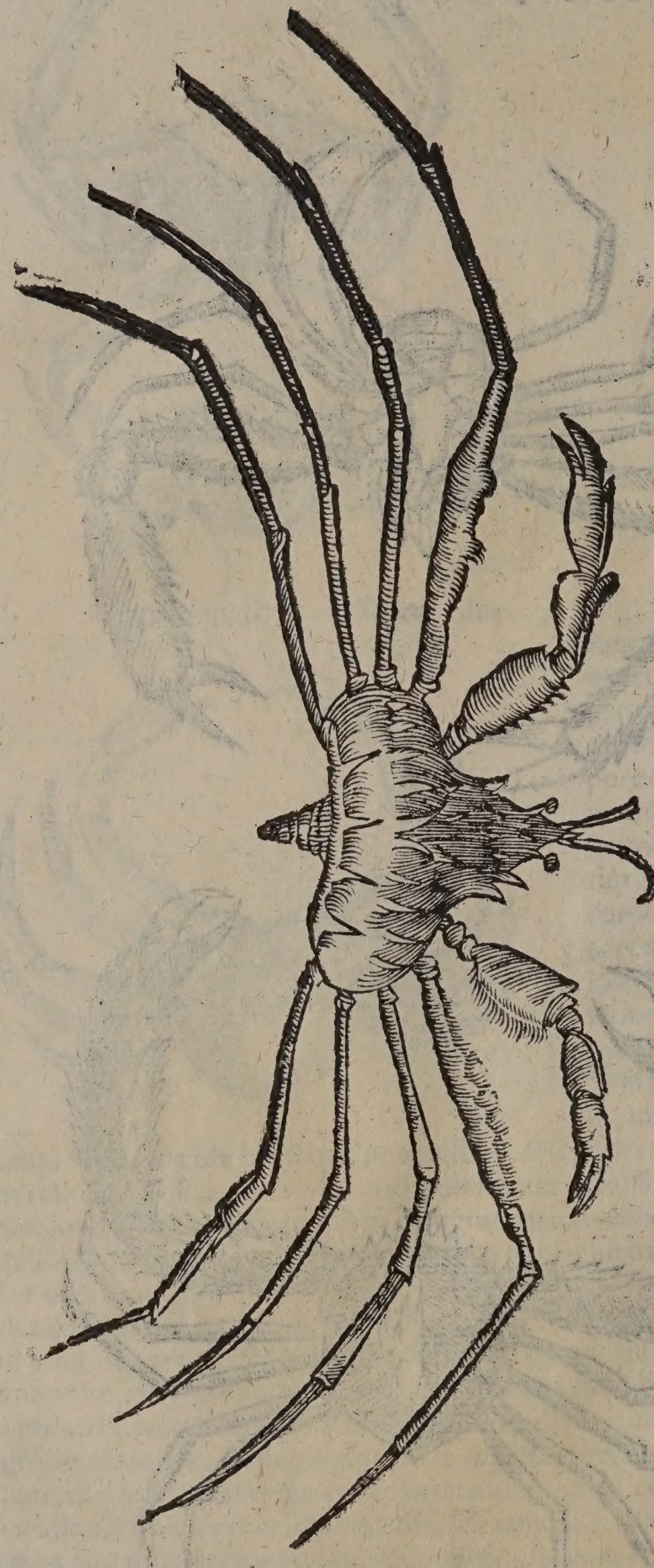
B

C

D

Cancro brachichelo congener.

A

Cancer macrochelos alius pronè.

Cancer macrochelos idem ſupinè.

B

Cancer brachyochelos Rondeletij.

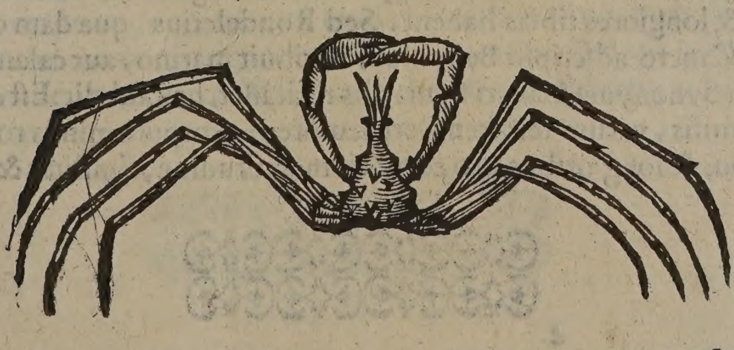
C

Cancri minutioris & brachycheli ſpeties.

D

E

DE CANCRO CORDIS FIGVRA, RONDELETIVS. Cap. XXIII.

CANCER hic corporis trunco cordis figuram omnino, refert. Cornua duo habet è fronte prominētia, brachia duo breui forfice, quaternos pedes. Pelagius eſt, & paruus, vix vnquã inter litorales inuentus, ſed panagro ex alto mari cum pelagicis piſcibus in litus pertrahitur, neque admodum frequenter, quia ob exiguitatem facile è retium maculis elabitur. In maiorum Aſellarum ventriculis eiuſmodi Cancros ſępe inuenimus. F

DE CANCRO FLVVIATILI. Cap. XXIV.

SYNONYMA.

DE Cancris ſalſarum aquarum, ſuperioribus capitibus dictum eſt, nunc de ijs, qui in aquis dulcibus naſcuntur, agamus. Cancrum fluuiatilem & fluuialem Latini, quem Græci καρκῖνον ποτάμιον vocant: Simeon Sethus, & Galenus in Eupori ſticis, Pagurum fluuiatilem. Itali Granchio & Granzo communi nomine cum marino. Sarthan, vel Sarathan nheri, Arabicè ab Auicenna; ab Elluchaſem Vrbien. Germanicè dici poteſt ein Krab. ein Seuſſuuaſſerxrab. ad, differentiam Cancri marini, quem Angli, & Belgæ ſimpliciter vocant Crabbe. G

DESCRIPTIO

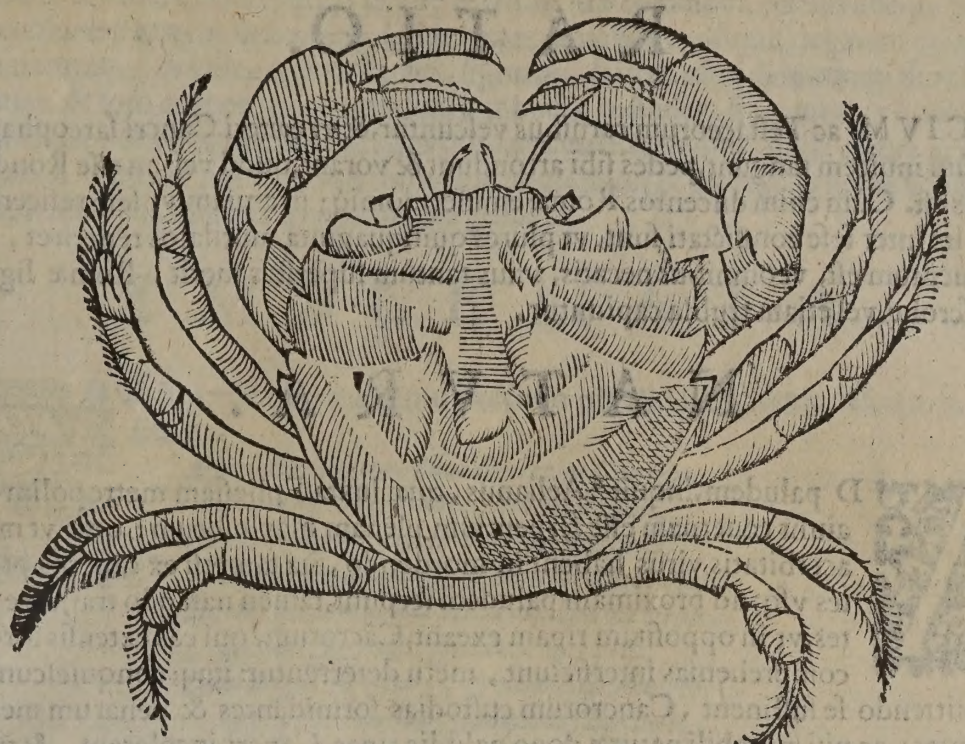
A marino quid differat. *[a] Excr. 245.*

ADEO inter ſe ſimiles ſunt Cancri marini & fluuiatiles, vt vix à peritiſſimo piſcatore, cùm inuicem miſcentur, diſcerni poſſint, multiq; ſtatuant locis tantùm differre. [a] Cæſar Scaliger rotundiorē eſſe fluuiatilē credidit. Vterq; , inquit Bellonius, craſſitudinem oui gallinacei rarò excedit: Fluuiatiles duriore teſta, rotundioreque, & craſſiore conteguntur, viuioreſq; ac delicatiores ſunt quàm marini. Præterea tibijs aſperioribus, & brachijs fortioribus ac rugoſioribus præditi ſunt: Vtriq; forcipes ſunt multùm crenati: ſed marino frons non vſquequaq; rotundatur. Marinus præterea liuidum loti corticis colorem refert, fluuiatilis ex ruffo nigricat. Marino vngues extremam tibiarum articulationem faciunt. Fluuiatiles multas crenas in gyrum circa vngues habent. Proinde etiam marini leues ſunt, & longiores tibias habent. Sed Rondeletius, quædam quæ de corporis figura fluuiatili Cancro adſcripſit Bellonius, attribuit marino, aut calami aut memoriæ lapſu. Cùm enim Synonyma Cancri fluuiatilis recitaſſet, hæc ſubdit: Eſt corporis quidem ſpecie marinis ſimilis, verùm teſta tenuiore leuioreq; , corpore minus rotundo brachijs primis craſsioribus & longioribus, pro corporis magnitudine, ſimiliter & pedes habet. H

CAN-

A

Cancer fluuiatilis Matthioli.

B

LOCVS.

C IN Gallia vt aiunt nulli conſpiciuntur, nec in Germania, & quo magis ad ſeptentrionem vergas, vnde Aſtacos fluuiatiles pro Cancris vſurpant. Mihi tamen in frigidis locis degere, ideo perſuadeo, quòd Caſtorẽ ſe Cancris explere tradat Dioſcorides, quod ſanè animal & fluuiatile & terreſtre eſt, nec non frigidorum tantummodo locorum incola. Reperiuntur frequenter in Græcia, Creta, Sicilia, & Etruria, alijſq; Italiæ partibus, nec non & Nilo, vt ex plurium recentiorum & veterum teſtimonijs comprobabo. Cancros fluuiatiles, inquit Bellonius, in Creta plurimos vidimus, circa Colocaſias & in Atho Macedoniæ monte: atq; adeo in Cilitiæ riuulis, qui non longè ab Iſſo defluunt: & [a] alibi ſub noctis crepuſculum ad quendam riuum (montis Atho) peruenimus Cancris noſtris Gammaris diſſimilibus adeo abundantem, vt mille temporis momento capi potuiſſent: & paulò pòſt: Cùm autem eos Cancros à noſtris Cammaris diuerſos eſſe obſeruaremus, eos è mari perreptaſſe arbitrabamur: at obuertentes nos & regionem ad mare deſcendentem contemplantes, locum adeo ſublimen & aditu difficilem animaduertimus: vt nullo modo perreptare eò potuiſſe iudicaremus: deinde cùm exactiùs illos obſeruaſſemus, inter eos & marinos magnam diſſimilitudinem deprehendimus, & iſtic expreſsè annotauimus Cancros eſſe fluuiatiles à Cammaris diuerſos. Habitant etiam in Nilo, vt his verbis teſtatur [b] Aelianus: Cùm autem Nilus in agros redundat, tùm quidem circiter triginta ante diebus longiùs ab eo in loca eminentiora Aſpides vnà cum fœtibus demigrant: quod munus à natura acceperunt tanti vt fluminis, tamq; operoſi quotannis acceſſum ac receſſum non modò non ignorent, ſed ab eis etiam damno cauere ſciant. Hoc idẽ facere norunt Teſtudines, Cancri & Crocodili: Hactenus Aelianus. Latent præſertim, in luto riuulorum.

D

[a] Obſer. 1. c. 46.

[b] De anim. 5. cap. 52.

E

VICTVS. CAPIENDI RATIO.

PISCIVM ac Teſtaceorum carnibus veſcuntur,& vt cæteri Cancri ſarcophagi ſunt. Cùm inuicem tangunt,pedes ſibi arrondunt & vorant,quod verum eſſe Rondeletius expertus eſt. Cùm enim ducentos Romæ emiſſet,domiq; in aquam vt ſeſe reficerent cõieciſſet, ita inter ſeſe conflictati ſunt, vt plures quinquaginta mutilatos reperiret, eo tandem deuentum eſt, vt omnibus necatis, vnus tantùm ſuperſtes fuerit. Romæ ligonibus effoſſa ſcrobe, vel etiam trubla capiuntur.

NATVRA.

F

[a] li. 16. c. 38. de animal.

AD paludem, inquit[a] Aelianus, quæ iuxta Epheſiam metropolim exiſtit aiunt cauernam eſſe ſerpentium plenam maximorum: quæ vt magnum acerbitatis virus habent in mordendo, ita tametſi ex cauerna prodeuntes vſq; ad proximam paludem ſerpunt,tamen natando traijcere conantes,vt in oppoſitam ripam exeant,Cãcrorum, qui eas extenſis forcipibus comprehenſas interficiunt, metu deterrentur: itaq; conquieſcunt atque à tranſmittendo ſe ſuſtinent, Cancrorum cuſtodias formidantes & penarum metum ex horeſcentes: ac niſi mirabili naturæ dono paludis ripas Cancri incolerent, & tuta illic omnia præſtarent, dudum peſtiferis ſerpentium morſibus incolæ perijſſent. Hæc Aelianus,quæ hoc loco mihi recitanda videbantur, quia hi Cancri in paludibus aquarum dulcium degunt.

MORALIA.

G

Paraſiti Cãcris correcti.

EXIGIT à nobis Cancer ambiguum quidem informeq; animal, & cui conſueuerint capto pueri libenter illudere: ſed humano generi non penitus inutile, pro ope quam contra venenata homini liberaliter affert: multorum contra ſe maledicta & contumelias deleri: quibus iniuſtè damnari & immeritò explodi à pictoribus & poëtis ſe ſentit,qui non habentes quam paraſitis & adulatoribus aptiorem & concinniorem in natura imaginem redderent, fluuiatilibus Cancris eos comparauerunt: fœliciter ideo comparatione illa vti ſibi perſuadentes, & ab alijs crediti, quid tota eius animalis figura & ſpecies huic hominum generi eorumq; ſtudijs ad vnguem congruere videretur: reſponderetq; glomer & globus ille corporis: nec niſi venter tota in eo moles gulæ cœnarumq; ſtudio & petitis vndiq; à paraſitis multa ſcurrilitate lautioribus epulis. Numeroſa autem illarum pro pedibus ſeries celeritati totaq; vrbe vagis eorum diſcurſibus, quibus ad hilariorem ſicubi ea illuxiſſe videatur, fortunam, quotidie properant. Denticulati itidem forfices, quibus in aſcenſu & periculo vtitur & hæret id animal morſibus, maledictis, clandeſtiniſq; ſuſurris & delationibus,quibus apud principes alios exagitantes,pro re ſa- H luteq; eius curam laboremque ſuum probare & gratiam inire nituntur. Poſtremoq; in ſummo dorſo, veluti in altiſſima ſpecula poſiti, exerti nunquam ſomno conniuentes, & ad omnia vigiles oculi, ingenio ſagaciq; cõiecturæ,qua conſilia,vota,amores,iras,odiaq; eorum quibus blandiuntur, intellexiſſe volunt: vt inguinum modo corruptis, & in pus iam tumentibus affectibus illis adſint. Quàm iniuſtè autem imprudenterq; & contumelioſè id egerint, naturam intelligentibus cognouiſſe facile eſt: quæ ambiguo & in humido ſiccoq; elemento pariter agenti animali,ventris inanem plærumq; globum illum ideò dediti vt quemadmodum ſolent pueri alligato ex humeris ſubere, rotundiore & ampliore cucurbita, ſecuram in piſcinis primam auſpicati natationem: ſic poſſet & Cancer glomeris illius ope in ſumma aqua ſine periculo fluitare. Multas verò illas & longiores chelas,vt per terram ingredienti aliorũ animalium modo in maiore profluentis aquæ vrgente impetu, qualis per autumnum & ver largior & inexpectata ſæpe deſcendit,appræhẽſis ſtirpibus

A ſtirpibus ſupra aquam, vſque dum ea defluat, incolumis penderet. Mobiles poſtremò in omnes partes & in excelſo conſtitutos oculos, nec minus à tergo quàm à fronte omnia videntes, vt infirmum tardumq; animal, occurſantes vndiq; noxas ex longinquo præcognoſcere, & cauere: offerentiaq; ſe vitę & ſalutis ſuæ commoda certiùs aſſequi valeret. Quam oculorum ſortem in homine deſiderantes antiquiores aliqui, negatam nobis tam felicem naturam, & videndi poteſtatem, figmentis ſaltem oſtendere conati ſunt, bicipitem Ianum, & toto corpore oculatum Inachiæ bouis cuſtodem fingentes, vt quales à natura factos eſſe nos oporteret, imaginibus illis ſaltē intelligeremus: nulla earum neceſſitate, ſi quæ in Cancro ſunt, ſagacis naturæ, non adulationis & paraſiticæ notas diligentiùs contemplemur: Hæc omnia Marcellus Virgilius.

EMBLEMATA.

B EX ſuperiori itaque ſenſu tractum eſt illud emblema Alciati in Paraſitos:

Quos tibi donamus fluuiales accipe Cancros.
Munera conueniunt moribus iſta tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adeſt.
Sic tibi propenſus ſtat pingui abdomine venter,
Perniceſq; pedes, ſpiculaq; apta pedi,
Cùm vagus in triuÿs, & menſæ ſedibus erras,
Inq; alios mordax, ſcommata ſalſa iacis.

VSVS IN CIBO.

C ROMAE in foro piſcario, cùm carni interdicitur, filo appenſi ac traiecti, ne forcipibus alter alterius brachia, aut chelas lædat, proſtant. Edules autem ſunt omni quidem tempore, ſed æſtate meliores, & poſteaquam durum corticem exuerint, tunc magnatum menſis apponi ſolent. A quibuſdam lacte ſuffocantur, quò dulciores & meliores fiant, cùm friguntur. Vt coquantur.
Crudi etiam edi in Græcia ſolent: Cùm tranſiremus, inquit Bellonius,
„ per montem Athon, inuenimus riuum quendam Cancris adeò abundantem, vt vel mil-
„ le ſtatim capi potuiſſent. Erant autem Aſtacis fluuiatilibus diſſimiles. eos ab itineris
„ duce perſuaſus, cùm crudos ederem: nihil vnquam ſuauius aut delicatius guſtaſſe mihi vi-
„ ſus ſum, ſiue illi verè eiuſmodi ſint, ſiue eſuries aut nouitas cibi in cauſa fuerint, hæc ille. Sa
„ tis nutriunt, & corpora humectant. Quare marinis efficaciùs feruidos, aduſtoſque humores pręfrigerare, ac diluere queunt. Vnde quidam ſic iudicarunt valetudine aliqua affectis ſalubriores eſſe fluuiatiles, maritimos verò ſanis magis cōuenire, propterea quòd ſalſedinis aliquid ipſis inſit, qua palato gratificantur & appetentiam excitant. Et Auicenna in febribus hecticis, cum aqua hordei valdè probat fluuiatiles, quòd nihil ſalſi habeant humidioreſq; ſint marinis. Idem alibi; Cancer fluuiatilis, inquit, difficilis concoctu, plurimum alit. Emendat ipſum decoctio, cùm mes (genus eſt quoddam leguminis, fabis,
D vel piſis natura cognatum) marinus quidem ſubtilior eſt. Qui leporem marinum hauſerunt, cùm piſces alios omnes auerſentur, ſolos fluuiatiles Cancros libenter edunt, Dioſcorides.

VSVS IN MEDICINA.

[a] lib. 2. c. 10.

Contra venena.

[b] lib. 32. c. 5.

CANCRI marini omnia poſſunt, quæ fluuiatiles teſte [a] Dioſcoride. At Plinius, cùm remedia quædam ex fluuiatilibus deſcripſiſſet: Minus, inquit, in omnibus his marini proſunt, vt Traſyllus author eſt. Coctos aut aſſatos comedi contra venena quælibet Aetius iubet. Cancrum fluuiatilem admiſcet Nicander antidoto aduerſus omnia mala remedia. Et [b] Plinius: Cancri, inquit, fluuiatiles triti potiq; ex aqua recentes, ſeu cinere aſſeruato, contra venena omnia proſunt, priuatim contra Scorpionum ictus cum lacte aſinino, vel ſi non ſit, caprino, vel quocunque. Addi & vinum oportet. Aetius ad omnium reptilium ictus, crudos contritos commendat, ſi lacte potentur. Et [c] Dioſcorides, ſi ita bibantur ex lacte aſinino auxiliari contra ſerpentiū phalangiorumq; morſus, & ſcorpionum ictus ſcribit. Nil etiam æquè aduerſari ſerpentibus quàm Cancros, ſueſq; percuſſas hoc pabulo ſibi mederi, cùm ſol ſit in Cancro, torqueri ſerpentes Thraſyllus author eſt apud Plinium. Necant Scorpiones triti, & cum ocymo admoti, ex Dioſcoride. Sed mirum quod dicunt Magi teſte † Plinio: Decem Cancris, cum Ocymi manipulo alligatis, omnes qui ibi ſunt Scorpiones ad eum locum coituros, & cum Ocymo ipſos cineremuè eorum percuſſis imponi. Modum quo vti debeant, ſcripſit [d] Bulchaſis. Ad viperæ morſum bibuntur è vino per ſe; vel cum ſtaphide agria, ſale & polio, vt teſtatur Aegineta, ſed Aetius dat cum lacte tritos, & plagæ etiam adhibet. Aliud eiuſdem remedium: Cancrorum fl. (viginti, Aegineta) carnes terito (cum farina triticea, Aegineta) & adiecta iride (Aegineta non habet iridē) & calaminthe, rurſus ſufficienter terito: idemq; rurſus modico adiecto ſale facito, & paſtillos informato, quibus in vmbra exſiccatis vtitor: in potu quidem ex aqua mulſa, aut vino: in cataplaſmate verò cum lacte diſſoluito. Hoc remedium Archigeni authori adſcribit. Succus expreſſus cum lacte (aliàs aqua aut lacte) aſſumpto apij ſemine, à phalangijs morſos confeſtim liberare proditur apud Dioſcoridem. Razes ſi bibantur cum lacte aſinæ contra morſum aranearum citrinarum peſſimarum (ideſt Phalangiorum) & Scorpionum auxiliari affirmat. [e] Auicenna verò emplaſtri modo impoſitos, aut in cibo ſumptos. Decocti & cum iure eſitati ijs proſunt, qui leporem marinum hauſerunt, teſte Dioſcoride, & Aetio, qui & rurſus ait: Crudi & è lacte triti dantur contra venenatos ictus, præcipuè Scorpionis; ſic & deſperatum è poto lepore marino confeſtim ſanabis. Notandum verò, eorum tantùm carnem teri cum lacte. Idcirco [f] Plinius atq; alij quos ſupra nominauimus, contra venenatorum omnium morſus celebrat, priuatim contra ſcytalem & angues: & contra leporem marinum, ac ranam rubetam. Mira etiam prædicatur hiſce Cancris ineſſe vis ad canis rabidi morſus. Dioſcorides cinerem, qui duo cochlearia expleat adiecto dimidio radicis gentianæ modo (σὺν γεντιανῆς ῥίζης κοχλιαρίῳ ἑνὶ, id eſt cum gentianæ radicis cocleario vno; ſic legitur in manuſcripto codice) magnopere huic malo prodeſſe ſcribit. aliqui thuris partē adijciunt vnam, gentianæ quinq;, Cancrorum decem: de eorundem cinere hæc Plinius: Seruatus prodeſt pauore potus periclitantibus ex canis rabioſi morſibus. Quidā adijciunt Gentianam & dant in vino. Nam ſi iam pauor occupauerit, paſtillos vino deuorandos ita præcipiunt. Auicenna quoq; cinerem eorum cum melle prodeſſe aduerſus canis rabidi morſus potum, ait: ſed fortè pro potum legendum eſt illitum. Hali cinerem aſperſum aceto laudat. Cæterùm Aeſchrion empiricus ille medicamentorū peritiſſimus ſenex conciuis & præceptor Galeni, viuos in patella æris rubri, tādiu vrebat, donec facile in lęuorem redigi poſſent, luna decima octaua, poſt canis ſideris exortum, cùm ſol leonem ingreſſus eſſet. Huius puluerem tenuiſſimum cochlearij vnus menſura ex aquæ cyatho propinabat, cùm recentior eſſet morſus, aut augebatur quantitas, ſi inueterauerat. Huic remedio tantam vim ineſſe ſcribit Galenus, vt dicat nullos perijſſe, quibus in tempore hoc datum eſſet. Plura de remedio contra canis rabidi morſus dicemus in volumine de quadrupedibus. vbi de cane agitur. Diacarcinion ex Iacobi Magni libello, furentibus, hydrophobis, lycanthropis vtilis antidotus recipit: Cineris Cancrorum fluuiatilium drachmas quinq;, gentianæ vnciam ſemis, roſmarini drachmam vnam, ſpodij duas, lapidis lazuli ſcrupulos duos. Tere, miſce, fiat puluis bibendus manè & ſerò. Aetius inter podagricas antidotos, hanc etiam quæ ex Cancris eſt, deſcribit: Ex Cancris, inquit, pharmacum etiam mollibus corporibus conducit: quod hoc modo componitur: Cancrorū magnorum viuorum vſtorum in ęreo

[c] lib. 2. c. 10.

† lib. 32. c. 5

Modus vtendi.

[d] Tract. 3.

Ad morsū aranearum citrinarū.

[e] lib. 2. tract. 2. cap. 150.

[f] lib. 1. c. 5.

Ad Canis rabidi morsus.

Cineris cācrorū uſus & uis.

E F G H

vaſe

A vaſe trientẽ, gentianæ incorruptæ quinquuncem, thuris integri & indiuidui albi vnciam
,, vnã: Datur inde cochleariũ vnum. Ad Cancrorũ verò exuſtionem ligna vitis exiguntur.
,, Et ſtatim deſcribam porro & aliud pharmacum, corporibus recrementis abundantibus &
,, mollibus conducens. Eſt autem id quod à rabido cane morſis datur cuiuis, cuius compo-
,, ſitionem in ſermone de canis rabidi morſu tradidimus. Adieci autem ego, inquit Phila-
,, grius, ad huius pharmaci apparatum etiam petroſelini drachmas octo, vt plurimùm verò
,, decem, quod vrinæ ciendæ vim acquirat, & multos ſanè arthriticos iuuit, præſertim qui-
,, bus tenerum & albũ corpus fuit, mediocris myſtri menſura ex eo data, aliquando ex aqua
,, ſola, aliquãdo ex aqua mulſa. Quin & melle deſpumato ſæpe ipſum excepi, quo validum
,, & citra tranſparitionem adſeruarem, deinde verò veluti prędictum eſt, bibẽdum exhibui;
Huc vſque Aetius. Cæterùm Pelops Galeni præceptor (quod non oſcitanter prętereun-
dum eſt) cauſſam tradens, cur Cancri fluuiatiles canis radibi morſibus auxilium adferant:
,, Non abs re, inquit, Cancer, cùm animal ſit aquaticum, prodeſt à cane rabido morſis, qui- Cur canis
,, bus videlicet metus eſt ne corripiantur affectu ſicciſſimo; nempe rabie; quamobrem ſanè rabidi mor
,, etiam aquam metuunt. Ac fluuiatiles, non marinos Cancros conuenire dictitabat, ſci- ſus curet.
B licet, quòd animalia marina ob admiſtionem ſalis natura ſicciſſimi haud æquè exactam
,, tuerentur eam, quæ eſt aduerſus rabiem, contrarietatem. At cùm quidam ſubieciſſet, cur
,, non omnia, quę in potabili aqua degunt animalia, perinde vt Cancri iuuare aſſolent? quia,
,, inquit, ſimilem Cancris præparationem non admittunt. Nam horum vſtorum cinerem
,, exſiccatorius cum ſit, canum mordentium venenum abſumere, ſimulq; digerere profeſſus
,, eſt. Hæc igitur Polops dicebat ambitione magna iactans, omnium ſe taliũ nouiſſe cauſſas.
,, At ego, inquit Galenus, niſi planè me ſcire quippiam prius perſuaſum habeam, alijs per-
,, ſuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, vt vetam accepi, vt qui crebras habeat
contradictiones: verùm Cancros opinor ex proprietate totius ſubſtantiæ prodeſſe. Nunc
vt ad rem redeam. Teſte [g] Plinio, triti in oleo & aqua perunctis ante acceſſiones in febribus [g] Lib. 32. c.
profunt. Aliqui piper addunt. Alij decoctos ad quartas è balineo egreſſis bibere ſuadent 10.
in quartanis. Simeon Sethus Paguros fluuiatiles, pulmonibus vlceratis mederi, ſed veſicę Ad febres.
nocere ſcribit. Auicenna extenuatis valde conferre dicit, hoc eſt hecticis & lenta febre la-
borãtibus: hos enim humidum leue, ac modicè refrigerans alimentum ſuggerere affirmãt.
Qua etiam de cauſſa à Dioſcoride & Plinio decocti & cũ iure eſitati phthiſicis prodeſſe tra
C duntur. Itẽ & ſputo ſanguinis, vt Elluchaſem addit. Aetius etiã in lacte conterit. Sed & ru-
,, pta & cõuulſa in aſinino lacte triti maximè ſanant, vt ait Plinius. Tritiq; ſinguli in heminã Ad anginã.
,, aquæ anginis medentur gargarizati: aut è vino aut calida aqua poti. Et rurſus: Triti, inquit,
,, & ex aqua poti aluũ ſiſtunt, vrinam cient, in vino aluũ, (obſcurus eſt hic locus, Braſauolus
,, verbum cient repetit: tanquam in vino aluum cieant, ex aqua ſiſtant) Ademptis brachijs
calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, ſingulis eorum drachmis, decoctio tamen
eorum ventrem ſoluit ſecundum Raſem, quod Braſauolus repetit his verbis: Si Cancri co-
cti exſiccẽtur, & in puluerem redigantur, ſumanturq; ex vino, vel aqua ad duas drachmas:
imò ſi quis copioſè Cancros edat, ventrem ſubducunt. Succum eorum cum melle hydro- Ad Hydro
picis mederi Plinius author eſt. Et ex Archigine apud Galenum ad hydropicos optimè pem.
,, facit & hoc: Cancri fluuiatilis ſicci triti pedibus at eminentijs omnibus amputatis drach-
,, mam vnam, aſari drachmã vnam. Miſceto, aqua ex ipſo flumine, vnde Cancri extracti ſunt
,, accepta & propinato, aliquando verò pro aſaro opobalſami par pondus additur. Aquam
educens hydropicorum per vniuerſum curationis tempus pota aqua, ex Nicolao Myre-
pſo, Cancrorum fluuiatilium aridorum ſine manibus & pedibus ademptis teſtis libram
D vnam; aſari libram vnam. Trita & cõmiſta ex aqua pluuiali (fluuiali) vnde deſumpti ſunt
Cancri, dato bibenda. Interdum pro aſaro ſeruatur. Videtur hîc aliquid mutilum, & ex- Ad vrinæ
præcedentibus Archiginis verbis reſtitui poſſe. Galenus in euporiſticis ad vrinæ difficul- difficulta-
tatem Pagurum fluuiatilem conterit, & paniculo expreſſum exhibet. Triti & in vino po- tem.
ti teſtãte [h] Plinio profluuia ſiſtunt, vbi Braſſauolus malè id de alui profluuio accepit & non [h] Lib. 32. c. 10.
,, de menſium & vteri fluxu, cui tamen [i] Hippocrates pręſcripſit in his verbis: Si fluxus vteri [i] Lib. de
,, oboriatur, Cancros fluuiatiles in vino ſuffocato: & quæ ſiccant ſuffito & apponito. Et [k] rur- nat. mul.
,, ſus: Si fluxus vteri fiat, Cancros fluuiatiles in vino ſuffocato, & de tali vino cum aqua bi- [k] Lib. 2. de
bendum dato. Item rurſus, ſi mortuus inquit, fœtus in vtero ſit, Cancros fluuiatiles quin- mor. mul.
que, & rumicis ac rutę radicem, & fuliginem de furno omnia ſimul trita, & cum aqua mul- [l] De mor.
ſa vnita, ſub dio per noctem exponat, & ieiuna ter bibat. Salutare etiam remedium mor- mul. 1. lib.
bis extrinſecis. Triti & cataplaſmatis more impoſiti extrahunt tela. id eſt palos & ἀκίδας Ad ſagittas
corpori inhærentia teſtibus Plinio & Galeno ad Piſonem. Viuus tritus & impoſitus ex- extrahen-
das.

trahit

[m] *Tract. 2. lib. 2. c. 150*
Ad ſtrumas
[n] *Lib. 2. de antidot.*
Oculorum vis.
Ad aurium ulcera.
Ad anginã.

trahit cuſpides ſagittarum (res acutas & ſpinas [m] Auicenna) infixas carni, Raſis: qui etiam E
ſimiliter applicat vt apoſtemata dura diſſipet. Contritus vel combuſtus (vt cum Plinio dicam) cum melle ſtrumis medetur. Raſis id de pede tantùm habet: Pes (inquit) Cancri in carta conuerſationis à collo eius qui habet, ſcrophulas curat quãdiu durat ſuper ipſum. Pro epithemate ſumuntur ad Scorpionum ictus cum cachry, pedicularia, & ruta pari modo apud [n] Galenum. Triti in oleo & aqua perũctis ante acceſſiones in febribus proſunt, aliqui & piper addunt. Magi oculis eorũ ante ſolis ortum adalligatis ægro, ita vt cæcos dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt, eoſdemq; oculos cum carnibus luſcinię in pelle ceruina alligatos, præſtare vigiliam ſomno fugato tradũt, apud Plinium. Oculus Cancri, inquit Raſis, appenſus oculorum dolorem mitigat: in pueris dentium exitum accelerat, & prohibet tertianam. Vlcera in auribus aut vlla corporis parte Cancrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea ſanat. Ad reliquos morbos triti & oleo perunctis proſunt, vt Plinius ait. Et rurſus: Succus eorum cum farina hordeacea aurium vulneribus efficaciſſimè prodeſt. Illitio (ſtomatica ad anginã, vel alia oris vitia) ſeu gargariſmus ex Cancris fluuiatilibus: Cancros fluuiatiles contritos in aquæ cotyla vnã coctos & percolatos præbe gargarizandos. Siquidem craſſa multa ducit & læuat ſtatim hoc medicamentum; Nicolaus Myrepſus ex Galeno, ſed apud quem id hodie non legitur. Cancros F
fluuiatiles viuos contuſos in modum emplaſtri inflatis mulierum mammis imponit idem Myrepſus: fortè inflammatis legendum, nam & eoſdem ad profundas mammarum duri-ties cum ouo applicat Aetius, ſicque etiam lac reſtinguit. Eſt morbus in mammis mulierum qui τριχία ab Ariſtotele dicitur; fit pilo caſu hauſto in poculo; hunc è mãma extrahunt Cancri fluuiatiles illiti teſte [o] Plinio. Ex quadrupedum genere quędam etiam ad ſuos morbos hinc petũt auxilia. Scribit [p] Plutarchus porcos cùm capitis dolore laborãt ad fluuium deſcendere Cancrorum capiendorum gratia: horumq; eſu capitis dolori mederi. Sues, inquit Didymus, non ęgrotabunt, ſi nouem Cancros fluuiatiles eis comedendos porrexeris. De ijſdem hæc [q] Aelianus: Sues agreſtes non omnino ſunt medicinæ & curationis imperiti. Itaque cùm per imprudentiam hyoſcyamum comederunt, ſtatim attrahunt poſteriora, reſolutione & paralyſi affecta. Deinde licet contracti, tamen ad aquas perueniunt, & ibi collectos Cancros epulantur promptiſſimè, qui morbi remediũ ijs præſtant, & priſtinam valetudinem reſtituunt; Hæc ille. Pelagonius Hippiatrus ad capitis in equo dolorem hac potione vtitur: Cancros fluuiatiles ſeptem tritos cũ lactis caprini ſex- G
tario & olei cyatho permiſcet, tum purè colatam potionem per os infundit. Ceruus quoq; à ſerpentibus morſus Cancros fluuiatiles quærit, vt canit Oppianus.

Trichia, qui morb[us].
[o] *Li. 7. c. 11.*
[p] *In quæſ. nat. et gryllo* porci ut dolorem capitis curẽt.
[q] *De var. 1. cap. 9.*
Ad capitis dolorem in equo.

VSVS IN VARIIS.

Ne ſegetes lædantur.
Ne fic[us] fructum abijciat.
Vt Scorpiones fugentur.

CANCROS fluuiatiles ſaltem duodecim fictili nouo cum aqua ingerũt, & addito operculo ſub dio collocant, vt ad dies octo vel decem inſolentur, hac aqua ſegetibus aut arboribus inſperſa dicebat Democritus neq; arbores neque ſegetes, neque quidquam aliud à quopiam lædi, minimè verò à beſtijs maioribus. Ficus ęgra ne fructum proijciat, à Palladio curatur Cancro fluuiatili cum rutæ ramo ſuſpenſo. Iiſdem quoq; Scorpiones omnes è domo expugnabis. Nam tradunt aliqui apud Plinium manipulo ocimi cum Cancris decẽ marinis aut fluuiatilibus trito, cõuenire ad id Scorpiones à proximo omnes.

DE CRVSTACEIS IN CONCHIS DEGENTIBVS, H

Et Primùm

DE CANCRIS PARVIS. Cap. XXV.

Ordinis ratio.

SVNT & alia Cruſtata, vt Cancelli, Cancri parui, & Squillulę, itẽ Scyllari; non quidem figura corporis vſq; adeo à prædictis diuerſa: cùm ſingula ſub quatuor generibus prędictis conſtitui poſſint, ſed loco, in quo degunt, modoq; viuendi: degũt enim ac veluti hoſpitantur in alienis Conchis, vt Mitulis, Pinnis, Pectinibus, Oſtreis ac varij generis turbinatis. Quamobrem ſeparatim hîc de ijs agere placuit, à Cancro paruo exordio ſumpto.

SYNO-

A

SYNONYMA.

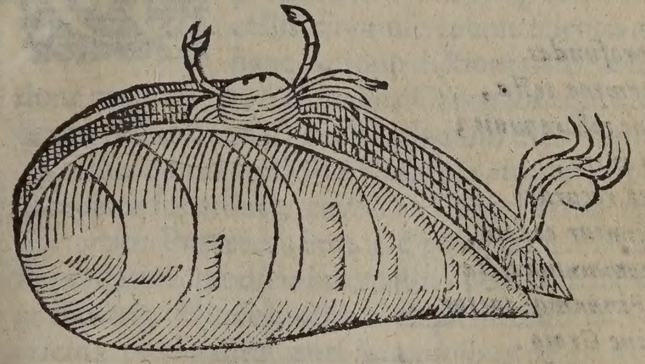
Καρκίνος μικρὸς Græcè, Latinè Cancer paruus dicitur, & priuatim qui Pinnis innaſcitur, πιννοφύλαξ dicitur, quaſi ὁ τῆς πίννης φύλαξ, vt tradunt Suidas, Heſychius & Varinus. Πιννοτήρης Chryſippo, vt Atheneus citat, ἀπὸ τοῦ τηρεῖν ἢ φυλάττεσθαι τὴν πίνναν. Maſſarius & Rondeletius pinnother ſcribunt in tertia declinatione t aſpirato, neſcio quā ob cauſſam, ex Plinio, vt apparet, qui ita habet, Nunquam naſcitur Pinna ſine comite quem Pinnoterem vocant, alij Pinnophylacem, is eſt Squilla parua, alibi Cancer dapis aſſectator. Apud Ariſtotelem legimus οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι, quod ſi mendoſum non eſt, rectus ſingularis ὁ πιννοθήρας, ἤγουν καρκίνος ὁ ἐν τῇ πίννῃ θηρῶν, hoc eſt in Pinna venari ſolitus Cancer. Pinnophylacem Ariſtoteles, vt putat Vuottonus, Scyllaron & Scillarion vocauit, & καρίδιον, & Theodorus pro vtroq; Squillam paruam reddidit, Plinium ſecutus. Sed Rondeletius hæc nomine diligentiùs diſtinxit, vti mox referemus. Germanicè Cancer paruus vocari poterit, teſte Zoographo, ein Kleiner Meerkrab: Cancellus verò, de quo mox dicetur, voce diminutiua ein Meerkrable: vt eadem ſit horum nominum ratio ac differentia in ſermone Germanico, quæ Græcis inter καρκίνον μικρὸν & inter καρκίνιον.

Pinnophylax. Pinnoteres Scylla

B

DESCRIPTIO.

Cancer paruus in pinnis viuens Rondeletij.

C

CANCRI parui, inquit Rondeletius, qui in oſtreis reperiuntur minores ſunt, paruæ ſcilicet fabæ magnitudine, toto corpore candidi preterquam in pronæ cruſtæ medio, quod rubeſcit. Qui in Pinnis reperiuntur maiores ſunt, & magis rubri, quàm albi ſunt, alioqui chelis, pedibus, toto deniq; corpore, tum inter ſe, tum alijs Cancris ſimiles ſunt: à Cancellis autem differunt, quòd parui Cancri viuentium pinnarum & Oſtreorum hoſpites ſunt: Cancelli inanes duntaxat teſtas, & turbinatas ſubeunt, ſuntq; longo corpore Locuſtis non Cancris ſimili. Cancri, inquit [a] Ariſtoteles, colore albido corpore admodum parui, in nonnullis teſta operti generis naſcuntur, & plurimi quidem in Mitulis ſoliatis (ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσι) mox in pinnis quas Pinnotheras vocant. Quinetiam in Pectunculis atq; Oſtreis, verùm illi nullum conſpicuum capiunt incrementum.

Vt à cancellis differat.

[a] Hiſt. 5. c. 15.

GENERATIO.

D

QVOMODO autem generentur planè controuerſum eſt inter authores. Piſcatores teſte Philoſopho loco citato, Cancros eiuſmodi naſci confirmant, vnà cum illis quorum teſtæ inhabitant. Et [a] Athenæus etiam de Cancris & Pinnis loquens: φασὶ δέ τινες καὶ συγγεννᾶσθαι αὐτὰ αὐτοῖς, καὶ ὡς ἂν ἐξ ἑνὸς σπέρματος γίνεσθαι: aiunt quidam Pinnas & Cancros paruos ſimul generari, & tanquam ex eodem ſemine fieri. Et alio in loco, qui emendatiùs quàm in vulgatis codicibus, hoc modo legitur apud Rondeletium: Ὅσαι δ' ἐν πέτραις ἢ σπιλάσι προσφυῶσι, ῥιζοβολοῦσι, κἀνταῦθα ἑνοῦσαι τὴν μαργαρίτιν γεννῶσι, ζῶσι δὲ καὶ τρέφονται διὰ τοῦ προσπεφυκότος τῇ σαρκὶ μέρους, τούτου δὲ συμπέφυκε τὸ τοῦ κόγχου στόματι χηλὰς ἔχον, καὶ νομὴν ἐσφέρον ὃ δὴ ἐστιν ἐοικὸς καρκίνῳ μικρῷ, καλούμενον πιννοφύλαξ: Pinnæ quæ petris, aut ſaxorum cauernis adhæſerint, radices agunt, illic Margaritam generant. Viuunt autem & nutriuntur per partem carni hærentem. Huius autem Conchæ ori adnaſcitur animalculum chelas habens, & cibum aſſumens,

[a] Lib. 3.

[a] De cauſ. 2. cap. 24.

aſſumens, quod Cancro paruo ſimile eſt, & vocatur Pinnophylax. [b] Theophraſtus poſt quam de viſco & polypodio, quæ in arboribus naſcuntur egiſſet, ſubdit ſic eſſe natura comparatum, vt hæc non niſi in alijs valeant prouenire: ſicut & animalia quædam non niſi in alijs poſſunt creari, ceu quæ in Conchis (ſic vertit Gaza, ἐν ταῖς πίνναις, genus ponens pro ſpecie) atq; in cæteris aptis præſtare animalibus pabulum, ſed addit originem horum latere. Rondeletius cùm Cancros paruos in Pinnis & Oſtreis ſæpiſſimè ouis turgentes viderit, affirmare audet non ſpontè ex limo aquaué vt Teſtacea, ſed ex coitu maris & fæminæ, & ex ouis prouenire. Quare in teſtis pariunt, vel ſtato tempore teſtas egrediuntur, & coeundi & oua pariendi gratia. E

Coire eos probatur.

NATVRA. MORES.

Prudentia.

[a] li. de ſoler. ani.

SVNT qui miram Cancri huius, qui in Pinnis degit prudentiam, ac ſolertiam celebrant. Aiunt enim hunc dapis affectatorem, Pinnæ in capiendis piſciculis auxilio eſſe, & communi præda communiter cum Pinna potiri. F De ſocietate igitur quæ priuatim piſcibus intercedit, locuturus [a] Plutarchus, primum exemplum recenſet Pinnotheræ, qui plurimum atramenti Chryſippo conſumpſit, in omnibus phyſicis & ethicis eius libris primo loco poſitus.
Pinnotheras, inquit, cui ab obſeruanda Pinna nomen factum, animal eſt Cancri ad formam ,,
accedens (ſic enim traditur) & cum Pinna degit, eiusq; Conchæ apertionem obſeruat, ,,
foris adſidens apertę & hianti, donec aliquis piſciculus accedat, qui ab ipſis capi poſſit, ,,
tunc carnem Pinnæ mordens eam de captura monet, vnaq; in teſtudinem intrat, ea conchcam claudit: ſic præda intra ſuam munitionem recepta ſimul veſcuntur. ,,
Hæc [b] Oppianus ſic cecinit.

[b] lib. 2. Halieut.

Muſcoſos inter ſcopulos cauteſq; profundas
Pinna colit, duro tegitur ſub tegmine teſtæ,
Nil mentis, nil laudis habet, ſine robore viuit,
Expers conſilij teſtæ langueſcit in antro,
Et ſocium vitæ Cancrum ſub lance recurua
Accipit, & præda ſemper paſcuntur eadem, G
Communemq; domum ſimul & communia tecta
Cancer habet, Pinnam paſcit, Pinnamq; tuetur.
Hinc Pinnæ fertur cuſtos cognomine Graio.
Cùm tegetem ſubeunt piſces tunc Pinna doloſo
Pungitur à morſu Cancri, contacta dolore
Comprimit hæc poſtes, & prædam comperit intus,
Cum tali celebrat ſocio conuiuia Pinna.

Eadem ex hoc poëta Aelianus. Sed quæ ab his authoribus Cancro paruo attributa ſunt, ea à Cicerone Squillæ paruæ: cuius verba hæc ſunt:
Pinna verò (ſic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula Conchis cum parua Squilla ſocietatem init comparandi cibi. ,,
Itaq; cùm piſciculi parui in Conchã hiantem innatauerint, tum admonita à Squillâ Pin- ,,
na morſu cumprimit Conchas, ſed diſſimillimis beſtiolis communiter cibus quæritur, in ,,
quod admirandum eſt congreſsuné aliquo, an ab ortu natura ipſa congregata ſint. ,,
Hactenus ille, qui ſanè ab Ariſtotele non diſcrepat. Ait enim hic Pinnas cuſtodem intra ſe continere, aut Squillam paruam, ſic καρίδιον interpretatus eſt Marcus Tullius, aut Cancrum paruum: quo quidem cuſtode priuatas, perire breui tempore. H Theophraſtus quoq; poſt ea verba quæ proximè citauimus. Neque enim, inquit, vita fortaſſe Conchis poſſit ſeruari, niſi opera Cancri. Igitur dubitauit Theophraſtus an ſine Cancro paruo Pinna degere valeret, quod prorſus negauit Ariſtoteles, ſed falſò. Quia in Pinnæ capaciore ac latiore parte interdum duos, aut tres Pinnophylaces videas, vt plurimùm vnum, ſępius nullum. Decem aperies (vt ſcribit Bellonius) Pinnas, antequam vnum Pinnophylacem comitem reperias. Fabuloſum etiam eſt quæ ſuprà ex Plutarcho & Oppiano retulimus à Pinnothere Pinnam regi, admoneri piſciculis appropinquantibus, vt Concham ſuam aperiat, & intrante in eam piſciculo claudat, quia neq; Pinnæ quemadmodum nec Myטuli, aut Oſtrea piſcium carne paſcuntur, ſed aqua tantùm & luto. Cur igitur in Pinnis & Oſtreis Cancri parui reperiuntur? Quia, vt ait Rondeletius, cùm omni generi animantium à natura tributũ ſit, vt ſe vitamq; tueantur, vt paſtũ & latibula quærant, Cancri parui

Squilla parua.

An Pinnæ ſine Cãcro viuere queat.

Ariſtotelis, & Oppiani & aliorum lapſus.

Cur in Pinnis Cancri aut Squillulæ degant.

molliore

A molliore teſta tecti: & ideo iniurijs magis opportuni Concharum cauâ ſubeunt, vt illic tanquam in ſpecubus & antris tutiùs degant. Quare non ſolùm in teſtis, ſed etiam ſpongiarum cauernulis, ſaxorum rimis, in externis teſtarum, quibus Oſtrea tecta ſunt, cauis ſæpiſſimè Cancros paruos reperiſse ſeſe idem Rondeletius affirmat.

HIEROGLYPHICA.

HOMINEM qui ſeipſum non curet: verùm à propinquis curetur, ſignificare volentes, Concham & Cancrum pingunt. Adhæret enim Cancer Conchę, & vocatur Pinnophylax ideſt Conchæ cuſtos, hiat autem Concha cùm eſurit: in eam igitur hiantem cùm piſciculus intrauerit, pungit Cancer vngula Concham, hæc verò admonita Concham claudit & hoc modo venatur piſciculos ex [a] Horo Apolline, quod tamen, vt iam oſtendimus, falſum eſt. Homo ſeipſum nõ curans. [a] Lib. 2. Hierogly.

B

DE CANCELLO Cap. XXVI.

ÆQVIVOCA.

CANCELLI erant veluti ſepta quædam ex lignis traſuerſim iunctis obliquatiſq; ad defendendam, hoc eſt repellendam turbam. Cicero de Oratore libro primo. Nam ſi quis erit qui hoc dicat, eſse quaſdam oratorum proprias ſententias atq; cauſas, & quaſi certarum artium, forenſibus Cãcellis circumſcriptam ſcientiam, fatebor equidem in his magis verſari hanc noſtram dictionem. Et pro P. Quintio: Et me facilè veſtra exiſtimatione reuocabitis, ſi extra hos Cancellos egredi conabor, quos mihi ipſe circundedi. Qui & pro Seſtio è fori Cancellis plauſum excitatum ſcribit. Sidonius autem Apollinaris quadam libri quinti epiſtola: Vmbram, inquit, ſtipitibus alatis, cancellatimq; pendentibus C pampinus ſuperducta texuerat. Cancellorum rationem graphicè expinxit Varro rei ruſt. lib. tertio: Præterea, inquit, è perticis inclinatis ex humo ad parietem & in eis tranſuerſis gradatim, modicis interuallis, perticis adnexis ad ſpeciem Cancellorum ſcenicorum ac theatri. Hinc cancellata elephantorum cutis dicitur Plinio. Riuis per quos exundat piſcina, præfigantur æneí foraminibus exiguis Cancelli, quibus impediatur fuga piſcium, Columella, 8. 7. Hoſce Cancellos item Cancros dici, quamquam rarenter admodum animaduertimus. Inde ſcitu dignum prorepſit adagium, vt inter orci Cancros adhæſiſſe dicatur, qui ita irretitus illaqueatuſq; teneatur, ac impeditus, vt nuſquam pateat effugium. Eſt qui Cancellos pro abaco ſeſſili interpretetur. Suntq; qui Cancellos dici à Græcis κιγκλίδας putent. Ariſtophanis interpres in Veſpis dicaſterij, id eſt ſtationis iudicialis ianuam dici putat κιγκλίδα, quam, inquit, etiam καγκελιώτην dicunt. Hyſplax, inquit Theocriti interpres, laquei ſpecies eſt: propriè autem curſorum carceres ſic vocantur, quem nos Cancellum dicimus. Hæc omnia Cęlius Rodiginus. Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per diminutionem Cancelli, Feſtus Pompeius.

Cãcelli quæ lia ſepta.

Inter orci Cãcros adhærere, qui dicantur.

D

SYNONYMA.

QVI Latinis Cancellus, Græcis καρκίνιον nuncupatur, Oppiano καρκινὰς vocabulo dactylico oxytono fœminino, & vt videtur diminutiuo, quanquam Grammatici nullam eiuſmodi diminutiuorum formam oſtendant. Nam in ᾶς circumflexum quæ afferunt, Ζηνᾶς, μητρᾶς pro Zenodoro, Metrodoro, maſculina ſunt: quare poëticum fuerit, licet interim Aelianus, Galenus & Aetius quoq; ea voce vſi ſint. Iam verò quantum Cancellus à paruo Cancro, qui in Oſtreis reperitur differat, facilè cognoſcet, qui vtriuſq; naturam & deſcriptionem contulerit. Plinius Pinnotheris ſeu Pinophylacis nomine, & Cancrum paruum & τὸ καρκίνιον ideſt Cancellum Ariſtotelis confudiſſe videtur: ſic enim [a] ille, cùm de Cancris loquitur. Pinnotheres autem vocatur minimus ex omni genere, ideò oportunus iniuriæ;

Cancellus, ut a paruo Cancrõ differat. [a] lib. 9. c. 31.

iniuriæ. Huic ſolertia eſt inanium Oſtrearum teſtis ſe condere, & cùm accreuerit, migrare in capaciores. Ex Cancris minimum itaq; dicens, prodit locum ſe hunc Ariſtotelis expreſſiſſe: Ἐμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοὶ, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικροί: πλεῖστον μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσιν, ἔπειτα καὶ ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι. Quum verò dicit inanium Oſtrearum teſtis ſe condere etc. hunc interpretatus eſt: τὸ δὲ καρκίνιον γίνεται μὲν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἰλύος, εἶτα εἰς τὰ κενὰ τῶν ὀστράκων εἰσδύεται, καὶ αὐξανομένων μεταδύνει πάλιν εἰς ἄλλο μεῖζον ὄστρακον. Alio verò

[b] lib. 9. c. 42.

in loco [b] Plinius Pinnotherem ſeu Pinnophylacem facit Squillam paruam & Cancrum, propius Ariſtotelis mentem ſecutus. Concharum generis Pinna naſcitur in limoſis, ſubrecta ſemper, nec vnquam ſine comite, quem Pinnotherem vocant, alij Pinnophylacē: is eſt Squilla parua, alibi Cancer dapis affectator. Quæ etiam ex [c] Ariſtotele tranſcripta

[c] lib. 5. Hiſtor. c. 15.

ſunt, qui ſic loquitur. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου, ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσιν. ἔχουσι δ᾽ ἐν αὐταῖς πιννοφύλακα, αἱ μὲν καρίδιον, αἱ δὲ καρκίνιον: οὗ στερισκόμεναι διαφθείρονται θᾶττον, Vbi Ariſtoteles, τὸ καρκίνιον ἀντὶ τοῦ καρκίνου μικροῦ, ideſt Cancellum pro Cancro paruo ſpecie diſſimili vſurpauit. Quod verò Plinius ſuprà allatis verbis per Cancrū non Cancellum καρκίνιον, ſed Cancrum paruū intelligat, patet ex

[d] lib. 3.

[d] Athenæo, apud quem eadem de Cancro Pinnothere leguntur, quæ apud Plinium de Cancro dapis affectatore. Plinij verba ſunt, quæ ſequuntur. Alibi Cancer dapis affectator, Pandit ſe Pinna luminibus orbum corpus minutis piſcibus præbens. Aſsultant alij protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus ſpeculatus index, morſu leui ſignificat. Illa ore compreſso, quidquid incluſit, exanimat, partemq; ſocio tribuit. Athenæus inquit: Chryſippus Solenſis de honeſto & voluptate ait: Pinna & Pinnoteres operas mutuas præſtant, ſeorſum viuere non poſsunt. Pinna ex Oſtreis eſt, Pinnoteres Cancer paruus. Pinna teſtam pandit, ingredienteſq; piſciculos obſeruans, Pinnotheres adſtans, ſi quid ſubierit, morſu Pinnæ ſignificat: quæ demorſa teſtam claudit: eoq; quod incluſum eſt, communiter veſcuntur. Vides itaq; quod καρκίνιον dixit Ariſtoteles, loco poſtremo citato Cancrum dici à Plinio, à Cryſippo καρκίνον μικρὸν. Quæ diligenter à lectore obſeruanda ſunt, ne vnà cum Hermolao Barbaro exiſtimet Cancellum & Cancrū paruū ſeu καρκίνιον & καρκίνον μικρὸν eadē eſſe ſemper apud Ariſtotelem. Cancellus Ariſtotelis à Gallis vocatur Eremite, & Bernard l'Eremite. Eremitā quidē quòd alios fugiens, in teſta perinde ac in ſolitudine viuat. Bernardum autem, quòd vulgò in Gallia Bernardos fatuos prouerbio dictitent: fatuumq; eſse Cancellum, qui cruſta tectus, chelas habens quæ ad vitam tuendam ſatis eſse poſsent, alienas domos quærat, in quibus latens viuat. Quod ſi non hæc ſolùm, ſed poſteriores etiam Cancelli partes ſpectaueris, prudentem eſse iudicaueris, qui nudas & iniuriæ valdè oportunas partes dura ac firma teſta muniat. Ligures Brancha vocant vel Branchna, Prouinciales Bious cambus. Hiſpani (vt audiuit Zoographus) Cangreio. Germani vocare poſsent, (inquit Zoographus) ein kleiner Meercrebs, Meerkrebſle. Albertus Magnus de Cancello agens ex [e] Ariſtotele: Hoc animal, inquit, ſimile eſt Araneæ, & etiam apud nos vocatur Aranea maris, & ſunt illæ conchæ, quæ ſunt rotundæ, magnæ, & paruæ: habentq; in parte ſtricta quaſi duas auriculas vtrinq;. Tales ferre conſueuerunt peregrini in peris ſuis, peregrinationis peractæ ſignum, quibus ille verbis Cancellos, & pectines & Conchas confundere videtur.

Hermolai error.

Bernardi, qui Gallis dicantur.

[e] Hiſt. 4. c. 4

Aranea maris.

GENVS, DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

[a] Hiſt. 4. c. 4

CANCELLVM nobis exactiſſimè ſic deſcripſit [a] Philoſophus. Quem autem, inquit, Cancellum appellant, communis ferè ſocius Cruſtatorum, & Teſtatorum generum eſt, quippè qui ſpecie Locuſtis ſimili ſpectetur, naſciq; ſeorſum per ſe ſolitus ſit. Verùm quòd teſtam deinde petit, quam ingreſſus, vitam traducat, hinc ſimilis teſta contectis animantibus eſt: quapropter is in ancipiti eſſe, genuſq; ſibi vindicare vtrumq; videtur. Forma tamen (quod ſimpliciùs dixerim) ſimilis Araneis eſt, niſi quod partem capiti, & pectori ſubditam ampliorem, quàm Aranei habeat. Cornicula duo ruffa tenuia gerit, quibus oculi totidem ſubiacent, qui nunquam intrò recedant, vt Cancrorū

Forma.

Cornicula

ſed

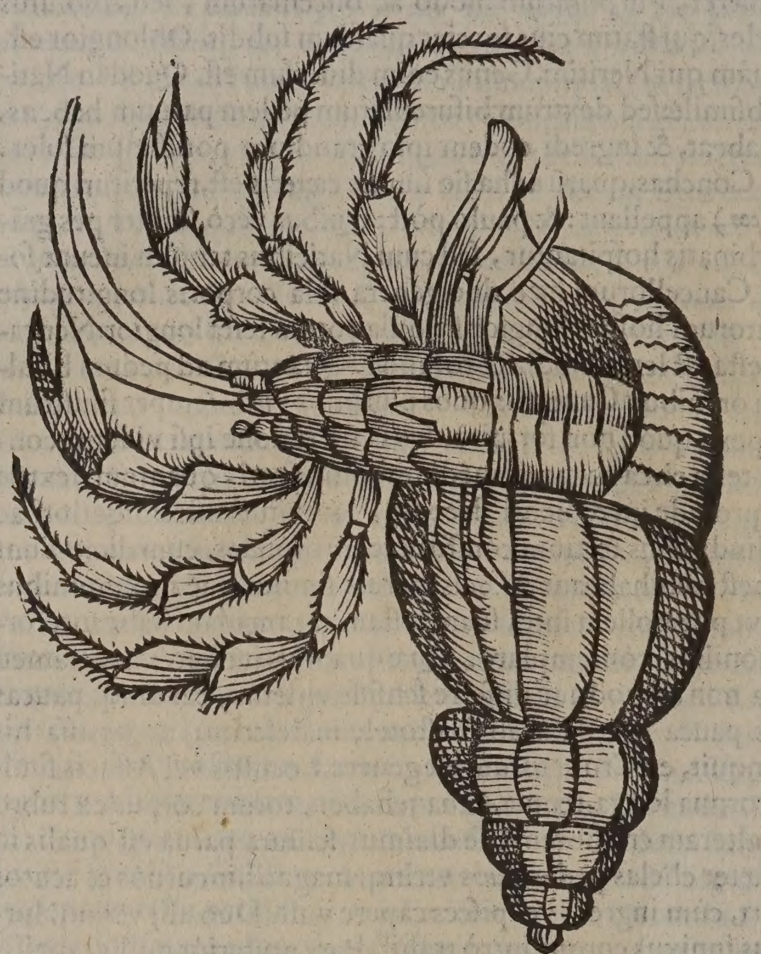
A ſed ſemper eminentes appareant. Os ſub ijs eſt quod veluti capillamentis quibuſdam „ pluribus circundatur. Iis pedes ſubiuncti duo bifurces, quibus cibum ori admoneat. Bi- „ ni item vtriq; adhærent lateri, & tertius paruus. Thoracis pars inferior mollis tota eſt, diſ- „ iectoq; ſinu pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad ventrem pergit. Foramen excre- „ menti perſpici nullum poteſt. Pedes ac thorax duriciem præſeferunt, ſed minus quàm „ Cancri, Nexu nullo teſtis adhæret, Purpurarum modo ac Buccinarum, ſed abſolutus „ liberq; vagatur. Hæc Ariſtoteles, qui ſtatim eius ſpecies quaſdam ſubdit. Oblongior eſt, „ inquit, qui Turbinem ſubit, quàm qui Neritim. Genus enim diuerſum eſt. Quod in Nati- „ ce degit cætera quidem non abſimile: ſed dextrum bifurculatum pedem paruum habens, „ cùm læuum grandiuſculum habeat, & ingredi eodem ipſo grandiore potiſſimùm ſolet. „ Tale profectò genus, vel intra Conchas, quarũ adhæſio ſimilis cæteris eſt, reperitur: quod & Squillam paruam (σκυλλαρον) appellant: & paulò pòſt: Quibus verò ſiniſter pes grã- dior eſt, ij nunquam cum Turbinatis hoſpitantur, ſed cum Naticibus tantùm ineunt ſo- cietatem. Putat Rondeletius Cancellorum hæc duo genera ſola corporis longitudine differre, vt Cancellus Turbinatorum hoſpes longior ſit, quia eorum teſta longior: Nerita- B rum leuior, quia Neritarum teſta eſt leuis, ampla & rotunda. Quantùm ad pedum biſul- corum latitudinem attinet, in omnibus Cancellis quos plurimos vidi, ſemper ſiniſtrum pedem craſſiorem dextro perſpexi, quod non fortuitò, ſed certa ratione ipſi videtur con- tingere. Cùm enim viuant in teſta circa corporis medium complicati, quantum dextræ parti compreſſæ alimenti, ac proinde incrementi decedit, tantum ſiniſtræ liberiori ac laxiori accreſcit. Videtur & aliud genus tertium conſtituere Ariſtoteles, cùm dicit: Sunt „ inter Cochleas quæ inter ſe beſtiolas habeant Aſtacis paruis ſimiles quę in fluminibus „ gignuntur, ſed ea differentia, vt præmollem intra ſuam teſtam carunculam habeant, for- „ ma quales nam ſint, ex diſſectionibus contemplare. Quæ quamuis ita ſint, vnica tamen deſcriptione contentus ea tria non admodum differre ſenſiſſe videtur, earumq; paucas eſſe differentias. Rondeletius pauca quædam ab Ariſtotele in deſcriptione omiſſa his verbis ſuppleuit: Cancellus, inquit, ex Cruſtatorum eſt genere, Locuſtis vel Aſtacis ſimi- lis, corpore enim longo eſt: cornua longa, tenuia, flauaq; habet, totum corpus ex rubro flaueſcit. Chelarum quarum alteram craſſiorem eſſe diximus, ſciſſura parua eſt qualis in hirſutis Cancris ſpectatur: præter chelas pedes duos vtrinq; magnos, incuruos & acutos C cum chelis & capite foras effert, cùm ingredi vel piſces capere vult. Duo alij vtrinq; hir- ſuti, molles intus latent, quibus innixus corpus intrò trahit. Pars poſterior nullis tabellis conſtat, ſed cute duntaxat: ob id ab Ariſtotele mollis dicitur, ſed ad eam firmandam cer- tis interuallis diſſitas lineas tres habet, latas, durioris ſubſtantiæ. Corporis extremum duas pinnas tenues molles, in lateribus ſitas gerit. In eiuſdem extremi ſupina parte ex- crementi meatus cernitur, quem ſi digitis comprimas, excrementum emitti videas: quo meatu Cancellum carere non affirmat Ariſtoteles, ſed non euidentem eſſe ait: quod fa- cit, vt credam Ariſtotelem, non tam diligenter Cancellum à teſta nudum, quam eadem opertum ſpectaſſe. Nam meatus is in Cancello teſta ſpoliato perſpicuus eſt. Hæc ille Cancellum Pomaciæ limacis molem rarò excedere tradit Bellonus cum hac deſcriptio- ne. Pedibus vtrinq; ternis brachiatur villoſis: quorum duo anteriores, ſeu priores bra- chijs forcipibus biſulcis conſtant, quibus cibum ori admouet. Cruſta dura pro cute ve- ſtitur, rubra, nunc cyaneo, nunc cœruleo, nunc fuluo, nunc rubro diluta. Duo illi pedes vtrinq;, qui brachia ſubſequuntur, vnguibus in extremo oblongis, & aduncis vallati ſunt. Cirrhos ante quidem duos, rubros, ſub oculis (Carabi modo) gerit: oculos inſtar D Aſtaci elatos, quos porrigit ac contrahit, maculis albis diſtinctos. In ſumma eius ſupe- rior pars, Cancri refert effigiem, inferior autem Turbinis, quam in Cochlearum clauicu lis inſerit: cùm tamen Locuſtæ caudæ ſimilis ſit. Tabellis enim loricatur duris, ſed obſe- quioſis: in quibus vtrinq; veluti pinnas duas habet. Extremum verò caudæ pinnulis tribus, vt & Cancri præditum eſt. Dentes oſſeos vt Carabus habet, quibus eſcas commi- nuit. Cùm autem prædam venatur, totam anteriorem partem ſuo domicilio exerit, & tunc ſimilis Araneis apparet: ſed partem capiti & pectori ſubditam vaſtiorem quàm Ara neus oſtendit: Ab ore œſophagus tenuis, vt filum ad ſtomachum protenditur. Inteſtina eius bis tantùm reuoluuntur: ac qui in eius ſtomacho viridis humor ſpectabatur, is in inteſtinis apparet candidus. Cancelli, quem in Adriatico mari natantem in Concha mu- ricata reperit Zoographus, caput ſolum & pedes, & parum quiddam in extremo cau- dę (tres articuli videlicet) cruſta muniuntur: totus reliquus alueus nudus molliſq; eſt, ſimilitudinem anteriori præſertim parte, cum Cancro fluuiatili habet, oculos in corni-

T culis

Marginal notes: Os. — Thorax. — Genera. — Vt differãt. — Chelæ. — Tertiũ genus. — Chelæ. — Deſcriptio ex Bellonio. — Inteſtina.

culis eminentibus, geminas prætendicu as, forcipes breues. Caudam in poſtrema Con- E
chæ parte condit,caput anterius habet,& pedes prætendit,atq; ita Concham gerens ob-
ambulat:poteſt autem ſe to
tum ſic in penetralia Con-
chæ condere, vt nihil eius
appareat. Pedes quos am-
bulando prætendit, partim
rubent,partim cęrulei ſunt,
hirſuti. Primo loco à nobis
depictus Cancellus eſſet ab
Ariſtotele & Bellonio de-
ſcriptus,niſi quatuor habe-
ret cornicula, & totidem
pedes vtrinq; præter bra-
chia biſulcis forcipibus prę
dita,quibus duo pedes pro- F
ximi hirſuti ſunt lõgi,quin-
que articulis cõſtantes, ad-
uncis in extremo vnguibus.
reliqui duo admodum par-
ui tribus ex articulis conſti-
tuti. Quæ autem ſequitur
figura ex Ambroſio Paræo,
eſt Bernardi Eremitæ dicti
Cancelli in teſta latẽtis; de
inde nudi, ſed ſuſpicor non
bene expreſſiſſe nudũ, quia
binis tantũ natura pedibus
vnà cum brachijs donauit.
Rondeletius ex quo Pa-
reus videtur iconem mutu- G
aſſe,tres aut quatuor vtrinq;
tribuit, quemadmodũ nos

Cancellus authoris.

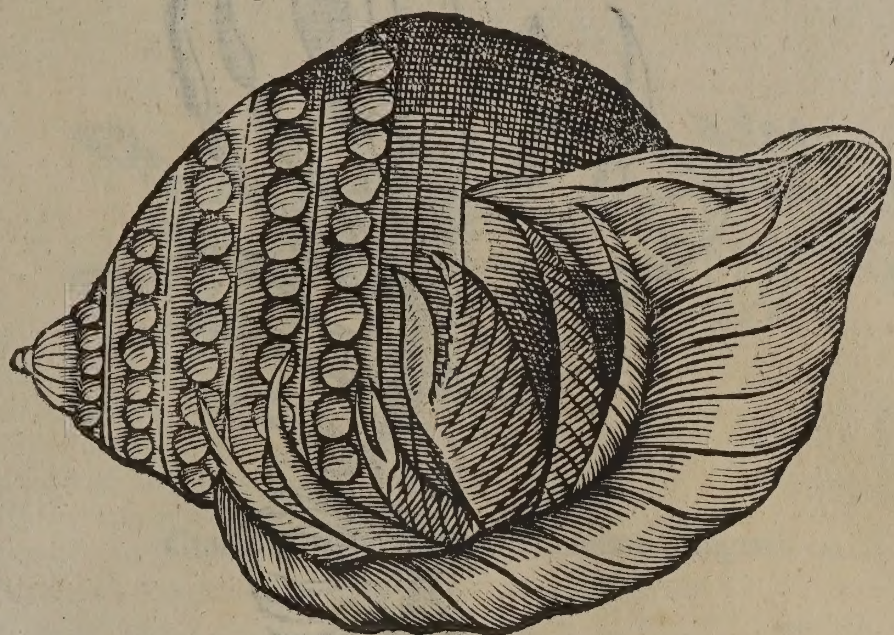

noſtro priori. Cum hoc non paruam ſimilitudinem habet quem nos ei ſubijcimus to-
tum rubrum, exceptis villis qui ſunt in pectore, & cauda, qui ſunt cinerei. Sequitur de-
inde Cãcellus alius,qui,vt Cornelius Sittardus ad Zographũ ſcripſit,extractus eſt ex co
chleari domũcula, expetitus in cibis, frequẽtiſſimè capite adnaſcitur Buccino,ita vt vi ex-
trahendus Cancellus ſit quodãmodo:quod Valerius Cordus,& Zographus experti ſunt
cùm plures in mari cepiſſent apud portum Liburnum, vbi copioſiſſimè viſitur,non pro-
cul à litore maris Liguſtici inter ſaxa. Depingitur præterea Cancellus oblongus Aſtaco
fluuiatili ſimilis,quem & ipſum Sittardus ad Zographum miſit: quem Zographus ad
tertium genus Cancelli à Rondeletio commemorati refert. Deinde oſtenditur Cancel-
lus in Cochlea varijs coloribus maculata, vt marmor. Nouiſſimum aliqui, vt teſtatur
Zographus vulgò auenam vocant, Scaliger Squillam minimã,& à Vaſconibus Ciua-
dam vocari ait,id eſt,auenam. Pugillatim enim (inquit) deuorant, ſicut auenam veteri-
næ. Cancelli autem perquam exigui in piſciculis reperiuntur, pedes nouiſſimos latiuſ- H
culos habent,vt ad nandum vtiles ſint, quaſi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur,
[a] Ariſtoteles; quibus verbis adhuc aliam Cancellorum ſpeciem à prædictis diuerſam
commemoraſſe mihi videtur.

[a] *De par.* 4. c. 8.

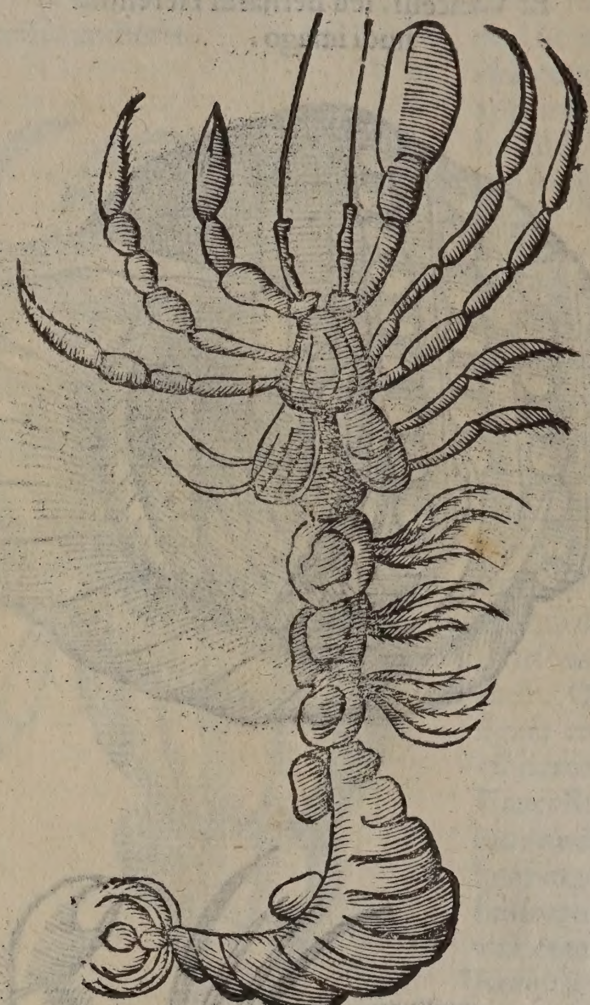
Conchæ

Conchæ, aduenæ Cancello, ſeu Bernardo Heremitæ plenæ effigies.
Et Cancelli, ſeu Bernardi Heremitæ
nudi imago.

Cancellus alius ruber.

Cancellus in buccina ex Zoographo.

A

Scyllarus ſiue Cancellus in Nerite concha, Venetijs ad Zoographum miſſa.

Cancellus alius oblongus aſtaco fluuiatili ſimilis ex Zoographo.

B

Cancellus, V. auena, Squilla minima Scaligero.

C

VICTVS. NATVRA. GENERATIO.

D POLYPOS Venere exhauſtos deuorant quemadmodum cecinit Oppianum. In ſaxoſis locis verſantur: carne, luto; deniq; ijſdem quibus Cruſtata alia, veſcentes. [a] Ariſtoteles ait, Turbines, Buccinas & ſimilia, in quibus habitant Cãcelli, paſci mari tranquillo abſoluta ſaxis. At quoties flatus vrgẽt, hoſpites Cancellos illos ſeſe in ſaxa recipere, ac latibulis tutari ſæpe, teſte [b] Aeliano, de ſpolijs multo certamine inter ſe contendunt, viribuſq; inferiore repulſo, victor exuuias aſſequitur. Antea verò hæc ſcripſerat: A Conchis verò inopes & nudi primùm Cancelli naſcuntur: deinde eas tanquam domicilia ad habitandum deligunt. Cùm verò vacuas & inanes offenderunt Conchulas Purpuræ aut Turbinis, primò intra eas ingrediuntur: deinde cùm in ampliorem magnitudinem creuerunt, quàm ijs vt capi queant, in teſtam ampliorem tanquam domum alteram demigrant. Neq; modò ſuprà dictorum Conchas immigrant, ſed & per multas alias capaciores tranſeunt, & ampliorem nacti, ea tanquam maiori domicilio gaudent. Eadem Oppianus, & ante illum [c] Ariſtoteles his verbis: Cancellus ille Concharum hoſpes principio ex terra limoq; conſiſtit, mox Conchulas ingreditur vacuas: vbi cùm excreuerit, tranſit in Concham ampliorem, videlicet, aut Naticis, aut Turbinis, aut alicuius ſimilis. Sæpe etiam

[a] *hiſt.4.c.4.*
[b] *de anim.7.c.31.*
[c] *hiſt.5.c.15*

T 3 paruas

paruas Buccinas ſubit, ingreſſuſq; ampliorem illam gerit pari modo, & viuit in domicilio capaciore, rurſuſq; excreſcens aliam petit ampliorem. Verùm quod dicat Philoſophus, ex terra limoq; naſci, facit vt credam ipſum partem internam Cancelli non perſpexiſſe, cui ad latera adhærent tanquam racemi, aut globuli, oua filo annexa. Et obſeruatum eſt mares à fœminis apertè diſtingui, quòd eodem tempore hæ oua habent, illi minimè. Igitur ex maris ac fœminæ coitu generantur. Nec impedit coitum teſta, qua integuntur. Nam quemadmodum teſtas ſuas deſerunt, vt in capaciores tranſeant; ita ſtatis temporibus natura ad coitum incitante teſtis ſe exuunt, vt corpora commiſceant. E

VSVS IN CIBIS, ET ALIIS.

CONCHAM muricatam vnà cum ſuo Cancello domum cùm retuliſſet Zographus, decoxit, vt extraheret Cancellum, extractus odore, colore, ſapore, fluuiatilem referebat. Dorion in libro de piſcibus, quem citat Athenæus, inter eos piſciculos quos hepſetos vocant, memorat Cãcellos, καρκίνια. Cancellum ſuum tradit Bellonius non eſſe edulem, ſed alijs piſcibus, vt Iulidibus, Channis, Orphis, Percis, & id genus ſaxatilibus eſſe gratiſſimum obſonium. Quamobrem piſcatores Cancellos plurimùm appetere, quos ſuis Cochleis nudatos, ac viuos hamo impoſitos, ſuis calamis appendunt, hoc enim modo magnam ſaxatilium piſcium capturam facere. [a] Galenus Mullos Cancellorum eſu deteriores fieri & mali odoris his verbis ait: Αἱ δ᾽ ὧν τρίγλαι τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι, καὶ δυσώδεις εἰσὶ, καὶ ἀηδεῖς, καὶ δύσπεπτοι, καὶ κακόχυμοι. Eadem Aetius. Vnde patet Cancellum mali eſſe ſucci, difficilè concoqui, ſalſumque ſuccum gignere, indeq; à piſcatoribus negligi. Rondeletius Galeni verba de Cancellis, qui in ſpongijs, quę τράγοι à foetido odore nominantur, rectè intelligi poſſe putat: ac de Cancellis alijs, qui in cœnoſis litoribus degunt, paruiq; ſunt: nam quandoque ad Aſtacorum fluuiatilium magnitudinem accedunt. F G

[a] 1. de alim.

Galeni locus explicatis.

Finis Libri ſecundi.

H

VLYSSIS

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

Liber Tertius,

Qui eſt

DE TESTACEIS, SIVE CONCHYLIIS.

C

Et Primùm. DE IIS IN GENERE. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

DE animalibus marinis exanguibus ſcripturus, Mollibus primùm, ſecundũ Cruſtaceis locum aſſignaui, duabus ferè rationibus motus tùm quòd vbiq; atq; in omnibus imitandus præceptor Ariſtoteles ita me docuiſſe videtur, vbi omnium horum animalium genera recenſet, atque inuicem diſtinguit: tùm quòd in omnibus meis hiſto- D rijs nobilitatis ordinem ſequi ſoleam. Sed quia hęc dupliciter accipi hoc loco poteſt, vel ab animantium horum, de quibus hoc volumine tractatur, partibus, vel eorumdem vſu: partium placuit rationem habere, nam alioqui Teſtacea quæ & Conchæ & Conchylia nominantur, non vna de cauſa præferenda omnibus ijs erant, quemadmodũ etiam quilibet, qui ne centeſimam eorum partem (ſunt enim innumerabilia & nunquam ſatis cognita, cognoſcẽdaq; eorum genera,) agnoſcit, iudicare poterit, vt interim eos prætercam, qui in veterum ſcriptis optimè verſati ſunt. Cedit quidem in cibum Mollium caro, edendoq; ſunt Cruſtacea: ſed Mollium dura, ac ventriculo inobediens, ferèq; abominanda hominibus eſt; Cruſtatorum verò ſalubris grataque, quin gratiſſima ſi cum illis cõpares, ſin cum Teſtaceis, minimè, quæ non aliam ob cauſam ſagaciſſima rerum omnium parens natura tã dura contegiſſe teſta videri poteſt, ne à quamplurimis animalibus marinis, quæ eorum carne delectantur, deuorarentur, ſed in noſtrum cederent vſum. Ea autem vt inquit Cælius [a] Rhodoginus adeo proce-

ribus

Cur de teſtaceis poſtremo loco agat author.

Carnes exanguiũ inuicem comparantur.

Conchyliorum à carne laus.

[a] *Li.27.lect. ant.c.23.*

E

Conchylia viduarum cupediæ. [b] *Lib. 11. Epig. 53.* [c] *Li. 4. Sylu.*

ribus gulę probata fuere, vt vel inde conformatum ſit adagium, eſſe Conchylia viduarum cupedias, ſicuti Philareus commeminit Demetrius, vt Sophronem taceā Mimographum. Enumerantur Eadem à poëtis inter ganeas præcipuas. [b] Martialis:

Mentiar vt venias, piſces, conchylia, ſumen,
Et cortis ſaturas, atque paludis aues.

Eleganter [c] Statius inquit:

Ah miſeri quos noſſe iuuat, quid Phaſidis ales
Diſtet ab hyberna Rhodopes grue, quis magis Anſer
Exta ferat, cur Thuſcus aper generoſior Vmbro,
Lubrica qua recubent conchylia mollius alga.

Teſtacea fructib⁹ cō parantur. Poma maris dicta Conhylia. [d] *Lib. 2. c. 209.*

Quemadmodum verò fructus arborum varij ſunt & ineffabiles, menſarum præcipua ornamenta, & gulæ incitamenta, ita quoq; Conchylia ſiue Teſtacea, ex quibus quàm ex alijs animalibus numeroſior materia ganeæ eſt, quare Septimius Florēs Tertullianus iure omni merito maris poma nuncupauit. Tanta verò eorum vbiq; terrarum copia eſt, & tanta apud authores mentio vt doctiſſimus Hermolaus in quodam ſuo in [d] Dioſcoridem corollario, vbi de Oſtreis & Conchylijs ei erat tractādi locus, ſe copia deterreri dixerit, ſufficereq; primùm gulæ huic generi datū eſſe adagio inde nato, adagio nimirum quod iam recitaui. Sed incredibilis Romanorum aliorumq; populorum in hiſce Teſtaceis luxuria magis in plurimorum particularium hiſtorijs manifeſtabitur. Atqui hoc loco illud ſolummodo dixiſſe ſuffecerit in hocce gulæ genere, quod pauciſſimis hiſce verbis Plinius ſcriptum reliquit: Luxurię mater Conchyliorum pretia margaritis propemodum æquauit. Quanta autem ea fuerint, inſcripto de margaritis capite fuſiùs dicetur: vel ſi & hoc parum eſt, audiamus quid in hunc luxum Seneca [e] Philoſophus in prauos hominum mores inuectus ſcribat: Quantulum (inquit) ex tot Conchylijs tam longè aduectis per iſtum ſtomachum inexplebilem labitur. Quàm longinquis autem è terris Conchylia peti ſoleant, pulchrè norunt, qui veterum ſcripta euoluêre, idq; nos multis deinceps locis in hoc opere demonſtrabimus. Audiamus item Ciceronem, cuius diſertiſſimi viri teſtimonio, nihil æque aptum eſt, patrimonia, quin integra regna dilapidare, nihil inquit, in L. Piſonē apud hunc lautum, nihil elegans (laudabo inimicum) ne magnoperè quidem quicquam per libidines ſumptuoſum. Exſtructa menſa non Conchylijs aut piſcibus ſed multa carne ſubrancida.

F

[e] *Li. 14. Ep. pr.* *Luxus Romanorum in conchylijs.* [f] *Li. 8. cap. 57.*

G

Loquitur ironicōs vt oſtendat, quomodo & ſua & aliorum quæ furto ſuſtulerat, bona perdiderat. Audiamus deniq; rurſus [f] Plinium grauiſſimum ſcriptorem, ex quo legem latam eſſe apud Romanos colligitur aduerſus tam luxurioſi ac tam pretioſi cibi intemperātiam. Sorices (inquit) & ipſos condi author eſt Nigidius, ſicut glires, quos cenſoriæ leges, princepsque M. Scaurus in conſulatu non alio modo cænis ademere quàm Conchylia aut ex alio orbe conuectas aues. Haud minor etiā luxus erat in colore illo præſtantiſſimo, quem dabat Purpura, Conchylium, Murex, colore illo, inquam, quo regum omnium ac Imperatorum paludamenta togæq; tingebantur, quoq; nunc Sacræ Rom. Eccleſiæ principes reſplendent, & quantoperè mundanis heroibus præferendi ſint, vel ſolo eo nobis demonſtrant. Cæterùm tanta parui fiet luxuria, ſi eam contemplemus, quæ fuit in margaritis ſiue vnionibus, quæ hinc ſuum ortum agnoſcunt. Etenim longè admirabiliora, ac planè incredibilia de ijs memorabimus poſtea, nunc verò illud duntaxat ſatis fuerit dixiſſe Cleopatram ſolam ſexcenties ſeſtertia vnica cœna abſumpſiſſe. Cōcludamus itaq; cum eodem

[g] *Li. 9. c. 54. & 55.*

[g] Plinio nullibi maiorem quàm in Conchylijs luxuriam extitiſſe. Sed quid hæc (inquit) tam parua commemoro, cùm populatio morum atque luxuria non aliundè quàm è Concharum genere, proueniat? Iam quidem ex tota rerū natura damnoſiſſimum mare eſt, tot modis, tot menſis, tot piſciū ſaporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt. Sed quota hæc portio eſt reputātibus Purpuras, Conchylia, Margaritas? Parum ſcilicet fuerat in gulas condi maria, niſi manibus, auribus, capite, totoq; corpore à fęminis iuxtà viriſq; geſtarentur. Quid mari cum veſtibus? Quid vndis fluctibusq; cū vellere? Non rectè recipit hac nos rerum natura, niſi nudos. Eſto, ſit tanta ventri cū eo ſocietas, quid tergori? Parum eſt, niſi qui veſcimur periculis, etiā veſtiamur. Adeò per totum corpus, anima hominis quęſita maximè placent. Principium ergo culmenq; omnium rerum pretij, margaritæ tenent.

H

SYNONY-

A

SYNONYMA. ÆQVIVOCA.

NOMINA, quibus iſtiuſmodi animalia, quæ duro ſiliceoq; tegmine, fragili atq; ruptili, non colliſili muniuntur, cùm apud Græcos, tùm apud Latinos veniunt, inuenio non pauca, ſed quæ declaratione magna indigent. Ariſtoteles alijq; multi Ὀςρακόδερμα nuncupant, ac ſi Teſtaceæ cutis animalia dicas. Huius vocis etymum videre licet apud [a] Galenum, qui ita ſcribit, quoniam totum corpus ambiens veluti integumentum vnicuiq; congenitũ appellatur δέρμα, ideſt, cutis, ſecundũ proportionem idem in Buccinis, Purpuris, Oſtreis & Chamis & alijs eiuſdẽ generis dicitur, ob id vocantur Ὀςρακόδερμα huiuſmodi animalia, quia teſtæ, vel lapidi ſimile planè eſt, quod extrinſecus ambit operimentum. Itaq; Plinius, modò, quibus Teſtacea operimenta vertit, modò ſilicum duritie intecta, modò teſtis incluſa duris, modò ſilicea teſta incluſa. Sed fortaſſis ſimpliciter Teſtata, vt multoties Theodorus vertit apud Ariſtotelem, & Teſtacea, vt Rondeletius vocat, alijq; recentiorum multi, & ipſe quoq; Theodorus aliquoties, non incongruè dici poterunt: nam & Teſtæ quaſi ὄςρακα ab [b] Horatio nominatur hoc verſu:

> Ὀςρακόδερμον. [a] lib. 3. de alim. facul.

B

> Teſtata, & teſtacea.

Sed non omne mare eſt generoſa fertile teſtæ.

> [b] li. 2. Sat. 4. Teſta dicitur ὄςρακον.

Cicero verò belluas natiuis teſtis adhærentes duxit in libro de natura deorum, & Palladius clauſa maris animalia, cùm ait: Luna incremento ſuo omnium clauſorum maris animalium, atq; Concharum membra turgere iubet. Teſtudines item à quibuſdam dici teſtis eſt [c] Albertus Magnus his verbis: Vniuerſaliter autem hæc omnia animalia, quæ duræ teſtæ vocantur, & à quibuſdam dicuntur Teſtudines, ſecundum veritatem, ſunt quæ apud nos Oſtrea, Conchylia nomen habent. Alio nomine Ὄςρεα philoſopho nominãtur, ſicut diſertiſſimè alibi ſcriptum reliquit: ἄλλο δὲ γένος ἐςὶ τὸ τῶν ὀςρακοδέρμων, ὃ καλεῖται ὄςρεον. Galenus in declaratione huius vocis parum ſibi conſtat, modò enim animalia eſſe dicit, vt in decimoquarto de vſu partium, modò inter animal & plantam media ideſt Zoophyta facit, vt in libro de formatione fœtus. Gaza modò Concham, modò Oſtreã transfert; ſed Oſtrea neutro genere cùm Græcis, tùm etiam Latinis nominantur tam in ſpecie, quàm in genere de Oſtracodermis ſeu Teſtaceis omnibus: Oſtreæ verò fœminino genere Latinis tantùm de ſpecie vna, vt annotat Zoographus; Rondeletius verò, Latini, inquit, Oſtreorum nomen retinuerunt, Oſtreas etiam dicunt. Nec pro vniuerſo genere ſolùm, ſed pro ſpecie etiam earum quibus teſta ſcabra eſt & aſpera, nomen id vſurpatur. Apud Græcos quidem ὄςρεον per ε breue, & ὄςρειον per diphthongum diuerſas plerumq; ſignificationes habent, aliquando promiſcuè ponuntur. Sed latini id diſcrimen ignorant. Ὄςρεα, inquit [c] Galenus, vocat, quæ ab Ariſtotele ὀςρακόδερμα vocata ſunt: quod autem ὄςρεον vocatur ſine ι, in ſecunda ſyllaba, ſpeciem quandam Oſtreorum ponunt, vniuerſo generi ſubijcientes, Buccinas, Purpuras, Chamas, Pinnas, atq; omnia huiuſmodi. ὄςρειον tamen vt ſubinde conſtabit nonnunquã generale eſt ad omnia Teſtata, Vuottonus aliquãdo & ſola cõprehendere, quę ſua natura immobilia ſunt, ſcribit in qua ſignificatione Zoopgraphus idonei authoris teſtimonium ſeſe non reperire aſſerit. Veteres, inquit Athenæus, ὄςρεα dicebant, quod Cratini in Archilochis, & Epicharmi in nuptijs Hebes teſtimonijs confirmat, huius: πιννῆσι καὶ ὀςρείοισιν ὁμοίη, illius: ὄςρεα συμπεφυκότα. † Plato verò ὄςρεον, vt ὄρεον dixit, ὀςρέων τρόπον δεδεμένοι; Oſtreorum modo colligati. Plinius quoq; Oſtrea pro Oſtracodermis aliquando trãſtulit, vt vbi apud Ariſtotelẽ legitur, Τὰ ἄλλα γένη πάνθων τῶν ζώων πλὴν τῶν ὀςρακοδέρμων, καὶ ἔτι ἄλλο ἀτελὲς, ἔχει ὀφθαλμούς. Quæ ſic ille interpretatus eſt. Non omnibus animalibus oculi, Oſtreis nulli. Oſtracoderma tamen ſæpius multò latius patet, quàm Oſtrea, vt iam diximus, vnde etiam ex ouis oſtraóderma dici notat Cælius Rhodoginus putamine intecta teſtaceo, vt in auibus: malacóderma verò quæ molli obducuntur cute. Ὄςρεον deinde, ſiue ὄςρειον appellant etiam oſtrum, ideſt colorem, qui ex oſtracodermis, Conchisúe conficitur, ſeu oſtrinum colorem, vt Propertius vocat. Vitruuius [f] in hoc ſenſu. Ea Conchylia cùm ſunt lecta, ferramentis circa funduntur, è quibus plagis purpurea ſanies vti lachryma profluens, excuſſa in mortarijs terendo comparatur, & quòd ex concharum marinarum teſtis eximitur, ideò oſtrum eſt vocitatum. † Plato ὥσπερ οἱ ζωγράφοι βουλόμενοι ἀφομοιοῦν, ἐνίοτε μὲν ὄςρεον μόνον ἐπήνεγκαν, ἐνίοτε δὲ ὅτιοῦν ἄλλο φαρμάκων, id eſt, quemadmodum pictores cùm quid volunt imitari, quandoque ſumunt ſolum oſtrum, quandoque verò quoduis

> Teſtudo. [c] Lib. 13. de Animal. tract. 1. c. 2. Oſtreum. [d] lib. 1. hiſt. c. 6. Galeni in conſtantia Oſtrea & Oſtreum, quid differant.

C

> [e] li. 11. Simp.

D

> † In Phædro. Oua mala coderma, & oſtracoderma. Oſtrũ dicitur ὄςρεον. [f] lib. 7. c. 13. † In Cratylo

[g] *Lib.* 5. quoduis aliud pigmentum. Et cum diphthongo apud [g] Athenæum: Τὰ δὲ σώματα οἱ μὲν ἐκέχριντο ὀστρείῳ, τινὲς δὲ μίλτῳ καὶ χρώμασιν ἑτέροις, ideſt, qui quidem corpora vngebat Oſtro, aliqui milto, & alijs coloribus. Eodem modo accepiſſe videtur Heſychius, qui cùm ὄστρεα expoſuiſſet κογχύλια, ſubiungit, Λάκωνες χάνθος, innuens nimirum, Oſtreon Lacones vocare Conchyliorum florem, vt Ariſtoteles πορφυρῶν ἄνθος, Plinius Purpurarum florem, ideſt, Purpuream ſaniem, quæ è Purpuris excipitur. E

Oſtreũ vndè dicatur. Quod verò ad etymum attinet, ὄστρεον & ὄστρακον ex ὀστέον, quod os eſt, deriuari pleonaſmo litera ρ docet Euſtathius. Ὀστρακηρα VVottono ſynonymum eſt Oſtraco-

Ὀστρακηρα. dermo ex Oppiano, vt mox apparebit. Et τὰ ὀστρεώδη καὶ κογχοειδῆ pro omni genere Te-

Σκληρόδερμα. ſtatorum Strabo dixit, alij quidam etiam ὀστρακώδη. Σκληρόδερμα etiam dicuntur, vt Iunius notat, Ariſtoteli, Empedocli λιθόῤῥινα, Oppiano ὀστρακόρινα, ὀστράκηρα, ὄστρακα.

[h] *Lib.* 5. *de piſcib.* Inuenio etiam apud eundem [h] Oppianum ἔθνεα ὀστρακόρινα, & apud Suidam ὀστρακόδερμοι ἰχθύες, ideſt, Teſtacei piſces. Λιχάδες Heſychius & Varinus interpretantur Oſtrea omnia,

Λιχάδες. Leberis. adduntq; ab alijs lapides dici & Calculos, & Conchylia. Λεβηρίδα ideſt Liberidem aliqui ſenectam ſerpentis vertunt teſte Galeno, alij Concham vacuam. Κυματοφορτίδες Heſychio ſunt κόγχοι, Conchæ. Κόγχος, & Latinorum Concha perquàm frequenter ſumitur

Concha. [i] *Lib.* 4. *c.* 4. pro omnibus Conchylijs & Teſtaceis, item pro quibuſdam eorum generibus.[i] Theodorus F

[k] *Lib* 1. *de Teſt. cap.* 1. in tranſlatione Ariſtotelis Oſtrei & Conchæ nomine vtitur pro vniuerſo genere teſtato [k] Rondeletius verò, Concha, inquit, ſumitur & pro omni teſta, & pro teſta læui, ſiue inæ-

[l] *lib.* 1. *c.* 17. qualiter rugata. Et [l] rurſus: Conchæ nomen latiſſimè patere iam diximus; hoc verò

[m] *lib.* 9. *c.* 53 [m] Plinij authoritate maximè confirmatur, qui Pectines, Cochleas, Buccina Concharum nomine comprehendit. Bellonius de biualuibus tantùm vſurpaſſe videtur, & Zoographus Concha vocabulum generale videri quidem ait, videri ſibi tamen ad biualuia magis propriè referendum. Huius ſpecies, inquit, aliæ turbinatæ ſunt, & Cochleæ dicuntur:

Cochleę q. idque, vel hebetiùs, quæ generis proximi nomen ſeruant, aut etiam ſuperioris: vel acutiùs, ideſt, longiore, magiſque faſtigiato, vel mucronato ductu, & vocantur Strom-

Strombi q. bi. Aliæ turbinatæ non ſunt, quæ & ipſæ communi vocabulo adhuc Conchæ dicuntur, ſiue in orbem ferè æquabili & plana ſuperficiei curuatione ſe colligunt, vt Venereæ & Porcellanæ dictæ: ſiue biualues, ſiue vniualues ſint; vt Conchæ vocabulo genus to-

Conchę uocabulũ ad omnia Teſtacea. tum Teſtaceum comprehendamus: ſicuti Cruſtaceum, Cancri: quorum vtrumq;, vel veterum ſcriptorum teſtimonijs comprobari poteſt, vel certè eſt permittendum, vt de rebus ipſis commodiùs verba faciamus. Nicolaus Perottus Concham ab Oſtreo ſic diſtin- G

Cõcha ab Oſtreo diſtinguitur. xit: Conchæ dicuntur, quæ teſtam læuem habent & politam, ſiue vniformiter rugatam, ſiue denticulatam: Oſtrea verò quæ aſperam ſcabramq;, quamuis generali nomine Oſtrea quoq; Conchæ dicantur, quales ſunt Cochlearum. Ouidius:

Oſtreaq; in Conchis tuta fuere ſuis.

Hæc ille, & rurſus: itaq; Purpura inter Cõchas potiùs numerabitur, Murices inter Oſtrea, ob ſcabritiem corticis. Sed cùm teſtarum ſcabrities ſit diuerſa, alia ſcilicet in Oſtreis, per totam teſtæ ſuperficiem, alia in Muricibus & Purpuris, eminentibus quibuſdam aculeis, Perotti hæc poſtrema ſententia vacillabit. VVottonus ſcribit Conchas appellari à Plinio, non quæ teſta adeo fragili clauduntur atque Cocleæ, Pectines, digiti, ſed quę firmiore, vt Purpuræ, Buccina, Pinnæ. Atque ita ſanè Plinius: firmioris, inquit, iam Teſtæ (de quibuſdam fragilis teſtæ dixerat prius, nempè Vnguibus, Pectinibus,

Concha à Conchilio, ſeparatur. Cochleis, Echinis & Cancris) Murices, & Concharum genera. Quandoque ſeparat à Conchylio, vt cùm ait: Concharum ad Purpuras & Conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperatura. Aliquando pro omnibus Teſtaceis accipit: Conchæ omnes celerrimè creſcunt, præcipuè Purpuræ: aliquando pro pretioſioribus: Populatio morum H atque luxuria non aliunde maior quàm è Concharum genere prouenit; de Margaritis nimirum & Purpuris & Conchylio ſentiens. Quidam etiam hoc citat ex eodem: Inter Conchas principatum tenent Margaritæ. Feſtus ex Varrone: Imperito nonnunquam

Cócha pro Teſta. Concha videtur Margaritũ. Accepit præterea Concham pro teſta exteriori, inquiens: Polypi veſcuntur Conchyliorum carne, quorum Conchas complexu crinium frangunt. Item vbi apud Ariſtotelem legitur, τὰς μὲν οὖν μικρὰς μετὰ τῶν ὀστράκων κόπτουσι, ipſe

[n] *lib.* 1. *de arte.* tranſtulit ſic. Et maioribus quidem Purpuris detracta Concha auferunt. [n] Ouidius.

Litore quot Conchæ, tot ſunt in amore dolores.

[o] *li.* 2. *de nat. deor.* Columella.

Implicitus Conchæ limax. Et [o] Cicero. *duabus patula Conchis.*

Hinc

A Hinc etiam Conchæ numerantur à Martiano I. C. ff. de fundo inſtructo & inſtrument. legat. inter inſtrumenta pictorum, qui pigmenta ſua in Concharum teſtis ſeruare ſolent. Conchæ præterea nomen notante VVottono, vnam ſpetiem ſignificat, nempe Chamen, vt apud Ariſtotelem in quarto de hiſtoria, ſed & priuatim Chamen Tracheam, vt in quinto, & apud Oribaſium in ſecundo. Idem legere eſt apud Galenum in gloſſis, item apud Heſychiũ & Varrinum. Sed & Gaza alicubi ex Theophraſto pro Pinna ſimpliciter Concham tranſtulit, quod non probo, cùm Plinio Concharum generis tantùm ſit ipſa Pinna. Alibi apud [p] Ariſtotelem idem Gaza pro κόχλων id eſt, Cochlearum vertit, Concharum, genus capiens pro ſpecie. Et κόγχος Heſychio eſt κόχλιας, Cochlea, qui & κόγχον διεῖλες prouerbialiter dici tradit, pro ἶσον ἐπόιησας, id eſt, feciſti æqualem, ſed vel teſte etiam authore theſauri linguæ Græcæ eo nomine potiùs Concha vocatur, quâm Cochlea, vt ex prouerbio eo liquet; nec enim Cochleam poſſes διελεῖν, vt Concham, quippe Cochlea ex vnica teſta gyris quibuſdam & voluminibus compacta conſtat, Concha autem duabus veluti ſcutulis clauditur, quæ facilè diuelli à ſeimuicem queunt. Ita igitur [q] Athenæus dicit Timonem Τῶν λυδίων καρυκῶν προκρίνειν τὸν κόγχον. Et [r] Pauſanias κόγχους θαλασσίας διά

Cõcha pro vna ſpetie.

Gazæ errores.

[p] Li. 4. Hi. cap. 1.

[q] Lib. 4.

[r] In Atticis.

B παντὸς ἐνεῖναι τῷ κογχίτῃ λίθῳ. Concham quidem veteres nonnulli pro Cochlea dixerunt, ſed marina maximè. Auditum in quodam ſpecu Concha canentem Tritonem. Tri-
„ tones enim aliqui fabulantur Concha perforata buccinare. Apuleius, Triton Concha ſonat, buccinat, item: Concha ſonaci leuiter buccinat. Virgilius:

Concha ponitur quandoque pro Cochlea.

Cæruleum Tritona vocat, Conchaq́; ſonanti
Inſpirare iubet. Et de Miſeno tubicine.
Sed tum fortè caua dum perſonat æquora Concha.

Silius [s] Italicus Conchas iſtas eleganter tortas nominat, cùm canit:

[s] Lib. 14.

Nec mora; terrificis ſeuæ ſtridoribus æris
Per vacuum latè cantu reſonante profundum
Incubuere tubæ; queis excitus æquore Triton
Expauit, tortæ certantia murmura Conchæ
Vix meminere maris.

Inuenio & apud eundem:

Audit ventoſa perflantem murmura Concha.

C Priſci autem homines ante tubam inuentã vtebantur Cochlea marina, vt meminit [t] Scholiaſtes Homeri ad hæc verba; κόχλῳ θαλασσίῳ ἐσπάλπιζον. Vnde & Dardanus dicebat.

Non facit ad noſtros ærea Concha ſonos.

Et [u] Plutarchus: nam ſicut pecora orationem hominis non intelligunt, ſibilis autem, & palpationibus accuratis & fiſtulis aut Conchis excitantur ac ſopiuntur à paſtoribus. Reperio item Concham ſumi pro Cochlea terreſtri apud Epicharmum in hoc verſu:

Cochlea marina uſi priſci loco tubæ.

[t] In Iliad.

[u] Li 7. Sympoſ. queſt. 8.

Κόγχον δὲ τὸν σέσιλον ἄπαγ' ἐς τόν φθόρον.

Porrò Martialis Concham Lucrinam pro Oſtrea aliquoties dixit, vt

Cócha Lucrina.

Ebria Baiano veni modo Concha Lucrino.
item: *Concha Lucrini delicatior ſtagni.*
item: *Sed cui ſolus erit Concha Lucrina cibus.*

Auguſtinus Niphus diſcrimen quoddam inter Concham & Concam ridiculè ſomniauit;
„ Vbicunq; inquit, Conca ſcribitur c exili, id eſt, ſine h, ſignificat genus, id eſt, omne teſta-
„ tum: nam Concha cum h, ſpeciem vnam eorum tantùm importat, quæ ſi ſit canaliculis di-
„ ſtincta, dicitur etiam Cõcha; ſi ſit læuis & plana, Chama vocatur. Sic ille. Iam verò Con-
D cha alia quoque habet ſignificata, vti vaſis in primis quoddam genus concauum ac ſuperius patulum, quod Iuuenalis intellexiſſe videtur, cùm ait, *cùm bibitur Concha*, & Horatius: *funde capacibus Vnguenta de Conchis.* Alibi quoque Concham ſalis puri dixit, pro vaſe, in quo ſal poni in menſa ſolet. Sed & Ariſtoteles in quarto de Animalium hiſtoria κόγχον nominauit Concham, qua in implendo & deplendo vtuntur, vt & [x] Dioſcorides de oleo candido, θεὶς ὑφ' ἥλιον, ἀναχεῖ κόγχῳ καθ' ἑκάστην ἡμέραν: ſub ſolem quotidiè Concha refunde. Cato, Capulator Concha oleum tollat. Plinius: Patinis fictilibus impoſitum ferrea Concha, calice coopertum. Et ex recentioribus Perottus, puluis, inquit, ſemper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, vt omnis duritia ſoluatur; ac rurſus tũditur, deinde lauatur in Conchis, ſiccaturque. Idem Perottus alibi Concham vas oblongum & concauum interpretatur, ex Plinio fortè, apud quem hoc legitur. Vaſis genus concauum, ac ſuperiùs patulum, à Conchæ naturalis ſimilitudine Concham vocamus. Conchæ nomen pro vaſe Lugduni etiamnum ſeruant, vt notat Zoographus, addens eſſe quoſdam,

Niphi nugæ.

Conchæ alia ſignificata.

Pro uaſe.

[x] Li. 1. c. 32

Cõcha uas quale.

qui

qui id interpretetur vas valdè apertum inſtar illius quo tonſores lauandis barbis calidam E
adhibent. Ipſe verò Concham dici rectè putat vas omne cibo, potui, alijsúe vſibus ac-
commodatum, quòd marginum aut labeorum latitudine careat, præſertim ſi longitudo
eius latitudinem vicerit, eiuſmodi enim Concharum teſtæ ſunt, talis & Cochleariũ fi-
gura eſt, ſed manubrio addito, pateræ verò obbę, catini, lãces, & huiuſmodi vaſa, quamuis
Plattę. latitudine illa carent, quam habent patinæ, plattæ vulgò dictæ (παρὰ τὸ πλάτος ἤτοι τὸ
τῦ ἀγγείυ ὅλως, ἤ τῶν χαλῶν.) rotundiora tamen ſunt, quàm vt Conchæ nomen merean-
tur. Cato rurſus: In cellam olearcam hæc opus ſunt: dolia olearia, opercula; labra olea-
[y] lib. 33. ria quatuordecim, Conchas maiores duas & mino res duas,[y] Plinius alibi ferreã Conchã ”
[z] li. 3. Reg. 7. dixit; & in ſacra [z] Hiſtoria proditur decem fuiſſe lutures, ſeu Conchas æneas, quarum ”
Cymbala Cóchę di-ctæ. quæq; tenebat quadraginta batos. Hinc & cymbala à poëtis Latinis Conchæ vocantur,
quòd Conchas ſimilitudine ſcutulata referant, & ab earundem ſimilitudine [a] Lycophron
[a] In Alexandra. κόγχον vocat hemicranium ſeu caluam capitis, nam & ipſa eſt ſcutulata, Τυπεὶς σκεπάρνῳ
κόγοχον εὐθέτῳ μέσον. apud Ariſtophanem σκαφίον dicitur ſicuti Iulius Pollux annotauit:
Calua capitis Concha vocata: ſed ſcaphium etiam ſpeties Concharum marinarum eſt, quæ Mys alio nomine dicitur.
Eandemq; item ob cauſam vmbonem clypei Polybius χόγχον appellat in Epitome, προ- F
ςήρμοςαι τῷ θυρεῷ καὶ σιδηρᾶ κόγχος, ἢ τὰς ὁλοσχερεῖς ἀποςώγει πληγὰς λίθων. Nec non
Vmbo Cõcha uocat[o] κόγχοι nominantur eodem modo τὰ ἔγκοιλα τῶν ὀφθαλμῶν ὁ παρὰ τοῖς βλεφάροις πε-
ρίδρομος, teſte eodem Polluce, hoc eſt cauitates oculorum, ſeu caui in quibus, oculi latent.
Cauitas auris Cõcha dicitur. nam & ipſi ſua figura Concham repræſentant: ſicuti & auris caua pars extrinſecus, quam
etiam κόγχον ipſe, Rufus κόγχlω nominari ſcribit: deniq; patella in genu eidem κόγχη,
vel κόγχος appellatur. Sed de Conchis dictis in corpore humano, plura in anatomicis
Veſalij aliorumq; lector curioſus inueniet. Eſt præterea Concha locus in ædificijs came-
[b] Egloga 6. ratus ad ſimilitudinem Conchæ, & Teſtudinis, vt meminit [b] Calphurnius poëta præ-
clarus.

Si placet, antra magis, vicinaq; ſaxa petamus,
Saxa quibus viridis ſtillanti vellere muſcus
Dependet, ſcopuliſq; cauum ſinuantibus arcum
Imminet exeſa veluti Teſtudine Concha.

Nauis dicta Cõcha. Ita fortè nauis quædam etiam Concha dicitur, cuius his verbis Cælius [c] Calcagninus me-
[c] lib. de re naual. minit. Nauigeram ſimilitudinem, & aliam in Propontide viſam ſibi prodidit Mutianus: G
Cõcham eſſe Acacij modò carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata. In hanc condi naupli- ”
[d] lib. de calcul. luſu. um animal Sepiæ ſimile ludendi ſocietate ſola. Idem [d] Calcagninus notat calculos Con- ”
chas dici, dum ait: calculos fuiſſe lapillos ab initio, quales in ora per luſum ſæpe legimus, ”
Cãculi Cõchę, qui dicti. & quos ſpolia Oceani Claudius Cęſar vocauit, cùm parata expeditione milites iuſſit ga-
leas Conchis, & hoc genus lapillis implere, hac ratione de Oceano triumphaturus: no-
men ipſum oſtendit. Concha quoq; nomen eſt menſurę, teſte Galeno. Eſt [e] autem alia
Cõcha pro menſura. magna, alia parua. [f] Vtriuſq; capacitatis mentionem facit idem author ex Cleopatra:
[e] lib. de põd. & menſ. Magna, inquit, Concha eandem oxybapho menſuram ſeruat. Eius enim menſura capit ”
cyathum vnum ſemis, pondus verò drachmas quindecim: minor verò Concha menſu- ”
[f] lib. 5. Epiſ. ra ſemicyathum, pondere drachmas quinqué exęquat. Sunt qui ex eo dictam putent, ”
quòd tantum capiat, quantum Concha: ſic Cochlearium etiam Chama & myſtrum, men
ſurarum nomina ſunt, à capacitate teſtarum, quibus eiuſdem nominis Oſtracoderma
[g] lib. de nat. mul. aquatilium animantium conteguntur, deſumpta. In quo ſenſu dicebat [g] Hippocrates,
menſurã quãta eſt Conchę teſta terito. Sed & Concham ſcribit Gulielmus Philander do
ctiſſimus Vitruuij ſcholiaſtes, ſigilla imagunculaſq; relictis in parietibus ædiculis (Ita- H
lia nichios appellat, credo quòd imbricatis Conchis ſoleat earum ſuperior pars ornari,
nam Hetruſci Conchas nicchios vocãt,) collocandas appellari. Poſtremò κόγχος apud
Faba κόγχος dicta. Athenæum, ſi bene memini, genus eſt fabæ cum cortice ſuo elixa, ad differentiam fabę
freſę quę ſine cortice coquitur, à ſimilitudine Concharum, quòd confracto cortice velut
implicita Conchis ſuis caruncula videatur. Citat Athenæus hos verſus.

Αιτη δὲ καὶ ἀυςηλέη ἐνὶ κόγχῳ
Ε᾽λλώων, ἡ πᾶσα περιςρόφητος οἴζύς.

Epicharmus etiam Cõchon legumen nominauit. Et Antiphanes: Κογχίον τὲ μίκρον, ἀλλάν-
Conchis. τος τε προστετμημένον. Dicitur & Conchis fœminino [h] genere. Martialis.
[h] li. 5. Epig. *Si Conchem toties meam comeſſes.*
[i] lib. 3. Item [i] alibi.
Si ſpumet rubra Conchis tibi pallida teſta.

Iuue-

A † Iuuenalis. *Cuius conche tumes.* † *Sat.* 3.
Atq; hæc de vocabuli Conchę diuerſis ſignificationibus. Nihil autem refert κόγχη ne in
fœminino,an κόγχος in maſculino dicas, Reperitur & κόγχυς ſigniacans putamen Oſtrei, Κόγχυς.
ſiue id quo integitur Oſtreum, quodq; abijcitur, cùm comeditur. [k] Ita enim Pollux de [h] *lib.* 6. *c.* 15
purgamentis eorum, quæ in menſa apponuntur, κογχυλίων, κοχλίας; καὶ ὀστρέων, κόγχυς.
καὶ ἰχθύων λέπη, καὶ καράβων ὄστρακα. Niſi fortè reponendum κόγχους. Κογχία diminu- Κόγχία.
ta forma dixerunt Strabo & Diocles, ſicut latinè Conchulas Plinius & Apuleius. Apud
Dioſcoridem reperitur quoq; κογχάριον. Κογχόλη hinc quoq; deriuatum videtur, ſed Κογχάρι ον.
quod ſignificare inuenio Purpurã; vt Suidæ in hoc loco, αἱ κογχόλαι ὄψιν οὐκ ὄχουσαι φαί-
νονται δελεάτι ὀφειπόμεναι. Heſychio quoq; κογχόλαι ſunt τὰ ὄστρεα καὶ πορφύραι, verùm ογχυλη
& κηκίδες. ideſt, gallæ, forſan ob ſimilitudinem. Seruius Conchæ vocabulum à Græco
κόγχη deducit. Aliqui Latinum putant à concauitate dictum: itaq; ſine aſpiratione ſcri- Conchæ e-
bunt. Iſidorus verò Conchas & Cochleas inde dictas arbitratur; quia deficiente Luna tymum.
cauantur, id eſt, euacuantur, & minuuntur. Hinc & κοχγύλιον, apud Latinos Conchyli- Conchyliũ
um, idem nonnunquam quod κόγχη & κόγχος, nimirum totum teſtatorum genus com- quid.
B prehendens: nam [l] Plinius vt ſcribit Conchas omnes celerrimè creſcere, præcipuè Pur- [l] *lib*. 6. *c.* 36.
puras; ita etiam linguam Purpuræ eſſe longitudine digitali, qua paſcitur perforando re-
liqua Conchylia inquit, tantam duritiem aculeo eſſe. Et [m] alibi, Spiritum ſydus, inquit, [m] *lib.* 2.
Lunæ exiſtimari, & hoc eſſe quod terras ſaturet, accedẽſq; corpora impleat, abſcedenſq;
inaniat: ideo cum incremento eius augeri Conchylia, ſpiritum ſentire, quibus ſanguis nõ
ſit. Athenæus. E Conchilijs aluum ſimul & vrinam cient, præcipuè Mituli, Oſtrea, Pecti-
nes, Chamæ. Alioqui κογχύλιον, ſiue Conchylium, de certa quadam Concharum ſpetie
dicitur, expetita non menſis ſolùm, ſed & veſtium infectionibus, vt inter alios docet Pli-
nius loco paulò antè citato, vbi locutus de Purpuræ flore illo tingẽdis expetito veſtibus,
ſed vnde (inquit) Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco, color auſterus in glauco, &
iraſcenti ſimilis mari? Ibidem dicit Concharum ad Purpuras & Conchylia eandem qui-
dem eſſe materiam, ſed diſtare temperamento. Et [n] Iſidorus Conchylium dictum eſse au- [n] *lib.* 19. *O-*
tumat, quòd Conchulis marinis color eius colligitur; idem & Oſtrum vocari, & Conchy *rig. cap.* 28.
lia maris exponit, quæ circumciſa ferro lachrymas purpurei emittunt coloris: quibus col- Etymum.
lectis color purpureus temperatur, & Oſtrum exinde appellari, quod ex teſtæ humore eli
C citur. Vnde & κογχυλίου κροκίδα vocant floccum lanę Conchylij ſanie infęctæ. Crito
apud Galenum in tertio κατὰ τόπους, ἐντίθει κροκίδα κογχυλίου. Floccum lanæ Conchi-
lio infectæ, vt [o] Plinius loquitur. Quin etiam κογχύλιον nominatur lana veſtiſue Conchy
lij cruore infecta, vt apud Galenum κογχυλίῳ ὄμφραξον τὸ οὖς, Conchyliata veſte aurem [o] *lib.* 23. *c.* 7
obtura. Et [p] apud Quintilianum de puero nimis molliter educato. Nondum prima verba Conchyliũ pro ueſte
exprimit, & iam coccum intelligit, iam Conchylium poſcit, pro Conchyliatam veſtem colorata.
vt Plinij verbis vtamur, Ciceronis imitatione, qui conchyliata periſtomata dixit. In eodẽ [p] *lib.* 1. *c.* 2.
quoq; ſenſu Conchylium accepit Horatius, cùm ait.
Horum ego non fugiam Conchylia? hoc eſt veſtes conchyliatas, quibus induti in publicum
procedunt tanquam nobiles Romani. Franciſcus Maſſarius ad explicationem iſtorum
[q] Plinij verborũ: Conchylia, & Purpuras omnis ora atterit: per Conchylia, inquit, hoc lo- [q] *lib.* 9 *c.* 35.
co aliqui intellexerunt Murices: Murex enim Conchylium per excellentiam dicitur, vn-
de veſtis tincta Murice, Conchyliata dicitur. Et [r] Angelus Decembrius Concha & Con- [r] *li.* 7. *polit.*
chyle exponit Teſtudinei piſces quibus & ad Purpuram conficiendam veteres vſi ſunt. Conchyle.
Horatius priuatim pro Oſtreis Conchylia dixit hoc verſu.
D *Non me Lucrina iuuerint Conchylia.* Conchylia pro Oſtreis.
Miſceueris elixa ſimul conchylia turdis.
Et rurſus: *Simul aſſis.*
Miſcueris elixa ſimul conchylia turdis. [s] *lib.* 3. *c.* 5.
[f] Vitruuius pro Purpura: incipiam nunc de Oſtro dicere, quod & chariſſimam & excellen Pro Purpu-
tiſſimam habet præter hos colores aſpectus ſuauitatem, Id autem exprimitur ex Conchy ra.
lio marino, è quo Purpura inficitur. Quare Conchylij nomen & polyſemum eſt, & priua-
tim etiam ſpetiem quandam, item colorem ſignificat. Sumitur præterea hæc eadem vox pro teſtis.
pro ipſis teſtis ſeu operimentis: Scholiaſtes Ariſtophanis: Conchis ſeu Conchylijs ſole- [t] *li.* 1. *c.* 345.
bãt ſigilla (ſphragides) includere, ne typi eorum facilè abolerentur. Et [t] apud Aetium legi-
mus: Conchylium, ideſt teſta Purpurarum crematum, additur collyrijs abſterſorijs. Re- pro ſepul-
peritur etiam in Paulo Aegineta κονδύλιον, ſed haud dubiè pro κογχύλιον. Poſtremò Da- chris.
maſus, vt annotat Gyraldus, Conchylia vocabat multorum martyrum ſepulchra.

V GENVS.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. NATVRA. VICTVS.

TANTA in hiſce Teſtaceis ludentis naturæ varietas eſt, tot colorum differentiæ, inquit[a] Rondeletius, tot figuræ, vt vix numerari poſſint. Equidem[b] Plinius varietatem iſtam explicaturus, & ipſe iucunda & eleganti verborum varietate & copia, naturæ fœcunditatem, miramq; ac multiplicem in procreãdis omnibus ſolertiam ingenioſè imitatus eſt, inquiens: Concharum genera, in quibus mira ludentis naturæ varietas, tot colorum differentiæ, tot figuræ, planis & concauis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cęſis, in dorſum elatis, læuibus, rugatis, denticulatis, ſtriatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emiſſo, foris effuſo, intus replicato, iam diſtinctione virgulata, crinita, criſpa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim, vndata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expanſa, prædenſata, porrecta, ſinuata, breui modo ligatis, toto latere cõnexis, ad plauſum apertis, ad buccinũ incuruis. Huc vſq; ille. Cũ planas & concauas dicit, Pectines intelligit quibus ſolis hęc nota cõtingit, cũ ad Buccinũ recuruas, Cochleas & Buccina cõprehendit. Eaſdẽ ferè differentias, ex[c] Ariſtotele ſic recitat Athenæus, interprete Dalechãpio. Ariſtoteles in opere de animalibus has Teſtaceorum (Ὀστρέων) ſpecies recenſet: Pinnam, Oſtreum (ſpeciatim dictum) Muſculum (Mitilum Zoographus) Pectinem, Solena, Concham, Lepadem, Tethea, Balanum. Huc illuc vaga progrediuntur Buccinum, Purpura, Hedyporphyra, Echinus, Strabelus: (tanquam Oſtrea dicantur propriè, quæcunq; Teſtatorum biualbia ſunt, & Patella quoque vniualuis: eademq; omnia progrediendi vi & inſtrumentis careant: Greſſilia verò ſint, Buccinum, Purpuræ, & aliqua Turbinata. Non tamen ſola hæc, ſed ex biualuibus quoq; nõnulla moueri conſtat, vt Pectines.) Virgatus eſt ex his & aſpera teſta opertus Pecten: Tetheum Concha læui tectum, & nullis diſtincta virgis. Pinnarum tenuius eſt os, Oſtreis Biualuibus craſſum. (Pinna tenue os habet, quod Oſtreum habet craſſum, teſtamq; vniformem & leuem. Patella bitoris eſt, læuemq; habet teſtam. Natalis de Comitibus.) Lepadibus concha & ea læuis, vnica eſt. Muſculorum duplex teſta vno loco tantùm cohæret. Solenis & Balani vndique tota coaleſcit & coniungitur. Ambobus id commune generibus eſt, quòd operiuntur teſta. Græcè legitur. Ἀριστοτέλης δ᾽ ἐν τῷ περὶ ζῴων, ὄστρεα φησὶ, πίννη, ὄστρεον, μῦς, κτεὶς, σωλὴν; κόγχη, λέπας, τῆθος, βάλανος. Πορευτικὰ δὲ, κῆρυξ, πορφύρα, ἡδυπορφύρα, ἐχῖνος, στράβηλος. Ἔστι δ᾽ ὁ μὲν κτεὶς τραχυόστρακος ῥαβδωτός. Τὸ δὲ τῆθος ἀρράβδωτον, λειόστρακον. ἡ δὲ πίννη λεπτόστομον. Τὸ δ᾽ ὄστρεον παχύστομον. Zoographus ait hunc locum ſibi videri corruptum, & à Latino intetprete non bene tranſlatum. Quid ſi ſic? inquit. μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον (vel potius τραχυόστρακον) λέπας. δίθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, μῦς. σύμπεφυὲς δὲ (nam & Ariſtoteles dicit, ὅτι ἐπ᾽ ἄμφω συμπέφυκε) καὶ λειόστρακον, σωλὴν. μονοφυὲς δὲ βάλανος.) Μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, λέπας δὲ δίθυρον καὶ λειόστρακον. συμφυὲς δὲ μῦς, μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον, σωλὴν καὶ βάλανος. Κοινὸν δ᾽ ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Idem Zoographus apud Ariſtotelẽ, quẽ citat Athenæus, hæc verba diu quæſita non reperit. Libro autem, inquit, quarto Hiſtorię animalium cap. 4. Teſtatorum differentiæ leguntur huiuſmodi: Eorum quædam Turbinata eſſe, στρομβώδη.: alia non turbinata. Rurſus ex his μονόθυρα ſunt quæ teſta vna continentur, δίθυρα, quæ duabus. Sunt item quibus altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendat, vt Patellæ. Tanquam Patellæ inter non Turbinata genus tertium conſtituant, à cæteris duobus, biualuibus, inquam, vniualuibusq; diuerſum: cùm tamen recentiores pleriq; omnes Patellas vniualues faciant. Certè hoc in loco Ariſtoteles tria genera apertè conſtituit, vt retulimus, & Gaza ſimiliter tranſtulit, ita nimirum ſentiens. Turbinatorum carnem includi, niſi quòd ceruicem & caput exerunt cùm lubet: Non turbinatorũ verò in alijs includi teſta vel gemina, vt in Chamis: vel ſingulari, quorum ſpeciẽ nullam nominauit: videtur aũt de Conchis illis ſentire, quas Venereas aut Procellanas vulgò nominãt: nã ſi Ariſtoteles ſub monothyris illas non comprehendit, quodnã aliud genus eis aſſignabimus? Præterea cùm non modo dithyras ſed monothyras quoq; Conchas ſuis teſtis, has ſingulari, illas geminis cõtineri & includi (περιέχεσθαι) dicat, Patellę etſi Concham vel teſtã vnam dũtaxat habeant, ea tamen non continentur aut includũtur: ſed altera parte nuda ſunt, qua ſaxo adhærẽt, quod eis alterius teſtę loco eſt: Quãobrẽ aut tria

ſtatim,

[a] lib. 1. c. 1.
[b] lib. 9. c. 33.
Teſtaceorũ varietas
Plinius explicatus.
[c] lib. 3. c. 11.
Pecten.
Tethyum.
Lepas.
Muſculi.
Athenæi locus corruptus animaduerſus
Vniualue, & Biualue quid.
Digreſſio de Vniualuibus.
Turbinata qualia.
Cõchæ Venereæ vniualues sũt.
Patellæ.

A ſtatim, vt hîc Ariſtoteles, non turbinatorum ponemus genera, aut potius bina tantùm in prima diuiſione, ita vt eorum alia dithyra ſint, alia monothyra, & horum rurſus ſpecies duę: vna quę teſta ſua ſe in orbem colligente carnem occultat, vt Conchę Venereę: altera, vt Patella, quę carnem ex dimidia parte nudam oſtendunt. Addit & quartum genus Ariſtoteles, eorum quę omnino & omni ex parte ſolida includantur, vt ſunt Tethya. Paulò pòſt, cùm ſcribit: Papauer Conchę omnes habent, ſed alia parte Patellę, alia biualues; videtur Patellas ceu vniualues, biualuibus opponere; quod quidem eo modo fieri poteſt, vt iam dictum eſt. Verùm quarto de partibus animalium cap. 5. è ſolis Patellis videtur vniualuium genus conſtituere Ariſtoteles; Vniualue genus, inquit, quòd ſaxis teſta in dorſum data adhæret, ſeruari poteſt: ſitq; alieno ſepto quodammodo biualue, vt quę Patellę vocantur. Sed ne aduerſetur ipſe ſibi Ariſtoteles, ita, vt prædiximus, vniualuium genus illud Concharum quas Venereas cognominauimus ignotũ fuiſſe quis putet, quòd non in Mediterraneo (ni fallor) ſed in Oceano tantùm generentur, & ex India etiã, B aut alijs ad Orientem ſitis regionibus maritimis adferantur. Plinij quidem ſæculo notas fuiſſe dubium non eſt. Dubitet etiam aliquis an thyræ, hoc eſt, valuæ nomen, in globum ſe colligenti Conchæ rectè poſſit attribui: Patellarum ſanè teſtis multò aptiùs quadrare videtur, quæ etiãſi ſimplices ſunt, biualuium tamen teſtas referunt. Hactenus Zoographus. Sed vt vnde noſtra digreſſa eſt oratio, reuertamur, Iſaacus Caſaubonus eundem Athenæi locum ceu mendoſum, & pauci faciendum arguit. Solet, inquit, Athenæus, quicquid de eadem re varijs locis diſperſè ſcriptum inuenit, in vnum congerere. Sic cùm ſuper Oſtreis ait, Ἀριστοτέλης δὲ &c. ὄστρεα φησι, &c. pleraq; omnia deſcribuntur quæ de Oſtreis philoſophus dixerat, non in ijs ſolùm libris, qui hodie extant, ſed quædam etiã in ijs quos hodie non habemus: nam hiſtoriarum lib. 4. cap. 4. ὀστρακοδέρμων diuerſa non parum inſtituitur diuiſio: qui tamen locus cum iſto eſt conferendus. Rectè autem doctiſſimus Zoographus, quo loco ſcriptum eſt, etiam in membranis, etiam in Epitoma, λεπὰς δὲ δίθυρον καὶ λειόστρακον, legendum cenſuit μονόθυρον, & τραχυόστρακον. Nam ſi haberet Patella duas θύρας, ideſt, teſtas, hærere ſaxis non poſſet, quod huic Oſtreo proprium atq; ἰδιαίτατον eſt. Ipſius Ariſtotelis verba ſunt, de partibus lib. 4. cap. 5. τοῖς δὲ μονοθύροις C ἐν τῷ πυθμένι ἡ μήκων, οἷον ταῖς λεπάσι. Oſtreorum diſtributio, quæ ex Ariſtotele hîc (ex Athenæo) affertur in duo genera συμφυῶν & μονοφυῶν longè clariùs in philoſophi hiſtorijs explicatur. συμφυὲς, ait Athenæus, μῦς. μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον, σωλὴν καὶ βάλανος. cohęrentibus teſtis conſtat Muſculus, vna teſta, eaq; læui, Solen, & Glans. Quantò clariora & delucidiora verba quæ aſcribemus? τῶν δίθυρων τὰ μὲν ἐστιν ἀνάπτυκτα, οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες. ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, τῇ μὲν συμπέφυκε, τὰ δὲ διαλέλυται, ὥστε συγκλείεσθαι, καὶ ἀνοίγεσθαι. τὰ δὲ δίθυρα μὲν ἐστιν ὁμοίως δὲ συμπέφυκεν ἐπ' ἀμφότερα, οἷον οἱ σωλῆνες. Oſtreorum διθύρων quæ binis foribus vtrinq; concluduntur, quædam ait eſſe ex parte hiantia, vt Pectines, & Muſculos: quædam vtraq; ex parte cohærentes fores habere, vt Solenes. Quibus verbis contradicere vides philoſophum dipnoſophiſtæ, nam hic Solenes facit μονοφυεῖς, ille συμφυεῖς: quod diſſidium etſi non nego poſſe componi, tamen an iſtas ἐναντιοφανείας in ſuis ſcriptis reliquerit philoſophus accuratiſſimus, iure dubites. Quæ ſequuntur obſcura ſunt, κοινὸν ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Dalechamp. ambobus id commune generibus eſt, quòd operiuntur teſta, frigida planè ſententia; nam cùm de ſolis Teſtaceis ſit ſermo, quid erat opus hac admonitione? & quare dicit ἀμφοῖν potiùs D quàm πᾶσιν. Enimuero quæ philoſophi mens fuerit, non diuino: verba autem hoc ſonant. commune ex ambobus eſt Concha, ἐξ ἀμφοῖν, ex vtroq; genere τε μονοφυοῦς καὶ συμφυοῦς. Ait Conchas, quæ peculiaris eſt ſpecies Teſtaceorum, naturam vtriuſq; generis participare tam eorum quæ clauduntur, quàm eorum quæ ab vno tantũm extremo. Sic Caſaubonus. Nos omnia, quæcunq; ad differentias varias pertinentia memoriæ prodidit Ariſtoteles ex Theodoro Gaza referemus vel ea ratione, quoniam aliquoties in hoc opere ex vſu ſunt futura. In quarto itaq; de partibus animalium: quinto capite ita ſcribit: Sunt Teſtatorum genera plura. Alia enim turbinata ſunt, alia biualuia, alia vniualuia. Sed turbinata biualuibus quodammodo aſſimilantur, quippe quæ omnia operculo quodam congenito, carni patulæ appoſito claudantur, vt Purpuræ, Buccina, Natices & reliqua generis eiuſdem: idq; præſidij cauſa. Qua enim teſta non protegit, facile offendi poſſet ab ijs quæ extrinſecus inciderent. Cæterùm vniualue genus quòd ſaxis teſta in dorſum data adhæret, ſeruari poteſt: ſitq; alieno ſepto quodammodo biualue, vt quæ Patellæ vocantur. Biualue ſe concludendo tuetur, vt Pectines, vt Mituli. Turbinatum cruſta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quaſi biualue ex vniualui efficitur. In quarto de hiſtoria

Teſt atorũ quartum genus.

Cõchę Venereæ Ariſtoteli ignotæ.

Patella cur ſaxis non hæreat.

Biualuium diuerſitas.

Dalechampij error.

Teſtaceorũ differentiæ ex Ariſtotele.

Turbinata cur biualuibus aſſimilentur.

Caro Teſtaceorũ & Cruſtatorũ.

cap. 4. hęc habet omnia. Quæ verò teſta operiuntur animalia, vt Vmbilici, Cochlęę, E
& omnia quæ Oſtrei nomine appellamus, atq; etiam Echinorum genus carnem quæcun-
que, ſimiliter atque Cruſtata habent: quippe quæ intus eam contineant, teſtaque foris

Echini carne carent. Limax. Cocalia.

claudantur, nec intra ſe durum habeãt quicquam. Sed ipſa inter ſeſe numeroſa diſcre-
pant differentia, tum teſtæ, tum carnis interioris ratione. Alijs enim in eo genere nulla
eſt caro, vt Echinis: alijs eſt ſed penitus incluſa, nec vlla ex parte conſpecta, excepto capi-
te, vt terreſtrium Limacibus, & ijs quę Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpu-
ris, Buccinnis, Cocleis & reliquis omnibus Turbinatis. Cætera aut duplici conſtant valuu-
la aut ſimplici, vt genus alterum biualue, alterum vniualue poſſit nominari. Biualue ap-

Biualue, & quid uniualue. Biualuium differentia. Vnguis. Vertibula. Differentię à teſtis.

pello, quod gemina teſta continetur: vniualue, quod teſta ſingulari clauditur. Sunt item
quibus altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendat, vt Patellæ. Biualuis generis pars
cluſilis eſt, vt Pectunculi & Mituli. Eiuſmodi namq; omnia parte altera ligata, altera ſo-
luta conſtant, vt & concludi poſſint, & aperiri. Alia binis quidem concluſa valuulis ſunt,
verùm vtroq; latere connexa, vt Vngues, ſiue Digiti. Non deſunt, quæ teſta tota occulten-
tur, vt nulla ex parte carnem detectã habeant, vt quæ Vertibula ſiue Tubera & Callos ape
lamus. Ipſarum autem teſtarum magna varietas: nã aliæ læues, vt Vngues, Mituli, & Cõ- F
charum quædam, quas aliqui Galadas appellant: aliæ ſcabræ, vt Oſtreæ, Pinnæ, & Cõ-
chæ nonnullæ & Buccina. Quædam etiam pectinatim diuiſæ, vt Pectunculi, & Concha-

A motu.

rum nonnullę. Craſſitudine quoq; differunt, & tenuitate, tum totius, tum partis: velut
labrorum. Alijs enim labra tenuia, vt Mitulis, alijs craſſa, vt Oſtreis. Item alia ſe mouent,
vt Pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam & de ferramento, quo capiuntur, ſæ-

Pinna immobilis.

pè exiliunt. Alia item natura immobili ſunt, vt nunquam ſedem, in qua hęrent, ſpon-
te ipſa mutare valeant, vt Pinna. Omne ſanè Turbinatorum genus mouetur & ſerpit.
Patella etiam ſaxis abſolui, in paſtumq; ferri ſolita eſt. Commune autem & ijs, quæ ad-

A carne.

huc enumeraui & cæteris Teſtacei generis, vt teſta intus ęqualis læuiſq; habeatur. Caro
biualuis & vniualuis generis ita teſtæ adheret, vt niſi per vim nequaet detrahi. At turbi-

Ab operculo. Vt moueãtur.

nati laxior continetur & abſolutior: cui generi peculiare eſt vt teſtæ poſtrema à capite in
torqueantur. Operculum etiam eadem iam inde ab ortu naturæ omnia gerunt. Mouen-
tur item eadem omnia parte dextra, non ad vertiginem ſiue clauiculam, ſed in aduerſum.

Differẽtiæ partiũ interiorum.

Partes exteriores eius generis differentijs ijs variantur. Interiorum natura ſimilis quodã
modo in omnibus eſt, maximeq; in turbinatis. Differuut enim inter ſe magnitudinis, ex- G
ceſſuſq; affectu. Nec verò multùm vniualue, ac biualue genus concluſile ſibi diſſident,
quippe quæ parum differentiæ inter ſe afferant: quanquam longè ab immobilibus diſcre-

Turbinatorum diſcrimen & deſcerptio. Caro. Caput.

pent; quod latius poſtea patebit. Natura ergo Turbinatorum ſimilis conſtat, nec niſi ma-
gnitudine variat, vt modò dixi. Alijs enim partes maiores atq; euidentiores: alijs mino-
res, obſcurioreſq; ſunt. Adhæc diſcrimen illud duritiæ, mollitiæ, cęterarumq; generis
eiuſdem affectionum. Caro enim prima in ore teſtę, quam omnia toroſiuſculam habẽt,
alijs magis talis, alijs minus. Caput eius medio partis prominulum iungitur, & cornicu-
la duo quæ pro magnitudine animantis plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput
more omnia eodem, idemq; per motum retrahuut intrò. Nonnullis etiam os, & dentes
acuti, breues & tenues, vt Cochleis. Promuſcidas item gerunt more muſcarum: quod
quidem membrum linguæ effigiem prę ſe fert. Habent hoc idem & Purpuræ & Buccina,

Os. Dentes. promuſcides. Venter. Gula.

firmum, & toroſum, quo ſimiliter vt Aſili atq; Tabani, quadrupedum tergora penetrant:
imò longè validiùs: teſtas enim eſcarum poſſunt perforare. Venter os protinus excipit, H
ſimilis in Vmbilicis gutturi auium: habentq; parte inferiore duo quædam albida toroſa,
mammis ſimilia, cuiuſmodi carunculas, vel in Sepijs eſſe animaduertimus, ſed hęc toro-
ſiora. Gula à ventre duplex, longa porrigit ſe vſq; ad Papauer, quod poſtremum fundo
commiſſum eſt. Hęc ergo, vt in Purpuris & Buccinis conſpicua, in clauicula teſtę conti-

Inteſtinũ. papauer q-b' horũ generũ inſit.

nentur. Quod autem gulę ſubiungitur, inteſtinum eſt, gulę ipſi continuum, ſimplexq; ex
toto, vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris eſt, quà & laxiùs hęret.
Quod enim Papauer appellamus, quaſi materia vacans, atq; excrementitia, magna ſui par
te in omnibus generibus Teſtaceis ineſt. Hinc ſurſum verſus replicans, carnis repetit ſe-
dem, finitq; ad caput: vnde eijcitur excrementum, pariter in omnibus Turbinatis gene-
ribus, tam aquaticis, quàm terreſtribus. Membrana in grandiuſculis Vmbilicis à ventre
gulę attexitur continua, per quam meatus prolixior albicans colore, ſimilis ſuperioribus
illis mammillantibus carniculis tendit. Habet etiam inciſuras, quales in ouis locuſta-
rum habentur: verùm hoc albidum, illud rubidum eſt. Nullus exitus huic, nullum fo-
ramen poſtremum patet, ſed prętenui membrana cauo productus anguſto continetur.

Tendunt

A Tenduntab inteſtino ad imum nigrantia quædam aſpera, atq; continua, qualia vel in „ Teſtudine viſuntur, vel minus nigra. Cęteri quoq; Vmbilici hæc habent eadem, ſed quò minores, eo minutiora. Vniualue autem & biualue genus partim ijs ſimile eſt, partim diuerſum. Caput enim & cornicula & os obtinent, atq; etiam quod linguæ ſpeciem gerat: verùm hæc in minutioribus ſenſum præ ſua exiguitate effugiunt. Nonnulla etiam ex inanimatis, aut non mouentibus percipi nequeunt. Papauer illud, quòd etiam mutem appellamus, omnia habent, ſed non loco eodem, nec par, nec ex æquo manifeſtum, ſed Patellæ in imo, biualbia verò ad partem qua mutuo teſtarum complexu continentur. Capillamentis etiam illis hæc omnia circundantur: & quod ouum appellant, tempore, quo gigni ſolet, ambitu alterius lateris oræ continentur, videlicet ijs, quibus datum id à natura eſt, ſicut etiam albugo Vmbilicis: id enim illis iunctum ſimile intelligimus. Sed eiuſmodi partes, vt dixi, cùm conſpicuæ in magnis habeantur, in paruis tamen aut nullo pacto, aut vix ſentiuntur: quamobrem in magnis Pectunculis præcipuè patent, quod genus ideſt, cui altera valuularum latior, velut tegmen ſuperpoſita eſt:

Biualuia & Vniualuia, ut à turbinatis differant.

Caput.

Papauer nõ oĩbus eodem loco.

Ouum.

B Oſtium excrementi cæteris à latere eſt. Foramen enim quo egerant, omnia habent: quippe cùm papauer illud, vt iam dictum eſt, excrementitium quiddam omnia membrana contentum ſortiantur. At illi, quod ouum appellant, foramen, nullo in genere, tributum videmus, ſed carni ipſi intumeſcit: nec eadem, qua inteſtinum, parte continetur, ſed dextera, cùm inteſtinum habeat ſiniſtra. Cæteris ergo talis excrementi exitus eſt. At verò Patella fera, quam marinam aurem quidam appellarunt, parte ima teſtæ excernitur, qua foramen habetur. Ventrem etiam poſt os eſſe, in hoc eodem Patellę genere conſtat, atque etiam ouis illa ſimilia. Sed quis eorum cuique ſitus ſit, diligentiùs ex diſſectionibus petendum eſt. Hæc omnia itaq; philoſophus, qui & in ſeptimo libri quarti de partibus animalium capite de partibus horum Teſtaceorum exterioribus iſthæc prodidit. Teſtatorum corpus non multiplex eſt. Cuius rei cauſa eſt, quòd eorum natura ſtabilis eſt. Quæ enim nobiliora ſunt, hæc plures habeant partes neceſſe eſt: quoniam actiones eorum ſint & officia. Plura enim deſiderant inſtrumenta ea quæ plures motiones exercent. Ad hæc, aut omnino immobilia ſunt, aut parum motus adipiſcuntur. Verùm natura conſulens eorum ſaluti, duritiam teſtæ obduxit. Sunt alia

Anus ubi.

Papauer excremẽtitiũ.

Patellę anus qualis.

Teſtacea cur paucio res habeãt partes.

Teſta cur eiſdem.

C vniualuia, alia biualuia, alia turbinata, vt dictum iam eſt. Turbinati etiam generis alia in anfractum intorta ſunt, vt Buccina: alia in globum tantùm circumacta, vt Echinorum genus, nec non biualuium: alia reſeratilia ſunt, vt Pectines & Mituli. Ab altero enim latere nodo ligantur, quędam vtroq; latere connexa ſunt, vt Vnguium genus. Habent omnia Teſtata caput infra, plantarum modo. Cuius rei cauſa eſt, quòd cibum de imo capiant, vt plantæ radicibus ſuis hauriunt. Itaque ijs vſu euenit, vt inferiora habeant ſuprà, ſuperiora infrà. Membrana obducit, qua portio potulenta humoris tranſmiſſa, liquataq; cibo aſſumitur. Nullum ex ijs eſt, quod capite careat. Cæteræ corporis partes nomine vacant, præter eam, quæ cibum recipit. Differunt præterea loco generationis inter ſe, quemadmodum idem diligentiſſimus [d] philoſophus hiſce verbis docuit. Teſtacea oĩa ſponte naturæ in limo diuerſa, pro differentia limi oriuntur: nam in cœnoſo Oſtreæ, in arenoſo Conchæ. Rimis cauernisque ſaxorum Vertibula generantur & Glandes, & quæ per ſumma adhærent, vt Patellæ & Natices. Omnia id genus celeri incremento augentur, ſed præcipuè Purpuræ, atque Pectines quippe quæ anno perfici poſſunt. Naſcitur ergo Concharum genus, quemadmodum

Turbinatorum differentia.

Caput omnia habent infra, & cur.

Loco differre Teſtacea.

[d] li. 5. Hiſt. cap. 15

D expoſitum eſt, ſed locis varijs: nam alia vadis, alia gurgite, alia duris locis atq; aſperis, alia arenoſis: & alia ſedem mutant, alia ſtabiliter degunt. Pinna ex ijs quæ ſedem nunquam mutare ſolent, radice innituntur. Vngues & Conchæ nulla innitentes radice permanent: euulſæ viuere præterea nequeunt pinnæ. Mirum quod prodidit [e] Strabo, Conchyliorum quædam eſſe, quæ mugitum edunt in Nilo. Ex recentioribus Rondeletius quàm breuiſſimè, & loculẽter differentias Teſtaceorũ ſic complexus eſt. Ab his, alia ab alijs, teſtæ duritia ſuperantur vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim iſta Oſtracodermis ſubijcit Ariſtoteles. Nos ſtellas pro Inſectis marinis edidimus in opere noſtro de Inſectis) longè minus dura teſta conteguntur, quàm Purpuræ, & Buccina. Alia vndiq; circumteguntur, vt interioris corporis, nihil cerni poſſit, vt Oſtrea, Tellinæ, Pectines. Alia altera tantùm parte teſtam habent, alteri parti teſtæ loco eſt ſcopoli pars cui hęret. Chamę & Dactyli ſiue Solenes vtriſq; extremis nõ integuntur, per quę caput & poſteriorem partẽ exerunt. Eorũ quæ vndiq; integuntur, quę turbinata ſunt, vt Purpura, Buccinum, alia turbinata non ſunt, vt Conchæ quæ à noſtris Porcellaines vocãtur.

Quæ ſedẽ mutent & quæ non.

[e] li. 17. Geo.

Teſtaceorũ differentiæ ex Rondeletio.

A tegminibus.

Alia vnica Concha conſtant, vt Lepades,alia duabus, vt Mituli. Teſtarum aliæ læues, vt Vnguium, Mitulorum, aliæ aſperæ vt Purpurarum, Buccinorum, Oſtreorum, quarum rurſus teſtarum permagna eſt in aſperitate varietas, quæ in ſingulis declarabitur. Colore etiam diſtinguuntur, quòd hæc vnius coloris ſit, vt Mytulorum teſta nigra eſt, aliæ flauæ, aliȩ rubræ ſunt, aliæ varijs coloribus depictæ. Differunt & motione: nam quędam in ſtabili ſede permanent, vt Pholades, quæque in ſaxorum cauis, & alijs in locis degunt, vt Oſtrea, Pinnæ. Mouentur Purpuræ & Turbinata,& Chamȩ lęues, quas in gyrum verti in aqua vidimus. Differunt etiam teſtarum adhæſione. Etenim alia vinculis validioribus alligantur teſtis vt Mytuli, Pinnæ, Vngues. Quȩ verò in Turbinatis teſtis ſunt, nullo eis vinculo annexa ſunt, ſed poſterior tantùm pars circa teſtȩ volumen clauiculatim intorquetur. Sunt & aliȩ ferè infinitæ Oſtracodermorum differentiæ, quemadmodum ipſa infinita ferè ſunt, quæ ex ſingulorum hiſtoria petendæ ſunt, nec differentiȩ ſolùm, ſed etiam, ea in quibus omnia conueniunt, vt quòd omnia μήκωνα habeant, ſed non loco eodem, neque æqualem, neque ex ȩquo manifeſtum. Quod modò ad partes eorum pertinet, earumq; vſum ac neceſſitatem, de his licet quędam etiam ſupràdicta ſint, cùm non vno in loco locutus ſit philoſophus, nonnulla hîc rurſus recenſebimus.

A motione. (E)

De partiũ Teſtaceorum uſu. Teſta. Caro. (F)

Inter has primùm occurrit teſta, de qua ille ſic in ſecundo de partibus earumq; cauſis capite octauo meminit. Cruſtata omnia extra ſe munita ſeruantur, velut Cancri, genuſq; omne Locuſtarum, atq; etiam Teſtatorum, vt quȩ Oſtreæ appellantur. His enim omnibus caro intus: terrenum autem illud, quod contineat & conſeruet, foris eſt. Nam præter ipſum continendi officium, quoniam eorum natura parum caloris obtinet, cùm ſanguine careant, idcirco teſta veluti furnulus quidam amplectens conſeruat inteſtinum calorem, & tuetur. Cur verò non mutent teſtam vt Cruſtacea ſuam Cruſtam, triplici de cauſa id fieri putant, nimirum quia non mouentur, quia non ſiccantur, durior enim teſta & craſſior quàm Cruſta, & quia parum viuunt. Cauſa duritiei eſt tenerum eorum corpus, quod meminit etiam [f] Iulius Scaliger his verbis: Mollia igitur ipſa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita oſſa tum alijs, tum Sepiȩ conſtituta fuere intus ad conſiſtendum. His extra & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quȩ proportio etiam in multis fructibus eſt. Vt quibuſdam interna, alijs extima ſua ſit duritia. Ita alijs alia adiunxit præſidia; alijs denegauit: vt Pulmonibus marinis, ob vilitatem, Echinis, ne ad duriora affligtarentur, cirros pro anchoris: Lepori marino admirabilem facultatem. Is tametſi informis, ac mollis caro: tamen nullis tempeſtatum agitationibus ita ſuperatur, vt in litus eijci poſſit. Quibus verò non fabricauit munitiones, ijs tamen dedit qua ſibi iam fabricata compararent, vt Carcinadi; vacuas enim indigenis Conchas & quȩrit, & inuenit, & ſubit & ſubinde mutat: ſi ita ei facta ſit acceſſio corporis, vt prioribus ȩdibus capi nequeat. Catus & inquilinus, & œconomicus, magiſtra natura. Extat item problema apud [g] Ariſtotelem, cur lapides & teſtȩ in mari rotunda reddantur? An quia extrema, inquit, compari ademptu circumfracta, in rotundam ſe colligant ſpeciẽ? hȩc enim ſola ſimili extremo clauditur, mare aut quoquo verſus agitando pariter circum vndiq; frangit, atq; obtundit. Eſt & ſcitu dignum, cur ſtrias habeant nonnulla, nonnulla verò non habeant: ſuper qua re audi aliam [h] Scaligeri exercitationem aduerſus Cardanum, qui ſtriarum in hiſcȩ Conchylijs ordinem, cùm vellet ad certam ſibiq; notam reducere cauſam, ita ſcribit. Fit autem varietas tum ſtriȩ certo ordine: quoniam res parua, variata ac miſta, etiam obiter, dum ȩqualiter creſcunt ſpatia, certo ordine laborata videtur. Siccine Cardane, inquit Scaliger, quare manus duas habeam, cauaſm reddis? Quia manus duas infans cùm haberem, ſimul cum corpore creuerunt. Hoc non eſt, τοῦ ἔχειν ſed τὶ μὴ ἐκ ἔχειν, oſtendere cauſſam. Strias habent Buccini, quia eis ablati non ſunt: Ego verò, ſi me, cauſas haſce quod neſciam irrideatis; non iratus dicam, vos omnes philoſophos ſubtiliores inſanire. Namq; partim cauſas cùm ex vtilitatibus eliciamus, quarum partium nullus vſus percipi queat, eȩ partes ſui quoq; cauſas nobis ignotas habent. Eiuſmodi eſt color, lęuitas, ſtria, ſplendor; orȩ in plantis crenatȩ, ſerratȩ, dentatȩ, ſinuatȩ. Quippe in calidis ac frigidis æquȩ ſpectantur, Natura verò plus luſit in noſtrarum mentium agitationibus quàm in ſtriarum, macularumúe tum ordine, tum varietate. Atque hæc de teſtis ſiue operimentis, quibus adde quod ait [i] Lucretius naturam omnia ferè ſua dediſſe operimenta: canit enim.

Cur teſtã nõ habeat. Cur duræ ſint teſta. [f] *Excr.* 222. Pulmo marinus cur nõ tectus. Lepus marinus. Carcinas. (G) [g] *Sect* 22. *Probl.* 36. Cur Teſtæ in mari rotundæ reddantur. Strias cur habeant teſtata. [h] *Excrcit.* 220. (H) [i] *lib.* 4. *de rer. nat.*

Proptereaq; ferè res omnes aut corio ſunt
Aut ſeta, aut Conchis, aut callo, aut cortice tecta.

Oculi an ſint teſtatis. [k] *lib.* 1. *Hiſt. cap.* 9.

Ariſtoteles [k] Teſtatis oculos eſſe negat. Etenim ſic ſcribit: Habent profectò oculos, tùm

cætera

A cætera animalium genera omnia præterquã teſta intecta, & ſi quid imperfectum eſt aliud. Lego tamen in epiſtola quadam Plinij,[l] Inſectorum omniũ & quibus Teſtacea operimenta, oculos moueri, tantum abeſt vt neget habere. De internis partibus & excremẽtis, hæc "ferè philoſophus reliquit. Cruſtatorum & Mollium more binos dentes habent primores, & carnoſum illud quod linguæ proportionatur, ad cibum ſentiendum, ſiue quo voluptatem eſculentorum diſcernunt: tum ſtomachum ori continuò iunctum, exiguum proportione ſuorum corporum magnitudinis, hicq; à ventre excipitur; dein inteſtinum ſimplex vſque ad exitum inteſtini dirigitur. Singula autem Teſtatorum genera has eaſdem obtinent partes, ſed alia explanatiùs, alia obſcuriùs, quanquam maiora conſpectum earũ præbeant euidẽtiorem. Ori autem iungitur quaſi ingluuies auium, in qua ſtomachus eſt, quem excipit venter, in quo ſitum eſt quod papauer (μήκων) appellatur, mox inteſtinum continuum tendit ſimplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus enim Teſtaceis ineſt hoc excrementum, quod vel eſculentum eſſe præcipuè ſentitur. Et mox rurſus. Caro non æquè omnium eſculenta eſt. Et excrementum, quod papauer vocatur, quibuſdam cibo B idoneum. Continent hoc Turbinata omnia ſua clauicula; vniualuia ſuo fundo, vt Patellæ, biualuia, qua nodo ligantur, quod autem ouum vocatur, latere dextro biualuia habent, altero latere oſtium excrementi continẽt. Sed errore ouum id vocatur, quippe quod tale ſit, quale eſt pingue in ſanguineo genere, cùm viget. Quamobrem fieri ſolet per id tempus anni, quo vigẽt, ſcilicet vêre & autumno. Laborãt enim Teſtata omnia per frigus, & æſtum atq; exuperantiam temporis pati nequeunt.[m] Aliàs etiam Teſtatum genus omnino partim Mollibus ſimile eſſe dicit. Quà enim foris, inquit, terrenam portionem, intus carneam habent, Cruſtatis aſſimilantur: quà autem forma eiuſmodi corporis conſtat, cum Mollibus conuenit omne quodammodo, ſed præcipuè quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractũ contorquentur. Natura enim eorum vtrorumq; perinde ſe habet, quaſi quis directa linea (vt in quadrupedũ & hominum genere eſt) primùm extrema lineæ parte ſuperiore os ſitum intelligat: qua a: mox ſtomachum, quà b: tum ventrem, quà c: deinde inteſtinum vſq; in oſtium excrementi, quà d: hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt; & caput pectusque locum obtinent primum. Reliqua ipſorum gratia, aut motus cauſa à natura adiecta ſunt.

[l] Epiſt. 136

Interiora teſtatorum. Dentes. Stomach*. Ingluuies. Venter. Inteſtinum. Papauer. Caro. Papauer q bus & ubi. Ouum.

[m] li. 4. Hiſt. cap. 9.

Vt Cruſtatis & Mollibus ſimilia.

" Sed hæc antè etiam fuſiùs diximus. Hermolaus Concharũ carnes interiores, Græcè C Spondylos ſcribit, latinè callos, item omnem callum Pinnæ & Conchilij interiorem, papauer quoque dici. Ariſtoteles vocat τὴν σάρκα, τὸ σαρκῶδες, τὸ ἔσω τῶν ὀστράκων τὸ σαρκῶδες. Hanc Teſtaceorum, vti & Cruſtaceorum carnem decreſcẽte Luna diminui, creſcente verò " augeri & philoſophi & aliorũ multorum ſcriptorum teſtimonio cõſtat. Plinius[n] de luna. " Quo vera coniectatio exiſtit, haud fruſtra ſpiritum ſidus Lunæ exiſtimari. Hoc eſſe quod " terras ſaturet, accedensq; corpora impleat, abſcedensq; inaniat. Ideo cum incremento eius augeri Conchylia & maximè ſpiritum ſentire, quibus ſanguis non ſit. Lucilius apud[o] Gellium. Luna alit Oſtrea, & implet Echinos, muribus & pecori fibras addit.[p] Horatius:

Lubrica naſcentes implent Conchylia luna.

Oppianus[q] hinc capiendi tempus deſumit.

Ἔθνεα δ' ὀστρακόρινα, τάθ' ἑρπύζησι θαλάσσῃ.
Πάντα φάτις μήνης ὑφ' ἀεξομένης κατὰ κύκλον,
Σαρκὶ περιπλήθειν, καὶ πλείονα ναιέμεν ὄγκον.
Φθινούσης δ' ἐξ αὖτις ἀφαυροτέροις μελέεσσι,
Ῥικνοῦσθαι. τοίη τις ἐνὶ σφίσιν ἔστιν ἀνάγκη.

Carnis nomina.

Luna decreſcente carnem teſtatorum minui.

[n] Li. 2. c. 99

[o] Li. 7. c. 20

[p] Li. 2. ſat. 4

[q] Lib. 5. de piſcib.

D hoc eſt, vt Laurentius Lippius Collenſis carmine reddidit:

Gentes quæ duro clauduntur tegmine teſtæ,
Quæ ſerpunt ponto, cùm Luna impleuerit orbem,
Fama refert proprio plenas pingueſcere tecto,
Sed cùm multiuagæ decreſcunt cornua Lunæ,
Diminui graciles, tali ſunt lege coactæ,

Aelianus[r] nõ hanc tantùm in luna potentiam agnoſcit, (proprium eſſe inquiens teſta cruſtauè intectorum, vt ad decreſcentem lunam ex inanitate & exilitate corporis laborent) verùm & iumenta imbecilliora infirmioraq; cùm decreſcit illud ſidus pronaſci: eamque ob cauſam harum rerum prudentes in hac menſis parte genita, quod minus præſtabilia ſint, conſulere, vt non alantur.[s] Cardanus lumine lunæ non augeri putat, ſed impleri, hoc eſt, vt ipſe exponit, pingueſcere. Sed verba adſcribam: Cur non ſolùm Conchylia, inquit, ſed exanguium quæ in aqua degunt, omne fermè genus lunæ lumine impleatur, cauſam reddere difficile non eſt: non enim ob incrementum, non enim pinguiora, ſed humidiora euade-

[r] Lib. 9. de animal. c. 6.

[s] Lib. 3. de ſanit. c. 56.

Cardani opinio, cur creſcente luna augeãtur.

euaderent: pingueſcunt ergo, quoniam dum quæ (aquæ) & limus quibus veſcuntur, E
attenuantur, extenuantur, exconcoquuntur, ideo meliùs nutriunt, calor quoq; qui in
cunctis animantibus augetur, in his ob propriam imbecillitatem euidenter augetur; quo
Pierij Valeriani opinio. fit vt duplici cauſa pingueſcant. Pierius Valerianus aliam habuit opinionem, nam rationem redditurus, cur, ſi quid abditum & arcanum luci proditum, ac releuatum oſtendere quis vellet, Pagurum & eius generis piſces, qui latebris gaudent, face appoſita figurabant: conſtat inquit, eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitiſſimis etiam
Cancri ad ſplēdorem accurrunt. cauernis euocari: Ea verò de cauſa Cācri ad nocturni luminis ſplendorem accurrunt, quòd id omne genus Teſtacea noctu plurimùm paſci ſolent: compertumq; eſt plenilunio ea magis pingueſcere, propterea quòd liceat his tota tunc nocte pabulari, copioſioribuſque tunc eſcis enutriri: vnde pinguiores fiant, vt ij exiſtimant, qui plenilunio nullam ineſſe vim cœlitus hæc in Cruſtaceis efficiendi, remq; ita ad commodiorem naturæ rationem deducunt: quamuis vnà cum Baſilio magno, magna philoſophorum pars ſentiat.
†*In Hexa. homil.6.* Baſilij opinio. Baſilius autem ſic ſcribit.† Atqui corporibus animalium conſtituendis, cæterarumq; rerum, quæ à terra naſcuntur, non mediocriter Lunæ mutationes conducere reor. Nam alio modo corpora cùm ipſa decreſcit, alio, cùm accreſcit, afficiuntur; etenim nunc rara fiunt, inaniaq; cùm imminuitur. Nunc contrà Luna accreſcente & ad luminis plenum properante orbem, corpora rurſus diffarciuntur & implentur: propterea quòd humorem quendam calori immixtum, in profundum vſq; tum imprimit occultè atq; immit-
Lunæ uis. tit, Declarant id ita eſſe tum ij qui ſub dio lunaq; dormiunt, capita quorum vltra modum humore replentur, tum animantia nuperrimè iugulata, quæ mox incurſu impreſſioneq; lunæ permutantur: tum etiam animalium cerebra, & animantium in mari degentium ea quæ humore copioſo prædita ſunt: arborumq; medullæ, quæ ſua ſanè mutatione conuertere luna cuncta non poſſet, niſi quid immenſum (vt ſcriptura teſtatur)
Vt nutriantur. exurperanſq; viribus eſſet. Hæc ille. Iam dicamus de nutritione. Nutriuntur Oſtracóderma more plantarum, per poros vt inquit Albertus, vndiq; nutrimentum trahentia, cuius, inquit, ſignum eſt, quòd piſcatores Flandriȩ & Germaniæ colligunt Oſtreum quod eſt vnius teſtæ ſpiralis inſtar Cocleæ, & ponunt ſub arena iuxta mare: quamobrem na-
[t] *lib.1. Hiſt. cap.1.* tura non format eis caput. [t] Ariſtoteles quoq; aquatilium plura ſaxis affixa vitam omnem traducere ſcribit, vt Conchȩ (ὀϛρέων) genera plura: non deeſſeq; complura, quæ cùm ſint abſoluta, mouere tamen ſe nequeant, vt Oſtreæ, & quæ tota ſimplici mitioriq; G
[u] *li. 8. Hiſt. cap. 2.* teſta opera, Vertibula appellantur & Calli, & Tubera. Alibi [u] verò de eorum nutritionis modo ita loquitur: Cùm animalia trifariam in aquatile & terreſtre diuidantur: aut enim recipiendi aëris aqueúe neceſſitudine aut corporis temperatione, aut tertiò victus ratione: vitæ prorſus diſcrimen pro his diuiſionum membris conſequetur. Alia enim temperandi corporis gratia, & victus ratione, atq; etiam recipiendi aëris aut aquæ neceſſitate ita degent: alia temperamenti, victuſq; cauſa tantùm: Igitur eorum, quæ teſta operiuntur, nonnulla immota aluntur humore dulci, & potulento, qui per ſpiſſa traſmittitur, cùm tenuior ipſe mari concocto eliciatur, quemadmodum & primo naturæ ortu inſti-
Dulcis aqua in mari eſt. tuuntur. Dulcem autem contineri humorem in mari, atq; ita traſmitti & percolari conſtat eo experimento, quo ſi ex cera vas tenui latere finxeris, idq; annexa linea in mare demittas inane die ac nocte vna, humoris copiam dulcis intra ſe colliget. Vrticæ piſci-
Vrticæ ut, nutriātur. culis fortè incidentibus verſcuntur. Os in medio habent, quod in maioribus euidentius eſt. Meatum etiam vt Oſtreæ, quo excrementa ſecedant, habent parte ſuperiore.
Patellæ. Vrtica enim ipſa quaſi Oſtreorum caro eſſe videtur incluſa ſaxo, perinde vt teſta. Patellæ etiam ſecedunt abſoluentes ſeſe vt veſcantur. Quæ autem mobilia eademq; car- H
Purpuræ. ne veſcentia ſunt, ijs victus ex piſciculis eſt, vt Purpuris: ſunt enim carniuoræ, & quidem eſca huiuſmodi capiuntur, quanquam ijs etiam, quæ mari pullulant, alliciuntur.
†*li. 8. Hiſt. cap. 20.* Anni pluuij eodem † teſte, hiſce animalibus proſunt, præterquam Purpuris, cuius rei inditium eſſe ait quòd ſi amnis in mare fluentis aquam guſtarint, moriuntur eodem die.
Purpuræ in fluuijs moriuntur. Viuit Purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circa quinquaginta. Alit altera alteram, eò quòd ſua teſta agnatum veluti algam, muſcumúe gerit. Quæ autem pro cibo iis afferunt, ponderis cauſa adhiberi aiunt, vt in libra ſint grauiores. Cæteris ſqualor incommo
Pectines. dus eſt, nam & pauciora redduntur & deteriora. Et quidem Pectines tunc magis trahūt rufum colorē. Iā in Pyrrheo Euripo Pectines aliqundo defuerunt, non modò propter ferramentum, quo piſcatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter ſiccita-
Quib. pluuiæ ꝓ ſint. tes. Cæteris etiam Ӕſtatis imbres cōducunt, propterea qđ mare dulcius redditur: ſed frigus facit profectò, ne vel in Ponto, vel in fluuijs gigni poſſint, exceptis biforibus paucis.

LOCVS

A

LOCVS.

TESTACEA omnia ſponte naturæ in limo, ſed alia alio, oriri iam dictum ex Ariſtotele eſt. Et [a] Columella, vbi de piſcibus loquitur, limoſam maris regionem Conchylijs idoneam eſse ſcribit, Muricibuſq; & Oſtreis Purpurarumq; tum Concharum Pectunculis, vt ille loquitur. Mare verò ita amant, vt maris hierogryphicum apud Aegyptios Conchylia haberentur, quamuis interim litora potius quàm altum mare amare videantur. Etenim ibi maior copia reperitur: ibiq; capienda eſſe docet [b] Oppianus his verſibus.

Vbi naſcantur. [a] lib. 8. c. 16.

Vt mare ament. [b] li. 5. de piſ.

> Τῶν δὲ τὰ μὲν δύνοντες ὑποβρυχα χερσὶ λέγονται
> Ἀνέρες ἐκ ψαμάθοιο, τὰ δ' ἐκ σπιλάδων ἐρύουσι
> Νωλεμὲς ἐμπεφυῶτα, τὰ δ' ἠόσιν ἔπτυσαν αὐταῖς
> Κύματα καὶ βοθροισι λαχαινομένης ψαμάθοιο.

B

> *Iſtarum partem piſcator colligit altis*
> *Fluctibus, & fulua manibus comprendit arena,*
> *Et partim innatas ſcopulis diſcerpit, at illas*
> *Vndantes iaciunt turbati ad litora fluctus,*
> *Vel in cænoſas mittunt, pelluntq; lacunas.*

Ouidius [c] quoq; in extremo litore Conchas reperiri canit, & lapillos: [c] li. 2. Amor.

> *Nec medius tenues conchas, pictoſue lapillos*
> *Pontus habet, bibuli litoris illa mora eſt.*

Et [d] Lucretius: [d] lib. 2.

> *Concharumq; genus parili ratione videmus*
> *Pingere telluris gremium, quà mollibus vndis*
> *Litoris incurui bibulam lauat æquor arenam.*

Iam verò teſtante Horatio

> *— non omne mare eſt generoſæ fertile conchæ.*

C Certè Ariſtoteles in Ponto neq; Mollia eſſe, neq; Teſtata ſcribit [e] niſi locis quibuſdam pauca: contrà in mari rubro Teſtata omnia mira quadam magnitudine augeri. Celebrat hęc eadem poëtarum recenciorum decus Iacobus [f] Sanaxarius.

Vbi nõ ſint [e] lib. 9. Hiſt. cap. 28.

> *Nam quòd rubra iuuant fulgentibus æquora Conchis.*

Aelius etiam Iulius Crotta, ſed à copia, non à magnitudine,

In rubro mari maxima Cõchylia.

> *Non tot fulgenti conniuent ſydera cælo*
> *Tot nec Erytræo collucent litore conchæ.*

In inſula Babylone magna eſſe ait [g] Philoſtratus: Bibaga (Bibacta vocatur Arriano in hiſtoria Indica) etiam Oſtreis & Conchylijs referta eſt, vt [h] Plinius memorat. Indię inſula eſt. Rauiſius Textor Lucrinum lacum ijſdem abundare ait: ſed è Lucrino lacu Oſtrea, non vniuerſaliter Conchæ commendabantur olim. Oſtrea & Conchylia (τὰ ὀστρεώδη καὶ κογχοειδῆ) omnia, inquit Strabo, & multudine & amplitudine in mari extero excedunt: hic verò (circa Turditaniam) in primis, quòd ſcilicet fluxus & refluxus hîc augeantur; qui cauſa, vt par eſt, magnitudinis & multitudinis propter exercitationem eorum exiſtunt. In litoribus maris Aegei copiam celebrat [i] Martialis, dum canit:

[f] lib. 1. Eleg. [g] lib. 3. 16. [h] lib. 5. c. 21.

Oſtrea ubi laudabantur.

[i] lib. 6. Epig. 33.

D

> *Baſia da nobis Diadumene preſſa. quot inquis?*
> *Oceani fluctus me numerare iubes*
> *Et maris Aegæi ſparſas per litora conchas*
> *Et quæ Cecropio monte vagantur apes.*

Fert & Laconicum mare Conchylia, ſed ex quibus teſte † Pauſania ad infecturam veſtium Purpura comparatur, nobilitate ſolis ijs quæ in rubro mari capiuntur, inferiora. Cùm verò in multis longè à mare diſſitis in ipſius terræ, quin in duriſſimorum lapidum viſceribus, & quod amplius in ſummis mõtium alpiumq; iugis Conchylia reperiantur, hæc cũ maris, vt dictum eſt ſymbolum ſint, diſputatum inuenio, nunquid hiſce in locis olim mare fuerit, eſſeq; ex veteribus præclariſſimos ſcriptores qui id affirment, quorum omnium ſparſas opiniones hîc inſerere non erit inconueniens, vt qui vel negare id, vel affirmare voluerit, habeat vnde opinionem ſuam ſtabiliat. Herodotus de Aegypto. Quæ igitur de Aegypto feruntur, ea ſic habere cum eorum fide adducor, qui mihi ſic retulerunt: tum

† In Laconicis.

Cur Cõcharũ varia genera in mõtibus & in alijs locis à mari diſſitis reperiãtur.

Conchylia in mõtibus Aegypti.

tum verò de mea ipſius opinione in hanc item ſententiam deſcendo, propterea quòd videam Aegyptum continenti ſibi terræ præiacere & Conchylia in ipſis etiam montibus cerni, necnon ſalſuginem quoq; efflorеſcere adeo vt piramidibus noxia ſit, tum etiam montem eum, qui Menphi imminet, ſolas arenas habere, &c. Et mox his addit aliud argumentum à ſacerdotibus adductum: Dixerunt verè & illud mihi Sacerdotes; vnde magnam coniecturam de hac regione facio, quòd regnante Myri, cùm fluuius ad octo vt minimum cubitos excreſceret, ſatis irrigabat Aegyptum, Memphi inferiorem. Et Myris quidem necdum nongentis annis è viuis exceſſerat. At nunc niſi ſexdecim vel quindecim vt minimum cubitis aſcendat, regionem non inundat. Eiuſdem de Aegypto ſententiæ eſt Ariſtoteles libro meteorum primo, quam dicit in dies magis magiſq; exareſcere, & à Nilo totam eſſe inuectam aggeratamq;. Sed quia longo temporum tractu paludes oblimentur,& habitationi reddantur idoneæ, initium rei obliuione inuolui. Atq; idcirco ab Homero Thebaidos mentionem ſolam fieri, Memphi vel nondum enata, vel necdum eò progreſſa, vt digna commemoratione haberetur. Signum etiam eſſe,quòd paulatim ſit aqua exiccata, quod Seſoſtris didicerit, mare rubrum altius eſſe Aegypto: atq; ea de cauſa, quod in animo habebat, foſſam à mari Erythræo in Nilum non duxiſſe, maiorem igitur Aegypti cauitatem, quàm eius aluei eſſe, quo Erythræum mare continetur. Iam verò ſi Aegyptiorum regio, quos omnium mortalium antiquiſſimos eſſe credit, ita recẽs ſit enata, vt tanta ab Homeri tempore facta ſit commutatio; par eſt de cęteris quoq; terris idem exiſtimare, & tantò poſterius exiccatas eſſe; quantò homines in ijs habitantes, Aegiptijs ſunt poſteriores. Atq; hinc iam effici, vt neq; flumina vlla ſint perennia, neq; ſemper mare illud fuerit, quod nunc mare eſſe cernitur, ſed viciſſim modò mare, modò terras,eodem loco fieri,certis quibuſdam temporum conuerſionibus,quibus fato quodam nunc maximè ſiccitates, nunc maximi humores alijs atq; alijs locis exiſtãt: atq; id quidẽ in longiſſimo quodam anno fieri, haud aliter quàm in anno communi æſtatem & hyemem fieri videmus. Ita Tanaim & Meotida paludem, & ipſum etiam Pontum exiccatum iri, atq; ſimiliter omnia permutanda in temporis infiniti infinita duratione. Hæc & huiuſmodi plura Ariſtoteles, partim ex Herodoti de Aegypto hiſtoria, partim de Platonis Atlantide inſula videtur hauſiſſe. Putat enim cum Platone mare extra columnas Herculis vadoſum eſſe, & nauigijs maioribus minimè peruium; non alia, vt oppinor, cauſa quàm quòd ſic à magiſtro ſuo didiciſſet.[h] Strabo quoq; Aegyptum ait priſcis temporibus ad Peluſias vſq; paludes & montem Caſium,lacumq; Sarbonidem maris inundationibus opertam fuiſſe: & nunc quoq; inquit, per Aegyptum huiuſmodi effoditur ſalſedo,etiam ſub arena ſalſa refertæ Conchylijs foueæ reperiuntur, perinde ac agro maris aquis inundato. Et[i] rurſus, loca Aegypti, quæ valde ſublimia ſunt,Conchylijs irrigantur. Idem in primo ait mirari aliquos quomodo fiat, vt duobus tribusúe ſtadiorum millibus longè à mari in Mediteraneis locis freqnentibus Concharum, & Oſtreorum, & Cheramidum magna cernatur multitudo & ſalſi lacus. Et mox ibidem. Eratoſthenes ait multis in locis à mari longinquis vidiſſe lapidibus inhærentes Conchulas, Pectines & Oſtreorum formas, ſalſumq; lacum in Armenijs. Plutarchus in Oſiride, vbi plurimus eſt in Aegyptiorum antiquitatibus inueſtigandis, de Homeri teſtimonio docet Pharon vnius diei nauigatione ab Aegypto remotam fuiſſe,& totam Aegyptum mari olim ſubſediſſe,eò quòd ſuo etiamnum tempore Conchæ in fodinis & montibus etiam plurimæ inuenirentur, & omnes putei & fontes aquam ſalſam & amaram haberent, illius videlicet maris reliquias, quod loca ea olim occupauit. Polybius idem ſentit, ſed verba eius non citabo, propterea quòd is videatur Ariſtoteli eſſe pedaneus in timore, quo veretur, ne pontus aliquando nauigationem excludat. Lego & apud[k] Ouidium.

Ariſtotelis opinio.

Loca modo terræ, modo maria ſecũdũ philoſophũ

[h] lib. 1.

Strabonis opinio.

[i] lib. 17.

Plutarchi opinio.

Polybij opinio.

[k] li. 15. Met.

Vidi ego quod fuerat quondam ſolidiſſima tellus
Eſſe fretum: vidi factas ex æquore terras,
Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ
Et vetus inuenta eſt in montibus anchora ſummis.

[l] Cap. 14. Solini opinis.

[l] Solinus quoq; in ſua polyhiſtoria: pergam,inquit, ad reſidua quæ in Theſſaliam & Aemoniam porriguntur: ſunt enim arrectiora quàm nuſquam proceritas montana attolli valeat: nec eſt in terris omnibus, quod merito ad iſtas eminentias comparetur, quippe quas ſolas diluuialis eruptio cùm vniuerſa obduceret humido ſitu, inácceſſas reliquit. Durant veſtigia non languida fidei,quibus apparet,hos locos ſuperſtites vndoſæ tempeſtati fuiſſe. Nam in latebroſis rupium cauaminibus, quæ fluctuum confligijs tunc adeſa ſunt,reduuiæ Conchyliorum reſederunt, & alia multa, quæ affatim mari incito expuuntur,

A tur, ita vt ſint licet facie mediteranea, apparent tamen ſpecie litorali.[m] Subſcribit horum [m] *lib. 13. c.*
ſententiæ præterea Iſidorus, Conchas concretas & etiam Oſtreas, quæ in remotis mon- 22.
„ tibus reperiuntur, inditium diluuij primi eſſe ſcribens. Nec non [n] Tertullianus. Muta- Iſidori opi-
„ uit, inquit & totus orbis, aliquando aquis omnibus obſitus: adhuc maris Conchæ & nio.
„ Buccinæ peregrinantur in montibus cupientes Platoni probare etiam ardua fluitaſſe, ſed [n] *li. de pallio*
& enatando rurſus infima mutauit, rurſus orbis alius, idem mutat & nunc localiter habi-
tus, cùm ſitus læditur. Cur inter inſulas nulla iam Delos, arenæ Samos, &c. E contra- Refutãtur
rium ſentientibus in primis eſt Olympiodorus doctiſſimus Ariſtotelis interpres, qui hac ſuperiores
in re authori ſuo aduerſatur. Is enim ad hæc philoſophi verba (Sed quoniam natura om opiniones.
nis circa generationem quoq; rerum mutatio fit, &c.) Cauſas, inquit, explicat, quare Olympio-
huiuſmodi mutationem homines ignorant, cùm tamen nondum docuerit aliam ſpeciem, dori opin.
qua ſecundum humorem paluſtrem mutatio efficitur. Sunt enim ſpecies tres, aut quo-
niam exiguum vitæ noſtræ ſpatium eſt ad hanc mutationem, quæ particulatim in his duo-
bus infimis efficitur, diſcernendam, aut propter conſertos hominum interitus, vel quia
mortales aliò nonnunquam migratum ſiue exulatum abeunt, vel laribus ſuis eiecti alibi
B gentium ſibi domicilium quærunt, aliaſq; ſedes in exteras deducti colonias ſibi compa-
rant. Eodem quoq; modo hominum habitationes latere nos exiſtimandum eſt. Sicut
enim peregrè profectiones atq; exilia hominũ particulatim efficiuntur, ita & cultus habita
tioneſq; mortaliũ particulatim ſingilatimq; eſſe couſueuerunt. Id autem fieri ait, quòd &
paluſtribus & ſtagnantibus locis regio ſicca tẽperataq; efficiatur, ſicut eriã peregrè habita-
tiones propter cauſam contrariã. Huic ſimile quid circa Aegyptiacũ quoq; agrum eueniſſe
ait. Nã Aegyptus cũ ab antiquo mare eſſet, ex eo quod Nilus ilyn ſemper & limum aggere
ret, litoraliſq; tota effecta eſt, adeo vt in poſterum paludes lacuſq; ibi, ſicut relatum eſt, eſſe
occœperint: atq; in vna Mœotide palude, huc rurſum limi congerie aduecta paludes planã
campeſtremq; naturã acceperunt. Quem admodum autem Aegyptus antiquitùs mare exti-
terit, & paucis pòſt annis in terreſtre ſolum induruerit, ex eo philoſophus oſtendit, quòd
oſtia Nili manu hominũ excauata atq; elaborata fuerũt. Ex eo quoq; quia poëta antiqui-
tatis, & veteris cuiuſlibet pater Memphidis nullo loco meminerit, quaſi huiuſmodi vrbs ter
reſtri cute contignata nondum eſſet. Id autem ex eo intelligi poteſt, quòd ſquamme atq;
tectoria Conchyliorum dureſcentia item Gellinorum (Tellinarum, credo) adhuc ibi paſ-
C ſim reperiantur, quæ quidem reſiduæ reliquiæ ſunt Oſtreorum Concharumq;, quæ ibi
mari terreſtrem ſcilicet cutem recipiente reſtiterunt. Atq; ita philoſophus interpretatur,
cenſetq; Aegyptum mare olim fuiſſe, & poſtea in terræ faciem conuerſam. Mihi autem
potius videtur, paluſtria loca ea fuiſse, & ob hanc rem inhabitabilia atq; inculta cùm
aliquo tempore fuiſsent, mox fimo inuecto conſolidari, ſiccari, coliq; à mortalibus ipſa
cœpiſse, cuius ſimile quid circa Argos quoq; accidit, vt paulò pòſt dicturus eſt. Argos
namq; illud quod hodie homines habitant, paludoſum olim fuiſse proditur. Atq; ad hãc
quidem expoſitionem quadrant quoq; rationes allatæ. Ob id enim oſtia ſunt manufa-
cta, namq; quanquam Nilus limi vim magnam ingereret atq; diſſiparet, tamen quia ma-
gnitudine aquarum quaſi obrui Aegypti incolę videbantur, oſtia ac exitum fluminis ex-
cogitarunt. Quin & poëta Thebarum tanquam opulentiſſimæ vrbis meminit, de Mem-
phite autem reticuit, hac forraſſis de cauſa, propterea quòd nondum vrbs illa habitare-
tur, ſed paluſtris ſtagnanſq; adhuc eſſet. Quanquam autem teſtæ Conchyliorum ibi re-
periuntur, non tamen ratio hæc neceſſario oſtendit mare quondam fuiſse Aegyptum: nã
in montibus quoq; altiſſimis,, qui longè à mari diſtant, eiuſmodi Teſtacea reperiũtur: for Teſtacea,
D taſse quia vehementiores venti in altum ipſa abripientes à finibus maris vſq; ad iuga mõ- cur in mon
tium celſiſſima proiecerint. Secundum autem interpretationem magis ad veritatem pro tibus repe-
piùs accedere, ex ipſo quoq; Ariſtotelis intelligi poteſt. Infert enim eiuſmodi verba. In ea riantur.
loca quæ ex humidis paluſtribuſq; ad terræ ſoliditatem peruenerunt. Immo hanc quoq;
dictionem profert. Tale quid circa Aegyptum quoq; contigit. Quo dicto poteſt patere
ſermonem eſse, quemadmodum ex paluſtri humiditate in ſiccam firmitatem mutatio
fiat. Hucuſq; Olympiodorus. Sed Ioan. Goropius Becanus longè aliter, quàm Olym- Goropij o-
piodorus veterum opiniones refellit, cui doctiſſimo viro ego libenter aſsentior quamobrẽ pinio.
quæ ille ſuper hac curioſiſſima quæſtione, in quam pleriq; viri docti incidere ſæpe ſo-
lent, ſcripſit, cùm ad rem noſtram omnino faciant, neutiquam mihi ſilentio inuoluenda
exiſtimo. Is igitur poſt allatas aliquot veterum opiniones, nimirum Herodoti, Platonis,
Ariſtotelis, & Plutarchi, neq; alios inquit, rogabo ſcriptores quid hac de re ſentiant, po-
ſteaquã video totius eruditionis coryphœos, & non anteſignanos modo; ſed ipſos etiam
impe-

imperatores omnium diſciplinarum in eadem eſſe ſententia, & vt ſint, eiſdem rationibus
niti. Non igitur eſt mirum, ſi noſtrates quoq; homines eiſdem argumentis inducti, quibus E
priſci illi ſcriptores, nihil certius habeant, quàm tota hanc camporum latitudinem,
quæ Moſæ, Scaldis, Oceani, Arduennæque finibus continetur: Delphinorum, & re-
liqui Phorci exercitus ſtationem quondam, non terreſtrium animalium, fuiſſe. Viden-
dum igitur mihi, an quicquam contradici queat, quo vetuſta hæc & fortè Ogygia aſ-
ſertio vel eleuetur, vel (quod fortè ſpero) tuta nihili eſſe & flocci pendenda videatur:
ſed modò rationum pondera, non magnifica teſtium nomina, ſtateræ appendantur.
Primum igitur illud quod de Conchylijs magno applauſu argumentum Herodotus &
Plutarchus ducunt, vanum omnino & quauis palea leuius eſſe contendo. Eodem enim

Teſtæ cur in ſummis alpiũ iugis.

peruinci queat, ſummas alpes aliquando ſub Oceano latuiſſe: quod ſi admittant, non
plus contra regionis noſtræ, quàm contra omnium terrarum, vetuſtatem pugnent: nam
& in illis Conchæ & Oſtreorum teſtæ inueniuntur. Nihil eſt tam altum, nihil tam ab
ęquoreis fluctibus remotum, in quo non ſit reperire teſtas eorum, quæ in ſolis aquis
marinis vitam agunt. Quod equidem cùm aliorum relatu, tum experientis diuerſorum

Alpes Tridentinæ.

montium ſum edoctus. Cùm in alpibus Tridentinis & vicinarum gentium (Veronen-
ſibus maximè, vbi ego ipſe non pauca Conchylia reperi) perreptarem altiſſima quæq; F
montiũ cacumina, vtroq; pede ſenis vncis innixo & manibus pinnato baculo greſſum fir-
mantibus & ipſe Conchas inueni, & ab ijs qui Capricornos, ſiue Ibices & Damas in-
ſectanctur, didici non rarò inueniri. Et crebriùs haud dubiò inuenirentur, ſi lapides
æquè illic atque infimis locis exciderentur. Nunc cúm vectura illinc nulla eſſe queat,
nulla eſt lapidicina, niſi cùm arces ex ipſis rupibus excauantur anguſtis præcipitijs, &
capreolorum ſemitis vel funibus ſubeundæ. Cùm igitur eiuſmodi teſtæ internis, vel
terræ, vel ſaxorum viſceribus deliteſcant, & in ſummis alpium rupibus interna tenen-
tur; non poteſt fieri, vt illic crebrò videantnr. Videntur tamen, ſaxis torrentium vi
deraſis, aut immani gelu, magno tonitru diuulſis, vel flumine, tnrbine, aquarumúe
violentia præcipitatis, aut diſruptis; vel alia vi quapiam naturæ dehiſcentibus: quibus
fiat, vt, quæ intus condita fuere, prodantur. Apud vicinos noſtros Limburgos, Leodi-
os, Chondruſos, Namurcos, Hannonas, Atrebates, Tornacenſes, & alios multos, à

In marmore Pecten.

quibns, vel marmora nobis, vel alia lapidum genera aduehuntur, non parua eſt teſta-
rum copia & varietas. Vidi ipſe in marmore cæruleo ſolidiſſimo Pectinem & ipſius ſe-
dem ita affabrè delineatam, vt nihil ars ſimile poſſe videretur. Vidi in ſilice duriſſimo G

Chama ĩ ſilice.

(Habeo & ego in muſæo ſilicem quem cùm fortè rumperet quiſpiam pro excutiendo
igne, aſperam Chamem, eiuſq; ſedem intus, oſtendit.) Bethunis aducto, quo viæ apud
nos ſternuntur, tot Conchulas totas lapideas, & concluſis valuulis integras, magna,
vt cura & arte ex illis fuiſſe cœmento aliquo compactus iudicaretur. In ſuburbano Pa-
riſienſi agro, qui ſupernè copioſa fruge luxurians, ſubtus caua magna ſui parte eſt, &
vehiculis peruius, inueni teſtas non paucas Turbinum marinorum, elegantiſſimo or-
dine & tortas, & turberculis inſignitas, atque ita omnibus modis perfectas, nihil vt prę-

Perca in lapide.

ter viuum piſciculum, ad integritatem deeſſet. Vidi in Anglia lapidem, è ſummis mon-
tibus exciſum, qui Percam ad viuum exprimeret, ne minima quidem lineola ad perfe-
ctionem deſiderata. Nec pauca mihi monſtrauit Venetijs Andreas Lauredanus, antiqui-
tatum omnium & naturæ miraculornm diligentiſſimus obſeruator & cuſtos. Quid mul-
tis? neminem eſſe credo non omnino ocioſum naturæ ſpectatorem, qui non ſimilia mul
ta obſeruauit. Omnibus ergo eiuſmodi locis mare aliquando ſuperius fuiſſe, neceſſe erit
fateri, ſi proba illa ſit collectio, quæ de Conchylijs marinis Neptunnum auorum finibus
induxit: atq; ita nihil mihi oberit, quo minus dicam noſtram regionem non minus anti- H
quam eſſe, quàm cæteras omnes, in quibus id genus Conchylia ſunt inuẽta. Satis hoc qui-
dem mihi eſt ad Herodoti & Plutarchi concluſionem infirmandam. Sed, quia abſurdi
illatio, quamuis ſatis ea vndè proceſſit, falſa eſſe oſtendat, non tamen rei, de qua quęritur,
naturam explicat, atq; idcirco animum dubitationi non eximit, ſed plerumq; magis in-
uoluit, ſatius erit veram afferre ſolutionem. Hęc tamen non poterit ex hiſtoriæ monumẽ-

Refutatio philoſophica.

tis afferri, ſed petenda tota eſt è philoſophiæ penetralibus, ad quæ rapi videmur hac mi-
rabilium conſideratione. Sed quia naturæ arcana non ſunt nobis hîc tractanda, obiter
& breuiùs, quàm res poſtulet, diſputationis munere defungemur. Materia generatio-
ni ſubiecta ſicut omnes formas æquè recipere poteſt, ita de ſuo ſinu ſiue potentia nullas
educit. Si enim educeret, antè habuiſſet: deinde educere, agentis eſt: actio verò om-
nis formam præfuiſſe monſtrat. In materia igitur forma fuerit, cuius efficacia aliæ

formæ

A formæ producantur, quod eſt abſurdũ. Aliũde igitur formæ procedunt atq; rerũ eſſentiæ.
Non ab elementis, nõ à cęlo, quorũ formæ ſunt actionibus proprijs quibuſdã & motioni-
bus addictæ, ita vt nihil poſſint excellentius efficere, quàm ipſorũ mouẽdi poteſtas ferat;
niſi velimus dicere quicquã eſſe, quod alteri vitã dare poſſit excellentiorẽ, quàm ipſum-
met poſſideat. Quomodo igitur dicitur, homo generat hominẽ & ſol? eo nempe, quòd ho-
mo & ſol materiã præparent, vt idonea ſit formæ recipiendæ. Cælũ enim hominem ſi ge-
neret, id faciat, quod longè ſit cælo excellentius, cogitandi intelligendiquè facultate.
Non igitur cælum formas dat; ſed ad formas recipiendas, materiam diſponit & aptat;
quæ quidem diſpoſitio eouſq; pertinet, dum id tantùm producitur, quod caloris, frigo-
ris, ſiccitatis & reliquarum qualitatum quæ his ſunt ſecundariæ efficaciæ, produci poteſt.
Figurę igitur forſan quædam cælo debentur; ſed ſi vita accedat, alius nunc opifex quæ-
rendus, qui cælo ſit præſtantior. Hunc formarum datorem nuncupemus, qui ſe per to- *Formarum*
tum vniuerſum inſinuans, vbiq; adeſt, vbiq; materiæ præparatæ formas dat, & eas in ea *dator quis*
tantiſper conſeruat, dum materiæ compago & præparatio ferre poteſt. Hic, ſiue vnus
ſit, ſiue multas ſub ſe intelligentias habeat, imperio & poteſtate ſua tota formarum or-
B bem adminiſtrat, & cuiq; materiæ dat pro eo, atq; ad ſuſcipiendum eſt idonea. Hic ranis
& piſciculis in aëre, hic muribus & vermibus, & cæteris animantibus è limo genitis, ma-
teria prius à cælo præparata, formas infundit. Vbicunq; igitur humor ſiue liquor inue-
nitur ad Teſtaceorum vitam idoneus, viua Teſtacea generantur. Vbi verò materia erit *Conchylia*
capax, illa quidem formę eius, quæ dat, vt teſta quid ſit & vocetur, non poſſit vero vi- *cur quan-*
uo piſciculo liquorem idoneum præſtare, fiet vt teſta dumtaxat, non piſciculus, genere- *doq; viua,*
tur. Formas autem iſtas, ſiue figuras accuratas & animalium proprias, non cælo aſcribo, *cur & Te-*
quod inſtrumentorum peculiares formas dare non poteſt; ſed ipſi formarum datori, quẽ *ſtæ tantum*
ſingulis ſpeciebus alium & alium adeſſe, tamquam efficientem quandam ideam, ſi dixero, *naſcantur.*
id dixero, quod poſſem tueri. Antuerpiæ latomus quidam viuum bufonem in medio *Bufo viuus*
marmore inuenit. Quod ſi eo loco aptus humor bufoni fuit inuentus, quid vetat quo *in medio*
minus aliquando liquor in ſaxis inueniatur, quo marina quoq; animalia generentur: *marmore.*
viua quidem ſi locus & humor ferat; corporata verò tantùm, ſi humor vitam non admit-
tat? Opifex enim progreditur eò, quoad eius materia patitur, vltrà progreſſurus, ſi loci
& materiæ inopia non excluderetur. Non eſt igitur mirũ teſtas in montibus ſummis in-
C ueniri: minus verò mirum in illis inueniri, in quibus ſalſugo aliqua eſt, marinæ ſalſu-
gini compar. Similis enim materia ad formas recipiendas eſt apta. In Aegypto igitur,
regione non ſalſuginis modò, ſed nitri etiam ferace, quis admirabitur Conchylia gene-
rari? quis etiam in noſtræ regionis ea ſubterranea arena, quæ loco & natura marinis
vadis reſpondet, illa admirabitur? Cùm ea temperamentũ quoddam liquoris marini
exugat, Oceano in terras ſurſum per omnes canales magna vi irruente. Cauis igitur ſub-
terraneis, & maximè ei arenæ, quæ proxima eſt aquis, per orbem terræ ſubtus meantibus,
liquor quidam apud nos communicatur, qui Conchyliorum figuras facilè induit, vitam
etiam accepturus, ſi locus viuum piſciculum alere poſset. Videmus itaque Antuerpiæ qui *Prope An-*
buſdam locis, poſtquam ad aquam hanc ſubterraneam fodiendo uentum eſt, magnam *tuerpiam*
quandam cruſtam ad duos pedes, vel eo craſſam: aliquando etiam tenuiorem, quæ to- *multa Cõ-*
ta eſt ex eiuſmodi varia Conchiliorum congeſtione coagmentata, quaſi vena quædam la- *chylia eru-*
pidis aut marmoris eſset. Nec porro vſquam in mari aut litore tanta congeries Con- *untur.*
charum cuiquam viſa eſt, vt fruſtra ſomniemus, ita paulatim mari recedente fuiſse con-
geſtam. Nam ſi ita hoc euenisſet, cerneremus adhuc in Zelandiæ, Hollandiæ & Flandriæ
D litoribus tantæ craſſitudinis congeriem iacere. Quid? quod Pectinum in litoribus no-
ſtris magna eſt raritas, adeo vt à D. Iacobo è mari Gallaico pro monſtris afferantur? at è
foſsis noſtris infinita copia eſt educta quam in vallo, quod montis inſtar eſt cuiuis licet vi-
dere. Et, qui Conchulas legere volet, ei nihil opus eſt ad littora proficiſci, in mœnibus
habet plus multò, quàm litoribus abundantiæ. Ego igitur nõ magis hîc mare fuiſse credo
quàm in lapidicinis Megarenſiũ, è quibus lapis effoditur Concharũ marinarũ coalitu cõ- *Lapis Con*
ſtans cęteroqui candidiſſimus, quem à re ipſa Cõchida appellarunt. Quod ſi mare huic ori- *chis refer-*
ginẽ cauſamq; naſcẽdi dediſset, in Piręo potius debebat inueniri. Iam cùm tota Græcia va- *tus apud*
rijs promontorijs in mare excurrat, varijs finibus mare admittat, nuſquam tamen Cõchis, *Megarẽſes*
quã Megaris, inuenitur. Vtinã noſtra cruſta ſic induruiſset, vt lapidẽ quoq; ſolidũ cõpone-
ret. Nã Megaricus ille adeo ſolidè coiuit, vt Caris, Phoronei filij ſepulchrũ & alia nõ pauca *Dentes in*
opera ex eo facta fuiſse Pauſanias teſtetur. Ad eãdẽ cauſã dẽtes illi in foſſis inuẽti, referẽdi *foſſis inẽti.*
ſunt, qui Carcharię dẽtibus adamuſſim reſpondent, niſi qđ de terra, in qua diu iacuerunt,

pro candido, pullum colorem videantur traxiſſe; in his aliqui ſunt ſerrati, aliqui citra ſerram in acumen tendunt: omnes tamen acutiſſimi. Sed quia pauci ſunt, qui Carchariæ Canis dentes viderunt, fit vt non dentes, ſed linguæ ſerpentinæ vulgò nominentur: quibuſcum tamen nihil habent ſimilitudinis. E

Linguæ ſerpentinæ dẽtes qui dicti.

Huius generis ſiue dentes, ſiue linguas, è foſſis circa Antuerpiam frequenter extraunt minore miraculo, quòd piſcem, cuius dens videri queat, non cognoſcant, alioqui clamatura, carcharias hìc olim habitaſſe. Quibus lapides hi linguæ videntur, gloſſopetras eas nominarent.

Bugloſſus lapis.

Hos pari ratione bugloſſum lapidem illum vocabimus, qui ſimiliter è foſſis vrbis noſtræ eſt extractus. Huic longitudo ſeſquicubitalis; latitudo qua maximè patet, dodrantem æquat, paulatim in cuſpicem obtuſam ad linguæ formam producta, colore & duritie baſaltem refert, pondere ferrum, parte ſui latiore & craſſiore foramina duo habet ea amplitudine, qua in caluaria equina oculorom cauitates videntur, cætera linguæ bubulæ non diſſimilis, vt meritò vel ab ea, vel ab ingenti magnitudine bugloſſus vocari poſſit. Cuius, rogo, marinæ belluæ, & quod os in hunc lapidem tranſijſse dicemus, ſi omnia id genus ad animalium partes ſint reuocanda. Ego certè nullam inuenio, nec fuiſſe quidem opinor, non magis quàm animal aliquod fuiſſe, cuius vel lingua, vel dens gloſſopetra dicatur. F Nam quamuis his locis à mari non longo interuallo diſſitis ſuſpicari quiſquam poſſet Carchariæ dentes eſſe, non tamen idem ſibi perſuaderet in colle illo, qui Aquiſgrani imminet, tantum id genus piſcium fuiſſe, quantum fuiſſe de gloſsopetrarum copia coniectari deberet. Generantur hæc in terra, perinde atque alij infiniti generis lapides, nihil cum viuis animantibus habentia commune.

Gloſſopetrarum copia vbi.

Serpentes ſaxei.

Eodem, & ad eoſdem fontes, amando ſaxeos ſerpentes Irlandiæ, quorum vnum in Anglia vidi ſpiris in ſe contortum, qui non alia ratione prouenit in lapidum metallis, quàm Conchæ apud Megarenſes. Apage illos, qui viuos hos ſerpentes fuiſſe, & incantamento in lapidem verſos eſſe, de quibus neſcio fabulis perſuadere nituntur. Naturæ ſunt hæc, non hominum, miracula: & ne miracula quidem, cùm videntur perinde atq; cætera, è cauſis ſuis apta. Quod verò quædam inter hæc lapideſcant, quædam non; id ſuccis & frigori tribuendum. Multi enim humores ſiue liquores ſunt, qui lapidis indurandi vim habent. In Teſtis igitur Conchyliorum quaſdam eſt videre Teſtas adhuc eſse, aliàs etiam in lapidem tranſijſſe.

Cancri ſaxei.

Percæ ſaxeæ.

Cancros vidimus totos ſaxeos, in quibus cruſta & quicquid intus erat, in lapidem degenerarat. quo minus eſt mirandum ſi in Conchis id fiat, natura ſua multò durioribus. G Sed quid ego de Cruſtaceis dico, cùm Percæ etiam ſaxeæ ſint inuentæ, atq; adeo lapidei ſerpentes? Ad vim itaq; formatricem in Conchylijs noſtris recurrimus quæ in quaque re id facit, quod præſtantiſſimum in ea fieri poteſt, pro elementorum miſtione. Vbi ergo viua fieri non tulit materiæ diſpoſitio, aut locus, illic figuram ſaltem induxit, vitam additura, ſi locus & temperamenta permiſiſſent.

Lapides piſcibus prægnãtes vbi.

In litore Anconitano ſaxa magni ponderis, quinquaginta & plurium etiam librarum, è mari trahuntur: his colos & conſtitutio exterior ea eſt, quæ lapidi aëtiti, rudis nimirum & non difficilis læſu aut tritu; interior verò cruſta, aut tunica dura eſt, & quæ poliri poſſit, haud ſecus atque interior aëtitæ tunica; colore etiam ſubcæruleo, ne hac quidem nota ab aetite diſcedens. Rumpuntur hæc ſaxa maioribus malleis ferreis, magna vi impactis, non quò intus, vt in aquilæ lapide, alius calculus inueniatur, ſed quò piſciculi deliciatiſſimi extrahantur, eiuſdem generis cum Solenibus, quas Cappas longas Veneti appellant; ſed eò delicatiores quòd non aqua marina, ſed rore quodam tenuiſſimo, per lapidem imbibito paſcantur.

Cappæ lõgæ.

Hi plures numero, ad viginti, modò plures, modò pauciores ita ſaxo includuntur, vt ſingulis ſuus ſit nidus, ad magnitudinem & figuram piſcis omnibus lineamẽtis reſpondens. H Inter nidos ſaxeo interſtitio relicto, ex his veluti è vaginulis rupto lapide eximuntur integri Solenes, ad palatũ & lumbos delicatiorum plurimum factu ri. In his igitur ſolidiſſimis ſaxis, in quibus aqua nulla, nullus liquor, inuenitur, præter eũ, quem piſcis continet, non figura modò Dactyli ſiue Solenis, ſed vita etiam & omnis piſciculi laus perficitur & abſoluitur, melior vt multo ſit, quàm ſi in ipſo mari extra lapidem natus fuiſſet. Si igitur in his ſaxis viuos abſolutoſque cum vnguiformi ſua fiſtula Solenes intelligentia hæc, formarum diſpenſatrix formauit, quid in eidem fuiſſe dicemus, figurati quidem ad piſcem hunc corporis, non verò viui procreandi, facultatem? Figurarum enim, quæ animantium corporibus ſunt propriæ, tum earum etiam, quæ corporibus non viuis eodem ſemper modo inſunt, conſtanti ſimilitudinis perennitate, cauſam ego ab effectricibus ideis, non à cæli duntaxant materia & forma, eiuſque motione circulari, pendere credo: atque ita in vniuerſum ſtatuo vim

vnam-

A vnam quamque formatricem tantum vbique producere, quantum materia capere poteſt, atque ita multa corporatura quidem hoc, vel illud animal eſſe, vita verò nequaquam.

Eſt aliquò prodire tenus, ſi non datur vltrà.

Sic animalium etiam terreſtrium oſſa, nedum marinorum, in terra generantur; atq; modò quidem oſſa perdurāt, modò verò ſucci lociq; natura in lapides tranſeunt. Georgius Agricola in agro Luneburgenſi teſtis eſt oſſa belluarum marinarum orta eſſe, & in lapides cōuerſa. Plinius etiam è Theophraſto oſſa in terra naſci & in lapides tranſire author eſt. Huc forſan referenda ſint oſſa illa enormia, quæ gigantum fuiſſe vana hominum ingenia credi derunt. Verùm ne vlterius quàm Conchylia noſtra & oſſa belluina poſtulant, naturæ ſcrinia excutiam; hic finem huic conſiderationi impono, certus neminem fore, qui noſtra hæc benè ruminarit, quin mox ſit concluſionem illam è Conchilijs connexam deriſurus. Hoc igitur in commune reſponſum ſit omnibus ijs qui Conchas, & magna piſcium oſſa nobis ingeſſere. Miror equidem Plutarchum hominem philoſophum, iſtud non animaduertiſſe, vel ex eo ſaltem, quòd in montibus etiam viceret Conchy-

B lia inueniri. Quod ſi verum fuit, quare non æquè aſſeruit, ſuperiorem Aegyptum atque inferiorem mari coopertam fuiſſe? Hoc ſi fateretur, in Thebaida tandem & ipſam Aethiopiam mare deduceret, & ipſos tandem alpes ſubmergeret hac ſua] collectione. Sed vereor ſi multus ſim in hac concluſione infirmanda, ne ego prius ambitioſæ in re clara reprehenſionis accuſer, quàm Plutarchus inconſiderantiæ. Multò certè priùs Eratoſthenes ſeſe torſit in Conchulis & ſalſuginis cauſis apud eos inuentæ qui à mari longè ſunt remoti, præcipuam illam quæſtionem eſſe aiens, Quinam fiat, vt duobus tribuſq; ſtadiorum millibus à mari intra mediterranea, plurimis locis, Concharū & Oſtreorum, & Cheramydum, ingens multitudo cernatur, & præter hæc ſalſi etiam lacus inueniantur, quaſi maria eſſent (vti fit) circa templum Hammonis, & in ea quæ ad illud ducit, via, quæ ipſius teſtificatione longitudinem habeat trium millium ſtadiorum. Hic enim plurimam Oſtreorum colluuiem eſſe, & ſalis etiamnum multum inueniri, & marinas exhalationes in ſublime ferri, propè ipſum etiam nauium maritimarū fragmenta monſtrari, quæ hiantibus terris ſint effuſa: tum etiam columellas extare, ſuper quibus delphini ſunt, habentes hanc inſcriptionem, κυρηναίων θεωρῶν. His Eratoſthenes inductus,

C Stratonem Phyſicum, & Xanthum Lydum laudat, qui inter cætera, quæ multa recitat, exiſtimarint ipſum Hammonis templum prius ad mare ſtetiſſe; ac deinde mari defluente, in mediterranea regione manſiſſe: atque oraculum, quia mari adiaceret, eò celebritatis, & nobilitatis perueniſſe, non eſſe à ratione alienum: alienum verò à ratione eſſe, ſi dicatur, quam habet claritatem & exiſtimationem hoc tempore, eam in tanto à mari interuallo acquirere potuiſſe. Aegyptum præterea priſcis temporibus ad Peluſias vſque paludes & montem Caſium & lacum Sorbonidem, maris inundationibus fuiſſe ſubiectum, inditio eſſe, cúm ſalſugo effoditur, puteos ipſos arenæ & Concharum plenos inueniri, quaſi mare antea regio fuiſſet. In his Xanthi dictis nihil Srabo inuenit abſurdi, ſed ad Stratonem reprehendendum, qui inter cætera argumentum de fundo maris attulit, quod nec Straboni, probatur, nec quicquam habet momenti ad ea, quæ modò ſtatui, eleuāda. Aduerſus aūt Erathoſtenē, Stratonē, & Xanthum, eadem dici intelligantur, quæ contra Herodotum & Plutarchum ſunt à nobis dicta. De Conchulis itaq; & Oſtreis ſatis eſt reſponſum, illic ea nimirum reperiri, vbi ſuccus idoneus ad ipſorum generationem inuenitur, nullam maris delapſi inducta neceſſitate. Hæc omnia

D Goropius. Sunt & alia loca, in quibus iſtiuſmodi Conchylia longè à mari diſſitis inueniuntur, vt in Heluetijs referente Zoographo in agro Solodurenſi. Scribit & Gyraldus multas Concharum ſpecies in medio terræ & in montibus & in lapidicinis inueniri, quæ ſunt propè Syracuſas. Maius miraculum eſt quod ſcribit Gyllius (ex Athenæo, vt

„ videtur) ſuper erutis è terra Conchylijs his verbis. Poſteaquam, ſicut ait Nicolaus Da-
„ maſcenus, lib. 104. Hiſt. ad Apameam Phrygiæ vrbem Mithridatici belli temporibus
„ motu terra diſceſſiſſet, la cus qui antè ibi nunquam comparuiſſent, repentè extitiſse,
„ fluuioſq; & fontes nouos ex eiſdem locis terræmotu excitatos fuiſſe, vetereſq; multos
„ exaruiſſe, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tum ſalſam, tametſi ab eis locis ma-
„ re longè abeſſet, ex viſceribus terræ ſic emanaſſe, vt tractum vniuerſum tum Oſtreis, tum alijs piſcibus marinis referſerint.

Oſſa in terra generantur.

Oſſa in lapides.

Plutarchi inconſiderantia.

Cōchæ foſſiles.

Loca alia longinqua à mari Cō chis referta.

SENSVS. MOTVS.

SILICEA teſtâ incluſis (id eſt, Teſtaceis) fatendum eſt, inquit Plinius,
Quib. ſenſibus carerăt, & quibus non.
nullum ineſſe ſenſum, vt Oſtreis. Et rurſus: Carent, Conchæ viſu, omnique ſenſu alio, quàm cibi & periculi. Atque hoc eſt, quod & Suidas ſcripſit, Conchas (τὰς κογχύλας) quamuis careant viſu, eſcas tamen ſequi videri, odorandi ſcilicet facultate. Ceterùm communis præceptor Ariſtoteles viſum & alios externos ſenſus Teſtaceis non negat. Nam in
Senſus exteriores habere.
quarto de animalibus capite octauo diſputans, docenſq; quibus animalibus inſit ſentiendi vis, Mollia, & quæ vel cruſta, vel teſta operiuntur, atq; etiam Inſecta ſenſibus prædita eſſe omnibus conſtare aſſerit, nam & viſu & olfactu, & guſtu. Inſecta enim, inquit, tã
Inſect orũ ſenſus.
pennata, quàm non pennata, procul ſentiunt, vt mel Apes & Culices dicti Muliones. Iam
Mollium.
Sæpiæ, Polypi, Gammari, odore eſcarũ allectati capiuntur, & Polypi quidem ita adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, ſed truncari inde non patiantur. At verò pulicaria herba admota, protinus ab odore eius reſilire dicuntur. Guſtus etiam ſimilis ratio: interdum enim cibum proſequuntur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur. Nam
Apũ guſtus.
Apes nullam ad rem putidam ſolent aduolare, ſed dulcia petunt; Culices nulla dulcia geſtiunt, ſed acida. Tactu verò ſentire omnibus datum animantibus eſt. Quæ autem ſiliceo tegmine operiuntur, olfactum, guſtumq; habere conſtat, argumento eſcarum. Purpuris enim eſcas putidas Purpurarij emoliuntur & accedunt ipſæ ad eiuſmodi eſcam à longè, vtpotè odorantes. Senſus item ſaporum ijs ineſſe, eiſdem illis rationibus patet. Sapore enim rerum earundem quæq; delectantur, ad quas veniunt odoribus inuitata, quos gratos ſenſerunt & diſcreuerunt. Adde quòd quæcunq; os obtinent, ijs & voluptas per ſaporum attractionem euenit & dolor. De viſu & auditu quanquam nihil
An videãt, & audiant Conchylia.
certi, manifeſtiq; habemus, Vngues tamen ad ſtrepitum ſe ſubtrahere, inferiuſq; ſubſidere cernuntur, quoties ferramentum ſentiunt admoueri. Exiguo nanq; extant, reliquo autem toto corpore perinde ac in cubili, occuluntur. Pectines quoq; admoto digito dehiſcunt, mox comprimunt ſe vt cernentes. Natices item qui capiunt, non aduerſo flatu
Natices, vt capiantur.
ſed ſecundo adeunt, quoties eſcam perſequuntur: nec voce vlla, ſed ſilentio agunt, vtpote cùm & olfaciant & audiant. Nec fieri poſſe aiunt, quin ſubterfugiant, ſi vox proferatur.
Echinus.
Echinus inter Teſtacea genera quibus facultas ingrediendi eſt, Vertibula, Glandeſq; inter immobilia eiuſdem generis, olfactum minimè habere videntur. Hactenus Ariſtoteles, apud quem in quarto de partibus capite quinto, cùm explicaſſet partes Mollium, Cruſtatorum, Teſtatorum, atq; Inſectorum, ad cibum accommodatas, legimus, oportere certè vt illud habeant quod ei parti proportionetur, cui ſentiendi principatus in ſanguineo genere mandatus eſt, hoc enim in omnibus animalibus ineſſe neceſſe eſſe.
Motus. °*lib. 14. de anim. tract. 1. c. 2.*
Quod modò ad motum Teſtaceorum attinet. ° Albertus Magnus tradit ideo paruam in ipſis partium exteriorum diuerſitatem eſſe, quoniam animantia ſunt, quæ vno eodemq; loco remanent, & ſi moueantur, paruum eſſe motum: eſſeq; quæ nullo pacto moueantur, ſed affixa ſemper hæreant. Eſt autem hæc doctrina Ariſtotelis.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

IDEM philoſophus, qui omnium animalium naturas quàm diligentiſ-
Nõ coeunt
ſimè perſcrutatus eſt, coitum, quin & partum iſtiuſmodi animantium generibus, quæ teſta integuntur, adimit. Nam etſi in decimoquarto capite libri primi de hiſtoria animalium ſuper eo ambigere videatur, inquiens: An Teſtati generis vlla coeant, incertum eſt: plurima tamen non coire apertum eſt. In quinto nihilominus eiuſdem hiſtoriæ capite decimoquinto hoc vnum ferè genus totum expers coitus eſſe ſcribit, & in noni capite trigeſimo, teſta intecta, inquit, vt Pectines, omneq; Oſtreari-
Grauida dicuntur, ſed non pariũt.
um ſiue Conchiarium genus, atque etiam Cruſta intecta tunc optima ſunt, cùm grauida, vt latè in Locuſtis & reliquis huiuſmodi patet: ſed quanquam teſta intecta grauida dicimus, tamen nulluum eorum, vel coitum, vel partum videmus. Sic ille. Sed

tamen

A tamen in doctiſſimo Gallieni Imperatoris epithelamio legimus.

—Non murmura veſtra columbæ,
Brachia non hederæ, non vincant oſcula conchæ.

Et in mari rubro quaſdam etiam Conchas naſci ſcribit[a] Aelianus, teſtis tum non leuibus, concauis, & ſecturis diſtinctis, tum labris acutis, quæ cùm coeunt inter ſe ſic alterno incurſu coniunguntur, vt tanquam duram ferrarum coeuntium dentes videantur inter ſe conuenire, vnde fiat, vt ſi piſcatoris natantis quancunq; partem, etiam ſi ſub eam os ſubeſt, mordicùs apprehenderint, amputent: & ſimiliter ſi articuli locum comprehenderint, neq; id mirum eſſe, cùm tanta ſit marginum acies. Vt verò exactiùs quiſpiam de Teſtaceorum ortu & generatione volens ſatis fiat, non ab re fuerit altiùs ea ex eodem[b] philoſopho repetere, quæ is integro ſuper ea capite complexus eſt. Generatio Teſtatorum, inquit, quoq; partim ſimilis, partim diſſimilis cæteris eſt. Idq; euenit ratione: quippe cũ animalium comparatione plantis, plantarum animalibus aſſimilentur, ita vt ſemine gigni quodammodo velut animalia videantur; vt alio modo non ſemine, & tum ſponte, tum ex ſe; aut alia ſponte, alia ex ſe oriri. Sed quoniam naturam proportione plantis reB ſpondētem hoc genus habeat, hinc teſta intectum aut nullum in terra gignitur, aut paruũ: quale genus Limacum eſt, & ſi quid eiuſmodi aliud ſit, ſed rarum. At in mari, ſimiliq; humore multa & varia gignuntur. Genus plantarum contrà mari lociſq; huiuſmodi parum & nullum ferè: in terra autem hæc omnia oriuntur. Habent enim naturam proportionalē, atq; diſiunctam. Sed quanto vitalius humidum, quàm ſiccum, & aqua, quàm terra eſt, tanto natura Teſtatorum, quàm plantarum, viuacior eſt. Nam aliàs eò quidem ſpectant, vt ſicut plantæ ad terram, ſic teſtata ad humorem ſe habeant, quaſi plantæ Oſtrea terrena, Oſtrea plantæ aquatiles ſint. Hinc etiam ſit, vt multiformiora ſint, quæ in humore gignũtur, quàm quæ in terra. Humor enim naturam habet ad effingendum afformandumque habiliorem quàm terra, nec multo minus corpulentam eam, quæ potiſſimum in mari habentur. Humor enim potulentus dulcis quidem, alumnuſq; eſt. Quam ob rem quæ ſangui ne carent, nec natura calida ſunt, ea naſci in lacu non poſſunt; minus etiam ſalſis aquis, quę ſint potulentiores gignuntur, vt Teſtata, vt Mollia, vt Cruſtata. Hæc.n.omnia ſanguine vacant, & natura frigida ſunt. Sed ſtagnis marinis & iuxta amnium oſtia gigni ſolent.

C Quærunt enim vnà teporem, & alimentum. Mare aũt humidum, multoq; corpulentius aqua potulenta eſt, atq; etiam ſua natura calidum eſt, vt particeps omnium partium ſit, videlicet humoris, aeris, terræ. Itaq; omnia adipiſcuntur, quæ ſingulis his locis gignuntur. Plantas enim terræ incolas quiſpiam eſſe ſtatuerit, aquæ aquatile animalium genus, aeris pedeſtre, ſed quod magis minuſue & remotiùs aut propius res conſtet, magna miraq; differentia exiſtit. Quartum genus non his locis quærendum eſt, quanquam aliquid eſſe exigit ordine ignis. Id enim quartum corpus enumeratur. Verùm ignis ſemper formam non propriam habere videtur, ſed in alio corpore. Aut enim aër, aut fumus, aut terra eſſe videtur, quod ignitum eſt. Sed enim genus hoc apud Lunam quærendum eſt: hæc.n. quartam illam diſtantiam adipiſci videtur. Sed de his aliàs. Natura Teſtati generis cõſiſtit, partim ſponte, partim aliqua ab ipſis emiſſa facultate, quanquã ſæpenumero ea quoq; ſpontina oriantur conſtitutione. Sed generationes plantarũ accepiſſe hoc loco congruit. Oriuntur enim earum aliæ ſemine, aliæ auulſione, nonnullæ etiam ſobole, vt cæpe. Hoc igitur tertio modo Mituli gignũtur, quippe qui minores ſubinde iuxta principium adnaſcũtur. Buccina & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quaſi à ſeminali natura humores quoſdam

D mucoſos emittunt. Semen verò nullum eſſe eorum putādum eſt, ſed quo diximus, modo, plantis aſſimilantur. Quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm conſtiterit aliquid. Hæc enim omnia, vel ſponte vt oriuntur, euenit. Itaq; ratione tunc magis, cùm origo præceſſerit, conſiſtunt. Aliquid enim excrementi ſingulis proficiſci credendum me ritò eſt ab eo principio, cui ſoboles quæq; adnaſcitur. Sed cùm ſimilem habeant facultatem cibus excrementumq; cibi, fauantium ſubſtantiam ſimilem eſſe conſtitutioni primæ conſentaneum eſt: quapropter excremento hoc gigni probabile eſt. Quæ autem vel ſobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus ſpontinus eſt. Omnia verò quæ hoc modo conſiſtunt, aut in terra, aut in aqua cum putredine gigni viſuntur, & imbre admiſſo. Cùm enim dulce in principiũ conſtituendum ſecernitur, quod ſupereſt, talem accepit formam. Nihil autem gignitur putreſcens, ſed concoctum. Putredo verò & putridum excrementum rei concoctæ eſt. Nihil enim ex toto efficitur, quomodo neq; in ijs, quæ ab arte conduntur. Nam niſi ita eſſet, facere non requireretur. Sed quantũ inutile eſt, id aut à natura, aut ab arte detrahitur. Generantur autem in terra humoreq; animalia &

[a] li.10.c.20

Conchæ vbi coeant.

[b] l.3.de gen. anim.c.11.

Teſtatorũ generatio quibus cõparetur.

Limacũ ortus.

Teſtata cur plãtis viuaciora.

Formę multiplices in humore genitæ.

Quæ in lacu non naſcantur.

Plãtæ terrę incolæ.

In igne nõ generatur animal.

Teſtatorũ generãtur duob. modis.

Purpurarũ cur magna copia.

Quæ ſponte naſcantur.

E

Animæ om nia plena.

plantæ, quoniam humor in terra, ſpiritus in humore, calor animalis in vniuerſo ineſt, ita vt quodammodò plena ſint animæ omnia. Quamobrem conſiſtunt celeriter; cùm calor ille comprehenſus ſiue exceptus eſt, Comprehenditur autē, & humoribus corporeis incaleſcentibus efficitur velut bulla ſpumoſa. Sed differentia nobilioris ignobilioreſúe generis conſtituendi in comprehenſione principij animalis eſt. Huius autem rei cauſam, & loca habent, & corpus quod comprehenditur. In mari verò multum portionis terrenæ eſt. Quocirca ex tali concretione natura Teſtati generis oritur, ita vt pars terrena circiter dureſcat, cogaturq; eodem modo, quo oſſa & cornua (ſunt enim hæc illiquabilia igne) corpus intus contineatur, quod vitam obtinet.

Cochleæ coeunt.

Vnum ex his genus Cochlearum coire perſpectum eſt. Sed an ortus earum per coitum fit, nec ne, nondum ſatis exploratum habemus. Sed enim quæret quiſpiam rectè, quidnam in his ſit, quod ſecundum materiale principium genitale à mare profectum mouens potentia tale, quale ideſt de quo venit, animal efficit. At in his quid nam hoc eſſe dicendum ſit, & vnde & quod principium genitale ſecundum marem? Ponendum igitur in animalibus generantibus calorem in animali contentum, ſecernendo ex cibo ingeſto, & conquoquendo facere excrementum, quod conceptus principium fit.

Conceptus principiū.

F

Nec ſecus in plantis, niſi quod in ijs & quibuſdam animalibus, nihilo maris principium deſideratur. Habent enim intra ſe hoc miſtum. At plurimorum animalium excrementum illo principio eget. Alimentum autem alijs aqua, alijs terra, alijs quod ex ijs conſtat. Itaq; quod calor in animalibus contentus ex alimento efficit, hoc temporis calor in aëre ambiente contentus ex mari aut terra concernit conquoquens, atq; conſtituit. Quod autem comprehenditur exceptum in ſpiritu animali, id conceptum facit, motumq; imponit. Conſtitutio igitur plantarum, quæ ſponte oriuntur, ſimilis eſt. Quædam enim ex parte contrahitur, & alterum eius partis principium genitale, alterum alimentum fit primum ijs, quæ oriuntur.

Animalia ſanguinea, ex putredine.

Cor ſanguinis principium.

At verò animalia quædam verme naſcuntur, tum exanguia, quæ non ab animalibus gignuntur, tum etiā ſanguinea, vt Mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piſcium: ad hæc, Anguillarum genus. Hæc enim omnia, quamuis naturam parum ſanguineam habeant, tamen ſanguinea ſunt, & cor obtinent: quod principium ſanguinarium corporis eſt. Quæ autem inteſtina terræ vocantur, vermis habent naturam, in quibus corpus anguillarum conſiſtit. Quamobrem de prima hominum, atq; quadrupedum generatione, ſi quando primùm terrigenæ oriebantur, vt aliqui dicunt, non temerè exiſtimaueris altero de duobus his modo oriri. Aut enim ex verme conſtituto primū, aut ex ouo, quippe cùm aut intra ſe habeant cibum ad incrementum neceſſe ſit, qui quidem conceptus vermis eſt; aut aliunde accipere, idq; aut ex parente, aut ex parte conceptus.

G

Itaq; ſi alterum fieri non poteſt, vt affluat ex terra, quomodo animalibus ex parente relinquitur neceſſario, vt ex parte conceptus accipiatur. Talem autem generationem eſſe ex ouo aut verme fatemur. Ergo ſi initium vllum generationis omnium animalium fuit, alterutrum de his fuiſſe probabile eſſe apertum eſt.

Animalia quę ouo generentur.

Sed minus rationis eſt vt ex ouo prodierint: nullius enim generationem animalem talem videmus, ſed alteram tum ſanguineorum, quæ diximus; tum exāgium qualia ſunt Inſectorum nonnulla & ea, quę teſta operiuntur, de quibus agitur. Non enim ex parte aliqua oriuntur, vt ea quæ ouo naſcuntur. Incrementum etiam ſimiliter, vt vermes capeſſunt. Vermes enim augentur, in partem ſuperiorem, & qua principium continetur. Alimentum enim ſuperiùs ab inferioribus miniſtratur. Atq; id quidem commune cum ijs quæ ex ouo proueniunt, habetur: ſed illa totam materiam abſumunt.

Ex verme, quæ generentur.

In ijs verò quæ ex verme gignuntur, cùm ex conſtitutione in parte inferiore contenta pars ſuperior creuerit, mox ex reliquo alimento inferior articulatur. Cuius rei cauſa eſt, quòd cibus poſtea quoq; in parte ſepto ſubiecta conficitur omnibus.

H

Inſecta vt incrementum ſumat.

Incrementum autem hoc modo fieri vermium, apertum in apibus, ceteriſq; ſimilibus, eſt. Principio enim partem inferiorem magnam, ſuperiorem habent minorem. Idem augeſcendi modus in Teſtatis etiam eſt. Quod & ipſum conſtat in genere Turbinato; ſcilicet anfractibus eius, qui ſubinde, accreſcentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur.

Teſtacea ſponte oriri.

Dixi ferè quemadmodum generatio, tum eorum, tum cæterorum ſponte orientium agitur. Omne autem genus Teſtatum ſponte inſtitui; apertum hinc eſt, quòd nauigijs putreſcente fæce ſpumoſa adnaſcuntur, & locis multis, vbi nihil tale aderat antè, pòſt per inopiam humoris facto cœno Oſtreæ prouenerunt: vt apud Rhodum inſulam, cum claſſis applicuiſſet, & fictilia proiecta eſſent in mare tempore pòſt cœno obducto teſtis Oſtreæ in ijs reperiebātur.

Genitalem partem nō habent teſtacea.

Nihil autem partis genitalis emitti ab ijs argumentum eſt, quòd cùm Chij quidam ex Pyrrha Lesbi inſulæ Oſtreas viuas portaſſent, & in loca quędā maris reciproci

A æſtus & luto ſimilia dimiſiſſent, plures nihilo fuere temporis ſpatio, quanquam incremento corporis plurimum profecerunt. Quæ autem oua vocantur, nihil ad generationem conferunt, ſed inditio ſunt nutricationis melioris, quale in ſanguineis pingue eſt: quamobrem ſapore per id tempus præſtant, ciboq; laudantur, argumento quod & Pinnæ, & Buccina, & Purpuræ continent quidem ſemper ouum illud vocatum, ſed aliàs maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non ſemper ſed verè id habeant. Mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum aboletur, vt Pectines, Mituli, Oſtreæ. Tempus hoc enim prodeſt eorum corporibus. Alijs nihil tale apertè venit, vt Callis. Sed ſingula eorum, & quibuſnam oriantur locis, petere ex hiſtoria debes. Hæc omnia itaq; Ariſtoteles, qui & in quinto de hiſtoria capite duodecimo genus omne quod teſta integitur verno autumnaliq; tempore habere cerni teſtatur ea quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippe quibus etſi per ea tempora præcipuè vbertas ouorum eſt, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, ſed maximè plenilunijs, diebuſq; tepidis reſtituuntur reddunturq; pleniores: qua de re ſuprà plura diximus: Concharũ quoq; corpora Lunæ effectu (in plenilunio) augeſcunt. Plinius. Idem omnes Conchas celer-

Oua Teſtaceorũ generationi inepta.

Quãdo oua vocata habeant.

B rimè creſcere ſcribit, præcipuè Purpuras.

TEMPERIES.

VIGENT Teſtacea vêre & autumno: laborantq; per frigus & æſtum, temporis exuperantiam ferre impotentia. Argumento eſt, quod Echinis euenit, habent enim id iam inde abortu naturę & plenilunijs vberius, non quia per id tempus copioſiùs paſcuntur, vt quoſdam putare diximus, ſed quòd noctes tepidiores ſint propter lucem pleniorem. Calorem enim deſiderant, quoniam frigori patent, vtpote quæ ſanguine careant. Ex quo fit, vt æſtate potius vbiq; vigeant, præterquam in Pirenſi Euripo, nam ibi non minus tempore hyberno probantur: cuius rei cauſa eſt, quod tunc vberius pabulentur, cùm piſces per id tempus ea loca relinquant. [a] Ariſtoteles cùm dixiſſet latere aliquorum genus totum, aliquorum partim latere, partim non latere, teſta intecta om-

Echinorũ natura.

[a] lib. 8. Hiſt. cap. 13.

C nia latere tradit, vt in mari Purpura, Buccinum, omneq; id genus. Sed abſolutorum latibulum euidentius eſſe: condi enim ſeceſſu vt Pectines facere videntur. Aliqua leuiore quodam tegmine ſuperimpoſito deliteſcere vt Cochleæ terreſtres, ideſt Limaces, & adhærentium mutationem incertam eſſe. Non tamen eodem tempore omnia latere, ſed Limaces Hyeme, Purpuras & Buccinna canis exortu dies circiter tricenos condi, Pectines etiam tempore eodum. Sed eorum plurima ſanè latere & algore vrgente & æſtu,

Quæ lateãt.

Cocleę, vt lateant.

Quando lateant

PRÆSAGIVM. ANTIPATHIA.

" CONCHÆ adhæreſcẽtes, inquit Plinius, tempeſtatis ſigna ſunt. Antipathiam quãdam cum tonitru habere videntur, etenim ſunt qui velint Conchylia & Oſtrea tonitru ſæuiente margaritas quaſi abortiendo vomere, ideoq; multas in arena reperiri.

D

DENOMINATA.

Κογχαλίζειν authore Heſychio, πεπόνθαι ἀπὸ τοῦ ἤχου τῶν κόγχων, à ſonitu Concharum. forſan à ſonitu, inquit author theſauri linguæ Græcæ, quẽ inflatæ reddunt: inflari autem eas & ſonare, antè cùm ex Plinio, tùm ex alijs diximus. Κογχυλιευτὴς qui conchylia venatur, Conchyliarius, ſeu Conchyta, vt [a] Plautus loquitur.

[a] In rudẽte.

Saluete fures maritimi, Conchytæ atq; Hamiotæ
Famelica hominum natio, quid agitis?

Budæus tetraſyllabως ſcribit κογχυλευθὴς a κογχύλη. In codice Iuſtiniani dicuntur murileguli, quaſi Muricarij à Muricibus. Dicuntur & Conchylegi, Cod. de metallarijs, qui Conchylia, Murices ſeu Purpuras colligunt. Hinc & κογχυλίας λίθος, quem Heſychius eſſe dicit durum & in ſe habere κογχυλίου τύπους. Meminit huius lapidis Pollux quoq; innuens

Murileguli

Conchilias lapis.

Conchites lapis.

innuens à Xenophonte vocari κογχυλιάθλω. Conchitea lapidem erui in foſſa Hildeſheimiæ vrbis; qui incuruis liris ad ſcapulas redeuntibus, & aurei coloris armatura decoratur, teſtatur Georgius Agricola. Longus, inquit. eſſe ſolet palmos duos, latus palmum. Conchitæ lapidi alij etiam cognati ſunt, ſimiliter à ſimilitudine, qua Conchas aliquas ſiue Teſtacea animalium referunt, dicti; vt Cochlites, Myites, Ctenites, Strombites. Eſt & Cōchites ſaxi, vel marmoris genus, cuius Pauſanias meminit in Atticis: Ex Græcis, inquit, ſoli Megarenſes Conchiten habent; & in ciuitate multa ex eo ædificarunt. In primis verò candidus eſt, & reliquis lapidibus mollior, cui Conchę marinæ ſemper inſunt. Κογχυλαγόνες Heſychio ſunt γυναῖκες νύμφαι. E

Oſtracida ludus.

Ὀςρακίνδα Polluci luſus genus eſt, quo ducta linea diſpartitos in partes pueros diſpeſſit, mox proiecto Oſtraco ſiue teſta pars quæ ſupinum pronumq; eius caſum diuinarit, alteram in fugam dilapſam inſequitur. deprehenſus (aſinum nominabant) conſidet, repetitq; cantionem nox an dies. Luſum iſtum apud Hollandos etiamnum ex vſu eſſe ſcribit Nomenclator, vocarique ibi Luyſen oft noppem, ſiue hol of bol, quod eſt planū ne an cauum. Milphio ſeruus apud [a] Plautum ait ſe Oſtreatum tergum geſtitare, ideſt, verberibus & vulneribus duratum, vt ſunt Oſtreorum teſtę.

[a] In pœnulo.

Oſtreatum tergum geſtare.

Oſtreoſus, eſt Oſtreis abundans. Vtitur hac dictione Terentianus Maurus in exemplo Priapei carminis. F

Nam te præcipuè in ſuis vrbibus colit ora,
Helleſpontia, cæteris oſtreoſior oris.

[b] lib. 1. Geor.

Oſtrifer, qui Oſtrea, ſeu Conchylia producit, [b] Virgilius

Pontus & oſtriferi fauces tentantur Abydi:

Oſtracites, gemma.

[c] li. 37. c. 10

[d] li. 36. c. 19

Oſtracias ſiue Oſtracites, (ὀςρακίτης) gemma eſt Teſtacea, cuius duæ ponuntur ſpecies à [c] Plinio, altera ſimilis achatæ, niſi quòd achates politura pingueſcit: altera tam dura, vt aliæ gemmæ fragmentis eius ſcalpantur. Nomen accepit hæc gemma ab Oſtrei ſimilitudine. Eſt etiam Oſtracites lapidis genus teſtæ ſimilitudinem habens, cuius vſus eſt pro pumice ad læuigandam cutem, vt legere eſt apud eundem [d] Plinium.

MYSTICA.

Veneri dicata Concha.

[a] lib. 3. ſylu.

[b] Lib. 1.

CONCHA Veneri erat dedicata, atq; eam ex Concha natam veteres fabulabantur. Concha itidem Cyprum deuectam canunt, [a] Statius G

Ite dabit curſus mitis Cytherea ſecundos,
Placabitq; notos, fors & de puppe timenda
Transferet, inq; ſua ducet ſuper æquora Concha. Et [b] antea dixerat.
Hac & cæruleis mecum conſurgere digna
Fluctibus, & noſtra potuit conſidere concha.

[c] Lib. 2.

Dicatam ei deæ Concham nonnulli autumant, quoniam Conchulæ, Pinnæ, antequam excludantur, inter ſe quàm primùm coeant, ſed Ariſtotele teſtante, Conchyliorum coitus incertus eſt, quare alij ad ſalacitatem referunt, quæ concitetur ex eorum cibo: Vnde etiam apud [c] Martialem legimus.

Læuior ô conchis Galle Cytheriacis,

Id eſt Venereis. Sed & Propertius Concham Erycinam appellat.

Concha Erycina.

[d] In Rudēte

Et venit è rubro concha Ericina mari.

Et [d] ante hos Plautus de ipſa Venere locutus,

Te ex concha natam eſſe autumant, H

Mulierum officium.

[e] lib. 2. Mitholog.

[f] lib. 28. Hierogl.

Alij deniq; idem ſignificare volunt, quod Phidiæ illuſtris illius pictoris ſymbolum, qui Elienſibus Venerem, Teſtudinem calcantem pinxiſſe legitur, eo ſymbolo, veluti tacita ambage indicans, mulierum munus eſſe, οἰκουρίαν καὶ σιωπὴν ideſt ædiū cuſtodiam & ſilentium. Qua de re conſule Plutarchum, Stobæum, & Pauſaniam. Sed & hoc quoq; ſymbolum Phydiæ in priori ſenſu Placiades interpretatur ex authoritate [e] Iubæ in phyſiologicis, nempe quòd Teſtudo toto corpore ſimul aperto in coitu miſceatur. Oſtrea verò etiam Helleſpontiaco ludibrio, inquit [f] Pierius, ne deo dicam, ita dedicantur, vti Concha Veneri, putarim ob earum copiam, quæ Lampſaceno litore, totoq; Helleſponto ingens eſt: vnde Ityphallico veteris poëtæ ipſi Priapo dicto, ita legitur.

Nam te præcipuè in tuis vrbibus colit ora,
Helleſpontia, cæteris oſtreoſior oris.

Qui verſus apud Terentianum reperiuntur, vti paulò antè citauimus.

HIE-

A

HIEROGLYPHICA.

CONCHAM & Cancrũ pingebant Aegyptij Sapientes teſte Horo Apolline, volentes ſignificare hominem, qui ſeipſum non curat, ſed curetur à propinquis. Per Oſtrea verò picta ſculptaué humanum genus ſignificari, philoſophorum antiquiſſimi tradiderunt. Hinc diuinus Plato humanum genus Oſtreorũ ſimile eſſe dixit: nulla enim potuit ſimilitudine noſtrę imbecillitatis naturam ſignificantiùs explicare, cùm Oſtrea inditium eſſe dixit animi in corporis carcerem & tenebras coniecti: ita enim deus corpori animam adglutinauit, vt neceſſarium ſit hominem corporis affectibus tangi vel inuitum. Quid verò aliud illa vel diuinæ vel ſtellaris eſſentiæ ſcintilla hîc patitur, niſi quod dum corpori adhæreſcit, & vinculis ſe coërceri ſentit, & in quodam obſcuritatis carcere detineri? vnde fit, vt ſuæ plerunque immemor originis, modò ſenſui ſe, modò appetentiæ ſubijciat & alieni facta iuris, cũ ma-
B teria, cui adglutinata eſt, rapiatur in præceps. Piſcatore igitur Petro opus eſt, qui nos aut ſcopulis auulſos, aut de imo maris fundo erutos, aſſertori noſtro litora reuiſenti, pœnitentiæ prunis aſſos in eſcam apponat, vt ita abſumpti in ipſius diuinitatis amplexu, ad ſublimioris vitæ conſortia tranſeamus. Quod verò teſtam Oſtrea pro pelle habent, quę ſine eorum interitu auferri non poteſt, eorum ſunt hieroglyphicum, qui nec ſquammas ignorantiæ deponere poſſunt diuinis admonitionibus quantumlibet inſtituti; nec cultum ſpiritus ſuſcipere patiũtur, qui quidem vt Hieroſolymitanus Heſychius ait, etſi in mari baptiſmatis inueniantur, etſi in fluminibus pœnitentiæ, abominabiles tamen ſunt: cumq; vitam ſortiti ſint in ſacri lauacri tinctura, vocationem tamen, regenerationemq; corruperunt, dum neque pinnulas neque ſquamas induere procurarunt, ſublimem videlicet vitam, cognitionemq; diuinorum, quæ cæleſtis eſt, ſed obcæcato corde in ignorantiæ voraginibus detinentur & propterea in his qui ſquamas habent, nequaquam adnumerantur. Quare Paulus fornicatorem, auarum, idolis feruientem, maledicum, ebrioſum, detractorem, legum bonorumq; morum corruptorem, à fratrum commercio ſubmouet: Oſtrea enim hæc ſunt, & id genus reliqua, quæ ſine ſquamis & pinnulis eſſe deprehenduntur.

Homo ſeipſum non curans.
Humani generis typus
Anima vt corpori inhæreat.
Teſtis tegi quid ſignificet.

C

EPITHETA.

CONCHA Empedocli apud Plutarchum βαρυνώτος, id eſt, tergigrauis nominatur his verſibus:

Τοῦτο μὲν ἐν κόγχαισι θαλασσονόμοις βαρυνώτοις,
Καὶ μὴν κηρύκων τε λιθορρίνων χελύων τε
Ἔνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσαν. id eſt.
Inſpice tergigraues Conchas quandoque marinas
Buccinus, exemploq́; obducta Chelys tibi ſaxo
Eſſe poteſt, ſummo vt videas in corpore terram.

Dicitur ibidem θαλασσονόμος, quaſi legem habens marinam, hoc eſt, marina, ſiue æquorea, quo poſtremo epitheto vſus eſt [a] Martialis, dum canit:

Leuis ab æquorea cortex Mareotica Concha
D *Fiat: inoffenſa curret arundo via.*

[a] Lib. 14. Epig. 209.

Alijs Concha quoque Erycina vocatur, id eſt, Sacra Veneri Erycinæ, aut quòd Venus ex Concha marina prodierit, vt etiam innuere videntur verba Statij Venerem loquentem inducentis. —*Et noſtra potuit conſurgere Concha*

Dicitur & Inda, quoniam Oceanus Indicus maximè mittit Margaritas, quæ oriuntur in Conchis: nec non etiam Sidonia, quoniam apud Sidonem frequentes fuerint, vel propter Conchyliorum ſanguinem quo fiebat purpura. Cur Conchylia Horatio lubrica dicantur, ſic explicat Turnebus.[b] Lubrica Conchylia dicuntur, intus polita, leuia, nitida, etſi quædam foris ſcabra ſunt & aſpera, vt ex his quæ ſubijcit Flaccus, apparet, alioquin ſunt politæ foris Conchæ, & quædam ab hiſtoricis vocantur Lioſtrea, quòd eorum ſit leuigatior & æquabilior foris teſta. Lunata verò vocauit Plinius, vel quòd curua ſint in modum bicornis Lunæ, aut quòd noua impleantur luna. Conchæ quoque apud Ouidium cognominãtur, marinæ, tenues. *Terga canis ſuper obſita Conchis*. Idem de ceto dicebat in quarto Metamor-

Erycina Concha.
Margaritæ vbi naſcantur.
Conchylia lubrica cur dicta.
[b] Lib. 1. c. 24. aduerſa.
Lunata cur dicta Plinio.

Metamorphoſios, & in decimoquinto habet: *Detritis Conchis leuior*. Horatio dicuntur viles, capaces: ſqualentes [c] Virgilio, aliqui ſordidas interpretantur, malim aridas vel aſperas. Cicero grandes dixit, ſed hoc differentia, non epitheton eſt. Nominantur à [d] Plauto è genere Concharum Plaguſia, quo nomine eas venire exſtimat [e] Turnebus, quæ cruſtam tegumenti latam patulamq; habent, quaſi πλακόεσσαι dicantur. Nam à πλακὸς deducitur, inquit, quo nomine cùm ſit mons Ciliciæ, idem tamen etiam mons Placutius vocatur. E

[c] Geor. 2.
[d] In Rudēte.
[e] l. 17. c. 22

PROVERBIA.

Concha digni qui dicantur.
Conchas legere.
[f] li. 2. de Oratore.

Κόγχης ἄξιος, *Concha dignus*. Quo loco author adagiorum: Rem nullius, inquit, pretij Concham dicunt Greci, quemadmodum Latini nauci & floccum. Vnde quod contemptiſſimum, nulliuſq; rei ſignificabant, id κόγχης ἄξιον dicebant. Conchas legere prouerbio dicuntur, qui ad animum remittendum nonnunquam ad ludicra quædam ſeſe demittunt. Ita [f] Cicero. Sed tamen ita narrare ſolet Scęuola, Conchas eos ad Caietam & Lucrinum legere conſueſſe, & ad omne animi remiſſionem ludumq; deſcendere. Hîc ſcimus, inquit Manutius, non defuturos, qui nos dicant etiam gignere prouerbia, quos ad Angelum Politianum remittit, qui prouerbio nominatim & adpoſitè vſus eſt in Miſcellaneis, cuius viri authoritatem apud ſe ſanctiorem eſſe dicit, quàm vt metuat ab eius incomparabili eruditione vel latum digitum diſcedere. Valerius [g] Maximus de Scipione & Lælio: Ita animi quoq; remiſſioni communiter acquieſcebant. Coſtat namq; eos Caietæ & Laurenti Conchulas & calculos lectitaſſe. Author adagiorum in eiuſdem adagij declaratione ſummi ocij eſſe ſcribit, Conchas & Vmbilicos legere in litoribus, qui luſus eſſe ſolet puerorum: quamquam, inquit, trãsferri poteſt ad eos qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quædam animi gratia admiſcent. Κόγχην διελεῖν, *Concham diuidere*, de ijs, qui nullo negocio quippiam perficiunt, Suidas dixit, item Heſychius & Varinus, ἐπὶ τῶν ῥαδίως τι ποιούντων. οἷον, ταυτόν ἐστι τόδε τῷ κόγχον διελεῖν. Et Suidas rurſus: Ὥσπερ κογχύλην διελεῖν. παροιμία ἐπὶ τῶν σφόδρα εὐτελῶν. Autor adagiorum reddidit. Tanquam Concham dilacerare, vel Conchylium diſcerpere. De imbecellis, inquit, & viribus longè inferioribus dicebatur, nam illiſæ ſolo rumpuntur Conchæ, quò cibus eximatur: aut inciſo neruo, quo ſe contrahunt ac diducunt, contrahuntur. Hæc ille: videtur autem anguſtiorem feciſſe, vt vult Zoographus, prouerbij vſum, qui communior eſſe poteſt ad rem quamuis, quæ nullo negotio peragatur. Illud quoq; [h] Ouidij F G

[g] lib. 8. c. 8.
Conchã diuidere.
[h] lib. 4. de triſt.

Litora quot conchas, quot amoena roſaria flores.

Item illud in eodem ſenſu:

Litore quot conchæ, tot ſunt in amore dolores,

prouerbialiter prolatum videtur, de re innumerabili. Ὥσπερ λεπὰς προσέχεται, id eſt, vt vertit Adagiorum author, *Oſtrei ſiue conchylij in morem adhæret*. Ariſtophanes dixit in anum, quæ agrè à iuuene diuellebatur. Cæterùm Lepas ſpecies Conchæ eſt, & non rectè Oſtreum vertitur.

Oſtrei in morem adhærere.

VSVS IN VARIIS. H

Vſus ad culturam.
[i] Georg. vitium. 2.

SCRIBIT Ferrantes Imperatus Neapolitanus lapides Cõcharum ſpecies referentes in calcem celeriùs redigi poſſe. Sed & Hollandi alijq; circumuicini populi maritimi calcem exuſtis in fornacibus Concharum generibus conficiunt candidiſſimum, & ad adificandum perquam vtilem; quamquam minus quàm noſtra imbres perferat. Antiqui in vitium cultura Teſtaceis vtebantur, vt innuit [i] Maro his verſibus,

Quod ſupereſt quæcunq; premes virgulta per agros;
Sparge fimo pingui & multa memor occule terra,
Aut lapidem bibulum, aut ſqualentes infode conchas.
Inter enim labentur aquæ, tenuiſq; ſubibit,
Halitus: atq; animos tollent ſata.

Vbi Seruius, Cochleæ (meliùs Conchæ) propter admittenda ſpiramina infodiuntur;

lapis

A lapis verò arenarius & propter ſpiramina, & propter immodicũ hauriendum humorem
ſi fortè nimius fuerit, Artifices aliquas quoque Conchas, præſertim verò illas, quæ mar-
garitas ferunt, polire ſolent, hæ politæ nitore placent pulcherrimo, & iridis coloris æmulo, Concharũ
proque diuerſa ad lucem conuerſione, vt colla columbarum vario, inde opera varia, or- polítura.
namentaq; conficiuntur. Iiſdem chartam læuigamus, iſque vſus antiquus & [k] Martiali [k] *Lib. 14.*
notus, apud quem ſic legimus. *Epig. 209.*

Læuis ab æquorea cortex Mareotica Concha
Fiat: inoffenſa curret arundo via.

Conchæ itidem marinæ ſuffragia primùm fuere, quas poſtea ex ære confectas σποιδύλυς Vſus ad ſuf
dixere; deinde fabæ albæ aut ſolidæ in vrnam ligneam abſolutionis, nigræ aut perforatæ fragia.
in vrnam æream condemnandi cauſa mitti ſolitæ. Solebant olim & Conchis ceu vaſculis
quibuſdam ſigilla includere, vt hodiè ligneis torno factis, vel è laminis ſtanneis æreiſué,
quò typi diutiùs cõſeruentur. Ad quod alluſiſſe videtur † Ariſtophanes. Καὶ τῇ κόγχῃ τῇ † *In Veſpis.*
πάνυ σεμνῶς σημήναισιν ἐπέσῃ. Quo loco Scholiaſtes addit dictum hoc à Comico, ὡς κόγ-
χας ἤτοι κογχύλια ἐπιτιθέντων ταῖς σφραγῖσιν ἀσφαλείας ἕνεκα, εἰς τὸ μὴ ἀφανίζεσθαι
B τοὺς τύπους αὐτῶν. In Xaguaguara Indiæ regione ſimili modo viri, vt Petrus [l] Martyr ſcri- [l] *Li. 4. de c. 3*
bit, pudenda ſua teſta marina includunt. Apud Cariarenſes verò eodem teſte Conchy-
lijs marinis vtuntur in bello ad excitandos animos tempore pugnæ, quemadmodum nos Pro claſſi-
antiquos Europæ factitaſſe antè diximus. In Africa, in Tebuto regno pecuniæ vim habent ço.
Conchyliorum Perſicorum tegumenta, vt Leonius tradit. In Aethiopia item Conchæ Pro pecu-
quas porcellanas Itali, Luſitani Buzios vocant, monetæ loco ſunt; nec non Bengalæ Con- nia.
charum ſpeciebus loco Baxaruchos monetæ vtuntur, ſicuti legere eſt in prima parte na-
uigationis Hollandorum in Indiam. Apud Athenæum Didymus inquit ſolere aliquos Pro lyra.
lyræ loco Conchylijs & Oſtracis colliſis concinnum quendam ſonum ſaltantibus edere.
Pictoribus quoque in vſum cedunt Concharum teſtæ, quibus ſua infundunt pigmenta.
Erat ex ijſdem luſus quidam quem ὀστρακισμὸν ſiue ἐξοστρακισμὸν, id eſt, relegationem di- Ludi ex
cebant. In eo populus teſtulis in vrbem miſſis aliquem relegabat, cuius nomen in ijs ipſis Conchylio
Oſtracis inſcriptum erat. Ἐποστρακισμὸς verò ludus erat, quo Conchæ per ſuperficiẽ aquæ rum teſtis.
mittuntur, & ſaltus ipſi Concharum proiectarum numerantur priuſquam mergantur, ex
ipſoq; ſaltuum numero victor pronunciatur, vt pluribus Pollux docet in nono, vbi etiam
C ὑποστρακισμὸς vno in loco ſcribitur, ſed malè, nam ἐποστρακίζειν agnoſcit Suidas; & ἐποστρα-
κισμὸν Euſtathius, ſcribens eſſe εἶδος παιδιᾶς, καθ᾽ ἣν ὄστρακα πλατέα ἐκτετριμμένα ὑπὸ
θαλάσσης, προΐενται κατὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. καὶ ἐπὶ τρέχοντα ἐνίοτε πολλάκις, ἕως
ἀτονήσαντα δύωσι κατὰ θαλάσσης, ἡδίστην ποιοῦνται πρόσοψιν. Vnde dicit manaſſe illud ἐπὶ
τῶν ὅποι τύχῃ μεταβαλλομένων, prouerbium, ὀστράκου περιστροφή, ſiue ὀστράκου περιστραφέν-
τος, vel μεταπεσόντος; id eſt, τῶν πραγμάτων ἐξαλλαγέντων ὡς ἔτυχεν, rebus fortè fortuna
immutatis. Dicitq; ibidem Euſtathius, etiam ab eis qui ὀστρακίνδα ludunt, prouerbiũ hoc
ortum fuiſſe. Polluci idem ludus ὀστρακίνδα dicitur, citans Platonem in Phœdro, vbi ait;
φυγὰς δὴ γίγνεται ἐκ τούτων, καὶ ἀπεστερηκὼς ὑπ᾽ ἀνάγκης, ὁ πρὶν ἐραστὴς, ὀστράκου μετα-
πεσόντος. ἵεται φυγῇ μεταβαλών. ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀγανακτῶν, καὶ ἐπιθειάζων.
Metaphoricè verò de ſubita rerum mutatione dicitur & conuerſione repentina, qualis eſt De quibus
eorum qui ὀστρακίνδα ludunt. Eunapius. ὥσπερ ὀστράκου μεταπεσόντος, ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐχώ- dicatur O-
ρησε Ῥωμαίοις, velut Oſtraco conuerſo res Romanæ in melius ceſſere. Lucianus in Apo- ſtraciſmus.
logia, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Ἔπειτα πάντων ἐκλαθόμενος ὀστράκου φασὶ μεταπεσόν-
D τος, ἑκὼν ἑαυτὸν φέρων εἰς δουλείαν οὕτω περιφανῆ καὶ περίλεπτον ἐνῆκε, id eſt, deinde oblitus
omnium, teſtula, vt aiunt, tranſmutata, volens ipſe ſemet in ſeruitutem vſque adeo mani-
feſtariam & inſignem coniecit. Adagiorum author incertum eſſe ait vtrum ſumpta ſit me- Metapho-
taphora à ludi genere eo quem diximus, an ab Oſtraciſmo ſuffragiorum genere quodam, ra de O-
quod per calculos ac fabas ferebatur, in hoc repertum, vt per id ciues, qui vel opibus im- ſtraciſmo.
modicis, vel nobilitate, vel gloria, vel alia quauis inſigni virtute multitudinis inuidiam in
ſe prouocaſſent, in exilium decenne relegarentur. Hoc pacto fuit eiectus & Ariſtides: non
" aliam ob cauſam, niſi quòd moleſtum eſſet populo, iuſti cognomen illi vulgò tributum.
" Ferebatur autem Oſtraciſmus ad hunc modum. Oſtraci, id eſt, Teſtæ viritim in comitijs Oſtraciſ-
dabantur. In eis, quem quiſque vellet vrbe cedere, literis inſcriptis indicabat; hos deinde mus qui fe
omnes in fori locum quendam cancellis circumſeptum, deportabant. Porro magiſtratus rebatur.
quibus hoc datum erat negotij, primùm vniuerſos recenſebant, qui niſi plures ſex milli-
bus fuiſſent, nihil conficiebatur. Deinde ſemotis vniuſcuiuſque calculis, is qui pluribus
calculis damnatus erat, ad decennium in exilium ire iubebatur, ita tamen, ut illi liberum
interim

interim eſſet fructus ſuos accipere. Erat itaque Oſtraciſmus nō improbitatis caſtigatio, ſed vulgaribus animis inſitæ inuidiæ placatio. De luſu verò Oſtracorum antè ex Polluce diximus.

VSVS IN CIBO.

Quando meliora.
[a] *Lib.* 32.
[b] *Li.* 9. *Hi. cap.* 30.
Aluum cieant, & quę, & quę non.

QVANTOPERE' varijs Conchylijs delectati ſint veteres, ac maximè Romani, obiter antea innui, & in ſingulorum ferè priuatis hiſtorijs patebit. Athenæus Oſtreacea quandoque humorem habere ſcribit lacti ſimilem, eoq; tempore ſuauiſſima eſſe. Omnia autem teſte [a] Plinio modicè collui in cibis oportet, quia ſaporis gratia perit. Optima ſunt cùm grauida ſunt, licèt nemo, vt ex Ariſtotele diximus, eorum vel coitum, vel partum viderit. Commune verò omnibus hoc eſt, vt ſalſum quendam in ſua carne ſuccum habeant, quo aluum citare nata ſunt, id quod vnicuique magis minuſué datum eſt. Quæ enim dura carne conſtant, minus hoc habent, quàm Oſtreæ, quæ ſanè omnium Teſtaceorum molliſſimā carnē habent: paruæ verò Chamæ, Spondili, Solenes, Purpuræ, Buccinęq; & alia id genus, duram. Itaq; Oſtreæ minus quidem nutriunt & aluum faciliùs mouent: F quæ autem duriora ſunt, vberiùs alunt, & difficiliùs concoquuntur. Purpuræ Buccinæque duriore ſunt carne, ſuccumq; efficiunt craſſiorem: ſed caro in alijs, pręſertim in Oſtreis humidior tenaciorq; eſt. Præterea quæ duram habent carnem, & concoctu difficilia, ita corruptioni minus obnoxia ſunt. Qua quidem ratione ſæpius ea exhibere ſolemus ijs, quibus ex malorum ſuccorum copia cibus in ventre corrumpitur, ſiue eo ex iecinore affluant, ſeu in ipſius ventriculi tunicis contineatur.

Quibus dētur.

Dantur autem, inquit Galenus, ijs quibus cibus in ventre corrūpitur in optima aqua bis terué decocta, ita vt cùm ſalſa prior iam ſentiatur in aliā quæ pura ſit, transferatur: Ex ijs quæ duram carnē habent, ſuccus procreatur, quem crudum vocant, ſicuti quæ mollem, pituitoſus. Quemadmodum verò ea quę ſuccum illum ſalſum exuerunt, carnem habent corruptioni repugnantem, & quæ aluum ſiſtat, ita ſi (cū ſale & garo condita fuerint) eorū ebiberis iuſculum, venter quidē abundè mouebitur, corpus verò nihil ferè ſentiet alimenti: at caro ipſa ſolidior & difficiliùs concoquitur, & crudum craſſumq; ac frigidum gignit ſuccum: maximaq; ex parte lentum ac pituitoſum: quamobrem ſenibus maximè incommoda eſt Oſtrearū, & Teſtatorum omniū caro.

Nocumenta.

Mneſitheus Athenienſis de Teſtatis hæc prodidit; Oſtrea, Chamæ, & Mituli, cęteraq; id genus, G carnem habent, quę ob ſalſum, quem in ſe continent ſuccum, ęgrè concoquitur, &, ſi cruda edantur, aluū cient. Quod ſi concoquantur, vel in quouis humore, magnā ſalſuginis partē in eo relinquunt, quò fit, vt eorum iuſcula aluū turbent: caro verò ipſa, ſalſi illius ſucci iam expers, minimè ventrem perturbet. Quòd ſi probè aſſentur Conchę, maximè tum ſalſæ euadent, vt quæ ſuccum iam habeant ab igne veluti ſuccenſum, & prope dixerim, abſumptum.

Aluum & vrinā quæ faciliùs moueatur.
[c] *li.* 3. *ſimpl.*

Ad aluum vrinamué ciendam cæteris præſtant Mituli, Oſtreæ, Pectunculi & Chamæ, vt author eſt Diocles Cariſtius. [c] Galenus pariter Conchularum maris & cæterorum ferè Oſtreorum ſuccum planè tum ſalſum eſſe tradit, tum ventrē ſoluendi vim obtinere; quamuis earum caro, inquit, ventrem reprimat. Paulò aliter Cornelius Celſus, aluum mouere ait Cochleas, Oſtrea, Pelorides, Muſculos, & Conchulas ferè omnes. Et Plinius Phaniam phyſicum citans, Vrticam coctam cum Conchulis aluum ciere author eſt. Dioſcorides verò, Chamarum, Conchularumq; in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciere, idq; cum vino aſſumi vult. Lego & apud Serenum.

Ventri moliendo
Quodque ſatis melius verbis dicemus Horati,
Mugilis & viles pellent obſtantia Conchæ. H

Aetius, qui re venerea vti non poſſunt, edere Polypos, & Concharum omnia genera iubet.

Ven. è Cōcha natacur dicatur
[d] *li.* 17. *c.* 22
[e] *In Rudēte*

Inſigniter ſanè Venerem incitat earum eſus, vnde Venerem Concha Cyprum vectam, alij è Concha natam voluerunt: atque huc pertinere putat [d] Adrianus Turnebus illud [e] Plauti: *Caue tu harum Conchas ſpreueris.*

Vt cōdiantur.
[f] *Lib.* 9. *c.* 7.
[g] *Li.* 4. *c.* 3.
[h] *Lib.* 16. *Geog.*

Quod ad condituram Conchyliorum attinet: In omne genus Conchyliorum condimenta ſumes, inquit [f] Apitius, piper, liguſticum, petroſelinum, mentam ſiccam, cumini pluſculum, mel & liquamen: ſi voles, folium & malabathrum addes. Diodorus[g] Siculus Conchas permagnas legi in Aegypto ſcribit, quarum teſtis ſaxis attritis, interiore carne cruda ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur, vbi verò tēpeſtas ventorū vi diutius perſeuerat, Conchæq; deficiunt, ad oſſa cōfugere iam cumulata. Conchas, quę carnē habeant, hoc modo Ichthyophagi teſte [h] Strabone nutriūt: ijs in foſſam vel lacum immiſſis, piſciculos in cibum inijciunt, atq; in penuria piſcium vtuntur.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

CONCHYLIA, inquit Sauonarola, & Oſtrea magis medicinæ quàm cibo idonea ſunt. [a] Galenus ad ægilopes cum teſtis ſuis teri & apponi iubet: aliquos verò etiam aloen & mirrham miſcere ait, & aliàs in lib. de compoſit. medicament. Conchas vſtas vnum ex validiſſimis medicamentis ad achores eſſe. Eorundem teſtarum cinis vlceribus malignis prodeſt. Raſis Conchas marinas aduſtas abſtergendo dentes purgare, ex non aduſtis contritis emplaſtrum applicatum aduſtionem ignis ſanare aſſerit. Quomodo verò vrantur docet Seruitor his verbis. Oportet qui vult comburere Teſtas Conchyliorum, quòd terantur & ponantur in olla munda, & ponantur in furno figuli vna nocte, deinde extrahantur ſicut combuſtæ, ſicut cinis albus: ſin autem ponas iterum in furno panis vel eodem dimittendo, nec ſint alba calcinata. Et ſunt qui ponunt Cochleas ſuper prunas & B exufflant, & dimittunt, donec fuerint albæ, & terunt & ponunt ſuper Teſtam terream ſuper carbones & exufflant, donec ſint albæ ſecundum voluntatem eorum.

[a] *Euporiſt. 2. 106.*

Ad ægylopes.

Ad Achores.

Ad vlcera maligna.

Teſtæ Concharum vt comburantur.

DE TESTACEIS TVRBINATIS IN GENERE. Cap. II.

S Y N O N Y M A.

Στρομβώδη in genere dicta ſæpius Ariſtoteli, inter Teſtacea, maximè vbi de Cochlearum generibus ei ſermo eſt, Theodorus Gaza Turbinata interpretatur. Sunt autem hæc quæcunq; in volutas & anfractus, ſeu ſpiras, quales in prælis & torcularibus viſuntur, Teſtas ſuas quoquo modo reflectunt, vt in C Cochleis in primis cernere licet. Hæ enim omnes Turbinatæ ſunt, ſed breuiores rotundioreſq;, nec exeunt in mucronem ſuo Turbine, vt Strombi propriè & priuatim dicti. Zoographus ἑλικοειδῆ etiam dici poſſe putat, quoniam Græci ἕλικας vocant, quas diximus volutas, ſiue anfractus. Et ςρόμβος Rondeletio in genere ſumitur pro omnibus Turbinatis: quemadmodum hiſce verbis nobis ſcriptum reliquit. Maſſarius vir admodum doctus in ſuis annotationibus in nonum librum Plinij exiſtimat Cochleas à Græcis appellari ςρόμβους, id eſt, Turbines. Eius hæc ſunt verba. Sunt autem Cochleę inter Teſtacea, quæ ſanguine carent. Verùm aliæ aquatiles, aliæ terreſtres ſunt, quæ item in plures ſpecies diſtinguuntur. Aquatiles Cochleæ ſunt, quæ Græcè Strombi, Latineq; Turbines communi nomine nuncupantur, quòd ex amplo in tenue deficiant in vertiginem torti. Sed ille mea quidem ſententia fallitur. Nam Strombi à Cochleis ſecernuntur, vel ipſo [a] Plinio authore, qui in piſcium marinorum catalogo, ſeorſum Concharum genera & Strombos recenſuit: & alio in loco pro diuerſis ponit. Quartanis Cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Deinde: Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Reuera Cochleæ τῶν ςρομβωδῶν nomine concluduntur, veruntamen ςρομβώδη καὶ ςρόμβοι multò latiùs D patent. Nam ςρομβωδῶν nomine intelliguntur etiam, quæ in longum Turbinem deſinunt, & in anfractus contortum, à quibus differunt Cochleæ, quòd teſta quidem ſint clauiculatim intorta, ſed rotunda & non in longum protenſa. dicuntur enim κοχλίαι, quòd habeant τὰ ὄςρακα κυκλοτερῆ. Στρόμβοι verò etiã dicuntur, quibus teſta quidẽ in Turbinem deſinit, etiam ſi clauiculatim contorta non ſit, vt ex ſuperioribus Strombis, quos depinximus, perſpicuum ſit. Quod ſi quãdo apud authores confundantur hę ſignificationes obſeruandum eſt præter rerum ipſarum naturam id fieri. Hæc omnia Rondeletius: cæterùm ſi Cochleæ æquè ac Strõbi figurã æmulentur, indeq; vocentur ςρομβώδη, quid vetat quod nõ etiam Cochleas vocare poſſimus voce multò cõmuniori. Equidẽ ſi Mucronis ſola habeatur ratio, latiùs patebit Strombi ſignificatio quàm Cochleæ, ſed ita non videtur, voluiſſe mihi Maſſarius, ſed quod ſimul omnia anfractuoſa ſint. Ita quoq; Heſychius non diſtinguit Strombum ſimpliciter κοχλόν interpretatus. Et in hiſce [b] Theocriti verſibus trombus, & Cochlea ceu ſynonyma nominantur.

Turbinata quæ.

Strombus pro genere

Cocleę quę

Aquatiles Cochleæ à Strõbis differunt Rõdeletio.

[a] *Lib. 31. c. 11. & c. 10.*

Strombode quid.

Cõtra Rondelet.

[b] *Idyl. 9.*

Τλώ'ω δὲ στρόμβῳ καλὸν ὄστρακον, οὗ κρέας αὐτὸς
Σιτάθην, πέτραισιν ἐν Ἰκαρίαισι δοκεύσας,
Πέντε ταμὼν, πέντ' ἔστιν: ὁ δ' ἐγκαναχήσατο κόχλῳ E
Alteri verò Conchæ pulchram teſtam, cuius carnem ipſe
Comedi, quam in ſcopulis Icarijs captaueram,
Quam in quinq; partes diuiſi præſentibus. Ille verò inſonuit Concha

Sic Strobilum quoque & Strabelum & Cochlon, & Concham, pro Cochlea marina, ſiue omni, ſiue genere illo, quo ad buccinandum vtebantur, authores vſurpare, ijs quæ ſubijciemus teſtimonijs, conſtabit. Στρόβιλοι, inquit Suidas, dicuntur Cochleæ & Buccina marina. Στραβήλῳ, τῷ κόγχῳ ᾧ ἐσάλπιζον, Heſychius. Τοὺς Τρίτωνας φυσᾶν φασι διὰ κόχλου τετρυπημένης. Impropriè itaq; Cochlea pro Turbinato etiam ſumi poſſit. Eſt enim Turbo, vt ipſius Rondeletij verbis vtar, qui ex amplo, & lato paulatim in mucronem deſinit, vt de Buccina ſcripſit Ouidius, dum canit:

Strobilus. Strabelus. Turbo q̃d.

——Caua Buccina ſumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine creſcit ab imo.

Huius figuræ eſt Turbo luſorius, F

Turbo luſorius.

Quem pueri magno in gyro vacua atria circum,
Intenti ludo exercent, vt ait Virgilius.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. NATVRA.

TVRBINATORVM duo genera facit [a] Ariſtoteles his verbis: Τὰ δὲ στρομβώδη καθάπερ εἴρηται πρότερον: καὶ τούτων τὰ μὲν ἕλικα ἔχοντα, οἷον κήρυκες: τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος, hoc eſt Turbinati generis alia in anfractum intorta, vt Buccina, alia in globum circumacta, vt Echinorum genera. Aduerſus quam diuiſionem inſurgit quodammodo Rondeletius, dum alio in loco dicit Ariſtotelem in Turbinatis Echinos non recenſere, quamuis teſta opertos, vt ex his, [b] inquit, verbis perſpicuum eſt. Quæ teſta operiuntur, vt Vmbilici, Cochleæ, Purpurę (in textu Græco nihil eſt, quod Purpuræ reſpondeat.) & omnia quæ Oſtrei aut Conchæ (nihil quoq; eſt, quod Conchæ vocabulo reſpondeat) nomine appellamus, atq; etiam Echinorum genus. Pręterea Turbinatis tradente eodem (ibidem) hoc peculiare eſt, vt teſtæ poſtrema à capite clauiculatim intorqueantur. Operculum etiam ea omnia iam inde ab ortu naturæ gerunt: quæ Echinis nullo modo conueniunt. Sic ille, quæ ſanè argumenta neutiquam meo iudicio conuincunt, quo minus Echini in Turbinatis ſint recenſendi. Cùm enim Turbinatis proprium eſſe dicit, vt teſtę poſtrema à capite clauiculatim intorqueantur, operculumq; iam inde ab ortu naturæ ea omnia habeant, loquitur de ijs tantùm quæ verè, hoc eſt clauiculatim Turbinata ſunt, & non de rotundis, vt ſunt Echini, qui per ſe alterum, nimirum rotundum Turbinatorum genus efficiunt. Neq; etiam verum eſt, quod in eo loco quem adducit Rondeletius, Echinos à Teſtatis, ſeparet. Etenim philoſophus eo toto capite agit de Teſtatis, eorumq; inter ſe differentijs: vnde à principio ferè capitis, paulò poſt allata verba, ſed ipſa (teſtata nimirum) inquit, inter ſe numeroſa diſcrepant differentia, tum teſtę, tum carnis intus ratione: alijs.n. in eo genere nulla eſt caro, vt Echinis: alijs eſt, ſed penitus incluſa, nec vlla ex parte conſpecta, excepto capite, vt terreſtrium Limacibus &c. Diſertiſſimè verò in decimo eiuſdem libri philoſophus Echinos Teſtatorum generis facit inquiens: Echinus inter Teſtata genera, quibus facultas ingrediendi eſt; ver tibula, glandeſq;, inter immobilia eiuſdem generis, olfactum minimè habere videntur. Quid clarius? Poſſē prętere a & alia philoſophi loca adducere, niſi & ipſe Rondeletius ſuo ſe ſe gladio occideret vel binis ſaltē, quæ ſubueniūt nunc mihi locis, quorū prior eſt in capite eodē de Strombis vbi hanc poſuit Teſtatorū diuiſionē. Sed ne qua ſit in Teſtaceorū diuiſione obſcuritas, ea ſic perſpicuè diſtinguemus. Teſtaceorū alia ſunt vndiq; contecta, alia parte duntaxat altera. Vndiq; cōteguntur Tellinę, Pectines, Mytuli, Conchę aliæ. Altera tantū parte, vt lepas, auris marina. Rurſus eorū quæ vndiq; integuntur, alia teſta cōtinua penitus cōcluſa ſunt, vt nulla ex parte carnē detectā habeant, veluti Holothuria, Tethya, Echini. Alia teſta cōtinua incluſa q̃dē, nec vlla ex parte cōſpecta, dēpto capite, vt Buccina,

[a] *Lib. 4. de partib. c. 7.* Turbinatorum duo genera.

[b] *Lib. 4. Hiſtor. c. 4.* Echini an Turbinatis annumerandi. G

Turbinatis quid proprium: Cōtra Rondel. Ariſt. explicatus.

Echinos inter Teſtata numerat Ariſtot. H

Teſtatorū diuiſio.

cina,

A cina, Purpuræ, Cochleæ: denique Turbinata omnia quæ capitis operculum habent. Alia teſta vndiq; conglobata quidem, ſed non in gyrum concluſa ſunt, quæ rimam habent ſine operculo, vt Conchæ venereæ. Alia vndiq; duabus teſtis contecta, vt Pectines, Chamæ, Dactyli &c. Alter locus eſt, qui nunc in mentem ſubit, in primo capite libri eius de Teſtaceis primi, vbi quoq; eorundem Teſtaceorum differentias ponens ſic loquitur: Ex his (Teſtaceis) alia ab alijs teſtæ duritia ſuperãtur, vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim iſta Oſtracodermis ſubijcit Ariſtoteles) longè minus dura teſta conteguntur quàm Purpuræ, & Buccina &c. Fatetur itaq; Rondeletius Echinos à Philoſopho Teſtaceis annumerari, & ipſemet ille in ſua diuiſione ita ſcribit: quare mirari ſubit, cur poſtmodum Echinos inter Teſtata non repoſuerit, loco de ijs agens inter Teſtata: & Cruſtata medio: Nam quod Plinium in Cruſtatis recenſuiſſe ſcribit, locus ille Plinij quem adducit, mihi valdè eſt ſuſpectus, quin doctiſſimus Maſſarius longè aliter eum interpretatur. Agens enim is author toto nono libro de varijs animalibus aquatilibus, nominatim verò capite vigeſimo de ijs quæ ſanguine carent, & trigeſimo de Cancris, Echinis & Echinometris, vbi de Cancris eſſet locutus, ſubit, Ex eodem genere ſunt Echini &c.

Plinius inter Cruſtata Echinos poſuit.

B vnde Rondeletius ea verba ad proxima referenda arbitratur vnà cum Zoographo, (quanquam ille ad Cancros, hic ad Locuſtas refert) Maſſarius verò ad exanguia; & meo iudicio rectè, nam in ſequenti ſubinde capite idem Plinius nullo interpoſito alio animali iterum ſubdit: In eodem genere Cochleæ &c. Quare ſi & hoc ad Cancros vel Echinos, de quibus vltimùm erat locutus, eſſet referendum Teſtacea qualia Cochleæ ſunt cum Cruſtaceis cõfudiſſet. Non me latet interim Plinium in ea fuiſſe opinione, quod Echini ſint Cruſtacea, ſed Rondeletius id videtur ignoraſſe, cùm locum Plinij minimè adducat. Is autem in eodẽ libro capite duodecimo legitur, vbi agit de digeſtione aquatilium per ſpecies, atq; ita infit: Aquatilium tegumenta plura ſunt. Alia corio & pilo integuntur, vt vituli & hippopotami. Alia corio tantùm, vt delphini: cortice vt teſtudines: ſilicum duritia, vt Oſtreæ & Conchæ: Cruſtis vt Locuſtæ: Cruſtis & ſpinis, vt Echini: ſquãmis, vt piſces; aſpera cute, vt ſquatina; molli, vt muræna: alia nulla, vt Polypi. Sic Plinius. cæterùm nos, Philoſophum potius ſequentes, Echinos inter Teſtata ponemus, & alterum Turbinatorum genus faciemus. Vt itaq; diuiſionem Philoſophi repetamus, Turbinata quidem non omnia ἕλικα habere conſtat ex verbis eiuſdem: Pars poſterior in Mollibus adducta eſt in anteriorem,

Echini Cruſtacei Plinio.

Turbinata omnia non habent ἕλικα.

C ſicut in Turbinatis Teſtatorum. In vniuerſum enim teſta, partim cum Cruſtatis, partim cum Mollibus conueniunt. Cruſtatis quidem, quòd partem terrenam foris, carnoſam intus habent. Figuram autem corporis eodem modo quo Mollia, Teſtata etiam quodammodo omnia habent: maximè verò è Turbinatis ea, quæ volutam habent, μάλιστα δὲ τῶν στρομβωδῶν τὰ ἔχοντα τὴν ἕλικα. (Gaza vertit: quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur.) natura enim horum vtrorunq; perinde ſe habet, quaſi quis directa linea (vt in quadrupedum ac hominum genere eſt,) primùm extrema lineæ parte ſuperiore os ſitum intelligat, quà a: mox ſtomachum quà b. tum ventrem, quà c. deinde inteſtinum vſq; ad oſtium excrementi, quà d. Hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt &c. At verò Mollia & Turbinata, inter ſe quidem proximè conſtant, ſed illis è conuerſo. Finis enim ad principium flectitur, quaſi quis lineam inflectendo (in circulum) adducat d. ad a. Cùm enim ita partes interiores eis collocentur, (foris) ambit alueus in Mollibus, τὸ κύτος: in Teſtato genere, Turbo, ὁ στρόμβος. (Notandum hîc monet Zoographus, quòd Strombus & pro teſta exteriore tantùm, & pro animali toto accipitur.) hinc fit vt excrementũ meatu ori vicino emittatur. Hæc Ariſtoteles. Helicen autem fortè ea tantùm habuerint, (inquit

Vt cũ Mollib9 & Cruſtatis cõueniant.

Strombus ꝑ teſta exteriori, & pro toto animali.

D Zoographus) quæ in turbinem, veluti pyramidis forma exeunt, alia, vt Cochleæ quædam, lineas ſuas aliter digeſtas habent, circulorum ferè forma: qui plures ita coniuncti ſunt, vt minores à maioribus contineantur, quod in helicoide linea non fit. Quomodo à Mollibus differant, etiam in Mollibus dictum eſt. Ab vniualuibus, biualuibuſq; differunt præterea, quòd illis adnata ſit caro, cùm turbinatis magis ſit ſoluta, vti idem Philoſophus prodidit, apud quem plura de Turbinatorum partium forma inuenio, & ne ſæpè in particularium hiſtoria veniant repetenda, hîc adferam. In quarto itaque de partibus, capite quinto, cùm dixiſſet Cochleas & dentes prædur os, acutoſq; habere, & quod interiacet dentibus, carnoſum ſimiliter vt Mollia & Cruſtata, promuſcidem etiam inter aculeum & linguam: inſuper ori iungi quaſi ingluuiem auium à qua ſtomachus eſt, & ſub hoc venter, in quo ſitum eſt id quod papauer vocatur, mox inteſtinum continuum tendi ſimplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus.n. Teſtaceis ineſt hoc excremẽtum quod vel eſculentum eſſe præcipuè ſentitur, ſubdit: cætera etiam Turbinata, vt Purpuræ,

Turbinata vt ab Vnialuib9 Biualuibuſq; differant.

Buccina (κήρυκες) ſimiliter vt Cochleæ conſtant, Biualuibus quomodo differant, modò diximus, at quomodo hiſce eiſdẽ aſſimilentur, diximus ſuprà in Teſtaceis in genere, nimirũ E

Operculũ.

vt operculo quodã congenito carni patulæ oppoſito claudantur. In quinto hiſtoriæ c. 15. cùm dixiſſet eundem modum & idem tẽpus gignendi eſſe Buccinis, quod Purpuris, adiungit, Operculum item oris idem tam huic vtriq; generi adhæret natiuũ quàm cæteris Turbinatis omnibus. Paſci quoq; exerta lingua appellata ſub illo operculo ſolent. Diximus

Carnẽ quæ habeant.

quoque carnem alijs Teſtatis nullam eſſe, vt Echinis; alijs eſſe, ſed penitus incluſam, nec vlla ex parte conſpectam, excepto capite, vt terreſtrium Limacibus & ijs quę Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinis, Cochleis & reliquis Turbinatis. Inte-

Interiora turbinatorum.

riorum natura in Turbinatis (ſumpta ſunt hæc ex eodem philoſopho hiſtor. quart. capit. quarto,) omnibus ſimilis eſt, nec niſi magnitudine (exceſſuque) variat: alijs enim partes maiores, alijs euidentiores, alijs minores, obſcurioresque ſunt. Adhæc diſcrimen illud

Caro. Caput.

duritiæ, mollitiæ, cæterarumque eiuſdem generis affectionum. Caro enim prima in ore teſtæ, quam omnia toroſiuſculam habent, alijs magis talis, alijs minus. Caput eius partis medio prominulum iungitur, & cornicula duo quæ pro magnitudine plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more eodem omnia, idemq; per metum retrahunt intrò. F

Dentes. Promuſcis.

Nonnullis etiam os & dentes acuti, breues, & tenues, vt Cochleæ. Promuſcidas etiam gerunt modo Muſcarum: quod quidem membrum linguæ ſpeciem præ ſe fert. Habent hoc idem & Purpurę & Buccina firmum & toroſum, quo ſimiliter vt aſili & tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validiùs: teſtas enim eſcarum poſſunt perforare. Ven-

Venter.

ter os protinus excipit, ſimilis in Vmbilicis ingluuiei auium; habẽtq; parte inferiore duo albida, toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi carunculas vel in Sępijs eſſe animaduertimus,

Gula.

ſed hæc toroſiora. Gula à ventre duplex, longa, porrigit ſe vſq; ad papauer, quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hæc ergo vt in Purpuris & Buccinis conſpicua in clauicula

Inteſtinũ.

teſtæ continentur. Quod autem gulæ ſubiungitur, inteſtinum eſt, gulæ ipſi continuum, ſimplexq; ex toto vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris eſt, quà & la-

Papauer.

xius hæret, quod enim μήκωνα, Latini verbum è verbo papauer appellamus, in omnibus Teſtaceis generibus ineſt. Hinc ſurſum verſus replicans, carnis repetit ſedem, finitque ad caput, vnde eijcitur excremẽtum, pariter in omnibus Turbinatis generibus tam aquaticis quàm terreſtribus. Hæc eſt interiorum partium, quibus Turbinata conſtant, deſcriptio, prout ex Philoſopho citat Rondeletius: qui item poſt traditas omnium Teſtaceorum dif- G ferentias: Ex his omnibus, inquit, ea tantùm hîc tractamus, quæ teſtam habent vnicam

Turbinatis quid proprium.

totam continuam, atq; hoc quidem Turbinatis proprium eſt, quò à reliquis ſecernatur: ipſis tamen omnibus commune eſt, quod iam diximus, quodq; teſta intorta ſit. Cæterũ hoc de anfractuoſo genere tantùm, non de rotundo intelligendum eſſe diximus ſuprà ex Ariſtotele. Scitu quoq; dignum eſt quomodo creſcant. Huius quoque meminit Phi-

Quì creſcant.

loſophus in tertio de generatione cap. vltimo, vbi cùm demonſtraſſet Teſtata creſcere, vt vermes, id ipſum etiam in Turbinato genere conſtare teſtatur, ſcilicet anfractibus eius, qui ſubinde accreſcentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Cruſta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quaſi biualue ex vniualui efficitur, eodem teſte, agenteque de Teſtatorum omnium congenito operculo quo carni patulæ oppoſito clauduntur. Aliàs etiam cùm dixiſſet Nerites quaſi tegmine dimoto adhærere, quod ve-

Operculũ.

lut operculum ſibi poſſident. Vſum enim, inquit, quem biualuibus pars vtraq; adminiſtrat, eundem altera exhibet Turbinatis. Cõtinent papauer ſua omnia clauicula, vt in quarto de partibus, capite quinto docuit, & in quarto de hiſtoria animalium capite quinto Echinos ſcribit habere quid amarum nec eſculentum, idq; eſſe etiam in teſtudine, rube- H

Amari aliquid habent.

ta, rana atq; etiam in Turbinato genere, & in Molli, ſed colore diuerſo, & aut omnino inguſtabili, aut magis ab vſu cibario alieno. Alibi cùm ſcripſiſſet, Echinis euenire, vt quod caput appellant, & os verſus terram ſit, quod verò ad excrementi exitum deputatum eſt, id ſupra habeatur, idem omnibus Turbinatis Patelliſq; euenire tradit: paſtum enim de imo peti neceſſe eſſe. Mouentur etiam Turbinata atq; ſerpunt omnia, parte dextra, non ad

Quomodo coeant.

clauiculas, ſed in aduerſum. Ex eodem, qui demum quomodo coeant, etiam nobis hoc reliquit in quarto de partibus capite nono. Mollium, inquit, partium interiores antè, cùm cæterorum expoſui, tunc exteriorem ordinem proſequemur. Habent hæc foris alueum corporis indiſcretum, & pedes parti priori iunctos circum caput, infra oculos, circà os & dentes. Sed cùm cętera animalia quibus pedes aut parte anteriore, poſterioreq; eos habeant, aut latere, vt ea quæ multis pedibus innituntur & ſanguine carent, hoc vnum genus pedes parte, quam priorem in eo capimus, omnes continet. Cuius rei cauſa eſt, quòd

pars

A pars eius poſterior ad priorem eius adducta eſt, extremaq; coeunt & confunduntur, quomodo Turbinatis inter Teſtata accidit &c.

DE TESTACEIS IN SPECIE.

Et Primùm

DE NAVTILO. Cap. III.

CVM vtilitatis, tùm partium præſtantia, quam hîc potiſſimum obſeruamus, Turbinata cæteris Teſtatis anteponenda videntur. Inter hæc verò Nautili hiſtoria primo loco congruè texetur. Etenim cum Cruſtaceis ac Mollibus, de quibus proximè iam diximus, conuenit, quia pedibus inſtructus eſt, vnde Polypis accenſetur ab [a] Ariſtotele; cum Teſtaceis, quia B Teſta includitur; cum Teſtaceis autē turbinatis, quia Cochleæ ferè in morē ϛρομβώδης eſt.

Ordinis ratio.

[a] *Lib. 4. hiſt. cap. 1.*

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Ναυτίλος legitur inter fabulas Timothei Mileſij: & apud Varinum ναυτίλος & piſcem & nautam ſignificat; quæ ſanè ſignificatio noſtro turbinato conuenit, quod Ariſtoteles alijs ναυτίλον & ναυτικὸν, & ᾠὸν πολύποδος nuncupari ſcribit; quanquam Theodorus Gaza hæc aliter legerit, Ναυτίλον autem nautam vertit, vt pòſt patebit. Suidæ etiam ναύτης dicitur. Naupliū Plinij idem animal eſſe cum Nautilo (etiamſi & hunc nominet Ariſtoteles) dicemus mox, vbi de generibus agemus. Robertus Conſtantinus Nauplij Concham nunc à Græcis θαλάμην τεχ-ϛαποδία, vocari teſtatur. Nautilus Plinio etiam Pompilos nominatur, dùm ait: Inter præcipua miracula eſt qui vocatur Nautilus, ab alijs Pompilos. Πομπίλος Euſtathius pagina 1070. dicit eſſe ζῶον θαλάσσιον ἐρωτικὸν, ποικίλον, Πηλαμίδι ἐοικός. Et pag. 1067. tra- C dit hunc πομπίλον à quibuſdam nominari ἱερὸν ἰχθὺν, vt à Timachide, vbi ait πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς, quod hemiſtichium & apud [a] Athenæum legitur, vbi multa de hoc Pompilo. Ibidem ex Thalaſſijs Pancratis:

Fabula Timothei Mileſij.

Nauplius Plinij.

Pompilus & Nautilus ſynonyma Plinio.

Pompilus ſacer piſcis dictus.

[a] *Lib. 7.*

Πομπίλος ὅν καλέουσιν ἁλίπλοοι ἱερὸν ἰχθυν. id eſt,
Pompilus quem vocant Nautæ ſacrum piſcem.

Cæterùm de amore huius piſcis erga nautas, ibidem ex Nicandro.

Pompili piſcis amor erga nautas.

Πομπίλος ὅς ναύτῃσιν ἀδημονέουσι κελεύθοις
Μηνοῦσαι. id eſt, vt vertit Natalis Comes,
Eſt aſſuetus iter miſeris oſtendere nautis
Pompilus. Et ex Alexandro Ætolo
Πηδαλίῳ ἄκρῳ ἐπὶ πομπίλος ἀνιοχεύει.
Pompilos extremo reſidens temone gubernat.

Aliquantò pòſt ex Corinna,

Πομπίλε, ναύτῃσιν πέμπων πλόον εὔπλοον ἰχθὺς
Πομπεύσαις πρύμναθεν ἐμὰν ἁδεῖαν ἑταῖραν:
D *Pompile, felicem qui nautæ per freta curſum*
Præbes, ipſe meam rexiſti lætus amicam.

Ibidem ex Apollonio prolixè refert fabulam de Pompilo illo, quem ſcribit Euſtathius ab Apolline comprehenſum, in cognominem piſcem transformatum eſſe, naui qua eum vehebat, in ſaxum conuerſa; ſed aliter quàm Euſtathius fabulam enarrat. Ibidem ex Dionyſio Iambo, qui itidē à nautis Πομπίλον vocari ἱερὸν ἰχθὺν tradit, ἐστὶ δὲ πελάγιος, καὶ παρὰ τὰς ναῦς πυκνὰ φαίνεται, ἐοικὸς πηλαμίδι, ποικίλος. Eſt autē marinus piſcis, varius ac Pelamydi ſimilis, qui ad naues ſępe cōſpicitur. Aliquāto pòſt ex Clitarcho. οἱ ναυτικοὶ πομπίλον, ἱερὸν ἰχθὺν προσαγορεύουσι, διὰ τὸ ἐκ πελάγους προπέμπειν τὰς ναῦς ἕως εἰς λιμένα, διὸ καὶ πομπίλον καλεῖσθαι, χρύσοφρον ὄντα. Nautæ ſacrū piſcem Pompilū vocāt, quia naues mittat ex mare vſq; ad portū, idcirco Pōpilus appellatur, cùm ſit aurata. [b] Plinius de Thynnis: Iidem ſępe nauigia velis euntia comitantes, mira quadā dulcedine per aliquot horarū ſpatia & paſſuū millia à gubernaculis ſpectātur, ne tridente quidē in eos ſæpius iacto ter-

[b] *Li. 9. c. 15*

 riti.

Pompilus comitatur nauigiorũ curſus. Muſcardinus.

riti. Quidam eos, qui hoc è Thynnis faciant, Pompilos vocant. Idem ſub finem libri trigeſimi ſecundi, Pompilum qui ſemper comitetur nauigiorum curſus. Ex quibus omnibus liquidè conſtat Pompilum duo diuerſiſſima animalia ſignificare, Nautilum nimirum de quo agimus, & Thynni genus. Porro Nautilum vulgus Neapolitanum Bellonio teſte Muſcardinum & Muſcarolum nominat, quod etiam nomen Oſmylo commune eſt. Apud nos, quod ſciam, nomen non habet, ſed Latino vtimur. Zoographus Germanicum finxit, ein Parkuttel, aut Schiffkuttel. E

GENVS. DIFFERENTIÆ.

a Li. 4. Hiſt. c. 1.

IN librum de Teſtaceis, inquit Guliel. Rondeletius, Polyporum genera duo Conchis indita reijci poſſent, ſed cùm Polyporum tractationem aggreſſi ſimus, ſuperioribus; vtpotè quorum genera ſint, vt [a] Ariſtoteli placet, rectè adiungentur; Ἔτι δ' ἄλλοι δύο ἐν ὀστρείοις· ὅ, τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπ' ἐνίων δὲ ᾠὸν πολύποδος. Τὸ δὲ ὄστρακον αὐτοῦ ἐστὶν οἷον κτεὶς κοῖλος, καὶ οὐ συμφυής. οὗτος νέμεται πολλάκις παρὰ τὴν γῆν, εἶθ' ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκκλύζεται εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ περιπεσόντος τοῦ ὀστρέου ἁλίσκεται, καὶ (ἢ) ἐν τῇ γῇ ἀποθνήσκει. εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, τῷ εἴδει δὲ ὅμοιοι ταῖς βολιταίναις. Καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, ὃς οὐκ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ὀστράκου, ἀλλ' ἐστὶν ὥσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε προτείνει τὰς πλεκτάνας. id eſt. Duo alij ſunt Polypi teſtis concluſi: (ἐν ὀστρείοις, malim inter Teſtacea, ὀστρεῖον enim Oſtracodermo ſynonymum eſt, vti ex Galeno alibi diximus.) is qui dicitur à nonnullis Nautilus, ſiue Nauticus, ſiue ouum Polypi. » F
Teſta huius Pectinis teſtæ ſimilis, quæ caua eſt, nec ita vt ei cohæreat. Sepiùs is iuxta terram paſcitur, vnde fit, vt in eam à fluctibus eijciatur, & teſta excuſſa capiatur, vel in terra pereat. Iſti parui ſunt, & facie ſimiles Bolitænis. Alter Cochleæ modo teſtâ munitur, quã nunquam deſerit, ſed brachia duntaxat interdum exerit. »

Nautilorũ quot genera Ariſt.

Gazę lapſus.

Hactenus Ariſtoteles interprete Rondeletio, qui meo iudicio probè vertit, tanquam duo tantùm genera Nautilorum Ariſtoteles deſcripſerit; non, vt Gaza & alij eum ſecuti, tria. Quòd ſi pro verbis iſtis, καὶ ὁ ναυτικὸς, legas, ὁ καὶ ναυτικὸς, nihil prorſus dubitationis ſupererit. Plinium quoque pro genere vno omnia hęc Ariſtotelis verba accepiſſe apparet. Alterum deinde genus eſt, καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, &c. Enallagæ etiam numerorum, caſuum & huiuſmodi, nimiũ familiares Ariſtoteli, hîc quoque mouere Gazam potuerunt, vt genus vnum in duo diſtraheret, nam cùm in ſingulari numero verba & nomina aliquot rectè poſuiſſet philoſophus, mox numero temerè mutato ceu de pluribus vno loquens, inquit: Εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, &c. Sed quilibet etiam mediocris iudicij, perlectis philoſophi verbis, genera ſolùm duo eum ſtatuere animaduertet: vnum in teſta Pectunculi, teſtæ ſuę non adnatũ: alterum verò in Cochleari teſta, & adnatum ei. Si quis tamen Gazæ translationem adhuc deſideret, ea huiuſmodi eſt. Duo item viſuntur genera (Polyporum) Conchis indita: quorum alterum Nautam aliqui vocant, alterum Pompilũ, ſiue ouum polypi. Teſta ijs (αὐτοῦ eius, Græcè in ſingulari numero) vt Pectunculis, &c. Eſt etiam qui Cochlearum more ſiliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi ſoleat, ſuaque interdum brachia exerat. Ex his conijcit idem Rondeletius prioris generis teſtam eſſe eam, quam capiti de Nautilo præfixit, nimirum eam quam & nos depictam exhibemus: Ea enim vnica, inquit, Concha conſtat caua, & vt inquit Plinius, acatij modo carinata, puppe inflexa, prora roſtrata (Plinij quidem hæc verba ſunt de Nauplio, tanquam altero genere nautili vt doctiſſimè in ſuo corollario Zoographus demonſtrat.) Quòd is ſit Nautilus, quem exhibemus, quodque ſimplici teſta conſtet, maximè Athenæi authoritate confirmatur, qui ſic ſcribit interprete Natali. G H

b Li. 7. c. 32.

Cirrorum vſus.

Qui verò Nautilus dicitur, ſicut ait [b] Ariſtoteles, non eſt quidem Polypus, at ſimilis quod ſpectat ad cirros, dorſumq; habet cruſtatum, emergitq; de maris profunditate, in ſeſe Concham habens conuerſam, ne aquam excipiat, atque ita conuerſus nauigat, duos cirros ſuperius exerit, inter quos membrana quædam tenuis conſpicitur, ijs ſimilis quæ digitis palmipedum auium inſertæ continẽtur, alios duos cirros pro gubernaculis in mare demittit: ſi quid verò ad ſe veniens videat, pedes protinus contrahit, ac Cõcha mari repleta, quàm cęlerrimè in profundum demittitur. Vides hîc Athenæum Nautilo dorſum duntaxat teſtaceum tribuere, eiq; ob id ſimplicem eſſe teſtam, quòd eam aqua modò impleat, modò vacuet. Reprehendit idem Rondeletius Bellonium, qui Concham margaritiferam vulgò dictam ſecũdam ſpeciem eſſe putârit. Sunt, inquit, de hac Cochlea margaritifera

A garitifera ſcribens,qui hanc ſecundam eſſe Nautili Conchæ ſpetiem tradunt, ſed falsò', vt ex Ariſtotele dilucidè colligitur his verbis:Prҫter dicta Polyporũ genera,duo ſunt Cõchis indita,quorum alterum à quibuſdam Nautilus &c.Alterum genus veluti Cochlea in teſta latet.&c. Primùm ſtupidi eſt nõ animaduertiſſe Ariſtotelem duo tantũ Polyporum genera Conchis concluſa conſtituiſſe,vt ex verbis eius liquet, contra cuius mentẽ author libri de Aquatilibus(Belloniũ intelligit,)tria ponit.Tertia,inquit, Nautili ſpecies ab Ariſtotele prodita. Sed hæc ſecunda quã adfert,Nautilus Ariſtotelis eſſe nequit;neq; enim Pectini cauo vlla ex parte comparari poteſt. Deinde cùm Nautili corpore ſint exiguo, trahere Conchã tantæ magnitudinis non poſſent.Hoc non eſt artificioſè fingere:qui enim fingit, ſaltem probabilia debet dicere. Neq; Concha Nauplij,quam depinxit [c] Plinius, eſſe poteſt, vtpote cuius figura ab hac Concha alieniſſima ſit. Nauigeram ſimilitudinem & aliã (inquit) in Propontide ſibi viſam prodidit Mutianus, Concham eſſe acatij modo carinatam,inflexa puppe,prora roſtrata: in hac condi Nauplium animal Sepiæ ſimile. Hucuſq; Rondeletius. Cæterùm cùm nec ipſe, ſicut neq; alius quiſpiam etiamnum aliud animal cognouerit, nedum depinxerit, quod pro ſecundo Nautili genere accipi poſſit, placet Bel- B lonij coniectura, maximè cùm longè aliter in eo quàm in cæteris Cochleis animal lateat. Porro Plinius cùm de Nautilo paulò antè dixiſſet ex Ariſtotele, mox tanquam de altera eius: nauigeram ſimilitudinem, inquit, & aliam in Propontide viſam ſibi prodidit Mutianus: Concham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe,prora roſtrata: in hanc condi Nauplium,animal Sepiæ ſimile ludendi ſocietate ſola:duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim vectorem demiſſis palmulis ferire vt remis; Si verò flatus inuitent,eaſdem in vſu gubernaculi porrigi, pandiq; Concharum ſinus auræ. Huius voluptatem eſſe, vt ferat, illius vt regat: ſimulq; eam deſcendere in duo ſenſu carentia: niſi fortè triſti (id enim conſtat)omine nauigantium humana calamitas in cauſa eſt. Hæc Plinius. Pro cuius vltimis aliquot verbis alia lectio ſic habebat: ſimulq; eam deſcendere incluſo ſinu, fluctu hauſto territam viſu: id enim vbi conſtat rumore nauigantium humana calamitas in cauſa eſt. Sed priorem ceu clariorem, antiquioremq; probat Maſſarius. Mihi, ſicuti & Zoographo Nauplius à Plinio Mutiani verbis deſcriptus, non alius quàm Nautilus proximè ex Ariſtotele ab eo memoratus videtur, Nauplij quidem hoc nomine alius nemo meminit quod ſciam. Videtur autem caſus rectus eſſe Nauplius,& per appoſitionem dictum à Plinio,in hanc condi Nauplium animal Sepię ſimile.
C Nauplium quidem,ſi rectè ſcribitur,dictum aliquis coniecerit, à nomine ναῦς & verbo πλεῖν: hoc nauigare, illud nauem ſignificat. Sed in eo ſaltem iure à Rondeletio reprehenditur Bellonius, quòd tria Nautili genera à Philoſopho memorari ſcribit. Robertus Conſtantinus in ſupplemento ſuo linguæ latinæ aſſerit maris Indici Nauplij carinam multò latiorem eſſe quàm aliorum, vt Venetijs obſeruauit.

Contra Bellonium.

[c] Lib.9.cap.30.

Nauplius Mutiani.

Nautili ſecunda ſpecies quę authori.

Nauplius Plinij qui.

Nauplius vnde dictus.

Bellonij error.

FORMA. DESCRIPTIO.

ARISTOTELES teſtam Nautili primi generis,quem hîc priuatim deſcribimus, Pectinis teſtæ ſimilem eſſe dicit, cauamq;, nec ita vt ei cohærere:ſæpius iuxta terrã paſci, ideoq; fieri,vt in eam à fluctibus eijciatur,& teſta excuſſa, vel in terra pereat:eſſeq; paruum & facie ſimilem bolitænis. Bolitæna autem Polypi ſpecies eſt,Polypiq; genus Nautilum fecit idem
D Philoſophus. Oppianus quoq; Nautilum Polypo ſimilem eſſe ſcribit his verſibus.

Nautilus Polypi genus.

Eſt quidam curua tectus ſub cortice piſcis
Polypodi ſimilis, quem dicunt nomine vero
Nautilon, inſignem ponto ſua gloria fecit.

Exactam nobis Nautili deſcriptionem reliquit Bellonius.Eius Concha, inquit, tribus fragmentis conſtare videtur, (carina ſcilicet & lateribus: cùm tamen vna & ſimplex ſit,) quorum latera vtrimq; ceu carinæ iunctæ apparent, ea vt plurimùm magnitudine, quam ambę manus amplecti poſſunt: lalitudine autem quantum pollex cum indice comprehendat. Omnes autem non excedunt craſſitudinem membranæ pergamenæ,ſtriiſq; in oblongum ductis ad oras crenis laciniatæ ſunt, in formam rotundam abeuntes: foramen autem per quod Nautilus alitur,atq; exit de Concha, magnum eſt. hæc fragilis eſt,lactei coloris, lucida, admodum polita, omnino nauis rotundæ effigiem referens.Nauigat enim per ma-

Bellonij deſcriptio.

Concha Nautili.

ris

Nautili primum genus Ariſtotelis ſecundum Bellonium & authorem.

A ris ſumma, elatus de imo gurgite, effertq; ſe teſta inuerſa, vt faciliùs aſcendere poſſit, & inani ſcapha enauiget, atq; vbi inde emerſerit, tum Concham inuertit. Cæterùm Nautili brachijs interiacet membranula, qualis eſt inter palmipedum digitos, ſed hæc magis eſt tenuis, in telæ araneæ modum, robuſta tamen qua etiam aura inſpirante velificat. Cirris quos vtrimq; multos habet, pro gubernaculis vtitur, atq; vbi metuit, tum Concham protinus marino humore oppletam demergit. Cæterùm Pſitaci roſtrum habet, ſuiſq; cirris Polypi modo graditur, atq; eodem modo acetabulis ſorbet. Hæc itaq; Bellonius. Nautili picturam Ioan: Fauconerus medicus egregius ex Anglia olim ad Zoographum dedit, his verbis in epiſtola adſcriptis: Mitto ad te hîc picturam cuiuſdam piſcis ex Teſtaceorum genere, puto Ariſtotelis Nautam eſſe; quam mihi primùm, cùm in Italia eſſem, Cæſar Odonus doctor Medicus Bononienſis exhibuit, vir vt humaniſſimus, ita in exteros admodum hoſpitalis; poſtea verò hîc in Anglia ipſum piſcem vidi, quem pro loci ac temporis opportunitate pingendum curaui. Teſtam habet externa parte ex fuſca ruffeſcentem: internam verò partem ita nitentem, & ſplendentẽ, vt cum Vnionibus precioſiſſimis de coloris amœnitate certare poſſet. Multa quoque habet in ipſa teſtæ carina tabulata eodem colore nitentia. Velum conſtat ex pellicula tenuiſſima. πλεκτάναι ab vtroque latere demiſſæ carneæ ſunt & molles, vt Polyporum cirri, reliqua corporis pars confuſa erat & indiſcreta, vt reliquorum Teſtaceorum generum. Hęc Fauconerus, Anglicum huius piſcis nomen ignorare ſe confeſſus. Sed hæc Fauconeri deſcriptio ad ſecundum Nautili genus rectiùs aptari poterit. Teſtam Nautili Bellonius ſimilem cum ea quam Rondeletius, pinxit, & cõditum in ea Polypum extantibus cirris omnibus, multò proportione longioribus, nempe triplo & amplius quàm Rondeletius pingit; ita vt terni eorum vtrinque criſpati demittantur, bini in obliquum erigantur, nulla intermedia membrana. Eam enim veli loco ad planam teſtæ extremitatem (ſiue proram) erexit. Oppianus binos pedes erigi ait, interque eos tenuem membranam veli inſtar, binos verò vtrinque demitti, gubernaculis (οἴηκεσι) ſimiles. Sed Bellonij icon, & quam ex Anglia Zoographus accepit, necnon & mea ternos vtrinq; demittit. Videntur autem remis, non gubernaculo, comparandi ij. Plinius ſolus cauda media vt gubernaculo hunc piſcem vti ſcribit, neſcio quàm rectè, quæ enim pars caudæ nomine in Polypo appellari poſſit, & extra teſtam emitti, non video.

Cirri. Roſtrum. B Plinij error

C

ORTVS. MOTVS.

De generatione incrementoque huius piſcis nihil adhuc exploratum habuit Ariſtoteles: non autumat tamen hunc ex coitu gigni, ſed vt cæteras Conchas prouenire, neque verò an Concha ſolutus viuere poſſit Nautilus. Rondeletius ſecundum Nautili genus ſponte naſci, vt cæteras Conchas cùm dixiſſet, addit: De Nautilo (primo nempe genere) idem ſentio, etiamſi id ſibi non exploratum eſſe ſcripſerit Ariſtoteles. Cirris Polypi modo graditur, & eodem modo acetabulis ſorbet.

Sponte naſci.

VT NAVIGET.

D ARISTOTELES non minus eleganter quàm iucundè Nautili Polypi, nauigationem depinxit hoc ferè modo. Eſt Nautilus quoque Polypus & natura & actione mirabilis: nauigat enim per maris ſumma elatus. Ex imo gurgite effert ſe teſta inuerſa, vt aſcendat faciliùs, & inani ſcapha nauiget. Cùm verò emerſerit, Concham conuertit. Brachia membrana congenita connexa ſunt: quemadmodum palmipedum auium digiti: ſed hæc craſſior eſt & denſior: illa longè tenuior aranearum telis ſimilis: hac vt velo ſpirante aura; brachijs vt gubernaculis vtitur: (ἀντὶ πηδαλίου δὲ τῶν πλεκτανῶν παρακαθίησι. Gaza vertit. Cirros pro gubernaculis vtroque demittit latere.) Si quid metuerit, teſtam protinus mari replet, atque ita demergit. De eadem natandi peritia Aelianus, Nautilus, inquit, è genere Polyporum Cõcha vna prędictus eſt, is cùm ex ima maris ſede ad ſummã aquam effertur, inuertit & mutat Concham deorſum verſus, vt ne hauſta aqua rurſus demergatur: vbi verò ad ſummam æquoris peruenit, & mare ab aduerſa tempeſtate conquieſcit, ſupinam Concham vertit. Hac enim tanquam ſcapha nauigatione fertur: & duo (ego tria

Membrana vt in palmipedum auium pedibus.

potius dixerim,nam & Polypi octo habent)brachia in vtrumq; latus demiſſa, ſenſim atq; moderatè mouens remigat, domeſticamq; & natiuam nauem propellit, quòd ſi ventus flat,brachia quæ tanquam remos prius longè lateq; porrigebat,gubernacula conſtituit,at quæ cæterorum brachiorum media eſt membranula prætenuis, ea paſſa & intenta pro velo vtitur:ſicque cùm eſt ſine metu, nauigat. Sin quippiam à valentioribus beluis metuit, ſe demergens Concham aqua complet, & ſimul ex pondere in profundum delabens, ſeſe occultat,atque ita hoſtem effugit. Pòſt vbi mare eſt tempeſtate vacuum, & à Beluis quietum,de imo maris gurgite ſe extollens, rurſus per ſummum mare nauigat, vnde nomen habet. Hucuſque Aelianus.[a] Plinius quoque Nautili mentionem faciens,eandem nauigationem deſcribit,ſed mendum vnum illic ſubeſſe ſuſpicatur Rondeletius: nam pro Pompilos,Polypi ouum legendum eſſe arbitratur ex Ariſtotele, ex quo Pliniũ hæc mutuatum eſſe certiſſimum:nam Pompilus(inquit) longè alius eſt à Polypis. Verba Plinij ſunt hæc: Inter præcipua miracula eſt qui vocatur Nautilos,ab alijs Pompilos. Ariſtoteles verò καλεμένος ὑπό τινῶν ναυτίλος καὶ ὁ ναυτικός, ὑπὸ ἐνίων ὠὸν πολύποδος. Pergit Plinius: Supinus in ſumma æquorum peruenit,ita ſe paulatim ſubrigens, vt emiſſa omni per fiſtulam aqua,velut exoneratus ſentina, facilè nauiget. Poſtea duo prima brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit,qua velificante in auras cæteris ſubremigans brachiis,media cauda vt gubernaculo ſe regit. Ita vadit alto Liburnicarum gaudẽs imagine:& ſi quid pauoris interueniat,hauſta ſe mergens aqua. Oppianus tradit Nautilũ πρηνῆ, id eſt, pronum è gurgite ſurſum natare: Plinius ſupinum:vterq; quidem rectè, ſed alter fortè ad teſtam,alter ad animal ipſum reſpexit. Senſus quidem clarus eſt,nam ſi quis vas vacuum in aquam caua parte præmiſſa adigat æqualiter, rurſuſq; etiam eximat,aqua non intrabit,obſtante aëre. Propius autem ad Ariſtotelis mentem acceſſit Oppianus, nec minus perſpicuè Nautili nauigationem cecinit his verſibus ex Lippij verſione:

Vt tempeſtatẽ vitet.

[a] Li. 9. c. 29 Plinij loc⁹ ſuſpectus.

Plinius & Oppianus conciliati.

E F

—— Quem dicunt nomine vero
Nautilon,inſignem ponto ſua gloria fecit.
Per freta dum cautus ſub nauis imagine ludit,
In ſabulo domus eſt, ſumma defertur in vnda,
Pronus neu pontum capiat,plenuſq; grauetur,
Cùm nando vehitur per fluctus Amphitrites,
Extemplo verſus tumidam per marmoris vndam
Labitur,vt nandi doctus puppiſq; peritus.
Atque pedes geminos tendit de more rudentum,
Quos inter medios tenues membrana tumeſcit.
Extenta atque pedes contingunt æquora ſubter
Themoni aſſimiles nauem, piſcemq; domumq;
Deducunt,ſi fortè malum ſupereminet vllum,
Abſorbet fluctus intus,lymphiſq; grauatus
A tumidis trahitur cum pondere fluctibus vnda &c.

G

Hinc homines nauigia inuenerunt, vt ex eodem Oppiano citat Lilius Gregorius Gyraldus.

Nauigia vnde inuẽta.

Plauſtra maris naues qui primus repperit: ille
Siue deus ſeu mortali de ſemine natus
Audax orauit fluctus tranare marinos
Nauigium ſpectans piſcis: dum robura nectit,
Fecit opus ſimile. Hinc & ventis vela tetendit
Funibus,aperuit retro dehinc frena carinæ.

H

Syneſius quoque nauim quæ remis impellitur, ζώῳ πολύποδι comparauit in ſuis epiſtolis. Hinc fortaſſis etiam circa Trœzenem,vt Clearchus ſcribit referente Athenæo, neque ſacrum appellatum Polypum, neque remigem (τὸν κωπηλάτην) Polypum (Nautilum intelligo) fas erat piſcari: Sed tum hoſce piſces,tum Teſtudinem marinam attingere erat vetitum. Atque hæc de nauigatione. Cæterùm cùm Plinius de Nautilo velificante ſimul & remigante dicat: Ita vadit alto Liburnicarum gaudens imagine: de Nauplio verò Cõcham eſſe acatij modo carinatam,inflexa puppe,prora roſtrata, non incongruum erit, ea verba explicare. De Lyburnicis multa Bayſius in libro de re Nauali:nos quæ Appianus tradit,recitaſſe contenti erimus. Fuerunt (inquit) Liburni alterum Illyriorum genus,qui Ionium mare,& quæ in eo ſunt,inſulas deprædabantur celeribus & leuibus nauigijs: vnde etiam nunc leues & celeres biremes Romanis Liburnicæ vocantur. Talis nauigij for-

Nautilum vbi venari non liceret.

Liburnicæ naues.

mam

A mam quoq; exhibuit Bayſius. Idem acatium docet à Strabone poſitum pro prædatorio nauigio: A. Hirtium ſimpliciter nauigium dixiſſe, quod Plutarchus acation, & Tranquillus ſcapham. fuiſſe & maxima quædam acatia. Acaton apud Thucydidem & Lucianum Vallam ἀκάτιον interpretatum (nauigium) actuarium: quàm rectè ſe dubitare: quoniam actuarium à Græcis putat dictum κωπήρη (ναῦν) vel κωπῆρες πλοῖον. Acatium. Acatos.

EPIGRAMMA.

IN Nautilum piſcem epigramma Callimachi Cyrenæi apud Athenæum legitur tale.

Κόγχος ἐγω Ζεφυρῖτι παλαίτερος, ἀλλα συ νῦν με
Κυπρι σελζωαίης, ἄνθεμα πρῶτον ἔχεις
Ναυτίλον, ὅς πελάγεσσιν ἐπέπλεον: εἰ μὲν ἀῆται
Τείνας οἰκείων λαῖφος ἀπὸ προτόνων:
Εἰ δὲ γαληναίη λιπαρὴ θεὸς, οὖλος ἐρέσσων
Ποσσὶν, ἵν ὥσπερ καὶ τοὔνομα συμφερέται.
Ε'ς δ' ἔπεσον παρα θῖνας Ἰουλίδας, ὄφρα γένωμαι
Σοὶ τὸ περίσκεπτον παίγνιον Α'ρσινόης.
Μηδέ μοι ἐν θαλάμησιν ἔθ' ὡς πάρος, εἰμὶ γαρ ἄπνους
Τίκτει τ' αἰνοτέρης ὠεὸν Α'λκυόνης.
Κλεινίου ἀλλα θυγατρὶ δίδου χάριν. οἶδε γαρ ἐσθλα
Ρ'έζειν, καὶ Σμύρνης ἐστὶν ἀπ' Α'ιολίδος.

In hoc Epigrammate quoniam obſcuriora quædam ſunt, Zoographus paucula hæc explicat, quæ nos quoq; præterire noluimus. O Venus Zephyriti (Nautilus loquitur) quãquam ego Concha ſum ipſa etiam Luna antiquior, nunc primùm tamen tibi ſum conſecrata, eiecta in littus & allata Arſinoæ. Hæc autem Ptolemæi filij Lagi filia fuit, præſtantiſſimę formæ, Veneris & venuſtatis ſtudioſa. Οὖλος, criſpus, id eſt criſpantibus pedum cirris. Ω'σπερ καὶ τοὔνομα &c. ideſt vt nauta. ἵνα in eodem verſu abundare videtur. Iulis oppidum eſt inſulæ Co. Stephanus. Μηδὲ ἐν θαλαμησί. legit Zoographus, Μηδὲ μοι ἐν θαλάμης Βόος, ὡς πάρος, &c. Smyrnę plures fuerunt, & earum vna Aeolica. De ouo Alcyones, non habeo, inquit, quod dicam. Idem Epigramma ita vertit Natalis Comes. Explicatio. Arſinoe. Iulis.

C *Concha vetus fueram Zephyris impulſa per vndas,*
Depoſitum primum nunc Venus ipſa tenes
Nautam, ſulcabam pontum, ſi ventus & aura
Dum mea natiuus vela rudens tenuit.
Si tranquillus erat, præbebat remigis vſum
Ipſe pes, vt noſtri nomina ſignificant.
Litoribus vicina fui ſimul obuia Iulis
Eſſem ſpectandus ſudus vt Arſiones.
At non in thalamis velut olim, mortua cùm ſum
Ouum peioris nunc pario Alcyones
Cliniæ ad ipſe bona me gratificare ſorori:
Quæ Smyrnæ nata eſt patribus Aeolidis.

DE NAVTILO ALTERO.
Cap. IIII.

D BELLONIVS Cochleam margaritiferam vulgò nuncupatam, alterum Ariſtotelis Nautilum, vti paulò antè innuimus, facit. Id quamquam reprehendat Ronpeletius, nos tamen non improbamus, donec tandem alia detur Cochlea, quæ rectiùs reſpondeat. Robertus Conſtantinus Nauplij (ſimpliciter) Conchã nunc à Græcis θαλάμην τετραποδίου, id eſt, polythalamũ vocari ſcribit, quod nomen huic Cochleæ rectè quadrabit, mirũ enim eſt, quot intus thalamos habeat: quãuis videã Nauplij ſiue Nautili ſecundã ſpeciẽ ab ijſdẽ Græcis, nunc (ſi eidẽ Cõſtantino credimus) ἀρμενιστάρι nominari à velo, vt ait, qđ nauigãdo erigit. Velificatur enim (inquit) more nauiũ, protẽſa ac ſublata mẽbranula ſiue tunica. Deſcribit verò Cochlea Margaritifera.

vt

vt opinor longè aliam, quàm Bellonius Cochleam. Inquit enim: Eius Concha non maior Cochleæ, ſed ſubtiliſſima ac pellucida: cuius hiatus oblongus, vt in Conchis Venereis. Sic ille. Bellonij ſanè Concha Cochleâ multò maior eſt, de qua ſic ſcribit: Secundam Nautili Conchæ ſpeciem ab Ariſtotele traditam eſſe hanc puto, quam noſtri artifices in E

Porcellana cur ſic dicta.

magno pretio ad vaſa ditioribus abacis accommoda conficienda habere ſolent. Porcellanam ob id vocant, quod de Muricis Conchæ (de qua in Buccino diſſeremus) formam habeat. Eam enim etiam porcellanam nominant, ex qua antiquis vaſa quæ murrhina

Vaſa myrrhina vnde dicta.

Murrhinus Nautilus.

dicebantur, fieri ſolebant: id enim mihi conijcere per vos licebit; quanquam alij à myrrhæ (quam Græci σμύρναν vocant) fragrantia dicta fuiſſe putent. Murrhinum igitur Nautilum hunc dicere poterimus. Huius amplitudo cum ſuperiore (Nautili primo genere) conuenit. Sed paulò magis eſt craſſus: prior præterea Pectunculorum more ſtriatus eſt; hic omnino glaber, parte interna infinita habens interſtitia: vndecunq; nitidus, ac mira colorum varietate ſplendens: ſubinde circumagentibus ſe in purpuram candoremq; ma-

Synonyma Gallica.

culis. Hæc Bellonius. Gallica nomina iconi adſcripta erant hæc: Coquille de pourcelene; vel Groſſe Coquille de nacre de perle. Cardanus quoq; hanc Cochleam deſcribit, ſed alterum Ariſtotelis Nautilũ eſſe non apparet eum nouiſſe. In Conchis margaritiferis, F

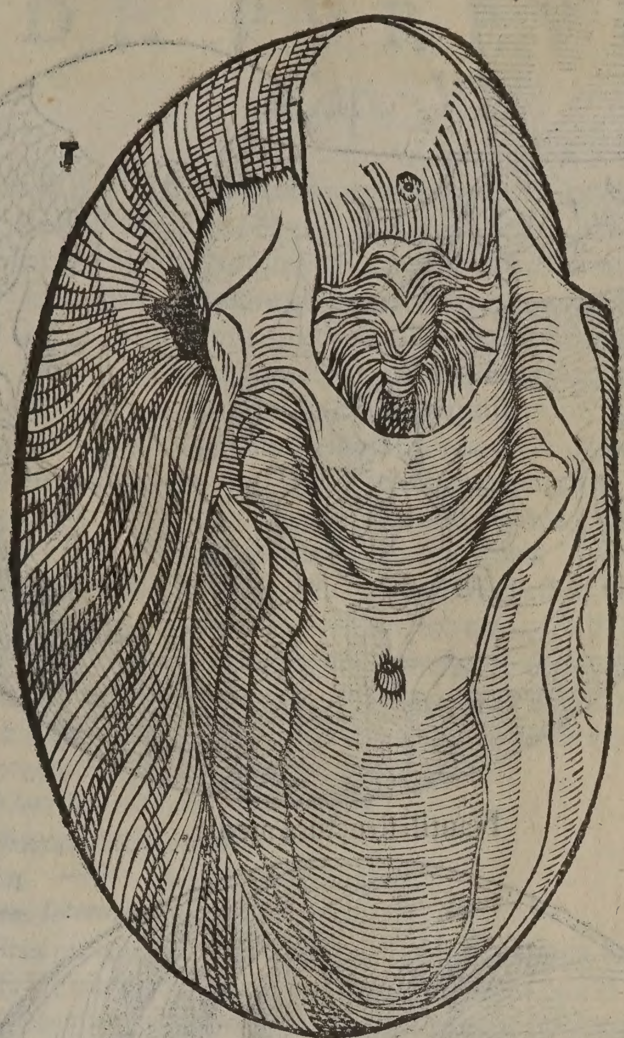
Deſcriptio ex Cardano.

inquit, color non abſimilis eſt Cochleis, quas India, vt dicunt, mittit. De colore, forma, ac ſubſtantia dicere poſſum, quòd eas viderim ſæpius, vnde veniant, non ſat dicere poſſum. Eſt igitur forma triremis cum alta puppi: in qua vaſculum aliud, diceres poculum à natura excogitatum: nam & magnitudo tanta eſt eius quam vidi: vt cotylam capiat: res profectò vſus elegantiſſimi & pulcherrimæ formæ. Limacis igitur hæc eſt Concha, Margaritarum Conchis ſimillima: tanto verò noſtris nobilior Limacum Conchis, quanto Indicus aër, ac terra, tum aqua, noſtris elementis ſunt præſtantiora. multorum enim ſæculorum curſu res meliores euadunt. Hæc ille. Habes hîc primo loco Nautili teſtam rudi cortice obtectam ac variegato colore caſtaneo. altero verò teſtam læuigatam, vtrumq; autem aperta & perforata prora. tertio loco Nautili teſta eſt varijs ab Indis imaginibus extimo cortici inſculptis exornata. G

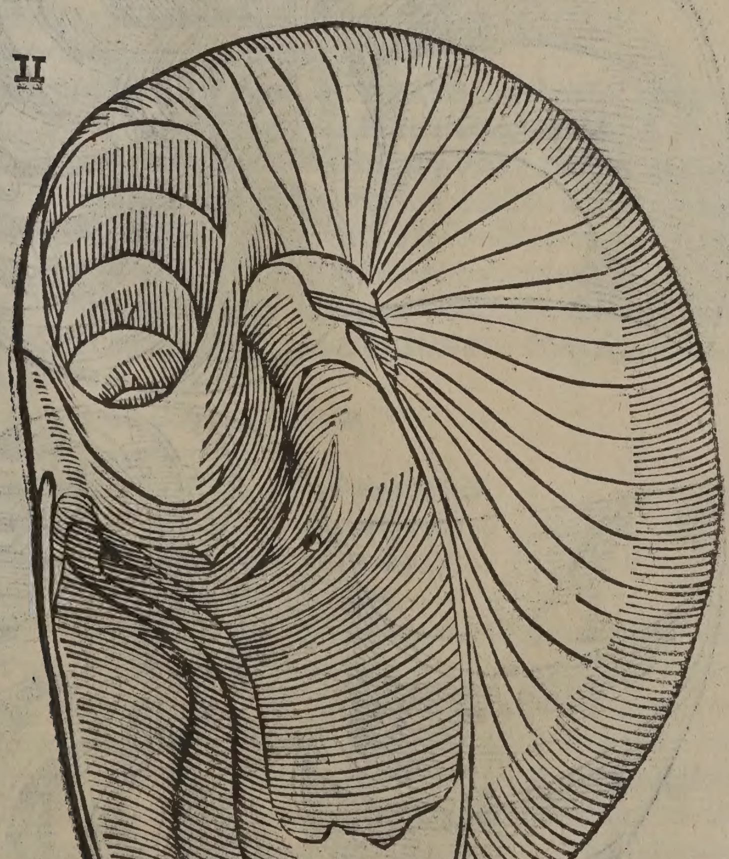
quarto ac poſtremo teſta per medium ſecta conſpicienda proponitur, vt interior ſtructura appareat.

Nautilus teſta rudi cortice obtecta ac variegata caſtaneo colore,
Nautilus alter leuigatus. vterq; aperta perfracta prora.

I

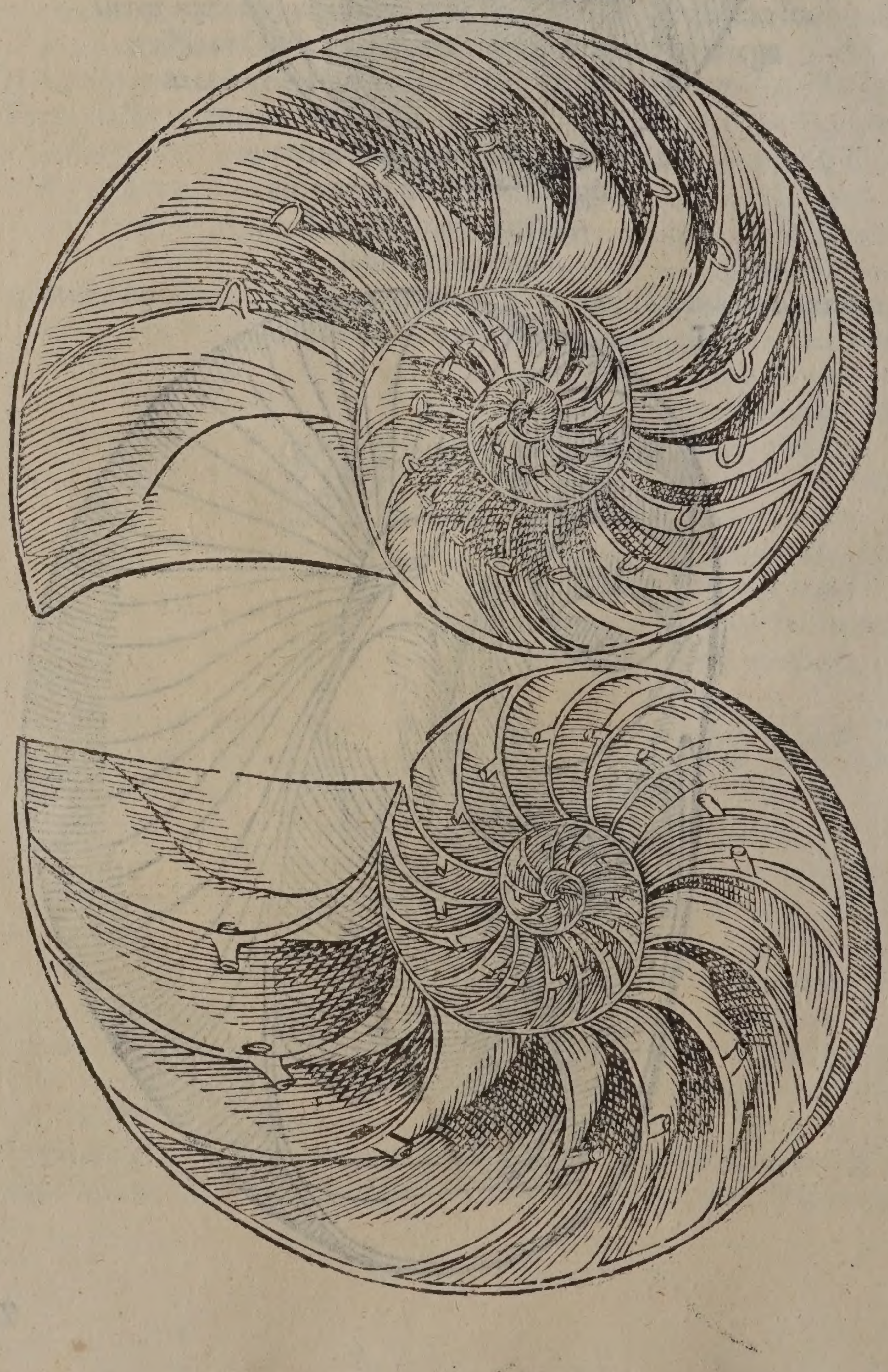
II

Nautilus ab Indis varijs imaginibus extimo cortice inſculptis exornatus.

Nautili ſtructura media.

A

DE PVRPVRA.
Cap. V.

PVRPVRAM Turbinatorum generis Concham nobiliſſimam eſſe ait doctiſſimus Rondeletius. Quod planè veriſſimum eſſe, nos qui inter omnia turbinata Purpuræ quoq; primas tribuimus, nullo pœnè negotio aſſerere atq; affirmare poſſimus, cùm ex pretio, in quo apud priſcos habebatur, tùm ex vſu eiuſdem. Theopompus apud Athenæum author eſt, Purpuram (ita quoq; eius florem, quo veſtes tingebantur, nominamus,) olim vel regibus raram, & expetitam fuiſſe, tanti quidem pretij (vt ab hoc auſpicemur,) vt ęquali argento penderetur. Plinius pelagium, hoc eſt, Purpuram in libras quinquagenos nummos, & Buccinum centenos ponit, id eſt quinquaginta ſolidos & centenos Galli-
B cos, vti ex Budęo ſupputat Bayfius, qui etiam addit violaceæ Purpuræ libram denarijs centum, id eſt, decem aureis ſolatis conſtitiſſe, ſiue libris Turonicis viginti, ſupputante Roberto Cenali; dibapham Tyriam, denarijs mille, id eſt, mille Iulijs vel centum aureis ſolis, vel libris Turonicis ducentis. Acceptum hoc quoq; ex Plinio eſt, apud quem ſic legimus: Nepos Cornelius, qui diui Auguſti principatu obijt: Me inquit, iuuene violacea Purpura vigebat, cuius libra denarijs centum veniebat, nec multò pòſt rubra Tarentina. Huic ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Celebrat item Purpuræ pretium Epigrammatarius, dum canit.

Nobiliſſimam eſſe Turbinatorum Purpuram.

Pretium.

Emit lacernas millibus decem Baſſus
Tyrias, coloris optimi.

Et in Mancinum —— *Mollibus decem dixti,*
Emptas lacernas munus eſſe Pompila.

Idem poëta in Proculeiam (inquit Bayfius,) veſtis Purpureæ immenſum pretium ponit, quam trabeam fuiſſe puto, vel togam pictam, de quibus paulò pòſt fuſiùs dicetur. Ludit in vxorem quæ diuertit à viro, propterea quòd prætor eſſet renunciatus.

C *Quid, rogo, quid factum eſt? ſubiti quæ cauſa doloris?*
Nil mihi reſpondes? Dicam ego, prætor erat.
Conſtatura fuit Megalenſis Purpura centum
Millibus, vt nimium munera parua dares.

Per Magalenſem Purpuram intelligit togam pictam, qua ornabantur prætores celebrandis Megalenſibus ludis. Vel fortaſſe Megalenſis Purpura accipienda eſt ea quæ à prætoribus in ornatum chori in ludis illis, partim emebatur, partim conducebatur, partim etiã commodatò rogabatur. Cuius meminit Plutarchus in Lucullo, vbi loquitur de quodam prætore de ſpectaculis ambitioſè ſolicito: qui cùm à Lucullo in chori ornatum Chlamydes Purpureas peteret, reſpondit, inſpecturum ſe ſi domi haberet, daturumque, poſtridiè verò interrogauit eum, quot ſibi eſſet opus, illo autem affirmante centum ſufficere, iuſſit accipere bis totidem. Hactenus Plutarchus, qui ex Horatio ſumpſiſſe hæc videtur, epiſtola ad Numitium, dum ait:

Magalẽſis Purpura.

Luculli luxus.

—— *Chlamydes, Lucullus, vt aiunt,*
Si poſſet centum ſcenæ præbere rogatus,
D *Qui poſſim tot? ait, tamen & quæram, & quot habebo,*
Mittam, pòſt paulò ſcribit ſibi millia quinq;
Eſſe domi chlamydum, partem vel tolleret omnes.
Exilis domus eſt, vbi non & multa ſuperſunt.

Verùm vt ad Purpuræ pretium reuertamur, id ſi quis alius maximè celebrauit Plinius his
" verbis: Conchylia & Purpuras omnis ora (hora) atterit: quibus eadem mater luxuria paria penè etiã margaritis pretia fecit: Proximè autem dixerat de margaritis, æternæ prope poſſeſſionis eas eſſe & ſequi hæredem. Et alibi: Pretia, (inquit) medicamẽto ſunt quidẽ pro fertilitate litorũ viliora: non tamẽ vſquã pelagij libras quinquagenos nũmos excedere, &
" Buccini centenos ſciant, qui iſta mercantur immẽſo. Sed alia ſunt in fine initia: iuuatq; ludere impendio, & luſus geminare miſcendo iterũ, & ipſa adulterare adulteria naturę: ſicut teſtudines tingere, argentũ auro cõfundere, vt electra fiãt, addere his ęra, vt Corynthia. Ex quo tam ingenti pretio purpurã non à quibuſuis vſurpatam fuiſſe conſtare arbitror. So-

Purpuram non omnes vſurpabãt.

crates, referente Plutarcho in libro de Animi tranquillitate, quendam amicorum audiens dicere: quàm ſumptuoſa eſt vrbs? mina venditur vinum Chium, Purpura tribus, mellis hemina quinque denarijs: adduxit ad farinas; dicens, ſextarius venditur obolo; frugaliter in vrbe viuitur: tum ad oliuas; duobus æneis chænix; deinde ad oxonides; hęc decem drachmis venditur veſtis: viles ſunt in vrbe. Sic Socrates, innuens bene quempiem ac honeſtè veſtiri poſſe, etſi ex tam pretioſa Purpura tincta non eſſet. Erant tamen omnes Purpuræ ſummoperè amantes, adeo vt tinctores illius & qui eam aducherent, à vectigalibus immunes haberentur: Quare nec mirum erit, quod de Vladislao Polonorum rege legimus, Valachis quadringentarum Purpurarum tributum impoſuiſſe. [a]Strabo aſſerit Tyrios ob tingendi Purpuræ peritiam (quanquam maxima huiuſmodi officinarum multitudo eorum vrbem redderet grauiorem) locupletiores factos eſſe, & non ſolùm à regibus, ſed à Romanis etiam libertate donatos fuiſſe. Iam verò qui Purpuram vſurparint, aliquid dicamus, & qui ea delectati ſint, quales profectò reges fuiſſe, ac ſummos magiſtratus inueniemus, quin etiam ſacerdotes, & quod amplius eſt, ipſoſmet deos. Atq; ita Palladis vulnus Purpurea faſcia obligatum fuiſſe legimus, faſcia ſcilicet, quę deam deceret immortalem, quando mortalibus alba ſufficere poteſt. Conſtat quoque veſtes Purpurâ imbutas dijs ſuis veteres, tanquam eximia ac ſingularia dona obtuliſſe; in quo ſenſu apud [b] Statium legimus Iunoni ſceptrigeræ à Tyrijs peplum dono oblatum, quod Purpurâ in primis condecoratum eſſet:

Vt purpuram amarent veteres.
[a] Lib. 16. Geog.
Tyrij cur diuites facti.
Qui Purpura vſi.
Veſtes Purpureæ Dijs oblatæ.
[b] Lib. 10. Syluar.

Peplum etiam dono, cuius mirabile textum
Nulla manus ſterilis, nec diſſociata marito
Verſarat calathis, caſtæ velamina diuæ
Haud ſpernenda ferunt, varijs vbi plurima floret
Purpura picta modis, mixtoq; incenditur auro.

Ornabant autem etiam deorum templa tam pretioſo apparatu, quemadmodum idem poëta ſub exemplo [c] Veneris demonſtrat, canens:

Tēpla Deorum Purpureis veſtib. ornata.
[c] li. 1. Sylu.

Digna Deæ ſedes nitidis nec ſordet ab aſtris
Hic Libydus Phrygiusq; ſilex, hic dura Laconum
Saxa virent, hic flexus onyx, & concolor alto
Vena mari, rupesq; nitent: quis Purpura ſæpe
Oebalis & Tirij moderator liuet aheni.

[d] Claudianus illuſtris admodum poëta eiuſdem deæ ſuperbiſſimum comptum deſcripturus, non inuenit colorem præſtantiorem, à quo veſtitum eius commendaret, quàm Purpureum: canit autem:

[d] Lib. 2. de rapt. Proſer.

Illi multiplices crinis ſinuatur in orbes
Idalia diuiſus acu, ſudata marito
Fibula, Purpureos gemmâ ſuſpendit amictus.

Ex recentioribus noſtri æui poëtis non ignobilis Aelius Iulius Crotta de Apolline ait:

Phœbe pater latè Tyrio ſpectabilis oſtro.

In Tyro Herculi, ſacerdos, referente Alexandro ab [e] Alexandro, cum infula & Purpura incedebat: Sed & Hebræorum Sacerdotes Purpuræ vſum magni admodum feciſſe non eſt à ratione aut veritate alienum. Tradit enim [f] S. Iſidorus Araonis cingulum Purpura, Cocco, & Hyacintho fuiſſe contextum, ex quibus præterea tabernacula dei confecta fuiſſe ex diuino præcepto ſacra pagina teſtatur, non ſine alto myſterio, vt ſuo pòſt loco patebit. Inuenio item Purpura & aureo monili vtendi poteſtatem ab Antiocho cognomento Sedete datam fuiſſe Ionathani duci & Pontifici Iudæorum, qui ſummi ſacerdotis apud eos munere fungebantur. Erat veruntamen Purpura regum ac cæterorum procerum precipuum ac peculiare ornamentum. Togam eorum regiam ac pictam dictam fuiſſe [g] Lazius autumat, quanquam & Romanis Coſſ. poſtmodum, vt modò patebit, ex vſu fuerit. Erat autem eodem ſcribente non modò Purpurea, ſed aureis etiam floſculis exornata: Quantum verò decoris atque ceu authoritatis regibus adderet tam pretioſum ornamentum, vel quilibet penes ſe iudicare poteſt. Plutarchus in præceptis reipublicæ gerendæ id obiter innuit, inquiens: At verò magni illi reges, & à Ioue, vt Homerus ait, prognati, Purpuris, ſceptris, ſtipatoribus, deorumque oraculis ſeipſos extollentes, vbi maieſtate ſua tanquam præſtantioris ipſi naturæ vulgus ſibi ſubiecerunt & cætera. Audi quæſo quod nobis facundiſſimus ac Diuus inquit Ambroſius: Quid etiam Purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum eſt igitur, quod in regibus adoratur. Quamobrem taxatur à multis Euripides, quòd

[e] Lib. 2. c. 8.
Sacerdotes Iudæorum Purpura vſi.
[f] li. 19. c. 21
Toga regia Iudęorum.
[g] Lib. 8. c. 8.
Toga picta quæ.
Regum ornamentum Purpura.
Euripides taxatus.

in ve-

A in veſtibus laceris introduxerit reges & principes,& è contrario laudatur Sophocles,qui in aureis & Purpureis. Veteres quoque poëtæ, eoſque ſecuti recentiores omnes amictus pretioſiſſimos, nominaturi, eos Purpureos ſemper faciunt, vt pluribus ſubinde locis patebit, nunc de regibus ipſis proſequamur. [h] Ouidius,

——— Medio rex ipſe reſedit
Agmine Purpureus, ſceptroq; inſignis eburno.

[h] *Lib.*3. *Metam.*

Medea apud eundem de Iaſone:

Rideat & Tyrio iaceat ſublimis in oſtro.

[i] Eleganter etiam Horatius dicebat:

Regali conſpectus in auro, nuper & oſtro.

[i] *In arte poët.*

Cæterùm ne in vna tantùm regione Reges Purpurâ reſplenduiſſe quiſpiã credat,de nonnullis diuerſis aliquid quoq; dicendum eſſe videtur. [k] Strabo author eſt apud Nabatæos Purpuratos incedere reges. Perſæ autem in primis Purpura induebantur. Teſtatur [l] Herodotus regem Aethiopum, cùm conſpexiſſet à rege Perſarum miſſam ſibi veſtem Purpuream,& ab Ichthyophagis didiciſſet tincturę rationem, dixiſſe, δολερὰς μὲν ἀνθρώπους εἶναι; δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα, id eſt, non ſolùm homines eſſe ſubdolos,ſed & veſtes

[k] *Lib.*16. *Geogr.*
Perſæ Purpurati incedebant.
[l] *Lib.*4.

B eorum eſſe doloſas. Plutarchus quoq; in libro de malignitate Herodoti de Purpura & vnguento ait dixiſſe, doloſas formas, doloſas veſtes eſſe [m] Perſarum. Et in Sympoſiacis eiuſdem dicterij meminit his verbis: Aut vnguentum potiùs & Purpuram auerſamur ob luxum ijs adhęrentem,tanquam doloſas veſtes,doloſos colores,vt barbarus ille dicebat. Idem rurſus author in oratione de fortuna Alexandri Perſarum Purpurę meminiſſe videtur,dum ait: Noli meę virtuti detrahere, noli meam gloriam deprimere: tuum opus eſt Darius, quem ex ſeruo & aſtanda regis dominum Perſarum feciſti: tuum Sardanapalus, cui Purpuram pectenti diadema regium circumpoſuiſti. [n] Herodotus, [o] Valerius & [p] Strabo clariſſimi ſcriptores, quàm grata Perſarum regibus fuerit Purpura, non obſcurè innuunt, aſſerentes Purpuram imperium peperiſſe Syloſonti apud Darium, qui olim curioſa contemplatione viderat Syloſontem amiculo Purpureo indutum, eiuſque pulchritudine captus id mercari voluerat:Sed Syloſon,Ego, inquit, amiculum pecunia nulla vendo,ſed tibi dono do,ſi modò tuum perpetuò eſſe debet. Mox Darius memor muneris liberaliter dati Syloſontem remuneratione regia remuneratus eſt:namq; pro veſte illi retribuit imperium Sami inſulæ fortunatæ & optimæ. Legitur præterea epigramma Phi-

[m] *Li.*3.*q.*1.
[n] *In Thalia*
[o] *Lib.*4.
[p] *Lib.* 14. *Geog.*
Syloſon rex Sami quomodo factus.

C lippi,in quo Leonides Lacædemonius Xerxi Perſarum regi inſultat, quòd eius corpus inter cętera cadauera inuentum ob ſingularem virtutem Purpura contegendum curaſſet, reſpuens ipſius honorem, proditori magis, quàm Lacædæmonio, id eſt, viro forti conuenientem. Charon apud Lucianum cùm à Mercurio quęſiſſet, qui apud mortales ille eſſet, cui pallam Purpuream fibula nectebat, quemq; corona adornabat, intellexiſſetq; Polycratem Samiorum tyrannum eſſe, affirmat ſe huiuſmodi hominum quęcunq; nudum in ſuo nauigio agnouerit, maximè deriſurum, quando, inquit, neq; Purpuram, neq; regium capitis tegmen, deniq; neq; ſolium ſecum adferant aureum. [q] Virgilius quoq; de Latino rege loquens canebat:

Talibus Ilionei dictis defixa Latinus
Obtutu tenet ora, ſoloq; immobilis hæret
Intentos voluens oculos, nec Purpura regem
Picta mouet,nec ſceptra mouent Priameia tantum

[q] *Lib.*7.*Aeneid.*

Et [r] pòſt rurſus:

Orbis picta croco,& fulgenti murice veſtis

[r] *Lib.* 9.

D Idem [s] poëta de domo regia Didonis

At domus interior regali ſplendida luxu
Inſtruitur, medijſq; parant conuiuia tectis.
Arte laboratæ veſtes, oſtroq; ſuperbo

[s] *Lib.*1.

Item de eadem regina venatum cum Aenea eunte,

Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pœnorum expectant; oſtroq; inſignis & auro
Stat ſonipes, & frena ferox ſpumantia mandit.
Tandem progreditur magna comitante caterua
Sidoniam picto chlamydem circundata limbo
Cui pharetra ex humeris, crines nodantur in aurum
Aurea Purpuream ſubnectit fibula veſtem,

Didonis habitus.

Aeneæ. Aenæas etiam apud eundem victoribus præmia proponit, quæ ſunt: *Armaq; & oſtro* E

Perfuſæ veſtes, argenti, auriq; talenta.

Sed & Mercurius ibidem Troianorum regem

Aeneam fundantem arces ac tecta nouantem
Conſpicit, atq; illi ſtellatus iaſpide fulua
Enſis erat, Tyrioq; ardebat murice lana
Demiſſa ex humeris, diues quæ munera Dido
Fecerat, & tenui telas diſcreuerat auro.

[t] *L.4.dec.3.* [t] Liuius verò ſcribit Hieronem, filiumq; eius Gelonem, Siciliæ reges nec Purpuræ veſtis habitu, nec alio vllo inſigni differentes à cæteris ciuibus proceſſiſſe, contrà Hieronymum Purpura ac diademate, & ſatellitibus armatis quadrigiſq; etiam alborum equorum interdum vſum eſſe. Dionyſius Purpurat[o]. † *In Ariſtippi vita.* Dionyſius verò eiuſdem inſulæ tyrannus non modò ipſe Purpuram induebat, ſed referente † Diogene Laertio, iuſſit aliquando in conuiuio, vt ſinguli in veſte Purpurea ſaltarent. Id cùm Plato renueret, dicens,

Ὀυκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι ϛολὴν,
Ἀῤῥην πεφυκὼς, καὶ γένυς ἐξ ἀῤῥενος; hoc eſt, F
Effæminata veſte non poſſum tegi
Cum ſim vir, & virili natus ſtemmate.

ſumpta ea Ariſtippus ſe induit, & cùm ſaltare inciperet, propriè prompteq; dixit

—— Καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
Ὁ νῦς ὁ σώφρων ὐ διαφθαρήσεται, hoc eſt,
—— *Neq; in ſacris Liberi*
Patris, pudica mens vnquam corrumpitur.

[u] *L.7.dec.3.* Philippus Purpuram reſpuit. [u] Philippus quoq; rex teſtante Liuio Purpuram quandoq; reſpuit: hoc enim de eo ſcripſit: Philippus ludorum quoq;, qui reliqui erant, celebritatem, quantæcunq; de Romanis tamen victoriæ partę famā auxerat, lætitiaq; ingenti celebrati feſti dies, eò magis etiā, quòd populariter dempto capitis inſigni, Purpura atq; alio regio habitu æquauerat ſe cæteris in ſpeciem. Præterea Plutarchus in libro de fraterno amore de Antiocho Seleuci fratre ait: „Antiochus hoc nuncio allato (Seleucum nempe à Galatis deuictum) Purpuram „depoſuit, pullaq; ſumpta veſte, & clauſa regia, fratrem luxit. „Phœnix primo Purpuram geſſit. Phœnici regi, vt Suidas „teſtatur, Purpura ab Hercule Tyrio, cùm hanc tincturam, canis ſui maxillis cruentatis reperiſſet, oblata eſt, is verò rex primus Purpuram geſſit. Cleitus Alexandri familiaris cognomine Candidus, quoties adeuntibus reſpondere vellet, amictus veſte Purpurea & obambulans cum ijs qui compellauerant, ſermones conferebat, vt Athenæus prodidit ex Agatarchide Cnidio libro decimo de Aſia. Et mox ex Phylarcho, Alexandri quotidianos ſumptus deſcribens, ait primos clauarios Perſas quingentos circa tabernaculum ſuum fori aſtitiſſe Purpureis atq; melinis (colore mali Cydonij) veſtibus indutos, extra tabernaculum Purpuratos quingentos, quibus eum veſtitum indulſerat. Scripſiſſe tum Alexan- G

Tributum ex Purpura. drum ad Ioniæ ciuitates & primùm Chios, ſibi Purpuram vt mitterent: velle namq; ſe familiares omnes Purpurea ſtola veſtire. Regalis cur dicta Purpura. Sed de regibus hæc citaſſe ſufficiat, Rectè quidem regalis inde Purpura dicta eſt. Cicero pro Scauro: Quem Purpura regalis non commouit, cum Sardorum maſtruca mutauit? Maſtruca veſtis erat Sardorum è pellibus. Et [x] *Lib.8.* [x] Claudianus regiam eam nominauit, canens.

—— *Cum regia circi*
Conuexum gradibus veneratur Purpura vulgus.

ipſos verò reges Purpureos. H

Sub tua Purpurei venient veſtigia reges.

Reges Purpurei cur dicti. Hinc quoq; Purpuram petere pro ad regni gubernacula aſpirare Latini dicunt, itemq; Purpuram petere q.d. Græci. Plutarchus libro de fraterno amore: Contrà Antiochi, Seleuci, Grypi, Cyziceni cùm non didiciſſent ſecundo à fratribus eſſe loco, ſed Purpuras ac diademata appeterent, ſeipſos inuicem, ipſamq; adeo Græciam multis calamitatibus oppleuerunt. Virgilius.

Non illum populi faſces, non Purpura regum.

Et alibi —— *Nec Purpura regem*
Picta mouet.

Chriſtus Purpurea veſte indutus & cur. Quamobrem veſte etiam Purpurea in hunc modum creator ac redemptor humani generis, velut ſcenica larua regem fictitiū agens ac ridiculū à nefarijs illis Iudæis illudebatur, cū alioqui Purpura illa grandi nō vacaret myſterio, de quo pòſt agemus: ſicut & ruber pileus & purpura, in Concilio vniuerſali decimotertio Lugdonenſi conceſſa ſunt S. R. E.

Cardi-

A Cardinalibus, vt admonerentur ſe ſemper paratos eſſe debere, pro Chriſtiana religione ſanguinem, qui per Purpuram Chriſti deſignatur, effundere. Amictus iſtius Cardinalium, Illuſtriſſimi Hyppoliti Eſtenſis exemplo meminit[y] Arioſtus:

Cardinales cur Purpuram geſtent.

Quel che in pontifical habito imprime
Del purpureo Capel la Sacra chioma
E' il liberal, magnanimo, ſublime,
Gran Cardinal de la Chieſa di Roma
Hippolito, ch' à proſe, à verſi, à rime
Darà materia eterna in ogni idioma.

[y] *Cant. 3. ſt. 14.*

Iam verò Lacedæmonios ad prælia euntes puniceam veſtem (φοινικίδα, φοινικὶς autem veſtis erat virilis purpurea, vnde † & Plutarchus φοινικίδα pro paludamento, (quæ veſtis Imperatorum erat) Purpureo dixit teſte Bayſio.) indutos venire oportuiſſe tradit[z] Aelianus, vt & color aliquam grauitatem præ ſe ferret, & ſi in eam ſanguis è vulneribus influeret, terribilior ſpectatu hoſtibus fieret. Simile planè eſt quod de Laconibus narrat Euſtathius, ſed tamen veſtes in bello Purpureas geſtaſſe prodidit, vt notæ ſanguinis vulneratorum, B coloris cognatione tegerentur, & minus alij terrerentur. Verba Euſtathij[a] hæc ſunt. χρησὰ εἶναι ἐν πολέμῳ φοινικόεντα φορήματα, ἔφαινη καὶ ἐν Ἰλιάδι κατὰ ἔθος Λακωνικόν, ὡς ἐν μάχαις ὑποκλέπτοιτο ἡ τοῦ αἵματος ῥῆσις διὰ τῆς ὁμοχρόου ἐνδύσεως. Vt modò ad Romanos accedamus, hos ferè vel à principio vrbis conditæ purpureo amictu delectatos fuiſſe luce clarius eſt, quanquam alij Tullum Hoſtilium, qui poſt Numam Pompilium vixit regnauitq; primùm Purpura vſum eſſe velint, alij Numam Pompilium allata Regis Hetruſcorum veſte, alij ipſum Romulum qui primus regnauit: verùm ego aliâ Romulum, aliâ Numam, Tullum aliâ vſum fuiſſe ſuſpicor. Plinius, Purpuræ vſum Romæ (inquit) ſemper fuiſſe video, ſed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullū Hoſtilium è regibus primùm vſum Hetruſcis deuictis ſatis conſtat. Trabea autem, (de qua mox plura) propriè regum erat, eaque poſtmodum alios vſos fuiſſe ſuſpicandum eſt: quare cecinit Virgilius:

φοινικὶς Veſtis quę.
† *In Craſſo.*
[z] *Li. 6. Var. c. 6.*
Veſtes Purpureæ cur in bello.
[a] *Odyſſ.*
Romani reges qui primùm Purpura vſi.
Trabea.

Ipſe Quirinali lituo, paruaq; ſedebat
Succinctus trabea, læuaq; ancile gerebat.

Auſonius[b] verò illuſtris admodum poëta ac vir conſularis id declarat dilucidè, dū canit:

C *Paulinum, Auſoniumq; viros, quos ſacra Quirini*
Purpura, & auratus trabeâ velauit amictus.

[b] *Epiſt. 23. ad Paul.*

Qui verò trabea erant induti, trabeati vocabantur, quod ex Ouidio innoteſcit, apud quem Romulo legimus.

Trabeati qui.

Hoc igitur vidi trabeati cura Quirini
Cum rudibus populis annua iura daret.

...it poſtea & conſulibus Romanis (de quibus pòſt) atque Imperatoribus Purpura, atq; ...rimo auſpicemur, de eo apud Ciceronem inuenio, Cæſar cum Purpura veſte proceſ... rurſus de eodem: paulò ante interitū Cæſaris, cùm immolaret illo die quo primùm ...a aurea ſedit, & cum Purpura veſte proceſſit, in extis bouis non fuit cor. Dion Caſ... ...ctauium Auguſtum teſtatur peculiares ſibi habuiſſe purpuram, palmatas pictaſq; ...deoq; cæteris interdixiſſe earum vſum. Legitur idem Imperator, ipſe quod emerit ...nis Purpuram, vt ſi quæ præſtantior eſſet alia, ſibi cederet in vſum. Caligula refe... ...ctonio Ptolomæum & accerſitū è regno & exceptum honorificè non alia de cau... ...entè percuſſiſſe, quàm quòd edente ſe munus, ingreſſum ſpectacula conuertiſſe ho- D minum oculos fulgore Purpureæ abollæ animaduertiſſet. Nero verò, vt idem Suetonius teſtatur, piſcatus eſt rete aureo, Purpura coccoq; funibus tinctis. Lego etiam apud Xiphilinum, eundem Neronem vela, quæ in theatris vel amphitheatris ſuperinduci ſolent, arcendo æſtūi & ſoli, Purpurea ſuſpēdiſſe, ſtellis aureis variè interſtincta. Eius verba ſunt. Τὰ γε μὴν παραπετάσματα τὰ διὰ τοῦ ἀέρος διατιθέντα, ὅπως τὸν ἥλιον ἀπερύκοι, ἁλουργὰ ἦν, καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἅρμα ἐλαύνων ὁ Νέρων ἐνεςίκτο, ἀςέρες δὲ χρυσοῖ πέριξ ἐπέλαμπον, id eſt, Vela etiam quæ per aërem expanſa ad arcendum ſolem, Purpurea erant: inque ijs medijs Nero acu pictus, currum agitans (videlicet inſtar Phœbi, vt ait doctiſſimus Lipſius) circum verò vndiq; aureæ ſtellæ. M. Antonius apud Actium, vt ſcribit Alexander ab Alexandro, Purpureum velum prætoriæ naui pro inſigni dedit. Idem feciſſe ex Græcis legimus Alcibiadem. Plinius, neſcio an de eodem Nerone, vidimus, inquit, iam & viuentium ouium vellera Purpura, Cocco Conchylio ſeſquilibris confecta, velut illa ſic naſci cogente luxuria. Huc quoque ſpectare videtur quod Iulius Capitolinus in vita Clodij

[c] *Lib. 49.*
Auguſtus ipſe Purpuram emit.
Caligula cur Ptolomæum percuſſerit.
Neronis piſcatio.
Vela Purpurea.

dij

dij Albini ſcribit. Sanè vt tibi inſigne aliquod imperatoriæ maieſtatis accedat, habebis vtendi coccinei pallij facultatem, me præſente & ad me & cum mecum fueris, habiturus & Purpuram, ſed ſine auro.[d] Athalaricus rex Iuſtiniano Imperatori apud Caſſiodorum à principio. Non vos, inquit, (innuens omnes Imperatores Purpura vſos fuiſſe) maiorum Purpuratus tantùm ordo clarificat, non ſic regia ſella ſublimat, quantum longè lateq; potens gratia veſtra nobilitat. Et rurſus ad Hildericum regem Vandalorum, Mater quinimo haberi debuit, quæ nobis regna profudit. Nam & hoc nobilitati veſtræ fuiſſet adiectum, ſi inter has diuorum (Haſidirigorum) ſtirpem retinuiſſetis Amali ſanguinis Purpuram dignitatem. Adeo vt equidem luce ſit clarius omnibus Imperatoribus ac regibus Purpuram placuiſſe; Claudianus de Honorio Auguſto quartum conſule: E

[d] *Lib. 8. Variar.*

Omnibus acceptis vltro te regia ſolum
Protulit, & patrio felix adoleſcis in oſtro.

Herodianus de Commodo: ſimul, inquit, Purpureas ſibi auro intextas veſtes circundaret, non ſine omnium irriſione. Quippe eodem ſchemate & fœminarum luxum & heroum virtutem repræſentabat. Sic & apud † Theodoritum legimus D. Ambroſium, cùm iuſſiſſet vt Theodoſius Imperator cum reliquis laicis conſiſteret, quia ad loca interiora ſolis Sacerdotibus aditus pateret, dixiſſe, Purpura Imperatores, non Sacerdotes efficit. F

† *L. 5. Hiſt. Eccle. c. 17.*

Purpura vſus & dignitas apud Romanos.

Fuit ſanè Romæ Purpuræ vſus iam inde ab initio vrbis conditæ vt diximus, diſtinguebatq;, vt ait Plinius ab equite curiam, id eſt, inſigne erat Romani magiſtratus, atq; idcirco quamplurimo vendebatur. Huic (Purpuræ flori) faſces ſicureſq; Romanæ viam faciunt; (conſulatus autem inſignia erant duodecim faſces, totidem lictores, Purpurea prætexta, curulis ſella) idemq; pro maieſtate pueritiæ eſt. Diſtinguit ab equite curiam: Dijs aduocatur placandis, (conſules enim non niſi Purpurati ſacrificabant) omnemq; veſtem illuminat: in triumphali miſcetur auro. Quapropter excuſata & Purpuræ ſit inſania. Hæc Plinius, quibus ſane mirum in modum Purpuræ dignitatem extollit, adeo vt mirum ſit Purpuræ vſum tam rarum vel penitus nobis potius ignotum eſſe, cùm alioqui tota poſteritas luxurioſa admodum fuerit. Hinc paſſim Purpura pro ipſomet magiſtratu accipitur, vt apud Ouidium de Piſone.

Conſules Romani Purpurati ſacrificabant.

Cùm tua biſſenos numeraret Purpura faſces

Sic & Iuuenalis ait —— *Sed quinq; tabernæ.*

Quadringenta parant, quid confert Purpura maius G
Optandum, ſi Laurenti cuſtodit in agro
Conductas Coruinus oues.

Elegantur ac clarè Claudianus de tertio Honorij conſulatu canebat

Diues Idaſpeis augeſcat Purpura gemmis
Succedant armis trabeæ, tentoria lictor
Ambiat, & Latiæ redeant ad ſigna ſecures.

Aequè dilucide Lucanus in panegyrico Calphurnij Piſonis.

Quis dignè refert, qualis tibi luce ſub illa
Gloria contigerit, qua tu, reticente Senatu
Cum tua biſſenos numeraret Purpura faſces,
Cæſareum grato ceciniſti pectore numen?

Nec non & Martialis.

Te primum pia turba rogent, te voce ſalutent,
Purpura te felix, te colat omnis honos

Et rurſus de conſulatu Syllij: H

Rerum prima ſalus & vna, Cæſar
Gaudenti ſupereſt adhuc quod optet
Felix Purpura, tertiuſq; conſul.

Plinius † de gallo gallinaceo: Vt planè dignæ aliti tantum honoris præbeat Romana Purpura. † Ouidius de nono conſule.

† *Li. 1. Faſt.*

Senatus Purpure dictus.

Iamq; noui præeunt faſces, noua Purpura fulget.

Quin & ipſum magiſtratum ſiue Senatum purpureum vocari legimus. † Statius

† *Li. 2. Syl.*

Cantu Purpureum trahes ſenatum.

Deponebant nonnunquam Purpuram, nimirũ vel allato triſti aliquo nuncio, vel ob mortem cuiuſpiam affinis, quo tempore pullâ ſeſe induebant: quare † Plutarchus ait: Fertur eo die Craſſum non Purpureum (vt Romanorum Imperatorum mos erat) ſed atro paludamẽto ad milites proceſſiſſe. Lucanus de toto magiſtratu præuidẽte calamitates belli ciuilis

† *In Craſſo.*
† *Lib. 2.*

Ergo

A *Ergo vbi concipiunt, quantis ſit cladibus vrbi*
Conſtatura fides ſuperûm, ferale per vrbem
Iuſtitium, latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata eſt Purpura faſces.

Erat autem Purpura, inquit [k] Lazius, apud Romanos per omnes veſtes, nimirum Purpura prætexta, Purpura in lato clauo, Purpura chlamys, & Purpura paludamentum. Tacuit autem trabeam, de qua tamen alij multa ſcribunt. cęterùm Purpuram fuiſſe per omnes eas veſtes (quod nos quærimus) etiam confirmat aſtruitq; doctiſſimus Aldus Manutius his verbis: Reſtat color: quem fuiſſe Purpureum non modò in latis clauis, verùm in reliquis etiam tunicis, veterum teſtimonijs probabo. nam ſi tunicæ expertes lati claui Purpureæ ſunt: cur latos clauos, id eſt, nobiliſſimum tunicæ genus Purpurâ priuemus? tunicas autem lato clauo carentes Purpureas fuiſſe, apertè docet [l] Quintilianus his verbis: Vt Purpurę rectè deſcendant, leuis cura eſt: notatur interim negligentia. Non loquitur de tunica lati claui, & Purpuras tamen nominat. Cicero etiam Purpuream tunicam non modò in ordine Senatorio, verùm in plebeijs quoq; hominibus videtur agnoſcere, cùm ait

B de L. Piſone in oratione pro Sextio: Veſtitus aſperè, noſtra hac Purpura plebeia ac pænè fuſca. Noſtra, dixit, qua nos vtimur Senatores: plebeia verò, quia Purpurea Piſonis tunica fili craſſitudine plebeiæ Purpuræ ſimilior, quàm ſenatoriæ, videretur. deinde ſubiunxit de colore, Ac pœnè fuſca: quia varius erat Purpurarum color, vt ex Plinio liquet. Verùm de tunica lati claui Purpurea, vt omittantur dubię fortaſſis fidei teſtimonia, ſatis aperta fit ſignificatio in hoc Ouidij verſu.

Induiturq; humeris cum lato Purpura clauo.

Plinius [m] autem, cùm dixit: Purpura diſtinguit equitem à curia: non ſignificauit in Senatoria tunica Purpuram fuiſſe, in equeſtri non fuiſſe: iam enim probauimus Purpuram in omni tunica fuiſſe, ſed de lato clauo Purpureo locutus eſt, qui Senatorem ab equite Purpureum quidem clauum, anguſtum tamen geſtante, diſtingueret. Id explanat idem [n] Plinius: Annuli diſtinxere alterum ordinem à plebe, ſicut tunica ab annulis Senatum tantum: quanquam & hoc ſerò: vulgoq; Purpura latiore tunicæ vſos inuenimus etiam præcones. Quis non videt latum clauum ſignificari? nam, ſi ſolus Purpuræ color Senatū ab equitibus diſtinxiſſet, non dixiſſet, Purpura latiore tunicę, ſed Purpurea tunica. Ap-

C pellabatur autem tunica lati claui, ab ipſis clauis Purpureis qui tunicæ inſerebantur, vt ex Feſto patet, quanquam cum palmata confundat, vt dictum eſt. Quibus clauis Purpureis vt opinatur Bayfius mappæ quoq; ad limbum, variari ſolebant. Et hoc eſt quod ait Martialis: *Et lato variata mapalia clauo.* Græci eam vocabant χιτῶνα πλατύσημον. Inſerebantur eiuſmodi claui Purpurei ad eam ferè partem qua pectus tegebatur. Horatius. *Et latum dimittit pectore clauum.* non quòd reuera eſſent claui, ſed quòd viderentur clauorum Purpurea capita ſupereminentia in tunicæ ſuperficie. Dicebatur item hæc tunica, Purpura Stlataria, quoniam veteres ſlatum dicebant pro latum & ſlitem pro litem. † Iuuenalis.

Spondet enim Tyrio Stlataria Purpura filo.

Prætexta verò toga dicta eſt à prætexendo, quia ei Purpura, vt ait Macrobius, prætexta erat: hoc eſt, quia Purpuram in ora habebat; vnde etiam Græci περιπόρφυρον vocant, id eſt, circumquaq; Purpuram habentem. Hac vtebantur pueri vſq; ad annum decimum ſeptimum qui annus tyrocinij dicebatur. Cuius moris cauſas plures [o] Macrobius indicat. Hanc intellexit [p] Iuuenalis, cùm ait ——— *Veſtem*

Purpuream teneris quoq; Mecænatibus aptam.

D Et antè dixerat.

Et princeps Tyrio veſtem prætexuit oſtro.

Statius quoq; meminit de Atÿ iuuene loquens:

Nunc pedes enſe vago; prenſis nunc celſus habenis
Ceu ſpectetur, agit; triplici velauerat oſtro
Surgentes etiamnum humeros & læuia mater
Pectora: tunc auro phaleras, auroq; ſagittas
Cingulaq; & manicas, ne coniuge vilior iret
Preſſerat, & mixtum cono criſpauerat aurum.

Quantum verò ad pueros pertinet, præcipuum prætextæ ſignificatum fuit, vt pudorem indicaret, quem ſcilicet ætas ea, quæ prætextata dicebatur, ſibi proponere deberet; eiuſq; rei indicium eſſe Purpureum colorem, vnde admonerentur verecundiam in dictis factiſq; omnibus amandam. Inuenio interim prætextam togam non tantùm puerorum fuiſſe quin

[k] *Lib. 8. c. 8* Purpura Romanis per omnes veſtes.
[l] *Lib. 11.*
[m] *L. 9. c. 36.* Plinius explicatus.
[n] *Lib. 33. cap. 1.* Tunica lati claui vnde dicta. Toga prætexta quæ. Stlataria Purpura. Annus tyrocinij quis.
† *Sat. 7.*
[o] *Lib. 1. Sat. cap. 6.*
[p] *Sat. 12.*
[q] *Sat. 11.*
Pueri cur prætexta vterentur; prętexta toga etiã magiſtratus.

quin & magiſtratus. [f] Liuius in oratione L. Valerij: Purpura (inquit) viri vtemur prætextati in magiſtratibus, in Sacerdotijs, liberi noſtri prætextis Purpura toga vtentur. Plutarchus in quæſtionibus Romanis: Purpura prætextam veſtem tribunus plebis non geſtat alijs magiſtratibus gerentibus: an quia magiſtratus omnino non eſt: nam neq; lictores habet tribunus plebis, neq; pro tribunali ſedens reſponſa dat. Huc ſpectare videtur illud Silij Italici: E

[f] lib. 4. dec. 4.

Biſſenos hæc prima dedit præcedere faſces
Et iunxit totidem tacito ſermone ſecures,
Hæc altas eboris decorauit honore ſecures
Et princeps Tyrio veſtem prætexuit oſtro.

Alluſiſſe quoq; apparet ad prætextam Epigrammatarium hoc verſu:

Diuiſit noſtras Purpura veſtra togas.

Purpurea faſcia.

Inuenio etiam prætextam qua Romanus magiſtratus vtebatur, à nonnullis Purpuream quandam faſciam valdè latam intelligi, quæ tamen multipliciter plicata in anguſtum contraheretur, atq; ita ſupra alia veſtimenta nunc ab humeris, nunc à pectore in faſciæ modum circumduceretur, nunc eius capita vtrinq; ab humeris in pectus dimitterentur, cuius generis amicula Romæ pleriſq; antiquorum ſtatuis inducta conſpicias. Togã palmatã à palmis pictis appellari exiſtimat idẽ Manutius, cuius tamen non multa apud ſcriptores veteres mentio extat: plures meminerunt tunicæ palmatæ. Nec aſſentitur Aldus qui Feſtum ſecuti, ſi modo Feſtus ita ſcripſit, tunicam palmatam à latitudine clauorum dictam & eandem eſſe cum lato clauo, arbitrantur. Quid enim ſimile (inquit) habet clauus cum palma? Quare tunicam palmatam fuiſſe credit, quam triumphantes, toga picta ſuperimpoſita, tanquam inſigne victoriæ præſtarent. propterea Liuius eam ſimul cum toga picta nominat in decimo. Quos, inquit, vos ſellis curulibus, toga prætexta, tunica palmata, & toga picta & corona triumphali, laureaq; honoratis. Quo loco ſatis patet non ſignificari latum clauum: non enim poſt togam prætextam nominaretur: cùm toga prætexta ſit honoratior, quia non ea Senatores omnes, vt lato clauo, ſed tantùm qui magiſtratum gererent, vtebantur. Toga picta, veſtis Hetruſca fuit, Purpurei coloris, auro diſtincta, à triumphantibus geſtari ſolita, quam vt ait Florus, ſubactis duodecim Thuſciæ populis, Tarquinius Priſcus Romam tranſtulit, id quod etiam Dionyſius confirmat. Macrobius & Plinius id non Priſco, ſed Tullo Hoſtilio tribuunt. Hæc Purpurea fuit, vt Dionyſius oſtendit. Picta vocatur, quòd in ea variæ figuræ ita fingerentur, vt ea ſpecies ad picturæ ſimilitudinem accederet. Differebat ab hac toga Purpurea, quia hæc erat pura, & omnibus ſenatoribus communis, quanquam magiſtratũ non gererent: à toga prætexta verò, quia hæc erat alba cum limbo Purpureo circumducto, cùm Purpurea limbum non haberet. Trabearum genera tria fuiſſe Suetonius in libro de veſtimentis authore Seruio oſtendit; vnum è ſola Purpura, dijs conſecratum, alterum è Purpura non ſine albo, quo reges vſi fuerint, tertium augurale è Purpura & cocco. Primum itaq; illud forte fuerit, quod nos ſuperius Dijs & conſecratum & gratum fuiſſe diximus. Secundi generis trabeæ fuerunt præ reliquis in maximo apud Romanos vſu. Non enim reges tantùm, verùm etiam pulſis regibus conſules, item equites, cùm trabeati idibus Quinctilibus tranſueherentur, eas vſurparunt. Et conſulum quidem trabea, vt videtur Aldo Manutio, poſt reges fuiſse militaris habitus, quo conſules in bello vſi fuerunt: ad cuius opinionis corroborationem citat illud Liuij: [s] Conſul, cùm Corcyræ hybernaſſet, vere primo incontinente trabeatus ad hoſtem ducere pergit: eandemq; ob cauſsam etiam equeſtres turmas bellicam ſpeciem repræſentantes, idibus Quinctilibus trabea veſtitos tranſuectos eſse aſserit. Meminit huius trabeæ conſularis Auſonius in gratiarum actione, pro conſulatu, his verbis: In procinctu & tum maximè dimicaturus, palmatæ veſtis meæ ornamenta diſponi feliciter & bono omine: namq; iſte habitus, vt in pace conſulis eſt, ſic in victoria triumphantis. Parum eſt ſi qualis ad me trabea mittatur, interrogas: te coram promi iubes. Hæc ille, ex quibus illud primùm conſtat, triumphalem Romanis trabeam fuiſse, quòd alibi non facilè inuenias: triumphabant enim in toga picta, vt diximus. deinde conſularem: quod reipub. temporibus inuſitatum fuit: prætexta enim tunc & conſules & reliqui magiſtratus vtebantur: poſtremò trabeam & palmatam veſtem, & togam pictam eandem facit: quin etiam trabeam auro pictam dicit, quod nec Suetonius, vbi de tribus trabearum generibus agit, nec quiſquam alius veterũ ſcriptorũ veteris & liberæ reipub. meminit. Vnde apparet Gratiano imperante & trabeatos conſules fuiſſe, qui prætextati antea fuerant, & trabeã fuiſse pictam contra veterum conſuetudinem. De tertio trabearũ genere

Toga palmata. F

Toga picta.

G

Cur picta dicatur.

Trabearũ genera.

[s] Lib. 31.

H

Triũphant in toga picta.

A genere loquitur [t] Dionyſius, vbi de Saliorum veſtitu vel trabeis ſcribens, eas περιπορφύρας [t] *Lib. 3.*
vocat, id eſt, Purpura prætextas, puniceo colore alternis intertexto. Erat præterea Pur- Purpura
pura patritia, cuius meminit Euſebius [u] his verbis: nam inſignis Purpura patritia Con- patritia.
ſtantinus ibat paterna domo, patrem quaſi reuixiſſe cunctis in ſe monſtraturus. Militaris [u] *Lib. 1. de*
Purpura ob virtutem dono dabatur, quod meminit [x] Iulius Cæſar, dum ſcribit: Cæſar *Conſtant.*
tum quidem honores minimè proponere velle ait, cùm plures tribuiſſet legionibus coro- Purpura
nas, alias turmarum ducibus, tribuniſq; Purpuream veſtem. Et poſt Cæſarem Virgilius, militaris.
qui ſcribit Aeneam Cloantho, quòd præ cæteris rem bene geſſiſſet, Purpuream chlamy- [x] *Lib. 5. de bel. ciuili.*
dem donaſſe:

Victori clamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Meliboea cucurrit.

Vuolfgangus [y] Lazius arbitratur ab huiuſmodi Purpura Satrapas quondam, & qui in co-
mitatu principis aut regis erant, dictos eſse Purpuratos, qui, inquit, alia item voce ab [y] *Lib. 8. c. 8*
alio veſtimenti genere nominabantur prætextati. [z] Liuius: Sopatrum ex Purpuratis & Satrapę pur
propinquis regis cum quatuor millibus Macedonum & pecunia nuper miſsum in Africā purati prętextatiq;
B eſse. Præſidialis Purpura eodem Lazio ſcribente magiſtratuum erat & prouinciæ præfe- cur dicti.
ctorum, qua fortaſse Pilatum induiſſe Chriſtum Saluatorem noſtrum credendum iudi- [z] *Lib. 10,*
cat. Meminit illius togæ Spartianus in hiſtoria Septimij Seueri. Habuit etiam aliud omē *dec. 3.*
imperij, cùm rogatus ad cænam Imperatoriam palliatus veniſſet, qui togatus venire de- Præſidialis
bebat, togam præſidiariam ipſius imperatoris cepit. Hanc intellexiſſe videtur Sidonius Purpura.
Apollinaris.

Huic Socer Antemius præfectus, conſul & idem
Iudicijs populos atq; annum nomine rexit
Purpureos fortuna viros cum murice ſemper
Proſequitur ſolum: hic tantum mutatur in illis
Vt regnet qui conſul erat.

Lacernas in vſu vulgi pullas fuiſſe conſtat. Lipſius [a] excipit delicatos, qui, inquit, amethy- Lacernæ.
ſtini coloris ſumebant aut coccinei, non tamen ſine nota hominū ſeueriorum. Martialis. [a] *Lib. 1. Elect. c. 13.*

Amator ille triſtium lacernarum
Et bæticatus atq; leucophæatus
C *Qui coccinatos non putat viros eſſe*
Amethyſtinaſq; mulierum vocat veſtes:
Natiua laudet, habeat & licet ſemper
Fuſcos colores, Galbanos habet mores.

Seneca epiſt. 115. Quod vides iſtos ſequi; qui aut vellunt barbam aut interuellunt, qui
labra preſſiùs tondunt aut abradunt, qui lacernas coloris improbi ſumunt, qui per lu-
centem togam, qui nolunt facere, quidquam quod hominum oculis tranſilire liceat. La- Lacernę co
cernæ coloris improbi, Purpureæ ſunt. quoniam inſolens ille color adhuc Senecæ tem- loris impro
poribus. Simile in pænulis, quæ vulgò item pullæ: Purpureæ tamen quædam lautio- bi.
rum. Dio [b] Caſſius de Tyberio: Cumq; Purpurea toga pleriq; vterentur, quod antea [b] *Lib. 57.*
vetitum fuerat, neminem quidem ipſe reprehendit aut mulctauit; ſed cùm fortè pluiſset
in conuentu quodam, pulla pænula ſe induit, quo facto vti alio genere veſtium nemo
deinceps eſt auſus. Et hinc liquet inquit idem Lipſius, quotiens interdictus Tyrius
color, non ad togas id referendum (albæ enim & pullæ tantùm in vſu) ſed ad pænulas
& lacernas. Phaſis libertus, vt citat [c] Martialis, cùm legitimum equitis cenſum non [c] *Lib. 5.*
D haberet, lacernis Purpureis volebat videri eques, & cùm nuper Domitianus iuſſiſſet
ſeruare legem Othonis, ne cui liceret ſedere in decimoquarto gradu, niſi equeſtrem cen- Equitū la-
ſum haberet, hic in theatro iactabundus laudabat legem, quaſi ipſe eſset eques: ſed Le- cerna.
ctius cui ordinis theatralis cura erat demandata, iuſſit eum ſurgere.

Edictum domini, deiq; noſtri
Quo ſubſellia certiora fiunt
Et puros eques ordinis recepit
Dum laudat modò Phaſis in theatro
Phaſis Purpureis ruber lacernis
Et iactat tumido ſuperbus ore
Tandem commodius licet ſedere
Nunc eſt reddita dignitas equeſtris
Turba nunc premimur, nec inquinamur.

Hæc

Hæc & talia dum refert ſupinus E
Illas purpureas & arrogantes
Iuſſit ſurgere Lectius Lacernas.

Stultè.

Purpura cur plebeia dicta.

Leges latæ aduerſus Purpuram

[d] Lib. 49.

Eodem modò lego apud Athenæum iuuenem quendam ex Ionia indutum Purpurâ, aureis fimbrijs Athenas cùm profectus eſt, interroganti cuidam, cuias eſſet, reſpondiſſe, ſe eſſe diuitem. Vt non videatur mirum Purpuram à Cicerone alijſque plebeiam vocari, Eò enim proceſſit Purpura, vt ne plebs ab ea ſibi tẽperare vellet, adeo vt ſepè leges aduerſus illam latas eſse legamus. Suetonius: Iulius Cæſar Conchyliatæ veſtis vſum, niſi certis perſonis & ætatibus, perq; certos dies ademit. [d] Dio Caſſius longè aliter: Cæſar edixit ne quiſquam niſi Senator, qui cum magiſtratu eſſet, Purpuram geſtaret, quam iam vulgò ſumi videbat. In codice Iuſtiniani etiam priuatis hominibus vſus Purpuræ interdicitur, in titulo quæ res vendi non poſſit. Nero verò Tyrij & amethyſtini coloris vſum prorſus interdixit teferente Suetonio. Et apud Syracuſanos lege erat cautum, ne Purpura aut auro fæminæ ſe exornarent. Præterea à ſeuerioribus omnibus probro dabatur eadem, vt apparet ex oratione Ciceronis pro Cælio: Si quem etiam minimorum horum aliquid offendat, ſi Purpuræ genus &c. Plutarchus in Cratone: ἐπεὶ πορφύραν ἑώρα τὴν κατακόρως F ἐρυθρὰν καὶ ὀξεῖαν ἀγαπωμένην, αὐτὸς ἐφόρει τὴν μέλαιναν. Id apparet etiam ex hoc Virgilij, quo ſignificatur parum virilis veſtis:

Vrbis picta croco & ſplendenti murice veſtis.

[e] Li. 5. c. 18

Purpura plebeia qualis.

Proceres cur Purpura vterentur.

[e] Alexander ab Alexandro ſcribit Purpuram plebeiam fuſcam & obſoletam fuiſſe, non murice aut cocco, ſed herbarum ſuccis infectam. Nos quoque ſupra penè fuſcam fuiſſe ex Cicerone diximus; alij putant fuiſse quidem ex Purpura, ſed cærulea aut obſcura. Cæterùm vt ad nobilium Purpuram reuertamur, cur ea vterentur ij proceres atque vti debeant elegantiſſimè ac diſertè admodũ docet Caſſiodorus: Comitis Stephani inſinuatione comperimus, ſacræ veſtis operam, quam voluimus neceſſaria feſtinatione compleri, diſrupto magis labore pendere: cui vſum ſubtrahendo ſolennem abominandam potiùs inferre cogniſceris tarditatem. Credimus enim aliquem proueniſſe neglectum, vt aut crines illi lactei, carneo poculo bis terq; ſatiati, pulcherrima minus ebrietate rubuerint, aut lanæ non auxerint adorandi muricis pretioſiſſimam qualitatem. Quapropter ſi perſcrutator Hydrontini maris intuſa Cõchylia ſolenniter condidiſset apto tempore, aceruus ille Neptunius, generator florentis ſemper Purpuræ, ornator ſolij, aquarum copia reſolutus imbrem G aulicum flammeo liquore laxaret. Color nimio lepore vernans, obſcuritas rubens, nigredo ſanguinea regnantem diſcernit, dum conſpicuum facit & præſtat humano generi, ne de aſpectu principis poſsit errari. Mirum eſt, ſubſtantiam illam morte confectam, cruorem de ſe poſt ſpatia tam longi temporis exudare, qui vix ſolet viuis corporibus vulnere ſauciatis effluere. Nam cùm ſex penè menſibus marinæ deliciæ à vitali fuerint vigore ſeparatæ, ſagacibus naribus neſciunt eſse grauiſſimè: ſcilicet ne ſanguis ille nobilis aliquid ſpiraret horroris. Hæc cùm infecta ſemel ſubſtantia perſeuerat & neſcit ante ſubtrahi, quàm veſtis poſsit abſumi. Quod ſi Conchyliorum qualitas non mutetur, ſi torcularis illius vna vindemia eſt, culpa nimirum artificis erit, cui ſe copia nulla ſubtraxit. In illis autem rubicundis fontibus cùm albentes comas ſerici doctus moderator intinxerit, habere debet corporis puriſsimam caſtitatem, quia talium rerum ſecreta refugere dicuntur immunda. Et

Purpuræ inuentio.

paulò pòſt. Verùm talis tantaq; res, quàm facili legitur inuenta compendio? Nam cùm fame canis auida in Tyrio litore proiecta Conchylia impreſsis mandibulis contudiſſet, illa naturaliter humorem ſanguineum defluentia, ora eius mirabili colore tinxerunt. Et vt H

Hydrõ Italica.

eſt mos hominibus, occaſiones repentinas ad artes ducere, talia exempla meditantes fecerunt Principibus decus nobile dare, quod ſubſtantiam noſcitur habere mediocrem. Eoa Tyros eſt Hydron Italica, aulicum profecto veſtiarium, non antiqua cuſtodiens, ſed iugiter nouella tranſmittens. Cùm itaque tanta apud Romanos in dignitate habita ſit Purpura, non mirum eſt, cur non omnes Patritij Veneti ea vtantur. Hi enim togati incedunt ſimili ferè quo Romani antiqui amiculi genere, eo excepto quod Purpureum non ſit, ſed ex nigro panno: Purpura enim niſi magiſtratum gerentibus conceditur, hiſq; inſignioribus. Nuptialibus quoq; & cùm primi honores quos procuratorios vocãt, alicui deferũtur (Sunt verò hi ſacrarum largitionum præfecti) tum conſanguineis & cognatis & affinibus licet per aliquot dies vti Purpura in lætitię gratulationiſq; ſignificatum. Iam verò de alijs quibuſdam veſtibus, quas Purpura decorabat, poſtquam in eas incidimus, non abs re fuerit quædam quàm breuiſsimè recenſere, ne Purpuræ authoritatem atque honorem deprimere velle videamur. Rauiſius Textor ſcribit Purpuram in imo conſitam habuiſſe ge-

Veneti patritij quib^o vtantur veſtibus.

Veſtes Purpureæ aliæ.

nus

A nus veſtis, quod limbus dicitur, vnde limborarij veſtimenti huius textores dicantur. Ab his fortaſſe non differebant perineſa vocata veſtimenta, in quorum etiam extremitatibus, vt Stephanus Aqueus ait, Purpura aſſuta circumcurrebat. Forteq; etiam limus dicebatur: multi enim apud Virgilium legunt velati limo, vt teſtatur doctiſſimus Turnebus,[f] nam limus, inquit, veſtis erat ab vmbilico ad pedes, ad pudenda poparum tegenda. Higenus limum cinctum ideo dicit vocatum, quòd Purpuram tranſuerſam habeat: habebat enim in extremo Purpuram limam. Paryphes (παρυφὴς) apud [g] Pollucem & Paralurges (παραλουργὴς) indumentum appellatur attextam vtrimq; habens Purpuram. Id verò ab Ionibus dicitur Pachyales. (πηχυαλεῖς.) ſed & in tunicis virgæ (ῥάβδοι) Purpureæ vocantur paryphi (πάρυφοι) vnde & in latinis literis (inquit [h] Cælius) virgatæ veſtes, & apud poëtam ſagula virgata quæ haberent in virgarum modum deductas vias: cui ſententiæ ſubſcribit [i] Diodorus: tametſi in eo alluſum Seruius putat ad Gallicam linguam qua virgæ diceretur Purpura. Virgilij verſus eſt.

Limb⁹ qd. Perineſa veſtiméta. Limus quæ veſtis. Paryphes.

[f] Li. 11. Ad. cap. 1.
[g] Li. 7. c. 13
[h] Lib. 8. Aeneid.
[i] Lib. 6.

Virgatis lucent ſagulis, tum lactea colla
Auro innectuntur.

B Paryphes etiam nominatur apud Athenæum his verbis: Syracuſani prohibuerunt, ne mulieres ferrent veſtes Purpura prætextas, πορφυρᾶς ἐκέσας παρυφάς, preterquam meretrices. χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους, nominat Hippias apud eundem. Περιήγητος Heſychio eſt ὁ περιπόρφυρος χίτων: & περινήσαια, περιβόλαια, οἷς ἐν κύκλῳ πορφύρα παράκειται. Zoographus legendum putat quatuor ſyllabis περίνησσα, quoniam ita habeat [k] Pollux: Περίνησα ὑπόκροσσον ἐστὶ περίβλημα, ἔχον τὰ νήματα ἐξηρτημένα: ἡ πορφύρα κύκλῳ τὰ τέλη τοῦ ὑφάσματος περιέρχεται, νήσου σχῆμα ποιοῦντα τῇ περιῤῥοῇ τοῦ χρώματος. hoc eſt, ita vt ambiens vndiquaque Purpura, veſtem reliquam, ceu mare inſulam includeret; vt fortè eandem veſtem Anaxilas νῆσον id eſt, inſulam vocarit. Viriles veſtes à coloribus dictæ ſunt teſte eodem Polluce, πορφυρὶς, ἁλουργὶς, φοινικίς. Ξυστὶς veſtis erat tragica muliebris, & exponitur πορφυρὶς (ἢ) κροκωτὸν ἱμάτιον à ſcholiaſte Ariſtophanis in Nubes. aliqui reges tragicos eam ferre ferunt, & aurigam in pompis. Polluci verò etiam πορφυροῦν ἱμάτιον, veſtis iuniorum in comędijs eſt. Candys à Cælio exponitur veſtimentum Perſicum, Pollux candyn regalem, ἁλιπόρφυρον eſſe ſcribit, aliorum verò Purpureum: ſed ὁλοπόρφυρον potiùs legendum videtur: Sic enim inferius habet in eodem capite: Ξενοφῶν ἔφη

Paryphes. Περιήγητος
[k] Li. 7. c. 13.
Ξυστὶς veſtis quæ. Candys.

C κάνδυν ὁλοπόρφυρον: quanquã holoporphyro non πορφυροῦν ſimpliciter, ſed periporphyron & diaporphyrõ opponantur. (Holoporphyrum enim dicitur ad differẽtiam periporphyri & diaporphyri, quibus Purpura prætexitur ſolùm, aut intertexitur quibuſdam ceu virgis Purpureis, de quibus ex Cælio prædictũ eſt.) Et mox ibidem: Crates (inquit) in Samijs de Purpureis veſtimentis dixit: ταύτας εἶδε τὰς πορφυροβαφεῖς ἐσθῆτας. Eadem Comici etiam κάλλη vocare ſolent, vt Eupolis: τὰ κάλλη τὰ περίσεμνα τῇ θεᾷ. Archippus in Pluto πλατυπόρφυρα ἱμάτια nominat. Hi fortè ſunt lati claui Romanis à latitudine clauorum dicti, vt ſuprà dictum eſt. Ἁλιπόρφυρα, ἁλουργῆ, τουτέστιν ἐκ θαλασσίας πόρφυρας. Heſychius. Polluci verò ἁλουργὶς exponitur veſtis virilis à colore dicta, ſicut & πορφυρὶς; παραλουργὶς verò muliebris. Hinc apud Heſychium eundem, vbi habet, ἁλουργυρίδες, πορφυρίδες, legendum eſt ἁλουργίδες. Ἁλουργὶς autem etiam Etymologo, purpura eſt, ἡ ἀπὸ θαλασσίου κόχλου γινομένη καὶ ἐργαζομένη. Meminit eiuſdem Ariſtophanes in equitibus his verbis, ἁλουργίδα Ἔχων κατάπαστον, καὶ στεφάνην ἐφ' ἅρματος: vbi Scholiaſtes interpretatur πορφυρᾶν χλανίδα. Varinus quoque ab ἅλς & ἔργον deriuat: & ſubſtantiuum fæmininum eſſe ait: adiectiuum autem maſculinum ἁλουργός, cuius fęmininum ſit ἁλουρ-

κάλλη. ἁλουργὶς. παραλουργὶς. Heſychius correctus.

D γάς, neutrum ἁλουργές: quod tamen non probat Zoographus: quoniam ἁλουργὸς non aliter moueatur quàm ἀγαθός: & ipſe etiam genere neutro ἁλουργὸν χρῶμα dixerit. Theopompus de Colophonijs apud Athenæum, χιλίους φησὶν ἄνδρας αὐτῶν ἁλουργεῖς, φοροῦντας στολὰς ἀστυπολεῖν. Apud eundem legimus ὕφη ἁλουργῆ. Meminit item Plutarchus: Ἐξῆν δὲ Εὐμένει καὶ καυσίας ἁλουργεῖς, καὶ χλαμύδας διανέμειν: ὃ τις ἦν δωρεὰ βασιλικωτάτη παρὰ Μακεδόσι, hoc eſt: licebat Eumeni cauſias Purpureas & chlamydes dilargiri, quod inter dona regia præcipuum habebatur à Macedonibus. Cauſiam capitis Budæus appoſitiſſimè vſurpauit pro galero Cardinalium coccineo. Licet enim vni Romano Pontifici, vt quondam Eumeni, cauſias Purpureas, & chlamydes Coccinas, cæteraque Cardinalium ornamenta, arbitratu ſuo dilargiri. Ἁλουργὲς, πορφυροῦν eſt apud Heſychium: & in ſcholijs Ariſtophanis legitur, ἁλουργὴς ἐσθὴς, ἡ πορφυρᾶ. Ioannes Tzetzes Antiſthenis Sybaritæ ἱμάτιον ἁλουργὲς, id eſt, veſtem Purpuream picturis & gemmis inſignem, deſcribit, Carthaginenſibus venditam centum, & viginti talentis,

Cauſia

de authore dubitat:ſuſpicatur autem apud Plutarchum ſe legiſſe. Ego apud Ariſtotelē in E Admirandis legere memini & Athenæum in duodecimo. Ἄλυργα Etymologus πορφυρᾶ interpretatur, Suidas θαλασσοπόρφυρα: Heſychius τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης πορφυρᾶ. Ἀλουργὰς ςόλας apud Atheuæum lego: qui & Hippiæ hęc verba citat: ἄλουργα μὲν ἀμπεχόμενοι περιβόλαια, καὶ χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους. Ἄλλικα, χλαμύδα πορφυρᾶν. Heſychius. Et rurſus: Ἀλλῆκα, χλαμύδα, ἐμπόρπημα: οἱ δὲ πορπίδα χλαμύδος ἀλληλοχείρου. Βεύδεον, τὸ ποικίλον ἱμάτιον, ἢ τὸ πορφυροῦν, apud Varinum: Βεῦθος verò Polluci eſt χιτωνίσκος διαφανής: & σαραγης Μήδων τι φόρημα, πορφυροῦς, μεσόλευκος χιτών. Lego & Ἐμβρόνιον apud Heſychium, eſſe μικρὸν καὶ ἁπόρφυρον ἱμάτιον τιβερικόν. Vtebantur & Græci equites eo

Allica.

genere veſtis, quam ephaptidem appellat Atheneus in quinto, his verbis: πάντες οἱ προειρημένοι εἶχον πορφυρᾶς ἐφαπτίδας. πολλοὶ δὲ διαχρύσους καὶ ζωωτάς: hoc eſt, belluatas

[l] Li. 4. c. 18

Ephaptis.

ephaptidas.[l] Polluci ephaptis genus eſt veſtis tragicæ: συςρεμμάτιον τὶ φοινικοῦν ἢ πορφυροῦν: ὅ περι τὴν χεῖρα εἶχον οἱ πολεμοῦντες, ἢ οἱ θηρῶντες: è lino tenui nimirum, ſericoué Purpureo, quod propter tenuitatem facile manibus conuoluebatur pugnantium atque venantium. Lenones & ſcortorū matres in tragedijs, ταινίδιον τὶ πορφυροῦν περὶ τὴν κεφαλὴν ἔχουσι teſte Polluce. cæterùm ipſa quoq; ſcorta Purpuram vſurparūt: quare apud [m] Plau- F tum quoque legimus de quadam meretrice loquentem:

[m] In Pœnulo

Meretricem pudorem gerere magis decet quàm Purpuram
Magiſq; meretricem pudorem quàm aurum gerere condecet:
Pulchrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt
Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.

[n] In Moſtell.

Et [n] alibi rurſus inquit:

Purpura ætas occultanda eſt, aurum turpe mulieri
Pulchra mulier nuda erit, quàm Purpurata pulchrior.

Babylō cur Purpurata meretrix.

Mulierum Purpura.

[o] Li. 6. q. 7.

Nec aliam ob cauſam Babylon quondam omnis luxus plena à Diuo Hieronymo Purpurata meretrix nominata eſt. Hic enim in quadam epiſtola vocat ſe colonum Purpuratæ meretricis. Συμμετρίαν, ἤτοι χιτῶνα ποδήρη ἀλουργὸν κύκλῳ mulieres quaſdam in comædijs geſtaſſe inuenio apud Pollucem. Næuius: Mulieres opertæ auro Purpuraque. [o] Plutarchus luxum mulierum in Purpura texat in Sympoſiacis, inquiens: exiſtimo autem permultum intereſſe inter ſuperuacaneum cultum & munditiem. Nam mulieres fuco, vnguentis, auro, Purpuraq; dum vtuntur, curioſè & impenſiùs quàm par eſt ornatui indul- G gere videntur: Et rurſus in libro de coniugalibus præceptis. Aegyptiæ mulieres maiorū inſtituto calceis non vtebantur, vt domi meminiſſent tempus exigendum, hodiè domi manſuræ ſint pleræq; ſi aureos calceos & armillas & periſcelides & Purpuram atq; vniones auferas. Author eſt Lampridius Alexandrum Seuerum Purpuræ clariſſimæ non ad ſuum vſum, ſed ad matronarum ſi quæ aut(vti)poſſent aut vellent, certè ad vendendum grauiſſimum authorem fuiſſe: ita vt Alexandrina Purpura hodieq; dicatur, inquit, quæ

Alexandrina Purpura

[p] Lib. 10. Aduerſ. 6.

Mortui Purpura induti.

vulgo Probiana dicitur, idcirco quod Aurelius Probus baphijs præpoſitus id genus muricis reperiſſet. [p] Artemidorus citante Turnebo tradidit ingenuas mulieres albatas fuiſſe, libertinas atratas, nobiliores Purpuratas. Atque hactenus de tam varijs Purpurā nobilitatis veſtibus: quot verò etiam aliæ à Purpura nomen obtinuere, licebit videre in denominatis. Dicam interim & illud quod ſummoperè etiam Purpuræ magnificentiam ac honorem indicat, quòd nimirum & mortuos eā induerēt, cuius his verbis meminit Blondus in nono triumphantis Romæ: Iam Purpuram pretioſiſſimam fuiſſe eleganter rubentem conſtat. Eius originem ſic edocet Placidius Grammaticus. Murex Cochlea maris, ex H qua Purpura magiſtratuum color, de qua Liuius in trigeſimo poſt M. Catonis verba contra tribunum plebis, legem Oppiam abrogare conatum. Purpura viri vtemur prætextati in magiſtratibus & ſacerdotijs, liberi noſtri prætextis Purpura togis vtentur: magiſtratibus in colonijs, in municipijs, togæ prætextæ habendæ ius eſt: nec id vt viui ſolùm habeant tantum inſigne, ſed etiam vt cum eis crementur mortui, & cum tibi viro liceat Purpura in veſte ſtragula vti; matrem familias tuam Purpureum amictum habere non ſines, & equus tuus ſpecioſiùs inſtratus erit quàm vxor veſtita? Hucuſq; Blondus. Morem verò mortuos in Purpureo amictu ſepeliendi pòſt ad poſteros deſcendiſſe veriſimile mihi videtur, nam & apud Claudianum lego.

Has dedit inferias tumulis, iuuenumq; duorum
Purpureos merito placauit ſanguine manes.

Equi Purpura decorati.

Equos verò vt ex Blondo diximus, Purpurā fuiſſe decoratos cùm apud alios, tum apud Romanos verò ipſo verius eſt. Id enim etiam indicat ornatus equi Didonis, quo cum

Aenea

A Aenea ad venatum proficiſcebatur: cuius cùm ſuprà facta ſit mentio, hîc non repetam. Aliàs apud [q] eundem poëtam legitur:

Inſtratiq́ oſtro alipedes, pictiſq́ tapetis.

[q] li. 7. Aen.

Eleganter Claudianus canebat:

Vtque tuis primùm ſonipes calcaribus arſit,
Turbantur phaleræ, ſpumoſis morſibus aurum
Fumat, anhelantes exudant ſanguine gemmæ,
Ipſe labor, puluiſq́ decet, confuſaq́ motu
Cæſaries, veſtis radiato murice ſolem
Combibit, ingeſto criſpatur Purpura vento.

Meminit item Silius Italicus:

—— Stratumq́ oſtro quem ceperat ipſe
Cornipedem.

Scitu quoque digniſſimum eſt, ex ſericoné an ex lana iſtiuſmodi quas diximus veſtes Purpureæ conſtiterint. Ex vellere factas fuiſſe demonſtrat apud Lucianum Demonax, B hic enim conſpecto quopiam ex molliter & delicatè conueſtitis, propter Purpuræ latitudinem ſuperbiente, inſolentiuſq; incedente, admoto ad illius aurem capite, apprehenſaq; veſte & commonſtrata: heus tu, inquit, hoc ante te ouis ferre ſolebat & ouis (πρόβατον) fuit.

Ex ſerico an è lana Purpurea veſtis olim facta.

Iam verò Purpura præterquam in veſtibus, in alijs etiam rebus placebat antiquis: in tapedibus in primis: Citat enim Giraldus hoc Iuliani rhetoris verſus:

Iam tonſiles tapetes ebrij fuco
Quos Concha Purpuræ imbuens venenauit.

Conchyliata periſtomata Cicero nominat in Philippicis: Conchyliatis Cn. Pompei periſtomatis ſeruorum in cellis lectos ſtratos videres. Inuehitur autem in nimium M. Antonij luxum, vnde ſubiungit: quamobrem deſine mirari hæc tam celeriter eſſe conſumpta: „ non modo vnius patrimonium quamuis amplum, vt illud fuit, ſed & vrbes & regna tanta nequitia deuorare potuiſſet. Taxat eandem ſtragulorum luxuriam Plutarchus in libro „ de cupiditate diuitiarum: ſicut enim Agatho (inquit) fiſtulam è conuiuio ad mulieres emi „ ſit, ſufficere ratus ſermones conuiuarum: ita repudiauerim etiam ſtragula Purpurea, menſas ſumptuoſas, & ſuperuacanea omnia, videns diuites ijſdem vti rebus quibus pauperes.

Conchyliata periſtomata.

C Athenæus item ſcribit Purpurea ſtragula in foro ſubſtrata fuiſſe in conuiuio Cotyis regis. Purpura & auro ſtratus erat lactus C. Iulio Cæſare interfecto. Lecti autem etiam Purpureis ſtragulis cohoneſtabantur, quod aliquoties innuit Epigrammatarius, vt in vndecimo:

Lecti ſtragulis Purpureis ornati.

Lingonicis agedum tumeat tibi culcitra lanis,
Conſtringatq́ tuos Purpura texta toros.

Item in duodecimo ait:

Circumfuſa roſis & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoq́ toro.

Et rurſus in decimoquarto:

Stragula Purpureis lucent villoſa tapetis,
Quid prodeſt, ſi te congelat vxor anus?

Meminit præterea [r] Statius, dum canit:

—— Vario ſtrepit icta tumultu
Regia, pars oſtro tenues, auroq; ſonantes
Emunire toros, altoſq; inferre tapetas.

[r] li. 1. Theb.

D Libros, quos vel donabant; vel præſtantiores alijs habebant, ijdem veteres ornabant Purpura, quod præter alios meminit Lucianus non vno in loco, vt dum ſcribit: Tu verò, „ nunquid animaduertis prorſus idem tibi accidere, dum librum manu tenens progrede- „ ris, cuius aluta Purpurea, bullulæ aureæ ſunt, at tu barbara voce legis, deformans, & euertens ſcriptoris dignitatem. Martialis libro primo circa finem:

Libri Purpura ornati

De primo dabit, alterouè nido
Raſum pumice, Purpuraq́ cultum
Denarijs tibi quinque Martialem.

Et in ſecundo librum ſuum alloquens ait:

Et te Purpura delicata velet
Et cocco rubeat ſuperbus index.

In quinto rurſus ad Muſas:

Nunquam grandia nec moleſta poſcis

Quæ cedro decorata purpuraq́, E
Nigris pagina creuit vmbilicis.
Nec porrexeris iſta, ſed teneto.
Sic tanquam nihil offeras, agaſq́,
Si noui dominum nouem ſororum
Vltro purpureum petet libellum.

Nec non in decimo:

Perfer Ateſtinæ nondum vulgata Sabinæ
Carmina, Purpurea ſed modo ſuta toga.

Si itaque Purpura totam ſupellectilem cohoneſtaret, & tantoperè color ille placeret, non erit quòd miremur [s] Iuuenalem, dum ſcribit eis qui ambitioſè viuunt, magnos ſumptus eſſe faciendos, ac perinde animum ad varias rapinas conuertendum, proinde canit:

[s] Sat. 14.

—— Peregrina ignotaq́, nobis
Ad ſcelus atque nefas quodcunque eſt Purpura ducit.

Sic quoq; Plutarchus libro de Conſolatione ad vxorem exclamat: Quid quæſo magis eſt à ratione alienum, quàm nimium riſum & gaudiũ amputare, fletui & eiulatui ex eodem fonte promananti fluxum liberum permittere? aut de vnguento & Purpura nonnullos cum vxoribus delitigare, interim concedentes tonſuram lugubrem, atratam veſtem &c. Quo pacto etiam idem Iuuenalis Purpuram inter pretioſiſſimam ſupellectilem repoſuit, vbi de victis Cilicum piratis canit hos verſus: F

Purpura inter ſuppellectilē pretioſam.

Non idem gemitus olim, non vulnus erat par
Damnorum ſocijs florentibus, & modò victis
Plena domus tunc omnis & ingens ſtabat aceruus
Nummorum, Spartana chlamys, Conchylia Coa.

Spartana chlamys, id eſt, veſtis Purpurea. Hinc quoq; Purpureum à poëtis pro pulchro ac venuſto poni ex illius coloris præſtantia & pulchritudine non eſt ignotum: atque ita Virgilius lumen vocat Purpureum, verque Purpureum, quod vere pulchri dentur flores, quos & ipſos Purpureos nuncupauit, vt

Purpureū ꝓ pulchro.

—— Manibus date lilia plenis
Purpureos ſpargam flores. Item:
Purpureus veluti cùm flos ſucciſus aratro. G

Lucianus Hippiæ balneum deſcripturus, ſumptuoſiſſima ſplendidiſſimaq́; eius ornamenta & ſtructuram miris extollens laudibus ait: Ὁ δὲ ἔνδον οἶκος κάλλιςος, φωτος τε πολλὲ ἀνάμιςος, καὶ ὡς πορφύρα δὴλῳ διςμένος. id eſt: porro interior habitatio omni amœnitate referta, plurima luce conſpicua eſt ac inſtar Purpuræ floribus ac venuſtate renitet. Cur verò Purpura ſeu color Purpureus tantoperè cæteris coloribus cùm à regibus varijs, tum etiam magiſtratu toto Romanorum, quin Imperatoribus antepoſitus fuerit, non video quenquam qui id ſcripſerit. Raritate id factum eſſe (quod enim rarum eſt, idem & earũ) non videtur eſſe affirmandum, cùm ſatis obuia ſint hoc genus Conchylia: nec etiam ob tincturæ artificium, vrbes enim atque adeo integræ regiones hac arte celebrantur: nec denique ob elegantiam ſuam, quia & aureus color non minus oculos delectat quàm Purpureus. An itaque quia cùm lanæ permixtus eſt, dirimi non poteſt? Hoc autem de Purpura teſtatum reliquit naturæ ſcientiſſimus atque antiquiſſimus Lucretius in ſexto de rerum natura libro.

Color Purpureus cur alijs prælatus.

Purpureuſq́, colos Conchylij iungitur vnà H
Corpore cum lanæ, dirimi quia non queat vnquam
Non ſi Neptuni fluctu renouare operam des
Non mare ſi totum velit eluere omnibus vndis.

Idem quoque videmus in Cocco, cuius color eadem ratione præfertur in panno: quibus enim nihil ex eo permixtum eſt, ſubinde ſplendorem, coloriſq́; bonitatem amittunt. Erãt poſtremò Purpuræ in menſæ luxu, quòd inter alios innuit Macrobius, qui ſcribit, quo die Lentulus flamen Martialis inauguraretur, hanc cænam fuiſſe: ante cænã vrticæ, murices, Purpuræ: nec non Porphyrius libro ſecundo de Abſtinentia ab animatis, Oſtrea (inquit) omnigena, Purpuras, vrticas &c. deus homini condidit, vt iuris & ferculorum (ζωμῶ καὶ παραδειπνίων) copia nobis ſuppeteret. Sed hac de re pòſt nonnulla alia. Sufficiantq́; hæc in Purpuræ laudem, qua ſola moti, eam cæteris turbinatis prætulimus.

Cocci coloris præſtantia.
In menſis poſitæ Purpuræ.

ÆQVI-

A

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

PRÆSTANTISSIMVS iſte color, cùm non è ſola Purpura, ſed etiã è Conchylio, murice, Buccinoq; colligeretur, multi viri docti omnia iſtęc Conchylia vel ſimul confuderunt, vel ſaltem non rectè diſtinxerunt. Sunt qui Conchylium nihil aliud eſſe quàm ipſam Purpuram arbitren- Conchyliũ à Purpura quid diffe- rat.
tur: quorum ſententiam erroneam eſſe, ſic ex [a] Plinio comprobamus: ait enim: Conchylia & Purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater lu- [a] Li. 9. c. 35
,, xuria paria penè etiam margaritis pretia fecit. Et de Purpura loquens: Calculoſæ appel-
,, lantur à calculo maris, mirè apto Conchilijs & longè optimo Purpuris. Sic manifeſtè Cõ chylia à Purpuris ſeiunxit. Alijs Conchylium idem eſt quod Buccinum; quod [b] Plinius, [b] Li. 9. c. 36
cùm duo tantùm genera Turbinatorum continentium florem illum tingendis veſtibus tantoperè expetitum poſuerit, alterum Purpuram, alterum Buccinum neceſſe eſſe videa- tur: Buccinum eſſe qui murex κήρυξ & Conchylium appelletur, cùm etiã conſtet & mu-
B rice Tyrio infectas veſtes dici & Conchyliatas. Quæ ratio etſi valida nonnullis videatur, eam tamen facilè conuellere poſſum eiuſdem [c] Plinij authoritate: qui euidentiſſimè Con- [c] Li. 9. c. 39
chylium à Buccino ſeiunxit. In Conchyliata veſte cætera eadem ſine Buccino præterque [d] Li. 21. c. 8
ius temperaturæ (aliàs ius temperatur) aqua pro inuiſo humani potus excremento. Et [d]
,, alio in loco: Conchylijs ſuũ florem coloremq; proprium tribuit: luxuria veſtibus quoque prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres eſſe principales: vnũ in Cocco, qui in roſis micat, gratius nihil traditur aſpectu: & in Purpura Tyria, diba- phaq; Laconica: alium in amethyſto, qui in viola, & ipſum Purpureũ, quemq; ianthinum appellamus. Genera enim tractamus in ſpecies multas ſæpe ſpargentia. Tertius eſt qui propriè Conchylij intelligitur, idq; multis modis. His adiungemus Dioſcoridis teſtimo- niũ, qui cùm dixiſſet de Purpura & Buccino, aliquantò pòſt de Conchylij operculo ſeor- ſum ſcripſit, & in fine addit: Αὐτὸ δὲ τὸ κογχυλίον καῦν ποιεῖ ὅσα καὶ ἡ πορφύρα καὶ ὁ κήρυξ: Crematum Conchylium idem efficit quę Purpura & Buccinum. Quare cùm ex his conſtet Conchylium diuerſum eſſe à Purpura & Buccino, iam quid Murex ſit veteribus Murex q̃d.
videamus. Hermolaus, Muricum nomen, inquit, generalius eſſe video, quàm Buccini, vt-
C pote quod & Purpuram quoque comprehendat. Maſſarius collatis aliquot Ariſtotelis & Plinij locis, Plinium oſtendit cerycem modo muricẽ ex eo quòd vertigo Conchæ in acu- tum maximè tendat, (murex, enim, inquit, pro acuto quandoq; capitur,) modò Buccinum quia ſit alteri Turbinato generi Buccino dicto ſimilis, conuertiſſe, quem Theodorus, in- quit, vocis ſignificationem imitatus, Buccinũ ſemper interpretatus eſt. Cæryx enim idem Ceryx q̃d.
quod præco ſignificat. verùm quæ aporredes vocantur, murices conuertit, vt muricis no- men generalius eſſe quàm Buccini coniectare liceat. Ceryx igitur, qui ſecundum Plinium Latinè murex & Buccinum vocatur, Concha eſt è Turbinato genere, Purpuris magnitu- dine inferior, ſimilis Buccino illi Turbinatorum generi, quo ſonus editur, oris tantùm ro- tunditate in margine inciſa differens, promuſcidem modo muſcarum habens, firmam & toroſam, quæ linguæ effigiem præ ſe fert: cuius flore illo Purpureo antiqui veſtes inficie- bant, quæ muricęę & Conchyliatæ dicebantur. Hæc Maſſarius. Et rurſus enarrans hæc Plinij verba: quæ durioris teſtæ ſunt, vt murices, Purpuræ, ſaliuario lentore proueniunt. Saliuarius lentor.
Saliuarium, inquit, lentorem appellat mucoſam illam congeriem fauaginem dictã, quam Purpuræ & murices ſiue Buccinæ conſtruunt. Vbi etiam comprehenditur Plinium mu-
D ricem pro ceryce, hoc eſt, Buccino comprehendiſſe. Hæc enim duo genera, Purpura ſcili- cet & Buccinum fauificare ſolita ſunt, ex Ariſtotele quinto de hiſtoria. Nos quoque quid Conchyliũ quid.
Conchyliũ tùm generatim, tum ſpeciatim ſignificet, antea cùm oſtendebamus, ſtatuimus Conchylium à murice & Purpura differre: concedimus interim muricem per excellentiã Conchylium aliquando dici, pręſertim cum pro ipſo flore ſiue colore accipitur, quin mu- rice tincta veſtis, à Purpura tincta, vel Conchyliata etiam apud diſertiſſimos ſcriptores ne hilum quidem differt. Sed hæc ex priuata cuiuſuis Conchæ hiſtoria rectiùs patebit: nunc Purpuræ ſynonyma examinemus. Non modò autem hæc vox animal ipſum ſignificat, ſed etiam colorem vel ex eo factum, vel quoq; ei ſimilem. [e] Virgilius. *Violæ ſublucet Purpura* Purpura quid.
nigra. Plinius. Vt ouatus eſſet Numidicus lapis, vt Purpura diſtingueretur Sinnadicus. Et [e] li. 4. Georg.
veſtimentũ eo colore tinctũ, & magiſtratũ ita veſtitum, vt paullò antè etiam demonſtra- uimus, vnde etiã Purpurati pro Purpura induti dicũtur & Purpureos reges pro Purpura- tis Horatius alijq; appellarũt. Animal ipſum nimirũ Purpura Latinis nominatũ, à Gręcis

 pariter

f Li.5.Hiſt. cap. 15.

pariter conſimili voce πορφύρα appellatur, ab [f] Ariſtotele πορφύρια μίκρα, Purpuræ paruæ dicuntur. Gillius Græcos hac ætate idem nomen (porphyra) retinuiſſe teſtatur. Apud Latinos penultimam corripit, vti ſimiliter apud Græcos. Oppianus; E

Νηρῖται, στρόμβων τε γένος καὶ πορφύραι αὐταί.

Verbum tamen πορφύραν produci inuenio apud eundem Oppianum, item apud Homerum & Theocritum. Synonyma Purpuræ ad florem eius pertinent, eaq; poſt, vbi de flore agam, enumerabo, quæ ad animal referenda ſint, admodũ pauca, quin nulla reperio: nam

g Li.9 c.37

quod Plinius [g] ſcribit Purpuras alio nomine pelagias vocari, Iacobus Dalechampius in doctiſſimis ſuis ſcholijs, & ante eum Rondeletius, atque ante hunc rurſus Maſſarius, Plinium volunt vniuerſo Purpurarum generi, quod ſitus ac loci proprium eſt, oſcitanter tribuiſſe, id quod ex Ariſtotele ſatis liquet, qui pelagias Purpuras tertium genus facit, cuius verba poſtmodum enumerabo. Zoographus tamen fieri poſſe arbitratur, vt vulgus Plinij ſæculo eas ſic appellarit (κατ' ἐξοχὴν), quòd illæ maximæ requirerentur, vtpotè & maiores, & quæ magis probatum florem haberent:) cùm & pelagium pro colore ſeu flore Purpuræ Plinius dixerit: Buccinum, inquit, per ſe damnatur, quoniam fucum remittit: pelagio, (id eſt, Purpuræ flore) admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem &c.

Pelagia.

Reperio & apud Seruium à Phœnicibus piſcem, cuius ſanguine ſericum in Purpurã tingebatur, Sar appellari. Sed [h] Pauſanias in Eleorum terra vermem naſci ſcribit, quem Serem Græci, (σῆρα à nominatiuo σὴρ) ipſi Seres (populi) longè alio appellant nomine. Hoc à Seribus accuratè nutriri, cellas illis cùm æſtiuas, tum hybernas aptè fabricantes: pedibus (habere verò octo, quot & Aranea) ſub arboribus textile opus facere, nimirum ſericum, vt in opere noſtro de Inſectis abundè eſt videre, vnde fortè Seruium memoria lapſum hoc animal cum Purpura implicaſſe ſuſpicandum eſt, & pro Ser Sar exaraſſe. F

h In Eliacis in fine.

Ser animal.

Politianus Purpuram vocauit aliquando Concham Herculeam, quoniam Hercules, vt poſt dicetur, huiuſce tincturæ inuentor primus eſſe perhibeatur. Auicenna, vbi in curatione anginæ muricem interpres tranſtulit, Arabicè dixit Alarginam, intelligens Purpuram, vt ex remediorũ collatione apparet. Serapio vel potiùs eius interpres pro Purpura habet pulpia (alias palpir) vbi de blatta Byzantia agit. Antale quod ad citrinum vnguentum à pharmacopolis requiritur, Braſauolus Purpuram eſſe putat: dentale verò Buccinum. Syluatico verò dentales ſunt oſſa ſatis alba, quæ dentes caninos referunt, quibus tamen (inquit) longiores ſunt, inanes intus & perforati: oriuntur in cauernis lapidum in profundo maris: ſiccantis, refrigerantis & abſtergentis naturæ. Quidam dentale & antale non forma, vt Braſauolus, nec aliter ſed magnitudine tantummodò diſtinguunt. In Germania, (inquit Zoographus) pharmacopolæ Germani tubulos quoſdam oſtendunt, veluti oſſeos, candidos, formæ teretis, ſtriatæ, vna aut altera linea tranſuerſa inæquali ambiente, præſertim in minoribus: Maiores ad quatuor digitos accedunt. Longitudo non omnino recta, ſed modicè inflexa eſt dentis canini inſtar. Subſtantia prædura eſt, non oſſea, ſed aliorum teſtatorum ſubſtantiæ ſimilis. Conchæ non merentur appellari, cùm neq; biualuium, nec vniualuium generis ſint, neque muricibus aut venereis Conchis ſimili forma. G

Concha Herculea.

Alarginan.

Pulpia.

Antale.

Dentale quid.

Eſt & penicillus marinus Rondeletij tubulus quidam teſtaceus, ſed molli & laxa ſubſtantia. Valerius Cordus vocat Enthalium, aitque eſſe teſtaceum quiddam marinum, fiſtulæ modo longum & concauum, foris ſtriatum, longitudine digiti, (non tranſuerſi, ſed ſecundũ longitudinem:) dentalium Conchulam eſſe marinam, paruam, dentatam rimam habentem. Nos huiuſce Conchulæ inter Conchas venereas mentionẽ faciemus. Poſt marinos æſtus, inquit Braſauolus ſupra maris litora inueniuntur. Sunt qui hæc cocta & qui cruda edunt, ſicut alia maris Conchylia. Antale diuerſis inuolucris circumgyratur: eſt autẽ Buccinum: & accidit quandoq; flante vento per antalis anfractus ſibilum emitti, vt tuba videatur. Hæc Braſauolus. H

Penicillus marinus.

Dentaliũ.

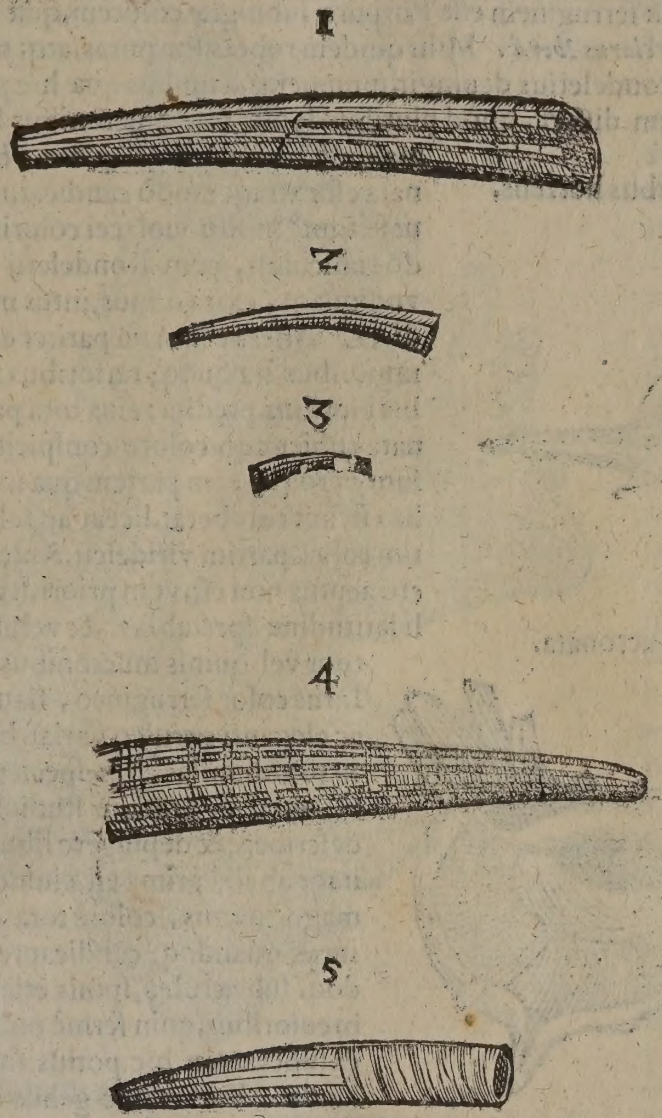
Antale.

Quod ad vim quidem remediorum attinet, Purpuras, Buccina, tubulos, an porcellanas aliquas excipias, ego cum Zoographo parum intereſſe cenſeo. Ridet eos, qui barbaram ſectantes medicinam tradunt eſſe lapidum genera. Græcè quidem à Nic. Myrepſo ἄνταλι & τένταλι ſcribitur. Atque hæc de antali. Cuius hîc quinq; icones magnitudine tantùm differentes damus. Bellonius Purpurarum teſtas ab Italis porcellanas vocari tradit, eoq; nomine omne genus Conchylij ab illis intelligi: vnde nos (Galli) quoque, inquit, detorta ad vaſa appellatione, porcellanica vaſa appellamus, vocemque hanc agnoſcimus in globulis, quibus noſtræ mulierculæ ſuas preces nuncupare ſolent: Pate noſtres de porceleine nuncupare ſolent qui ex teſtis maiorum Purpurarum aut muricũ conficiuntur. Sic ille. Sed ex Purpuris globulos factos nedum ego obſeruaui, porcellanas verò Conchas venereas, quę ſub muricis nomine etiam à Plinio comprehendi diximus, appel-

Porcellanica vaſa vnde dicta.

lamus,

A Dentalium quinque differentiæ.

B

C

lamus, ex quibus eos fieri certum eſt. Idem Bellonius Purpuram à Genuẽſibus Ronceram dici ſcribit (quòd muricatis aculeis in orbem circumualletur) à Venetorum verò & Romanorum vulgo ab vngue odorato (quo iam inde ab ortu naturæ ſeſe quaſi cõcludendo tuetur) Ognellas nominari. Eadẽ ſynonyma repetit Rondeletius, additq; Purpuram ſuis (Gallis) dici Burex, mutuata, vt apparet dictione à latinorũ murex. Maſſilienſes verò teſte Gillio, Purpuras, Murices & Buccinas, Bios appellant. Et Seruius in hęc Virgil. verba, *Virgatis lucent ſagulis.* Purpuram Gallica lingua Virgas dici ſcribit. Zoographus Germanicũ Purpurę nomen facit, ein Nagelſchnegg, ab vnguis ſimili operculo, ſimili nimirum ratione, qua Veneti & Romani Ognellas nuncupãs; aut circumſcribit, ein Stachelſneggen art, ideſt, Conchæ aculeatæ muricatæue ſpecies. Poteſt, inquit, & Purperſneck dici tanquam genus, cuius ſpecies ſint Purpura, Buccinum, Conchylium, Purperſnecken arten. Purple Anglicum nomen eſt, neſcio, an vulgare, an effectum imitatione Latini.

Roncera.

Vngella.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

PVRPVRAM Concham eſſe ex Turbinatorum genere, diſertiſſimè profitetur Ariſtoteles, cui non vnum earum genus notum fuiſſe ex hiſce eiuſdem verbis diſcimus: εἰσὶ δὲ τῶν πορύρων γένη πολλὰ, καὶ ἔνιαι μὲν μεγάλαι, οἷον αἱ περὶ τὸ Σίγειον, καὶ Λέκτον. αἱ δὲ μίκραι, οἷον ἐν τῷ Εὐρίπῳ, καὶ περὶ τὴν καρίαν. Καὶ αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι, καὶ τραχεῖαι: καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν αἱ μὲν πλεῖσαι μέλαν ἔχουσαι: ἔνιαι δὲ ἐρυθρὸν μίκρον &c. Quæ ſic Gaza conuertit: Genera Purpurarum plura, & nonnullæ magnitudine augentur inſigni, vt quæ ad Sigeum & Lectum (Idæ promontoria) gignuntur. Aliæ paruæ, vt quas Euripus fert & Caria. Pelagiæ magnæ ſcabræq; ſunt, quarum flos magna ex parte niger, ſed nonnullis rubidus puſillum. Nõnullas ex magnis vel ad pretium minæ euadere nouimus. Paruæ ad litora & oras (ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς καὶ περὶ τὰς ἀκτὰς) reperiuntur flore rubro. Rondeletius Purpuras quæ ἐν τοῖς κόλποις naſcuntur, pelagias rectè interpretatũ fuiſſe Gazam ait, quia κόλπους τῆς θαλάσσης Græci τὰ κοιλώματα τῆς θαλάσσης appellant, & τὴν βαθεῖαν θάλασσαν: & qualem hic florem pelagijs tribuit Ariſtoteles, talem pelagio Plinius, ſcilicet nigricantem. Addit ibidem Ariſtoteles in partibus item Aquilonijs Purpuras haberi nigras, & in Auſtrinis magna ex parte rubras. Ex quo fortè Vitruuius Purpuras quoq; colore diſtingui tradidit: Septentrionales nigriuſculas & ſubobſcuras. Orientales

Turbinatã eſſe.

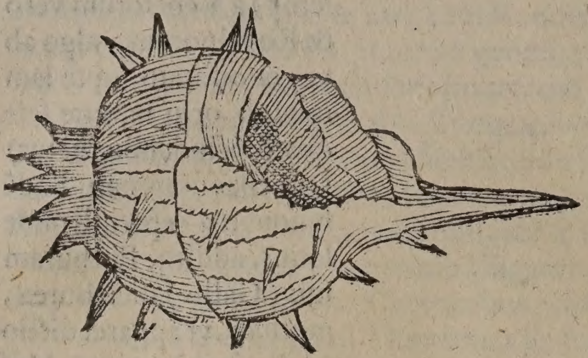
D

Purpuræ nigræ vbi.

tales & Occidentales liuidas. Meridionales rubras & genuinas. Iſidorus quoq; Occidenti tribuit ſubnigras, dum ſcribit ferruginem eſſe Purpuræ ſubnigræ colorem, quæ fit in Hiſpania, iuxta illud, *Ferrugine clarus Iberâ*. Mihi quidem rubras Purpuras, atq; nigras videre rarò licuit, ſed quales Rondeletius depingit, innumeras, à quibus quæ hîc primo loco exhibetur, in hoc potiſſimùm differt, quòd pluribus ſpinis ſiue mucronibus horreat, maximè verò in poſtica parte, vbi Turbinata eſt: extraq; modò candicat, modò flaueſcit; intus modò violacei coloris eſt, modò rubicundi, cùm Rondeletij Purpura vndiquaq;, extrà minus, intus magis candicet. Altera echinata pariter eſt, ſed vt minoribus, ita quoq; rarioribus ſpinis, ac breuioribus prędita: eius tota pars turbinata rubicundo colore conſpicitur, dorſum verò (ita eam partem qua magis gibba eſt, aut extuberat, liceat appellare) partim rubet, partim virideſcit. Anterior mucro acutus non eſt, vt in priori, ſed notabili latitudine ſpectabilis, & velut ex quatuor vel quinis mucronibus conſtãs. Intus color ferrugineo, flaueſcente, ac eleganti cæruleo variat. Ex hoc genere nonnullas alias ſpecies obſeruaui, quas in gratiam ſtudioſorum & deſcribere & depingere libuit. Quæ itaq; ab illâ prima eſt, eiuſdem planè magnitudinis, colore tota cinereo, intus quandoq; candicante, quandoq; ſubcæruleo, ſpinis etiam longè breuioribus, quin fermè nullis, cùm extuberantiæ hîc potiùs ſint appellandæ. Variat hoc genus Purpuræ ſummoperè ſecũdum quantitatem,

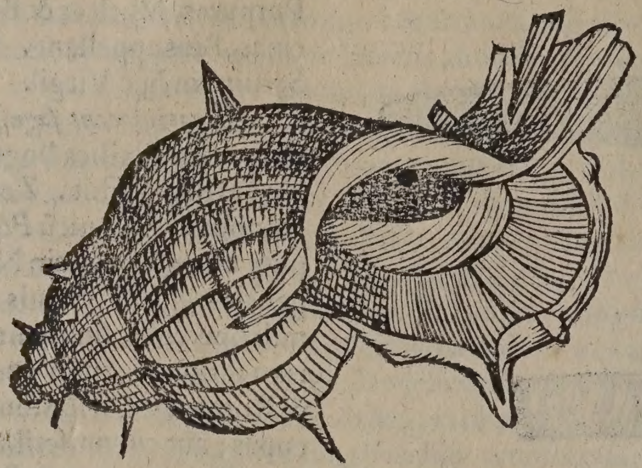
Purpura Rondeletij

Purpura pluribus mucronibus horrens.

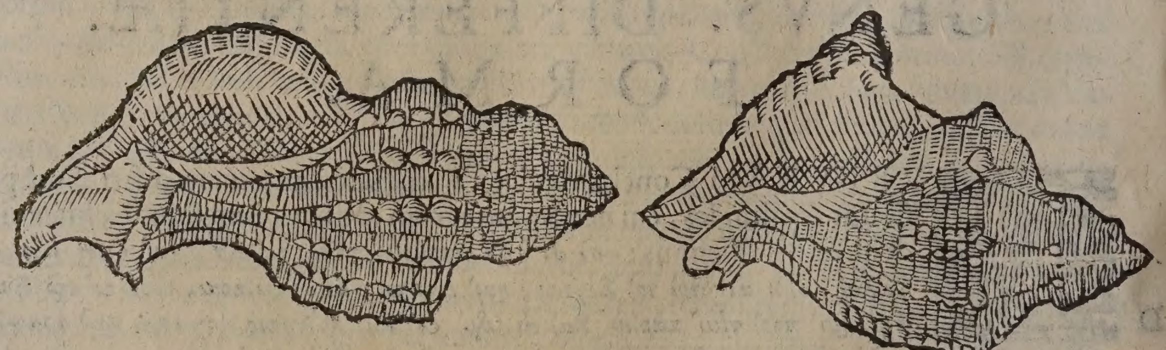

Purpura minus Echinata.

Purpura altera minus mucronata.

Purpurea intus ſubcerulea.

vt ex duarum icone adiecta videre licet. Huius quoq; potiùs quàm alterius generis eſſe videtur pulcherrima iſthæc Purpura, pelagia fortè Ariſtotelis, longis vndiq; tuberibus, vbiq; fermè duplicibus, at minimè acutis, ſed obtuſis plena, labro latiſſimo, quaſi canaliculato, binæ enim id foueæ percurrunt, tota ferè marmoreæ duritiei, vndiq; candida, prçterquam in extremis foraminis oris, quæ purpuraſcunt. Huc referẽda præterea quæ ſubinde ab ea marmorea pingitur, tota ex cinereo candida, minor quàm priores omnes, labro ſubtus ſpinoſo, ſeu echinato, cùm alioqui nullæ aliæ ſpinæ in toto corpore dentur. cæterùm in hoc ab omnibus ferè Purpuris differens, quòd vix vllius Turbinis figuram habeat.

Purpura pelagia.

Purpura marmorea.

ventrem

A Purpura marmorea.

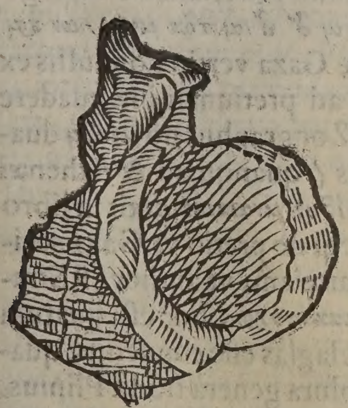
B

vētre enim planē eſt ſeſſili. Quæ hāc ordine ſequitur, ſæpius à me obſeruata, ex cinereo nigricans, à Zoographo primùm depicta fuit, ſcribente ſe eam ex Adriatico mari accepiſſe. Poſtremę icones Purpuram deſignant pronè ſupineq; depictam à Pet. Bellonio, appellatam pentadactylum cùm alioqui ſex dactylis inſtructam depingat. Purpuram ſuam Rondeletius ita deſcripſit. Purpura noſtra oui eſt magnitudine: non nego alibi multò maiorem reperiri. Teſta rugata, aſpera, cinerea, aliquando flaueſcente, aliquando ex viridi cinerea, intus luteo colore. In anfractus contorta eſt. Aculeis veluti clauis ordine diſpoſitis munita, primis minoribus, medijs longioribus multò, vnde † Plin. clauatā eſſe Purpuram dixit, ad turbinem vſq; aculeis in orbem ſeptenis ferè. Roſtro eſt longo, tubuli modo excauato, per quod linguam exerere creditur. Ante id foramen eſt rotundum, operculo intectum, quod ſeparatim depingendum curauimus, de quo etiam ſeorſum dicemus. Ex his

Deſcriptio ex Rondeletio.

† *L.9.c.36.*

C Purpura ventre non turbinato.

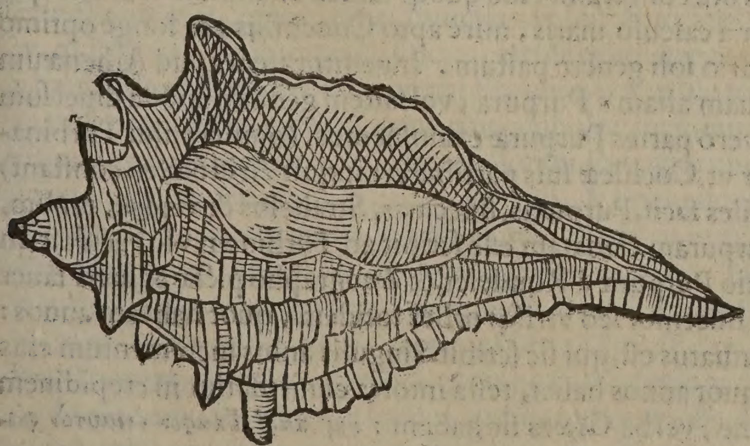
perſpicuum eſt quàm alienæ ſint à vera Purpura aliorum picturę, quorum hi roſtrum tubulatum, illi turbinem omiſerunt. Caro interior, qualem in Turbinatis antea ex Ariſtotele deſcripſimus; ſuntq; falſiſſima, quæ nonnulli de Purpurarum branchijs (Bellonium notat) & alijs partibus ſe percepiſſe blaterant. Hæc ille. Bellonius verò ſic habet. Eius Concha Cochleā penitus referret, niſi clauata eſſet & canalem ad latus, quâ linguam exerit, haberet: Cornua Limacum more attollit, atq; eodem modo ſerpit, ijſdemque cornibus iter ſibi prætendit. Linguam ex tubulo canaliculato in latere procurrētem habet, quæ calloſæ huic parti adhæreſcit: cui caro ipſi teſtæ adiungitur. Eſt autem ea caro, muſculus quidam fortis ac candidus,

Contra Bellonium.

Bellonij deſcriptio.

Purpura Zographi ex mari Adriatico.

D

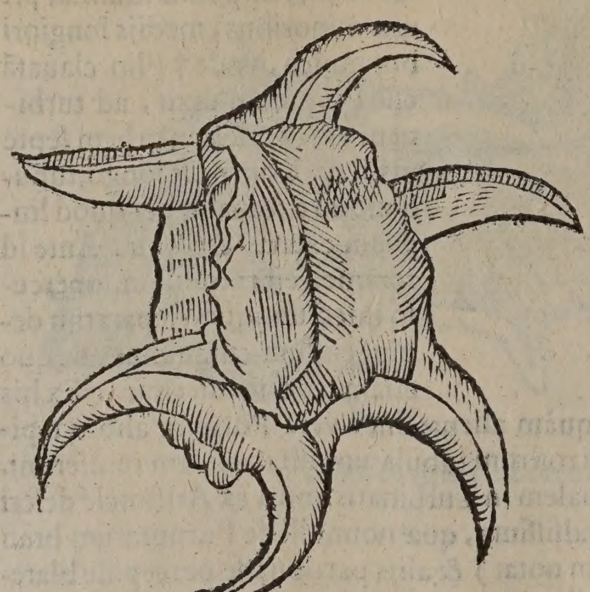
mediæ teſtæ alligatus, quo Purpura tāquam congenito quodam operculo, carni patulę oppoſito diutiſſimè extra aquam viuit. marinam enim aquā hauſtam aſſeruat, qua pluribus diebus refouetur ac ſuſtentatur. Caput illi cartilagineum ac durum. Os in ea parte, qua ſcopulis hæret, rotundo foramine peruium, quo lapides arrodit, & in ſtomachum exugens demittit. Percepi autem ex anatome Purpuræ in canaliculo per quem linguam exerit, duo foramina

ramina

Purpura pẽtadactylos Bellonij pronè & ſupinè.

Differentiæ vnde ſumantur.

Magnitudo.

ramina in diuerſas corporis primum B
delata: vt inde ad branchiarum (Teſtata branchias non habent, & reprehendit hæc Rondeletius) locum pertinerent, (quas tranſuerſas ſub grandiore ac neruoſo muſculo poſitas numero ſenas in parte corporis gibba oſtendit: ac paulò inferiùs ſtomachũ, amplum cor, erui ferè magnitudine, ſubrotundum ad latera branchiarum ſitum. Hepar verò viſcidum, tenaci quodam lentore præditum, vt pænè viſcum eſſe appareat. Hoc Ariſtot. papauer appellare voluit: ad cuius latus mucus Purpureus (quo olim tingebatur) apparet, in recentibus Purpuris F
ilico extorquendus: totus enim in demortuis perit. Quibus autem Purpuris tincturæ ſuccus apparet, ea magnitudine mediocres ſunt, ouum gallinæ rarò excedentes: quanquam nonnullis eiuſdem magnitudinis nihil interdum eius appareat. Vt modò ad Purpuræ differentias redeamus, eas Rondeletius ſumi ait, à loco, magnitudine, paruitate, floris ſiue ſucci varietate: ſicut nimirum ex Ariſtotele paullò antè dicebamus. Quod ad magnitudinem attinet, Aelianus Purpuras ac Buccina tanta eſſe teſtatur in Indico mari, vt facilè congium capiant. & apud Ariſto- G
telem in modò præcitatis verbis legitur, γίνονται δ' ἔνιαι τῶν μεγάλων καὶ μναῖαι, quæ Gaza vertit: nonnullis ex magnis vel ad pretium minæ euadere nouimus. Zoographus nõ μναῖαι duabus ſyllabis (quanquam & Athenæi

Ariſtoteles & Athenæus correctus.

codex ſic recitat) ſed tribus μναιαῖαι legit, quia & Xenophon λίθους μναιαίους dixit in libro qui inſcribitur Magiſter equitum, & in altero de re equeſtri, neq; de pretio vt Gaza accipit, cuius eo in loco nulla mẽtio, ſed de pondere & mole. Ad Carteiam, vt author eſt Strabo citante Bellonio, inueniri tradũtur Purpuræ & Buccinæ δεκακότυλοι, hoc eſt, quarum teſtæ decem cotularum ſunt capaces. Quales ſanè Purpuras pelagias eſſe conuenit, quarum caro teſte Xenocrate cæteris durior eſſe ſolet. Earundem plura genera tradit Plinius, pabulo & ſolo diſcreta: Lutenſe putri limo, & algenſe enutritum alga viliſſimum. Vtriſq; melius Tenienſe in Tenci maris ora collectum. Hoc quoq; tamen etiamnum leuius atque dilutius. Calculoſæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchilijs, & longè optimo H
Purpuris. Dialutenſe, id eſt, vario ſoli genere paſtum. Inuenitur item apud Athenæum

Hedyporphyra.

Ἡδυπορφύρα, hedyporphyra, quam aliam à Purpura, vel ſaltem genus quoddã diuerſum eſſe VVottonus exiſtimat. Iam verò partes Purpuræ examinemus, (omnia enim Turbinata, vt Purpuræ, Buccina, ſimiliter vt Cochleæ ſuis partibus, vt inquit Ariſtoteles, conſtant) ac ſimilitudinẽ. Speuſippus ſimiles facit, Purpuras, Buccinas, Strabelos & κόγχους, malim, κόχλους, id eſt, Cochleas. Plin. Purpuram clauatam eſſe ſcribit ad Turbinem vſq; aculeis in orbẽ ſeptenis ferè, quæ deſcriptio Purpuræ à Rondelet. & Zoographo pictæ & meis fauet maximè) qui (inquit) non ſunt Buccino, ſed vtriſq; orbes totidem, quot habeant annos:

Aetatis cognitio.

Quod poſtremũ ab † Ariſtot. mutuatus eſt, qui ſic ſcribit. Singulis annis incrementum eius patet per orbes, quibus totidẽ, quot annos habet, teſta intorta cuniculatim in crepidinem deſinit: Sic ille ex Gazæ verſione, verba Græca ſic habent: καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν φανερά ἐστιν ἡ αὔξησις τοῖς διαστήμασι τοῖς ἐν τῷ ὀστράκῳ τῆς ἕλικος. Aliàs idem Plinius ait:

† Lib. 5. Hiſtor. c. 15.

Alterum

A Alterum genus Concharum Purpura vocatur, cuniculatim procurrente roſtro & cuniculi latere introrſus tubulato (tabulato legit Vuottonus, & interpretatur leui, quod tamen Zoographus non probat.) quà proferatur lingua. Alij codices, inquit Hermolaus, etiam antiqui, canaliculatim habent & canaliculi: ſed legendum videtur cuniculatim vel clauiculatim, ex Ariſtotele, qui ſcribit κοχλιοειδῶς. Sic ille. Atqui Plinius, hæc non aliunde, quàm eo, quem paulò antè citauimus, loco Ariſtotelis tranſtuliſſe videtur, vbi Græcè nihil aliud, quàm τὰ τῆς ἕλικος διαστήματα legas, id eſt, clauiculæ interualla, nam quod ἕλιξ in vitibus Græcis eſt, id Latini capreolum aut clauiculam vocitant, non dico vocem κοχλιοειδῶς ad rem ipſam non quadrare: ſed vbi Ariſtoteles ea de Purpura vtatur, non occurrit: & ſi alibi vtitur, non aliunde tamen, quæ ricitauimus, tranſtulit Plinius. Cælius quoque helica in Purpurarum teſta nuncupari ab Ariſtotele ſcribit, à Theodoro orbem ,, cuniculatim intortum: à Vitruuio, in columnis etiam volutam. Quoniam verò ſuperiori- ,, bus addit Plinius: Præterea clauatum eſt ad turbinem vſque aculeis in orbem ſeptenis ferè: qui non ſunt Buccino, ſed vtriſque orbes totidem, quot habent annos: Maſſarius Marcello infenſior; Liberatus nunc (inquit) eſt Theodorus à falſa calumnia Marcelli: qui in B ſuo Dioſcoride, vbi de Purpuris loquitur, eum reprehendit: quòd vbi in Ariſtotele, annos circiter ſex Purpuræ viuunt, & ſingulis annis incremẽtum eorum patet, per orbes quibus totidem, quot annos habent, conuerterat; non orbes, ſed volutas interpretari debuerat: non animaduertens homo nimis ſciolus, videri cupiens quod ita Plinius etiam hoc loco Ariſtotelem conuerterat, quare Theodorus Plinium Ariſtotelis meliorem, quàm Marcellum interpretem imitatus, orbes rectiùs quàm volutas conuertit. Nam volutæ appellantur, quòd circuli ſiue orbes illi interiores volutim complicentur, & ab exterioribus faſciolæ modo inuoluantur & obtegantur, prima nanque voluta ſiue plicatura integitur à ſecunda, & ſecunda à tertia, & ſic vſque ad vltimam: quemadmodum in voluta capituli à Vitruuio demonſtrata conſtat. At qui in Purpura orbes vocantur, omnes detecti ſunt, clauiculatim in faſtigiatam longitudinem exeuntes, nullo orbe ab altero volutim intecto. Sed vt ad rem redeam, ego potius cuniculatim, & cuniculi, vnà cum Hermolao legerem, tum ex Plinio, ipſo ſuperiùs vbi de Concharum generibus loquitur; (in quibus magna ludentis naturæ varietas) dicente cuniculatim, pectinatim, imbricatim vndata: tum ex Ariſtotele quinto de hiſtoria, vt Theodorus vertit. Tempus (inquit) viuendi & Purpuris & C Buccinis longum: annos enim circiter ſex Purpuræ viuunt, & ſingulis annis incrementum eorum patet per orbes, quibus totidem quot annos habent, teſta intorta cuniculatim in crepidinem deſinit. Et quarto de partibus animalium. Quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Eſt vbi etiam clauiculatim, vt quarto de hiſtoria, duobus in locis, interpretetur. primo, facie dixit clauiculæ Buccinorum. ſecundo, Mouentur item eadem omnia Turbinata parte dextra, non ad vertiginem ſiue clauiculam, ſed in aduerſum. Et quarto de partibus animalium: Continent quod papauer vocatur, Turbinata omnia ſua clauicula. Sic etiam Hermolaus in Dioſcoride libro ſecundo, vbi ait Cionia vocantur partes in Buccino, atque Purpura mediæ, ſecundum quas ſilicei operimenti clauicula eſt. Cæterùm exemplaria antiqua caniculatim & caniculi legunt. Facilis corruptio quinta vocali in primam mutata. Hæc omnia Maſſarius. Eum verò locum Dioſcoridis quem citat, de cionijs, non ſatis explicatus videtur Rondeletio, etiam ab ijs qui bene longa, inquit, commentaria in Dioſcoridem conſcripſerunt. Ac primũ alij κίονια legunt, alij ἴονια. Qui ἴονια legunt, detortum putant vocabulum à dictione ἴον, quæ violam ſignificat: quia Purpurarum quarundam flos violacei ſit coloris, qui flos eſt inter papauer & ceruicem. D Hermolaus κίονια legit, id eſt, columellas, vt ſunt Buccinorum, Purpurarumq; partes mediæ, quibus velut columnis & fulcris caro & reliquæ partes innitantur. Sunt autem partes hæ mediæ, partes corporis interni Purpurarum valde toroſæ ac firmæ ac fibroſæ, circa quas teſtæ volumina capreolorum ritu conuolui incipiunt ſecundum Dioſcoridem: vel quibus hæret vena illa vel membrana florem Purpurarum continens, ſecundum Ariſtotelem inter papaner, quod inferiore eſt loco, & trachelin ſiue ceruiculam, ſiue collum ſuperiore loco. Sed præſtat locum † Ariſtotelis proferre, vt ei lucis aliquid inferamus. Τὸ δὲ ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσον τῆ μήκωνος καὶ τῆ τραχήλε. Τέτων δ᾽ ἐςὶν ἡ σύμφυρις πυκνή. Τὸ χρῶμα δ᾽ ἰδεῖν, ὥσπερ ὑμὴν λευκὸς, ὃν ἂν ἀφαιρῶσι, θλιβόμενος δὲ βάπτει, καὶ ἀνθίζει τὴν χεῖρα. διατείνει δὲ αὐτὴν ὥσπερ φλέβα. Τῦτο δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ ἄνθος, ἡ δ᾽ ἄλλη σύμφυσις οἷον ςυπτηρίας. In cuius loci verſione Gaza ſenſum quidem Ariſtotelis mihi videtur eſſe aſſecutus, ſed obſcurè locum ſic interpretatus eſt. Florem ſuum inter papauer dictum & collum continent, textu ſpiſſiore, aſpectu veluti membranæ candicantis, quam detra-

Marginal notes: Ἑλιξ quid. — Voluta q̃d. — Cionia. — Dioſcorides explicatus. — † Lib.5. Hiſt. c.15. — Flos Purpuræ vbi.

detrahunt,tingit hæc expreſſa & inficit manum. Pertinet eadem ſuo ſitu perinde vt vena, E idque flos ille celeber putatur, reliquum contextus quaſi alumen eſt. Quæ dilucidius ſic expreſſa ſunt. Purpuræ florem habent inter papauer & ceruicem,quorum cohærentia denſa eſt, coactaque. Coloris quidem aſpectu membranam albam refert, quam detrahunt, preſſaq; tingit & inficit manum; diſtenditur autem vt vena: atque in hac quidem eſt flos Purpuræ; reliqua coagmentatio eſt veluti alumen. Hæ ſunt mediæ partes,de quibus Dioſcorides. Hactenus Rondeletius. Quod verò Ariſtoteles ϛυπτηρίαν, hoc eſt alumen dixit, Plinius ſterile vertit, cætera nihil ab eo diſſentit, Purpuras florem illum in medijs faucibus habere ſcribẽs:liquoris(inquit)hic eſt minimi in candida vena, vnde pretioſus ille bibitur,nigrantis roſæ colore ſublucens,reliquum corpus ſterile. Rondeletius partem hanc quæ ſuccum continet, cordi proportione reſpondere exiſtimat: cor enim (inquit) hepar, cerebrum & alias partes indiſcretas habent Purpuræ & Teſtacea omnia. Vnde conſtat nugari eos,qui cor,hepar, branchias, ſe in Purpuris inueniſſe prædicãt.

Florem ſanguinis loco eſſe.

Florem verò illum ſanguinis loco eſſe dubitandum non eſt, idq; præter alios Plinius ſcriptum teſtatumque reliquit his verbis: Sanguis non in cunctis terreſtribus eſt, verùm ſimile quid vt Sepiæ in mari ſanguinis vicem obtinet atramentum, Purpurarum generi infector ille ſuccus, de F cuius varijs ſynonymis ac differentijs,antequam ad alias partes pergam,primò dicendum mihi eſſe videtur.

Synonyma floris Purpuræ. Argaman. Amorge.

Vlpianus Purpuræ (ſic plerunq; vocatur) appellatione omnis generis Purpuram contineri putat. Argaman & Argeuã Hebraicæ voces in libris ſacris Daniel.5. & Paralip.2.2.Purpuram interpretantur, vel ſericum Purpura tinctum: vnde & Amorge Græcis per metatheſin factum putat Zographus. Ariſtoteles,vt demonſtrauimus,atque alij Græci τὸ ἄνθος τῶν πορφυρῶν vocant: Plinius alijq; florem Purpuræ transferunt: Plinius etiam ſuccum,vt cùm ait:cum vita ſua ſuccum illum euomunt.Et aliàs:cùm fœtificauere,fluxos habent ſuccos. Vocatur & liquor,ros,ſanies,pelagium,fucus, [a] Vitruuio etiã Oſtrum: Sic enim ſcribit:Incipiam inde de Oſtro dicere quod & clariſſimam & excellentiſſimam habet præter hos colores aſpectus ſuauitatem.

a *Lib. 7.*

Oſtrũ quid

b *Li 2.noct. Atticar. c. 26.*

Omne quidem Oſtrum Purpura eſt,ſed non omnis Purpura Oſtrum, vt tradit [b] A. Gellius, quod exuberantiam ſplendoremq; ruboris habet,hoc eſt,illuſtratur ſplendore,quo reliqua Purpura caret.Hunc ſplendorem cocco incendi tradunt.

Oſtrin9 color an à murice differat.

Nonius Oſtrinum colorem diſtinguit à murice(qui & ipſe pro Purpura multoties accipitur)quòd Oſtrinus color ſit ſubrubeus, murex Purpureus. G Sed hæc à ſcriptoribus confunduntur.Idem Nonius Oſtrinam,inquit, (ſcilicet veſtem dicunt)ab Oſtro colore, qui eſt ſubrubens. Citat item hæc verba Turpilij: Interea aſpexit virginem vectari, in capite riculam indutam Oſtrinam: Et Varronis, Aurora Oſtrinam (Oſtrinum)hic indutus ſupparum. Vtebantur autem,vt Zographus conijcit,non tinctores ſolùm ſeu infectores veſtium,hoc colore, ſed & pictores.

Oſtrum vnde dictum. Sarranum Oſtrum vnde.

Dictũ verò eſt Oſtrum ἀπὸ τῦ ὀϛρακῦ quòd à Purpuris teſta tectis eximeretur, ex Vitruuij ſententia. Virgilius Sarranum Oſtrum dixit,à Sar vrbe Phœniciæ,quæ poſtea Tyrus appellata eſt:

Et gemma bibat & Sarrano dormiat Oſtro.

Vnde & Sarranum & Tyrium Maſſarius hunc eundem florem à Latinis vocari teſtatur. [c] Propertio alijſq; etiam color dicitur Oſtrinus:

c *Lib.3.*

Et Tyros Oſtrinos præbet Cadmæa colores.

Aduertendum interim Conchylium, muricem, & Oſtrum pro eodem colore, Purpureo ſcilicet ſumi. Saniem verò præter Plinium etiam Vitruuius dixit: Conchylia,cùm ſint lecta,ferramentis circumſcinduntur, è quibus plagis Purpurea ſanies. Pollux item λάθρον, id eſt,cruorem vel ſaniẽ dixit: Nonnus antiquus poëta ὑγρὸν πῦρ, id eſt,liquidũ ignem, H hoc à colore,illud à ſaniei ſubſtantia.

Fucus pro flore Purpuræ. Pelagium.

Fucus non ſemel Plinio dicitur,vt, Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. Sammonicus: *Purpura torretur Conchyli prædita fuco.* Pelagium verò eodem loco Plinius: Pelagio admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem illam &c. nonnulli etiam Purpuriſſum, de qua voce pòſt. Plinius medicamentum quoque pro Purpuræ colore dixit,quod & Græcè pharmacum appellare licebit. Pharmaca Iones tincturas vocant. φαρμάξαι, ὀξῦναι, βάψαι. φαρμάσσειν apud Homerum non ſolùm tingere eſt, vnde φαρμακῶνες dicuntur τὰ βαφεῖα, id eſt, officinæ tinctoriæ,teſte Varrino, ſed etiam ferri aciem exacuere & indurare τὸ ϛομῦν, καὶ ϛεῤῥοποιῦν. duratur enim ferrum aquæ frigidæ intinctum. Ad pharmacum Græcam vocẽ Germanica Farb vel farvv accedit.

Venenum Tyrium. Oxos quid Suidæ.

Hinc fortè etiam venenum Tyrium poëtis nonnullis flos iſte aut color vocatus fuerit. Oxos apud Suidam Purpura eſt,quæ apud Phœnices tingebatur pretioſiſſima: hinc oxybapha in L. i. C. Quæ res alienari non poſſunt; quo in loco nonnulli corrigunt dibapta, veram lectionem, vt Alciatus ait, peruertentes. Ego apud

Suidam

A Suidam nihil huiuſmodi reperio, nec alios Lexicorum ſcriptores, neq; in Ο῎ξος, nec in Ω῎ξος. Oxybaphum quidem, quod aliqui ineptè oxobaphum nominant (Varino teſte) vaſculum eſt aceto & intinctui, excitandi appetitus cauſa, deſtinatum in menſis. Purpuras tamen διαφόρους καὶ ὀξυτάτας, id eſt, excellentes, minimè vulgares & acerrimi fulgoris apud Suidam legimus in Σαρδώ. Διάφορος πορφύρα Arriano eſt Purpura præſtantior, cui opponit χυδαίαν, id eſt, vulgarem. Brodæus quoq; in miſcellaneis cap. 24. ineptam hanc Alciati interpretationem reprehendit: cùm Suidas nihil aliud ſcribat, quàm ὄξος ἑψητὸν τὸ ἀπὸ φοινίκων, hoc eſt, Acetum coctum è palmulis, cuius meminit Xenophon in ſecundo Anabaſεως, Κάλυξ Heſychio eſt flos roſæ &c. & Purpura marina. Et Nicandri Scholiaſtes κάλχην ait eſſe florem ſeu animal marinum quo Purpura tingitur. Hermolao chalca eſt (ex Suida vt videtur, apud quem idem legitur) herbæ genus quæ Purpura tingitur, quod & Ruellius meminit ex Phocione Grammatico, cui tamen eadem vox etiam Purpuram ſignificat. Sed κάλχη potius ſcribendum eſt; vnde verbum καλχαίνειν: Scholiaſtes Lycophronis, vbi hic habet πέπλους Κάλχη φορυκτοὺς. Calche, inquit, propriè eſt Purpura tincta: nunc verò peplos ſimpliciter multis tincturis infectos intelligit, & variegatos

Oxybaphũ

Κάλυξ.

Chalca.

B & plumaricos. [d] Cælius calchen Purpuræ operculum ab alijs vocari tradit (vnde, inquit, dictus Calchas) à Galeno onycha; tametſi dicatur onyx, vnguis odoratus quẽ oſtracion item appellent, vel oſtracon quoq;. cæterùm hæc poſtrema non ad ipſum florem, dum adhuc in animali eſt, ſed cùm ad vſum accommodatur, pertinent. ita & Purpura ſimpliciter apud Romanos alioſq; veſtimenti genus commemoratur. Ἄνθιναι tamen ab ipſo flore veſtes Purpureæ dictæ ſunt, & toga picta à florido Purpuræ colore. Teſtis eſt Feſtus Pompeius. Picta, inquit, quæ nunc toga dicitur, antea Purpurea vocitata eſt, eratq; ſine pictura. Eius rei argumentum eſt pictura in æde Vertumni & Conſi, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. Papyrius cenſor triumphantes ita picti ſunt. de hac plura ſuperius dicta ſunt. Ita pariter veſtimenta Purpura infecta eo temperamento, vt amethyſti colorem referrent, amethyſtina dicebãtur. Plinius [e] de amethyſtis loquens: Indicæ abſolutum Purpuræ colorẽ habent, ad hancq; tingentium officinæ dirigunt vota: fundit enim aſpectu leniter blandum, neq; in oculos vt carbunculi vibrant. Nec non Purpuram vocabant extremam oram veſtis prætextæ, cui, vt diximus, purpura inſerebatur, vnde teſte Aldo Manutio, περιπόρφυρον vocabãt limbum huius veſtis. In ſumma à Purpuris (conchis)

[d] *L. 8. c. 11.*

[e] *Li. 37. c. 9.*

C ipſas quoq; veſtes, vt Hermolaus quoq; voluit, Purpuras vocamus. Accipitur etiam pro rubore faciei, vt apud Propertium,

Tincta rubore genas paulatim purpura veſtit.

Purpura ꝓ rubore faciei.

Et apud Martialem lib. 9.

Et libata ſemel ſummos modo Purpura cultus
Sparſerat &c.

Ennius in hoc quoque ſenſu.

Et ſi mulier erubuit ceu lacte, & Purpura.

Atq; ita pro purpuriſſo etiam accipiebatur: Afranius.

Mea nutrix ſurge, profer Purpuram.

Non abſimili ratione Gallis exanthemata ſeu maculas peſtilentiales, quia ſæpe Purpurei ſunt coloris, Purpuræ nomine, vt teſtatur Ambroſius Paræus, intelliguntur. Sed vt ad florem ipſius Purpuræ reuertamur, tempeſtiuum eſt, vt de differentijs eius aliquid dicamus. Tria autem Purpuræ genera, à varietate coloris ſumpta à veteribus memorata inuenio: πορφυρίδα coloris violacei ſaturati, & ſubnigricantis, quo colore πορφύρεον κῦμα, θάνατον

Pro exãthematibus.

Floris differentiæ.

A coloris varietate tria Purpuræ genera.

D πορφύρεον Homerus dixit: Talis fuit amethyſtina, & quæ è pelagijs Purpuris ſolis fiebat, & Buccinis. Φοινικίδα, puniceam rubentem colore cocci, qualis fuit Tyria & Tarentina, vnde & venenum Tarentinum dicitur, à colore puniceo maturæ palmulæ dictam. ἁλουργίδα colore glauco, irato mari ſimili, auſtero, diluto, qualis fuit Conchyliata. Tyria omniũ celeberrima, quæ Oſtrum quoq; dicebatur, quo obſcurior & nigricantior, eò erat carior, à qua ſanguis dicitur purpureus, admodum ſplendida & fulgore luminoſa, quæ nempe ad ſolis radios ignem repræſentabat, quare igneã vocauit Iuuenalis, & Valerius Flaccus ardentem. Fuit fortè etiam huiuſmodi, quam in Britannia naſci laudatiſſimam Beda memorat initio Eccl. hiſt. gent. Angl. Hac ideo deterior habebatur Tarentina, quòd ſine luce & ſplendore eſſet. Non enim omnis Purpura fulgore luminoſa erat, ſed quadam obſcuritate cenſetur, quin & ſplendentium quædam niſi altiùs tollantur, non ſplendeſcebãt, nec implebant oculos contuentiũ. Hinc Auguſti iocus innotuit, qui cùm olim quæreretur de obſcuritate Tyriæ Purpuræ, quam emi iuſſerat: dicente venditore: Erige altiùs & ſuſpice,

Sãguis purpureus vnde.

Auguſti iocus.

 his vſus

his vſus eſt ſalibus. Quid ? Ergo vt me populus Romanus dicat bene cultum, in ſolario E ambulaturus ſum ? Vocabatur ea clariſſima Purpura, quod meminit Lampridius in vita Alexandri: Purpuræ clariſſimæ non ad vſum ſuum ſed ad matronarum, ſi quæ aut poſſent aut vellent, certe ad vendendum grauiſſimus exactor fuit, ita vt Alexandrina Purpura hodie dicatur, quæ vulgò Probiana dicitur, idcirco quòd Aurelius Probus baphijs præpoſitus, id genus muricis reperiſſet. Meminit Flauius Vopiſcus in Aureliano Purpurei pallij quod Perſarum rex ab Indis interioribus acceptum Aureliano dederat, ad quod cùm matronæ ſuas Purpuras iungerent, cineris ſpecie decolorari videbantur, diuini comparatione fulgoris. Talem Purpuram Sandycem Indicam facere, ſi curetur, idem tradit dici, memoratumq; pallium eo Purpuræ genere, quod poſtea nec vlla gens detulit, nec Romanus orbis vidit, in templo Iouis Opt. Max. fuiſſe. cæterùm ſplendidiſſimus iſte color, ſi ex ſandyce erat, hîc non pertinet: ſaltem hoc conſtat Purpuram loci varietate omnino variare. Teſtatur Vitruuius, oſtrum quod legitur in Ponto & Gallia, quòd hæ regiones ſint proximæ ad Septentrionem, eſſe atrum. Progredientibus inter Septentrionem & Occidentem inueniri liuidum: quod autem legitur ad Aequinoctialem, Orientem & Occidentem, inueniri violaceo colore. quod verò meridianis regionibus excipitur, rubra procreatur poteſtate, & ideo hoc rubrum. Rhodo etiam Inſula creatur, cæteriſq; eiuſmodi, regionibus, quæ proximæ ſunt ſolis curſui. Sed hîc animaduertendum Purpuram nigram ſumi pro violacea exſaturata; ſic enim ſæpè nigrum à veteribus ſumitur. Amethyſtina Purpura, quã etiam ianthinam ſeu violaceam appellabant, ab amethyſto lapide nomen obtinuit, de quo Plinius ſic ſcribit in nono: Non eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum, rurſus abſolutus inebriatur Tyrio, vt ſit ex vtroq; nomen improbum Tyriamethyſtus. Et alibi. Amethyſtos gemmas eſſe dicunt perlucentes violaceo colore. Cauſam autem nominis amethyſti adferunt, quòd vſq; ad vini colorem accedens, priuſquam eum deguſtet, in violam definit. Fulgor quidam in illa Purpuræ non ex toto igneus, ſed in colorem vini deficiens. Eſt enim à priuatiua particula α & μέθη, id eſt ebrietate nominata, tanquam amethyſtinus color ſit ſobrius & colore vini minimè inebriatus. Ad huiuſmodi Purpuram alludit Suetonius in Nerone. Et cùm interdixiſſet vſum amethyſtini ac Tyrij coloris, ſummiſiſſetq; qui nundinarum die pauculas vncias venderet. Alludit ad eandem & Epigrammatarius in Aphoreticis de lanis amethyſtinis hoc carmen ſubijciens:

Ebria Sidoniæ cùm ſim de ſanguine Conchæ, G
Non video, quare ſobria lana vocer.

Huc arbitror etiam pertinere, quod Plinius ſcribit: Purpura violacea me iuuene vigebat, inquit Nepos Cornelius, qui diui Auguſti principatu obijt, cuius libra denarijs centum væniebat: ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio: qualiter nunc omnes penè commodiores Purpuræ tinguntur. Erat deniq; aliud genus Purpuræ cæruleum, omnium viliſſimum ex leuiſſima ac deterrima Africana prope Succubin Africæ vrbem. Extat & hodiè eius imago in holoſericis violaceis deterioribus, quæ ad cæruleum colorem accedunt, & vino inficiuntur. Ab hoc genere Purpuræ, mare Purpureum vocauit Virgilius in quarto Georgicorum.

In mare Purpureum violentior influit amnis.

Plutarchus quoq; citat in libro de exilio illud Simonidis.

Tenetme Purpurei maris
Fremitus circum agitati.

Et in libro de facie, orbis lunæ: Et maris quidem, inquit, colores conatus eſt Homerus vt- H cunq; nominibus exponere, mare violæ, viniq; rubri forma præditum dicens, & alibi glaucũ, vndam Purpuream, tranquillitatem albam. Cicero mare Purpureũ videri ſcripſit, Fauonio naſcente. Primum itaq; locum obtinebat Purpura quò ardentiùs fulgeret, vt de Tyrio, dictum, alterũ amethyſtinus; omnium viliſsimus qui magis ad cæruleum vergebat. Ioannes [f] Goropius Becanus, vt aſtruat Purpuram, quo magis ad ignem vergat, eo haberi præſtantiorem, Purpuræ etymologiam ex Cymbrorũ vetuſtiſsima lingua deducit, quibus Purpura Purpur, quaſi pur vur, id eſt purus ignis vocabatur: cæterùm cùm multa adducat quæ hanc noſtram hiſtoriam dilucidare atq; amplificare poſſint, ego ea præterire noluerim. Inquit itaq;. Purus fit à vur, quo ignis denotatur, eò quod omnia per ignem purgentur. Vur itaq; purũ & purgo, dat Latinis: nobis pur, à quo purpur color purè igneus, quaſi pur-uur. Sic tamen Latini vſi ſunt, vt purpur color ſit purus purus. Sic dixit ille, quiſquis nomen Virgilij ſumpſit: —*Carmina purpurea candidiora niue.* Et Valerius Flaccus:

Hic

Purpura clariſſima. Alexandrina Purpura quæ.

Sandyx Indica.

Differentiæ à loco.

Nigrum pro violaceo.

Amethyſt[o] gemma.

Dibapha.

Purpura cærulea.

f L.7. Hermathenæ.

Purpur vnde dicatur.

A *Hic ſale Purpureo viuaq; nitentia lympha:*

Sic Horatius —— *Tempeſtiuius in domo*
Pauli, Purpureis ales oloribus
Comeſſabere maximi.

Quo loco demiror intolerabilem Lambini audaciam, qui cùm poëtæ elegantiam non intelligeret, pro Purpureis poſuit marmoreis, operoſa teſtium denunciatione, docens marmoreum pro candido dici. Citantur Lucretij, verſus, citantur Virgilij, citantur Ouidij, quo vetus ſcriptura ac genuina lectio corrumperetur. At non vidit hic Lynceus, cornicum oculos configere paratus, hanc lectionem non in omnibus modò vetuſtis exemplaribus inueniri, ſed iam olim etiam à Seruio probatam germanamq; habitam fuiſſe, vt interim Acronis ei teſtimonium contemnere permittam. Ille enim hunc Virgilij locum Lambini error.

—— *Namq; ipſe decoram*
Cæſariem nato genetrix lumenq; iuuentæ
Purpureum, & latos oculis afflarat honores.

ſic interpretatur, vt Purpureum pulchrum & floridum vocari dicat: quod vt probabile B reddat, hanc ipſam Horatiani verſus partem adducit,

Purpureis ales oloribus.

Vellem equidem Lambinum interrogare quod ſibi Columella voluerit, dum dixit: Frondes Purpurat auro. Sanè ſi conſentire ſibi Horatium emendanti vellet; neceſſe haberet, vel ineptum authorem dicere, vel locum caſtigare. Quis enim vnquam aurum vidit Purpureum, ſi Purpureum ſit rubrum ad atrum declinans? Neſcio profectò quæ ſit effrons corrumpendi impudentia dicenda, ſi hęc correctio & emendatio ſit vocanda. Nos igitur Purpureum id dicemus quod floridum eſt & pulchrum, idq; vocis origini conuenienter, quæ nihil aliud ſignificat, quàm vel purum ignem, vel purum putum. In igne autem non tam color, quàm lux & ſplendor conſideratur: quò videtur Horatius reſpexiſſe, in arte poëtica canens.

Inceptis grauibus plerunq; & magna profeſſis
Purpureus latè qui ſplendeat vnus & alter
Aſſuitur pannus.

Nec inde alienum eſt illud Auſonij in Moſella

C ——— *Phœbusq; ſereno*
Lumine Purpureum reſerat iam ſudus olympum

Fecit itaq; Purpuræ nomen ad rectam rationem vocatum, ne Purpuream niuem, ne Purpureos olores, ne Purpureum ſal admiremur: nec abſurdum itē putaremus, ſi quicquam auro Purpurari diceremus. Furius apud A. Gellium ſic legendus.

Vt fulica ipſa leuis volitat ſuper æquora claſſis
Spiritus Eurorum viridos dum Purpurat vndas.

Exemplar meū habebat, ſicut fulica leuis: quod non placet, niſi ex fulica fulca facias, quod per me liberum eſto. Hîc Purpurat ſic interpretatur Gellius, vt idem ſit quod niteſcere facit, quod non poteſt diſplicere, maximè, ſi nitorem quendam ſplendidum & igneum intelligat, qualis incriſpanti mari videtur, adeo vt noctu etiam luceat. Purpureū itaq; ignis ſplendorem vbiq; indicat, qui quòd in oſtro maximus ſit & excellentiſſimus, Purpureum oſtro tinctis potiſſimùm applicatum. Eleganter Virgilius, *Tyrioq; ardebat Murice lana.* Liuius in Laodamia: Ille Aſiatico ornatu affluens, aut Sardiano ac Lydio fulgens decore. Quintilianus correctus.
Bene dixit fulgens, vt igneus Purpuræ fulgor intelligeretur. Addamus & Quintiliani lo-
D cum inſigniter corruptum, ex libri duodecimi capite decimo & in eo corrigendo, ſi minus
» placebo, Lambini audaciam dicar æmulatus. Sed euaneſcunt hæc (inquit,) atq; moriun-
» tur comparatione meliorum, vt lana tincta fuco citra Purpuras placet: at ſi contuleris etiā
» Tyriæ lacernæ, conſpectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Si verò iudicium ijs corru-
» ptis acrius adhibeas, vt fucis Purpuram: iam illud quod fefellerat, exuat mentitum colorē, & quadam uix enarrabili fœditate palleſcat. Luceat igitur hæc citra ſolem, vt quædā exigua animalia igniculi videntur in tenebris. In his alia aliter corrupta fuerunt, vt liquebit conferenti. Quod autem dicit, vt Ouidius ait, neſcio an à quopiam ſit adiectum. Eius certè alia eſt comparatio. Tyrias enim Amyclęis confert. Eſt autē locus in remedio amoris.

Confer Amyclæis medicatum vellus ahenis,
Murice cum Tyrio, turpius illud erit.

Si mihi citra exemplarium fidem coniectandum ſit, pro lacernę, non Laconicæ, ſed Tyrię lacernæ legam; vt alludat ad Iuuenalis illud.

—— Tyrias humero reuocante lacernas . E

& illud, vt Ouidius ait, à quopiam ſciolo dicaci margini adiectum, cui viſa fuerit eadem vtriuſq; authoris collatio, cùm tamen Horatius potius citandus fuiſſet, apud quem eſt:

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia vellera fucum
Certius accipiet damnum, propiuſue medullis,
Quàm qui non poterit verum diſtinguere falſo.

Hic enim fucum Purpuræ, perinde atque apud Quintilianum, comparari videmus. An verò Amyclis iuxtà, ac Aquini fuco pro Purpura vterentur, an Purpura quidem vterentur, ſed pallidiore, quàm eſſet Tyriorum, alijs coniectandum relinquo; penes quos etiam eſto eius, quam velint, lectionis ſequendæ poteſtas; cùm non vno modo locus intelligi corrigiq; poſſit. Nobis ſatis eſt ex eo intellexiſſe, igneum fulgorem in Purpura maximè placuiſſe, quo ratio nominis à me aſſignata faciliùs ſuam tueatur probabilitatem. Nonnus Purpuræ inuentionem deſcribens.

Καὶ τυρίης σκοπιαῖς δεδευμένα φάρεα κόχλῳ
Πορφυρέης σπινθῆρας ἀκοντίζοντα θαλάσσης F

Et mox — *χείλεα φοινίξας διερῷ πυρί*.

Videſnè hîc ſemel ſcintillas, rurſus ignem ipſius Purpuræ? Num poſſit quidpiam ad etymologiam eſſe aptius? Sed ſi quis dicat πῦρ Græcum eſſe, eoq; ad Græcos vocem pertinere, ei mox reſpondebo, dum oſtendam ab vr, vur, & hinc πῦρ & pur deriuari: & alioqui Græci non Purpuram, ſed πορφύραν dicentes longiùs quàm Latini receſſerunt. Hæc itaq; omnia Goropius. Vt modò vnde quodammodo digreſſi ſumus, ſermo noſter reuertatur, examinandæ veniunt reliquæ Purpuræ partes: inter quas, cùm de ſucco multa dixerimus, primùm occurrere videtur ipſa caro: hâc penitus includi, nec vlla ex parte, excepto capite conſpici author eſt [g] Ariſtoteles, item teſtis ſuis Purpuras adhærere. Aelianus Purpuram ſcribit vehementer guloſam eſſe, linguamque habere longam; ea autem etiam penetrare quæcunq; poteſt & attrahit ad comedendum, eaq; demum capi. Purpuræ & Buccina, inquit Ariſtoteles, promuſcidem ſiue linguam firmam, toroſam habent adeo validam, vt ea teſtas eſcarum poſſint perforare, vt aſili atq; tabani quadrupedum tergora penetrãt. Et rurſus: paſcitur (inquit) Purpura exerta lingua ſub operculo, quæ Purpuris digito longior eſt, qua tum Conchulas (velut turbinum, quorum eſca capiuntur) tum ſui generis teſtam perforare poteſt. Et Plinius in trigeſimo ſexto noni libri. Lingua Purpuræ longitudine digitali, qua paſcitur perforando reliqua Conchylia, tanta duritia aculeo eſt. Et alibi: Purpura vocatur caliculatim procurrente roſtro & caliculi latere introrſus tubulato, qua perforatur lingua. Rondeletius verò diligentiùs conſiderandum proponit, linguanè teſtas perforet. Lingua (inquit) omnibus animalibus in ore eſt: os autem in capite, quod operculo tegitur in Purpura atque adeò in turbinatis omnibus. In roſtro igitur longo & tubulato lingua non eſt, ſed per id eam profert & exerit. At linguam Purpurarum & turbinatorum omnium promuſcidibus muſcarum, quæ inter cornua ſunt, comparat, quæ firma eſt, toroſa ac rotunda, quæque exeri poteſt: quam tamen ſi per anatomen propius intueare & tractes, neque ita longam neque ita duram eſſe certo comperies, vt per longum roſtrum teſtas perforare poſſet. Quare id fabuloſum eſſe puto, ſed ea quo ad eius fieri poteſt, exerta, Purpuræ ſuccos & humores aliarum Concharum exugunt, Pectinum ritu: roſtro autem acuto & duro (tanquam terebello excauato) teſtas alias perforant. Hæc Rondeletius: qui eos etiam redarguit, qui cùm legunt apud Galenũ in tertio de medicamentis κατὰ τόπους in auricularijs medicamentis κροκίδα τῆς πορφύρας ſiue κογχυλίου: Et linum è Purpura, apud Paulum Aeginetam exiſtiment in Purpuris lanam aliquam ſiue ſtupam ſiue linum ſiue tomentum reperiri, quo contuſo & depexo in medicamentis veteres vterentur. Sed illi, inquit, toto cælo aberrant, vt dicitur: nihil enim tale in Purpuris, neque in Turbinatis alijs reperias. Neque byſſo alligantur, vt pinnæ & mytuli. Mouentur enim Purpuræ, & caro Turbinatorum omnium non aliter alligatur quàm circa teſtarum volumina. Quare intellexerunt veteres per κροκίδα lanę Purpura tinctæ craſſiorem & minus curatam partẽ, cuius meminit etiam [h] Dioſcorides: Τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον καὶ κροκίδες καίονται τῆς θαλασσίας πορφύρας. Nec ſecus fimbriati marinarũ Purpurarum flocculi cremari ſolent. Cur ita appellarunt id in cauſa eſt, quòd Purpura non ſolũ pro marino animali, ſed pro fucco eius, pro veſtimẽto ex eo tincto, & pro lana tincta ſumatur. Redarguit eundem errorem etiã lõgà oratione Zoographus his verbis: Lanæ ad remedia quædã vtũtur, inquit Dioſcorides, eodẽ modo κροκύδες θαλασσίας πορφύρας. Sic habet editio noſtra per ypſilon, à recto

κροκύς,

Caro.
[g] Li.7.c.34
Lingua.

Linguane teſtas perforet.

Lana non eſt in Purpura.

[h] Li.2.c.83

Purpuræ varia ſignificata.

G
H

A κροκὺς; qui ſcriptione, genere & flectendi modo congruit cum κλαμὺς, ύδος. nam apud Heſychium κροκίδας per iota non rectè ſcribi, vel ipſe literarum ordo arguit. interpretatur autem γνάφαλα, id eſt, tomenta. Hinc compoſitum eſt nomen κροκυλεγμος, quod eſt floccorum lectio, qualis ab adulatoribus fieri ſolet. idem κροκυδισμὸς dicitur & id facere, verbum κροκυδίζειν ſonat, vt annotauit Cælius[i] Rhodiginus, qui & ipſe tamen per iόta ſcribit, non per ypſilon, deprauatos fortè Galeni codices ſecutus, niſi quis κροκίδα vocē diminutiuam eſſe velit à κρόκη, quod filum & ſubtegmen interpretantur. Marcellus Virgilius Dioſcoridis interpres, in ipſis Purpurarū Conchis ſtupparum imagine vellera quędam eſſe putauit: quæ alij (inquit) tomenta, alij licia, alij fimbrias dixerunt: nos rem & nominis ſignificationem ſecuti, à ſtuppis rem indicauimus. κροκύδας enim Dioſcorides dixit, qua voce Græci adhuc, quod contuſo & depexo lino craſſiſſimum ſupereſt, ſignificant. neq; hîc pluribus alijs locis aliud ea voce quàm ſtuppam ſignificat: & ſæpe Paulus Aegineta, iubens κροκύδι imponi aliquid. In mari autem quotidiè Purpuræ capiuntur, quæ ſuperiore ſui parte villoſæ ſunt, tam tenui & ſequaci vellere, vt in filum lini modo trahi & confici poſſit. Hæc ille, ſed in Purpuræ concha villoſum quicquam reperiri ceu

[i] *Lib. 20. c. 33.*

Marcelli error.

B falſum redarguit quidam Germanus, qui in eos quos citauimus, Galeni libros, doctiſſima commentaria conſcripſit, & poſt eum Rondeletius: qui κροκύδας (ipſe κροκίδα ſcribit) lanæ Purpurâ tinctæ craſſiorem, minuſque curatam partem interpretatur. Sed nihil prohibet ſimpliciter etiam vellus Purpura tinctum interpretari: è quo tamen ne temerè ſumptus fieret, ad cremandum craſſius & minus pulchrum ſeligebatur. poſſent & è veſte Purpurea, præſertim attrita, diſcerpta aut vulſa fila ſeu linamenta κροκύδες nominari. Commentator ille Germanus in commentarijs in Galeni de compoſitione medicamentorum libri tertij caput primum. In fine huius compoſitionis (inquit) in Græco exemplari corruptè legitur, καὶ κροκίδα ἐντίζει προπυριῶν. ipſe πορφυρων pro προπυριῶν legendum conijcit, (quàm rectè, viderit ipſe. mihi quidē temere mutare videtur: quòd ſi πορφύρων legendum eſſet, vltima circumflecti deberet:) & interpretatur: lanæ Purpura infectæ tomentū indito, velut ſuprà etiā Archigenes dixit, ἐμφραττομένα τῶ πόρε πορφύρας μαλλῷ: hoc eſt, obturato meatu per Purpuræ lanam: lanam autem mollem à fomento & inſtillamentis auri indendam eſſe; ſuprà in principio huius libri Galenus dixit. præſtat tamen hanc ex Purpura & Conchylio infectam eſſe. Et rurſus in libri ſexti caput ſecundum, in

C his verbis. Η' χάλκανθον κηρύματι θαλασσίας πορφύρας ειλήσας σύγκαυσον: pro κηρύματι voce nullius ſignificationis legit κροκήματι vel κροκύδι, quorum poſterius approbo. & vertit. Aut atramentum ſutorium Purpuræ marinæ tumento inuolutum vrito. Lanarum enim vſtarum & præſertim ex Purpura infectarum, vis eſt eſcharotica, Dioſcoride teſte: & mox κροκύδα hapſum lanæ, ſiue lanam conuolutam ſonare dicit. Ex qua longa oratione, vti etiam ex allatis primò Rondeletij verbis ſatis dilucidè conſtat in Purpuræ Concha nullam reperiri lanam, vel tomentum, ſed Dioſcoridis Galeniq; locum de lana intelligendum eſſe, quæ Purpuræ ſuccum imbibit. Hîc interim Heſychij & Suidæ lapſus etiam obiter annotandus venit, quorum ille βύσσον ait eſſe χρῶμα ἀντὶ τῆς ὕσγης παραλαμβανόμενον, & βύσσινα etiam exponit πορφυρᾶ, Purpurea: hic verò etiam βύσσον ſignificare ait βαφὴν ἐκ πορφύρας: & βύσσινον, τὸ βύσσῳ βεβαμμένον. Sed perperam vterq;: nec enim coloris genus eſt, ſed delicatiſſimi lini & diuerſi à Purpura, vt ex Luca etiam patet apud quem ὁ πλούσιος ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον. Poſtremò Purpuram operculum ſiue integumentum, apud authores cùm veteres tum recentiores, in conſiderationem veniunt. [k] Ariſtoteles id à verbo καλύπτω, ἐπικάλυμμα ſiue κάλυμμα nuncupauit,

Heſychij & Suidæ lapſus.

Byſſus aliud quàm Purpura.

Operculi cōſideratio

[k] *L. 5. hiſt. cap. 15.*

D alibi etiam ἐπίπτυγμα. Ε῎χουσι δὲ καὶ τὰ ἐπικαλύμματα κατὰ ταυτὰ ἀμφότερα, καὶ τὰ ἄλλα στρομβώδη ἐκ γενετῆς πάντα. νέμονται γλῶτταν ὑπὸ τὸ κάλυμμα. hoc eſt. operculū itaq; huic generi (Buccino & Purpuræ) adhæret natiuum, & cæteris omnibus Turbinatis. Paſci quoq; exerta lingua appellata ſub illo operculo ſolent. Et alio in loco: Ε῎τι δὲ ἐπίπτυγμα πάντ' ἔχει ἐκ γενετῆς, hoc eſt. Operculum etiam iam inde ab ortu omnia gerunt: de Turbinatis loquitur (lib.4.de hiſt.cap.4.) Statim ab ipſa procreatione Turbinatis operculum eſſe dicit, ad diſcrimen Cochlearum, quæ ipſæ ſibi ex glutinoſo humore, ſiue ex muco ſuo operculum conficiunt. Dicitur aliter à Græcis πῶμα, vt à Galeno, qui ſeorſum de eo hæc prodidit: Πώματα πορφυρῶν δ' ὄξος ποθέντα σπλῆνας οἰδαλέους ἔγραψάν τινες ἰᾶσθαι: θυμιώμενα δὲ τὰς πνιγομένας ὑστερικῶς ὠφελεῖ, ἐκβάλλει τε καὶ κατεχόμενα χόρια. Opercula Purpurarum ex aceto pota ſcripſerunt quidam tumenti lieni mederi; ſuffitu autem excitare fæminas vuluæ ſtrangulatu oppreſſas, & morantes ſecundas detrahere. Eodem nomine operculum Conchylij nominauit Dioſcorides, &

Cochlearū operculū.

Cochleæ operculares.

Cochleas quaſdam Alpium Liguriæ πωματίας, id eſt operculares. Dicitur autem **E** quòd eo Teſtatorum foramina claudantur, vt vaſa operculo ſuo. Carni hæret vt vnguis noſter, ac tanquam ex filis ſiue ex fibris coagmentatum quid & duratum eſſe dicas: Differt ſubſtantia à teſta, quæ multò ſiccior eſt, neq; fumum emittit, niſi ſi accenſa liquore aliquo extingueretur. Operculum verò pinguedinis nonnihil in ſe habens fumũ

Blattæ byzantiæ.

reddit cornu modo. Pharmacopolę hodie in officinis habent Conchyliorum Buccinorũq; opercula permiſta, quæ Blattas Byzantias vocant, ſed hoc nomine Purpurarum tantùm

Blatteus color.

opercula appellanda erant. nam βλάττος ſiue βλαττίον Purpuram ſignificat. vnde Blatteus color pro Purpureo. Caſſiodorus in epiſtolis de chamæleonte. Colores ſuos multifaria qualitate commutat, modò Veneta, modò Blattea, modò praſina, modò cyanea. Eutropius: Nero inuſitata luxuria fuit, vt qui exemplo Caligulæ frigidis & calidis lauaretur

Error Nicolai Myrepſi.

vnguentis, hamis argenteis aureiſq; piſcaretur, quæ blatteis funibus extrahebantur: quos Suetonius & Oroſius interpretantur Purpureos, Ille: piſcatus eſt, inquit, rete aurato, Purpura coccoq; funibus nexis. Oroſius, Luxuriæ, inquit, tam effrenatę fuit Nero, vt retibus aureis piſcaretur, quæ Purpureis funibus extrahebantur. Hæc Hermolaus vir pereruditus in ſuis in Plinium gloſſematis annotauit. Sed etſi βλάττος Purpuram ſignificet, tamen pro **F** operculo ſolùm Purpuræ vſurpari docet Nicolaus Myrepſicus, qui tamen non ſine errore dixit Blattum Byzantium eſſe ὀςῦν τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας, id eſt os narium Purpuræ. Hodie quoq; in officinis blattam byzantiam eſſe credunt, quod in ore & naribus Purpu-

Murepſus correctus.

ræ reperitur, quo ineptius nihil dici poteſt, Purpuræ enim neq; nares, neq; naſum, neq; oſſa intus habent, cùm Teſtacea omnia foris durum, intus molle contineant. Rectè igitur Rondeletius legendum credit, ὄςρακον ἢ ῥινὸν τῆς πορφύρας, id eſt teſtam vel clypeum ſiue ſcutum Purpuræ. Ῥινὸς enim preterquam quod pellem ſignificat, vnde ὀςρακόδερμα vocantur, etiam pro ſcuto ſumitur teſte Phauorino. Ῥῖνοι, inquit, καλῦνται αἱ ἀσπίδες, ὅτι ἐκ βοείων βορσῶν εἰσι, id eſt, ῥῖνοι vocantur ſcuta rotunda, quòd ex corio bubulo conſtet. Operculum verò ſicuti ſcutum, Purpuræ capiti imponitur. Cur verò βλάττος βυζάντιος, vel βύζαντος dicatur, à nemine, quod ſciam, traditur. Quare conijcio (inquit) à Byzante vel Byzantio Africæ cognominari: quoniam illic etiam Purpura tingebatur. Quoniam itaq; Pharmacopolæ opercula Conchilij & Buccinæ Purpuræuè non diſtinguntur vt di-

Opercula vt differãt.

ctum eſt, & vtraq; blattas byzantias appellant, cùm ex Purpuris tantùm propriè ita vocari deberent: quædam hîc ab authoribus repetita & à Zoographo collecta congeremus. **G**

Blattæ Byzãtię odor.

Opercula hæc vſu ſubſtantiaq; non differunt, ſed figura: quòd ex Conchylijs longiora, è Purpuris & Buccinis rotundiora ſint. Vires quoq; ad remedia minimùm differre veriſimile eſt, præterquam ſi vngui odoris ratione peculiare quid attribuitur. Blatta Byzantia, inquit quidam Germanus, ingrati dum vritur, odoris eſt, & Caſtoreum refert: vnguis verò odoratus, ſuauem odorem ſpirat, quare & res inuicem diuerſas eſſe oportet. At Rondeletius in Conchylio aſſerit εὐῶδες non modò ſuauiter, ſed aliquando vehementer & grauiter odoratum Dioſcoridi ſignificare: & vnguem caſtorei odorem referre idem Dioſcorides & Plinius tradunt. Sed cur ſuffimugio moſchato & alijs quibuſdam adijciuntur apud Aetium, ſi eiuſmodi ſunt? An dicendum non ex omni regione vngues bene olere ſuffitos: & eiuſdem generis plures forſitan ſpecies eſſe, vt & laſeris longè diuerſo odore? Plinius

Blatta pro Purpura Indica.

Purpurarum cauum pro operculo earum dixit: neruos præciſos Purpurarum cauum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Ab Actuario & Myrepſo βλάττος & βλάττιον Βύζαντος appellatur. Ea ætate, inquit Ruellius, qua ſcribebat Actuarius, Blattam, Purpuram Indicã, & Blatteum, Purpureum colorem, periti etiam authores appellarunt. Sic Lampridius: Heliogabalus parauerat funes blatta & ſerico & cocco intortos. Galenus Indici Conchylij **H** teſtam inter oſtraca ac teſtas Purpurarum ac muricum generatim comprehendit, eorum-

[l] Lib. 22. cap. 2.

dem enim vim habet: & preterea ſuffita, ab vtero ſtrangulatas fæminas, & comitiali apprehenſas morbo excitat, quod tamen etiam de Purpurarum teſtis Galenus in vndecimo de ſimplicibus tradit. Meminit eius Onychis [l] Plinius quoq;, cùm ait: Inuenio apud quoſdam oſtracium, quod aliqui onychen vocant: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere. At verò ab hac Blattæ barbara appellatione, Blatteus color pro Purpureus dictus eſt à Fl. Vopiſco in Aureliano, vbi inquit: Veſtem holoſericam, neq; ipſe in veſtiario ſuo habuit, neq; alteri vtendam dedit & cùm ab eo vxor ſua peteret, vt vnico pallio Blatteo ſerico

Pruna Onychina.

[m] Lib. 12. cap. 10.

vteretur, ille reſpondit: Abſit, vt auro fila penſentur, Libra enim auri, tunc libra ſerici fuit. †Plinius Blatteum colorem Onychinum dixit de pyris: Segnina alia à colore Teſtacea appellant: ſicut onychina, Purpurea. quemadmodum enim Purpureus color à Purpura, ſic Onychinus ab Onyche, eodem ſignificato dicitur. Sic quoq; [m] Columella pruna Onychi-

na,

A na, Purpurea appellauit, vt annotauit commentator Germanus in ſuis commentarijs ad quintum Galeni librum de compoſit. ſecundum locos. Sed Plinij verba, inquit Zoographus; ab eo recitata de pyris, Onychina non interpretantur Purpurea: hoc tantùm volunt, vt ſignina pyra à colore ſuo Teſtacea dicantur: ſic Onychinis quoq; , ſic Purpureis, nomina à colore facta. Quanquam autem Onyx operculum eſt Conchylij, & è Conchylio color Purpureus tingitur: nihil tamen ad illum colorem, nihil ad tincturam illam facit onyx operculum: vt Onychinum colorem ab eo appellatum exiſtimare ridiculum mihi videatur. Columella pruna Onychina nominat tantùm, colorem non exprimit: ego hunc colorem ex albo purpuraſcentem putârim, qualis in Onyche, id eſt, vngue humano ſpe-

Signina pyra.

Onyx gemma vnde dicta.

» ctatur: qui color etiam Onychi gemmæ nomen fecit, quanquam ea etiam alijs coloribus
» reperitur. Onyx gemma (inquit Georgius Agricola libro ſexto de natura foſſilium) ex eo quòd eius candor ſimilitudinem ad vnguem humanam habere ſoleat, nomen inuenit: non rarò tamen eſt lactea, maximè in Zonis. idem vocatur Onychites, & lapis Onychinus: in Germanis & Sequanis reperta, eiq; ſimilis, vocatur nunc Chalcedonius. multùm autem variat colore &c. Gentilitium cognomen Byzantiarum Blattæ ſecundum Ruellium re-

Balanthã.

B tulerunt, quòd ad eos forſitan Indi demittant, & hinc ad nos deferantur. Inuenio & apud Syluaticum Balantham (vox videtur corrupta) eſſe ſquamam, (imo laminam) piſcis quandam, è fronte piſcis degentis in Concha rotunda & tortuoſa, concaua; ſed nos ait vti Blatta Byzantia quæ fertur de ſancto: ſic habet, ſancti autem nomen deeſt. Bellunenſi Blatta Byzantia eſt operculum Conchilij cuiuſdam è mari rubro & alijs locis, quorum meminit Auicenna Canone ſecundo, capite proprio. Eſt autem durum & in gyrum contortum (hoc ad totam Concham potiùs quàm operculum pertinere videtur) inſtar limacis, ſed oblongius & maius, quàm corpus quo limax circundatur. Operculum hoc ait in ore eſſe Conchylij, claudiq; ac aperiri pro animalis arbitrio. has Conchas ſæpe vidi, inquit, cum operculis adhærentibus, exportatas è mari rubro Damaſcum. Blatij Byzantis, hoc eſt, oſſis anterioris naris Purpuræ (vt ipſe interpretatur) Nicolaus Myrepſus meminit antidoto 425. Deſcribuntur hæ Blattæ ab Auicenna 2. 8. nomine Adfar althaib. Apud Syluaticum multa barbara nomina paſſim reperias, quæ Blattas Byzantias interpretatur; vt Achafar, Affaratib, Daablectos, Dafarbachali, Funoblaron, Gafecol vel Hafeſol, Kuactil, Hiobothor, Hudal, Curaſiè: ſed Auicenna: quæ de mari rubeo ſunt, inquit, no-

Adfur althaib.

C minantur Curaſciæ. Item Egedde, apud veterem Gloſſographum Auicennæ. Latini mixobarbari, pro Blattis Blactas; pro vnguibus vngulas aliquando efferunt. Iam de remedijs quædam ab ea dicamus. Blatta Byzantia (inquit Syluius) Conchylij tegumentum eſt ad ſuffitus idoneum: ipſa enim teſta mox liquatur igni, bituminis modo, quod etiam improbè ipſa olet. quidam albicantem odoratam magis commendãt. Et alibi: βλάττος & βλαττίον βύζαντος appellatur Actuario in aurea Alexãdrina. Diamargarito calido. Vnguis odoratus vel aromaticus lib. 1. compoſ. pharm. part. à Galeno ſcilicet, additur autem

Remedia ex Blatta Byzantia.

» medicamento cuidam ad alopecias. Quæ Serapio & Auicenna ſcribunt, ex Dioſcoride
» ferè mutuati ſunt. Inuenio apud quoſdam oſtracion vocari, quod aliqui Onychem vocãt, inquit Plinius, hoc ſuffitum vulua pœnis mirè reſiſtere: odorem eſſe caſtorei, meliuſq; cum eo vſtum proficere. Vetera quoq; vlcera & cacoëthe eiuſdem cinere ſanari. Et alibi. Neruos præciſos Purpurarum cauum quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Galenus Onychem detractum ex Conchylio, potum (ſuffitum potius) ſtrangulatis, ex vtero, conuenire. Apud Nicolaum Myrepſum, os naris Purpuræ miſcetur paſtillo ad cardiacos. & apud eundem

D vngues aromatici magni & parui, inijciuntur in thymiama Eſdræ, & in alia quædam ſuffimenta, aliàs ſimpliciter, aliàs magni: & ſimiliter apud Aetium: qui ſuffumigio muſcato quoq; eos admiſcet. Democrates apud Galenum de compoſ. ſec. loc. 8. 10. in malagmatis cuiuſdam deſcriptione bdellium Onycha nominare videtur, optimum bdellium & quod incenſum ac ſuffitum, Onychis Indici Cõchylij teſtæ odorem referat. tale. n. Dioſcorides optimum eſſe refert, εὐῶδες ἐν τῇ θυμιάσει, ἐοικὸς ὄνυχι: quanquam Marcellus Virgil. colore humano vngui ſimile traſtulit; fortaſſis ex Plinio inductus, qui lib. 12. cap. 9. Bactriano, inquit, nidor ſiccus, multiq; candidi vngues. Verùm hæc Plinius ex Græco aliquo ſcriptore non ſatis intellecta tranſtuliſſe videtur, vt refert commentator Germanus in commentarijs ſuis in Galeni libros de compoſitione medicam. ſecundum loca.

LOCVS.

Differunt loco. Ariſtot. correctus.

PVRPVRARVM alias altum pelagus habitare, alias contrà litorales dici, haſq; minores, illas maiores eſſe, iam antè notum eſt ex Ariſtotele. Sed notandum quid in Gazæ verſione. Paruæ Purpuræ, inquit, ad litora & oras ſunt: αἱ δὲ ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ τραχεῖαι, hoc eſt, in finibus verò magnæ, ſcabræq;. Gaza non in finibus, ſed pelagiæ vertit, quod approbat, vt patuit, Rōdeletius. Atqui [a] Oppianus cùm de pelagiis alijſq; aquatilibus prius dixiſſet, ſubdit.

[a] Lib. 2.

Δοιὼ δὲ σκληροῖσιν ἀρηρότα γυῖα χιτῶσι
Φαρξάμενοι κόλποισιν ἐνιπλώουσι θαλάσσης
Κάραβος ὀξυπαγὴς ἠδ' ἄστακος

Eſto, ſinus omnis pelagi inſtar profundus ſit, non omne tamen pelagus ſinus eſt, & pelagij appellatio latius patet. Idem Oppianus ait Teſtatorum quædam in petris, alia in arenis degere, vt Νηρῖται, στρόμβοιτε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί. F

Ex neotericis Bellonius paruas quoq; Purpuras, vt plurimùm litorales eſſe tradit, locis quidem ſcopuloſis natas. Columella de piſcibus loquens voluit limoſam regionem idoneam eſſe Purpuris, alijſq; Conchis nutriendis. Maris verò adeo amantes ſunt, vt author de natura rerum (ex Plinio, vt citat,) dicat, cùm ſemineces fuerint, mari redditas reuiuiſcere. Sed Plinius hoc non de ipſis Purpuris, ſed illis, quibus ineſcantur Conchis mytulorũ ſimilibus ſcribit. Ait inſuper aqua dulci necari, & ſicubi flumen immergitur, (alias, ſicubi flumini immerguntur,) alioqui captas diebus quinquaginta viuere. Atq; hoc ferè ex Ariſtotele, apud quem legere eſt: Teſtaceo generi anni pluuij profunt, præterquam Purpuris, cuius rei indicium eſt, quòd ſi amnis in mare fluentis aquam guſtarint, moriuntur eodem die. Viuit Purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circiter quinquaginta. Idem philoſophus Purpuras teſtatur aliquandiu in arena latere, ſicut etiam Pectines. item canis exortu circiter dies tricenos condi. Porrò non inconueniens fuerit loca hîc recenſere, quę à Purpura celebrari meruere. Apud Virgilium vbi habet. G

Regio purpuris idonea.

Aqua dulci necari.

In Arena aliquãdiu latent.

Loca ob Purpuras celebrata.

Alba nec Aſſyrio fucatur lana veneno

aliqui exponunt Purpuram, licet Acron ad herbæ genus referendum putet, quæ fucus marinus vocatur, vnde lana inficitur. Purpuram tamen Aſsyriam in pretio fuiſſe innuit Petronius Arbiter, dum canit:

Fucus marinus.

Aſſyria Concham laudabat miles in vnda.
Quæſitus tellure nitor certauerat oſtro.

Vitruuius in Africa punicei coloris Purpuram procreari ſcripſit. At Plinius præcipuam eſſe in Meninge Africæ. Meninx autem Africæ inſula eſt, non longè à Syrtibus ſita, quam Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit. Aitq; ibidem Plinius Purpuræ florem Aſiæ præcipuum eſſe, & Getulo litore Oceani, in Laconica Europæ. [b] Getulorum ſcopulorum aliàs etiam meminit his verbis: Et quidem minus miror incomperta quędam eſſe equeſtris ordinis viris, iam verò & Senatorij nil demirantibus quàm luxuriam, cuius „ efficaciſſima vis ſentitur atq; maxima cum ebori citroq; (cedroq;) ſyluæ exquirantur, „ omnes ſcopuli Getuli Muricibus ac Purpuris. Laconicum autem mare etiam ferre Con- „ chylia, ex quibus ad infecturam veſtium Purpura comparatur, nobilitate ijs ſolis, quæ in H rubro mari capiuntur, inferiora, teſtatur Pauſanias. Celebrantur eædem ab † Horatio

[b] Lib. 5. c. 1.

† In Laconicis.

Nec Laconicas mihi tradunt honeſtæ
Purpuras clientes.

Purpura Laconica Valerio Flacco dicitur fucus Tenarius hoc verſu.

Fucus Tenarius.

Illis Tenario pariter tremit ignea fuco.

A [c] Statio quoq; alibi nominatur Oebalis Purpura, Zoographus Laconicam interpretatur, quæ alio, inquit, nomine Oebalia dicitur. Sed Plinius aliàs Laconicam Purpurã commendat: Purpuriſſum, inquiens, Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium aut Getulicũ, aut Laconicum, vnde pretioſiſſimæ Purpuræ. Coæ Purpuræ nominantur ab Horatio quarto carminum: eaſdemq; intelligit [d] Iuuenalis canens.

[c] Lib. 1. Syl.

Oebalis Purpura.

Coæ Purpuræ.

[d] Sat. 8.

—— Spartana chlamis, Conchylia Coa.

Purpuram Mauram nominat Valerianus apud Trebellium in epiſtola. In Muxa emporio ad mare rubrum habetur Purpura, tum eximia, tum vulgaris, vt teſtatur Arrianus, ſi bene

memini,

A memini,in Periplo, apud quem etiam lego, à duobus emporijs Perſidis, quorum vnum Apologi vocant, alterum Omana, in Arabiam auehi Purpuram. Q. Ennius in Phageſiorum fragmento Atarnæ Purpuram laudare videtur,niſi fortè quid deſit,canit autem:

Polypus Corcyræ,caluaria pinguia Atarnæ,
Purpura, muriculi,mures, dulces quoque echini.

Genus quoddam Purpuræ à Plinio Tenienſe appellatur,in Tenei maris ora,vt inquit collectum:ſed Teneum illud mare:vbi locorum ſit,inquit [e] Turnebus,cùm eſſe neminem,qui ſciat putem,ſuſpitio non leuis animo inceſſit,hîc emendatores, vt in deletili charta & palimpheſto luſiſſe & deleuiſſe quæ non placebant,quæ voluerunt ſcripſiſſe, nō quæ Plinius literis conſignarat,edidiſſe. deniq; prouocatum eſt ad vermiculatos & eroſos libros in quibus reperimus,in Tenei maris collectum, arbitratur autem idem Turnebus in tænijs maris collectum ſcribendum eſſe. Sunt autem ipſi tęniæ in mari candicantes cautes longo tractu faſciam imitantes,à quibus Tænienſes Purpuræ vocantur,quæ in illis degunt locis. Eſt & Purpuræ in eo genus dialutenſe, quod originem Græcam ſed formationē Latinam præ ſe fert. Nam vt è Græco & Latino compoſitum eſſe videatur,non aſſentiar,inquit ibi-

[e] *Li. 9. c. 5. Adu.*
Plinius correctus.
Tænienſes Purpuræ.
Dialuſēſes.

B dem Turnebus,vt ſi Amminei vini & Chij nota mixta eſſet. libri tamen antiqui refragantur editionibus, quod tam frequens eſt, vt quandocunque aliquid obſcuritatis in eo authore eſt, ferè ſemper diſſenſio reperiatur: & lubentius plerunq; ſecundum veteres tabulas litem dederim:in illis autem ita ſcribitur, mirè aptum Conchylijs & longè optimum Purpuris dialucenſe,id eſt, vario genere ſoli paſtum. Dialutenſe retenta ſuperiorum generum forma,erit tanquam ſolutum & vagans,neque eidem adhærens ſedi: at dialucenſe per ſalſum æquor repens & vario eadem cauſa genere ſoli paſtum,ex præpoſitione διὰ & ἅλυκον, quod eſt ſalſum, hoc genus aptum Conchylijs dicit,id eſt Conchyliatæ veſti. Sed regrediamur in viam. Porphyruſa Ariſtoteli, vt citat Stefanus Aquæus in commento ad caput duodecimum libri quarti Plinij, à frequentia & pulchritudine Purpurarum dicta eſt:ſicuti & Meliboea Purpura teſte Feſto,à nomine inſulæ, in qua tingitur:cuius meminit Lucretius, [f] dum canit: *Melibæaq; fulgens*

Purpura Theſſalico Concharum tecta colore
Aurea Pauonum rident imbuta lepore.

Porphyruſa vnde dicta.
[f] *Lib. 2.*
Melibæa Purpura.

Meminit etiam in quinto Virgilius:

C *Victori clamydem auratam quam plurima circum*
Purpura Mæandro duplici Melibæa cucurrit.

Sed hîc Hortenſius Melibæam Magneſiæ ciuitatem eſſe ait. Cæterùm Tyria Purpura olim omnium celeberrima fuit:quod teſtatur Strabo his verbis: πολὺ γὰρ ἐξήσατας πασῶν Τυ-
„ ρία καλλίςη πορφύρα: hoc eſt,longè omnium præſtantiſſima habetur Tyria Purpura. Pli-
„ nius: Tyri nobilitas nunc omnis Conchylio atque Purpura. Quia verò Tyrus prius Sarra vel Sar vocaretur,itaque Sarranum Oſtrum dixit Virgilius,& Sarranam Purpuram Iuuenalis; vnde Ennius Pœnos Sarrâ oriundos ſcripſit authoribus Probo & Feſto. Dicuntur quoque abſolutè Tyriæ,veſtes Purpura Tyria infectæ: Ouidius,

Tyria Purpura optima.
Sarranum Oſtrum.

Siue erit in Tyrijs, Tyrios laudabis amictus

Martialis in primo

Hiſpanas, Tyriasq;, coccinasq;.

Et in ſexto rurſus:

Te Cadmea Tyros,me pinguis Gallia veſtit
Vis te Purpureum, Marce, ſagatus amem?

D Idem quoque Tyrias Lacernas dixit:

Vt lutulenta linat Tyrias mihi multa lacernas.

In decimoquarto lanæ Tyriæ apud ipſum gloriantur ſe in Laconia quoque vbi Purpura non minus frequens eſt, habitas fuiſſe pretioſi loco muneris, quod argutè dicunt, dum aiunt ſe à Paride donatas fuiſſe Helenæ & Purpuram Lędæ, hoc eſt, Purpuram Laconicam fuiſſe deteriorem.

Tyria lacerna.
Lanæ Tyriæ.

Nos Lacedemoniæ paſtor donauit amicæ
Deterior Ledæ Purpura matris erat.

Tyrius quoque abſolutè videtur color à Plinio dictus,nam cùm de Purpura amethyſti colore dixiſſet, addit: At Tyrio laus ſumma color ſanguinis concreti, nigricans aſpectu &c. Virgilius etiam Tyrium muricem dixit, *Tyrioq; ardebat murice lana.* & Ouidius: *Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.* Cochleam Tyriam Vranus in Arabicis dixit, citante Stephano, pro Purpura nimirum κοχλίω τύριον. [g] Ouidio Purpura Tyria, Concha Sydonis dicitur:

Murex Tyrius.
Cochlea Tyria.
[g] *Lib. 10. Metam.*

Collocat

Collocat hanc ſtratis Conchâ Sydonide tinctis. E

Sidonium. Oſtrû quid

Sidonium Oſtrum Horatio. Eſt autem Sidon vrbs Syriæ, vnde & ſindones dici conijcit Zographus: Statius in Propemptico Metij Celeris;

Quà pretioſa Tyros rubeat, quà Purpura ſucco
Sidonijs iterata vadis.

Lucanus etiam meminit in tertio:

Et Tyros inſtabilis, pretioſaq; murice Sydon.

Purpura dibapha. [h] Lib.8.c.8

Iſtiuſmodi autem Purpura dicebatur dibapha, quòd bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio: dibaphum Cicero appellat. [h] Lazius refert in Tyro Coccineam præparari ſolere, & à Cocco, hoc eſt, grano tinctorio appellari. ſed ſecus Purpuræ inuentio oſtendit in Hercule Tyrio, de qua mox. Succubitanam Purpuram quandoq; ab Africæ oppido quod Succubi vocant. Valerianus in epiſtola ad Trebellium Pollionem, Claudio qui poſtea Cęſar factus, dari præcipit à procuratore Syriæ albam ſubſericam vnam, cum Purpura Succubitana, Subarmale vnum cum Purpura Maura. Poſt Syrtim lacum eſſe ſcribit Strabo nomine Zuchis quadringentorum ferè ſtadiorum: ad quem ſit vrbs eodem nomine: Eam Purpurificium & varias piſcium condituras habere. Auguſtinus Niphus Purpuræ Conchylium, notiſſimum, inquit, eſt, apud Tarentum. Varinus ταραντῖνον ἱμάτιον, Tarentinum veſtimentum, tenue & translucidum, non omninò Purpureum, vt quidam putarunt, exponit, ſed & Tarentinas tincturas. Olim etiam nota & laudata fuit Tarentina Purpura. Me iuuene, inquit Cornelius Nepos, Purpura violacea vigebat, nec multò poſt rubra Tarentina. In Sardinia inſula Purpuræ item excellentes tingebantur. Miratur Bayfius cur inter doctos conueniat quòd Purpuræ vſus noſtris temporibus prorſus ignotus ſit, cùm in Carteia, inquit, Bæticæ prouincia olim murices & Purpuras nobiles (Conchis vel decem cotylas capientibus) ex Strabone conſtet. In Sardinia quoque fuiſſe conſtat ex prouerbio, Tinctura Sardonica &c. Salij poëtæ tempore Purpuræ etiam Anconæ tingi ſolebat, vt verba eius oſtendunt: *nec Sydone vilior Ancon, Murice nec Lybico.* Acron explicat illud Horatij:

Purpura Succubitana Maura. Purpurificium vbi. Tarentinũ Veſtimentum. F

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiuſuè medullis
Quàm qui non poterit vero diſtinguere falſum, G

Suſis magna Purpuræ copia reperta.

Purpuras Aquinates Tyrijs ſimiles eſſe ſcribit. Suſis ab Alexandro captis memorabilis Purpuræ vis & copia, in ipſius deuenit poteſtatem. Vbi aiunt (inquit in Alexandro Plutarchus) & Purpuræ Hermionicæ inuenta quinquaginta millia talenta, repoſitæ quidem ab annis fermè ducentis, recentemq; adhuc coloris florem nouumq; ſeruantis. Huiuſce verò rei cauſam adferunt, quòd infectura Purpuræ ex melle facta ſit. Atque hæc de varijs locis vbi Purpura fiebat. Miretur ſanè aliquis, non in Europa ſolùm & Romæ (vbi Purpuræ vſum ſemper fuiſſe Plinius tradit) ſed in Africa quoque & Aſia & toto terrarum orbe defeciſſe, cùm ex Africa olim, Aſiaq; & Perſis, ac tot alijs regionibus loci ſuè peteretur. Eorum quidem qui noſtro ſæculo varias & remotiſſimas nauigationes aliaſq; peregrinationes literis mandarunt, Purpuræ (quod ſciam) nullus meminit.

INCREMENTVM. MOTVS. ÆTAS. OLFACTVS. H

Celerrime creſcunt.

Aetas: Vt anni earum cognoſcantur.

CONCHÆ omnes, inquit Ariſtoteles celerrimè creſcunt, præcipuè verò Purpuræ atque Pectines, quippe quæ anno perfici (magnitudinem implere) poſſint. Ait tamen tempus viuendi Purpuris & Buccinis longum eſſe, Purpuras enim annos circiter ſex viuere, & ſingulis annis incrementum earum patere per orbes, quibus totidem quot annos habent, teſta clauiculatim intorta in crepidinem deſinat. Si itaque quotannis nouum ſibi adijciunt orbem, vno anno perfici non poterunt, cæterùm abſque orbibus etiam perfectæ ſunt, & talem ſuprà deſcripſi, in qua vix primi orbiculi rudimentum conſpiciebatur. Quod ad ætatem attinet, Plinius annum adijcit, inquiens Purpuras annis pluſquam ſeptenis viuere. Athenæus verò Ariſtoteli ſubſcribens circiter ſex etiam teſtatur. Extra aquam vti paulò ante ex ijſdem authoribus diximus, captæ diebus quinquaginta viuunt.

ſaliua

A ſaliua ſua. Parum admodum progrediuntur teſte philoſopho, qui præterea ſcribit, Purpuris eſcas putidas emoliri, & accedere ipſas ad eiuſmodi eſcam à longè, vtpote odorantes.

GENERATIO.

DVPLICEM eſſe originem Purpuris, Buccinis, Mytuliſq; ex citandis veterum authoritatibus conſtabit. Plurima in mari, inquit Ariſtoteles, ſponte exiſtunt, ſed non ex eadem materia omnia. Purpuræ & oſtracoderma ex materia putreſcente & limo. Et mox: Oſtracodermorum ea quæ fauos conficiunt, eodem modo quo alia oſtracoderma fiunt. Hæc prior eſt origo: Altera eorum eſt, quæ dicuntur κηριάζειν ideſt fauos conficere, quod fauificare & fauare conuertit Gaza, ſiue μελίκηραν, τοῦτο δ' ἐστιν οἷον κηρίον ποιεῖν, ideſt eodem interprete, fauaginem, quæ eſt veluti fauus apum, condere, quod Plinius B dixit de Purpuris, eas mutuo attritu lentorem cuiuſdam cerij ſaliuare. Id faciunt, Mytili, Buccina, Purpuræ authore Ariſtotele. Nam emittunt lentorem quendam ſiue humorem mucoſum velut à ſeminis natura: ſemen verò eorum nullum eſſe exiſtimandum eſt. Ex illo Purpuris verno tempore congregatis veluti fauus quaſi ex putaminibus cicerum alborum inter ſe cohærentibus coagmentantur, quem pro maris ſpuma pharmacopolæ quidam falsò oſtentant: nullus autem huic meatus eſt apertus, neq; fiunt, neq; naſcuntur ex eo Purpuræ, ſed eſt veluti expurgamentum. Nam ſaliuare incipiunt ex lentore mucoſo, vt dictum eſt: putaminibus ſimilia iſta componuntur, ex eo verò quem in terrã emittunt, ichore, id eſt, tenuiore humoris parte, eo in loco fiunt in terra coagmentatæ paruæ Purpuræ, non aliter quàm effuſo in terram fungorum decocto, fungi permulti breui enaſcuntur. Ex his duos Ariſtotelis locos, in quibus de iſtis agit, dilucidiores reddidit[a] Rondeletius. Alter eſt in tertio de generatione capite vndecimo: alter à Gaza male conuerſus in quinto de hiſtoria animalium capite decimoquinto, citatus etiã ab Athenæo libro tertio, quem ſi cum Ariſtotele conferas, menda, inquit, aliquot facilè emendabis, maximè verò illud, ἀφίησι δ' ὁ ἔχειν εἰς τὴν γῆν, cùm legendum ſit ex Athenæo, C ἀφίησι δὲ ἰχῶρα εἰς τὴν γῆν, &c. nec non Plinij locus libro nono, in quo ſcribit murices & Purpuras ſaliuario lentore prouenire, clarior inde fiet, quàm ex Maſſario qui ſaliuarium lentorem, fauaginem interpretatur, ex qua, vt ex ſuperioribus liquet, Purpuræ minimè fiunt, ſed dum putaminibus cicerum ſimilis congeries fauago Gazæ dicta ſit, ex mucoſo humore, qui ſaliuarius lentor à Plinio nominatur, huius tenuiore parte in terram effuſa, proueniunt murices, & Purpuræ. Huiuſmodi ortus rationem idem[b] Ariſtoteles alibi comparat plantis, quæ ἐκ τοῦ παραβλαστάνειν, id eſt ex ſobole, aut ſi verbum è verbo exprimas, ex adgeneratione procreantur, vt cæparum genus. Hoc modo, inquit (Ariſtoteles) Mityli gignuntur, quippe qui minores ſemper circa eos qui primi nati ſunt, proueniunt. Purpuræ & Buccina quæq; fauos conficere creduntur eodem modo. Quare magna eorum copia oritur, quando origo aliqua prius extiterit: nam cùm omnia hæc ſponte fieri contingat, rationi conſentaneum eſt, cùm origo aliqua præceſſerit, multo plura formari. A ſingulis enim eorum, quæ primæ ſunt originis, quibuſq; reliqua adnaſcuntur, excrementi aliquid effluit. Quod verò prima iſtorum origo ex materia putreſcente fiat, certiſſima inditio eſt, id quod in ſtagni noſtri parte, quæ eſt ad oppidum D Baleruc vernacula lingua nuncupatum multorum, ac magnorum Mitulorum feraci, accidiſſe vidimus. Hæc & alia Rondeletius. Conſtat itaq; purpurarum generationem ſponte naturæ fieri ſine maris, & fæminæ commiſtione, ſine ouis. Quamobrem inquit idem Rondeletius in capite de Purpura, hoc in loco improbanda eſt authoris libri de aquatilibus ſententia, ab Ariſtotelis ſententia alieniſſima, etiamſi eam exponere velle videatur, quam tamen miſerè deprauat, & corrumpit, vt ex eius verbis perſpicuum fiet. Vterq; autem piſcis (de Purpura & Buccino loquitur.) Purpureum colorem fundit, eſtq; Maſſiliæ, Genuæ, ac Venetijs in cibis expetitus: ſed Buccini caro Purpuræ carne durior eſt. Ambo quoq; fauare dicuntur, quod ſanè hoc pacto faciunt. Qua ſub lapide prona parte oblonga, albaq; deinceps pendentia diſponunt, quæ ita diſpoſita faui nomen habent, ab apũ ſimilitudine (vt icon ſubſequens oſtendit.) Supini autẽ ſub lapide ſtabulãtur, cùm fauificant: quo verò tempore fauos extruunt, ſi incoquantur, & abſcindantur, oua intrò continere comperientur, quæ ſaliuario lentore lapidibus, & cautibus ferruminant, vt inde

Duplex origo.

Humor mucoſus natura ſeminis.

Fungi vt ſubito naſcãtur.

[a] Lib. 4. de piſcib. cap. 4.

Ariſtoteles correctus.

Maſſarij error.

[b] Lib. 3. de gener. c. 11.

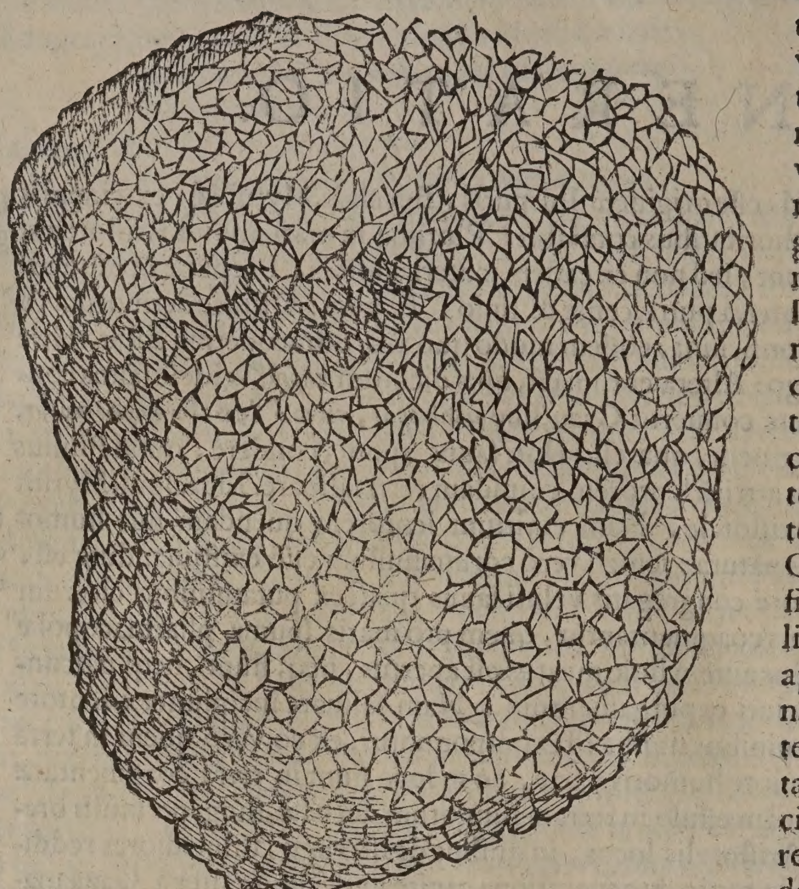
Quãdo magna copia.

Ex putredine oriri.

Contra Belonium.

Buccinæ caro durior Purpuræ.

Μελίκηρα Purpurarum Ariſtotelis ſiue fauago.

E

de decidere non poſſint, quod tã magno artificio conſtruunt, vt nihil coaceruatũ eſſe videatur. Hæc autem fauificatio verna eſſe ſolet. Primum vt hæc à veritate, quàm maximè abhorrere intelligas, eſſeq; planè ægri ſomnia, explicandum quomodo procreentur Buccina & Purpuræ, deinde quid ſit fauare, ſiue fauificare. Omne Oſtracodermorũ genus expers coitus eſt, inquit [c] Ariſtoteles. Et cùm Purpuræ, tum & reliqua teſtis incluſa è limo ferè & materia putreſcente oriuntur. F Quod & neceſſaria ratione confirmatur. Etenim nulla naturalis actio ſine partibus ad eam aptè confirmatis perfici poteſt: nam partibus ſingulis ſua ſunt temperamenta, à quibus facultates, & ab his actiones proficiſcuntur: quas rationes corruere neceſſe eſt, imò ne eſſe quidem poſſunt, ſi harum fundamentum vel ſubiectum nullum exiſtat. At quæ in Purpura, Buccina, turbinatiſque partes ſint ſemini generando, continendo, emittendo, recipiendo & fouendo idoneæ? Quænam aliæ præter eas, quæ ſuſtinendo nutriendoq; ſimpliciter animali deſtinatæ ſunt? Præterea quæ commiſtio corporum vndiq; teſta concluſis eſſe poteſt? Dices fortaſſe ex [d] Ariſtotele, G Genus omne Oſtracodermorum vêre autumnoq; habere ea, quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippè quibus etſi per ea tẽpora præcipuè vbertas ouorum eſt, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, ſed maximè plenilunijs diebuſq; tepidis reſtituuntur. Hæc quidem Ariſtoteles prodidit, ſed locus is ex alio intelligendus, qui legitur in tertio de gener. anim. cap. 11. Quæ oua appellantur, nihil ad generationẽ conferunt, ſed inditio ſunt melioris nutricationis, quale in ſanguineis pingue eſt: quamobrem ſapore per id tempus præſtant ciboque laudantur: argumento quòd & Pinnæ & Buccina & Purpuræ continent quidem ſemper ouum illud vocatum, ſed aliàs maius, aliàs minus. Quare falſum eſt oua huiuſmodi per ſimilitudinem ſic appellata, non ex ſemine, non ex fæminæ & maris coitu concepta, ita diſponi, vt faui nomen habeant, ab apum ſimilitudine, vt hoc ſit fauare, ſiue fauificare. Eſt enim longè aliud apud Ariſtotelem, Athenæum, Plinium. Αἱ μὲν ἐν πορφύραι τȣ̃ ἔαρος συναθροιζόμεναι εἰς ταυτὸ, ποιȣ̃σι τὴν καλȣμένην μελίκηραν. Τȣ̃το δ' ἐςὶν οἷον κηρίον, πλὴν ȣ̓χ ȣ̈τω γλαφυρὸν, ἀλλ' ὥσπερ ἂν ἐκ λεπύρων ἐρεβίνθων λευκῶν πολλὰ συμπλακείη. ȣ̓κ ἔχει ἀνεωγμένον πόρον ȣ̓δὲν τȣ́των, ȣ̓δὲ γίνονται αἱ πορφύραι, ἀλλὰ φύονται, καὶ αὐταὶ, καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τῆς σήψεως, καὶ ἰλύος ὀςρακόδερμα. H Τȣ̃το δὲ συμβαίνει ὥσπερ ἀποκάθαρμα, καὶ τοῖς κήρυξι. Κηριάζȣσι γὰρ καὶ οἱ κήρυκες, ideſt, Purpuræ verno tempore eundem in locum ſeſe colligentes, condunt, quam fauaginem nominant, quæ veluti fauus eſt apum, verùm non ita elegans, ſed quaſi ex putaminibus cicerum alborum multa inter ſe compoſita, ſtruem vnam ſua cohęſione coagmentatam. Nullum ijs patet foramen, neq; ex ijs naſcuntur. Sed cùm Purpuræ, tum etiam reliqua teſtis incluſa à limo ferè & materia putreſcente oriuntur. Illa verò coagmentatio fauo ſimilis, purgamentum tam ijs, quàm Buccinis euenit. nam Buccinis quoq; fauificare in more eſt. Igitur κηριάζειν, ſiue μελίκηραν, ſiue οἷον κηρίον ποιεȋν, quod eſt Gaza interprete fauare ſiue fauificare, vel vt Plinius loquitur, lentorem cuiuſdã cerij ſaliuare, dicuntur Purpuræ & Buccina, cùm emittunt lentorem quendam, ſiue humorem mucoſum, velut à ſeminis natura, ſemen verò eorum nullum eſſe exiſtimandum eſt. Ex eo lentore concreto & exſiccato fit congeries veluti putaminum cicerum alborum, inter ſe cohærentium, quam

in litus

[c] Lib. 5. Hiſt. cap. 15.

Cur non coeant teſtacea.

[d] Lib. 5. Hiſt. cap. 12.

Oua Purpurarum non ad generationem cõferunt.

Quando fauificent.

Fauificare dicũtur Purpuræ.

A in litus eiectam pharmacopolæ quidam pro ſpuma maris, alij pro alcyonio falsò vſurpāt. Quocirca procreantur purpuræ & buccina ſponte, vt alia oſtracoderma, è limo & materia putreſcente, vt iam dictum: & præter ſaliuarium lētorem tenui humore in terram recepto. Ac quemadmodum fungorum decocto in terram effuſo fungi permulti breui enaſcuntur, ita purpurarum origine aliqua præcedente, multò maior copia prouenit, à ſingulis enim excrementi aliquid effluit, quod quidē ſemen non eſt. Atque hæc eſt duplex purpurarum, buccinorū, mytulorū origo ab Ariſtotele tradita, & à doctiſs. Rondeletio fuſiùs explicata.

Fūgi vt multi naſcātur.

VICTVS.

QVANTOPERE maris aqua purpuræ delectentur iam antè ex Ariſtotele dictum eſt: apud quem etiam inuenio cibum purpurarum eſſe carnem, item ex plantis maris. In octauo enim de hiſtoria capite ſecundo, quæ mobilia ſunt (inquit) eadem carne veſcuntur, ijs victus ex piſciculis eſt, vt purpuris: ſunt enim carniuoræ, & quidem eſca huiuſmodi capiuntur: quanquam ijs etiam quæ mari pullulant, alliciuntur. Et rurſus alibi: Alit altera alterā, eo quod B ſua teſta agnatum veluti algam muſcumuè gerit: quæ autem pro cibo eis afferunt, ponderis cauſa adhiberi aiunt, vt in libra ſint grauiores. Quod poſtremum repetit, ſed paulò aliter [a] Plutarchus Muſci & algæ quicquid eſt eſui, ita in ſuas teſtas recipiunt, vt ijs in orbem exſertis quaſi circularem conuiuationem præbeant, vna alterius alimentum depaſcente. Plinius purpurarum genera pabulo & ſolo diſcernit, vt ſit lutenſe putri limo; algēſe quod alga enutritum, viliſſimum: dialutenſe vario ſoli genere paſtum. Teſtatur Gillius purpurā diu multumq; conſideraſſe, cùm aliam Conchā mordicus tam diu premeret, quoad ſuffocata hiſceret. Voraces admodum eſſe vel ex prouerbio notū, quanquam nonnulli hoc ad tincturam referant.

Cibus.

[a] *Lib. de Solert. animal.*

Voraces eſſe.

CAPIENDI RATIO.

DE modo capiendi, ac de tempore capturæ idoneo, necnon de eſca qua alliciuntur, dicendum. Ariſtoteles purpurarios ait eſcas putidas eis purpu- C ris emoliri, haſq; accedere ad eiuſmodi eſcam à longè, vtpote odorātes. Quod repetens Plinius, fœtidis capi ſcribit. Aliàs carnibus ranarum (rubetarum, Iſidorus & Albertus) vel hamo, inquit, additis, præcipue purpuras certum eſt allici: ſed neſcio quàm rectè: vix enim hamo eas capi crediderim. Hiceſius ſcribit purpuratores chamis ad ineſcandum vti. Tarentinus eſcam quandam ad polypos deſcribit, qua purpuræ etiam alliciuntur. eam in polypo recitauimus. [a] Aelianus capiendi modum eiuſmodi deſcribit: Paruam naſſam denſo contextu, exiguis maculis purpurarij piſcatores contexunt. Intus in media naſſa Strombus piſcis illecebra appenditur, ad eam alliciendam, Purpura maiorem in modum linguam diſtendere cōtendens, eò pertingere & ſtrombum ipſum aſſequi conatur: & ne ab eſca quam ligurit, aberret omnem eam neceſſe habet exerere: itaq; ipſa exerta ſugit eſcam, quoad plenitudine intumeſcentem retrahere nequit: vnde fit vt eam piſcator liguritione irretitam comprehēdat. Hæc Aelianus ex Oppiani halieuticorū quinto, qui κυρτίδας, id eſt, naſſas exiguas huiuſmodi calathis (ταλάροις) ſimiles è viminibus necti canit. Ariſtoteles quoque ἐν φορμίοιν capi ait purpuras: Gaza tegetes & crates interpretatur, quam ſignificationem alibi fortè D hoc vocabulum habet (quoniam ſtoreæ huiuſmodi ſimiliter è iuncis texi ſolent,) at hoc in loco naſſas potiùs, vel naſſis ſimilia retia interpretari mauult Zoographus: quoniam & paulò pòſt eadem vaſa philoſophus κύρτους appellat. Et Plinius, Capiuntur, inquit, paruulis rariſq; textu veluti naſſis in alto iactis. Ineſt ijs eſca, clusiles mordaceſque Conchæ (apud Athenæum lib. 3. Concha ea μέλαινα dicitur & κογχοθήρα,) ceu mitulos videmus. Has ſemineces ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes, appetunt purpuræ, porrectiſq; linguis infeſtant, at illæ aculeis ſtimulatę claudunt ſeſe comprimuntq; mordentia: ita pendentes auiditate ſua purpuræ tolluntur. Sed plura, de his nominibus, φορμὸς primitiuo, & diminutiuis, φορμὶς, φορμίσκος, φόρμον, φορμίδιον, apud Varinum, Pollucem alioſq; reperies. Aelianus quoq; pro naſſa φερνίον dixit: aliqui πόρκον pro eadem aut reti eiuſdem formæ. Phœnices hoc tempore purpuras in hunc modum capiunt, inquit Iulius Pollux, & vellus inde aſpectu floridum tingunt. Funem oblongum validumq; vt in mari durari poſſit, demittunt. ei modicis interuallis vaſa quædam exigua, (κυψέλας) veluti tintinabula quædam (κώδωνας, nimirum quod ad figuram) addunt, è ſparto ſeu vimine

Fętidis capi carnib.

Hamo non capi.

[a] *Lib. 7. de animal. cap. 34.*

Naſſis paruis capi.

Phœnices vt Purpuras capiunt

aliquo iuncoué contexta. Ea circa ingreſſum rigentibus extremis iuncis aut viminibus hirſuta aſperaq; ſunt, ita vt ingredienti cedant, dilatato facile introitu, regreſſum autem aduerſo rigore arceant. Sic funem inſtructum eſcis quoq; in naſſulas impoſitis, loco petroſo Purpurarij demittũt, ſubere alligato in ſummo, quo ſuſtineatur. Sic nocte vna intermiſſa, aut etiam die, vt plurimùm vaſa Conchis repleta extrahunt. Eiuſmodi vel ſimilem texturam intellexiſſe videtur Varinus, dum ait: Κημὸς textura quædam eſt ex iuncis (ἐκ σχοινίων) colo ſimilis, in qua Purpuræ & Conchylia ingreſſa (nã & eſca imponitur) capiuntur. Quod modò attinet ad tempus capturæ idoneum, Ariſtot. ſcribit capi Purpuras tempore verno cùm fauos extruunt: caniculæ verò tempore nullas ferè capi: Atqui eo tempore teſte vel ipſo Ariſtot. deterrimum florem habent, quapropter etſi ita quoq; repetat Athenæus, ſuſpectus mihi eſt Ariſtotelis codex. nam preterquam quod rationi conſentaneum eſt, Purpurarios eas capere, cùm meliorem ſuccũ floremué habent, propter quem eas capiunt, etiam Plinius aliter legit, inquiens, Capi eas poſt canis ortum, aut ante vernum tempus vtiliſſimum, quoniam cùm fœtificauere, fluxos habent ſuccos, ſed id tingentium officinas ignorare, cùm ſumma vertatur in eo, vt ipſe loquitur.

E — Κημὸς. — F

TINCTVRÆ RATIO.

Vt Purpuræ flos colligatur.

Flos vbi poſitus.

QVomodo ſuccus ille ſiue flos quem Purpuram vocamus, colligeretur, & in vſum præpararetur, ſic ferè apud veteres reperio. Cùm fœtificant, inquit Ariſt. deterrimũ florem gerunt: paruas cum teſtis contundunt, alioqui difficile eſt ſuccum detrahere. Maiorũ florem teſta ablatá detrahũt: quamobrem euenit, vt collum à papauere ſeparetur. Flos.n. poſitus inter hec eſt ſupra eam partem, quam ventrem appellant. Itaq; detracto flore, diuidantur partes iſtæ neceſſe eſt. Dant operam vt viuæ frangantur. nam ſi prius quàm frégeris, exſpirarint, florem omnem cum vita euomunt: quapropter ſolent eas aſſeruare in naſſis, dum ipſæ ſe colligant, atq; requieſcant. Breuiter de hac re Plinius: Viuas, inquit, capere contendunt: quia cum vita ſuccum eum euomunt. Et maioribus quidem purpuris detracta Concha auferunt: minores cum trapetis frangunt: ita demum rorem eum excipientes Tyrij. Dilucidè Vitruuius. Conchylia cùm ſint lecta ferramentis circumſcinduntur, è quibus plagis purpurea ſanies vti lachryma profluens, excuſſa in mortarijs terendo comparatur. Phœnices, inquit Gyllius, purpurarum captarum teſtas confringunt, & carnes ad tincturam condiunt, & aqua dilutas & ſordibus expurgatas, ſuccenſis ignibus in lebete coquunt: earum ſanguis vt ab igne incaleſcit, partim cyaneo colore fit, partim in alium colorem conuertitur, ac iam quicquid impoſueris, in illius colorem commutatur. Hæc ille ex onomaſtico [a] Iulij Pollucis, vbi verba aliquot quæ Græcè leguntur: Ἔπειτα κοψάμενοι τὸ ὄστρακον σὺν ταυτῷ καὶ τὴν σάρκα, ταριχεύσαντές τε ἐπὶ δευσοποιΐαν, ὕδατι τὴν ἄσιν ἐκκαθήραντες, ἐνέψουσιν ἐμπύρῳ λέβητι τὸ θήραμα τὸ θαλάττιον: ſic interpretatur Zoographus, aliter quàm Gyllius: Phœnices captis purpuris teſtas ſimul & carnes tundunt & deinde condiunt (ſale nimirum vel nitro ſaniei admixto) vt color firmior ac tenacior fiat, & ſordibus aqua ablutis, (primùm videtur vt tundantur, ſecundùm vt lauentur, tertiùm vt flos eximatur, condiatur, coquatur,) in lebete ad ignem coquunt. Notandum verò purpuram, vt Seneca [b] philoſophus tradit, eodem Conchylio non in vnum modum exire. Intereſt, inquit, quantum macerata ſit, craſſius medicamentum an aquatius traxerit, ſæpius merſa ſit, an ſemel tincta. Admiſtio fabæ proderat, quod me docet Plutarchus libro de Oraculorum defectu, his verbis: Alia alijs ſunt conducibilia: Sic faba Purpuræ, nitrum cocci tincturam expedit admixtum, & vt Empedocles ait:

G

Phœnices vt Purpurã facerent.

[a] *Lib. 1. c. 4.*

[b] *li. 1. quæſt. natur. c. 3.*

Fabę miſcebatur.

H

Glauci flore croci byſſus miſcetur amœnus

[c] Iſidorus omnem purpuram prima tinctura ferruginei coloris eſſe ait; quod verum vt ſit vereor. Ex Ciceronis Hortenſio apud Nonium in verbo imbuere, didici eos qui combibi purpuram volunt, prius lanam medicamentis quibuſdam ſufficere. Inficiebantur autem initio purpurâ ſolæ lanæ; vnde Seneca [d] Tragœdus:

[c] *Li. 9 Orig. cap. 28.*

Lana primũ tincta Purpura.

[d] *In Hercu. Octæo.*

Nec Sidonio mollis aheno
Repetita bibit lana rubores. Et Virgilius
Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice. Horatius:
Muricibus Tyrijs iteratæ vellera lanæ.
Tibullus. *Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.*
Ouidius: *Phocaico bibulas tingebat murice lanas*

Iteraba-

A Iterabatur tinctura, vt magis colorarentur veſtes, quod conſtat ex eodem Ouidio in libello de medicamine faciei, vbi ait; — Cur tinctura iterabatur.

Vellera ſæpè eadem Tyrio medicantur aheno.

Fortaſſe dibapham Purpuram dicit, quam pretioſiſſimã fuiſſe conſtat: de qua etiam Flaccus ad Groſphum ſcribens, inquit; [e] *Tebis Afro Murice tinctæ veſtiunt lanæ.* Tyria autem Purpura apud antiquos laudatiſſima exiſtimabatur, vt ſæpè dictum eſt. [f] Papirius — [e] L. 2. Carm. [f] Li. 1. Sylu.

——— Rupeſq; nitent, queis Purpura ſæpe
Oebalis & Tyrij moderator liuet aheni.

Inter Conchiliata autem & Purpurea intereſt, quòd Purpureum inficitur Purpuræ flore, & Buccini ſucco, certo quodam temperamẽto: in Conchyliatis verò, non miſcebatur Buccinum, vt Plinius ſcribit, ſed ita obſcurè & mendoſè, vt intelligi non magis poſſit, quàm ſi alienigeno vteretur ſermone. In Conchyliata veſte cætera eadem ſine Buccino, præterq; ius temperatur aqua pro indiuiſo humani potus excremento, dimidia & medicamina adduntur: inuiſo tamen pro indiuiſo malunt emendatores, ſemper non intellecta mutare ſolenni inſania conſueti, inquit [g] Adrianus Turnebus, qui ſe in veteribus indiuiſo reperiſſe — Conchiliata & Purpurea differũt [g] Li. 9. Aduerſ. cap. 5.

B teſtatur, & ius temperatura, & quæ. Sic igitur legit: præterq; eius temperatura, & quæ pro indiuiſo humani potus excremento remedia & medicamina adduntur. Nam inficiendis Conchylio velleribus, cùm humanum admiſceretur lotium, vt eius odoris fœditas emendaretur, medicamenta quædam & remedia adhibebantur. miſcebatur & lotium tingendæ purpuræ, vnde & indiuiſum dixit, quod & in Purpura, vt in Conchylio tingendo adderetur. quare de grauiſſimo & teterrimo odore dixit Martialis — Vrina humana vſi ſunt ad tingenda Conchylio vellera.

Quod bis Murice vellus inquinatum.

Hucuſq; ille. Iam verò pictores ipſo purpureo vtuntur cruore trito in mortario, ſicuti indicat Vitruuius, aut creta argentaria in eum liquorem feruenti aheno addita & inebriata: bibit enim eum colorem celerius lanis: purpuriſſum vocat Plinius in ſexto trigeſimiquinti: Argentaria autem creta nitorem argenteum reddit, eodem authore dicti lib. cap. 17. Georgius Pachymerius lib. ſuo 12. de colore, Purpuræ colorem tardiùs conſiſtere notauit. Etenim cùm hanc, inquit, contuderint, omnemq; ex ea humorem eluerint atq; expreſſerint, effuſumq; in ollis coxerint, primo quidem nullus prorſus color in tinctura manifeſtus eſt. Gaudet hæc eadem tinctura in ſole verſari: nam ab eo radiata illuminatur, & magis — Pictorum Purpura. Tardiùs cõſiſtit.

C eniteſcit. Notauit & illud Gyllius ex Polluce, cuius elegantiſſima verba Græca committere non poſſum, vt omittã: χαίρει δὲ ἡλίῳ ὁμιλοῦσα αὐτὴν ἀναπυρσεύει, καὶ πλείω ποιεῖ καὶ φαιδροτέραν τὴν αὐγὴν, ἐκφοινισσομένην ἐκ τοῦ ἄνω πυρός. Mirum in primis eſt, quod ſcribit † Aelianus: Purpurarius piſcator, ſi poſtquam Purpuram non in hominum cibum, ſed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhauſtum, conſtantem & genuinum velit fieri colorem, & perfectè tinctum vno ſaxi ictu Purpuram vnà cum teſta interimit. Quòd ſi læuior plaga inferatur, & etiam nunc ſpirans relinquatur, atq; iterum lapide percutiatur, ad tincturam fit inutilis. nam ex eo dolore tincturam amittit, ſiue illa per eius corpus diſperſa imbibatur, ſiue aliter effluat. Quod quidem ipſum præclarè Homerum intellexiſſe dicunt: idcircoq; vno ictu celeriter morientes Purpurea morte affici ait, peruulgatum ſuis verſibus illud canens: — † Li. 16. c. 1.

Purpurea illum mors, violentaq; Parca peremit.

Mel ac oleũ addidiſſe tincturæ, vt ſine læſione aut detrimento florem tincturamué in tempus conſeruarentur, non male quis inde conijciat, quòd Alexander Dario deuicto, vti Plutarchus memorat, Purpuræ Hermoniacæ quinq; millia talentûm Suſis captis inuenerit, — Mel et oleũ cur adderentur.

D annos ſeruatæ decem minus ducentos, quæ florem recentem adhuc ac nouitium retineret: cuius (inquit) ferunt cauſam eſſe, quòd puniceorum infectura melle perfecta fuerit, & candido oleo candidorum, quippè horum in pari ætate ſplendorem integrum & fulgentem conſpici. Ex quo loco, inquit diligentiſſimus pariter ac eruditiſs. Hieron. [h] Mercur. à nemine ferè animaduerſo dubitari video, quænam eſſet illa Purpura, quo pacto melle facta eſſet, cùm huius apud nullũ alium authorem mentio habeatur, demũ quæ fuerint candidæ Purpuræ oleo albo integræ conſeruatę. Fuiſſe non pannos, lanã aut ſericum Purpura tincta, ſed ipſammet Purpuræ ſubſtantiã, adducor vt credã, tum quia tanto tempore fuiſſe conſeruatam eiuſmodi materiã non adeo veriſimile eſt, tum quia in conficiendæ Purpuræ tinctura, neq; Plinius, neq; Pollux, neq; Caſſiod. qui eius conficiendæ rationẽ diligenter perſecuti ſunt, nec alius author, mel vſpiã cõmemorarunt. Præterea ex [i] Caſſiod. colligere licet cõſueuiſſe contuſa & ſimul coaceruata Cõchylia ſex menſes abſq; alio mãgonio integra ſeruari. Neq; quomodo lanæ aut ſerico tinctis verba de flore à Plutarcho prolata accõmodari queãt, facile video cùm propriè id nomen ſucco illi Purpurarũ ab omnib. ſcripto- — [h] Li. 6. c. 25. Plutarchi locus explicat⁹ à Mercuriale. [i] Lib. 1. Var. Epiſt. 2.

 ribus

ribus tributũ inueniatur, vt iure quoq; idem βαφὴ ſiue tinctura ab ipſomet nũcupatus ſit; E
quòd illo ſolo tingerentur cuncta, quibus ſiue ſponte ſiue artificio inhærebat: Sic enim

k Lib. 3.

[k] Apollodorus apud Athenæum βάμμα eundem ſuccum appellaſſe inuenitur. Itaq; res
quantum ipſe iudico, hunc in modum ſeſe habet. Conchylia ſiue Purpuræ, aliæ erant pu-
niceis, aliæ candidis corticibus tectæ: nam ſeſe candidas habuiſſe Zoographus teſtatur,
vtraq; tamen eundẽ ſuccum ab Ariſtot. Plinio & Plutarcho nuncupatũ emittebant: captæ
igitur Purpuræ diligenter contundebantur; ſi erant paruæ, vt Ariſtoteles docet, ſimul cũ
teſtis tundebantur, ob faciliorẽ ſucci expreſsionem, ac in maſſam vnà cũ ſucco redactæ, ſi
ante ſex menſes in vſum ad infecturam trahendæ erant, abſq; alio cõſeruabãtur, ſin autem
multo tempore durare debebant, punicearum maſſæ in melle, candidarum in oleo ex oli-
uis immaturis, albis à Galeno atq; ab alijs ſæpenumerò nominatis facto, immerſæ cõſer-
uabantur, adeo vt ſuccus veluti recenter mactatarũ Purpurarũ integer & floridus longo

** Li. 7. c. 13*
** Lib. 1. c. 4.*

tẽpore maneret. Sed ſi Purpuræ magnæ erant, quemadmodũ * Vitruuius, & * Pollux tra-
dunt, ijs Cõchas auferebant, atq; ita modò integras carnes totas ſale cõditas; modò ſuccũ
illum in cãdida vena ab Ariſtotele & Plinio cõmemorata contentũ & à carne ſeparatum,
ſimiliter melle & oleo à corruptione tuebantur. Atq; hoc eſt qnod in fine illius capitis vo F
luit nobis ſignificare Vitruuius hiſce verbis. Id autẽ propter ſalſuginẽ citò fit ſiticuloſum,
niſi mel habeat circumfuſum. Quaſi verò ſuccus ille, quem Vitruuius vocat oſtrum, citò
corrumperetur, niſi ita melle fuiſſet merſus, vt vndequaq; circumfuſum id habuiſſet. Vt

Oleum & mel à putredine cõſeruandi vim magnã habent.

enim oleum ad tuendas à putredine res magnam vim habere omnes ſciunt, ſic melle non
modò alia corpora, verùm etiam humana cadauera per annos plurimos conſeruari ſolita
fuiſſe præ cæteris teſta tum habemus apud Xenophontem & Columellam. Plinius quoq;
narrat ſeſe principatu Claudij vidiſſe Hippopocentaurum in melle allatum. Et Varro in
Sciomachia ſcribit, Heraclidem Ponticum plus ſapientiæ habuiſſe, quòd præceperit, vt cõ-
burerentur corpora, quàm Democritum, qui voluit vt in melle conſeruarentur, quaſi ſi id
factum eſſet à vulgo, ingens mellis caritas extitiſſet. Vt ex ijs omnibus liceat conijcere,
cadauera Purpurarum vnà cum flore, vel florem ipſum cum ſuo folliculo tot annos melle
ac oleo candido immerſa, fuiſſe integra ſeruata, ac propterea Plutarchum qui ſciebat vix
ſex menſes Conchylia contuſa manere, nec ſuccum florem vocatum vltra cõſeruari poſſe
recentem, addidiſſe rationem tot annorum durationis ac ſub voce βαφὴν intellexiſſe vel
totum eum rudem contuſarum Purpurarum aceruũ, ob idq́; talenta illa potiùs fuiſſe pon G
deris quàm pretij, vel (quod magis credo) ipſummet florẽ cum vaginula ſola aut etiam cũ
carnibus extractum. Hæc omnia Mercurialis ad Plutarchi loci explicationem, in qua nõ-
nulli deſiderari aiunt rationẽ, cur potiùs melle puniceas quàm oleo, ac è contrario cur po-
tius albo oleo candidas Purpuras condirent, cùm alioqui & mel & oleum æquè putredi-
ni ac corruptioni reſiſtant, cumq́; eiuſdem coloris florem habeant puniceæ Purpuræ cuius
habent albæ. Cuius quæſiti ſolutionem ſi quis à me hîc expectet, fallitur. Neq; enim ra-

Albæ Purpuræ quæ plutarcho.

tione factum exiſtimo quòd albæ oleo, phæniciæ melle conditę eſſent, ſed fortuito id eue-
niſſe, ſi modò verum eſt albas Purpuras à Plutarcho nominari ratione teſtarum, vt Mercu-
rialis credit. Secus enim mihi videtur, quoniam λευκῶν non habet ſuum ἀντίθετον; neque
ἁλουργῶν priuatim punicearum interpretandum puto, ſed vniuerſaliter Purpurarum.
Etenim ſi colore Plutarchus Purpuras diſtinxiſſet, dilucidiùs dixiſſet πορφυρῶν μέλανων
aut φοινίκων, καὶ λεύκων, qualem ſane diuiſionem diſtinctionemué apud veteres non in-

Plutarchi lectio authori ſuſpecta.

uenies: quamobrem ſuſpecta ſemper mihi fuit Plutarchi lectio, crediderimque quidpiam
deſiderari quod ad dictionem λεύκων pertineat, quam ſuſpitionem mihi adauget Vitru-
uius in allatis à Mercuriale verbis, in quibus mellis quidem, ſed olei minimè, mentio fit. H
Si enim & oleo conſeruatæ fuiſſent Purpuræ, haud dubio, vt de melle, ita quoque de oleo
meminiſſet, non iuerim interim inficias etiam oleo potuiſse conſeruari, ſed non æquo mo-
do, mel enim ſimul cum liquore illo ſiue flore permiſceri poteſt, quum oleum ſemper in-
natet, vbi cum liquore aliquo permiſcetur, quod fortè in tinctura non requirebatur; Quod

Oleum cur non adhiberetur.

obiter dictum eſto, vt quiſque quam placuerit, opinionem amplectatur, Ego ſaltem oleum
tincturę vel ideo adhibitum negauerim, quòd veſtes, quæ ea erant inficiendæ, ſua pingue-
dine labefactaſset ac inquinaſset, quod nos noſtro ſæculo plurimùm abhorremus, & ſum-
ma cura, vbi licet, prohibemus, cæterùm illud notatu in primis dignum, eũ qui ſericũ Pur-

** Lib. 2. Variar. c. 2.*

Herbæ quę Purpuram præbent.

puræ intingeret, puriſſimum habere debuiſſe corporis caſtitatem, vt tradit * Caſſiodorus,
quia inquit, taliũ rerum ſecreta refugere dicũtur immunda, Iam verò herbas quoq; natura
procreauit, ex quibus Purpureus quoq; color genuino illi ſimilis tingitur: quare authores
Purpurã ſępe marinã cognominarũt, nõ quòd terreſtris etiã ſit, ſed ad differẽtiã illius quæ
ex herbis fiebat, de qua iam dicendum. Plinius, Trãſalpina Gallia, inquit, herbis Tyrium

atq;

A atq; Conchyliũm tingit, nec quærit in profundo murices. Inter eiuſcemodi herbas non vltimum locum obtinere videtur coccum. Huius enim color cum Purpura maximè conuenit, quod liquet in primis ex euangelio Matthæi, Marci & Ioannis de veſte qua Iudæi induerunt Seruatorem noſtrum Ieſum Chriſtum. Sic enim Matthæus: περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην, id eſt: circumdederunt ei chlamydem coccinam: Marcus verò: καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν: id eſt: & induerunt eum Purpura: Et Ioannes: καὶ ἱμάτιον, inquit, πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν: & pallio Purpureo circumdederunt eum. Quam itaq; Marcus & Ioannes Purpuream vocant, Matthæus coccinam appellat à colore eo qui idem eſt, vt dixi, cum Purpureo, cùm alioqui materia plurimum diſcrepent, adeo vt Mattheus colorẽ, illi verò materiam & colorem ſimul expreſſerint: quamobrẽ Purpuræ appellatione coccũ non cõtineri rectè cenſuit Vlpianus, in lege, ſi cui lana. Coccũ autem à Dioſcoride κόκκος βαφική dictum eſt, id eſt, granum infectorium, cuius ſatis magna copia colligitur in Gallia Narbonẽſi, vocaturq; à Gallis Vermillon, ab Arabibus Kermes, vnde Kermeſinus color. Gloſſarijs grana κόκκοι; granitum κοκκοτὸν dicitur: Hiſpani coccum granam à grano fruticis, & à grana Granatam vrbem appellant propter cocci copiam. Braſauolus in libro de B Syrupis multa ſcribit de Chermes: nos inde paucula mutuabimur. Coccum (inquit) Italis vulgo granam dici, & eſſe veluti ſemen fruticis ilicẽ referentis, &c. Chermes verò (quãquam & ipſum ab antiquis cocci nomine comprehenſum videatur, vt ſit fortè coccus ſcolecius, id eſt, vermicularis) ex radicibus herbarum quarundã ſumi, ex eoq; charmeſinum colorem tingi, floridiorẽ quàm è cocco. Ego (inquit) frequenter excauaui, & granula circa radices collegi, quæ breui tempore in vermiculũ tranſeunt. Aperitur enim ſemen (ſi ita vocandum eſt) & parua quædam formica alata exit, quæ auolat: exterior cortex inanis relinquitur, ad tincturam inutilis. Et hic eſt cocci vermiculus, qui apud D. Hieronymũ reperitur, & in ſacris litteris legitur tinctura ex vermiculo &c. Sunt autẽ plures, herbę, quarũ radicibus inhæret chermes. Vna inter alias parua, inciſa multũ, quæ pimpinellę folia imitatur, ſed magis inciſa. In multis Germaniæ locis colligitur; excellentius verò in Polonia circa Cracouiã. In Hetruria quoq; naſcitur: putãtq; Hetruſci genus pimpinellæ eſſe, ſtrellam vulgo appellant, alij thrialmum. Naſcitur autem & ſub alijs herbis. Nam Poloni tres herbas habẽt, ſub quibus naſcitur. Vna eſt quã ipſi appellant Hiedoſpialek: putãt eſſe auriculã muris, ſed nõ eſt illa quam Dioſcorides ſic vocat. Naſcitur & ſub parietaria & ſili- C gine (ſecali potiùs) quam Græci olyram, Poloni Zito, nos ſegala vocamus. Sed hanc nõ excauant, quia maior eſt prouentus ex ſiligine, quã ex chermes, &c. Ego chermes illud de quo Arabes ſcriptores meminerũt, non aliud eſſe video quàm coccũ Græcorũ, è frutice videlicet ilicis aquifoliæ pumilo: cuius grana matura vermiculũ aliquẽ emittere putârim, ſi nõ vbiq; & cuiuſuis, alicubi tamen & ſpeciei alicuius in eodẽ genere, vt coccus ſcolecius vel ſcolecias cognominari mereatur, grana verò illa de radicibus herbarum, eorumq; vermiculos & ex eis tincturã, veteribus planè incognita arbitror. Hæc & plura ille. Pluribus etiã hęc proſequitur Hermolaus, quæ tamẽ nobis minimè ſunt prætereunda. Saxifragam (inquit) aliqui eandẽ eſſe putãt, quæ pimpinella & ſanguiſorba dicitur, &c. E radice vt ferunt, quibuſdã horis vermiculus eruitur, qui curatus ſericis præcipuè tingendis, Purpurã facit incõparabilem, cæteros colores ſplendore quodã & hilaritate ſuperãs: inuẽtus vt alia quoq; multa, caſu, excrementis gallinaceorũ ita coloratis, igitur purpuriſſum ex hoc vermiculo carbaſinum, à præſtanti amphiteatralium velorum, vt arbitror, colore, dicitur. Quidam carmaſinum appellant colorem: quoniam vermiculus ille Punica lingua carmes ap- D pelletur, quemadmodum & coccus. Poteſt & ab vrbe Charmi, quæ Sardibus eſt, nomen accepiſſe coloris, quòd lanas inficere Sardibus cœptum ſit, vt inquit Plinius. De hoc vermiculo nihil apud veteres inuenias. Hieronymus in ſacris litteris vermiculum & vermiculatas veſtes nominat, granum (vt opinor) aquifoliæ ſignificans, quod authore Plinio quibuſdam locis vermiculi ſimilitudine conſpicitur. Hinc deriuatum arbitror, vt coccinea veſtis ſcolecidata (ſcarlata quaſi ſcolecata) hoc eſt vermiculata, vulgò diceretur: ſiue quaſi quiſquiliata (etenim granum cocci etiam quiſquilium vocatur Plinio) à quiſquilijs, opinor. Sunt enim quiſquiliæ, vt Feſtus ait, quicquid ex arboribus minimũ cadit. De vermiculo Purpureo Democritus quoque meminit, tincturis vtili, ſed è Purpuris ac murice, vt conijcio: nam & de vermiculo Galatiæ, hoc eſt iligno meminit. Hæc ille in corollario in Dioſc. e quo Cælius etiã deſcripſit, qui inſuper, Carmeſinũ, inquit, [1] ſunt qui opinẽtur chromaſinum quoq; nuncupari poſſe quia ſit radix Syria, quæ vocetur chroma, cuius eſt apud Theophraſtum mentio. Ego omnino carmeſinũ à Kermes Arabica ſeu Punica voce coccũ indicante, non vel à carbaſo vel chromate dictũ arbitror. De chromate Theophra-

Coccum infectorium.

Purpureus color idem cum coccino.

kermes.

Granatę vrbis Hiſpaniæ oppidũ

Tinctura ex Vermiculo quid ĩ ſacris litteris.

Herbę quarum radicibus inhæret Chermes.

Chermes Arabũ eſt Coccũ Græcorum.

Saxifraga.

Carmeſin⁹ color vnde dictus.

Coccinea veſtis cur dicta ſcolecidata.

Quiſquiliũ

[1] *Li. 8. Ant. lect. c. 11.*

ſtus in libro de Odoribus his verbis meminit: χρωματίζουσι δὲ τὰ μὲν ἐρυθρὰ (μῦρα) τῇ ἀγχούσῃ: τὸ δὲ ἀμαράκινον, τῷ καλουμένῳ χρώματι, &c. id eſt, colorem vnguentis rubris ex anchuſa faciunt, amaracinũ autem è chromate: quod radix eſt è Syria vehi ſolita. Apparet autem eam radicem non vilis pretij fuiſſe: quoniam myropolas pretioſa tantùm vnguenta, quanuis non omnia, colorare ſolitos tradit. Et paulò pòſt: Maron & chrôma, quod amaracino miſcetur, calfaciendi vim habent. Carmeſini colorem rubrum eſſe conſtat; chrômatis verò radiculæ qualis fuerit, non inuenio expreſſum; rubrum tamen non fuiſſe ex iam recitatis Theophraſti verbis apparet: vt nimium leuis ſit quorundam coniectura, carmeſinum à chromate deductum. Dioſcorides quidem in eius confectione non meminit chromatis: quòd an ſit radix curcuma hodie dicta, inquirendum, colore croceo. Sed quoniam Hermolaus carmeſinum quaſi carbaſinum, à præſtanti amphitheatralium velorum colore dici potuiſſe ſuſpicatur, de carbaſo quædam addamus: quam ipſam quoque vt amorgen & byſſum (vt pòſt dicetur) propter materiæ pretium ac tenuitatem, ſicut & ſericum, Purpura coccoué tingi ſolitam conijcio. Carbaſus igitur (generis fæminini, ſicut & byſſus; quanuis aliqui maſculinum etiam faciant, & in plurali neutrum) genus eſt lini miræ tenuitatis, in Hiſpania primùm repertum teſte [m] Plinio: item velum ex carbaſo factum. F

Anchuſa q̃ vnguenta tingebant.

Chroma radix.

De Carbaſo quædam

[m] Li. 19. c. 1

Virgilius in tertio Aeneidos —— *& auræ*

Vela vocant, tumidoq; inflatur carbaſus auſtro.

Lucretius in ſexto.

Carbaſus vt quondam magnis intenta theatris.

Virgilius in octauo:

—— Eum tenuis glauco velabat amictu

Carbaſus. Et in vndecimo:

— Tum croceam chlamydemq; ſinuſq; crepantes

Carbaſeos, fuluo in nodum collegerat auro.

Plura leges in promptuario Trebellij. Vnde apparet carbaſum alijs quoque pro arbitrio coloribus tinctũ fuiſſe. Pollux carpaſum, κάρπασον dixit, vt mox patebit. Meminit [n] Plinius. Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis, in quo politur, natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primùm carbaſis repertis. Et aliquantò pòſt de velis tinctis loquens: Carbaſina deinde vela primus in theatro duxiſſe traditur Lentulus Spinter, &c. Gallica quidẽ vox Creſpe, à Carbaſo ſeu carpaſo facta videri poteſt. G

[n] Li. 19. c. 1.

Inuenio verò & apud [o] Pauſaniam, naſci in cocci fruticis fructu breue animalculum, idq; ſtatim ac in aërem fructu iam maturo eſt emiſſum, volare, ita vt culici ſimile (inquit) videatur, nunc autem priuſquam perficiatur animalculum, fructum cocci colligi, & ſanguinem inſecti lanas tingere. Monachi qui in Meſuem commentarios ediderunt, Braſauoli ſententiam ſecuti ſunt: quos reprehendit And. Matthiolus in capite de cocco infectorio: vbi hæc etiam eius verba leguntur: Chermeſinum nouum iampridem conuehitur in Italiam ex Hiſpanijs, ab occidentali India importatum: quod cùm copioſiſſimum adferatur, chermeſina ſtamina nunc vileſcere cœperunt. De eodem puto [p] Cardanus intelligit, his verbis: Aduehuntur ad nos nunc ſemina pro Purpureo colore ſerici conficiendo, ſimilia cimicibus, à quibus ſublata ſunt capita: vnde pretium ſerico rubenti imminutum ferè ad dimidium, cùm olim è bibinellæ herbæ tuberibus radici adnaſcentibus fieret. Sed fortè vterq; iſte coccus, ilicis nimirum, & qui ex tuberibus plantarum colligitur, etiam antiquis cognitus fuerit, lego enim apud Cteſiã in Indicis: Hyparchus amnis per Indiam fluit, ad cuius fontes flos Purpureus naſcitur, quo Purpura, floridior etiam, quàm Græcanica, tingitur. Ibidem animalcula canthari magnitudine viſuntur, rubro cinnabaris colore, pedibus prę- H longis & vermis inſtar mollia. Oriuntur ea in arboribus, quæ ſuccinum ferunt: & fructibus earum veſcuntur, ipſaſq; perdunt: vt pediculi vites apud Græcos. His tritis Indi Purpureo colore veſtes, tunicas, (τὰς φοινικίδας, καὶ τοὺς χιτῶνας) & quæcunq; voluerint, inficiunt: quæ Perſicis etiam tincturis præferuntur. Sic Cteſias: Illud autem prætereundum non eſt, Purpuræ ſucco veteres coccum [q] Plinio teſtante permiſcuiſſe: Quin & terrena miſcere coccoq; tinctum Tyrio tingere, vt fieret bis byſſinum. Inuenio & hunc colorẽ cocco & Purpura permixtum, hyſginum fuiſſe nuncupatum. Rubiæ colorem Garanciã vulgus infectorum vocat, quem tanto in pretio eſſe ſcribit Iul. Cæſar Scaliger, vt & nunc regium colorem multi nominent, & celebratus ſit à principe poëtarum ſub Hiberæ ferruginis commendatione, inter colores militares. Superius diximus quàm pretioſa Purpura apud Indos fieret ex ſandice, ad cuius rei corroborationem cùm hîc potiùs illud erat dicendum, binas quas reperio, authoritates, quarum altera Hermolai eſt, altera Cælij, adducere

[o] In Phocicis.

Chermes ex India.

[p] Lib. 9. de Variet. rer.

Flos Indic' Purpuram tingens.

[q] Li. 9. c. 41.

Hyſginum quid.

Rubiæ color.

Ex Sandice prætioſus color Purpureus.

A cere libuit. Sandix Indica, inquit ille, de qua in Aureliani Cæſaris vita legitur, pretioſas Purpuras feciſſe, aliud (quàm vermiculum dictum) tincturæ genus puto. Hic verò, Indicã Purpuram inquit, ex ſandice parari, prodit hiſtoria, tantæ verò creditur excellentiæ, vt illi appoſita alia quæuis, ſpecie cineris decolorari animaduertatur. Phyllanthion cognomento dyticon apud Democratum, herba ad Purpuram tingendam ſatis celebris, nec prę terea qualis ſit monſtratur: In Theophraſto & Plinio legitur & phyllantes herba inter ſpinoſas, ſed mitior aculeis, & ab radice tantùm foliata. Ita lego apud Hermolaum. Video autem Theophraſtum chamæmeli genus, quod caule foliato ſit, anthemon phyllôdes appellare. Cælius inter amorges ſignificata (ita autem Græci amurcam dicunt, aliquandoq; etiam vini fæcem) ita quoque vocari ait herbam Purpuream veſtibus inficiendis, quæ inde dicantur amorginæ, quanquam, inquit, & prætenuis arundinaceæ paniculæ portio dicatur amorgis. Ἀμόργεια, coloris eſt byſſini ſpecies ab Amorgûnte inſula. Ἀμοργὶς, Heſychio, Suidæ, ac potiſſimum Varrino, eſt καλάμη τις ἐξ ἧς ἔνδυμα γίνεται· ἢ ὕφασμα, ἢ χιτών. Ἀμόργινα, λεπτοϋφῆ ἐνδύματα. Ἀμόργινος, χιτωνίσκος, παρὰ τὴν ἀμόργην: id eſt, Amorgina tunica ſic dicitur ab amorga, quod genus eſt coloris, ſimilis byſſo. Significat &
B veſtem pretioſam. Ἀμόργιον, ὅμοιον βύσσῳ πολυτελές. λέγεται καὶ ἀμοργία θηλυκῶς. Ἀμοργία, καὶ ἀμόργη, καὶ ἀμοργὶς, ἡ λινοκαλάμη. Ἀμοργίς, τοῦ καλάμου τῆς ἀνθήλης τὸ λεπτότατον μέρος. Hæc omnia illi, quibus etiam Suidas addit: Ἀμοργὶς, ſimile eſt lino ἀλεπίστῳ, id eſt, non decorticato. decorticare autem ipſum & parare (ad lanificium) ſolent. ἔστι δὲ σφόδρα λεπτὸν ὑπὸ (malim κατὰ) τὴν βύσσον, ἢ τὴν κάρπασον. Euſtathius etiam Ἀμόργη exponit, amurca olei, item Purpura ſecundum veteres. Ἔστι δὲ καὶ χιτὼν ἀμοργικός. Ἀντιφάνης δέ φησιν ἐν Μηδείᾳ. Ἦν χιτὼν ἀμόργινος. Pollux, & alibi: τὰ δὲ ἀμόργινα γίγνεσθαι μὲν τὰ ἄριστα ἐν τῇ Ἀμόργῳ: λίνα δ᾽ οὖν καὶ ταῦτα εἶναι λέγουσιν. ὁ δὲ ἀμόργινος χίτων, καὶ μόργις ἐκαλεῖτο. Ex his apparet amorgen nihil aliud quàm lini genus fuiſſe, ſed ſubtilius, & quoniam fortè Purpureo colore tingebatur, (ſicut & ſericum & byſſus, aliaq; tenuiſſima lini genera & vellera præſtantiora, vt Mileſia) amorgen Purpuram, & amorgina Purpurea, aliquos interpretatos eſſe: ſed ineptè: (vt & Heſychius byſſinum Purpureum) poterat enim etiam alio colore tingi. Itaq; non rectè Cælius, & ſine authore dixit, amorgen herbam Purpuream veſtibus inficiendis aptam fuiſſe. Quare Zoographus amorgen dictam ſuſpicatur per metatheſin ab Hebraico Argaman, quod eſt Purpura, vel ſericum
C Purpura tinctum. De hac etiam hæc Plinij verba accipienda exiſtimat: Lini quartum genus Orchomenium appellant, fit è paluſtri velut arundine, duntaxat panicula eius.[r] Clemens in Pędagogo contra luxum muliebris veſtitus & Purpuræ vſum: Οὐκ ἔτι τὰς ὀθόνας τὰς ἀπὸ Αἰγύπτου, ἄλλας δέ τινας ἐκ τῆς Ἑβραίων καὶ Κιλίκων ἐκποριζόμενοι γῆς: τὰ δὲ ἀμόργινα, καὶ βύσσινα σιωπῶ· ὑπερεκπέπαικεν ἡ τρυφὴ καὶ τὴν ὀνομασίαν. De byſſo plura dicemus in Pinna: hîc paucula addã, ex Strabone:[s] Ex lana arboribus quibuſdam innaſcenti apud Indos Nearchus ait texi ſindones ſubtiles, σινδόνας τὰς εὐητρίους: & Macedones ea pro tomento vſos, (ἀντὶ γναφάλων αὐτοῖς (malim αὐτῷ, ſcilicet τῷ ἐρίῳ) χρῆσθαι, καὶ τοῖς σάγμασι σαγήν.) Eſſe autem huiuſmodi etiam ſerica, byſſo ex quibuſdã corticibus excarminata, ἔκ τινων φλοιῶν ξαινομένης βύσσου. tanquam ſerica lintea è byſſo ceu materia & lana fiant. De anchuſa ſcribit Nicol. Myrepſus: Coria alba vt Purpuræ inſtar tingantur, anchuſæ radicem aceto irrigata illine. Idem in fine remediorum ad dyſenteriam, anchuſam eſſe ſcribit herbam quandam tingentem τὰ ἀληθινὰ κήρια, neſcio quo ſenſu, niſi legas ὡς ἀληθινὰ κηρύκια, id eſt, vt veri murices. Dioſcorides quoque anchuſæ radicem ſanguineo colore inficere manus ſcribit, quod mulierculis non ignotum, quę eo
D ſucco tanquam purpuriſſo malas, quò rubicundæ fiant, inficiunt. Hyſge, Ὕσγη Suidæ quędam herba eſt & ὑσγινοβαφὴς χιτὼν, tunica hyſge (vel hyſgino colore) tincta, dicuntur & in neutro plurali numero ὑσγινοβαφῆ (ſupple ἱμάτια) ita ille, apud quem ὕσινος (malim ὕσγινος, quamuis litterarum ordo repugnet) tincturę genus eſt.

Τὰ κόκκοιο βαφέντα, καὶ ὑσγίνοιο θέριστρα,

Verſus authoris innominati. Videntur autem hyſginus & coccinus cognati colores eſſe, nomine etiam congruente. Nam Pauſanias in Phocicis author eſt, fruticem, quem Iones & Gręci coccum appellant, Galatas qui ſuper Phrygiam incolunt, lingua vernacula hys nominare. Galli quidem Europæi hodieq; ilicem aquifoliam hus vel vt ipſi ſcribũt, hous appellant: frutex autem cocci ilex aquifolia pumila quædam eſt. Ὕσγινον, Heſychius & Varrinus exponunt βάμμα τι. In quorum vulgatis lexicis hoc nomen non rectè oxytonum ſcribitur. Meminit huius dictionis etiam Plinius, dum ait, in vigeſimoprimo: Hyacinthus in Gallia eximiè prouenit: hoc ibi pro cocco hyſginum tingitur: Et in trigeſimo-

quinto:

Phyllãthiõ dyticõ herba ignoratur.

Phyllantes herba.

Amorge.

Ἀμόργεια quis color.

Amorgina tunica.

Cęlij Rhod. error.

[r] Li. 2. c. 10.

[s] Lib. 15. Geog.

Radicis anchuſæ vſus.

Hyſge.

Hus Gallis ilex Aquifolia.

quinto:Purpuriſſum Puteolanum,inquit,potius laudatur quàm Tyrium,aut Getulicum, E vel Laconicum,vnde pretioſiſſimæ Purpuræ. Cauſa eſt quòd hyſgino maximè inficitur, rubiamq; cogitur ſorbere. Hyſge igitur herba eadem,quæ hyacinthus videtur:ex hyacintho autem non cocci ſed ſui coloris veſtes tinctas opinor. [t] Perſius:

t Sat.pr.

Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna eſt,

vbi quidam legunt lumbos,& ianthina læna eſt,id eſt,violacei coloris. Bayfius ex Nonio ferrugineum,ait eſſe colorem ferro ardenti haud abſimilem,vt quidam(inquit) putauere; qui & hyacinthinus ex Virgilio:ait enim ferrugineos hyacinthos. Et alibi: Hyacinthina, inquit, dicuntur veſtimenta,quæ cum eius floris colore certant, vel etiam eiuſdem nominis lapide. Antonius Thyleſius,in hyacinthino colore Purpuram lucere ſubnigram affirmat. Hyſginum inquit idem Bayfius,planta eſt colore flaua & inde ὑσγινοβαφῆ dicta,quę ab ea planta tincta ſunt, τὰ ὑπὸ αὐτῦ βεβαμμένα. Hoc legiſſe memini in ſcholijs in Nicandrum,ſi tibi probatur author. Hyſgini etiam mentionem Vitruuius in octauo facit.

Ferrugo. Hyacinthina.

Ruellius verò hyacinthinum colorem non tantùm ex propriè dicto hyacintho,vt ferè creditur:ſed è viola quoq; quæ ſylueſtris dicitur hyacinthus, traxiſſe nomen Plinio videri putat;niſi quis,inquit,ianthinum malit,quàm hyacinthum legere. Atque hæc de plantis, F quibuſcum Purpura fiebat. Inuenio præterea animal. Rondeletius enim quartam vrticę ſpetiem deſcribens: Ex interioribus eius partibus (inquit) filum longum deducitur Purpureo colore tam iucundo, tamq; florido infectum, vt cum pretioſo illo Purpuræ ſucco certet. Veriſimile eſt hanc vrticam Purpuræ adhærentem (teſtis enim alienis adnaſcitur, & maximè Purpuris) à cane Herculis demorſam fuiſſe, &c.

Hyacinthinus color.

Vrtica animal Purpureo filo.

INVENTIO.

PVRPVRA quo pacto & quando ſit inuenta,eſt legere apud Nonnum in quadrageſimo, & in onomaſtico Pollucis libro de verbis idoneis ad Commodum primo, qui inquit: Tyrij ferunt captum amore Herculem cuiuſdam nymphæ indigenę,cui nomen Tyros,ſequebatúrq; eum canis, qui irreptantem ſcopulis Purpuram conſpicatus, pereſa caruncula, ſua ſibi labra cruore puniceo infecit. Cùm igitur ad puellam adiſſet Hercu- G les,delectata illa inſueta tinctura, affirmauit ſibi cum illo nihil fore, niſi ad ſe veſtem adferret,etiam canis illius labris ſplendidiorem. Quocirca Hercules inuenta animante, collectoq; ſanguine,munus puellæ detulit primus vt Tyrij dictitāt,punicæ infecturæ author. Sed quid ſi fabuloſam hanc inuentionem eſſe dicamus? nam Georgius Cedrenus in cōpendio hiſtoriarum nymphæ nulla facta mentione,etiam Herculem Purpuræ inuētorem, philoſophum fuiſſe ſcribit his verbis. Inferioribus temporibus (poſt regnantem Mercurium in Aegypto) Phœnice regnante, Hercules fuit philoſophus cognomento Tyrius. Is Purpuram inuenit. Cùm enim in eam Tyri partem adſcendiſſet quæ ad mare pertinet, paſtoris canem vidit Concham vorare:paſtorem à cane ſanguinem emitti putantem, lana ab oue accepta,quod ex ore canis defluebat,abſtergere. At Hercules qui rem obſeruaret, tincturam eius lanæ egregiam cum admiratione vidit: animaduerſoq; liquorem eum ex Concha iſta fluxiſſe, lanam iſtam magni doni loco ad regem Tyri Phœnicem attulit. Is ſpectaculo tincturæ iſtius attonitus, iuſſit hoc modo lanam tingi, atque ex ea ſibi regiam veſtem parari:qua primus hominum indutus,omnibus admirationi fuit. Nam antea tem- H poris colorum tincturam ignorauerant homines.

Hercules inuentor ſecundũ Tyrios.

Hercules philoſophus.

Phœnix primus Purpura vſus.

DENOMINATA.

Πορφυροβάφος Gręcis dicitur,qui Purpuræ liquore veſtes tingit, in qua ſignificatione ex Alexandro Aphrodiſeo affertur etiam πορφυρεὺς,quæ tamen vox potiùs ſignificat eum qui Purpuras venatur,à verbo πορφυρέυω, id eſt, Purpuras venor. Hyceſius Purpurarum venatores vocauit πορφυρευομένυς: quam quoque dictionem ab eodem verbo formari non dubitârim,quando πορφυρευταὶ & πορφυρευτικὴ τέχνη apud authores leguntur. Πορφυρόπωλης eſt negociator Purpurarius. πορφυρόπωλις quidem fæminum pro muliere Purpuras vendente apud Suidam legitur,id eſt lanas vel veſtes Purpureas, ἡ τὰ πορφυρᾶ (ſubaudi ἱματια vel ἐσθήματα) πωλῦσα.

Πορφυροβάφος.

Πορφυρόπωλης.

A πωλῦσα. Πορφύρεος apud eundem Suidam idem eſt etiam, vt πορφύρεος ἐσθὴς. Πορφυροει-
δὴς, Purpuræ ſpetiem gerens, Purpureo colori ſimilis. Euripides πορφυροειδέα δι' ἅλα,
per mare nigricans in modum Purpuræ. Φορφυρόκαυλος qui Purpureo caule eſt. Πορφυρο-
μιγὴς, Purpuræ permixtus, Polluci de veſtium generibus, πορφυρομιγὴς ἐσθὴς καὶ χλα- Πορφυρόμι
μὺς eſt non ἡ συνύφαντος πορφύρα, ſed quæ τῇ ἐξερίῳ φαιᾷ οὔσῃ καταρχὰς ἐμέμικτο. Πορ- γὴς.
φυρανθὴς, qui Purpureo flore eſt, Ἀκροπόρφυρος, in extremitate vel in ſummitate Purpu- [u] Li. 7. c. 13
ram habens, vel in extremitatibus & lumbis: vt veſtimenta quorum fimbriæ & lumbi ſunt Ακροπόρ-
Purpurei. Ἀπόρφυρος, nulla Purpura inſignis, Purpura non amictus, vt Plutarcho ἡ φυρος.
γυνὴ ἄχρυσος καὶ ἀπόρφυρος καὶ ἀφελὴς πάρεςι. cui apud eundem in ſympoſ. ſexto op- Απόρφυρος
ponitur ἡ χρυσὸν φέρουσα καὶ πορφύραν. Ex eodem ἀπόρφυρον ἱμάτιον, eſt veſtis quæ Pur-
pureo colore non tincta eſt: vel toga ſine Porpureo clauo, veſtis cui ora Purpurea non eſt
addita. Διαπόρφυρος, ex quo aliquid Purpurei coloris pellucet: Quem aliquid Purpurei
coloris velut intercipit. Barbarus tamen vertit Purpureus in hoc loco Dioſcoridis, ἐν τῷ Διαπόρφυ
ὑπολευκῷ διαπορφυρον. ex albicante Purpureum. Ἐμπόρφυρος oppoſitum τῷ ἀπόρφυρος, & ρος.
ſignificans vel Indutus Purpura, vel imbutus Purpureo colore, Purpureus. Budæus inter- Ἐμπόρφυ
B pretatur non ſolùm Purpureus, ſed etiam in Purpuram vergens, in Purpureum colorem ρος.
inclinans, apud Dioſcoridem. Ἐπιπόρφυρος, Accedēs ad Purpuram, vt Gaza vertit apud
Theophraſtum. Περιπόρφυρος, Purpura amictus, prætextatus. Plutarchus: Publicola, ὁμή- Περιπόρφυ
ρους ἔδωκαν ἐξ εὐπατριδῶν περιπορφύρους δέκα: obſides dederunt ex genere patritio prætex- ρος.
tatos decem. Et περιπορφύρος ἐσθὴς, prætexta veſtis: itidemq; περιπόρφυρος τήβεννος apud
Plutarchum, quod Romuli geſtamen fuiſſe dicit. Sæpe ſine adiectione, ἡ περιπόρφυρος,
ſubaudiendo ἐσθὴς, vel τήβεννος. Athenæus in decimoquarto de cenſoribus Romanis, τὴν
περιπόρφυρον ἐνδεδυκότες. Plutarchus in problemat. Rom. διὰ τί περιπόρφυρον ἡ δήμαρχος
οὐ φορεῖ, τῶν ἄλλων ἀρχόντων φορούντων. Sic apud Liuium, Prætextis Purpura togis vti: &
frequenter, Prætexta inſignis, Ὑποπόρφυρος, aliquatenus Purpureum colorem referens, Ὑποπόρφυ
leuiter purpureus. Πορφυρόεις purpureus, purpuram referens. Πορφύρεος & πορφυροῦς per ρος.
contractionem, Purpureus, ſeu color purpuram referens. Grammatici Græci poëtarum Πορφύρεος.
interpretes aliquando nigrum vel nigro propinquum interpretantur. Zoographus allatis
hiſce veterum authoritatibus: Pretioſus ille flos nigrantis roſæ colore ſublucens, Plinius
de Purpura. *Violæ ſublucet Purpura nigræ.* Virgilius de amello flore. Conchylijs virus Purpureus
C graue in fuſco, (aliàs fuco, quod præfert) color auſterus in glauco, & iraſcenti ſimilis mari, color qua-
Plinius. hiſce inquam authoritatibus, & vt grammatici ſentiunt, eſſe ait colorem purpu- lis.
reum nigrum rubore quodam admiſto. Nos ſuprà multiplicem purpuræ ſeu purpurei co-
loris differentiam ex authoribus oſtendimus, nam & ipſe in Conchis flos, in litore & pe-
lago variat, item in regionibus diuerſis, & in tinctura apparatus mixturæq; ratio varia eſt,
vt expoſuimus. Semper quidē rubri aliquid continet, ſiue id ſimplicius ſit, ſiue ad nigrum
aut violaceum cæruleumuè inclinet. Purpureum & phœniceum colorem hiſce verbis di-
ſtinguit [x] Goropius. Qui ſpadicem, quem Virgilius in equis probat, eundem cum phœni- [x] Lib. 12. Hierogl.
ceo arbitrantur, à veritate longè diſcedunt: decepti videlicet hinc græco palmæ nomine, Purpureus
hinc Plinij authoritate, qui phœniceum & purpureum diſtinxit colorem, florem viceſi- à Pheniceo
mo tertio viceſimi primi libri capite deſcribens. Quod ad arborem phœnicem & eius ſpa- diſtiguitur.
dicem attinet, ſtultum fuit ſinere ſe homonymia decipi: maximè cùm nuſquam legant ſpa Phenicis ar
dicem colorem phœniceum vocari: & profectò egregiè riſiſſet Virgilius, ſi phœniceos boris color
equos ab ipſo demonſtrari tibi poſtulaſſes. Quid? an non phœnicopterus auis nomine
ſuo & rubris pennis ſatis oſtendit, quis ſit color phœniceus apud Græcos? Verùm cùm
D purpureum colorem à rubro differre dicimus, phœnicei coloris nomen pro certa forma
rubri coloris accipimus, qui nimirum in granatis interius ſpectatur. Plinius amethyſti- Phœniceus
num & violaceum colorem propriè purpureum dici oſtendit, licèt & hoc nomen ad quem color an à
uis rubrum colorem diuagetur. Differunt igitur purpureus & phœniceus, vti carbun- Purpureo
culus ſiue rubinus vulgò vocatus, & laudatiſſimus amethyſtus; ſiue vt roſa & viola. Qua differat.
de re liquet eos plurimùm aberrare qui phœniceum colorem non ſolùm cum purpureo
confundunt, ſed inde etiam rubrum colorem dici ſcribunt, quia purpura primùm in
Phœnicia ſit inuenta. Hæc & plura ille. Purpureus quandoque pro purpurato poni- Purpureus
tur, atque ita purpureos tyrannos dixit Horatius, purpureos reges Claudianus, purpu- pro Purpu-
reum ſcurram Iuuenalis: aliquando purpureus pro pulchro dicitur, vt ſuprà etiam di- rato.
ctum eſt. [y] Virgilius: p pulchro.
[y] li. 1. Georg.

Et pro Purpureo pœnas dat Scylla capillo.

Martialis in octauo.

Hic

Hic ſtetit Arctoi formoſus puluere belli, E
Purpureum fundens Cæſar ab ore iubar.

Annotauit & hanc ſignificationem Ant. Thyleſius his verbis: Rubrum colorem maximè indicat animalium ſanguis,& quo lana inficitur, coccus: oſtentat tamen hunc colorem præ cæteris rebus liquor Purpuræ: cuius adeo gratus eſt color, vt ſi quid paululum habeat ruboris,modò viſu ſit illud non iniucundum, Purpureum ſæpe dicatur, vt ſunt violæ, & varia florum genera;quin & candidus:is enim quoque oculos remoratur, à poetis vocatur nonnunquam Purpureus: nam & olores Purpureos dixit Horatius, & niuem ipſam purpuream Albinouanus. De purpureo colore & verbo πορφυρεῦται erudita quædam depromit [z] Scaliger. Varia in primis ſubſtantiua purpureo adiungi inuenio, vt in primis ſanguinem:nam Homerus πορφύρεον αἷμα dixit, notante Euſtathio, nec non Plinio, apud quem legimus: Tyrius(fucus,colorue priuatim dictus)nigricat aſpectu, ſanguinis concreti modo; vnde & Homero purpureus dicitur ſanguis. Multorum autem opinio fuit animã eſſe ſanguinem ſiue(vt Empedocles arbitrabatur)in ſanguine. Hinc illud apud poëtam: *Purpuream vomit ille animam*. Et, *Vitam cum ſanguine fudit.* Homerus, inquit Pierius Valerianus, eos qui valido aliquo vulnere(vt purpuras Conchas purpurarij vno ſaxi ictu collidunt,)perempti fuiſſent, purpurea morte ſublatos dicit. *Purpureos criſtis iuuenes* dixit Virgilius in nono. Sic in decimo *Purpureum pennis & pactæ coniugis oſtro.* nam rubris criſtis vtebantur antiqui, vt videre licet in nono vbi ait-*criſtaq; tegit galea aurea rubra*, & in duodecimo-*& rubræ cornua criſtæ*, quas & puniceas nominat, vt: -*aut puniceæ ſeptum formidine pennæ.* Narciſſus etiam ipſi eſt purpureus,& dictamnum flore purpureo celebrat;item flores purpureos,ver,mare,lumen iuuentæ diuerſis in locis,item cothurnum in primo;amictum tertio,veſtem quarto,lumen ſexto,& Georgicorum ſecundo purpureas vites, ſui generis:tertio purpurea aulæa. *Et clarum veſtis ſplendorem Purpurai*, lego apud Lucretium per initia ſecundi. Πορφυρέην ἶριν dixit Homerus, Scholiaſtes ποικίλην, id eſt, variam interpretatur. Purpureum de mari aut flumine aliquando pro cæruleo dici Grammatici annotant,& nos etiam ſuprà annotauimus. Virgilius in quarto Georgicorum. F

*Excercit. 325. 13.

Anima in ſanguine.

Purpurea morte ſublati qui dicebantur.

In mare Purpureum violentior influit amnis,

Mare cur dictum Purpureum.

Cicero in quarto Academicarum: Mare illud quod Fauonio naſcẽte purpureum videtur, idem huic noſtro videbitur. Purpura,inquit Pierius Valerianus,non niſi in imo reperitur pelago,vt tradit Apollonij Argonauticorum interpres, qui verbum πορφύρισκε profundũ eſſe interpretatur. hinc mare purpureum, pro profundum, poëtæ ſæpius poſuere. Κῦμα πορφυρέον apud Homerum, Euſtathius nigrum interpretatur, vt & ſanguinem purpureum. colore enim ferè conueniunt, inquit,& purpureum ad nigredinem accedit:& verbum πορφύρειν, de quo plura mox, etiam de mari in vſu eſt. Epithetorum quæ poëtæ mari tribuũt, quædam parti tantùm eius conueniunt:vt glaucum, vbi minimè profundum eſt, & albam arenam apparentem habet:& canum, circa littus ſolùm. Nigrum autem mare, quod ſimpliciter eiuſmodi apparet, dicitur(nimirum quà profundum eſt) μέλας δέ γε πάντως, ὁ ἀκράτως τοιοῦτος. cæterùm, τὸ πορφύρεον καὶ κυάνεον, καὶ οἰνωπὸν, differentiæ ſunt nigredinis,(ſic & δνοφερὸν ὕδωρ cognominatur,) Cùm igitur mare nigrum purpureum, aut alio ſimili(à colore)epitheto nominatur, quod partis eſt, ad totum refertur. Hæc Euſtathius. Sic & ἰοδνεφὴς mare dicitur. Idem alibi quoque πορφύρεον κῦμα, καὶ πορφύρεον θάνατον, à verbo πορφύρειν, quod nigrere ſeu nigrare ſignificat, deducit. Homerus præterea ἅλα πορφυρέην dixit in Iliade,& Aratus in Phænomenis. Nam cùm ventus mare cæruleũ criſpicans niteſcere facit, purpurare vndas, dixit poëta Furius. Eleganter Cicero in ſecundo Academicorum. Quid mare, nonne cæruleum; aut eius vnda, cùm eſt pulſa remis, purpuraſcit? Ἁλιπόρφυρον Euſtathius interpretatur nigrum & ſimile ἁλιπορφυρέσῃ; vel marina purpura tinctum ἁλουργὸν, πορφυροῦν. Κίχλας (piſces) ἁλιειδέας dixit Numenius. Purpuream mortem Homerus in Iliade. G H

Maris epitheta.

Purpurea mors quì dicatur.

Ἔλλας πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Scholiaſtes interpretatur nigram, vel ſanguinariam vel cruentam: aliqui violentam & ſubitam. Heſychius: Πορφύρεος θάνατος, etiam exponit ὁ μέλας, καὶ βαθὺς, καὶ ταραχώδης. ſed βαθὺς & ταραχώδης fortè ad mare potiùs, cui idem epitheton tribuitur, quàm mortem referri debent. Sed hîc obiter Cælij Rhodigini lapſum detegam. Dignum ſcitu, inquit ille, de purpurario traditum infectore legimus, qui viſus fraude agere in tingendi ratione: cùm eo nomine, vt tum mos erat ad vltimum duceretur ſupplicium, iocis etiamnum locum ſupereſſe arbitratus, ad Homericum illud potiſſimùm adiecit animum: τὸν δὲ

Cælij Rhodigini lapſus.

Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Ita

A Ita Cælius ex Euſtathij in Homeri Iliados E parecbolis : vnde & Varinus repetijt: po-
ſtrema verba Græca ſic leguntur: Ἀπαγόμενος εἰς θάνατον κατ᾽ ἔθος προυκαλέσατο ποθὲν
εἰς ἄστειον σκῶμμα ἐκ τῶν Ὁμήρου, τὸ, τόνδ᾽ ἔλαβε, &c. ex quibus apparet, non ipſum pur-
purarium hoc aduerſus ſe carmen, ſed alios qui ſpectabant, in illum protuliſſe. Πορφυρόχρουν Πορφυρό-
in eodem ſignificato, pro purpureo ſcilicet, ab Euſtathio dictum inuenio, & apud Dio- χρων.
ſcoridem τῇ χροιᾷ πορφυρώτερον, de tertia ſpecie Alcyonij, de qua Galenus, πορφυρίζει δὲ
τῇ χροιᾷ. Cæterùm cùm & alia nomina dentur apud authores purpureum colorem ſigni-
ficantia, non erit præter ordinem ea hîc recenſere, Ἰόζωνος Varino & Heſychio exponi- Ἰόζωνος.
tur πορφυρόζωνος. putarim ab ἴον, id eſt viola, cuius color quoq; purpureus nominatur,
deductam eam vocem eſſe. Eiſdem Ἰεινὰ eſt πορφυρᾶ. Calaina fictilia vaſa Alexandrio- Calaina va
tica nominantur apud [a] Galenum inter ea quæ pilos attenuant: interpres Latinus purpu- ſa quæ.
rea conuertit: & bene quidem. Nam & [b] Plinius de Murrhinis ſcribens ; In pretio eſt [a] *Lib. 1. de*
„ (inquit) varietas colorum, ſubinde circumagentibus ſe maculis in Purpuram candorẽq; *comp. med.*
„ & tertium ex vtroq; igneſcentem, velut per tranſitum coloris Purpura rubeſcente, aut la- *ſec. loc. c. 5.*
„ cte candeſcente. Sunt qui maximè in ijs laudent colorum repercuſſus, quales in cæleſti [b] *Lib. 37. cap. 2.*
B arcu ſpectantur: Hæc ille; Conuenit autem iridis etiam color, & coloris ad ſolem varia-
tio Purpuræ, Quærendum igitur an Murrhina Latinorum, eadem ſint Calainis Græco- Myrrhina
rum: quando aliud Græcum nomen eorum hactenus nemo oſtendit. Arrianus in naui- an eadem
gatione rubri maris, in Scythia (vel Synthia fortè à fluuio) iuxta id mare regione, lapidẽ cum Calai-
Calleanum, καλλεανὸν, cum Sapphiro, nardo, &c. ad Minnagar metropolin Parthorum nis.
regi ſubditam, vehi tradit. Hunc quoq; purpureum quis non incongruè interpretetur.
Κάλλαιοι, apud Heſychium ſunt, οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες, καὶ πᾶν πορφυροειδὲς χρῶ-
μα, & ſubiungit, ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα. καὶ παρ᾽ Αἰγυπτίοις χρῶμα καλαϊνόν. Nos de oſtreis
calainis vel callainis ſcribemus, quæ forſan vel purpurei coloris erant, vel ad Purpuram
tingendam vtilia, vel ad vaſa aliqua conficienda: nam & Murrhina è Conchis fiebant:
vt calainus color purpureus ſit: nam Purpura alijs nominibus & Caltha & Calyx appel-
labatur. Reperio præterea apud eundem Heſychium & Varinum pro καλλίανθη expoſi-
tum πορφυρᾶ. Vbi fortè ſcribendum κάλλη, ἄνθη πορφυρᾶ: nam ita ſcriptum reperio ab
Ammonio. Coloſſinus color deniq; idem eſt qui purpureus, quod ita comprobat doctiſ- Coloſſinus
ſimus Cælius [c] Calcagninus in Epiſtola ad Thomam Calcagninum nepotem. Cupis (in- color.
C quit) ſcire à me quis ſit color coloſſinus: licet ego Coloſſenum magis legendum putem. [c] *Li. 1. Epiſt.*
nam Græci κολόσσινον dicunt; atq; ita in duodecimo Strabonis ſcriptum. Καὶ οἱ Κολοσσηνοὶ *quæſt.*
(oxytonum fortè ſcribi præſtaret) ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου χρώματος πλησίον οἰκοῦντες. à Coloſſis
ſcilicet vrbe Troadis. Vnde & Coloſſenſes illi celebres diui Pauli epiſtolis, tantum abeſt
vt à Coloſſo Rhodio dicti ſint. Color autem is purpureus eſt, aut in purpureum declinans.
nam cyclamini florem coloſſinum deſcribit in vigeſimo primo Plinius: & nos teſtes ocu- Cyclamini
los habemus. hunc enim colorem in flore cyclamini nunc agnoſcimus. Quin & Dioſco- florum co-
rides eum ſic deſcribit: Κυκλάμινος φύλλα ἔχει πορφυρᾶ, ποικίλα. κάτωθεν καὶ ἄνωθεν κη- lor.
λῖσιν ὑπολεύκοις: καυλὸν δὲ τετραδάκτυλον, γυμνόν: ἐφ᾽ οὗ ἄνθη ῥοδοειδῆ πορφυρίζοντα: ex
quibus verba vltima, flores in modum roſæ purpureos ſignificant. Sed tempeſtiuũ eſt re-
liqua Purpuræ denominata proſequi. Πορφυρὶς, purpurea veſtis, vbi ſubaudiri poteſt ἐσθής. Πορφυρίς.
Xenophõ in octauo Pędiæ, οὐδὲν φειδόμενος, οὔτε πορφυρίδων, οὔτε ὀρφνίων, οὔτε φοινικίδων, οὔτε
χαρυκκίνων ἱματίων. Sic & Πορφύρα vſurpatur: ac ſicut πόρφυρα βασίλειος dicit Herodianus,
ſic idem eodem libro ἡ βασίλειος ὑπεδέξατο πορφυρὶς, imperatoria Purpura ſuſcepit, Com-
modum videlicet in lucem editum. Πορφυρὶς item auis eſt, vt mox dicetur. Item inſulæ
D nomen apud Plinium, quam Niſyron antè dictam fuiſſe ait. Sic Euſtathius eandem Ni- Porphyris
ſyron nominatam fuiſſe ait πορφυρίδα, ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρέων. Idem tamen Plinius auis.
alibi & Cythera ait vocata fuiſſe πορφυρίδα, quæ Euſtathius quoq; πορφυροῦσαν nominata
tradit διὰ τὸ κάλλος τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρῶν. Πορφυρίτης, purpurans, πορφυρίτης λίθος Lapis Porphyri-
in modum Purpurę rubens. Cuius meminit [d] Plinius, dum ait: Rubet porphyrites in ea- tes lapis.
dem Ægypto. ex eo candidis interuenientibus punctis leucoſtictos nominatur. Eius fæ- [d] *Li. 36. c. 7.*
mininum Πορφυρῖτις, nigricans in modum Purpuræ, Purpuræ nigrantis ſpeciem gerens,
vt porphyritis ficus apud [e] eundem. Πορφυρίων, Latinis porphyrio auis nomen apud Ari- [e] *Lib. 15. cap. 18.*
ſtotelem & Plinium, & Athenæum, qui inter alia ex Ariſtotele tradit σχιδανόποδα αὐτὸν
εἶναι, ἔχειν δὲ χρῶμα κυάνεον, σκέλη μακρὰ, ῥύγχος ἠργμένον ἐκ τῆς κεφαλῆς φοινικοῦν, μέγε-
θος ἀλεκτρυόνος. Aitq; ibidem Callimachum in libro de auibus diſcrimen facere inter πορ- Porphyrio
φυρίωνα & πορφυρίδα, vtpote qui ἰδίᾳ ἑκάτερον καταριθμεῖται. Euſtathius πορφυρίωνα nomi- auis vnde dicta.
natum ſcribit διὰ τὸ τοῦ ῥύγχος φοινικοῦ, à purpureo roſtri rubore. [f] Plinius quoq; teſtatur [f] *L. 10. c. 46*

roſtra

roſtra eius & prælonga crura rubere. Sed de hac aue plura in noſtra Ornithologiæ tertia E
parte. has in Syria gigni Cælius Rhodiginus tradit. Eſt & piſcis nomen πορφίριον apud
Porphyrides aues. Heſychium. Πόρφύριον, τὸ, Ariſtoteli Purpuram paruulam ſignificat. Porphyrides ex auium genere eſſe etiam Hermolaus annotat, aitq; à porphyrionibus eſſe diuerſas: ſicut ab vtroq; latiporphyrides, ſiue adiporphyrides & latiporphyræ. Πορφυρλίδας, auis quædam exponitur in lexico veteri, ſed ſine authore, quodq; nomen ſuſpectum habet author theſauri linguæ Græcæ. Πορφυρῶ, purpureo colore perfundo; purpureo rubeoq; colore illuſtro. Nonnus, πορφύρων γείτονα πέτρην Ὄρθρος, vt & ipſa aurora ab eodem dicitur πορφύρειν; purpureo rubere colore. Sæpius neutrali ſignificatione ponitur pro purpuro, id eſt, purpureo colore nigro vel rubeo, vt apud Columellam, purpurans viola, & viciſſim apud Plinium, purpura violacea. Et in Epigrammatum libro ſeptimo πορφύρων βότρυς, Purpurans racemus, ſeu purpureus. Sic [g] Ouidius canit:

[g] Lib. 13. Metam.

Sunt auro ſimiles longis in vitibus vuæ
Sunt & Purpureæ.

Vuæ Purpureæ cur dictæ. Id autem plus eſt quàm pictæ. nam purpurant maturæ, vel maturitati proximæ: at cùm ſunt pictæ (quas & αἰόλλεσθαι dicit Heſiodus) τῆς πεπάνσεως, id eſt, coctionis tantùm initium habent. Πορφύρειν plerunq; autem de mari dicitur apud poëtas, cùm perturbatur, F æſtuat, & tempeſtate ingruente nigreſcit, vt in ſecundo Epigrammatum — οὐδὲ θάλασσα πορφύρει, purpuraſcit & fluctuat: ſic [h] Homerus

[h] Iliad. z.

Ὡς δ' ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μέγα κύματι κωφῷ.

vbi Euſtathius exponit, μελαίνεται: addens eadem metaphora ab eodem poëta vſurpari τὸ καλχαίνειν, deriuatum à κάλχη, ſynonymo τῷ Πορφύρα. Sic & πορφύρεον κῦμα, quod nigricantis purpuræ ſpeciem gerit. Rurſum Epigrammatum libro ſecundo, paſſiua voce:

Εὔδια μὲν πόντος πορφύρεται:

placidè purpuraſcit, placidis fluctibus nigreſcit. Diuus Baſilius quoque in Hexamero dicit mare πορφύρουσαν χρόαν ἢ κυανῆν τοῖς ὁρῶσι προσβάλλειν. Sicut verò metaphoricè animus quoque dicitur κυμαίνειν, cùm concitatus & perturbatus, (vt & latinè fluctuare, atq; æſtuare tranſlato verbo à mari.) ita quoque πορφύρειν ad hominis animam varijs cogitationibus & curis turbatum ac fluctuantem transfertur: aut profundiùs aliquid meditantem. nam & mare qua profundius eſt, nigrius apparet: & purpuræ Conchæ è pelago, id eſt, G profundo, potiſſimùm petuntur. Fortè & quia purpura ad ſolem diuerſos colores reddit, de animo quoq; diuerſa conſilia agitante, & mutante ſubitò, vt purpura ſi ad ſolem celeriùs moueatur, πορφύρειν verbum in vſu eſt. Ergo & variè & profundè & anxiè, & aliquando malignè cogitare ſignificat. De tã varijs huius verbi ſignificationibus audi Heſychiũ: Πορφύρει, ταράττεται, φροντίζει, μελανίζει, μελαίνεται, Πορφυρίζει, ταράττει, μεριμνᾷ, κακοτεχνεῖ. Πορφύρεται; διαλογίζεται. Πορφύρειν, inquit Euſtathius, de mari dicitur, & ad animum tranſfertur, τὸ ἐν βάθει διανοεῖσθαι, καὶ οἷον κυμαίνεσθαι λογισμοῖς, vt in illo [i] Homeri, κραδίη δέ οἱ πόρφυρε. Κάλχη quoque purpuram ſignificat, & verbum καλχαίνειν idem quod πορφύρειν, ταράσσειν, ςένειν, φροντίζειν, ἄχθεσθαι, κυκᾷν, ἐκ βυθοῦ ταράσσεσθαι. Sic enim Heſychius interpretatur. Καλχαίνειν Scholiaſti Nicandri etiam eſt, τὸ πορφύρειν. Eſt quando Πορφύρειν ſimpliciter de motu maris, etiam placidiore ponitur. Ad πορφύρειν verbum & ſono & ſignificatione accedit μορμύρειν. Varrino μορμύρουσα θάλαττα eſt ταρασσομένη καὶ κινουμένη φοβερῶς. Theophraſtus citante Scaligero ait: Πορφυροῦται ἡ θάλασσα, ὅταν τὰ κύματα μετεωριζόμενα σκιασθῇ, Sic Plinius ait purpuram irati maris H faciem referre. Πορφυρέοισιν Apollonij Argonauticorum interpres profundum eſſe interpretatur: vnde & purpureum mare dictum, vt ſuprà dictum eſt fuſiùs. Πορφυρέω, purpuro, idem cum πορφύρω, ſeu purpureo colore rubeo. Nonnus πορφύρεον ἠώς, purpureo fulgore rubebat: Sic & Ouidius, purpuream auroram dicit, & Virgilius purpureum lumen ætheris. Aliàs & ῥοδοδάκτυλος ἠὼς dicitur à roſeo rubore, quem Seneca purpureum ruborem appellat. Rurſum Ouidius

[i] Iliad. A.

Κάλχη.

Πορφυρέω.

Aurora cur Purpureus rubor dict° a Seneca.

Mare vbi nigrius.

— *Patefecit ab ortu*
Purpureas aurora fores. Et Virgilius
—— *Quàm primum craſtina cælo*
Purpureis inuecta rotis aurora rubebit.
Item —— *Aethere ab alto*
Aurora in roſeis fulgebat lutea bigis

Igitur eodem modo πορφύρειν aurora à Nonno dicitur, quo ab Homero vocatur ῥοδοδάκτυλος.

A κτυλός. Πορφυρίζω, purpuram colore refero, purpureum colorem repreſento, vel imitor;
purpuro: vt Columella dicit purpurans viola. Dioſcorides de thymo, ἔχον ἐπὶ ἄκρου κε-
φάλια ἀνθῶν πορφυρίζοντα. Plinius de thymo nigricante dicit: Alterum genus nigrius, flo-
riſq; nigri. Idem enim teſtatur & purpuram nigricare, immo rubentem colorem purpu-
„ ræ nigrante eſſe deteriorem. Ἐπιπορφυρίζω, ad purpuram accedo, ad purpuram incli- Ἐπιπορφυρίζω.
„ no. Dioſcorides: ἐνίων δὲ καὶ ὥσπερ ἀνὰ μέσον ὂν τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζει. Ariſtot.
καὶ γὰρ ταύτης τὸ μὲν ἄνθος ἐστὶ λευκὸν ἐπιπορφυρίζον, ὁ δὲ καρπὸς ξανθός. Ὑποπορφυρίζω,
aliquatenus purpuro, paullulum refero purpuram. Πορφυρώματα Heſychius & Varri-
nus exponunt, τῶν ταῖς θεαῖς τιθέντων χοίρων τὰ κρέα. Fortaſſis autem vaſa quædam Porphyromata.
& toreumata figlina purpurei coloris porphyromata fuerint: qualia fuiſſe murrhina, dixi-
mus. In his enim ceu pulchris & ſpecioſis, dijs aliquid offerri par erat. Sic aurea, argentea
& ærea vaſa, Græci χρυσώματα, ἀργυρώματα & χαλκώματα vocant. Ὀστράκινα τορεύματα
καὶ χαλκώματα Strabo dixit. Cardanus in ſexto de varitate rerum, purpurina (inquit, ne-
ſcio vnde vocabulum hoc mutuatus) coloris eſt fului, aurumq; imitatur, ſi optima fuerit: Purpurina.
hoc ſolo differt, quòd non reſiſtit iniurijs cœli, nec diuturna admodum eſt, deinde com-
B poſitionem eius oſtendit, ex plumbo albo argentoq; viuo &c. Sed neque vocabulum hoc
latinum eſt, aut purpureo colore quicquam conuenit. Πορφυρεῖον videtur accipere Strabo Πορφυρεῖον
in decimoſexto pro officina purpuraria de Tyro ſcribens. Purpurariam autem officinam
„ Plinius vocauit. Indicum (inquit) in diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilē red- Purpuraria officina.
„ dit: alterum genus eius eſt in purpurarijs officinis, innatans cortinis, & eſt purpurę ſpuma.
Idem Strabo in decimoſeptimo, eaſdem officinas vocauit πορφυροβαφεῖα, quo loco inter- Πορφυροβαφεῖα.
pres tranſtulit purpurificia. Alioqui officinæ tinctoriæ à Græcis cōmuni nomine βαφεῖα
dicuntur, & φαρμακῶνες, Varrone teſte. Δευσοποιὸς Heſychio tinctor eſt: nō quiuis tamen, Δευσοποιὸς
vt videtur, ſed qui firmo, probo ac genuino colore tingit. Δεύω verbum idem eſt quod
βρέχω. Propriè quidem δευσοποιὸς de purpura dicitur, cuius color ita firmus & germa-
nus eſt, vt non facilè eluatur ac exoleſcat. Per metaphoram verò teſte Varrino de alijs
quoque coloribus & rebus alijs permanentibus & edurantibus dicitur δευσοποιὸν apud
veteres, τὸ ἔμμονον καὶ πολυχρόνιον, vt Plato in decimo de rep. oſtendit. Ἀνὴρ πορφυρεὺς
„ (inquit [k] Aelianus) ὅταν θηράσῃ πορφύραν, οὐκ εἰς ἀνθρώπων τροφὴν, ἀλλ' εἰς ἐρίων βαφὴν, [k] Li. 16. de Anim. c. 1.
εἰ μέλλει μένειν ἡ ἐκ τοῦ ζώου χρόα δευσοποιὸς καὶ δυσέκνιπτος, καὶ οἵα τε εἶναι τὴν βαφὴν
C ἐργάσασθαι γνησίαν, ἀλλ' οὐ δεδολωμένην, μιᾷ λίθου καταφορᾷ διαφθείρει τὴν πορφύραν αὐ
τοῖς ὀστράκοις. id eſt, Purpurarius piſcator, ſi poſtquam purpuram non in hominum cibum,
ſed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhauſtum, conſtantem & genuinum velit fieri
colorem, vno ſaxi ictu purpuram vnà cum teſta interimit. Purpurarius, ad purpuram per-
tinens, vt officina purpuraria, in qua purpura fit: piſcator purpurarius, pro quo Laurentius Purpurari[9].
in Herodoto purpuratorem dixit: tinctor purpurarius, qui purpuras tingit. nam purpura-
rius abſolutè pro vtroq; accipi poteſt, & pro mercatore etiam qui veſtibus purpureis emē
dis, vendendis, negocietur. Πορφυρεῖς & Πορφυρευταὶ Polluci nominantur. Πορφυρεὺς Aelia-
no eſt, qui tingit. Hiceſius apud Athenæum chamis, inquit pro eſca vti τοὺς πορφυρευομέ-
νους, id eſt, piſcatores purpurarum. Purpuratus, purpura ornatus; vnde purpurati dicuntur
ij, qui apud principes dignitate antecellunt. Cicero in primo Tuſculanarum: Iſtis quæſo Purpuratus
(inquit) iſta horribilia minitare, purpuratis tuis. Liuius de primo bello Macedonico: Cū
duce Athenagora vno ex purpuratis. Idem lib. 10. belli Punici: Sopatrum ex purpuratis
& propinquis regis eſſe. Cicero in quarta in Catilinam, Gabinium appellauit purpuratū.
De purpurata meretrice Babylone, vt in ſacris litteris nominatur, multa Cælius Rhodi-
D ginus. Purpuraſcere, purpureum fieri: Cicero in ſecundo Academicarum. Quid mare, Babylon purpurata meretrix.
nonne cæluleum: aut eius vnda, cùm eſt pulſa remis, purpuraſcit? Πορφυρίων, Auis & pi-
ſcis nomen, vt ſuprà monuimus: cæterùm ita etiam homines vocatos reperio. Porphy-
rion, πορφυρίων, teſte Scholiaſte in tertium Argonauticorum Apollonij Siſyphi filius Porphyrio homo.
fuit, & fratrem habuit Almum nomine. Conſtat & inter gigantes præcipuè principatum
obtinuiſſe Porphyrionem & Alcyonem. Πορφυρεὼν, verò vrbs eſt Phœniciæ, cuius
gentile Porphyreonius, & Porphyreonites eſt apud Stephanum. Praſinus quoque au-
riga, ſeu equorum agitator temporibus Neronis celeberrimus, cuius in Nerone Tran-
quillus mentionem facit, Praſinus Purpurio dictus eſt: cuius etiam meminit Martialis Praſinus Purpurio.
hoc diſticho:

Nomen habet magni volucris tam parua gigantis,
Et nomen Praſinus Purpurionis habet.

Sic enim legit Iuſtus Lipſius, cuius doctiſſimi viri iudicium in emendandis ac dilucidandis authoribus ego maximi facio, & rectè quidem ſic legit, nam idem Martialis in decimo quarto eundem intelligit, dum cani:

Proficies nihil hoc, cædas licèt vſque flagello
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Grex purpureus.

appellat gregem purpureum, equos Purpurionis qui velocitate præſtabant. Alia lectio habet *Et nomen Praſini Porphyrionis habet.*

Porphyrite πορφυρίτη Stephano eſt vrbs Arabiæ iuxta Aegyptum. Porphyra inſcripta fabula Xenarchi comici, aut Timoclis comici (dubitatur enim de authore) citatur apud Athenæum. Saxa Lacedemonia & porphyretica nominat Lampridius in Heliogabalo.

Porphyrites lapis.

Porphyrites lapis, inquit Kiranides, notus eſt, maximè in Melantide regione. Chymiſtæ referente Hermolao ætiden pro chryſolitho & porphyrite & chryſochromo cognomine Macedonico & polychromo accipiunt. Inuenio & apud Plinium in primo trigeſimiquinti, neſcio num de eodem lapide. Vt ouatus eſſet Numidicus lapis, vt purpura diſtingueretur Sinnadicus, qualiter illos naſci optarent deliciæ.

[l] *Li. 4. c. 36*
Porphyrus ſerpens.

Porphyrus, πόρφυρος [l] Aeliano quidam ſerpens eſt Indicus, dodrantis magnitudine, colore accedente ad purpuræ ſaturatæ ſimilitudinem, capite verò pluſquam niueo, & lacte multò candidiore, locis, inquit, Indiæ calidiſſimis reperitur: ei mordendi idcirco poteſtas eſt nulla, quòd dentium expers ſit &c.

Cete Porphyrium.

Ceti Porphyrij dicti ex Procopio ita meminit Cælius. Author Procopius eſt apud Byzantium Gotici belli temporibus cete (κῆτος, ſingulari numero) comparuiſſe magnitudinis miræ. Porphyrium (inquit) illi vocant. Id verò annis quinquaginta locis infeſtius circumiectis omnibus fuerat: nec ab Iuſtiniano, etiamſi percupido, vlla quiuerat ratione expugnari. Demum delphinos inſectatum auidè ac ita limo impactum explicari haud amplius eualuit. Sed accolis hinc inde accurrentibus, funium ac machinarum vi pertractum in ſiccum, cubitorum triginta menſum per longitudinem exceſſit, per latum verò decem.

Purpuriſsũ.
[m] *Li. 35. c. 6*

Purpuriſſum inter floridos colores enumeratur à [m] Plinio, dum inquit. Sunt autem colores auſteri aut floridi. Vtrumq; natura aut miſtura euenit. Floridi ſunt quos dominus pingenti præſtat, minium, Armenium, cinnabaris, chryſocolla, Indicum, purpuriſſum. Cæteri auſteri.

Indicum & purpuriſsũ quid differant.
Purpuriſsũ vt fieret.

Quo loco doctiſſimus Dalechampius hoc addidit ſcholiolum: Vt Indicum ſpuma eſt innatans cortinis, in quibus glaſtum coquitur pannis tingendis: ſic purpuriſſum ſpuma eſt collecta efferueſcente purpura, cùm ex ea tinctura conficitur. Loco purpuriſſi pictores nunc vtuntur lacca, mixta cum cæruleo. Quomodo verò purpuriſſum fieret eodem capite prope finem docet idem Plinius his verbis: E liquidis coloribus quos à dominis dari diximus, propter magnitudinem pretij, ante omnes eſt purpuriſſum è creta argentaria; cum purpuris pariter tingitur, bibitq; eum colorem celeriùs lanis. Præcipuum eſt primum, feruente aheno rudibus medicamentis inebriatũ. Proximum egeſto eo addita creta in ius idem. Et quoties id factum eſt, leuatur bonitas pro numero dilutiore ſanie. Quare Puteolanum potius laudatur quàm Tyrium aut Getulicum vel Laconicum, vnde pretioſiſſime purpuræ. Cauſa eſt quod hyſgino maximè inficitur, rubiamque cogitur ſorbere.

Hyſginum quid.

(Hyſginum, inquit Dalechampius, tinctura eſt è cocco prius, deinde è purpura Tyria ſupra lib. 9. cap. 41. nunc tinctura è rubia cocci loco & purpura, vel purpuræ loco, hyſgino. Vitruuius lib. 7. cap. 14. Eſt autem hyſginum hoc arbuſcula quam cap. 18. lib. 16. vaccinium Plinius appellat, & cap. 26. lib. 21. falſò hyacinthum exponit, quia hyacinthũ Græcorum, Latini quidam vaccinium interpretarentur.

Magaleb.

Vulgus magaleb vocat. Ex huius arbuſculæ nigro fructu ſuccus exprimitur ad purpuream tincturam aptiſſimus. Virgilius ſcilicet ideo vaccinia nigra dixit, & interpres Nicandri φυτὸν εἶναι ξανθὸν τῷ χρώματι [nam tale lignum eſt] καὶ μέλαν [talis eſt fructus] πρὸς ἰοβαφῆν ἐπιτήδειον.) Viliſſimum à Canuſio. Prétium huic à ſingulis denarijs in libras ad triginta. Pingẽtes ſandyce ſublita mox ouo inducentes purpuriſſum, fulgorem minij faciunt. Si purpuram facere malunt, cæruleum ſublinunt, mox purpuriſſum ex ouo inducunt. Hucuſq; Plinius. Hodie pictores cæruleo ſublinunt, deinde laccam inducunt.

Fucus quid

Author libri de ſimplicibus medicamentis Galeno attributi, purpuriſſum, inquit, quod & fucum aliqui dicunt, glebulæ ſunt quadratæ & puſillæ in modum teſſularum: quæ ab infectoribus tinguntur colore roſeo. tale eſt maximè Canuſinum, ſequens Puteolanum. Vires habet aliquantulum ſtypticas. Aliud verò meo iudicio fuit purpuriſſum, quo vtebantur mulieres ad labra & genas tingendas, cuius ſcilicet mentio fit apud Plautũ in Moſtelaria. Vnde. n. hocce cõſtaret purpuriſſum ipſemet docet me Plautus in Truculento, rubricã id nominãs: nã cùm dixiſſet, Quia *Iſtas buccas tã bellè purpuraſſatas habes:* nõ multò pòſt ſubijcit: *Buccas rubrica, cera omne corpus intinxit tibi.*

MORALIA

A

MORALIA.

ASCANIVS Martinengus Brixianus in ſua gloſſa magna myſtica, purpuram Chriſti ſanguinis, & meriti præclarum exemplum ſtatuens: [a] Ambroſius (inquit) hæc quoque doctiſſimè ſubdebat: Quid etiam purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum eſt igitur quod in regibus adoratur; aquarum eſt, ſpecies illa quæ fulget. Et pòſt: Aureum etiam vellus aqua nutrit, & lanam in memorati ſpetiem metalli gignunt littora, cuius colorem nullus adhuc eorum, qui fucis diuerſis obducunt vellera, imitari potuit: adeo naturæ maritimæ gratiam humana implere neſcit induſtria. Scimus qua ſolicitudine vellera ouium etiam minus pretioſa curentur, ſint licèt optima, B nequaquam autem his fucis innaſcitur. Hic naturalis color eſt, quem nullus adhuc fucus æquauit, hoc quippe piſcis eſt vellus. Si igitur (inquit Martinengus) tantum fulget, tantamque exiſtimationem nacta eſt purpura, regium indumentum, quod ſanguine conſperſum ſit exigui piſcis, qui purpura vocatur: quantum coruſcabit anima, quantumque ſuſpicienda erit, cùm ſanguine Chriſti ſit aſperſa & redempta? Purpura Chriſtus eſt. Purpura profectò ſaxi vnius ictu collidenda eſt, vt ſanguis exterius emanet, quòd ſi ictu ſolo non eſt contrita, ſanguis in vniuerſum corpus diffuſum euaneſcit. Chriſtus ſaxo, id eſt, morte non naturali, ſed violenta concuſſus fuit, & dum voluntati patris obtemperat, in cruce vno ictu contritus, ſanguinem vniuerſum in redemptionem noſtram copioſiſſimè effudit. Sanguis enim tuus ornauit eius meas. Vt quid igitur animã tanto ſanguine emptam & inſignitam pollui permittimus? Sed animaduertendum, vt Ambroſius ſecundo loco purpuræ encomia celebrans aſſerebat, purpuram iacere vilem in ſaxis aſperis & cautibus; Vilis etiam apparuit purpura noſtra Chriſtus: Ego ſum vermis & non homo, inquit ipſe; non in mollitie vitæ, ſed in ærumnis perpetuis, quaſi ſaxum inter ſaxa. Hæc itaque Martinengus. Purpura & byſſus apud eundem Ambroſium in commentariorum C libro octauo in caput decimum ſeptimum Lucæ ſignificant hæreticorum eloquentiam. Nonne tibi videntur, inquit, in quadam purpura & byſſo ſtratis iacentes thoris, qui pro veris fucata defendant, ditibus abundare ſermonibus; cùm iactant dominico terram tremuiſſe ſub corpore, cælum tenebris obductum, excita verbo maria vel ſedata, verum tamen dei filium denegantes? In enarratione verò Pſalmi centeſimi & decimi octaui, Eccleſia (inquit) ipſa tanquam benemerita regina Chriſti ſanguine coronatur, ſicut ſcriptum eſt. Et ornatus capitis tui ſicut purpura. Sanguis Chriſti purpura eſt, qui inficit ſanctorum animas non ſolùm colore reſplendens, ſed etiam poteſtate, quia reges facit & meliores reges quibus regnum donet æternum. Meritoque ad tantum Eccleſiæ decorem, cui Chriſti ſanguis irrutilat, ſpiritus ſanctus inclamat; quàm pulchra & ſuauis facta es charitas in delitijs tuis. Diuus [b] Bernardus libro de modo bene viuendi ita ait myſticè de purpura. Audi etiam rogo honeſta virgo quid ſponſus in laudibus Eccleſiæ dicat in canticis canticorum. Coma capitis tui, vt purpura regis iuncta canalibus eſſe memoratur. Purpura quippe per faſciculos in canalibus ligatur, ſuper quos dum aqua proijcitur, per canales ad veſtem quæ ſupra eſt, currit, vt veſtis tingatur, & inde nomen D accepit, vt tincta colore purpureo purpura vocetur: quæ omnia ſanctæ menti congruunt. Comæ quippe capitis ſunt cogitationes mentis quę in canalibus ligantur, quia in ſcripturis diuinis ne inutiliter fluant, ſtringuntur. Cuſtodi ergo cor tuum & cætera. Purpura quæ ſanguine Conchyliorum conficitur, & ſanguineam ipſam præfert ſpetiem, non immerito ſacramentum dominicæ ſignificat paſſionis. Beda [c] ad ea verba: Et mulier erat circumdata Purpura & Coccino. In Purpura (inquit) fucus ſimulati regiminis: in Coccino cruentus habitus impietatis demonſtratur. Et [d] alibi ad hæc verba: Tabernaculum verò ita facies: decem cortinas de byſſo & hyacintho ac Purpura Coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies. Purpuram, quia colorem ſanguinis oſtendit, & vera quoque Purpura Conchyliorum ſanguine tingitur, deuota eorum corda deſignare, qui dicere cum apoſtolo poſſunt: Ego non ſolùm alligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus propter nomen Domini IESV: & cum Propheta Dauid: Quoniam propter te morte afficimur tota die æſtimati

Sanguinis Chriſti exẽplum.

[a] Hexam. lib. 5. c. 2.

Purpura eſt Chriſtus.

Hæreticorũ eloquentia.

Purpura sãguis Chriſti.

[b] Serm. 29. de cogitat.

Sãcta mẽs.

Sacramentum dominicæ paſſionis.

[c] Apoc. 17.

[d] Exod. 26.

ſumus,vt oues occiſionis. Quid verò ſecundum Matthæum,chlamyde coccinea induitur E
(Chriſtus) à militibus,& ſecũdũ Iohannẽ, veſte purpurea circumdatur,myſticè ſignificet, „
ita expoſitũ inuenio ab [*] Ambroſio: In altera deſignans martyrũ palmas; in altera regiæ po „
teſtatis inſignia, quòd caro eius fuſcum toto orbe terrarum ſanguinem eſſet ſuſceptura „
pro nobis & paſſio regnum paritura pro nobis. Sic ille, & mox. Deniq; ſecundum Mar-
cum exuerunt eum purpura,quod nec myſterio vacat. Chriſtus enim aſcenſurus crucem,
regalia veſtimenta depoſuit, vt ſcias quaſi hominem paſſum eſſe, non quaſi deum, etſi
vtrumque Chriſtus,quaſi hominem, tamen non quaſi deum cruci eſſe ſuffixum: ſed mili-
tes non Iudæi ſciunt quo tempore,qualia Chriſto veſtimenta conueniant. Iudicio enim
in purpura quaſi victor aſſiſtit, ad paſſionem verò in ſuis veſtimentis quaſi reus humilis
venit.

[*] *Li. 10. cõmẽt. in Luc. cap. 23.*

Chriſt[9] purpura indutus q[d] miſterij habeat.

HIEROGLYPHICA.

Homo maledicus.

MALEDICVM hominem, iuquit Pierius Valerianus, probos impro- F
boſq; æquè carpentẽ ſignificare qui volunt, purpuram exerta pingunt
lingua,quæ quidẽ illi tam acuta & valida eſt, vt ea & conchulas & quaſ-
cunq; ſui generis teſtas perforare poſſit:quæ cùm ita ſint omniuoræ,fre-
quens illud in edaces dictum emanauit, Purpura voracior. Atque inde „
fortè prouerbium, quòd purpuræ plurimum per linguam eſcas inqui-
rentem capiuntur. Et qui hominem qui de ganea pœnas dederit,ſignificare volunt,con-
chylium huiuſmodi naſſæ per linguam applicitum pingunt, ſiquidem eius captura in hũc
ſæpius efficitur modum:paruæ denſæq; admodum naſſæ ſtrombus piſcis includitur, hũc
auidiſſimè captat purpura,quem ſimul ac illuc occluſum olfecerit, inſerta per naſſæ iun-
cos lingua eum aſſequi contendit,dumq; ille volutatione luctatur,ea magis ac magis lin-
guam protendit:accidit verò,vt in eo conatu tumefiat, vt nulla eam extrahendi copia re-
linquatur,atque ita detenta per linguam captiua fiat. Verùm hoc picturæ genus in huiuſ-
modi ſignificatum aliter etiam figuratur: Conchulam quippe pingunt, quæ purpuræ lin-
guam morſu comprehenderit. Piſcatores ſiquidem cùm purpuram norint Concharum
paſtionem auidiùs appetere, has in naſſas magno numero coniectas in mare demittunt, G
oblongo fune ad naſſas alligato:ſentiunt optatam eſcam purpuræ,porrectiſq; intra naſſa-
rum iuncos linguis,eas infeſtant: at illæ aculeo extimulatæ incolumitati ſuæ conſulturæ
contrahunt ſeſe, corticibuſq; clauſis morſu perquam acri linguam infeſtam comprimũt, „
pertinaciſſimeq; detentam haudquaquam amittunt:atque ita pendentes ſua captæ auidi-
tatæ purpuræ tolluntur. Hominẽ verò vno interemptũ ictu oſtendere qui volunt, purpu-
ram ſaxo eliſam pingunt: ſiquidem infectores aiunt, quas purpuras in artis ſuæ vſum pa-
rant,ſaxo vno ictu collidendas, vnde ſubitarius ille ſanguis ad tincturã optimus emanat:
quod ſi ictu fefellerit,neque purpura ſtatim exanimata fuerit,fruſtra repeti, quia præ do-
lore ſanguis in vniuerſum corpus diffuſus euaneſcat. Hinc aiunt Homerum totiens de ijs
qui valido aliquo vulnere perempti fuerint,purpurea eos morte peremptos dicere: quem
imitatus Maro,nunc Purpuream vomit ille animam,nunc quid eiuſmodi ſæpe protulerit,
quamuis ad ſanguinem,in quo anima ſedem habeat,Seruius hoc referri putat, de quo ſa-
tis in accipitris commentario dictum. Sunt qui ſeceſſum per purpuram oſtendant, pro-
pterea quòd purpura non niſi in imo reperiatur pelago: vnde verbum apud Apollonium
Argonauticon primo, πορφύρεσκεν quod purpuraſcere dicere poſſumus, vbi profundum H
eſſe interpres exponit,ea quam memorauimus purpuræ natura repetita. Hinc mare pur-
pureum,pro profundum ſæpius poſuere. Huc vſque Pierius.

De gula multati.

Vno exanimati ictu typus.

Seceſſus.

EPITHETA.

A colore.

Conchylis cur dicta.

EPITHETA purpuræ ab authoribus attributa ad colorem,tincturamuẽ
non ad ipſum animal pertinere videntur. Conchylis dicitur Tibullo, quia
ſanguine Conchyliorum inficiebantur lanæ:

Tincta tegit roſeo Conchylis purpura fuco. Virgilius rubram dixit,
item Auſonins; Boëtius rubentem, Mantuanus ſanguinolentam, Pamphi
lus ſanguineam, Scaliger nigram, Iuuenalis ardentem, nimirum à fulgore, vnde

& igneam

A & igneam dixit Flaccus, rutilantem Martianus Capella, fulgidam Strozius, Ouidius fulgentem, Petrarcha ſplendidam, Thomas Radiuus vernantem, Pontanus vagam. Vocatur præterea pura, vt Scaligero, delicata Martiali, læta Statio, grata Politiano & Pontano, cui etiam noua dicitur, Claudiano nobilis, Pãphilo pretioſa, Thomæ Radiuo regalis, Marullo conſularis, Virgilio, Statio, Pontano picta. A loco Martialis Coam, Horatius Laconicam, (item Statius, & Strozius quibus Oebalis, id eſt, Laconica nuncupatur) Lucretius, Virgilius, & Auſonius Mœlibeam, Mantuanus Romanam, Sidoniamq́; : qui præterea lõgam dixit, nimirum à veſte, vnde mollis dicitur Pontano, Crottæ, ſacra Auſonio & Strozio, libata Martiali, Prudentio ſupplex. Dicitur denique ipſa purpura dibapha, id eſt, bis tincta.

A loco.

A veſte.

PROVERBIA.

Simia purpurata.

B Πίθηκος ἐν πορφύρᾳ, id eſt, *Simia purpurata.* In varios vſus poteſt adhiberi parœmia, nempe vel in hos, qui tametſi magnifico cultu ſint ornati, tamen cuiuſmodi ſint, ex ipſo vultu moribuſq́; cognoſcitur: vel in hos quibus dignitas indecora additur: vel quotiens rei per ſe fœdæ, aſcititia peregrinaq́; ornamenta indecenter admouentur. Quid enim tam ridiculum, quàm ſimia veſtita purpurea veſte? Atque id tamen non raro fieri videmus apud iſtos, qui ſimias habent in delicijs, vt quàm maximè poſſunt, ad humanum morem ornent ac veſtiant, aliquotiens & purpura, quo parũ attentos, aut imperitos fallãt, proq; homine ſalutetur ſimia, aut ſi deprehenſus fuerit fucus, res magis fit ridicula. Ἡ πορφύρα παρὰ τὴν πορφύραν διακριτέα, id eſt, *Purpura ad Purpuram diudicanda eſt.* Certiſſimum iudicium ex collatione naſcitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit vti: quotiens negabimus infantiam, aut inſcitiam indoctorum plenè depræhendi, niſi cum eloquentium & eruditorum ſcriptis conferantur. Etenim ſi vel Saluſtium conferas cum Cicerone, iam velut obmuteſcit ille, alioqui per ſe diſertiſſimus. Refertur adagium à Phębammone Sophiſta in commentario de figuris rhetoricis. Meminit & Iſocrates in Oratione Panathenaica, ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἕτερα παραδεικνύοντες .i. Sed quemadmodũ purpurã & aurum conſideramus ac probamus,

Purpura ad purpurã diudicanda.

C purpuram cum Purpura cõferẽtes. Haud arbitramur prorſus, inquit adagiorum author, ἀπροσδιόνυσον fore, ſi de cõferenda Purpura locum huc aſcripſerimus ex Aureliano Flauij Vopiſci: Meminiſtis, inquit, fuiſſe in templo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue purpureum, laneſtre: ad quod cùm matronæ, atque ipſe Aurelianus & Probus & proximè Diocletianus miſſis diligentiſſimis confectoribus, requiſiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim Sandyx Indica talem purpuram facere ſi curetur. Alluſit huc Quintilianus lib. 12. de generibus dicendi, agens de dictione, quæ, quòd mediocris eſt, per ſe habet admirationem, ſed admotis ijs quæ ſunt eximia, deſinit eſſe admirationi. Habet, inquit, admirationem, neque immerito, nam ne illud quidem facile eſt, ſed euaneſcunt hæc, atque moriuntur comparatione meliorum: vt lana tincta fuco, circa purpuras placet: at ſi contuleris, etiam lacernæ conſpectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Hæc ille: Athenæus lib. 3. dipnoſophiſtarum ex Apollodoro huiuſmodi quoddam refert prouerbium, λιχνότερα τᾶν πορφυρᾶν, id eſt, *edaciora purpuris*, idque ductum exiſtimat, vel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit, velut ad ſeſe rapit, ſuoq; colo-

Purpura voracior. Edaciora Purpuris.

D re res vicinas inficit, additq́; lucem: vel ab animante ipſo quod quicquid nactum fuerit, retinet ac deuorat, de cuius voracitate Plinius: lingua (inquit) purpuræ longitudine digitali, quæ paſcitur deuorando reliqua Conchylia: tanta duritia aculeo eſt. Conueniet in edaces, aut in eos qui omnia in ſuum compendium vertunt. Fortaſſe duriùs, ſed non ineleganter accommodabitur, inquit, idem author, ad reges δημοβόρους, aut aduocatos, qui purpurati omnia conuertunt in fiſcum ſuum: & quocunq; ſe conferunt, abradunt aliquid. Sic ille. Sed λίχνος Græcis non tam voracem & multi cibi hominem aut helluonem: quã exquiſiti delicatiq́; liguritorem & catillonem ſignificare videtur; quod non animaduertit ille. Βάμμα Σαρδωνικὸν, id eſt, *tinctura Sardonica*, de colore præcellenti dicebatur, præcipuè purpuræ, per iocum autem transfertur ad eum qui pudefit, aut qui ob plagas ſanguine tingitur. Sardo enim inſula ingens eſt oppoſita Italiæ, in qua variæ purpurarum tincturæ, laudatiſſimæq́; fiebant: Ariſtophanes in Pace. Ἣν ἕκαστος φησὶν εἶναι βάμμα Σαρδωνικὸν, id eſt, quam ille prædicat coloris eſſe Sardiniaci. Idem in Acharnenſibus: Ἵνα

λίχνος qd.

Tinctura Sardonica.

μή σε βάψω βάμμα Σαρδωνιακόν, id eſt, ne te linam colore Sardoniaco. Ita enim citat E
Adagiorum author, ſed Zoographus pro σαρδωνιακὸν vt in contextu Acharnenſium le-
Ariſtophanes correctus. gitur, reponit Σαρδιανικόν, vt Scholiaſtes & Suidas rectè legunt. Sic etiam carmen melius
conſtabit, inquit, & ſimiliter in Pace, (vbi & in textu & in ſcholijs Σαρδιανικὸν rectè ſcribitur.) à Sardibus quidem Lydiæ, Sardianus deriuatur, pro ciue: & Sardianicum, poſſeſſiuum, authore Stephano. ab inſula autem, quæ Græcis Σαρδὼ, Latinis Sardinia dicitur, Sardonius, Sardous, & Sardonicus probè deriuatur apud eundẽ Stephanum: ſed horum nihil apud Ariſtophanem legi poteſt, cùm verſus quinque ſyllabarum dictionem poſtulent. Quamobrem author adagiorum Σαρδωνικὸν, nec Σαρδωνιακὸν rectè legit: quanquam Suidas quoq; in Σαρδὼ, habet βάμμα Σαρδωνικόν. Ariſtophanis Scholiaſtes Sardiniacã
Sardiniæ inſulæ deſcriptio. interpretatur rubram vel puniceam. Σαρδὼ (inquit) inſula vna è ſeptem: ſtadijs LX. diſtat à Corſica. In ea purpuræ fiunt διάφοροι καὶ ὀξύταται, id eſt, excellentes (nõ variæ, vt adagiorum author vertit,) & præcipui fulgoris. Vel (Sardiniacam dixit) quia in Sardo Lydiæ (εἰς τὴν Σαρδὼ τῆς Λυδίας, non rectè: Σάρδεις enim plurali nomine fœminino vrbs Lydiæ dicitur, non Σαρδώ.) dicendum igitur εἰς τὰς Σάρδεις, id eſt, Sardibus. Sic & Heſychius: (διάφορα γὰρ ἦν τὰ ἐν Σάρδεσι βάμματα) tincturæ rubicundæ fiunt. Inſinuat au- F
tem: niſi verum dicat, flagris ad ſanguinem vſque cæſum iri. In Veſpis etiam Scholiaſtes ſcribit Sardibus venundari ſolita fuiſſe veſtimenta Perſica. Chorus ruſticorũ in pace Ariſtophanis, inquit ſe malle domi delicijs ſuis ruralibus frui, quã in militia videre ταξιάρχον.

Τρεῖς λόφους ἔχοντα καὶ φοινικίδ᾽ ὀξεῖαν πάνυ,
Ἥν ἐκεῖνός φησιν εἶναι βάμμα Σαρδιανικόν.
Ἢν δὲ που δέῃ μάχεσθ᾽ ἔχοντα τὴν φοινικίδα,
Τηνικαῦτ᾽ αὐτὸς βέβαπται βάμμα Κυζικηνικόν.
Κᾆτα φεύγει πρῶτος ὥσπερ ξουθὸς ἱππαλεκτρυὼν

φοινίξ q.d. Τοὺς λόφους σείων. vbi Scholiaſtes φοινικίδα interpretatur galeam puniceo colore tinctam: alij verò veſtimenta (περιβλήματα) coccinei coloris. talibus enim vtebantur in prælijs Lacedæmonij, ne ſanguinem fluentem viderent propter ſimilitudinem coloris: & ne vulnera eorum ab hoſtibus cognoſcerentur. Eximiæ autem ſunt (inquit) Sardianicæ & Cy-
Cyzicenica tinctura. zicenicæ tincturæ. Hîc verò Cyzicenicæ tincturæ nomine cinædum denotat: εἰς κιναιδίαν διαβάλλεται, ὥστε μηδὲ τῶν ἀναγκαίων κρατεῖν δύνασθαι. Suidas in φοινικίδα poëtæ cuiuſdam, fortè Ariſtophanis hos verſus citat. G

——Τί φειδόμεσθα τῶν λίθων ὦ δημόται,
Μὴ οὐ καταξαίνειν τὸν ἄνδρα τοῦτον εἰς φοινικίδα; ἀντὶ τοῦ μὴ οὐχὶ λίθοις αὐτὸν αἱμάσσειν, ὡς φοινικοῦν αὐτοῦ ποιῆσαι τὸ σῶμα· Τῷ δὲ καταξαίνειν ὡς ἐπὶ ἐρίων ἐχρήσατο; διὸ καὶ φοινικίδα εἶπεν ὡς ἐπὶ ἱματίου. Tinctura Cyzicenica, vt ſcribit author idem adagiorum, dedecus non eluendum appellabatur apud Atticos, dicebaturq; in eos qui metu quippiam indecorè facerent. nam Cyziceni duobus nominibus notati ſunt, timiditatis & mollitiei. Recenſetur in Plutarchi collectaneis. Meminit & Heſychius, addens Cyzicenos ob mollitiem notatos, quòd Iones eſſent. Eadem ferè Ariſtophanis interpres. Stephanus addit eos fuiſſe graues Tyrrhenorum prædationibus: Hæc ille: non ſatis apertè. non enim de quouis dedecore non eluendo accipienda eſt Cyzicena tinctura; ſed de mollitie, & de præpoſtera Venere in primis, vt paulò antè ex Ariſtophanis ſcholiaſte citauimus: aut de eo fortaſſis ſcelere, quod Græci λεσβίζειν, λεσβιάζειν, ἢ φοινικίζειν dicunt: cuius teterrima libido & execrabilis furor, vt Lactantij verbis vtar, ne capiti quidẽ parcit, de quo plura leges in miſcellaneis Brodæi & in Chiliadibus eiuſdem authoris adagiorum, prouerbio Phicidiſ-
φικιδίζειν. ſare, φικιδίζειν (quod corruptum eſt pro φοινικίζειν.) Citatq; etiam illud Suidæ. βάμμα H
Κυζικηνὸν, τὴν ἀκάθαρτον ἀσχημοσύνην. Ἀττικοὶ λέγουσι: atq; ait Stephanum addere, Cyzicenos fuiſſe graues Tyrrhenorum deprædationibus. Zoographo aliud Stephanus dicere videtur, in Cyzico vrbe Propontidis iuxta Cherroneſum. Inde (inquit Stephanus) fit Cyzicenus, poſſeſſiuum Cyzicenicus, quanquam gentili etiam pro poſſeſſiuo vtuntur aliqui: ſicut Τυῤῥηνοὶ, pro Τυῤῥηνικοὶ, οἱ χαλεποὶ διὰ τὸ ληΐζεσθαι τοὺς Τυῤῥηνούς. videtur enim non iam de Cyzicenis dicere, ſed ſimpliciter Thyrrhenos interpretari, infectos alijs, & prædones homines, &c. Solent autem (addit mox adagiorum author) tincturæ inſignes à locis habere cognomen. Simili modo dictum eſt ἔμβαμμα Συρακούσιον, & βάμμα Σαρδονικόν. Ego verò Syracuſiam tincturam purpuramué apud authores nullam laudari inuenio, & deceptus mihi videtur ille inde quod Heſychius ſcripſit: βάμμα (melius βάμμα)
Embamma quid. τὸ χρῶμα, καὶ τὸ ἔμβαμμα Συρακούσιοι, (non Συρακούσιον.) quæ verba mox etiam ineptè in Bammatis Cyziceni mentione repetita ſunt. Embamma Græcis communiter in-

tinctum

A tinctum ſignificat, hoc eſt, liquorem, in quem excitandi appetitus gratia edulia intinguntur: hunc ſua dialecto Syracuſani bamma nominant: nihil hoc ad purpuræ aut aliam veſtium tincturam.. Sed reliqua authoris adagiorum in huius prouerbij explicatione addamus, quoniam ad Purpuram faciunt. Eſt (inquit) æſtimatio rumorq; conſequens hominum vitam, velut tinctura quædam, vnde carbone notari dicuntur, qui damnantur, & notum eſt illud Ennianum apud A. Gellium: *Quæ tincta malis, aut quæ bono dicto*. Addam quod eſt apud [a] Herodotum. Quum Aethiopum rex conſpexiſſet à rege Perſarum miſſam veſtem purpuream, rogauit tincturæ rationem. Eam cùm ab Ichtyophagis didiciſſet: *δολεροὺς μὲν ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα*, id eſt, non ſolùm ait homines eſſe ſubdulos, ſed & veſtes illorum eſſe doloſas. Prouerbium perelegans vſurpari à Græcis animaduerto. *Extra leucoparyphus, intus verò holoporphyrus*, in eum, qui veſtibus quidem frugi vtatur, intus tamen, id eſt, animo, luxu diffluat. Sumptum id ex hiſtoria: cùm Antipatrum quidam laudibus efferret, quòd eſſet apprimè frugi, ac auſterus, & victu præparcus: *Ἔξωθεν* (inquit Alexander) *Ἀντίπατρος λευκοπάρυφός ἐστι, τὰ δὲ ἔνδον ὁλοπόρφυρος*. Tanquam euparyphus ex comœdia, *ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας*, Plutarchus in

Hominum vitam tinctura notari.

[a] *Lib. 4.*

Extra leucoparyphus, intus holoporphyrus.

B Sympoſiacis prouerbiali figura dixit, hominem ſignificās magnificè veſtitum, nam huiuſmodi finguntur in comædijs milites glorioſi: quorũ inſigne eſt chlamys purpurea, quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite: *τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν ἐν χλαμύδι*.

VSVS IN CIBIS.

QVANTVM ad purpurarum vſum in cibis attinet, inquit Rődeletius, vniuerſè ſcribit Galenus Purpuris, Oſtreis, deniq; oſtracodermis omnibus hoc eſſe commune, vt ſalſum in carne ſuccum cõtineant, qui aluum ſubducat, caro verò dura ſit: ſed hæc vnicuiq; magis minuſq; ineſt, qualitatis quantitatiſq; ratione. Sed in purpuris diuerſæ partes, diuerſam naturam habẽt. Athenæus ex Diphilo: Inter pinnas & buccina purpuræ mediæ ſunt naturę, quarum tracheli multi ſunt ſucci, ori grati: reliquæ partes ſalſæ ſunt & dulces, facilè diſtribuuntur & humores corporis vitioſos ad iuſtam temperationem (*ἐπίκρασιν*) reducunt. Rurſus Athenæus ex Hiceſio. Copioſiùs alimur, maioriq; cum volupta-
C te veſcimur papauere purpuræ, quàm cæterorum (quàm buccinorum) magis tamen ſapit ſcillam, vt & Concha tota. Peculiare eſt his & Vnguibus, quod coctæ iuſculum ſpiſſant. Elixi quoq; ſeorſum purpurarum tracheli ventriculo malè affecto proſunt. Hactenus Rõdeletius. VVottonus quoq; ex eodem Galeno, vt videtur, carnem purpurarum, ſicuti & cæterorum teſtatorũ, durã eſſe ſcribit, ac proinde ijs exhiberi ſolere, quibus ex malorum ſuccorum copia cibus in ventriculo corrumpitur. Et harum quidem & buccinarum carnem duriorem eſſe quàm aliorum, ſuccumq; gignere craſſiorem, minus tamen glutinoſum tenacemque: ſed in earum partibus diſcrimen eſſe. Quod collum namq; appellatur, præ duritie dentibus ægrè confici; parcioremque ſuccum generare & ſtomacho gratum eſſe. Partes verò inferiores, & quæ *μήκωνες*, id eſt, papauera vocantur, molles eſſe ac facilius quàm colla confici: aluum mouere & vrinam, ſudoreſq; ac ſaliuas ciere. Harum frequentiorem vſu choleram gigni. Purpuræ maiores, inquit Xenocrates, duriores ſunt, & earum coria mediocriter corrũpuntur: colla difficulter conficiuntur, ęgrè ſecedunt, ęgreq; corrumpuntur. Aptæ ſtomacho, pauci humoris ſunt, vix mandendo diſſolutæ. fundum verò aut earum excrementum, facilè conficitur, facilè ſecedit, maiorem piſcis facultatem
D affert, vrinam ciet, ſudorem mouet, ſputum creat. Si quis eo largiùs veſcatur, bilem nauſeamq; facit, & atri humoris copiam gignit: partes autem ad caudam pertinentes, aut extremitates earum, quæ eiuſdem ſunt generis quæ turbinatæ ſunt, omnium ſunt aptiſſimę, earumq; vſus elixando & aſſando humorem ex ſe emittit ori gratum, ventriculo idoneũ, aluum ſubducentem, dulcium vrinarum motorem, parum tamen carnis facit ad Cochlearum proportionem. ſed & ori ſuauem odorem conciliat. Ad vini potum incommodæ: elixatæ nutriunt: aſſatæ verò duræ ſunt: earum excrementum, quod teſta continetur, ſiſtit more buccinarum. Hæc omnia Xenocrates. Ab Archigine apud Galenum, Scribonio Largo, & Cornelio Celſo purpuræ & murices cenſentur inter cibaria; quæ ſtomachum roborant. Celſus etiam minimè in ventriculo vitiari teſtatur. Et Aetius ex Oſtreorũ genere purpuras & buccinas reliquis præfert in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Scribit Lucianus in Cynico purpurę carnem non in cibum modò cõuerti, ſed tingere etiam poſſe. Coquuntur autem teſte Platina eo modo quo cætera Cõchylia.

Aluum ſubducit.

Tracheli multi ſunt ſucci.

Papauer optimum.

Coctę iuſculum ſpiſſant.

Caro dura eſt.

Collũ ægrę conficitur.

Maiores duriores.

Bilem largius ſumptum earum excrementum facit.

Stomacho vtiles ſunt.

Vt coquantur.

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

[a] *Lib.* 32.6. Ad venena Mitigāt dolorem. Ad vulnera glutinanda. Ad hemicraniam. [b] *Lib.* 32.*c.* 10. [c] *Li.* 2. *Euporiſt.* 11. Ad oris tetros ab vlcere odores. [d] *Lib* 2.*c.*4. Dentes abſtergunt. [e] *Lib.*7.*c.*3. Cineris facultas. Ioniū quid. [f] *Li.*32.*c.*9. Ad puſtulas pudendi. Ad pulmones malè affectos. [g] *Lib.* 11. *Simpl.c.*21 Ad vlcera maligna. Ad vlcera putreſcētia. [h] *Li.*1.*c.*18. Pilos attenuant. Amuleta. [i] *Li.*3. *Fen.* 9.*c.*10. Viperę capitis mira facultas.

PVRPVRÆ teſte[a] Plinio contra venenā proſunt. Nicander quoque contra dorycnium in cibo prædicat ſtrombos & calchain, id eſt, purpurā. Purpurę totæ partes internæ in oleo percoctæ mitigandi doloris vim habent, inquit Rondeletius: & ſaliua earundem, quæ admodum lenta eſt, ſiccantur & aggutinantur vulnera recentia, maximè ſi cum pauco ſanguine draconis adhibeatur. Kiranides ſi bene memini ad hemicraniam: caro cruda porphyræ, inquit, illita fronti mitigat. Callum quo ſe operiunt, tuſum glutinare neruos præciſos[b] Plinius teſtatur. Ad oris tetros abſque vlcere odores,[c] Galenus hoc recēſet remedium euporiſticum: Ex Oſtreis, purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam; cumq; cubitum eunt, aceto acerrimo colluunt. Purpura vſta ſecundum [d] Dioſcoridē, dentes abſtergit, excreſcentias in carne cohibet, vlcera purgat, & ad citatricem perducit. Galenus in vndecimo Simplicium paulò fuſiùs eadem docet, atq; [e] Aegineta purpuræ crematæ teſtis eandem vim tribuit, quam pompholygi, id eſt, ſiccandi ſine roſione. Secundum verò Aetium purpurarum teſtæ cum aceto potæ lienes tumentes ſanant, & ſecundas morantes detrahunt. Vſtarum cinis ad eadem confert, ad quæ buccinorum, de quibus ſuo loco. His addit Dioſcorides, Ionia vocantur purpurarum buccinorumq; mediæ partes, circa quas teſtæ volumen clauiculatim intorquetur. Cremata ſimili modo maiorem purpuris buccinisq; facultatem vrendi conſequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. [f] Plinius purpurarum teſtæ cinerem diſcutere puſtulas verendorum è melle ait. Ex purpuris vſtis dentifricia optima ſic conficimus. Eas vſtas vino extinguimus, abluimuſque: deinde aceto roſato, poſtremò aqua roſarum. tum melle ſcillitico, vel oxymelite exceptis, & ad confectionis formam redactis, odoris boni, ſaporiſq; conciliandi cauſa roſas & caryophylla addimus. Idem cinis cum puluere glycyrrhizæ, papaueriſq; ſemine, ex cremore hordei & pauco vino albo ſumptus, pulmonibus malè affectis mirè auxiliatur, fluxiones inhibendo, & id quod iam fluxit abſumendo exiccandoque. Buccinorum purpurarumq; teſta, inquit [g] Galenus, quandoquidem duriſſima eſt, nunquam abſq; vſtione vtor. Atque vſta quidem deſiccandi vim poſſidet: cæterùm ad vnguem eam læuigare, planeq; pollinis in modum neceſſe eſt, tundendo ſcilicet & cribrando; quod tibi commune ſit in omnibus lapidoſis teſtaceiſq; ſubſtantijs præceptum. Nam niſi exactè læuia ſint reddita, arenis ſimilia ſunt. Per ſe illarum tritarum farina vlceribus malignis competit. id quod ipſum quoque commune eſt omnium quæ citra inſignem morſum deſiccant vehementer: quippe cùm alioqui fluxionum cauſa exiſtant. Sed & aliud eſt omnibus id genus commune: nempe vt cum aceto, aut oxycrato aut oenomelite aut oxymelite idonea ſint vlceribus putreſcentibus. Idcirco lapides omnes, vbi ad eum vſum applicantur, alij magis, alij minùs, certè omnes conferunt. Hæc [h] Galenus, qui etiam lib. de compoſ. med. ſecundum genera, purpuras cum ijs recenſet, quæ propoſiti albi emplaſtri (aduerſus vlcera cacoëthe & dyſepulota) candorem tueri poſſint. Adduntur & teſtæ purpurarum vſtæ apud eundem eodem libro in quinto capite, vti etiam apud Aetium medicamentis pilos attenuantibus. Idem cinis vtiliter cum melle illinitur vlceribus capitis & ſimiliter mulierum mammas ſanat: pānis etiam reſiſtit vtroq; modo, ſiue opus ſit incipientes diſcutere, ſiue coctos emittere, ſi rectè obſcurus quidam ex Plinio citat. Idem ex Dioſcoride purpuris attribuit, quæ apud Galenum oſtreis aſcripta leguntur, remedia quædam. Paulus Aegineta tertio ſui operis volumine, eo capite quo agit de columellæ oris inflammatione, authore Galeno docet, pleriſq; oris & colli affectionibus prodeſſe ſuſpenſum ex collo aut adalligatum homini funiculum ex marina purpura, qui viperæ collo circundatus eam ſtrangulauerit. Verba Aeginetæ hæc ſunt Græca vt Marcellus Virgilius recitat, ex quo hoc exſcripſimus: Καὶ ἄλλοις ποιεῖ λινοῦν ἀπὸ πορφύρας θαλαττίας περιτεθὲν ἐχίδνης τραχήλῳ, καὶ πνίξαν αὐτήν: εἶτα περιαπτόμενον θαυμαστῶς ὀνίνησι, παρίσθμιά τε, καὶ ὅσα περὶ τράχηλον, ὡς μαρτυρεῖ Γαληνός: hoc eſt, ad gingiuas etiam ſalutare eſt filum è purpura marina, quo vipera fuerit ceruici circumpoſito ſuffocata, hoc circundatum tonſillis & omnibus colli cauſis, mirificè iuuat, vt Galenus teſtatur. Ego hoc apud Galenum non memini legere. [i] Auicenna, eſt (inquit) certum inter experimenta quæ agunt vi quadam occulta in abſceſſibus, vnde ſuffocationis periculum eſt, & vuæ & tonſillarum & omnino omniū gutturis partium, ſi filis tinctis cum alargiuan (interpres vertit murice marino) ſtrāguletur

vipera:

A vipera: deinde circumdetur eis collum ægroti. Mirabiliter enim iuuat. [k] Plinius ab aliquibus ſtrumas circumligari lino (ſimpliciter, non purpureo) ſcribit, quo præligata infra caput vipera pependerat, donec exanimaretur. Inuenio & ex lana vel veſtimento purpureis, id eſt, purpura infectis, remedia. [l] Aetius purpuram hircino felle madefactam muliebri vmbilico diebus ſeptem imponi iubet: & deinde creſcente luna, ſi cum viro congrediatur, cõcepturam eſſe exiſtimat. Meminit huius etiam Galenus opere de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, apud quem ibidem in tertio, capite primo Andromachus medicamentum quoddam auribus inſtillari iubet; deinde lanæ purpura infectæ tomentum indi. In eodem libro Archigines poſt medicamentum auri infuſum, purpuræ lana iubet obturari. Item lib. 4. cap. 6. tomenta Purpuræ Laconicæ miſcentur arido cuidam Aſclepiadis medicamento ad oculos. Methodi etiam 7. & 8. panniculo è purpura marina ſiue Tyria vtitur, quem & modicè aſtringere dicit. Et in libro de præcognitione ad Poſthumum imperatori qui ex aſſumpto cibo grauabatur ſtomacho, purpuream lanam nardino pigmento calido intinctam, oſtio ventriculi imponit. Lana per ſe Conchylio infecta, inquit Plinius, auribus magnoperè prodeſt: quidam aceto & nitro madefaciunt. Fimbriati B autem marinarum Purpurarum flocculi cremari ſolent, vt lanæ, mundi & carpti, in fictili crudo.

[k] Li. 30. c. 5

[l] li. 16. c. 34.

Ad conceptus iuuandos.

Tomẽtum lanæ purpura tinctæ quis operetur.

DE BVCCINO. Cap. VI.

ÆQVIVOCA.

Κήρυξ Ariſtoteli Buccinum eſt, vt mox fuſiùs patebit, Homero, cæteriſq; Græcis præco, cui varia ab illo tribuuntur officia, vt populum conuocare ad cõcionem, ſilentium indicere, comitari in itinere viros aliqua dignitate præditos, aut eos, quos illi ad obeundum munus aliquod mittebant: præterea fungebãtur aliquibus in ſacrificijs myſterijs, & epulum etiam apparabant: in primiſq; caduceatores agebant, & nominatim quemadmodum legimus apud Liuium C caduceatorem mitti, qui inducias ad ſepeliendos mortuos petat. At verò apud ſolutæ orationis ſcriptores κήρυκες ſunt, qui præconum vel caduceatorum munia obeunt: de quibus omnibus ſignificatis conſule theſaurũ linguæ Græcæ. Præco autem ab hoc animali κήρυξ vocari fortaſſis meruit. Cùm enim Triton Concham inuentam excauaſſet, ſecum eam cõtra Gigantes tuliſſe ſcribit Hyginus, ibique ſonitum quendam inauditum per Concham emiſiſſe: hoſtes autem veritos ne qua eſſet immanis fera ab aduerſarijs adducta, cuius eſſet ille mugitus, fugę ſe mandaſſe, & ita victos in hoſtium poteſtatem veniſſe. Romani Tritones cum buccinis faſtigio Saturni ædis ſuperpoſuerunt, vt ſignificarent à commemoratione Saturni hiſtoriam quaſi vocalem eſſe factam, cùm antea muta, & obſcura, & incognita fuiſſet, quod etiã teſtari videntur, vt inquit Macrobius, caudæ Tritonum humi merſæ & abſconditæ. Habebant præterea Romani argenteos Tritones qui pugnam buccina » exciebant. Suetonius: [a] Quin & emiſſurus Fucinum lacum, naumachiam antè commiſit: Sed cùm proclamantibus naumachiarijs, Aue Imperator, morituri te ſalutant, reſpondiſſet, Auete uos, neque poſthac vocem quaſi venia data quiſquam dimicare vellet, diu cunctatus, an omnes igni ferroq; abſumeret, tandem è ſede ſua proſiluit, ac per ambitum la- D cus non ſine fœda vacillatione diſcurrens, partim minando, partim adhortando ad pugnã compulit. Hoc ſpectaculo claſſis Sicula & Rhodia concurrerunt duodenarum triremium » ſingulæ, exciente Buccina Tritone argenteo qui è medio lacu pèr machinam emerſerat. Vt itaq; κήρυξ eſt Græcis qui buccinat, ita Buccina etiam latinis propriè cornu recuruũ, quod tubæ modo inflatur. buccina, inquit Iſidorus, eſt qua ſignum datur in hoſtem, dicta à voce quaſi vocina. Alij à bucca dici volunt, quum tubam ſignificat. Bucca, inquit Hieronymus vocatur tuba apud Hebræos, deinde per diminutionem Buccina dicitur. Varro: » Orphea vocari iuſſit, qui cùm eò veniſſet, cithara cantare iuſſus, buccinam inflauit. Liuius: Equitibus imperauit, vt ad tertiam buccinam præſto eſſent. Cicero: Signum buccina datur. Eſt quoque Buccina paſtoralis, qua oues & porci appellantur. [b] Columella: Ad quẽ ſaturæ pabulo libenter recurrunt, cùm paſtorali ſigno quaſi receptui canitur: nam id quoque ſemper crepuſculo fieri debet, vt ad ſonum buccinæ, pecus, ſi quod in ſyluis ſubſtiterit, ſepta repetere conſueſcat. Varro. Subulcus debet conſuefacere omnia, vt faciant ad buccinam.

Præconis officia.

Tritones argentei.

[a] In Claudio cap. 21.

Buccina cornu curuum tubæ quod modo inflatur.

Vnde dicatur.

Buccina paſtoralis.

[b] li. 7. c. 23.

buccinam. Hinc verbum bucccinare Varroni, & nomen buccinator Cæſari. De buccina E & buccinatore conſule Vegetium. Buccinas à tubis nonnulli diſtinguunt ſic: quòd illæ ex recuruis animalium cornibus, tubæ ex ære argentoué, confici ſoleant, ad animos militum & equorum inflammandos. [c] Apuleus certè in Floridis buccinam manifeſtè à tuba ſecernit, cùm ait. Siquidem vox hominis & tuba rudiore toruior, & Lyræ concentu variatior, & tibiæ quæſtu delectabilior, & fiſtulæ ſuſurro iucundior, & buccinæ ſignificatu longinquior. Sæpe tamen buccinam pro tuba poſitam inuenimus aut certè pro inſtrumento tubæ ſimili, eundem in bello vſum habente. Cicero pro Mureto. Te Gallorum, illũ buccinarum cantus exuſcitat: tu actionem inſtituis, ille aciem inſtruit. Eſt & buccina nomen oppidi in Sicilia Dionyſio, quo nomine etiam dicta eſt inſula, Pontiani pontificis exilio & morte clara. Sed vt ad Græcam vocem, vnde digreſſi ſumus, oratio noſtra reuertatur, Κηρύκων nomine vocata fuit quædam familia Athenis, à filio Mercurij qui κήρυξ vocabatur. Horum κηρύκων fit mentio ab Heſychio & à Suida. Eſt denique κήρυξ auis quædã, quæ & πρέσβυς dicitur.

Buccinæ à tubis vt differant.

[c] Lib. 3.

Buccina oppidum.

κήρυξ auis.

SYNONYMA. E

Κήρυξ Ariſtoteli, vt iam dictum eſt, buccinum, vel, vt Gaza vertit buccina vocatur. Plinius nonnunquam murices tranſtulit, vt in trigeſimoſexto capite noni libri, vbi de purpura agit: Latent vt murices circa canis ortum tricenis diebus; hoc enim de buccino dixit Ariſtoteles. Iacobus Dalechampius in explicatione eiuſdem horum verborum: Sed quota hæc portio eſt reputantibus purpuras, Conchylia, margaritas? Conchylia pro buccinis dixiſſe autumat. cæterùm non eſt neceſſe meo iudicio ea hîc diſtinctione, cùm & Conchylia propriè dicta purpureum colorem, quem & per ſe Conchylium dicunt, proferat. Vnde item eadem diſtinctio apud eundem Plinium, locum non habet, vbi ait: ſed vnde Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco? &c. nam per Conchylia intelligit, præter purpuras, buccina, murices atque ipſa Conchylia, ex quibus omnibus flos ille purpureus colligitur. Pet. Bellonius vocem murex à Ceryce nomine Græco prodijſſe putat, κ littera mutata in m, η verò in u & υ in e. Non probo Franc. Maſſarij iudicium, cerycem putantis eſſe muricem & Conchylium: Buccinum, inquit, Plinius, pro ceryce ſeu murice dixit. G Cùm enim ex ipſo Plinio, duo ſint genera turbinatorum continentium florem illum tingendis veſtibus expetitum alterum ſcilicet buccinum, alterum purpura, neceſſe eſt buccinum eſſe, qui ceryx, murex & Conchylium appellatur. Sed prætere quam quod murex diuerſus eſt à ceryce, & Conchylio, ita quoque muricis nomen, vt rectè aduertit Hermolaus, generalius eſt quàm buccini, vtpote quod & purpuram quoque comprehendat. Kiranides: Porphyra marina, quã quidam κήρυκα vocant. Sed dicendum eſt potiùs ſpecies eſſe vnius generis proximi diuerſas. Inuenio item apud Syluaticum: Purpura maritima, id eſt, cetula marina, lego ceryx marina: Et aliàs habet, Ciceros (nomen etiam corruptum eſt, à ceryces) id eſt buccini marini. Antiqui tamen etiam Græci cerycem pro purpura acceperunt nonnulli, vt lego apud Euſtathium: Stratonicus etiam facetus ille iuuenis in nomine κήρυκων feſtiuè luſit: Cùm enim in ciuitate, in qua erat, plurimos κήρυκας (id eſt præcones) habere cognouiſſet, ſummis pedum digitis incedebat, metuere ſe inquiens, ne ſi pede plano terram calcaret, ceryce aliquo pedi infixo læderetur, tanquam ceryx marinus propter Conchilij formam mucrones aliquos circa ſe habeat. H Deſumpſit hoc ex Athenæo [a] Euſtathius. Ego illius quoque verba adijciam: Stratonicus (inquit) cùm Abdera ſe contuliſſet, ad ſtatutum illic ludorum ſpectaculum, ciues ſingulos peculiarem ſibi præconem habere cõtuitus qui eorum iuſſu, cùm adlubuiſſet, nouilunium ipſorum annunciaret, contemplatus in hac ciuitate præcones (adeo vt propemodum maior eſſet præconum numerus, quàm ciuium) portione ciuibus eſſe plures, ſummis vnguibus pedetẽtim incedebat, in terrã defixis oculis. Interrogante verò eius hoſpite, ecquid mali pedibus tam ſubito accidiſſet, hoc inquit: Ego equidẽ totis pedibus valeo, & quouis aſſentatore ad cænas excurro celeriùs: anxius tamen ſum ac prorſus metuo, ne calcando τὸν κήρυκα pes transfigatur. Dalechampius hoc addidit ſcholiolum: Hæc vox (κήρυξ) ſignificat & præconem & buccinum Concham, non equidem clauatam aut aculeatam, ſed tuberculis multis eminentibus aſperam & inæqualem. Buccinum pro aculeata purpura dixiſſe videtur Stratonicus negligenter. Iſacius Caſaubonus in ſuis animaduerſionibus non rectè murices vertit. In præcedentibus verſibus

Conchylia à buccinis an diſtinguenda.

Murex vnde dictus.

Ceryx an murex an Cõchyliũ.

Murex nomen generale.

[a] Li. 8. Deipnoſ.

Stratonici de ceryce dictum.

Buccinum pro aculeata purpura. Caſauboni error.

κήρυξ

A κήρυξ erat præco:hîc eſt murex: niſi muricis nomine generaliùs accipiamus, vt etiam ſub
eo purpura comprehendatur. In Gloſſis rectè,murices, κήρυκες, πορφύρια. Inde Latinis
in re militari murices dicti qui Græcis τρίβολοι, vel σανίδες κεντρωταί: Aggregator inter-
pretatur ceryces cancrorum (lego concharum) eſſe ſpeciem,vel limaces marinas,quæ Ve- Buouali.
netijs dicantur buouali. Atque hæc de diuerſa authorum interpretatione. Zoographus
κῆρυξ ſcribi ait cum circumflexo in prima,vt φοῖνιξ, δοῖδυξ, & huiuſmodi, tanquam vl-
tima natura breuis ſit,& poſitione tantùm extendatur: in obliquis tamen natura produci,
citans illud Oppiani:

Κήρυκες τε μύες τε καὶ ἀτρεκὲς οὔνομα σώλην.

Κηρύκιον vox eſt diminutiua apud Kiranidem,Hippiatros, Trallianum. Illud notare libet [b] In Coroll.
(inquit [b] Hermolaus) cerycas à noſtris verbum ex verbo buccina conuerſos eſſe, quòd Dioſc.lib.2
κήρυξ idem ſit quod præco;quanquam & à cera, quam muco ſimilem attritu mutuo ſali- cap.205.
uant,cognominari poſſe videantur,quod Græci κηριάζειν dicunt. Bellonius buccinum ab Etymum.
alijs vocari tradit,vel quòd buccis admotum ſonos muſicos edat, vel quòd buccas inflare
tubicines cogat. Eius enim concha antiquis tibicinibus fuit idonea. Hæc ille, ſed etymũ
B buccini habemus apud [c] Plinium,dum ait:buccinum minor ad ſimilitudinem eius bucci- [c] Li.9.c.36
ni quo ſonus editur,vnde & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa. Buccinus
etiam à Pet.Gillio maſculino genere effertur alicubi,& buccinus minor,Romanis delphi- Buccinus
nium eſt,vt inter nomenclaturas apud Dioſc. legitur. Gaza latinè fœminino genere buc- minor q.d.
cina ſemper effert;vti etiam Feſtus,inquiens: Buccina quam nos appellamus, Græci bu-
chia à ſimilitudine ſoni dicunt. Zoographus ait ſe audiuiſſe,hodiè à Græcis φύκινον appel
lari. Στρόμβος & στρόβιλος etiam buccinum quandoque ſignificant: Scholiaſtes Nican- Strombus
dri, τὸν στρόμβον ἔλεγον οἱ Ἀρχαῖοι ὄστρακον τῶν κογχυλίων οἷς καὶ ἐχρῶντο ἀντὶ σάλπιγγος, & Strobil[9]
vt & apud latinum poëtam buccinum

—— Dum perſonat æquora concha: ſignificant.

& apud Ouidium:

Cæruleum Tritona vocat,Conchaq; ſonanti
Inſpirare iubet, fluctuſq; & flumina ſigno

Iam reuocare dato. Σάλπιγξ item Græcis non ſolùm buccina & tuba eſt,ſed etiam apud He Σάλπιγξ.
ſychium buccina piſcis ſeu turbo,nec non auis. Dentale vulgò dictum à recentioribus me Dentale.
C dicis, nonnulli buccinum interpretantur, vt antale purpuram. Nos de vtroque diximus
in purpura. Buccinum Northmannis dicitur teſte Roberto Conſtantino Ran de mer,Ve-
netijs bouolo di mar. Maſſilienſes,vt Gillius ſcribit, purpuras & murices & buccinos (ſic
habet) vocant bios: Et rurſus: Ligures buccinos nunc vulgò Cornetos nominant, Maſſi-
lienſes bios cornetos,Græci quidam hac ætate ſtrophylidas.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

» BVCCINA turbinatorum è genere eſſe habemus apud [a] philoſophum [a] Lib. 4. de
nõ vno in loco,ac nominatim vbi ſcribit in hæc verba: Turbinati generis partib.c.7.
alia in anfractum intorta ſunt, vt buccina: alia in globum tãtùm circum-
acta, vt echinorum genus,nec non biualuium &c. Alibi etiam buccinas
D teſtatis πορευτικοῖς, id eſt, greſſilibus annumerat. Quod ad formam atti- Forma.
net, Speuſippus apud Athenæum inter ſe ſimiles eſſe tradidit ceryces,
» purpuras,ſtrabelos & Conchas. Eſt verò buccinum magnum & buccinum paruum,cuius
concha ſpirâ tuberculis exaſperata cingitur. [b] Ariſtoteles teſtam buccino ſcabram tribuit. [b] Li.4.Hiſt.
Ouidins quàm breuiſſimè figuram ſic perſtrinxit cap.4.

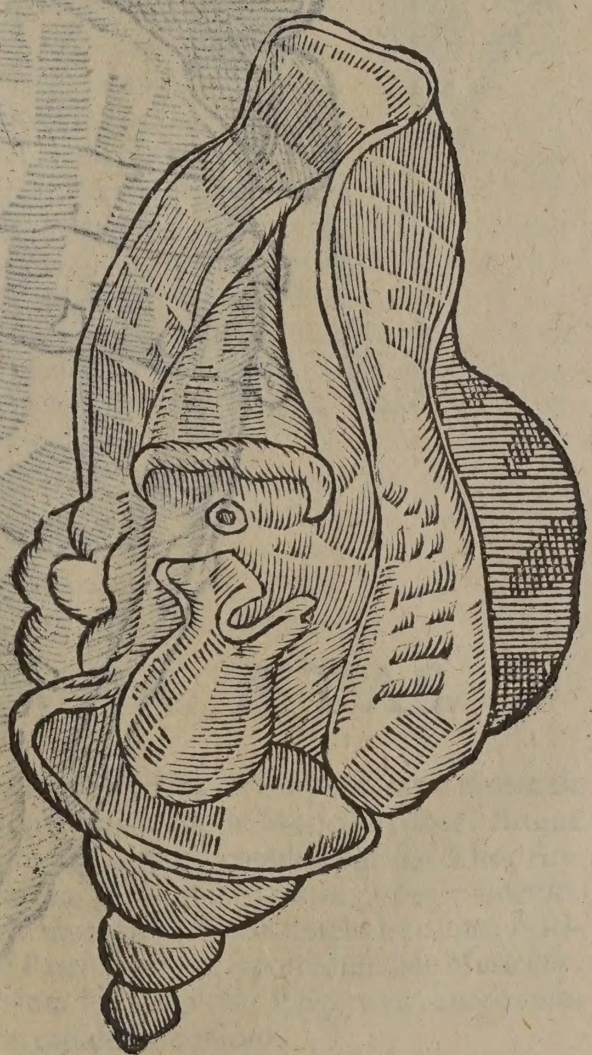
—— Caua buccina ſumitur illi Teſta buc-
Tortilis in latum,quæ turbine creſcit ab imo. cini.

» Bellonius buccini concham vt plurimùm minimi oui magnitudinem non excedere te-
ſtatur,ſtrias in tergore quinas habere,vt nerita,plæriſq; in gyrum tuberculis obtuſis, bre- Magnitu-
uibuſq; obſeptas,multò quàm in purpura frequentioribus. Sed vbi in clauiculam deſi- do.
nunt,vnicum tantùm eam comitari. Interna parte inciſam oris rotunditatem habere,tur-
binum modo,& canalem ad latus,per quem linguam exerat,purpurarum modo:eodemq;
operculo contegi,quo etiam turbinata omnia,ne in teſtas contracta ab externis offendan- Operculũ.
tur.

Color teſtæ. tur. Colorem teſtæ intus lacteũ, foris eſſe fuluũ, tantaq; magnitudine nonnunquàm creſce- E
re, vt ad Carteiam Purpuræ & buccinæ decacotyli, id eſt decem cotylarum capaces repe-
riantur. Hæc ille, qui & ante paucula interiecta dixerat buccinæ concham eſſe turbinatã,
& in anfractum intortam, ſed quàm purpura minorem: indeque à quibuſdam filium pur-
Filius Purpuræ cur dicatur. puræ dici, nullis item aculeis exertis clauatam apparere, quemadmodum purpuræ con-
cha, ſed ſcabram eſſe, habereq; (inter notas à Plinio deſcriptas) rotunditatem oris in mar-
[c] Li.9.c.36. gine inciſam. [c] Plinius quoque buccinum minorem purpuræ Concham eſſe ſcribit ad ſi-
militudinem eius buccini quo ſonus editur, vnde inquit & cauſa nomini, rotunditate oris
Plinius correctus. in margine inciſa. Cæterùm Rondeletius pro minor apud Plinium legit maior, & quo-
modo apud Athenæum purpuræ filius vocetur buccinum declarare conatur. Verba eius
non prætcribo. Eſt ex turbinatorum, inquit, genere, longiore teſta, in medio latior eſt: in-
deq; in turbinem longum deſinit: altera parte margine in longum procurrente: atque illic
rotunditate oris inciſa. Tota intus leuis eſt & candida: foris tuberculis multis atque exo-
chis aſpera. Caro interna partibus quibuſdam ruffa, quibuſdam rubens ſpectatur, intus
cãdida: foramen operculo, quod eſt oui figura integitur, & arctiſſimè clauditur. Duo buc-
cina hîc exhibemus. Vnum interni nihil oſtendens, alterum prominente interno corpore F
Succus: & inuerſo operculo. Antiquorum buccina eſſe declarat ſuccus dilutior & minus floridus
[d] Li.9.c.38. quàm in purpuris, quod de buccino tradit [d] Plinius: Buccinum per ſe damnatur, quia fu-
cum remittit. Teſta ſcabra & aſpera, ſed neque aculeata, neque clauata. [e] Ariſtoteles:
[e] Li.4.Hiſt. cap.4. Teſtarum permagna eſt inter ſe varietas. quædam enim læues ſunt, vt vngues, mytuli,
& conchæ nonnullæ quæ galades à quibuſdam vocantur: aliæ aſperæ, vt Limnoſtrea &,
pinna, & concharum genera quædam & buccina. Plinus: Præterea clauatum eſt ad turbi- „
nem vſque aculeis in orbem ſeptenis ferè, qui non ſunt in buccino. Quæ notæ omnes
cùm certiſſimæ ſint, & in his buccinis quæ proponimus maximè expreſſæ, non poſſum
non in eadem permanere ſententia, etiamſi Plinij locus vnus repugnare videatur, in quo
Concharũ duo genera. hæc ſcripſit: Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat
temperamento. Duo ſunt genera, buccinum minor concha, ad ſimilitudinem eius bucci- „
ni, quo ſonus editur: vnde & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa: alterum pur
pura vocatur, &c. At contrà euenit in noſtro littore. Purpura enim ſemper minor bucci-
no reperitur. Sed hunc locum corruptum eſſe docent nos vetuſtiora exemplaria, in quibus
pro minor, maior legitur, quemadmodum etiam legendum eſſe res ipſa demonſtrat. Cor- G
ruptus eſt etiam Athenæi locus, ex quo colligunt omnes, qui de piſcibus noſtro ſæculo
ſcripſerunt, buccinum minus eſſe purpura, quòd filius purpuræ vocetur. Locus Athenæi
Athenæus correctus a Rõdeletio. eſt huiuſmodi: περὶ δὲ τῶν κηρύκων ὁ Ἄρχιππος τά δὲ λέγει : κήρυξ θαλάσσης τρόφιμος
υἱὸς πορφύρας. Vbi pro υἱὸς legendum ὡς. id eſt, buccinum marinum abundè nutrit vt
purpura. Hæc omnia Rondeletius. Fuit autem Archippus Athenienſis veteris comædiæ
poëta Athenæo teſte, & ſæpe eius verſus ab Athenæo citantur. Et cùm ſenarium iambicũ
Contra Rõdelet. verbis, inquit Zoographus, iam recitatis conſtitui appareat, non conueniet υἱὸς mutari in
ὡς, quod Rondeletio placuit. Τρόφιμον etiam non vt ipſe, quòd nutriendi vim habeat,
exponendum iudicat idem Zographus, hoc loco, ſed pro eo quod nutritur & alitur, vt
ſit buccinum maris alumnum, purpuræ filius, vt Cælius Rhodoginus quoque conuertit:
Qua ratione autem filius purpuræ dicatur, magnitudiniſné, an alia quadam, alijs inda-
Oris operculum. gandum relinquit Zoographus. Ariſtoteles in quinto hiſtoriæ cap. 15. operculum oris
idem tam purpuræ quàm buccinæ adhærere natiuum quàm cæteris turbinatis omnibus
author eſt. Et in quarto de partibus cap. 5. Operculo quodam congenito, inquit, carni
patulæ appoſito clauditur, vt reliqua generis eiuſdem, idq; præſidij cauſa. Qua enim te- H
ſta non protegit, facilè offendi poſſet ab ijs quæ extrinſecus inciderent. Et alibi dixerat,
[f] Li.4.Hiſt. cap.4. [f] Promuſcidas vt purpuræ habent modo muſcarum, quod quidem membrum, inquit, lin-
guæ effigiem præ ſe fert. Habent autem hoc firmum & toroſum, quo ſimiliter vt aſili atq;
tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validiùs: teſtas enim eſcarum poſſunt
perforare. Venter os protinus excipit, ſimilis in vmbilicis gutturi auium: habentq; parte
Venter. inferiore duo quædam albida, toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi carunculas, vel in ſepijs
Gula. eſſe aduertimus: ſed hæc toroſiora. Gula à ventre duplex longa porrigit ſe vſque ad papa-
uer: quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hæc ergo vt in purpuris & buccinis conſpi-
Inteſtinum cua, in clauicula teſtæ continentur. Quod autem gulæ ſubiungitur, inteſtinum eſt, ipſi cõ-
tinuum, ſimplexq; ex toto vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris eſt,
quà & laxiùs hæret. Quas verò etiam partes cum cochleis communes buccina habeant,
Ionia. ſuprà de teſtatis in genere dictum eſt & in cochlea repetemus. Ionia ſunt qui florem eſſe
credant

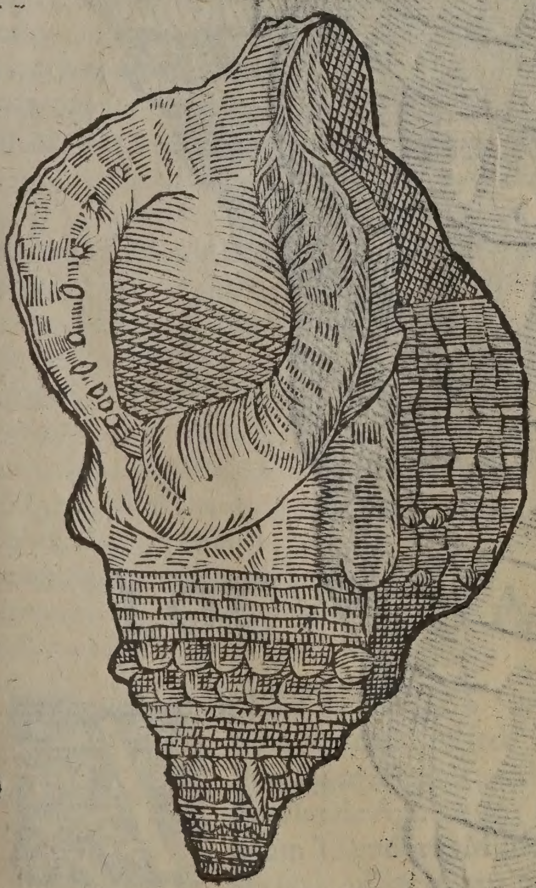
A credant eum, quem Purpuræ vt Ariſtoteles ſcribit, habent & Buccina medium inter papauerculum & ceruiculam, vt Athenæus teſtatur. Eſt autem papauerculum in Buccina pars eius ima eſculentaq;: quamquam omnis callus Pinnæ & Conchylij interior papauer quoq; dicitur. Ego inquit Hermolaus, in Dioſcoride non ionia, ſed cionia, hoc eſt verbum è verbo columellam lego, ita ſcriptum in exemplaribus aliquot inuenias. Rondeletius in cancelli hiſtoria legit ἴονια, & interpretatur medias turbinatorum partes, circa quas teſtæ volumen clauiculatim intorquetur, ex Dioſcor. lib. 2. cap. 4. His (inquit) cãcellorum mollis cauda cedens implicatur & alligatur, vt teſtas circumferre poſſint. Sed de hac parte plura etiam in Purpuræ hiſtoria diximus. Habes hîc duas Buccini icones, quas exhibet Rondeletius, item alterius ex Zoographo ſiue Cochleæ, ſiue Buccinæ, quam apud ciuem quendam ſe vidiſſe ait, mucrone pertuſo, circulo ſtanneo ambiente, vt apta eſſet inflari. Rondeletij, inquit, poſita effigies, noſtræ quidem ſimilis eſt, ſed tuberculis rotundis ſcitè clauata. Venduntur paſsim huiuſmodi Buccina apta inflari, & ego habeo quod æneus circulus ambit. Habes item aliud genus magnum coloris item violacei, ſed cuius orbes flaueſcunt, & in ore candicat. Zoographus etiam aliud genus Buccini ſe vidiſſe tradit, Purpu-
B ræ ſimilius figura & magnitudine propius, quàm vllum ex ijs quæ picta dedit; ſed tuberculis vndiquaq; diſpoſitis, deinceps rotundis ſcitè omnino elegãterq; στιχηδὸν clauatum; nec in mucronem adeo exporrectum, ſed capite obtuſiore breuius. Quæ poſtremo loco adiecta eſt icon, pro Buccina peregrina mihi miſſa eſt. Conchilium eſt colore & duritie marmoris, circulis roſas æmulantibus.

Buccina Rondeletij alia.

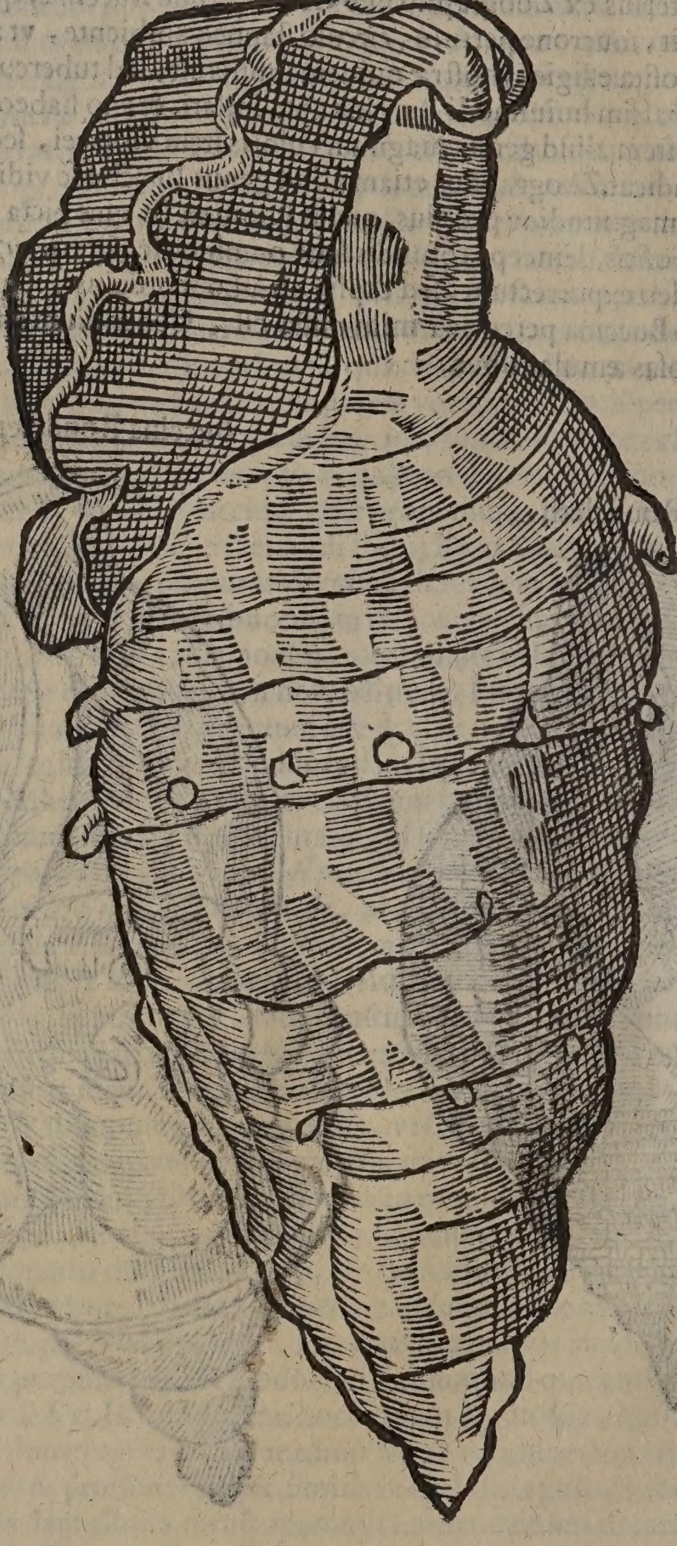
Buccina Rondeletij.

C

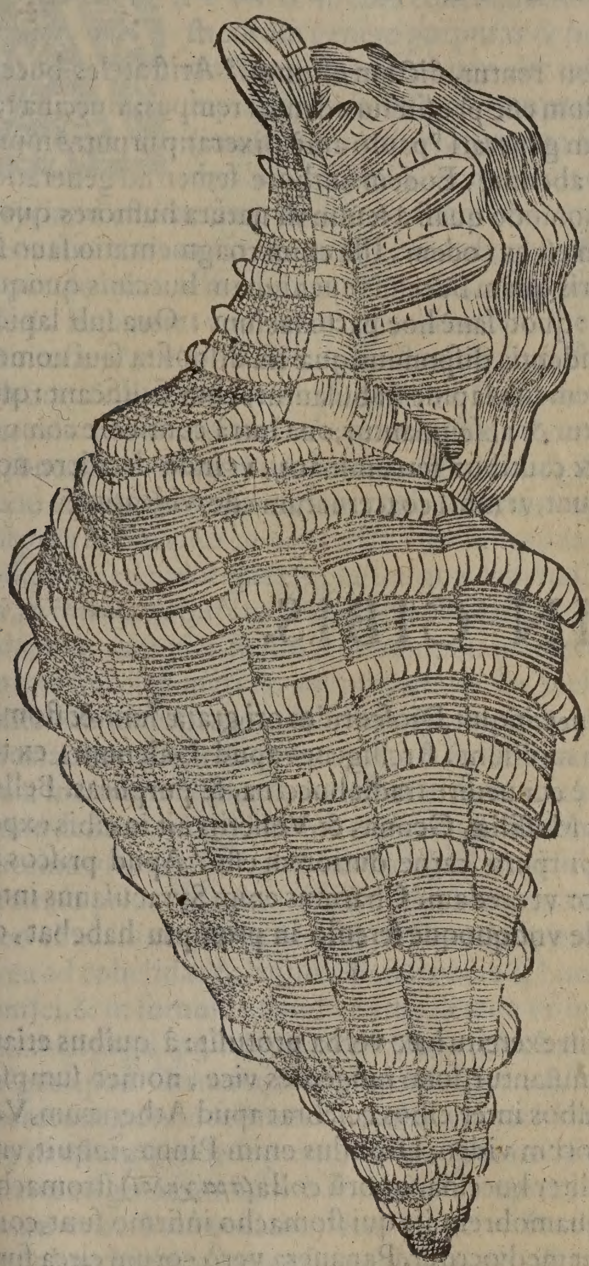
D

Buccinum Zoographi.

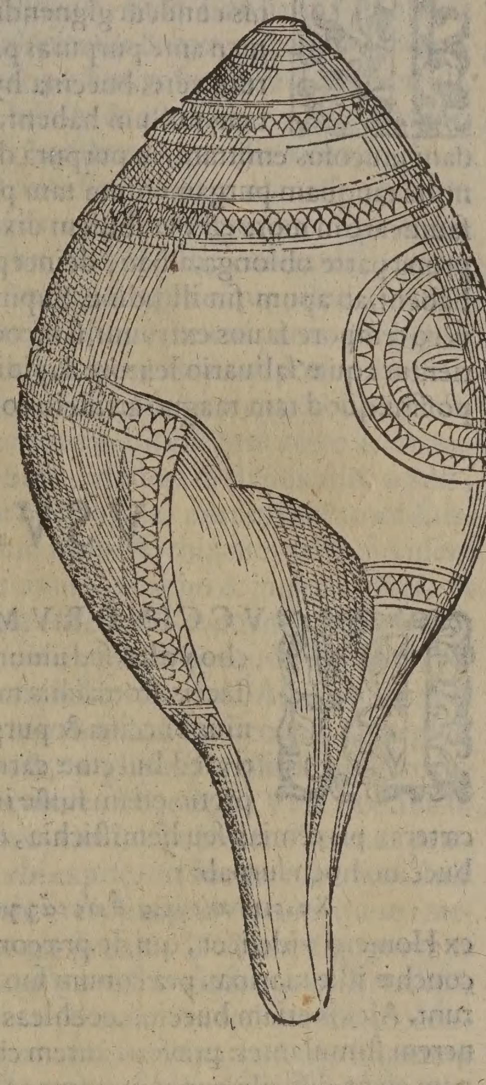

A

Buccinæ alia ſpecies:

Buccina peregrina, colore & duritie ferè marmoris æmulo, circulis roſas æmulantibus.

B

C

LOCVS. NATVRA. ÆTAS.

D ARISTOTELES [a] latere ſcribit Buccina, vt Purpuræ, canis exortu circiter dies tricenos: ſed [b] Plinius, vt dixi, hoc de Muricibus dixit. Aitque Buccinum non niſi petris adhærere, circaq; ſcopulos legi: ſed & hoc Ariſtoteles de Aporræde (Aporrhaide) inquit Maſſarius, dicere videtur, quam Theodorus Muricem conuertit. Verba Ariſtotelis hæc ſunt: Natices ſaxis adhæreſcunt more Patellarum, & Aporradum ſiue Muricum. Tempus viuendi Purpuris & Buccinis ſecundum Philoſophum longum eſt, annos enim circiter ſex viuere tradit in quinto de hiſtoria, cap. decimoquinto.

[a] Li. 8. c. 13. Canis exortu latent.
[b] Li. 9. c. 36.
Aetas.

GENERATIO.

a Li. 5. Hiſt. 15.
b Cap. 12.
Hyeme abeunte generatur.
Vt fauificant.

PVRPVRÆ quomodo generentur, dictum eſt antè.[a] Ariſtoteles buccinis eundem gignendi modum eſſe profitetur,idemq; tempus: Buccina tamen ante purpuras paullum generari [b]paulò antè dixerat:purpuras nimirum vêre, buccina hyeme abeunte. Eodem authore ſemen ad generationem nullum habent,& quomodo quaſi à ſeminali natura humores quoſdam mucoſos emittant, in purpura dictum eſt ex eodem. Illa enim coagmentatio fauo ſimilis tanquam purgamentum tam purpuris quàm buccinis euenit:nam buccinis quoque fauificare in more eſt, vt ibidem diximus: quod ſanè hoc pacto faciunt: Oua ſub lapide prona parte oblonga,albaq; deinceps pendentia diſponunt,quæ ita diſpoſita faui nomen habent,ab apum ſimilitudine. Supini autem ſub lapide ſtabulantur, cùm fauificant: quo verò tempore fauos extruunt,ſi incoquantur & abſcindantur,oua intrà continere comperientur: quæ ſaliuario lentore lapidibus & cautibus ferruminant, vt inde decidere non F
poſſint:quod tam magno artificio conſtruunt,vt nihil coaceruatum eſſe videatur.

VSVS IN CIBIS.

Ori gratæ carnes.
Stomacho conueniũt.

BVCCINORVM carnes,inquit Dioſcorides ori gratæ ſunt,& ſtomacho vtiles,ſed aluum non molliunt. Archigenes apud Galenum, ex teſtaceis,ſtomachis maximè conuenire tradit buccina, & purpuras. Bellonius buccina & purpuras Maſſiliæ, Genuæ, & Venetijs ait in cibis experti, ſed buccinæ carnem purpuræ carne duriorem eſſe. Apud priſcos in pretio etiam fuiſſe inducor vt credam. Charmus enim Syracuſanus inter cæteras parœmias ſeu hemiſtichia, quæ de vnoquoque ferculo in promptu habebat, de buccino hoc vſurpabat

Χαίρετε κήρυκες διός ἄγγελοι, G

ex Homero videlicet, qui de præconibus in exercitu hæc verba protulit: à quibus etiam conchæ iſtæ marinæ, præconum ſuo cùm inflantur,ſono fungentes vice, nomen ſumpſerunt. Alexis etiam buccina,cochleas & bulbos inter cibos celebrat apud Athenæum,Venerem ſtimulantes: præferri autem colla eorum video. Diphilus enim Pinnæ, inquit,vrinam cient,difficile concoquuntur, & ſimiliter buccina, quorũ colla(τράχηλοι) ſtomacho conueniunt,ſed difficulter concoquntur,quamobrem ijs qui ſtomacho infirmo ſunt,conducunt,difficulter etiam excernuntur,alunt mediocriter. Papauera verò eorum circa fundum tenera ſunt et facile corrumpuntur. Hiceſius quoque,buccinorum colla, inquit, ſtomacho apta ſunt,& minus alunt, quàm muſculi, chamæ, pectines. Proſunt ijs quibus eſt imbecillus ventriculus,ac quibus non facile cibus ad interiora ex aluo digeritur,quoniam vix corrumpuntur. Nam quæ in confeſſo eſt facilè coqui,è diuerſo incommoda ſunt eiuſmodi ventriculi affectui,quia paruo negotio ideo corrumpuntur, quod tenera ſint ac ſtatim diſſoluantur,(liquentur & in chyli naturam vertantur,ſed praui & improbi,) Quamobrem horum papauera (excrementa in omnibus ferè teſtaceis, quæ membrana continẽtur ad extremã ferè teſtæ partem,eſu ſuauiora reliquis partibus) quæ ſtomacho valentiori H
non conueniunt,debiliori ventriculo congruunt. Alunt magis & delicatiora ſunt purpurarum quàm horum papauera,ſed acriore, inſuauiore, & ad ſcyllam magis accedente guſtu, qualis eſt totius conchylij. Exactiùs omnium Xenocrates de buccinorum alimento ſcripſit in hæc verba. Buccinæ ſunt duriores purpura;& magnitudine ac loco differunt; tripliceſq; vires habent teſtæ,colli & excrementi in teſta contenti. Nam ſcabra ſubſtantia piſcis aluum ſiſtit ac precipuè ſi aſſetur: contrà magis facit elixa. Collum earum aluum ſiſtit,difficulterq; concoquitur:idcirco ex ſinapi,vel aceto,aut liquore, aut pipere corrigere ipſum debent,qui eodem veſcuntur. Aqua denique quæ ex eis emanat,calefacta ventrem ſubducit:cum eo verò excremento quod teſta continetur, cocta, magis gilua fit, & piſcis qualitatem præfert:ſi verò totæ decoquantur,maiorem ſiſtendi vim habebunt:& ſitim offerent:quidam verò eas elixantes læuigant,& æquè ac vrticas condiunt, fiuntq; ori gratę. Luna exoriente plenæ & æſtate graciles.

Colla præferuntur.
Papauer.
Imbecillis ſtomacho proſunt.
Teſtæ vis.
Colli.
Aquę ex eis emanantis vis.

A VSVS IN MEDICINA.

AETIVS in cura colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus, ex oſtreorum genere purpuras & buccina reliquis pręferenda ſcribit. Trallianus buccina etiam inter alia teſtacea enumerat, quæ rarò & modicè voluptatis gratia offerre tympanicis conuenit. Et in Cardialgia, Cibaria (inquit) conueniunt, quæ non facilè alterentur & concoquantur, & mordacibus, acribuſq; humoribus reſiſtere poſſint, vt ſunt aſtaci, pectunculi, cerycia, id eſt, buccina. In dolore etiam oculorum ex bilioſo & acri influxu, ægrum veſci iubet alimentis mitibus, minimè mordacibus & incraſſantibus; inter alia κηρυκίοις. Item in purulentis, ſi ſalſus humor eſt, pectines aut buccina aut aſtacum dare non eſſe alienum aſſerit. Enumerat verò etiam buccina inter cibos, qui ſuccos vitioſos generant, podagræ pituitoſæ præceſſores. Nicander ſtrombos, pectines, buccina in cibo contra dorycnium celebrat, & Kiranides contra cicutam. Galenus aliàs inter abſtergẽtia, quę pilos attenuãt, buccinorum aliorumuè oſtreorum teſtas vſtas cõnumerat; aliàs vt ne cui penis arrigi poſ-
B ſit; buccinum vſtum lotio bouis caſtrati extingui iubet: hocq; in cibis aut potionibus vti, quod verò remanet in vaſe reponi. Ad oris tetros abſq; vlcere odores, ex eodẽ: Ex oſtreis, purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam: cumque cubitum eunt aceto acerrimo colluunt. Ad parotidas emplaſtra quædam molliora fiunt, vt idem Galenus alibi tradit, cerati forma, ex butyro vel oeſypo conflata, oſtreis aut buccinis aut purpuris vſtis additis. Ibidemq; nimirum in libris de compoſ. med. ſecundum locos Archigenes aduerſus idem malum buccina marina, aut purpuras vſtas melle aut axungia excipi & imponi iubet, vt confeſtim diſcutiantur. Ait etiam, buccina, purpuras, & oſtrea, vſta conuenire indureſcentibus, ac vetuſtis inflammationibus. Ad choerades diſcutiendas, Hippiatros quidam, cerycia marina vri iubet, & cum melle cocta cataplaſmatis inſtar imponi. Ad alopeciam & omne defluuium capillorum alphoſq; diuturnos, hoc mirabile habet Nicolaus Myrepſus: Buccina vſta & trita in oleo veteri ſufficienti ſubigito, & ad glutinis craſſitudinem reducito: raſo prius & fricto, illinito. Ad auris dolorem à colore, ex eodem: Viua buccina in oleo elixa illine. Hoc enim naturalem, inquit, quandam vim in ſe obtinet. Galenus præterea ad ephelidas & lenticulas, purpuras & buccina, vbi expiſcatus fueris, iubet in ollulã
C conijci, & in furnum aſſanda mitti, deinde ex melle tritis vti. Et apud Aetium quoq; medicamentis ad impetigines miſcentur teſtæ buccinorum vſtorum. Teſtatur Zoographus vulgus apud Germanos inferiores & oceano vicinos contra tuſſim, inanem præſertim & puerorum, potum ſolitum è buccini, vel cochleæ marinæ (Kinckhorn ipſi nominant) concha hauſtum prodeſſe putare. Ioan. Guinterius Andernacus buccina ex ſucco limonum detrita ad genas mulierum dealbandas commendat, præſertim ſi aliquid argenti viui ſublimati vt barbarè vocant, ijſdem inieceris. Paulus Aegineta in ſuis ſuccedaneis, item Galenus buccinorum loco oſtrea ſubſtituunt: Dioſcorides verò mitulos crematos eundem buccinis effectum præbere ſcribit: nec non buccina cremata eadem præſtare quę purpurę, ſed vehementius vrere, ſiquis ſalis plena fictili crudo adurat: dentifricio conuenire: ambuſtis vtiliter illini, quibus ſolui medicamentum non oportet: nam poſteaquam vulnus cicatricem dùxerit, ipſum in teſtæ modum induratum, ſponte ſua decidere. Fieri denique etiam ex buccinis calcem.

Ad Cardialgiam. Ad oculorũ dolorem. Contra dorycnium, & cicutam. Ad penem arrigendũ. Ad oris tetros odores. Ad alopeciam. Ad Auris dolorem. Contra tuſſim. Ad ambuſta. Calx.

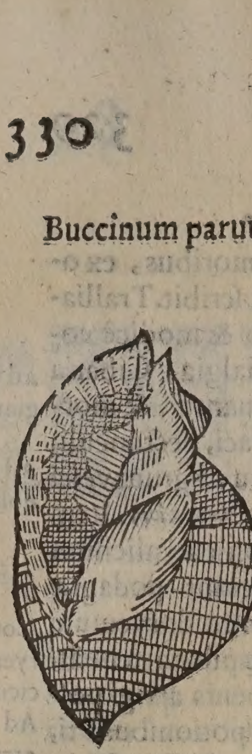
D DE BVCCINO PARVO ET STRIATO. RONDELETII. Cap. VII.

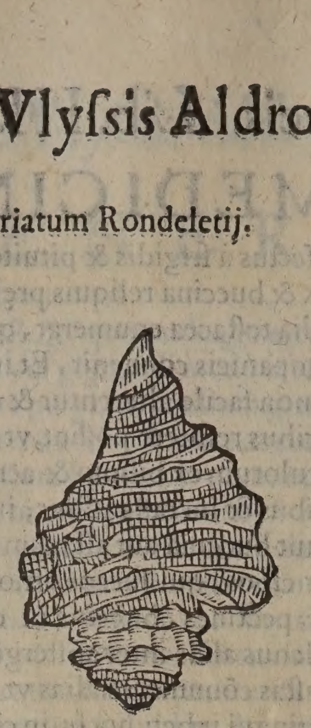
INTER buccinorum genera, inquit Rondeletius, hæc duo reperi, paruũ, lineis frequentibus aſperiuſculum: vt fortaſſe illud ſit buccinũ Plinij purpura minus, ijs quibus vetuſtior Plinij lectio non placeat: neq; ſucco neq; partibus internis à ſuperiore differt. Alterum huic ſimile eſt, niſi quòd lineas prominentiores habet, & tranſuerſas, vt ſtriatum merito dici poſſit. Eſt & teſta ſpiſſiore durioreque. Habes hîc præter duas Rondeletij icones, duas alias paruas, admodum inuicem differentes, ex Zeographo, vnam ab eo ad noſtras conchas effictã, alteram cum duabus mucronibus: quales ego etiam inter turbines depingam, cùm purpuram ferre dubitem. Addidi denique & ego Buccini parui genus, quod à Rondeletij paruo buccino parum differt.

Buccina Plinij minor.

E

Buccinum paruum & ſtriatum Rondeletij. Buccina ſtriata alia Zographi.

F

Buccini parui genus Zographi.

Buccina parua alia authoris.

G

DE MVRICE. Cap. VIII.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Murex multa ſignificat.

MVREX, inquit Rondeletius nomen eſt polyſemum. Significat enim in primis non ſolùm Buccinum, vt nonnulli voluere, ſiue Cerycem, ſed & Purpuram, vt rectè iudicauit Hermolaus, nec non etiam Conchylium propriè dictum, vt mihi videtur, quanquam in hac ſignificatione in promptu non ſit authoritas aliqua veterum: cõijcio tamen id inde quòd Murex paſſim accipiatur pro omni purpureo colore, ſitne vel Purpuræ, vel Buccini, vel Conchylij: idem enim eſt tinctum eſſe Murice, quod tinctum eſſe Purpura, vel Cõchylio. Atq; in hac ſignificatione Muricem mihi accepiſſe [a] Plinius videtur, dũ ait: Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atq; Conchylium tingit, omneíſq; alios colores: nec quærit in profundo Murices. Ita quoq; [b] Scaliger, oſtendens animalia nonnulla nunquam mutare locum: quale eſt, inquit, Muricum genus, adhærens ſaxis, nobile diuini carmine Maronis. Sumi verò priuatim pro Purpura conſtat ex hoc Martialis: H

Murex pro purpureo colore.
Pro colore ex Murice.
[a] Li. 22. c. 2.
[b] Lib. 1. de plant.
Pro Purpura.

Sanguine de noſtro tinctas ingrate lacernas
Induis, & non eſt hoc ſatis, eſca ſumus.

Indeq; & Murex Tyrius à Virgilio dicitur:

——Tyrioq́ ardebat Murice læna

Pro aſperitate.

Et ab Ouidio Phocaicus. Neq; aliam ob cauſam Murex pro aſperitate ſumitur: Purpura enim acutiſſimos inter cætera Teſtacea aculeos habet: ita Virgilius dixit:

——Et acuto Murice remi
Obnixi crepuere.

Muricata cacumina quid.

Sic quoq; carduis muricata dicuntur cacumina, id eſt, aculeata. Ita quoq; Murices vocantur machinulæ ferreæ, doloſæ, tetragona forma, quæ in quamcunq;

partem

A partem incubuerint, vnum aut plures aculeos infectos protendunt. Meminit Q.[c] Cur- [c] *Lib. 4.*
„ tius his verbis: Bion quidam transfuga nunciat regi murices ferreos in terram defodiſſe Murices ferrei.
„ Darium, qua hoſtem equitem emiſſurum eſſe credebat. Meminit & Valerius Max. de
Scipione Aemiliano: Suadentibus quibuſdam, vt circa mœnia vrbis, quam obſideret, ferreos murices ſpargeret, ne ſubita eruptione hoſtes impetum in pręſidia noſtra facere poſſent. Vocantur a Græcis τρίβολοι, vt rectè annotauit Budæus, vt & herbæ quædam muricatis ſimiliter ſeu mucronatis pericarpijs, vna terreſtris, altera aquatica. Erant verò vt apud Hieronem eſt videre tria muricum genera, quibus in militia priſci bellatores vtebantur, nempe ferrei, quos dixi, item lignei, & labdarei: ſed & ferrei ignem artificioſum ferentes, quibus mucronibus ſuis vbicunque iactati fuerint, affiguntur, & flamma quam geſtant, locum, cui affixi ſunt, comburunt, de quibus etiam ignem ferentibus idem Hieron meminit: ex his duo poſtrema, præſertim tertium, vſque in hodiernum diem in vſu ſunt. Ex quo arbitror M. Catonem cenſuiſſe forum muricibus ſternendum, quod ſcilicet Plutarchus in libro de fœnore eſſe ait ἀσεβῶν χώραν, hoc eſt, impiorum regionem. Vſus erat eiuſmodi muricum vel ſimilium in tormentis, quod me docet A.[d] Gellius, de morte

Tribuli herbæ. Muricũ bellicorũ tria genera.

[d] *Li. 6. Att. noct. c. 4.*

B Attilij Reguli agens: Tuditanus, inquit, ſomno diu prohibitum, atque ita vita priuatum
„ refert. Idq; vbi Romæ cognitum eſt, nobiliſſimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à
„ Senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo deſtitutos, eademq; inſomnia cruciatos interijſſe. Cùm itaq; purpuris acutiſſimi ſint aculei, has potius murices, quàm buccina priuatim, vocandas arbitrarer, quanquam murices ceryces vertat nonnunquam Plinius: nec placet eorum iudicium, qui propriè ſolùm buccinum ſignificare volunt: buccino enim qui aculei? Appelloque vnà cum Rondeletio murices, qui & turbinati ſunt; & longos firmoſq; aculeos ſiue clauos habent. Probo item Perotti etymum qui murices dici exiſtimat ab aſperitate murorum Sic quoque [e] Iſidorus, murex, inquit, cochlea eſt maris dicta ab acumine & aſperitate quæ alio nomine conchylium nominatur, propter quod circumciſa ferro lachrymas coloris purpurei emittat, ex quibus purpura tingitur, & inde oſtrum appellatum, quod hæc tinctura ex teſtæ humore elicitur. Non probo verò eos qui à Græco vocabulo κήρυκες, latinum murices deſumptum conijciunt, ex quibus ſunt Bellonius, & Zoographus. Præterea præter buccinum concha Venerea muricis nomine compræhenditur à [f] Plinio, vt dum ſcribit muricem latiorem purpura, neque

Murices q̃d propriè ſint. Etymon.

[e] *Lib. 12. Orig. c. 6.*

Contra Bello. & Zoographum.

[f] *Li. 9. c. 25.*

C aſpero, neque rotundo, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice concha, vtroque latere ſeſe colligente. His enim verbis concham veneream deſcripſit, vt ſuo loco patebit. Pro buccino accipi ab eodem, cùm in purpura, tùm in buccino dictum eſt. Idem Plinius deniq; muricum generis eſſe ſcribit, quæ vocant Græci colycia (alij corycia) turbinata æquè ſed minora multo: efficaciora etiam & halitum oris cuſtodientia. Athenæus verò hæc (inquit Hermolaus) non muricum, ſed chamarum generibus contribuit, eaſq; in Macedonia χωρύκας dici, Athenis χρεῦς, in cætera Græcia tracheas, hoc eſt aſperas vocari prodit: quod & Plin. ſecutus ferè, alicubi videtur, ſic ille, Noſter [g] Plinij codex ſic habet, Muricum generis ſunt quæ vocant Græci colycia, alijs corythia, turbinata æquè, ſed minora multò. Hermolaus corycia ſuſpicatur legendum, quòd Athenæus ſcribat, chamæ genus quoddam Græcis vocari χωρυκοὺς in Macedonia, quas Athenis χρεῖς dicant. Sed muricum & chamarum genus diuerſum eſt. Hoc etiam animaduertendum, inquit Zoographus, poſt corophia, aut potiùs corythia in verbis Plinij, commatis non puncti notam eſſe ſignandam, vt per appoſitionem mox ſequatur, concharum genera. Vuottonus tamen coryphia (ſic enim legit per y. non coriphia) à colycijs corythijſué non diſtinguit. Congene-

Conchę Venereæ deſcriptio.

Colycia muricũ genus.

[g] *Li. 32. c. 7* Plinij locus notatus.

D rum omnium, inquit idem Vuottonus, quæcunque ſcilicet turbinati ſunt generis ſuauiſſima iudicantur coryphia: Suntq; ori & ſtomacho grata: aluumq; & vrinam cient, atque
„ oris bonum reddunt odorem. Copioſiùs alunt iurulenta, aſſa verò dura ſentiuntur. Horum papauer buccinorum more ſtringit potiùs. Iam verò muricem colorem purpureum (nimirum quemlibet, purpuræ, buccini, & conchylij) Nonius ſignificare ſcribit. Et ſacrum muricem apud iuriſperitos ideo nonnulli dici volunt, teſtante Cælio, quia eo inficerentur veſtes Imperatoriæ.

Pro colore. Sacer murex cur dicatur Iuriſperitis.

„ Horatius: *Te bis Afro murice tinctæ veſtiunt lanæ.*

Præcipuè tamen colorem purpuræ ſignificat: quare & apud Cælianum legitur, vt Bayſius citat, Murices quoque purpuræ vſum præſtant, in Tyro nobiles. Horatius in epiſtolis:

Muricibus Tyrijs iteratæ vellera lanæ.

Ouidius quoque Tyrium muricem de purpureo colore dixit:

Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.

Item

Item alibi: *Phocaico bibulas tingebat murice lanas.* E
Virgilius. *Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti*
Murice. Et alijs in locis, quæ vti etiam aliorum authoritates cùm ſint innumeræ, ſuperuacaneum fuerit citare. Κάλχlω dixi eſſe florem vel animal, quo tingitur purpura, ſcilicet ex Scholiaſte Nicandri, qui præterea in hunc eiuſdem poëtæ locum: ϛρόμβων δὲ πολὺ πλέον,

Κάλχη. ἤ ἔτι κάλχης Κηραφίδος, annotat κάλχlω eſſe ſpeciem πορφύρας, id eſt, Purpurę qua mulieres

κόχλος. tingūt κάλχιον; vnde καλχαίνειν, τὸ πορφύρειν. Scholiaſtes Sophoclis dicit eſſe κόχλον. Κόχλον autem ſunt, qui velint eſſe piſcem à Latinis Muricē appellatum, diuerſum à purpura. Vtcunque ſit, καλχη non male exponitur purpura (intelligo autem de piſce) quam & κάλυκα

Κάλυξ. vocari tradit Heſychius: nam de κάλυξ loquens, ait: σημαίνει δὲ καὶ τlὼ θαλασσίαν πορφύραν.

GENVS. FORMA.

Contra Perottum. Murices inter Cōchas numerati.

PEROTTVS purpuras inter conchas potiùs enumerat, muricem inter oſtrea ob ſcabritiē corticis: quod idcirco non laudat Zoographus, quoniam ſcabrities teſtarum longè diuerſa eſt, in oſtreis ſuperficie tota exaſperata, in muricibus verò & purpuris eminentibus per interualla aculeis quibuſdam. At verò nullo modo accipiendam eſſe eam opinionem ex ſuperioribus liquere poteſt, in quibus muricem de purpura quoque ſumi determinauimus: approbauimuſque iudicium Rondeletij, qui murices longos & firmos aculeos habere voluit, quod Plinius quoque comprobare videtur, dum ait: Firmioris iam teſtæ murices & concharum genera. Sed cùm buccina, quæ & ipſa murices Plinio vocantur, aculeis careant, ac tantùm obtuſa habeant tubera, exiſtimo, vt antè etiam dixi, muricem præcipuè purpuram ſignificare ob allatam rationem. Præterea epitheta muricum

Muricis epitheta. purpuræ præcipuè conueniunt vt Afer, Tyrius, Sidonius, Getulus, Baianus, Phocacius, Tarentinus, Aſſyrius, Oebalius. Ab hiſce enim locis purpuram celebrari in purpura dictū eſt: cætera verò epitheta quæ à colore petuntur, ad buccinum quoque minus quàm ad purpuram extenduntur (Purpuræ colorem ex Plinio, buccini colori prætulimus.) vt fulgens, ſuaue rubens, olidus, auratus, ſacer, radiatus, ſtellans, rutilus, ardens, purpureus, puniceus, G flagrans. Murex verò intortus Valerio Flacco, meo iudicio buccinum eſt, in Argonauticis.

DENOMINATA.

Scolymo muricata cacumina.

MVRICIS nomen ad aculeos plantarum quoque extendi, quod ſuprà annotabamus, habemus apud Plinium, qui Scolymo muricata cacumina eſſe dixit: & alibi, carduo cùm ſatiuo, tum ſyluestri, folia, inquit, pauca, ſpinoſa, muricatis cacuminibus. Muricati greſſus Fulgentio, ſunt formiduloſi &

Muricati greſſus qui Muricatim. pauendi. Intuemur (inquit) arua, quibus adhuc impreſſæ bellantium plantæ, muricatos (quod aiunt) ſigillauerunt greſſus. Muricatim, aduerbium, inquit Budæus, eſt conuolutim, in modum muricis: ſic Plinius, vertice dixit muricatim intorto, quod Columella, margine in mucronem emiſſo. Colores, muriceus, oſtrinus, conchyliatus, à Thyleſio nominantur cum purpureo. In Codice Iuſtiniani libro vndecimo, titulo de monetarijs & murilegulis, murileguli Budæo dicuntur, quaſi muricarij à muricibus legendis. H

VSVS IN CIBO.

Salſedo vt eximatur.

XENOCRATES, vt in interpretatione Ioannis Baptiſtæ Raſarij legitur, murices ſcribit eſſe ſalſos, viroſos; verū ſuccurri eis liquore Cyrenaico, ruta & aceto: ventrem turbare, vrinam ciere, ori ingratos, concoctu difficiles, obſtruere craſſo ſanguine, pituitam gignere, & magis adeo recentes: idcirco parandos eſſe cum acribus, vt ſinapi, erucaque: aſſos difficulter ſecedere, ma-

Stomachū roborant. gnam ſitim inuehere, grauareque: elixatos, contritos & conditos, minus viroſos eſſe. Attamen conchula marina, purpura, & murices tanquam cibi ſtomachum roborantes laudantur à

A tur à Scribonio Largo compoſit. 104. & Celſus quoq; murices cibis ſtomacho aptis annumerat: item apud Macrobium murices cum alijs conchis apponuntur in epulo, quo die Lentulus flamen inauguratus eſt: deniq; apud [a] Horatium legimus in Sermonibus:

[a] Sat. 4. li. 2

Murice Baiano melior (aliàs potior) *Lucrina peloris*:

Coquuntur autem murices & purpuræ, vt ſcribit Platina, eodem modo quo cætera conchylia.

VSVS IN MEDICINA.

Ad pilos è mãmis tollendos.

MVRICVM carnes appoſitæ, pilos in mammis tollunt. De malo quidem pilari in mammis qui voluerit, legat ea quæ in cancris fluuiatilibus diximus. Muricum cinerem cùm nominat Plinius (nam is ferè ſolus ex eis hoc nomine remedia præſcribit) ex teſtis duntaxat crematis cinerem intelligi vult Zoographus: id quod, inquit aliquando exprimitur, plerunq; omittitur. B Semel tamen ad diſcutiendas verendorum puſtulas, Muricum (inquit, nimirum Plinius) vel purpurarum teſtæ cinis cum melle prodeſt: efficaciùs crematarum cum carnibus ſuis. videtur autem eadem fermè vis & communis teſtarum maris omnium cineri ineſſe: niſi quod efficaciorem ex durioribus ſolidioribuſq; teſtis exiſtimo. Et quoniam κὐρυκες Plinius aliàs murices, aliàs buccina interpretatur: remedia quæ ſuperiùs buccinis attributa ſunt ex Græcis authoribus, muricibus etiam Plinianis prorſus conuenire idem Zoographus exiſtimat: mihi purpuris quoq; ea conuenire videntur, cùm ſcilicet purpuras vnà cum muricibus non coniungit, vt aliquoties facit, nam ſic buccina intelligit. Mituli quoq; cremati eundem buccinis effectum præbent, teſte Dioſcoride: addit Zoographus, paulò ignauiorem: purpuræ verò & conchylia vndiquaque ſimilem. Pro buccinis oſtrea ſubſtituit author antiballoménωn. Mituli quoque vt murices, cinere cauſticam vim habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo, ad genarum craſſitudines & oculorum albugines, caligineſque, atq; in alijs partibus ſordida vlcera, capitiſq; puſtulas. Hæc Plinius, ex quo ſequentia etiam remedia omnia, vbi alterius authoris nomen non addetur, decerpſimus. Myaces cremati, vt murices, C morſus canũ hominumq; cum melle, lepras, lentigines ſanant. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Muricum vel purpurarum cinis vtroq; modo, ſiue diſcutere opus ſit, ſiue concoctos emittere, panis reſiſtit: quidam ita componunt medicamentum: ceræ & thuris drachmas xx. ſpumæ argenti xı. cineris muricum x. olei veteris heminam. Capitis vlceribus muricum vel purpurarum teſtæ cinis cum melle vtiliter illinitur, (item) conchyliorum: vel, ſi non vrantur, farina ex aqua doloribus. Muricum vel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemq; erugat, extenditque ſeptenis diebus illitus, ita vt octauo, candido ouorum foueantur (aliàs foueatur.) Muricum generis ſunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, ſed minora multo, efficaciora etiam & oris halitum cuſtodientia. Parotides muricum teſtæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulſo curantur: Teſtis cadi ſalſamentarij tuſis cum axungia vetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas ſtrumaſque vtuntur. Muricum cinis dentifricium eſt. Sammonicus

Ad pudendorum puſtulas.

Cineris vis cauſtica.

Ad canum morſus.

Ad lepras.

Ad tumores.

Ad panos.

Ad capitis vlcera.

Ad faciei maculas.

Dentifriciũ

Ceruino ex cornu cinis eſt aut vngula porcæ
Torrida, vel cinis ex ouis, ſed non ſine vino:
D *Muricis aut toſti, vel bulbi extincta fauilla.*

Mammas muricum vel purpuræ teſtarum cinis cum melle efficaciter ſanat. Carbunculos de veretris exterminat muricum vel purpurarum in carbonibus vſtarum cinis cum melle permixtus, vt Marcellus Empiricus ait. Plinius hoc remedio, efficaciore ſi cum carnibus ſuis crementur, puſtulas verendorum diſcuti ſcribit. Oleum cicinum cum cinere muricũ, ſedis inflammationibus prodeſt, item pſoræ.

DE MV-

DE MVRICE MARMOREO RONDELETII. Cap. IX.

Nominis ratio.
Teſtæ deſcriptio.

MVRICES, inquit Rondeletius, hîc appello, qui & turbinati ſunt, & longos firmoſq; aculeos ſiue clauos habent, quos, vt internoſcerentur, quàm maximè proprijs nominibus potuimus, diſtinximus. Eum quem hîc exhibemus, à candore duritiaque, qua marmor candidum æmulatur parte externa, marmoreum appellamus. Parte interna ex albo purpuraſcit. Teſta grauis eſt, denſa, ſolida, aculeis multis horrens, figura inter buccinum & conchylium media, ampla, vt merito δικακότυλος dici poſſit, quemadmodum purpuræ ſpeties quædam. Terreæ eſt ſubſtantiæ, frigidæ & ſiccæ cum detergendi vi, ob ſalſuginē quam ſeruat. Quare ad dentifricia vti poſſumus, & in epuloticis medicamentis. Vritur facilè atq; in cinerem redigitur, & acrimoniam aliquam ob empyreuma acquirit, quam diligenti ablutione deponit. Calcis itaque modo elota cum oleo roſato in vnguentum reducitur. Ambuſtis medetur, cicatricemq; pulchram inducit. Adhæc omnia feliciter vti poſſumus. Carnem atque operculum, purpurarum, buccinorum carni operculiſq; rectè aſſimilari iudico: ſed hæc in vniuerſum de muricum ſubſtantia dicta ſint. Hæc Rondeletius.

Ad dentifricia.

Murex marmoreus Rondeletij.

Alterius deſcriptio.

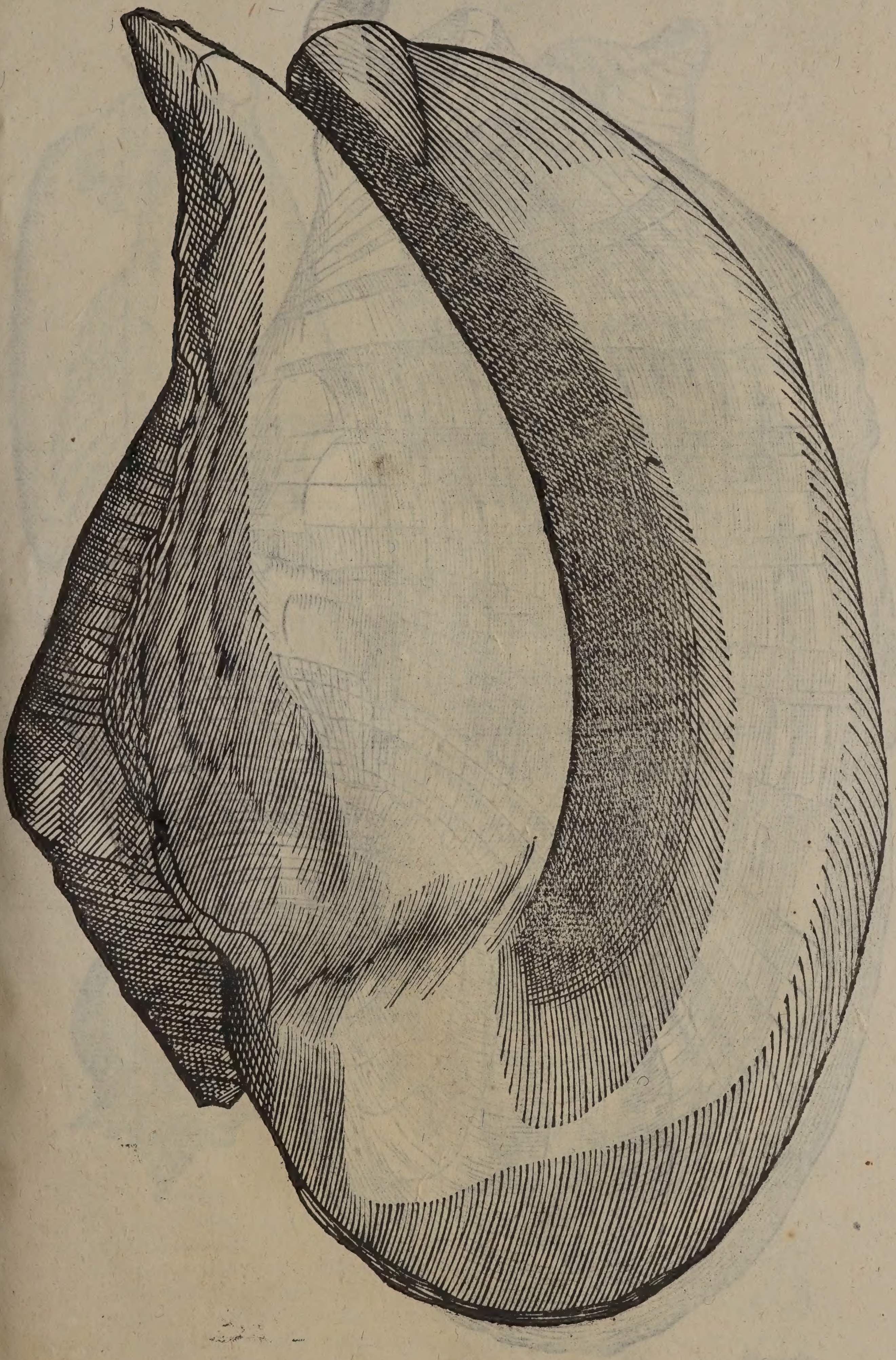
Cuius ego iconi aliam adieci cuiuſdam muricis, vel conſimilis conchylij buccinæ ab vna parte ſimilis, ſine vllis aculeis, ſineque vlla aſperitate, in medio dorſo tubera habet ſed valde obtuſa & depreſſa, & turben eius pro tota cochleæ portione exiguum quinque inuolucris conſtans: Subſtantia tota eſt marmorea duritie, color cùm intus, tū foris flaueſcit, & nonnullis in locis candicat. ſupina parte valde latus eſt, & longè vltra turbinem latitudo extenditur: foramen autem mediam ferè partem occupauit, quaſi vt in conchis veneris conſpicitur, vt inde fortaſſis Plinius has quoque ſub muricis appellatione comprehenderit. Aliam addidit figuram Zoographus, quæ quoque hîc adiungitur: Ait eſſe conchæ cuiuſdam ſeu muricis Orientalis, quam Venetijs ſe nactum ſcribit, & in ea margaritas quoque gigni, à quodam audiuiſſe, ſed neſcire ſe quàm verè. Color forinſecus palleſcit, inquit, intrinſecus cū pulcherrimo ſplendore ex albo roſeus eſt. Labrum exterius protendit ſe & dilatat in marginem; mucrones infra caput ſeu conum teſtæ duo magni ſed obtuſi prominent. In ipſo cono parui admodum & ſubrotundi per ſpiras deinceps non aculei ſed tumores viſuntur.

Alteri⁹ forma ex Zoographo.

Addidi item ego alium marmoreum muricem, turbine acutiſſimo atque longo & exili, vndique ſtriatum, aut potiùs vndatum. Habes deinde alios duos murices marmoreos, vnum item totum candidum; alterum purpuraſcentem. Poſtremo loco datur marmoreæ „ duritiæ murex aſperis mucronibus inſignis, colore rubro, cinereo & albo, prona & ſupina parte depictus.

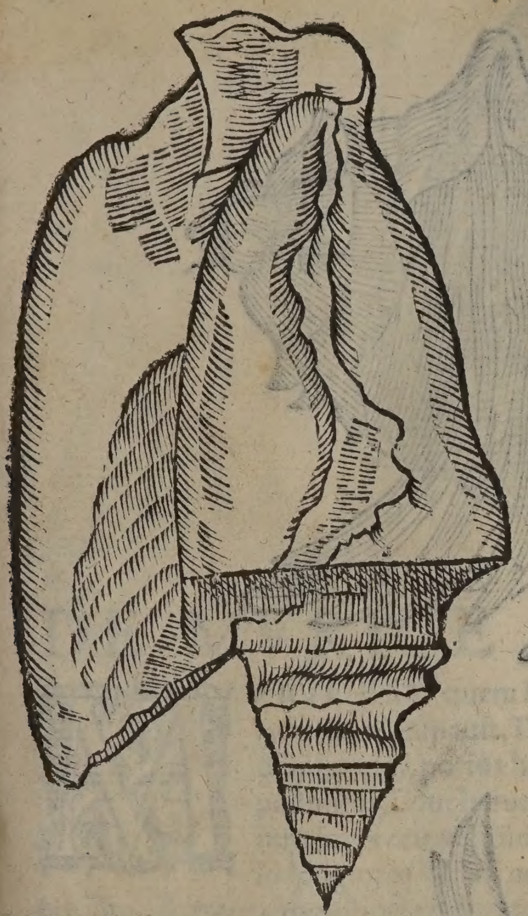
DE MV-

Murex marmoreus ſupinè depictus.

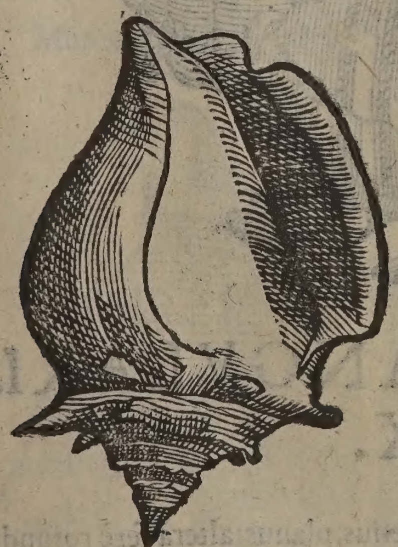
Murex marmoreus Zographi.

Murex marmoreus ſtriatus, & virgatus.

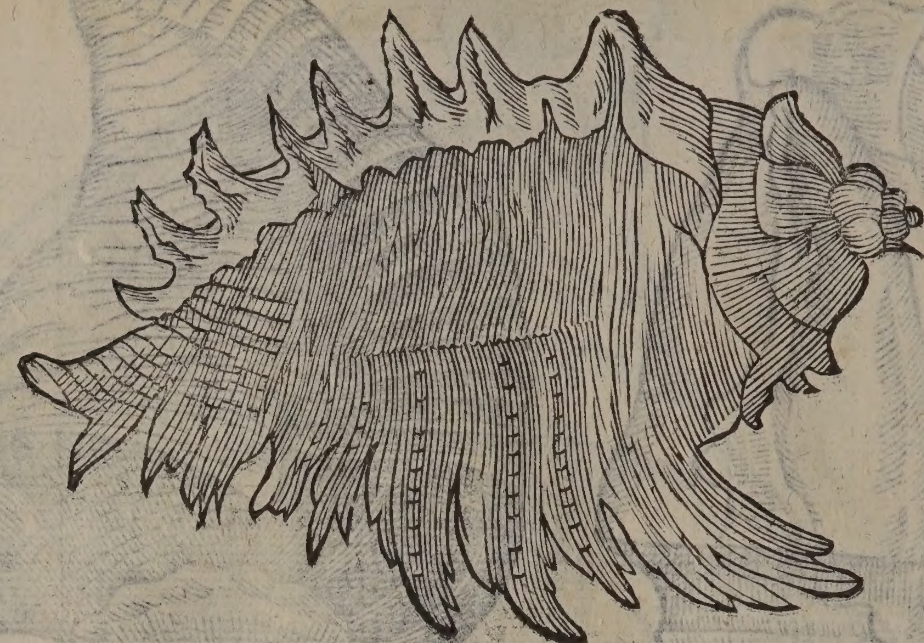
Murex marmoreus candidus.

Murex marmoreus purpuraſcens.

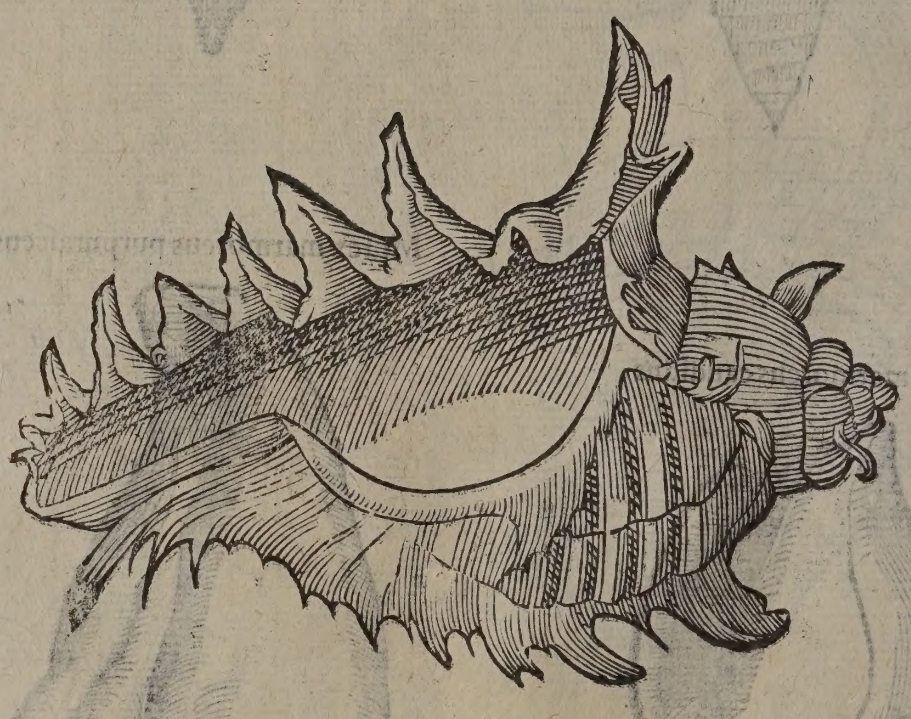

Muricis ſpecies appendicibus aſperis, colore rubro, cinereo & albo, prona ac ſupina parte depicta. E

F

G

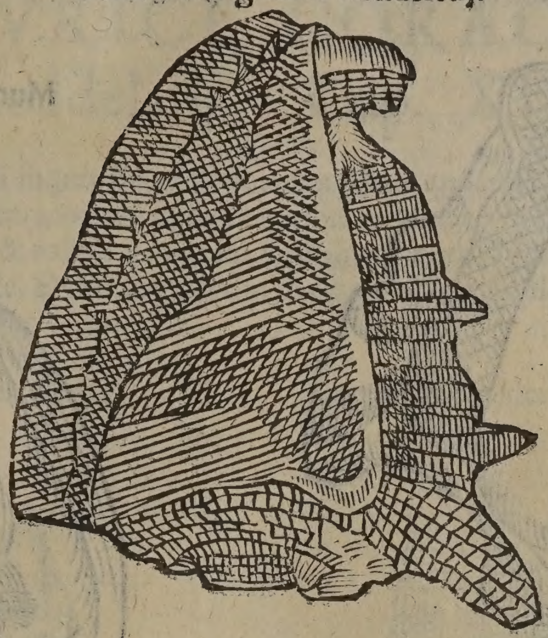
DE MVRICE TRIANGVLARI. Cap. X. H

HIC altera parte Murex, inquit Rondeletius, planus; altera ferè rotundus, ſed ita vt vtrinq; duo ſint latera, tertium plana pars efficiat, à qua figura, quæ huic propria eſt, triangularis iure dicitur: aculeos habet breues & firmos, vario eſt colore, foramen duplex habet rugoſum, quo ob teſtæ amplitudinẽ & breuitatem, ſonus editur grauis & triſtis. Teſta tota ad Conchylij teſtam magis accedit. Operculum quum vritur, fumum emittit, ob id pingue aliquid habet. Quare in oleo amygdalino decoctum in aurium doloribus vtiliter vſurpatur.

Murex trian-

A

Murex triangularis Rondeletij.

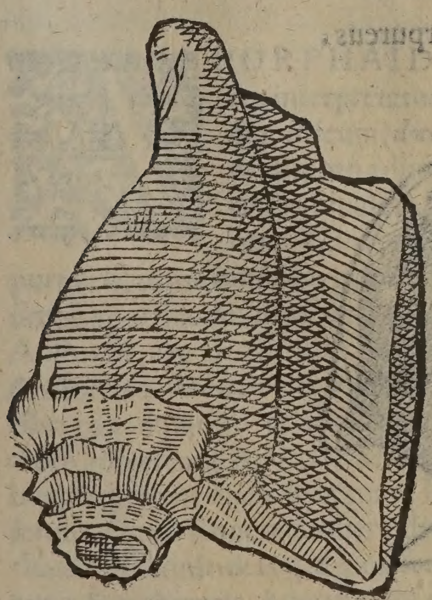
B

DE MVRICE LACTEO. Cap. XI.

MVRICEM, quem hîc ex Rondeletio repræſentamus, à lacteo colore, lacteum nũcupauit. Turbine, inquit, obtuſiore eſt, quàm cæteri. Exochas & tubercula potiùs habet, quàm clauos ſiue aculeos. Teſta ad fucos vti poſſumus Concharum Venerearum vice.[a] Quem Lacteo ei Murici coniunximus ceu vel eũdem, vel ſaltem congenerem, exochas habebat paullo longiores quàm monſtrat icon Rondeletij, paucioreſq;, vtpotè ternas tantùm. præterea anguſtiori eſt foramine, quin & toto corpore, quod longitudine ſua vix ſeptem digitos tranſuerſales non excedit: poſtremò turben eius oblongum & in acutum deſinens, ferè vt in turbinibus propriè vocatis, atq; in eo ſex volutæ, exiguis tuberculis C decoratæ. Addidi præterea alios duos, vnum turbine acutiſſimo, & ampliſſimo foramine. Alterum longè minorem turbine item acuto, mucronibus inſignitum rectis, breuibus, obtuſis, colore ſubcinereo.

[a] Capſ. 52. cap. 4.

Murex lacteus Rondeletij.

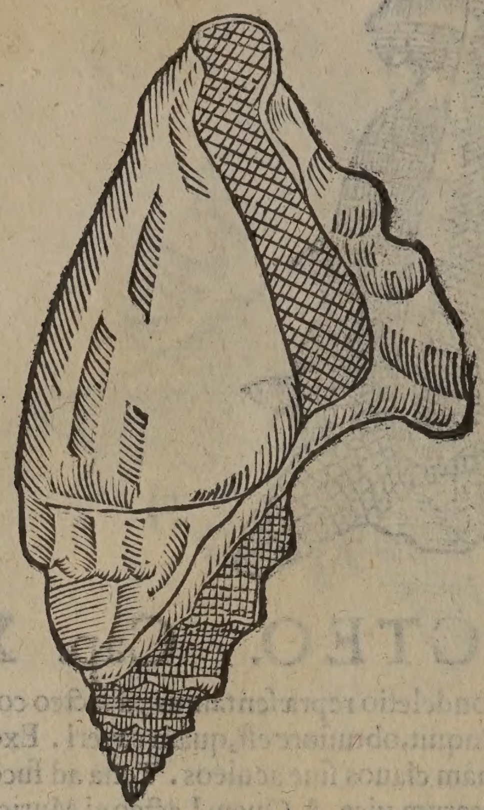

D

Murex lacteus noſter primus.

Murex lacteus authoris alius. E

Murex lacteus authoris tertius.

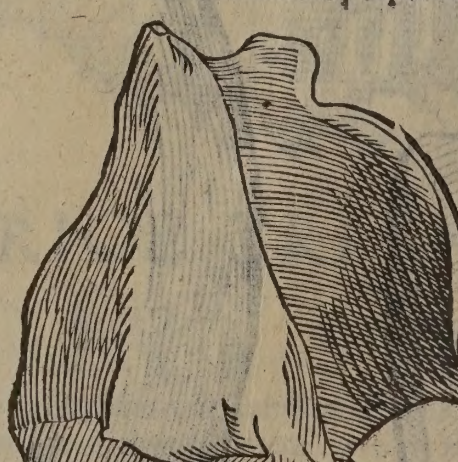

F

DE MVRICE PVRPVREO ORTHOCENTRO. Cap. XII. G

A Rubicundo colore,& rectitudine aculeorum Muricem,qui hîc modò depingitur, nominaui orthocentrum purpureum. Totus enim intrinſecus & forinſecus rubet,magis tamen intrinſecus. Turben verò eius candicat. Mucrones habet duodecim rectos,robuſtosq́;, in ſiniſtro quàm in dextro latere longiores. Sex conſtat volutis, ac in ijs exigua quædam & obtuſa habet tubercula.

Murex orthocentros purpureus.

H

A

DE MVRICE CORACOIDE. Rondeletij. Cap. XIII.

VT Anatomici, inquit Rondeletius, omoplatæ appendicem à roſtri coruorum ſimilitudine, coracoidem appellarunt, ita nos muricem hunc coracoidem ab aculeis infirmis & roſtris coruorum ſimilibus, à nota illuſtriore & huic propria nomen ponentes. Hæc ille. De colore interim & magnitudine nihil addit: vnde albidum eſſe ſuſpicor. Nominis ratio.

B

Murex coricordes Rondeletij.

Murex Coracoides idem ex Zoographo.

C

DE APORRHAIDE. ex eodem. Cap. XIV.

APORPHAIDVM duobus in locis meminit Ariſtoteles: Gaza murices interpretatus eſt. Natices (inquit) ſaxis adhæreſcunt more patellarum & muricum (ἀποῤῥαΐδων) ac cæterorum generis eiuſdem, nec niſi tegmine dimoto adhærent, quod velut operculum ſibi poſſident. Vſum enim quem biualuibus pars vtraq; adminiſtrat, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus qua oris habitus. Modus hic idẽ muricibus (ἀποῤῥαΐσι) Caro.

D purpuris, atque omnibus generis eiuſdem. Ex his ſunt, qui dubitandi occaſionem ſumãt, ſintné aporrhaides in Muricum, an in lepadum genere. In lepadum quidem genere nec ab Ariſtotele, nec ab vllo alio diſertè ponuntur: duas enim duntaxat Lepadum ſpecies ponit Ariſtoteles, λεπάδα, & λεπάδα ἀγρίαν. Sunt tamen qui ex Lepadum genere eſſe inde effici putant, quòd lepadum more ſaxis adhæreant. Sed non rectè. Nam quanuis lepadũ more adhæreant Aporrhaides, non inde tamen efficitur, eiuſdem generis eſſe cum lepadibus. Etenim neritæ adhærent vt lepades, vt ibidem dicitur, tamen à lepadibus genere differunt. Quod ſi quem mouere debuit Ariſtotelis locus, in quo vnà cum lepadibus Aporrhaidũ meminit, & is qui mox ſequitur, ab ea ſententia abducere debuiſſet, in quo cũ purpuris & turbinatis Aporrhaides numerat. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει ταῖς ἀποῤῥαΐσι, καὶ ταῖς πορφύραις, καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, quare aporrhaidem in turbinatorum genere eſſe cenſeo. vt ex ſuperiore Ariſtotelis loco diligentiùs animaduerſo perſpicuum eſt. Etenim vt lepades adhærent ſaxis, ita neritæ, Aporrhaides, & omnes eiuſdem generis adhærent

An Aporrhaides ſint ex muricũ an lepadũ genere.

Vt ſaxis adhæreant.

Ff 3 ſaxis.

ſaxis, ſed alio adhæſionis modo. Nam lepades parte altera detecta, & carnem oſtendente E affixæ ſunt: neritæ verò & aporrhaides acclinato tegmine, quod illis eſt operculum, ad ſaxa quemadmodum videmus cochleas terreſtres ſaxis & truncis arborum, qua parte carnem oſtendunt, veluti agglutinatas. Ergo operculum habent Aporrhaides & Neritæ, id quod proprium eſſe turbinatis iam diximus. Quibus ſubdit Ariſtoteles operculum neritarum, aporrhaidum atque aliorum turbinatorum eundem præſtare vſum, quem in biualuibus conchis teſtam alteram. Quemadmodum enim in biualuibus, cluſilibus & reſeratilibus à duabus teſtis tota interna caro tegitur, ita à turbinata teſta & addito foramini carnem oſtendenti operculo tota turbinatorum caro occulitur. Ex his efficitur, Nerites & Aporrhaides in turbinatis haberi. Ac Aporrhaidem rectè muricem mihi videtur Gaza couertiſſe, ob aculeos multos & longos atque acutos, quibus murices omnes armati ſunt, qualis eſt hic quem proponimus. Dicam præterea quod ſuſpicionibus & coniecturis tãtùm inductus de Aporrhaide ſentio. Nimirum eſſe eius muricum, ſiue turbinatorum generis, cuius mentionem facit Plinius lib. 32. Muricum generis ſunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, ſed minora multò, efficaciora etiam & oris halitum cuſtodientia. Quod muricum genus priuſquam explicemus, de varietate lectionis dicemus F ex Hermolao, qui pro colycia, alij corythia, legendum cenſet ex Athenæo colycia ſiue corycia. Etenim chamæ genus quoddã Græcis ait vocari κωρύκες in Macedonia, quas Athenis κρίους dicant. Cæterùm eas non muricibus, ſed (vt dixi) chamis præſertim trachæis adſcribit, quod & Plinio placuiſſe huius libri calce video. Facit hoc generum affinitas. Hæc ſunt Hermolai verba, quæ vero conſentanea mihi non videntur, neque is Plinij locus ex Athenæo emendari poteſt. Nam ſi κωρύκων nomen chamis competat, idem turbinatis longè diuerſi generis competere minimè poteſt. Neque illud verum affinitate generum fieri, vt idem nomen vtriſque conueniat: ob id chamis etiam tribui in calce operis, neque enim ideo poſt chamæglycymeridas ponit colycia ſiue coryphia, quòd chamis id nominis tribui velit, ſed quia elementorum ordine piſces recenſet. Quam ob cauſam poſt chamætracheas, chameleas, chameglycymeridas, ſubiungit colycia & coryphia quia à litera C. incipiunt. Vtroq; igitur Plinij loco coryphæa legendum conijcio, intelligiq; id muricis ſiue turbinati genus, quod aporrhaidem vocat Ariſtoteles. nomen enim optimè quadrat, quoniam κωρυφὴ ad omnia extrema & ſumma transfertur; inde κορυφαῖον, quod ſummum eſt & extremum. vnde turbinata hæc in quibus aculei eminent, coryphæa dicentur. G Id etiam conuenit, quod multò minora ſint reliquis. Sed hæc pro ſuſpitionibus habeantur. Hæc itaq; Rondeletius. Sed de icone quam ponit, nihil loquens. Ego binos huiuſmodi murices reſeruo in muſæo appenſos: quorum maior cuius hîc effigies pronè & ſupinè picta datur, marmorea eſt duritia, & cùm forinſecus, tum extrinſecus candicat: alter, intus ex albo purpuraſcit: extrà ferè croceus eſt: Vterq, ſeptem habet aculeos, non in dorſo, aut turbine, ſed ab vno tantùm latere, canaliculatos ferè, hoc eſt, in quorum medio fouea conſpicitur. Turben etiam non vt in alijs turbinatis, integer deſcendit, ſed dimidium eius tãtùm conſpicitur, nam altera pars intus latet. In dorſo tres potiſſimùm habent extuberantias ſeu proceſſus, at in turbine plures, ſed exiguos.

Operculi vſus in turbinatis.

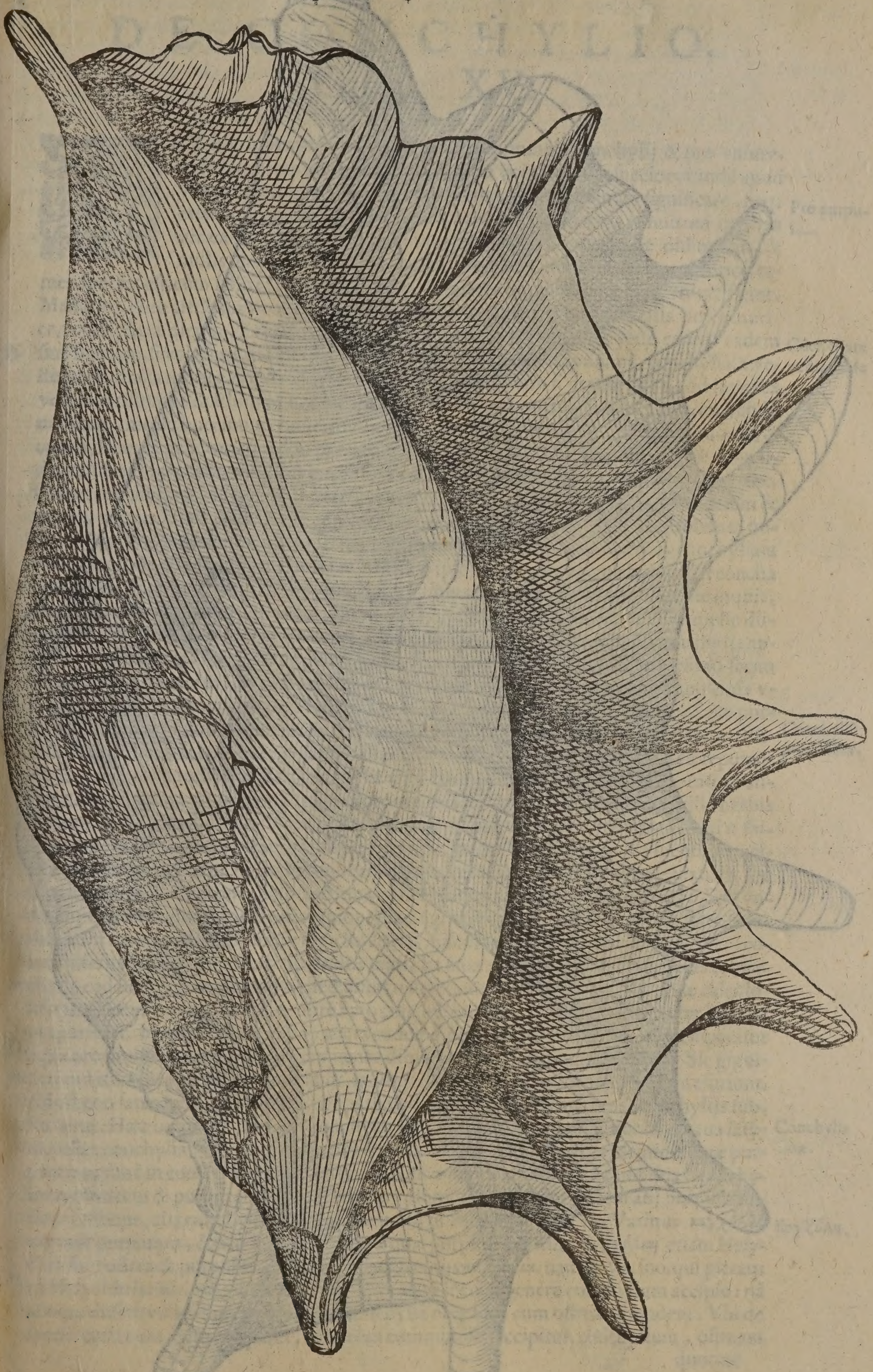
Colycia eſſe Aporrhaides.

Plinius correctus.

Aporhaidũ authoris deſcriptio.

H

Aporrhaidis pars interna.

Aporaidis Ariſtot. pars exterior.

DE CONCHYLIO. Cap. XV.

SATIS ſuperquè oſtenſum à nobis eſt nomen Conchylij & pro vniuerſo teſtaceorum genere & priuatim pro vnica tantùm ſpecie eorundẽ apud veteres accipi:& cùm ſpecies eſt priuata,non purpuram ſignificare, neq; etiam buccinum, ſed ab his concham eſſe peculiarem, nimirum qualem hîc ex Rondeletio exhibebimus ſubinde, buccino valde diſſimilem, & nullis purpurarum more aculeis muricatis circumuallatam. Muricis tamen ſpecies eſt,cùm ſcilicet murex pro colore ſumitur; quod innuere fortè voluit Franc. Maſſarius,dum ait: Murex conchylium per excellentiam dicitur; vnde veſtis tincta murice,conchyliata dicitur. Et rurſus: Hæc verba Plinij, In conchyliata veſte cætera eadem *Pro purpura.*

B ſine buccino,ſi volumus,iuquit ille, exponere,vti certè aliqui exponunt, conchyliata veſte,id eſt,tincta murice,erit contradictio in verbis Plinij. nam ſi verum eſt, quòd ſuprà ex verbis Ariſtotelis & Plinij inuicem collatis oſtendimus,hoc eſt,Plinium Cerycem modò muricem, modò buccinum conuertiſſe, ac propterea buccinum eſſe, qui ceryx, murex, & conchylium appelletur,cùm duo præſertim concharum dixerit eſſe genera, quæ tingendis veſtibus vſui eſſent,videlicet buccinũ minor concha & purpura,quo pacto verba hæc, ſcilicet conchyliata veſte,exponi poterunt tincta murice, ſiue buccino, cùm buccinum & murex, vti retulimus, eadem eſſe conſtet? Neceſſe igitur erit vel negare coniecturam noſtram Ariſtotelis fundamentis ſuperiùs roboratam:vel dicere, quòd verba, conchyliata veſte,hoc loco non ſignificent tincta murice,ſed ipſo conchylio,vt conchylium ſit concharum genus diuerſum a murice ſiue buccino. Plinius trigeſimo ſecundo volumine inquit, muricum vel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus,vt ſit ſenſus:cinis teſtæ earum concharum quæ murices, vel earum quæ conchylia appellantur,maculas in facie mulierum purgat. ſicuti etiam inferiùs eodem trigeſimo ſecundo volumine muricem à purpura diſtinxit his verbis: muricum, vel purpurarum cinis v- *Cõchyliata veſtis vnde*

C troque modo &c. Notauit item Maſſarius poni conchylium & pro ipſo colore, ſicut purpura murexque. Quod authoritatibus aliquot veterum confirmare non fuerit ab re. Plinius cùm de luxuria concharum in cibo dixiſſet, ſubdit: ſed quota hæc portio eſt reputantibus purpuras,conchylia, margaritas? Et alibi: In Apennino frutex eſt qui vocatur cotinus,ad lineamenta modo conchylij colore inſignis. Et rurſus: Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, nec quærit in profundo murices. Item alibi: Tyri nobilitas nunc omnis conchylio atque purpura conſtat. Item: Vidimus iam & viuentium vellera purpura,cocco,conchylio,ſeſquilibris infecta,velut illa ſic naſci cogente luxuria. De conchylio,murice,purpura coloribus ac veſtibus multa idem habet lib.9.cap.36. Sed vnde,inquit,conchylijs pretia? quîs(quibus) virus graue(vnde & caſtorij nomen fortè ei inditum)in fuco(id eſt in colore,vel tinctura:aliàs fuſco,quod non probat Zoographus) color auſterus in glauco,& iraſcenti ſimilis mari. Et mox: Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem eſt matetia,ſed diſtat temperamento. Et cap. 37. Purpuræ calculoſæ appellantur à calculo maris, mirè apto conchylijs, & longè optimo (alij aliter legunt) purpuris &c. In conchyliata veſte cætera eadem ſine buccino: præterque ius temperatur *Conchyliũ pro colore.*

D aqua pro inuiſo humani potus excremento dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor,ſaturata fraude,tantoq; dilucidior, quanto magis vellera eſuriunt. (id eſt non ſaturantur.) Et alibi: Phycos thalaſſion (id eſt,fucus marinus) conchylijs ſubſternitur. Hæc omnia ex Plinio. Conchylia Coa etiam Iuuenali dicuntur in octaua ſatyra,veſtes conchyliatæ aut conchylio infectæ. Et Marcellus Empiricus meminit lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ. Confundunt autem authores iſtæc nomina, conchylium,muricem & purpuram,ob conſimilem colorem:quam enim veſtem alij purpura tinctam ſcribunt, alij conchyliatam nominant,alij murice infectam. Ita Varinus κογχύλην exponit purpuram, & Suidas concham ex qua purpura ſumitur. Κογχύλιαι etiam Heſychio ſunt oſtrea & purpuræ. Rectiùs tamen dicemus κογχύλια, nam & Varino,qui pleraq; ex Heſychio hauſit, κογχύλια ſunt τὰ ὄςρια. quo loco in genere conchylium accipio: nã alioqui differt: vnde Plinius: In Ponto conchylia non ſunt cùm oſtreæ abundent. Vbi de ſpecie certa eum ſentire apparet, nam cùm communiùs accipitur conchylium, oſtream *Conchylia Coa.* *Κογχύλη.*

ª Lib. 3.

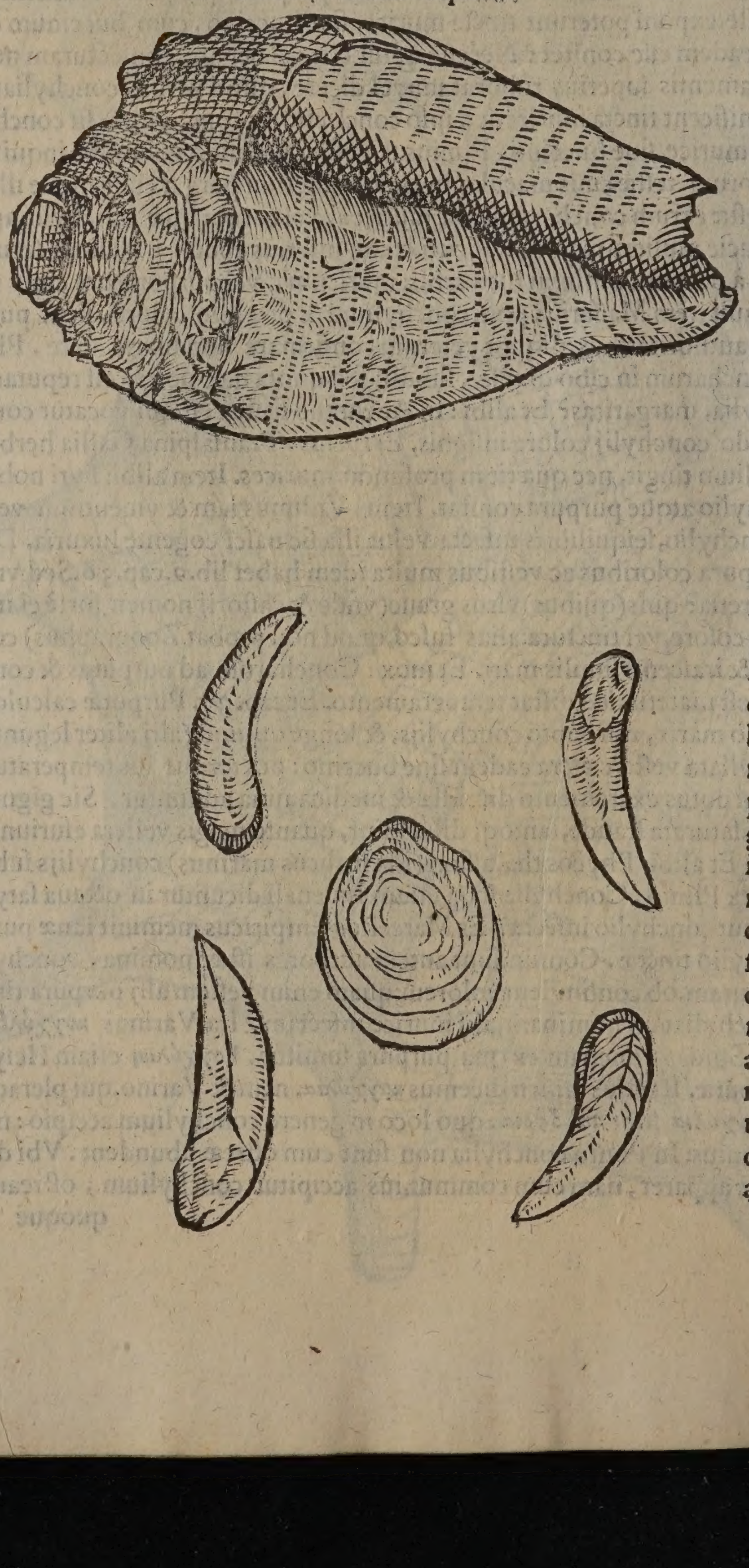
Conchyliũ quid.

quoque complectitur: Sic ª Philoſtratus in vita Apollonij: Byblus inſula parna eſt apud A Indos vbi maxima conchylia, muriceſq; eximiæ magnitudinis naſci perhibent. Cùm itaq; conchylium, diuerſum eſſe conſtet à mucronatis muricibus, nec non à buccino: iam quale ipſum ſit explicemus. Conchylium, inquit Rondeletius, ſeruato Græco nomine vocatur à latinis. Sunt qui Oſtracium putent dici. Sed illi nomen partis toti accommodant, vel Plinius nomen totius parti dedit: ſic enim lib. 32. cap. 10. Inuenio apud quoſdam oſtraciũ vocari, quod aliqui onychen vocant. At onyx (inquit Dioſcorides, ἐςι πῶμα τȣ̃ κογχύλης, id eſt operrulum conchylij, pro quo etiam oſtracium ſumi à Plinio declarant ipſiuſmet verba: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere: odore caſtorei, meliuſq; cum eo vſtum proficere. Quæ eadem ſunt cum his, quæ operculo conchylij tribuit Dioſcorides. Commendat enim vngues, qui odorem caſtorei referunt, eorundemq; ſuffitu excitari tradit fœminas, quæ vuluarum ſtrangulatione conciderint.

FORMA. DESCRIPTIO.

CONCHYLIVM ſecundum eundem Rondeletium eſt ex magnorum turbi- B natorum genere, ea parte latiùs quà in turbinem deficit, ſine aculeis tuberculiſuè vllis. Foramen quo caro interior oſtenditur, non rotundum, vt in purpura & buccino, ſed longum. Tale etiam eſt operculum, de quo ſeparatim hæc omnia ſcripta reliquit. In purpura ſatis demõſtraſſe nos arbitror, operculũ eius βλάττον ſiue βλάττιον βυζάντιον ſiue βύζαντος appellari debuiſſe. Nunc oſtendendum nobis eſt blattam Byzantiã Arabum nihil aliud eſſe, C quàm conchylij operculum: quos imitati pharmacopolę noſtri conchyliorum, buccinorumque opercula permiſta vendentes, blattas byzãtias vocant, has rotundas, illas longas. Serapio libro de Simplicibus cap. 91. Athfar atheb, id eſt, vngula aromatica & blatta Byzãtia Dioſcoridis, eſt conchylium ex ſpeciebus Oſtreorum & eſt ſimiliter de cõchylijs palpir & reperiuntur in re- D gionibus Indiæ, in aquis iuxta quas oritur ſpica nardi. odor autem eius eſt aromatibus, quoniã iſtud animal comedit nardum, & ipſa colliguntur tempore æſtiuo, quando aquæ deſiccantur. Reperiũtur etiam ex eis in littoribus maris Euxini, & color eius eſt declinans ad albedinem & eſt pinguis.

Conchylium Rondeletij, cum ſuis operculis, vnà cum operculo Purpuræ.

Blatta Byzantia Arabum.

A guis. Sed illa quæ naſcitur in Babylonia eſt coloris ſubnigri, & eſt maior illa, & omnes
habent bonum odorem: quando fumigantur, cum eis ſentitur ſicut odor caſtorei. Quando
igitur fit fumigatio cum eis mulieri habenti ſuffocationem matricis, & ſimiliter habenti
epilepſiam, confert, & quando bibuntur, molliunt ventrem & faciunt omnes operationes
quas faciunt oſtraca de paraca, vel portura. Eadem repetit Serapio eodē in libro de Pur-
purarum operculis agens. Quæ omnia ex Dioſcoride tranſcripta eſſe nemo eſt qui neget,
ſi illa cum Dioſcoridis verbis contulerit, quæ ſunt huiuſmodi. Vnguis ſiue onyx, conchy-
„ lij tegumentum eſt, ei ſimile quo purpura integitur, quod in Indiæ nardiferis lacubus in- Conchylia
„ uenitur, ſuauem ideo ſpirans odorem, quòd conchylia inibi nardi pabulo veſcantur. Col- optima quæ.
ligitur poſteaquàm ſtagnantes aquæ æſtiuis ſqualoribus inaruerint. Laudatiſſimus, qui à
mari rubro defertur, candicans, pinguis, Babylonicus nigreſcit, atque minor conſpicitur.
Ambo odoris gratia ſuffiuntur, ſed aliquatenus caſtoreum olent. Iidem ſuffitu excitant fę-
minas vuluæ ſtrangulatu oppreſſas, comitialeſque. Poti ventrem molliunt. Hæc Dioſco-
rides: quibus planè ſimilia ſunt, quæ Serapio de blatta Byzantia literis mandauit. Dicitur Vnguis cur
autem vnguis à figura: eſt enim operculum oblongum, auium carniuorarum vnguibus ſi- ſic dictus.
B mile, Altera tantùm parte adhærens, id eſt, craſſiore. Quum incenditur, fumum multum
emittit, valetq; ad ea quæ tradidit Dioſcorides. Sed id propius intuendum quod ſcribit
in Indiæ nardiferis lacubus inueniri, ſuauemq; ideo ſpirare odorē, quòd conchylia inibi
nardi pabulo veſcuntur, colligiq; poſteaquam æſtiuis ſqualoribus inaruerint. Nam ſi cō-
chylia marina ſint animalia, quomodo in lacubus inueniuntur, colliguntúrq; aquis æſtu
exiccatis? An mare deſerunt turbinata, vt fluuios lacuſq; ſubeant? Hæc à Dioſcoride ex
aliorum ſententia dicta eſſe crediderim, eaq; ex alijs deſcripſiſſe, quibus expoſitis, pręfert
ea, quæ ex mari adferuntur. Sunt qui blattas Byzantias negant eſſe onychas, ſiue opercu- An ſint Onyches.
la conchyliorum, quòd blattæ Byzantię non ſint odoratæ, ſed fœtidæ. Quam opinionem
poſſum facilè ex eo refellere, quòd Dioſcorides non ſemper εὐώδης vocet id, quod grato
ſolùm & iucundo odore placet, ſed aliquando id quod vehementi & graui eſt odore. Sic
pix dicitur ab eo εὐώδης, quam tamen ſuauis odoris eſſe nemo dixerit. Sed de hac re plu-
ra aliàs dicturi ſumus. Quod autem hoc loco εὐώδης rectè interpretemur, id maximo eſt
argumento, quòd qualitatem odoris exprimere volens Dioſcorides dixit: Ἀμφότεροι δὲ
εὐώδεις, θυμιώμενοι, καστορίζοντες ποσῶς τῇ ὀσμῇ. Ambo grauis odoris (de marino & Ba-
C bylonico loquitur) incenſi caſtoreum quodammodo redolent: quod caſtoreum odore gra-
ui & virus redolente eſſe debere tradidit idem Dioſcorides. Huc accedit quod non niſi à
fœtidis rebus facto ſuffitu, ſuffocatione vuluæ oppreſſæ excitantur, neque comitiales. Qua
re ſi quæ blattæ Byzantiæ hodiè venduntur à ſeplaſiarijs, grati & ſuauis odoris non ſint,
ideo conchyliorum opercula, vel vngues eſſe non rectè inficiaberis. Eximendus ſcrupu-
lus alius, quem nobis inijcit Dioſcorides cùm dicit: Vnguis conchylij tegumentum eſt, An tegumētum purpuræ.
ei ſimile, quo purpura integitur. Quæ conſentire non poſſunt cum ijs quæ diximus de
conchylij operculo, longo ſtrictoque, buccini verò & purpuræ rotundo, niſi hanc ſimili-
tudinem ad vſum ſubſtantiamque, non ad figuram referamus: vt ſit ſenſus: Quemadmo-
dum purpura operculum habet, quo foramen clauditur veluti teſta altera, ita & conchy-
lium, vel ſubſtantia viribuſque ſimile eſt conchylij operculum purpuræ operculo, non
autem figura. Hæc ſunt quæ de conchylij & buccini operculis dicenda putaui. Hactenus
Rondoletius, ex hibitis vtriuſque iconibus, quarum quæ rotunda eſt, buccini eſt, cæteræ
conchyliorum. Conchylijs ſuccum ineſſe, inquit idem, purpureum ſatis teſtatur Plinius Succus Cōchylij.
lib. 21. cap. 8. Tertius eſt qui propriè conchylij intelligitur multis modis. Vnus in helio-
D tropio, & in aliquo ex his plerunque ſaturatior: alius in malua ad purpuram inclinans;
alius in viola ſerotina conchyliorum vegetiſſima. Ex eodem ſucco lanas tingi ſolitas faci-
le eſt ex veterum ſcriptis confirmare. Marcellus medicus de effectibus aurium ſcribens
claudendam aurem lana infecto conchylio marino monet: exſiccandi enim vires habet.
Et Crito apud Galenum lib. 3. medicam. κατὰ τόπους, conchylio infectos flocculos in Lanæ infectæ cōchylij ſucco vſus.
aurem immittendos. Plinius per ſe conchylio infectam lanam magnoperè prodeſſe auri-
bus tradit. Qui conchylia legebant, conchyliarij dicebantur, & conchyleguli, & conchy-
tæ à Plauto.

E

VSVS IN MEDICINA.

Ad vteri ſtrangulatur.

Ad aurium dolores.

Scholiaſtis Galeni lectio ſuſpecta.

CONCHYLII partes omnes in medicamentis vſurpantur. Crematum Conchylium idem efficit, quod Purpura & Buccinum, ait Dioſcorides. Operculum ſuffitu excitat fæminas vuluæ ſtrangulatu oppreſſas, comitialeſq;. Carnem internam medicamentis dolorem aurium ſedantibus admiſcet Galen. in fine libri tertij de medic. κατὰ τόπους: quum myrrham, adipem Anſerinum, vel butyrum vel reſinam, & Cõchylij internam partem æquis partibus trita ſuper aurem ponenda monet. Quo in loco eius Scholiaſtes Germanus legendum ſuſpicatur non κογχυλίου τὸ ἐντὸς, ſed τὸ ἐκτὸς, opinionemq; ſuam hac ratione firmare conatur, quòd teſta & operculũ vim habeant reſiccandi ſine morſu, & quod cauum Purpuræ, Plinio teſte, valeat ad præciſos neruos. Sed malim ego priorem lectionem, inquit Rondeletius, ſequi. Nam eo in loco magis dolorem ſedare ſtudet Galenus, quàm exſiccare, vt alia quæ enumerata ſunt, oſtendunt, ſcilicet adeps anſerinus, butyrum, reſina, quæ doloris alleuamentum afferunt, calore & humore. Quare per κογχυλίου τὸ ἐντὸς carnem intelligo, quæ ob ſalſum ſuccum digerendi vim aliquam obtinet: & ob ſubſtãtiam pinguem glutinoſamq; παρηγορικὸν quid habet. Ob eam cauſam vermes & aſelli, qui ſub aquario vaſe ſtabulantur, in eodem aurium affectu à veteribus commendantur. Teſta verò magis exſiccat, quàm vt dolorem leuantibus medicamentis admiſceri debeat: exſiccando enim conſtringendoq; dolorem augerent potiùs quàm lenirent.

F

DE TVRBINIBVS.
Cap. XVI.

DE ϛρομβώδεσι ſiue turbinatis aliquot diximus, nũc dicemus de ipſis ϛρόμβοις ſiue de turbinibus propriè vocatis, quorum quanquam multas ſpecies depinxerit Rondeletius, atq; etiam plurimas adijciam, tamen Philoſophus inter turbinata vnũ ſimpliciter turbinem nominat, omnes eodem nomine complexus neq; magnitudinis, neq; qualitatis aliqua habita ratione. Sunt autem ϛρόμβοι ſiue turbines qui in longiorem & acutiorem verticem deficiunt, quàm turbinata & cochleæ. Rondeletius non leui coniectura ϛρόμβους eoſdem eſſe putat cum ϛραβήλοις & ἀϛραβήλοις, quorum meminit [a] Athenæus. Ἀγίας καὶ Δέρκυλος ἐν ἀργολικοῖς, τοὺς ϛραβήλους ὀναμάζουσι, μνημονεύοντες αὐτῶν ὡς ἐπιτηδείων ὄντων εἰς τὸ καλπίζειν. hoc eſt, Agias & Dercylus in Argolicis ſtrabelos vocant aſtrabelos, de his hoc tradentes quòd tubæ modo ſonum edant. G

[a] Lib. 3.

DE TVRBINE MAGNO.
Cap. XVII.

Deſcriptio.

ROndeletius primo loco proponit hunc longum & magnum turbinem, multiſq; voluminibus conſtãtem, pro corporis craſſitudine, margine, vt ait, ſpiſſo & aſpero, teſtã alba, lineis tuberculiſq; multis ſcabra & aſpera. Foramen rotundum, inquit, habet & rimam qua excernuntur excrementa. Saxis hæret turbine ſurſum verſo. Quæ de teſtæ carniſque vſu in Purpuris Buccinisque dicta ſunt, huc poſſunt accommodari. Sic ille. H

A

Turben magnus Rondol.

B

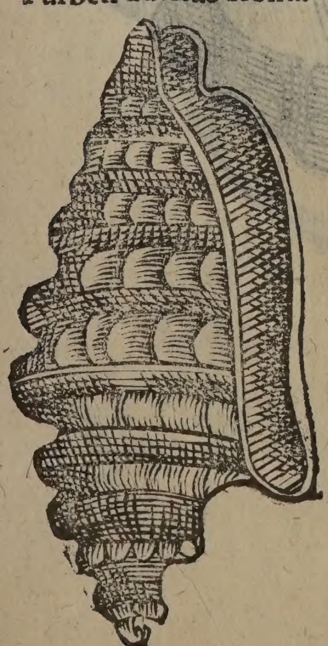
DE TVRBINE AVRITO. eiuſdem. Cap. XVIII.

C

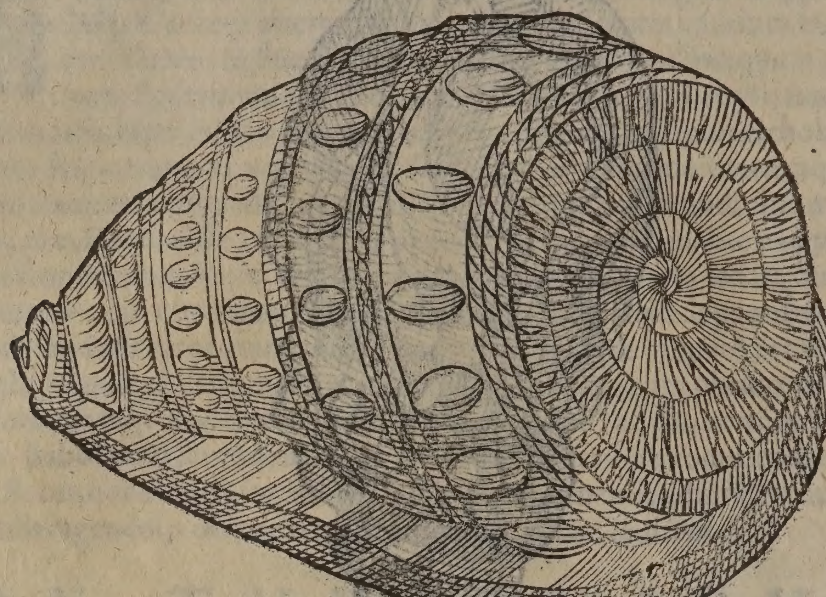
HVNC turbinem ordine ſecundum collocauimus, quòd magnitudine præcedenti proximus eſset. Vocaſse ſe turbinem Rondeletius auritum ait ob alterius turbinatæ parti aduerſi latam vtrimq; appendicem. Eſse autem hunc turbinem perelegantem, & rarum in mari Gallico. Teſtæ volumina tuberculis extantibus, pulchro ordine diſpoſitis diſtincta eſse. Horum imaginem imitari artifices in vrceis efformandis, addita baſi. Addidi ego auriti Turbinis vel alterius ſtromboidis iconem inſignis equidem magnitudinis & pulchritudinis. Concha eſt tuberoſa atque anfractuoſa nec non & aurita. Pingitur pronè & ſupinè. Oræ eius dentatæ ſunt vt in concha Venerea: Color intus & in tergore ferrugineus, cætera croceus. Atq; hoc etiam à Rondeletij figura plurimum differt, quòd huius turbo ferè ſit ſeſſilis, cùm eius valde ſit oblongus. Similis planè eſt ſubſequens turbo, niſi teſtam ſupernè haberet leucophæi coloris. Cum hiſce meis Turbinibus non parum ſimilitudinis habent hæ poſtremæ conchæ, quarum prima mihi pro Trocho Nilotico albo, altera pro Trocho Nilotico maculoſo miſſa eſt. Nominis ratio.

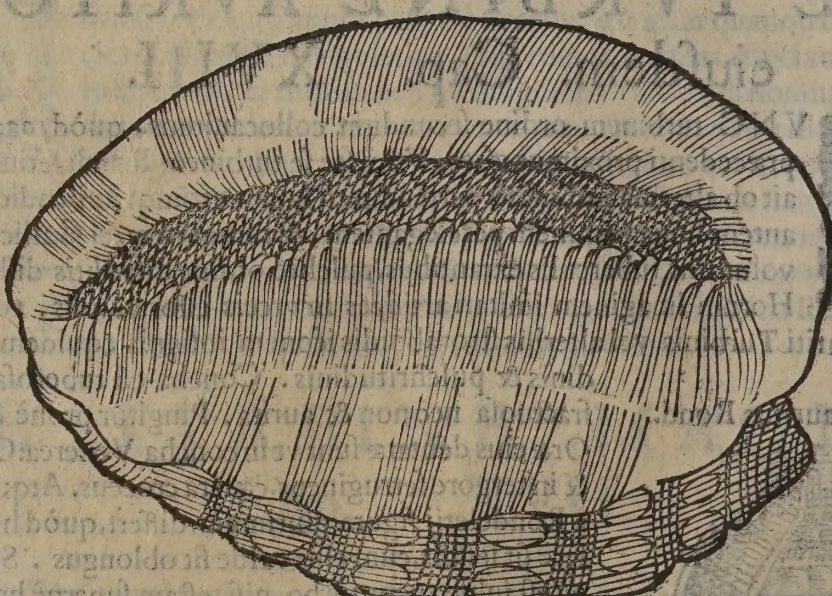
Turben auritus Rond.

D

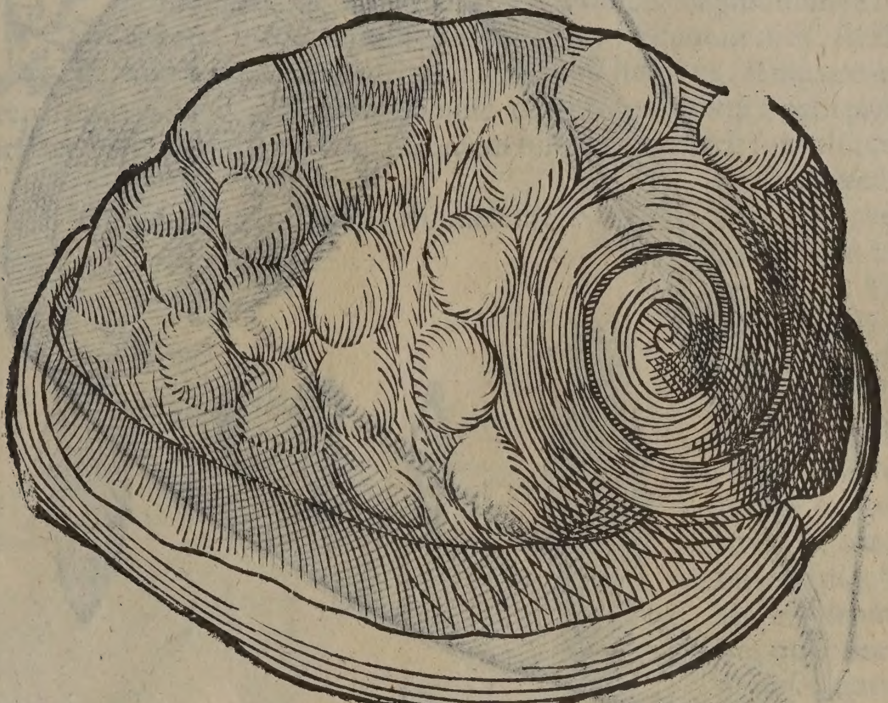

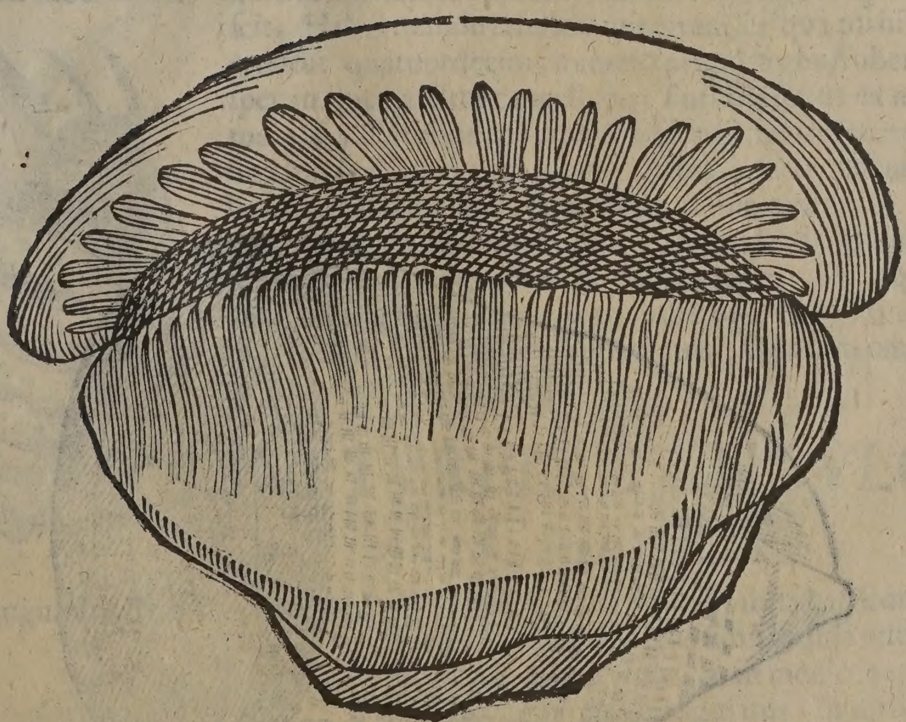
Turben aliud auritum tuberoſum colore caſtaneo parte prona, & ſupina.

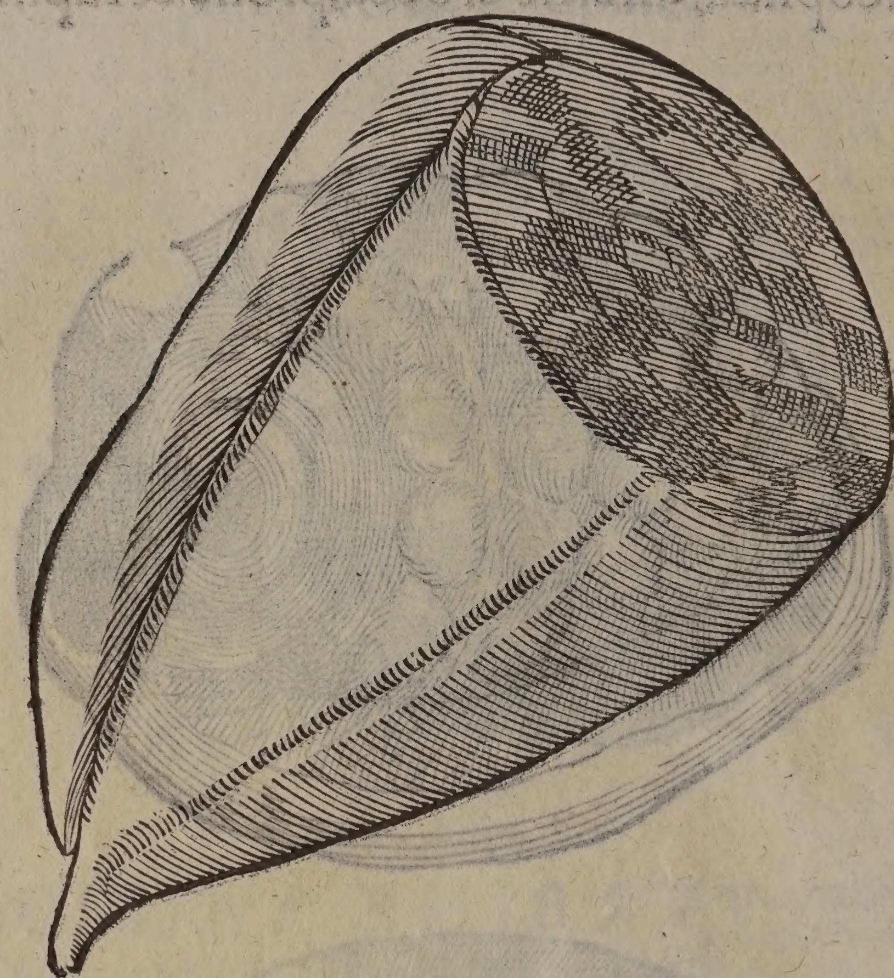
Turbo auritus tuberculoſus alius, teſta supernè leucophæa, infernè crocea, pronè & ſupinè.

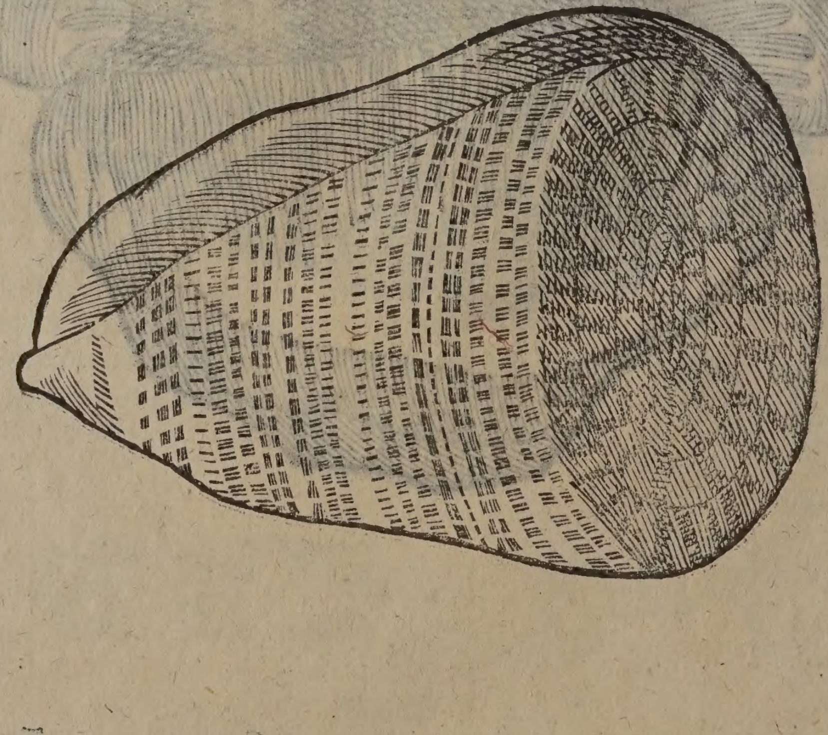

Trochus Niloticus albus.

Trochus Niloticus maculoſus.

A

DE TVRBINIBVS TVBEROSIS. Cap. XIX.

IN Turbinum generibus hîc iure numerabitur, inquit idem Rõdeletius, qui à tuberculis multis tuberoſus cognominatur. Is ſiniſtræ manui proximus eſt, longus, tenuis, in mucronem deſinens. Huiuſmodi ſunt quidã albi, quidam nigri, quidam varij. Pollicis magnitudinem nunquam excedunt. In his cancelli cùm parui ſunt, viuunt, authore Ariſtotele: ſuntque longiores ijs qui neritarum ſunt hoſpites. Huius generis turbines in terra reperiuntur, qui cochlearum nomine comprehenduntur: nam præter cochleas nullum teſtaceum genus in terra viuit. Eiuſdem turbinum generis ſunt aliquot ſpecies diuerſæ, quædã lõgę, tenues acutiores, læues, cuiuſmodi ſunt tres tuberoſo propiores. Alij, poſtremi ſcilicet duo ĩ pictura huic capiti præpoſita, inæquales, tuberoſi, ſcabri, virgati. Vita, moribus, ſubſtantia non differunt. Hucuſq; ille. Ego iſtiuſmodi tuberoſos turbines plurimos obſeruaui, atq; etiam hîc aliquot depingam. Ex quibus qui prior eſt in ordine & ſeparatim depictus, forinſecus cinerei nigreſcentis eſt coloris, albis tuberculis, ac ſpecioſis cõſpicuus, intrinſecus amethyſtini, circum oras ex cęruleo virideſcit. Habes deinde tabulam integram, in qua turbines exprimuntur quatuordecim. numero primo turbo tuberoſus & aſper, in quo naſcitur cancellus. 2. Turbo ſtriatus ex monte erutus. 3.4.5. Turbinis tuberoſi & oblongi tres differentiæ. 6. Turbo alius ſtriatus ex montibus. 7. Alius lineatus & leuis. 8. Turbo circa caudam lineis quatuor protuberantibus. 9. longus & acutus inſtar vnicornu. 10. Acutus, punctulis extuberantibus plenus. 11. Alius ex rubro & albo variegatus & inæqualis. 12. Tuberoſus alius & lineatus. 13. tuberoſus extremo aliquantulum oblongo. 14. Turbo eſt muricatus. Quorum omnium icones habes proxima pagina.

Magnitudo.

Authoris tuberoſi Turbines

Turbinis tuberoſi icones Rondeletij.

B

C

Turben tuberoſum.

DE TVRBINE ANGVLOSO. Cap. XX.

D

Turben anguloſus Rond.

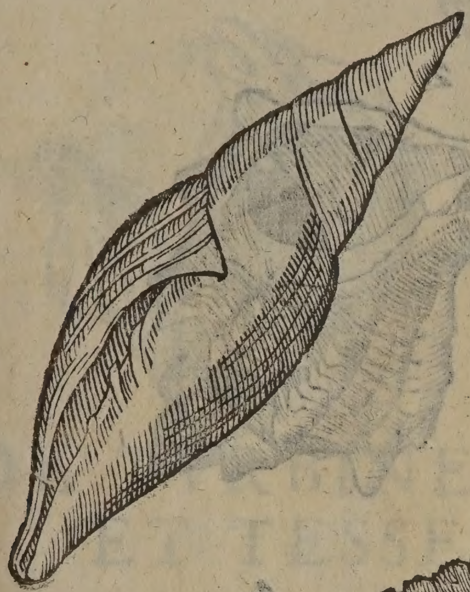
RONDELETIVS exhibita hac icone, hîc turbo, inquit buccinis ſatis ſimilis, quia teſtę volumina ita à ſe diſcreta ſunt, vt in medio angulos efficiant, cognominatur angulatus. In turbinẽ tenuatur inferiore in parte, ſuperiore in longum & acutum roſtrũ. Sic enim cum Plinio loqui poſſumus, qui purpuræ roſtrum dixit. Colore eſt marmoreo. Vſtus dentifricijs conficiendis vtiliſſimus eſt. Sic ille. Buccinæ item figuram referunt turbines iſti à me adiuncti: quorum primus oblongus eſt, & ſtriatus, è montibus erutus: alter ſtriatus & verrucoſus; item tres aliæ ex albo cinereæ.

Turbines alij quatuordecim diuerſi.

A

Turben albus oblongus ſtriatus ex montibus erutus.

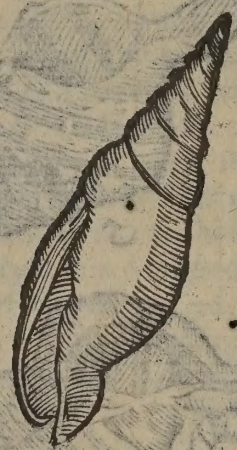
Turbinis ſpecies duę, vna alba, altera ſubalbida.

B

C

DE TVRBINE MVRICATO eiuſdem. Cap. XXI.

D

Turben muricatus Rond.

TVRBO hic aſpectu quidem buccino diſſimilis eſt, ſed à tuberculis multis, breuibus quidem & obtuſis muricatus appellatur. Superiore parte tumidior eſt. Intus teſta purpurea eſt, foris alba & veluti calce illita. Habes hîc præterea octo alias vnica tabula icones, quarum aliæ angulato Rondeletij turbini accenſeri poſſint, aliæ verò muricato. Addidi item quatuor alios muricatos Turbines, qui iconi Rondeletij abſimiles omnino non ſunt, præſertim duo, vt icones oſtendunt.

DE TVR-

Turbines octo, quorum alij muricatis ſimiles, alij angulatis.

A Turbines quatuor alij muricati.

1 2 3 4

B

DE TVRBINE PENTEDACTYLO ET TESSERODACTYLO.

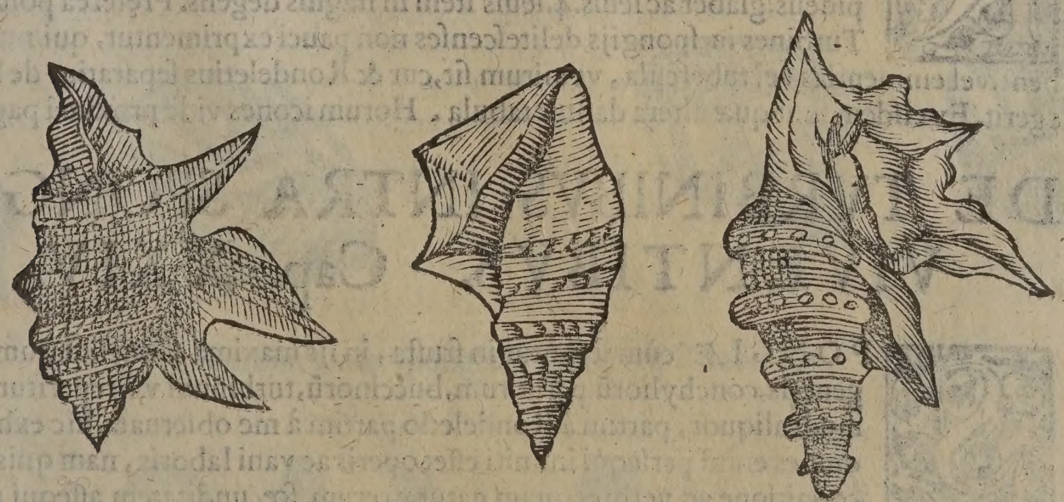
Cap. XXII.

INTER cochleas Plinius Pentedactylos quoſdam nominat. De hiſné turbinatis intellexerit, quæ proponimus, inquit Rondeletius, neſcio. Illud ſanè omnibus notum eſſe poteſt ex turbinatorum definitione & natura, potiùs turbines eſſe quos hîc expreſſimus, quàm cochleas, cùm in longum protendantur, voluminaq; ſcabra & veluti ſtriata habeant, cùm cochleæ maximè rotundæ ſint, & turbine compreſſo, non extenſo. Dicitur autem Pentedactylos turbo, quòd quinque habeat appendices longas & acutas, ſi extremum turbinis annumeres. Alius eſt turbo cui quatuor duntaxat ſunt dactyli. Ex his turbinatis alij ſunt albi, alij nigricant, alij varij ſunt. Ad primum genus nempe pentadactylum redigendus eſt turben à me hîc depictus, in quo animalculum conſpicitur, colore ſanguineo. Ad alterum verò quinque ſubſequentes. 1.2. Turben eſt pentadactylos parte concaua & conuexa depictus. 3. Alius ſed minus auritus. 4. Teſſeradactylos niger. 5. Pentedactylos cum eſchara.

Nominis ratio.

C

D

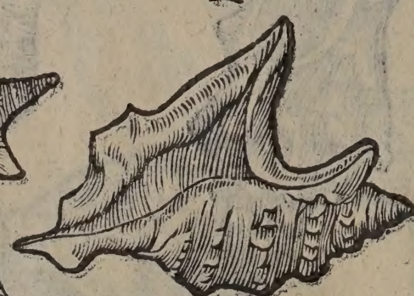
E

Turbines quinq; proximè nominati.

1

2

3

F

4

5

DE TVRBINIBVS LEVIBVS. Cap. XXIII.

G

REPERIVNTVR item in Turbinum generibus, qui nullis præditi ſunt Tuberculis, vt ex ſequenti hac tabula conſpicere licèt, in qua primo loco datur Turbo albus glaber & obtuſus. 2. albus acutus & glaber. 3. lapideus, glaber ac leuis. 4. leuis item in ſtagnis degens. Pręterea poſtea inter Turbines in ſpongijs deliteſcenſes non pauci exprimentur, qui nullas habent, vel eminentias vel tubercula, vt mirum ſit, cur & Rondeletius ſeparatim de his non egerit. Ex eiſdem ſunt quæ altera dantur tabula. Horum icones vide proximâ paginâ.

DE TVRBINIBVS INTRA SPONGIAS VIVENTIBVS. Cap. XXIV.

H

SPONGIÆ cùm ſecantur in fruſta, in ijs maxima Conchularum omnis generis, conchyliorũ paruorum, buccinorũ, turbinum vis reperitur. Cuiuſ modi aliquot, partim à Rondeletio partim à me obſeruata, hîc exhibebo, omnes enim perſequi infiniti eſſet operis ac vani laboris, nam quis eſt qui cognitione ac verbis tantam naturæ rerum fœcunditatem aſſequi poſſet?

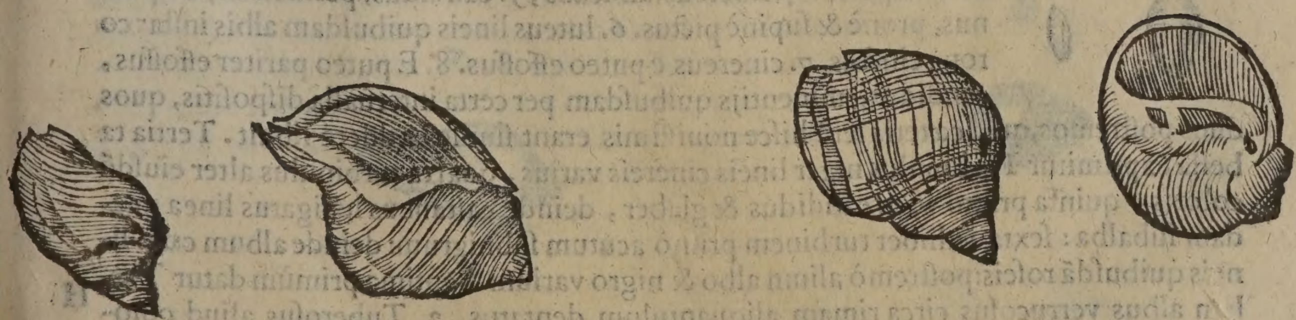
Differẽtiæ. Differunt hæc cõchylia inter ſe genere, nã vel ſunt cochleæ, vel turbines, vel neritę, vel vmbilici. Differunt & coloribus. Rondel. de eo tantùm paruo turbine ait, qui ſiniſtræ manui proximus eſt, rimamq; longiuſculam veriùs quàm foramen habet, teſta non intorta, qui & intra ſpongias, & extra reperitur, conchulaq; lactea à candido colore nominari poteſt.

Vſus. Fucus mulierum. Hac in fucis vtuntur mulieres, in ſucco pomi citrij diſſoluta & ſublimato vt nunc loquuntur, permiſta: ſic enim facies ſplendidiores & candidiores effici putant. Sed quia ſublimatum atq; ſimilia faciem contrahunt, & corrugant vi & acrimonia ſua eas, peſſimè ſibi conſulere

Turbinum leuium quatuor ſpecies, quarum ſubinde fiet mentio.

Turbines leues alij.

Turbines inter ſpongias viuentes ex Rondeletio.

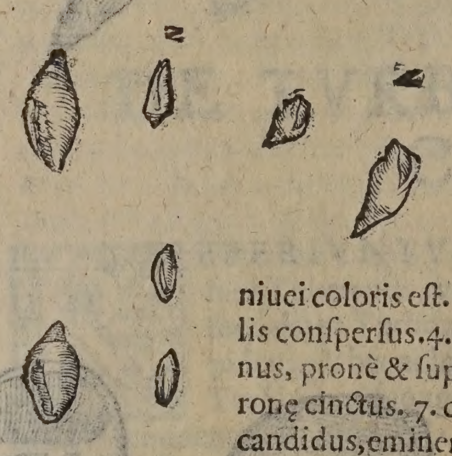
ſulere arbitrari ſe rectè ait Rondeletius, multoq; vtilius fore ait in pinguedine felis diſol- E
uere. Huc accedit, inquit, quod hac fuci ratione tanquam cruſta inducitur, cuius particu-
læ ſi exiliant, atque eximantur, turpiſſimè fucus detegitur. Hanc conchulam appellant
petite porcelaine, eamque equorum frænis & phaleris nonnulli accommodant. Ex ijſdẽ
& gagatarum globulis mulieres monilia & cingula contexunt, præſertim viduæ quæ lu-
ctus tempore, non niſi nigris candidiſq; ornantur. Sed quæ equorum ornamentis addun-
tur, craſſiore, durioreq; ſunt teſta, aliæ ſunt tenuiore & fragiliore. Vtræque & candore &
figura ſimiles. Addo ego alias iſtiuſmodi turbinulorum effigies. Numero primo in tabu-

Porcelaine Gallorum. Equorum ornatus. Ab authore obſeruatæ ſpecies.

Turbinuli alij in ſpongijs viuentes.

la prima eſt turbi-
nulus luteus macu
lis albicantibus. 2.
Aliꝰ pariter flauus,
ſed minor. 3. Flauꝰ
alius denticulatus.
4. Pellucidus ſubal
bidus exiguus. 5. F
Albus tuberoſus a-
lius. 6. tuberoſus a-
lius ferrugineus. 7.
ferrugineus aliꝰ ma
culis albis conſper
ſus. 8. coloris eſt
ferruginei magis ſa
turati. 9. minor, al-
bus, tuberoſus. 10.
Flauus, ventrico-
ſus, ſtriatus. 11. minus dilutè ferrugineus, tubercu-
lis plenus. 12. valde exiguus, albus & tuberoſus. Al
tera tabula nu. 1. exhibetur turbinulus albus denti-
culatus. 2. item albus, oblongus & in acutum deſi-
nens. 3. albus alius. 4. & 5. alij duo ſubalbi ſplendi- G
di & anguſti. Additur præterea turbinulus niueus,
diaphanus & acutus. item alius minor diaphanus,
& eiuſdem coloris. Altera tabula octo turbinum
in ſpongijs etiam degentium habet icones, num. 1.

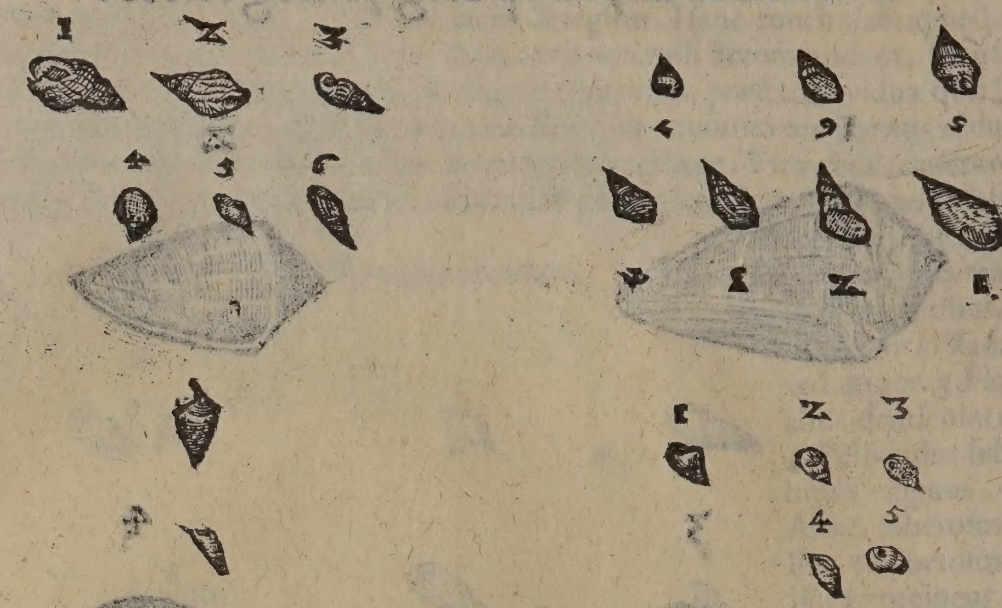

niuei coloris eſt. 2. luteus, maculatus. tertius ſubalbus, cineris macu
lis conſperſus. 4. cinereus, albicans, 5. candidus, pellucidus, diapha-
nus, pronè & ſupinè pictus. 6. luteus lineis quibuſdam albis inſtar co
ronę cinctus. 7. cinereus è puteo effoſſus. 8. E puteo pariter effoſſus,
candidus, eminentijs quibuſdam per certa interualla diſpoſitis, quos
duos poſtremos, quia cæteris ferè hiſce nouiſſimis erant ſimiles, addere libuit. Tertia ta
bella exprimitur Turbinulus niger lineis cinereis varius, quarta turbinulus alter eiuſdẽ
coloris: quinta primo loco candidus & glaber, deinde caſtaneus leuigatus linea qua-
dam ſubalba: ſexta exhibet turbinem primò acutum ſubnigrum: deinde album cum li-
neis quibuſdã roſeis: poſtremò alium albo & nigro varium. Septima primùm datur Tur- H
ben albus verrucoſus circa rimam aliquantulum dentatus. 2. Tuberoſus aliud colo-
ris caſtanei linea quadam alba per medium tranſcurrente. 3. cinereum ſeu ſubalbum pa-
riter tuberoſus. 4. Ferrugineus. 5. minimus eiuſdem coloris. 6. item ex minimis ſed prę-
cedente oblongior. Septima tabula prius pingitur Turbinulus albus lineis purpuras cẽ-
ſibus. 2. alius candidus lineis ſaturatè rubentibus. 3. elegans & lucidus, lineis item pur-
puraſcentibus ſtriatus. Alius maculis albis & rubeſcentibus totus conſperſus. 5. Alius itẽ
maculoſus. 6. totus ſubruber. 7. Omnium minimus depreſſus colore rubro. Octaua tabu-
la primo loco habes turbinulum albũ verrucoſum. 2. ponitur turben albus acutus & leui-
gatus. Nona atque nouiſſima datur prius Turbinulus niger & albus. 2. Alius eiuſdem
quaſi coloris. 3. cinereus maculis albis. 4. cinereus alius minutim elaboratus. 4. ferrugi-
neus macula alba ſpecioſus. 5. totus candidus.

Turbines alij in ſpongijs degentes.

Turbinuli in ſpongijs latentes alij. E

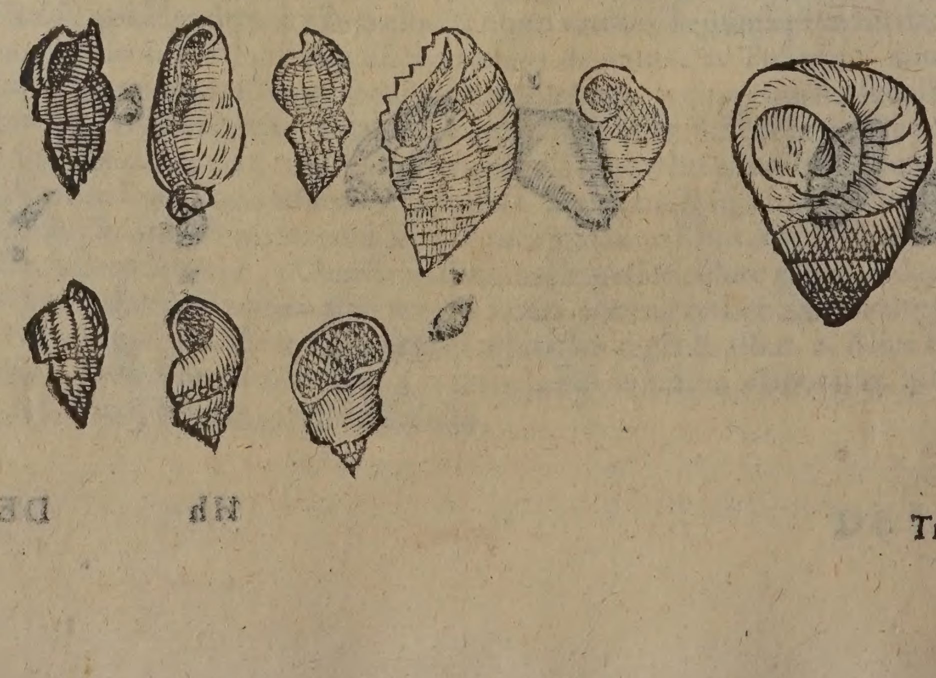
F

DE TROCHIS. Cap. XXV.

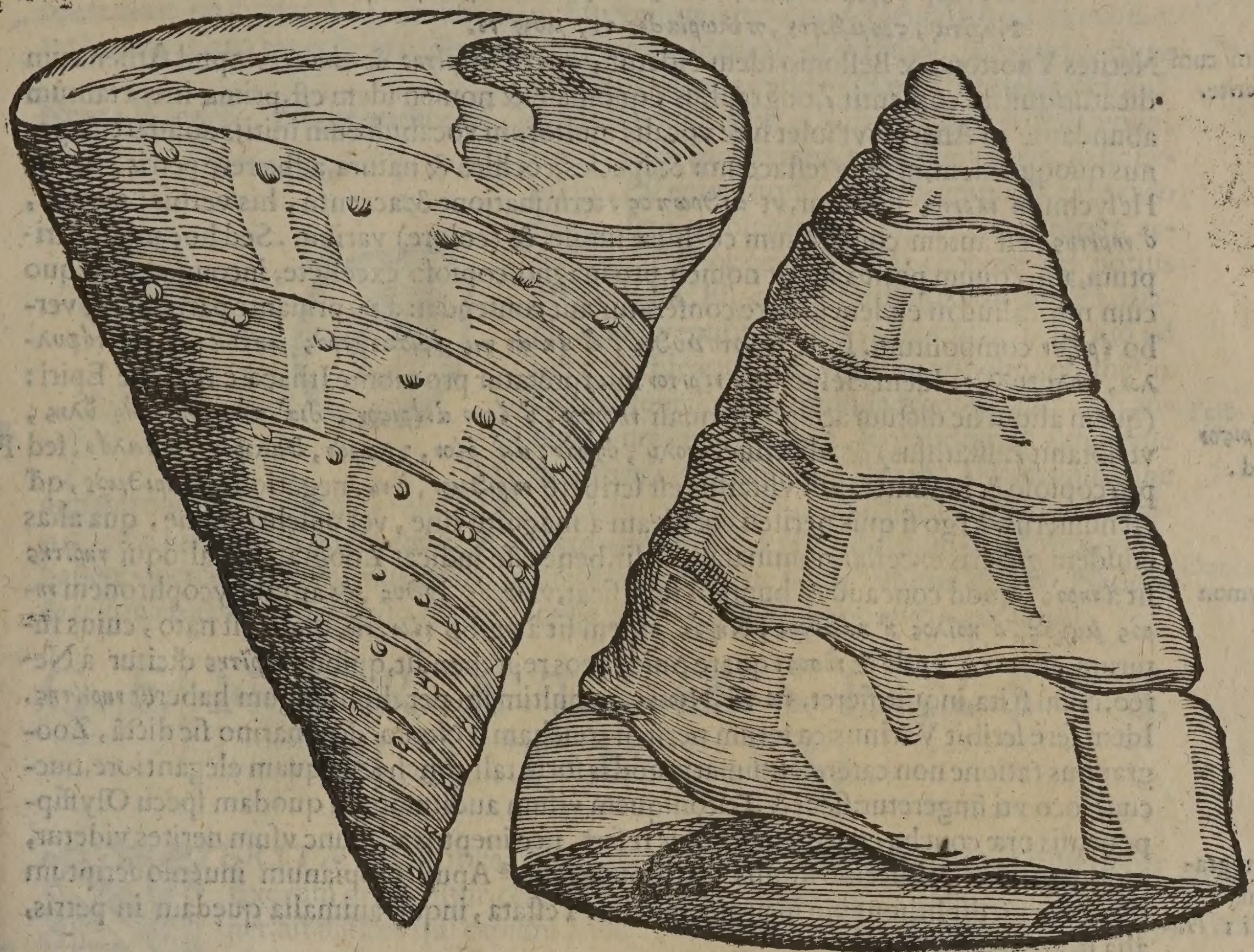
HOC Turbinum genus Rondeletius à ſimilitudine inſtrumenti, quo luſitant pueri, Trochos appellat. Alij ſunt parui, inquit, qui à ſuperiore amplaq; parte ſtatim in breue acumen deficiunt. Alij oblongiores. Omnes leues ſunt, & varij. Teſta veluti cruſtis duabus conſtare videtur, externa minus nitet, quæ ſubiacet, vnionum eſt ſplendore. Præter Trochos duos adiecit Rondeletius aliquot diuerſas Stromborum formas, quarum aliæ ad Buccinorum, aliæ ad Conchyliorum ſpeciem accedunt. Vt ei vitio verti poſſe non inficietur, ſi quæ in hoc genere illuſtria ſunt, & à veteribus diſertè expreſſa, prætermitteret: ita curioſius certè, inquit, facere videremur, atq; ſuperuacaneæ diligentiæ accuſandi eſſemus, G ſi omnia & minuta Conchularum, Turbinum, Cochlearum genera perſequi vellem. Si quis enim otio abundans in marinis litoribus ſpatiari velit, & in ſaxa maris penetrare, totam iſtam rem in infinita iſta varietate verſari videbit. Genera igitur & illuſtriores ſpecies cognoſcendæ, atq; vt quæq; vel minutæ vel neglectæ, vel nominibus non expreſſæ fuerint, ad genera ſua erunt reuocandæ. Sic ille. Et certè ſi quis omnia iſtæc conſimilia depingere velit, nunquam ſatis ea ob nimiam diuerſitatis copiam indagare poterit. Adiunxi ego iconem Trochi maximi ſubflaui abſq; vllis tuberculis: item alterius planè pyramidalis. Adieci præterea pyramidalis figuræ Conchulas quatuor alias hîc vnica tabella expreſſas. 1. Turbo ſeu Trochus colore partim ametheſtino, partim ſubalbo. 2. Alius caſtaneus lineis quibuſdam albis. 3. Fuluus cum maculis albis. 4. partim roſeus, partim argenteus.

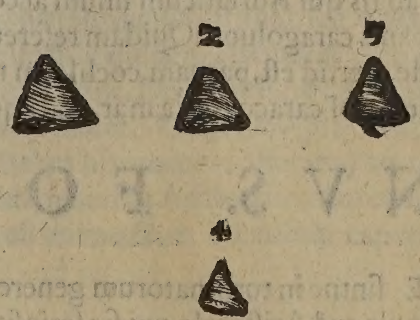
Trochi Rondeletij.

H

Trochus magnus, Trochus alter pyramidalis.

DE NERITE. Cap. XXVI.

Νηρίτας apud Ariſtotelem Theodorus Gaza natices conuertit, ex Feſto fortaſſis, apud quem citante Calepino, ſic legitur: Narica eſt (Ioſephus Scaliger legit Narita) genus piſcis minuti. Plautus: Muriaticam video in vaſis ſtanneis, Naricam bonam & canatam, & taguma, quinas farras conchas piſcinarias. Naticem piſcem leges apud antiquos per t, non per r, & videtur à natando dictus. Hæc Feſtus. A recentioribus nerite vel Nerita effertur genere declinatione ſecunda: ego cum Zoographo, maſculino genere, declinatione prima, dicere malim. Sic enim Græci ſemper vſurpant. Habet autem ſyllabas omnes longas in omnibus caſibus, quamobrem paroxytonum ſemper eſt, excepto nominatiuo mul-

 titudinis

titudinis penanflexo, νηρῖται; ſic enim ſcribendum eſt, quanquam euulgati codices quidam Græci id non obſeruent. Nicander, E

Ἠ᾽ἐ καὶ ὄστρεα τόσα, βυθοὺς, ἅτε βόσκεται ἅλμης,
Νηρῖται, στρόμβοιτε, πελωριάδες τε, μύες τε.

Idem cum Anerite. Nerites Vuottono & Bellonio idem videtur, qui & ἀνηρίτης & ἀνάρτης apud Athenæum dicatur: quibus conſentit Zoographus, quoniam & nomen idem eſt, prima litera tantùm abundante in Anarite, vt ſolet hæc vocalis multorum vocabulorum initijs abũdare: & genus quoque idem, nempe teſtaceum: & ſpecies, cochlea & natura, adhærere petris. Apud Heſychium νήριτος ſcribitur, vt ἄνθρωπος, terminatione & accentu, his verbis: νήριτος, ὁ νηρίτης; eſt autem conchylium cochleæ ſimile, & (colore) varium. Sed hoc modo ſcriptum, adiectiuum potiùs fuerit nomen, pro magno, copioſo, excellẽte, incomparabili: quo cùm nihil aliud in eodem genere conferatur aut contendat: à νη, priuante particula & verbo ἐρίζειν compoſitum. Inde νηριτόμυθος, ᾧ οὐκ ἄν τις ἐρίσειε πρὸς μύθους: & νηριτόφυλλον, πολύφυλλον. Idem Heſychius νήριτον interpretatur pro monte Ithacæ è regione Epiri: Νήριτον quid. (quem aliqui ſic dictum accipiunt quaſi νήριστον, ὅ ἐστιν ἀνέριστον, διὰ τὸ πολὺ τῆς ὕλης, vt notauit Euſtathius) & adiectiuè, πολὺ, ὑγρὸν, ἀεὶ ῥέον, χλωρὸν, θαλερὸν, ἁπαλόν. ſed F pro copioſo & innumerabili vſitatius eſt ſcribere νήριθμον, à νη. negatione & ἀριθμὸς, quod eſt numerus. Ergo ſi quis neriten cochleam à magnitudine, vel pulchritudine, qua alias eiuſdem generis excellat, nominatam velit, bene eſſe iudicat Zoographus: alioqui νηρίτης

Etymon fit à νηρὸς, quod concauũ & humidũ ſignificat, vt νηρὸς ἰχθυς, & apud Lycophronem νηρὸς μυχὸς, ὁ κοῖλος ἢ κάθυρος. Νηρὸς autem fit à verbo νέω, νῶ, quod eſt nato, cuius futurum eſt νέσω, vnde & νῆσος: quare Suidas eos reprehendit, quibus νηρίτης dicitur à Nereo, Nam ſi ita, inquit, fieret, ἐκ τοῦ Νηρεὺς, penultimam per diphtongum haberet νηρείτης. Idem ferè ſcribit Varinus: cæterum neriten concham à Nereo deo marino ſic dictã, Zoographus ratione non carere autumat; quòd is fortè tali concha, tanquam elegantiore, buccinæ loco vti fingeretur: ſicut & Triton: quem viſum auditumq; in quodam ſpecu Olyſſipponenſis oræ concha canentem Plinius refert, nec ineptus ad hunc vſum nerites videtur,

Ortographia. vtpote amplus & buccino ſimilis, Ariſtotele teſte.[a] Apud Oppianum inuenio ſcriptum

[a] *Li. 1. Halieut.* νείριτης per ει diphthongum in prima ſyllaba. Teſtata, inquit animalia quędam in petris, alia in arenis paſcuntur:

Νειρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐτάι. G

Et rurſus de cancellis loquens vacuas ſibi conchas quęrentibus.

Εἴτε τὶ νειρίτης ἔλιπε σκέπας, εἴ τέ τι κῆρυξ.

Gillius author eſt, neriten ab ijs qui Adriaticum ſinum accolunt, etiam nunc antiquo nomine appellari, & ab Hiſpanis caragolum. Quidam referente Zoographo Gallicè interpretantur petit Limaſſon de mer, id eſt, paruam cochleam maris. Hiſpani cochleam marinam in genere vocant almeia, vel caracol de la mar. Itali quidam neritas, naridole.

GENVS, FORMA.

Antè Turbinatorum genere. NERITÆ ſintne in turbinatorum genere, inquit Rondeletius, dubitauerit aliquis ex[a] Ariſtotele qui ſic ſcripſit: Προμηκέστερα δὲ ἐστιν ἐν τοῖς στρόμβοις (καρκίνια) τοῖς ἐν τοῖς νηρίταις, ἕτερον δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν νηριτῶν, τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιον. &c. Longior eſt qui turbinem ſubit, H

[a] *Li. 4. Hi. cap. 4.* quàm qui neritam cancellus. genus enim diuerſum eſt, quod in neri te degit, cætera quidem non abſimile, &c. Et paulò pòſt, ὅσα δὲ ἔχει μείζω τὸν ἀριστερὸν πόδα, ταῦτα ἐν μὲν τοῖς στρόμβοις οὐκ ἐγγίνεται, ἐν δὲ τοῖς νηρίταις ἐγγίνεται. Quibus ſiniſter pes grandior eſt, ij nunquã cum turbinatis hoſpitantur, ſed cum neritis tãtùm ineũt ſocietatẽ. Hîc Ariſtoteles de Turbinibus & neritis, vt de diuerſis loqui videtur, atq; ab his neritas ſecluſiſſe. Sed ſi rem diligentiùs expendas, eam aliter habere compe-

Nerite vt à turbinatis differat. ries. Nam nerita à turbinatis non genere, ſed ſpecie differt. Cum turbinatis igitur cõuenit, quòd teſta ſit clauiculatim intorta ſed rotunda & ampla, qua ab ea turbinati ſpecie diſtat, cui teſta eſt lõga ſtrictaq;. Ideo cancellus (de hoc. n. in locis modò citatis loquitur Ariſtoteles) lõgior eſt qui in turbinatis lõgis hoſpitatur, quã qui in neritis, turbinatis quidẽ, ſed

[b] *li. 4. Hiſt. cap. 4.* nõ longis. Qualis verò ſit nerita, & quod ſit inter turbinata collocãda, ita explicat[b] Ariſtoteles: Nerita teſta eſt leui, ampla & rotũda, forma buccinis proxima, papauer tñ nõ nigrũ, vt buccina, ſed rubrum habet. Teſtæ annexum corpus eius mediũ firmiter eſt. Paſcuntur

A in mari tranquillo à ſaxis ſoluta: (enallage generis: pro neritæ ſolutæ:) at quoties flatus vr-
„ gent, cancelli hoſpites ſeſe in ſaxa recipiunt, neritæ ſaxis adhærent lepadum more & apor
„ rhaidum ac cæterorum generis eiuſdem, nec niſi tegmine dimoto adhærēt, quod velut Saxis adhe rent.
„ operculum poſſident. Vſum enim quem biualuibus pars vtraque, eundem altera exhibet
„ turbinatis. Caro intus & in eadem os. Modus hic idem eſt aporrhaidi, purpuris, atque omnibus generis eiuſdē. Hæc Ariſtoteles. Huiuſmodi Neritam eſse arbitratur idem Rondeletius, cuius imaginem veram, non magnitudinem ſic expreſſit. Eſt enim, inquit, concha ampla & capaci, rotunda, lęui, turbinata, ad formam buccinorum accedente. Ex hoc genere fuerit cochleæ vel potius neritæ genus hîc à me additum, colore albido, diaphanum, venulis pluribus reſperſum, belliculo ad inſtar cochlearum inſigne: prope os quo continetur animal, tuberculum quoddam conſpicitur. Eſt autem figura eius rotunda. Rotundiorem autem eſſe nerites teſtam quàm ſit turbinum VVottonus hinc apparere ait, quia oblongiorem formam recipit cancellus ille concharum hoſpes, à turbinis teſtæ forma, qui turbinem ſubit, quàm qui neriten. Ego operculum neritæ non vidi, habere operculum habemus apud Ariſtotelem interprete Gaza, vbi ſic legitur: Natices & reliqua turbinata operculo quodam cogenito carni patulæ appoſito clauduntur.

Teſta.

Operculū.

Nerita Rondel.

Nerite authoris.

B

GENERATIO. SENSVS. NATATIO.

C NERITÆ ſiue natices & patellæ teſte eodem Ariſtotele, rimis, cauerniſq; ſaxorum generantur, celeriq; incremento augentur. Quod ad ſenſus attinet, ait natices qui capiunt, non aduerſo flatu, ſed ſecundo adire, quoties eſcam perſequuntur: nec voce vlla ſed ſilentio agere, vtpote cùm & olfaciant & audiant, nec fieri poſſe, vt aiunt, quin ſubterfugiant, ſi vox proferatur. Audiunt itaque & olfaciunt. Scribit Bellonius, in Mediterraneo mari, in quo æſtus non ita reciprocantur, piſcatores conchulas legentes in lintre eſſe oportere: eoſque ſi neritæ, quæ tunc ſaxo extra aquam hærent, ſenſerint, tunc ſeſe à ſaxo ſoluentes, in mare præcipites ruere ſe conſpexiſse. Atque hoc quidem eſse putat, quod Ariſtoteles ait piſcatores neritas legentes tacere, ne ipſos fugiant. De Neritis hæc [a] Plinius: Nauigant ex his (è concharum genere) neritæ (alia lectio habet, Venereæ,) præbenteſq; concauam ſui partem, & alteram (melior lectio non habet hîc vocem, alteram) auræ opponentes, per ſumma ęquorum velificant. Teſta quidem neritæ Ariſtotelis, cùm cauitatem amplam habeat, nauigationi idonea videtur, poteſt enim aërem copioſum capere & innatate faciliùs, ventoque impelli.

In ſaxis generari.

[a] Li. 9. c. 33.

Nauigatio.

DE NERITA ÆLIANI. Cap. XXVII.

D

ÆLIANVS, vt rectè iudicare mihi videtur Rondeletius, longè aliter neritam deſcribit quàm Ariſtoteles, vt ex eius verbis liquet, quæ ſunt
„ huiuſmodi. Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine Deſcriptio.
„ eximia ſpectatur, eo maris vbi ſordium vacuitas eſt, & trāquillitas viget, & in ſaxis ad imam maris ſedem adhæreſcentibus naſcitur. Hæc nerite appellatur. Hoc maximè, inquit Rondeletius ab Ariſtotelis nerita differt, quòd illa magna ſit, hæc parua, nec mirum eſse debet Aelianum ab Ariſtotele & Plinio in piſcium deſcriptionibus diſsentire, quod in pleriſq; facit. Ex paruitate, & pulchritudine formæ Aeliani neritam eſse colligimus eam quæ capiti pręfixa eſt. Punctis nigris eleganter diſtinguitur, teſta intus purpurea, in margine candida. Quod ſi quis neritam inter co- Aelianl Nerita.

Aeliani Nerite.

Neritæ authoris.

chleas reponere voluerit, non valdè refragabor. Hæc Ille. Addidi ali- E
quot icones: prima & ſecunda nigris punctis reſperſę ſunt. Tertia ſecundæ ſimilis ſed rubicundior, in qua cancellus latet, quarta ad cinereum vergit. Habes deinceps triginta duas diuerſas ſpecies duabus tabulis expreſsas. In prima tabula, prima & ſecunda albo nigroq; variæ: item tertia & quarta. quinta caſtaneæ colore eſt maculis rubris. Sexta Caragnuola vulgò Genuenſibus dicitur, detracto cortice ſplendens, albonigra. ſeptima caſtaneæ coloris habet maculas. Octaua cinerea eſt ma-

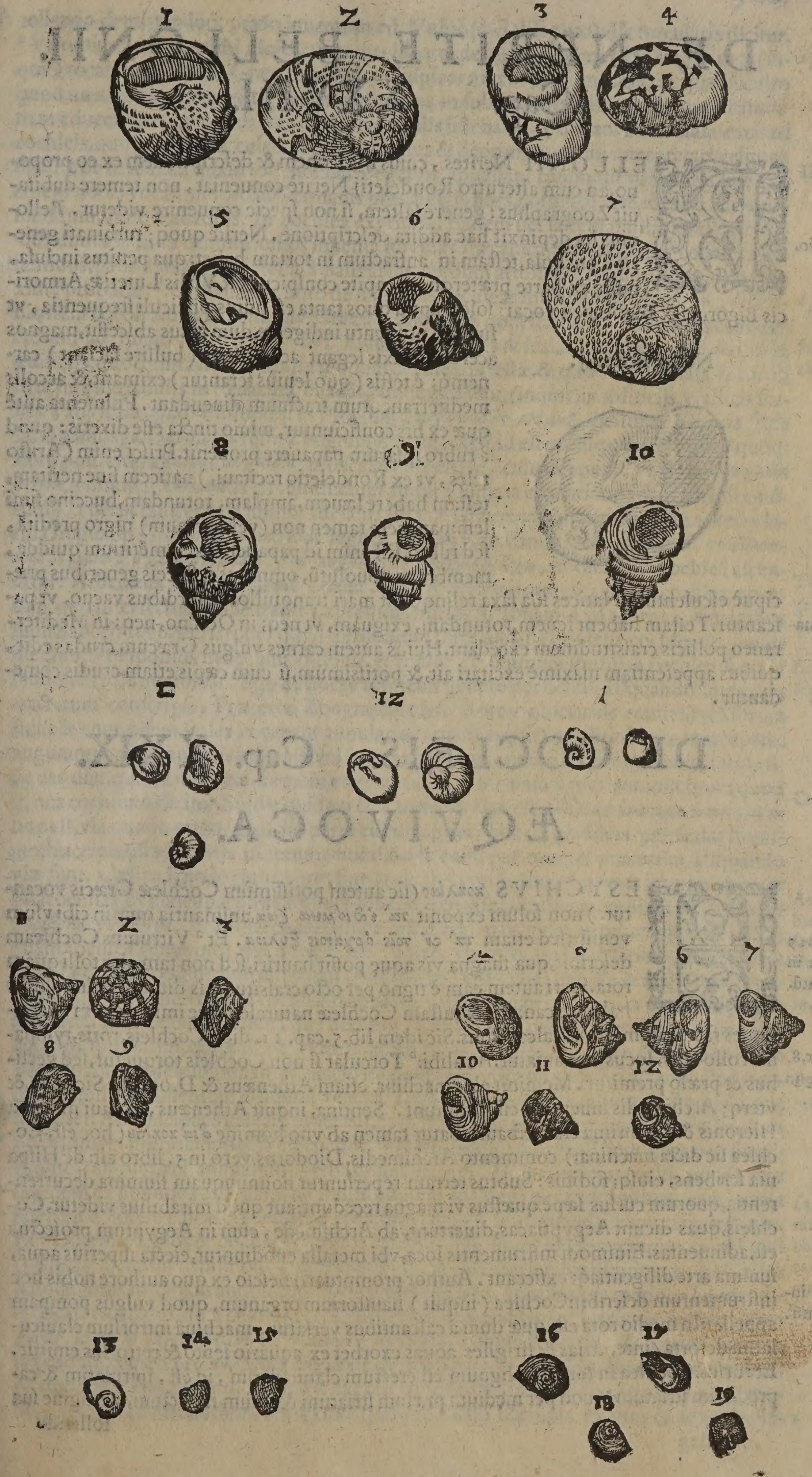
Nerite alia.

F

culis ſupernè rubeſcentibus, infrà nigricantibus. Nona ex albo ad luteum vergit, trochi forte ſpecies vti etiam erat octaua præcedens, & decima ſubſequens, candida, verrucoſa. Numero vndedimo exprimuntur tres neritæ minimę, vna alba cum rubris maculis, altera candida ſine maculis, tertia tota lutea. Duodecima nerite eſt alba ſtriata, lineis ferè aureis. Decimatertia maculas habet leucophæas. Prima in ſecunda tabula expreſsa Nerite eſt rubra & alba maculis etiam inferius nigris. 2. Alba & fuſca, colore intus argenteo. 3. Rubra & alba. 4. Glabra candida punctis ſubferrugineis 5. Aſpera maculis longis & albis. 6. ſubalba & faſca. 7. Fuſca maculis albis. 8. Subrubra maculis albicantibus. 9. Fuſca & albicans. 10. Alba ſubcinerea. 11. Cinerea ferè tota punctis candidis. 12. Caſtanea punctis item candicantibus. 13. Argentea. 14. Leuis tota cerulea. 15. Cineritia virgata. 16. Parua flaueſcens. 17. Caſtanea cum corona alba. 18. Subcinerea. 19. Nerite colore caſtaneo ſubobſcuro. G H

Neritæ aliæ ab authore obſeruatæ, quarum omnium color exprimitur præcedenti pagina.

DE NERITE BELLONII. Cap. XXVIII. E

Deſcriptio.

BELLONII Nerites, cuius hîc iconem & deſcriptionem ex eo propono, an cum alterutro Rondeletij Nerite conueniat, non temere dubitauit Zoographus: genere ſaltem, ſi non ſpecie conuenire videtur. Bellonius ita depinxit hac addita deſcriptione. Nerite quoq; turbinati generis Conchula, teſtam in anfractum in tortam habet: qua penitus incluſa, nulla ex parte præterquam capite conſpicua eſt. Virlis Lutetiæ, Armoricis Bigornet & Bigornaeu vocari ſolet, apud quos tanta eſt huius piſciculi frequentia, vt ſummo prouentu indigenæ, dum æſtus abſceſſit, magnos aceruos è ſaxis legant ac bulliant (bullire faciant) carnemq; è teſtis (quò leuiùs ferantur) eximant, & accolis F mediterraneorum tractuum diuendant. Pulmenta autē quæ ex his conficiuntur, minio tincta eſſe dixeris: quod à rubro ipſarum papauere prouenit. Priſci enim (Ariſtoteles, vt ex Rondeletio recitaui,) naticem ſiue neritam, teſtam habere læuem, amplam, rotundam, buccino ſimilem: papauere tamen non (vt buccinum) nigro preditā, ſed rubro. Eſt enim id papauer, excremētitium quiddā, membrana obuolutū, omnibus teſtaceis generibus præcipuè eſculentum. Natices ſua ſaxa relinquunt mari tranquillo, ac ſordibus vacuo, vt paſcantur. Teſtam habent leuem, rotundam, exiguam, vt neq; in Oceano, neq; in Mediterraneo pollicis craſsitudinem excedant. Huius autem carnes vulgus Græcum crudas edit, quibus appetentiam maximè excitari ait, & potiſsimùm, ſi cum cæpis etiam crudis comedantur.

Nerite Bellonij.

Teſta, qualis.

DE COCLEIS. Cap. XXIX. G

ÆQVIVOCA.

HESYCHIVS κοχλίας (ſic autem potiſſimùm Cochleæ Græcis vocantur.) non ſolùm exponit τὰ ἐδώδιμα ζῶα, animantia quæ in cibi vſum veniūt, ſed etiam τὰ ἐν τοῖς ὀργάνοις ξύλινα. Et [a] Vitruuius Cochleam deſcribit, qua magna vis aquę poſſit hauriri, ſed non tam altè tolli quàm rota. Fieri autem eam è tigno per octo craſsitudinis diuiſiones inuolutos habente canales, & iuſtam Cochleæ naturalemque imitationem: verſationes facere hominibus calcantibus. Sic idem lib. 5. cap. 11. dicit: Cochleis, rotis, tympanis collocatis, locus exinaniatur. Ac alibi: [b] Torcular ſi non Cochleis torquetur, ſed vectibus & prælo premitur. Meminit eius machinæ etiam Athenæus & Diodorus Siculus, & vterq; Archimedis inuentum eſſe inquiunt. Sentina, inquit Athenæus, in naui maxima H Hieronis & ſi plurima erat, exhauriebatur tamen ab vno homine διὰ κοχλίου (hoc eſt, Cochlea ſic dicta machina,) commento Archimedis. Diodorus verò in 5. libro ait: de Hiſpania ſcribens, eiuſq; fodinis: Subtus terram reperiuntur nonnunquam flumina decurrenrentia, quorum curſus ſæpè quæſtus vi magna recedunt: aut qnod mirabilius videtur, Cochleis, quas dicunt Aegyptiacas, diuertunt, ab Archimede, cùm in Aegyptum profectus eſt, adinuentas. Eiuſmodi inſtrumentis loca, vbi metalla effodiuntur, eiecta ſuperiùs aqua, ſumma arte diligentiaq; exſiccant. Author promptuarij neſcio ex quo authore nobis hoc inſtrumentum deſcribit: Cochlea (inquit) hauſtorium organum, quod vulgus pompam appellat: In medio rota eſt, quæ dum à calcantibus verſatur, machina introrſum clauiculatim detorta, inter ſtrias & ſtrigiles aquas exorbet ex aquario ſeptō & retrorſus emittit. Et rurſus: Cochlea in torculari lignum eſt erectum clauiculatim, id eſt, ſpirulatim & capreolatim ſtriatum: quod per medium prælum ſtriatum & ipſum trāſactum, vertigine ſua

[a] L. 10. c. 19 Cocelea inſtrumentū.

[b] Lib. 6. c. 8. Cochleę inuentum.

Pompa inſtrumentū.

tollendo

A tollendo demittendoq; prælo inuentum eſt. Vulgò (à Gallis puto) viſa torcularis dicitur.
[c] Vitruuius nominat alibi aſcēdentem machinam; de qua Gulielmus Philander: mox (in- [c] *li. 10. c. 19*
quit) vocabitur acceſſus, Græcè ἐπιβάθρα. Suſpicor autem fuiſſe machinam quæ occulto
quodam artificio & expeditis machinationibus in ſublimè creſceret; & in eam altitudi-
nem educeretur, quæ opus erat: tum retinaculis ſiſtebatur. Poterant & tabulata excitari
cochleis, quo pacto in torculari prẹlum tollimus & deprimimus: niſi interpretari velimus
dictum de machina, quam tollenonem Vegetius appellat. Eiuſmodi torcularia ſiue co- Tolleno.
chleas nobis vocantur torchi, Germanis pres, Belgis pors, eorumq; ferè vſus eſt ad expri-
mendum, vnde Palladius: In cochlea exprimis. Eadem uel ſaltem ſimilia intellexit Pli-
nius dum ait: Intra centum annos inuenta torcula Græcanica, mali rugis per cochleas bul
" lantibus, palis affixa arbori ſtella, à palis arcas lapidum attollente ſecum arbore, quod ma
ximè probatur. [d] Oribaſius in libro de machinis cochleas inſtrumenta chirurgica deſcri-
bit, item cochleam fœminam, quæ Græcè περικόχλιον appellatur. nos breuitatis cauſa le- [d] *Ca. 4. et 5.*
ctorem ad ipſum remittimus. Gul. Budæus cochleas & ſcalas cochlides dici ſcribit in Scalæ Co-
ædificijs, quòd anfractuoſæ ſint, in modum cochlearis teſtæ, & quòd clauiculata & tortili chlides.
B ſtructura à triclinijs in cænacula euadāt, cuiuſmodi ſunt, (inquit) in ædificijs Gallicis ſca-
læ. Talis ſcala apud Philopon. in Proclum, κοχλιοειδὴς κλίμαξ dicitur: nobis vna ſcala
fatta à lumaga, Germanis teſte Zoographo Schnecken, id eſt cochlea. Ex Strabone quoq;
libro poſtremo affertur κοχλίδιον pro ſcalarum genere, cuius ſcapum, vt τὸ τῶν κοχλιῶν
κιόνιον, volumen ἑλικοειδῶς circumductum ambit à ſumma coaſſatione ad imum librame-
tum: ſed perperam, vt vult author theſauri linguæ Græcę, orto nimirum (ait) errore ex la-
tina lingua, in Græco enim κοχλίας legitur pag. 347. de Paneo ſeu Panis fano, στροβιλοει-
δὴς, ἐμφερὴς ὄχθῳ πετρώδει, διὰ κοχλίου τὴν ἀνάβασιν ἔχον, in quod per cochleā aſcen-
ditur. Athenæus vocat κλίμακα ἑλικὴν. Erat præterea tormenti genus cochlea voca- Tormenti
tum quo interfectum fuiſſe tradit Laurentius Surius S. Ionam à Magorum principibus genus.
iuſſu Saborij regis Perſarum, quod tormentum forte fuerit equuleus cochleatus, cuius
meminit Pomponius in decuma fullonis, vt citatur à Nonio: vbi inſilui in cochleatū equu Eculeus co
leum, vbi ſolutim tortor. Ego de hocce tormenti genere per ocium aliquando integrum chleatus.
tractatum conſcripſi. Præterea Zoographus ſeſe Romæ obſeruaſſe tradit iuxta forum
fuiſſe locum, quem ſcalas vocabant annularias, quas (inquit) eruditiores ita nuncupatas
C augurantur ab annularijs officinis, vel à propendētibus annulis. Aliorum coniectatio eſt,
ſic eas dici, quæ in cochleæ formam effingantur & orbiculata figura rotundentur: quod
genus cochlium dicitur. Suidæ quidem & Varino κοχλίας eſt, ὁδὸς εἰς ἑκάτερον περιηγμένη: Cochlium.
hoc eſt, via quæ in vtrāq; viciſsim partē circumagitur: ſiue de gradibus per ſcalas huiuſ-
modi accipias: ſiue de vijs itinerum: huiuſmodi enim per montes præſertim aliquando
viæ ſunt. Cælius Rhodoginus, aures ſiue auriculas veriùs, ſinuoſas (vtor interim eius ver
bis) cochlias ait nuncupari. Sed Polluci κοχλίας extrinſecus aurium ambitus eſt, ἡ ἔξωθεν Auriū ambitus.
περιβολὴ τῶν ὤτων. Et Plutarchus cochleæ inſtar aurem in gyrum contorqueri ait. Eſtq;
etiam cochlea genus oſtij, quod meminit [e] Varro, vbi teſtudinem deſcribit, qua turdi & Oſtij genus Varroni.
murulæ & miliares nutriuntur: oſtium (ornithonis) eſſe debet humile & anguſtum & po- [e] *Lib. 3. de*
tiſsimùm eius generis quod cochleam appellant, vt ſolet eſſe in cauea, in qua tauri pugna *re ruſt. c. 5.*
re ſolent. Inſtrumentis itaque, quę diximus, ſcalis & vijs cochlearum figura in ſe claui-
culatim, ſpirulatim, capreolatim, retorta, anfractuoſa, ἑλικοειδὴς nomen dedit. Hermolao
verò etiam cochleæ nominantur, neſcio quamobrem, inter morbos fici arboris. Porro co- Pro capitis
D chlis capitis ornamentum eſt, quod reperio apud Pollionem Treuellium in Zenobia, quę ornamento
ſic habet: Ad conciones galeata proceſsit, cum limbo purpureo, gemmis dependentibus
" per vltimam fimbriam: media eſt coclide. Videtur (inquit Cælius Rhodoginus) ab ſimili-
tudine ſcalarum vel animalibus verbum corriuatum. Humelbergius cochleam ait eſſe
lapidem ex flumine rotundum, ad ſimilitudinem cochleę: qui aquę inditus, eam contra Lapis in flu
laterum dolorem efficacem reddere creditur, quod & ſe aliquando expertum teſtatur. mine Co-
Et Maſſario cochlos & cochlax marinos calculos ſignificare dicitur: cęterùm apud Feſtū chleæ figu-
cochlacæ dicuntur iſtiuſmodi lapides rotundi, ad cochlearum ſimilitudinem. Et Cælius ra & eius
Rhodoginus in Gręcis annotatum authoribus eſſe ait, fluuiatiles aut marinos lapides di- vires.
ci quoq; trochalos, item charmadia & cochaclas. quare vbi apud Varinum, legitur, Τρό- Cochlacæ.
χαλοι, ἰδίως οἱ κόλχακες, οἱ καὶ κρεμάδα λέγονται, nempe fluuiatiles & marini lapides,
legendum cenſeo pro κόλχακες κόχλακες, & pro κρεμάδα χερμάδα. Inuenio item in lexi-
co quodam Græcolatino, κοχλάδες exponi lapides attritos perpetua in aquis volutatio-
ne, glareas, ſed ſine authore. Mihi hæc quoque dictio corrupta videtur & κόχλακες le-
gendum.

gendum. Nam & idem Varinus & ante eum Heſychius χλάρον (quæ vox ad latinam gla- E
rea accedit,id eſt, vt grammatici interpretantur,minutiſſimi lapille,qui in fluuiorum ripis
vel maris litoribus reperiuntur, vnde, glareola,glareoſus,) exponunt κόχλαξ. Etymolo-
gus vt à νὸς, νάξ fit, ſic à κόχλος, κόκλαξ fieri ait: Thucididem tamen κάχλακας dixiſſe
per alpha. Cælius Rhodoginus eoſdem lapillos alibi apud latinos dici tradit vmbilicos
Vmbellci qui lapilli. Croce. (vt eſt apud Ciceronem de Oratore libro ſecundo), à Græcis, vt commonuit Ariſtoteles
in mechanicis quæſtionibus, appellari crocas. Quærit enim (inquit) quid ſit quod in li-
toribus ex lapidibus aut teſtis grandioribus fiant,quæ vocantur crocæ.

SYNONYMA.

Chometh. CHOMETH Hebraicam dictionem Leuitici vndecimo,& decimoquar-
to Numeri D.Hieronymus interpretatur lacertam,quam omnino ſigni-
ficare putat Zoographus. Alijs eſt Limax, vel Teſtudo, vel Cochlea ter-
reſtris ſecundum Rab. Dauid in libro radicum. Sed teſtudinis nomine F
Schabul. pro cochlea multi latini ſermonis imperiti abutuntur.Schabul, potiùs li-
max eſt,vt Dauid Kimhi interpretatur,& Rabbi Salomon Pſal.58. con-
Liſchmat. ſentit Abrahã Eſra quoque:Chaldæus vertit tibelela: Arabs Liſchmat, ſi rectè ſcribo vo-
Lul. cales. Septuaginta κηρός: Hieronymus cera, item vermis. In trilingui lexico inuenio Lul
Meſibata. & Meſibata pro cochlea:pro limace verò chomet,chumeta,Sachel, Limaza. Halzum Se-
Chomet. rapioni commune eſt nomen cochleæ marinæ & terreſtri. Syluaticus quoque cap.324.ait
Chumeta, Halzum eſſe nomen Arabicum à Serapione vſurpatum in ea ſignificatione. Item Auicen-
Sachel. Limuza. næ interpres lib.2.halzum ſcribit & interpretatur limaces. Albertus verò ex eodem inter-
Halzum. prete in hiſtoria animalium vocabulum alzum ponit, vbi Græcè apud Ariſtotelem con-
Haalcena. cha legitur. Vnde & Haalcena vox corrupta puto apud eundem Syluaticum:cui præterea
Conada. Conada eſt cochlea marina,item Sadaf. Aunici, limaces terreſtres quæ degunt in planta
Sadaf. agni caſti:ſed fortè ab agno limaces illi, agnici potiùs dicendi fuerint: Lulientia verò ſpe-
cies limacum:cæterùm innumera apud ipſum vocabula corrupta ſunt, vti etiam hæc bar-
bara nomina, Caſia, Cotia, Coliris pro limace accepit. Κοχλίας volunt Ariſtoteli vocari
Κοχλίας. cochleas terreſtres,Gaza limaces reddit,vt vbi habet in tertio de generatione cap. 11. Te- G
ſtatorum genus naturam proportione plantis reſpondentem (ἀντίστροφον) habet: hinc eſt
quod nullum in terra gignitur,aut paruum,quale genus limacum eſt (τὸ τῶν κοχλιῶν) &
ſi quid huiuſmodi aliud ſit,ſed rarum:at in mari ſimiliq; humore multa & varia gignun-
tur. Genus plantarum contrà &c. Confunduntur apud Græcos, vel ipſum Ariſtotelem
κόχλος & κοχλίας, vt annotauit etiam VVottonus: ferè tamen Ariſtoteli κόχλος vmbili-
cum,ideſt cochleam marinam ſignificat.κοχλίας verò terreſtrem cochleam.Maſſarius quo
que κόχλον apud Ariſtotelem ait eſſe animal teſtaceum, & aliud quàm Limaces, à Theo-
doro dictum vmbilicus.hoc (inquit) & cochlian eſt vbi Ariſtoteles appellet, ſicut limacẽ
[a] Li.4.Hiſt. cap.4. quoq; cóchlon.Verba [a] Ariſtotelis vbi diſtinguit diſertiſſimè, hæc ſunt: τὰ ὀστρακόδερμα
τῶν ζώων, οἷον οἵ τε κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα. Gaza vertit: Vt
Vmbilici, cochleæ, purpuræ (quod non eſt in Græcis codicibus noſtris,) & omnia quæ
oſtrei aut conchæ nomine appellamus. Et paulò mox: Οἷον οἵ τε χερσαῖοι κοχλίαι: καὶ
τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ ὁ κόχλος, καὶ τἆλλα τὰ στρομβώδη. Idem tamen Gaza κόχλους & κο-
VVottonus reprehens. χλίας nonnunquam vmbilicos vertit, quod cùm reprehendit VVottonus, ipſe quoq; re-
prehendendus videtur,nam licet ex Athenæi libro 2. quem citat,conſtet,quòd vmbilicus H
quem Theodorus pro κοχλίᾳ dixit libro 5. hiſtor. anim.idem ſit quod cochlea,rectiùs ta-
Vmbilicus quid Ciceroni. men Rondeletius pronunciauit, vmbilicum Ciceroni non totum genus cochlearum ma-
rinarum,ſed ſpeciem aliquam ſignificare. Rondeletius κοχλίας dici putat, quòd habeat
τὰ ὄστρακα κυκλοτερῆ. Etymologo verò dicuntur παρὰ τὸ κόχλω, τὸ γυρίζω: ἢ παρὰ τὸ
Nominis ęatio. ἑλῶ, τὸ συστρέφω, καὶ πλεονασμῷ τοῦ κχ. κοχλίας. Κοχλὶς & κοχλίδιον diminutiua ſunt,
ſignificantia paruam concham ſeu cochleam,conchulam, cochleolam, vt ait author the-
ſauri linguæ Græcæ. Poſterioris meminit Suidas quoque, eſſe dicens εἶδος ζωΰφίου. Ety-
mologus κοχλίδιον diminutiuum fieri ait à κόχλος, & aliàs ait fieri à κοχλίας, vt à κοιλίᾳ
κοιλίδιον. Κόγχος ab Heſychio exponitur κοχλίας: & quem Epicharmus κόγχον σέσιλον
appellat, eum Dioſcorides κοχλίαν σέσιλον. Epicharmus, inquam, apud Atenæum libro
ſecundo dicens, κόγχον δὲ σέσιλον ἄπαγ' ἐς τὸν φθόρον, cochleas quæ σέσιλοι dicuntur,
[b] Li.2.c.11. abijce in malam rem. Et [b] Dioſcorides τὸν σέσιλον κοχλίαν eſſe ταραχτικὸν κοιλίας καὶ στο-
μάχου

A μάχῃ ἐμιτοποιόν. ita autem vocat quæ vepribus & frutetis adhærent. In eodem loco apud Athenæum Apellas cochleam ait vocari à Lacedæmonijs σέμελον. Apollodorus verò lib. ſecundo Etymologiarum quaſdam dici κωλυσιδείπνους, id eſt, vt Dalechampius in ſuis ſcholijs explicat, tam amplas vt ſingulæ ad cænam ſufficiant & alia fercula tangi prohibeant. Quidam (inquit) legunt colycideipnos quòd colycijs ſimiles ſint illæ cochleæ. Iſaacus Caſaubonus alios Grammaticos hæc aliter tradere ait. Spartanis enim cochleas dici σεσίλας: ſimpliciter verò cochleas appellari σεμέλας. Heſychius, σέσηλοι, κοχλίαι, Λάκωνες. Idem, σεμέλος κοχλίας. Viderit verò Apollodorus quàm ſit verum cochleas quaſdam fuiſſe κωλυσιδείπνους appellatas. Ego exiſtimo contrarium eſſe verum, & τοὺς κωλυσιδείπνους qui ſeriùs ad condictam cœnam ventitarent, & moram facerent diligentioribus quos vocabant τριχεδείπνους, conuiuiali ioco dictos eſſe κοχλίας: quod cochleam vincerent tarditudine, vt ille ait apud Plautum. plurima ſunt hoc genus συμποτικὰ ἀςεΐσματα in ſcriptis veterum. Suſpitio eſt ſcripſiſſe Apollodorum in explicanda origine huius vocis, ortam videri à κόχλω verbo antiquo idem ſignificante ac γυρίζω, roto: aut ab ὀλῶ τὸ συςρέφω (hæc ſunt grammaticorum ineptiæ) ὄλιον primò, deinde κοχλίαν dictū quòd
B non recta procederent, ſed per gyros, παρ' ὃ καὶ κοχλίας λέγεσθαι τοὺς κολυσιδείπνους. Hęc aut ſimilia Apollodorus: quæ lecta negligenter & properanter, neq; intellecta ab eo videntur, qui hęc ita ſcripſit, ſiue Athenæus, ſiue eius Breuiator. Hactenus Caſaubonus. Σελάτης, Heſychio & Varino eſt quoq; κοχλίας. forte σέσιλος. Σέμελος, κοχλίας ijſdem, Σεμελοιρίδαι, οἱ ἄνευ κελύφους, οὓς ἔνιοι λίμακας. Σίσυλλος, νόμισμα (νόσημα forte) καθάπερ σκωληκίασις, καὶ ζῷόν τι apud eoſdem. Πομαρίας, ὁ κοχλίας exponit Varinus per o breue in prima ineptè, debet enim per ω productum ſcribi πωματίας, quoniam πῶμα operculum eſt. φερέοικος id eſt, domiporta, epitheton cochleæ, pro ipſa cochlea vſurpatur ab Heſiodo:

ἈΛΛ' ὁπόταν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἂν φυτὰ βαίνῃ.

quanquam enim de terreſtri loquitur, cochleis tamen omnibus teſta opertis commune eſt epitheton, & teſtudini quoque, quod notat quoque Varinus, φερέοικος & φέροικος, exponens κοχλίας, ἢ χελώνη. Sunt qui pherecœcon deſcribant animal album, ſimile muſtelæ, quod ſub quercubus & oleis naſcatur aut verſetur, (ὑπὸ δρυσὶ καὶ ἐλαίαις γινόμενον,) & glandibus veſcatur, ſic dictum ab Arcadibus: alij inſecti genus veſpa maius faciunt: ſu-
C per qua voce cōſule partim Heſychium, partim Etymologum. Ἀ'ερoπός eidem Heſychio, vti & Varino eſt κοχλίας: fortè παρὰ τὸ ἕρπειν. Atq; ita exponunt Ξιφίδρια: ſed ordo collocationis & analogia vocabuli antepenultimā per y ſcribi poſtulant: vt à ξίφος diminutiuū ξιφύδριον fiat, ſicut à μέλος μελύδριον: quanquā & alterum diminutiuū ξιφίδιον in vſu eſt, & receptiore, vt puto. Pro κοχλίαι, in multitudinis numero κοχλίαι ſcripſerim: ſed magis probo, qđ alibi apud eoſdē reperio σκιφύδρια, genus cōchylij, pro ξίφος quidē aliter etiā σκίφος proferri ſcio. Eiſdem χαμαιδύτοι, ſunt κοχλίαι: Videntur autem cochleæ terreſtres ſignificari ab eo quòd terram ſubeant, quod & troglodytæ vocabulum ſonat: item χραμαδοῖλαι, χελῶναι, καὶ αἱ πετρά⸗τατοι τῶν κυνῶν: οἱ δὲ τοὺς κοχλίας. Ἀχραδάμυλλος, ὁ κοχλίας eſt Tarentinis, eiſdem ſcribentibus. Videntur autem & hic terreſtrem cochleam aut ſpeciem ſignificare. Ἀγράδες pyri ſylueſtres ſunt, μύλλον Grammatici interpretantur πλησιάζειν. μύλλον obliquum, incuruum, tortuoſum, & leue, vt videtur. Inuenitur & πῖλος, κοχλιός, apud Heſychium. malim πῖλος, κοχλίας, vt πῖλος ſit genus cochleæ quoddam à figura pilei (quem Græci πῖλον vocant) ſic dicti, ſiue is in acutum exeat, vt Strombi, ſiue forma ſit rotunda. vtraque enim cochleæ tum in mari tum in
D terra reperiuntur. Ἀ'βρότων apud Varinum legitur, diciturq; eſſe genus cochlearum, ſecundum alios locuſtarum, ſecundum alios apum. Quibus addit quoſdam legere ἀπρότων, eoq; nomine intelligere λῃςῶν, prædonum ſeu latronum. Ex quo intelligitur, hoc ἀβρότων ſiue ἀπρότων eſſe pluralis numeri & genitiui caſus, non autem nominatiuum ſingularem, vt exiſtimarunt vulgaria lexica. Colyſidipnos (κωλυσιδείπνους), vocari cochleas quaſdam Apollodorus libro ſecundo Etymologiarū teſtante Cælio author eſt. Et in Plutarchi ſympoſiacis tardiores conuiuæ nuncupantur colyſidipni. Quibus autem cochleis hoc nomen conueniat, & quam ob cauſam dubito. Conijcio autem terrenum eſſe genus, quod vel cito ſaturet, & edendi auiditatem circuncidat: vel vomitu aut aluo cibos ingeſtos egerat. Græcorum vulgo hodie κοχλιὸς vel σάλιγγας nominatur. Λῆμα; animal ſimile cochleæ dicitur Heſychio & Varino, quæ vox non abſimilis eſt cum dictione limax latinorum, quæ cochleam terreſtrem ſignificat, eamque vel teſta opertam, vel nudam. Plinius limaces à cochleis manifeſtò diſtinguit inquiens: Beſtiolarum genera quædam herbis

Marginal notes: Σέμελος. — Σέσηλος. — Σελάτης. — Πωματίας — Domiporta. — Pherecœcon animal. — Ἀ'ερoπός. — χαμαιδύτοι. — Χραμαδοῖλαι. — Ἀχραδάμυλλος. — Ἀγράδες. — Πῖλος. — Ἀβρότων. — colydiſipnos — Λῆμα. Limax an à cochleis differat.

herbis innaſcuntur,raphano erucæ & vermiculi,item lactucis & oleri:vtriſq; hoc amplius E
limaces & cochleæ : quo loco limaces cochleas nudas haud dubio ſignificant. Accipitur
tamen apud claſſicos ſcriptores pro cochlea teſta cooperta,vt apud Columellã hoc verſu:

Implicitus conchæ limax, hirſutaq; campe.

Vbi notandum etiam limacem in maſculino genere accipi; cùm Plinius fæmininum fa-
ciat,dum ait: Limacis inter duas orbitas inuentæ. Recentioribus indoctis Limacia pro li-
Limacis ety- mace nominatur. Albertus Limacem ait nomen accepiſſe à limo in quo generatur & nu-
mologia. tritur,& Feſtus Pompeus limaces exponit cochleas à limo appellatas, quod facit quoque
Columella in decimo; intelligit autem,vt putat etiam Grapaldus,terreſtres.Cochlea grã-
maticis recentioribus, propriè teſta limacis eſt,licèt quandoq; pro ipſa limace quę teſtam
habet,accipiatur. Eſt autem propriè limax(inquiunt)quæ ſine teſta eſt; cochlea verò quæ
teſtam habet.Zoographus de terreſtribus cochleas plerumq; intelligit, cùm ſimpliciter
proferuntur: Sæpe enim de vtra loquantur(inquit)authores,exprimunt, terrenæ aut ma-
rinæ deſcrimine expreſſo. Ariſtoteles quidem etiam pro marinis aliquando ſimpliciter
cochleas nominat, ſed vbi argumentum huiuſmodi eſt, vt diſtinctione opus non ſit. Eſt
quando generis inſtar ponitur, & communem aquatilibus pariter ac terrenis naturam in- F
dicat. Gaza cochleas terreſtres vertit limaces. Sunt qui apud Plinium cùm nominat co-
chleas quæ eduntur, velint terreſtre genus intelligere videri,quibus ego libẽter aſſentior.
Cardanus in lib.de Varietate rerum cochleæ ſignificato abutitur, cùm pro omnibus con-
Cochleas chis generatim accipiat. Albertus cochleas & teſtudines vnà cum alijs indoctis turpiter
& teſtudi- confundit. Apud Marcellum Empiricum coclea paſſim ſcribitur ſine aſpiratione. Cælius
nes Alber- Rhodoginus alicubi cochliam per i in penultima ſcripſit. Cochleolam latinè dixit Gra-
tus confun- paldus. latinis vocabulũ hoc generis fæminini eſt, Græcis maſculini, κοχλίας vt Αἰνείας,
dit. vnde genitiuus pluralis κοχλιῶν circumflexus, non paroxitonus, vt quidam ineptè ſcri-
Ortogra- bunt, formatur, omnis enim primæ declinationis genitiuus pluralis circumflecti debet,
phia coch- tribus exceptis, χλεύνων, χρήςων, ἐτησίων. Et Pauſanias κόχλον Λακωνικὴν fœminino ge-
leç. nere protulit. Et in Arcadicis, τὰς Τρίτωνας φυσᾶν φασι διὰ κόχλου τετρυπημένης. Ari-
ſtoteles tamen maſculino genere effert. Primam huius vocabuli Græci & latini aliquan-
Proſodia. do corripiunt. Serenus.

Contritis prodeſt cochleis perducere frontem.

De Muribus in batrachomyomachia G

Κόρυθες κοχλίων λέπτων κάρατα μεγακάλυπτον.

Anaxilas apud Atheneum in ſenario:

Απιςότερος εἰ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ.

Iſidori er- Iſidorus cochleam per diminutionem dici ſcripſit quaſi conchulam, quod vt ineptiſſimũ
ror. reprehendit Zoographus. Buoualo Italis commune nomen eſt marinæ & terreſtri: non
tamen quamuis marinam cochleam,ſed maiuſculam ſignificare puto. Maſſarius Bubalos
Bubali. Venetis appellari ait quia equinam vel potiùs bouinam effigiem referant. Sunt alioqui
qui cochleam Italicè interpretentur la Maruza, la Zameruca. Nobis vt & in pleriſq; Ita-
lię locis limax eſt lumaca,lumacha,lumaga,ſed apud Tuſcos chiocciola, & nicchio. Ma-
rina Hiſpanis & Luſitanis caramuyo dicitur,notante Amato Luſitano, ab alijs almeia vel
caracól de la mar:ſed hoc poſterius,vt & coragulo ad neritem priuatim pertinent. Ronde-
letius verò Hiſpanis & Prouincialibus Scaragol vel cagarolo,cochleam terreſtrem ſigni-
ficare tradit. Galli vocant limaſſon,eſcarcot, Germani ein Schneck vel Schnegg cõmuni
ad terrenas & marinas nomine,vti etiam Schnegel: Flandri & Brabanti Slecke, Hollandi
verò Slegghe vel Slagghe. Angli non propriè dicendas cochleas ſed conchas biualues H
quaſdam vt pectunculos Coxles appellant:aliàs à Snayle dicunt: Bohemi & Illyrij Hle-
myzd vel hlemayzd.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

COCHLEARVM ac potiſſimùm terreſtrium differentiæ(inquit Zoo-
Differentię graphus) ſumuntur vel à magnitudine, vnde minores & minutæ dicun-
à magnitu- tur:vel à figura,vnde longę,latæ:vel à colore,ſunt enim albæ,nigrę,fuſcę,
dine. ruffæ,variæ:vel à teſta,qua aliæ carent, teguntur aliæ, vnde nudas & te-
Figura. ctas cognominant:vel à regionibus,quòd aliæ ſint vulgares,indiginę,no-
Victu. ſtrates,aliæ peregrinæ:vel victu,pręſertim ex plantis:adhęrent enim alię alijs quas appe-
tunt,

A tunt,fico,lauro,aſphodelo,carduis,aut folijs gregatim,vt ait Plinius:Et forſan earum quę
dam gregatiles ſunt:aliæ vel omnino non ſunt,vel minus gregales: Vel à vita,ſeu locis, in Vitæ.
quibus degunt. & harum aliæ latitant ad tempus, aliæ ſemper. Quæ exeunt, aliæ herbas
petunt humiliores, aliæ altiùs frutices aut arbores ſcandunt: vel cibi ratione ad homines:
alijs enim veſcuntur vt vulgaribus teſtatis maioribus,alijs abſtinent, vt minutis & nudis
omnibus noſtri: in Africa enim aliud nudarum genus eſt. Quod ad differentiam attinet, Magnitudo ingens.
quæ à magnitudine dependet, [a] Aelianus in mari rubro cochleam naſci teſtatur cùm ſpe- [a] li.11.c.21
cie pulcherrima,tùm maximam,teſta purpurea,& in eius medio ſpira ſiue voluta, mira co
lorum varietate & veluti floribus natiuis diſtincta. Sertum (inquit) diceres ſummo artifi-
cio & ornatu contextum, è floribus multiiugis, viridibus,aureis, rubicundis, per æqua di-
geſtis interualla. Et Petrus Gyllius ait ſe vidiſſe cochleam marinam, quæ ad eam magni-
tudinem accederet,vt tantum vini caperet, quantum piſcator exſiccare vno prandio poſ-
ſet. In Aegypti Nilo grandiſſimæ feruntur vocales vlulatium expreſſa ſimilitudine. E cō-
trario Andr. Matthiolus refert in doctiſſimis ſuis commentarijs in Dioſcoridem in agro
Romano cochleas quaſdam eſſe paulò maiores lupinis, quæ autumno quorundam car-
B duorum caulibus aceruatim cohærentes innumeræ videantur. Hæ fortè fuerint quæ à Pli
nio minutæ dicuntur,quas tamen aliàs ſimpliciter ita nominat, aliàs latas,longaſué cogno Minutę quę Plinio.
minat,nominat verò latas aliquoties,vt inter remedia patebit. Zoographus quoque apud
ſuos(Heluetios)in terra,vt hortorum & in collibus apricis exiles quaſdam teſtas cochlea-
rum inueniri tradit in mucronem turbinatas, plerumq; ſemper vacuas: ſed animal in eis
deprehendere non meminiſſe:Strombos terreſtres(inquit)dixeris. Præter latas in figuræ
diſcrimine etiam oblongæ ſunt, atque inter has quibus (vti Vuottonus notat) tubæ loco Strōbi terreſtres.
vtuntur tubicines:Echinophoros vocant,aliqui eclinophoros.Sunt autem hæ marinæ,ex- Echinophori.
quibus etiam dantur rotundæ in oleario vſu,quibus ſcilicet oleum effunditur,& pentada-
ctyli & quibus clauicula in acutiſſimum acumen intorquetur. Eiuſcemodi figurę cochleas,
nimirum oblōgas fortè omnes Strombos eſſe dicemus:obtuſiorum verò & rotundiorum
pleraſq; vmbilicos,præſertim quæ magnæ non ſunt, vt oleariæ. Inter terreſtres cochleas
repetiri albas,nigras,magnas,paruas,mediocres annotauit Matthiolus,& ante eum Alber Coloris differentia.
tus limacem inueniri ait,albam,rubeam, croceam & nigram. Sed Albertus limaces cum
teſtudine confundit. Tamen Adamus Lonicerus Limaces ruffos,alios nigros conſpici etiā
C ſcribit. Teſta carentes limaces hic excludimus, cùm de ijs inter inſecta actum ſit,& hîc tā- Teſta.
tùm de teſta opertis dicēdum. Ariſtoteles cochleas terreſtres teſta intectis annumerat, ea-
rumq; carnem penitus includi aſſerit, nec vlla ex parte conſpici excepto capite. κοχλίας Pomatiæ quæ.
πωματίας, cochlea opercularis dicitur, gypſeo operculo per hyemem: Italicè lima-
ga delle vigne interpretantur. Bellonius perperā ſcribit pomacea, & eius magnitudinem
rarò excedere ait cancellum qui teſtas vacuas ingreditur. Penes loca, permulta quidem
ſunt cochlearum genera,at tria potiſſimùm apud [b] Dioſcoridem,cui aliæ ſunt χερσαῖοι ſiue [b] Li.2.c.11
terreſtres,aliæ θαλάσσιοι, id eſt marinæ,aliæ ποτάμιοι ſiue fluuiatiles. [c] Marinas Braſauo- [c] In cōment. 2. Aph. 18.
lus alias ait eſſe in teſtis, alias teſtis carere. Dioſcorides terreſtrium quæ in Liguriæ alpi-
bus reperiuntur, pomatias appellari ab operimento ſuo, quæ verò ſylueſtribus frutetis &
ſentibus hærentes,ſeſilos: Plinius etiam ſylueſtres; ita enim Maſſarius interpretatur, item Seſili.
Braſauolus,& Zoographus,quorum omnium ego veſtigia libenter ſequor. Habemus,in-
quit Braſauolus & ſylueſtres cochleas ſeu arboreas, quæ frutetis adhærent & ſentibus. Sylueſtriū differentię.
Ex his aliæ albæ ſunt: aliæ pręter albedinem nigris, rubris vel luteis (punctis vel lineis)
impreſſæ ſunt, & ferè opere vermiculato à natura elaboratæ. [d] Demetrius Conſtantino- [d] Li.2.c.71.
D politanus, qui de accipitribus ſcripſit, cochleam terreſtrem nominat. Matthiolus po-
matias cochleas,interpretatur vulgares noſtras maiores, quæ pręcipuè in cibum veniunt,
vt cùm ex deſcriptione,tùm ex figura adiuncta apparet, nec diſſentit Zoographus. Non
me fugit,(inquit Matthiolus)quas Dioſcorides pomatias vocat, plurimas reperiri in mō- Pomatiæ vbi multæ.
tibus Tridentinis,viciniſq; alijs locis,& eas quidē præſtantiſſimas. Eruuntur enim è terra
hyeme & frutetis,vncis quibuſdam ferreis,prope fruticum radices terra circumfoſſa. Cō-
cludūtur hæ contra frigoris iniuriā,quodā albo operimento,duro,gypſi ſpeciē referente;
ſicq; cōtectę terra ſe cōdunt. Fit.n.ob hoc vt in cibis ijs longè ſuauiores,gratioreſq; habeā-
tur,deliteſcātq; ſub terra, circū fruticū radices,Hetruria planè ignorat:cùm tñ & ibi eodē Latent,& quando.
modo ab his eruantur,qui alibi artē didicerunt. Hæc Matthiolus. [e] Plinius etiā cochleas [e] Li.8.c.39.
non ſolùm latere ſcribit,ſed inde etiā interſe diſtinguit,inquiens:Simili modo & cochleę, Cauaticæ cochleæ natura.
» (nimirū vt ſerpentes latent) Illę quidem iterum & æſtatibus, adhærentes maximè ſaxis:
» vt & iniuria reſupinatæ auulſęq;, non tamen exeant. In Balearibus verò inſulis cauaticæ

appellatæ,non prorepunt è cauis terræ:neq; herba viuunt,ſed vuæ modo inter ſe cohęrēt. E
Eſt & aliud genus minus vulgare, adhærente operculo eiuſdem teſtæ ſe operiens : obrutæ „
terræ ſemper hæ & circa maritimas tantùm alpes quondam effoſſæ, cæpere iam erui & in „
Differentię à regionib. Veliterno. Hæc ille. Varro differentias ponit penes regiones. Ait enim plura earum eſſe
genera, vt minutas albulas quæ afferantur è Reatino, & maximas quæ de Illyrico apportantur, & mediocres quæ ex Africa afferūtur. Non quòd in his regionibus (inquit) quibuſdam locis eæ magnitudinibus non ſint diſpariles, nam & valdè amplæ ſunt, quanquam ex Africa quæ vocantur Solitanæ, ita vt earum calices quadrantes octoginta capere poſſint: & ſic in alijs regionibus eædem inter ſe collocatæ & minores ſunt & maiores. Hæ in fœtura pariunt innumerabilia. Earum ſemen minutum ac teſta molli, diuturnitate obdureſcit:
f Li.9.c.56. [f] Plinius cum dixiſſet Fuluium Hirpinum cochlearum viuaria inſtituiſſe, genera quoq; diſtinxiſſe illum earum notauit, ſeparatim (inquit) vt eſſent albæ, quæ in Reatino agro naſcũtur: ſeparatim Illyricæ, quibus magnitudo pręcipua: Africanæ quibus fæcunditas, Solitanæ quibus nobilitas.
Africanæ. Africanæ cochleæ vnum genus tectum eſſe, alterum nudum, apparet
g Li.30.c.6 ex eodem Plinio, qui nudæ meminit in remedio ad dyſenteriam, alibi quoque [g] Africanas
laudatiſſimas eſſe ſcribit, & ex his (exin, legunt alij) Solitanas, Aſtypalaicas, Siculas modi- F
cas quoniam magnitudo duras facit & ſine ſucco: Balearicas, quas cauaticas vocant, quo-
Aſtyphalaicæ. niam in ſpeluncis naſcuntur. Laudatas & ex inſulis caprearum. Quod ad Aſtypalaicas attinet, Stephanus Aſtypalęas quinq; numerat: vnam è Cycladibus, ſecundam oppidum in Coo: tertiam inſulam cum oppido inter Rhodũ & Cretam: quartam, oppidum in Samo: quintam promontorium prope Atticam. Hinc cochleas Aſtypalaicas deriuant, ſicut ab
h Li.8.c.39 Athenis Athenaicus, vt antepenultima per a ſcribi debeat, non per e vel ae. Sed [h] Plinius in octauo omnium laudatiſſimas in Aſtypalæa inſula eſſe ſcripſit, Dioſcorides Sardonicas, Africanas, Aſtypalaicas, & quæ in Sicilia & Chio naſcuntur, & in liguriæ alpibus,
Linuſiæ. pomatias id eſt, vt diximus, operculares cognominatas. Strabo cochleas prædicat linuſias, ab agro cui nomen lino eſt, iuxta Pityuntem, medio inter Parianam coloniam & Priapum
Germanæ. ſpatio. Germanas cochleas nominat Demetrius qui Græcè de accipitribus ſcripſit. Vegetius etiam in potione equi prophylactica inter cętera cochleas Germanas admiſcet. Nominatq; eaſdem Marcellus his verbis: Vuam caniculatam, & cochleam germanam combure & contere, atque ex eo puluere mixto, pollice ſummo, vel certè cochleario, vuam „
ieiuno tange per triduum. An verò germanam cochleam à gente & regione dixerint, an G
alio quodam ſenſu, Zoographus negat ſe habere quod affirmet. Africanas quidē cùm ad remedia requirit Marcellus, veras interdum (quas & germanas & genuinas dixeris,) deligi
Aceratæ. iubet. Sunt pręterea cochleæ quas aceratas Plinius vocari ait, latas multifariamq; naſcentes, de quarum vſu ſuis ſe dicturum locis promittit. Sed cùm nuſquam alibi de aceratis meminit, latarum verò ſępius, Zoographus non latè forſan aduerbialiter legendum exiſtimat, ſed latæ nomine adiectiuo fæminino plurali: vt aceratæ eædem ſint quæ latæ. Sic &
Cocalium Ariſt. Maſſarius legit: Sunt & aceratæ (inquit) latæq; multifariam naſcentes. Inuenio item limacis genus cocaliam ab Ariſtotele vocari, inquit Maſſarius: Sed Ariſtoteles cocalium genere neutro dixit, & per κ ſimplex, non per duplex vt habet Vuottonus. Eſt apud Ariſtotelem (inquit ille) κοκκάλιον, apud Athenæum κόκκαλον (niſi in alterutro codicum inſit menda) Cochleæ genus & vt videtur, terreſtre Teſtaceum, à Limace diuerſum. Locus Ariſtotelis eſt in quarto capite libri quarti de hiſtoria animalium: Cocalia (κωκάλια, τὰ) vt quidam vocant, teſtis teguntur: eorum caro, vt & aliorum limacum terreſtrium, penitus includitur, nec vlla ex parte conſpicitur excepto capite. In eodē loco Ariſtoteles (quod
per tranſennam dictum eſto,) eſſe ait inter cochleas quæ intra ſe beſtiolas habeant ſimiles H
gammaris puſillis, qui vel in flumine gignuntur; ſed ea differentia, vt præmollē intra ſuam teſtam carunculam habeant. Atque hæc de diuerſis cochlearum generibus.

FORMA. DESCRIPTIO.

Turbinatæ dicuntur. ARISTOTELI cochleæ turbinatæ vocantur, earumque carnem penitus incluſam eſſe ait, nec vlla ex parte conſpici; præterquam capite.
a Li.9.c.32. Cornicula. Oculis an careant. [a] Plinius quoque cùm de turbinatis ac poſtremo de echinis & echinometris locutus fuiſſet; in eodem (inquit) genere cochleæ aquatiles terre- „
ſtreſque, exerentes ſe domicilio, binaque ceu cornua protendentes, contrahenteſque; oculis carent: itaque corniculis prætentant iter.
b li.11.c.37 [b] Quod poſtremum alibi etiam repetit his verbis: Cochleis oculorum vicem cornicula bina pre-

na prę-

A na prætentatu implent.[c] Scaliger quoq; negat cochleis oculos eſſe: itaq; neque viſum, ſed pro viſu tentamenta (vt eius quoq; verbis vtar) proportione puncti atrioris in ſummo cornicularum: qualia fortaſſis puncta Plinius in trigeſimo arenulas vocauerit: Cochlearum in cornibus harenulæ quæ inueniuntur, inditæ ſtatim dolore liberant. Et aliàs in eodem libro ait: Inueniuntur in corniculis cochlearum arenaceæ duritiæ. Eiuſdem opinionis fuit Albertus, oculorum loco cochleis cornua quædam mollia eſſe inquiens, & in ijs duo nigra puncta, quæ vſum quendam & actum perficiant oculorum. Idem tamen Albertus nõnunquam contrarium ſenſit, ſcribitq; teſtudinem (cochleam) & limacem oculos ſuos habere in ſummitate cornuum ſuorum & cùm appropinquat aliquid (ſunt eius verba) retrahere oculum in cornu, cornua verò in caput, & caput in corpus: eodemque modo pecten, oſtreum, ſi quis digitos admoueat, ſubito claudere oculum; ex quo cognoſcitur (inquit) habere viſum. Sic fere ille, atq; mihi planè videre videntur, nam mirũ quàm ſolicita fuerit natura puncta ea ſiue oculos conſeruare. Inuenioq; etiam in antiquiſſimo grypho.

[c] In lib. 1. de plantis. — *Arenulæ q̃ in cornub⁹ cochlearũ.* — *An uideant & oculos habeant.*

Ὄμματα τ' ἐκκύπτοντα προμήκεα κ' εἰσκύπτοντα.

Eſtq; vulgaris nobis imprecatio, *ti venga il cancro, doue hanno gli occhi le limaghe*, hoc eſt,
B auguror tibi cancrum, eo loco quo oculos habent Limaces ſiue cochleæ, augurantur autem eo modo cancrum in cornibus: cornutos dici nihil ignominioſius, ita enim vocantur, quibus propria vxor imponit. Teucer deniq; limacem ad exemplum quæſtionis ludicræ, ita finit; animal ſine pedibus, ſine ſpinis, ſine oſſibus, cruſtatum (teſtaceum potius) oculos nunc exerens, nunc retrahens. Videtur[d] Plinius duo tantùm cornua tribuere. Ait enim cornua data eſſe cochleis ad prætentandum iter; corporea hæc, ſicut ceraſtis; aliquando & ſingula (nimirum ceraſtis,) cochleis ſemper bina, & vt prætendantur (protendantur legitur in codice manuſcripto) ac reſiliant. Ceterùm quatuor habere videmus, magna duo quæ poſteriora ſunt, & in quibus ſunt quos vocauimus oculos, & minores totidem ferè in fronte, quibus forte quod obtusè admodum videat, iter prætenderit, hæc enim vltimum exerit. Limax (inquit Albertus cornua quatuor habet, duo breuia & duo longa: quæ extẽdit, cùm progreditur: contrahit, cùm recolligitur in ſeipſum. Idem Albertus cochleam capitis figura carere ait, cùm alioqui apud[e] Plinium, capita cochlearum equorum capitibus ſimilentur: quo minus (inquit) miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis. Maſſarius bouinam potius effigiem præferre aſſerit, ideoq; Venetis ab eiuſmodi ſimilitu-

Definitio cochleæ. — *[d] li. 11. c. 37* — *Cornuũ numerus.* — *Caput an habeant.* — *[e] Lib. 9. c. 2.*

C dine eas bubalos appellari. Omnes ſiliceo tegmine clauduntur, clauiculatim intorto, Teſta id vulgò vocatur, alijs tegumentum & voluta à recentioribus quibuſdam, cochlearis teſta à Budæo: cochlea ſynecdochicè à Celſo, ſi bene memini, cùm ait ſerpere in cochlea, (ſic & conchyliorum κόχλους, hoc eſt, teſtas apud Pollucem legimus:) Sammonico & Statio domus, Plinio etiam calyx, Dioſcoridi κέλυφος, ὄστρακον Galeno, Teſtam verò hanc ſiue domum ſecum portat (vnde φερέοικον Heſiodus, domiportam Cicero vocauit,) nulli videlicet fidens, ſed ſemper metuens, ne ſibi rapiatur, vnde eleganter Anaxilas Comicus dixit:

Teſta eiuſque nomina.

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ,
Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὴν οἰκίαν.

Cochleæ præ infidelitate domũ portant.

Quod ſi teſtam detraxeris, aiunt cochleam hebeteſcere atque expirare. Albertus tamen teſtas ſuas aliquando relinquere ſcripſit: & Zoographus ſeſe ait audiuiſſe circa initium Auguſti exire eas è ſuis teſtis & nouis ſuperinduci. Os eis ineſt, inquit Ariſtoteles, & dentes acuti, breues, tenues, præduri, & quod interiacet dẽtibus carnoſũ habẽt ſimiliter vt mollia & cruſtata. Et[f] Plinius quoque cochleas dentes habere ſcribit; eiuſq; inditiũ eſſe, à minimis earum deroſam vitem. Promuſcidem etiam inter aculeum & linguam habent, autho-
D re Ariſtotele, & ori iungitur quaſi ingluuies auium; à qua ſtomachus eſt, quem excipit vẽter, in quo ſitum eſt quod papauer vocatur, mox inteſtinum continuum tendit ſimplex, originem à papauere illo ducens. Plura de cochleæ dentibus, linguæ ingluuie, vẽtre & papauere leges apud eundem de partibus animalium lib. quartò, capite quinto. Porro omnes ſanguine carent ac repunt, tegmina ſua, vt dictum eſt, ſecum ferentes. Vmbilicorum (cochlearum) venter ſimilis eſt gutturi auium teſte philoſopho. Membrana in grandiuſculis umbilicis (κόχλοις) à uentre gulæ attexitur continua, per quam meatus prolixior, albicans, colore ſimilis ſuperioribus illis mamillantibus corniculis (de quibus dixit in turbinatorum genere, ſub ventriculo ſtatim eſſe binas, albas, ſolidaſque) tendit. Habet etiam inciſuras quales in ouo locuſtarum habentur: verum hoc albidum, illud rubicundum eſt. Nullus exitus huic, nullum foramen poſtremum patet, ſed prætenui membrana cauo intus anguſto continetur. Tendunt ab inteſtino ad imum nigrantia quædam aſpera atque continua qualia uel in teſtudine viſuntur, ſed minus nigra. Cæteri

Os. — *[f] li. 11. c. 37* — *Dentes.* — *Promuſcis.* — *Interiora.* — *Venter.* — *Inteſtinum* — *Papauer.* — *Venter auium gutturi ſimilis.* — *Inciſuræ veluti in ouo locuſtarum*

quoque vmbilici hæc habent eadem;ſed quo minores,eo minutiora. Hæc philoſophus in E
quarto de hiſtoria capite quarto:vbi denique prætereą vmbilicis albuginem à natura da-
Albugo. tam eſſe ait;Græcè eſt λέυκον: id autem,inquit, tale quid eſſe in cochleis, quale quod vo-
catur ouum in biualuibus. Qui echineidem vidêre,limaci magnæ ſimilem eſſe dicunt te-
Saliua Cochlearum. ſte Plinio.Saliua cochlearum,quæ pũctis acu vel ſtilo carnibus manat,à Græcis, vt inquit
Galenus,myxa dicitur,hoc eſt,muccoſus lentor,ſiue mucor,mucuſuę.

L O C V S.

SVPRA' inter poſitas differentias, ex pręcipuis fuit quæ à loco ſumitur.
Syluas amant terreſtres. Sunt enim marinæ, fluuiatiles & terreſtres. Hæ poſtremæ ſyluas potiſſimùm amant,quod nobis ſcriptum reliquit Achæus apud[a] Athenæum his verbis: Ἢ τοσὰς δ' αἴτνη τρέφει κοχλίας κεράστας: vel quot cornutas cochleas alunt nemora. Vnde in conuiuijs teſtante ibidem Athenæo ſolet proponi hoc ænigmatis vice de cochleis.
[a] Li. 2.c.24

Aenigma.
Ὑλογενὴς, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος. F
In ſyluis nata, ſpinis carens, exanguis, humida via incedens.

Vbi ſyluæ nomine ego accipio loca omnia arboribus, vel alijs ſtirpibus conſita, quibus victitant cochleæ. Quocunq; verò eunt, ſuam ſemper domum ſecum ferunt, vnde domi-
Antiſthenis dictum de Athenienſibus. portæ nomen,vt dixi,meruit:atque hinc eſt quod Antiſthenes ridere ſolitus ſit Athenienſes,quod eſſent autochthones, nempe quòd non aliunde eò commigraſſent, nec patriam ſedem mutaſſent vnquam: dicens hoc laudis illis eſſe cum teſtudinibus cochleiſq; commune. Nam & hæc animantia nunquam mutant domicilium, in quo naſcuntur. [b] Ariſtoteles cochleas terreſtres hyeme latere ait:nec vllam ſanè eo tempore cernere eſt,ſed vê-
[b] Li. 8. hiſt. cap. 13.
Vt in terra latitent. re cum aër tepidior factus eſt è ſuis latebris prodeunt. Athenæus Theophraſtum citat de animalibus quæ ſe abſcondunt, aitque eum ſcribere cochleas hyeme latere, ſed æſtate magis;itaque plurimas prodire cum autumno pluit, illiſq; per æſtatem latibula quæri & in terra & in arboribus. Quo loco Caſaubonus, Ariſtotelis (Theophraſti, legitur apud Athenæum,vt dixi)inquit,qui affertur locus,dicitur extare ἐν πέμπτῳ περὶ ζώων. optimi libri habent, περὶ ζώων μορίων. Suſtulere vocem μορίων, qui animaduerterant in libris de partibus aſcripta verba non reperiri. Sunt enim ex tertio de generatione animalium.Inte- G
grum locum aſcribam quando ſententiam imperfectã hîc lector inueniet. μόνον τῶν ὀστρακοδέρμων ἑώραται τὸ τῶν κοχλίων γένος, εἰδ' ἐκ τῦ συνδυασμῦ ἡ γένεσις αὐτῶν ἐςὶν ἢ μὴ ἔπω ὦπται ἱκανῶς. Hactenus Caſaubonus. Vt modo vnde digreſſi ſumus,reuertamur,Pli-
[c] Li.8.c.39 nius [c] cùm dixiſſet viperam ſolam ſerpẽtium terra ſe condere, cæteras arborum aut ſaxorum cauis. Et aliàs vel annua fame durare,algore modo dempto. Omnia ſeceſſus tempore veneno orba dormire:addit, Simili modo & cochleæ:illæ quidem iterum & æſtatibus, adhærentes maximè ſaxis,vt etiam iniuria reſupinatæ auulſæque,non tamen exeant. Latent itaq; & hyeme & æſtate,quod non meminit Ariſtoteles. Cùm enim tempus anni feruidum & æſtuoſum eſt,ſiue cùm agri ſolis ardore torrentur,homines autem calore & æſtu
Rore viuũt laborant,tum cochleæ in occulto deliteſcunt,ſuoq; ipſarum ſucco viuũt,niſi forte aliquid roris è cælo decidat, vnde [d] Plautus
[d] In captiuis

Quaſi cùm caletur, cochleæ in occulto latent
Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit.

Ariſtias comicus quoque apud Athenæum de quodam qui captaret cochleas, inquit. καὶ
κοχλίας, γινομένυ ψεκαδίυ, ἀνηγρεύετ' ἄν, καὶ λάχανα τῶν αὐτοχθόνων: quis enim neſcit H
hoc potiſſimùm tempore cochleas apparere: nam neque pluuiam concitatiorem, neque
[e] Lib. 3. de re ruſt. magnos calores ferre poſſunt:vt ſignificauit etiam [e] Varro,cùm de illis alendis ſedulò multa præciperet,inquit enim, de ſede diſputans. Locus is melior quem & non concoquit ſol
Ψεκάδιον quid. & tangit ros. ψεκάδιον Græci vocare ſolent imminuto eo nomine, tenuem imbrem, & qui aliquo modo imitetur rorem. Cùm è terra erumpũt, exgrumare dicuntur,hoc eſt grumos
Grumus quid. eruere & ex grumis exilire. Grumus enim terræ collectio eſt, à congerie dicta. Vtitur ea voce Varro in præcitato loco: Deniq; ipſæ exgrũminantes ad propalam vitam diù producunt,cùm ad eam rem pauca laurea folia interijciant. Iam verò ex marinis quædam lo-
[f] Li.10.c.6 cum mutant. Author enim eſt [f] Aelianus Perſarum regem cochleas Ponticas imitari,æſtiuos dies Suſis agentem,hybernos verò Ecbatanis. Etenim ad nuncupatam Propõtidem calidam hyemant:æſtiuum autem tempus ad Aegialum agitant,inquit,propter molles auras,quas hoc mare eis afflat.

MOTVS.

A

MOTVS.

MOVENTVR omnes cochleæ, inquit Franciſcus Maſſarius, & ſerpunt parte dextra, non ad vertiginem ſiue clauiculam, ſed in aduerſum. Sed[a] Ariſtoteles hoc de Strombis ſcribit & ſimilibus turbinatis marinis: quærendumque ſi idem terreſtribus quoque conueniat. Mouentur autem hæ, vt ait Albertus, contractione & emiſſione corporis.

[a] Li. 4. Hiſt. anim. 4.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

VNVM ex teſtatis cochlearum genus authore[a] Ariſtotele coire perſpectū eſt: ſed an earum ortus per coitum ſit, nondum ſatis exploratum haberi ait. Et alibi, vmbilicos (cochleas) pariter omnes ſua oua habere videri ſcri-
B bit, verno autumnaliq; tempore, quem fortè locum repetens Athenæus: Ariſtoteles (inquit) libro quinto de animalibus tradit vere & autumno cochleas prægnantes apparere, ſolaſq; ex omnibus teſtaceis in coitu videri cohærentes ac congeminatas. Et Zoographus Limaces quoque coire & oua parere candida, magnitudine oculorum lucij piſcis ſeſe audiuiſſe refert: ijſq; incubantes aliquando reperiri menſe Maio. Albertus verò ex putredine herbarum & viſcoſo rore generari limaces voluit: viſcoſitatemq; terreſtrem circumquaque dureſcere in teſtam, in qua habitant. Vnde etiam limacem à limo dictum voluit, & aliàs, in limo quidem (inquit) & generantur & nutriuntur: cuius ego ſententiæ facilè ſubſcripſerim, & [b] Ioannes Bapt. Porta limaces quòd ex limo & putreſcentibus aquis orirentur, vitam breuiorem reddere affirmat. Plinius [c] ſcribit cochleas hyberno tempore naſci. cæterùm hyeme tantùm oriri non facile crediderim, neque etiam ille hoc ait, nam & aliàs, [d] lactucis eas innaſci teſtatur: item alibi: limaces (inquit) naſcuntur in vicia & aliquādo è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam. Vt vt ſit, imber maximè facit ad earū ortum, quòd obſcurè admodum innuit etiam [e] Plutarchus, Cochleas ſi quis imbrem facere, non præcedere putat & indiciū
C eius eſſe, fallitur. Notandum maximè quod ſcribit Maſſarius: Limax teſta detracta hebeteſcit, proceſſu vtique temporis id quoque in aureliam tranſit, vt eruca, atq; immobile viuit. Sed quidnam ex eo animalis pennati oriatur, compertum non adhuc eſt.

[a] Lib. 3. de generat. c. 11
An ortus p coitum.
Oua quando habent.
[b] Li. 5. Phytogn. cap. 4.
Vita breuis.
[c] Li. 9. c. 51
[d] li. 19. c. 10
Imbre maximè generari.
[e] Li. 3 Sympoſ. quæſt. 2.
Limacis metamorphoſis.

VICTVS. EDVCATIO.

RORE victitare cochleam volunt, more cicadarum, quare forte ex Phyllio poëta illud citauit Athenæus.

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ χοχλίας, ὦ γύναι.

Non ſum cicada, neque cochlea, ò mulier.

Et Marcellus Empyricus ex amputato capite cochleæ matutinum rorem paſcentis remedium quoddam dictat. Meminit eiuſdem paraſitus quidam apud * Plautum, dicens:

Quaſi cùm caletur, cochleæ in occulto latent
D *Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit.*

Solo autem rore non viuunt, quod vel ipſæ teſtantur cùm ſub noctem potiſſimùm exeunt ad paſtum, vt ruſticis notum eſt, qui poſt pluuias æſtiuas ac autumnales accenſo eas lumine captant [a] Plinius teſtatur cochleas in Campania mirè caulem aſphodeli proſequi & ſugendo arefacere: & antè ficum eas infeſtare ſcripſerat: & [b] Theophraſtus, ſcabies (inquit) & cochleæ adnaſci ſolitæ ficorum peculiares morbi ſunt. Quem locū ſic rranſtulit idem [c] Plinius: Impetigo & quæ adnaſci ſolent cochleæ, peculiaria ficorum vitia, nec vbiq; , ſunt enim quædam ægritudines & locorum. Alibi vt dentes habere eas teſtetur, indicium illius eſſe ait à minimis earum deroſam vitem. Habebant veteres ſua viuaria, in quibus cochleas ſaginabant, quod non ſemel nobis teſtatum reliquit M. Varro, vt cùm ait: Leporarij alterum genus illud venaticum, duas habet diuerſas ſpecies; vnam in qua eſt aper, caprea, lepus: alteram item extra villam, quæ ſunt, vt apes, cochleæ, glires. Et alibi. Titus Pompeius in Gallia tranſalpina, tantum ſeptum venationis

Rore victitant.
*In captiuis
Aſphodeli caulem appetunt.
[a] li. 22. c. 22
[b] li. 17. c. 24
Ficos vaſtant.
[c] Li. 1. Hiſt. cap. 16.
Vitem derodunt.
Viuaria cochlearum apud veteres.

habere dicitur,vt circiter triginta millia paſſuum locum incluſum habeat: prçterea in eo- E
dem conſepto habere ſolet, de animalibus cochlearia & aluearia &c. Cochlearum verò
[d] *Li.9.c.56.* iſta viuaria inſtituit teſte Plinio [d] Fuluius Hirpinus in Tarquinienſi paulò ante ciuile bel-
Qui prim° lum,quod cum Pompeio Magno geſtum eſt, diſtinctis quidem generibus earum: quin &
cochleas ſa ſaginam earum commentus eſt,ſapa & farre,alijsq; generibus, vt cochleæ quoque altiles
ginarit. ganeam implerent:cuius(inquit)artis gloria in eam magnitudinem perductæ ſint,vt octo-
ginta quadrantes caperent ſingularum calices. Hucuſq; Plinius,authorem citans M.Var-
ronem: Quod autem Plinius,inquit Pet.Bellonius de cochleis altilibus ait, id ni fallor de
marinis eſt intelligendum, Nam neque Illyricæ neque Africanæ aut Solitanæ, terreſtres
Fluuiatiles eſſe cenſentur ac(aut)fluuiatiles. Omne enim fluuiatilium cochlearum genus(κοχλίας Grę
virus olent. ci vocant)virus olet. Prærerea terreſtribus viuaria non inſtituuntur.Sic ille.Sed cochleas
Contra Bel altiles in viuarijs apud Romanos,non marinas vt ineptiſſimè putauit Bellonius,ſed terre-
lonium. ſtres fuiſſe vel cæcus cùm ex Plinij tum ex Varronis verbis videat. Idoneus ſub dio, in-
quit Varro,ſumendus eſt locus cochlearijs:quem totum circum aqua claudas, ne quas ibi
Locus apt° poſueirs ad partum,non liberos earum ſed ipſas quæras. Aqua,inquam, finienda ne fugi-
adalendũ. tiuarius ſit parandus: locus is melior,quem & non coquit ſol & tangit ros. Qui ſi naturalis F
non eſt(vt ferè non ſunt in aprico loco)neque habeas in opaco,vt facias, vt ſunt ſub rupi-
bus ac montibus, quorum alluant radices lacus ac fluuij, manu facere oportet roſcidum:
qui fit ſi eduxeris fiſtulam & in eam mammillas impoſueris tenues quæ eructent aquam,
ita vt in aliquem lapidem incidat,ac latè diſſipetur. Paruus ijs cibus opus eſt,& is ſine mi
Cibus. niſtratore. Et hunc,dum ſerpit,non ſolùm in area repit,ſed etiam ſi riuus non prohibet,in
parietes ſtantes inuenit. Denique ipſæ exgruminantes ad propalam vitam diu producũt,
cùm ad eam rem pauca laurea folia interijciant, & aſpergant furfures non multos. Itaque
coquus has viuas aut mortuas coquat,plerumq; neſcit. Hucuſque Varro,notandum itaq;
in loco Plinij præcitato eum omnia quidem ferè ex Varrone tranſcripſiſſe,ſed poſtremum
Solitanæ illud non verè, ſaginandi arte cochleas ad eam magnitudinem perductas, vt octoginta
quantæ ma quadrantes caperent ſingularum calices,non enim hoc de altilibus Varro, ſed ſimpliciter
gnitudinis. de Solitanis dixit, quæ in Africa tantæ proueniant. Cæterùm Fuluius Hirpinus hic fuit,
qui (vt meminit Plinius in octauo) primus togati generis ſuum cæterorumq; ſyluestrium
[e] *Li.3.c.12.* animalium viuaria inſtituit. De hoc & alibi Varro. Quintus [e] Fuluius leporarium dicitur
Leporariũ habere in Tarquinienſi ſeptum,iugerum quadraginta: in quo ſunt incluſa, non ſolùm ea G
Q. Fuluij. quæ dixi,ſed etiam oues feræ,etiam hoc maius hic in Statonienſi:& quidam in locis alijs.
[f] *Lib.3.Sa-* Deinde de T.Pompei ſepto ſubiungit,in quo is cochleas habuerit altiles, vt ſuprà recita-
turnal.c.13. uit, de Fuluio id non dicit, vt in hoc etiam fortè memoria aut feſtinatione lapſus ſit Pli-
nius. Cæterùm cochlearum hæc ſaginatio non multum temporis durauit, Macrobij ſęcu-
lo ignota. Is enim,ſi cui(inquit)mirum videtur,quòd ait [f] Varro lepores ætate illa ſolitos
ſaginari, accipiat aliud quod maiore admiratione ſit dignum, cochleas ſaginatas, quod
idem Varro refert. Plinium quidem de terreſtrium ſaginatione locutum, Platinæ etiam,
Grapaldo & Zoographo viſum eſt.

EPITHETA.

ANAXILAS cochleam φερέοικον vocat,id eſt domiportam. Eadem vo-
ce(vt diximus)teſte Athenæo vſus fuit antiquiſsimus Heſiodus.Alijs Grę
cis vt Achæo etiam dicitur ænigmaticè, ὑλογενὴς, ἀνάκανθος, ἀναίματος, H
ὑγροκέλευθος. Ὑλογενὴς Cicero interpretatur terrigenam, quod non ex
coitu, ſed ex terra limoué (vt hæc τῆς ὕλης nomine accipiamus potiùs
quàm ſyluas)oriantur. Zoographus autem id epitheton tã marinis quàm
terreſtribus conuenire putat: cæterùm ὑγροκέλευθος marina dicitur quòd per humorem
[a] *Lib. 2. de* repat, nam & ipſius maris periphraſis eſt ὑγρὰ κέλευθα: terreſtris verò à molli inceſſu.
diuinat. ὑγρὸν enim pro molli vſurpatur. Vertit itaque [a] Cicero terrigenam, herbigradam,domi-
portam,ſanguine caſſam potius quàm hominum more cochleam. Addidit autem ſangui-
ne caſſam(inquit Maſſarius)vt excluderet ab hac deſcriptione teſtudinem ſanguine com-
Cornuta potem. Κοχλίας κεράστας, id eſt cornutas idem Achæus cognominat. Animalculum enim
cur dicta hoc minutila in inceſſu protendit cornua,viæ indices,in eis geſtans oculos. Athenæus ali-
Cochlea. bi etiam alium ceu gryphum qui ferè ex meris epithetis conſtat, recitat ex Teucri defini-
tionibus, Ζῶον ἄπουν, ἀνάκανθον, ἀνόστεον, ὀστρακόνωτον. Ὄμματα τ' εἰσκύπτοντα προμήκη.

Sed

A Sed alterutro loco ἐκκύπτοντα legendum. Ὀστρακόνωτον hîc aliqui non rectè cruſtatum vertunt, cùm cochleæ inter teſtata ſint. Gyraldus ſic tranſtulit;

Exos eſt animal pedibus ſine, & ſine ſpinis
Teſtea terga, oculos producens atque recondens.

ANTIPATHIA. VT ABIGANTVR.

LAcertis inimiciſſimum genus Cochleas eſſe habemus apud[a] Plinium. Simiam timere limaces aiunt, nam ſi circumponantur ei, comprimere ſe, metuere, nec audere contingere. Maſſarius vbi ſit Limax, neq; ſuem eſſe, neq; perdicem ait: omnes enim limaces ab his edi. Sed & Athenæus perdices in Sciatho inſula Cochleas deuorare teſtatur. Et[b] Aelianus Perdices & Ardeas hoſtes ſuos à Cochleis agnoſci ſcribit, & fuga ſibi cauere. Atqui è Cochlearum genere Ariones vocantur, naturali quadam calliditate iam dictas
B aues decipere, & eludere. Egreſſos enim teſtis ſuis abſq; metu paſci. Aues verò ad teſtas vacuas fruſtra aduolare; & cum inanes viderint, tanquam inutiles abijcere & ſe recipere aliò, redire illos ad ſuam quemque domum, & cibo iam ſaturum & dolo ſuo incolumem. Eodem[c] Aeliano authore, lari aues, ſublimes Cochleas ſurripiunt, ac ex alto deijcientes, magna vi ad ſaxa allidunt. Tradit Albertus ſale ſuper Limacem proiecto totum liqueſcere ferè, & in aquam viſcoſam conuerti, quod idem vrina quoque præſtat propter ſalſedinem. Contra Cochleas amurca recens vel ex cauernis fuligo ſpargitur cùm in hortis, tum alijs in locis.

[a] L. 8. c. 39. Simiæ Limaces metuunt. Perdices vbi Cochleas deuorent. [b] Li. 10. c. 5. Ariones Cochleæ. [c] Li. 3. c. 21. Sale liqueſcunt limaces.

MORALIA.

PER Cochleam diuinæ lectionis interpretes ferè omnes animum terrenis affectibus mancipatum intelligunt, inde ſimilitudine libenter ſumpta ſi quem ſenſui deditum vt voluptatibus brutorum inſtar inhæſitantem oſtendere voluerũt. Paraſitos verò[a] Plautus eleganter Cochleis comparat, qui
C cùm diuites per æſtiuos calores rus eunt, ſuo vt Cochleæ, eo tempore ſibi ſucco viuunt: Inquit itaq; paraſitus;

Vbi res prolatæ ſunt cùm rus homines eunt,
Simul prolatæ res ſunt noſtris dentibus.
Quaſi cùm caletur, Cochleæ in occulto latent,
Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit,
Item paraſiti rebus prolatis latent
In occulto victitant miſeri ſucco ſuo,
Dum ruri rurant homines, quos liguriant.

Terrenis affectib. mancipatus. [a] In Captiuis. Paraſiti Cochleæ comparati.

Scribit Epictetus, vt citat Stobæus in ſermone de temperantia, cicadas animalia muſica gaudere calore & excitari ſolis ardore, vt in ipſo cantillent: Cochleas cõtrà animalia muta & à muſis aliena gaudere irrigatione: elici à rore, eiuſq; gratia prodire: Quamobrem (inquit) ſi volueris vir eſſe muſicus & concinnus, cum tibi vino irrorata fuerit anima, tunc ipſam non ſines egreſſam inquinari, ſed cùm in conſeſſibus à ratione fuerit accenſa, tum vaticinari eã & canere iuſtitiæ oracula iubebis. Hæc ille: Pro Græcis verbis ab initio Οἱ τέτ-
D τιγες μουσικοί, οἱ κοχλίαι ξηροί: quoniam & manifeſto falſa ſunt, & cum ſequentibus nõ congruunt, legendum, Οἱ τέττιγες ξηροὶ καὶ μουσικοί; οἱ κοχλίαι ὑγροὶ καὶ ἄφωνοι.

Cicadæ & Cochleæ. Cicadę muſicę, tacitęque Cochleæ.

SYMBOLICA.

ANtonius Ricciardus Brixianus hæc ſex ſymbola ex alijs annotauit: Cochleę duæ trahentes poſt ſe teſtas ſuas in modum currus compactas, ſuper quas iacebat vir auriga cum habenis in manu, cum quibus regebat Cochleas tanquam equos, & cũ inſcriptione, feſtinate, ſignificant prudentiã. 2. Cochleæ per ſe ſignificant tarditatem. 3. Cochlea in ſeipſa concluſa, cum verbis, proprio alitur ſucco, ſignificat mulierem, quæ ſuo ſit contenta marito. 4. Cochlea montem aſcendens cum verbis, non temere, ſignificat hominem, qui prudenter & opportunè negocium aliquod magnum aggreditur, facilè & commodè fieri voti compotem. 5. Cochleæ

Prudentiæ ſymbolũ. Tarditatis. Mulieris ſuo contentę viro.

quarum

Cognitionis arcana angelorũ. Animi terrenis affectibus mãcipati.

quarum exemplar à templo Salamonis ſumptum eſt, & ſunt viæ muris interuolutæ latenter, ſignificant cognitionem arcanam ſingulorum, quam ſoli qui ad cæleſtia gradiuntur, agnoſcunt, 7. Cochlea ſignificat animum terrenis affectibus mancipatum, quòd ea ſit ita domui ſuæ affixa, vt aſſiduè illam portet: de qua ſignificatione etiam ſuprà diximus. E

ÆNIGMA.

GRIPHVS de cochlea legitut Theognidis, qui talis eſt.

Ἤδη γάρ με κέκληκε θαλάσσιος οἴκαδε νεκρὸς,
Τεθνηκὼς ζωῷ φθεγγόμενος στόματι.

Sentit autem de cochlea teſtante etiam Athenæo. Gyraldus hos verſus in libro ænigmatum ſic tranſtulit.

Mortua conciuit pelagi de fluctibus orta,
Mortua, quæ viuo me vocat ore domum.

VSVS IN CIBIS. F

In cibo antiquis fuiſſe.

COCHLEAS Romanis in cibum ceſſiſſe ex cochlearijs, quę inſtituebãt, vt ex Plinio & Varrone diximus, ſatis eſt manifeſtum, vbi etiam dicebamus eum vſum tempore Macrobij ferè extinctum fuiſſe: quod fortè etiam voluit dicere Martialis in decimoquarto, dum canit:

Dum pinguis mihi Turtur erit, Lactuca valebis
Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem.

Vt conſeruentur.

Noſtro verò tempore in Italia quouis ferè anni tempore eduntur. Suntq; qui colligant in autumno tempore pluuio, ſeruentq; in cella aliqua vbi ſtrati ſint furfures vel arena vt purgentur: deinde parietibus & paſſim ſe affigentes per hyemem relinquant, vt verno & quadrageſimalis ieiunij tempore in cibum veniãt. Non ita pridem apud Heluetios teſte Zoographo, menſis quoque ganeonum quæri cœperunt. Alibi tamen etiam è ſuis & quæ eis ciſalpinæ ſunt regionibus colligi & trans alpes vehi Italiam verſus audiuiſſe ſe ait. Belgæ vt audio ab earum eſu prorſus abſtinent, ac potiſſimum Hollandi, apud quos neminem aiunt ne manibus attingere, tantum abeſt, vt edant. Quod ad carnis bonitatem attinet, ſunt qui laudent, ſuntq; qui abijciant, ſunt qui loci ratione diſtinguant. Cornelius Celſus cochleas boni ſucci eſſe author eſt. Alibi duros ait ex media materia piſces ſtomacho aptos eſſe, oſtrea, pectines, murices, cochleas. Et rurſus: Minimè (inquit) intus vitiãtur (id eſt, minimè in uentriculo corrumpuntur) aues, bubula, omniſq; dura caro; omnia ſalſamenta, cochleæ, murices. Eodem teſte cochleæ aluum mouent, interq; ea numerantur, quæ imbecillimæ materiæ ſunt, id eſt, quæ minimum alunt. Quod poſtremum equidem non probarim, omnes enim cochleæ duræ & concoctu difficiles ſunt; ſi tamen rectè concoquantur, vberrimè alunt. Super qua re audiamus veteres: Dura eſt cochlearum terreſtrium caro (inquit [a] Galenus) Græcis vbiq; in quotidiano menſarum vſu, eoq; concoqui pertinax: eadem tamen ſi cõcoquatur, valentiſſimè nutrit. Succus earum vt teſtaceorũ in aquis, ventrem ſubducit, quamobrem aliqui conditis eis cum oleo, garo, & vino, iuſculo inde facto vtuntur ad aluum ſubducendam. At ſi nutrimenti tantùm gratia carne earum veſci libuerit: in aqua prius feruefacito; eaq; pòſt effuſa, rurſus in altera elixato: deinde decenter condiens tertiùm decoquito, vſque dum caro tota præ teneritudine intabeſcat. Nam hunc in modum præparata vt aluum retinet, ita alimentum non contemnendum corpori pręſtat. Ita quoq; Archigenes apud eundem de compoſ. medic. ſecundum loca, vbi de ſtomacho affecto loquitur; ab exolutione & deliquio animi refocillabis, inquit, panem in vino diluto exhibendo; aut aliud quippiam ex his quæ aceruatim reficere vires poſſint, vt ſunt oua ſorbilia, bulbi, cochleæ. Sed vinum aceruatim reficit vires, quod ſubtilitate ſua ilico penetret; oua etiam tum facilè concoquuntur, tum probè copioſeq; alunt: bulbi & cochleæ, vt craſſioris ſucci ſunt, ita ventriculo immorantur diutius. ſed quia ſolidius alimentum præſtant, & cochleæ inſuper nõ facile corrumpuntur in ventriculo, vires eius confirmarę poſſunt. Alioqui enim tardius & paulatim alunt, (ac difficilè coquuntur) bubula, cochleæ, ſpondyli, vt idem Galenus annotat in commentis ſuis in aphoriſmos Hippocratis. Quæ quoque ſententia eſt doctiſſimi Mercurialis in varijs lectionibus hunc eundem locum annotantis: [b] Archigenes, inquit, cum curationem eorum inſtitueret, qui præ famę in animi deliquia

Marginal notes: Hollandi ijs abſtinẽt. G — Aluum mouent. Parũ alunt. Dura earũ caro. [a] *Lib. 3. de aliment. facul. c. 2.* Nutrimenti gratia quomodo ijs veſcendum. H — Alimẽti ſolidi ſunt. Mercurialis de cochleis opinio. [b] *Li. 1. Var. lect. c. 5.*

A deliquia incidunt(vt ſcribit Galenus)præcepit, quàm primùm viribus reficiendis incum-
bendum eſſe,& ideo iam ſoluto deliquio ea illico exhibenda,quę bellè nutrirent & ſtatim
ac confertim corroborarent;qualia ſunt oua ſorbilia, panis cum vino, Cochleæ & Bulbi. Galeni locus ſuſpectus.
Quo in loco vehementer ſuſpicor mendum aliquod latere;quoniam illa quæ ἀθρόως ſiue
aceruatim nutrire poſſunt, omnia multùm & cito in parua mole nutriunt. Cochleæ verò
& Bulbi,tametſi nutrimenti multum corporibus præſtare valeant,nihilominus tardiſſimè
& ſenſim alimentum ſuum membris impertiunt: vt hac ratione [c] Galenus apertiſſimè ne- [c] *L. 2. Aphoriſm. 18.*
get ea aceruatim nutrire. Accedit his,quod Aëtius hæc omnia ad verbum transferens, Co
chleas & Bulbos non habet; ſed loco earum halicam cum vino poſuit, quemadmodum
etiam apud Galenum ipſe legendum puto. Nec obſtat quòd paulò ſuprà Archigenes pro
ſtomachicis Cochleas & Bulbos(ſicut & Diphylus apud Athenæum) probarit, quoniam,
(vt illi) ad corroborandum ventriculum ,pro quo ibi laudantur, valent; ſic ad reparandas
ſtatim vires minimè congruunt. Hæc Mercurialis. Pſello quoq; Cochleæ & Limaces diffi-
culter concoquũtur:& quidam apud Athenæum,ſi bene memini,cibi (inquit) qui aliquid
viſcoſum habent,vt oua acrocolia,Cochleæ, περιγράφουσι τὴν πολλὴν βρῶσιν, hoc eſt, cibi
B auiditatem prohibent,vel potiùs,ne quis denuo nouum capere cibum ſtatim indigeat, &
ſucci ſuo lentore inhærent,alioſq; quoſdam ſuccos comprehendunt. Inuenio etiam apud
Heraclidem eadem quæ nominaui alimenta(oua, Bulbos, Cochleas & ſimilia, modicè glu
tinoſa ſcilicet,)ſemen augere videri, vbi notãdum οὐ dictionem negatiuam auferendam eſ
ſe. Alexis enim quoq; apud Athenæum eadem hæc tria cum Buccinis & Acrocolijs,ideſt
trunculis ſuillis, inter ea quæ Venerem mouent, recenſet. Cæterùm carnes Limacum an
præ cæteris ſint laudandæ, diſputat Petrus Aponenſis in quæſtionibus ſuis,quæſt. 68. Co-
chleæ omnes,inquit Mathiolus, in vniuerſum, licet colore & magnitudine differant,ean-
dem naturam obtinent. Si verò aliquo pacto inter ſe differunt,id natalis ſoli cauſæ aſcribi- Meliores quæ ſint.
tur:nam quæ in apricis admodum locis,odoratis victitant herbis,ijs ſanè præſtant, quæ in
opacis degunt ac paluſtribus. Id enim guſtu facilè deprehenditur, quòd hæ vel inſipidæ
habeantur, vel paluſtrem reſipiant limum:illæ verò ſapidiores eſuiq; gratiores exiſtant.
Quandoquidem abſynthium depaſtæ,amaritudinem reddunt; ſicuti quæ ſerpyllum, pu-
legium,calamintham,origanum, (petroſelinum, fœniculum, ſtichadem, Amatus Luſita-
nus) aliaſq; odoratas herbas aſſumunt, odoris gratia commendantur. Hæc Matthiolus.
C [d] Dioſcorides terreſtres Cochleas ſtomacho vtiles eſſe ſcribit,& nõ facilè corrumpi. Opti- [d] *Lib. 2. c. 8.* Terreſtres ſtomacho vtiles.
mas Sardonicas, Aphricanas, Aſtypaleicas,& quæ in Sicilia ac Chio gignuntur, & quæ in
Liguriæ alpibus, pomatiæ,id eſt,operculares,cognominantur: Marinam ſtomacho idoneã
& facilè aluo excerni:fluuiatilem virus olere:quæ verò vepribus,frutetiſq; glutinata cohę-
ret,quam vocant nonnulli ſeſilon, ventrem & ſtomachum turbare, vomitiones excitare.
Plinius verò nullas cibis gratas eſſe author eſt,neq; veteres neq; recentes. fluuiatiles & al-
bas virus habere;nec non ſylueſtres (hoc eſt, vt exponit Dalechampius ſtomacho inuti-
les,)aluum ſoluere:item omnes minutas. Contrà marinas ſtomacho vtiliores,efficaciſsi-
mas tamen in dolore ſtomachi. Laudatiores tradi, quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ.
Galenus etiam diuerſis in locis, vt in Elencho ſuo annotauit Braſauolus, Cochleas docet
eſſe craſſi ſucci,ſanguinem craſſum ac nigrum generare; victum eſſe Alexandrinorum, vi- Victus Alexandrinorum.
res reficere poſſe,cibum eſſe hyemis,à multo earum eſu cauendum ſenibus,non admitten-
das epilepticis;ſtomachicis conuenire,tota ſubſtantia iecori conferre videri, denique car-
nem earum aſtringere,ſed ea emplaſtica potiùs quàm aſtrictoria fuerit. Notauit ex eodẽ
[e] Galeno Cælius Rhodoginus, in Alexandria Aegypti ſalſamenta & limaces, quoſdam [e] *Lib. 2. ad Glaucon.*
D etiam Aſininas carnes edere,vnde (inquit) elephantiaſim eis frequentem eſſe contingit. Elephãtiaſis cur Alexandriæ frequens.
Marinæ in Italiæ mediterraneis, ſcribente Matthiolo perquam raro in cibos veniunt, ijs
verò qui maris litora inhabitant, frequentiori vſui eſſe. Eæ potiſsimùm aluum mouent
propter ſalſuginem,quare etiam cito deijciuntur: nec tamen vniuerſim aut citò nutriunt,
ſed paulatim,ea ſcilicet ſua parte,quę à ſuperfluo eijciendo vel eiecto ſeiungitur & rema-
net. Alij aliter eas edunt,præparantq; ad edendum. Nicolaus Maſſa cùm ſua eas humidi-
tate & lentore nutrire dixiſſet, & agere reſiſtendo acrimoniæ caloris infixi membris. Edun
tur,inquit,elixæ,ſaccharo & cinnamomo aſperſæ; raro tamẽ quia difficilis coctionis ſunt.
Platina verò coqui multifariam poſſe ait. Iactas in vas, vbi modicum aquæ inſit,per no- Coqui multifariam.
ctem aut diem reponi iubet,cooperculo addito ne prodeant,purgari vehementer. Eſſe qui
eas lacte per noctem paſcant & purgent; Illatas deinde in cacabum, cum recenti aqua ad
focum tam diu retineant, quo ad ſemicoctæ ac bene ſpumatæ fuerint. Ex Cochleis verò
erutas, ac primum ex aqua calida bene lotas, deinde ex aceto & ſale confricatas rurſumq;
lotas

lotas ac farinæ inuolutas, in feruenti oleo aut liquamine eſſe frigendas: frictas aut ment ha E ſylueſtri, allio, pipere, croco, tunſis & agreſta diſſolutis, aut ſalſa viridi ſuffundi iubet. Et Cochleas ſi ſine multo allio aut moreto fuerint, boni alimẽti eſſe, pectori & pulmoni opitulari; hepar, eius fibras laxando iuuare, hecticiſq; prodeſſe. Noſtræ mulieres inquit [f] Muſa Braſauolus qui Ferrariæ vixit, ſecretum quoddam cocturæ genus ſciunt, quo adeo tenellæ efficiuntur, vt in ore liqueſcant & nihil calloſitatis habere videantur. Sic ille, ſed ſecretum non explicat. Tribus ferè modis Bononiæ coqui communiter aduerti: vel enim elixas vnà cum iure quodam ex petroſelino contuſo ac aromatibus condito, maximè pipere, apponuntur, vel cum ſalſa viridi, vel frixas tantùm in oleo inferunt. Ex Apitij libri ſeptimi, capite decimoſexto, In Cochleas lacte paſtas: Accipies Cochleas, ſpongizabis, (ſpongia deterges & emundabis:) membranam (pelliculam & operimentum quod Conchæ foramen operit & claudit,) tolles, vt poſſint prodire: adijcies in vas lac & ſalem vno die: cæteris diebus in lac per ſe: & omni hora mundabis ſtercus, cùm paſtæ fuerint, vt non poſsint ſe retrahere, ex oleo friges: mittes œnogarum. Similiter & pulte (farre in farinam redacto, & in pultis modum cum lacte aut ſapa confecto,) paſci poſſunt. Cochleas ſale puro & oleo aſſabis: laſere, liquamine, pipere, oleo, ſuffundes. Aliter. Cochleas aſſas, liquamine, pipere, cumino, ſuffundis aſsiduè. Aliter. Cochleas viuentes in lac ſiligineũ (ſiliginea farina nutritum & mixtum) infundis: vbi paſtæ fuerint, coques. Cæterùm Marcellus Virgilius Cochlearum eſum improbat, cuius verba hîc pro epilogo addam, vt ij qui ſummoperè Cochleis delectantur, ſciant eſſe qui negligant, ac ijs abſtineri velint. Quis crederet (inquit ille) fuiſſe veteribus Cochlearum viuaria? nec minus quàm murænas & Oſtrea antiquorum ganeam impliſſe animal, quod non ſatis adhuc nouerimus quale ſit & quos vſus humano generi habeat, niſi quæ ſolet varios & abſurdos prægnantium modo rerum appetitus excitare in nobis, copia: & quod ex copia fit faſtidiũ, tam inutilem homini commendaſſet: nec aliter quàm vt in ſacietate meliores cœnę ſalagama, gara & oleas petere ſolemus. Sic meliores ex mari piſces faſtidientes mucoſum Cochlearum callum in cœnis amare coegiſſet, & vt pinguiores toto anno nobis eſſent gratiſsimis homini cibis in viuarijs etiam paſcere docuiſset. Hæc ille. [g] Plinius quoq; enumeratis prius omnibus generibus, nullas aut veteres aut recentes cibis gratas eſſe author eſt.

[f] In cõment. Aphoriſ. 2. cap. 18.

Lacte vt paſcantur.

Pulte vt paſcantur.

F

Eſus earũ improbatus.

[g] Lib. 30.

VSVS IN MEDICINA. G

Cochlearum vſum apud priſcos medicos Romanos Græcoſq; in medicina fuiſſe, facile ex hiſce [a] M. Tullij verbis colligere licet: Vt ſi quis medicus ægroto imperet, vt ſumat terrigenam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam &c. Variumq; Cochlearum cùm integrarum tum partium earundem apud authores vſum inuenio. Dolores in primis ita mitigãt, vt etiam qui dentes infeſtant, ſedare valeant. Zographus Cochleas noſtrates minutas & inanes colligi iubet, & in mortario marmoreo diligenter teri, deinde puluere ipſo molliſsimo dentes perfricari, atq; eo facto dolorem abire. Et apud Aëtium Aſclepiades carnem Cochleæ terreſtris acopo cuidam ſiue vnguento ad ſedandos dolores admiſcet; item Serenus capiti medendo, ait:

[a] Li. 2. de diuinat.

Dolores mitigant.

Profuit & Cochleis frontem tractare minutis.

Marcellus Cochleæ matutinum rorem paſcentis caput præciſum, & in linteolo licio alligatum, colloq; ſuſpenſum, tradit continuo mederi capiti dolenti. Kiranides ſimile etiam amuletum ex Limace nuda refert. Oleum de Limacibus ad dolores membrorum & artuũ, H etiam internos & latentes, quacunq; ex cauſa, vt arthritide vel Venerea lue, ex libro quodam manuſcripto Zographus tale habet. Cochleas albas quæ per arbores ſcandunt, centum in pila contunde, & impone in ſaccum, longum ferè dimidium brachij, latũ quadrantem. Sed ſalis manipulum plenum infra ſupraq; Cochleas infundi oportet. Suſpende loco calido, & quod effluxerit oleum collige: eoq; perunge partes affectas & dolẽtes, in quibus nullus rubor forinſecus neq; tumor apparet. Andreas Furnerus in lib. Gallico de decoratione ad capillos multiplicandos recenſet hoc remedium: Limaces trecentas ſuis teſtis exemptas, in aqua diſcoques: & extractis denuò pingue quod ſupernatat, colliges: idq; in vaſe vitreato recondes, & ſuperinfunde ſextarium aquæ, in qua folia lauri decocta fuerint; & tria cochlearia olei de oliuis, mellis cochleare vnum, croci ſcrupulum, & parum ſaponis Veneti, & cochlearium communis modicè conquaſſati. Bulliant ſimul omnia. Hoc liquore capillos ſæpius inunges; & lauabis lixiuio facto de cinere combuſtorum braſsicę

Ad capitis dolorem.

Ad capillos multiplicãdos.

caulium,

A caulium,&c.(locus eſt obſcurus vel corruptus)& percipies quotidie pilos augeri.Vnguen
tum aliud quo capilli flaueſcunt, ex libro Germanico manuſcripto: Cochleas quotquot *Vt capilli*
voles in vas impone & ſalem ſuper eas inijce:ſic veluti vnguentum fieri aiunt,quo capilli *flaueſcant.*
nigri illiti colorem flauum trahant,& magis etiam ſi præraſi fuerint. [b] Dioſcorides quoq; [b] *Lib.2.c.9*
cochleas terreſtres ſcribit palpebrarum pilos reglutinare, ſi quis traiecta per earum car-
nem acu,mucoſo lentore,quem ſecum acus retulerit,pilos inunxerit. Limacem(viuam,ni *Febris amu*
fallor)ſuperſtitioſi quidam panno incluſam,pro febris amuleto commendant,ſi collo pen *letum.*
dens geſtetur. Sed authore [c] Plinio cochleę fluuiatiles quartanis mederi dicuntur in cibo [c] *li.32.c.10.*
recentes:quoſdamq; ob id aſſeruare ſale,vt dent tritas in potu. Harundines & tela, quęq;
alia extrahenda ſunt corpori euocant cochleę, ex his quę gregatim folia ſectantur, contu-
ſæ,impoſitęq; cum teſtis:& eę quæ manduntur, exemptę teſtis: ſed cum leporis coagulo
efficaciſſimè, vt idem Plinius prodidit. Ad oculos caligantes, Marcellus Empiricus co- *Ad oculos*
chleas Africanas veras ſuper ſpiſſam craticulam diſpoſitas poni vult & carbones acres aſ- *caligantes.*
ſiduè ſuggeri, vt æqualiter comburantur:deinde mortario teri, vt tenuiſſimum ex his pul-
uerem facias,adiectaq; mellis Attici cotyla vna,iterum validiſſimè teri, & poſtmodum in
B vaſculo fictili reponi & ſignari:& cùm alicui mederi voles,ſpecillo inde eum inungi,intra
paucos dies integram aciem eius claramq; reſtitui. Incertus quidam ad oculorum dolo-
res,limaces teſtis exemptas in aqua coquit;quę vbi refrixerit, adipem ſupernatantem col-
ligit,aitq; mederi eum omnifarijs oculorum doloribus. Anacollema ad reſtringendas flu-
xiones ex [d] Galeno:Limacem cum teſta tuſam, toti fronti & temporibus illinito. Kirani- [d] *Lib.1. Eu*
des quoq; cochleam terreſtrem contritam & illitam fronti,dolorem & rheuma oculorum *por.36.*
ſiſtere tradit. Marcellus Empiricus ad epiphoras oculorum ſedandas, limaces complures *Ad epipho*
terit in mortario nouo vel nitido,adiecto ibi ouo gallinaceo incocto, tingit illic lanam ſuc *ras oculorũ.*
cidam & fronti imponit. Ad aurium dolores facit ſecundum Aſclepiadem notante [e] Gale- *Ad aurium*
no,Africana cochlea in propria teſta,cum oleo nardino aut roſaceo feruefacta. Ibidẽque *dolores.*
Archigenes cochleam Africanam ad eoſdem dolores componit & roſaceo implet, & fer- [e] *Lib. 3. de*
uefactum calidius per ſtrigilem infundit.Cochleæ quę ſunt in vſu cibi,inquit alibi Plinius *cõpoſ. med.*
cum myrrha aut thuris polline appoſitæ, item minutæ & latę, fracturis aurium illinuntur *ſec. loc.* *Ad aurium*
cum melle. Kiranides cochleam terreſtrem circumfotu aurium plagas & rupturas ſanare *fracturas.*
monuit. Compoſitio è limacibus ad narium vitia,pręcipuè ozænam & polypum deſcribi-
C tur à Galeno Euporiſton.1.25. Aſperitatem faucium & deſtillationes leniunt cochleę,an- *Ad faucium*
notante Plinio,ſed coqui,inquit,debent in lacte,demptoq; tantùm terreno (τῶν σπλάγνων *aſperitatẽ.*
ſignificationem Plinius potius quàm τῶν ὑποχονδρίων reddidit) conteri & in paſſo dari
potui. Et Marcellus Empiricus,cochleæ terra (inquit) tantum excuſſa, illotæ coquuntur,
dehinc tritæ cum paſſo cretico aduerſum faucium moleſtias hauriuntur. Eodemq; autho-
re laboranti vuę diuturno labore hęc cura ſuccurrit: Hirundinem viuam teſta Africanę co
chleę includes, eamq; phœnicio inuolutam lino circa collum ſubligabis, intraque diem
nonum omni moleſtia liberaberis. Ad ſputum educendum & contra tuſſim, Arnoldus Vil *Contra tuſ-*
lanouanus in libro de aquis medicinalibus, eſſe ait, qui limaces teſtis exemptas cum hor- *ſim.*
deo decoquunt,& ius colatum tepidum propinant, hoc remedium humores craſſos valde
attenuare & per ſputum educere. Cochleę crudę tritę cum aquę tepidę cyathis tribus ſi
ſorbeantur,Plinius tuſſim ſedare author eſt. In buccinam aut cochleam aliquam marinã
vulgus in Germania inferiori potũ audio ſolitum infundere & inde bibere,aduerſus ſiccã
tuſſim,pręſertim puerorum. Ad tuſſim ſiccam in equo curandam; limaces integras cũ fru-
mento aut hordeo diſcoques,inquit Rufius,& equo dabis eam aquam in potu,ita vt aliud
D non bibat, donec conſumpſerit. Proſunt & ſanguinem excreantibus, ſi Plinio credimus
dempta teſta tritę in aquę potu. Qui phthiſi afficiuntur, iubet Marcellus Empiricus, ma- *Ad phthi-*
ritima loca vitare,atque illic maximè,vbi pix conficitur, commorari, ibiq; cochlearũ car- *ſim.*
ne cum vino excoctarum aſſiduè veſci. Zoographus hoc ex incerto quodam aduerſus
phthiſim annotauit:Viginti aut triginta limaces contere in mortario, contritaſq; conijce
in menſuras quatuor aquæ, & coque ad dimidium, offerque ægrotanti ſingulis matutinis
menſuram conuenientem,& ieiunet duas aut tres horas, ſemper reiterando, quouſq; con-
ualeſcat. Ad ſtomachi dolores mirum in modum commendantur cochleæ, ac in primis à *Ad ſtoma-*
Plinio qui alibi ait: Cochleæ marinæ efficaciſſimæ ſunt in dolore ſtomachi laudatiores *chi dolores*
" traduntur quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Et rurſus viuentibus cochleis exempta
caro,Africaniſq; pręſertim,ſtomachi dolores hauſta lenit. Et [f] rurſus alibi: Præcipuè (in- [f] *Li.30.c.6.*
quit) cochlearum cibus ſtomacho. In aqua eas ferueſieri intacto corpore earum oportet,
mox & in pruna torreri,nihilo addito,atque ita è vino garoq; ſumi, præcipuè Africanas.

Nuper hoc cōpertum plurimis prodeſſe. Id quoque obſeruant, vt numero impari ſumant. E Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Item Archigenes apud Galenum, omnes circa ſtomachum dolores ſedari (inquit) aiunt cochlea Africana cruda integra vorata. Nec nō Marcellus Empiricus, cochleas ſed veras Africanas conditas ex ſale & paulo olei coctas, ſed non purgatas, qui ieiunus ternas aut quinas cotidie & frequenter ſumpſerit, rariſſimè ſtomachi dolore vexatum iri pollicetur, ſed ſi carbonibus toſtæ ſumantur, meliùs prodeſſe. Et rurſus: cochleæ bullientis (elixæ) inquit, fruſtella in cibo conueniunt ſtomacho ſoluto & reſoluto & incontinenti. Inuenioq; & apud Sammonicum ad ſtomachum remedium illud;

—Cochleas undis calefactas ac prope victas
Suppoſitis torre prunis, vinoque garoque
Perfuſas cape, ſed prodeſt magis eſſe marinas.

Stomacho quæ ſint apta.

Non autem omne cochlearū genus ſtomacho aptum eſt, vt ſupra monui & rurſus ex Dioſcoride repeto. Stomacho (inquit) accommodata eſt terreſtris cochlea: difficillimè eadem corrumpitur. Marinæ etiam ſtomacho accommodatæ facillimè excernuntur: fluuiatiles virus habent. Quæ verò ſylueſtribus frutetis & ſenſibus hærentes inueniuntur, aluum & F ſtomachum turbant, & ad vomitiones mouent. Plinius eaſdem commendat (nimirum cochleas ſimpliciter) in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus vertigines fiunt, ex paſſi cyathis tribus ſingulas cum ſuis teſtis & calefactas, in potu datas diebus plurimùm nouem. Aliquoſque ſingulas ait primo die dediſſe, ſequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto vnam. Sic & ſuſpiria emendare & vomicas.

Ad vmbilicos infantū eminentes.

Ad vmbilicos infantum eminentes, Theodorus Priſcianus, carnes cochlearum terit, & his myrrhæ puluerem miſcet & in linteolo inductum imponit: & ſubfaſcia vt facilius reprimat, & cum acacia tritum & aqua ſimiliter temperatum ſupponendum eſſe ait.

Ad inflammationem hepatis.

Ad inflammationem hepatis, Aëtius ex Galeno, cochlearum terreſtrium carnem optimè coriteri præcipit, & vini nigri cyathos tres affundi, calefieri, ac bibendum præberi, & ſecundum omnem ſubſtantiam ſuam efficax eſſe.

Hepatis intēperiei calidę & frigidæ caro conuenit.

Et ex modernis Syluius, Caro limacum, inquit, hepatis intemperiei tum calidæ, tum frigidæ ſalubris eſt tota ſua ſubſtantia, ablato lima cum lentore multis lotionibus & frictionibns in lixiuio calido vel aqua calida ſali aut arenis miſta, frigida enim dureſcunt. Iſchiadicis cochleas crudas tritas cum vino ammineo & pipere, potu prodeſſe dicunt teſtante [g] Plinio. G

[g] Li. 30. c. 8.

Ad ſciſſuras ventris, mā marū &c.

Ad ventris, mammarum, femorum, coxendicumq; ſciſſuras, Galenus in Euporiſtis, marinam cochleam oblongam cremari & conteri voluit; deinde oui albo aut aſinino lacte adiecto illini.

Ad colicū dolorem.

[h] Lib. 9. de compoſ. ſec. loc. cap. 4.

Antidotus Paccij Antiochi à tota affectione (colica) liberans vt à Galeno [h] deſcribitur inter Aſclepiadis auxilia: Cornu cerui recens enati molliſſimi, vſti ad albedinem, cochlearia tria magna, piperis albi grana decem vel nouem, myrrhæ parum odoris gratia. Omnia teruntur & cochlea Africana (terreſtris ſimpliciter, Aetius & Galenus rurſus, cochlea ſimpliciter, è Scribonio) varij coloris vnà cum teſta itidem teritur, vino Falerno per ſaccum non excolato affuſo. Sit autem vini menſura cyathorum trium. Hæc omnia in fictili vaſe permiſta ad prunas calfacimus, diligenter mouentes, ne quid ex pharmaco ſubſidat. Calfactum in ipſis irritationibus bibendum dato, itemq; ſequentibus duobus diebus. Oportet autem vnam antè diem, cibum differre: & reliquis diebus prandio ſolo vti, in eoq; ſumere cibum, qui facile confici poteſt. Marcellus cochleam veram Africanam, ex Africa allatam interpretatur, & aduerſus colicam probat eam, quæ quàm maculoſiſſima ſit.

Glutinant cartilagines.

Glutinant cartilagines earum caro & ſaliua vt ait Hollerius, ſed ſi magna vulnera ſunt fibula prius conducere, vel acu oportet: deinde medicamento impingere: idque in cartilaginibus aurium & narium fieri vult. H Cochleæ cum ſuis volutis diu teruntur in mortario vt nihil aſperi reliquum ſit: ſanguis draconis ſubquadrupla, manna ſuboctuplâ ratione adiungitur. permiſcentur in mortario & affiguntur. Et rurſus: Aurium caua argilla impleri debent. argilla prius cochleæ ſaliua, & acidi Punici liquore ſubigantur. Conciſæ teſtæ Dioſcoride earum carnes pręſertimque neruorum glutinant.

Neruo vulnerato conueniunt.

Earum carnes per ſe tritas cum polline farinæ ex proximi molendini parietibus, olim (inquit Galenus citante Mizaldo) vulneri impoſui, cum quo etiam neruus vulneratus & contuſus erat in agricola & duro homine. Si quis contuſas vlceri impoſuerit, præſentaneum fertur eſſe remedium. Ioannes Tagautius addit emplaſtro ad maturanda oedemata: aliqui etiam ad reſoluendum. Si humerus (armus) fractus aut luxatus fuerit iumento, & claudicet, Theomneſtus in hippiatricis; ſanguinem ab eodem humero detractum, vaſe excipito & admiſceto oua tria, defrutum, bulbos crudos bene tritos, & cochleas, quinquaginta:

A ginta: hoc remedio calido probè perungi iubet. Sanguinis è naribus authori Dioſcoride conciſæ ex aceto compeſcunt: tritæ ſcilicet & fronti illitæ, vt Mizaldus addidit. [i] Plinius Dioſcoridis verba ferè repetit, ſed quia mendum in Plinij textum irrepſit, ideò verba adſcribam: Sanguinem ſiſtit è naribus ſuum ex omento pecudum &c. Cochlearum terrena. Sed & ipſæ extractæ teſtis. E naribus fluentem ſiſtunt Cochleæ contritæ fronti illitæ. Vbi pro terrena Dalechampius legit terrenæ, quia & aquaticæ ſunt. Alij, inquit, nihil mutant; terrenumq; exponunt, terram qua oblinitur, & lutulẽta eſt earum teſta. Ad phlegmonem crurum aut pedum laudatum, Nicolaus Myrepſus hoc recitat remedium. Limaces terreſtres cum teſtis viginti ſubactis, cimoliam & oui lutei quantum ſatis eſt, imponito mortario, vt ceræ conſiſtentiam acquirant: & probè confectum cum pẽna illinito. Arnoldus Villanouanus Limaces per ſe vel cum alijs miſceri ait cum melle & felle bouis: ſic autem impoſitas anthraci vel alijs apoſtematibus venenoſis, maturare ea & rumpere, & quemlibet tumorem eorum diſſoluere. Ictibus Scorpionum carnes fluuiatilium Cochlearum reſiſtũt crudæ vel coctæ, vt refert [k] Plinius, addens à quibuſdam ob id ſalſas quoq; adſeruari: imponiq; & ipſis plagis. Sunt & minutæ longæq; candidæ, inquit idem Plinius (minutas al-

Sanguinẽ è naribus cõ peſcunt.
[i] L. 30. c. 13.
Plinius correctus.
Ad phlegmonẽ crurum aut pedum.
Anthraci, & alijs tumoribus q. imponãtur.
[k] L. 32. c. 5.

B bulas vocari à Varrone diximus) Cochleæ paſſim oberrantes. Has arefactas ſole in tegulis, tuſaſq; in farina, miſceri lomento æquis partibus, candoremq; & leuorem corpori afferri. Et [l] alibi Cochleas contuſas laudat ſinopis ad panos. Aetius alibi remedia deſcribens ad faciei lentigines, quibus etiam ad maculas à Sole prouocatas, & ad varos vti liceat: Poſt cætera, ad diuturnas autem lentigenes (inquit) hoc vtere. Bulborum depuratorum, thuris vtriuſq; vnciam vnam contere, adiecto Cochlearum terreſtrium magnarum cruore (muco). Oportet autem ipſas adhuc viuas ſtylo pungere, atq; hoc quod exit mucoſum pharmaco inijcere: quod vbi vſus tempore diſſolueris, melle exceptum inunge. Aetius quoq; Cochleas terreſtres ſuccolentas in cibo ſumptas, obluctari & ſe ſe opponere colicæ affectioni videri ſcripſit. Cæterùm totæ cum ſuis teſtis tritæ & cum vino addita myrrha non adeo copioſè potæ, craſſioris inteſtini, quod colon Græci dicunt, & veſicæ dolores ſedant, quod memoriæ prodidit Dioſcorides, & Trallianus in colico affectu piſces duriori carne præditos ſumi iubet & ex Teſtaceis Cochleas marinas, Pectineſq; & Oſtrea. Inuenioque apud [m] Plinium, cornus ceruini teneri cinerem, Cochleis Africanis cum teſta ſua tuſis miſtum, in vini potione, colo prodeſſe. Aretæus in iliaco affectu adhiberi iubet alimenta al-

Candorem corporis ad ferunt.
[l] Li. 8. c. 13.
Ad colicũ dolorem.
[m] li. 28. c. 19

C uum ducentia, aut dari Cochleas valde elixas & ipſarum ſuccum. Crudæ eadem cum ſuis operimentis illitæ, cutem ſubeuntium aquarum tumores authore Dioſcoride exinaniunt, nec prius decidunt quàm humorem illum omnem ſiccauerint. Antonius Mizaldus Cochleas frixas vel aſſatas hydropicos mirum in modum adiuuare aſſerit, ſi ijs ſæpè veſcantur. Et [n] Iacobus Hollerius Cochlearum & Limacum carnem aliàs per ſe, aliàs cum ſuis volutis tritas ac miſtas interdum coagulo, tela rapere atq; hydropicis aquam exugere ſcribit, ſed non prius ſoluere oportere, quàm totus humor exudauerit. Galenus etiam in nono de compoſitione medicamentorum ſecundum loca remedium hoc ex Aſclepiade affert, hydropicis imponendum: Quidam (inquit) cumini libram vnam, ſulphuris viui quadrantem, Cochlearum Africanarum libram; arida tundunt, cribrant, & tuſis ficubus vna cum carne Cochlearum excepta, ac in linteolum infarcta imponunt, melle cocto ſufficienti addito. Ad hydropem aſcitem ex Leonello Fauentino: Limaces cum ſuis Conchis tritæ ventri imponantur emplaſtri modo, donec ſponte cadãt. exſiccant enim (inquit) vehementer. Ex amylo & tragacantha illita eædem ſecundum [o] Plinium profluuia ſiſtunt, & inuenio apud Galenum in euporiſtis, ad ventris profluuium: Cochleam Africanam ſumes, in eam

Hydropicis conferunt.
[n] L. 6. Inſtit. chirurg.
Profluuia ſiſtunt.
[o] L. 30. c. 14

D liquidam picem infunde & calefacte carnẽ exime, & in anum bis aut ter immitte. Ad emẽdandam vrinæ incontinentiam Plinius & Marcellus eſſe aiunt, qui iubent Cochleas Africanas cum ſua carne comburi, cineremque ex vino Signino dari. Ad calculum renum Alexander Benedictus, Limaces coctas ait cum ſuis teſtis contritas, tres numero in vino bibi, ſequenti die binas, & tertio vnam. Accepit hoc ex [p] Plinio, qui cùm de herinacei carne locutus fuiſset: iubent, inquit & vermes terrenos bibi ex vino aut paſſo ad comminuendos calculos: vel Cochleas decoctas, vti ſuſpirioſus. Eaſdem exemptas teſtis tritaſque tres in vini cyatho bibi, ſequenti die duas, tertia die vnam vt ſtillicidia emendent: teſtarum verò inanium cinerem ad calculos pellendos. Commendantur præterea Cochleæ ad effectus muliebres. Conciſe enim in primis & appoſite ex Dioſcoride menſes ducunt: ſecundum Marcellum Empiricum inflationes vuluarum diſcutiunt Cochleæ Africanæ binæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis Cochlearibus quatuor, illinuntur aluo prius irino ſucco perunctæ. In cibo ſumptæ teſtante

Ad calculũ renum.
[p] Li. 30. c. 8.
Ad affect. muliebres.

q Li.30.c.14.

q Plinio, partum accelerant: item conceptum impoſitæ cum croco. Eædem ex amylo & E
tragacantha profluuia ſiſtunt. Proſunt & purgationibus ſumptæ in cibo,& vuluam auerſam corrigunt cum medulla ceruina,ita vt vni cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoque vuluarum diſcutiunt exemptæ teſtis, tritæq; cum roſaceo. Ad hæc Aſtypalaicæ maximè eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur,additis mellis cochlearibus quatuor,illinuntur aluo(nempe ad inflationes diſſipandas, vt ex Marcello diximus) prius irino ſucco perunctæ. Podagrarum inflammationes leniunt,teſte Dioſcoride,& Plinius cochleas latas ſi potentur, tollere dici ſcribit,pedum & articulorum dolores:bibi autem binas in vino tritas. Atque iſtæc ſunt remedia; quæ à totis cochleis vel ſaltem earum carne deſumpta apud ſcriptores reperi.

Ad arttiti.

Saliuæ Cochlearũ vires & vſus.

Videndæ modò earum partes & humores, quid medico præſtent. Saliua præ cæteris occurrit,quæ illita infantium oculis, palpebras teſtante Plinio corrigit gignitq; id eſt, palpebrarum pilos in cilijs reflexos ac oculum pungentes. Idem ferè ſcripſit Dioſcorides,inquiens, Si quis traiecto per earum carnem acu mucoſo lentore quem ſecum acus retulerit,pilos inunxerit,incommodos palpebrarum pilos reglutinabit. Mucus cochleæ, vt inuenio apud Raſim,potus per ſe,vel cum myrrha vel aloe, conducit obſtructo iecori: fortè F
in emplaſtro. nam caro alioqui eſitata,hepati prodeſt,vt ſuprà diximus. Si decidat teſtiũ alter, ſpumam cochlearum, vt refert r Plinius,illitam remedio eſſe tradunt. Et s rurſus: Cochlearum ſpumam,inquit,illini vollunt teſti deſcendenti,hoc eſt,turpiter propendenti,vel ſi demittatur, veluti laxatus. Hippocrates verò etiam cochleæ muco vtitur ad ſedem elapſam remittendam. Et t Plinius Cochlearum ſuccum punctis euocatum depellere ait procidentiam ani. Ad fiſtulam remedium vſu approbatum,ex Arnoldo de Villanoua: Impleatur olla limacibus ſine aqua, & ponatur cooperta ſuper ignem: & eleuabitur ſpuma ſuper eas, quæ collecta & ſiccata fiſtulas mortificat. Hollerius carnem & ſaliuam cochlearum enumerat inter medicamenta glutinantia, quæ natura conſtant tenaci & viſcida.

Ad palpebrarum incommodos pilos.

r Li.30.c.8.

s Li.32.c.9.

Ad ſedem elapſam remittẽdam.

t Li.30.c.8.

Ad fiſtulã.

Aquæ ex Cochleis diſtillatæ vſus.

Hecticam febrem tollit.

Aqua ex limacibus ſiue cochleis deſtillata,ſiue liquor ſtillatitius vſum ſuum quoque non exiguum in medicina habet. In curanda hectica febre, Antonius Guainerius vſitatam eſſe ait aquam de limacibus præparatis:has autem colligi vult cum rore,& viuas in furfure poni, vt expurgentur; expurgatas cum aqua hordei bene lauari & deſtillari. Et Iacobus Syluius aquam hanc è limacibus deſtillatam, mane ad vncias ſex ſumptam, hepar imbecillium affirmat roborare,& phthiſicis gracilibuſq; eſſe remedio. Tetigit hoc quo G
que Marcellus Virgilius,inquiens: Exudato igne ex cochleis humore,noſtrę ætatis medicina præſenti remedio vtitur in his,quorum corpora ad tabem lubrica ſunt, & macie conficiuntur. Ad maculam oculorum Ioannes Goeurotus medicus regis Gallorum,remediũ tale reliquit:limaces octies aqua ablutas deſtilla in alembico: deinde fimum lacerti,corallium rubeum,& ſaccarum candi admiſce,& rurſus deſtilla. Huius liquoris guttam manè & ſerò oculis immitte. Zoographus ex Andreæ Furnerij libro Gallico de decoratione naturæ humanæ, liquorum aliquot coſmeticorum è limacibus deſtillatorum deſcriptiones hoc ordine recenſet,quas nos neutiquam præterire voluimus. Aqua ad omnes faciei maculas tollendas: Corallij & criſtalli partes æquales pone in vaſe vitreo,cum aqua limonum digitum tranſuerſum ſuperante. hoc vas obſtructum in loco aliquo frigido, vt cella vinaria,in terram impones,(addendum erat per quot dies,) deinde limaces abiectis teſtis aqua modicè ſalſa toties lauabis,donec omnis eorum viſcoſitas abierit.tum deſtillabis,& ſeruabis aquam. Deinde ex rapis etiam minutatim conciſis aquã elicies in alembico. Vſus tempore, accipe primæ aquæ cochlearium, ſecundæ quatuor, & tertiæ quatuor. miſce & ablue faciem, quæ tamen prius abluta ſit aqua pura & abſterſa. Alia ad idem mirabilis. H
Accipe limaces ſine teſtis ſuis,& laua,vt ſuprà dictum eſt, deinde ſalis(aliàs ſalis gemmæ) contriti vnciã in vaſe vitreo ſparges & limaces ſuperimpones: idq; alternis facere perges, donec tertia pars vaſis impleatur. Tunc affundes ſucci limonum tantum,vt ſuprà ſalem & limaces duobus digitis excedat,& deſtillabis. Aqua iſta vteris, vt ſuprà ſcriptũ eſt. Quòd ſi deſtillandi cõmoditas non fuerit,ſimul omnia mixta inſolabis vaſe clauſo,donec vnguẽti formam recipiant,eoq; vteris veſperi,facie prius abluta abſterſaq; & poſtridiè manè ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus. Alia; limaces albę triginta,lactis caprini librę duæ, adipis porci vel hoedi recentis vnciæ tres,cãphoræ tritę dragma. Deſtillentur in alembico vitreo. Adamus Lonicerus ſcribit de ſtillatã è limacib. Maio vel Octob. mẽſe aquã,clauũ reſectũ, ſi inſtilletur, ſanare:manuũq; verrucas purgare;& ferrũ in ea extinctũ chalybis induere duritiã tradi. Et Gualther⁹ Ryf fius verrucas & clauos ꝑcidi pri⁹ iubet,quoad eius fieri cõmodè poteſt,deinde linteũ hoc liquore

Ad maculas oculorũ

Ad omnes faciei maculas.

Ad clauos & uerrucas

A liquore madidum imponi. Iam de cochlearum cinere dicamus, ᵘPlinius cùm dixiſſet alibi tollere ex facie vitia cochlearum quæ latę & minutæ paſſim inueniuntur, cum melle cinerem, ſubiungit. Omnium quidem cochlearũ cinis ſpiſſat, calfacit ſmectica vi, & ideo cauſticis miſcetur pſoriſq; & lepris & lentigini illinitur. Aetius quoque eaſdem ſimiliter cum melle tritas poſt modicum temporis interuallum affricari iubet ad vitiligines nigras: & in uenio apud eundem Aetium, ſmegma ad pruritus & pſoras, quod tale eſt: Cochleas terreſtres vſtas & tritas cum melle adfrica. Idem etiam ad vlcera capitis & achores, cochleã albam cum teſta exuri iubet, & applicari. Poſſunt crematæ omnes, inquit Dioſcorides, in cinerem, cinere illo calefacere & vrendo exulcerare. Lepras idem exterit cinis, vitiligines & dentes. Oculorum præterea cicatrices, albugineſque: aſperam diſcoloremq́; ceu à ſole cutem & hebetes oculos, integræ cum tota carne crematæ & in cinerem tritæ, tum ex melle inunctæ emendant. Albugines extenuare etiam Plinius alibi ait: aliàs etiam ita ad ambuſta commendat, vt ne cicatrix quidem appareat. Sanguinem præterea ſiſtit cinis cochlearum terrenarum teſte Plinio. Anacollema quod lachrymas & lippitudinem ſiſtit ex quodam authore incerto deſcripſit Zoographus illud: Limaces & cornu cerui vres, oui B albumine excipies, ac fronti applicabis. Ad vmbilicos infantium eminentes, ex Theodoro Priſciano: Cochleas ex arboribus lauri collectas comburimus, & tritas imponimus, vt vmbilicum in naturam propriam reuocemus. Plinius verò etiam cochlearum cinerẽ cum thure ex oui albi ſucco illitum per dies triginta eidem morbo author eſt mederi. Paſſionibus ani, vt ex Kiranide Aggregator tranſcripſit, vtilis eſt idem cinis cum aceto. Cancro in pene vtiliter inſpergitur, ſi Iacobo Oliuario credimus. Ad podagram ex Marcello: Cochleæ Africanæ cum ſua carne comburuntur, cinis illarum illinitur & medetur podagris. Eundem verò etiam puluerem intus ſumptum è vino phthiſi prodeſſe inuenio apud Plinium, item aluum ſiſtere in ſuſpirioſis; decoctorum in ptiſana illini per ſe laterum doloribus; eſſe denique qui ſuperdolentem lienem ſuperalligant cum ſemine lini & vrticæ addito melle, donec perſanet. Ex inanibus teſtis etiam remedia petuntur, nonnullaque ex obſcuris quibuſdam collegit Zoographus, quorum nondum ſcripta ad nos peruenerunt. Pollen de teſtis limacum inanibus contritis fiſſuras manuum pedumq́ue inſperſus ſanat. Idem pollen cum cera & fermento ſubactus & impoſitus, paronychiam emendat. Ad maculas oculorum in homine aut pecore abolendas: Teſtas limacum collige pridie D. Ioan- C nis per æſtatem lotas & mundas contunde, per ſetaceum incerne, & pollinem in oculum affectũ inſla per calamum. Ex libris manuſcriptis Germanicis, Teſtæ limacum contritæ cum peſtilentia ſuibus vel bobus ingruit, in potu dantur, per ſe, vel cum radice gentianæ illius ceruleæ, quæ ſemper diſſecta naſcitur, vnde cruciatam Germani appellant. Hieronymus Fabritius ab Aquapendente Medicus hac ætate clariſſimus ſcribit Scythas cochleæ teſtam ad aures admouere propter frigus quod plurimis lædit auditum, & vt meliùs audiant. Cinis verò cochlearum inanium cum myrrha Plinio authore gingiuis prodeſt: & admixtus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. oportet autem cineri miſceri ſaniem punctis emiſſam è cerebro viperæ. Iubent & earundem cinerem ſumi ad calculos pellendos. Quod poſtremum reperio quoque apud Marcellum: Cochleæ inanes (inquit) caſu inuentæ contuſæ & in puluerem tenuiſſimum redactæ in potione calculoſis datæ medentur. Vti hoc remedio hodieq; nonnullos apud ſuos teſtatur Zoographus. Ad ficos ani, ex innominato: Teſtas cochlearum candidarum cremato & pollinem inſpergito. Si quid in tergore equi ruptum fuerit, & ſanguinis aliquid concretum, adipe veteri mollies, vino ablues: & ſi quid putridæ carnis fuerit, æruginem tritam D inſperges, decocto eupatorij vel thuris lauabis: denique puluiſculum inſperges: qui cinere de ſambuco & limacum maiorum teſtis crematis, contritis, & æqualiter mixtis conſtat. Mirum quod ſcribit Iacobus Oliuarius: Si quippiam ex teſta cochleæ aduſta in lotium mulieris grauidæ miſeris, petet fundum ſi maſculum geſtet, ſi puellam ſupernatabit. *Bartholomæus Maranta cochlearum marinarum teſtas vri putat, non ad aliam adſciſcendam qualitatem, ſed vt faciliùs terantur. Mihi verò ſecus videtur. Aequè enim teruntur teſtæ ferè antequam vrantur. Superſunt modò lapis, arena, oſſiculum, & cornu, quorum omnium ceu ferè partium in cochleis meminere authores, & ſuas etiam facultates aſſignauêre. Ad exeſos dentes ex Galeno remedium recipiens cum lapillum: Limacis lapidem in fruſtula ſeſami magnitudinem æquantia confringe, & in dentis foramen immitte: illico dolorem ſedat: ſed ex cera operculum facito. Meminit eius quoque Plinius: Limacis lapillum ſiue oſſiculum quod inuenitur in dorſo, adalligatum dentitioni mirè prodeſſe tradunt. Eandemque vim habent

ᵘ li. 30. c. 4. Cineris facultas & uſus. Smegma ad pruritus & pſoras. Cineris earum uires. Ad ambuſta. Ad lachrimas & lippitudinem oculorum. Ad eminentiam vmbilici. Cancro penis confert. Ad Podagram. Ad laterũ dolores. Ad Paronychiam. Ad calculos. Ad ficos ani. Sexus in utero grauidæ vt cognoſcatur. *Lib. 3. metho. cognoſc. ſimpl. Cur teſtæ urantur. Ad dentes exeſos.

habent arenulæ,quæ inueniuntur in cornibus, nam & has cauis dentium inditas, ſtatim liberare dolore ſcribit. Et alibi:Inueniuntur(inquit)in corniculis cochlearum harenaceæ duritiæ:eæ dentitionem facilem præſtant adalligatæ. Cùm ſtrophus & ventris dolor ani- E

[x] li. 1 *Veter. artis c.* 62.

malia(iumenta,equos,)affligit;[x] Vegetius phyſicum(remedium)tradi ſcribit: Os limacis neque manu immunda,neque terra contactum,alligatum vmbilico dolentis, curare continuò. Cardanus eſſe ait,qui aiunt,lapides omnes qui in animalibus,vt cancris,limacibus, alijsq; gignuntur,prohibere generationem lapidum in renibus, genitoſq; diſſoluere. Ali qui verò non de limace ſimpliciter,ſed de limace nuda lapillum celebrant; Limacis inter duas orbitas inuentæ oſſiculum per aurem cum ebore traiectum, vel in pellicula canina

Aduerſus capitis dolorem. Ad détitionem. [y] li. 30. c. 15. Venerem inhibet fimus.

adalligatum,aduerſus capitis dolorem prodeſt pluribus ſemperq;. Plinius. Quod paulò aliter recenſet Marcellus:limaci calculum(inquit)quem in capite habet, tolle, quod non facilè facies,niſi ei dum in via repit, caput ſubito abſcideris: quem lapidem quandiu tecū habueris, nunquam illum dolorem capitis nec ſenties, nec patieris. Si infans, cui dentes prouenire incipiunt,dolores habeat, Archigenes apud Galenum, veteris cochleæ cornu pelliculæ illigatum appendet pro amuleto. Poſtremò fimus quoque vſum habet, quod meminit idem [y] Plinius,inquiens,cum oleo & vino potum, Venerem inhibere. F

VSVS IN ALIIS.

Eſca ad omnes piſciculos.

INVENIO præterea alios vſus cùm carnis cochlearum,tum etiam teſtarum, vt apud Tarentinum eſcam ad omnes piſciculos capiendos ex cochleis. Cochlearū(κόχλων)carnem inquit, accipiens, exemptis membranoſis cauliculis (χωρὶς τῶν κραδίων,) ex ea eſcam inijcito: ſed non vtaris totius cochleæ magnitudine (μὴ ἀποχρώμενος τῷ μεγέθει τοῦ κοχλίου) Cornarius vertit,neq; magnitudine cochleæ abutaris. Deſtillari aiunt nonnulli aquam è limacibus menſe Maio vel Octobri aquam,in qua ferrum extinctum chalybis induere duritiam velint. Palladius formicas abigi ait,cochlearum vacuis teſtis vſtis, & eo cinere in

Formicæ ut abigantur.

foramen iniecto.& Paxamus ad idem teſtas cochlearum cum ſtyrace vri iubet, foraminibuſq; comminutas inijci: Cumanenſes cochlearum teſtas gerunt, vt ſtrepitum edāt, dum ad feſtiuitates aliquas accedunt. G

PROVERBIA.

Cochleæ vita.

Κοχλίου βίος, id eſt, *Cochleæ vita.* De ijs dicitur, qui parcè paruoq; viuunt, aut contracti à negocijs,luceq; forenſi ſemoti. Plutarchus in libro περὶ τῆς φιλοπλουτίας, Σὺ δὲ τοσαῦτα πράγματα συνέχεις, καὶ ταράττεις καὶ στροβεῖς σεαυτὸν, κοχλίων βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν. id eſt. Tu verò tantum moleſtiarum ſuſtines turbans, ac torquens teipſum, cùm ob parſimoniam cochleę vitam viuas. Cui addamus illud Philyllij apud Athenæum;

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας γυναῖ,
Cicada,vxor,nec ego ſum,nec cochlea.

hoc eſt,vt Dalechampius exponit,parcus,paruo victitans,ab hominum frequentia ſemotus,omnino tacitus,diuerſus à cicada. quæ eſt maximè vocalis. Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν: *diffidentior cochleis:* Prouerbialiter dici poteſt in hominem ſuſpicacem & nemini ſatis con-

Diffidentior Cochleis. [z] li. 2. c. 24.

fidentem, adeo vt res ſuas ſecum ſemper habere velit. Vtitur hoc adagio Anaxilas apud [z] Athenæum H

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν πολλῷ πάνυ,
Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὰς οἰκίας
Cochleis tu es longè diffidentior
Quæ quia nemini credunt, circumferunt domum.

Domus cara, domus optima. Cochleā tardıtate vincere. † In *Pænulo.*

Conſulendus ſuper hoc adagio eſt Adrianus Iunius, cuius adagia nondum videre mihi licuit. *Domus cara, domus optima.* quanquam à teſtudine natum eſſe velint; videtur tamen etiam à cochlea potuiſſe eius origo trahi, conuenit enim vtriſq; τὸ φερέοικον. Nec malè, inquit Marcellus Virgilius, vna hac ratione laudata eſt,neceſſario homini exēplo, vt ſua omnia ſecum ipſe etiam ferat,& Perienæi ſapientis modo, eas domi ſuæ opes coaceruet, quas nec hoſtis ferat,nec populetur bellum.*Cochleam tarditate vincere* dicuntur pigerrimi. †Plautus: *At ſi ad prandium me in ædem vos dixiſſem ducere*

Vinceretis ceruum curſu, vel grallatorem gradu

A *Nunc vos quia mihi aduocatos dixi & teſtes ducere,*
Podagroſi eſtis, ac viciſtis cochleam tarditudine.

Profert & hunc verſum Nonius in nomine tarditudo, ſed longè aliter quàm nunc hodie in exemplaribus Plauti ſcriptus & in codicibus vulgatis impreſſus eſt. Dionyſius Lambinus putat Nonium memoriæ confixum cùm librum non conſuluiſſet, mẽdoſè verba Plauti recitaſſe. Sic autem in Nonio habetur

Quod eſtis pigri, cochleas vincitis tarditudine.

Eodem etiam modo cochleis homines iunctos Claudianus dixit de re impoſſibili.

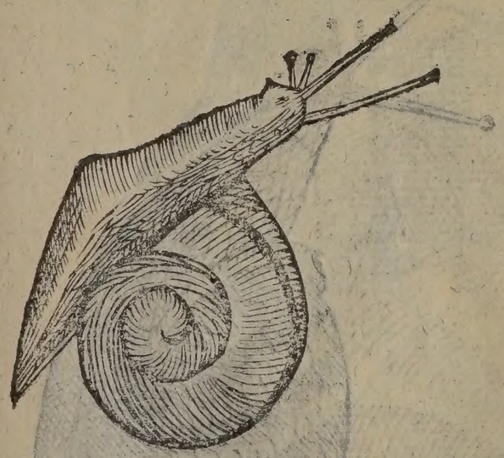
APOLOGI. FABVLÆ.

RVSTICI filius aſſabat cochleas: cùm autem audiret eas ſtridentes, ait: O peſſimæ animantes domibus veſtris incenſis, vos canitis. Fabula ſignificat omne intempeſtiuè factum, vituperabile. Ferunt etiam huiuſmodi fabulam. Cùm Iupiter omnia animantia ad conuiuium vocaſſet, cochlea B & teſtudo non apparuerunt. Quæſiuit ergo quid cauſæ eſt, cur & ipſæ non præſto fuiſſent: quæ domus cara, inquiunt, domus optima. Iratus ergo Iupiter, eas in domum damnauit, vt quocunque progredirentur, domum ſecum ferrent.

Intempeſtiuè factum uituperabile.

DE DIVERSIS COCHLEARVM SPECIEBVS. Cap. XXX.

C

D

IN mari pręcipuè diuerſę ſunt cochlearum ſpecies, quemadmodum ſubinde, cùm ex varijs & Rõdeletij & meis adhibendis iconibus patebit, reperiuntur. Terreſtrium prius aliquot habes, & inter has prius ponuntur edules inuicem magnitudine tantùm differentes: dein cochlea ex Feltrinis montibus eruta cum operculo ſuo albo & duro, item alia cærulea, communis terreſtris alia; aliaq; ſtellata cum vmbilico & operculo, necnon & depreſſa, cuius modò alia figura dabitur. Habes deinceps cochleam terreſtrem gypſeo operculo obſeratam. Sed vt ad marinas accedamus, hæ duæ hîc pictę cum terreſtribus non parum ſimilitudinis habent, contrà inſolentis ſanè magnitudinis ac figuræ eſt quam [a] Ambroſius Paręus nobis exhibuit, ex mari Sarmatico. Mare Sarmaticum ſeu Germanicum Orientale, piſces alit calidis regionibus ignotos & valde monſtroſos. Eiuſmodi eſt is qui limaci ſimilis, dolium corporis mole ęquat, arboreis autem cornibus ceruum, extrema cornua in orbiculos rotundantur, vnionum inſtar ſplendentes. Ceruice eſt craſſa, oculis accenſę candelę modo micantibus, naſo ob rotundo, & pilis felium adinſtar obueſtito, rictu oris magno, ſub quo pendet, prominetque carnea moles, aſpectu ſubhorrida. Quatuor nititur cruribus, totidem latis & aduncis palmis, quę illi cum cauda oblonga & tigridis inſtar variegata, pinnarum ad natandum loco eſt. Meticuloſum adeo hoc animal eſt, vt etſi amphibium ſit, alto tamen ſe ferè mari contineat, nec niſi ſereno valde

Terreſtriũ deſcriptiones & ſpecies.

Marinarũ.

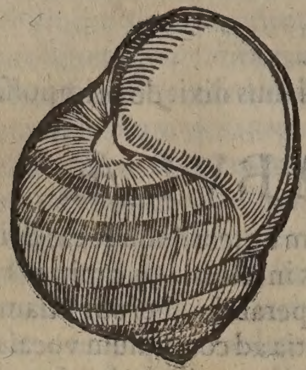
[a] *Lib.* 24.

Cochleæ Sarmaticæ deſcriptio.

Cochleæ terreſtres aliæ.

2

3

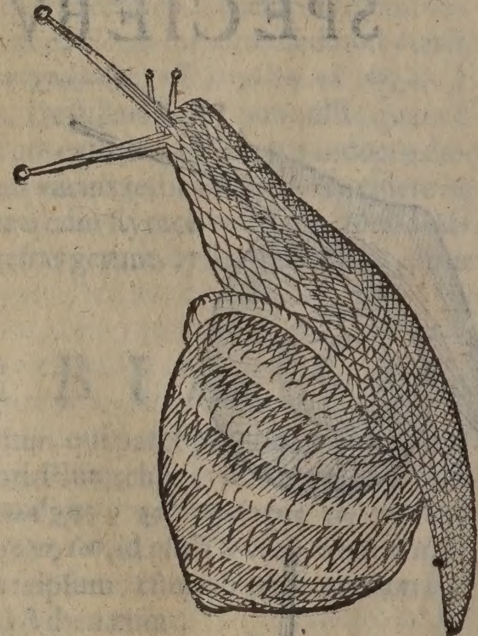

4

5

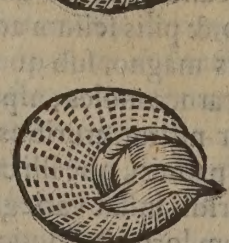

6

Cochleæ marinæ.

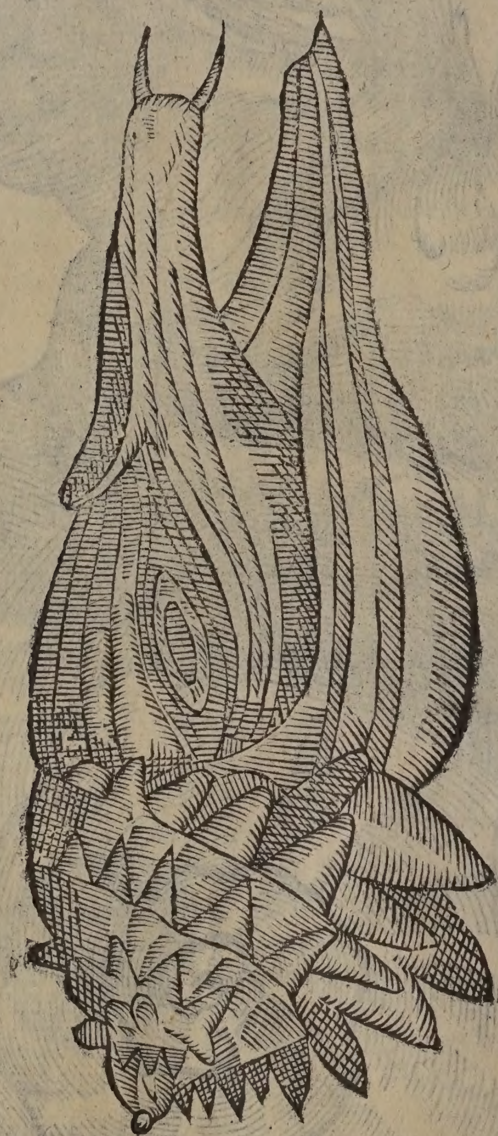

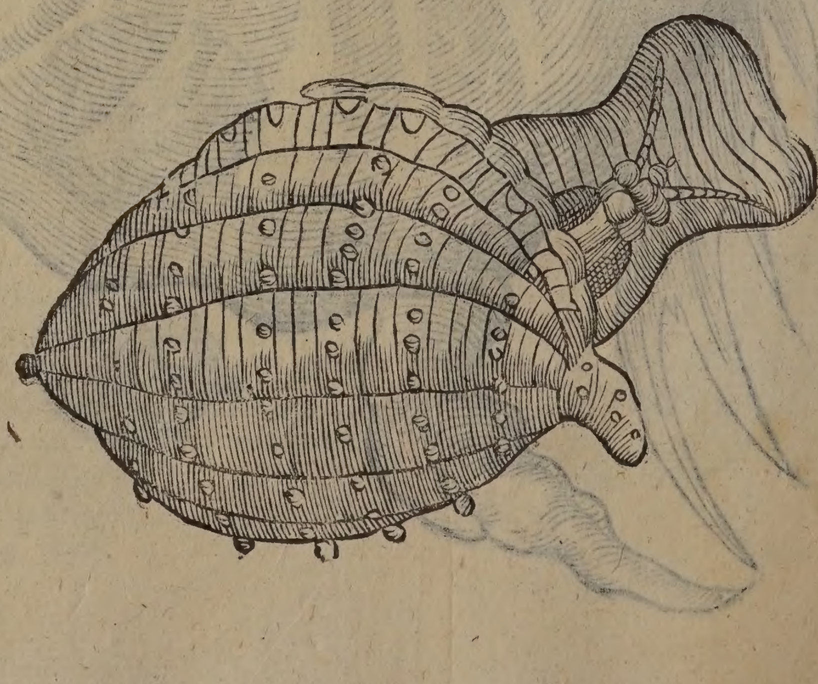

cælo ad littus applicet paſcendi gratia, Caro enim valdè grata eſt eſui, ſanguis verò his medicatus quibus vel hepar vitiatum eſt, vel pulmones vlcerati, vt eſt magnarum teſtudinum ſanguis elephanticis. Id in Dania ſe vidiſſe aſſerit Theuetus in coſmographia. Hucuſq; ille. Longè quoq; diuerſus à communibus marinis Limacibus, iſte Limax eſt, cuius deinde icon proponitur, tota cinerea albicans, necnon & ſubſequens tuberoſa, tota ex ferrugineo cinerea, exceptis oris quæ ſunt virides. Intus conſpicitur animal ametheſtini coloris.

Limacis marini ſpecies inſolens.

Cochlea marina inſolens alia tuberoſa.

A

DE COCHLEA CÆLATA. Cap. XXXI.

HOC genus, inquit Rondeletius, Cochlearum, quod proponimus ad Turbinum ſpeciem accedit. A Monſpelienſibus, Prouincialibus & Hiſpanis Scaragol vel Cagarolo de mar nominatur, quod ad Cochlearum terreſtrium quas Cagaroles vocant, formam accedat. Teſta eſt turbinata & ſatis longa, cælaturis inæqualis & ſcabra, ſpiſſiore quàm in cochleis terreſtribus, intus læui. Operculum ſpiſſum eſt, rotundum, ſuperiore parte nō aſperū, in qua voluta expreſsa eſt, vel figura turbinis Cochleæ clauiculatim intorti. Intus, qua ſcilicet parte carnem Cochleæ contingit, tuberoſum eſt & inæquale, rubri coloris. Partibus internis hæc Cochlea à terreſtribus non differt. Carne eſt dura, & ad concoquendum difficili. Succum ſalſum gignit, Venerem extimulat. Elixa melior eſt. Teſta in aceto macerata, ſuperiore veluti cute vel cruſta ſpoliatur redditurq; Cochleæ margaritiferæ modo ſplendens, nitida, & vnionis modo colorata. Sunt qui Cochleam, quam hîc exhibemus, Vmbilicum appellent; ſed non ſine errore, vt perſpicuum fiet, quum docebimus qui ſunt vmbilici, & quid à cæteris Cochleis differant. Hucuſque Rondeletius poſita etiam icone, cum qua ſimillimæ cùm ſint, quas ego hîc exhibeo, iconem eius reliqui. Prior maculis viridibus prędita eſt. Poſtremā margaritas proferre ſunt qui putant. Addidi demum aliā Concham quæ inter Turbinem & Cochleam celatam mediam naturam haberi videtur. Taxat autem Bellonium Rondeletius, cui vmbilicus marinus aut faba marina nuncupatur iſtiuſmodi

Venerē ſtimulat.

Cochlea celata maculis viridibus.

2

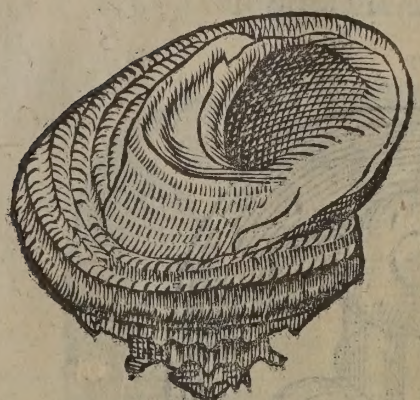
B

3

C

1

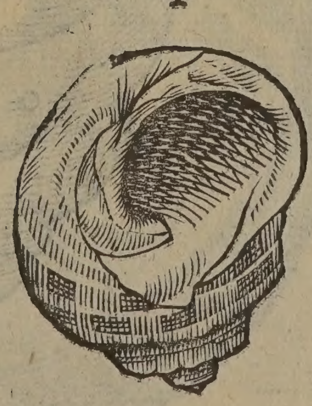
2

D

4

Cochlea;

Cochlea duplex adinſtar quaſi turbinis.

Vmbilici marini deſcriptio.

cochlea & ſic de ea ſcriptum reliquit: Cochli(κόχλυ)nomine E. vmbilicum marinum, vel fabam marinam vulgarem intellexit Ariſtoteles atque adeo marinam cochleam, quemadmodum & terreſtres cochleas, κοχλίας vocauit; noſtris limaces dicuntur. Eſt autem vmbilicus marinus à medicis vulgaribus dictus Nerite multo maior: cuius tamen moles vaſtior non euadit, quàm commune buccinum. Quumq; turbinatum genus omne prætenui cruſta, carnem patulam ambiente, operculi loco ſeſe tueatur; hic vnus lapidi rubro perſimili tegumento occluditur. Rotunda eſt eius forma, vmbilicum planè referens, vnde ei nomen, Alteram cinerei coloris ſurſum tumentem, deorſum planam: alteram verò rotundam, atque (vt dictum eſt) rubrum. Huius teſta ſola inter noſtri Oceani turbinata politiem admittit. Rotundiori hiat ore, quàm vllum aliud genus. Nam cum alij turbines opercula ſua habeant longiora vel latiora, pro ſui oris ratione, hic ſemper rotundũ F operimentum habet. Edulis eſt, vuulgoq; buccinarum, purpurarum & neritarũ modo diuenditur. Rugoſo tegmine ſcabroq; conſtat: cuius clauicula earum herbarum more quæ ſeſe arboribus alligant, à dextra ad ſiniſtram inuertitur. Papauer (μήκωνα Ariſtoteles vocat,) vt in purpura & buccino & in κόχλοις eſt conſpicuũ, quod in clauicula teſtæ continetur. Cæterùm cohleam marinam Dioſcorides ſcribit ſtomacho idoneam eſſe, & facilè aluo excerni: quumq; ex marinarum cochlearum teſtis, vti & reliquorum turbinum optima calx fiat, nihil vetat quo minus eas excalfaciendi & vrendi facultatem obtinere, lepras purgare, vitiligines & oculorum cicatrices emendare aſſeueremus. Ex cęlatarum cochlearum genere quoque eſt, quæ hîc exprimitur, operculo miniaceo, minaceis etiam tuberculis, turbine violaceo infrà, ſupernè ferè ferrugineo. Quod inter turbines eſt ſpacium, ſiue cauitas viridi eſt colore.

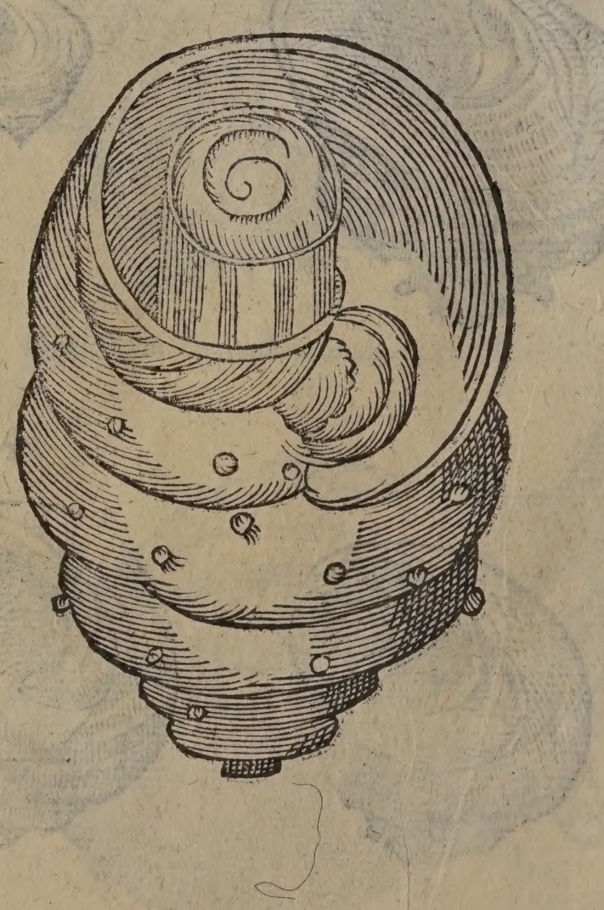
Teſta eius politiem admittit.

Papauer.

Calx ex marinis Cochleis optima

Coclea cęlata alia cum ſuo operculo.

G

H

A

DE COCHLEA, QVÆ IN OLEARIO VSV ERAT. Cap. XXXII.

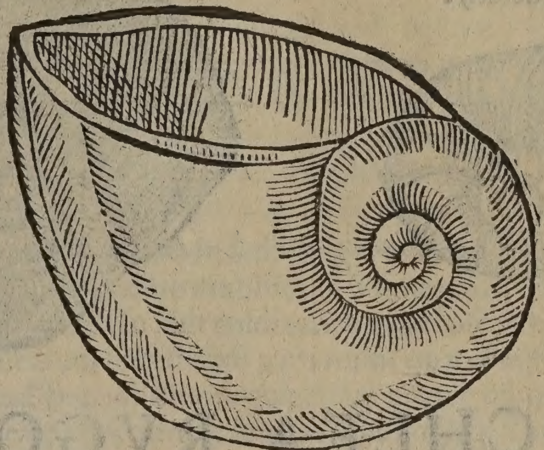
COCHLEA hæc rotunda eſt(inquit idem Rondeletius) & teſta intorta & magna admodum, adeo vt ſit quæ aquæ quatuor libras capiat. Ob id eam eſse puto, quam Plinius memoriæ mandauit in oleario vſu fuiſse, quod ea oleum decapularent, vel ea in vſus quotidianos oleum haurirēt, cuius figura ad id percommodè quadrat, quemadmodū vaſis eius, quod arytænam vocant, veluti roſtro prominentiore ad hauriendum, fundo cauo & capaci ad retinendum. Huiuſmodi Cochleam etiam aurifices, additis anſa & baſi in vrceos efformant eleganti artificio, quòd eam contra venena aliquid valere credant.

Magnitudo.

Arytæna.

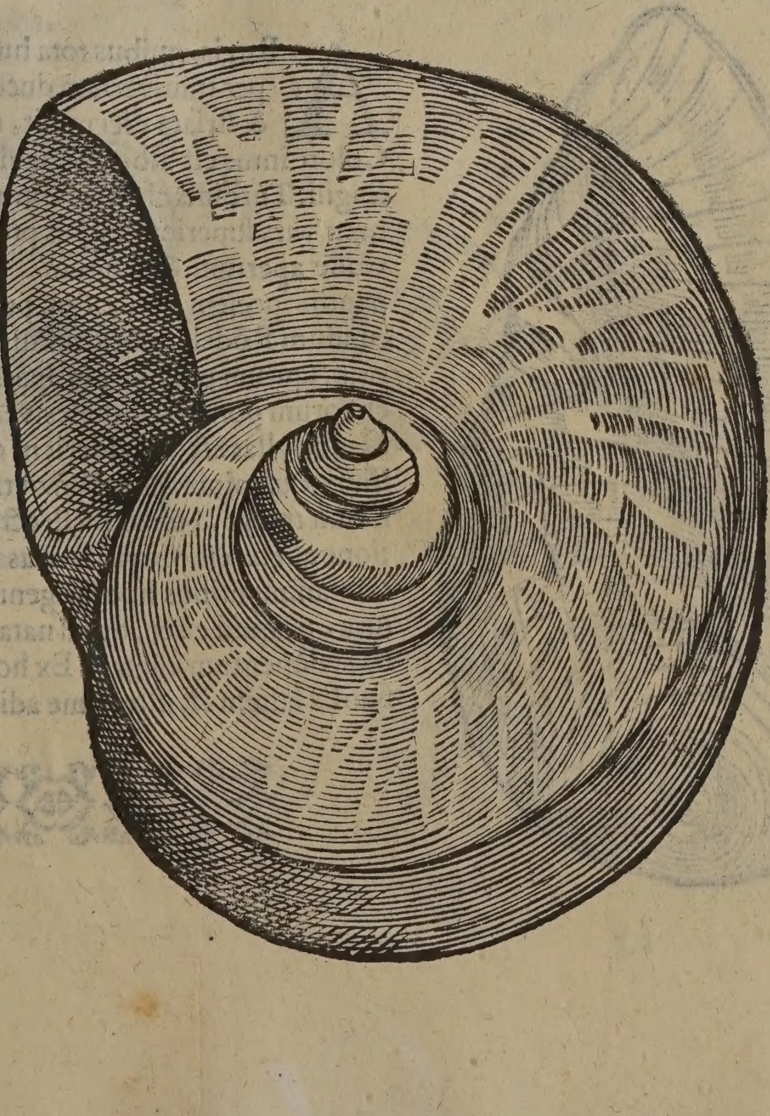
Cochlea Rondeletij quæ erat in vſu oleario.

B

C

Cochlea alia ſuperiori ſimilis.

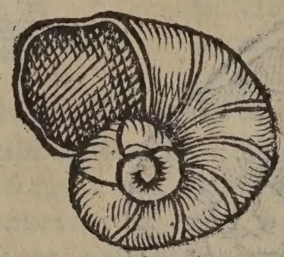

D

DE COCHLEA DEPRESSA. Cap. XXXIII. E

CVM ſuperiori Conchylio ſimilis eſt iſtæc, quam Rondeletius Cochleam depreſſam vocat,ac ſic de ea ſcribit: Operculum Cochleæ cælatæ refert Cochlea,quam hîc repræſentamus, (repræſentat autem hanc) quæ concaua eſt, & carnem intus habet.Simillima eſt Cochleis terreſtribus,quæ aliquando in terra effoſſa reperiuntur. Altera parte plana eſt, altera excauata in voluminibus, quæ initio parua paulatim creſcunt ad foramen vſq;. Sic ille addita hac figura:cui ego adieci aliam quæ tota eſt ferruginea.

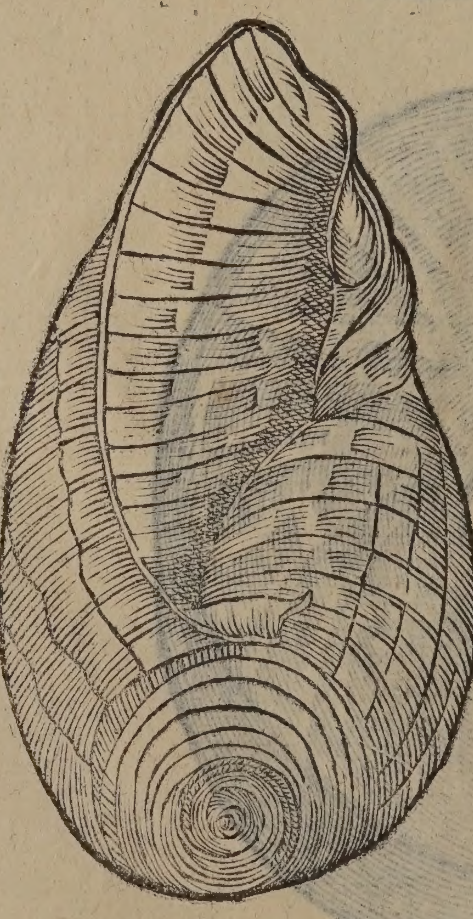
Cochlea depreſſa Rondeletij.

Cochleæ depreſsæ ſpecies caſtanea. F

DE COCHLEA RVGOSA, ET vmbilicata. Cap. XXXIV. G

A Rugis, quibus tota huius Cochleę teſta per tranſuerſum ducta eſt, ita elatis vt & ſtriata dici poſſit, nomen obtinuit. Colore intus eſt albo, foris flaueſcente, valde fragili. Turbinis clauiculæ in acumen non deſinunt.pars ſuperior longiùs procurrit. Foramen valde apertum & longum. Hanc tertiam eſse nautili ſpeciem ab Ariſtot. proditam falsò (ſecundum Rődeletium)tradidit Bellonius. Duas enim tantùm polyporum ſpecies Conchis concluſorum ponit Ariſtoteles, vt antè oſtendimus. Neque vllas eſt qui viderit in ea Concha nautililum,qui minor eſt,quàm vt tantam Concham H ſecum trahat, cuius etiã ſtructura à facili natatione aliena eſt,ob tranſuerſas rugas,cùm in marinis animantibus hoc diligentiſſimè cauerit natura, ne quid eſset, quod natationi moram aut impedimentum afferret. Ex hoc genere vel con ſimilis ſaltem eſt iſtæc à me adiecta.

DE

A Cochlea rugoſa vmbilicata alia, vel ei congener.

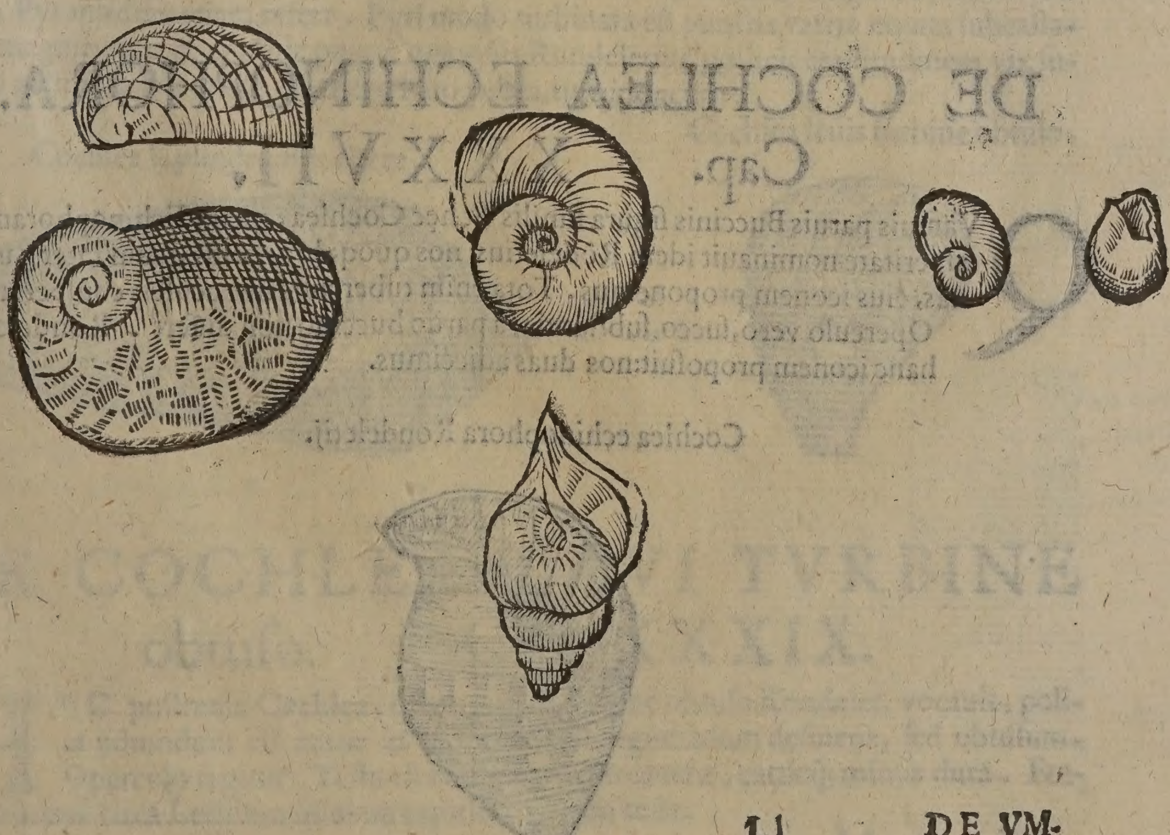

B

DE COCHLEA VMBILICATA. Cap. XXXV.

HÆc quoq; Cochlea in ſatis inſignem magnitudinem excreſcit, quæ turbinata eſt,& in medio vmbilicata. Variæ vario ſunt colore, aliæ enim nigricant, aliæ corneo ſunt colore, aliæ maculoſę. Proximè accedunt ad formam Cochlearum terreſtrium paruarum, quæ conglomeratæ fæniculi craſſioribus caulibus adhærent, quæ etiam præter reliquarum Cochlearum terreſtrium naturā vmbilicatę ſunt, carneq; ſunt bona. Cum hac Rondel. Cochlea non paruam ſimilitudinem gerũt tres iſtæ à me adiectæ Cochleæ. Inter vmbilicatas hæc quoq; fuerit,
C longior & multis anfractibus contorta, quorum longitudo & obliquitas in cauſa eſt, quo minus vmbilici extremum perſpici poſſit. Teſta læuis eſt, & quaſi cornea, vel vnguium ſubſtantiæ ſimilis.

D

DE VMBILICO. Cap. XXXVI. E

Cochlearũ an ſint ſpecies.

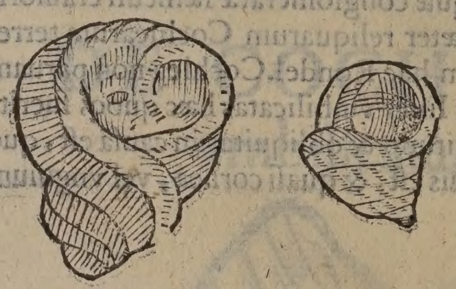
EX Ciceronis loco, qui eſt libro ſecundo de oratore, Rondeletius vmbilicos Concharum ſiue Cochlearum ſpecies eſſe aſſerit, id quod verum eſſe indicat etiam (inquit) ipſa rerum natura, quæ nobis à turbinatis, Conchis, Cochleiſq; omnibus ſpeciem diuerſam exhibet earum, quæ præter foramen illud quo Cochleæ ſaxis inhærent, quoq; corpus exerunt; alterum habent vmbilico ita ſimilem, vt nullus ſit qui has viderit, qui negare poſſit vmbilicatas meritò vocari. Id foramen profundum conuolutionum veluti centrum eſt, vel circa quod anfractus Cochleæ conuoluuntur, veluti circa περικόχλιον. Hac de cauſa vmbilicus vocatur: nam metaphoricè vmbilicus dicitur, quicquid in aliqua re medium eſt. Hic vmbilicus in Cochlea quàm hîc exhibemus, manifeſtiſſimus eſt. Cochleæ quam cælatam prius nuncupauimus ſimilis eſt, figurâ differt, colore & cælaturis. Nam picta quidem eſt variè, quod lineas quaſdam purpureas habet, denſa ac ſpiſſa, lumine immiſſo varietatem colorum iucundum repræſentans: Hęc ille, cum cuius icone non parum habet ſimilitudinis iſtęc à me adiecta. F

Nominis ratio.

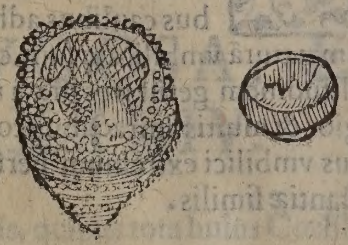
Duorum à Rondel. expreſſorum deſcriptiones.

Depinxit & deſcripſit nobis idem Rondeletius, cui ferè omnes iſtas figuras debemus, duos hoſce vmbilicos alios, vnum diuerſicolorem, alterum valde exiguum. Prior mira varietate à natura diſtinctus eſt, ſcilicet nigris, rubris & albis tuberculis corallorum omnium colorem & naturam referentibus ſuperiore parte latior eſt, mox in turbinem deſinit. Alter vmbilicus eſt valde exiguus ciceris magnitudine, aliquando paulo maior, qui in ſpongijs reperitur, veluti granulis rubri coralli ęmulis conſperſus. Inter vmbilicum & foramen quo corpus exerit, teſtam inciſam habet: inciſurę operculi vice ſunt.

Vmbilicus Rondeletij.

Vmbilicus varius paruus.

G

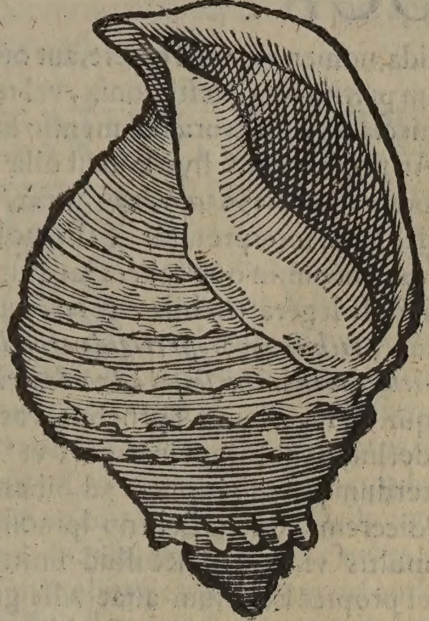
DE COCHLEA ECHINOPHORA. Cap. XXXVII.

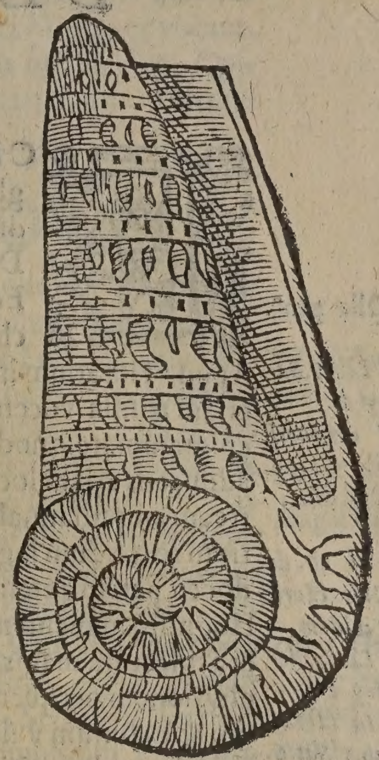
QVamuis paruis Buccinis figura ſimilis ſit hęc Cochlea, quam Echinophoram ab aſperitate nominauit idem Rõdeletius: nos quoq; hîc potiùs quam inter Buccinas, eius iconem proponemus. Tota enim tuberculis ſiue aculeis conſperſa eſt. Operculo verò, ſucco, ſubſtantia, à paruo buccino non differt. Rondeletius hanc iconem propoſuit: nos duas adiecimus. H

Cochlea echinophora Rondeletij.

Cochlea cylindroides prior.

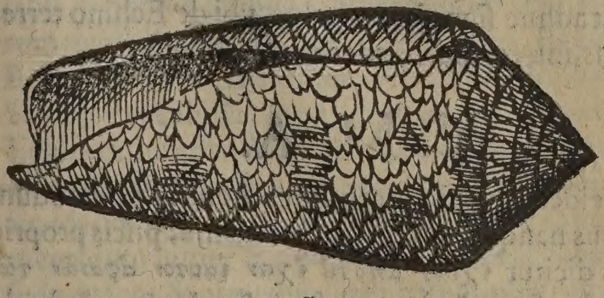

DE COCHLEA CYLINDROIDE. Cap. XXXVIII.

CVM adeo fœcunda ſit natura in turbinatorũ & Cochlearum varietate, vt omnes nominibus exprimere perdifficile ſit, quod etiã veteres nõ fecerũt, alioqui rerum indagatores ſeduli, & in nominibus inueniendis fœcũdiores; Rondeletius tamen diſtinctionis gratia, atq; vt alię ab alijs internoſcantur, nomina poſuit, quę præſertim figuram exprimant, vt in ea fecit, quę hîc à nobis proponitur, κυλινδροειδὴς q; vocatur à figura cylindro proxima. Pyramidem etiam refert. Pyri modo turbinata eſt punctis varijs notata ſubcaſtaneis, magnitudine ac craſſitie pugni, quamuis Rondeletius pollicis craſſitudinem vix ſuperare velit. Craſſior etiam eſt altero loco poſita, turbine acuto.

Cochlea Cylindroides altera.

Cochlea leuis turbine obtuſo.

DE COCHLEA LÆVI TVRBINE obtuſo. Cap. XXXIX.

HÆC poſtrema Cochlea, quam lęuem turbine obtuſo Rondelet. vocauit, polita admodum eſt atque in turbinem oblongiuſculum deſinens, ſed obtuſum. Operculo tegitur. Teſta eſt craſſiore quàm cæteræ, carneq; minus dura. Frequentiſſimè circa Lerinum inſulam capitur, eodem teſte.

DE ECHINIS. Cap. XL.

ÆQVIVOCA.

Ollæ gen^r.

ECHINVS Græcis, auctore Suida, nomen eſt vaſis ex ære, aut opere figlino, in quod tabulæ ad iudicium pertinentes (teſtimonia, vel teſtium dicta) conijciebantur, aliâs coniecta ſignabanrur: eius mentio fit apud Demoſthenem, Ariſtotelem, & Ariſtophanem. Chytræ ideſt ollæ genus Echinus eſt Polluci, pariter & lebes σκεῦος μαγειρικόν, καὶ λοπάς, Heſychio, & Varino. Εχῖνον βυδόκων, lebetem interpretatur Echymologus. Apud [a] Horatium interpretes Echinum aiunt eſſe vas æneum, in quo calices lauãtur. quod etiam triſilla vocetur. Hadrianus [b] Turnebus mauult legere trichila, vt eo, inquit in epigrammate, quod Maroni adſcribitur; & Virgilius. *Trichila vmbroſis frigida arundinibus*, adducens etiam locum apud [c] Columellam. *Sub trichila manantem ſerpit ad vndam:* alij vitream ampullam, alij ſcorteam explicant. Ego (inquit) [d] Hadrianus Turnebus, vas aquatium rotundum lagenæ ſimile, aut ampullæ crediderim, vt guttum vinarium, vt [e] Varro docet: patera autem ad libandum vtebantur, & interdum poſt libationem ad bibendum. Hoc mihi in mentem veniebat; quod de hoc loco dicerem, quem Echino ſpinoſiorem, & aculeatum magis eſſe & ipſe ſentio, & intelligo multis [f] videri: ſed nec illud omittã Porphyrionem perſpicuè legere Echino, cùm explicet propter Echinum aſtat vilis guttus, qui & Echinum vult hîc vitreã eſſe ampullam, & aquarium vas exiſtimaſſe videtur: aquã enim limpidam nitido vitro perlibenter infundimus: nomen habere videtur à rotunditate Echini ſe in pilam colligentis. Echini ciuitatis meminit [g] Strabo. Supra Phalarum etiam, vt idem inquit, à mari ora vrbium XV. ſtadia L. imminet. Inde porrò nauiganti ſtadia c. Echinus incumbit. Plinius Acarnaniæ oppidum eſſe ſcribit. Echinon Vrbs eſt Thraciæ, ad Pegaſeum ſinum. Erinos apud Galenum herbæ ſpecies eſt, quam ſic etiam vocat Dioſcorides: ſed in codicibus vetuſtis non Erinos, ſed Echinos legitur. Quercuum κύτταροι, ideſt particulæ quædam, ceu nucamenta, quæ ex ramis earum dependent Echini vocantur ab Heſychio: cui etiam Platani fructus vocatur Echinus; & caſtaneis ſui ſunt Echini; eo enim modo, quo Echini marini aculeis armati ſunt. Herbæ quoque apud Hippocratem fit mentio Echini dictæ, vt ait Maſſarius. Idem Echinum oleæ genus interpretatur, tanquã ex Polluce. Heſychio ẽt eſt εἶδος ῥοιῶν id eſt, mali Punici genus. Eſt præterea Echinus pars ventris ruminantium, ἢ ἐλάφοιο νηδὺν τὴν δὴ καλέουσιν ἐχῖνον, Ἄλλοι δ' ἐγκατόεντα κεκρύφαλον. Nicander in Theriacis. Scholiaſtes ἐχῖνον interpretatur πτολύπτυχον (πολύπτυχον mauult legere Zoographus, ſuoſq; Germanos hanc ventris partem multiplex vocare ac propriè de Boue dici ſubiungit. Eſt poſtremò Echinus animal quadrupes terreſtre apud Ariſtotelem. Theodorus veteres ſecutus Erinaceum conuertit, & in aquatili nomen græcum retinuit, Plinium, vt Zoographus putat, ſecutus, qui Echinum vocat; Sed nunquid nomen hoc alia obtineat adhuc ſignificata; latiùs, vbi de Echino terreſtri, nempe Erinaceo (Deo fauente) agemus, inter quadrupedes explicabimus.

[a] Lib 1. Satyr 6.
[b] Aduerſ. lib. 9. c. 19.
Trichila.
[c] Li 10. de Cult. Hort.
[d] ibidem.
[e] Lib. 4. de ling lat.
[f] In Horat. lib. 1 Sat. 6.
Echinus Ciuitas.
[g] Lib. 1.
Herba Erinos.
Echinus oleæ genus & mali Punici.
Erinaceus Gazæ.

F G

SYNONYMA.

Echinus ab Echeneide differt.
Etymon.

ECHINVM cum Echeneide piſciculo recentiores nonnulli admodum ineptè confundunt. Echinus nanque cum careat branchijs, piſcis propriè non eſt dicendus. Græcis dicitur ἐχῖνος ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτὸν ἀφανῶν τῶν σαρκῶν ἔσω: vel per antiphraſin, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὅ ἐστιν ὁ ἀκράτητος, quòd teneri ob aculeos non poſſit. Cõmune id nomen tum terreſtri, tum aquatili eſt. Latini veteres, vt dixi Ericium, & Erinaceum de terreſtri dicunt, de Marino vix vnquam, ſed Græcum nomen ſeruant. Echinum non eſſe Erinaceum marinum aduerſus Albertum imperitè adnotauit Niphus: ſed eſſe veluti caſtaneũ (caſtaneę) cardum, plenum rubro humore, alibi etiam Echinũ marinum, vulgò Cardum (carduum potius) marinum appellari ſcribit: Italis vocatur Riccio, vel Rizzo de mare, Zino, lo incino; vel vt vocauit Scopa Grammaticus l'Incino de mare, Boganeirola, & genus Cancronem facit ineptè Albertũ, vt inquit Zoographus, & huiuſmodi ſolœcos auctores ſecutus. Liguribus Zinzin dicitur, Hiſpanis Erizo dela mar. Echini

Cardnus marinus.

H

à noſtris

A à noſtris, inquit Rondeletius Vrſins appellantur corrupto ex Erinaceis vocabulo, ab alijs Caſtagnes de mar, quòd veluti caſtaneæ echinato calyce contecti ſint, à Maſilienſibus Vrſins, & Dulcins, qui ſint edules, etiam ſi dulces non ſint, ſed ſalſi, & ſubamari: maiores quique edendo non ſunt, Raſcaſſes ab ijſdem appellantur. Hos noſtri Migranes vocant, quia cùm detriti aculei deciderint, putaminibus malorum Punicorum ſimiles ſint. Quidam Oceani accolæ Heriſſon de mer appellarunt, à Belgis ſee egel vocari audio. Germanis Meer igel.

GENVS, DIFFERENTIÆ, FORMA.

ECHINVM ex Teſtaceorum genere eſſe, contra Rondeletium ex Ariſtotele ſuprà demonſtrauimus, qui eos locorum ratione potiſſimùm differre innuit. Scribit [a] enim Echinos alios naſci circa Toronem, qui candidi ſunt, & ſpinis, & teſta, & ouo, augeriq́; forma productiore, quàm cęteri, & ſpinam ijs eſſe paruam, nec rigidam, ſed molliorem: nigra autem illa (quæ carnis loco eſſe dixerat) ori applicata, plura à ſe ſe diſiuncta, &
B ad foramen exterius coëuntia. Et Eratoſthenes, vt auctor eſt [b] Strabo in Inſulis ante Euphratem miræ magnitudinis cancros, & Echinos inueniri ait: quorum alij pileis maiores ſint: alij διχότυλοι id eſt, binas cotylas capiant. Et in mari Indico Purpuras, & Buccina tanta eſſe tradit Aelianus, vt facile congium capiant: & Echinorum teſtas ſimiliter, καὶ μὴν τοὶ, inquit, καὶ τῶν ἐχίνων τὰ χελώνια δύναιτ᾽ ἂν τοσοῦτον στέγειν. Circa Daniam, Noruegiam, & alibi Echinum reperiri author eſt Zoographus, qui rotunditate figuræ, præſertim aculeis demptis, & magnitudine malum marinum referat. ideoq; Seeapfel à Germanis nuncupari, quod malum marinum, vt inquit ille, ſonat. Idem ad ſummum inſtar magni mali in Oceano Balthico inueniri refert ex auditu, durum, punicei ferè coloris, & ſpiculis ademptis maculoſum, nullum eius vſum eſſe, ſed pro ornamẽto in domibus ſuſpẽdi. Fortè & coloribus differunt, nam Nicolaus Perottus. Vidi, inquit, & ſępe piſcatus ſum piſcem hunc (Echinum impropriè vocat piſcem; etenim ſanguine caret, itemq́; branchijs, quæ quidem in definitione Piſcis ab Ariſtotele prolata, includuntur) in ſcopulis quibuſdam maris noſtri aqua contectis apud Antij reliquias, & iuxta Baias purpureo colore, ac
C viridi mixto: vſque adeo grata oculis ea varietate, vt ſi colores durarent, nulla eſſet cum gemmis comparatio: ſed mortuo piſce colores tabeſcunt. Hæc ille: Haberi deniq; & fluuiatiles Echinos tradidit Hermolaus & Maſſarius ex Paulo Aegineta. Iam verò alij eſui ſunt, alij verò non item. Differunt & motu apud eundem, nam agilius mouentur qui edules ſunt. Theophraſtum ἐχινῶν tres ſpecies facere, tertiamq́; ceu magnitudine, & craſſitudine præſtantem ὁλοέχινον dici Varinus ſcribit. Verùm [c] Theophraſtus non Echini, ſed σχοίνου, vt benè notat Zoographus id eſt, iunci tres ſpecies facit, quarum, tertia maior holoſchenos, ὁλόσχοινος dicitur. Ariſtoteles, & ex eo Athenæus Echinorum genus quoddam βρύσσον nominant, vel vt ſcribitur etiam in lexicis græcis Bryttum, quam vocem alij genus eſſe Echini pelagij: alij piſcem eſſe dicunt; aliqui, vt Heſychius & Varinus tribus ſyllabis Βρογγόνλω ſcribunt. Βρυτίνη quoq; animal quoddam eſt Heſychio. Α᾽βρυτοὶ Echinorum marinorum genus eidem Heſychio. Et alibi Α῎μβρυτοι (Heſychius τ duplex habet) Echini quidam marini, quos Ariſtoteles βρωῦνας (imò βρύσσους legit Zoographus) vocat. Sed hæc vocabula, inquit, corrupta videntur ab Α῎βρωτοι, ſic enim nominat Ariſtoteles Echinos, qui edendo non ſunt, de quibus etiam Michael [d] Epheſius quærit, quomodo (in-
D quit) Ariſtoteles, Echinos calidiores, qui etiam ad motum agiliores ſunt, pleno excrementis, ideoq́; cibis ineptos eſſe dixit? nam ſi calidiores ſunt, melius eos concoquere, & excrementorum minus habere par erat, nec eſſe ineptos cibo; an dicendum calidos quidem eſſe, ſed voraces, & præ copia ingeſtorum, quæ calor natiuus eorum vincere non poteſt, cruditatem in eis fieri? Echinometras quoque inter Echinos adnumerari patet: etenim ratione magnitudinis duntaxat differunt. Ariſtoteles (inquit Gillius) dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis ſuperare. Echinometras Plinius ſpinis longiſſimis, & calycibus minimis deſcripſit; quod quidem ipſum mihi vero ſimilius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præſtant, quàm ob magnitudinem calycis. Ex hoc genere maximi, vt vidimus, minimis aculeis ſunt: hos Maſſilienſes vocant Raſcaſſos. Huiuſcemodi vidi, qui quoquouerſus palmos dirigeres, pluſquam duorum eſſent palmorum craſſitudine: alium etiam inſpexi calyce exiguo, & aculeis digiti longitudinem ſuperantibus, longitudine

[a] *De hiſtor. anim. c. 5.*

[b] *Lib. 16.*

Magni vbi.

Circa Daniã, & Noruegiam reperiri.

Malum marinum Germanis quid.

Varrini error.

[c] *Lib. 4. de hiſt. plant. c. 13.*

Echinus βρύσσος.

Βρογγόνη

[d] *Li. de par. anim.*

Echinometræ ab Echinis vt differant.

aculeorum præſtantes, Hæc ille. Nos verò cum Rondeletio, & Bellonio potiùs Ariſtote- E
lis ſententiam ſecuti Echinometras ab Echinis calyce duntaxat, non autem aculeis differ-
[e] *Lib. 4. de partibus.* re aſſeueramus. Echinus maris (inquit[e] Ariſtoteles) omnium maximè à natura munitus
eſt: quippè qui teſta vndiq; ſpinis frequentibus circumuallata cælerur: quam rem peculia-
[f] *Lib. 13.* rem hūc in genere teſtato ſortiri diximus. quod quidem hoc diſtycho expreſsit[f] Martialis;

Iſte licet digitos teſtudine pungat acuta
Cortice depoſito mollis Echinus erit.

Cato. Echinum, inquit Albertus ex Plinio, habere carnes rubentes, ſicut minium, cùm tamen
Echinis carnem omnino neget Ariſtoteles. Non omnibus, inquit Plinius, idem vitreus
(minij potuit hîc fortè Albertus legere, vt adnotat quoq; Zoographus) color, circa Toro-
nem candidi naſcuntur &c. Tribuit pariter partes quaſdam Echino Albertus, & hunc ſe-
Echini edules, & non edules. quentes ſcriptores, quas Echeneidi conuenire conſpicuum eſt. Bellonius Echinos alios
edules facit, alios verò nequaquam. Edules, inquit, maiores quidem aculeos habent; craſ-
Color. ſitie autem minores ſunt, vixq; grandis gallinæ ouum magnitudine excedunt. Diuerſa in
his colorum varietas, & mutatio multiplex, alij enim omnino nigri, alij albi, quidam vi-
trei, alij ruffi, aut flaui, alij gemmarum nitore conſpiciuntur: quidam ſunt cyanei; alij pur- F
pura ſplendent, ſubinde circumagentibus ſe igniculis micantibus ad aculeos ſcintillæ mo
do, ſic ille. Echinorum genera à me obſeruata pòſt memorabo, cùm prius Rondeletij &
[g] *Ex Ariſt. 4. de hiſtor. animal.* Bellonij deſcriptiones attulero. Primum Echini genus (inquit[g] Rondeletius) quod cibo
idoneum eſt, in quo oua multa, & magna ſunt, eſculentaque non ſolùm in maioribus, ſed
etiam in minoribus: ſtatim enim parui ouis pleni reperiuntur: & maximè plenilunijs die-
buſq; tepidis redduntur pleniores. Ab ouorum multitudine, & magnitudine ouariū hunc
Ouarius Echinus vnde dictus. Echinum appellat Hermolaus. Forma eius in rotunditatem conglobata eſt, dempta vna
Deſcriptio. parte parum compreſſa, in qua os eſt rotundum quinq; dentibus incuruis intus cauis, &
Forma. in idem punctum coëuntibus munitum: ij quinq; maxillis internis connexi ſunt, quæ ab
Os. ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes, & ambienti calyci non continuæ: tam mira-
Dentes. bili, ſtupendoq; artificio ſunt conſtructæ, & cælatæ, vt nihil ſit in toto mari elegantius, ſpe-
Oſſicula. ctatuq; iucundius. Quinq; igitur ſunt oſsicula minora, tenui membrana alligata, id totum
[h] *Lib. 4. de hiſt. anim.* eſt quòd comparat[h] Ariſtot. τῷ λαμπτῆρι μὴ ἔχοντι τὸ κύκλῳ δέρμα, ideſt laternæ quæ
pellucida aliqua pellicula ſiue membrana circundata non ſit. Inter dentes interna carun-
Caruncula linguæ vice. cula quædam eſt, quæ linguæ vice eſt, mox iungitur gula, quæ in inteſtinum deſinit, lon- G
gum per teſtam ſtellatim diſpoſitum, eius tenuibus fibris ſuſpenſum, tandem in paruum
foramen terminatur, quod foramen ad egerenda excrementa deſtinatum eſt, ex aduerſo
oris ſitum, ita vt os in terram verſum ſit, excrementi foramen ſupra habeatur. partus enim
Excremēta. ex imo petitur, vnde fit, vt os ad partum ſit verſum: excremētum verò ſuperius parte pro-
Oua. na teſtæ contineatur. Excrementa rotunda ſunt exiguarum pillularum inſtar. Qualis inte-
ſtinorum, talis ouorum ordo eſt, nam inter nigrum id quod carnis vice eſt, & inteſtinum
oua flaua cernuntur, quæ ſola eduntur cruda, oriq; grata ſunt, etiamſi ſalſa, & ſubamara
ſint. Sunt quidem omnibus Echinis oua, inquit Ariſtoteles, ſed nonnullis exigua, nec cibo
[i] *Lib. 4. de hiſt an. c. 12.* apta (niſi in hoc Echino.) Et[i] alibi: omnia teſtacea vère, & autumno ea, quæ oua appel-
lant, habent: Echini verò edules, his quidem temporibus ouorum copia abundant, ſed &
Quādo meliores. omni alio tempore habent, nec vnquam ijs carent, ac maximè plenilunijs diebuſq; tepi-
dis reſtituuntur, redduntur q; pleniores, præterquam illi, quos Pyrræus fert Euripus: nam
illi hybernis menſibus meliores ſunt, parui quidem, ſed pleni ouorum. Teſta tota intrin-
ſecus foraminibus paruis plena eſt, per quæ mouendi facultatem nerui aculeis ſuppedi-
tant: extrinſecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylem excipientia, vinculo, H
membranula ſcilicet obligata, vt in orbem moueri poſsint. Talis radij cum brachio arti-
culatio. Aculeorum igitur caput cauum eſt, craſsius & in acutum illi deſinunt. His in gy-
rum mouetur. Hoc eſt admirandum Dei Opt. Max. in hoc animante opificium, quod vt
clarius perſpiceretur, ſuperiore loco Echinum integrum, inferiore directū in partes duas
depingendum curauimus, vt quantum picturâ planâ aſſequi pictor potuit, internę huius
Echini partes intelligi poſſent. Hactenus de primo genere Rondeletius.

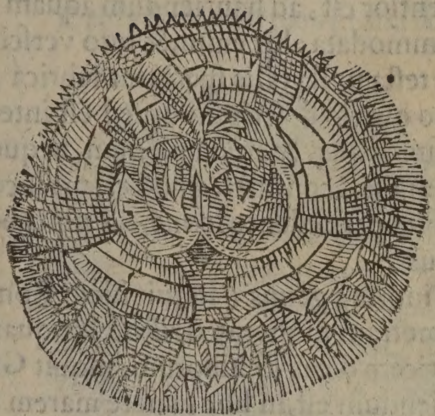
Habes item Echini iconem ſpoliatum ſuis ſpinis, eundemq; ſpina præditum, nec non
Echinum lapideum.

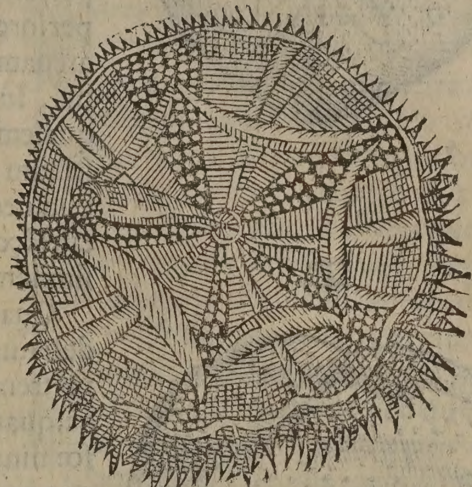
Spatagus & Briſſus Rondel. Secundi, & tertij generis Echinorum eodem authore breuiter Ariſtoteles meminit his
verbis: ἄλλα δὲ δύο γένη τό, τῶν σπατάγων (vt Athenæus citat libro 3.) καὶ τὸ τῶν κα-
λουμένων Βρύσσων, γίνονται δ' ἔτοι πελάγιοι, καὶ σπάνιοι. Secundum ac tertium Echinorū
genus, Spatagi, & Briſsi, quæ genera pelagia ſunt, raraq; inuentu. Ex his Ariſtotel. verbis,
inquit

A Echinus integer. Echinus in duas partes diſsectus.

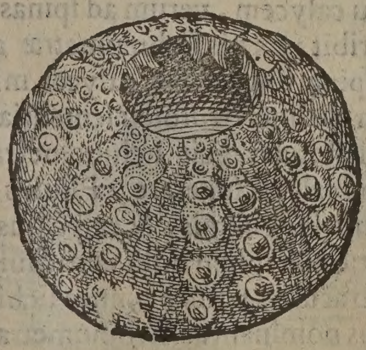
B

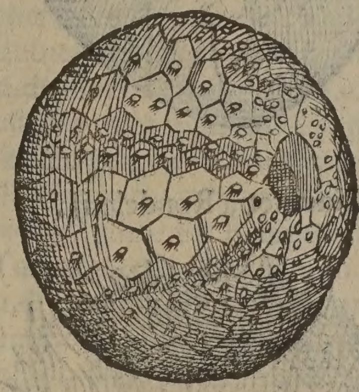

Echinus ſpoliatus à ſuis ſpinis. Echinus lapis ſpoliatus à ſpinis.

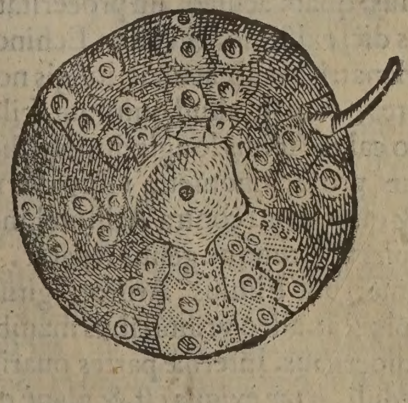
C

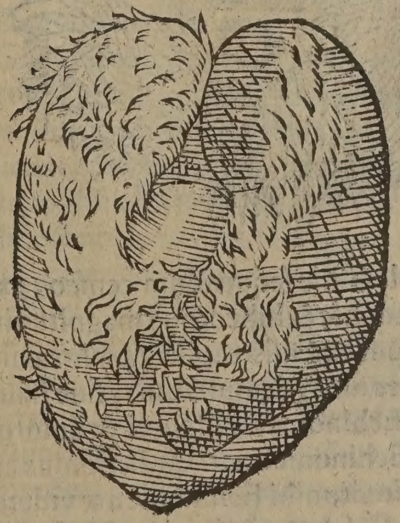

Echinus cum ſpina adiuncta. Echinus Spatagus, & Briſſus Rondel.

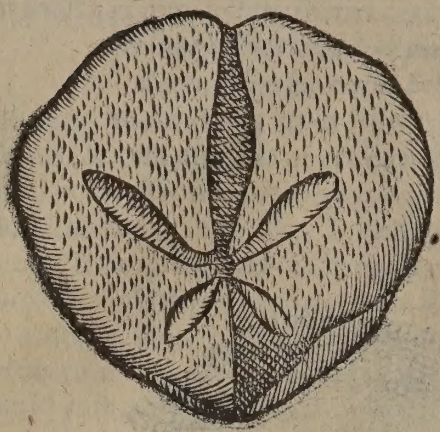
D

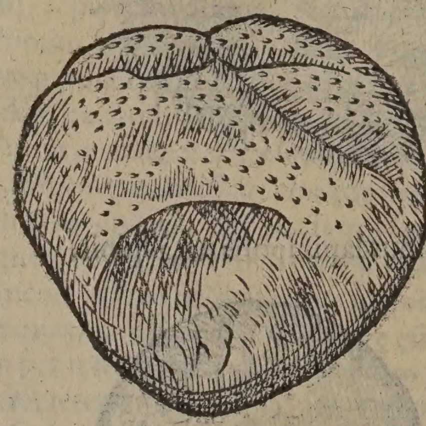

Echinus ſpatagus authoris.

1

2

Echinometra Rondeletij.

Echinometra Rond. Ortus.

k Lib. 4. de hiſt. anim.

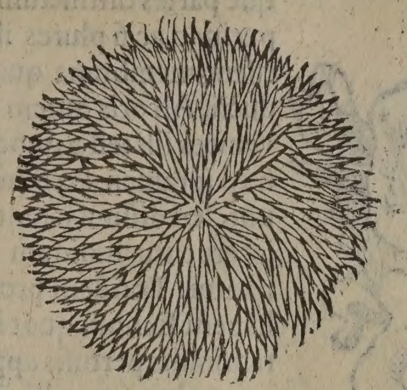
Ariſt. & Plinies diſcrepant.

inquit Rondeletius, neq; ex ullo alio auctore vetere notas aliquas colligere poſſis, quibus hos Echinos ab alijs differre intelligas. Sed cùm Echinum, quem hîc exhibemus, pelagium, & inuentu rariſſimum eſſe certò ſciam, qui ab Echinometræ, Echini ouarij, Echini parui, notis à veteribus traditis facilè diſtinguatur, non dubitaui pro Spatago vel Briſſo proponere. Hic igitur Echinus, ſiue Spatagus, vel Spatangus (vtroq; enim modo legitur) ſiue Briſſus, minus rotundus, quàm ſuperior, à cordis figura nõ valde recedens, aculeis paruis, & raris ſeptus, altera parte, in qua ſcilicet os eſt, magis planus, quàm ſuperior, os dentibus caret: verùm maxilla inferior ſuperiore prominentior eſt, ad hauriendum aquam, arenamque accommodata: his enim, & luto verſcitur. In interiore teſta nulla talis ſpectatur fabrica; qualem in Echino ouario deſcripſimus: ſed eſt inteſtinum conuolutum, aqua, & arena plenum, neque oua, neque nigrum illud continet, quod carnis loco eſt. Hęc ille exhibita præcedente icone, cui non abſimilem adiceimus.

Quartum Echinorum genus (inquit idem Rondeletius Echinometram numerat Ariſtoteles, quaſi matrem, aut matricem dicas Echinorum, inquit Gaza, quanquam ſciendum eſt, in hoc genere marem à fœmina non diſtingui: neq; enim ex ſemine; vel ex ouo generantur, ſed ſponte oriuntur, vt Oſtracoderma. Echinometras ab alijs omnibus magnitudine diſtinguit k Ariſtoteles: ἔτι αἱ Ἐχινομῆτραι καλούμεναι μεγέθει πάντων μέγισται. ſed hanc magnitudinem non ad corpus ſeu calycem, verùm ad ſpinas refert Plinius, quum ſcribit: Ex his Echinometræ appellantur, quorum ſpinæ longiſſimæ, calyces minimi. Cuius ſententiam Gillius Ariſtoteli ſententiæ præfert his verbis, Ariſtoteles dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis ſuperare. Plinius Echinometras ſpinis longiſſimis, & calycibus minimis deſcripſit: quod ipſum mihi vero ſimilius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præſtant, quam ob magnitudinem calycis. Ego verò à corpore ſiue calycis potius, quàm aculeorum proceritate Echinometras dici exiſtimo, cur enim Echinorũ matrem, vel matricem ab aculeis longis nominaſſent veteres, cùm ſit aliud quintum ſcilicet genus paruo calyce ſpinis longis duriſq;? hoc quidem genus pro Echinometra vſurpaſſe videtur Plinius, & eum ſecuti contra Ariſtotel. mentem, cùm perſpicuè vtrunque genus ſeparet. Quare Ariſtotelem hîc ſequendum cenſeo, ex quo ſua tranſcripſit Plinius. Ariſtot. igitur Echinometram hîc exhibeo, quę magnitudine reliquis præſtat, adeo vt ambabus manibus quaquauerſum extenſis capi vix poſſit: aculeiſq; eſt mediocribus. Internæ partes ouarijs Echinis ſimiles ſunt, demptis ouis, ſiue flaua illa parte eduli, quæ exigua eſt, & planè exucca. Hæc de Echinometra ille, qui & quintum genus exhibet, & deſcribit, vt modo, cum prius quæ de Echinometra tradit Bellonius, tranſcripſerimus, Zoographus hanc Echini ſuperficiem pinxit, mihi Echinometræ videtur, cum qua icone quadrat aliquo pacto hęc mihi à Ioſepho Caſabona Belga horti Piſani præfecto, orbis Echinati nomine miſſa.

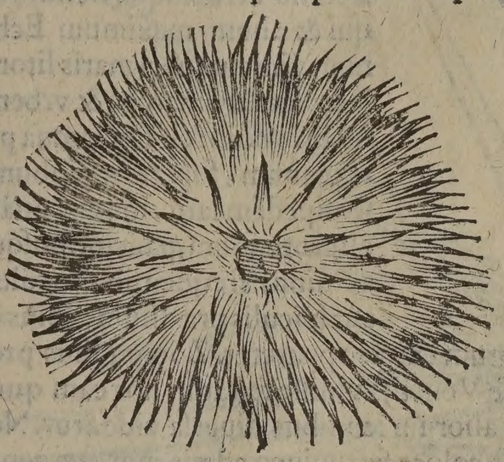
Cæterorum

A Echini ſuperficies ex Zoographo.

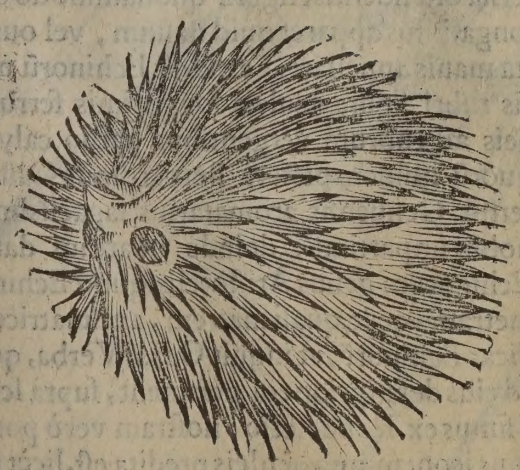

Orbis Echinati pars prona & ſupina.

B

C

Cæterùm Bellonius ſic habet. Echinometræ appellantur, inquit Plinius, quorum ſpinæ longiſsimæ, calyces minimi. Ego verò Ariſtotelis ſententiam ſecutus, Echinometras cæteros Echinos calycis magnitudine ſuperare aſſeuero, minimiſq́ue aculeis eſſe præditos, breuibus, & obtuſis interceptos ſpiculis, colore ad extrema albicantibus, ad radices liuentibus, & ex purpureo nitentibus. Horum autem teſta cinerea eſt, pugni, aut oui anſerini magnitudine, rapi modo in vaſtitatem extuberans: vt quò antiquiores euadant, eò maiores reddantur, parte prona planæ, ſupina autem rotundæ. Pelagiæ magis ſunt Echinometræ. quòd autem reliquis maiores ſunt, ideo cæteris anteponuntur. Longurijs longioribus nautæ multò egent magis, quàm in alijs Echinis: ſiquidem Echinometræ altiori gurgite merguntur: quas in Inſulis maris Aegæi tanta craſſitudine profeciſſe contemplatus ſum, vt ad craſſitudinem binorum pugnorũ extuberauiſſe viderim: rariuſculè quàm alij Echini capi conſueuerunt, ſed quò maiores ſunt, eo delicatiores exiſtimantur. Sic ille.

Echinometra Bellonij.

Deſcriptio.

Quintum Echinorum genus, ideſt, quod ſaxo inhærens repreſentabimus ex Rõdeletio calyce paruo, ſpinis longis pro corporis ratione, & duris, quo ad vrinæ deſtillationes fœlici ſucceſſu ſum vſus, vnde affirmare nõ dubitamus id eſſe quintũ genus Echinorum, de quo ſic[1] Ariſtoteles. Genus item aliud eſt minutum ſpinis longis, prędurisq́; gigni in alto gurgite ſolitum, quo nonnulli ad ſtillicidia vrinæ medicamento vtuntur. Ariſtoteles author eſt Echinos alios naſci circa Toronem, qui candidi ſunt, & ſpinis, & teſta, & ouo. augentur forma productiore, quàm cæteri, ſpina ijs parua, nec rigida, ſed mollior: nigra autem illa ori applicata, plura à ſeſe disiuncta, & ad foramen exteriùs coëuntia. Hęc itaq; omnia Rõdeletius.

Echinus Rõdelecij.

[1] *Lib. 4. de hiſt. animal. cap. 5.*

De eodem, vt videtur, ſic ſcribit Bellon. Genus Echinorum aliud eſt (inquit Ariſtoteles) minutum, pelagium, ſpinis grandibus, longis, prædurisq́; modo penè lapidis, gigni in alto gurgite ſolitum, quo nonnulli ad deſtillationes vrinæ vtuntur. Vulgus cùm Italicum, tum Gallicum, atq; etiam Græcũ vn Iudeo vocat, quòd perpetuò nigreſcat, ſordeſcat, & guſtus ingrati percipiatur. Paſſim reperitur: quod aliter Briſſis, & ſpatagis euenit ex Philoſophi ſententia. Hic porrò minimus Echinus reliqua genera ſpinarum longitudine ſuperat: neque colorem, vt illa varium habet: teſtam iuglande maiorem non promit, eſtq́; reliquis omnibus viuidior. Nam ſi ſupinum ponas, mox ſuas ſpinas deprimit, & ſe in pronam partem conuertit. Plures habet, quàm alij proboſcides: idcirco citiùs repit, firmiusq́; hæret: oua non fert, vt alij, ſed ſanguineum quiddam nigrum ſaniei ſimile, quo manus cruentat, atque inficit. Dentes itidem in verticilli modo habet quinos, circulari ordine diſpoſitos, vt & cæteri, quibus algas, ſaxa & conchyliorũ teſtas arrodit. In interna eius parte multos neruos annexos cernas: ex quo indigenæ coaceruatam dentium congeriem ita cum neruis exiccari ſinunt, vt annuli vice ad ſignandum panem vtantur: refert enim quinque folium, vel quippiam ſimile affabrè delinea-

Echinus minor Bellonij.

D

Proboſcides.

Dentes.

Echini quintum genus Rondeletij,

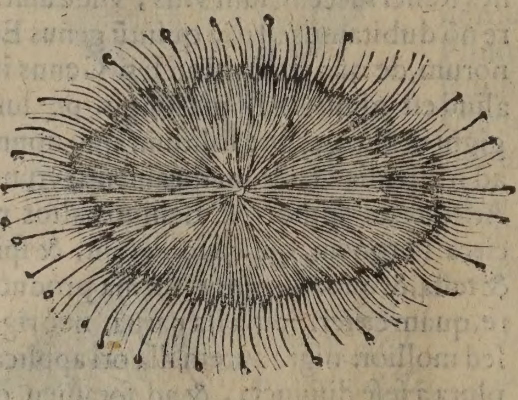

delineatum. Ventrem in quinque partes diſtinctum habent, perinde ac ſi plures illis vētres eſſent, membrana quadam obducti. Ab oris autem verticillo ventres illi teſtæ quoque appēſi ad foramen excrementi coeunt, ſed diſiuncti ſunt, & quaſi interuentu liminum diſcriminantur. Totidem promuſcides habent Echini, quot in teſtis foraminulis pertuſis apparēt, ſunt enim vltra ſex millia ī quolibet Echino. Huculque Bellonius, qui & alium maximum Echinum vidit in rubri maris litore, inter fontes amaros, & vrbem; quàm vocant el Tor, prona parte planum, ſuperiore gibbum, ſemipedem latū, minus, quàm alij rotundum, paucioribuſque ac minus frequentibus aculeis aut ſpiculis præditum: cuius os in terram conuerſum eſſet, ſuper quo excrementorum exitus appareret. Zoographus prętereà cuiuſdam Echini ſuperficiem pinxit, quam ſe Venetijs vidiſſe teſtatur: nos eam quoque hic exhibemus, præſertim cùm & à noſtris & aliorum iconibus diuerſa videatur. Noſtrorum modò Echinorum prima figura ouata eſt, colore ferrugineo ad nigrum vergente

E

Echinus ſemipedē latus. F

Echinorū ab auctore obſeruatorum deſcriptiones. Primum genus. Secundum.

Echinus marinus ferrugineus.

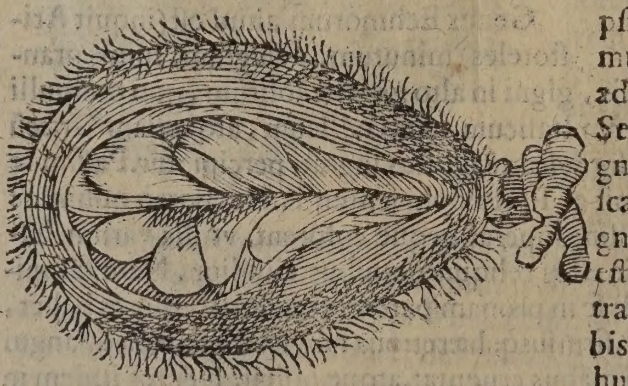

præſertim ad ſuperficiem, in centro albicat, aculeis longis, ſed exilibus & in eorum ſummitate puncti quidam paruuli ſunt coloris cærulei. Secunda icon Echini eſt aperti interna oſtendentis, figura quodammodo oblonga, intus apparet quid flauum, vel oua ſi ita mauis appellare. Tertia eſt Echinorū maris rubri figura aculeis longiſsimis ferrugineis ad rubrum vergentibus paruo calyce quorū quidem picturā Bernardinus Caſtellettus Genuenſis aromatarius ſagaciſsimus nobis impartiuit: deinde quartum datur Echinorum genus Ariſtotelis, quod Echinometram vocat, quaſi matrem, aut matricem dicas Echinorū, vt inquit Gaza. Verba, quæ ad eius deſcriptionem pertinent, ſuprà ſcripſimus ex Rondeletio: noſtram verò ponimus iconem, quæ aculeis prędita eſt, licèt nō admodum longis, colore tota eſt ferrugineo. Sequitur hanc alia ſpinis denudata, quæ magnitudine à priore nō differt: extrinſecus eſt ſcabroſa, coloriſque ferruginei; Tertia magnis, longiſq; aculeis inſignita; coloris tota eſt amethiſtini. Poſtremò loco Echinometram omnium maximam damus, quam nobis idem Bernardus Caſtellettus Genuenſis humanus pariter atq; rerum naturalium peritiſsimus, meiq; amantiſsimus communicauit, magnitudine ferè puerorum capitis, eaq; quæ in Tyrrheno, & Hadriatico mari naſcitur, maior, tantæ capacitatis, vt quinque aquæ libras caperet, in ſuperiore parte gibba, & rotunda, in inferiore verò quodammodo plana. Circunferentia duorum dodrantum & palmi.

G

Echinometra prima.

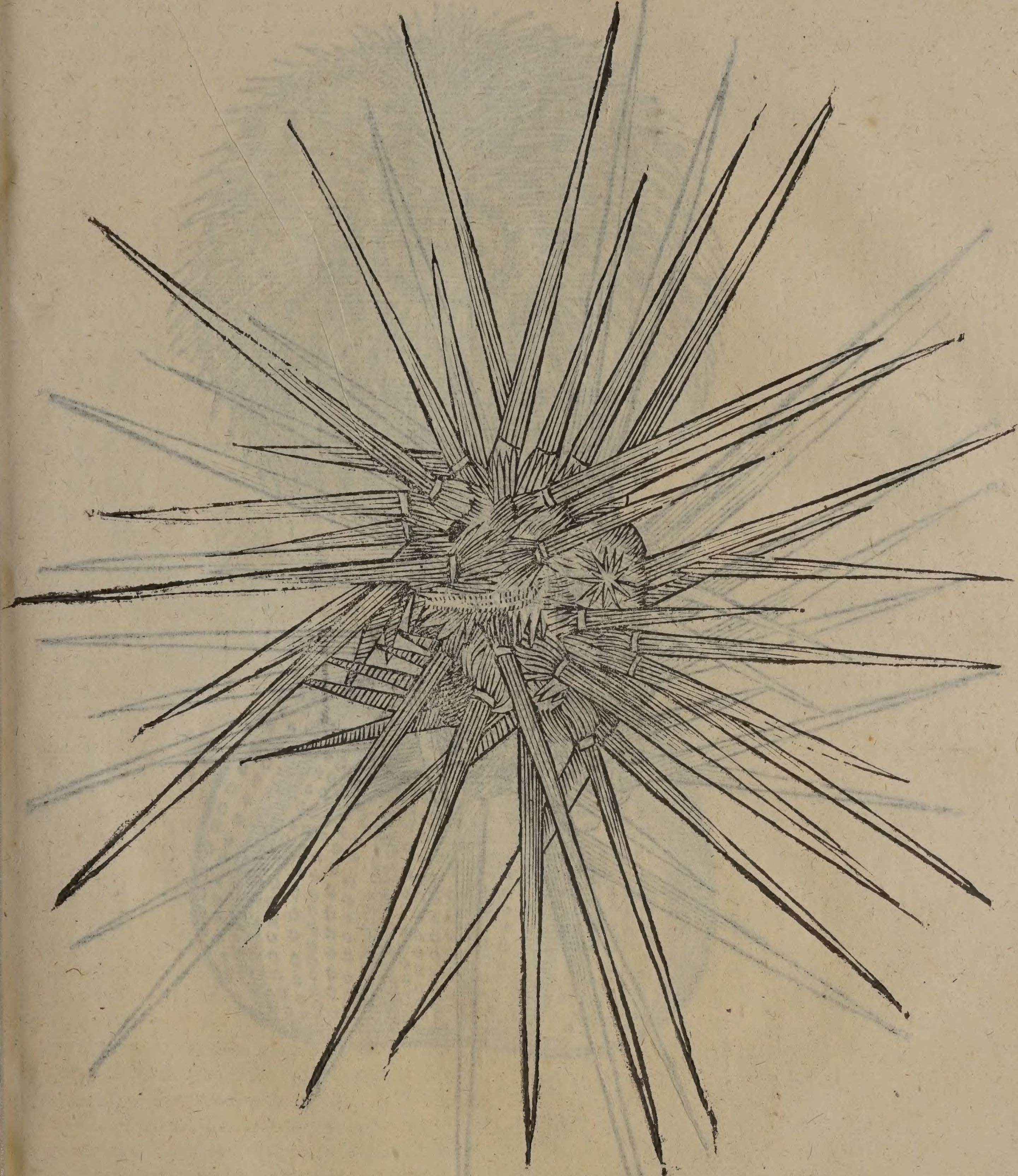
Echini ſpecies oblonga aperta.

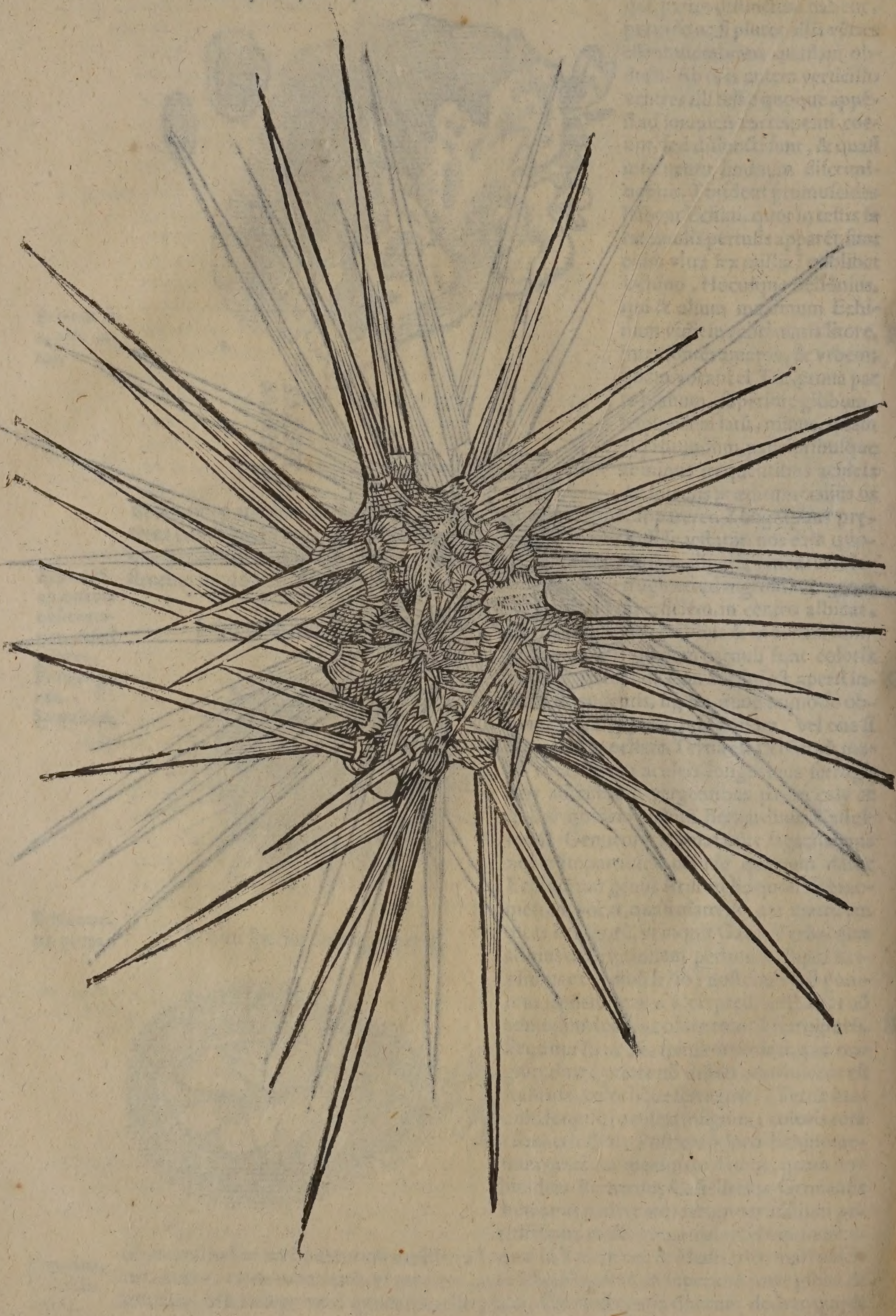
H

Capacitas. Circunferentia.

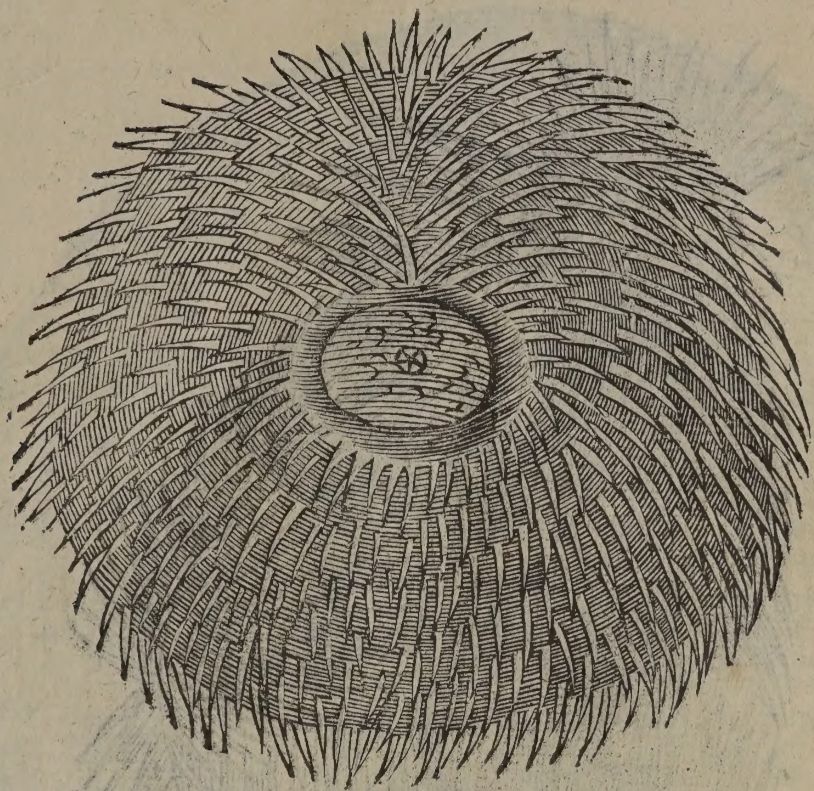
Echinus è mari rubro aculeis longiſsimis, prona parte pictus.

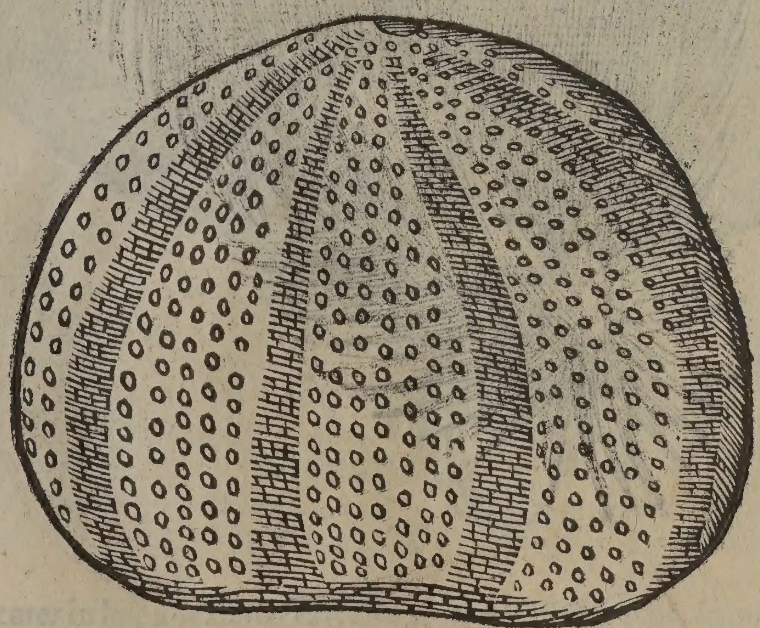
Echinus idem, ſupinè pictus.

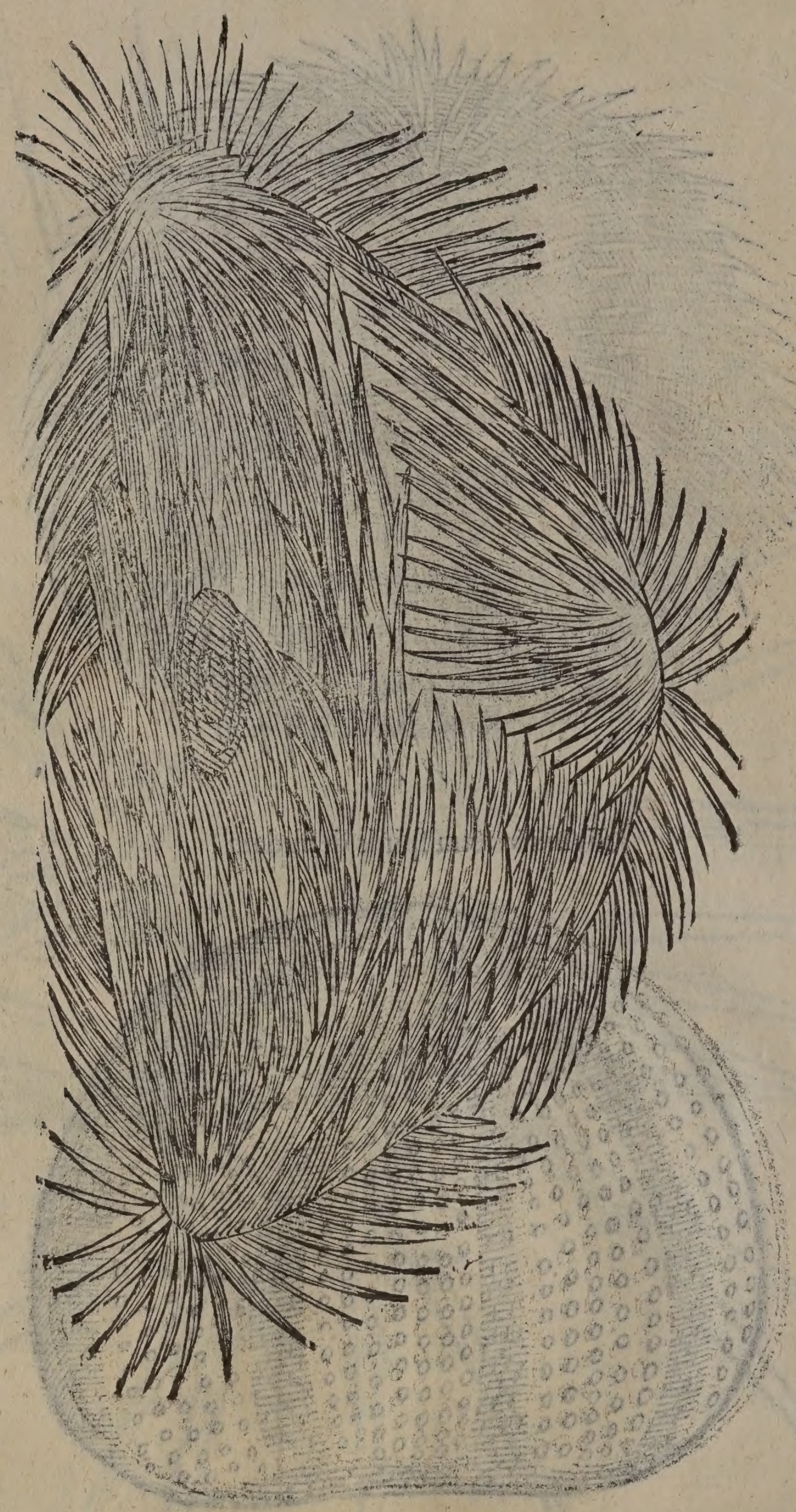
Echinometra authoris.

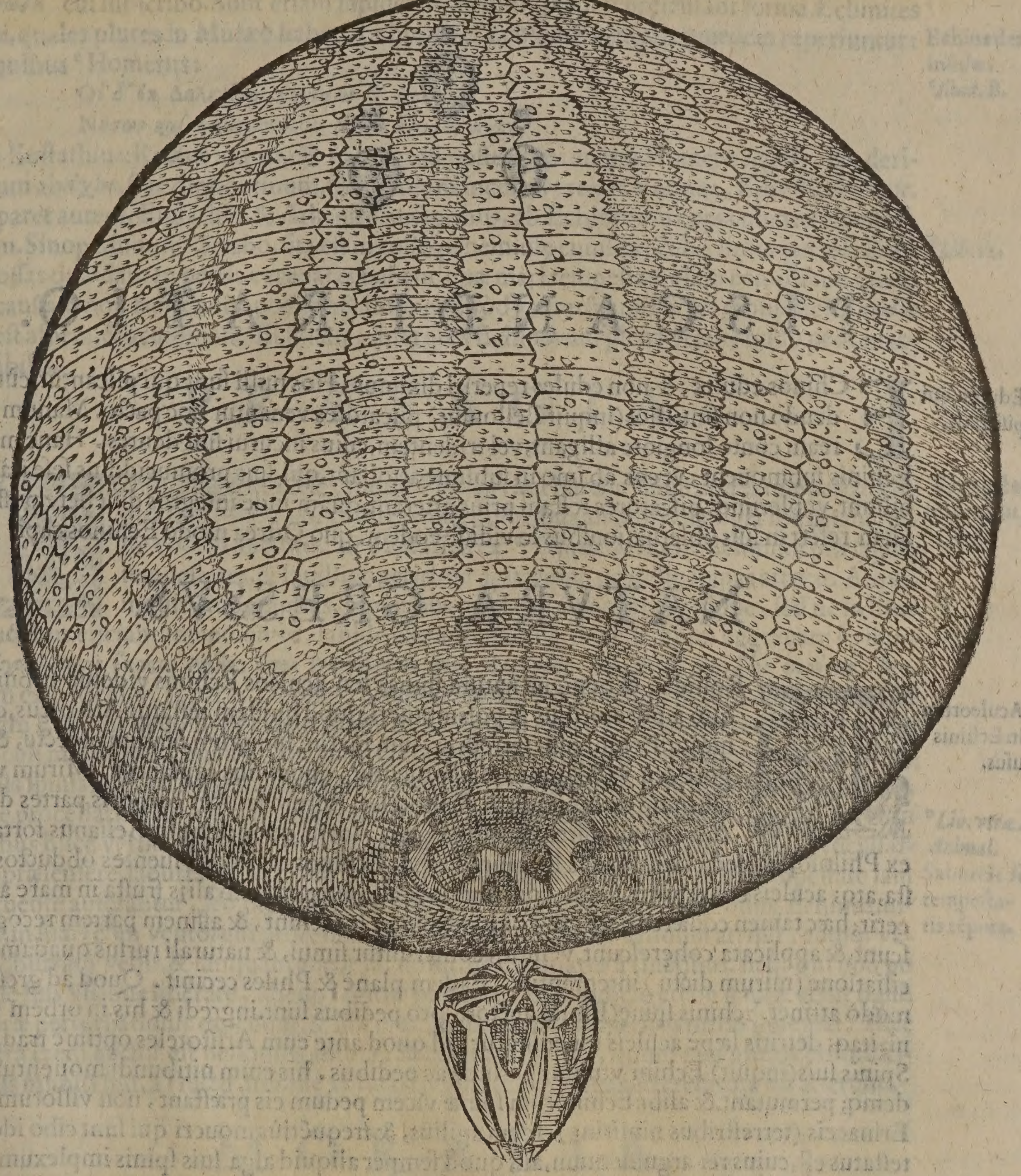
Echinometra ſpinis denudata.

Echinometra amethestini coloris.

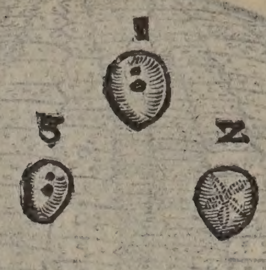
Echinometra maxima pelegica Sardica, à D. Caſtelletto.

palmi. Euidenter in hac apparebat calyx, in parte anteriore albus, in quinq; ceu ventres, vt in Melopeponibus diuiſus, quorum ſinguli tres habent tænias, quarum media eſt tan-
D quam ſutura, quæ partes ſeparat, & facillimè aperitur, aperta refert figuram ſerræ; nam coniunguntur illæ teniæ per ſymphyſim. Binæ aliæ illæ teniæ, quas dixi huiuſce ſecturæ eſſe, ſunt colore quaſi caſtaneo, crebris foraminibus pertuſæ, quæ tamen niſi expoſitæ aëri non apparent quintuplo maiores ea ſutura. Os erat in parte inferna, vt ècontra in ſuperna excrementorum eſt exitus, vt in alijs turbinatis. Dentes habebat qui nos, concauos, figura triangulari. Tota exterior teſta à ſpinis denudata, ferrugineo colore eſt, & in ea ſerræ erant maiores, & minores, colore flauo; ſed tranſuerſales illæ, quæ parallelæ erant intus, extra quidem quoq; apparent, ſed figura diuerſa. Sunt enim in medio latiores, in extremo anguſtiores, & vbi latiores, ibi tuberculorum adinſtar verucarum plenæ; qualia etiam in interuallis conſpiciuntur, ſed minora. In quibus hoc quoque nota quòd propè os maiora crebriora ſunt, & paruæ illæ non conſpiciuntur. Omnium Echinorum minimi ſunt, & cũ quinta ſpecie à Rondeletio picta conueniunt hîc nouiſſimè poſiti.

Os. Dentes. Pars exterior denudata.

Echini omnium minimi.

PISCANDI RATIO.

Edules qui piſcandi.

ECHinos edules, & non edules reperiri diximus. Hos nulli ſunt qui piſcantur, cùm edendo non ſint. Illos (inquit Bellonius) piſcatores venantur hoc pacto. Manum ferream conto longiore alligant, vel tridentem, cuius incurui ſint dentes. Hanc manũ Echinis ſubmouent, vt eos ab imo in ſublime attollant, qui ſuis promucidibus ſeſe ità ſtabiliunt, vt plerunq; piſcatores teſtam prius atterant, quàm inde integros diuellere poſſint, idem refert in ſuis obſeruationibus ſe vidiſſe eodem, quo Oſtrea modo Echinos capi. F

NATVRA, GRESSVS.

Aculeorum in Echinis uſus.

PRouida, & benigna natura ſpinas ſeu aculeos Echinis videtur tribuiſſe, quò à piſcatoribus ſe poſsint tueri, quod quidem teſtatur Atheneus, dum inquit: Echini tum terreſtres, tum marini ſpinarum ſuarum obiectu, & rigore ceu vallo quodam ſeſe tuentur, quominus capiantur. Mirum verò eſt, quod de his tradidit Ariſtoteles: Eorum ſcilicet corporis partes diſſectas rurſus coires, & redintegrari. Idem quoq; ſcripſit Aelianus fortaſsis ex Philoſopho, ſed clariùs: cuius hæc ſunt verba. Echinos marinos viuentes obductos teſta, atq; aculeis cõmunitos, ſi quis contriuerit, & alia ſeparatim ab alijs fruſta in mare abiecerit; hæc tamen cohærentiam, & coitionem inter ſe faciunt, & affinem partem recognoſcunt, & applicata cohęreſcunt, velutiq; conferuntur ſimul, & naturali rurſus quadam conciliatione (mirum dictu) integrantur. Eadem planè & Philes cecinit. Quod ad greſſum modò attinet. Echinis ſpinę (Plinio auctore) pro pedibus ſunt. ingredi & his in orbem volui, itaq; detritis ſæpè aculeis inueniuntur. id quod ante eum Ariſtoteles optimè tradidit. Spinis ſuis (inquit) Echini vtuntur perinde ac pedibus. his enim nitibundi mouentur, ſedemq; permutant. & alibi: Echinorum ſpinæ vicem pedum eis præſtant, non villorum, vt Erinaceis (terreſtribus nimirum). Idem agiliùs, & frequētiùs moueri qui ſunt cibo idonei teſtatus eſt, cuius rei argumentum, ait, quòd ſemper aliquid alga ſuis ſpinis implexum gerant. G

DENOMINATA. H

PLura inuenio ab Echinis denominata, quæ omnia, quoad fieri poterit, recenſebimus. Conchæ genus apud [a] Plinium Echinophora nuncupatur. Eſt Polluci auriculæ pars Echiniſcus dicta ἡ περὶ τὴν κυψέλην κοιλότης, ideſt proxima circa vel ante foramen auris cõcauitas; media inter foramẽ (quod κυψέλην vocant) licet etiam ſordes eò contentas hac voce ſignificent) & auriculam. Vbi apud Plinium legitur: Ceras ex omniũ arborum ſatorumq; floribus apes confingunt excepta rumice, & Chenopode. Echinopode legit Zoographus, licet, inquit, herbam quandam ſuibus venenoſam noſtri Chenopodem, ideſt Anſeris pedem vocitãt. Bellonius in ſingularibus ſuis obſeruationibus herbam vulgo Echinopoda, vel Cachynopoda dictam in Lemno abundare ſcribit, quam Incolæ in lignorũ inopia vrant. Echinopus genus eſt ſpinæ ſic dictæ, quòd pedes ingredientium ſuper ea detineat, & remoretur:

vel

A vel quòd Echini marini pedibus ſimilis ſit, Πόσι habetur, Etymologo auctore, λυκόφανον, τὸν ἐχινοπόδα μεσίλιον, vt ait Heſychius. Folia Glycyrrhizæ Plinio ſunt Echinata: Zographus verò σχοίνου, ideſt lentiſci folia glycyrrhizam habere auctor eſt, non ἐχίνου, nec ἐχινώδη, cui ſubſcribo. Sunt etiam lapides ab Echini, quam repræſentant forma, Echinites dicti, quales plures in Muſæo habeo. Echinæ vel Echinades Inſulæ quædam reperiuntur: de quibus [c] Homerus:

Echinata folia.

Echinades inſulæ.

[c] Iliad. B.

> Οἱ δ᾽ ἐκ Δουλιχίοιο, ἐχινάων θ᾽ ἱεράων
> Νήσων καὶ ναίουσι πέρην ἁλὸς Ἤλιδος ἄντα,

Vbi Euſtathius: Rectus inquit, eſt ἐχίνη, apud poſteriores autem Homero ἐχινάς, ſeu deriuatum ab ἐχίνη, ſiue diminutiuum. Echinadum incolæ vt refert Varinus, Epei dicebantur. Apparet autem, Euſtathio, & Athenæo auctoribus, ab Echinorum copia nomen eis eſſe factum. Sinope, inquit [d] Strabo, ſita eſt in collo peneinſulę cuiuſdã: cuius litora petroſa ſunt, & foſſas quaſdam in petris excauatas habent, quæ mari tempeſtate elato complētur: quam ob cauſſam non facilè adiri poſſunt: & inſuper quòd petrarũ ſuperficies omnis ſic ἐχινώδεις (ideſt aſpera, & acuminata, Echinata: interpres Echinorum plena vertit) nudo pedi inacceſſibilis.

[d] Lib. 12.

B

PRÆSAGIA.

Echini affigentes ſeſe, inquit Plinius, aut harena ſaburrantes tempeſtatis ſigna ſunt; quod vbi vidêre nautici, pluribus anchoris nauigia infrænant, teſte eodem auctore. Et Maſſarius ex [a] Oppiano tradit Echinum præſagire tempeſtates, & lapillis operiri, ne agitatione procellę ſpinas atterat. Atqui, inquit Zographus, Oppianus nihil de ſpinarum attritione, ſed ne in litus à fluctibus eijciantur metuentes, lapide vnumquemque dorſum ſuum aggrauare ſcribit, δ᾽ ἀγοκλίτουσιν ἕκαςος λᾶαν: ὅσσον βαρύθοντα περὶ σφετέρησιν ἀκάνθαις Ῥηΐδιος φορέοιεν, &c. Idem ex eodem, vt apparet, Oppiano prodidit Aelianus. Fluctus, inquit, & tempeſtas ad terram Echinos deuoluens è mari funditùs in aridum expellit, & violenter allidit, ſi eius periculi metuentes, cùm ſentiunt mare inhorreſcere, & ventorum acerbitate procellas cieri, ſuis ſpinis lapillos ad geſtandum faciles tollunt, vt libamentũ ac firmamentum habeant, C vt ne procellarum incurſus, ac ſuæ eiectionis periculum, à quo ſibi timent, ſubeāt. Et [b] Plutarchus hiſce verbis, Simone Gryneo interprete, Echini marini quoties æſtum procellaſque præſenſere, ſaburra grauant ſeſe, ne propter leuitatem iactentur, neué tempeſtate iam ingruente auferantur, ſed petris firmè inhæreant. Et eos ſecutus Ambroſius, Echinus, inquit, in mari cùm ventorum procellam præſenſerit, calculum validum arripit, eumq; velut ſaburram vehit, & tanquam ancoram trahit, ne excutiatur à fluctibus. ſicq; qui non poteſt ſe ſuis viribus liberare, alieno regitur pondere. quo indicio etiam nautæ velut ſignũ futuræ perturbationis capeſſunt, & ſibi præcauent, ne hos imperitos turbo inueniat. Hæc fruſtra credi auctor eſt Bellonius addita ratione: nam, inquit, quum tam multis promuſcidibus muniti ſint, à fluctu minimè volutari poſſunt: neq; ſpinas, vt creditum eſt atterunt.

Tempeſtatē pſagiūt.

[a] Lib. 2.

[b] Lib. vtra Animal.

Saburrāt ſe tempeſtatis tēpore.

MORALIA.

LVcianus probans Tyrannum quò ſenior eſt, eò magis exacerbari, inter alia præclara D Echinorum producit exemplum, qui quò plus habent ætatis, tantò teſta ſunt aſperiore.

Tyrãni natura.

PROVERBIA.

Ἐχίνου τραχύτερος. ideſt *Echino aſperior*, in hominem intractabilem, ac inſuauibus moribus: metaphora ſumpta eſt ab vtroq;, marino ſcilicet, & terreſtri. Vterque enim eſt aſper: ſed hic toto corpore non eſt aſper: ille autem vtiq;. Πρὶν δὲ δύω ἐχῖνοι εἰς φιλίαν ἔλθοιεν, ὁ μὲν ἐκ πελάγους, ὁ δ᾽ ἐκ χέρσου. ideſt *Prius Echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra*, de ijs, qui moribus, ac ſtudijs inter ſe ſunt, ità diſsidentes, vt nulla ſpes ſit aliquando neceſſitudinem inter eos coituram. *Echinum leuigaueris*, quo ſignatur aliquid nunquam futurum, tanquam de ἀδυνάτῳ quopiam.

Echino aſperior.

HIEROGLYPHICA. E

Homo difficilis & moroſus.
[a] *Li 28. hieroglyph.*

HOMINEM difficilem, atque moroſum, quicum difficulter, vel nulla vnquam ratione conſuetudinem inire poſſis ex Hieroglyphico Echini marini, teſte Pierio [a] Valeriano, monſtrabant: quippe quem quaqua tractare volueris, aſperitate, renitentiaq; horridum experiare, atque itidem ex hoc aſperitatem eam, quam Horatius damnat, agreſtem, inconcinnam, atque grauem per hoc animal notabant. Item iudiciorum ſeueritatem picto Echino, deſignare licebit. Erant enim apud veteres vaſa, ahenea, aut opere fictili facta, Echini nomine nuncupata, quæ animalis iſtius imaginem referebant, quorum in iudicijs vſus erat, in quæ teſtium dicta ſcriptaq; iudicia conijciebãtur: ex quo ſignificabatur, non licere cuipiam impunè illis manus admouere, neque inuertere, aut immutare quicquam ſine graui ſupplicio. Sunt etiam qui per Echinum nauigationem tutam intelligant. Ille ſiquidem imminentem tempeſtatem præſentiens attractis lapillis ſeſe munit, arenaq; F nauium inſtar ſaburrat, ne vi fluctuum vlla uexari, iactariuè poſſit. Ad hæc macilentiſſimũ hominem per idem animal intelligebant, cui quidem ſit hoc peculiare, vt nullam intus carnem cõtineat, foris, & ſpinulas, & cruſtam tantùm habeat. Huc accedit quod integrum cibo eum abſtinere aiunt. Poſtremò exercitum, aut quid huiuſmodi ex diſſipatis reliquijs inſtauratum, ſi quis pingendo ſignificare voluerit, non imperitè Echini marini dilaniationem quandam figurabit. Ille enim in fruſta diſcerptus, ſi proijciatur in mare, confluentibus ſponte in vnum partibus, iterum committitur, & efficaciſſimè ſolideſcit.

Iudiciorũ ſeueritas.

Nauigatio tuta.

Macilẽtus homo.

Exercitus inſtauratus.

EPITHETA.

ECHINVM marinum dixit Horatius. Sed differentia vtens, non epitheto. Apud Textorem dicitur hirtus, aſper, volubilis, ruber, aequoreus. Sequentibus verò epithetis circumſcribitur apud auctores: vt cùm ὀκριόεις, ὀξύκομος vocatur Oppiano. Αἰθήεις Nicandro, Scholiaſtes interpretatur, cuius caro ſit ruffa, aut rubra, Ἐρυθρὸς καὶ πυῤῥὸς κα- G τὰ τὴν σάρκα.

VSVS IN CIBIS.

[a] *Lib. 4. de partibus anim.*
Echinorũ caro quæ.

Oua quando habeãt nutrimentũ exiguũ.

[b] *Lib. de attenuante victu.*

Stomacho, & vẽtri vtilis.

Qui coquẽdi.

[c] *Lib. 3. de alim facult.*
[d] *Lib 3.*

Vẽtrem ſoluunt.

NIHIL habere carnis Echinos [a] Ariſtoteles nobis ſcriptum reliquit, licèt Plinius, & ſcholiaſtes Nicandri Echini carnes nominent, oua nimirum eorum, & partem exculentam intelligentes. Oua verò ex Ariſtotele Echinis omnibus ſunt, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta, de ijs nempe Echinis intelligens, qui ab eodem ἄβρωτοι id eſt cibo inepti (vt diximus antè) nuncupantur. Plinius oua tradit plenilunijs habere hyeme. Sed Ariſtoteles nullo tempore, inquit, ouis omnino carent, ſed maximè plenilunijs diebuſq; tepidis redduntur pleniores: præterquam ij, quos Pyrrhæus fert Eripus; nam illi hybernis menſibus meliores ſunt. Quod ad nutrimentum attinet, id exiguum, & humidum præbent: (Mneſithæo auctore) ventrem tamen ſoluunt, & vrinam promouent. Idem [b] Celſus, & Ga- H lenus tradidere: & Dioſcorides. Marinus, inquit, Echinus ſtomacho ventriq; vtilis eſt, vrinam cit. Qui ſint comedendi, & quid præſtent nobis, rectè Galenus expreſſit. Echini ex mulſo, ait, eduntur & garo, alui ſubducendę gratia. [c] Paranturq; in patinis, ouis, pipere, melleq; iniectis. Imbecillis ſunt alimenti, ac medij inter ea, quæ humores extenuant, ac dẽſat. [d] Athenæo ex Diphilo, Natali de comitibus interprete, Echini ſunt teneri, bonumq; habent ſuccum, viroſi ſunt, facilè corrumpuntur. Si cum oxymelite, apio, & mentha comedantur, ſtomacho ſunt vtiles boniq; ſucci, & dulces. Leniores ſunt inter hos rubicundi, melini (μήλινοι, id eſt lutei, Natalis vertit fraxinei: quod nõ probatur: verterem flaui) craſſiores, & qui cum raduntur, lacteum quiddam emittunt. Eorum qui circa Cephaleniam, Icariam, & Hadriam naſcuntur, quidam ſunt ſubamari, qui circa Siciliæ ſcopulum capiuntur, ventrem ſoluunt. Hæc ille. Echinos ventrem deijcere omnes ferè ſcriptores adnotarunt, Galenus, Paulus, Aetius, & Plinius ſecũdus inter cæteros multis verbis ius preſertim

A eorum commendant : quo vocabulo aquam internam eſſe intelligendum putat Zoographus:nam niſi recentes,& crudi,non ſunt edendo, vt inquit Bellonius,digito, vel pane atteri ait,atque diuelli, vt liberius abſorberi poſſint,emundata aqua,ac ſtercoribus,quibus(vt oſtrea)interdum ſcatent, Ea autem oua guſtui dulcia ſentiri, ceu ricini pulpam. Et Nicolaus Perottus, Scinditur, inquit, Echinus leui percuſſu,hirta teſtudo (cortex Echini) in duaſq; partes diuiditur:abijcitur altera:altera verò leuiter aqua abluitur. decidunt ſordes, quæ in ijs pro viſceribus ſunt remanent quinque partita oua, ſubruffa,ad ſtellæ imaginem formata,hæc cruda ſumuntur, ſapore non iniucundo, quamuis neſcio quid amaritudinis habeant, Condiebantur etiam eiuſmodi oua quod teſtatur Palladius. Menſe inquit, Decembri,quibus litus in fructu eſt, vbi Lunæ iuuabit augumentum, quæ omnium clauſorũ maris animalium,atque concharum iubet incremento ſuo membra turgere, Echini carnes ſalibus condire curabunt,quod ſolito more conficitur. Hanc quoque rem per omnes menſes benè faciemus hybernos. Vbi coxeris eos,pipere, & croco aſpergi iubet Platina. olim ante cœnam,inquit Rondeletius, Echini integri,& crudi cum oſtreis, ſpondylis, pectunculis apponebantur,quia horum ſuccus aluum ciet. vnde Athenæus ex Demetrio Scepſio
B feſtiuam narrat hiſtoriam de eo qui Echinos integros deuorare voluit. Laconem, ait, ad cœnam vocatum appoſitis Echinis,qui quomodo edendi eſſent cum ignoraret,ac quomodo alij ederent,non animaduerteret,vnum in os immiſſum cum teſta dentibus comminuit, & ſtridere fecit. Cum igitur os miſere diſcruciaretur ob duram cibi aſperitatem: o ſceleratum,inquit, edulium, neque nunc te omittam, emollitum; neque poſthac vnquam ſumpſero. Noſtri lapide teſtam frangunt,& flauam,ſiue croceam partem ideſt oua edunt. Et in nobilium cœnæ apparatu ponebantur primi, vt notat Dalechampius in Plinium. Et quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt,cœna hæc fuit: Ante cœnam Echini, Oſtreę crudæ &c. vt auctor eſt [c] Macrobius. Echinus (auctore Plinio medico) ex interuallo mãducatus phreniticis, ac Epilepticis aptus eſt ſtomacho,& vrinam mouet. Melancholicorum quoque cibus eſt idoneus, Et Dioſcorides ijs, quibus atra bilis ſtomachum infeſtare ſolet,piſces in aquis petroſis degentes,& erinaceos recentes conuenire ſcribit.

Ius Echinorum qu.d.
Condiunt ſale.
Echinũ integrum deuorauit Laco.
[c] Lib.3. Saturnal.c.13.
Ad Epilepſiam & Phrenitim.

VSVS IN MEDICINA.

C ECHINI inquit [a] Plinius viuẽtes tuſi,& ex vino dulci poti egregiè profluuia purgant. Idem contra Dorycnium, refert, Echinos maximè prodeſſe, & ijs,qui ſuccum carpaſi biberint,præcipuè iure ſumpto. Eos etiã aduerſus eadem Nicander, & Scholiaſtes commendarunt. Contra Dorycnium(inquiunt)ſuccurrunt animalia quæ in littore,& petris marinis degunt, vt gobij,& huiuſmodi,ſiue cruda,ſiue elixa, teſtauè edãtur, ſed multò magis iuuabunt in cibo ſtrombi, Echini &c. Quidam recentiores Echinum cum Echineide confundentes, vim ei venenoſam attribuunt, quod tamen à veteribus nuſquã ſcribitur,quanquam [b] Arceſilaus Batti Eudemonis filius(Plutarchi auctoritate)cùm in lethalem morbum incidiſſet,marino echino in potionem per Learchũ ei tradito,ad mortem compulſus eſt. Teſtæ crematę cinerem ſcribit [c] Dioſcorides, ſordida vlcera expurgare, idem præſtare echinum cum teſtis crematum dicit Aelianus. Et Plinius luxuriantem carnem reprimere,eorum teſtas contuſas,& ex aqua illitas incipientibus panis reſiſtere: ijſq; nimirum teſtis,ex aceto illis (adpoſitis Marcellus)ſtrumas curari(diſcuti Marcellus)[d] Ga-
D lenus erinacei vtriuſque tam marini, quàm terreſtris, teſtæ potiſſimum, & aculei cinerem facultatis ait eſſe tum detergentis, tum detrahentis, itaque eo quidam ad excreſcentia, & ad ſordida vſi ſunt vlcera. Ad capitis vlcera manantia valere ſe eſſe expertum, auctor eſt Rondeletius,& ad eadem Paulus Aegineta commendat. Ex eodem cinere fieri dentifricia, idem aſſerit. Ad Dyſuriam,id eſt vrinæ difficultatem,& calculum echinos,inquit Marcellus, tere cum aculeis ſuis, & ex mulſa frequenter accipito. Inter medicamenta pſoras abſtergentia commodè teſtam crudam inaſſatam idem admiſceri tradit. Ad alopecias teſtas [e] Galenus commendat ex Sorano. Oportet autem(inquit) & partem affectam præfricare, vel per alcyonium vſtum,donec morſum præſentiſcat, vel per echini marini vſti cinerem linteolo inuolutum,donec locus rubefiat,& paulò pòſt: echinorum marinorũ teſtas vſtas ex melle, & aceto præraſis illine, Ad idem quoque valere teſtas ex propria experientia nos docet Nicolaus Myrepſus. Teſta,inquit, Echini marini vſti, muſcerdarum, iridis ſingulorum vncia,benè contuſa irrigato cum oleo omphacino, & vtere, Hoc in vulnerum

[a] li. 32.c.10
Contra Dorycnium.
Venenatũ non eſſe.
[b] De Virt. mul.
[c] Lib.2.c.1
ad ſordida Vlcera.
Ad ſtrumas
[d] Lib.11.de facult.medi.
Ad Capitis vlcera.
Ad Dyſuriã
Pſoras abſtergit teſta
Ad Alopecias.
[e] Lib. 1. de compoſ. ſec. loc.

etiam

etiam cicatricibus pilos creat,ſic ille & rurſus,aut Echinorum marinorum teſtas crematas bene tritas irrigato cum melle, & illinc. Aduerſus abortum Echinum valere Aëtius tradit his verbis. His quæ ob naturalem retentricis facultatis imbecillitatem abortiuntur, innata quadam proprietate Erinacei terreſtris corium crematum opitulatur, ſi aqua, aut vino dilutum propinetur,& pudendi mulieri orificio illinatur. idem poteſt Echinus Marinus, & Mitulæ viuentes vſtæ. Hæc ille,licèt autem ſuſpicari, inquit Zographus, vt Echeneidem aliqui crediderunt alligatam partus continere ad maturitatem, ſic eandē contra abortus vim Echino etiam adtribuiſſe, occaſione à vocabulo ſumpta ἀπὸ τοῦ ἔχειν, ac ſi non ſolùm naues illa retinere,hic verò ſuis infixa aculeis,ſed omnino arcana quædam cohibēdi uis vtriq; ineſſet. Et huiuſmodi quidem ſuperſtitiones in alijs quoque rebus innumeræ ſunt. Contra vrinæ ſtillicidia optimi ſunt Echini, teſte [f] Philoſopho, quem locum citans Matthiolus reprehendit Paulum Iouium,qui in ſuo libro de Romanis piſcibus Echinometram Ariſtoteli deſtillationibus vrinæ opitulari dixerit. In cauſſa eſt frigiditas,inquit, non ſolùm,vt pilus,ſed etiam cutis terrena duraq; euadat:indicium vel echini Pelagij (πόντιοι) faciunt:quorum vſus contra vrinæ ſtillicidia eſt, quippe qui frigiditate maris præ alti, in quo degunt(ſexaginta enim,atque etiam amplius,paſſuum gurgite oriuntur) ipſi quidem exigui ſint,ſed aculeos grandes,duroſq; gerunt, cauſſa magnitudinis eſt, quòd incrementum corporis in ipſos conuertitur. cùm enim parum caloris obtineant, neque concoquere poſſint, multum ob eam rem habent excrementi: aculei autem, & pili, & reliqua generis eiuſdem excremento naſcuntur. Duri verò & rigidi modò penè lapidis conſtant propter frigus,& gelu. Hoc genus Echini,inquit Niphus,medici conterunt,vt ſcribit Philoponus, ac ſtranguria laborantibus humori alicui admiſcentes in potu tradere ſolent. Ad expellendas ſecundas [g] Hippocrates echinos marinos tres tenuiter tritos in vino odorato bibendos dari iubet. Echino marino ſi corpus ſcabie infectum perungatur, ad ſanitatem redire prodit Aelianus; Et echini combuſti cinis illitus lepram ſanat,vt Kiranides mouet, & omne vlcus illicò ad cicatricem reducit. Alopeciam quoque,teſte eodem, cinis ſanat,& denſat cum adipe vrſino,vel Delphino, aut Porcino illitus. Echini marini apud [h] Galenū recipiuntur in medicamento quodam,quod caluitium prohibet,& pilos generat. Ibidem cùm medicamēta quędam pilos diſperdentia ex comptorijs libris enumeraſſet, ſubiungit. Quin & fortiora his componunt,ex echinis marinis nimirum, & Salamandra in oleo coctis ammiſcent autem ipſis & Alcyonia, & Sandarachen, & quæcunque alia eius generis exiſtūt. Cutem in alopecijs replere cinerem echini cum carnibus ſuis cremati,ait Plinius, qui etiam contuſos cum ſuis ſpinis & è vino potos ad pellendum calculum probat,modis ſingulis(inquit)hemina bibitur,donec proſit:& aliàs in cibis ad hoc proficiunt. Ventrem mouere Echinos ſuprà diximus,idq; multi auctores ſcripſere,inter quos Trallianus. Epileptici ſi ex echino,inquit,ſumere per interualla cupiant, non alienum eſt, quippe habet aliquid ventri ducendo,ſtomachoq; firmando, & vrinæ citandæ commodum, & rurſus, Eorum,qui vomica(empyemate)laborāt,ſi ſordidum vlcus fuerit,vt puris euacuatio proꝛmoueatur echinum eos ſumere non prohibeto, & in diabete echinum eſſe cauendum monet. Aretæus in curatione Elephantiaſis: In cœna, inquit, apponantur marina quotquot ventrem ſubducunt,oſtrea,echini &c. Echinos ex aceto Epinictidas tollere, author eſt Plinius. Eoſdem quoque, vt idem ait, comburi cum viperinis pellibus, raniſque & cinerem aſpergi potioni iubent Magi claritatem viſus promittētes. Morſis,inquit Rufus,à cane rabioſo in cibo echini proſunt recentes cum vino mulſo. Aëtius in cura colici affectus à frigidis,& pituitoſis humoribus remedium affert ex quibuſdam oſtreaceis, & inter ea quoq; ex echinis. Ex oſtreorum genere,inquit,purpuræ,& buccina reliquis præferēda ſunt:deinde Pelorides præſtant:poſtea echini recentes,deinde quæ propriè oſtrea vocantur,reliqua verò relinquenda ſunt. Trallianus in eodem affectu nimirum colico,ſumuntur inquit, piſces duriore carne,vtilis & echinus eſt:vt qui præterquam quòd contemperet,refrigeretq; propterea etiam ſtomacho gratus eſt, aluumque, & vrinam mouet: quibus nihil eſt præſtantius. Ad ſtomachum hebeſcentem echinum marinum haud parum proficere, & veſicam vacuam facere [i] Aelianus pariter ex alijs affirmauit. Atque hæc ſunt quę ferè de echinis marinis exarata apud ſcriptores inueni.

Marginal notes: Aduerſus abortum. — Echineis ad partum retinendum. — [f] De gener. anim. — Ad ſecūdas expellēdas. — [g] Lib. 1. de morb. mulieb. — Ad ſcabiē. — Ad lepram. — [h] Lib. 1. c. 1. de compoſ. med ſec. loc. — Ad calculū. — Ad canis rabioſi morſ. — [i] Li. 14. c. 4.

DE CON-

A

DE CONCHYLIIS DITHYRIS SIVE BIVALVIBVS,

Et Primùm

DE CONCHA MARGARITIFERA, SEV BERBERI. Cap. XLI.

ORDINIS RATIO.

B INTER biualuia, ſiue, vt philoſophus vocat, δίθυρα, de quibus nunc ſcribendum eſt, ita poſtulante ordine, concharum genus cæteris præferendum videtur. Non enim conchæ nomen vniuerſaliter pro omnibus teſtatis nũc accipimus, ſed pro ijs potiſſimùm quæ inter ea duabus teſtis ijſq; leuibus præditæ exiſtunt. De cæteris conchę ſignificatis plenè ſuprà dictum eſt, Cæterùm cùm varia ſint concharum genera, illæ iure omni merito cæteris præferentur, quæ margaritas ferunt, margaritiferæ inde nuncupatæ.

SYNONYMA.

EIVSMODI conchas. Galli teſte Rhondeletio Nacre de Perles, Itali madre de Perle, hoc eſt matres perlarum vocant & vtroſque imitati Germâni & Belgę Peerle mutter; quòd frequentiores & meliores Vniones in his, quàm in alijs conchis aut Oſtreis inueniantur. Perlam enim hæ natio- *Mater perlarum.*
C nes vocant Vnionem. Latinis & Græcis Concha Margaritarum ſeu Vnionum, & Concha Indica dicitur, quòd apud Indos plurima naſcatur, apud quos βέρβερι dictam fuiſſe, Androſthenes in Indiæ nauigatione ſcribit, citante hunc Athenæo: Berberi inquit Gillius ab Arriano vocantur noſtræ matres Perlarum. Itinerum Indicorum ſcriptores iſti hodie Concham grandiores baccas ferentem Cheripo in India appellari tradunt. Sunt qui Concham Cytheriacam Martiali dictam eandem exiſtiment. nobis autem, quod & Zoographo placuit, Cytheriaca non alia videtur quàm Venerea, à quibuſdam dicta Cõcha, vulgò Porcellana. Concham ipſam Margaritiferam, inquit Zoographus ſi de genere biualuium ſit, Germanicè vocabimus Perlemuſchel, ſin Cochlearum genus Perleſchnegh: qualis eſt Cochlea margaritifera. *Concha Indica.* *Cõcha Cytheriaca q̃ Martiali.*

GENVS DIFERENTIA, D DESCRIPTIO.

CONCHARVM quæ margaritas ferunt Plinius (lib. 32. cap. 11) multa genera recenſet, cuiuſmodi ſunt, pentadactyli, melicembates, echinophoræ & permultæ aliæ. Recentiores quoque infinita numerant. Sunt enim vt ait Albertus, quæ margaritas, ſunt quæ non ferunt, quamuis omnes cõchæ habeant aliquid de natura margaritæ. Nos hîc de vulgò margarifera vocata agimus, quam Androſthenes apud [a] Athenæum in Indiæ nauigatione ad hunc modum deſcribit: Oſtreum aſpectu Pectini ſimile, Concha non ſtriata, ſed plana, ſpiſſa, (λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει καὶ δασύ: quod non fideliter tranſtulit [b] Plinius, hirſuta echinorum modo; idem quoque non ſtriata οὐ διαγεγλυμμένον inſecta vertit) nõ vtrinque aurita Pectinis modo, ſed vna tãtum parte. In eius carne gemina concreſcit, vt in ſuilla grando

[a] Lib. 3. Deſcriptio. [b] Li. 9. c. 35.

grando: modo colore adeo ſimilis auro; vt cum eo collata, non facile internoſcatur, modò argentei coloris: modò omninò alba & oculis piſcium ſimilis, Concha quam Rondeletius depingit pro matre Vnionum, magna eſt, modicè caua, ſpiſſa, figura Pectinū æmula: vna enim parte aurem habet, & foramina parua, quæ non permeant. Altera rotunda eſt, argentei coloris & ſplendoris, maximè, in interna parte, externa nonnihil flaueſcit. Tota læuis vnionum modo. Hæc ſane Concha cum ſuperioribus Androſthenis verbis tam bene conuenit, vt certò mihi perſuadeam, veram eſſe antiquorum concham Indicam, quæ βέρβερι olim in India dicebatur, in huius teſta vniones adnatos ſæpe cernere licet, veluti in ea, quam hîc appingi curauimus, hæc interdum tam grandis in India reperitur, vt referant inuentam in mari inſulæ Bornæi cuius caro pondo ſeptem & quadraginta librarum pependerit. Differunt quodammodo ab ea quæ hîc ſubijciuntur rudimentis item ambæ prægnantes, quarum prior tota eſt argentea, altera colore rubicundo flammeo micat.

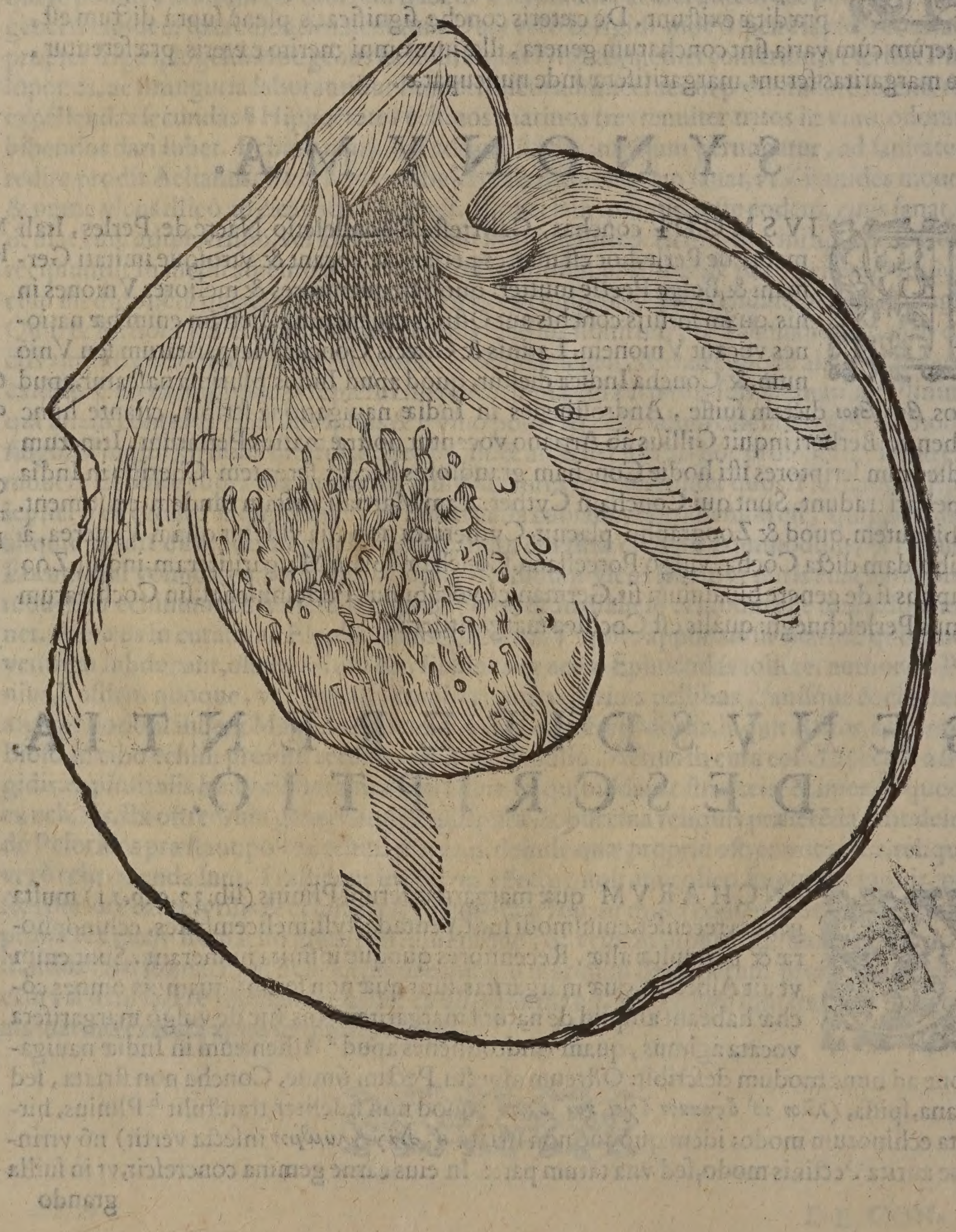
Cōchę margariferæ Rondoletij deſcriptio.

Magnitudo

E

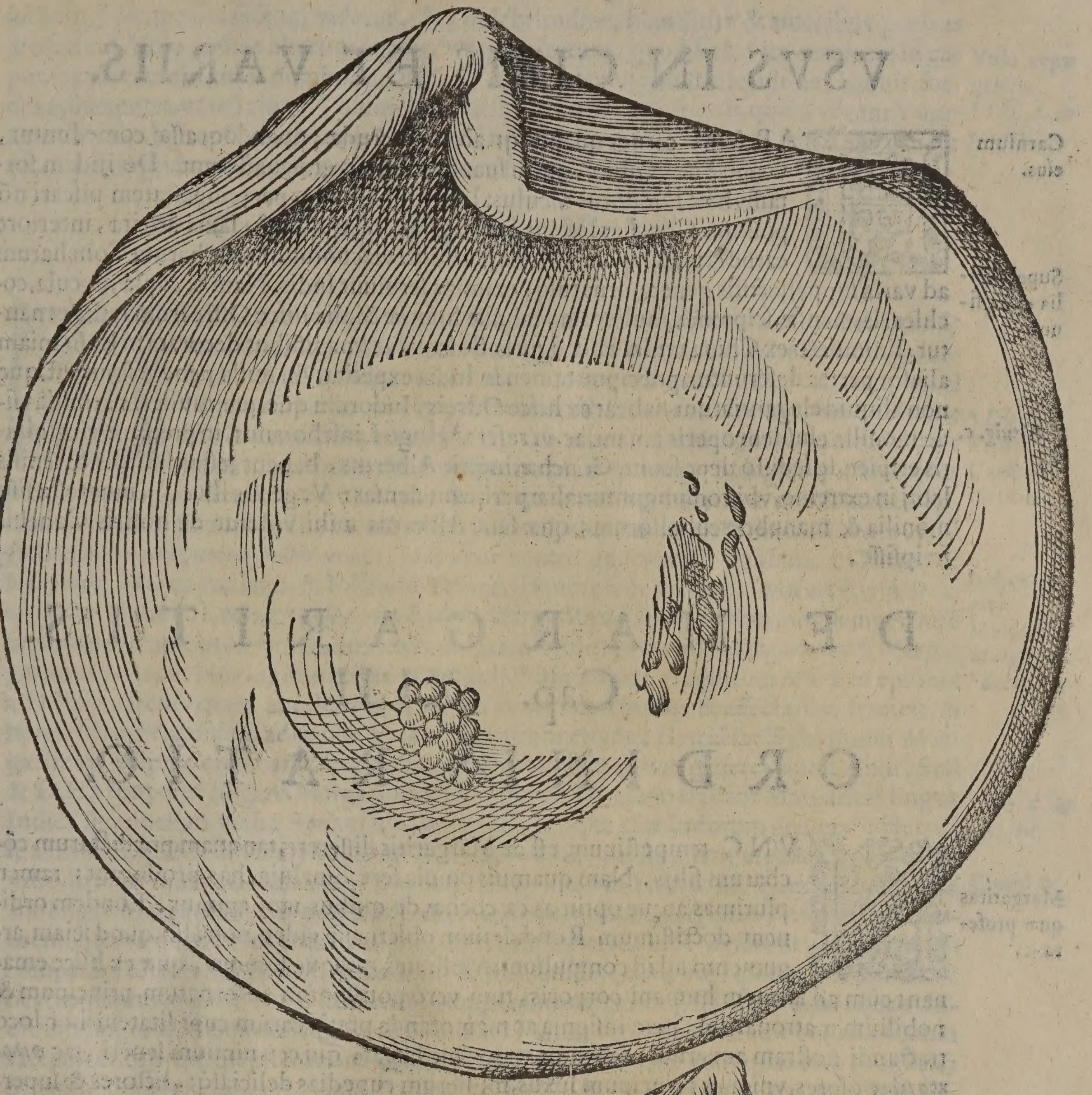
Concha margaritifera noſtra.

F

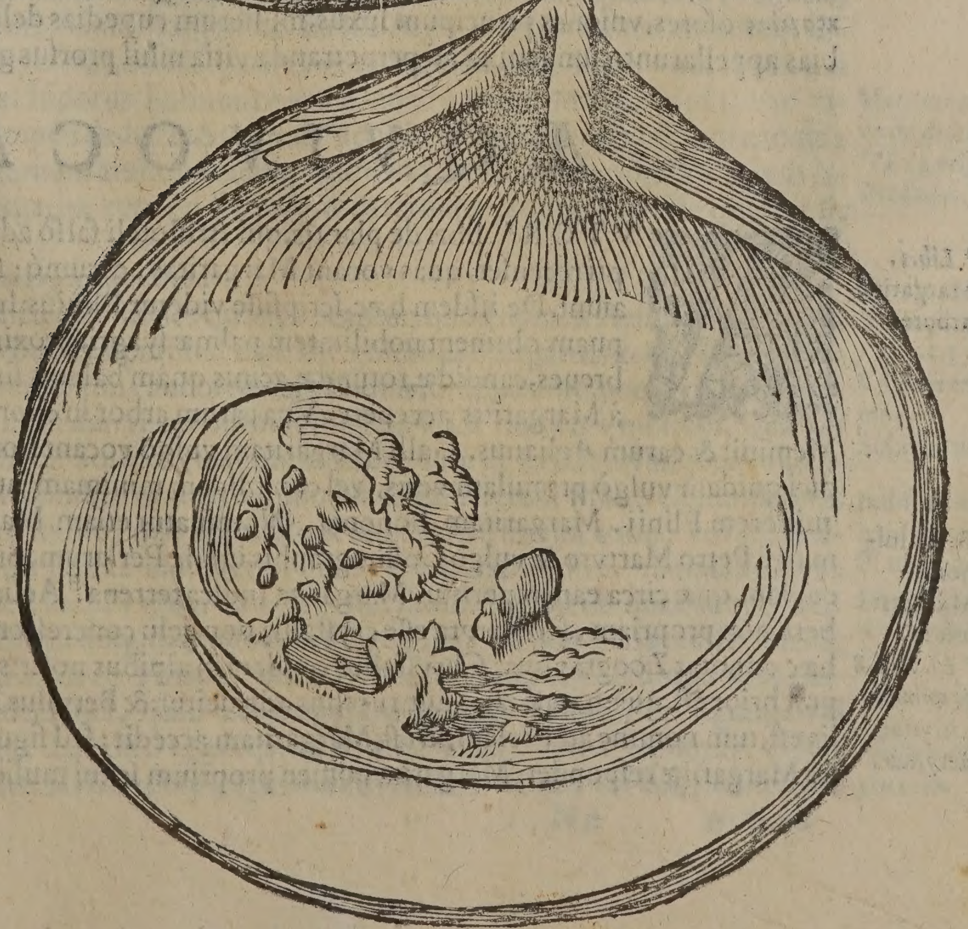

H

Concha argentina cum lecto margaritarum.

Concha Margaritifera alia colore rubeo flammeo cum rudimento perlarum.

 E

VSVS IN CIBIS ET VARIIS.

Carnium eſus. HARVM carnes quandoq; ab Indis crudæ, quandoq; aſſæ comeduntur, vt apud nos Oſtrea, guſtu ſuaues palatoq; gratas aſſerunt. De ijſdem fortaſſis hæc Diodorus Siculus: Ichtyophagi cùm per tempeſtatem piſcari nō poſſunt, Conchas legunt permagnas, quarum teſta ſaxis attrita, interiore carne cruda, ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur. Teſtæ harum Concharum

Supellectilia ex ea fiunt. ad varia ſuppellectilis genera, ornatuſq; eximios ſeruiunt Indis. Nam & capſæ, pocula, cochlearia, menſæ, ſcipiones mulierum, tabulæ luſoriæ & alia hiſce Oſtrearum teſtis ornantur. Enimuerò ex China multa talia figuris, floſculis ac imaginibus decorata in Luſitaniam aliaſq; partes deferuntur, præcipuè tamen in India expetita, vbi nulla penè domus eſt, quę non aliquid elegantiarum habeat ex hiſce Oſtreis. Indorum quoque mulieres armillas ſiue monilia eiuſdem operis amant, ac, vt refert [a] Hugo Linſchotanus, in pretium virginitatis eripiendę ſedulò depoſcunt. Conchæ, inquit Albertus, habent teſtas ſubtilis & tenuis labij in extremo, vbi coniunguntur, aliæ perquam denſas: Vt genus illud, è cuius teſta fiũt monilia & manubria cultellorum; quæ ſane Albertus mihi videtur de noſtris Conchis ſcripſiſſe. F

[a] Nauig. c. 84.

DE MARGARITIS. Cap. XLII.

ORDINIS RATIO.

Margaritas quæ proferant. NVNC tempeſtiuum eſt de Margaritis diſſerere, tanquam prædictarum cōcharum filijs. Nam quamuis omnia ferè biualuia has producant; tamen plurimas atque optimas eæ cochæ, de quibus iam egimus. Eundem ordinem doctiſſimum Rondeletium obſeruaſſe video, non alio, quod ſciam, argumento ad id compulſum. Vtilitates quoque ſummæ, quæ ex hiſce emanant cùm ad ſalutem humani corporis, tum verò potiſſimùm ad ornatum principum & nobilium matronarum, item inſignia ac memoranda pretia earum cupiditatem hoc loco tractandi noſtram auxerunt, quanquam non me lateat, qui ceu nimium ſeueri, ac φιλοκοσμίας oſores, vniones principum luxus, mulierum cupedias deliciaſq;, lictores & ſuperbias appellarunt, cùm natura ad perpetranda vitia nihil prorſus generet. G

ÆQVIVOCA.

[a] Lib. 1. Margaritæ arbores. AVTOR [a] libri de plantis, qui Ariſtoteli falſò adſcribitur, arbores Aegypti recenſet, quas vocant Margaritas, earumq; fructus è radice ſuſpendi aiunt. De ijſdem hæc ſcripſiſſe videtur Plinius: In meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem palmæ ſyagri, proximamq; Margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis ſimiliores. Quare & nomē à Margaritis accepere. Vna earum arbor in chora eſſe traditur, hæc ille. Meminit & earum Aelianus. Galli Margaritam vulgò vocant florem vrbanũ, quem medici quidam vulgò primulam veris, vel conſolidam minimam nuncupant, nos bellidem minorem Plinij. Margaritam Bononia. Nominatur etiam Margarita inſula in Indico mari à Petro Martyre & vulgo Coſmographis inſula Perlarum, propter magnam Vnionũ copiam, quæ circa eam reperitur. Margarita Indica terrena [b] Aeliano dicitur naturam habere non propriam, ſed fœtura eſſe cryſtalli; non gelu concreſcentis, ſed foſſitij. Ad quæ hæc annotat Zographus: Chryſtallus quidem in alpibus noſtris foditur, eaque maior & pulchrior eſt, quàm quæ ſaxis aut rupibus adnaſcitur: & Beryllus lapis cum cryſtallo ſimilis eſt, tum nomine ad Perlam, id eſt, Margaritam accedit: ſed figura & magnitudine neutra Margaritæ reſpondet. Margarita nomen proprium ſexui muliebri in babtiſmo imponi ſolitum, H

Bellis minor. Margarita inſula. [b] Li. 15. c. 8 de animal. Chryſtall. Beryllus.

E ſolitum, à Margarita factum videtur, & à pulchritudine, blanditijs & amoribus penitus profectum. Vnio dicitur alterum cepæ genus, capitatum, quod ferè circa ceruicem in caput extuberauit: in cuius nominis ambitu eſt, quæ ſimplex non fruticauit, nec habuit ſordes adhærentes, vt teſtatur * Columella: Marſicam ſimplicem, inquit, quam vocant Vnionem ruſtici, eligito. Galli de cepis hodie hoc nomen ſeruant. Vnionem feminino genere recentiores quidam, pro concordia poſuere, neſcio num & Veteres.

Vnio cepæ genus. * *Lib. 1. de re ruſt.*

SYNONYMA.

GRÆCI plurimis modis Margaritam vocant. Theophraſtus, Aelianus & Arrianus μαργαρίτλὼ maſculino genere. ὁ μαργαρίτις λίθος dicitur Androſtheni apud Athenæum, niſi ibidem μαργαρίτης rectiùs ſcribamus, vt apud [a] Theophraſtum τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐςὶν ὁ μαργαρίτης καλέμενος Id eſt. Ex admirandis verò lapidibus is eſt, qui Margarita vocatur. Patet F igitur, Cardanum vehementer ineptire: qui negat Margaritas eſſe lapides propriè: quoniam & celerrime ſeneſcunt, & alia quædam lapidum naturæ diſſentanea habeant, cùm hîc Theophraſtus inter lapides θαυμαζομένες numeret, & Androſthenes apud Athenæum μαργαρίτον λίθον vocet. Μάργαρον neutro genere ex [b] Pauſania adfertur. & μάργαρος ἰνδὸς ex Aeliano, & Iohanne Tzetze. Hanc ipſam gemmam vocari etiam Ἰνδικὸν λίθον aiunt & Luciano λίθον ἐρυθραῖον. Margarita à latinis authoribus ſemper ferè maſculino genere profertur; rariùs neutro. Varro vtroq; genere & Margaritam & Margaritum dixit, vt Nonius Marcellus annotauit. [c] Macrobius Auguſtum refert in epiſtola ad Mœcenatem, quem familiariter amabat, vt inſolentem eius & affectatum ſermonem notaret, hanc clauſulam adiecisse: Vale mel gentium: ebur ex Hetruria: Tyberinum Margaritum. Solinus etiam affectatæ dictionis author Margaritum genere neutro dixit. Sed & D. Hieronymus fulgens Margaritum. Sunt qui ex [d] Arriano tradant Margaritas lingua Indica ſic appellari: verba Arriani hæc ſunt: Hoc quoque aliæ Indorum gentes de Hercule affirmant, quòd cùm mare Indicum & terram vndiq; peragraſſet, purgaſſetq; eam omni vitio, in mari inuenerit cinædum (κίναιδον, Bartholomæus Faſcius Margaritam vertit: ſed G Indi fortè Margaritam Cinædum vocant, vt ex ſequentibus colligimus) ornatum muliebrem: quales qui ad hæc vſque tempora lucri cauſſa merces inde deferunt, multo ſtudio comparare ſolent. Sed & ex Græcis olim, & Romani hoc tempore, quicunque diuites & beati putantur, maiore etiam ſtudio ſibi comparant: margaritam ſcilicet è mari, quam Indorum lingua ſic (cinædum ſcilicet) nominat. Earum verò pulchritudinem admiratum Herculem, ceu ornamenti maximè decori geſtatu vndecunq; ex mari quas filiæ (Pandeæ) ornandæ donaret, conquiri iuſſiſſe Margaritas. Ex his Arriani verbis iudicent ſtudioſi, Cinædusne, vt Zoographo videtur, an Margarita, vt quibuſdam alijs doctis viris, Indicum nomen ſit huius gemmæ. Iſidorus Latinum nomen non Indicum Margaritam facere videtur, dum à mari hoc nomen deducat. Sic enim [e] ſcribit: Margarita gemmarum candida prima: quam inde Margaritam aiunt vocatam, quòd in Conchulis marinis hoc genus lapidum inueniatur. Margarita corripit ſecundam & tertiam producit: vnde quidam ſic cecinit.

[a] *Lib. de Lapid.* Cardani ineptiæ. [b] *In Arcad.* Indicus lapis. Margarita. Margaritũ. [c] *Satur. 2. 4.* [d] *Lib. 8. de reb. Ind.* Cinædus. Margarita vnde dicta. [e] *Li. 15. orig.* Proſodia.

Placet nidore margarita lacteo.

Verſus eſt iambicus trimeter. Vniones quoq; vocantur; quod nomen Aelius Stilo Varro-H nis magiſter Iugurthino bello impoſitum maximè grãdibus Margaritis, teſte [f] Plinio, prodidit. Dos omnis, inquit idem, in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud promptis rebus, in tantum vt nulli duo reperiantur indiſcreti: Vnde nomen Vnionum. Quæ verba Plinij non bene intellexit Solinus eius abbreuiator, dum ſic ſcribit. Nunquam duo ſimul reperiuntur: vnde vnionibus nomen datum. Nam indiſcretum Plinio eſt indifferens, indiſtinctum, aut prorſus ſimile; quo vocabulo & alibi in hac ſignificatione vtitur: Imagines, inquit, adeo ſimilitudinis indiſcretæ pinxit, vt &c. Sane duos nunquam in vna Concha reperiri Vniones ſimul verum non eſt: cùm ſimul innumeræ quandoque referantur, vt poſtea referemus. Singuli quidem & diſcreti, hoc eſt non cohærentes inter ſe reperiri ſolent: verùm non ab eo Vniones dictos Plinius igitur innuit: ſed quoniam nullus alteri ita ſimilis inueniatur, quin vel magnitudine, vel colore, vel figura, vel alio quopiam diſcrimine differat. Quanquam & hæc Plinij verba leguntur cohærentes: Videmus in Conchis hac dote vnguenta circumferentibus, vbi cohærentes pro

Vnio. [f] *Li. 9. c. 35.* Vnionis etymon. Solini error. Indiſcretus quid Plinio. Plures quã vnus in vna concha. Plinius explicatus.

eo quod eſt ſuis Conchis & teſtis adnatos Vniones accipit Zoographus,non ipſos inter ſe concretos. Aliud ſenſit Marcellinus his verbis: *Teſtæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas binas aut ternas: vel Vniones ſic appellatos quod eius terræ (eiuſmodi) Conchulæ ſingulas aliquoties pariãt,ſed maiores.* Baccã pro vnione accceperũt probatiſſimi authores. [a] Virgilius:——— *Nec Indi*

Bacca pro vnione.
[a] *In Culice.*

Conchea bacca maris pretio eſt.

Et Horatius: *Filius Aeſopi detractam ex aure Metellæ,*
Scilicet vt decies ſolidum abſorberet, aceto
Diluit inſignem baccam.———

Lapillus. Pretioſi lapides. Seruij ineptiæ.

Generali etiam nomine vocamus lapillum Margaritam. Nam lapillus & gemmarum Margaritarum commune eſt nomen, ſubintelligiturque pretioſus,quod ſi maiuſculi fuerint, pretioſi lapides dicũtur, vt author eſt Perottus. Nam quod Seruius ſcribit gemmas diuerſi coloris eſſe; Margaritas verò albas: vel gemmas integras: Margaritas verò pertuſas, planè eſt ridiculum. Sabinus Iuriſconſultus Margaritas ſcribit lapillorum nomine nõ contineri: ſed hoc falſum eſse multorum exemplo declarare poſſimus. Curtius: lapilli auribus pendent: Idem alibi: Pendebant ex auribus inſignes candore & magnitudine lapilli. Horatius:

Nec magis huic intra niueos virideſq; lapillos.

Erythræi lapilli:

Vbi profectò de Margaritis & Smaragdis intelligit, lapillos Erithræos vocat Martialis, & gemmas Erythræis erutas vadis. De Conchis Margaritiferis, inquit Iſidorus, tradunt, qui de animantium naturis ſcripſerunt, quòd noctu littora appetant, & ex cęleſti rore Margaritam concipiant, vnde & Eccœole nominentur. Alibi autem nuſquam inuenire eſt Eccęolæ nomen; & fictũ videtur, ac innuere Margaritas ex cœlo à ſua Concha concipi. Arabicè dicitur Margarita Hager (id eſt lapis) Alulo ſiue Albalo, Syluatico, vel vt Monachi interpretes Meſuę legũt, Albato & Albaro. Alioffar voce minores Margaritas intelligunt etiã Arabes voce corrupta, vt ſcribit [b] Iohãnes Fregoſus Hiſpanus medicus inſignis, ex Iulfar portu maris Perſici, vbi preſtãtiores generantur. Eodẽ vocabulo vtũtur & hodie Luſitani. Nam Iohannes [i] Hugo Linſchotanus tradit baccas maiores Luſitanos Perolas appellare; minores Aliofar, Arabes Lulu: Perſas verò, & cæteros Indos Motij, Malauares Motu. In Inſula Cubagua Indiæ Occidentalis, Paria & Curiana regionibus dicuntur Vniones Thenoras & Coriſcias, alijſq; nominibus pro linguæ varietate, vt Petrus Martyr, alijq; itinerum in Indiam hanc ſcriptores prodiderunt. Hodie in Græcia Μαργαριτάρη dicitur. In Italia Perla vulgo vel perna vt quidam ſcribunt. Gallis, Germanis, Anglis, Belgis Perle. Hungaris Dragako, Gyongy. Polonis Perl'a.

Hager.
[b] *De Indic. medic. c. 11. tract. 1.*
[i] *Capit. 89. Nauig in Indiam Oriẽt.*

QVID SINT.

[a] *Lib. de habitu muliebri.*
Puſtula Cõchæ.
[b] *Li. 19. D. auro & arg. loq.*
Rubri maris grana.
Nec gẽmis. nec lapillis contineri.
An pars Cõchę, an morbus an excremẽtum.
[c] *Li. 3. c. 72.*
Oſſa non eſſe.
[d] *Li. 9. c. 35.*

MARGARITAM [a] Tertulianus puſtulam Conchæ ſiue duram & rotundam verrucam eſse ait. D. Hieronymus rubri maris grana vocat. Vlpianus vult nec gemmis contineri nec lapillis, quia apud rubrum mare creſcit & coaleſcit Concha. Dubitarunt etiam ſummi viri, ſit ne Margarita Conchæ pars, an excrementum; an verò morbus. Dicitur apud [c] Philoſtratum lapis, qui in Oſtrea cordis locum habet. Oſsa Vniones appellauit Chares Mitylenæus apud Athenæum his verbis. *Chares Mitilenæus libro ſeptimo hiſtoriarum Alexandri ait: Capitur verò in Indico mari & circa Armeniam, Perſidem, Suſianã, Babiloniam Oſtreo quiddam ſimile, quod magnum (ἁδρὸν vegetum & plenum) eſt & oblongum, habetq; intus carnem multam, albam, ſuauiſſimi odoris, cuius exempta oſsa Margaritas vocant, ex quibus monilia componunt &c.* Quæ ſanè ſententia prorſus à veritate aliena eſt. Nam ſi vniones Oſtreorum oſsa eſsent, ij ſemper in omnibus Oſtreis reperirẽtur, vt inquit Rondeletius, cùm oſsa ad corporis fabricam neceſsaria ſint, veluti partium reliquarum fulcra, quod falſum eſse docet experientia. Idque contra Oſtreorum naturam eſt, qua ſimiliter atque cruſtata molle intus habent, nec durum qnidquam; ſed foris, vt rectè ſcripſit Ariſtoteles. Fuerunt qui exiſtimarint Concharum veluti nucleos eſse. [d] Plinius partus: alij Concharum grandinem, quorum opinio multis & Rondeletio admodum arridet, vt poſtea dicetur planius, cùm de generandi modo ſermo fiet.

GENVS.

A GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

CORPVS Vnionum ſolidum eſſe manifeſtum eſt,quòd nullo lapſu fran- Solidũ corpus.
gantur teſte[a] Plinio. Differunt in primis magnitudine, colore, figura. [a] Li.9.c.35.
Magnitudine;ſunt enim maiores,minoreſque. Petrus Martyr:In eodem, Magnitudine differũt.
inquit,ſinu (noui orbis) aiunt grandiorem quandam eſſe inſulam, in qua
Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus
vniones,Conchyliûm corda,eruuntur,faba & interdum olea(oliua)gran
diores: & quos Cleopatra optare potuiſſet. Et alibi: Ad inſulam Solon,inquit,Caſtellani Margaritæ magnæ.
Margaritas magnitudine ouorum turturum, aut aliquando gallinarum, reperiri intelli-
gunt: ſed propter anni tempus non cęperunt. Oſtreum tamen cepiſſe ſe teſtantur,cuius ca-
ro ſeptem ſupra quadraginta librarum fuerit,vt Maximilianus Tranſyluanus ſcribit. Hæc
ille.Itaq; non vſque adeo mirum videri debet,tam magnos reperiri vniones. Ex Vnioni-
B bus quos à rege inſulæ Indiæ Occidentalis Eubagnæ acceperat Gaſparus Morales, vnus
erat magnitudine nucis,vendituſq; in Darien auctione habita caſtilianis(genus eſt mone-
tę Hiſpanicæ)mille ducentis, huncq́; pependiſſe ait Gonzaluus Ouiedus ſiliquas triginta
& vnam. Alioquin maiores Cubaguæ inſulæ raro excedunt quinque ſiliquas. Idem Gõ-
zaluus Ouiedus Panamæ (ciuitas eſt Indiæ Occidentalis) Vnionem magnitudine pilæ
arcus, rotundiſſimum, pondereq́; ſiliquarum viginti ſex venditum ſcribit. Sunt Conchæ
margaritiferę prope inſulam Borneo dictam,Vniones ex illis oui gallinacei magnitudine
& in regis corona quoſdam æquare anſerinum ouum memoriæ proditum eſt,tantaq; ro-
tunditate vt menſæ impoſitos vno in loco haud maneant; ſed continuo tanquam argentũ
viuum moueantur. Tam magni ſane rariſſimi ſunt, & ad noſtros principes adhuc nondũ
perlati. Vltra ſemiunciales inuentas negant teſte Solino. Petrus Alfonſus Nignus & ſocij,
cùm ex Curiana diſcederent,ſex & nonaginta ſe libras vnionum octunciales, pretio forte
quinque ſolidorum comparaſſe cognouerunt. Vnionum multi auellanas æquant,orienta-
libus ſimiles:ſed quoniam male perforati,non tanti pretij ſunt. Me præſente,inquit,[b] Pe- [b] Decad. 1.
trus Martyr,cùm apud illuſtrem Mithynæ Sydoniæ ducem inuitatus pranderem Hiſpali, lib. 8.
C vnã(vnũ dicere debuit,ſi vnionẽ intelligit;ſed de vno incredibile hoc põdus eſt:forte vnâ
legendum nam pluralis numerus mox ſequitur) ſupra centum vncias venum ad eum tu-
lerunt. Sua profecto pulchritudine ac nitore,me delectarunt. Sunt qui Niguum ferant nõ
in Curcana,quæ centum viginti amplius lequas diſtat ab ore Draconis: ſed in Cumana &
Manacapana regiũculis,ori & Margaritæ inſulæ vicinis,vniones habuiſſe:negantq́; Curia
nam feracem Margaritis. Sed hi in Conchis Margaritiferis. Teſtatur Theophraſtus apud
Athenæum magnitudinem vnionis, qui in oſtreo Pinnæ ſimili naſcitur amplioribus pi-
ſcium oculis par eſſe. Colore quoque plurimum variant. Androſthenes in Indiæ nauiga- Color.
tione apud Athenæum ait:alias Margaritas aurei coloris eſſe & vſque adeo, vt ab auro vix
dignoſci queant ſi propius ad id admotæ ſint, alias argenteas, oculiſq; piſcium ſimiles.
Propius ijs color ſplendidus eſt: [c] Theophraſtus enim ad hunc modum ait: Inter illa quæ [c] Li. de lap.
miramur,eſt profecto Margarita, natura pellucida, è qua pretioſa monilia fiunt. Coloris
ſunt Margaritæ, inquit Albertus, ac ſi parua lux penetraret in multum album, & ideo ni-
tentes. Sunt & ſuffuſco colore atque liuenti, item ruffi & parui, quales circa Boſphorum
Thracicum reperiuntur teſte [d] Plinio, qui etiam grandini ſimiles, quaſdam memorat & [d] Li 9.c.35.
D enormes,ferè coloriſq; marmorei,aliqui legunt concolores marmori. Figura aliæ ſunt ro-
tundæ,aliæ oblongæ,planæ ab vna parte,altera concauæ, tuberibus inęquales, quædam
pyri forma aut ouali. Horũ quibuſdã idcirco diuerſa nomina. Elenchos appellant,ait,[e] Pli Elenchus.
nius, faſtigiata lõgitudine alabaſtrorũ figura in pleniorẽ orbem definentes:vbi Maſsarius [e] Li.9.c.35.
Elenchi,inquit,ſunt Vniones facie turbinata,vt ex amplo ſcilicet in tenue deficiẽtes,quos
pyra modo vocãt. Et rurſus:Elenchon Græci Indicem interpretantur: cuiuſmodi eſt apud
Plinium primi libri inſcriptio. Nam & libros Elenchórum ſcripſit Ariſt. Alabaſtrũ verò Alabaſtrũ
erat vas vnguentariũ formâ turbinata,ſine anſulis, quod ex lapide alabaſtrite onyche an-
tiquitùs appellato,fiebat,quoniã,vt inquit [f] Plinius,optimè vnguẽta incorrupta in eo ſer- [f] Lib.36.
uari dicitur. Perottus putat haſce Margaritas Elenchos dici,quòd quomodo librorum in-
dices & pulchritudine ac varietate colorum, & magnitudine litterarum libros exornant, Elenchi cur
& res alias ſui indices: ita hi geſtantium habitum illuſtrare & quaſi indices eorum videan Margaritæ
tur eſſe. Iuuenalis: *Auribus extenſis magnos commiſit Elenchos.* dicantur.

Cylindrum ab Elencho differre.

Magna eorum ſtultitia eſt, qui Cylindrum & Elenchum idem eſſe putant. Quippè Cylin- E
dri lapilli ſunt teretes, hoc eſt oblongi atq; volubiles, inſtar eius columellæ, qua æquandis areis vtimur. Huiuſmodi enim formam Cylindrium vocamus, ἀπὸ τῦ κυλίειν à voluendo.

Area tum primùm ingenti eſt æquanda Cylindro.

Dos earum in fulgore.

Atq; tali forma non reperiuntur Margaritæ quas natura, non ars, facit. Etenim ſi artificiũ addas, ſtatim deficit fulgor, in quo omnis earum dos conſiſtit. Cæteri verò lapilli magna ex parte fieri teretes poſſunt: vtputa berylli, ſmaragdi, & alij ſimiles: quos non auribus ſuſpendere mulieres, ſed circundare collo, & innectere monilibus, ſiue alijs ornamẽtis conſueuerunt. Iuuenalis:

Tu nube atq; tace, donant arcana cylindros.

Idem alibi:

Nil non permittit mulier, ſibi turpe putat nil,
Dum virides gemmas collo circumdedit.

Poyrette.

Elenchum inquit Bayfius, Galli Poyrette vocant. Elenchorum meminit Iureconſultus in l. Pediculis, parag. finali, hoc tractatu. Cùm autem ait Plinius, & proceribus ſua gratia eſt: F
de illis fortaſſis ſentire videtur, quos cylindros Paulus vocat in l. Pediculis ad finem in eodem.

Cylindri q. [g] *Lib. 37.*

Siquidem cylindri ſunt teretes & oblongi, fiebantq; etiam ex alijs lapillis. [g] Plinius vbi de beryllis: Indi mirè gaudent longitudine eorum. Et mox ſubdit: Ideo cylindros ex ijs facere malunt, quàm gemmas: quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine, Hactenus Plinius. Quibus Plinij verbis intelligere eſt, cylindros & elenchos in eo differre, quòd Elenchi ſint faſtigiatæ longitudinis: Cylindri verò proceritatis æqualiter orbiculatæ. Quod ſi verum eſt, noſter Sipontinus iſta non ſatis percepiſſe videtur.

[h] *L. 9. c. 35.* Tympana. Tympania. Tympanũ quid.

Conchis interdum adhæreſcunt Margaritæ, quæ non niſi lima auferri poſſunt: hæ [h] Plinio teſte Tympana appellantur. Codices antiqui vt annotat Maſſarius, Tympania ſcriptum habent, vt ſit à tympano: quemadmodum inferius Crotalia à crotalo, non crotala nuncupauit. Eſt autem Tympanum inſtrumentum ex vna parte tumidum & rotundũ, ex altera planum membrana clauſum intus vacuum, vulgò vaccarum vocatum: quod baculo feritur cùm turmæ æquitum ad pugnam concitatæ ſunt. Inde Margaritæ quæ ab vna parte tumidæ ſeu rotundæ ſunt, ab altera planæ, à tympanorum ſimilitudine tympania nominantur. Feneſtella (qui nouiſſimo tempore Tyberij Cæſaris claruit) Tympana ſcribit ſe iuuene appellata G
patinas, lances, quas antiqui Magidas appellauerunt.

[i] *L. Pediculis.*

Tympanorum Vnionum meminit etiam [i] Paulus Iureconſultus. Nos præter has à Plinio commemoratas differentias formarum, multo plures obſeruauimus hac tabula depictas, à Petro Stephanone antiquitatum ſtudioſiſſimo mihi benignè communicatas.

Vnio triorchites.

Qui primo & ſecundo loco ponitur, triorchitem Vnionem nominaui, priapum triorchitem æmulatur. habebat enim tres teſticulos adinſtar triorchis herbæ, & inter illos erat hoc diſcrimen, quòd duo eſſent perfecti, tertius verò adhærebat dextro teſticulo in poſteriori parte, oblongam quodammodo figuram gerens. In anteriore parte videbatur habere foramen, vel ſaltem figuram foraminis; pendebat vndecim ceratia.

Botrites.

Tertius præ ſe ferunt partem racemi vuæ labruſcæ nuncupatæ, & cadmiæ botritis Dioſcoridis. Sed tertius inæquales habebat Vniones magnitudine, tres inuicem coniunctos eiuſdem ferè magnitudinis, quibus adhærebant nouem imperfecti alij figura trigona, vnà cum maioribus; decem ſiliquas pendebat. Octauo autem loco depictus octo habebat Margaritas, veluti acinos, coniunctas, vt prorſus æmularetur etiam grana malorum punicorum, licet maiora eſſent, ſed inter ſe ferè eiuſdem magnitudinis. Ideoq; botrytem nuncupaui ſimpliciter, vt alterum botrytem inęqualem: erat hic pon H
dere viginti ſex ceratorum.

Priapites.

Quarto & quinto loco depingitur is qui priapum cum duobus teſticulis, & ſcroto imitabatur. Teſticulorum alter altero maior erat. Qui inde ſequebatur, extrinſecus in principio figura erat hemiſpherica. Erat autem eiuſdem coloris & ſplendoris cum primo loco delineato, pendebat ſiliquas decem & nouem, & granum vnum.

Scolocites.

Sequitur deinde Scolocites à Vermis repentis arcuatim ſimilitudine. poterit & Saurites appellari: ſimilis enim eſt lacerti fœtui perfecto, cùm in eo conſpiciantur rudimenta quædã quatuor pedum, capitis & oculorum. Erat hic pondere vnius ſiliquæ duorumq; granorũ. Eiuſdem generis eſt & vndecimus. Nonus & decimuſquartus prorſus vermiculum illum, qui oritur in pericarpio, ſeu fructu ipſius dipſaci æmulãtur. Vnicum duntaxat vterq; teſticulũ habet: & granũ vnũ pendet.

Cynoſorchites.

Decimus & duodecimus vocari poſſint Cynoſorchites. Duo.n. huic adhærent teſticuli, vnus maior altero. Erat põdere duorum granorum cum dimidio. In vltimo, qui ab vna & altera parte depingitur, tredecim erant Margaritæ ſimul

iunctæ.

A

B

C

iunctæ, quæ ſquamas referebant quorundam piſcium, inde ſquãmoſus Vnio dictus. longus erat duos digitos per tranſuerſum, latus digitum dimidium, pendebat granum vnum, & ſiliquas ſex. Conſtant autem Margaritæ multis veluti corticibus, vt tunicatæ plantarum quarundam radices. Tetigit idipſum [k] Plinius his verbis: Sani quidem partus multiplici conſtant cute non impropriè callum vt exiſtimari corporis poſſet. Itaq; purgantur à peritis. ex hac Margaritarum conſtitutione cauſſam coloris variegãtis excogitauit Cardanus, ad hunc modum ſcribens. Colos eis, inquit, vt Pſeudopalo, ſcilicet qui ex aſpectu mutetur. Cauſſa eſt, quoniam ex corticibus conſtant Margaritæ: quæ ſuperficie vna politæ ſunt, altera rudes. Experimentum ſume pluribus ſpeculis ſimul iunctis eodem ordine, ita vt nitida ſuperficies tegat rudem alterius. Inde ſi paruas eas finxeris, atq; adeo tenues, vt ſolum ſcabrum non diuiſum aut varium corpus efficiant: intelliges tandem qua de cauſſa aſpectus ratio colorem ac ſplendorem mutet. Colos tamen Margaritæ plærunq; eſt candidus, nitidus, modicè fuſcus, hunc à ſuis Conchylijs mutuatur. Hactenus ille.

Vnio ſquãmoſus.

[k] *Li.9.c.35.*

Cur color mutetur.

Color ver. Margaritarum & vnde.

D

LOCVS.

E

Vbi mare, ibi & Margaritæ.

NON eſſet à vero equidem alienum dicere, vbi mare, ibi quoque Margaritas inueniri, quamuis non eadem vbiq; copia ſit, atque præſtantia. Fert inquam eas Europa, Aſia, Africa & India Occidẽtalis, quod ex ſubſequentibus teſtimonijs facilè fiet cuiuis manifeſtum. In Brittannico Oceano copioſiſſimas eſſe refert [a] Iſidorus: Gagales lapis, inquit de Brittania, ibi plurimus, & Margaritæ. Et [b] Aelianus: Idem (nimirum Vnio) in Occiduo Oceano, vbi exiſtit Brittannia, naſcitur: ſed magis fului coloris eſt minuſq; ſplendidus. Et Tacitus, de vita Iulij Agricolæ. Ferè, inquit, Brittannia & aurum, & argentum & alia metalla gignit, & Oceanus Margarita, ſed ſuffuſca & liuentia. *Suetonius ſcribit C. Iulium Cę „ ſarem in Brittaniam nauigaſſe, ſpe Margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum ſua manu exegiſſe pondus. Diuus Iulius, ait [c] Plinius, thoracem quem veneri genetrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum voluit intelligi. Idem de vnionibus. In Britannia paruos & decolores naſci, certum eſt. Cecinit; hoc quoque Iohannes Tzetzes.

F

In Brittannia.

[a] Li. 14. c. 6. Orig.

[b] Lib. 15. de animal. 8.

* In Cæſare.

[c] Li. 9. c. 35.

Εν Βρεταννοῖς δὲ γίνονται, καὶ χώραις ταῖς ἑτέραις,
Τῇ μὲν ὠχροὶ, πῆ δὲ κιῤῥοὶ, καὶ πῆ τῶν κακοσφαίρων, id eſt.
In Britannijs autem fiunt, & regionibus alijs,
Alibi quidem pallidæ, alibi autem ruffæ, & alibi non benè rotundæ.

In Scotia.

Viduarum cupediæ.

In Scotia plurimas reperiri ex his Boethij Scoti verbis liquet: Conchæ, inquit, quæ torno faſtigiatas à capite teſtas habent, maculiſq; aſperſas, longo interuallo reliquas (vt etiã fœ- „ tum ſileam) ſuperant. Quippe adeo nonnullis in locis delicatæ, vt non immerito apud veteres gulę primatum obtinuerint: vt viduarum vulgò cupediæ (Sophron σωλῶες id eſt digitos Concharum generis, Χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα nominat) ſint: quanquam in quibuſdam fluminibus, idq; præſertim Dea Donaq; eſui ineptæ iudicentur. Hæ apud nos magno numero repertæ, limpidiſſimis puriſſimiſq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, qua profundiſſimi ſunt agere gaudent: in eiſq; ſolis Margaritas concipiunt. Et paulò poſt: Sunt etiam eiuſdem ferè generis Conchæ in oris Hiſpanicis, quarum teſtas qui peregrini à Diuo Iacobo redeũt, adferunt, propterea quòd aqua ſalſa viuant. Nam & circumquaq; in littoribus Scotici maris ingens natat, ſed ſterilis multitudo. Et Cardanus ait: Conſtat in Oceano, vbiq; inueniri poſſe, cùm & in meridionali plaga tanta ſit illarum copia, & ſub ſeptentrione in Scotia plurimæ inueniantur. Vidi in capite puellæ Edimburgi è Scotia ſertum è ſeptuaginta circiter Margaritis Scoticis, & pari & inſigni magnitudine. Sunt etenim & ipſæ candidæ, rotundæ, lucidæ, vt Indicæ: ſplendore tamen & magnitudine Indicis inferiores, nam Scoticæ quæ maximæ ſunt, vnguis minimi digiti magnitudinem vix vnquam ſuperant. Vidi etiam Mediolani è Scotia delatas, nec vile illis pretium: nec tam ingens vt Indicis. Cur autem non niſi in Oceano, nec in temperatis illius regionibus, vt neq; in Gallijs aut Hiſpanijs: cauſſa eſt quoniam calor maior eſt in his regionibus, aut à continente, aut propter antiſpaſim (per antiperiſtaſim potius) vt in Scotia: à continente verò vt in India: hæc Cardanus. Autor eſt Olaus Magnus nobiles Margaritas in Gothia, Suedia & Finlandia, ſeptentrionalibus regionibus capi. Eſt fluuius qui alluit pagum Huſſinez in Bohemia, abundans magnis lapidibus & piſce Truta copioſus. Præterea ęſtate accolæ ſolent ex eo aceruos Concharum eijcere, è quibus Perlas eximunt, alias maturas & ſplendidas, quę etiam annulis includuntur: alias immaturas, quæ medicis vſui ſunt. Immaturas aliquando anatibus deuorandas obijciunt, & aluo redditas ſplendidiores colligunt, vt teſtatur Zoographus. Eſt apud Volgeſum montem in Lotharingia amnis Margaritarum ferax. Iuba in Boſphoro freto vniones naſci ſcribit teſte [d] Aeliano. Abundant ijſdem Perſici ſinus plurima loca, vnde qui deferuntur Orientales dici cępti. Hic enim ſinus Orientalis eſt cum noſtra Europa comparatus. Eſt terra Ormutij regno ſubdita, quam vocant Fulfar, pupuloſa: vbi & magnos & paruos frequentiſſimè piſcari tradunt. Nearchus, vt eſt apud [e] Straboñe in Perſicæ nauigationis initio, inſulam eſſe in qua multæ & pretioſæ Margaritæ gignãtur, tradit, in alijs verò claros & pellucidos lapillos reperiri: Et Iſidorus Characenus in deſcriptione Parthiæ Perſici maris inſulam quandam memorat, in qua Vniones plurimi reperiantur. Hanc annotat Dalechampius in [f] Athenæo hodie vocatam Ormuz. Capiuntur autem maximi vt refert [g] Ludouicus Barthema prope Ormutium tribus diebus itineris.

G

Scotiæ Margaritæ.

Cur tãtùm in Oceano.

H

In Bohemiæ fluuio quodam.

[d] Li. 15. c. 8.

In ſinu Perſico.

[e] Lib. 16. Geograph.

[f] Lib. 3.

[g] li. de Perſ. cap. 2.

Eſt for-

A Eſt fortaſſis locus hic Inſula Baharem hodie nuncupatus, circa quam multæ inueniuntur Margaritæ paruæ & magnæ. Incolæ ex earum piſcatione multum lucri vtilitatiſq; capiũt. Rex enim huius inſulæ, qui paret regi Ormutij, alijq; mercatores Ormutienſes eò profi-ciſcuntur emendi Margaritas cauſſa pro vniuerſa India alijſq; locis, quæ eas deſiderant, etiam pro regno Narſinga nominato. Perſæ quoque hanc frequentant & Arabes, & quã-uis vbiq; in ſinu Perſico vniones reperire eſt, veluti in Catyſſa & Camoron ac Iulfar;non tamen ea copia,qua circa Baharem, vt refert Eduardus Barbaroſſa. Ideoq; eò rex Luſita-niæ,qui piſcationi Margaritarum præſit, mittit. Ad Bararen vicum maritimum adferun-tur Margaritæ multæ & egregiæ, Arrianus in Periplo maris rubri. Aliemẽ eſt regio, inquit Andreas Bellunenſis,quæ incipit ab exitu ſinus maris rubri vſq; ad principium ſinus Per-ſici:in quo eſt dictus locus duo maria,non multum diſtans ab inſula Ormus,& in loco duo maria dicto expiſcantur Margaritas cæteris præſtantiores. E regione Vrbis Colon ciuitas eſt,quæ appellatur Chail diſtans à Calecutio quinquaginta quatuor miliaribus, piſcantur & hîc Margaritas incolæ. Capitur in Indico mari circa Armeniam, Perſidem, Suſianam, & Babyloniam Oſtreo ſimilis Margaritifera Concha. Theophraſtus,in India,inquit,& in-ſulæ quædam maris rubri Margaritã ferunt.Idem tradit [h] Philoſtratus atque [i] Plinius, qui [h] De vita Apoll. lib. 3.
B & in profundo maris rubri quæri ait præſtantiſſimi nitoris, ſplendoriſque. Quamobrem D. Hieronymus rubri maris grana vocat Margaritas, & Martialis Erythræos lapillos, & [i] Li. 9. c. 35.
gemmas Erythræis erutas vadis. De Margaritis [k] Plinius:Indicus,inquit,has maximè mit- [k] Li. 9. c. 35.
" tit Oceanus inter illas belluas tales tantaſque, quas diximus per tot maria venientes, tam
" longo terrarum tractu,è tantis ſolis ardoribus, atque Indis quoque in inſulas petuntur, & admodum paucas. Fertiliſſima eſt Taprobane & Toidis vt diximus in circuitu mundi:itẽ Perimula promontorium Indiæ. Hic pro Toidis quidam manuſcriptus codex legit Trois, alius vetus Stoidis: quam lectionem admodum probo. Nam de eadem inſula ſic [l] alibi. Ab [l] Lib. 6. c. 25
horum(ſinus Arabici & Perſici)tractu Indiam verſus Caſſandrus deſerta inſula L. M. paſ. traditur:iuxtaq; eam freto interfluente Stoidis quæſtuoſa Margaritis. Perimulam hoc etiã loco promuntorium Indiæ facit. [m] Aeliano Perimuda Vrbs Indiæ eſt, cuius incolæ Ich- [m] 15. c. 8. de Animal.
thyophagi Margaritas retibus comprehendunt. Vnde cecinit Iohannes Tzetzes:

Ἐν τῇ θαλάσσῃ τῇ Ἰνδῶν, ἐν νήσῳ Περιμούδῃ
Καὶ νήσῳ τῇ Ἐλύρᾳ δὲ καὶ τισιν ἄλλαις νήσοις,
Ἐν ἀβαθεῖ θαλάσσῃ δὲ, καί γε καθαροτάτῃ
C Ὀστρέους (Ὄστρεα) λόγος φύεσθαι, ἃ κύει τοὺς Μαργάρους.

In mari Indorum, in inſula Perimude,
Et verò inſula Elyra, & quibuſdam alijs inſulis,
In non profundo mari autem, atque puriſſimo,
Oſtrea rumor eſt naſci, quæ pariunt Margaritas.

Megaſthenes apud Plinium incolas Taprobanæ (ea inſula eſt maxima Indiæ ſubiacens ad Taprobane
Eurum,ex quo Oceanus Indicus influit teſte [n] Iſidoro) auri Margaritarumq; grandiũ fer- [n] Lib. 14. c. 6. de Orig.
tiliores, quàm Indos eſſe ſcribit. Plurimas etiam maximaſq; gignere ſcribit Solinus hanc Inſulam:& Iſidorus totam Margaritis repletam eſſe. [o] Philoſtratus:In Biblo,inquit, parua [o] Lib. 3. de vita Apol.
inſula Indiæ capitur in Oſtraco albo lapis Margarita, quæ in Oſtreis locum cordis dicitur obtinere. Tylos inſula ex aduerſo regionis Atenes plurimis Margaritis celeberrima cum oppido eiuſdem nominis narratur à [p] Plinio. Ptolemæus Tyros habet. India maior(inquit [p] Li. 6. c. 28
M. Paulus Venetus) in regna quinque diuiditur. In primo eius regno nomine Var, inue-niuntur Margaritę in maxima multitudine. Nam eſt ibi inter continentem & inſulã quan-
D dam ſinus maris fermè vadoſus: quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decẽ paſſuum,in quibuſdam trium & duorum, vbi leguntur Margaritæ. [q] Idem in Zipanga in- [q] Lib. 3. c. 2.
ſula Indiæ Orientalis magnam copiam Vnionum rubrorum & rotundorum eſſe ſcribit, Vniones rubri & rotũdi.
prægrandiumq; qui tanti valent,quãti albi,& etiam pluris. Et [r] alibi prouinciæ Thebeth,
" inquit,adiacet ab occidente prouincia Caniclu,quæ regem habet tributariũ magno Chã.
Eſt ibi lacus,in quo tanta eſt Margaritarum copia, vt pretium earum omnino vileſceret, ſi [r] Li. 2. c. 38.
pro arbitrio hominum aſportari permitterẽtur, quare capitis pœna cautum eſt,ne vllus in hoc lacu piſcari abſq; magni Cham venia auſit. Man lacus & Indiæ, vt citat ex Obſcuro Zoographus,& alius Lama dictus, in vtroq; piſcantur Perlas. Alterutrum fortaſſis tetigit hic M. Paulus Venetus. In Chinæ quoque pluribus regionibus reperiri aiunt: non tamen In Echina.
admodum rotundas. Eſt Ainam inſula in Cantam maritima Chinæ parte, vbi eędem in-ueniuntur. Maarazia ciuitas paruis & magnis abundat. Regnum autem Cochinchina pau-cas habet. Vltra Chinam incolunt Chenchij populi, apud quos etiam margaritæ repe-riuntur.

riuntur. Propè Zeilan inſulam locus eſt in mari eleuatus; hunc aqua decem & duodecim E.
cubitos alta ſuperfluit, inque huius fundo abundantiſſimi ſunt, tum maiores, tum etiã minores, lectiſſimæ rotunditatis, & forma pyri. Inter hanc inſulam & Comorini promontorium magna quotannis numeroſaq; captura. Hic à Luſitaniæ rege dux conſtituitur, cum quatuor millibus, aut amplius vrinatorum, qui ex hac piſcatione tantùm victum parant, ſæpenumero ingenti cum periculo à piſcibus quos Tubarones vocant ſiue Hayos. Generantur etiam in inſula Burneo rotunditate, colore, magnitudineq; commendabiles. Huius regi parent duæ inſulæ Zolo & Tagina: idq; hac de cauſſa. Rex Burnei filiam harum duarum inſularum regis in vxorem duxerat, à qua cùm intellexiſſet patrem eius vniones duos maximos habere, bellum mouit patri. Itaq; noctu facta claſſe cum centum nauibus quas praos ibidem vocant, in Zolum ingreſſus regem duoſq; eius filios captiuos abduxit: & in carcere tam diu detinuit, donec Vniones pro redemptione daret rex Zoli, atq; vtriuſque inſulæ dominatum. In Paria & Curiana Noui orbis regionibus Vniones abundare [f] Petrus Martyr teſtatur. Chriſtophorus Columbus in Paria regione torquatos armillatoſque tam viros quàm fœminas repperit. Cæterùm Petrus Alphonſus Nignus in ſua nauigatione Cumana & Manacapana regionibus poſtergatis, in regionem incidit, quam Curianam vocari ab incolis ipſe refert. Vbi in littore pro tintinnabulis, aciculis, ſpintheribus, F
armillis, vitreis calcũlorũ ſertis, annuliſq; & alijs eiuſmodi inſtitorum mercibus, cum incolis in horæ momento, Vnionum, quos collo & brachijs appenſos geſtabat, vncias quindecim permutant: Certatim incolæ Vnionum ſerta, noſtrarum mercium cupidiſſimi ferebant. Tumaccus regulus, inquit [t] Petrus Martyr, in Noui orbis parte Vaſcho Nunes (qui magnam remotiſſimamque regionum illarum partem Caſtellæ regis nomine occupauit) præter aurum, munera attulit ducentos quadraginta egregios Vniones. è minutis autem copiam maiorem adferri iuſſit. Vniones noſtri admirabantur, licet non ritè candidos: quia è Conchis illos minimè eruunt, niſi prius aſſis, quò faciliùs ſeſe ipſę aperiant, & caro incluſa ſapidiùs coquatur. Tumaccus ergo tanti facere Vniones, noſtros inſpectãs: familiaribus ſuis vt piſcationi ſe accingant, imperat. Dicto parent. Quarto abinde die regrediuntur: libras octunciales Vnionum adferunt duodecim. Et paulò poſt: In eodem ſinu aiunt grandiorem quandam eſſe inſulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus Vniones, Conchylium corda, eruuntur, faba & interdum olea grandiores: & quos Cleopatra optare potuiſſet. hæc ille. Narrant & alias inſulas & maria Indiæ Occidentalis Nauigatores, in quibus ijdem reperiuntur, vt Cartagenam inſulam, & G
Cubaguam, quæ in mari del Sur dicto ſita eſt, vbi frequens eſt piſcatio, vnde hodie inſula Perlarum ei nomen. Gaſparus Morales cum diuturno bello tandem regem huius inſulæ Perlarum ſuperaſſet, coegit hunc ſingulis annis regi Hiſpaniarum perſoluere cẽtum libras Vnionum. Vnde manifeſtum eſt copiam ingentem horum in hac inſula eſſe. Concludamus igitur non modò in mari, ſed etiam in fluuijs, & vbicunq; ſunt Conchæ Margaritas reperiri. Nam quamuis in temperatis regionibus, vt in Gallia & Hiſpania gigni ſint qui negent: viſa tamen eſt in Tago flumine Toleti Concha ex ijs quæ ibi naſcuntur, cùm pręceſſiſſet magna quædam ſiccitas, vt teſtatur [u] Fregoſus, Margaritam ferre.

Tubarones piſces.

[f] *Ocean. dec. 1. lib. 8.*

[t] *Ocean. dec. 3. lib. 1.*

Inſula perlarum.

[u] *De medic. Ind. Hiſtor. trac. 1. c. 11.*

PISCANDI RATIO.

NE quis igitur miretur tam ingens earum pretium, quod mox ſupputabimus, è tam longinquis regionibus aduenientium per tot terras, & maria H
parum cognita nobis, neceſſe eſt pericula meminiſse quibus ſe piſcatores ſubijciunt, maris profunda loca, diroſq; & crudeles piſces, quos Tubarones vocant, Concharumq; auaritiam, ſi modo vera ſunt, quæ de ea optimis authoribus recenſentur. Ait Iſidorus Characenus in deſcriptione Parthiæ apud Athenæum circa ambitum Perſici maris inſulæ cuiuſdam vbi magna Vnionum copia ex arundine temporarias caſas extrui, è quibus in mare deſiliant ad vlnas viginti, Conchas tantùm duplices reportaturi. In magno verſari periculo qui Margaritas venantur, cum in hiantem Concham recta manum indiderint. Illa enim compreſsa incluſos digitos abſcindi, quibuſdam eo cruciatu confeſtim morientibus. Hoc ipſum [a] Plinius quoq; teſtatur: Conchæ ipſam, quum manum (piſcantis) videt, comprimere ſeſe operireq; opes ſuas, gnaram propter illas ſe peti: manumq; ſi præueniat acie ſua abſcindere, nulla iuſtiore pœna, aut alijs munita ſupplicijs. Aelianus etiam tradit in mari rubro Cõchas quaſdam,

Pericula piſcatorum.

Vt manus mordeant Conchæ.

[a] *Li. 9. c. 35.*

A dam,quamcunq; piſcatoris natantis partem labris ſuis (marginibus teſtæ acutis) appræhenderint abſcindere.Miror itaq; Rondeletium doctiſſimum alioquin virum, hæc fabuloſa putaſse,ac Plinij verbis contradixiſse, cùm & Hiſpani, qui noſtro ſeculo nouum orbem nauigare cœperunt, referant, teſte Cardano,præciſas quandoq; manus à Margaritiferis Oſtreis:imo & ab hoc edictum pietate plenum à Cæſare ſuo emanaſse. Quo circa nequis mentem Conchis ineſse dicat, vt Plinium ſcripſiſse putauit Rondeletius, cùm Conchis omnibus tactus tantùm ſenſus, atque guſtatus parum exquiſitus à natura attributus ſit,aliorum omnium ſenſuum ſint expertes,fatendum eſt oratoriè hæc à Plinio dicta,gnara propter illas ſe peti: verumque eſse Conchas haſce vnionum feraces teſtam vtramque comprimere,ſi tangantur;quod etiam in alijs quibuſdam Conchis obſeruatum eſt. A piſcibus quoque piſcatoribus periculum impẽdet, quos canes marinos appellaſse viſus eſt [b] Plinius his verbis: Inter ſcopulos maior pars inuenitur, ſed in alto quoque comitantur marinis canibus;nec tamen aures feminarum arcentur. Meminere & nauigationum Indicarũ ſcriptores piſcium quos Tubarones & Hayos nuncupant Indi,magnam cladem apud Commorini caput(vbi Regia piſcatio eſt)quotannis adferre Conchas quærentibus; maris quoq; violentiam multos abſorbere. Hinc quotidiani mulierum ploratus ſuper filio-
B rum ac maritorum funere, cùm tamen nec ideo piſcationem omittant, partim ob Luſitanorum metum,à quibus impelluntur,partim ob pauperiem quam ita ſolantur,inducti lucri cupiditate, quæ nullam periculorum conſiderationem adhibet, etiam ſummo alias in vitæ diſcrimine.Ob hæc itaq; pericula varij piſcandi modi inuenti ſunt,pro regionum diuerſitate. Vt retibus olim capiebantur, audi [c] Arrianum. Megaſthenes, inquit, ſcribit Conchas, in quibus Margaritæ gignuntur, retibus capi circa Indiam. Gregatim autem multas in illo mari veluti apes depaſci, regemque ſuum habere aut reginam, ac ſi contingat regem compræhendi à piſcatoribus,facilè reliquum etiam examen circundari reti. At ſi rex effugerit,reliquas capi non poſſe,earum carnes Indos corrumpi ſinere,oſſe ad ornatum vti. Quidam tradunt, inquit Plinius, ſicut apibus, ita Concharum examinibus ſingulas magnitudine & vetuſtate præcipuas eſſe veluti duces,miræ ad cauendum ſolertiæ; has vrinantium cura peti,illis captis facile cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas ſale in vaſis fictilibus,exeſa(alias eroſa)carne omni nucleos quoſdam corporum, hoc eſt vniones deſcidere in ima.Eadem [d] Aelianus his verbis: Indica Margarita hoc modo capitur. Vrbs eſt nomine Perimuda,cui eo tempore cùm in Bactris Eucratides regna-
C ret; Soras ex generis regij ſtirpe natus imperauit. hanc quidem ipſam ichtyophagi incolentes Margaritas retibus in orbem circa littus ampliſſimum extenſis, compræhendunt. Margaritiferæ Conchæ magnorum Stromborum ſimilitudinem gerentes, gregatim natant,& quemadmodum apum examina reges,ſic eæ habent tum coloris,pulchritudine,tũ magnitudine præſtantes. Summa autem contentione vrinatores ideo certant ad capiendum gregis ducem,quod eo captum cunctum regem rectione orbatum,non loco ſe mouẽtem aſſequuntur. Quam diu quidem rex fugiendo elabi poteſt,ſapienter eas regit & conſeruat.Iam porro captas in paruulis dolijs ſale condiunt:vbi cùm contabuerit caro, & defluxerit,Vnio ſolus relinquitur. Idem alibi; Bona tempeſtate & tranquillo mari Conchæ Margaritiferæ capiuntur:eas poſteaquam piſcatores comprehenderunt, ab illis Margaritas libidinoſorum animorum illecebram eximunt.Si quis à latere Conchæ manum ſubijciat,facilè à ſaxo auelli ſcribit Iſidorus Characenus in deſcriptione Parthiæ. Hæc ferè veteres de capturæ ratione tradunt:recentiores alia.Ormus vrbs,inquit [e] Ludouicus Romanus(tradam enim primum piſcandi modum apud Orientales) in inſula ſita eſt. Procul il-
D linc itinere dierum trium leguntur Conchæ,quæ pariunt Margaritas venuſtiores,grandioreſq; cæteris baccis. Sunt ibi nonnulli qui piſcatu Concharum victum quæritant. Hi vecti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis ſaxi dependente fune: idque fit ab gemina cymbæ parte,vt vtrinq; iactis in profundum lapidibus cõſtabiliri nauis nõ aliter,quàm ſi in anchoris foret,poſſit. Firmata ſuo pondere cymba, alius cui id munus obtigit, in æquor iacit funem ſaxo dependente. In naui media alius,mantica in pectus tergumq; dependente,alligato pedibus lapide, ſe vibrat in pelagus, ſubtuſq; aquas vrinantium more natat: actuſq; in profundum ad paſſus quindenos,tantiſper vrinat,donec legerit Cõchas, in quibus deliteſcunt Vniones ac Margaritæ, collectas manticæ indit:lapidemq; protinus quo pedes grauabantur,abijcit,funiq; innixus in ſuperiora euadit. Quibus partim ſubſcripſit: partim & alia inſuper addit Iohannes Hugo Linſchotanus de [f] Ormutianis Margaritis ſic loquens. Eas vrinatores aquam decem aut viginti vlnarum ſpacio ſubeuntes piſcantur. Oſtreis Margaritæ continentur,quæ maiores habent,ſupernatant aliquantulum;Minores

Contra Rõdeletium.

Concharũ ſenſus.

Canes marini.

[b] *Li.9.c.35*

Tubarones & Hayos piſces.

Retibus capiuntur.

[c] *De rebus Ind. lib. 8.*

[d] *Lib.15.de anim.cap.8.*

[e] *Lib. 3. de reb.perſ.c.2.*

Piſcandi mod' apud Orientales

[f] *Nauig. Ind.Orient. cap.84.*

Alioſſar dictæ in fundo maris ferè reperiuntur. Vrinatores nudi ac cophino ſuccincti eun- E
dem confeſtim implent, ſcaphiſq; inferunt, paratis ad illum finem, in quibus diſpoſiti, vri-
natores exonerant. Oſtreæ mox in terram abiectæ ſoliq; ſiccandæ expoſitæ ſpontè reſera-
tæ baccas manifeſtant. Completa eius diei captura piſcatores cuncti cum duce, militibus,
coadiutoribus, & tutoribus regijs conueniunt, ipſamq; prædam diuidunt. Prima regi por
tio cedit, ſecunda duci & militibus, tertia Ieſuitis, qui ibi clauſtrum habēt, eamq; prouin-
ciam ad Chriſtianam fidem perduxerunt, quarta vrinatoribus ſumma cum æquitatis di-
ſtributiuæ cura, Hæc ille. Aeſtiuo autem tempore hæc piſcatio celebratur, apud Commo-
rini caput. Similis fit piſcatio prope inſulam Dialaccia dictam, Coromandel, & Zeilam
quam Andreas Corſalus Taprobanam putat antiquis dictam fuiſſe. Hanc idcirco ſingulis
Taprobana. annis bis adeunt Mauri, aliæq; gentes quæ vrbem Caēl regi Coulami ſubiectam incolūt.
Nec aliter piſcantur in India maiori ſita verſus orientem. Hæc (teſte M. Paulo Veneto) in
regna quinque diuiditur, in primo eius regno nomine Var, inueniuntur Margaritæ in ma-
xima multitudine. Nam eſt ibi inter continentem & inſulam quandam ſinus maris fermè
vadoſus; quippe qui in aliquibus locis profunditatem decem paſſuum, in quibuſdam
trium, & duorum, vbi leguntur Margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores, adducen- F
tes multas naues, magnas & paruas, & conducunt multos homines qui in profundum ma-
ris ſe dimittant, piſcenturq; marinas Conchas, ex quibus vniones colliguntur. Porro pi-
ſcatores illi quando aquam amplius ferre nequeunt, enatant; & rurſus ſe præcipites dant
in mare, quod per diem multis replicant vicibus. Sunt etiam in ſinu illo grandes piſces,
qui homines facile occiderent, niſi huic periculo ſuccurreretur in hunc modum. Condu-
Vt contra piſces ſe defendunt. cuntur à negotiatoribus magi quidam qui Abraiaim dicuntur: & hi incantationibus ſuis,
& diabolica arte coniurant piſces illos, vt neminem lædere poſſint. Nocte verò quando à
negotiatoribus Margaritarum piſcatio intermittitur, relaxant magis cōiurationem ſuam,
ne fures nocte ſine periculo ſeſe in mare demittant, & tollant Conchas cum Margaritis.
Fit autem hæc Vnionum piſcatio non per totum annum, ſed duntaxat per Aprilem &
Tempus piſcandi. Maium. Verùm in tantillo tempore colligitur immenſa Margaritarum multitudo. Soluūt
autem mercatores ex eis regi decimam partem: Magis verò tribuunt vigeſimam partem
& piſcatoribus quoque commodam præbent mercedem. Cæterùm à medio Maij Marga-
ritæ non inueniuntur amplius in illo loco: ſed in alio quodam, qui trecentis miliaribus ab
iſto diſtat & ibi colliguntur per Septembrem & Octobrem. Vaſchus Nunney (qui caſtellę G
regis nomine magnam remotiſſimamque noui orbis partem occupauit) Chiapen & Tu-
maccum (regionum quarundam Noui Orbis ad meridiem regulos) retia habere & piſca-
ria Concharum Margaritas gignentium littora, pro prædijs, intellexit, quas tanquam è vi-
uarijs eripiunt regulorum egregij vrinatores, ad id exercitium à teneris educati, ſed quie-
to tranquilloq; mari littus æſtu deſerēte, quò faciliùs ad earum ſtationes ſubmergi queāt.
Et quò maiores Conchæ ſunt, eò profundiùs inhabitant: minores verò, vti filię, propiores
aquæ margini: minimæ vti neptes, ſupercilio viciniores degunt. Ad ima Cōchylia ad mē-
ſuram ſtaturarum virilium, trium & quatuor interdum, deſcendunt. Ad filias aut neptes
dimidio femore tenus & minus aliquando, ſubnatant: Quarum etiam poſt ſe datum à fe-
ris tempeſtatibus æquor, multitudinem in arena ab vndis proiectamq; in littus reperiunt,
& in arena legunt, minutis baccis, vt narrat Petrus Martyr. Itaq; in vtraq; India aut vri-
nando capiuntur aut reti, qui poſtremus piſcandi modus non vſque adeo laudatur: non
Cur nō amplius retib. piſcentur. quia paucas Conchas ita capiant (contrà enim euenit) ſed quòd metus ſit vbi tot capiun-
tur, mare ſterileſcat aut paucas amplius producat. Narrant enim in Cubagua inſula Oc-
cidentalis Indiæ, cùm reti annis aliquot cōtinuis magnam Concharum copiam cepiſſent, H
paucas poſt aliquot ſubſequentes annos apparuiſſe, nec tam celebrem vtilemq; fuiſſe piſ-
cationem. Circa autem inſulas grandes Vcique dictas, quæ ſitæ ſunt vltra promontorium
S. Sebaſtiani, ſatis copioſè inueniuntur Vniones. eos tamen non eximunt, vt in prædictis
regionibus. Conchas enim quas è mari accepêre, primùm coquunt, atque ita Vniones
paruos magnoſq; & rubros & multos accipiūt: certumq; eſt multos hîc inueniri, maiorq;
inde haberetur copia ſi recte è Conchis eos eximere ſcirent, vt in alijs regionibus faciūt.
Vbi Americus Veſputius teſtatur eas niſi benè maturi ſint & cadant ex Conchis, non eſſe
Piſcatio apud Scot. perfectas, & conſumi paruo tempore, hocq; reſpectu habito debere colligi quando volūt
Cōcharum margeritiferarum ſolertia. excidere. Conchas margaritiferas piſcandi modum, qui apud Scotos in vſu eſt, deſcribens
Boethius, ait: Senſus illis tam acutus ineſt, vt ſi altiorem in littore aſtans vocem emiſeris, „
aut lapillum quantumuis minutum in aquam conieceris, repente ſe ſubtrahētes ſubſidāt „
vniuerſæ. Ea enim illis theſauri cuſtodiendi naturalis indita eſt ſolertia, haud ignoranti- „
bus

A bus videlicet quanti ſit pretij apud mortales, luxus ex fœtu ſuo comparatus. Itaq; piſcantes quoque id maximè obſeruant, vt primo attractu teſtas coniunctas arctiſſimè detineāt, protinus illis alioquin Vnionem euomituris. Quaterni aut quini humerorum tenus flumen ingreſſi, atque in orbem ſtantes, contum alterutra manu, quo firmiùs conſiſtant, fundo fixum tenent. Inde oculis per aquæ limpiditatem prædas colluſtrantes, pedum digitis (nam manibus id fieri prohibet altitudo) teſtarum torturas placidè comprehendunt, atq; aſtantibus vacua manu excapiendas præbent. Hæc Boethius ex antiquis, vt apparet, mutuatus.

ORTVS, GENERATIO.

IN quot Concharum diuerſis ſpeciebus ab autoribus vniones naſci dicātur, & in qua parte, item quomodo generentur, age videamus. Res enim hæc cùm ſit difficilis & controuerſa ſatis, diligenter à nobis examinanda eſt. Certum eſt in Concha margaritifera propriè dicta ſeu Matre Perlarum optimos atque plurimos naſci. Rondeletius ex Plinio in Concha echinata, quam poſtea depictam atque deſcriptam exhibebimus, Vniones reperiri teſtatur. Hîc obiter annotat Zoographus, Plinium & Androſthenem de eadē planè Concha ſentire ipſi videri, non de diuerſis, vt putauit Rondeletius. Sic enim [a] Plinius: Iuba tradit Arabicis (margaritis) Concham eſſe ſimilem Pectini inſecto (id eſt vt ille interpretatur, aliter quàm Rondeletius, nō ſecto, non cælato. οὐ διάγλυπται γὰρ. ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, inquit Androſthenes) hirſutam Echinorum modo. Pro quo Androſthenes dixit, ὅτι δασὺ τὸ ὄστρακον ἔχει. Græcis enim δασὺ hirſutum, non ſpiſſum ſignificat. Addit & aliud ex Androſthenis eodem loco translatum. Vnionem in carne ipſa eſſe grandini ſimilem. Quamobrem dubitat Zoographus an rectè Rondeletius Plinij verba de Cōcha Echinata accipiat. Androſthenis verò verba de Berberi: cùm vel Plinium vel Iubam ex Androſthene ſua mutuatum appareat, (vel contrà:) & cætera quidem rectè translata videntur, ſicut & δασὺ hirſutum: echinorum autem modo, de ſuo adiectum, quaſi hirſuta aliter eſſe nequeant, niſi Echinorum modo rigeant. Nec eſt quod aliquis teſtam ſimul hirſutam læuem eſſe miretur: cùm læuitas ad ſuperficiem pertineat, hirſuties ad enaſcentem materiam. Sic & Mytulorum quorundam teſta læuis hirſutaq; eſt. Sed cum Berberi Rondeletij hirſuta non ſit, rem in medio diligenter exiſtimandam relinquit. Interim Concham echinatam vocari, quam ſic aptè Rondeletius à re ipſa vocauit, probat. An verò Plinij Concha hirſuta ſit Echinorum modo, dubitat. Naſcuntur Margaritæ, inquit, Cardanus, ex Conchylijs rotundis nobiliores, ſed tamen minus rotundæ: aliæ ignobiles rotundæ ex oblongis, quaſi contraria ratione, ſtriatum eſt genus vtrumq; Conchyliorum, & in imo mari moram ducit. Et rurſus: Ignobile Margaritarum genus ex Nacaronibus (ſic enim oſtrea vocant longa: ſeu melius dicam Conchylia quòd ſtriata ſint) naſcitur. Bellonio Nacre de Perle Vulgo Gallicè appellatur Margaritifera Cochlea. Sed Nacaro Cardani alius videtur, cùm Oſtreum longum eſſe dicat, in quo reperiantur Vniones. Bellonij Nacra rotundior eſt, nec ferax Vnionum, Rondeletio affirmante: quare potius fuerit Berberi, quæ Cōcha eſt oblonga, & à Rōdeletio ſimiliter Nacre de Perles vocatur Gallicè pro Matre Perlarum. Conchæ quæ torno faſtigiatas in capite teſtas habent maculiſq; aſperſas, apud Scotos magno numero in limpidiſſimis puriſſimiſq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, qua profundiſſimi ſunt, reperiuntur, Margaritas concipere, vt Boethius tradit. Vniones, inquit [b] Plinius in noſtro mari reperiri ſolebant, crebrius circa Boſphorum Thracium, ruffi ac parui, in Conchis quas Myas appellant. Minutos Vniones ex Mytulorum Conchis ſe extraxiſſe ſcribit Syluius. Dalechampius ad ea verba Plinij: Ruffi & parui, in Cōchis quas Myas appellant; hoc adiecit ſcholiolum: Tales hodie reperiuntur in gelidiſſimis quibuſdam Auernorum riuis & torrentibus. In riuis etiā & fluuijs Muſculos Mytuloſuè aliquādo Margaritas ferre audiuit Zoographus circa Horenbach Germaniæ oppidum. Chares Mytilinæus naſci quoque ſcribit in Concha ſimili Oſtreo, quæ ſit ἁδρὰ καὶ προμήκης: id eſt plena, vel craſſa & oblonga: carnem continens magnam albam & valde odoratam, videtur autem Berberi dictū alijs intelligere. In Acarnia quæ vocatur Pinna gignit Vniones teſte [c] Plinio. Theophraſtus apud [d] Athenæum naſci in Oſtreo Pinnæ ſimili, ſed minore Margaritam tradit. In Pinnis quibuſdam Indicis quæ in mari Orotignæ & inſularum quæ in eo ſunt, Chira videlicet, Chara & Procoſi, inueniūtur, quarum deſcriptionem in capite de Pin-

B — In quibus Conchis generentur.

[a] Li. 9. c. 35.

C — Concha echinata cur dicta.

Nobiliores & ignobiliores vnde.

Nacaro.

Cochlea margaritifera.

D — Myes.

[b] Li. 9. c. 35.

Ex cōcha ſimili oſtreo.

Pinna.

[c] Li. 9. c. 35.

[d] Lib. 3.

de Pinnis trademus, naſcuntur Vniones nō admodum boni laudatiq; coloris. Ruffi enim ſunt, aut ex rubro nigricantes, & interdum nigri ferè. Inueniuntur & albi, ſed non probantur. Hos tamen non neglig ũt Indi, vbi Pinnas has aperuerint. Præſtantioribus enim Margaritis miſcent, vt ſic pondus & copiam augeant; veluti ſi quis tritico hordeum aut auenā miſceat. Sed mercatores exercitati has fraudes facilè nouere: quocirca minoris emunt. In ſuata men ſpecie rotunditate ſua cum cæteris certant. Quod mirum multis videtur, cùm Pinnæ ſint oblongæ, & in alijs pinnis oblongi ſæpius inueniantur, vt in rotundis Conchis ſeu Oſtreis plerunque rotundi. B

Cochleæ Margaritiferæ.

Plinius Cochlearum Margaritiferarum multa genera eſſe ſcribit, cuiuſmodi ſunt, Pentadactyli, Melicembates, Echinophoræ & permultæ aliæ. Narrant & Cochleas Margaritas ferentes, & Muricis genus Orientale, margine ſeu labro in latum ſe protendente, roſeo intus colore: Vidit Zoographus genus Conchæ Margaritiferæ argento concluſum, ſpeciem vſumq; poculi præbere: pede nimirum addito ex argento, & labris eodem inte ctis. Concha tota forma ferè nauiculam præ ſe fert, & interſtitia quædam tabulatorum inſtar intrinſecus habet, in ſummo operculum membranæ inſtar obtendi audiuit: quæ ſanè deſcriptio Conchæ Nautæ ſeu Nautili noſtri alterius optimè cōgruit.

Nautili deſcriptio.

Aelianus in India Margaritiferas Conchas magnis ſtrombis ſimiles facit: Ex quibus liquidò falli conſtat Rondeletium, qui aſſerit Vniones in biualbibus tantùm Conchis gigni. F Quocirca cum Plinio concludamus: non vnico in Conchæ genere naſci: ſed teſtatorum, quæ Vniones habent, alia eſſe Strombode, alia biualuia: quamuis in his frequenter inueniantur; in illis autem perquam rarò. In Oſtrei carne eos gigni Androſthenes eſt autor: Cardanus [e] in teſta: Plinius: Non ſemper, inquit, in media carne reperiunur, ſed alijs atque alijs locis. Vidimuſque iam in extremis etiam marginibus veluti Concha exeuntes, & in quibuſdam quaternos quinoſque. Et: Craſſeſcunt etiam in ſenecta, Conchiſque adhæreſcunt, nec ijs auelli queunt, niſi lima. Quibus vna tantùm eſt facies, & ab ea rotunditas, auerſis planicies, ob id tympana nominantur. Tympania hîc quatuor ſyllabis legit. Græcè mauult in prima inflexione generis maſculini τυμπανίαν, & κροταλίαν μαργαρίτην dicere Zoohraphus.

Quâ Conchæ parte.
e lib. 9. c. 35

Cæterùm quatuor aut quinque in vnica repertos Concha, non eſt mirum. In India enim cùm Conchas aperiunt, præter aliquot mediocris magnitudinis vniones inueniunt etiam multos veluti minuta grana, aut arenulas. Narrat Americus Veſputius ſe in quibuſdam Oſtreis Indicis centum & triginta, in quibuſdam verò pauciores reperiſſe.

Multi in vna Concha.

Porro, quod ad eorum originem attinet, varia eſt ſuper ea autorum ſententia. [f] Plinius ſentiens alios eſſe Concharum partus, alios verò abortus, è rore naſci ex quorundam ſententia refert. G Verba eius adſcribam: Has (Conchas) vbi genitalis anni ſtimulauerit hora, pandentes ſeſe quadam oſſitatione, impleri roſcido conceptu tradunt, grauidas poſtea eniti, partumque Concharum eſſe Margaritas pro qualitate roris accepti: ſi purus influxerit, candorem conſpici; ſi verò turbidus, & fœtum ſordeſcere, eundem pallere, & cœlo minante conceptum; ex eo quippe conſtare, cœlique eis (Manuſc. cæli quietis) maiorem ſocietatem eſſe, quàm maris: inde nubilū trahi colorem, aut pro claritate matutina ſerenum. Si tempeſtiuè ſatientur, grandeſcere, & partus. Si fulguret, comprimi Conchas ac pro ieiunij modo minui. Si verò & tonuerit, pauidas, ac repentè compreſſas, quæ vocant phyſemata, efficere, ſpeciem modò inani inflatam ſine corpore; hos eſſe Concharum abortus.

Generandi modus.
f lib. 9. c. 35.
Ex rore.

Hactenus Plinius, qui cum ijs, quæ ab Iſidoro Characeno apud [g] Athenæum dicuntur, non conſentit. Sic enim ſcribit; Aiunt cùm ſæpe tonat, & imber largior effunditur, tum magis Pinnas concipere, Vnioneſq; plurimos generari, & inſignis magnitudinis. Hyeme in profundos maris gurgites pinnas demergi ſolitas; æſtate verò adnatantes hiare noctu, diuque compreſſas; quotquot ſcopulis ſaxorumvè cauis ſeſe affixerint, radices agere, & ibidem commorantes Vniones parere. His hæc continuo idem ſubiungit; Eaſdem cibum capere, H ac fœtificare ſui parte, quæ carni adhæret; huius etiam Conchæ ori adnaſci, quem Pinnophylacem vocant paruo Cancro ſimilem, brachijs in forfices bifidis, qui hoſpiti cibum curet; carnem ab ore veluti radicem quandam pertingere ad Concham vſque mediā, iuxta quā Vnio genitus in ſolida Conchæ parte augeſcit, & alitur quamdiu adnexus fuerit; cùm verò abſciſſuram gemmam caro ſubnaſcens molliter præfectam à Concha ſeparauerit, amplecti quidem & retinere ſeiunctam, verùm nihil alere præterea, ſed leuiorem, nitidiorem, puriorem efficere.

g Lib. 3.
Quādo plures generatur.

Ex quibus patet Margaritam partum Concharum eſſe, non autem concipi ex rore, vt Plinius tradit, & eum imitatus [h] Solinus. Conchæ, inquit, ſunt, in quibus hoc genus lapidum requiritur, quæ certo anni tempore luxuriante conceptu, ſitiunt rorem velut maritum, cuius deſiderio hiant. Et cùm lunares maximè liquuntur aſpergines, oſcitatione quadam hauriunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæq; fiunt, & de

Non naſci ex rore.
h Cap. 56.

ſaginæ

A ſaginæ qualitate reddunt habitus Vnionum. Nam ſi purum fuerit, quod acceperint, candicant orbiculi lapillorum, ſi turbidum, aut pallore langueſcunt, aut ruffo innubilantur. Ita magis de cælo, quam de mari partus habent. Denique quoties excipiunt matutini aeris ſemen, fit clarius Margaritum: quoties veſpere, fit obſcurius. Quantoq; magis hauſerit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruſcatio, intempeſtiuo metu comprimuntur: clauſæq; ſubita formidine vitia contrahunt abortiua. Aut enim perparuuli fiunt ſcrupuli, aut inanes. Conchis ipſis ineſt ſenſus, partus ſuos maculari timent, cumque flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuſcentur lapides ſolis calore, ſubſidunt: & ſe profundis ingurgitant, vt ab æſtu vindicentur. Huic tamen prouidentiæ, (videtur quippiam deeſſe) ætatis opitulatur. Nam candor ſenecta diſperit: & grandeſcentibus Conchis grandeſcunt Margaritæ. Hucuſq; Solinus, ex quo hæc Marcellinus: Teſtæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas, binas, aut ternas: vel Vniones ſic appellatas, quòd eius terræ (eiuſmodi) Conchulæ ſingulas aliquoties pariunt, ſed maiores, idq; inditium eſt æthereа potius deriuatione, quàm ſaginis pelagi hos oriri fœtus, & veſci: quod guttæ matutini roris ijſdem infuſæ, claros efficiunt lapillos, & teretes: veſpertini verò fluxuoſos contrà & rutilos, & maculoſos interdum. Minima autem vel magna, pro qualitate hauſtum figurantur
B „ caſibus variatis. Concuſſæ verò ſæpiſſimè metu fulgurum inaneſcunt, aut debilia pariunt,
„ aut certè vitijs defluunt abortiuis. Hæc ille. Sed quæ de fulgure cum Solino ait, non conueniunt cum ijs, quæ Aelianus, & [i] Iohannes Tzetzes ſcribunt. Ille enim ait Margaritam maris fœturam eſſe, & ex quorundam opinione ad partum deduci, cùm in apertas Cōchas fulgura affulſerint; hic autem eorum opinionem recitat, qui ex fulgure naſci putant, conglobarique ſtatim cùm fulgur in Conchas eiuſmodi hiantes fulſerit: verſus eius hi ſunt de Margaritarum generatione:

Ex fulgure. [i] Chel. 11. 375.

Δίττας δὲ λόγους λέγουσι τῆς μαργαρογονίας
Οὓς μὲν γὰρ τούτων λέγουσιν ἐξ ἀστραπῆς γεννᾶσθαι,
Οὓς δέ μοι πάλιν λέγουσιν εἶναι χειροποιήτους.
Καὶ πρῶτον μοι κατάκουε τοὺς ἀστραπῆς μαργάρους,
φασὶ τινὲς τὰ ὄστρεα ταῦτα τὰ τῶν μαργάρων
Τὰς πτύχας ἀναπτύξαντα, μένειν κεχηνωμένα.
Τῆς ἀστραπῆς σκηψάσης δὲ μέσῳ πτύχων ἐκείνων,
C Εἶναι γὰρ ἔφην ἀβαθῆ τὴν θάλασσαν ἐκείνην
Εὐθὺς σφαιροῦσθαι κατ᾽ αὐτὰ τὰ ὄστρεα, μαργάρους. Id eſt,
Duplicem autem rationem tradunt Margaritarum generationis,
Aliquas enim harum dicunt ex fulgure naſci,
Aliquas autem rurſus mihi dicunt manu fabricatas,
Et primum mihi audi fulguris Margaritas,
Aiunt quidam Oſtrea hæc Margaritarum
Plicas cùm explicauerint, manere aperta,
Fulgure enim irradiante medium plicarum illarum,
(Eſſe enim dixi non profundum mare illud)
Statim rotundare per ſe Oſtrea Margaritas.

Verùm vtraque hac opinio, ſic facilè conuellitur. Quomodo ad Oſtreas peruenire roſcidus aër poteſt, ſi altiùs in mari immerſæ ſint, quàm decē, & duodecim orgyas, ad quas vix ipſi ſolares radij penetrare poſſunt, ſanè proditum eſt Conchas eas, quæ in profundo maris degunt producere Margaritas maiores, quæ in maris ſuperficie minores, cùm contra
D euenire deberet, ſi huic opinioni credamus. [k] Plinius præcipuū cādorem cuſtodire pelago altiùs merſas, quàm vt penetrent radij tradit. In quē locum hæc Maſſarius. Videtur, inquit Plinius, ex verbis, quæ paulò ſuprà retulit, ſibi ipſi contradicere: nam ſi Conchæ hæ Margaritiferæ altiùs, & in profundo maris ſtabulentur, vt hic libro triceſimotertio teſtatur, vbi
„ ait: Vt iam minùs temerarium videatur è profundo maris petere Margaritas, tanto nocen-
„ tiores fecimus terras: quo pacto tanto aquæ interuallo pandentes ſeſe quadam oſcitatione impleri roſcido conceptu, & pro qualitate roris accepti Vniones candidi, & ſordidi atque pallentes fieri poterunt? Propterea cùm in fundo maris Conchas degere ſecundum naturam ſit, cenſeo Margaritas neq; concipi, neq; eiuſmodi qualitates roſcido humore ſuſcipere: ſed ex carne ſua generari, qualitateſq; eiuſmodi eius per ætatē accidere. Hęc ille; cui Cardanus adſtipulatur. Fabuloſum, inquit, eas ex cęli rore cōcipere. Itē Rondeletius ſuperiora Plinij verba cū recitaſset de generatione Margaritarū, & Cōcharum earundem falſam eſse

Refutatio de rore, & fulgure.

[k] Lib. 9. ca. 35.

Ex carne generari.

opinionem, quam tradidit Plinius, confirmat: nimirum Margaritas eſſe Concharum partus,& ex roſcido ſucco generari. Etenim, inquit, teſta ſilicea intecta omnia ſpontè, & non ab alijs procreantur: neque aliud quicquam procreant. Neque idem partus à diuerſis editur, quemadmodum Vniones à diuerſis ſpecie Conchis, ſiue Oſtreis. Adde quod omnia, quæ procreant, ſtatis quæque temporibus fœtus ſuos concipiunt, & emittunt in lucem, cùm in varijs Oſtreis aliquando Vniones reperiantur; aliquando nulli: modò hoc tempore, modò illo. Aegyptij hodiè externis mercatoribus in Aegyptum proficiſcentibus, narrant de piſce columbo, quem orbem vocauimus, eadem ferè quæ Plinius de Conchis Margaritiferis, eum ſcilicet ore hiante rorem excipere, ex quo deinde Vniones efficiat. Sed fabuloſa ſunt iſta, neque enim vnquam in eiuſmodi piſce inuenti ſunt Vniones, neque ros hauſtus non poſſet non in Ventriculo immutari,& concoqui, vel vnà cum excrementis alijs excerni. Hactenus ille. Nauigatores iſti Indici alias rationes adiungunt, quò minus credant lapillos hoſce ex rore naſci, in Concha vna plures reperiuntur, non planè eiuſdem magnitudinis, coloris, formæque: quod fieri debuiſſet, ſi ex rore generarentur. Et cum tradant ex puro rore candidos naſci, ac nitidos, ex turbido verò palleſcentes, nec tanto ſplendore nitoreque præditos, quam nobis dabunt rationem opinionis huius aſſertores nigrarum Margaritarum, aut aliorum colorum? Nam [l] Gonzaluus Ouiedus tradit ſe Margaritas habuiſſe colore nigras, vt eſt carbo, fuluas, ſplendentes, vt aurum, ſine ſplendore, ſeu obſcuras, coagmentatas denſaſq;, ad cæruleum vergentes colorem; item ad viridem, & alijs coloribus præditas. Quidam ex recentioribus, vt antiquos cum iunioribus concilient, originis diuerſitatem diſſimili earum geneſi acceptam referunt, non autem autorum ignauiæ, aut oſcitantiæ. Nec enim video, inquit [m] Franciſcanus Rueus, cur cuiquam mirum videri debeat, ſi pro diuerſa cœli conſtitutione illarum generatio variet. Quid namque prohibet aliter naſci eas, quæ ab Erythræo mari, quæve à Taprobanæ, & Toidis, vel etiam ab Arabiæ petuntur littoribus? ſecus autem quæ à Paria viciniſq; Auſtrinis, vel etiam Occiduis ſeptentrionalibusque Oceanis ab edoctis vrinarijs ſolertiſſima petuntur arte. Proinde Plinium rerum naturalium peritiſſimum nullius inſcitiæ, aut negligentiæ inſimulandum cenſeo, quòd de Margaritarum natalitijs aliter ſcripſerit, quàm Auſtrinarum, Occiduarumque nuper inuentarum regionum luſtratores, quorum monimenta prætereo, ne prolixior ſim. Sat namque nobis in præſentiarum fuerit apud omnes conuenire, Conchas pro ſua ætate, ac magnitudine maiores, pro roris verò (appetente genitali tempore) concepti puritate, vel obſcuritate generoſiores, vel ignobiliores eniti. Qua ratione vberiorem has cum cœliaca natura, quàm cum æquorea conſenſum, & cognationem obtinuiſse manifeſtum puto. Hæc ille, cuius conciliatio nullius planè apud me eſt momenti. Nam quamuis in quibuſdam rebus regionum, & locorum diuerſitas diuerſos generandi modos proferat: tamen rationes prædictæ non patiuntur Margaritas è rore naſci: quemadmodum neque à fulgure, quod reprobauit [n] Iohannes Tzetzes, aſſerens, putare ſe in mari generari lapillos quoſdam, qui cùm in Concham ceciderint huius teſtæ læuitate nitoreve acquirere ſplendorem, ſicque fieri Vniones: verſus eius clarioris doctrinæ gratia adferam:

Nõ eſſe partus Oſtreorum.

Piſcis columbus.

Alia refutatio non naſci ex rore.

[l] *Hiſt. Ind. lib 19. c. 8.*

Cõciliatio opinionũ.

[m] *Lib. 2. de gemmis. ca. 14.*

Fulgure nõ naſci.

[n] *Chel. 11. 375.*

Tzetzis opinio.

Ἐγὼ τὸ φυσίκευμα τῆς ἀστραπῆς οὐ στέγω
Ἔγγιστα μύθων δὲ δοκῶ τοὺς ἐξ ἰχώρων πάλιν.
Λέγω δὲ ἐπεὶ τὴν θάλασσαν εἶναι καθαρωτάτην,
Καὶ τὰς ἐκεῖσε λίαγγας ποιεῖν ἀργυροχρόους.
Καὶ λέπη τῶν Ὀστρέων δὲ τούτων τῶν μαργαρίδων,
Τυγχάνειν ἀργυρόχροα, καὶ χροὰς τῆς μαργάρων
Ὅσαι δὲ λίαγγες ἐντὸς πέσωσι τῶν Ὀστρέων,
Γίνονται διαυγέστεροι τῷ λείῳ τῶν Ὀστράκων
Καὶ στίλψιν δὲ λάμβανουσι, καὶ μάργαροι καλοῦνται. Id eſt.

Ego autem illud naturale fulguris non tollero,
Finitimum fabulis autem arbitror illud ex ſanie (rore) rurſus.
Dico autem illic mare eſſe puriſſimum,
Et illic lapillos facere argentei coloris.
Et putamina verò Concharum, harum Margaritarum.
Quotquot autem lapilli intra ciciderint Conchas,
Fiunt ſplendidiores læuore Concharum
Et ſplendorem accipiunt atque Vniones vocantur.

Sed

A Sed hæc opinio, quamuis magis prædictis probabilis videatur, necdum recipienda videtur. Nam in Concharum carne interdum inuentos Vniones cùm legimus, rotunditate inſigni, & ſplendore. Igitur penetrare carnem quamuis mollem non poſſunt. Præterea teſtis Concharum plurimos adnatos fuiſſe cernimus: vnde Cardanus non admodum ineptè è teſtis Margaritas originem trahere ſuſpicatur his verbis: Generari Margaritas in teſta, non in carne, ſubſtantiæ primùm ſimilitudo oſtendit. Viſa eſt etiam Margarita teſtæ ſuæ iuncta: & ob id teſtæ earum intus inæquales ſunt. Margaritæ ipſæ forma diuerſa, plæræq; tamen ad rotunditatem vergunt: & quo maiores fuerint, referunt eo limbo eſſe propinquiores: & alibi: Vidi ego nuper fruſtum matricis, in quo plures Vniones intus concreti erant, non ſecus, ac lapidum coagmentis (quę rochas, id eſt, conos, à figura vocant) gemmæ. Nam profundiores aliæ, aliæ altiores, rotundæ, planæ, informes, veluti in cinere caſtaneæ, ita in matrice ſepultæ erant. Veriſimile igitur eſt, poſtquam ab initio tam facilè auelluntur, expreſſum liquorem è teſta veluti guttas in rotundam formam cogi. Inde facta additione ex eodem lento humore per cortices augeri, atq; concreſcere, demum forſan electas alia Oſtrea producere: veluti piſcium oua piſces. Et vtcunq; ſit, prægrauatas magnitudine teſtas illas B ſpontè eijcere. Non ſunt tamen Margaritæ duritia lapidea; neque ſcio quicquam quod in animali durius oriatur Vmblicis marinis. Hactenus Cardanus. Androſtheni Rondeletius aſſentitur: is autem apud [o] Athenæum, ait τὸν λίθον ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ Ὀστρέου γίνεσθαι, ὥσπερ ἐν τοῖς συείοις τὴν χάλαζαν, id eſt, in carne Oſtrei gigni Vnionem, quemadmodum in ſuum carne grandinem. Idem Iuba tradit referente [p] Plinio, Arabicis Concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam Echinorum modo, ipſum Vnionem carnis grandini ſimilem. Hanc nos ſententiam tuemur, & Indorum auctoritate confirmabimus, præſertim qui Cubaguam inſulam incolunt. Hi enim Vniones in Conchis eo naſci modo tradũt, quo oua in Gallinis. Nam in gallinis grandiora propeque matura foramini propinqua ſunt, vt excludantur citius ijs, qui minora ſunt minuſq; matura, & in vteri interioribus recundita. Ita quoque Oſtrea hæc Margaritas ferunt magnas propè teſtarum ora, paruas interius magis, vt mirum non ſcripſerit Plinius, partum Oſtreorum Vnionem eſſe. Quidam non ineptè lapidum in diuerſis animalibus naſcentium generationi comparant horum originem. Inter quos eſt Rondeletius, & [q] Alexander Benedictus, qui ſic ſcripſit: Vidimus lapides ex veſica eiectos magnitudine oui gallinacei: quos paulatim viſcoſa materia obducta, veluti C in cruſtas varij interdum coloris, igneus calor indurauit: atq; ita increſcere ſenſim traduntur. Margaritæ etiam in Conchis eo modo fieri traduntur, gemmarijs varios veluti in cœpis cortices torno detegentibus. Et Rondeletius: Eadem ratione, inquit, arbitror Vnionem in Conchis concreſcere, qua grandinem in porcis, calculum in renibus, vel veſica. Quo anno hæc ſcriberemus, mortuus eſt quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis conſtans, quot in rene venularum erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremũ veluti caput marmoris rotundi, & candidi fruſtulũ referebat, vel Margaritæ maiuſculæ figuram, & ſplendorem, id ex pituita vitrea concretum fuiſſe exiſtimo. Quare nec mirũ ſi in Oſtreis, & Conchis ſeneſcentibus Vniones reperiãtur. Talia Rondeletius. Mollis eſt vnio in aqua, & vbi ex ea eximitur, indureſcit veluti corallum, vt referunt nauigationum Indicarum ſcriptores. Idq; eſt, quod his verbis dixit Plinius: In aqua mollis Vnio protinus dureſcit. In mari del Sur dicto ſcribit Gonzaluus Ouiedus inueniri Vniones centum pyri forma, antequam vnus rotunda. Incolæ Cubaguæ inſulæ, quæ in Occidentali India ſita eſt, aſſerunt Oſtrea Margaritas ferentia certis temporibus producere certum humorem rubrum, & ſanguineum in tanta copia, vt tingant, & inturbent aquam eodem colore. Nemo tamen rectè D exiſtimabit hunc humorem eſſe materiam, ex qua fiant Margaritæ, quia in nullo alio loco, vbi Margaritæ abundant, hoc obſeruatum legi. Certum autem eſt ſuccum aliquem clarum tenacemq; eſse. Illud quoq; refert ad harum γένεσιν, quòd Androſthenes in deſcriptione Parthiæ tradit apud [r] Athenæum. Pinnarum, quæ in alto degunt clariſſimos eſse Vniones, puriores, grandiores: contrà illarum, quæ per æquoris ſumma fluitant, & ſurſum euehuntur minores; coloriſq; nubili, quia ſolis radijs percutiantur. Quæ etiam [s] Plinius de vnionibus in Conchis Margaritiferis naſcentibus confirmat his verbis: Miror ipſo tantùm eos cœlo gaudere, ſole rubeſcere, candoremq; perdere, vt corpus humanum. Quare præcipuum cuſtodiunt pelagiæ altiùs merſæ, quàm vt penetrent radij. Non etiam illud, inquit Aelianus, me fugit, auulſis his lapidibus (vnionibus è Conchis) quaſi redemptionis pretio perſoluto, Conchas liberas dimitti, iterumq; Vniones renaſci. Quod ſi priuſquam lapis eximitur, huius altrix beſtia moriatur, vnà cum carne putreſcere, & perire dicitur.

Refutatio opinionis Tzetzæ.

Cardani opinio è teſtis oriri.

Androſthenis opinio.
[o] *Lib.* 3.
[p] *Li.* 9. *c.* 35.

Generatiue oua.

Cõparatio.
[q] *Lib.* 32. *de cur. mor. ca.* 34.

Grando, vt in porcis cõcreſcat.

Molles in mari Margaritæ.

Materia vnionum.
[r] *Lib.* 3.
[s] *Lib.* 9. *cap.* 35.

N A T V R A. E

Aceto diſſoluuntur. [a] Lib. 8. c. 3.

EX hiſtorijs, quas infrà recitabimus, cùm de luxu agemus, liquet Margaritas aceto diſsolui. Vnde Pauſanias: Τὰ μάργαρα ἀπόλυσθαι ὑπὸ τȣ̃ ὄξȣς dixit. [a] Vitruuius. Aceti vis diſſipat, & diſſoluit ouum, plumbum, æs, item Margaritam. Et obſcurus quidam: Margaritæ velut teſta oui aceto molleſcunt, & reſoluuntur. Diſtillantur etiam, & colliquantur, quæ lapidea ſunt, inquit Cardanus, ſed molliora, vt Margaritæ, coralli, Smaragdi.

Vt diſſoluantur.

Vt ergo Margaritas diſſoluas (nam hoc propono, quia expertum eſt) ipſas integras laua, ſuccumque limonum bis, aut ter cola, inde merge, & ſoli expone: in quinque aut ſex diebus colliquantur, vt mellis, quod ad ſubſtantiam attinet, ſimilitudinem referant. Ego ſi hoc olim nouiſsem, diues paucis diebus euaſiſsem. Hoc enim intellecto, quod nuper ſciui, atq; alio ſecreto, quod experientia didici, poteram ſex millia coronatorum in quadraginta, vel paulò pluribus diebus ſuperlucrari. Exiſtimo, ſed non ſum expertus, aceto diſtillato eas etiam poſse liquari. Paucis adiectis etiam aurum his diſsolui poſse affirmant. Huc vſque Cardanus. Zographus dum hæc ſcriberet Vniones aliquot perexiguos filo æneo inſertos F aceto ſatis aſpero ad dies decem macerauit. Vnde emolliti quidem ſunt, & friabiles facti, præſertim ſuperficie: pars inferior durior quidem remanſit, ſed & ipſa digitis atteri poterat, in fundo vaſis arenoſa aſperitas videbatur, ſicut in matulis calculoſorum. Emolliuntur igitur aceto, & reſoluuntur Vniones, non liquantur, aut contabeſcunt. Nam quæ propriè liquari dicuntur, ſiue per ſe vi caloris, ea tota in liquorem abeunt: ſedimentum enim, vt dixi, arenoſum in fundo relinquunt, vel totæ potiùs in arenam reſolutæ ſubſident, ſi tempore longiore nimirum relinquantur. Acetum diſtillatum vim priſtinam, ſicut ſaporem odoréve ſeruat: vt proculdubio eadem omnia, quæ non diſtillatum, pręſtet: ſed purius ſubtiliuſq; eſt. Zographus ante multos annos in cineribus diſtillatum, ter repetita diſtillatione acetum, ſeruat. Non vehemẽtius tamen inde, quàm acetum aliquod acre antè diſtillationem, factum ipſi videtur. Quocirca Cleopatræ Margaritam tam citò diſsolui potuiſse valde miramur. Acerrimum ſanè illud acetum fuiſse oportet, quale in noſtris regionibus, non reperitur. Conchas quaſdam (rugatas Rondeletij, vel ſimiles) artifices alibi, vt Venetijs, ſuperficie externa, quæ fuſca, & aſpera eſt, præmollita nimirum aliquo liquore, lixiuio acri fortè, ita expoliunt, vt pulcherrimè niteant. Cochleæ cælata teſta, inquit Rondeletius, in aceto macerata, ſuperiore veluti cute, vel cruſta ſpoliatur, redditurq; Cochleæ Margaritiferæ G modo ſplendens, nitida, & Vnionis modo colorata. Et Syluius ait: Diſsoluuntur aceto forti præſertim diſtillato, vel ſucco limonum (pro eo inquit Zographus, nobis ſuccum berberis accipere licebit) Margarita, teſtæ ouorum, lapides renum, veſicæ, corallum vtrumq;: ea pòſt ſiccata promptè friantur. Sed aliud eſt diſsolui, aliud friabile reddi.

Non liquantur.

Liquari, quæ dicantur.

D E N O M I N A T A.

Margaritarius.

MARGARITARIVS eſt negotiator, mangoq; Margaritarum, apud Firmicum. Calepinus μαργαριτέμπυρον exponit Græcè. Poteſt etiam dici Græcè μαργαριτεὺς, vt πορφυρεὺς. Margaritifer qui fert Margaritas. [a] Plinius: Concharum genera inter quæ & Margaritiferæ Cochleæ. Apud Lexicographos inuenio ἀμάργαρος Margaritis carens; ſed ſine autore.

[a] Lib. 32. cap. 11.

H I E R O G L Y P H I C A. H
S Y M B O L I C A.

Inſomniũ.

Μάργαρίται δηλȣ̃σιν δακρύων ῥόον, id eſt, Margaritæ denunciant lachrymarum fluxum. Senarius eſt Onirocritûs apud Suidam. Viſos in ſomnis Vniones lachrymarum profluuium portendere tradiderunt Artemidorus, & alij. Inde [a] Pierius Valerianus in Hieroglyphicis Vniones, vel Concham eorum, pro lachrymarũ ſymbolo accepit: fortè quòd lachrymarum guttę, Vniones magnitudine, perſpicuitate, & orbe ſuo referant. Cumq; eiuſmodi ſomnium aliquando ipſi contigiſset, reſq; poſtmodum ſubſecuta eſset, hoc verſu meminit:

[a] Lib. 41. Lachrymarum ſymbolum.

Viſus eram niueos manibus tractare lapillos,
Vnio in his lætis gemma inimica viris.

Vniones,

A Vniones, teſte eodem, qui nihil præter nitorem, & læuorem oſtendunt, ſignificant venuſtatem. Idcirco Veneri in ornatu inter cęteras gemmas Vniones præcipuè deberi putant: virilior enim paulò ex reliquis gemmis ornatus, Vnionum planè fœmineus eſt. Cæſarem Veneri genetrici ex Vnionibus Britãnicis thoracem conſacraſſe [b] Plinius refert. In Euangelio Margarita ſignificat pręmium, quod rectè facientibus offertur, vt idem tradit. Sed rectiùs verbum Dei mihi expoſuiſſe videtur [c] Clemens Alexandrinus his verbis: Maximi autem pretij Margarita mundum muliebrem per ſummam laſciuiam mirandum in modum inuaſit: ea autem naſcitur in quodam Oſtreo pinnis non abſimili: magnitudo autem eius eſt, quãtus permagnus piſcis oculus: nec pudet miſeras totum ſuum ſtudium in hoc Oſtreo ponere, cùm eis liceat ſancta ornari gemma, nempè verbo Dei quod vtiq; ſcriptura appellauit Margaritam, qui eſt pellucidus, & purus Ieſus, qui eſt in carne cõtemplator oculus, qui eſt ratio, qui perſpicuus, per quē caro eſt pretioſa, quæ aqua regeneratur. Illud. n. Oſtreum in aqua natum carnem contegit: ex ea autem Margarita concipitur. Saluator noſter apud [d] Matthæum: Ne detis quod ſanctum eſt canibus, neq; proieceritis Margaritas veſtras ante porcos: ne quando hi conculcent eas pedibus ſuis, & illi verſi in vos lacerent vos. [e] Et rurſus: B Simile eſt regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas Margaritas: qui cùm inueniſſet vnam precioſam Margaritam, abiens vendidit omnia quæ poſſidebat, & mercatus eſt illam. Ἐν πολλοῖς γάρ, inquit [f] Clemens Alexandrinus, τοῖς μαργαρίταις τοῖς μικροῖς ὁ εἷς, ἐν δὲ πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων ἄγρᾳ ὁ καλλιχθὺς ἐκλάμπει. Id eſt, inter multas paruas Margaritas, vna reſplendet præ cæteris, & in fęcunda piſcium venatione Callychthus.

Venuſtas. [b] Li. 9. c. 35. Præmiũ rectè facientibus. [c] Pædag. li. 2. c. 12. Verbũ Dei. [d] Cap. 7. [e] Matth. c. 13. [f] Strom. 1.

M O R A L I A.

SANCTISSIMA Virgo, & mater Dei noſtri perquàm appoſitè Margaritæ aſſimilatur. Etenim vt Margarita inter cæteras gemmas candore, claritate, perſpicuitate, rotunditate, vnitateque vnde vnio vocatur, præcipua habetur, & cor robora; ſyncopen, & animi defectum curat: ita etiam hęc ſanctiſſima Virgo immaculata verè candida eſt propter puritatem, & virgini- C tatem, clara propter honeſtatem, perſpicua, ac reſplendens propter veritatem: eius enim intima videri poterant: rotũda propter obedientiæ bonorumq́; operum celebritatem: vnica, & præcæteris præcipua, propter ſingularem ac eximiam ſanctitatem. Animum addit timidis peccatoribus, & tremorem, triſtitiamq́; ne damnati moriantur, pellit. Rectè itaque ſapuit, qui inuenta tam pretioſa Margarita, omnia bona ſua vendidit. [a] Ideoq; dicitur Virgo ſingularis: vna columba.

S. Virgo Margaritæ ſimilis. [a] Cant. 6.

L E G E S.

VLPIANVS Digeſtorum nono ad legem Aquiliam, ita inquit: Si maritus vxori Margaritas extricatas dediſſet in vſu, eaſq; inſcio viro perforaſſet, vt pertuſis in linea (filo) vteretur, tenetur lege Aquilia. Sed apertiùs [a] alibi: Si linea Margaritarum ſurrepta ſit, dicendus eſt numerus. Cælius Rhodiginus, Extricatos, inquit Vniones iureconſultis dici opinantur, per- D politos, & ab genitiuis maculis depuratos. [b] Adrianus Turnebus libenter aſſentitur Accurſio, vt extricatæ ſint Margaritæ, quæ lineis intricatæ non ſunt, ſed extra lineam, & tricam per ſe ſeparatæ ſint: extricatas enim Iuriſconſultus, opponere videtur ijs, quæ in linea habeantur. Robertus Conſtantinus extricatas interpretatur, non pertuſas, nec in linea, ἀπολελυμένους. Scribitur [c] in lege Seia. Seia Vnionem cùm hyacinthis legauit: poſtea Vnionem ſoluit, nec vllum mortis tempore inter ornamenta ſua Vnionem reliquit: quæſitum eſt, an hæres æſtimationem rei, quæ in hæreditate non eſt, præſtare debeat.

[a] Digeſ. de fur. lib. 47. Extricati Vniones, quid. [b] Aduerſ. lib. 27. c. 31. [c] ff. de aur. & arg.

EPIGRAMATA. E

GELLIA Vniones tam perditè diligebat, vt negaret ſe amplius victuram, ſi eos amitteret: [a] Martialis igitur optat hocce epigrammate manus furaces Annæi Sereni: vt Vnionibus ſubreptis, Gellia occidat:

[a] Lib. 8. Epigram.

Non per myſtica ſacra Dindymenes,
Nec per Niliacæ bouem iuuencæ,
Nullos deniq; per deos, deaſq;
Iurat Gellia: ſed per Vniones.
Hos amplectitur, hos deoſculatur:
Hos fratres vocat, & vocat ſorores;
Hos natis amat acrius duobus.
His ſi quo careat miſella caſu,
Victuram negat eſſe ſe nec horam. F
Eheu quàm bene nunc, Papyriane,
Annæi faceret manus Sereni.

Hoc alio Epigrammate à Lino Pędagogo liberto Poſthumillæ, qui tantæ erat apud Patronam gratiæ, vt ei committeretur gemmæ concubini totum penus, Poeta idem geminos poſcit, & cùm videatur velle pueros, petit Vniones:

Crinitæ Line Pædagoge turbæ,
Rerum quem dominum vocat ſuarum;
Et credit cui Poſthumilla diues
Gemmas, aurea, vina, concubinas:
Sic ſe perpetua fide probatum,
Nulli non tua præferat patrona:
Succurras miſero precor furori,
Et ſerues aliquando negligenter
Illos qui malè cor meum perurunt;
Quos & noctibus, & diebus opto G
In noſtro cupidus ſinu videre,
Formoſos, niueos, pares, gemellos,
Grandes non pueros, ſed Vniones.

Poëtæ acumen. Acumen poëtæ ex eo eſt, quòd ad exitum vſque Epigrammatis habet lectorem ſuſpenſum, quaſi petiturus ſit concubinos, cùm tandem petat Vniones.

EPITHETA.

MARGARITA Indica, fulgens, apud Rauiſium textorem. His & alia ex locis, & notis electionis, & præſtantiorum addere licet, Iulius Cæſar Scaliger:

Aut Vniones lucidos, graues, grandes;
Quos dira collo fert hyena rugoſa.

PROVERBIA. H

SI tanti vitrum, quanti Margaritum. D. Hieronymus in epiſtola quadam ad Demetriadem virginem: ſolent miſeri parentes, & non plenæ fidei Chriſtiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, virginitati tradere: ſi tanti, vt dicitur, vitrũ, quanti Margaritum. Vtitur eodem prouerbio idem Hieronymus compluſculis alibi locis: vſurpatur & à Tertulliano in libello ad Martyres. Hoc edicto ſumma rerum inæqualitas ſignificabatur. Si tanto ſtudio curas, vt viuat corpus, quàm eſt dãda opera, quò viuat animus. Si nihil nõ facis quo placeas homini principi, quanto magis enitendũ, vt placeas principi Deo? Si tãtis ſudoribus parantur opes peritur ę, vel vſu, vel furto, cur non magis incũbimus, vt cæleſtes opes adcumulemus? In his & huiuſmodi locus erit prouerbio.

Creta

A *Creta notare* prouerbialis locutio eſt, pro eo quod eſt approbare:& carbone notare, quod eſt damnare. Propterea quod Pythagoras aiebat id, quod eſſet colore candido, ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Ad hanc formam pertinet etiam illud *Vnione ſignare*, quod ſępius apud autores eſt, pro eo quod eſt inter felicia proſperaq; numerare: ductum à veteri ſuperſtitione, quę vnumquemq; anni diē miſſis totidem in vrnam, aut vt apud Scythas, in pharethram, calculis ſignabat: quem arbitrabantur proſperum abijſſe, candido calculo, aut creta: quem egregiè felicem, Vnione: contrà quem inauſpicatum, nigro lapillo notabant. Hæc omnia autor adagiorum. Creta nota re, & carbone quid. Vnione ſignare.

ELECTIO.

PRAEFERVNTVR, inquit[a] Frāciſcus Rueus, candidiſſimæ, lucidiſſimæ, rotundiſſimæ, læuiſſimę, & minimi ponderis: maximè autem ſi natura perforatæ ſint, Margaritæ. Verùm ridiculum eſt aliquas à natura perforatas inueniri. Neſcio cur etiam præferat leuiſſimas, cùm [b] Plinius magis B ponderoſas laudare viſus ſit his verbis: Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, leuore, pondere haud promptis, id eſt, vt exponit Dalechāpius, haud inuentu facilibus, eximijs illis præſtantiæ notis omnibus in vnico vnione rebus, quibus ſanè verbis omnes laudes Margaritarum complexus quàm breuiſſime eſt. Eodē loco: » In candore ipſo, inquit, magna differentia, clarior in rubro mari repertus. Indicus ſpecula- » rium lapidum ſquamas aſſimilat, alias magnitudine pręcellens. Summa laus coloris eſt ex- » aluminatos vocari, & procerioribus ſua gratia eſt, Elenchos appellant faſtigata longitudi- » ne, alabaſtrorum figura in pleniorem orbem deſinentes. Hoc loco exaluminatos interpretantur quaqua verſum ſine fuſco nitentes, & pellucidos, & ad aluminis colorē accedentes, quod optimum cēſetur, cùm candidiſſimum eſt teſte Dioſcoride.[c] Color igitur non omnibus idem, qui & penes regiones admodum differt, vt etiam magnitudo. Nam circa Boſphorum Thracicum ruffi ſunt, & parui. In Acarnia coloris marmorei. In Britannia decolores. In amni apud Volgeſum montem in Lotheringia nō admodū ſplendidi. Vnde fit vt penes regiones locaq; in quibus naſcūtur, eorū laudes his verbis proſecutus ſit Aelianus: [d] Opti- » mus Indicus, & in mari rubro procreatus exiſtimatur. Idem in Occiduo Oceano, vbi exiſtit » Britannia, naſcitur: ſed is magis fului coloris eſt, minuſq; ſplendidus. Iuba in Boſphoro C etiam freto naſci ſcribit, qui & Britannicis inferiores ſint, & cum Indicis, & Erythræis nul- » lo modo comparandi. Hodie quoq; optimi cenſentur Vniones Orientales, atq; inter hos, ij qui inter Ormutium, & Baſſoram in ſinu Perſico inueniuntur. Qui inter inſulam Seylan, & Cōmorini caput habentur, cedunt his pretio, & à peritioribus facilè cognoſcuntur; item qui circa Inſulas Borneo, & Aynon inueniuntur, vilioris etiam pretij ſunt. Itaq; Ormutanæ cæteris præſtantiores iudicantur Orientalibus. His etiam cedunt ſplendore, & claritate qui ex Occidentali India portantur. Nā Orientales lumine ſincero illuſtres ſunt. Occidentalibus triſtis quædam & nebuloſa ſinceritas ineſt. Ideo illis pretium maius. Habet tamen etiam Occidentalis ora quoſdam qui non cedunt Oriētalibus; ſed admodum paucos. Ponderoſi quoq; commendatiores. Pondus ad hoc æui, inquit Plinius, ſemiuncię, pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. Ex Indicis nunc ponderoſiſſimi pendere viſi ſunt centum ſexaginta grana hordei, ſiliquas triginta, & viginti ſeptem ſiliquas. Maximos duos poſſedit Cleopatra Aegypti regina per manus Orientis regum ſibi traditos. Rex Bornei oui anſerini magnitudine. Margaritæ magnitudine paruæ nucis auellanæ, quam leptocaryon vocant Grę- D ci, & egregiè rotundę nominantur apud [e] Heliodorum. Ad hæc multùm confert maturitas. Aiunt enim quo maturiores ſint, eo albiores, & magis ſplendidas eſſe, translucidas, minuſq; referre colorem Conchæ, qui aliquando arcum ferè cæleſtem refert variantibus pro diuerſo ad lucem poſitu coloribus, rutilo, cæruleo, ſubuiridi. Itaque Americus Veſputius, „ ſic de Vnionum maturitate ad regem ſuum ſcribit: Nouerit maieſtas veſtra, quòd niſi per- „ maturi ſint, & à Conchylijs, in quibus gignūtur, per ſe ſe excidāt, omnino perfecti nō ſunt: „ quinimò in breui, vt ſæpius expertus ſum, emarceſcunt, & in nihil redacti ſunt. Cum verò „ maturi fuerint, in Oſtrea ipſa inter carnes, præter id quod carnibus ipſis hæreant, ſe ſepa- „ rant: huiuſmodi optimi ſunt. Hæc ille. Addit etiam inter probitatis notas Iohannes Fregoſus, ſi facilè in aceto liquefiant. Refert etiam ex qua Concha exemptæ ſint. Nam quæ in India Occidentali in Pinnarū quodam genere naſcuntur, turbido ſunt colore, obſcuro, ruffo, & quamuis candidæ quædam in his inueniantur, tamen non cōmendantur. Inter Conchas optimæ habentur læues, & albæ, quales pro Conchis Margaritiferis exhibuimus.

[a] *Lib. 2. de gem. c. 13.*
[b] *Li. 9. c. 35.*
Indici notæ.
Exaluminati.
[c] *Lib. 5. ca. 123.*
Colore variant.
[d] *Lib. 15. de animal. c. 8.*
Orientales.
Ex Occidē tali India.
A pondere.
Cleopatræ vniones.
[e] *Aethyop. 2.*
A maturitate.

PRE-

PRETIVM.

a Li. 9. c. 35
b Li. 37. c. 4.

PLINIVS [a] cùm de luxuria, quæ ex mari petitur, dixiſſet: Principium ergo, inquit, columenq; omnium rerum pretij Margaritæ tenent. [b] Alibi proximum adamanti apud ſuos Romanos Indicis Arabiciſq; Margaritis ſtatuit. Et alio rurſus in loco: Linum, inquit, quod ignibus non abſumitur, in deſertis Indiæ cùm inuentum eſt, æquat pretia excellentium Margaritarum. Androſthenes ſcripſit in Aſia (nam locus erit pretij ęquus æſtimator) Perſidę, & alijs Orientis regionibus tanti vniones pretij fuiſſe, vt pari auro rependerentur. Megaſthenes, teſte [c] Arriano, tradit apud Indos ter tanto auri puriſſimi (nam hoc Indi quoque fodiunt) pondere æſtimari, ἐιναι τριςάσιον πρὸς χρυσὸν τὸ ἄπεφθον. Arabiæ (audi Plinium) fęlicius mare, quàm cõtinens eſt: ex illo namq; Margaritas mittit: minimaq; computatione millies centena millia ſeſtertium annis omnibus India, & Seres peninſula illa imperio noſtro adimunt. Tanto nobis diliciæ, & fęminæ conſtant. Quota enim portio ex illis ad Deos quæſo iam vti ad inferos pertinet? Alexander Seuerus teſte Aelio Lampridio gemmas ſibi oblatas vendidit.

c Lib. 8.

Vniones vẽditi ab Imperatore.

Et cùm quidam legatus Vniones duos vxori eius per ipſum obtuliſſet magni ponderis, & inuſitatæ menſuræ, vendi eos iuſſit: qui cùm pretium non inuenirent, ne exemplum malum à regina naſceretur, ſi eo vteretur quod emi non poſſet, inauribus Veneris eos dicauit.

Vniones donati.

Cæſar, vt ſcribit Suetonius, ante alias dilexit Marci Bruti matrem Seruiliam, cui primo ſuo conſulatu ſexagies ſeſtertium Margaritam mercatus eſt. Quod hic dicitur de Margarita ſexagies ſeſtertium coempta, fidem facit dicto Pliniano de Margarita Cleopatræ centies ſeſtertium æſtimata, id eſt, aureis ducentis quinquaginta millibus. [d] Budæus, cùm inquireret, an id verum eſſe potuerit, ſic rationem ducebat, Dotem omnem Margaritarum, vt Plinius inquit, & gemmarij noſtri confirmant, in candore, in magnitudine, & orbiculari forma, in læuore, & pondere eſſe ſcimus. Candorem noſtri nitorem Indicum intelligunt. Quare in Vnionum indicatione omnia hæc obſeruant. Cùm hæc proderem, percunctatus ſum à gemmario quodam primi nominis mihi familiari, quem vidiſſet vnquam pretioſiſſimum Vnionem, quantum pendere meminiſſet. Cùm de hoc verba faceremus, & ille trecenarios ſe vidiſſe reſpondiſſet, idq; vt memorabili in præcipua bonitate commemoraret, inter ſermonem aduenit gemmarius alter, qui dixit pridie ſe vnum tenuiſſe quadraginta ceratia pendentem. Hoc enim verbo in gemmis appendendis vtuntur, quod infra à nobis exponetur. Is igitur cum rei pernoſcẽdæ cupidum me videret, ait ſe poſtridie mihi eum oſtenſurum in manibus incluſoris, aut vaſcularij, qui illigandum cum monili conduxerat.

d Lib. 2. de aſſe.

Margaritæ inſignis põderis.

Ea die ad conſtitutam horam non affui. tertio die cùm veniſsem ad eum, comperi ab incluſore redditum, cæterùm eum eſse in dactylotheca principali, tribus aureorum millibus emptum, auellanæ magnitudine, orbiculatum, eximię pulchritudinis, põdere, vt dixi, quadragenarium. Ab alio gemmario audiui vnam ſe Margaritam tenuiſse, exquiſita bonitate, pondere tricenariam, quatuor millibus aureorum emptam à duce Borboniana Ludouici regis vndecimi filia. Et paulò pòſt: Sed Plinius de Vnionibus loquens, Pondus, inquit, ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſsere. Hoc pondo ſex & octoginta ceratia, & beſsem ceratij æquat, cùm in vncia centum & ſexaginta ſint ceratia, & viginti in drachma. Non mirum igitur eſt, ſi Vnio omnis æui maximus, & omni dote probitatis præſtantiſſimus, tanti ea ætate æſtimatus eſt, qua mundus auro, & argento exuperabat. Et rurſus paulò infra, cùm ea Plinij verba adduxiſset, quæ nos iam citauimus, hæc ſubdit. Ergo cùm eo tempore Vnionum inter gemmas prima, aut certè ſecunda eſset indicatura, tuncq; rerum pretia ad ſummum licitationis perueniſsent, & ille Cleopatræ Vnio pondere altero tanto præſtaret, quem pretioſiſſimum memoriæ noſtræ Vnionem gemmarum inſtitores meminerunt, atque eo amplius ſcrupulo: non abhorrere à fide puto tanti æſtimatum eſse: ſimul quòd omnibus numeris commendationis abſolutus erat, ſimul quòd ad culmen probationis, & primatũ peruenerat, & ita inclaruerat fama, vt natura ſpecimen ſui feciſse in duabus Margaritis æſtimaretur, vt ex Plinio apparet. Huius pretij ratio ſic arbitror iniri poteſt.

Pondus.

Cleopatræ gemmę pretij ratio.

Quum ex illo gemmario quærerem, quãti ex formula æſtimaretur plurimo Margarita, quæ pondere quaternaria, & qualitate prima eſset: triginta, inquit, aureis eiuſmodi emptã vidimus. Quid octonariam, inquam, eiuſdem notæ quanti æſtimares? ait minimum ducentis. Cùm vlterius rogitando per acceſſiones pergerem, ita reſpondit, vt intelligerem acceſſionem pretij deinceps ex pondere, non ex numero, ſed proportione fieri: vt quomodo dupli-

cando

A cando ponere ſupradicto octonaria Margarita paulò minus ſeptuplex quaternariæ æſtimatione facta eſſet: ſic in duodenaria, & vicenaria, & vlterioribus maiore deinceps maioreq; rurſum verſus incremento pretium augeſceret. Qua ratione ſi pretiũ Plinianæ ſtatuamus,in immenſum quoddam pretium abibit taxatio. Maius fortaſſe miraculũ ſit Cæſarem centum quinquaginta millibus Vnionem vnum emiſſe,vt adulteræ donaret. Hactenus Budæus. Porro Vnionem Cleopatræ ad monetam ſuam Luſitanicam computans Fregoſus, ait valuiſſe ducenta quinquaginta millia ducatorum. [c] Iohannes Hugo Linſchotranus Vnionem perfectum ex omni parte,quà ſplendoris,quà luminis ſine puteolis,ſphærica forma, aut in pyri ſpeciem probè tornata,qui lati vnius ducatum vnum ferè valere à gemmarijs eſt edoctus. Atq; hinc,inquit,cõputatio deducetur, vt in adamante,carbunculo,& ſmaragdo,ablata ſemper pretij parte,pro vitiorum, aut puteolorum,aliarumq; improbitatum nota. Conſtituta ergo ritè æſtimatione pondus ipſum reputa,ac tum procedes in pretio,eodem planè modo, quo in rubinis, & adamante fieri aſſolet. Etenim Margaritarum lineas, ita æſtimabis,ſi maiores,ac elegãtiores plures ſint,non improbabis;nam ob multitudinem pares eſſe non poſſunt,ac bonitate maiorum facilè minorum prauitas vincitur;ſin è contra

[c] Nauig. in Ind. Orient. cap. 91.

B appareant,tum, quod aiunt, ex inanibus paleis trituram frumenti feceris. Mirantur itinerum Indicorum ſcriptores, non maioris apud nos Europæos Margaritas eſſe pretij, quàm ſunt, cùm magni ſint apud Ormutanos, vnde per diuerſas terras ad nos adferuntur. Cæterùm Ormutij; cribris ex bractea factis Margaritæ vendũtur,rotundis ea ſunt foraminibus, in quæ diſtincta viciſſitudine quadam ſubeunt foraminum: etenim alia grandiora ſunt, alia minora, octo ferè in ſpecies diuiſa, ex quibus baccæ, quæ cadunt, diuerſa item pretia nanciſcuntur. Minutæ illæ,ſiue Margaritarum quiſquiliæ Alioffar dictæ ad vnciæ pondus venduntur,& à Pharmacopolis,Venetijs allatæ emuntur,parui in India pretij. Pharmacopolæ noſtri, inquit, Zographus, Vnionum minimorum viliſſimorumq; vnciam emere ſe aiunt denarijs argenteis octonis. Elegantiorum verò quibus ad virginum, & matronarum ornamenta quædam,veſtium dico,& tænearum,aut mitrarum,aurifabri vtuntur,vncia denarijs ferè quadraginta octo venit. Hæc ille. Vniones exigui autem in Aethyopia tanti ſiunt quanti aurum.

Pretia ex cribrorũ foraminibus. Alioffar.

C

VT POLIANTVR.

VETVSTATE, & continua geſtatione pondus coloremq; mutari,& pretium vileſcere notum eſt: idq; Plinius [a] non ignorauit. Alexander Polyhiſtor, & Sudines ſeneſcere eos putant,coloremque mutare, atteriq; niſi ſedulo habeantur. Pondus nullis remedijs reſtitui poteſt, ſed nitor. Indi in oriza non nihil contuſa cum ſale fricant aliquamdiu, vnde perpetuus decor ille, & eximia claritas. Auerroes Arabs magni nominis philoſophus, & medicus ſcribit, ſi dentur comedendæ columbis,clariores,& puriores reddi: ſed occidendas eſſe ſtatim vbi deglutierint; diutius enim in ventriculis detentas, pondere, & pretio imminui,pluſq; damni,quàm lucri accipere. In Bohemiæ fluuio,qui pagum Huſſinetz alluit inuentas Margaritas in Conchis quibuſdam immaturas accolæ aliquando anatibus deuorandas præbent, & vbi aluo reddiderint, ſplendidiores colligunt. Cùm eximi debent, cauent ne aëre tangantur,& illico ore excipiunt. Saliua enim ablutæ conſtantiùs ſplendorem ſeruant. Fit inſuper interdum, vt maculam quandam in ſuperficie habeat vnio, aut pilum, aut aliud

Cur vileſcant.

[a] Li. 9. c. 35

Pondus nõ reſtituitur. Vt nitor reſtituatur.

D quippiam,quod ſplendorem pretiumq; diminuat. Ideo gemmarij tunicam primam Vnionis auferunt, habet enim plures tunicas,ſiue cortices, vt cepæ,veluti dictum eſt. Sed gemmarius,qui hoc opus aggreditur certus eſſe debet tunicas interiores maculis,aut pilis carere, quod facilè cognoſcet, ſi Vnionem digiti ſummis,ſolis ſplendori lucido cælo opponat, nam ita omnia vitia facilè videbit, veluti ſunt rimæ: quandoque enim rupti Vniones ſunt parte interna, cùm foris ſummæ ſint probitatis, quamuis ad naturalem primumque nitorem,nunquam redigi poſſint. Quod & Aelianus docuit his verbis:ſuaptè natura rotundus, & læuis eſt, probèq; circumſcriptus: ſi quem ex eis velis affabrè aliter quàm natus eſt expolire,is artificium prodit: non enim cedit,ſed aſper fit,& ſe fraudibus atq; inſidijs ad ſpeciem indicat attentari.

Vt pilus auferatur.

Vnionis cortices.

Naturalis nitor nõ reſtituitur.

VT

VT ADVLTERENTVR. E

ª Chel. 11. 375.

Vniones manu facti formatiq́;

IOHANNES Tzetzes ª Vniones factitios τυπωτοὺς, id eſt, formatos vocat, atque χειροποιήτους, id eſt, manu factas, his verſibus:

Τοὺς τυπωτοὺς δὲ μάνθανε νῦν καὶ χειροποιήτους.
Τὶ σιδηροῦν τυπάριον εἰς σφαίρωσιν μαργάρων
Κρατῶν, καὶ ὀβελίσκον δὲ, ὅστις θηρᾷ μαργάρους,
Εἰσέρχεται, καὶ τίθησιν ἔγγιστα τοῦ Ὀστρέου
Τὸ σιδηροῦν τυπάριον, τῷ δ᾽ ὀβελίσκῳ νύττει
Τὸ Ὄστρεον, ἐκρέει δέ τι ὡς ἰχὼρ ἐκ τούτου.
Ὅπερ χυθὲν καὶ τυπωθὲν, μαργάρον πῆξιν φέρει. Id eſt.

Formatas autem diſce nunc, atque manu factas.
Ferrum quodpiam formatorium in rotunditatem Margaritarum
Tenens, atque veru quicunq́; venatur Margaritas, F
Ingreditur, atque ponit propè Oſtreum,
Ferrum impreſſorium, veru autem pungit
Oſtreum, effluit autem quippiam veluti ſanies ex hoc,
Quod fuſum, atque formatum Margaritæ coagulum fert.

Et paulò pòſt:

Καὶ τεχνικοὺς ἐπίσταμαι μαργάρους ἐκ μαργάρων,
Μικροὺς μαργάρους θραύοντες, καὶ λύοντες ἐν γὰρ τέχνῃ
Ἄλλους σφαιροῦσι μείζονας.

Et artificioſas ſcio Margaritas ex Margaritis,
Paruas Margaritas, frangentes, atque reſoluentes arte,
Alias rotundant maiores.

ª Lib. 3. de vita Apoll.

Mutuatus autem hæc videtur Tzetzes ex ª Philoſtrato; non ſatis plenè tamen. Quare ipſa Philoſtrati verba, Zenobio Acciolo interprete, ad Græcum exemplar à Zoographo emendata ponemus: Dignum quoque, inquit, exiſtimaui, quæ de altero Margaritarum genere (arte facto ſcilicet: nam naturales calculos in Conchis quibuſdã albæ teſtæ, circa Byblum G
paruam Indiæ inſulam reperiri, qui in Oſtreis illis locum cordis obtineant, paulò ante dixerat) traduntur, non prætermittere: quandoquidem nec ipſi Apollonio res viſa eſt leuis, ſed auditu iucunda, & mirabilium omnium mirabiliſſima. Nam qua parte inſula pelagus reſpicit, immenſa eſt maris altitudo. Fert autem Oſtreum in teſta alba (ἐν ἐλύτρῳ λευκῷ) quadam pinguedine referta. Lapidem autem nullum producit. Inde maris tranquillitatem obſeruant, & aquæ ſuperficiem etiam ipſi olei effuſione læuigant. Tum ad Oſtrea capienda ingreditur aliquis, ita inſtructus paratuſq́;, ſicut qui ſpongias colligunt. Eſt autem ei ferreus later (πλινθὶς σιδηρᾶ, non πλίνθος, vt interpres legiſſe videtur. Eſt autem πλινθὶς, vt quidam dicunt, ſcapellum quo ſementarij vtuntur ad ęquandam, & poliendam laterum ſcabritiem: vel, vt alij interpretantur δοκὶς, id eſt, pugio maior, & quadratus inſtar trabis. Alij aſſerculum eſſe putant, vel tabulam, qua mulieres lanam vellentes vtuntur, Gybertus Longolius,) & alabaſtrum vnguenti: atque ita propè Oſtrea conſidens Indus vnguento, quaſi eſca ad fallendũ vtitur: namq́ue illo perfuſa Oſtrea ſeſe aperientia inebriantur. Tunc ferreo ſtylo perforata quaſi ſaniem quandam emittunt. Hanc venator ferreo latere excipit: qui in varias multipliceſque formas concauatus eſt; ea verò poſtmodum ſa- H
nies lapideſcit: atque in modum naturalis Margaritæ albus ille ſanguis obdureſcit. Et hæc eſt, quæ ex rubro mari colligitur Margarita. Huic autem venationis generi etiam Arabes intendunt, ex oppoſito maris habitantes, hæc Philoſtratus. Cæterùm, quòd Tzetzes ſcribat ex Margaritis confractis fingi Vniones, nõ mirum videtur, cùm ᵇ Cardanus ſcribat è Concharum teſtis fieri his verbis: Non læuis eſt lucri ſeplaſia, cùm ex Concha Margaritarum pulcherrimi fingantur Vniones. Adeo autem rectè fraus hæc ſuccedit, quòd nec à gemmarijs dignoſcuntur: color, ſplendor, ſubſtantia, pondus reſpondent. Sunt qui etiam ex duobus fruſtis ob Conchæ tenuitatem Vniones conficiunt. Dum hæc ſcriberem lis agebatur de Margarita ſexaginta octo aureis empta à gemmario, quæ ex Concha facta erat: pretium æſtimationis aurei ducenti. Sperabant imponere Germanis, aut Gallis: quod ingenio, & arte minus valeant. Idem ᶜ albi: Nuper, inquit, inuentum eſt, quòd vidi, vt Margaritæ fiant adeo veris ſimiles ſplendore, vt ſi forma, quę ſolùm dimidium orbem implet, non obſtaret

πλινθὶς quid.

ᵇ Lib. 7. de var.

Ex Cõcharum teſtis.

ᶜ Lib. 10. de var. rer.

aſperitas

A aſperitas quædam, omnino pro veris atque optimis eis aſſimilarentur. Quoniam ſolũ iuxta littus maris effici illas poſſe affirmabat (qui hanc artem callebat) ſolùmq; vere: & hemicycli, vt dixi, forma: coniectura aſſequor ex lapidibus Aſtacorum, aut Pagurorum, vel eius generis illas confici. Coquebat autem eas cùm aqua. Liquorem circumponens illum à quo tam ſplendidæ euaderent. Certè ſi rotundæ pro dimidijs fieri poſſent, etiam ipſos gemmarios fallerent: quando & nunc egregia opera inſerantur. Quod verò optimum eſt, tardè ſeneſcunt, multis annis ſplendorem ſeruantes. Leues ſunt & etiam pondere ipſo parum à natiuis differunt. Cùm verò peteret centum coronatos, vt doceret, non tanti hoc exiſtimaui, vt doceret fallere. Sed conſtat originem hoc adulterinum à talcho ducere. Conchas paluſtres aliqui in acri lixiuio coquunt, donec nigri earum cortices ſeparari poſſint: reliquum album contundunt, & rore inter Pentecoſten, & Auguſtum collecto diſtillatoq; excipiunt, ſubigunt, & globulos minutos formant, pertunduntque acicula, & filo inſertos ad ſolem indurant. Margaritæ oculi labracis à Kiranide nominantur: vnde arbitror eſſe qui ex humore cryſtallino oculorum piſcium quorundam, vt potè albo, ſolido, rotundo, & magnitudine mediocres Margaritas referente, eas mentiantur. Fieri enim poſſe putant, vt præparatione aliqua translucidus is humor reddatur, ſicuti in viuo erant piſce. Nam & [d] Antonius Mizaldus Margaritas, ſic fingere docet: Accipe, inquit, candidos lapillos ex capitibus, & oculis piſcium: quos munda, ſicca, puluera, & agitatis, deſpumatisque ouorum alluminibus excipe, miſce, ac tamdiu moue, donec fiat veluti mala, & ſpiſſamentum: ex quo Vnionum corpuſcula, dum recens, & tractabilis eſt materia effinge, & ſeta ſuilla, vt fiat foramen, transfige, tum demum reſiccata coque in lacte vaccino, & ſecreto loco procul à ſole, & puluere iterum ſicca, donec perfectam duritiem induerint. Videbis, quòd placuiſſe queat.

[Ex oculis cãcrorum.]
[Ex Concharum paluſtriũ teſtis.]
[Oculi labracis.]
[Ex oculis piſcium.]
[d Memor. cent. 1.]

B (at line "tione aliqua translucidus…")

Maſſarius ſcribit ſuo tempore Murianenſes vitrearios Vniones adulteraſſe; primum Vniones vitreos vacuos, ſed translucidos feciſſe, deinde materia impleſſe, qua ſplẽdidi, & Vnionum coloris redderentur in tantùm, vt vix à veris Vnionibus diſcerni poſsent. Quapropter fuiſse decem virorum decreto vetitos. Sunt & foſſiles quædam, & ſubterraneæ Margaritæ cryſtalli fætura teſte Aeliano. Aiunt in Cambaia eſse qui gemmas, & Vniones faciũt, quos veros putares; ſed quomodo, nondum ſcitur. Poſſet etiam quiſpiam rudioris ſemina lithoſpermi vendere pro Vnionibus, qui hæc Plinij [e] conſideret: Inter omnes, inquit, herbas lithoſpermo nihil admirabilius. Aliqui ægonychon vocant, alij Dioſpyron, alij Heracleon.

C Herba quincuncialis (quinque caulibus manuſc.) folijs duplo maioribus, quàm rutæ, ramulis ſurculoſis, craſſitudine iunci: gerit iuxta folia ſingulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore, & rotunditate Margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea. Ipſi qua pediculis adhæreant, cauernulas habet & intus ſemen. Naſcitur, & in Italia; ſed laudatiſſimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miracuo aſpexi. Tantus eſt decor velut aurificum arte alterius inter folia candicantibus Margaritis: tam exquiſita difficultas lapidis ex herba naſcentis.

[Ex vitro.]
[Margaritæ foſſiles.]
[e Lib. 27. cap. 11.]
[Lithoſpermi forma.]

VSVS IN MEDICINA.

MEDICORVM qui medicamentis ſuis Margaritas miſcere cupiunt, intereſt ſcire, qualesnam accipere debeant. Sunt enim perforatæ, & non perforatæ. Perforatas natura præferri cæteris, quòd per foramen excrementis ſint purgati, non bene putat Syluius, vnaque cum eo alij doctiſſimi viri.

D Nam omnes perforantur arte, idque magna ex parte in Babylonia, quò ex Ormutio alijsque Indiæ viciniis regionibus deferuntur. Syluaticus, quæ ad remedia requiruntur, non perforatas intelligi ſcribit. Eſſe & obſcuras quaſdam ſubcitrinas non perforatas, quæ perforatis æquipollent. Idcirco eligendas eſse claras, & albas; obſcuras, & quaſi albidas, hoc eſt pallidas non eſse miſcendas medicamentis. Maturæ, inquit Albertus, ſplendent & translucidæ ſunt ad ornatum eligendæ: minus maturas aliqui in medicina præferunt. In iunioribus Conchis repertæ meliores ſunt: hodie in Bohemia immaturæ medicis ſunt vſui: maturæ autem, & ſplendentes annulis includuntur. Zoographus tradit pharmacopolas compoſitionibus quibuſdam medicis addere Margaritas minutas, phrygonibus inutiles, & feminarum deſiderijs ineptas. Sed Serapio Margaritæ, inquit, eligendæ ſunt maiuſculę, claræ, læues, non anguloſæ. Frigidæ, & ſiccæ ſunt in ſecundo gradu cum pauca ſubtilitate ſecundum Raſin: quod verius videtur, quàm quòd Iſaac Eben Amrã ſcribit, in omnibus qualitatibus primis eas temperatas eſse. Deſiccãt humiditates. Diſsoluuntur,

[Perforatas malè præferri.]
[Vbi perforentur.]
[Immaturæ quibus ex vſu.]
[Quæ eligendæ.]

Margaritarum uis, & temperies.

tur,& linitur baras (baras,vel albaras Arabicè,eſt leuce Græcorum,id eſt,vitiligo profundior,Manardo) cum eis ſtatim eam abolent. [E] Quod ſi quis ſodam (id eſt capitis dolorem) patiatur,propter dilatationem neruorum opticorum, & fiat caputpurgium cum iſta aqua, ſtatim ſanatur. Oculorum humiditates deſiccant:roborant enim neruos per quos humiditas ad oculos defluit:eorumque obſcuritatem albedinem (nubeculas) & ſordes emendãt. Quidam ad hæc vitia tenuiſſimo earum puluere vtuntur,quẽ oculis inſpergunt. (Ego hũc puluerem alicui aquæ immiſcerem,)& collyriũ faciunt,vires,ſpiritus,cor & omnes corporis partes principes recreant; quod humiditates earum redundantes abſumant. Antidotis viſcerum admiſceri, ait Serapio,ac vim eorum augere: ſanguinem enim tenuiorem reddere.

Ad cordis affectus.

Corroborare: quamobrem conuenire in eius debilitate, tremore alijſq; ſymptomatibus,quæ melancholicis affectibus ſuperuenire ſolent, vt ſunt timores, & cardialgiæ: ſanguinem enim craſſum, & fæculentum clarificare. Margaritæ, inquit Auicenna,ſimiles ſunt carabe (electro) natura, & luciditate:ſed efficaciores ad roborãdum,quàm carabe:& ineſt eis proprietas valde magna, & libro de virtutibus cordis, cor confirmare ait: quibus alij addunt putredini, circa hoc viſcus nobiliſſimum exiſtenti reſiſtere: & quia frigidi, & ſicci ſunt,febricitantium remedijs adhiberi. Vnde non mirum eſt à vulgaribus peſtiferiſq; morbis defendere. [F] Diarhœis, licenterijs, ac ſanguinis fluxui nimio, vt menſtruorum quoque non parum conferre.

Succedaneum.

In locum earum, inquit rurſus Serapio,ſuccedere poteſt tantundem, & dimidium ponderis,è Conchis earum magnis,& ſplendidis:vt pro drachma Margaritarum Cõchę partis,ſcilicet interioris,quæ ſola ſplendet,ſeſquidrachma. Ex Græcis antiquis pauci earum meminere. Ingrediuntur Vniones in compoſitione antidoti aurei Alexãdrini deſcripti ab Actuario. Perforati,& non perforati, emplaſtro ad cordis ſyncopen, & imbecillitatem corporis apud Nicolaum Myrepſum. Galenus, & Dioſcorides nullam inter medicamenta horum mentionem, quod ſciam,faciunt. Recentiores duas antidotos habẽt Pharmacopæi Diamargaritum frigidum, & calidum:quarum prior frequẽtiori in vſu eſt: atque alia, quæ manus Chriſti perlata dicitur. Solent Pharmacopæi in marmoreo mortario in puluerem redigere,ne aliquid,vel coloris,vel ſubſtantiæ,vel ſaporis ingrati à metallico contrahant. His dentes albidiores fieri traditum eſt: ſed idem teſtæ Concharum, & Oſtreorum,in quibus inueniuntur, præſtant.

Oleum ex vnionibus.

[a] *De med. vet. & nou. dialoq. 7.*

Ex eis autem oleum confici docet Iohannes Guinterius [a] Andernacus: Primum in puluerem, inquit, rediguntur, & vitro oris anguſti induntur, perfunduntúrque aceto diſtillato optimo, ita vt ad duos digitos ſupereminneat: [G] deinde in cineres calidos ponuntur, donec ſoluantur: poſtea quod ſolutum eſt in balneo exſtillatur ad ſiccitatem vſque,& ſuper calcem hãc Vnionum aqua pluuialis ſtillatitia funditur, rurſusque diſtillatur, dum omnis humor emanarit: tunc iterum affunditur recens aqua,rurſusque diſtillatur,dum omnis humor emanarit:tunc iterum affunditur recẽs aqua ſtillatitia,rurſusque detrahitur,vt antea:atque is labor ter quaterve repetitur,quo ad nihil aceti ſubeſse percipiatur,tãdem puluis, ſiue calx Vnionum,aut in loco humido ſupra marmor diſsoluitur,aut ex ſpiritu vini maceratur, diſtillaturque donec in liquorem olei inſtar redigatur: cuius grana ſena ex humore aliquo ad reſolutionem neruorum, conuulſionem, marcorem ſenilem,& phrenitidem dantur:corpus ſanum conſeruat:læſum priſtini ſanitati reſtituit: lac muliebre emendat,augetque naturalium partium vitia, & ſemen corrigit: abſceſſibus vlceribuſq; exedentibus,cancro,& hæmorrhoidibus medetur.

Calx Margaritarum, vt fiat.

[b] *Lib. 2. Alch. tract. 1.*

Calcem Margaritarum hoc modo parandam docet Andreas [b] Libauius: Margaritæ aceto præmaceratæ, & friabiles factæ, potiſſimum tamen limonum diſtillatione, rectiùs calcinantur iuſto igni reuerberij,in quo interdum etiam ad rubedinem vſque detinentur, indeque in læuorem ducuntur. [H]

Liquor Margaritarum.

Liquorem perlarum idem ſic fieri iubet: Margaritas,inquit,macera aceto forti,donec fiant friabiles. Tritas cum oui albo compone in globulos, quos calcina in reuerberio. Subtilitatem extrahe per vini ſpiritum. Quod non exit, calcina denuo. Spiritum abſtractum coagula in alcali,quod ſolue per deliquium;& vt ſoluatur facilius,torre ad ignẽ probè, poſteaque læuiga exactiſſimè. Sed variant artifices admodum in magiſterio perlarum, vt ibidem annotat Libauius. Quidam acetum deſtillatũ exaſperant ſale ammoniaco. Hoc pulueri perlarum affundunt ad quatuor digitos. Locant in balnei digeſtione. Inde deſtillatur acetum. Affunditur aliud vſque ad octiduum. Deſtillatur puluis, edulcoratur. Sed hic, vt liqueſcat calcinandus eſt,quanquam ab alijs etiam ſine calcinatione per ſpiritum duntaxat vini extrahatur particulatim de more,& quod non exit,id corrodunt iterum aceto,ſubtiliantq;, donec totum pondus traductum, & attenuatum ſit, abſtracto per diſtillationem lentam ſpiritu,toſtus puluis læuigatur,& ſoluitur. Dicitur peculiari cum aceto,quod radicatum dixerit, in hunc modum confeciſse: è tartaro calcinato per acetum diſtillatum ex-

trahe

A trahe alcali. Extractionem diſtilla per retortam bis in arena, primùm mediocri igni, donec
aquoſitas exierit. Si materia quaſi intumeſcit, mutato receptaculo, auge ignem. Prodit ra-
dicatum. Hoc Margaritis affunde ad duos digitos. Solue, ſolutionem coagula. Puluerem
læuiga, & per deliquium in cella ſolue. Antequam autem læuiges, quater edulcora eum
aqua ſtillatitia fontana. Thomas Moufetus in epiſtola ad Monauium improbat calcinatio- Calcinatio per acetum improbata.
nem per acetum, quòd eius vis nequeat elui. Sed ſi addatur calcinatio per ignem, nihil vi-
rium eius poterit remanere, præſertim cùm etiam empyreuma eluatur. Ipſe præſcribit ta-
lem modum: Tuſas Margaritas in puluerem impalpabilem læuiga, Extrahe vini ſpiritu no-
biliſſimo ad quinque digitos affuſo, & digere in balneo per menſem, donec coloretur ſpi-
ritus. Tunc transfunde eum, reponeq; alium, & procede eodem modo, donec non colore-
tur amplius. Coagula, & coagulatum aqua deſtillata ter ablue. Hæc potiùs eſt extractio eſ-
ſentiæ, quàm magiſterium. Conſultius autem eſt, ſi perlæ ſunt puræ, & nobiles, magiſterio
vti, & totas exaltare. Neque enim videtur opus eſſe extractione eſſentiali, cùm ſint extra-
ctum naturale, niſi tamen impuritates adhæreant. Pro aceto vſurpant alij ſuccum limonio-
rum deſtillatum, & berberum clarificatum, vel aquam ſalis gemmæ, vel ſpiritum vini al-
B caliſatum. Sed vt diffluant in liquorem, calcinatione, & læuigatione opus erit. Illis in pul-
uerem duntaxat rediguntur, hæc ille.

VSVS IN VARIIS. LVXVS.

MARGARITAS [a] inquit Plinius Romæ in promiſcuum, & frequētem [a] Li. 9. c. 35
vſum veniſſe, Alexandria in ditionem redacta: primùm autem cœpiſſe cir- Quādo Romæ in vſu eſſe primū cæpere.
ca Syllana tempora minutas, & viles Feneſtella tradit, manifeſto errore,
cùm Aelius Stilo Iugurthino bello Vnionum nomen impoſitum maximè
grandibus Margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè poſſeſſionis eſt.
Sequitur hæredem, in mancipatum venit, vt prædium aliquod. His ma-
gnam veteres exercuere luxuriam atque nefandam, non modò in ornatu, ac veſtibus ſum-
ptuoſiſſimis fœminarum, ſed etiam in ſplendidiſſimis conuiuijs, vt ex his tribus exemplis,
quæ narrat Plinius, licet intelligere, Lolliæ Paulinæ dico, Cleopatræ, & Clodij Tragœdi Lolliæ Paulinæ luxus in margaritis.
Aeſopi filij: Lolliam Paulinam, inquit, quæ fuit Cai principis matrona, ne ſerio quidē aut
C ſolenni ceremoniarum aliquo apparatu, ſed mediocrium etiam ſpōſalium cœna, vidi Sma-
ragdis Margaritiſque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, ſpiris, auri-
bus, collo, manibus digitiſque: quæ ſumma quadringenties ſeſtertiûm (alias H.S. & ſimi-
liter in ſequentibus ter) colligebat: ipſam confeſtim paratam nuncupationem tabulis pro-
bare. Nec dona prodigi principis fuerant, ſed auitæ opes, prouinciarum ſcilicet ſpolijs par-
tæ. Hic eſt rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in to-
to oriēte, interdicta amicitia à Caio Cæſare Auguſti filio, venenum biberet, vt neptis eius,
cccc. ſeſtertiûm opera ſpectaretur ad lucernas. Computet nūc aliquis ex altera parte, quan-
tum Curius, aut Fabritius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula ex altera parte
Lolliam, vnam imperij mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc
viciſſe malit. Nec hæc ſumma luxuriæ exempla ſunt. Duo fuere maximi Vniones per om-
ne æuum; vtrumque poſſedit Cleopatra, Aegypti reginarum nouiſſima, per manus Orien- Cleopatræ luxus.
tis regum ſibi traditos. Hæc cùm exquiſitis quotidie Antonius ſaginaretur epulis, ſuperbo
ſimul ac procaci faſtu, vt regina meretrix, lautitiam eius omnem apparatumq; obtrectans,
quærente eo quid aſtrui magnificentiæ poſſit, reſpondit, vna ſe cœna centies ſeſtertiûm ab-
D ſumpturam. Cupiebat diſcere Antonius, ſed fieri poſſe non arbitrabatur. Ergo ſponſioni-
bus factis, poſtero die quo iudicium agebatur, magnificam aliàs cœnam, ne dies periret,
ſed quotidianam Antonius appoſuit, irridenti computationemq; expoſtulanti. At illa co-
rollarium id eſſe, conſumptarumque ſe ea in cœna taxationem confirmans, ſolamq; ſe cen-
ties ſeſtertiûm cœnaturam, inferri menſam ſecundam iuſſit. Ex præcepto miniſtri vnum
tantùm vas ante eam poſuere aceti, cuius aſperitas viſque in tabem Margaritas reſoluit.
Gerebat auribus tum maximè ſingulare illud, & verè vnicum naturæ opus. Itaque expe-
ctante Antonio, quidnam eſſet actura, detractum alterum merſit, & liquefactum abſorbuit.
Iniecit alteri manum L. Plancus iudex ſponſionis eius, eum quoq; paranti ſimili modo ab-
ſumere, victumq; Antonium pronunciauit homine irato. Comitetur fama Vnionis eius pa-
rem, capta illa tantæ quæſtionis victrice diſſectum, vt eſſet in vtriſq; Veneris auribus Ro-
mæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, ſpoliabunturque
etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romę in Vnionibus magnę taxationis Clodius Tra-

Clodij Tragœdi Aeſopi filij luxus.

gœdi Aeſopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu ſuo nimis ſu- E
perbiat Antonius, penè hiſtrioni comparatus: & quidem nulla ſpōſione ad hoc productus,
quo id magis regium erat, ſed vt experiretur in gloria palati, quid ſaperent Margaritæ: at- ,,
que vt mirè placuere, ne ſolus hoc ſciret, ſingulos Vniones conuiuis abſorbendos dedit. ,,
Huc vſque Plinius. Eorundem exemplorum deteſtandæ luxuriæ alij auctores quoq; me-
minere. Solinus ſcribit Lolliam Paulinam Cai principis coniugem habuiſse tunicam ex
Margaritis ſeſtertio (ſeſtertiorum Hermolaus) quadringenties æſtimatam : atque Plinius
non tunicam, ſed ornatum capitis, colli & manuum eam habuiſse tradit. Idem Solinus (te-
ſte Hermolao) Manlium, non M. Lollium: item filiam eius non neptem, fuiſse Paulinam
tradit, exemplaribus, vt arbitror, ambuſtis: de hoc Dion itemque Tacitus. Lollia, inquit,
Paulina M. Lollij conſularis filia, Setonius: Lolliam Paulinā Cai Memmij conſularis exer-
citum regentis nuptam. Plinij verborum de Cleopatræ, & Antonij ſponſionibus ſuper
b Satur. 3. 17. epularum magnificentia paraphraſim cōtexuit [b] Macrobius: hoc intereſt, quòd Vnionem
c Lib. 9. à regina abſorptum, non quadringenties, vt Plinius, ſed centies ſeſtertiûm valuiſse ſcribit.
d Ser. 2. 3. De Aeſopi Tragœdi filio [c] Valerius Maximus quoq; meminit, idem referens. [d] Horatius: F

Filius Aeſopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet, vt decies ſolidum abſorberet, aceto
Diluit inſignem baccam, qui ſanior, ac ſi
Illud idem in rapidum flumen, iaceretve cloacam.

Cæcilia Metella (inquit Acron) filia Metelli, Aeſopum actorem tragœdiarum ditiſſimum
adamauit. Eius vxoris, ac Aeſopi filius diues, & luxurioſus fuit, qui gemmam triuit, & miſit
in poculum, vt videretur decem millia deuorare, quo ſuas poſset deuorare diuitias. Porrò
cuiuſuis conditionis fœminis olim omnibus corporis partibus adhibuiſse, crinibus, ſpiris
e Li. 9. c. 35. capitiq; toto, collo, manibus, pedibus, traditum eſt. Digitis hoc (inquit [e] Plinius de Vnio-
nibus) ſuſpendere & binos, ac ternos auribus fœminarum gloria eſt. Vnde Petronius Ar-
Margarita cur tribacca dicta. biter tribaccam Margaritam vocauit.

Quo Margarita cara, tribacca, Indica
An vt matrona ornata phaleris pelagijs
Tollat pedes indomita ſtrato extraneo.

f Saty. 6. [f] Iuuenalis. G

Cùm virides gemmas collo circumdedit, & cùm
Auribus extenſis magnos commiſit Elenchos.

g Lib. 9. c. 7. de benef. Video Vniones ſingulos, inquit [g] Seneca, ſingulis auribus comparatos: ita enim exercitatæ
oneri ferendo ſunt. Iunguntur inter ſe, & inſuper alij bini ſuperponuntur. Non ſatis mulie-
bris inſania viros ſubiecerat, niſi bina, ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſsent. ,,
Crotalia, quæ. Hos binos, aut ternos Vniones ſibi iunctos Crotalia appellarunt veteres. Nam paulò poſt ,,
citata verba Plinius dixerat: Subeunt luxuriæ eius nomina, & tœdia exquiſita perditiore ,,
portatu: Siquidem cùm id fecere, Crotalia appellant, ſeu ſono quoque gaudeant, & colliſu
Margaritarum. De his, & Elenchis hos verſus Martialis ad Mammurram volunt intelligi: ,,

Et virides picto gemmas numerauit in auro,
Quidquid & in niuea grandius aure ſonat.

Calceabantur etiam olim Margaritis; in tantum creuerat luxuria: Quin & pedibus, inquit
Plinius, nec crepidarum tantum obſtragulis, ſed totis ſocculis addunt. Neque enim geſtare
h Lib. de hab. virg. Margaritas, niſi calcent, ac per Vniones etiam ambulent, ſatis eſt. Tertullianus: [h] Latent in ,,
cingulis Smaragdi: Cylindras vaginæ ſuæ ſolus gladius ſub ſinu nouit: & in peronibus H
i Lib. 5. Vniones emergere de luto cupiunt. Sic & Manilius [i] de Margaritis, & alijs gemmis canit: ,,

Perq; caput ducti lapides, per colla manusq;
Et pedibus niueis fulſerunt aurea vincla.

Chares Mitilineus apud Athenæum refert ex Margaritis fieri etiam apud Perſas, Medos,
Aſiaticos, inaures, monilia, & armillas, brachiorum pedumque ornamenta, pluris æſtima-
ta, quàm quæ ex auro conficiantur. Nec apud Romanos primariæ locupletesque matronę
Pauperes etiam mulieres gemmis ornatæ. vittis, ſtola, ſtellis, & lecticis Margaritis perornatis ſplendebant, ſed etiam pauperes, vt
etiam noſtra tempeſtate,

——— *Quarum nec vitta ligatos*
Attingit crines, nec ſtola longa pedes.

k Lib. 15. aduerſ. cap. 10. Vt cum Naſone loquar. Affectantque (vetus lectio cupiuntq;) iam, inquit Plinius, & pau-
peres lictorem fœminæ in publico eſſe dictitantes, hoc eſt, vt doctiſſimus exponit [k] Adria-
nus Turnebus, pauperes fęminæ gaudent Vnionibus, quòd in publico cùm ſint ipſis de via
diſce-

A diſcedatur, videanturq; diuites, vt Margarita pro lictore ſit, & turbam ſummoueant. Idem enim fuit lictorum officium. Horatius: *Lictores cur Margaritæ.*

——— Neque conſularis
Summouet lictor miſeros tumultus
Mentis

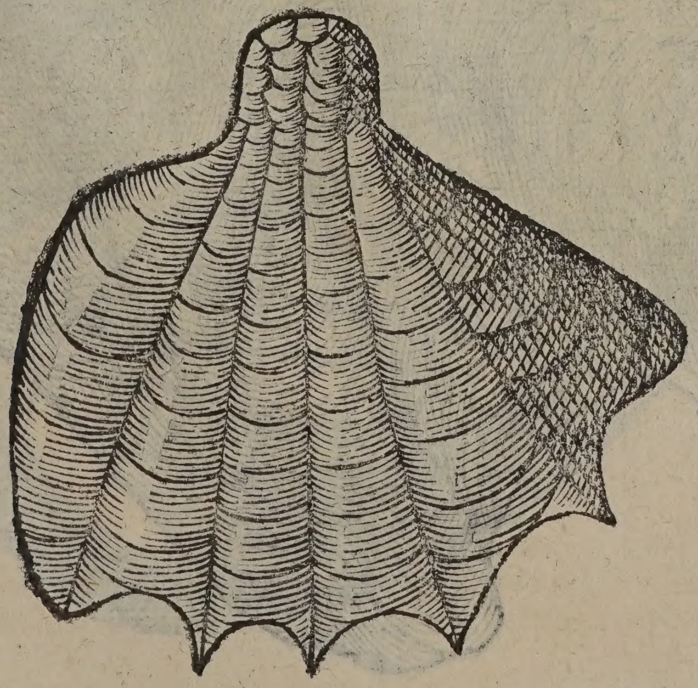
Quidã docti, quos & Zographus ſecutus eſt licitatorẽ legunt, quaſi emptorem pudicitiæ matronalis, verbis vim afferentes, & pro arguta elegantiq; ſentẽtia turpem commiſcentes. Manuſcriptus legit lectorẽ: alij codices lectiores. Atq; hæc de Margaritis, ſiue Vnionibus. *Plinius correctus.*

DE CONCHA IMBRICATA RONDELETII. Cap. XLIII.

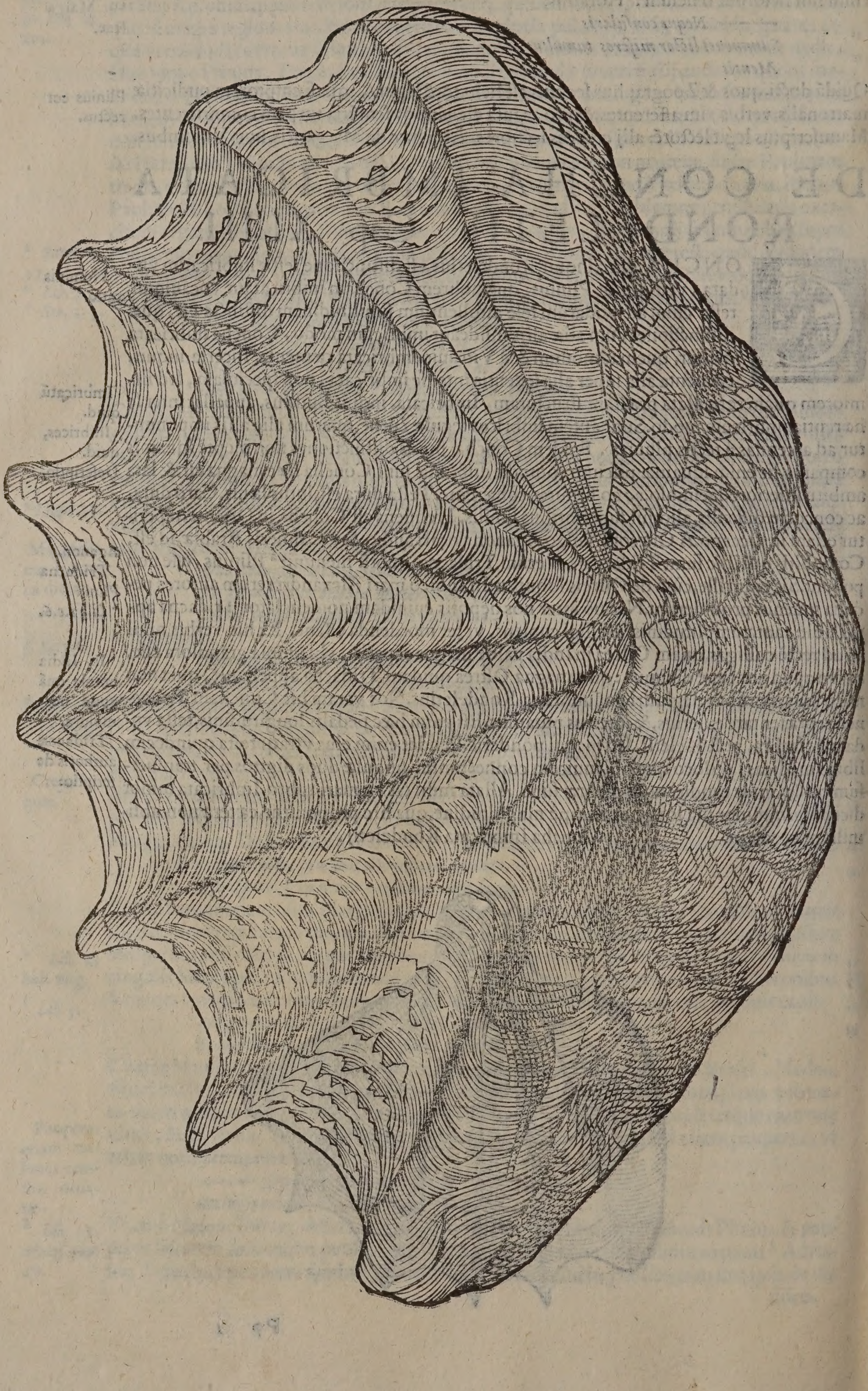
CONCHA hæc, inquit Rondeletius, eſt diſtinctione teſtæ imbricatim vndata, vt loquitur Plinius, quamobrem Concham imbricatam vocauimus: *Nominis ratio.* B teſta enim ad vndarum ſeſe attollentium ſimilitudinem diſtincta eſt, quæ diſtinctiones cùm aliæ alijs inſideant imbricum modo, Concha imbricata dicitur, quemadmodum & à Vitruuio imbricata cæmenta: Incerta, inquit, cæmenta alia ſuper alia ſedentia inter ſe imbricata, non ſpecioſam, ſed firmiorem quàm reticulata præſtant ſtructuram. Imbricata, inquit Budæus, appellat inter ſe hærentia imbricum modo. *Imbricatũ quid.* Sunt autem imbrices tegulæ curuę, quarum alię alijs imponuntur ad arcendas à tectis pluuias. *Imbrices, quid.* Eaſdem Conchæ huius diſtinctiones non ineptè ſquamis compares, ſic enim ſquamæ piſcium rotundæ diſpoſitæ ſunt. Concha hæc magna eſt, & lata ambitu inferiore, lacinioſo, ac eo firmiter cohærente. *Deſcriptio.* Teſta dura eſt, intus læuis. Caro dura, ac concoctu difficilis, alioqui ſuperioribus ſimilis. Frequens eſt Concha in Oriente, reperitur etiam in Oceano. A Græcorũ vulgo Aganon vocari audio, & à Caloieris Arabiæ, id eſt, Cœnobitis qui illic ſunt, Tridacnam. *Aganon. Tridacna Plinij.* Verùm Tridacna, quorũ meminit [a] Plinius, eſſe non poſſunt. Sic enim ille, cùm de Oſtreis loquitur: In Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri prodiderunt. Nec nõ inter nos nepotis cuiuſdam nomenclator Tridacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda eſſent. *[a] Li. 32. c. 6.* Ex his verbis nihil C aliud rectè colligas, quàm Oſtrea in India valdè magna reperiri, vbi omnia grandiora eſſe, quàm apud nos ſæpe diximus: *In India omnia, quã apud nos maiora.* quæ magna Oſtrea quidam Tridacna appellauit, quia non niſi tribus morſibus deglutiri poſſunt. Hæc Rondeletius. Nos veram hic Concham Tridacnen repræſentare exterius, & interius putamus. Eſt enim hæc pedalis longitudinis, teſta vndata, & ſcabra, vt Rõdeletij, ſed magni ponderis. *Tridacnæ authoris deſcriptio.* Pendet enim eius vtraq; teſta quindecim libras medicas; eo loco quo ſibi inuicem connectuntur ſingulæ duos digitos per tranſuerſum craſſæ, intus candicant, & glabræ ſunt. Allata mihi eſt ex mari rubro. Imbricata minor dici poterit, minor iſta longè, ea nempè magnitudine, qua hîc proponitur, cætera non abſimilis præcedenti.

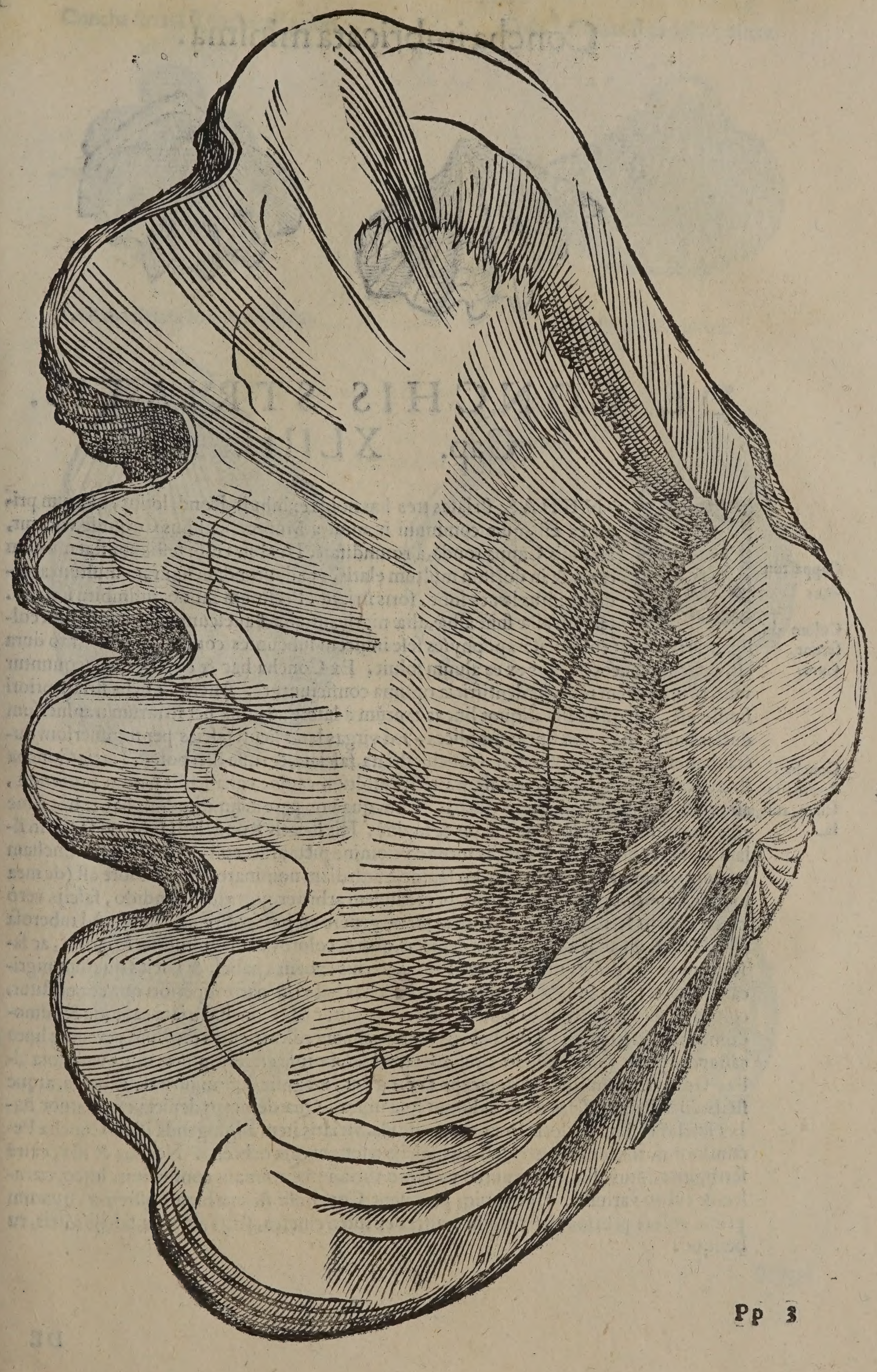
Concha imbricata Rondeletij.

D

Tridrachnes pars exterior.

E

Concha imbricata minima.

F

DE CONCHIS STRIATIS. Cap. XLIIII.

Cappa tonda.

Colore differunt.

Caro.

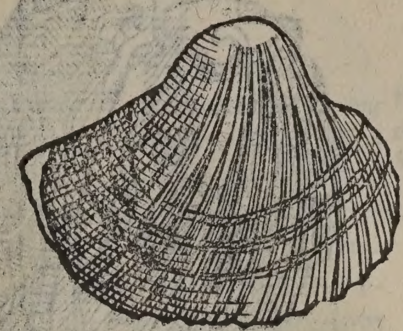
CONCHAS ſtriatas tres has nobis exhibuit Rondeletius, quarum prima ea eſt, quæ communi nomine à Monſpelienſibus Coquille vocatur, ab Italis Cappa tonda, à rotunditate. Duabus enim teſtis conſtat multùm cauis, & in dorſum multum elatis, vt ad rotundam figuram multùm accedant: intus læues ſunt, foris ſtriatæ, Pectinum modo, in ambitu ſerratæ. Harum aliæ ſunt albæ, aliæ nigricant, aliæ flaueſcunt, per ginglymum colligantur; vtriuſq; enim teſtæ apophyſes ſeſe inuicem ſubeuntes coniunguntur. Caro dura eſt, difficilis concoctu. Ius ex ea aluum ſoluit. Ex Concha hac & cæteris quæ ſequuntur vſtis, & in cinerem redactis dentifricia optima conficiuntur. Altera Concha ſtriata priori G ſimilis eſt, niſi quòd illa aliquot lineas tantùm à latere ad latus per ſtriarum tranſuerſum ductas habet, hæc non lineas ſimplices, ſed virgas latas ſicuti faſcias per tranſuerſum ductas habet. Eſt etiam ruffa, vnde Concha ſtriata, faſciata, & ruffa dici poteſt. Tertia Concha ſtriata cæteris longior eſt, oui figura teſtis multùm cauis, canaliculis parum profundis, aliquot lineis per tranſuerſum ductis. Cum qua non parum ſimilitudinis habet hîc à me adiecta, colore candido: pronè datur & ſupinè. His ſtriatis Rondeletij ſubiecit ſpeciem illam Zoographus, quam Venetijs rotundæ nomine pictam accepit. Iſtiuſmodi Concham à figura quam habet cum bucardio lapide, bucardiam nominare ſoleo. Colore eſt (de mea loquor, nam Zoographi Concham, licet eandem arbitrer, non vidi) candido, faſcijs verò cinereis, ſtrijs ferrugineis. Ex eodem planè genere eſt hæc poſtrema, niſi quòd tuberoſa eſt. Nos etiam alias adiungemus depictas, quæ & colore, & magnitudine ſtriarum, ac faſciarum poſitu differunt ac colore. Prior exterius exochas habet, & faſcias quatuor nigricantes. intus tota candida. Altera etiam exochas habet, & parte ſuperiori qua connectitur, colore eſt ferrugineo, intus albo & viridi. Sequitur has Concha ſtriata candida & admodum lucida, faſciam in medio habens latam caſtanei coloris, cuius medium percurrit linea H caſtanei coloris valde ſaturati: circumferentia faſciæ tota eſt ferruginea: intus verò tota alba. Huic valde ſimilis quæ deinceps depingitur, magnitudine nimirum, exochis, atque ſtrijs, duas habet faſcias tenues: alioqui tota niuea. Quæ deinceps depicta eſt quatuor habet faſcias caſtanei coloris. intus tota candida. Striatis item adiungenda iſtæc Concha Pectiniformis, tota ex cinereo luteſcens, faſcijs tribus ornata ochreis. Necnon & iſta, extrà ferruginea, intus albo, & purpureo violaceo varia, intus animans conſpicitur, luteo, cæruleo, & rubro varium. Huc deniq; pertinent Conchulæ ſtriatæ binæ poſtremæ, quarum prima colore prorſus eſt ferrugineo, altera ex luteo cinerea, ſtrijs cinereis, faſcijs fulcis, rubeiſque.

Concha ſtriata, faſciata, ruffa.

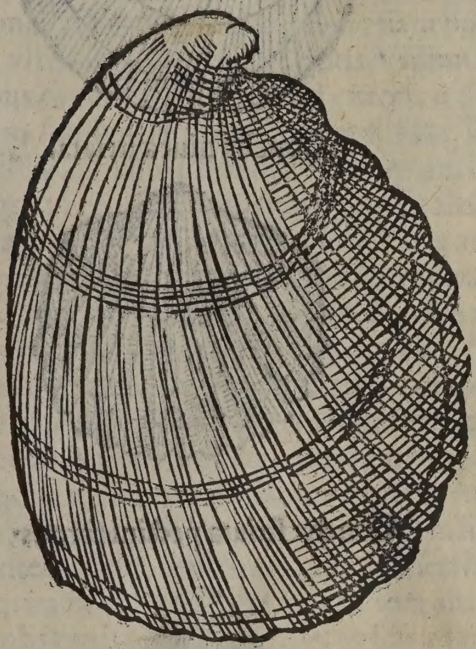
Concha ſtriata Rondeletij prior.

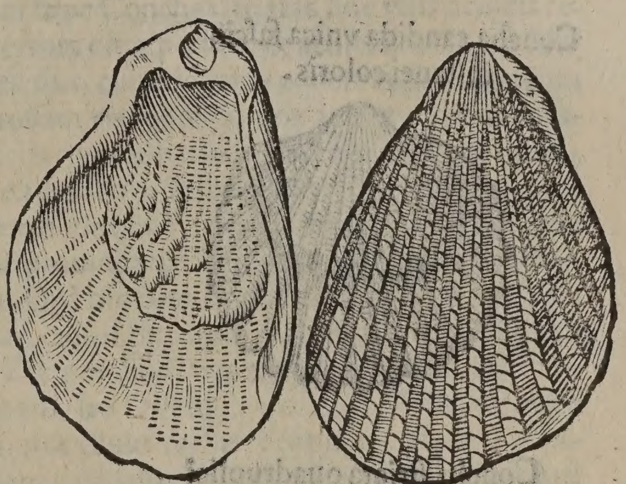
Concha ſtriata Rondeletij altera.

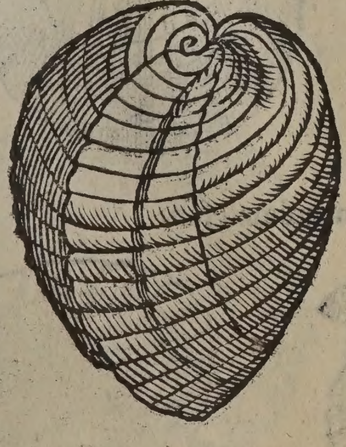
Concha ſtriata longa, eiuſdem.

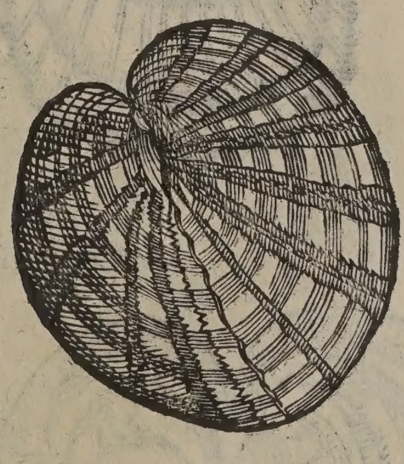
Concha ſtriata noſtra.

Concha ſtriata rotunda Zoographi.

Concha ſtriata rotunda noſtra.

Striata

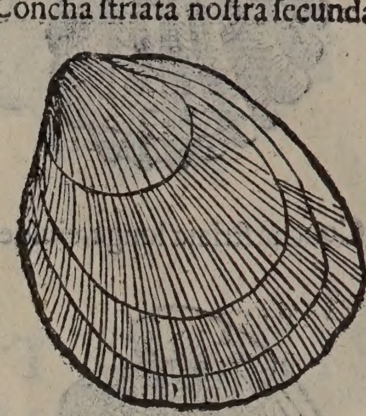
Striata rotunda alia cum tubulis.

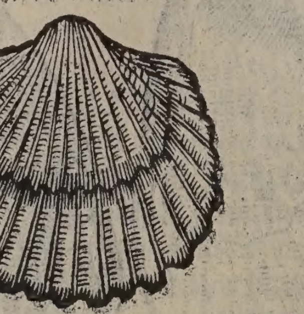
Concha ſtriata noſtra prima.

Concha ſtriata noſtra ſecunda.

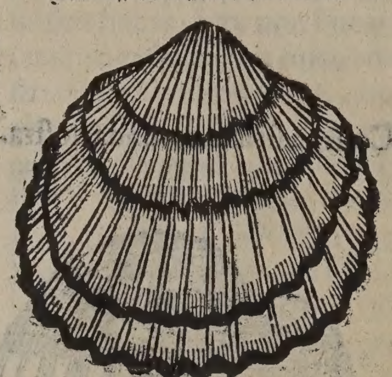
Concha candida vnica faſcia caſtanei coloris.

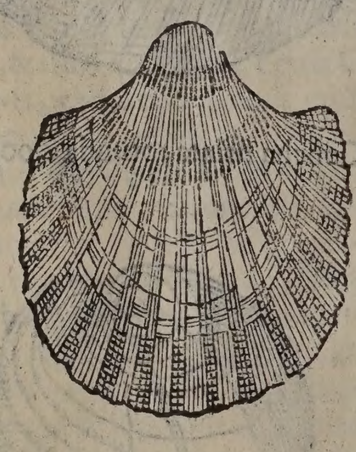
Concha niuea ſtriata.

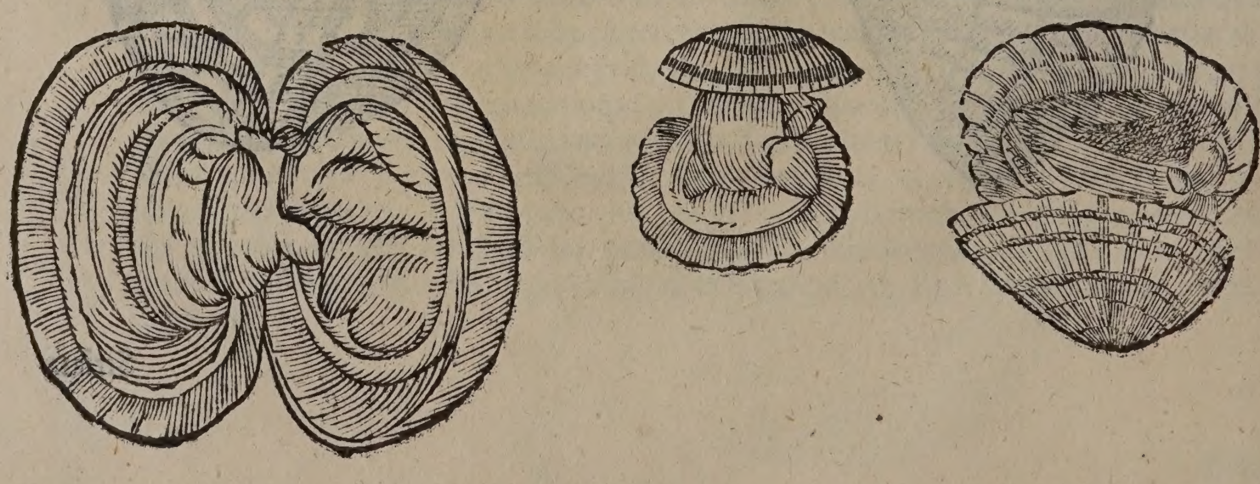
Concha ſtriata quadruplici faſcia caſtanei coloris.

Concha ſtriata pectini formis.

Conchæ ſtriatæ ſpecies tres aliæ cum animali ſuo.

A

DE CONCHA ECHINATA. Cap. XLV.

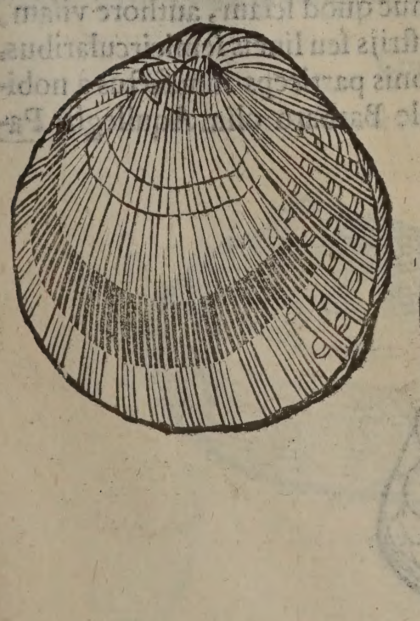
ECHINATAM Concham,inquit Rondeletius,ab aſperitate vocamus, ſicut aculeatam ab aculeis vocare poſſimus.In hac Vniones reperiri teſtatur* Plinius, Nam & Iuba tradit Arabicis eſſe Concham ſimilem Pectini Inſecto, hirſutam Echinorum modo, ipſum Vnionem in carne ipſa eſſe grandini ſimilem. Hæc Concha Pectini ſimilis eſt, teſtis admodum concauis, ſtriatis,in ambitu inciſis. In ſtrijs ſiue exochis eminent aculei frequentes,incurui,certis interuallis à ſe diſſiti,qui ſi vi,aut alia ratione exciderint,veſtigium ſui relinquunt. Quod à me temerè dictum non eſt: ſunt enim qui putant Conchas omnes ſtriatas aculeis illis armatas eſſe,ſed crebro attritu & maris iactatione rumpi,quod falſum B eſſe experientia docet. Nam in Echinatis fractorum aculeorum veſtigia ſemper apparent: Conchas verò ſtriatas tantùm etiam poſt magnas procellas in littore ſæpiſſimè videas ſine vllis aculeis,eorumuè notis. Vidimus etiam ſæpe Conchas ſtriatas ſine vllis aculeis retibus captas. Quare hanc à cæteris differre certum eſt,aſperitate & aculeis,carne verò interna ſubſtantia planè ſimilis eſt,Hæc Rondeletius, cuius iconem addere ſuperuacaneum exiſtimaui,cùm ex eo ſit genere,quam hîc clauſſam vtraq; teſta,mox apertam repræſentamus.cui & aliam adiuximus aculeis albis, faſcijs quinque, quatuor tenuioribus & luteis, vna lata caſtanei coloris. Notandum autem eſt aculeos eſſe in exochis, & non in ſtrijs ſeu canaliculis:præterea eos omnibus,quas hactenus vidimus, ſuperiori parte teſtarum, qua ſibi inuicem connectuntur,deeſſe mira naturæ prouidentia, ſiquidem ſi hac parte fuiſſent, liberæ teſtarũ apertioni impedimento fuiſſent.Quã hîc cum animali appinximus,aculeata maximè omnium quas hactenus conſpeximus, exiſtit,ferrugineis aliquot faſcijs inſignita exterius eſt. His adiungere volui eam quam Zographus Venetijs accepit, non putat tamen in Adriatico aut mediterraneo mari inueniri, ſed Orientali Oceano. Teſtæ vtræque inquit, figura tum foris,tum cauitate interna,quæ caput verſus recurua eſt, inuicem ſimi-C les ſunt.hoc pulchrum in eis:tribus in ſummitate articulis ginglymo iunguntur,ita vt eminentes vtrinq; mucrones mutua inſertione vterq; in oppoſitæ teſtæ acetabula, cohæreant: atq; ita fit vt quoniam Concha tota alternatim & ſtrijs eminentibus exaſperatur, & canaliculis cauis (quos & ſtriges vel ſtrigiles dixeris) ſulcatur, infima parte ſtrigiles oppoſitis committantur & reſpondeant ſtrijs,his prominentibus,illis ſubeuntibus.

Nominis ratio.

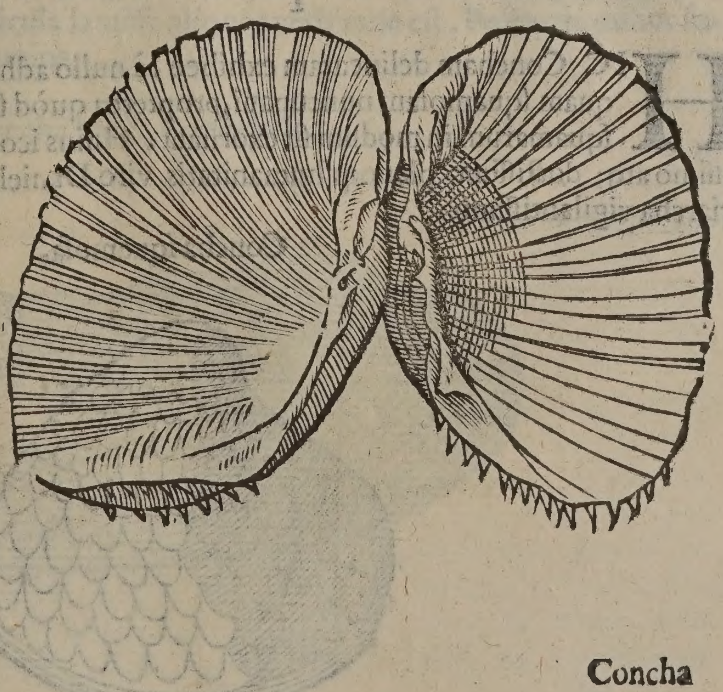
*L.9.c.35.

Aculeos omnes habere falſũ.

Concha echinata noſtra clauſa.

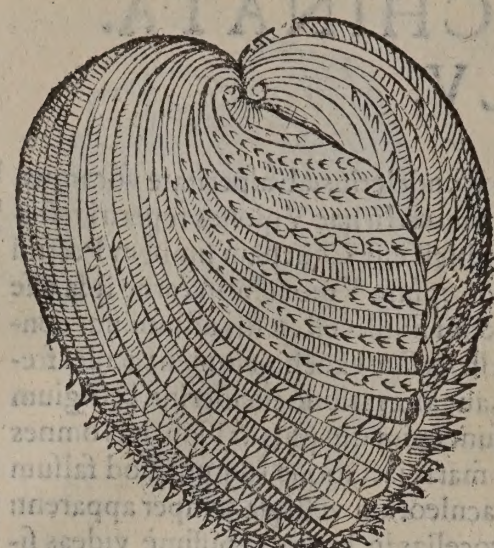
Concha echinata aperta.

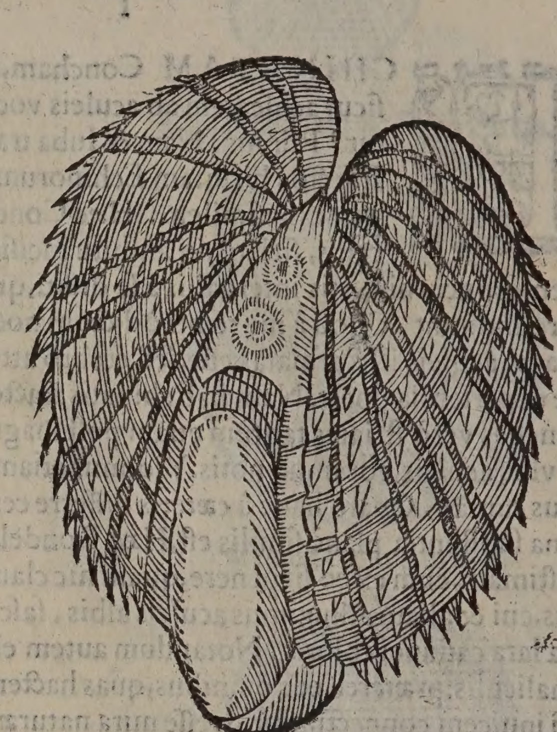
D

Concha

Concha echinata ſeu ſtriata.

Concha echinata alia cum ſuo animali.

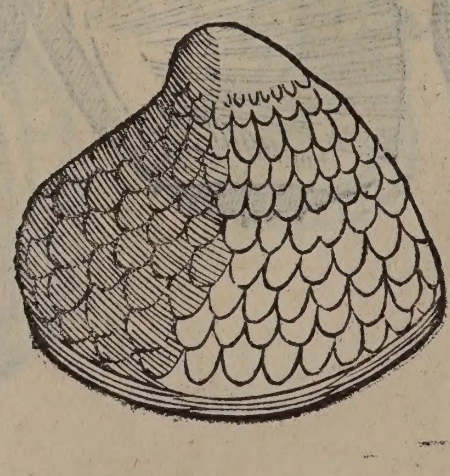
Concha echinata Zoographi.

DE CONCHA SQAMOSA. Cap. XLVI.

HIC Concham delineatam exhibeo, à nullo adhuc quod ſciam, authore viſam, quam ſquamoſam nuncupaui, propterea quòd ſtrijs ſeu lineis ſemicircularibus, ſquamarum in modum ſit exornata. Huius iconis particeps ſum factus à nobiliſſimo atq; doctiſſimo plenoq; humanitatis viro Daniele Barbaro olim Aquilegiæ Patriarcha vigilantiſſimo.

Concha ſquamoſa.

A

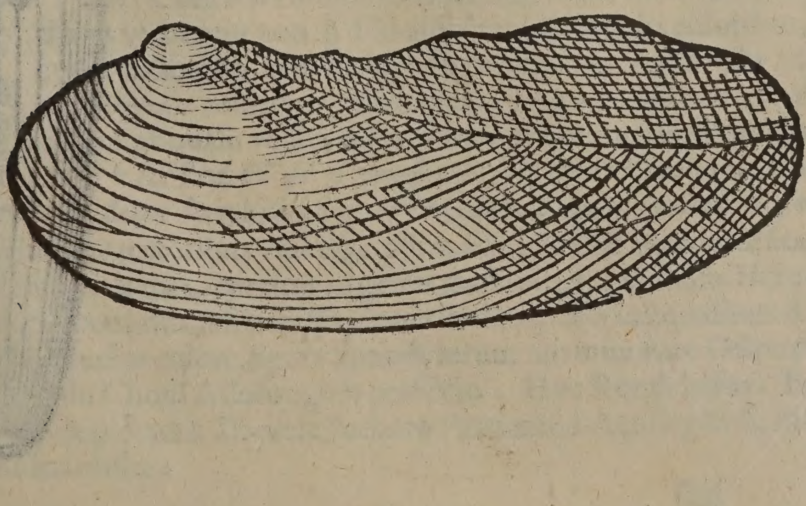
DE CONCHIS LONGIS. Cap. XLVII.

CONCHAS longas duas enumerat & deſcribit Rondeletius. Prior duabus magnis & longis conſtat teſtis. Chamæglycimeridi ſimilis eſt. ſed teſtæ multò ſpiſſiores ſunt, magis rugatæ, colore vario, in ambitu rubeſcente, in medio albeſcente, intus candido cum læuitate. Ex qua calx conficitur: & optima dentifricia ex eius cinere parantur. Altera, quam Concham longam Plinij Rondeletius exiſtimat, quòd nulla ſit hac longior & ſtrictior, teſta eſt alba, aſpera, lineis multis & diuerſis diſtincta. Qua parte replicatur, foramina multa habet, ordine diſpoſita. Monſpelienſes Cullier vocant. frequenter iacentes reperiuntur in littore propè Maſſiliam. Hanc Bellonius Dactylum ſeu Vnguem exiſtimauit, ſed falſò, vt rectè contra eum ſcripſit Rondeletius. Neq; enim audiendi ſunt, qui his quinq; vocibus, Aulo, Dactylo, Solene, Donace, & Concha longa, Plinium ſeorſum ad hunc piſcem ſignificandum vti volunt. Neq; illud rectè ab alijs ſcriptum eſt, Digitos Conchas longas vocari. Nam [a] Plinius diuerſis in locis de his locutus eſt, vt de diuerſis rebus. Iecinoris doloribus, inquit, Scorpio marinus, in vino necatus vt deinde bibatur; Conchæ longæ carnes ex mulſo potæ, cum aqua pari modo, aut ſi febres ſint, ex aqua mulſa. Deinde multò pòſt: Mares alij Donacas, alij Aulos vocant; fęminas Onychas. Vrinam mouent mares: dulciores feminæ ſunt & vnicolores. Verùm de hoc Plinij loco quid Rondeletius & ego ſentiamus poſtea planiùs exponemus. His longis Conchis Zoographus eam ſpeciem adnumerat quæ in dulcibus aquis reperitur: cuius teſtam altera eius parte interna expreſſam exhibet. alteram non vidit: ſed binas ſimiles eſſe putat, & ginglymo articulari ſuperficies externa ſcabra eſt, vt ait, qua dempta interior leuis candicat, Margaritiferæ Conchæ inſtar: & ſi bene, inquit memini, in his etiam Conchis Margaritas exiles inueniri aiunt. Ego quinque ſpecies longarum obſeruaui, quarum quæ prima tabula exhibetur omnium maxima, meo iudicio vera Plinij Concha longa fuerit, colore eſt extrà albo fuſcoq; varia, intus ferè roſeo colore. Animante ſuo prægnans eſt. In ſecundâ tabulâ prima, ea eſt quam Rondeletius alteram conſtituit. hæc enim Gallis Collier à figura Cochlearis, quæ eſt in ſummitate, dicitur. Quinq; digitorum eſt longitudine, latitudine pollicis. Teſta eſt tota alba, lineiſque multis tranſuerſis, longiſq; diſtincta. qua parte replicatur, foramina multa habet, ordine diſpoſita vt in aure marina: quæ à natura fortaſſis facta ſunt, vt aër ingregiatur perſpirabiliſq; ſit Concha. apparent enim hæc foramina interiora Conchæ penetrare, vt in eiuſdem Conchæ interna parte ſecundo depicta loco videre licet. Secunda priori ſimilis eſt, niſi quòd longè latior ſit, foraminaq; plura in parte habeat ſuperiori. parti internę inſunt quidam exigui ſinus, in quibus animalcula latuiſſe aliquot veriſimile eſt. Poſtrema minor ſuperioribus eſt, ſed nulla habet foramina.

[Margin: Cullier. — Vnguis ſiue Dactylus Bellonij. — [a] Li.32.c.9. — B — C]

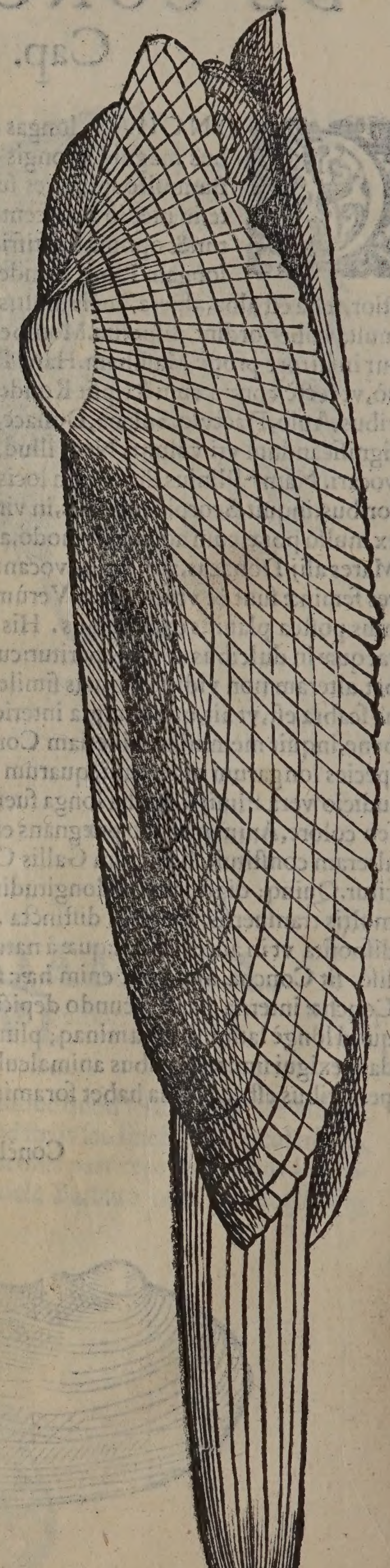
Concha longa Rondeletij.

D

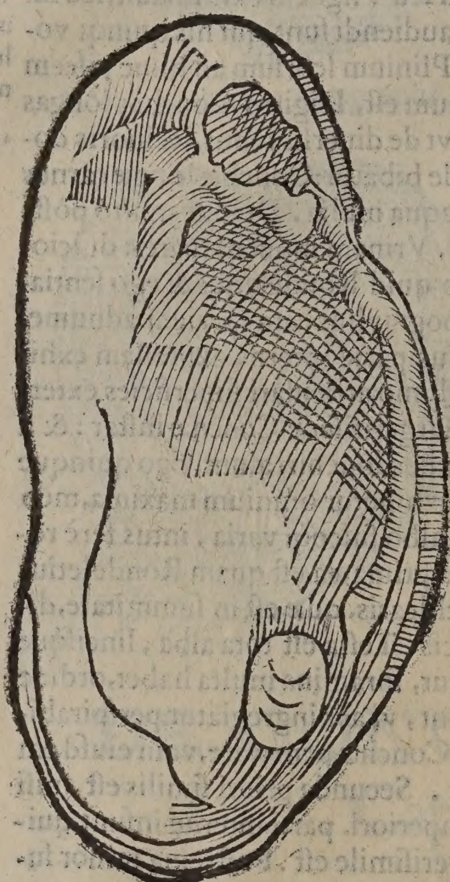

Concha

Concha vera Plinij cum animali.

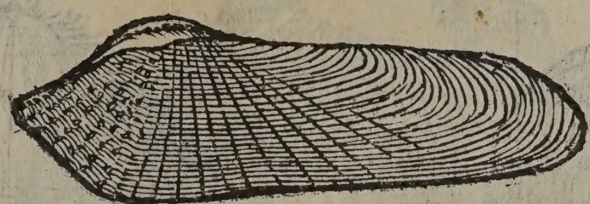

Concha longa Zoographi.

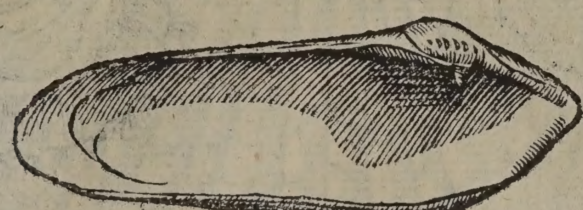

Conchæ longæ authoris aliæ.

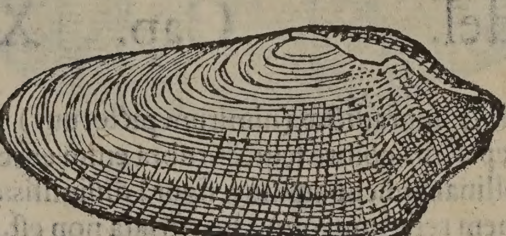
I

2

3

4

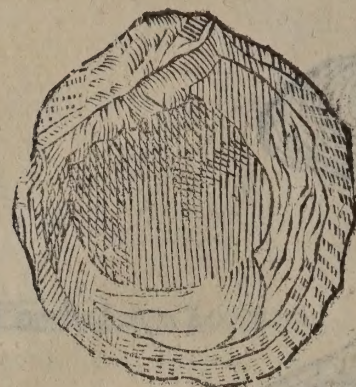

DE CONCHA PICTORVM. Cap. XLVIII.

INTER Conchas, inquit Rondeletius, eam numerat Ariſtoteles, qua pictores vtebantur non in diluendis aut aſſeruandis coloribus, ad quam rem hodie pictores Muſculorum teſtis vtuntur: ſed cuius teſtæ radebãtur, quòd conficiendis coloribus vtiles eſſent, ne quis exiſtimet ex interno corpore ſaniem aliquam veluti ex Purpuris aut Buccinis infecturæ vel picturæ vtilẽ colligi. Verba ſunt * Ariſtot. Ὁ δὲ οἱ γραφῆς ὀστρέῳ χρῶνται πάχει τε πολὺ ὑπερβάλλει, καὶ ἔξωθεν τοῦτο τὸ ἄνθος ἐπιγίνεται. εἰσὶ δὲ τὰ τοιαῦτα μάλιστα περὶ τοὺς τόπους τοὺς περὶ Καρίαν. Concha quæ pictoribus vſui eſt, craſſitudine plurimũ excedit: & florem illum non intra teſtam, ſed foris habet, reperitur id genus maximè circa Cariam. Huiuſmodi eſt Concha, quam hîc proponimus, teſtis ſpiſſis, intus læuibus, foris inæqualibus & aſperis, Cinnabaris aut Sandarachæ colore, figura Spondylorum aut minorum Oſtreorum. Hanc accepi à Guilielmo du Choul Allobrogum præfecto. Hæc Rondeletius. Ego aliam addo vnà cum animali depictam à Daniele Barbaro Patriarcha Aquilegienſi, mihi miſſam, cuius teſta eſt muſco obſita.

* Hiſt. 5. c. 15.

Concha pictorum Rondeletij.

Conchę pictoriæ ſimilis muſco obducta.

DE CONCHA CORRALLINA Rondel. Cap. XLIX.

CONCHÆ ſupradictæ (nimirum pictorum) ſimilis eſt hæc quæ in mari noſtro reperitur, colore ſcilicet. rubra enim eſt, corallum planè imitata, vnde Corallinam nũcupauimus, figurâ diſſimilis: externa enim teſtarum parte Pectinem refert: niſi quòd hęc ſtriata non eſt, ſed lineis tantùm aſpera, & tuberculis rubris inæqualis, intus lęuiſſima, candidi marmoris colore. Spondylorum modo colligãtur teſtæ vinculo nigro: tenues ſunt ſed ſatis duræ. Caro dura, odore viroſo, ſapore ſalſo. Raro reperitur hæc Concha, & vix niſi poſt diutinos Auſtri flatus, & Caniculæ exortum in littus eijciatur. Simillima niſi eadem eſt, à me appoſita: quæ verò ſecũdo loco picta eſt ex eodem genere eſt, cæterùm echinata ac velut foraminibus peruia. Poſtrema pronè item & ſupinè picta, cum Rondeletij Concha eadem eſt, intus nimirum candida, extra coralli modo rubra.

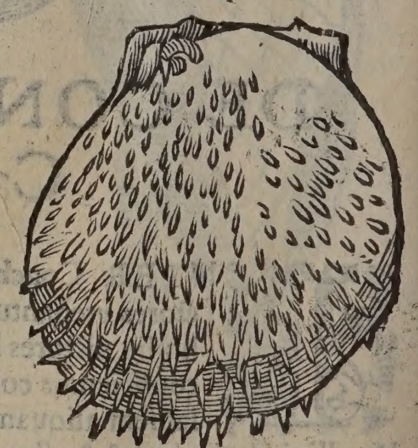
Concha corallina Rondeletij.

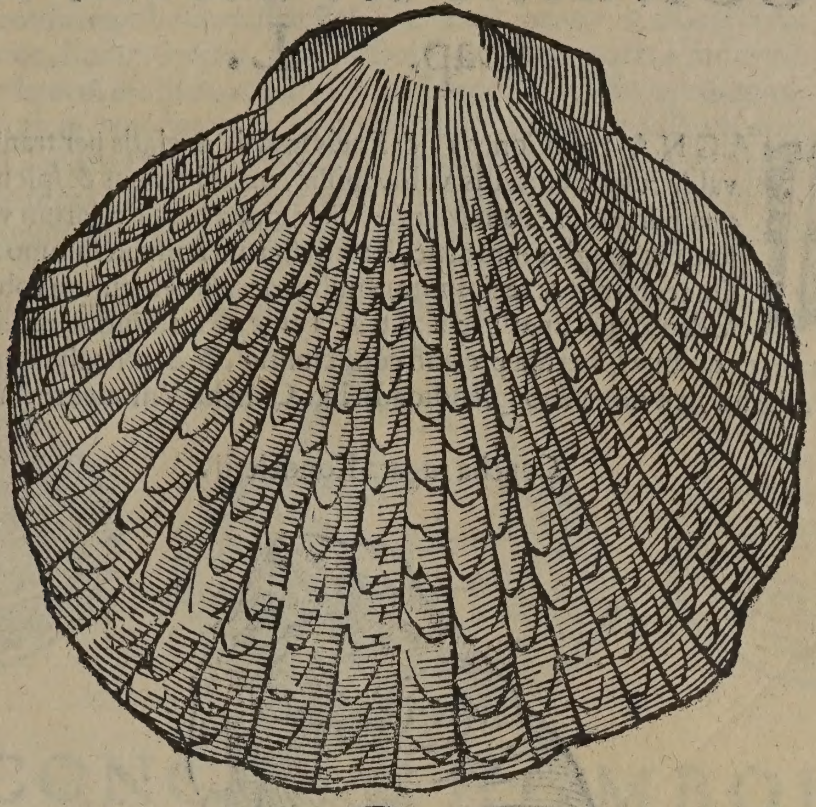
Concha corallina noſtra.

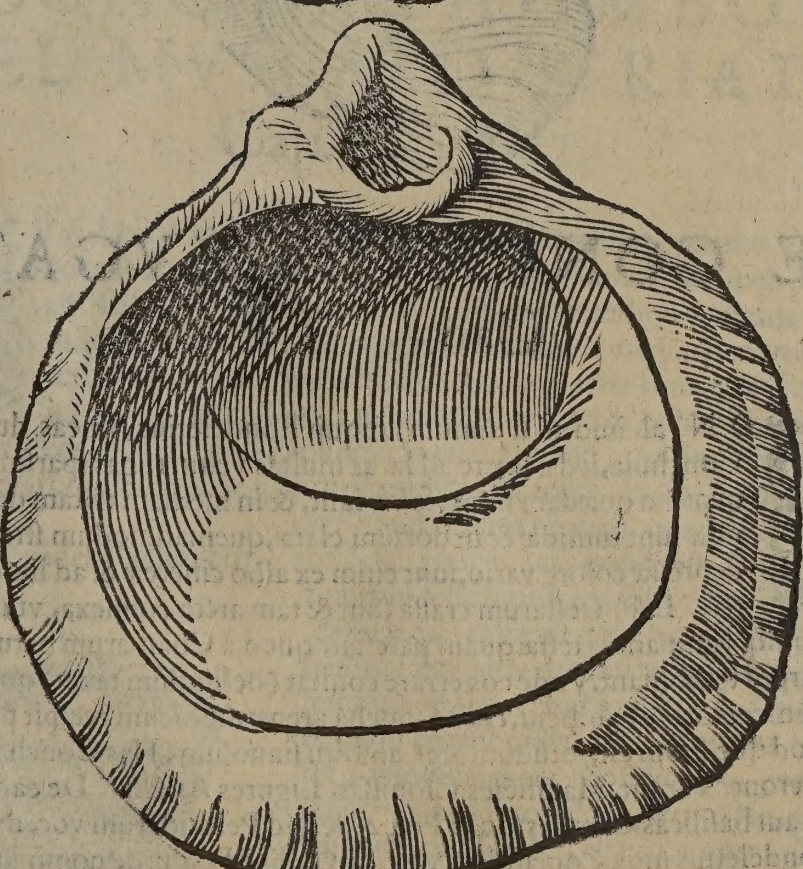

Concha corallina aſpera.

Concha corallina tuberculis rubris inuerſa parte candida, & ora purpurea.

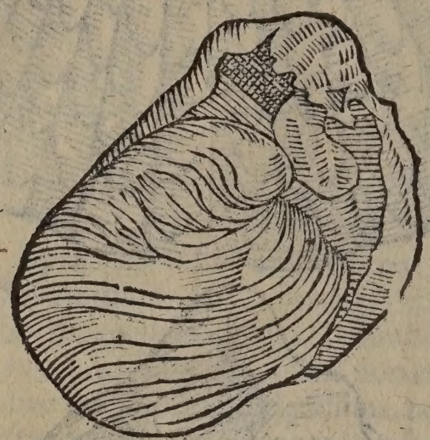

DE CONCHA RVGATA, IDEM. E
Cap. L.

MAGNA hæc Concha, & lineis multis & elatis per tranſuerſum ductis, valde rugata eſt: teſtis valde ſpiſſis, intus læuibus & ſplendoris argentei, qua parte Concham Margaritiferam, matrem Perlarum vulgo dictam refert, per ginglymum articulatur: teſtarum enim in ſummo apophyſes viciſſim recipiunt & recipiuntur: quibus acceſſit vinculum robuſtum, dicas eſſe dentes pectinatim coëuntes. Teſtæ ob ſpiſſitudinem in laminas & fruſta diſſecantur, ex quibus ſpherula precum conficiuntur, & dentiſcalpia, quemadmodum ex matre Perlarum, ſed non adeo ſplendida. In hac Concha Vniones reperiri, non dubito.

Concha rugata Rondeletij. F

DE CONCHVLA RVGATA. G
Cap. LI.

NON ab imo ad ſummum, inquit Rondeletius, lineas ductas habet hæc Conchula, ſed à latere ad latus multas veluti rugas ſparſim & ſine ordine: quarum quædam imperfectæ ſunt, & in mediam teſtam deſinunt. Teſtæ non ſunt tumidæ & in dorſum elatæ, quemadmodum ſtriatæ omnes, ſed depreſſæ colore vario, ſunt enim ex albo cinereæ & ad liuidum aaccedentes. Labra teſtarum craſſa ſunt & tam arctè connexa, vt ſine vi non aperiantur, faciliuſq; rumpantur teſtæ quàm pateſiãt, quod à Chamarum natura prorſus alienum eſt, quarum teſtæ hiant. Vnde eos errare conſtat (Bellonium taxat) qui hanc Conchulam pro Chamepeloride exhibent. Hæc Concha arenæ modicum recipit per rimã, aquam ſugit ore quod illic ſitum eſt, rotũdum & in ambitu ſinuoſum. Has Conchas Veneti Biuerones, H & Piuerones vocant, Maſſiliẽſes Cloniſſas, Ligures Arſellas. De eadem hæc Bellonius. Regias aut baſilicas Chamas Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes di-

Vt à Calcinellis differant.

xerunt (Rondeletius mox Conchulam variam Gallicè Pelourde nominat, & è luto erui ſcribit) Maſſilienſes Cloniſſas, Veneti Biueronos, Genuenſes Arſellas, Hiſpani Armillas: Anconitani, Rauennates, & Ariminenſes Pauerazos, quaſi pauperculos nominant, quòd illic niminm popularis, pauperibuſq; offerri ſolita ſit. A luto autem in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent: πηλὸς enim lutum eſt (Reprehendit hanc etymologiam Rondeletius, vt poſtea audiemus.) Alij dictas à Peloro monte Siciliæ volunt. Differt autem à Calcinellis (Chamis piperatis) quod turbinatiori & grandiori corpore conſtent. Calcinellę enim (quæ & Biuerazæ dicuntur) compreſſiore ſunt forma, teſta tranſlucida ac multò quàm Chamæleios teneriores. Media autem eſt inter aſperã & læuem conſtitutione & natura. nõ enim ita horret vt aſpera: neq; ita glabreſcit vt læuis. albo præterea

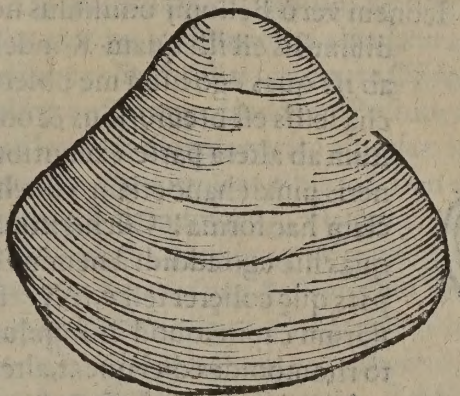
ac fuluo

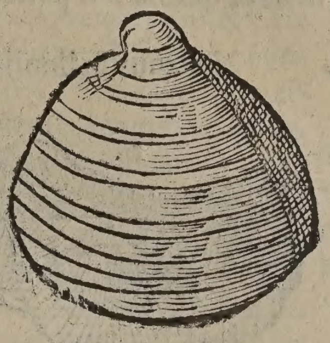
A ac fuluo emblemate diſtinguitur: vnde Capparozolam (Chamam læuem quoq; Capparozolam vulgò dici, alibi ſcribit, quæ quidem Venetijs Cappæ groſſæ & Rozzolæ vulgò dicuntur, ab eruditis quibuſdam illic Pelorides exiſtimantur,& à Grȩcorum vulgo hodie ὀρυκτὰς dicuntur, hoc eſt foſſiles. nam in fundo ſeu limo maris à fodientibus eruuntur. Teſtam earum læuem & albam eſſe arbitratur Zoographus) dici puto, quòd ex rubro ſubfuluſit. Eius autem caro durior eſt quàm læuium Tellinarum & Peuarazarum. Emollire aluum traditur. Sed & Diphilus copioſum bonumq; ſuccum gignere tradit, & ſtomacho gratum, nec facilè excerni. Hæc Bellonius. Conchulæ rugatæ Rondeletij, aut eandem, aut planè ſimilẽ appoſuit hanc depictam Zoographus. Ex eodẽ genere eſt, à me adiecta alia.

Conchula rugata Rond. Concha rugata noſtra. Conchula rugata Zoographi.

B

DE CONCHA RHOMBOIDE, VEL MVSCVLO STRIATO.

Cap. LII.

C QVAM hîc modò ex eodem Rondeletio repræſentamus, Veneti Muſſolo vocant; Græcorum vulgus Calagnone, apud Monſpelienſes ἀνώνυμος eſt. Falsò Βάλανον quidam (Bellonium intelligit) vocant: nam nihil ſimilitudinis cum quernis glandibus habet; neq; in ſaxorum rimis naſcitur, quod temerè nonnulli aſſerunt, neq; teſta læui contecta eſt, neq; huius caro tenera eſt, neq; palato grata, quod de balanis ſcripſit Athenæus, ſed dura, virus olens, atq; inſuauis. Opinionem etiam eorum, qui Spondylum appellant, ſatis refellit teſtarum cõnexus: de quo in Spondylis dicemus. Huius nomen nullum equidem apud veteres reperijt: quare muſculum ſtriatum rectè dici poſſe putat, quòd teſta ſit muſculorum marinorum teſtȩ ſimili, ſed ſpiſſiore ac firmiore. Præterea pars qua cohærẽt teſtȩ, recta eſt, ferè veluti in muſculis, altera parte rotũda: recta ferè inquam, dempto teſtarum capite, quod in angulum ſatis prominet, vt figuram rhomboidem ſatis aptè tota teſta repræſentet, vnde concham rhomboidem propriè appellari poſſe putat. Ab angulo capitis teſtarum ducũtur paruæ ſtriæ, aliæ rectæ, aliæ obliquæ. Tota Concha nigricat. Dura eſt admodum carne, ſi cum alijs muſculis comparetur. Rara eſt hæc concha; quòd in alto mari degat. Hæc ex Rondeletio. Bellonius, vt dixi, balanum Græcis dici ait, Latinis glandem. Balanos (inquit) in genere teſtatorum annumerauit Ariſtoteles. Naſcuntur vt Thytya, circa rimas cauernaſque ſaxorum quibus multum adhærent, immobileſque ſunt, teſta læui contecti. Vulgus Græcum Calognones vocat: Veneti (apud quos frequentes ſunt) Mouſſolos, dum fortaſſe mytulos dicere ſtudent: Sunt enim his ſatis ſimiles. Porrò quercinæ glandis formam habent, vnde & balani & glandes Grecis ac Latinis dicti. Sunt qui Spondylos Latinis vocari putent.

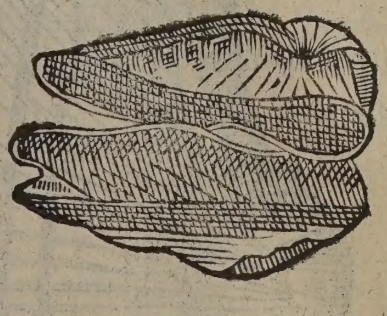
Cõtra Bellonium.

Balanum non eſſe.

Spõdylum non eſſe.

Concha rhomboides Rondeletij.

D

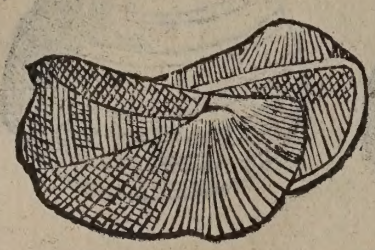
Nominis ratio.

Balani vt naſcantur.

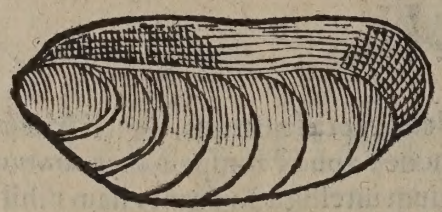
ri putent. Plinius verò ad diuerſa animalia vtrumq; nomen transfert. Columella inter conchãrũ genera annumerat. Paulus concharum genus condylos vocari ſcribit, quos tu fortaſſis Spondylos dixeris. Athen. à locis (inquit) ſortiti ſunt diſcrimina balani: quãdo quidẽ in Aegypto optimi gignũtur, & ſuauiſſimi, tenelli, oriq; ac ventriculo grati: qui & ſuccum & alimentum præſtant copioſum. Decoctum eorum (vt prodit Xenocrates) aluum ciet: qui verò ſaxis non adhæreſcunt, acres ſunt ac medicamentoſi, magiſq; aluum perturbant; atq; vrinam minus concitant. Galenus eos in cibo præcipuè commendat, qui eò loci proueniunt, vbi aquæ marinæ admiſcetur fluuiatilis, ſaxiſq; adhærent: ij namq; (inquit) dulces & habiliores, plenioreſq; copioſum præbent ſuccum, quo & abundè nutriunt, aluumq; promouẽt, ori ac ſtomacho pergrati, teneri oremq; habent carnem, & vrinam cient. Hæc Bellonius, quorum ea quæ ex Xenocrate aç Galeno recitat, referenda ſunt ad veros balanos, de quibus nos poſteà. Iconem verò Bellonij omiſimus nequaquam, quia, vt vides, diſſimilis eſt illi quam Rondeletius exhibuit, diuerſaque ab ijs quas ego hîc à me obſeruatas depinxi. Bellonij concha teſtis eſt breuioribus & obtuſioribus, non ita in anguſtum ab altera parte exeuntibus. Zoographus eiuſdem generis pinxit hanc etiam concham Venetijs ad viuum effictam hac forma. Cõchis iſtiuſmodi generis addi poſſunt, quas hîc ego addidi à nemine etiamnum pictas. In priori pars quę cohęret teſtæ, recta eſt vt in muſculis, dempto teſtarum capite, quod in angulum ſatis prorumpit, vt meritò rhomboides dici queat, altera pars rotunda eſt. Ab angulo quem dixi ſtriæ ſunt, & rectæ & obliquæ. Tota concha nigricat, partim ferruginea eſt: intus candicat. Picta eſt pars conuexa, & concaua. Alia minor eſt, ſubhirſuta in quodam loco more muſculorum, cæterò excepta magnitudine ſuperiori ferè ſimilis. Addidi præterea bina alia Concharum rhomboidum genera, coloris ferruginei, ferè ad roſeum inclinantis: vtraq; etiam hirſuta eſt, prior autem vndiquaq;, altera inferiùs tantummodo: priori plures ſunt faſciæ nigricantes: in altera tres tantùm, eæq; ferrugineæ: poſtremò in capite differentia eſt penes magnitudinem, vt pictura repræſentat.

Icon. Bellonij diſſimilis à Rondeletij.

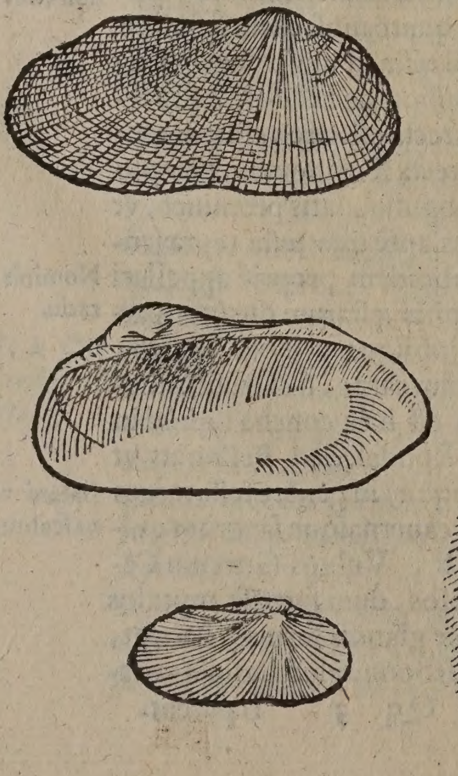
Balanus Bellonij.

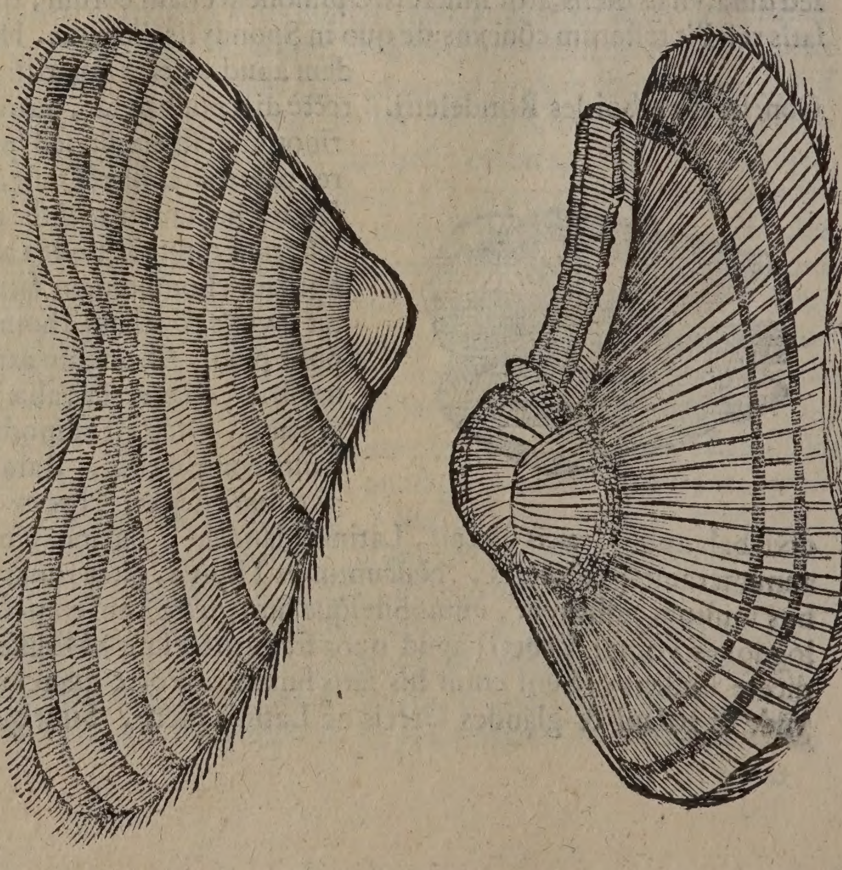
Concha rhomboides Zoographi.

Conchæ Rhomboides noſtræ.

Concha romboides noſtra alia hirſutior.

A DE CONCHIS LÆVIBVS. Cap. LIII.

POST Conchas aſperas, ſtriatas, rugatas, quas iam executi ſumus, agit Rondeletius de læuibus, & non ſtriatis, quoniam communis præceptor [a] Ariſtoteles eas eo modo diſtinxerit, diuiſeritq;. Ἔτι δ' αὐτῶν (inquit) τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλα εἰσι, τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὴν, καὶ μύες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι γαλάδες. Τὰ δὲ τραχέα οἷον τὰ λιμνόστρεα καὶ πίννα, καὶ γένη κόγχων ἔνια, καὶ κήρυκες; καὶ τούτων τὰ μὲν ῥαβδωτά ἐστιν οἷον κτεὶς, καὶ κόγχων τι γένος, τὰ δὲ ἀρράβδωτα, οἷον αἵ τε πίνναι, καὶ κόγχων τι γένος. Quem locum Gaza iuditio Rondeletij non ſatis expreſſit hoc modo. Ipſarum etiam teſtarum magna varietas: nam aliæ læues, vt vngues, Mytuli, & Concharum quædam, quas galadas appellant; Aliæ ſcabræ, vt Oſtreæ, Pinnę, & Conchę nonnullę & Buccina: quædam etiam pectinatim diuiſæ, vt Pectunculi & Concharum nonnul-
B læ. Ariſtoteles teſtas diuidit in lęues & aſperas: rurſus aſperſas, in virgatas & non virgatas. Sunt igitur (inquit Rondeletius) teſtæ quædam aſperę, & non virgatę, vt pinnarum teſtę. Sunt quędam aſperæ & virgatę, vt Pectinum teſtę, quare ſic vertendum fuerat: Teſtarum magna eſt varietas, alię enim lęues ſunt, vt vngues, Mytuli, & Conchę quędam quę galades nominantur: quędam aſperę, vt Limnoſtrea & Pinnę & Conchæ nonnullę. Et aſperarum quidem aliæ ſunt virgatę, vt Pecten, alię non virgatę, vt Pinna. Hactenus Ariſtoteles, qui virgatas teſtas appellat, non ſimplicibus lineis aut tuberculis, ſed virgis elatis & ſtrijs aſperis, de quibus & de alijs aliter aſperis iam diximus. Læuium inter ſe differentia eſt à magnitudine & paruitate, à craſſitudine & tenuitate teſtę, à colore. Quędam enim totę nigrę ſunt, quędam albæ, quędam nigris lineis diſtinctę, alię purpureas, tranſuerſas & rectas lineas habent: de quibus deinceps.

[a] *Li. 4. Hiſtor. cap. 4.*

Cōcharum diuiſio.

Gazæ lapſus.

Læuiū differentia.

DE CONCHA GALADE; ET C CONCHA NIGRA ROND. Cap. LIV.

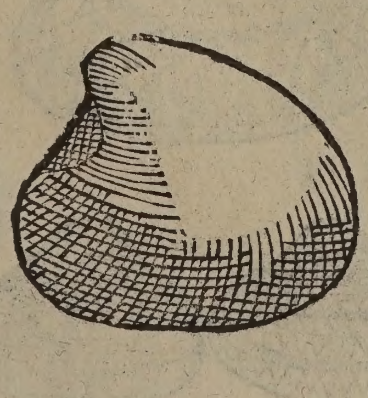
CONCHÆ γαλάδες (inquit) Latinum nomen nullum inuenerūt, quare Gaza Latino (Gręco potiùs) nomine vſus eſt. Has inter læues numerat Ariſtoteles, vt ſuperiori capite protulimus, fortaſſe à lacteo colore dictæ ſunt γαλάδες. Sunt enim candidiſſimę, maximę, & lęuiſſimę. Nonnullę parum purpuraſcentes, quędam flaueſcentes reperiuntur, ſed intus omnes candidiſſimę ſunt. Caro alba eſt, dura, concoctu difficilis, ſuccum craſſum gignit, ius ex his aluum mouet, ſi per ſe coquantur, vel ſine multæ aquæ admiſtione. Satis rarò capitur. His Conchas nigras opponimus, quas propria pictura non egere exiſtimauimus, quòd ſuperioribus planè ſimiles ſint, niſi quòd intus & foris nigricāt; caro quoque minus candida eſt. Vtraq; non admodum concaua eſt, & teſta vna cauitate ſua alterius apophyſim recipiente firmi colligantur. Hęc ille poſitá hâc icone.

Etymon.

Color.

Caro.

D Concha galades Rondeletij.

DE CONCHA FASCIATA EIVSDEM. Cap. LV.

E

SVPERIORIBVS duabus ſimilis eſt Concha, quam hîc repræſentamus ex eodem Rondeletio, niſi quòd paulò latior eſt, quod læuibus videtur peculiare. Præcipuè quinq; veluti faſcias latas à latere ad latus ductas habet, ijs ſimiles, quibus puellæ noſtrę (inquit) capillum redimire ſolent, quas vittes appellant, ideſt, vittam, vnde & hanc Concham coquille vittade nuncupāt. Inde Latinè faſciatam vocauimus, non ineptè, vt arbitror. Teſta eſt admodum læui, dura, marmorea. Hæc ſucco & ſubſtantia à ſuperioribus non differt. Huic ſimilem planè adiungimus, quam ob id peculiariter non depinximus. Differt tantùm lineis purpuraſcentibus, quas per tranſuerſum ductas habet à ſummo ad imum, alias partim flaueſcentes, partim albas, intus tota violacea eſt. Teſta eſt læuiſſima, ſi qua ſit alia, tenuis. Vna linea caua alterius teſtę longam apophyſim excipit, & ſic arctè colligantur. Sic ille. Adieci hîc duas alias icones. Prior nullam habet aſperitatem, & vndiquaque leuis eſt, candida, ſed nigerrimis faſcijs adornata, vt pictura indicat. Altera Concha ſiue fortè chama tota candicat, faſcias habet tres nigricantes, vt icon demonſtrat. Huc deniq; pertinent tres iſtæ poſtremæ, quarum binæ roſeo, ſubcæruleo & albo variant, & velut denticulos inter zonas habent violaceos. Tertia denticulis carens, ab vno latere coloris eſt ferruginei, cætera cinerea, ſtrijs & faſcijs fuſcis.

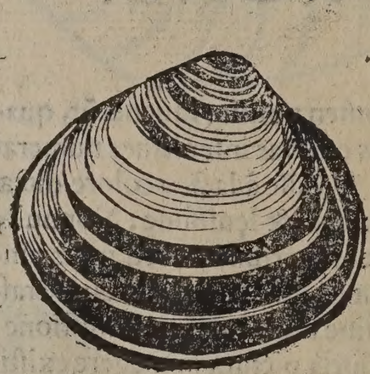
Etymon.

F

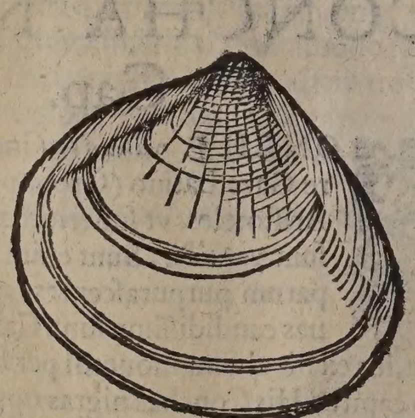
Concha faſciata Rondeletij.

Concha faſciata authoris prima.

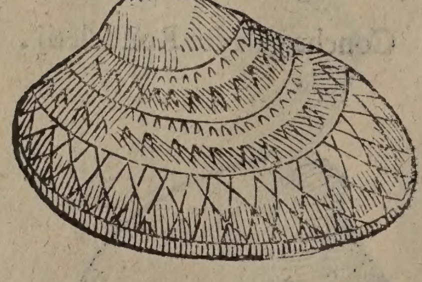

Concha faſciata authoris ſecunda.

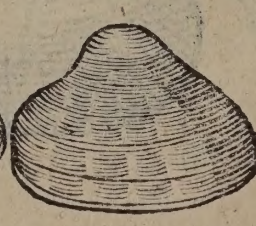
G

Conchæ faſciatæ authoris aliæ.

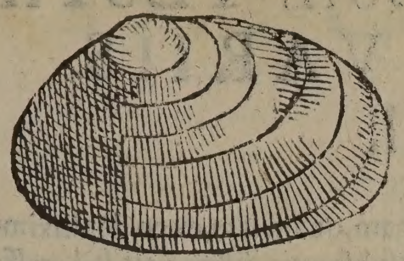

H

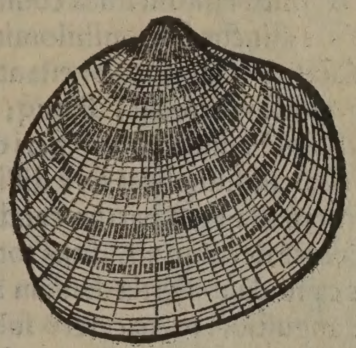

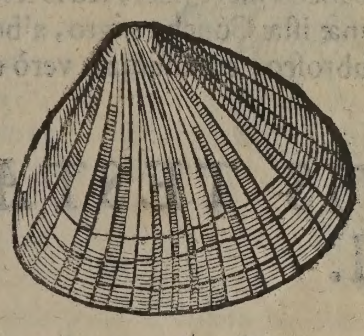
Concha craſſæ teſtę Rondel,

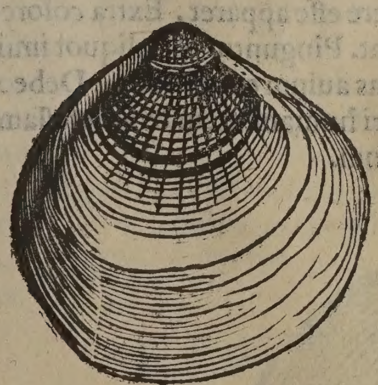
Concha faſciata noſtra prima.

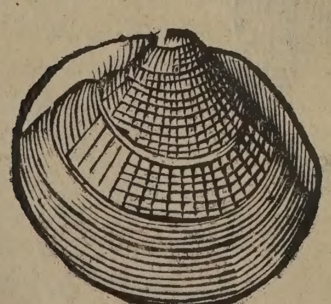
Concha faſciata noſtra ſecunda.

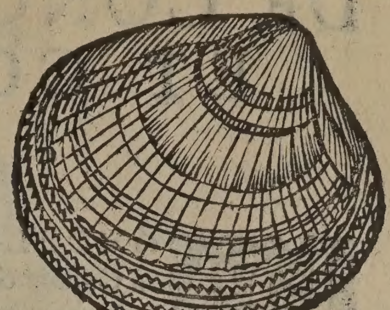
Concha faſciata noſtra tertia.

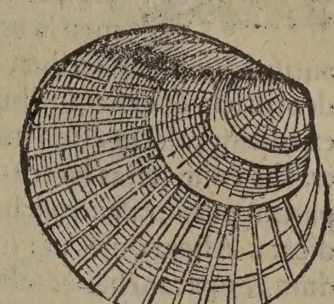
Concha faſciata noſtra quarta.

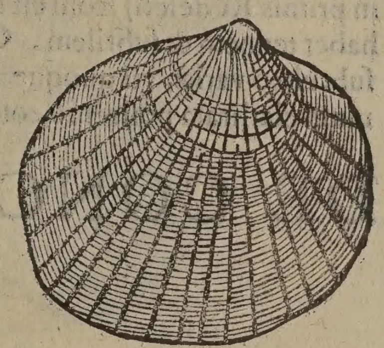
Concha faſciata noſtra quinta.

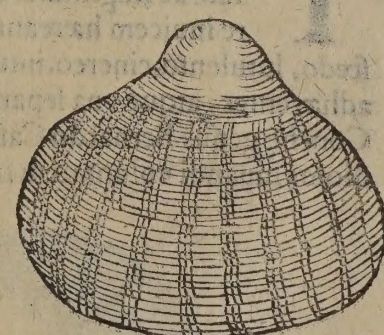
Concha faſciata noſtra ſexta.

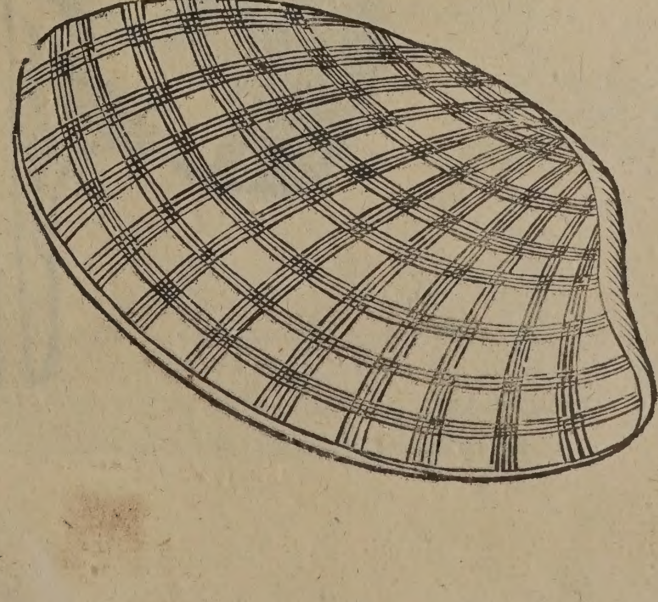
Concha faſciata noſtra ſeptima

Concha clathrata craſsâ teſtâ

Concha clathrata craſsâ teſtâ maior;

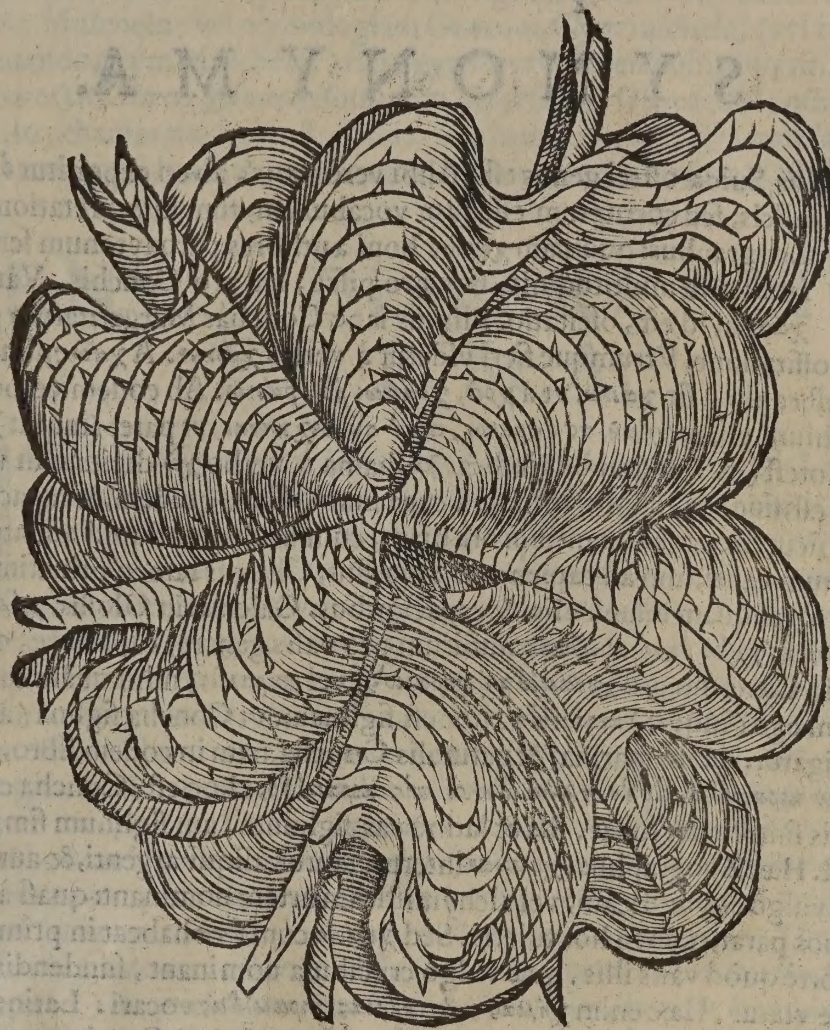
DE CONCHA CRASSÆ TESTÆ, ET CONCHIS VARIIS. Cap. LVI. E

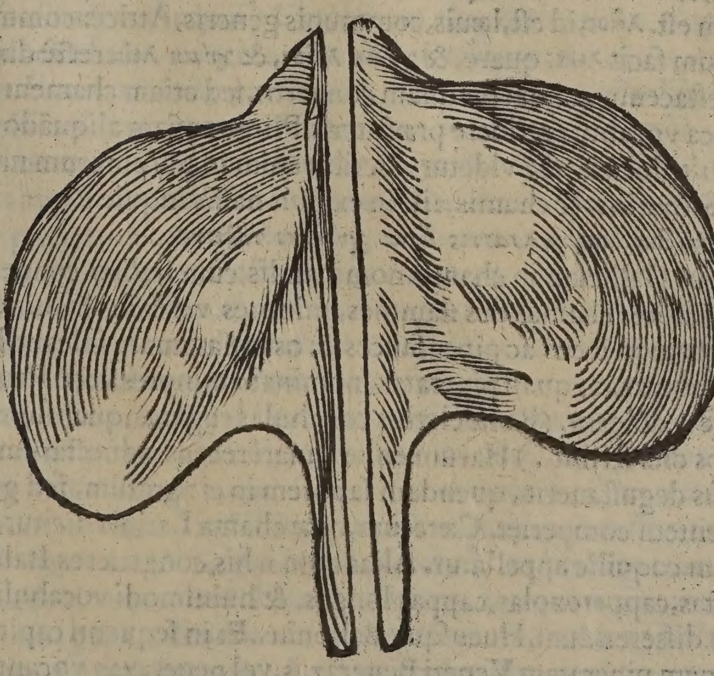
RONDELETIVS eiuſcemodi Cõcham, quàm iam ex eo depinximus, à Galade, & chama aſpera, neq; vita aut ſubſtantia differre ait, ſed craſſitudine tantùm teſtarum: differunt tamen etiam ratione faſciarum, quæ in illis rariores & latiores ſunt, in his plures & vnica tantùm linea conſtantes. Hæ præterea lineis aliquot à latere ductis diſtinctæ ſunt, nihilominus tamen læues. Ex his vſtis & in cinerem redactis Rondeletius præſtantiſſimũ antiſpodium fieri ſcribit, quod in Spodij veri vicem commodè vſurpatur. Fieriq; ex his dentifricia & exſiccantibus admodum medicamentis vtiliſſimè admiſcentur; fieri deniq; ex ijſdem calcem. Ego huic Rondeletij figuræ quinque alias addidi, licet ferè diſſimiles: F craſſas enim teſtas habent. Prior faſcias habet nigras, interualla verò partim candicant, partim purpuraſcunt, ſicut etiam lineæ quædam eodem colore decorantur. Intus tota candicat. Altera lineis per tranſuerſum ductis, nigris: intus candida. Tertia denſam admodum & opacam habet teſtam colore nigro in ſuperiori & anguſtiori parte: cęterò ſubrubet & ad ferrugineum vergit. Quarta multò præcedentibus craſſior, nigra infra, candida ſupra: faſciæ infra denticulatæ ſunt. Quinta ſecundæ quodammodo ſimilis eſt. Similis verò in primis Rõdeletij iconi eſt muſculus eiuſdem, vt proprio loco videre licet, ſed is teſtam habet tenuem & ſubtilem. Craſſas etiam teſtas habent binæ iſtæ Conchæ nigro, albo & ſubrubeo variæ, vti quoque iſtæc clathrata, colore ferè ſubroſeo: craſſiſſimam verò omnium clathrata poſtremò colore tota ferrugineo.

DE CONCHA TENVIS TESTÆ. Cap. LVII. G

TENVIS teſtæ Concham nominare libuit eiuſcemodi Concham à teſtæ tenuitate ac fragilitate. Genuenſibus Datteri dicuntur, fortè quod Dactylorum more inuicem hæreant. Vnde ex Mytulorum genere eſſe apparet. Extra colore ſunt fœdo, lutulento, cinereo, intus argenti modo reſplendent. Pinguntur hîc aliquot inuicem adhærentes, atque vna ſeparatim aperta, quo modo alas auium exprimunt. Debeo hoc Conchę genus Bernardo Caſtelletto Genuenſi, cuius viri humanitatem & indefeſſam ſtudioſos iuuandi voluntatem nunquam ſatis laudare poſſum.

Concha tenuis teſtæ.

DE CHAMIS IN GENERE. Cap. LVIII. E

SYNONYMA.

Χήμη Suidæ oſtrei genus eſt. Alibi verò χημὰς ab eo exponitur ὁ ἰχθύς, id eſt, piſcis, ſed corruptum eſſe tum vocabulum, tum interpretationem arbitratur Zoographus: quoniam χήμας boni authores paroxytonum ſcribunt in accuſandi caſu multitudinis, non pro piſce, ſed pro Conchis. Varino χήμη, eſt χάσμη, id eſt, oſcitatio. Plinius ſanè Conchas Margaritarum pandere ſe di-
Nominis ratio. xit, quadam oſſitatione. Vtrumque fieri videtur à verbo χαίνειν. A χάω enim, χῶ, quod eſt χωρῶ (hoc eſt capio) fit χαίνω, vt à χρῶ, χραίνω; ῥῶ, ῥαίνω. Ab eodem verbo χῶ fit ſecundum Euſtathium etiam χήμη, τὸ ὄστρακον, ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, vt patet (inquit) ex Athenæo. F
Sed videri poteſt (vt Zoographus iudicat) Chama à verbo χῶ deriuari in vtrauis ſignificatione; hoc eſt, ſiue quoniam hiant, ſiue à capacitate. Caua quidem, & capacia omnia, hiare videntur: ſicut & caua animantium ora hiant, cùm accipere aliquid auent: & licet Conchæ omnes, tum cauæ, tum ad capiendum aptæ ſint, Chamis tamen priuatim hoc nominis
Pro Vaſis genere. contigit, fortè tanquam maiuſculis, & capacioribus. Galenus in Gloſſis, χήμην χηραμίδα, τὴν κοιλοτέραν κόγχην, καὶ μείζονα: nimirum pro vaſis genere, capaciore, quàm Concha communis ſit. Cæterùm pro χηραμίδα (χηραμὸς, vel χηραμὶς, nihil quàm cauernam ſignificat) legerim ego (inquit) κεραμίδα, hoc eſt figlinam, vt Concha figlina (à figulo facta) maior intelligatur, quàm marina, & naturalis Concha, nam in eodem libro, ſic habet Ga-
Concha ceramis. lenus, κόγχην κεραμίδα, οὐδὲν πλέον δηλοῖ τῆς κεραμίδος: hoc eſt, Concha ceramis idem, quod ceramis ſimpliciter ſonat. Sic & latinè vas figlinum, aut figlinum ſimpliciter dicas,
χημεία. nihil intereſt. Hæc Zoographus. χημείαν interpretantur aliqui argenti, & auri præparationem, quam vulgò chymiſticam, vel alchymiſticam artem nominant: quaſi à chymis, & liquoribus quos parat, nomen hoc tulerit. Sed χημεία cum ἦτα habeat in prima, aliunde dicta fuerit, fortè quòd vaſis illis, quæ vulgò crucibula nominant, fundendis metallis idonea, ſubinde vtatur. Hæc enim χήμας, & χήμας κεραμίδας vocari. Latinè efferri poteſt Chama, aut Chama, aut Cheme, & diminutiuum, chamula; vt à Concha conchula. Apud G
Chameleos, Chamepeloris. Plinium compoſita videntur chameleos, chamepeloris, &c. quæ quidem Græca ſunt, & Græcis in compoſitione non vſitata, quod ſi quis ita voluerit vti, caſus obliquos etiam ex integrè inflexis componat, vt chameleon dicat, & chameleas, &c. non vt quidam recentiores chameleon, & chamæleos, ineptè. Sed omnino præſtabit diuiſis vocabulis efferre. Chama fœmininum eſt, λεῖος, id eſt, læuis, communis generis, Atticè: communiter maſculinum
Hiatula. eſt, & femininum facit λεία. quare, & χήμη λεῖος, & χήμη λεία rectè dixeris. Gaza non modò Chamam teſtaceum animal hiatulam conuertit, ſed etiam chamem piſcem alicubi ſimiliter. Nos Græca vocabula retinere præſtiterit. Plinius etiam aliquãdo cluſiles mordaceſq; Conchas ceu mitulos vocaſſe videtur. Scribit enim in purpurarum naſſis eas ineſſe, quod Oppianus de Strombis, & chamis, ait. In exiguis naſſis inquit:

Στρόμβους συγκέλσαντες ἅμα χήμησι τίθενται.

Bellonius vulgus Gallicum in chamis nominandis, cum Italico conuenire tradit: ſiquidem H
noſtri, inquit, maiores chamas des flammes, minores verò des flammettes nominãt, quòd
Chamæ peuerazæ vnde dictæ. cum iure incoctæ, non ſecus ac piper fauces, & os inflammare ſoleant. Italicum vulgus maiores chamas Peuerazas, quaſi piperatas, nominat: minores verò Peueronos, quod piper haud tantoperè redoleant. (Rondeletius conchulas rugatas, quas ſuprà exhibuimus, à Venetis Piueronos dici ſcribit.) Harum enim è mari recens aduectarum carnem quicunque paulò liberaliùs deguſtauerit, quendam ſaporem in eis gratum, ſed gulam prouocantem, ac piper redolentem comperiet. Cæterùm, quæ chama Latinis dicitur, eadem Latinis cappa, Gallis autem coquille appellatur. Alias autem his congeneres Itali addito cognomento cappas ſanctas, capperozolas, cappas longas, & huiuſmodi vocabulis nominant, de quibus eſt ſeorſim diſſerendum. Hucuſque Bellonius. Et in ſequenti capite de piperata chama rurſum: Chamam piperatam Veneti Beuerazas, vel peuerazas vocant ad diſcrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Sed ſi vel Beuerazæ, vel peuerazæ dicuntur, quòd fauces

inflam-

A inflamment, & piper redoleant, vt ille vult, cur eſt itaque, quod pipere condiantur? hoc enim eſſet oleum addere igni:quamobrem ita dictas puto,quòd piper pro condimento,eis adhibeatur. Zoographus Germanicè Muſcheln dici poſse ait:attamen id nomen nimium patere: contrahi autem, ſi differentiam addamus, ita vt Conchę propriè dictæ, cognominentur rotundæ,runde Muſcheln: chamæ verò longæ,lange Muſcheln.Licereque & Italos imitari, Pfeffer Muſcheln; vel etymologiam Græcam,Gynmuſcheln, (vel euphoniæ gratia,n in m mutando,Gym Muſcheln,) nam gynen,vel ghinen nobis,inquit,hiare eſt, verbum (vt apparet) à Græco χάινειν deſumptum. Spartianus Oſtreas,& Lioſtreas cùm dixit in Heliogabalo, chamas tracheas, & chamas leas intellexit, inquit Hermolaus, etiamſi lithoſtreæ ſcriptum erat:id ex Atheneo ſumitur,qui ait,chamas tracheas Oſtrea quandoque dictitata.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

B

SVPER Chamarum diuerſitate hæc omnia nobis reliquit[a] Aelianus:Chamæ marinæ, & variæ, & multiplices ſunt: aliæ aſperæ, aliæ leues; quædam digitorum compreſſu confringuntur: aliæ vel ſaxo ægrè conteruntur. Quædam ipſarum nigerrimæ ſunt, nonnullæ argentei coloris ſimilitudinem gerere videntur, aliæ vtroque colore mixto inſignes. Ac quemadmodum earum eſt varium & multiplex genus, ſic multas, & diuerſas ſedes habent. Quædam enim in littoribus diſperſæ,iacent in arena, vel in limo quieſcunt. nonnullæ ſub algam ſubijciuntur,aliæ in limo commorantur: aliæ ſaxis tanquam mordicus adhærent. Aeſtiuo tempore, cùm incipit meſſis,in Iſtrico mari gregatim natant,& leuiter feruntur,cùm ante id tempus ſua ſibi mole graues efferri non poſſent.Euri,Boreæ,& Auſtri idcirco fugientes ſunt,quòd eos ventos ferre non poſſint. Contrà ex tranquillo mari mirifica voluptate afficiuntur, & Fauonij mollibus auris afflari gaudent: eamq; ob rem in latebras abditæ, & ſuis conniuentes teſtis,cùm à tempeſtatibus mare ſentiunt conquieſcere,& Fauonium flare,tum reli-

C ctis ſedibus, ad ſummam maris aquam natant, & apertis teſtis eminent, (ſic tanquam, vel ſponſæ è thalamis prodeunt, vel roſæ ad Solis radios exporrectæ ex inuolucris, ſeu calycibus ſuis erumpunt,) & quieſcentes ventum expectant placidum, ac ſecundum,qui ſi contigerit, alteram Concham ſubſternentes, alteram erigentes, hac pro velo, illa pro naui ad nauigandum vtuntur, vt ſi eas procul videas, ſic per tranquillum mare natantes, claſſem nauium exiſtimes. Quòd ſi nauem ad ſe accedere ſentiunt, aut belluæ impetum, aut valentioris piſcis natatione,metu perculſæ,contractis vno impetu teſtis,frequentes delabuntur, & occultantur. Hæc omnia Aelianus. Athenæus quoque varias differentias ponit in tertio, Hiceſius, Eraſiſtratus (inquit) Chamarum alias dicit vocari aſperas, alias regias; aſperas quidem mali eſſe ſucci, pauci excrementi, facilè excerni, ipſis pro eſca eos vti qui purpuras piſcantur. Læuium autem præſtantiæ differentias magnitudine æſtimari. Et aliquantò pòſt ex Diphilo: Chamarum craſſiorum (χημῶν δὲ τῶν παχιτῶν) quæ paruæ ſunt, & tenui carne (Oſtrea vocantur) ſtomacho gratæ ſunt,& excretu faciles. Craſſas verò,quas & regias,& pelorias appellant,multum nutriunt,difficilè excernuntur,boni ſunt ſucci, ſtomacho conueniunt,præſertim magnæ. Priore loco chamæ in aſperas,& regias diuiduntur;

D videnturq; læues pro regijs accipi. Poſteriore in craſſas paruas,& craſſas magnas,quæ cum læuibus eædem videntur. A Plinio ſpecies hæ numerantur, Chametrachea, chameleos, chamæpelorides,generis varietate diſtantes,& rotunditate, chamæglycymerides. Rondeletius ita diſtinguit; vt chamarum aliæ læues ſint,aliæ aſperæ. Læuibus chamæpelorides,& chamæglycymerides ſubiungit. Quid verò chamis ſit proprium,quo à Conchis quibus in multis ſimiles ſunt, diſtinguantur, ſic inquirit idem Rondeletius. Athenæus, τῶν δὲ χημῶν μνημονεύει Ἴων ὁ χῖος ἐν Ἐπιδημίαις, καὶ ἴσως οὕτως ὠνόμασαι τὰ κογχύλια παρὰ τὸ κεχηνέναι: id eſt, Chamarum meminit Ion Chius in Epidemijs,quæ fortaſſis χῆμαι à Græcis nominatæ ſunt ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, id eſt, ab hiando. Id etymum ſecuti quidam Hiatulas latinè appellant:ſed cùm eadem voce etiam channæ nuncupentur,quæ à Chamis maximè diſtãt, vt in priore operis noſtri parte oſtendimus, tutius eſſe puto Græca appellatione vti, Plinij exemplo, à quo chamæ nomininantur, & chamæpelorides, & chamætracheæ atque aliæ eiuſdem generis. Chamę igitur, etſi Concharum generi ſubſint,hoc tamen à cæteris Con-

[a] Lib. 15. c. 12.

Chamarũ varietas.

Gregatim natant.

Vẽtos quos nã fugiant.

Cautio, & ſagacitas naturæ.

Differentię ex Athenæo.

Differentię ſecundum Rondeletium.

Chamæ nomen à Latinis vſurpandum.

chis diſtabunt, quod ſemper hiant, & teſtas apertas habent. Quod ad formam earum atti- E
net, cùm tanta ſit earum varietas, & tam parum certas, & diſtinctas notas nobis ſuper eis veteres reliquerint, doctiſſimus Rondeletius, certi aliquid de ijs velle ſtatuere, perdifficile eſſe rectè quidem iudicauit, cæterùm non erat propterea temeritatis, ac immodeſtiæ accuſandus Bellonius, quem (vt ſolet) tacitè mordet, quòd pro chamis Conchas ſpeciatim dictas vſurparit: nam & veterum quidam id fecere, vt Galenus in gloſſis, κόγχον, τὴν κόγχην, τὴν χήμην, dixit; idq; Varinus repetit: apud quem aliàs etiam, quemadmodum quoque apud Heſychium Conchas inuenio interpretari χήμας. Idem Rondeletius in capite de chameleia: Chamas eaſdem eſſe cum læuibus Conchis, quæ γαλάδες dicuntur, falſum eſſe ait, quoniam Ariſtoteles (cuius verba ſuprà citauimus) à Conchis chamas ſeiunxit. Sed Ariſtotelem aliquis dixerit (inquit Zoographus) Conchas à chamis diſtinxiſſe quidem, ſed ſpecie potiùs, quàm genere, & nihil prohibere, idem nomen tum generi toti, tum ſpeciei ſub eo vni attribui, vt inualidum hoc Rondeletij argumentum ſit. Cùm itaque vix vnam nobis notam reliquerint antiqui, qua chamas in Conchis diſtinguas, Marcellus Virgilius Græcè, & Latinè peritiſſimus in ſuis in Dioſcoridem commentarijs, ab ijs abſtinuit, earundem diſtinctiones peritioribus relinquens. In genere (inquit) minorum oſtreorum F chamę ſunt, tanta cum alijs affinitate, vt facilè in antiquis ſcriptoribus confundatur earum hiſtoria. Nihil difficilius in tota huiuſmodi rerum commentatione, quàm in appellationibus his concordem veterum hiſtoriam oſtendere. Ob id peritioribus relinquemus. Hactenus Marcellus. Quapropter minimè etiam miratur Hermolaum Rondeletius, virum optimarum rerum cognitione præſtãtem in ſuis in eundem Dioſcoridem corollarijs de oſtreis, & conchylijs pauciſſima ſcripſiſſe, copia & varietate eorum, vt opinatur, deterritum. Ego à Conchis, hiantibus oris diſcerni chamas exiſtimem, cuius opinionis quoque fuiſſe videtur Andreas Matthiolus; qui ſic nobis de eiſdem ſcriptum reliquit: Quanquam chamæ inter cętera Conchyliorum genera longa deſcriptione ab Athenæo referuntur: nihilominus tamen tot huiuſmodi teſtaceorum habentur ſpecies, vt non facilè ſit eas inter ſe diſtinguere. Cęterùm pręter cęteras Conchas id ſibi peculiare aſciuère chamę, quòd plerumque in littore hiantes inueniuntur. Idcirco eas rectè chamas dici poſſe putauerim, quę in marinis oris, pandentes ſeſe, læui teſta contectæ reperiuntur. Harum quàmplurimas ipſe vidi in Adriatici littore. Verùm quoniam nulla alia facultate ſunt prędite, pręter eas, quibus & reliqua Concharum genera commendantur; ideo non eſt, vt plura de his dicamus. G
Hucuſque ille. Quemadmodum verò hient chamarum genera, in ſingularum ferè hiſtoria patebit.

Bellonius defenditur. — *Hermolai laus.* — *A Conchis oris hiantibus diſcerni Chamas.*

VSVS IN CIBO.

CHAMÆ Epheſię commendantur ab Archeſtrato, vt & mituli (μύες) ab alijs: de quibus Hiceſius: Mituli (inquit) Epheſij, & ſimiles eis ſucci bonitate, vt pectinibus pręſtant, ita inferiores ſunt chamis. Athenęus aluum ſimul & vrinam ciere ſcribit è conchylijs pręcipuè mitulos, oſtrea, pectines, chamas. Dioſcorides vrinę non meminit, ſed chamarum, aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum vis aluum mouere ait, & cum vino aſſumi. Braſauolus chamas dicit eſſe paruas Conchas, quę paſſim peuerazę vocantur; & ex his, vel tellinis, (quę vulgò peueracinę) vel illis, quę cauę vulgò vocantur, circiter triginta in quatuor aquę vncijs ebulliri, vt ab ipſis aqua marina exeat, quę aquę H
miſcetur: poſtea cùm decoctę fuerint, ius in cyathum fundi, & optimi vini dimidio cyatho addito, bibi: idemque ius ſolum ſine vino pręſtare: atque id non ſolùm ratione ſalſedinis, vel aquę marinę, ſed quia concharum etiam ſubſtantia emollientem quandam naturam habet. Sic ferè ille.

Aluum, vt mouent.

DE

DE CHAMIS IN SPETIE.

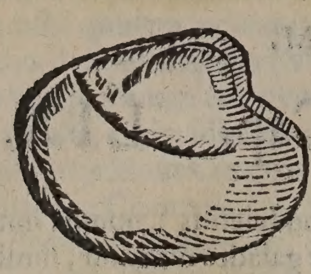
ET PRIMVM,

DE LAEVI. Cap. LIX.

A CHAMELEIA à teſtæ læuitate (inquit Rondeletius) nomen inuenit. Teſta duplici conſtat, Conchis læuibus, quæ galades dicuntur, ſimilis eſt. Ab his teſtarum fragilitate differt: digitorum enim compreſſu frangitur facilè, quod in Conchis, & pectinibus non euenit. Intus & foris candidiſſimæ ſunt, caro quoq; intus candida, in qua duo foramina cernuntur: alterum os eſt, alterum excrementi meatus, vtrumq; ſinuoſum eſt, vt dilatari, & conſtringi poſſit, hoc ad attrahendum aquam, illud ad reijciendum excrementum. B Habet & μήκωνα, vt Conchæ cæteræ. Latere magis protuberante ſemper hiat. In arena cum tellinis capitur, qua de cauſa ſæpius aqua pura elui debet, ad arenam expurgandam, qua expurgata dulcis eſt, & tenera, alioqui vix edi poteſt. De eiſdem Bellonius ſic ſcripſit. Omnium Concharum albiſſimæ ſunt, quas Chameleias Græci vocauerunt: Galadæ autem Ariſtoteli (vt reor) dicuntur. (quam opinionē reprobat Rondeletius, cuius Cōcham Galaden ſuprà depinximus.) Tantam magnitudinem adipiſcuntur in Oceano, vt quaternorum digitorum latitudinem, ſenorum verò longitudinem exuperent. Quæ res multò perſpicaciùs innoteſcet ex iis, qui à Diuorum Iacobi, aut Michaelis perſolutis votis redeuntes, teſtas ea qua dixi magnitudine de ſuis pileis appendunt. Frequentiùs Romæ, quàm in quauis alia vrbe diuenduntur cum tellinis, ac pectinibus: magnitudine quidem iuglandis, corpore ferè orbiculari, glabro, fragili, pellucido, rotundo, labris ac teſta tenuibus, læuibus, non autem denticulatis. Facilè à calido tanguntur: quamobrem mox hiantes ſua labra pandunt: quo fit vt parum diu abſint à mari, quin exanimentur, læuique illiſu frangantur: ſuam quoque aquam facilè amittunt, multaſq; arenulas recipiunt, à quibus quod elui difficilè poſſunt, vulgò reſpuuntur: C Sed recentes, & adhuc viuæ, tellinis certè poſthabendæ non ſunt. Indiginæ caparozas vel caparozolas vocant. Nam cappæ nomine Itali chamas intelligunt. Moueri autem à ſe chamæleias, ac ſedem in littore mutare, compertum habeo, quæ res ei innoteſcet, qui has in vaſe aqua oppleto immerſerit, quod Veneti plerumque faciunt, vt minus exanimes ſeruent, néve arenis conſpurcentur, aut deteriore euadant. Aëtius Dioſcoridem, ac Galenum ſecutus, chamulas vocauit. Chamarum (inquit Dioſcorides) conchularumque exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet: quæ tamen appellatio non minus patet, quàm Oſtreorum. Omnia enim teſta contecta comprehendit: quinetiam pro teſta ipſa nonnunquam accipitur. Conchylia Plinius medicus lib. 5. c. 1. appellat. Nihil (inquit) ex eis, quod pingue eſt ſumant, vt Iſices, pectines, & Conchylia. Aetius lib. 2. Minorum (inquit) erinaceorum & Conchularum, vetuſtorumq; gallorum iura ventrem deijciunt. Porro Conchylia quædam Herodotus in montibus Aegypti naſci, ac procreari tradit. Hucvſque Bellonius, ſed iconem non exhibet. Habebis itaque hîc prius chamen læuē Rondeletij. Addo ego aliquot alias ſpecies, inter quas, priores candidæ ſunt, ac inter eas prior quinque habet faſcias, minutiſſimaſq; alias quaſdam ſtrias. Altera diaphana eſt, maioreſq; habet ſtrias. Eædem in D tertia magis ſunt euidentes. In quarta ſtriæ illæ non ſunt tranſuerſales, ſed per longitudinem. Quæ ſubinde datur, colore eſt nigro, altera ſubflauo, vtraq; lineis tranſuerſalibus. Aliæ quoque tres albæ ſunt. Earumq; prior in ſummitate nonnihil poſſidet flauedinis, altera nonnihil coloris caſtanearum, tertia tota candida, ac diaphana. Addidi præterea multas alias admodum puſillas, quarum quatuor priores albæ ſunt: ſed aliæ craſſioris teſtæ, aliæ tenuioris, aliæque diaphanæ, aliæ denſæ. Inter quinque alias, quæ ſequuntur, prima etiam albicat, & lineas habet admodum exiles eiuſdem coloris; altera item alba oras habet caſtanei coloris, tertia lineas habet nigras: quarta Rondeletij chamam imitatur, ſed minor eſt, & plures habet lineas: quinta caſtanei eſt coloris, cum faſcijs quibuſdā albis, vt icon oſtendit. Quatuor aliæ, quæ inſequuntur, non omnes etiam eiuſdem ſunt coloris. Prima enim, & ſecunda flaueſcunt, tertia & quarta, albo nigroque variant. Poſtremi quaternarij duo lineas habent rectas more pectinum: duæ alteræ omnium poſtremæ albæ, eo modo, vt vides, variant.

Deſcriptio.
Caro.
Os.
Excrementi meatus.
Papauer.
Vbi capiatur.
Geladęquę
Magnæ in Oceano.
Caparozæ.
Sedem mutant.
Conchylia.
Ventrē deijciunt.
Conchylia in mōtibus Aegypti.

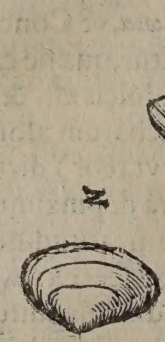
Chamælea Rondeletij.

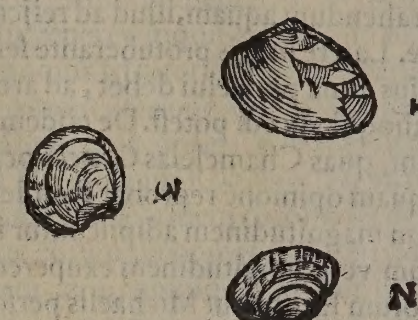
Chamelearum albarum quatuor differentiæ.

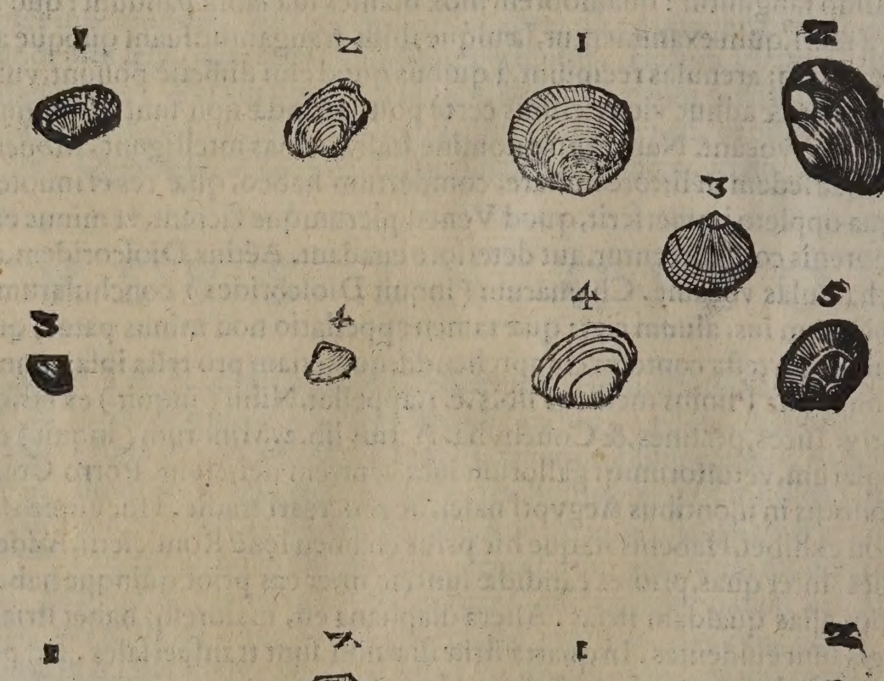
Chama nigra læuis:& altera ſubflaua.

Chamulę paruę tres differentiæ.

Chamulæ aliæ exiguę.

A DE CHAMA PIPERATA. Bellonij. Cap. LX.

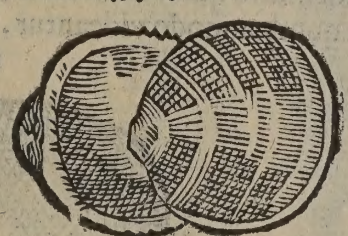
CHAMAM piperatam (inquit Bellonius) Veneti Beuerazas, vel Peuerazas vocant ad diſcrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Paluſtre eſt concharum genus in cœno degens, quod Anconitani, & Rauennates chalenam, vel chalcenam, nomine à chamula detorto vocitant. Biueroni autem dicuntur, vel quòd ob piperis ſaporem ſitim excitent (nos hoc redarguimus ſuprà) vel quòd illa perpetuò bibant, neque diù ſine aqua ſeruari poſſint, atque in forum allatæ, & aquæ immerſæ, geminam atque oblongam exerant ligulam, vt cochleæ modo perpetuò ſitientes moueri percipiantur. Supra modum fragiles habent teſtas, læues ac compreſſas, non autem vt aliæ conchę orbiculares: verùm vſque adeo tenues, vt tranſpareant. Cardinibus non iunguntur inuicem infarctis, ſed neruo, vt oſtrea. Labra non habent crenata, ſed læuia, magiſque in rotunditatis ambitum circinnantur, quàm tellinæ.

Chalena, & chalcena. Biueroni, vnde dicti. Teſtæ. Labra.

B DE CHAMA NIGRA, SIVE GLYCYMERIDE EIVSDEM BELLONII. Cap. LXI.

EST & alia læuis Chama (inquit idem Bellonius) à cæteris hoc diſtans, quòd cùm læuis ſit, tamen & robore teſtę cum aſpera facilè certare poteſt. Cloniſſa quidem maior eſt, & plerunq; nigricat. Cardinibus quoque, quibus valuas cõiunctas habet, à prædictis etiã differt. Præterea non ita vt prima læuis in rotũditatem turbinatur, nec vt Peloris plana eſt. Crenas haud ita profundas in labris habet. Quum autẽ Aelianus in chamis quaſdam eſſe nigras, ac reliqua genera alba eſse protulit, hancque vnicam pro maiore teſtæ parte nigricare videam, facilè mihi fuit conijcere, hanc Aeliani chamam eſſe, ac fortaſſis antiquorum glycimeridem. Nam & Peloride maior eſt, & dulcior: neque piperato guſtu percipitur. Hactenus Bellonius. Cæterùm Rondeletius chamam nigram à glycymeride diſtinguit, & longè alias quàm Bellonius, chamas depinxit, vt iam patebit.

Chama glycymeris Bellonij.

C

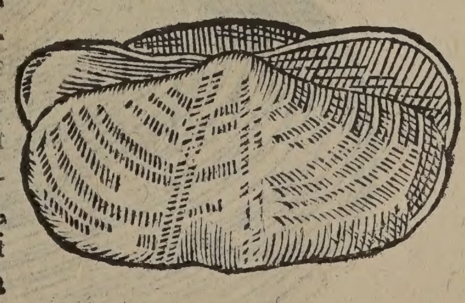
Chama Æliani, & antiquorum glycymeris.

DE CHAMA NIGRA. RONDELETII. Cap. LXII.

AELIANVS Chamas marinas varias, & multiplices eſſe tradit: nam aliæ aſperæ ſunt, inquit, aliæ læues: & hæ quidem digitorum compreſſu confringuntur, illę verò vel ęgerrimè conteruntur. Quædam ipſarum nigerrimæ ſunt: nonnullę argentei coloris ſimilitudinem gerere videntur. Ac quemadmodum earum eſt varium, & multiplex genus, ſic multas & diuerſas ſedes habent. Ex his colligunt nonnulli (inquit Rondeletius) chamas pro Conchulis accepiſſe, quæ colorum varietate à ſeſe diſtant, ſed non rectè, vt ego quidem ſentio: nam ſunt vt conchulæ, ita chamæ variæ, albæ, nigrę, ex albo rubeſcentes, alię fractu faciles, alię difficiles. Idẽ de cochleis, & pectinibus verè dicitur. Quare ineptè fecerunt, qui Concham nigram (Bellonium taxat) pro chama nigra exhibuerunt, cùm conchæ rotundiores chamis eſse ſoleant, neque hient; chamę verò teſta ſunt longiore, qualis chama nigra, quam hîc proponimus, teſtis oblongis, læuibus, duris, ſpiſſiſq; ac veluti marmoreis.

D

Chama nigra Rondeletij.

Contra Bellon.

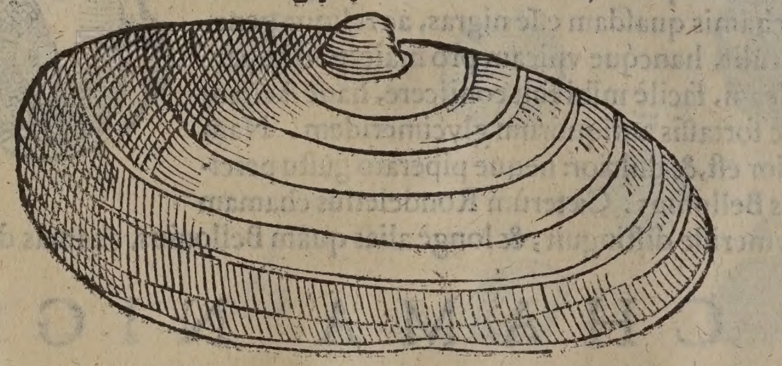
DE CHAMA GLYCYMERIDE EIVSDEM. Cap. LXIII.

CHAMARVM generi γλυκυμερίδες accedunt, Plinij & Macrobij teſtimonijs. Chamæ glycymerides (inquit Plinius) quæ ſunt maiores, quàm pelorides. Macrobius in cœna adijciali Lentuli flaminis appoſitas fuiſse dixit, & ne quis eaſdem eſse pelorides, & glycymeridas exiſtimet, maiores ſcilicet chamas, legat Macrob. lib. 3. Saturnal. Ante cœnam, inquit, Echinos, oſtreas crudas quantum vellent, peloridas, Spondylos, &c. Paulò pòſt alia

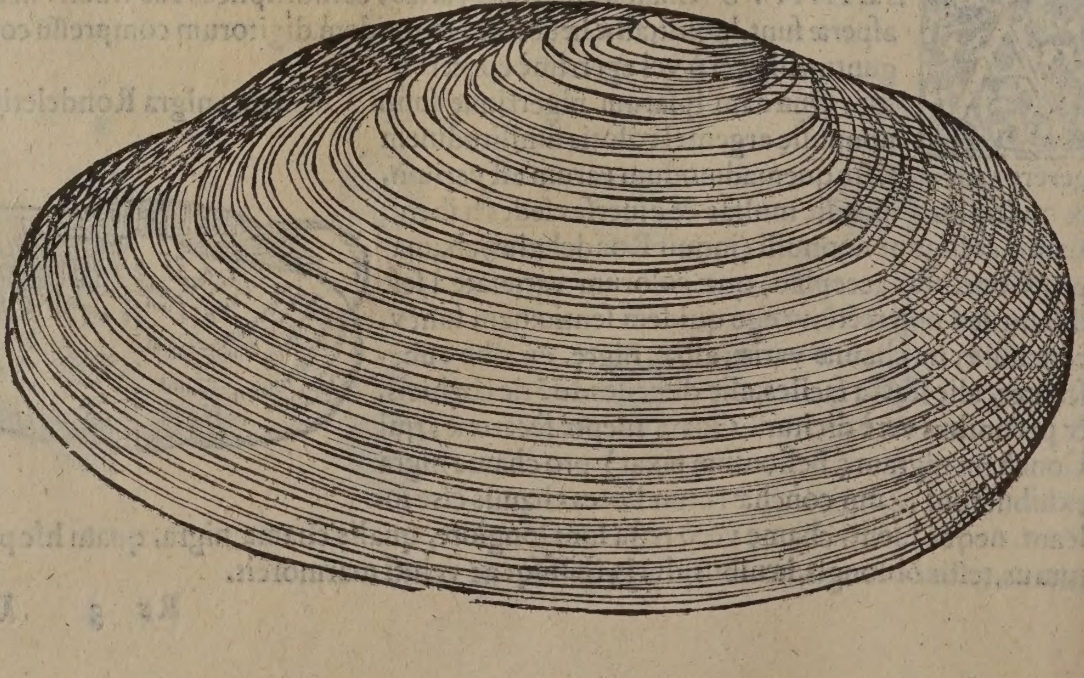
Etymum. edulia enumerans, glycymeridas, vrticas, &c. Sunt autem glycymerides dictæ à dulcedine, vt opinor, quòd ſapore ſint dulci, minuſq; ſalſo, quàm reliquę. Sunt qui glycyameridas vocent, quaſi ex dulci amaras. Quod ſi ita ſit, compoſitum nomen ex Græco, & Latino fuerit,

Deſcriptio. quam compoſitionem improbat Quintilianus. Glycymerides igitur chamæ ſunt maiores, quàm pelorides teſta oblonga, mytulorum fluuiatilium teſtæ modo, ſed duriore, & ſpiſſiore, rugoſa, non tamen ob id aſpera, ex albo ruffeſcente, carne & ſucci bonitate peloridi ſimiles. Eaſdem eſse puto cum ijs quas pelorides maiores Athenæus vocat. Hermolaus Barbarus conijcit apud Plinium poſt verba hæc, Chamæglycymerides, quę ſunt maiores, quàm Pelorides, pro colycia, ſiue coryphia, legendum corycia ex Athenæo, qui ſcribit Conchas quaſdam à Macedonibus vocari κορύκους, quas Athenienſes κριούς nominant. Sed vt apud Plinium legendum ſit, non potes corycia ad chamas glycymeridas referre: ſic enim Conchas aſperas vocari ſcripſit ex Hegeſandro Athenæus. Ἡγήσανδρος δ' ἐν ὑπομνήμασι τὰς τραχείας φησὶ κόγχας ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κορύκους καλεῖσθαι, ὑπὸ δ' Ἀθηναίων κριούς. Hegeſander in commentarijs, ait Conchas aſperas à Macedonibus vocari corycos, ab Athenienſibus κριούς, id eſt, arietinas. Hæc itaque ille exhibita hac icone; cui ego binas haſce addidi multo quidem maiores, ſed cætera non multum diſſimiles, quanquam capite differre quodammodo videantur.

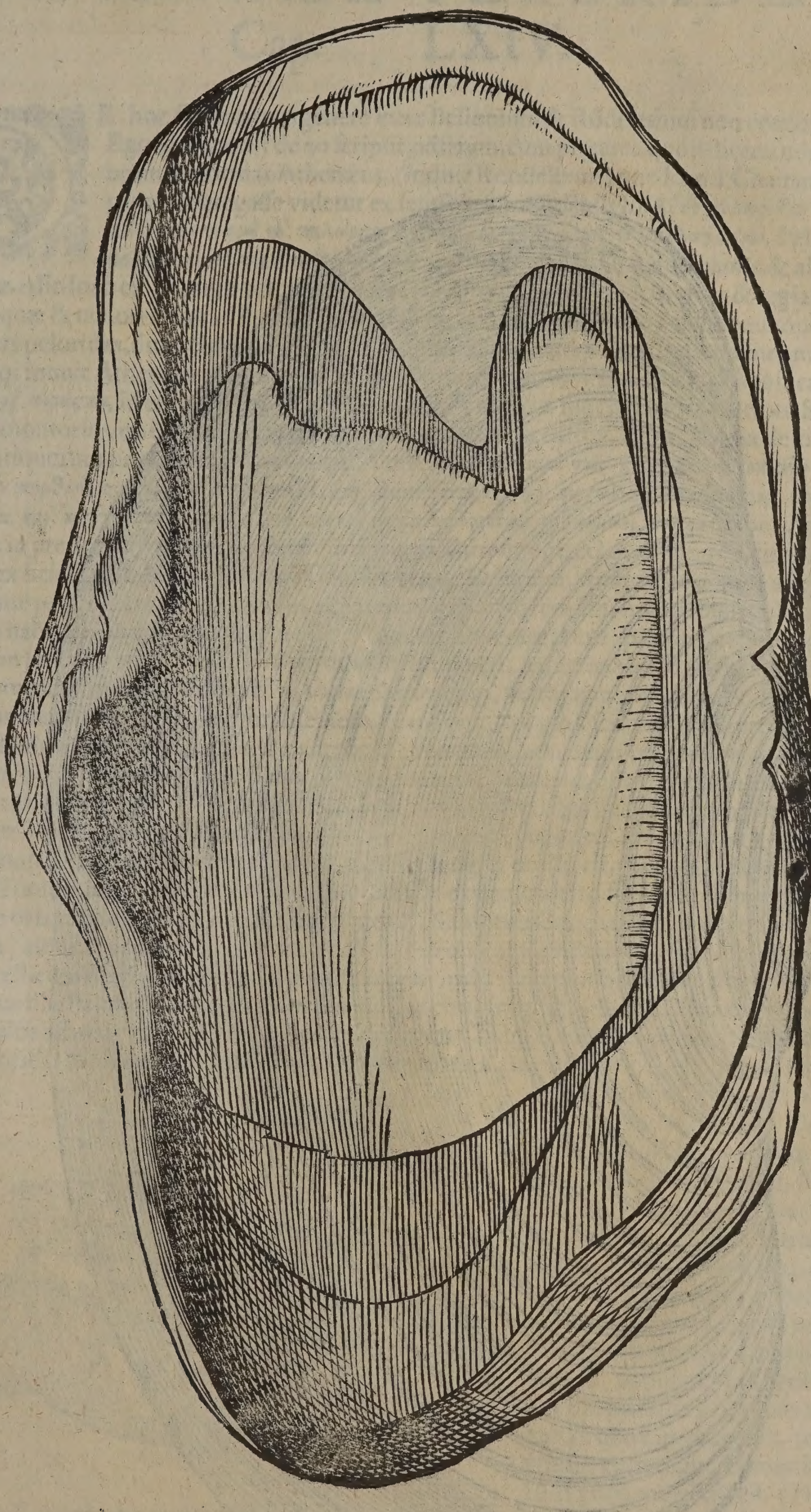
Chama glycymeris Rondeletij.

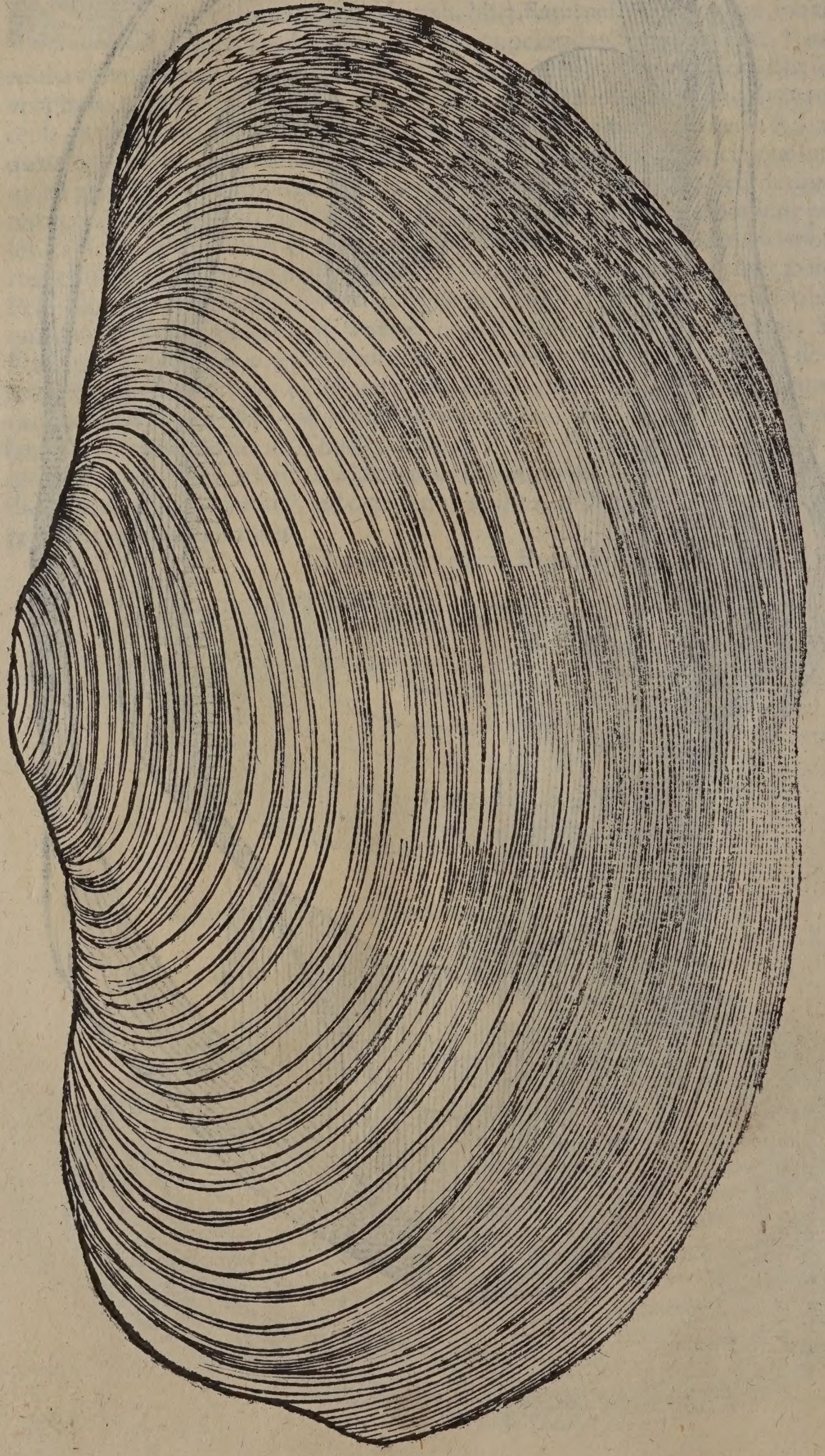
Chamæ glycymeridi ſimilis, ſeu maioris mytuli ſpecies.

Chamæ glycymeridis alterius authoris pars caua.

Chamæ glycimeridis alterius authoris pars conuexa.

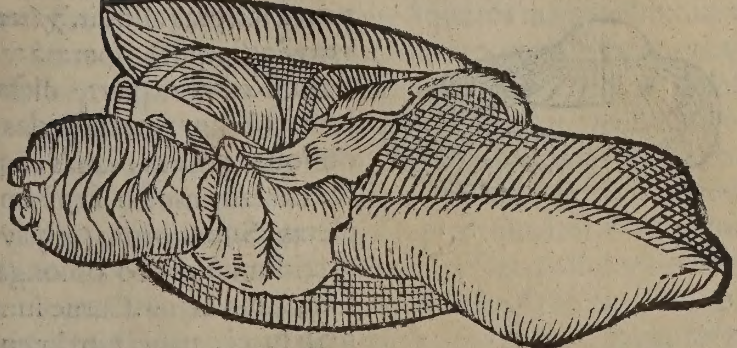
A

DE CHAMA PELORIDE. Cap. LXIV.

DE hoc Chamarum genere inter Bellonium & Rõdeletium non conuenit.
Ego quæ vterq; de eo ſcripſit, adferam, cùm prętereà quod dicam, non ha
beam. Peloridas Athenæus, (inquit Rondeletius) vno loco à Chamarum
genere ſegregaſſe videtur ex ſentẽtia fortaſſe Philylij. Αἱ δὲ πελωρίδες ὠνο- Segregatæ
μάσθησαν παρὰ τὸ πελώριον, μεῖζον γάρ ἐςὶ χήμης παρηλλαγμένον. Pelori- à Chamis.
des vocatæ ſunt à dictione πελώριος: maiores enim ſunt Chamis, & ab ijs Vnde dictæ.
diuerſæ. Alio loco ex Diphilo pelorias Chamas craſſarum ſpeciem facit, quas & regias ap
pellat, quæ & maiores ſunt. Chamas etiam Peloridas appellat Plinius. Hos ſequimur ac
Chamas peloridas, ſiue pelorinas, à magnitudine dictas fuiſſe cũ veteribus exiſtimamus,
B id quoq; innuit Atheneus priore loco modò citato: nam πελώριον ſiue πέλωρον ſignificat τὸ
μέγα καὶ τεράςιον, id eſt, magnum & prodigioſum. Vel dictæ ſunt pelorides à Peloro Sici-
liæ promontorio, quòd iuxta illud pelorides optimæ reperiantur. Iulius Pollux de cibo-
rum antiquorum præſtantia verba faciens. Ἰςέον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκιμεῖ μύ-
ραινα ἐκ πορθμοῦ καὶ μύραινα ταρτησία, καὶ θύννος τύριος, καὶ κεςρεὺς ἐκ σκιάθου. καὶ ἔριφος
ἐκ μήλου, καὶ κόγχαι πελωρίναι, ὅθεν ἴσως καὶ νῦν καλούμεναι πελωρίδες ὠνομάσθησαν. Apud
veteres in pretio fuit muræna ex freto, & muræna Tarteſia, placebat thynnus Tyrius; &
mugil ex Sciatho, hœdus ex Melo, Conchæ etiam Pelorinæ, vnde fortè nomen adeptæ
quæ nunc pelorides vocantur. Ex his apparet inſignis error eorum, qui ſcribunt peloridas Error quorundam.
nomen habere à luto, in quo tum manibus tum retibus euerruntur: pilos enim lutum eſt,
(ſic enim ſcripta verba reperio) πηλὸς quidem lutum eſt, à quo πηλωρίδας & πηλωρίας di-
xiſſe oportuerat, non πελωρίδας & πελωρίας & πελωρίνας, ſicuti omnes extulerunt. Pręterea
illud è memoria exciderat, aut fortaſſe ne legerant quidem quod ſcripſit [a] Ariſtotel. Con- [a] Lib. 5. Hiſtor. c. 5.
chas, Chamas, Pectines, Vngues, locis arenoſis prouenire, non cænoſis. Sed omiſſis omni-
bus rem ipſam depingamus. Chama peloris duabus Conchis conſtat, quæ nunquam ita
C iunguntur, quin ſemper hient & viuo & mortuo animante, etiam ſine calidi contactu. Eæ Deſcriptio. Teſta.
oblongæ ſunt & læues, ex albo purpuraſcentes, in medio connexæ. Caro intus alba eſt, quę Caro.
etiam contracta tota teſta vix capi poteſt, extenta longior multò eſt, rotunda, ſpiſſa, puden-
do virili non abſimilis, digiti medij craſſitudine. In extremo altero foramina duo apparẽt, Foramina
alterum oris eſt, rotundum, alterum excrementi. Santones Conchæ ſtrictæ & non hiantis oris & excrementi.
ſpetiem palourde appellant, quæ vox à peloride deducta eſſe videtur. Sed ea chama pelo-
ris non eſt, cùm magna non ſit, neq; hiet. Caro peloridis dura eſt, ob id difficilè excernitur. Palourde Santonum.
Hactenus ille: Palourde autem Santonum eſt Conchula rugata Bellonij. Eſtq; alia pelour- Caro.
de à Gallis ad mare mediterraneum dicta, nimirum Cõchula varia Rondeletij, cuius cha-
mæ peloridis hîc iconem exhibuimus ab eo mutuatam: item aliam ex Bellonio, ſed toto
cælo diuerſam, Regias & baſilicas chamas (inquit hic) Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt, Maſſilia cloniſſas, Veneti Biueronos, vel Piueronos, Genuenſes Arſellas, Hiſpani Armillas, Anconitani, Rauennates & Ariminenſes Pouerazos, quaſi pauperculos nominant, quòd illic nimium popularis pauperibuſque offerri ſolita ſit. A luto autem in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent: pilos enim lutũ eſt. (Hoc

Chama Peloris Rondeletij.

D

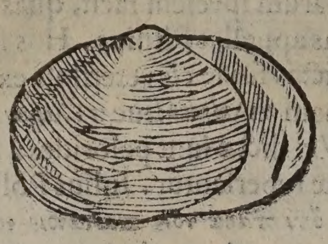
etymum Rondeletius reprehendit.) Alij dictas à Peloro monte Ciliciæ volunt. Differunt A Calcinellis, vt differant.
autem à Calcinellis, quòd turbinatiori & grandiori corpore conſtent. Calcinellæ enim
(quæ & Beueraze dicuntur) compreſſiore ſunt forma, teſta tranſlucida, ac multò quàm

Chameleios

Chameleios teneriores. Media autem eſt inter aſperam & læuem conſtitutione & natura. E
Non enim ita horret, vt aſpera, neque ita glabreſcit vt læuis: albo præterea ac fuluo emblemate diſtinguitur: vnde caparozolam dici puto, quòd ex rubra ſubfulua ſit. Eius autem caro durior eſt, quàm læuium Tellinarum & Peuarazarum. Emollire aluum traditur. Sed & Diphilus copioſum bonumque ſuccum gignere tradit, & ſtomacho gratum, nec facilè excerni. Sic Bellonius. Seruant autem idem nomen apud nos Rauennā delatæ, eduntur'q; in aqua elixæ vnà cùm petroſelino & pipere, additoq; cum iure pane inferuntur, grateq; quidem ſunt, ſed lutum vel arena obſtat, quominus ſapor reſpondeat. Labra earum ſunt craſſiuſcula & tam arctè connexa, vt niſi vi aperiantur, & ſæpè etiam rumpantur prius quàm os aperiant.

Copioſum ſuccum generant. *Coquendi modus.*

Chama peloris Bellonij.

Concha rugata, vulgi Pauarazzo.

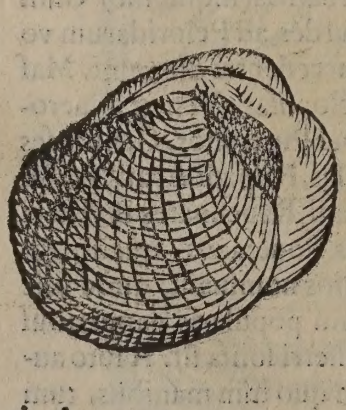
F

DE CHAMA ASPERA. Cap. LXV.

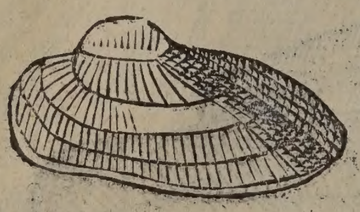
A leui quid differat. CHAMA trachea authore eodem Bellonio, valuas eodem modo quo læuis tornatas habet, eſtq; rotunditate penè orbiculari cōſtructa: hoc tamen inter ſe differunt, quòd illa læui quidem teſta, hæc verò, aſpera claudatur, *Teſta.* Pectinis modo ſtriata: ſed Pecten rectas habet ſtrias, illa verò tranſuerſas, crebras & profundas. Dura eſt admodum Chamarum aſperiorum teſta, ſi cum læuibus cōferatur. Ea enim non niſi valido ictu confringi poteſt cùm tamen aliorum ferè omnium læuium debili digitorum compreſſu aperiri poſſit. Chama G præterea trachea in arena circa littora reperitur: extremas enim iniurias ob teſtam duriorem minus reformidat. Labra haudquaquam in gyrum (vt pecten) denticulata, ſed Mytulorum more læuia habet, moueturq; vt limax, vt eius Concham nonnunquam profundiùs ſaburrantem conſpexerimus. Fortibus namque ſpondylis conſtat, quibus teſtas mouendo etiam per arenam lumbricorum more conſcendit. Quamobrem Iceſius carnem eius duriuſculam, mali ſucci, parum nutrire, facilè excerni, mariſq; ſalſuginem referre pronunciauit. Diphilus autem ſtomacho gratam eſſe tradidit: cuius ego ſententiæ expertus facilè aſtipulor. Hæc itaq; Bellonius appoſita hac icone. Cæterùm Rondelet. longè aliam aſperā Chamam depinxit, qualem ſcilicet hîc quoque expreſſam ex eo damus, additis præterea iiſdem quę ſuper ea ſcripta reliquit. χήμαι τραχεῖαι (inquit) aſperæ à teſtarum externa parte dictæ ſunt, ob lineas tranſuerſas, obliquas multas, cauas eaq; ob cauſam muſco ſæpè oppletas. Superiorum (glycymeridum) modo oblongæ ſunt, intus læues. Carne ſunt mali ſucci, pauci nutrimenti, ad excretionem facili, qua tamen delectantur Purpuræ; vnde pro eſca vtuntur ea Purpurarum piſcatores, vt antè ex Athenæo diximus. Simillima, niſi eadem cùm Bellonij icone eſt quam nos adiecimus. Cum Rondeletij verò icone quodammodo conuenit ſecunda & tertia in hac nouiſſima tabella expreſſæ: prima verò ex læuibus eſt.

In arena circa littora reperitur. *Caro.* *Rondelet. icon.*

Chama aſpera Bellonij.

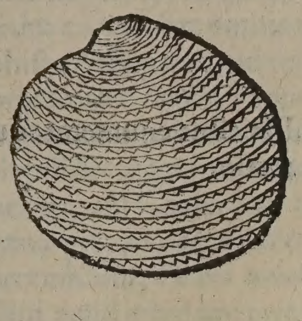

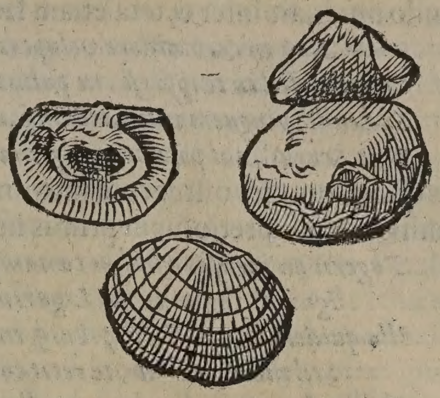
Chama aſpera Rondel.

H

A Concha rugata alia Bellonij, ſeu Chama aſpera. Chamæ ſtriatæ ſpecies.

B

DE OSTREIS. Cap. LXVI.

QVANTI fecerint Romani Oſtrea, & in quo honore fuerint, cùm illorum res magnitudinis atque luxuriæ teneret faſtigium, nonnullis hîc veterum ſcriptorum authoritatibus demonſtrabo, antequam ad ſynonyma, naturamque Oſtreorum accedam. Fuere autem in tanta exiſtimatione apud gulæ proceres, vt in remotiſſimas à mari regiones ligneis lacubus apportarentur: Brunduſioque in primis in Lucrinum lacum transferebantur, quia mirificè ibi pingueſcebant. Plinius author eſt Sergium Oratam primũ omnium Oſtrearum viuaria inueniſſe in Baiano, ætate L. Craſſi oratoris ante Marſicum bellum: nec gulæ cauſa, ſed auaritiæ, magna vectigalia tali ex ingenio ſuo percepiſſe, vt qui primus penſiles (inquit) inuenit balineas: ita mangonizatas ſubinde vendendo. Cæterùm Valerius [a] Maximus eundem Sergium luxuriæ exemplar ſummæ, non auaritiæ propoſuit, de luxuria ſcribens. Caius Sergius Orata (inquit) penſilia balnea primus facere inſtituit: quæ impenſa læuibus initijs cœpta, ad ſuſpenſa calidæ aquæ tantùm non æquora penetrauit. Idem videlicet ne gulam Neptuni arbitrio ſubiectam haberet, peculiaria ſibi maria excogitauit, æſtuarijs ſibi intercipiendo fluctus, piſciumque diuerſos greges ſeparatis mollibus includendo, vt nulla tam ſæua tempeſtas incideret: qua non oneratæ menſæ varietate piſciculorum abundarent. Aedificijs etiam ſpacioſis, & excelſis, deſerta ad tempus ora Lucrini lacus preſſit: quo recentiore vſu conchyliorum frueretur, vbi dum ſe publicæ aquæ cupidius immergit: Confidij Publicani iudicium nactus eſt. In quo Lucius Craſſus aduerſus illum cauſam agens, errare amicum ſuum Confidium, dixit; quòd putaret Oratam remotum à lacu cariturum oſtreis; namque ea, ſi inde petere non licuiſſet, in tegulis reperturum. Huic nimirum magis Aeſopus Tragœdus in adoptionem dare filium ſuum, quàm bonorum ſuorum hæredem relinquere debuit; non ſolùm perditæ, ſed etiam furioſæ luxurię iuuenem, quem conſtat cantu commendabiles auiculas immanibus emptas pretijs, in cęna pro ficedulis ponere: acetoque liquatos magnæ ſummæ vniones potionibus aſpergere ſolitum. ampliſſimum patrimonium tanquam amaram aliquam ſarcinam, quàm celerrimè abijcere cupientem. quorum alterius ſenis, alterius adoleſcentis ſectam ſecuti, longiùs manum porrexerunt, neque enim vllum finitur vitium ibi, vbi oritur. Inde ab Oceani littoribus attracti piſces, inde infuſæ culinis arce, cenſibusq; edendi atque bibendi voluptas reperta eſt. Hęc omnia Valerius, ex quibus non auaritiæ cauſa, ſed luxuriæ viuaria illa feciſſe Oratam diſcimus. quamobrem proſequamur. C. Plinius Nepos in primo doctiſſimarum ſuarum epiſtolarum libro eaſdem delicias oſtrearum oſtendit, nam cùm Septimium Clarum inuitaſſet ad cęnam, & non veniſſet: At tu (inquit) apud neſcio quem oſtrea, vuluulas, echinos, Gaditana maluiſti, dabis pœnas, &c. Eleganter etiam M. Tullius in epiſt. 107. ſeſe qui oſtreis, & murœnis facilè abſtinebat, à beta, & malua deceptum eſse dixit: & mulier, vt Iuuenalis canit in ſexta ſatyra

Inguinis, & capitis, quæ ſint diſcrimina neſcit
Grandia, quæ medijs iam noctibus oſtrea mordet.

Horatius [b] quoque ſatyra in luxu perditos conſcripta oſtendens hominis ſobrij, & frugalis cen-

Luxus veterum.

Viuaria Oſtrearum quis primũ inuenerit.

Pẽſiles balneæ.

[a] Lib. 9. c. 1.

Aeſopi tragœdi filij luxuria.

A beta, & malua decepti.

[b] L. 2. Sat. 2

lis cenſuram ſummis aſsentionibus eſse probandam,luxurioſi verò prorſus abominãdam, vt cuius iuditium vnà cum corpore, & animo ita ſit oppletum crapula,& oppreſsum,vt ad veri cognitionem ſeſe nequeat erigere, dum nunc huc, nunc illuc eius ſententia in palato gratificando nutet,ait:inter cętera etiam hoc; E

—— Non in caro nidore voluptas
Summa, ſed in te ipſo eſt. tu pulmentaria quære
Sudando: pinguem vitijs,albumq́;,nec oſtrea,
Nec Scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.

Martialis quoq; quoties oſtreorum meminit, ea ferè ſemper cum alijs cibis enumerat, qui in haud minori erant pretio,vt in primis in Ligurinum ſcribens in tertio,

Fugerit an menſas Phœbus cœnamq́; Thyeſtæ
Ignoro: fugimus nos Ligurine tuam,
Illa quidem lauta eſt, dapibusq́; inſtructa ſuperbis
Sed nihil omnino, te recitante, placet.
Nolo mihi ponas rhombum, mullumq́; bilibrem
Nec volo boletos, oſtrea nolo: tace. F

Pòſt rurſus eodem libro in Ponticum,qui cùm lata eſset lex à Domitio, vt ſublatis ſportulis amici ad rectam cœnam vocarentur,hac lege coactus iam nõ dabat ſportulam Martiali, ſed inuitauit, apposuitque ei viliſſimos cibos,ſibi verò optimos: vnde conqueritur poëta, ſic fraudem fieri legi, cùm non detur ſportula, dari cœnam à Pontico non meliorem ſportula,cùm tamen legem tulerit imperator, vt melius cęnarent clientes,quàm olim ſolebant acceptis ſportulis: Canit itaque.

Cùm vocor ad cœnam,non tam vænalis, vt ante
Cur mihi non eadem quæ tibi cœna datur?
Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino
Sumitur inciſo mytulus ore mihi.
Sunt tibi boleti,fungos ego ſumo ſuillos,
Res tibi cum rhombo eſt,at mihi cum ſparulo.
Aureus immodicis turtur te clunibus implet,
Ponitur in cauea mortua Pica mihi.
Cur ſine te cœno, cùm tecum Pontice cœnem? G
Sportula quod non eſt, proſit, edamus idem.

In ſeptimo verò ſuorum etiam epigrammatum Papili munera, quia veneficus erat,ob veneni ſuſpitionem ſpernit; Ea autem erant ſumen, aper, lepus, boleti, mulli, & oſtrea,qui omnes cibi apud ganeæ ſtudioſos in ſummis habebantur honoribus, ac delicijs.

Cum Sexetani ponatur cauda lacerti
Et bene ſi cœnas,conchis inuncta tibi eſt.
Sumen,aprum,leporem,boletos,oſtrea,mullos
Mittis, habes cor nec Papile,nec genium.

Guloſi non ſunt amici.

Iam verò in nono in fictos inuectus amicos atq; ollares, oſtendere volens guloſos nõ poſſe eſse amicos,quippe qui cibos,non fidem ſectentur amicitiæ,canit,

Hunc quem cœna tibi,quem menſa parauit amicum,
Eſſe putas fidæ pectus amicitiæ?
Aprum amat,& mullos,& ſumen,& oſtrea: non te
Tam bene ſi cœnem,noſter amicus eris.

Inſuper libro duodecimo in Lentinum ſcribens, cuius gulam accuſat,vtpotè qui febricitãs nullo genere deliciarum abſtinebat,conquerebaturq; quòd febris non diſcederet:cui poëta reſpondet eam rectè agere, cùm tam opulentum, & delicatum dominum habeat. H

Quare tam multis à te Lentine diebus
Non abeat febris, quæris & vſque gemis?
Geſtatur tecum ſella,pariterq́; lauatur,
Cœnat boletos,oſtrea,ſumen,aprum.
Ebria Setino ſit ſæpe,& ſæpe Falerno
Nec niſi poſt niueam Cæcuba potat aquam.
Circumfuſa roſis, & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma,purpureoq́; toro.
Cùm ſic tam pulchrè,tam bellè viuat apud te
Ad Dammam potiùs vis tua febris eat?

Tantoperè

A Tantoperè verò inhiabant oſtreis Romani, vt [c] Ouidius in faſtis de aureo ſæculo agens dixerit ceu quid admiratione dignum, [c] *Li.6. faſt.*

Oſtreaq́, in conchis tuta fuere ſuis.

innuens ſuo tempore minimè tuta eſſe, ſed placere omnibus, ac ſumma ab omnibus induſtria nullibi nõ in quocumq; tandem orbis angulo inquiri, & vbi ea negauerat natura, non enim eadem fert omnia tellus, importari ſolere, quod non obſcurè etiam docuit Dipnoſophiſta Athenæus, qui referente doctiſſimo Iouio tradidit Apicium nobilem paraſitum, qui ſuperioris (Apitij) nomine appellari promeruit, vaſis ſumma induſtria fabricatis ad Traianum in mediterraneis Meſopotamiæ contra Parthos bella gerentem, recentiſſima oſtrea detuliſſe. Apud eundem Athenæum alius paraſitus nomine Dromeas interrogatus, in vrbe an apud Chalcidem lautius pararetur conuiuium: reſpondit procœmium Chalcidenſis cænæ gratius eſſe toto conuiuij in vrbe apparatu. Vocabat autem (inquit Athenæus) cęnę procœmium, δείπνου προοίμιον, copiam & varietatem oſtreorum. Eodemq; modo alius quidam apud eundem: primum, inquit, oſtrea vidi, & echinos: quæ quidem procœmium ſunt δείπνου χαρίεντως πεπρυτανευμένου. [d] Macrobius præterea locuples teſtis eſt oſtreorum vſum

Romani, vt oſtreis inhiarint.

Cęnę procœmium quid. Dromeę paraſito.

[d] *Lib.3. Saturn.13.*

B fuiſſe in prima Romanorum cęna: nam & hoc apud eum inuenio: Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cęna hæc fuit: Ante cęnam, echinos, oſtreas crudas quantum vellent, peloridas, ſpondylos, patinam oſtrearum, &c. Quàm verò Tyberij principis palato arriſerint iſtiuſmodi conchylia, colligere licebit ex Suetonio [e] Tranquillo, qui atteſtatur Tyberium Aſellio Sabino ſeſtertia ducenta donauiſſe pro dialogo, in quo boleti & ficedulæ, & oſtreæ, & Turdi certamen induxerat. Elegantiſſimè Plinius ironicωs ait: Ex horto plebei macellũ quanto innocentiore victu? Mergi enim credo in profunda ſatius eſt, & oſtreorum genera naufragia exquiri. Deniq; [f] Iuuenalis non incongruè canebat:

Tyberius vt oſtreis delectaretur.

[e] *In Tyberio cap.42.*

[f] *Saty.8.*

Dignus morte perit, canet licet oſtrea centum
Gaurana, & Coſmi toto mergatur aheno.

Poſſim verò multa præterea ex authoribus claſſicis adferre, quæ ad oſtreorũ encomia pertinerent, ſed quia hæc paucula ſatis eſse poſse confido, itaq; hîc vela contraham.

C

SYNONYMA.

BIVALVIVM teſta duriore contectorum maior pars authore Pet. Bellonio, oſtreæ vel oſtrea Latinis dicuntur. Sed oſtrea pro genere vniuerſo teſtaceorum ſumi Rondeletius docet, vt in ſuperioribus, vbi de teſtatis in genere egimus, videre licet, vbi etiam quid Græcis ſit ὄστρεον, & ὄστρειον, ſatis ſuperque ſcriptum à nobis eſt: non raró in primis totum genus oſtracodermorum cõplecti, ſic enim, vt hoc hîc obiter inſeramus, Suidas echinum θαλάττιον τὶ ὄστρεον eſſe tradit, & Heſychius ὄστρεα, τὰ κογχύλια, μυάκια θαλάσσια. Sicut autem Latini à teſta teſtudinem: ſic quoque Græci ὄστρεα ἀπὸ τοῦ ὀστράκου nominauerunt: quanquam Euſtathius ab ὀστέον (quod eſt os, quòd teſta veluti oſsea tegatur) abundante rho dictum cùm Varino velit. Græci nunc vulgò ἀστρίδια vocant, Pſellus oſtridia, interprete Valla, voce vt apparet, diminutiua. Inuenio etiam apud Heſychium Ὑρτακός pro oſtreo. Italis oſtreghe dicuntur, Hiſpanis oſtia de la mar. Galli, vt innominatus quidam ſcribit, Onitres, & alicubi Ittre alle calle: ſed communiter teſtante etiam

Oſtrea pro genere vniuerſo teſtaceorum.

Etymon.

Ἀστρίδια. Oſtridia.

D Rondeletio Gallo Huiſtres vocant, Mompelienſes priuatim Peires Oſtres, Flandri, & alij Germani inferiores Oeſters, Angli non diuerſa voce Oyſters. Putat Zoographus apud Belgas etiam ijterle vocabulum diminutiuum nonnunquam vſurpari: ſuper quo nomine cum Belgam conſulerem, reſpondebat, prorſus ſibi eſse incognitum, Albertus, citante Zoographo, alzum ex Auicenna interpretatur oſtreum. Antiqui ſecundum Syluaticum oſtrea eſt, item Caugilen, (Caugilel verò nominat Auicenna 2.537. videtur autem nomen corruptum à conchylijs.) item Latalus. Alibi etiam habet. Oſtracorum ſiue conchyliorum, quædam ſunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcóra, (hoc & Serapio habet:) quædã parua, quæ Arabicè dicuntur Sades, (Sadaf quidẽ pro limace, & pro purpura accipitur.) Alibi rurſus caniſis exponit oſtrea: Auicenna verò alibi caruſis habet. Et caniſcties ſecundum veterem Auicennæ gloſsographum, & Gaugiel eſt ſpecies oſtraci, idem quoque Seigi interpretatur genus oſtracorum, aitque eſse venereum. Latini oſtreum neutro genere, & oſtream fœminino dicunt: Lucilius, Plinius, & Iuuenalis oſtreum

Alzum. Antiqui. Caugilen. Latalus. Barcora.

 dixerunt,

dixerunt,item Varro citante Nonio; Non poſſe Oſtrea ſe Romæ præbere & echinos : Lucilius.Quid?ego ſi cerno Oſtrea,cognorim fluuium , limum ac cænam ſapere ipſum. Quo loco Nonius, Oſtrea (inquit) neutro genere. Sed idem quoq; Lucilius in fæminino genere dixit : E

Oſtrea nulla fuit, non purpura, nulla peloris

Item alij,vt Plautus in Rudente:

Echinos, Lepades,Oſtreas,Balanos captamus

Turpilius Demetrio : *Macta cooperta age in oras Oſtreas.* Et Varro:Nec Oſtrea illa magna capta quiuit palatum ſuſcitare. Afranius quoq; Oſtreas marinas dixit: Cicero in eodem genere vſus eſt, Tanquam poſſet (inqnit) vel in tegulis proſeminare Oſtreas. [a] Iſidorus verò diſtinctionem adfert hanc, vt Oſtrea in genere neutro,carnes in fæmino dicantur genere;quod ſanè vix ex ſuperioribus colligas. Qui volet tamen ita diſtinguere,poterit.

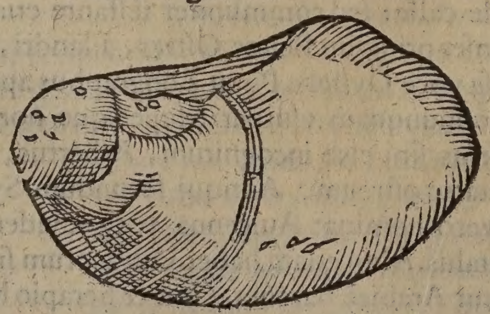
[a] *Li.12.c.6.*
Oſtreū ab Oſtrea diſtinguitur.

GENVS. DIFFERENTIÆ. LOCVS. FORMA. DESCRIPTIO. F

Teſta, Magnitudine.

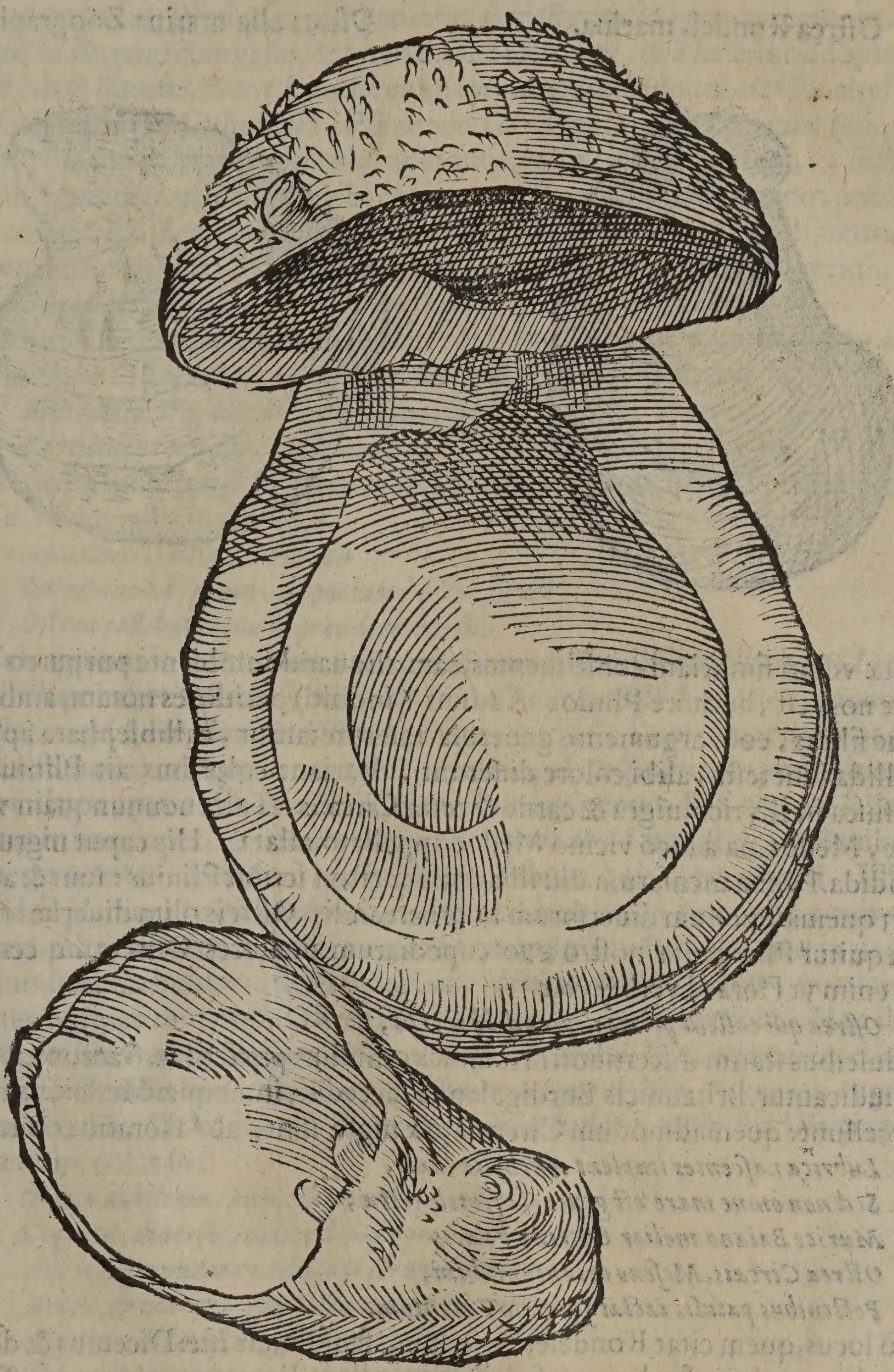
OSTREÆ multorum (inquit Bellonius) ſunt generum, tum ipſo operculo nonnullis aſperiore ac magis ſcabro, tum etiam ipſa magnitudine inter ſe diffidentium. Grandes enim ſunt quæ pelagiæ ex Oceano Lutetiam adferuntur. Sed cùm præ teſtæ nimia mole ichthyopolas prægrauare ſoleant, neq; longiùs in mediterranea loca deferri poſſint, carnoſam partem ſeiungunt,ac ſine teſtis mittere conſueuerunt: quod raro aut nuſquam in Græcia, rariſſimè in Italia fieri ſolet. Nam quæ à Brunduſio in Lucrinum lacum transferebantur, vt veluti dulcium aquarum gaudentes aduentu pingueſcerent, integræ cum teſtis diuendebantur. Diſcrimen autem Oſtreorum facere ſolent nationes ac littora, vbi alibi atq; alibi meliora inueniantur. Optima ſunt quæ iuxta paludes ac fluuios reperiuntur:maiora enim,dulciora,melioriſq; ſucci.Quæ verò ad littus marinum, aut inter ſaxa reperiuntur,vbi deeſt limi aut aquæ dulcis copia,praua ſunt, dura & guſtu amara,mordacia,cibo ingrata.Hucuſq; Bellonius. Rondeletius quoq; differentias ſumit à loco, à te- G
ſtarum varietate,à carnis ſubſtantia.Eſſe enim quædam,quæ in ſtagnis marinis naſcuntur, quædam in ipſo mari.Illa (inquit) λιμνόςρεα vocat Ariſtoteles,apud quem aliquoties λινόςρεα perperam legas pro λιμνόςρεα:quæ à loco nomen habent: Λίμνη enim ſtagnum ſignificat,vnde λιμνοθάλατται marina ſtagna à Galeno dicuntur. Gaza ſemper oſtrea & oſtreas conuertit,non ſatis rectè meo quidem iuditio,cùm ſtagni oſtrea dicere debuiſſet: Hanc differentiam non omiſit [b] Athenæus quum dicit: Τὰ δὲ ὄςρεα γεννᾶται μὲν ἐν ποταμοῖς, καὶ ἐν λίμναις, καὶ ἐν θαλάσσῃ.hoc eſt:procreantur oſtrea in fluuijs,in ſtagnis & in mari: [c] Ariſtoteles: Τὰ δὲ λιμνόςρεα καλȣ̃μενα, ὅπȣ ἂν βόρβορος ᾖ, ἐν ταῦθα συνίςαται πρῶτον αὐτῶν ἡ ἀρχή. Limnoſtrea quæ vocantur,ibi primum ſui originem capiunt,vbi cænum eſt. Pluraq; ſunt loca quibus Limnoſtreorum meminit Ariſtoteles. Quæ verò pro Limnoſtreis Rondeletius depingit,ex duabus teſtis componi ait modicè cõcauis , & parum in dorſum elatis,foris inæqualibus & aſperis, & in tenues laminas facilè ſectilibus,intus læuibus,candidis.Teſtas paruas eſſe,carnem mollem, ſuauẽ, concoctu facilem : maioremq; in his quàm in alijs oſtreis, quorum teſtæ multò ampliores ſint. Huiuſmodi oſtreas eſſe in oſtijs Rhodani antiquis,ob immutatum Rhodani alueũ: vendique etiam huiuſmodi Lutetiæ ex Sequanæ oſtijs,& Burdigalæ.Cur verò dulciores ſint,in cauſa eſſe putat aquæ dulcis admiſtionem. Gaudent enim dulcibus aquis (inquit [d] Plinius) & vbi plurimum influunt amnes,ideoq; pelagiæ paruæ ſunt & rariores. Illud verò (inquit idem Rondeletius) diligentiùs excutiendum eſt, maioranè ſint pelagicis Oſtrea quæ in ſtagnis marinis , aquiſvè ex dulci permiſtis proueniunt. Athenæus: Oſtrea naſcuntur in fluuijs, lacubus & mari. Marina optima, quando lacus aut fluuius ex proximo influit; tunc enim ſiunt boni ſucci, maiora, dulciora.

Oſtrea ſtagni marini Rondeletij.

Dulci aqua gaudent.
Optima vbi.
A loco.
[b] *Lib.3.*
[c] *Lib.5. Hiſtor.c.15.*
Rondeletij Limnoſtrea qualia.
Limnoſtrea cur dulciora alijs.
[d] *L.32.c.6.*
Marina quãdo optima.
H

A Oſtrea hîc ſecundo loco poſita, cum Rondeletij icone conuenit: altera D. Antonij Gigantis Foroſempronienſis munere lectoribus communicata.

B

C

dulciora. Quæ verò in littoribus (πρὸς ἠόσι) & ſaxis limi & aquæ dulcis expertibus gi-
D gnuntur, parua ſunt, dura, acria, (δηκτικά.) Verna quæ capiuntur æſtatis principio meliora ſunt, maris humore plena (πλήρη, θαλασσίζοντα legitur Græcè, Zoographus πλήρη hîc fortè oportere interpretari ait plena, pro carnoſis, vegetis, ſucculentis, ideſt, non ſiccis nec duris: θαλασσίζοντα verò ad ſaporem pertinere, quæ mare reſipiant;) cum dulcedine ventriculo vtilia, aluo facilè deijciuntur. Loci igitur commoditas & alimenti copia hæc Oſtrea grandiora & meliora efficit. His contraria, pelagia Oſtrea, parua & rara. [c] Plinius cauſam hanc reddit: Grandeſcunt quidem ſyderis ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus. Sed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnantia, atque vbi ſol penetrat in vada. Hæc videtur cauſa, quare minora in alijs locis reperiantur: opacitas enim prohibet incrementum, & triſtitia minus appetunt cibos. Hæc ille, & rurſus: Oſtrea quæ neque in ſtagnis, neque in fluuiorum Oſtijs, ſed procul ab aquis dulcibus inueniuntur, marina ſiue pelagia nominantur. Sunt perſæpè magna, adeò vt in India pedalia ſint. Quæ ex Oceano Lutetiam deferuntur, ſæpè multo maiora ſunt ijs quæ in noſtro Mediterraneo

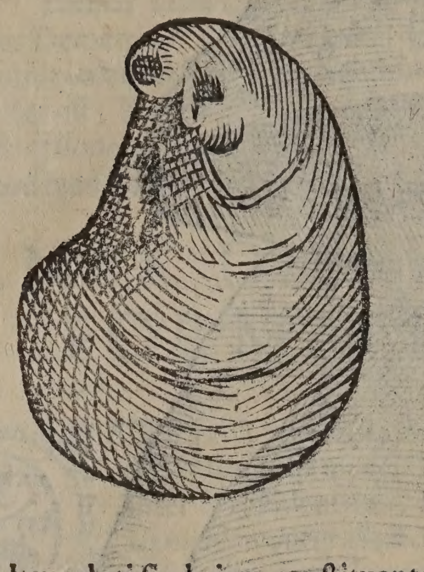
[c] Li. 32. c. 6.

Pelagia q̃ dicantur. Magnitudo.

 neo

neo capiuntur; aliquando multa ſimul connexa, & ſupra ſe poſita. Inter hæc repunt Scolopendræ, & vermes in canaliculis incluſi viuunt. Teſtæ foris ſordidæ & luto obductæ, ex cruſtis multis ſiue laminis conſtantes, intus læues & albæ: Caro mollis: circa eam E

Oſtrea Rondel. marina.

Oſtrea alia marina Zoographi.

F

fibræ multæ veluti fimbriam conſtituentes, eam aliquando ambiente purpureo crine, quæ præſtantiæ nota eſt, authore Plinio: Addunt (inquit) peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes. Noſtra pallida ſunt teſta, alibi colore differunt. Variant coloribus ait Plinius, rufa in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & carne & teſta Circæis. Talia nonnunquam venduntur Burdigalæ, Medoκina à loco vicino Medoe appellato, allata. His caput nigrum eſt, caro minus candida. Palma menſarum diù illis tributa eſt, vt ſcribit Plinius: ſunt & apud nos in pretio. Et quemadmodum diuerſorum in procreandis Oſtreis olim diuerſæ erant laudes quas proſequitur Plinius; ita noſtro æuo cupediarum amatores Oſtreorum cenſuram faciunt: ſunt enim vt Horatij verbis vtar G

Colore variant.

Oſtrea qui callent primo deprendere morſu,

& acria à dulcibus ſtatim diſcernunt. Britannica omnibus præferunt, Santonica magis ſalſa & acria iudicantur. Britannicis Burdigalenſia ſuccedũt, inter quæ Medoκina nigra, ſuauitate præcellunt: quemadmodum Circæa, quæ nigra ſunt, ab [f] Horatio commendantur

Britannica optima.

f Saty. 4.

Lubrica naſcentes implent conchylia lunæ,
Sed non omne mare eſt generoſa fertile teſtæ;
Murice Baiano melior Lucrina Peloris
Oſtrea Circæis, Miſeno oriuntur echini,
Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum.

Plinij verò locus, quem citat Rondeletius in ſuum ſenſum, eſt iſte: Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria ſua littora, ſed dicemus aliena lingua, quæque peritiſſima huius cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani verba, quæ ſubijciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuauiora Edulis (Getulicis Maſſarius) acriora Lepticis, pleniora Lucenſibus, ſicciora Coryphantenis, teneriora (tenuiora, Maſſarius) Iſtricis, candidiora Circeienſibus. Sed his neq; dulciora neq; teneriora eſſe vlla compertum eſt. Sic Plinius. Abydena oſtrea olim à ganeonibus celebrari ſolita memorat Clemens in Pædagogo: Inuenioq; apud Archiſtratum: Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεα δ᾽ Ἄβυδος, quod fortè Ennius poëta antiquiſſimus ſic vertit: H

Abydena Oſtrea.

Mures ſunt Aeni, aſpra oſtrea plurima Abydi.

Alibi Plinius Britannica non parum commendauit; inquiens. Nondum Britannica ſeruiebant littora, cùm (Sergius) Orata Lucrina (ſcilicet littora) nobilitabat: poſtea viſum tanti in extrema Italia petere Brunduſium Oſtreas: ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Brunduſio compaſcere in Lucrino. Polydorus Virgilius quoque Oſtrea non alibi delicatiora, nec plura quàm in Anglia ſine Britannia eſſe ſcribit. Lucrinus verò lacus omnium celeberrimus apud veteres eſt, quòd ibi Brunduſio alijſque locis transferebantur, quia meliora fiebant, atque pingueſcebant:

Britãnica.

Lucrinus lacus.

A gueſcebant:eorumq; ibi nutritorum laudabiliora erant, quæ capiebantur, vbi dulcis admiſcetur aqua, maximeq; in dulci portu,qui nunc portus Phanarius appellatur, quem intrat amnis Acheron ex Acheruſia palude profluens; vnde dicebat Martialis:

Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino.

Gaudent autem,vt ait Plinius,peregrinatione, transferriq; in ignotas regiones. Atq; ita Brunduſina in Auerno compaſta, & ſuum retinere ſuccum, & à Lucrino adoptari creduntur. Fortè etiam limoſus fuerit. Limoſa enim regio maximè idonea eſt Conchylijs, Muricibus,& Oſtreis, vt ait Columella. Eſt autem Lucrinus lacus Campaniæ (inquit Maſſarius) in ſinu Baiano contra Puteolos,propinquus,vt dixi, Auerno lacui, ita dictus à lucro propter multitudinem piſcium,qui ibi capiuntur. Apud Cumanos quoq; præſtantiſſima Oſtrea inueniri author eſt Strabo in quinto ſuæ geographiæ. Et in Helleſponto,phyco,id eſt alga nutriuntur dicente Ariſtot. [g] Iacobus Sanazarius,neſcio ex quo cecinit: — Peregrinatur. — Alga nutriri. — [g] Eglo. 2.

Oſtrea Miſenis pendentibus eruta ſaxis — *Mille tibi miſi:*

nam Horatius Miſeno echinos oriri dicebat. & Oſtrea Lucrina vocauit: *Non me Lucrina iuuerint Conchylia.* Ita & alij. Petronius Arbiter. *——Lucrinis*

B *Eruta littoribus vendunt Conchylia,cænas*
Vt renouent per damna famem

Poſt hæc inuenta fuiſſe putat Britannica Maſſarius, eaq; Iuuenali Ruputina dici ab oppido littorali. [h] Iuuenalis verſus ſunt — [h] Sat. 4.

——Circeis nata forent, an
Lucrinum ad ſaxum, Ruputinoue edita fundo
Oſtrea callebat primo deprendere morſu.

Cælius Calcagninus in quinto ſuarum epiſtolarum ſuper differentijs,quæ à locis capiuntur,nõnulla hæc habet:Oſtreis ſuburbanis (circa Venetias) & Adriaticis (inquit) Bembus palmam dedit,qui fortè idem de Oſtreis putauit, quod de Lupis inter duos pontes captis Romani exiſtimauerunt: quos ea ratione meliores palatoq; aptiores pronuntiarunt,quòd propinqua illuuie,quæ ex cloacis & foricis defluit,ſaginentur. Etſi non me fallat,Plinium Oſtrea neq; in luto capta,neq; in arenoſis commendaſſe. Tametſi ego in Bembi gratiam, longè diuerſum putem an in luto, an in pingui pabulo quis capta dixerit. Illic ſpurca & immunda,hîc pleniora habitioraq; efficiuntur. Adde quòd in mari nata,aquis verò dulcibus educata,primo cenſu habentur,ex quo fit,vt optima iudicentur,quæ in iis aluntur locis,quò flumina inuehuntur;qualia ſuburbana Venetæ vrbis videmus, quæ multis fluminibus alluuntur:quæ res poteſt Oſtrea reddere multò commendatiora. Hæc illa ſunt ſcilicet, quæ gloriam menſis pepererunt: quorum ſpondylus (ita carnem interiorem vocamus) plus habet calli. Hæc ſunt deniq; quæ vulgato prouerbio, viduarum cupedias appellauit antiquitas. Hęc Calcagninus. Extat & epiſtola Auſonij ſuper his Oſtreis ad Paulum, quam præterire nefas ſit; — Oſtrea ſuburbana cur meliora. — Lupi vbi meliores. — C — Spondylus quid in Oſtreo.

Oſtrea nobilium cœnis, ſumptuq; nepotum
Cognita, diuerſoq; maris defoſſa profundo
Aut refugis nudata vadis,aut ſcrupea ſubter
Antra,& muriceis ſcopulorum merſa lacunis
Quæ viridis muſcus,quæ decolor alga recondit,
Quæ teſtis concreta ſuis,ceu ſaxa cohærent:
Quæ mutata loco,pingui mox condita limo
Nutrit ſecretus concluſæ vliginis humor,
D *Enumerare iubes, vetus ô mihi Paule ſodalis*
Aſſuefacte meis ioculari carmine nugis.
Aggrediar: quamuis curam non iſta ſenilem
Sollicitent,frugiq; viro dignanda putentur.
Nam mihi non ſaliare epulum,non cæna dapalis
Qualem Penelope nebulonum menſa procorum
Alcinoiq; habuit nitidæ cutis vncta iuuentus.
Enumerabo tamen,famam teſteſq; ſecutus,
Pro ſtudijs hominum ſemper diuerſa probantum.
Sed mihi præ cunctis ditiſſima: quæ Medulorum
Educat Oceanus, quæ Burdigalenſia nomen
Vſq; ad Cæſarias tulit admiratio menſas,
Non laudata minus noſtri quàm gloria vini.

Hæc inter cunctas palmam meruere priorem
Omnibus ex longo cedentibus. iſta & opimi E
Viſceris, & niuei, dulciq́ tenerrima ſucco
Miſcent æquoreum tenui ſale tincta ſaporem.
Proxima ſunt quæuis, ſed longè proxima multo
Ex interuallo, quæ Maſſilienſia portu:
Quæ Narbo ad Veneris nutrit: cultuq́ carentia
Helleſpontiaci, quæ protegit æquor Abydi:
Vel quæ Baianis pendent fluitantia palis:
Santonico, quæ tecta ſalo: quæ nota Genonis:
Aut Eborum miſtus pelago, quæ protegit amnis.
Vt multo iaceant algarum obducta receſſu
Aſpera, quæ teſtis, & dulcia farris opima.
Sunt & Aremorici qui laudent oſtrea ponti.
Et quæ Pictonici legit accola littoris: & quæ
Mira Caledonius nonnunquam detegit æſtus.
Accedunt, quæ fama recens, Byzantia ſubter F
Littora, & inſana generata Propontidis acta
Promoti celebrata ducis de nomine, laudant.
Hæc tibi non vates, non hiſtoricus, neque toto
Orbe vagus conuiua loquor, ſed tradita multis:
Vt ſolitum: quoties dextra inuitatio menſæ
Solicitat lenem comi ſermone Lyæum.
Hæc non per vulgum mihi cognita, perq́ popinas,
Aut paraſitorum collegia Plautinorum:
Sed feſtos quia ſæpe dies partim ipſe meorum
Excolui, inq; vicem conuiua vocatus adiui.
Natalis ſi fortè fuit ſolemnis amico,
Coniugioq́ dapes, aut ſacra repotia patrum
Audiui meminiq́ bono laudare frequenter.

Quemadmodum itaq; oſtrea (vt ex antè dictis videre licet) gaudent (Plinij verba ſunt) dulcibus aquis, & vbi plurimùm influunt amnes; ideoq; pelagia parua, & rara ſunt; gignuntur tamen etiam in petroſis, carentibuſq; aquarum dulcium aduentu, ſicut circa Grynium, & Myrinam. Author præterea eſt Ariſtoteles, oſtrea licet victum in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris, vel humoris recipere. Mirum verò quod refert (ex [i] Athenæo) Petrus Gyllius, poſteaquã (ſicut ait Nicolaus Damaſcenus lib. 104. hiſt.) ad Apameam Phrygiæ vrbem, Mithridatici belli temporibus è motu terra diſceſſiſſet, lacus qui antè ibi nulli comparuiſſent, repentè extitiſſe, fluuioſq; & fontes nouos ex ijſdem locis terræmotu excitatos fuiſse, vetereſq; multos exaruiſse, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tũ ſalſam, tametſi ab eis locis mare longè abeſset, ex viſceribus terræ, ſic emanaſse, vt tractum vniuerſum illum tum oſtreis, tam alijs piſcibus marinis referſerint. Atq; hæc de locorum diuerſitate dicta ſunto. Altera erat differẽtia penes colorem. Plinius enim coloribus variare ſcribit, nempè ruffa eſse in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & teſta, & carne Circæis. Inuenio, & apud [k] Aelianum, maris rubei ad Arabiam pertinentis oſtrea flammeis illuſtrari zonis, ea vt diceres varij coloris temperatione ad iridis ſimilitudinem accedere, adeo lienis perpetuo ductu æquè inter ſe diſtantibus diſtingui atq; deſcribi. Iam verò meliorum oſtreorum notas authores has ponunt, vt Plinius: Præcipua (inquit) habentur, in quacunq; gente ſpiſsa, nec ſaliua ſua lubrica, craſſitudine potiùs ſpectanda, quàm latitudine, neque in luto capta, (etſi Veneti ea cæteris antecellere opinentur) neque in arenoſis, ſed ſolido vado, ſpondylo breui atque non carnoſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa interpretantur, callliblephara appellantes. Iouius maximè probari tradit, quæ magnarum nauium carinis adhærent, & ab vrinatoribus de manu colliguntur. Sed Grapaldus, omnia (inquit) tunc in cibis meliora exiſtimãtur, cùm oua appellata habuerint, quæ tamen nihil ad generationem conferunt, ſed indicio ſunt melioris nutricationis, veluti pinguedo in ſanguineis, vt [l] Ariſtoteles aſserit. Quod ad formam oſtreorum attinet, Bellonius inter bivaluium genera hoc peculiare ait eſse oſtreæ, & pectini, vt partem habeant pronam, & ſupinam, quarum altera ſit turbinatior, ac prætumida, altera verò plana. Plinius alibi origi-

Right margin: G (beside "dulcibus aquis"), H (beside "meliorum oſtreorum").

Margin notes:
In petroſis etiam naſci.
[i] *Lib.* 8.
Lacus ex terræmotu.
Coloris differentiæ.
[k] *Lib.* 10. c. 13.
Meliorum notæ.
Calliplephara.
[l] *Lib.* 3. *de gener. anim.*
Oſtreæ, & pectini q̃d peculiare.

nem

A nem atque genituram conchæ, quæ Margaritas fert, eſse ait haud multùm oſtrearum conchis differentem: Alibi quoq; tethya oſtreæ ſimilia eſse ſcripſit. Et Hegeſander apud Athenæum hepatum piſcem in capite duos lapides habere, colore ſplendoreque oſtreis ſimiles. Capita oſtrearum generi nulla authore eodem Plinio:[m] Galenus oſtreis pilos eſse negat, ſed meliùs Plinius oculos carere oſtreas omnes dixit. Eidem præterea oſtreorum præcipua ſpondylo breui ſunt, atque non carnoſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo. Perottus ſpondylum in oſtreis dici ſcribit calloſum illud rotundum albicans, quod intus habent in medio, à ſimilitudine ſpondyli, quod nos verticulum dicimus appoſitum fuſis, vt melius nendo vertantur: nam reliqua caro circumſperſa, lacinia dicitur. Quod ouum vocatur, Vvottonus non ſemper, ſed vere habere oſtreas aſserit: moxq; procedēte tempore minui, demūq; totum ferè aboleri. Ariſtoteles illud in altera tātùm parte eis fieri voluit, idemq; eſse quod echinos habere aliàs dixerat. Eodem authore oſtreæ meatum habent quo excrementum ſecedat parte ſuperiore. Idem Ariſtoteles teſtas ijs tribuit ſcabras, alibi etiam labra craſsa. Et Plinius quædam ſilicum duritia tegi, vt oſtreæ & conchæ, dixit. Cur verò dura ſint, diſputat aduerſus Cardanum doctiſſimus Scaliger, cuius verba minimè præteriunda cenſeo.

Lapides in capite Hepati. Capita nulla. [m] Lib. 2. de ſem. c. 5. Oculis carent. Lacinia quid. Ouum. Excremēti exitus. Cur dura testa tegantur.

B Ais (inquit) algam mollem: vt maris euitet impreſſiones, cedenſq; vincat. Sic enim poliendo ſunt iſta tua, & aſpera, & mutila. Et addis: Conchylia in imo manent, & craſsa ab initio creantur. Dic igitur quare craſsa ab initio facta ſunt. Etenim ſi admittis inter tua hęc illuſtriora: ſuccedanea noſtra dicam. Quia cùm futura eſsent immota oſtrea, parandum eis fuerat munimentum. Mollia igitur ipſa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita oſsa, tum alijs tum ſepię conſtituta fuerunt intus ad conſiſtendum. His extra, & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quæ proportio etiam in multis fructibus eſt. Vt quibuſdam interna, alijs extima ſua ſit duritia. Ita alijs alia adiunxit præſidia: alijs denegauit: vt pulmonibus marinis, ob vilitatem. Echinis, ne ad duriora afflictarentur, cirros pro anchoris. Lepori marino admirabilem facultatem. Is tametſi eſt informis, ac mollis caro: tamen nullis tempeſtatum agitationibus, ita ſuperatur, vt in litus eijci poſſit. Quibus verò non fabricauit munitiones, ijs artem dedit, qua ſibi iam fabricata compararent: vt carcinadi: vacuas enim indigenis conchas, & quærit, & inuenit, & ſubit, & ſubinde mutat, ſi ita ei facta ſit acceſſio corporis, vt prioribus ædibus capi nequeat: catus, & inquilinus, & oeconomicus, magiſtra natura.

Fructuum duritia. Ehino cur cirri. Leporis marini admirabilis facultas.

C

GENERATIO.

OSTREORVM ortus cauſa putredo quædam eſse videtur. Etenim philoſophus, qua cœnum, ibi originem earum conſiſtere teſtatur: & alibi in limo cœnoſo oriri ſcripſit. Apud quem plura de oſtrearum generatione leges, circa finem libri tertij de generatione animalium, quæ omnia nos ſuprà citauimus, & hîc non repetimus. Plinius Ariſtoteli ſubſcribens: Quę ſiliceo tegmine (inquit) operiuntur, putreſcente limo proueniunt, aut ſpuma circa nauigia diutius ſtante, defixoſque palos, & lignum maximè. Alibi tamen in petroſis carentibuſque aquarum dulcium aduentu oſtrea gigni tradit. Quid mirum ſi ex limo naſcantur, cùm ſexu carere oſtreas conſtet, cuius quoque rei teſtis locuples eſt Plinius his verbis: Sexus diſcrimen in eis non eſt: neutrum eſt, & oſtreis genus, & cæteris adhærentibus vado, vel ſaxo. Et[a] Oppianus:

In cœno naſci. Sexu carēt. [a] Lib. 1. de piſcib.

D *Eſt non diſtincto ſemper leuis oſtrea ſexu*
Nos inter piſces, nec mas, nec fœmina nota.

Ex quo Gyllius, oſtrea (inquit) neq; coitu neque parente procreantur, ac nimirum omnia ex cœno naſcuntur. Illorum enim neque fœmina neq; mas diſtinctus eſt, ſed eiuſdem naturæ ſunt, atque adeo inter ſe ſimilia, vt non marem à fœmina internoſcere poſſis. Nihilominus[b] Ariſtoteles alibi ſcripſit, oſtracodérmorum naturam conſiſtere partim ſpontè, partim emiſsa à ſe aliqua facultate, quanquam ea ſæpe ſpontè oriantur. Quæ tamen ſententia ſuperioribus contraria non eſt, fieri enim poteſt, vt quæ ex putri nata ſint, ipſa deinde quid prolificum obtineant, licet interim non coeant, vt in hiſce animalibus vſu venit: quibus ſcilicet ineſt humor quidam candidus: Plinius lac appellat: Grandeſcunt quidem ſyderis ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus: ſed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnantia atque vbi Sol penetrat in vada. Et alibi. Nuper compertum in oſtrearijs humorem oſtreis fœtificum lactis modo effluere. In eo itaque ineſt vis illa ex qua partim gene-

[b] Lib. 3. de generat. ca. 11. Lac oſtreorum.

Byzantios oſtrea ſerere.
Fungi vt naſcantur.
Syderis ratione, vt grãdeſcãt.
[c] *Lib. 2. de diuinat.*
[d] *Li. 2. c. 41*

generantur. Petrus Gyllius vir eruditus, & fide dignus affirmat ſe de viris non paucis ſpe- E
ctatæ fidei accepiſſe Byzantinos oſtrea ſerere, & eorum quaſi lac ſeminare: Idipſum enim in aquam abiectum ad ſaxa ima adhæreſcere, & oſtrea fieri. Sic ex decocto fungorum in terram proiecto fungi enaſcuntur. Iam verò cur ſyderis ratione grandeſcant, & decreſcant & quod id ſydus ſit, ſcire non eſt inconueniens: Sydus id Luna eſt, quæ accreſcens omnia implet conchylia. [c] Cicero. Oſtreiſque & conchylijs omnibus contingere, vt cum Luna pariter creſcant pariterq; decreſcant. Lucilius apud Aulum Gellium,

Luna implet oſtrea, & implet echinos, muribus fibras.

Lunę ſoliſque natura.

[d] Plinius: Iam quidem lunari poteſtate oſtrearum, conchyliorumque & concharum omnium corpora augeri, & rurſus minui. Sic ille. In cauſa ſunt propriæ Lunæ effectiones, quæ ſunt rigare, & modico calore humectare. Luna igitur humores alit, & regit, quemadmodum Sol ſuo calore fœcundat omnia: quoniam omniũ vita oritur à calidi, & humidi commiſtione, & fouetur vtriuſque temperamento. Sol maſculum ſydus, mariſque vicem gerit: Luna, fœminæ; fęmineum enim ſydus eſt, & molle atque nocturnum, ſoluit humorem, & trahit, non aufert, vt ait Plinius. Sed Lunæ corpus craſſius, (quia elementis vicinius) non ſuo lumine, non ſuis radijs, ſed Solis luce, ac radijs perfuſum, ac accenſum, vires ſuas in inferiorem hunc orbem immittit. F
Quare cùm variè Solis radios excipiat, variè quoque temperatas eſſe eius vires, & effectiones eſſe neceſſe eſt. Itaque ea abundè à Sole illuſtrata, corpora quoque humentiora ſunt, & contrà. Neque id ſolùm in oſtreorum, vel cruſtaceorum, aut aliorum animalium corporibus, ſed etiam in noſtris efficitur.

Chirurgi, quando trepano ſecurius vtãtur.

Vnde prudentes chirurgi trepano caput vix aperiunt, plena Luna; quia tum cerebrum diffundi magis, & totam cranij capacitatem impleri compertum eſt. Idem in medulla oſſium cernitur. Morbis pituitoſis obnoxij, huius ſyderis vim ſentiunt, ac vnà cum eo pituitam augeri experiuntur. Sani verò, & non animaduertentes, has atque alias leuiores immutationes non percipiunt. Addit Bellonius oſtrea grandeſcere ſyderis quidem ratione, ſed priuatim circa initia æſtatis, vbi Sol penetrat in vada.

SENSVS. MOTVS. VICTVS.

Auditũ non habere.
Rore paſci.
Exerc. 197.

AVTHOR libri de anatomia viuorum, oſtrea ait non habere ſenſum, pręterquam tactum. Et Plinius tactus ſenſus omnibus, inquit, ineſt, etiam quibus nullus alius, nam & oſtreis, & terreſtribus vermibus quoque exiſtit. G
Et alibi: ſilicea teſta incluſis fatendum eſt nullum ineſſe ſenſum, vt oſtreis. Et rurſus: In marinis oſtreis auditum eſſe non eſt veriſimile, ſed ad ſonum ſe mergere ſolent, ideo & ſilentium in mari piſcantibus. Carent præterea motu, quod meminit Ariſtoteles, inquiens: Non deſunt complura, quæ cùm ſint abſoluta, mouere tamen ſe nequeant, vt oſtreæ. Quod ad victum attinet, aqua marina, & limo etiam paſcunt, quin & rore, quare ἑρσήεντα oſtrea Oppianus dixit, id eſt, roſcida. Scaliger vtriuſq; meminit: In aëre (inquit) & aqua, quæ cibum capiant, nondum memini, niſi oſtreas putemus cum alijs rore ali nihilominus, quàm limo, & aqua marina.

ANTIPATHIA.

Cancri hoſtes oſtreas vt capiant.

HOSTES eſſe oſtreis cancros inuenio, & Stellas marinas. Cancri oſtrearum carnem mirè appetunt, ſed ipſa præda potiri propter indumentum teſtæ difficulter queunt. H
Nam teneram carnem quodam quaſi ſepto natura non facilè frangendo munijt, quumq; duæ concauitates accuratè ſibi inuicem iunctæ oſtreum ipſum complectantur, neceſſario chelæ cancri nihil efficere poſſunt. Quid ergo molitur? Quum oſtreum in locis vento non expoſitis cum voluptate percaleſcere, ſuaſq; plicas ad radios Solis aperire videt: tum verò clanculum iniecto calculo, quominus eas rurſum claudat, impedit; quodq; viribus nequit, ſolertia quadam perficere depræhenditur. Ea verſutia eſt animalium, quæ neque rationis, neq; vocis vſum habent. Meminit huius quoq; verſutiæ diuus Ambroſius his verbis: Cancer oſtreis veſcitur, ſed quia oſtreũ clauſum, nulla vi aperiri poteſt, periculoſumq; eſt, ſi chelam eius includat, ad argumenta confugit, & inſidias noua fraude molitur. Explorat enim ſi quando oſtreum, remotis in locis ab omni vento, contra Solis radios diptycum

illud

A illud ſuum aperiat, vt aëre libero viſcerum ſuorum voluptatem quandam capiat: & tunc clanculo calculum immittens, oſtrei concluſionem impedit: ſicq; aperta clauſtra reperiẽs, tutò chelas impendit, viſceraque interna depaſcitur. Eundem præterea dolum author de natura rerum ex Ambroſio, & Iſidoro, ſic recitat. Cùm teſtas aperit oſtrea, vt clementioris auræ delicijs glorietur, cancer inſidias ei repentinas prætendit, & lapidem inter eius teſtas proijcit, ne illas coniungere poſſit, & ſic oſtreæ carnes corrodit. Oſtrea quidem in ſicco iacens, iam vt in domo Conchas tenet, tempore acceſſionis maris. Alij oſtrearum hoſtes ſunt ſtellæ marinæ molli cruſta inte&ctæ, verò tam crudeliter (vt [c] Aelianus ait) inimicæ, vt hæc ipſa exedant, & conficiant. Ratio inſidiarum quas eis moliuntur, eiuſmodi eſt. Cùm teſtacea ſuas patefaciant Conchas, cùm vel refrigeratione egent, vel vt aliquid pertinens ad victum incidat: eæ vno de ſuis, ſiue cruribus, ſiue radijs intra teſtas oſtrei hiantes inſito eas claudi prohibens, carne implentur.

Stellæ oſtreas deuorant.

[c] *Lib. 9. ca. 22.*

GRYPHVS.

B

Γριφώδης illud in Epiſtola Auſonij arithmetica ad Theonem, de oſtreis ad ſe miſſis legitur:

Aut ter, vt Aeolidi menſis tenet ignicomus Sol.

Innuit, vt exponit doctiſſimus Ioſephus Scaliger, ſibi tot oſtrea miſſa, quot menſes tenet Sol, ſi ter tot menſibus cõſtet annus, quot olim in Aeolide conſtabat. Decem enim menſium, nec amplius, annum apud Aeolas fuiſſe tempore Homeri veteres Græci teſtantur, vt & apud Romanos ſub Romulo.

Menſibus decẽ olim conſtabat annus.

VSVS IN CIBIS.

BELLONIVS omnium aliorum teſtatorum Galeno oſtream nobiliſſimam haberi ait, Galeniq; ſententiam à Corn. Celſo comprobari, eò verò maximè, quod aluum mouere dixit. Sed Galenus in libro de boni, &
C vitioſi ſucci nutrimentis oſtreorum carnem humidiorem, & tenaciorem eſſe docet, admodum craſſi ſucci, & partes eorum ſolidiores ſerius ob craſſitudinem concoqui, ac generare humorem crudum, craſſum ac frigidum. Verum quidem eſt, quod Celſus aluum mouere dixerit, ſed ait præterea facilè intus corrumpi. Connumerat tamen etiam oſtrea inter ea, quæ ſtomacho apta ſunt. In vniuerſum (inquit Iouius) oſtrea, vt ait Galenus, ſalſum humorem aggenerant, præſertim ſi cruda comedantur: propterea tentiginem in ſalacibus plurimùm adaugent. Platina etiam ea, quòd demortuam Venerem excitant, apud lautos, & libidinoſos in pretio eſſe ſcripſit. Multum præterea oſtreorum eſum idem Galenus damnat in libro de attenuante victu, eumq; ſenibus interdicit in quinto de tuenda ſanitate, & in conſilio pro puero epileptico, oſtrea omnia ei cauenda præcipit. Aetius quoque Galeno præceptori ſubſcribens, buccinas, purpuras, chamas, patellas, pectines, & omnia teſta intecta, vt etiam oſtrea, multum craſſi ſucci alimentum gignere ſcribit. Patellas Hiceſius faciliùs excerni tradit, quàm chamas: oſtrea verò minus his alere, facilè replere, excerniq; promptiùs. Athenæus de oſtreorum ſubſtantijs ex Mneſitheo: Mneſitheus Athenienſis (inquit) libro de cibis ait: Oſtrearum, concha-
D rum, muſculorum, & ſimilium carnem vix concoqui, ob ſalſum humorem, qui in ipſis ineſt. Quamobrem qui cruda eduntur, ob ſalſuginem, aluum ſubducere, cùm verò elixantur, ſalſuginem ſuam, vel omnino, vel magna ex parte ex humore quo incoquuntur, deponere. Itaque oſtreorum decoctum (inquit Rondeletius) perturbat, & citat aluum. Elixa verò eorum caro humore ſuo deſtituta, murmura excitat. aſſa autem, modò rectè id fiat, noxia minimè eſt. Etenim igne victa non perinde ac cruda concoctu difficilis eſt, exiccato humore, qui in ipſa inerat, quiq; ſolutam aluum reddebat. Alimentum humidum concoctu contumax oſtreum omne præſtat, nec facilè ad vrinæ excretionem. Atque ita Celſo, Aretæo, & Plinio medico aluum mouere oſtrea dicuntur, nam & Galenus in tertio de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus conchularum maris cæterorumque oſtreorum ſuccum, planè tum ſalſum eſſe, tum ventrem ſoluendi vim obtinere ait, quamuis eorum caro (inquit) ventrem reprimat. Additq; verum quod dicit, deprehendi, ſi ea quoque quo modo braſſicam cẽſuit, pręparare non graueris. Et in tertio de facultatibus alimentorũ ſcribit omnium

Qualẽ ſuccum generent.

Venerẽ excitant.

Aluum mouent.

oſtra-

E

oſtracodermorum commune eſſe, ſuccum ſalſum in ſe habere, quo venter ſubducatur: ſed ratione maioris,& minoris differre. Oſtrea enim molliſſimam omnium carnem habẽt: chamæ autem paruæ, ſpondyli, ſolenes, purpuræ, buccina, atque alia huiuſmodi duram. Iure igitur oſtrea, ventrem quidem magis promouent, minus alimentum corpori ſuppeditant. duriora verò concoctioni magis reſiſtunt, & magis nutriunt, & hæc quidem coquuntur, oſtrea verò non cocta eduntur.

Cruda quoque eduntur.

Sed quamuis, quæ hactenus diffusè ſatis ſuper horũ oſtreorum alimẽto dicta à me ſunt, ſufficere poſſint: adferam tamen integrum caput ex Iulio Alexandrino, qui in decimoquarto de ſalubribus, capite decimotertio eleganter docet oſtrea, quod alimentum exhibeant, aut quem humorem generent; & de humoris crudi, vitrei, glutinoſi, cõpoſitiq; ex his, differentijs,& natura ſic ſcribit: Iam teſtacea, quæ ὀστρακόδερμα Græci vocant, oſtreaq; in primis, aut ſola, aut maximè inter hæc eſculenta, ſalſum itidem cuncta ſuccum obtinent, deijciendæ aluo idoneum. Hiatulæ autem & ſpondyli,& ſolenes, & purpuræ,& buccinæ duriore omnes, quàm oſtrea carne conſtant: idcirco minus quoque edules atq; ad vſum potiùs medicum adhibitæ interdum quoties ob praui ſucci alicuius præſentiam, qui vel ventriculum, vel tunicas eius occupet, aut aliunde etiam, maximè verò ex iecore eò confluat, aſſumptus corrumpitur in ventriculo cibus. Neq; enim duritia il- F la inter concoquendum promptè in corruptionem humoris, quicunq; ille fuerit, trahetur: quin ne trahantur alia, obſtabit, & humorum in totum putrefactioni reſiſtet: magis autem ſi ſecunda tertiavé elixatione, ſalſedinem humoremque omnem corrumpi facilem eductum depoſuerint, tunc concocta id genus teſtata nutribiliora, firmius in alimentum corpori elargita, fient: ſed crudi tamen plurimum quem ſic vocant, ſucci gignent intereà.

Facilè concoquuntur. Pituita generant.

Nam oſtrea ipſa, vt minus alant; at ob multam carnis mollitiem elixa concoctu faciliora ſunt, ac pituitam potiùs, quàm crudum illum, quem diximus, humorem procreare ſolent: qui ne ipſa quidem tamen à pituitæ natura diſceſſit, ſed inſigni frigiditate, ſubſtantiaq; fuſi vitri in modum glutinoſa craſſaque. Crudus vitreuſque à noſtris: ὠμος, & ὑαλώδης Græcis dicitur, ſi modo pro eodem ducendus eſt is atque ille humor; (vitreus dico,& crudus) ac non potiùs alius atque alius. Vterq; quidem cruditate damnandus, ſed in altero lentities cum frigiditate inſigni, in altero craſſities, in vtroq; autem cruditas ſit. Quæ in vnum quoq; ſæpe inter ſe conuenire poſſunt qualitates cunctæ, atque tunc humorem facient ὑαλώδη primum Praxagoræ dictum: tum deinde Philippo, ſeu potiùs Philotimo, inſecutiſq; Græcorum medicorum ętatibus crudum, craſſum, viſcidumq;: eiuſmodi prouenire corporibus in G non valentiſſimo ventriculo ex ſuillæ carnis eſu, aut azymo, aut non ſale ſatis condito pane, ſubcineritioq;, atque ex caſeis inueteratis quibuſdam,& huiuſmodi multis, poſſit. Hunc χαλλώδη non minùs appellatum fuiſſe inuenio authoribus eiſdem, glutinoſum ſcilicet, ex craſſo,& glutinoſo compoſitum, qui obſtructiones maximè, ac maximas efficere ſolitus ſit, nec diſſecantibus tantùm, qua craſſus, ſed abſtergentibus præterea, qua viſcidus tenaxque, indigeat, ſicuti planè, qua crudus, maiore concoctione.

Humor ex quo febris epiala.

Alius eſt humor, vnde epialis ſæpe febribus origo, & colicis cruciatibus: præſertim verò, ſi lentore, frigiditateque immodica ſuperet, vt ſubſtantia, ac colore vitrum referat: frigiditatis autem tantum conceperit, vt nec intra corpus, vbi calida omnia natiuo calore concaleſcunt, neque motu extra delatus potuerit, ac vel excernentibus frigidus excernatur,& tangere volentibus appareat: is ὑαλώδης propriè habebitur, ex frigidiorum eduliorum cruditatibus quandoq; collectus.

Crudus humor qui.

Sicuti crudum propriè dicemus, frigidarum, craſsarumq; partium humorem, nec magnoperè glutinoſum: qualem nobis largitur frequẽs leguminum, vt macerati lupini, aliorumq; quorundam; ac recentis, ſed non omnis tamen generis, caſei: multorumq; præterea edulium, ipſorumquemet, de quibus nunc ſermonem inſtituimus, teſtaceorum, ſed duriore tantummo- H do carne præditorum, vſus. Nam oſtreorum propriè ſic vocatorum, ſiue oſtrearum malis alimentum, quia molliſſima caro, pituitam potiùs exhibuerit, illam ipſam quoq; frigidam omnino, atque etiam crudam dicendam, quando vlteriore concoctione ſanguificari poſſit: ſed bene humidum, & cum flatulento ſpiritu. Crudus, autem, quem propriè ita vocari dicebamus, humor ille, frigidus craſſuſq; eſt, ex duræ terreſtriſque ſubſtantiæ alimento, quod neq; in ventriculo, neq; in iecore deinde iuſtam concoctionem acceperit, procreatus: ſicuti vitreus item crudus, frigiditate etiam immenſa,& glutinoſitate conſtat, atq; ambobus in vnius eſculenti ſubſtantiam coëuntibus, frigidus, craſſus, glutinoſuſq; exiſtet, crudus,& ipſe meritò exiſtimatus, dictuſq; humor. Elixorum oſtreorum iure emolliri aluum diximus: quod verum eſt, prolecto ita, eductoq; elixatione, ſalſuginoſo ſucco: quo facto, reddetur caro, corrumpi quidem difficilior illa, at eadem ratione confici quoq; contumacior,& qua ſiſtatur venter, præſertim teſtaceorum durioris ſubſtantiæ ſi fuerit. Nam oſtrea molliſſimæ

carnis,

A carnis, vel cruda deuorata multis concoquuntur hodie etiam: multo maxima tamen pars meliùs, ſalubriusq; aut elixant, aut in craticula addito aromate multo, ac ſalis momento, ſed teſtis tamen ſuis non auulſa, leuiter torrent. Mandi ea irritãdæ Veneri, & tentigini producendæ, nimis creditum hodie receptumq; eſt, non obſcura ratione flatulentiæ, ex pituitoſa materia excitatæ; ſaleque & calorificæ aromatum facultatis vi, aucta, adiutaq; ſalacitate. Hæc omnia itaque Iulius Alexandrinus: Ex quibus, ſicuti quoq; ex præcedentibus, & cruda, & cocta edi ſolere conſtat. Plinius ſanè cruda oſtrea ſtomachum vnicè reficere, faſtidijs mederi, ac leuiter aluum mollire ſcribit. In pontificali cęna apponebantur teſte [a] Macrobio echini initio, & oſtea cruda. Sic & Galli, ſi Rõdeletio credimus, non ſolùm echinis, & limnoſtreis, ſed & oſtreis marinis, & lepadibus crudis veſcuntur; Conchis verò ſtriatis, pectinibus non niſi coctis. Qui lautitiæ popinali ſtudent, inquit Bellonius, in teſtis ſuis ſuper cratem addito butyro in aqua, quam continent, incoqui curant, quibus minimum piperis addunt, vt tentiginem ſalacem adaugeant. Noſtri coqui etiam ita ferè coquunt, Platina non parum diſcrepat, oſtrea cocta inquit, in carbonibus, atque teſtis exempta, frigi in oleo, & aromatibus, & agreſta ſuffundi poſſunt. Olim garum addebant, quod meminit

[a] *Lib.3. Saturnal.*

Oſtrea cruda in principio cœnæ põtificalis.

B Martialis:

Ebria Baiano veni modò concha Lucrino
Nobile nunc ſitio luxurioſa garum.

[b] Apicius verò in oſtreis (inquit) liguſticum, oui vitellum, acetum, oui liquamen, oleum & vinum: ſi volueris, & mel addes. Qui modo edere ea volet, Lunæ motum obſeruet, hoc eſt ea creſcente, ea edat, ea enim ſeneſcente longè ſunt deteriora: quod dilucidiſſimè innuit Gellius in vigeſimo: Oſtreæ cùm appoſitæ fuiſſent, & multæ, & inuberes, macræque eſſent. Luna (inquit Annianus) nunc videlicet ſeneſcit, ea re oſtrea quoque ſicuti alia quædam, tenuia, exuctaque ſunt.

[b] *Li.9.c.6.*

VSVS IN MEDICINA.

NON ſolùm in cibis, ſed etiam in medicina magnæ ſunt oſtreorum dotes. Si in Conchis ſuis decoquantur, vti clauſa peruenerunt, mirè deſtillationibus prodeſſe Plinius tradit: Marcellus verò ita vt lecta ſunt, adhuc teſtis
C ſuis clauſa in carbonibus coqui atque ita cibo dari ei, qui narium grauedinem patitur. Idem Plinius oſtrea cocta, cum mulſo, teneſmo qui ſine exulceratione fit, liberare voluit: quod ſanè nimis latè accepit Marcellus, inquiens oſtrea ex mulſo, & pipere cocta, vtiliter contra teneſmum accipi. Peculiariter verò contra leporis marini venena oſtrea aduerſantur, ſi eidem Plinio credimus. Stomachum (inquit idem) vnicè reficiunt, faſtidijs medentur. Addiditque luxuria frigus obrutis niue ſumma montium, & maris ima miſcens. Gariopontus hydropicis etiam oſtreas dari iubet: Et Trallianus in colico affectu piſces duriore carne præditos, & ex teſtaceis pectines, & oſtreas. Teſta verò eorum maiorem longè quàm ipſa caro vſum apud medicos habet, vſta & non vſta. Eam ſicciſſimam eſſe Galenus in ſecundo de temperamentis dixit. Labiorum vlcera, & omnia maligna ſanans medicamentum, ex Nicolao Myrepſo: Oſtrea vſta tenuiſſimè trita inſperge. Ego verò non vſtis contritis vſus ſum, & bene ceſſit. Ad procidentem ſedem, ex Aetio; oſtreorum teſtas crudas tritas, & ſubtiliſſimo cribro excuſſas appone. Ad perniones: Sextus Platonicus ſepum ceruinum combuſtum ſimul cum oſtrea teſta minuta
D commixta, & factum quaſi malacma imponit, & mirè ſanare ait. Vegetius in ſecundo de veterinaria, ad vulnera iumentorum oſſa ſepiarum, & teſtas etiam oſtrearum in puluerem redigi iubet, & æreì quoque vaſis fuliginem pariter miſceri; eaque bene tunſa ſi frequenter aſperſeris, ſiccatum vulnus ducere celeriùs cicatricem. Oſtreorum teſta vſta authore [a] Galeno, ſimilis eſt facultatis buccinorum teſtis, tametſi etiam ſubtilioris: immo vt certius veriusq; (inquit) dicam, minus craſsæ. Nam terrenam duramq; corporis ſortita conſiſtentiam concretionemq;, impendio omnia craſſarum ſunt partium, itaque accuratè ea læuigare neceſse eſt. Cùm autem dicimus horum aliud alio eſse tenuius (cùm tamen omnia craſſa ſint, ſed alia magis, alia minus,) ita accipiendum eſt, vt ſi Vlyſsem Therſite dicamus maiorem, cum tamen vterq; fuerit paruus. Cæterùm omnia id genus, vt & antea eſt dictum, cogendi quandam in ſe facultatem obtinent: per quam condenſata eorum eſsentia, dura, terroſaq; ſunt reddita; quàm vbi per vſtionem depoſuerint, contrariam aſciſcunt facultatem, quam vocant digerentem. Porro ſi laueris ea, vſeriſq;, (ſic Græcus textus habet, ſed

Ad deſtillationes.
Ad grauedinem narium.
Ad teneſmum.
Ad hydropem.
Ad labiorũ vlcera.
Ad procidẽtem ſedem.
Ad perniones.
Ad vulnera iumentorũ.
[a] *Lib.11. de ſimpl.*

præſtat

præſtat (inquit Zoographus) legere, ſi vſſeris laueriſq;: prius enim vruntur, deinde lauan- E
tur huiuſmodi medicamenta, ignea in aquam natura depoſita, ipſam efficiunt cum tenui-
tate excalfacientem, adeo vt & putrefaciat. Sed nonnunquam reliquum illud terrenum
eſt, morſus expers: id quod maximè implendis cicatriceque claudendis vlceribus humidis
eſt vtile. Igitur teſta eorum, quæ peculiariter vocantur oſtrea, combuſta vtor ad diuturnas

Ad caua vlcera.

ex fluxione, ægrèq; carne implebiles cauitates, nempe quæ fiſtuloſæ ſunt atque profundæ,
eam foris cum ſuillo adipe veterato (vulgò axungiam nuncupant) circumponens. At in
ſinum ipſum aliquid eorum, quæ talia carne implent, immitto: quale etiam eſt vſtum dia-
phanes: quod ſpecarium (lego ſpeclarium, nomine deprauato. Latini enim ſpecularem la-
pidem nominant: interpres Latinus in margine diuerſam lectionem aſcripſit, æs vſtum, dy-
phryges,) nominant. Parem in genere facultatem habent, & cæterorum oſtracodermorum
teſtæ deuſtæ; maximè verò (vt dixi) oſtreorum; deinde buccinorum, & purpurarum. Ita-
que cinis eius generis emplaſticis miſcetur facultatibus digerentibus, & cum quouis adipe
digerit. Sed quoniam vetus plus digerit, illi magis miſceri ſolet. Porro potentiùs hoc medi-
camen digeret, ſi acrem illi adipem quempiam miſcueris: de quibus ſuperiùs determina-

Dẽtes ſplẽdidos reddit.

tum eſt. Quin & dentes ſplendidiores talium omnium cinis efficit non tantùm extergendi F
potentia, ſed & aſperitate ſubſtantiæ, velut & pumex, & teſta clibani. Verùm in vſu eiuſ-
modi non eſt neceſſe, quæ ſic vſta ſunt, admodum læuigare. At in vlceribus rebellibus præ
omnibus diligenter ſunt læuiganda, ac inſpergenda. Porro excreſcentiam carnis mediocri-

Ad dentes dealbãdos.

ter exterunt, comprimuntq;. Ad hæc cum ſale omnia id genus vſta dentium ſmegma red-
dunt efficacius, adeò vt non modò laxitatem mollitiemq; gingiuarũ deſiccet, verùm etiam
vlcera putreſcentia adiuuet. Hæc omnia Galenus. Emplaſtro albo Ariabarzanio, quo Xe-
nocrates abſceſſum iam inalteratum circa tarſum diſcuſſit, apud eundem in primo apud
Galenum de compoſitione ſecundum genera, cap. 16. buccina vſta inijciuntur. Vbi Gale-
nus: Validè (inquit) exſiccat ob buccinorum cinerem additum, non diſſimilis autem
quodammodo facultas eſt, & purpuris, & oſtreis concrematis. Notum eſt autem ſine car-
nibus horum animalium teſtas concremari. Mox etiam cap. 18. oſtrea concremata, purpu-
ras, buccina, & ſepiæ partem oſſeam cum ijs recenſet, quæ propoſiti emplaſtri (aduerſus
vlcera cacoëthe, & deſypulota) candorem tueri poſſint. Et rurſus in primo capite libri
quarti: Buccinorum teſtas concrematas, purpurarum, oſtreorum, aliorumque id genus ſi
aridas vlceribus malignis, ac contumacibus inſperſeris, mirificè videbis citra mordicatio- G
nem ea deſiccari. Puluis ex oſtreis: Cadmiæ, thuris, ſingulorum vncia ſemis; oſtreorũ vſto-
rum vncia vna ſemis: ſic ille, ſed vſum eius non explicat. videtur autẽ vtiliter inſpergi poſ-
ſe vlceribus malignis, & dyſepulotis. Galenus alibi teſtas vſtas tum buccinorum, tum pur-
purarum, aliorumque oſtreorum, pharmacis pilos attenuantibus adnumerat. Ex oſtreis
combuſtis, & fermento medicamentum pro humore ſuppurato ab eodem in ſecundo de
arte curatiua ad Glauconẽ deſcribitur. Plinius ſcribit veteri vrinæ miſceri cinerem oſtreo-

Ad parotidas.

rum aduerſus eruptiones in corpore infantium, & omnia vlcera manantia. Idem cinis ſi
Marcello credimus, cũ melle impoſitus parotidas cito ſoluit. Emplaſtra (inquit [b] Galenus)

[b] Lib. 3. de comp. ſec. loc. c. 2.

quæ ſimplices parotidas curant, laxatoria appellata, omnibus nota ſunt. Exempla ipſorum
ſunt; Emplaſtrum Mnaſeæ, & quod ex ſuccis conſtat, & quod ex ptiſana. His adhuc mollio-
ra ſunt cerati forma, tum ex butyro, tum ex oeſypo conflata, oſtreis aut buccinis, aut purpu-
ris vſtis additis, adipeque porcino, ſingulis quadrantis pondere. Præſtat & hoc, butyri vn-
ciam vnam, ceræ ſextantem, & vnciæ dimidium, oſtreorum vſtorum, quàm tenuiſſimè tri-
torum ſextantem: liqueſcibilia liquefacito, oſtreaq; infarcito, ac vnitis vtitor confidenter.
Efficaciſſimum hoc ad parotidas. Et paulò ſuperius: Buccinis, purpuris, & oſtreis vſtis, in H
dureſcentibus, ac vetuſtis parotidibus vti oportet. Eſt enim pharmacum, quod omnem af-
flictionem, & acrimoniam mitigat, & diſcutit, non ſolùm ſi melle quis eorum cinerem im-
buat, ſed & multò magis ſi adipem ſuillum inſulſum, vetuſtum & à fibris depuratum admi
ſceat. Citra omnem enim moleſtiam omnes inueteratas inflammationes diſcutit, etiamſi
ex rheumatica affectione ſint obortæ. Idem eodẽ libro buccina marina, aut purpuras vſtas
melle aut axungia exceptas imponi præcipit parotidibus, & confeſtim diſcutiendas iri aſ-
ſerit, idemq; oſtreorum teſtam vſtam, & cum melle impoſitam facere. Alibi denique vim
eandem propè teſtis purpurarum, buccinorum, & aliorum oſtreorũ tribuit, oſtrei nomen
generaliùs accipiens: quamobrem ſi quid remediorum in vna aliqua ſpecie omiſſum vide-
bitur, in alterius hiſtoria requiratur. Marcellus Empiricus cinerem harum teſtarum ſi in

Ad narium grauedinẽ.

morem ſalis pane colligatur, & voretur, ſtatim ad remouendam grauedinem narium pro-
ficere ſcribit: nec non cum melle illitum tenuiſſimè contritum, vuæ prodeſſe. Plinius me-

dicus

A dicus citante Iouio oſtreorum teſtas ambuſtas dyſentericis prodeſſe tradit. Aliud ad dyſentericos ex Marcello Empirico: Succinum de ceraſo ſyluatica exures, & de teſta oſtrei æquè facies, paribuſque menſuris puluerem tritum, cum melite (fortè oxymelite, aut tale quid legendum) aut cum vino auſtero, ferro candenti calefacto, bibendum dyſenterico dabis, mirè proderit. Ad coli inteſtini dolores ex Galeno: oſtreorum [c] teſtæ crematæ, & tritæ potui dentur: duarum ligularum modus ſit ex calentis aquæ cyathis tribus. Rondeletius experientia comperit ex cinere, ſiue ex calce teſtarum oſtreorum factam aquam lixiuam ad minuendos tumores οἰδηματώδεις pedum, & genuum plurimùm conferre. Exiccat enim, inquit, multùm digerit, & calfacit ſi poſt vſtionem cinis non lauetur, lotus minùs calfacit. Cùm itaque & è teſtis vſtulatis optima calx fiat, Bellonius cinerem oſtreorum eadem cum calce facultate pollere arbitratur. Pro buccinis oſtrea ad remedia aſſumi licere, & ex ſuperioribus conſtare poteſt, & in tabulis ἀντιβαλλομένων legitur.

Ad coli dolores.

[c] Euporiſt. 2.48.

DE OSTREIS SYLVESTRIBVS. Cap. LXVII.

B

OSTREA (inquit Rondeletius) reperiuntur in noſtro mari, quæ à vulgo Scandebec vocantur, propterea quòd ſapore ſunt acri: ob id delicatorum labra nimium calefaciũt, & vlcerant. nam Scandebec, idem eſt quod roſtrum vrens. Teſta conſtat pellucida, partibus quibuſdam flaueſcente, alijs purpuraſcente, foris crinita, & criſpa, intus ſplendida, læuiſſima, candidiſſima. Caro parua, ſalſa, ſubamara atque inſuauis eſt: quare etiam à plebe negligitur. Hanc oſtreorum ſpeciem eſſe puto ſimilem ijs, quæ tradit Plinius [a] gigni in petroſis, carentibuſque aquarum dulcium aduentu, ſicut circa Grynum, & Myrinam, vel potiùs oſtrea eſſe ἄγρια, quæ vocat Athenæus. [b] Γίνεται δέ τινα καὶ ἄγρια λεγόμενα ὄστρεα. πολύτροφα δ' ἐστὶ καὶ βρωμώδη, προσέτι δὲ εὐτελῆ κατὰ τὴν γεῦσιν. Sunt quædam oſtrea, quæ ſylueſtria nominant, multi alimenti, ſed virus olentia, & ori ingrata. Teſta ſylueſtrium oſtreorum in fucis mulierum, lapidis ſpecularis vice vſurpari poteſt, & exiccantibus pulueribus vtiliter admiſceri. Hactenus Rondeletius.

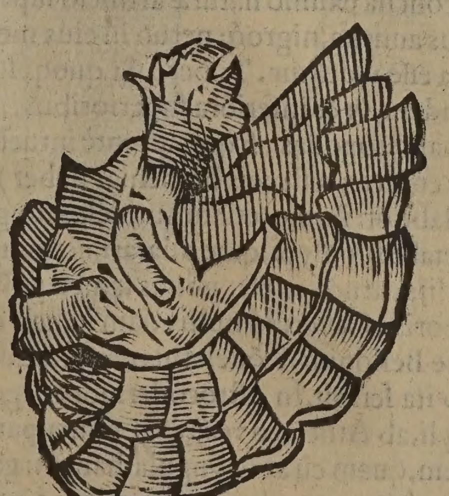
Scandebec oſtrei deſcriptio.

[a] Lib. 32. cap. 6.

[b] Lib. 3.

C

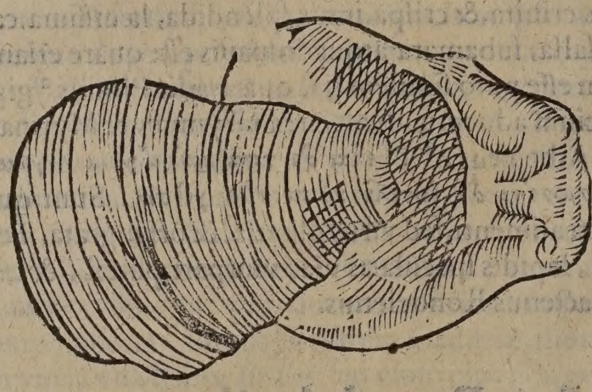
Oſtrea ſylueſtris Rondeletij.

DE OSTREA GAIDEROPODA. BELLONIO APPELLATA. Cap. LXVIII. E

Etymon. EST genus quoddam Oſtreæ vulgò cognitum in Græcia (inquit Bello-
nius) quam Gaideropodam vocant, quaſi pedem aſini dixeris. Cautibus
adnaſcitur. non enim more Oſtrearum ſoluta in ſalo iacet. ob id in eo tan-
tùm mari quod nunquam æſtu reciprocatur, innaſcitur. Aegæi autem ma-
ris, Helleſponti, Propontidis & Ponti ora (oræ, littora) non augentur, ne-
que decreſcunt, ſed perpetuò in eadem altitudine permanent. Nam inde
aquæ deorſum ſemper delabuntur, eandem plenitudinem ſemper obtinentes. Non eſt o-
mittenda (inquit Plinius) multorum opinio, priuſquam digrediamur à Ponto, qui maria F
omnia inferiora illo capite naſci, non autem Gaditano freto, exiſtimauêre: haud improba-
bili argumento: quoniam æſtus ſemper è Ponto profluens, nunquam reciprocetur. Quan-
quam autem Oſtrea hæc ſcopulis hæreat,
Teſta quæ. cluſilem tamen & reſeratilem teſtam ha-
bent, & à ſaxo, niſi magna vi percutiatur,
dimoueri vix poſsũt. Quoniam verò mul
tum profundè immerguntur, indiginæ
longurios ferro muniunt, quibus ſeſſis
ictibus valido mucrone Concham qua-
tiunt: quam vel confringunt, vel, ſi inte-
gram deturbent, rupis partem aliquam
ſecum auferunt: vix enim aliàs cederet,
deinde manu ferrea eodem longurio in-
dita, è maris fundo in ſublime attollunt.
Quòd autem aqua per fauces Boſphori G
Thracij deorſum tanto impetu feratur,
ſignum eſt locum illum Gaditano eſſe al
tiorem: nam ſi æqualis foret, haud equi-

Oſtrea Gaideropada Bellonij, ſiue Spondylus Rondeletij.

dem tanto impetu delaberetur. Quemadmodum autem Græcorum Gaideropoda à vul-
gari noſtra Oſtrea ipſa forma differt, ſic etiam guſtu ingrata, dura, amara ac nauſeabunda
Teſta. percipitur. Huius teſta aut concha eximio naturæ artificio ſuperior inferiori infarcta eſt, vt
quibuſdam veluti cardinibus annexa, nigroq; neruo in eius medio inter tubercula & ſinus
coaptato vincta ac conſtricta eſſe videatur. Tubercula quoq; ſuperiora duobus acetabulis
inferioribus benè correſpondent, vt & inferiora ſuperioribus, quæ in noſtra vulgari oſtrea
deſunt. Proinde apertas Gaideropodas, ſi quis attentè intuebitur, in his branchias (hoc
certè ridiculum eſt, nullum enim ex teſtaceis branchias habet) & ſtomachum, & reliquas
partes nutritorias contemplabitur: immo etiam auriculas fungi criſpi figuram referentes,
magnitudine grandioris acetabuli polypi, quæ dilatari, ac contrahi ſoleat: vmbilicum vul-
gus eſſe putat. Hæc oſtrea alijs carnoſior eſt, minùs tamen guſtui grata. Nam venter eius
atque hepar peſſimi ſunt ſaporis. Cæterùm nulli etiam in hac cancelli, ſeu pinnoteres re- H
Caro. periuntur. Hęc omnia itaque Bellonius. Rõdeletius eiuſcemodi oſtracodermi genus ſpon-
Venter. dylum eſſe conijcit, & de eo ita ſcribit. In oſtrocodermorum generibus recenſentur à Ga-
Hepar. leno, Plinio, & alijs, ſpondyli, ab Athenæo τράχηλοι nuncupati, à Græcis hodie Gaidero-
Spondylus pa, ob magnam ſimilitudinem, quam cũ aſini vngula habent: gaidaron enim hodie aſinum
Rondel. vocant. Galeni interpres σπονδύλους vertebras conuertit, ſed vtendum nomine græco cen-
ſeo, Plinij exemplo qui aliquot locis ſpondyliũ vocauit, & Macrobij, quum ſpondylos
inter cænæ pontificalis prima fercula numerat. Itẽ Columella cum reliquis teſtaceis ſpon-
Deſcriptio. dylos recenſet. Spondylus duplici teſta conſtat intus caua, & læui: foris ſcabra, ad vngulæ
aſini formam rotundata, latiore parte, quæ & inferior dici poteſt, tenuior eſt, & multò mi-
nus denſa, minus concaua, arcta valde & firma articulatione connexa. vtriuſque enim teſtę
binæ apophyſes ſunt, ſiue tubercula, quæ binis acetabulis viciſſim recipiunt, & recipiun-
tur: vinculo medio, nigro & valido cohærent. Caro interna oſtreorum carni ſimilis eſt: cir-
ca hanc

A ca hanc fimbriata eſt mēbrana. Branchias ſpondylis falsò nonnulli tribuunt. Omnia enim oſtracoderma ſanguinis expertia, & exiguo calore prædita toto corpore per ſenſum fugientes cutis meatus κατὰ διαπνοὴν reſpirant. (Taxat tacitè Bellonium Rondeletius, ſed Ariſtoteles ſic ea refrigerari dicit, non reſpirare) quemadmodum inſecta authore Ariſtotele. Intus caro eſt ſatis multa, ſed durior, virus olens, inſuauis, & ingrata. Galenus libro tertio de facultatibus alimentorum inter oſtracoderma, quæ duram habent carnem, recenſet. Spondyli ſaxis adnaſcuntur, & ita hærent, vt non niſi malleo, aut fracta ſaxi parte capiantur. In mari noſtro pauci reperiuntur. Ego in ſaxis Freſconijs Agathenſis ſinus reperi, ſed ij parui ſunt: ita hęrent, vt in littus reijciuntur. Teſta craſſiorū eſt partium, quàm teſta oſtreorum. difficiliùs vritur, magiſq; ad lapidis naturam accedit. In ſpondylis cancri parui reperiuntur, quemadmodum in oſtreis, & mytulis marinis. Horum nullam quod ſciam mentionem fecit Ariſtoteles. Athenæus lib. 3. τράχηλον, ἀπὸ τῆς τραχύτητος, id eſt, ab aſperitate, mea quidem ſentētia, appellauit. Spondylos veros à nobis exhiberi oſtendit firmior in his, & magis exquiſita teſtarum articulatio, quàm in vllo alio oſtracodermorum genere, à qua ſpondyli nomen ſortiti ſunt: quòd vertebrarum ſpinæ modo firmiſſimè articulati

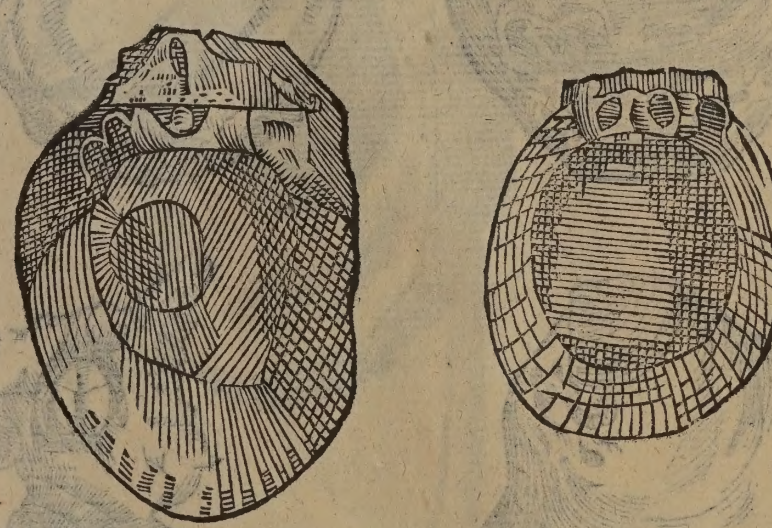
Spondyli ſaxis adnaſcuntur.

B ſint: quæ vertebræ σπόνδυλοι à Græcis dicuntur. Hactenus ille, cum cuius ſpondylo maximam ſimilitudinem gerit, qui hîc à me additur: intus candidus, extra purpuraſcens. In ſecunda tabula quatuor proponuntur, colore albicante: tertia oſtrea, prout ſæpenumero baculis, vel alij rei adhærent ceu Zoophyta. Addidi, & aliud elegans ſpondyli genus prona, & ſupina parte depictum. Plurimis extra tuberculis præditum eſt obtuſis, ab vno latere rubicundis, ab altero inter viridem & cæruleum ambigentibus, quibus tamen rubra etiam permiſcentur tubercula: ſummum caput, ſeu vertex candicat. Intus circulus ſatis conſpicuus colore virideſcente totam ferè concham prope extremitatem ambit: dein color ſequitur caſtanearum, dein albus & ſubuiridis. In medio velut vmbilicus eſt, vt icon indicat, ex ijſdem coloribus, addito etiam luteo conſtans.

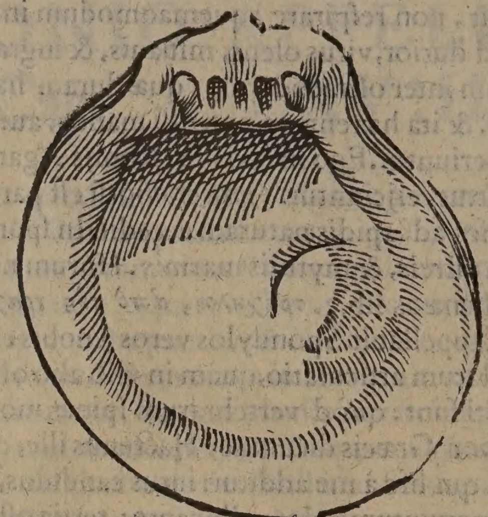
Spondyli authoris.

Spondylus Rond. ſiue oſtrea gaideropoda Bellonij, ex Rondeletio.

C

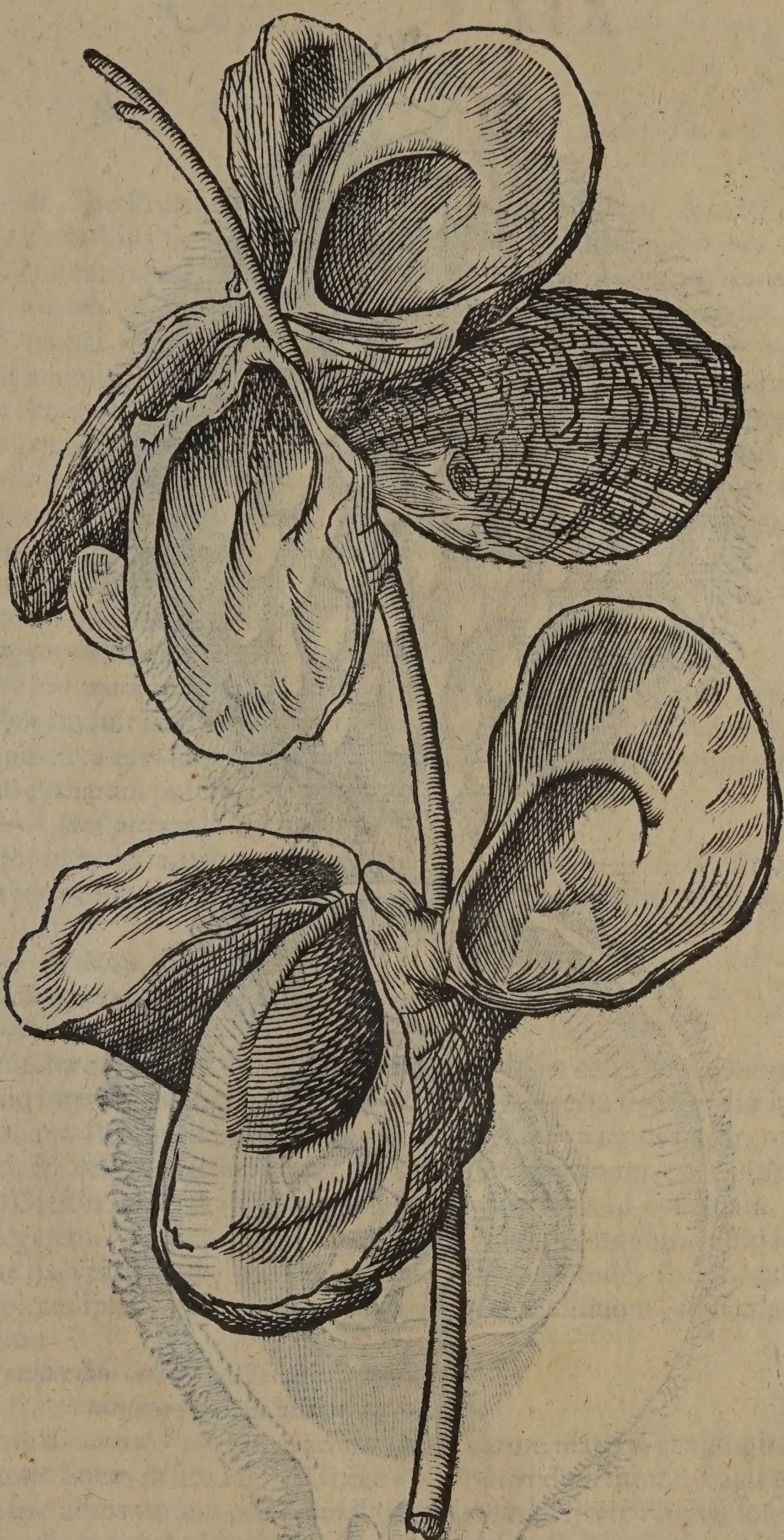
Spondylus authoris primus.

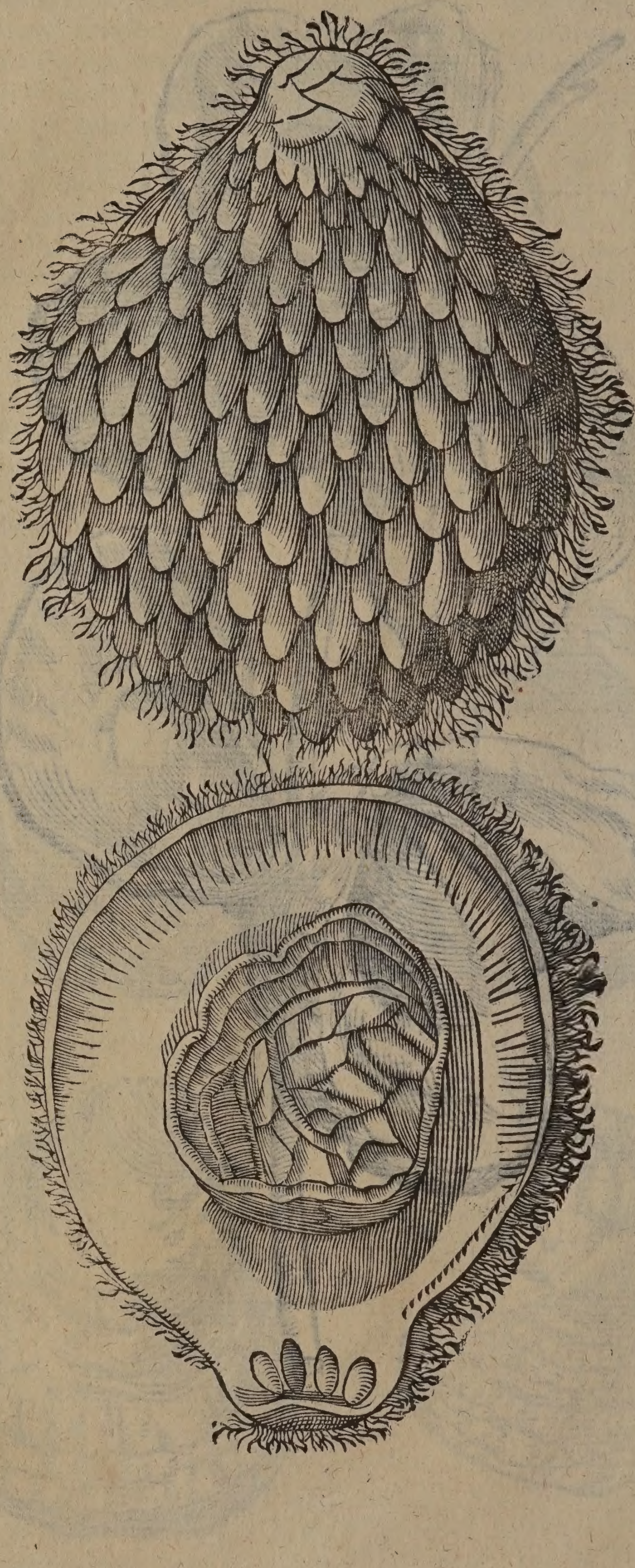
Spondylij alij.

Oſtreacea annexa baculo.

Spondylus authoris vtraq; facie pictus.

A

DE PECTINIBVS. Cap. LXIX.

AEQVIVOCA.

Pectinis varia ſignificata.

Κτεὶς, ſiue Pecten etiam dicitur, quo capilli pectuntur, & extenduntur: quod Euſtathius ſic Græcè nominari ſcribit παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς τρίχας. In Dictionarijs Heſychij,& Varrini legitur, κτεὶς κτενὸς τὸ κτένιον, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς χεῖρας, ἢ τὰς τρίχας. quod manus, aut pilos extendat. Ijdem Grammatici κτένας exponunt τοὺς τῶν χειρῶν καρποὺς, καὶ τῶν ποδῶν, καὶ τὰ στήθη. hoc eſt manuum carpos, & pedum, item pectus, ſed Zoographus metacarpia potius,
B ſic dici putat: ita verò dici ſcribunt ἀπὸ τῶν εἰς τὰς τρίχας ἐπιτηδείων κτενῶν: hoc eſt ab inſtrumentis quæ apta ſunt ad petendos pilos. Ijdem etiam ſic nominari ſcribunt τὰς νοθαίας πλευρὰς, ſpurias dorſi coſtas. Dicuntur quatuor illi dentes anteriores, qui interiecti inter duos caninos dentes naribus ſubſunt τομεῖς, διχαστῆρες, γελασινοὶ teſte [a] Polluce, item κτενες hoc eſt occiſores, ὅτι κτείνουσι ὅ ἂν λάβωσι, quia occidant, quod capiunt. Κτεὶς dicitur etiam τὸ ἐφήβαιον, pubes, ἢ τὸ μόριον τὸ αἰδοῖον, aut pudendum. Latini etiam Pectinem ſic vocant. Iuuenalis.

[a] Lib. 2.

Pro pube.

Inguina traduntur medicis iam pectine nigro.

Κτεὶς μόριόν τι τῶν κρυπτομένων τοῦ ἀνθρωπείου. σώματος διὰ τὰ περὶ αὐτὸ ῥαβδώματα οὕτω καλούμενον, inquit Euſtathius: id eſt, pars quædam corporis humani occulta, ſic dicta à virgulis, quæ circa eam ſunt. Pecten à Latinis Grammaticis exponitur muſicum inſtrumentum, quo cytharam pulſamus. Virgilius: [b]

Pro muſico inſtrumento.

—— Iam pectine pulſat eburno.

[b] Aeneid.

Greci videntur in cythara, teſtitudine, aut alio quopiam ſimili muſico inſtrumento collum appellaſſe: κτένια, inquiunt, τῶν κιθαρῶν, οἱ ὑπερέχοντες ἀγκῶνες λέγονται. [c] Statius Pa-
C pinianus:

[c] 2. Achil.

—— Nunc obuia verſæ
Pectine Amazonio modo, quo citat orbe Lacenas
Delia.

Ad quos verſus hæc annotat [d] Adrianus Turnebus: Pecten enim Amazonius videtur chorus fuiſſe, quo inter ſe pectinatim implexæ conſertæque recta ſerie puellæ in Amazonum modum ſaltabant. Pecten etiam inſtrumentum dicitur quo pannus nuper contextus, raditur: Germani, & Belgæ à carduo vocant carden. Item quo linum, & cannabis depectitur, & purgatur. Dicitur etiam cratis dentatæ genus ſtylis ferreis ad colendam terram, & ad
„ metendam ſegetem. [e] Columella: ſi autem metendi genera complura multi falcibus verri-
„ culatis, atque ijs, vel roſtratis, vel denticulatis medium culmum ſecant, multi mergis, alij
„ Pectinibus ſpicam ipſam legunt, idque in rara ſegete facillimum, in denſa difficillimum
„ eſt. [f] Ouidius:

[d] Aduerſ. lib. 26. c. 30

Pecten Amazonius quid.

Pro crate dentata.

[e] Li. 2. c. 21.

[f] 1. de remi am.

Temporibus certis deſectas alligit herbas,
Et tunſam raro Pectine verrit humum.

D A Plinio etiam dicuntur Pectines in arboribus, & earum materia per longitudinem rectæ
„ Pectinum modo lineæ, & interualla, Græcè κτηδόνες, vt dum inquit: Fagis pectines tranſuerſis. Nam in quibus variant pectinum illorum lineæ, adijcere Plinius ſolet aliquid quo varietas illa poſſit indicari, obliquos, criſpos, nodoſoſve dicens. Germani in ligno hos veluti neruos, appellant annos. Sunt autem venæ, ſeu fibræ, & diuiſiones in lignis pectinum modo, hoc eſt διαφύσεις. Intelligitur quoque non infrequenter inſtrumentum textorium eodem nomine, ſic dictum quòd fila in telis figat. Virgilius:

κτηδόνες.

Arguto coniux percurrit pectine telas.

Et Polluci πεντέκτενα (Zoographus legit πεντάκτενοι) Χιτωνίσκοι παρὰ τὴν ᾤαν πορφύραν ἔχοντες, πέντε κτένεσιν ἐνυφασμένοι: id eſt, Tunicæ quòd oram purpuream habentes, quinque pectinibus texebatur. Apud Galenum libri de faſcijs caput centeſimum, & decimum inſcribitur pecten, ſeu vinculum ſuſpendens ad colem. Pecten Veneris herba, quoque Plinio dicta à pectinum ſimilitudine.

Pecten Veneris.

SYNO-

 E

SYNONYMA.

* 4. *Hiſtor.* c. 4.

Pectẽ à pectunculo differt.

Gaza defenditur.

Pectunculi qui.

Pectinis etymologia.

Lẽguados.

Alberti error.

QVOD Latinis Pecten, Græcis κτεὶς dicitur, Gazæ modò pecten modò pectunculus, vt vbi [a] Ariſtoteles ait: τῶν διθύρων τὰ μὲν ἐστὶν ἀνάπτυχα, οἷον οἱ κτένες: Biualuis generis pars cluſilis eſt, vt pectunculi. Et paulò pòſt: Ἔτι τὰ μὲν κινητικὰ αὐτῶν ἐστὶν, οἷον κτεὶς: Item aliæ ſe mouent, vt pectines. Sed hæc varietas, inquit Rondeletius, ambiguitatem parit: ſunt enim pectines, & ab his diuerſi pectunculi à Latinis dicti. Plinius manifeſtè pectunculos à pectinibus diſiungens, videtur pectunculos pro tellinis vſurpaſſe, vt Hermolaus annotauit. De alijs pectunculis infra dicemus; hæc Rondeletius. Sed Theodorus, Plinium in hac interpretatione eſt imitatus, qui pectinem & pectunculum pro eodem accepit; vt vbi ſic loquitur: Lolligo etiam volitat extra aquam ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittæ modo, nam hoc Ariſtoteles περὶ κτενῶν ſcripſit. Idcirco dicimus Plinium pectunculum, & pectinem interdum promiſcuè nominare, & interdum diſtinguere, pectun F culoſque pro tellinis accipere. Trallianus quoque κτένια diminutiuo nomine appellans, ipſos ſimpliciter κτένας, id eſt, pectines intelligere videtur. Pectunculi, inquit Zoographus, vt ipſum nomen loquitur, exigui pectines ſunt: quod bifariam intelligi poteſt, vt & pectines maiores antequam excreuerint, ſic appellentur, & ſpecies peculiaris ſemper parua, qualem Rondeletius depinxit vna tantum parte auritam. Pectunculos nominat Columella, item Nonius Marcellus inter ea, quibus ſimilitudo nomen fecit. κτένες piſces dicuntur ab interprete Nicandri piſces marini ob ſimilitudinẽ manuum, & pedum. Porta Neapolitanus pectinem ſic dici voluit à figura pubis, cùm potiùs veriſimile ſit ab huius teſtati figura pectinem fuiſſe nuncupatum. Pectinum genus, inquit Gyllius, ſtriatum, id eſt, pectinatim diuiſum, à rugis illis, ſiue imbricaturis nuncupatur. Lenguados vulgò in Hiſpania dici teſtis eſt Alphonſus Toſtatus. Germani, inquit Zoographus Conchas biualues omnes generali vocabulo vocant Muſchelen, & Moſchlen; vt pectines, Chamæ, &c. Pectines verò priuatim D. Iacobi Conchas. Iacobs Muſchlen. Angli verò MuſcKels peculiariter nominant Conchulas illas quas Bellonius mytulos; Pectinem autem à Scalope, Scalop. Magno in errore verſatur Albertus, & recentiores, qui pectines pro paſſeribus (id eſt, planis G piſcibus illis quos vulgus Germanorum plateſſas nuncupat) accipiunt. Pectinum generis, ait Gyllius, quidam arbitrantur eas eſſe, quas vulgò appellant Conchas S. Iacobi, ſed aliæ Oceani littoribus Gallicis cognitæ habentur piſcatores Maſſilienſes pectines vocant Larges Coquilles, alij Coquilles de ſaint Iaques, Itali Cappe ſante. Reliqua ſynonyma cuiq; generi propria mox in deſcriptione adferam.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

* *Hiſto.* 4. c. 7.

* *Lib.* 3.

Genera.

SVNT autem pectines biualues, & cluſiles teſte Ariſtotele, ſeque concludendo tuentur. Pectinatim eis diuiſæ teſtæ ſunt. [a] Reſerratiles item ſunt: Nam ab altero latere nodo ligantur. κτεὶς, inquit, Athenæus ex Ariſtotele, τραχυόστρακος, ῥαβδωτός. Ouum dictum altera tantummodo parte ei H ſit. Maſſarius Conchas eſſe ſtriatas ſcribit, teſtis biualuibus, altera tamen tumida, altera plana, biniſque auriculis angularibus. Qualis ſit pecten, inquit Rondeletius, ex nullo meliùs quàm ex [b] Athenæo cognoſcemus, quo loco oſtreum (Berberi) in quo naſcuntur Margaritæ pectini confert. Ἔστι δὲ ἡ μὲν τοῦ Ὀστρέου ὄψις παραπλησία τῷ κτενί: οὐ διέγλυπται δὲ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, καὶ δασύ: οὐδὲ ὦτα ἔχει δύο, ὥσπερ ὁ κτεὶς, ἀλλὰ ἕν. Oſtreum aſpectu pectini ſimile eſt: teſta non cælata, ſed læuis eſt, & ſpiſſa: neque vtrinq; aurita eſt pectinum modo, ſed altera tantùm parte. Ex his liquet pectinem duabus conſtare Conchis ſtriatis, vtraque parte auritum eſse, quod non huic tantùm competit, vt peculiariter auritum pectinem nominare oporteat (quod Bellonius facit) ſed alteri etiam pectini, & pectunculo. Plura enumerantur pectinum genera, quàm duo, aut tria, quæ partim magnitudine, partim colore figuraq; variant. Sunt enim ruffi, candidi, varij, item candidi atque lati à Xenocrate commemorati. Pecti-

nes

A nes quidam, inquit [c] Ariſtoteles, magni ſunt, quibus altera valuularũ latior veluti tegmen ſuperpoſita eſt. Sunt item qui vtraq; parte auriti ſunt, vt pectunculi, alij vnica, quidam nulla, ſi Bellonio picturæ credendum ſit, qui pectunculum ſuum, ſine auriculis depinxit: capite teſtæ ita ſe colligente, vt in Tellenis, & Chamis; eam omiſimus. Cæterùm, vt ab ijs, qui vtraque parte auriti ſunt, incipiam, ſciendum eſt quoſdam vtramque aurem æquali habere magnitudine, vt priores duo, quorum iconem Rondeletius exhibuit, & alij ſi qui ſunt quos nos depictos ſubiungemus, inter quos etiam quidam aures minores habent, quàm caput teſtæ, quidam tam magnas, vt ab vna aure ad alteram ducta linea caput teſtæ nõ tangat, ſed potiùs emineant aures: alij rurſus vna aure minores, & veluti mutyli. Pectinem priorem ſuum ſic deſcribit Rondeletius. Teſta vtraq; primùm ſtrictior, qua parte aurita eſt, deinde amplificata in orbem circumagitur: altera modicè caua, & in dorſum elata, altera plana, veluti alterius operculum. Vinculo nigro, & neruoſo colligatæ ſunt. Vtraque ſtriata eſt, à ſtrictiori parte ſtriaturæ incipientes ad imum marginem deductæ ſunt, ſed ita vt in eo ſtriæ, ſiue exochæ magis promineant, quàm ſtrigiles, ſiue canaliculi: quibus fit vt pectinis teſta laciniata ſit, & hac parte firmiter cohærens. Præterea ſtriæ, ſiue exochæ lineis à ſummo ad

[c] Hiſt. 4. c. 4.

Auritorum ab vtraque parte deſcriptiones.

Pectinis prioris Rõdel. deſcriptio.

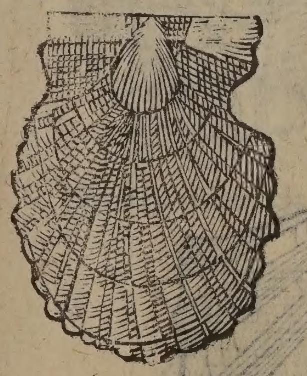
B imum ductis ornatæ ſunt, quæ duabus tribuſve alijs interſecantur à latere ad latus ductis verſus ſtrictiorem partem. Intus carnis multum eſt; quæ circa medium etiam carnoſum, longum, tenerum alligata apparet. Ineſt in carne particula luteum ouorum colorem referens. Spectantur μήκων, & os tubæ modo factum, atque inteſtinum tenue luto plenum. Tota caro in ambitu membranam habet veluti fimbriam verſicolorem, ex qua fila multa, & tenuia dependent. Alter autem Rondeletij pecten idem cum ſuperiori fortaſſis cuidam minus diligenti inſpectori videbitur; ſed re vera differt: idcirco eius iconem hîc apponimus: Nam latiores, & ampliores aures habet, eſtque toto corpore longiore ſtrictioreque, quàm ſuperior. Præterea hic teſtam vtramq; pectunculorum Burdegalenſium modo concauam habet, ſuperior alteram duntaxat concauam, alteram planam. Poſtremo hic Concharum quarundam rugoſarum ritu rugas, ſiue ſtrias, & exochas ſimplices habet, prior verò ſingulas ternis, & quaternis lineis à ſummo ad imum ductis ornatas. Hunc pectinem Itali Romiam vocant, quod qui è Compoſtella redeunt (quos etiam Romious lingua noſtra vocamus) pectines eiuſmodi multos pileis affixos geſtant. De pectine aurito, quem ſimpliciter pectinem vocauit Rondeletius hæc Bellonius: In Concharum genere. (Nam pectines Concharum generi attribuit Plinius) ſolùm pectinem altera parte planum agnoſcimus: cuius parte ſuperiore teſta tumida, binis vt plurimùm auriculis inſignita, emergit: atq; ita ſtriata quemadmodum teſtudines rugis imbricatæ, quæ Nichia dicuntur. Pectines in biualuium genere, poſt pinnam maioribus Conchis præditi ſunt: quas habent ſcabras, reſeratiles, & cluſiles, nullis cardinibus pixidatim infarctis coniunctas, ſed neruo tantùm nigro, (vt in Oſtreis videmus) obſirmatas. Parte plana tanquã prona ſolo accubant: ſupina enim tumida aures vtrimque habet, per quas exerere linguã Ariſtoteles tradit. Hæc ille. Nos his aliquot ſequentibus tabulis auritorum vtraq; parte pectinum quotcunq; vnquam obſeruare contigit, imagines exhibemus. Primo igitur loco ponitur pecten priori Rondeletij ſimilis, (cuius idcirco imaginem omiſimus) primum aper-

Caro.

Pecten Rõdeletij alter.

Pecten alter Rondeletij.

C

Romia.

Deſcriptio ex Bellonio.

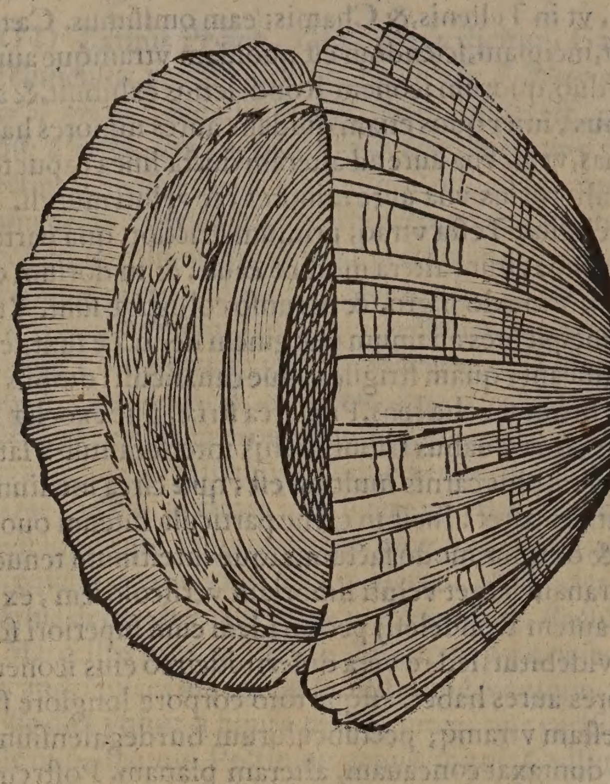
Teſta qualis.

Pectines alij authoris

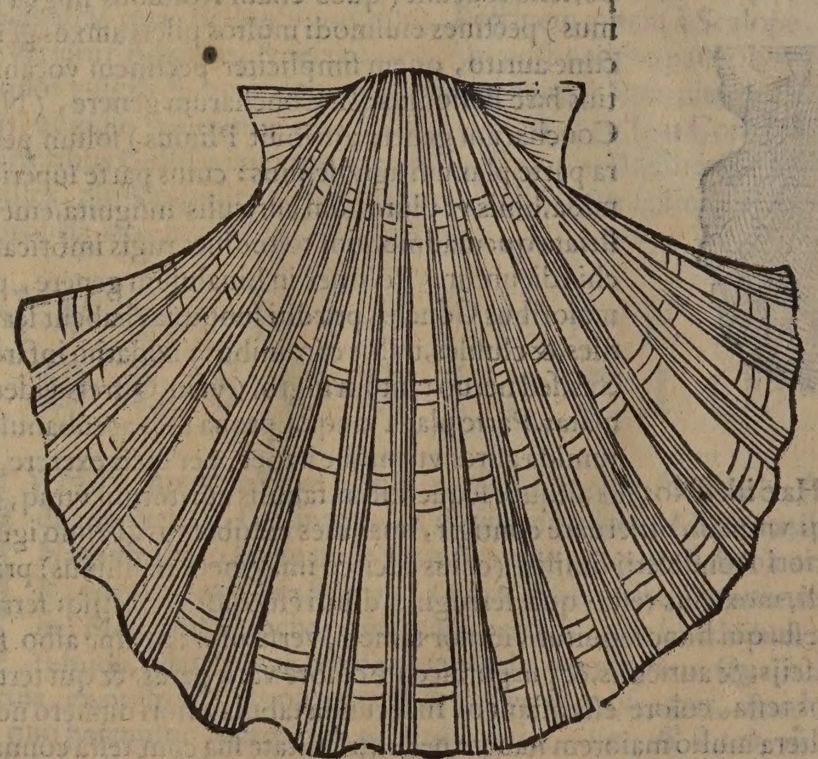
D tus cum animali, mox eius teſta; quæ ferruginei diluti eſt coloris, faſcijſq; ferrugineis. Ex eodem genere eſt, qui hunc ſequitur; minor tamen, verſicolor, nempe albo fuſco viridi præſertim in faſcijs, & auriculis, & purpuraſcente colore variegatus, & qui tertius eſt, cum animali, & eius teſta, colore eſt caſtaneo. In ſecunda tabula priori numero notatur is qui aurem vnam altera multo maiorem habet: nec extremitate ſua cum teſta connata, vt duo alij, qui eadem tabula videntur: paruus eſt hic ſua natura, & raro maior quàm depictus conſpicitur: albus, & ſubuiridis aliquantulum parte ſuperiore. exochas habet magnas, & craſſas proportione canaliculorum, quibus inſculptæ ſunt à natura ſtriæ à ſummo ad imum tendentes. intus autem prope auriculas colore eſt aliquantulum caſtaneo, cætera albo. Secundo numero oſtenditur priori ſimilis colore, & forma auricularum, ſed exochas non habet bifidas, vt ille. Qui deinceps additur auriculam quidem maiorem habet altera, foris colore eſt prorſus caſtaneo. exochis eſt, & ſtrijs tranſuerſis inſignitus, inq; multis locis aculeis paruis munitus. Intus eſt colore argenteo ad ſubcęrulenm tendente, licet in medio ali-

quibus

Pecten primus authoris cum ſuo animali.

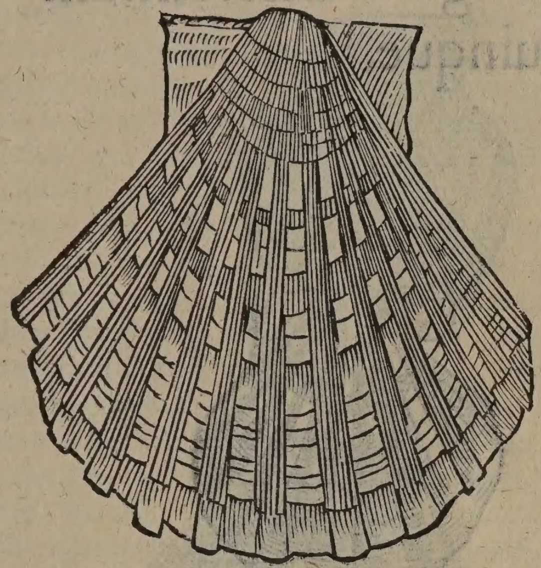

Pectinis eiuſdem teſta.

A

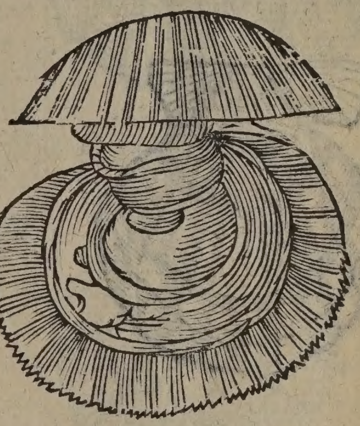
Pectẽn verſicolor.

B

quibus in locis circumcirca ſit colore caſtaneo ſplendido. Quartus autem vnam altera maiorem habet, nec extremitate teſtæ adnatam maiorem. exterius crocei eſt coloris: intus verò cãdidus.exochas habet lineolis trãſuerſis refertas. quatuor faſciæ amplectuntur teſtæ partem ſuperiorem. Quintus tertio ſimilis,ſed ſtrijs trãſuerſis caret. Niger eſt, qui in tertia tabula primus pingitur longitudine palmi, latitudine verò ferè æqualis, aure inſigni, & prominente extremitate ſua; alterius auris veſtigium quoddam paruum. Exochas habet rotundas maiores canaliculis, quas lineæ tranſuerſæ ambiunt. Secundus colore eſt ferrugineo, in vtraque valua exterius multis aculeis aſper. Auriculam vnam habet inſignem, altera parum eminet. interius in circumferentia colore eſt ferrugineo.ſuperiori parte ſubcęruleo colore ad argenteum, tendente, habet & exochas ſtrijs inſignes. aculei autem ex ſtrijs emergunt.

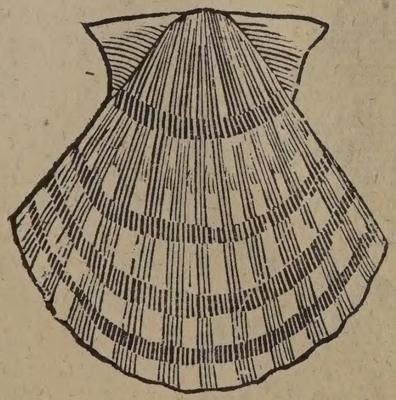
Pectẽn minor caſtaneus cũ animali.

C

Tertius autem vnã altera maiorem habet.Longitudo æqualis latitudini,menſura duorum digitorum & dimidij. Exochas ab vna parte habet notabiles ſtrias verò latiores inter exochas ſtrijs colore luteo. Interior quoq; pars habet multas exochas, quæ ſunt longè anguſtiores ſtrijs, & lucent. In medio duarum auricularum eſt foramẽ, cui vinculum inſeritur, quo connectitur vtraq; teſta,clauditur,& aperitur.Quartus habet aures ferè ęquales,exochas ſubcinereas albicantes,ſicut & ſtrias. Intus in ſuperiori parte nigricat, cætera colore ſubcęruleo, & albo depingitur huius teſta parte interiore,& exteriore.In quarta tabula primo,& ſecundo loco depingitur pectinis teſtæ pars interior,& exterior. Huius teſta tota candicat,& pellucet: exterius glabra, ac læuis: interius eſt exochis, aut lineis eminentibus parum,ac tenuibus, vt numero primo licet in tabula conſpicere. faſcias exterius habet nigricantes tres, aut quatuor. Aures ei ſunt æquales, & exigui. Tertio numero ſignificatur pectẽn cuius pars exterior, & ſuperior rubet, exceptis duabus auribus,quæ in extremo albæ ſunt:tota verò circumferentia alba eſt,latitudine ferè digiti.interius tota albicat. exochæ lineam vnam, aut alteram habent per longitudinem,quam pictor non expreſſit. Quartus eſt ſubalbo, & ſubrubro colore.Auriculam habet altera multo lõgiorem, cuius pars extrema à teſta ſeparatur:exochas habet rotũdas per quas lineæ à ſummo ad imum percurrunt duæ, tres & quandoq; quatuor:ſtrias habet pariter rotundas paruulis quibuſdam exochis inſignitas. Circumferentia intus alba, & lucida eſt, reliqua verò pars ad ſubnigrum tendit, faſciæ ei ſunt quatuor ad caſtaneum colorem tendentes. Auricularum color à parte interiori, quæ longior eſt, vbi pectini adhæret alba à reliqua, quæ prominet pars caſtanei eſt coloris, vt & altera tota auricula.Sequitur deinde pectẽn aure altera maiori,& extremitate ſua teſtæ adnata.huius tota pars concaua, & exterior eſt caſtanei coloris. Sed exterior pars cum alcyonio adhærente, tuberculis paruis tanquam verrucis inſignita: ſupra prope aurem maiorem aliquid mineacei coloris videre licet. Poſtremo loco conſpicis pectunculum, hoc eſt pectinem altera parte auritum.Croceus eſt,longitudine duorum digitorum,& dimidij latitudine duorum,

Pectẽn minor clauſus.

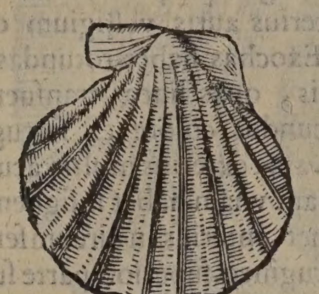

D

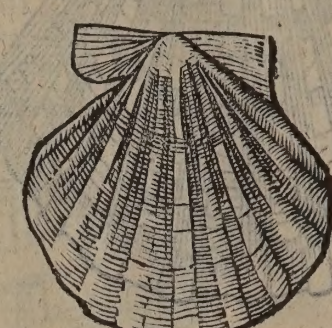
auriculam

Pectinum auricularum figura differentium ſpecies quinque.

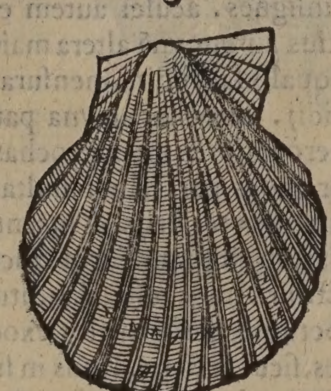
1

2

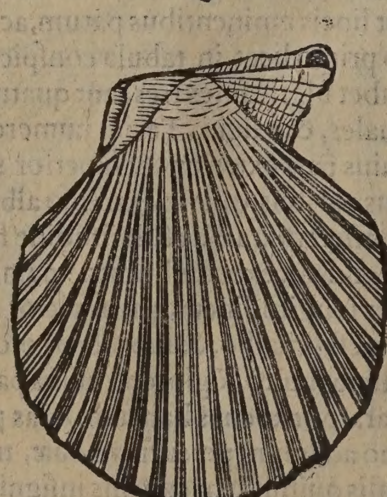
3

4

5

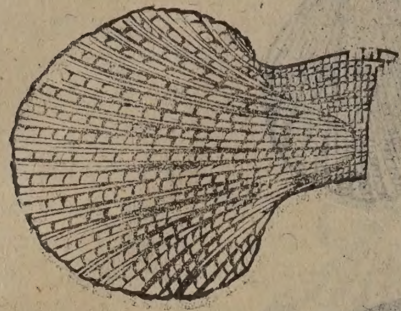

Pectines authoris alij.

auriculam vnam habet ſatis latam proportione animalis, rudimentumq́; tantùm alterius, exochas rotundas,& ſtrias per tranſuerſum plures valde exiguas.colore mineaceo inſignitur exteriùs, interiùs albido, lineis quibuſdam per longitudinem tranſcurrentibus mineaceis.Cognatus huic is quem ex Zoographo depingimus, ſine deſcriptione.Habes deinceps Pectinem totum eburnei coloris, præterquam in ſummitate, vbi macula quadam condecoratur rubra, cui item alia lutei coloris macula inſidet. Aſper eſt,qui eburneo illi adiectus eſt colore ſubfuſco. Auriculas exiguas æqualis magnitudinis habet Pecten ſubſequenti deinde tabella adiectus,extrà cinerei coloris,intus ſuperiori ora nigricat:cętera ex ſubcęruleo, ac albicāte varius. Candidi ſunt duo vltimi Chamę quodammodo figura. Verius ſanè mihi dicentur pectunculi, qui poſtea vltima tabula depicti cōſpiciũtur,minores omnibus cęteris.Pectunculi enim, vt nomen ipſum loquitur,

Pectunculus Zoographi.

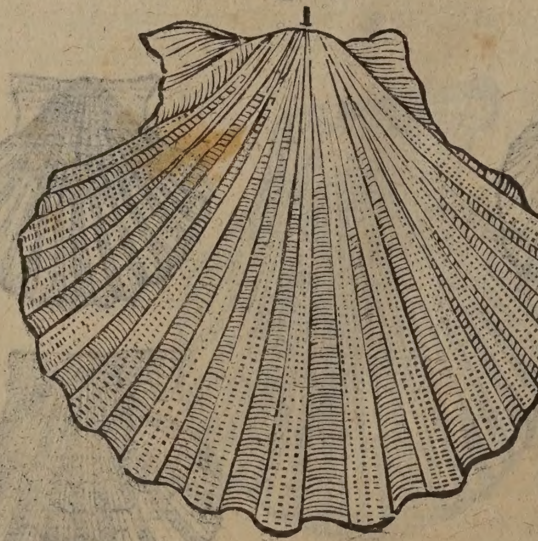

Pectunculi qui dicantur.

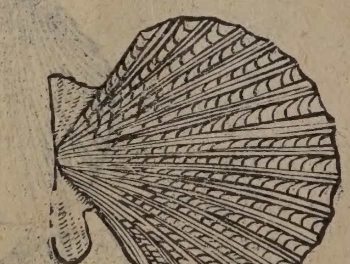
exigui ſunt pectines. Quod bifariam intelligi poteſt, vt & pectines maiores, antequam excreuerint,ſic appellentur;vel ſpecies peculiares ſemper paruę;quales in hac tabula proponuntur. Omnes quo ad teſtam tenues ſunt, auriculis,& colore differentes. Quidam enim lactei,quidam rubri, quidam caſtaneo, & albo colore variegati. magnitudine quoque diſcrepant, maximi ſunt latitudine digiti, reliqui minores. mineaceo eſt colore, qui quarto loco exhibetur:ſtrijs ſeu exochis tam exiguis, vt vix conſpiciantur. Rondeletius pectunculum facit, talem qualem ſecundo huius tabulæ loco oſtendimus. Sed cum tribus faſcijs, item altera parte auritam,aliquando dextra,aliquando ſiniſtra,vt noſter. Conchā ſtriatam habet vtramque cauam. Rondeletij autem aliquot aculeis eſt armata.hos pectines exiguos in Aquitania vocantur Petoncles: in Normania Hannons. Romæ Gōgolæ,quaſi Conchulæ: ſunt enim ſemper parui, præſertim in Mediterraneo mari, in Aquitanico littore maiores. Alijs dicuntur Coquilles de ſaint Iaques, quemadmodum magni pectines. A Chamis trachæis,inquit Bellonius,hoc diſcrepānt,quòd Chamæ tranſuerſas lineas,pectines autem labra in gyrum crenata oſtendant. Sunt qui ſancti Iacobi Conchylia vocent, Anglicum vulgus Cochles. Romani ruſtici,qui Chamas lęues,& tellinas ex mari in forum piſcarium adferunt, eos quoque ad menſuram tellinarum modo diuendunt, quos & Conchulæ nomine vocant,ſed Gongolam pronunciare malunt:Hęc Bellonius,qui pectunculum neutra parte auritum depinxit:capite teſtæ ita ferè ſe colligente,vt in Tellenis,& Chamis.

Vt à chamis trachæis differant.

Pecten eburneus.

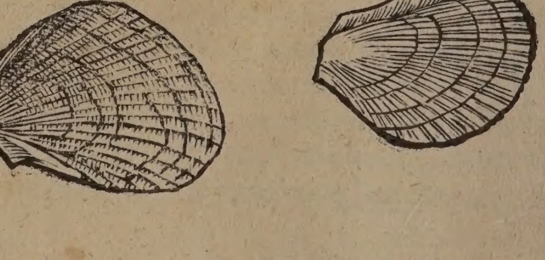
Pecten aſper.

Pecten varius.

Pectines figurâ Chamę.

Pectunculi alij auricularum figura variantes.

LOCVS.

MYTVLI & pectines, teſte [a] Plinio, ſpontè in arenoſis locis prouenlunt. Columella de piſcibus loquens ait: Limoſa regio idonea eſt educandis Conchylijs, & oſtreis purpurarumque tum Concharum pectunculis. Capiuntur in ſinu Aquitanico frequẽter pectunculi, vbi maiores ſunt, quàm in Mediterraneo mari; quanquam & hîc copioſi, vt in Normannia. Pectines ferramento quodam capi abradendo tradit Ariſtoteles.

[a] Lib. 9. c. 51.
Capiendi ratio.

SENSVS, VOLATVS, NATVRA.

VISVM habere & oculos, videtur ex [a] Plinio probari poſſe: de animalium oculis ſic loquens; Non omnibus animalium hi, Oſtreis nulli: quibuſdam Concharum dubij: Pectines enim ſi quis digitos aduerſum hiantes eos moueat, contrahuntur, vt videntes. Video dubitatum à doctis, num pectines volent. [b] Ariſtoteles id affirmat, ſic inquiens: Generis teſtati, & expedis pecten potiſſimũ plurimumque ſe mouet volatu. Nam & purpura, & eius ſimilia parum admodũ progrediuntur. Vnde [c] Plinius: Loligo etiam volitat, extra aquam ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittæ modo. Vbi notandum Plinium ita intelligendum eſse, vt dicat pectunculos volare, non autem extra aquam ferri, vt Loligines. Nam pectinum volatum ab auium atque volantium quorundam aliorum piſcium differre author eſt [d] Ariſtoteles, ita ſcribens: Cartilaginei generis nonnulla ſtridere videntur; Verùm ab his vocem emitti vllam rectè dici non poteſt: at ſonum, ſiue ſtrepitum reddi verè dixeris. Nam & pectines quoties per ſumma humoris nitibundi feruntur, quod volitare dicunt ſtridere ſentiuntur. Idcirco Maſsarius ad ea Plinij verba: Aquatilium pectines ſtridere cum volant traduntur; hæc commentatur. Quoniam ſua cuique poteſt eſse ſententia, ego non exiſtimo pectines volare poſse per aëra. Cùm enim callo illo interiori ambæ teſtæ adeo connexæ ſint, vt difficilè diuelli queant, non poſſunt ita liberè aperiri, vt volare valeant. Quamobrem volare hoc in loco pro ſalire celeriter in modum volatus, & diſcurrere de loco ad locum potiùs interpretarer. Pectines enim tanta velocitate dehiſcunt: vt ex vehementi repercuſſione ſaliant, & ſuperiactent, vt quaſi volare videantur. Hæc Maſſarius, ſecutus Ariſtotelem, qui ſic [e] ſcribit, de animalium teſtatorum differentijs tractans: Item, inquit alia ſe mouent, vt pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam de ferramento quo capiuntur, ſæpe diſſiliunt. Idem pectines tradit aliquandiu in arena (aliàs in ſeceſſu) latere veluti purpuras; vnde Plinius; Pectines, inquit, in mari ex eodem genere habentur reconditi, & ipſi in magnis frigoribus.

[a] Lib. 9. c. 37.
An oculos habeant.
An volent.
[b] Hiſtor. 9. cap. 37.
[c] Lib. 9. c. 39.
Volatus.
Plinius exponitur.
[d] Hiſto. 9. cap. 9.
Stridor.
Plinius explicatur.
[e] Hiſtor. 4. cap. 4.

E

ORTVS. GENERATIO.

Oua quæ.

[a] Li.9.c.31

[b] Hiſtor.5. cap.15.

[c] Hiſtor.8. cap.20.

QVÆ autem oua appellantur in pectinibus, quamuis verè ijs inſint, moxque procedente tempore minuantur aboleanturque, tamen nihil ad generationem conferunt, ſed indicio ſunt nutricationis melioris, quale in ſanguineis pingue eſt. Proueniunt itaque ſponte, vt [a] Plinius tradit ex [b] Ariſtotele, qui ſic inquit: Pectines locis arenoſis ſui ortus initia capiunt. Anno autem perficiuntur, vt idem de teſtatis ſic loquitur: Omnia id genus celeri incremento augentur, ſed præcipuè purpuræ atque pectines: quippè quæ anno perfici poſſunt: Generantur, [c] eodem teſte, plurimi temporibus pluuioſis, quemadmodum & plurimis alijs teſtatis accidit. Nam ſquallore pectines magis trahunt ruffum colorem. Iamque in Pyrrheo Euripo pectines aliquando defuerunt, non modo propter ferramentum, quo piſcatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter ſiccitates.

F

NVMISMATA.

GOLZIVS inter numiſmata Piſaurenſium argenteum habet, in cuius vna parte eſt Pegaſus cum his litteris ΠΙΣΑΥΡΙΩΝ. ab altera parte Neptunus Nereo inſidens, ſub quo pecten exprimitur, & à latere hæ litteræ ΔΗVX. In Tarentinorum quodam argenteo nummo idem pecten cernitur cum Neptuno Nereo inſidente, dextraq; tenente tridentem, ſiniſtra Polypum cum hiſce literis ΤΑΡΑΣ. Idem quoque pecten in alio eorundem argenteo nummo cernitur ſolus ab vna parte; ab altera Neptunus inſidens Nereo dextra tenens tridentem, ſiniſtra Polypum, his adſcriptis literis ΤΑΡΑΣ. Nam Tarentini Neptunum pro deo tutelari colebant, & à Taranto Neptuni filio nomen fluuio, & vrbi factum gloriabantur; idcirco Polypo, ac pectine, & Nereo indicare voluerunt Neptuni in mari potentiam.

G

VSVS IN CIBIS.

Electio.

[a] Pædag. lib.2.

[b] Noct. Att. lib. 7. c.16.

IAM fuere in menſis celebres apud antiquos, vt ſcribat etiam Athenæus non omiſſos fuiſſe in Cotys conuiuio. Eligebantur autem ex Methymna, vt idem ex Phyllij, ſiue Phrynichi, ſiue Ariſtophanis comedia vrbes inſcripta tradit, Clemens quoque [a] Alexandrinus, & Pollux authores ſunt pectines Methymneos à pleriſq; gulæ amatoribus ſuis temporibus expetitos. Inter cænarum ciborumque exquiſitas delicias comprænhendit pectunculum Chium M. Varro in ſatyra, quàm *περὶ ἐδεσμάτων*, id eſt, de cibis peregrinis, & lautitijs inſcripſit, vt teſtatur [b] Gellius. Laudantur etiam Tarentini: Horatius:

Pectinibus patrijs iactat ſe molle Tarentum.

Quæ erit fortaſſe ratio, cur in numiſmatibus Tarentinorum frequenter inueniantur: Apuleius verſus hos Ennij corruptos citat:

Mures ſunt Aeni, aſpera oſtrea plurima Abydi, H

Mus Mytilenæ eſt, pecten Curadrum, quæ apud Ambraciæ amnes.

Qui aliqua ex parte reſtaurari poſſunt ex Archeſtrati apud Atheneum verſibus, vnde etiam tranſlati ſunt:

Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεια δ' Ἄβυδος,
Τὰς Ἄρκτους Πάριον: τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη
Πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει. Id eſt.

Mures Aenus habet magnos, & oſtrea Abydus,
Vrſos Parium; Pectines verò Mitylene,
Plurimos vero Ambracia exhibet.

Pectines optimi qui.

Xenocrates: Pectines, inquit, optimi ſunt, qui ad iuſtam magnitudinem peruenerunt, caui, colore nigriore: præſtant autem vere, ac æſtate, ſiquidem eo tépore ad Lunæ incrementum maximè augentur. Omnibus autem antecellunt Mitylenei magnitudine, natura, humoris bonitate.

A bonitate. His ſimiles Ionium mare iuxta Illyrida, Hetruriam, Salonas, & Latium producit. Iam verò & Chios, & viciniæ inſulæ, item Alexandria eiuſmodi piſces ferunt. Pontus quidem etiam multos fert; ſed minutos, & qui ægrè augeantur. Hæc Xenocrates. Ariſtoteles autem optimos eſſe cenſet, cùm grauidi ſunt; vt alia teſtata & cruſtacea. [a] Galenus pectines craſſi admodum ſucci eſſe ſcribit. Quidam Myas, ſeu Mytulos Epheſios eiſque ſimiles ſucci bonitate, vt pectines ſuperare; ita cedere Chamis. Hiceſius autem Chamis alere vberiùs, ſucci autem peioris eſſe, & excretioni minus faciles. Vnde Trallianus podagram pituitoſam præceſſiſſe conijcit plurium pectinum, & buccinorum vitioſos ſuccos generantium frequentem vſum. Stomacho (ait Cornelius Celſus) apti ſunt ex media materia piſces, oſtrea, pectines, murices. Et Archigenes apud Galenum pectines connumerat ijs, quæ ſtomachicis in cibo conueniunt. Galenus ſuccum eorum aluum ducere, non aliter quàm ,, lactis ſerum tradit. idem confirmant Galenus, & Diocles Charyſtius. De eorundem facul- ,, tate coquendique modo hæc Xenocrates: Dulces ſunt, ac faciliùs, quàm oſtrea concoquuntur. Ex aceto ſumpti ad excretionem accommodantur, & cùm ex poſca concoquuntur, dulcedinis participes ſunt, quam aſſando deponunt; pari quoq; modo contriti aluum B ſoluunt: idque ſiue recentes, ſiue vetuſti fuerint. Parum autem vrinam cient, qui buxeis coloris ſunt, ſicut oſtrea non facilè corrumpuntur. Elixi aſſatis ad aluum ducendam aptiores ſunt: quique magis aſſati ſunt, minus ſucci habent, & difficulter excernuntur. Exiſtimandum quoque eſt, eos qui in ſuis teſtis aſſantur, minus huiuſce incommodi habere, & faciliùs alere, & minus eos perturbare: valentiores autem aſsati ſunt: quique expurgati planè puréque fuerint, ij grati ori ſunt, & facilè concoquuntur, & teſtaceis anteferendi ſunt illi, qui ſale conditi ſunt, nec admodum perturbant. natiuam autem dulcedinem in muria conſeruant, & vrinam mouent: ac candidi quidem, & lati, ſunt dulciores: atque albi ſunt duri: (Diphilo tamen candidi molliores ſunt) ruffi verò ſunt viroſi, & vrinam ,, cient: varij autem medij ſunt, & eorum aliqui fucis ſunt ſimiles: qui per ſe dati difficul- ,, ter concoquuntur, & tamen vrinam mouent. Hæc ille. Vvottonus teſtatur pectunculos faciliùs concoctionem aſsumere, quàm oſtreas. ſapore eſse dulces: at nimiam illam dulcedinem coctione exuere. Aluum magis mouere virulentos aſſis: & quò magis aſsentur, eò minus ſucci congeniti relinqui, minuſque aluum tentare: ſed ſi in teſtis ſuis aſsentur magis nutrire.

[a] De alim. bon. & mali ſucci.

C

VSVS IN MEDICINA ET ALIIS.

TRALLIANVS in colico affectu dari iubet. Idem in cardialgia conuenire eos ſcribit. Et alibi in vomica, ſeu empyemate ſi ſalſus & bilioſus humor eſt, præbet. Rurſus idem Tympanius raro, & voluptatis gratia offert. Ego eos ſæpius præberem: Nam authore [a] Plinio vrinam cient, & quæ in veſica ſunt, modicè detergunt; quanquam in hoc morbo magis flatus, quàm humor abundet. Xenocrates ſcribit pectines remedio ijs eſſe, quorum veſica vlceribus ſcatet, quòd ea expurget. Quidam practici in febris bilioſæ declinatione pectines concedunt. Ad Venerem excitandam non minus valent, quàm oſtrea, quorum ſpecies ſunt, teſte [b] Iohanne Baptiſta Porta Neapolitano. [c] Plinius pectunculos D ſalſos tritoſque cum cedria pilos palpebrarum euellere author eſt. Contra Dorycnium in cibo iuuant pectines, vt cecinit Nicander. Pharmacopœorum vulgus pro Concha Venerea pectines vſurpat, vt ait Rondeletius. Pectinum maiorum vſus alicubi eſt in templo ad ſal continendum, quo conſecratur.

[a] Li. 32. c. 9

[b] Lib. 3. c. 44. Pytog.

[c] Lib. 32 cap. 7.

DE MVSCVLIS. Cap. LXX.

ÆQVIVOCA.

Myſticetus
[a] Lib. 2. in Eutrop.
Muſculus balænę.

VOCIS huius homonymia impedit, quò minus intelligamus, quid auctores intelligant per muſculum, de quo modò à nobis ſermo inſtituitur. Etenim μυςίκητον apud Ariſtotelem muſculum reddit Theodoricus Gaza Plinium ſecutus. Genus id eſt piſcis, qui vt inquit [a] Claudianus, paruo moderamine caudæ iter regit, ne Balæna in ſcopulos impingat, quãquam Bellonius Balænæ partem quandam, quam gerit ad iter prætentandum Ariſtotelis muſculum eſſe putet. Prætenturas, inquit, quas ante oculos habet Balæna, muſculum Ariſtoteles nuncupauit, quem etiam Oppianus veluti quendam alterum piſcem eſſe cecinit.

Hac ratione, inquit, *comes cunctis ductorq; viarum*
Muſculus eſt paruus viſu, ſed corpore longo
Et tenui cauda paulò ſemotus ab illo
Præcedit.

Et paulò pòſt,

Hunc piſcem verò ductorem nomine dicunt.

[b] Lib. 16. cap. 11.
Contra Bellonium.
Muſculus nõ eſt pars balęnæ.
[c] Lib. 2. de diuin.
Mus exiguus.
Sorices Gazæ.
[d] In veſp.
[e] Li. 2. c. 21.
Muſculi medicis, qui.
Muſculus inſtrumentum bellicum.
f Lib. 18. c. 11.
[g] De re milit. c. 4.

Cæterùm Rondeletius [b] Ariſtotelem, ne per ſomnium quidem id vnquam cogitaſſe dicit, neque muſculi nomine vti, ſed Gazam ex Plinio, quem ſi ἀναλφάβητος, inquit legiſſet, in tam fœdum errorem haud incidiſſet. Eius enim verba ſunt, Muſculus etiam piſcis pilos in ore intus habet vice dentium. Ariſtoteles μυςίκητον nominat. Cùm verò hoc ſolo loco muſculi, ſiue μυςικήτου mentio fiat, quis inde colligat, inquit idem Rondeletius, partem Balænæ, ſcilicet aſſulas illas muſculum vocari? neque Plinius tribus in locis, quos citauimus, muſculum partem Balænæ facit, ſed belluam marinam. Ex his autem latinis verſiculis ſatis liquet eum nunquam Oppianum legiſſe, qui tantum abeſt, vt Balænæ partem muſculum faciat, vt muſculnm ne nominet quidem, ſed piſcem alium eſſe dicat, qui Balænis iter præmonſtrat. Hæc ille. Muſculus præterea apud [c] Ciceronem eſt mus exiguus: quam homonomiam vitaturus Gaza, apud Ariſtotelem μύας ἀρουραίους, interpretatur ſorices, & μῦς ex teſtaceis Mytulum, ſiue muſculum maiorẽ; ſed quem Ariſtophanes [d] vocat μῦν, murem, ſeu ſoricem animal notiſſimum ſignificat. Sunt alioquin muſculi, vt Plinius [e] refert, & à medicis accipiuntur, partes corporis carnoſæ, neruorum fibris motus gratia circumiectæ, veniſque, & arterijs conſperſę, his ad natiui caloris cuſtodiam, illis ad alimenti diſtributionem, quæ omnia tenuis complectitur tunica, muſculum definiens, qui μῦς etiam Græcis appellatur. Habet præterea muſculus nomen in artificiatis, nam antiqui conficiebant inſtrumenta quædam in bellis, quæ muſculos appellabant, cuius meminit Iſidorus, [f] muſculus eſt, inquit, ſimilis cuniculo, quo murus perfoditur, ex quo & appellatur quaſi munuſculus. Ponuntur icones à Roberto [g] Valturio machinarum quarundam, quas muſculos, vt is refert, vocabat antiquitas; ipſe verò machinas minores appellat, quibus protecti bellatores ſudibus præmunitas oppidorum foſſas demolirentur, quibus turris ambulatoria iungeretur, ſine impedimento ad murum.

SYNONYMA.

[a] 3. de gen. anim. c. 11.
Mytuli.
μῦς tria ſignificat Hermolao.

MYIAS, iſtiuſmodi teſtacea Plinius quandoque vocat, quandoque Myiſcas, nonnunquam myſcos, ſæpe etiam muſculos, Athenæus μύας (vt nobis certè oſtendunt ſapor dulcior in his, & ſuauior, quàm in mytulis, item paruitas, rotunditas, teſta hirta, atque alia, quę à Plinio, & Athenæo hiſce tribuuntur.) Ariſtoteles [a] ἐλάττους μῦες, qui plurimos, auctor eſt, circa vnum principium aliquod adnaſci, quod quoque conuenit. Rondeletius etiam μῦες in fœminino genere Athenæo, appellari putat. Maiores his mytuli vocantur, Dioſcoridi μύακες, de quibus poſtea dicemus. Hermolao tria genera animalium, dicuntur

A tur μύες, nimirum teſtudines, ſed tunc non μύες in plurali, ſed μῦδες, & ἐμῦδες vocari. Genus hoc, inquit, mus aquatilis, & lutaria teſtudo vertitur à Theodoro Gaza, à Plinio quandoq; mus marinus, alterum eſt inter piſces; tertium inter oſtreacea pro muſculo, tum minore, tum etiam maiore. Μύδιον Græci hodie vocant muſculum, forma pariter diminutiua à μῦς: eruditi proferre poſſent μυΐδιον, & melius, vt putat Zoographus, Nos, vt dictum eſt, muſculos ſimpliciter, minores appellamus. Italis, & præſertim Venetis Conchole vocantur, Gallis Moules, Germanis Moeſchelen. Belgis Moſſelen, Angli muſclis non communiter omnem Concham, ſed propriè, & peculiariter paruam nigricantẽ appellant. Mus marinus.

GENVS, DIFFERENTIAE, DESCRIPTIO.

VOCANTVR, inquit Rondeletius noſtræ planè opinionis aſſertor, muſculi ad differentiam maiorum, quos mytulos vocant; differunt enim tãtum magnitudine, & rotunditate, quam differentiam ex Plinio, [a] vt arbitror, is attulit, qui muſculos diuidit, in mytulos, qui ſalem, viruſque reſipiunt, & myias, quę rotundæ ſunt, & minores aliquantò, atque hirtæ, tenuioribus teſtis, carne duriores. Rondeletius, poſita etiam icone, talem affert deſcriptionem, Sunt ex oſtracodermorum genere, quæ tenui teſta, & duplici conteguntur, circa ſaxa, aut ligna naſcuntur, pilis, & veluti lana alligantur. Teſta foris nigra, ferè ſemper vel muſco, vel lanugine obducta, intus læuis, & ſplendens, ex albo cærulea, parte acutiore craſſior, & ſpiſſior, reliquo ambitu rotundo tenuior. Caro intus pallida, cùm non cruda eſt, cocta vitellis ouorum ſimilis, in ambitu fimbriata, in ea foramen eſt euidens ad attrahendam aquam, neque enim per villos attrahit, quod ineptiſſimè quidam aſſerunt,

B Vt differãt. [a] Lib. 32. cap. 9. Rondeletij deſcriptio. Teſta qualis. Caro.

Muſculi Rondel.

C lanæ illius, ſiue byſſi vſum ignorantes, in media carne eſt particula carnoſa linguæ ſimilis, ineſt, & mutis, & pituita quædã glutinoſa, callo albo adhæret. Hactenus ille. Multos iſtiuſmodi muſculos in mari reperiri, & in aqua dulci ſtagnante; nunquam verò ferè in rapidis fluminibus, idem atteſtatur. Cæterùm muſculorum aquæ dulcis iſtiuſmodi iconẽ ex eodem ni fallor, Zoographus proponit. Duplici (inquit) conſtant Concha tenui, & fragili, foris nigricat, & veluti ex multis additamentis conflata eſt; ob id aſperior. Intus læues ſunt, ex cæruleo nigricantes. Carne ſunt dura, concoctu difficili, mali ſucci, quò fit, vt qui ijs copioſiùs veſcuntur, in febres incidant.

Muſculus alter.

D DENOMINATA.

AB huiuſmodi conchilij genere multa inuenio denominata, ſed non admodum ab authoribus vſurpata. Τοῦ μυὸς à muſculo nimirum diminutiuum eſt μύςρον: hæc autem diminuendi forma non eſt admodum vſitata. ſimpliciter verò deriuata talia multa exiſtunt, vt σεῖρον, σεῖγντρον, μίσετρον. Pollux τὸν μύςρον genere maſculino dixit cum acuto in prima: quæ, cùm natura longa ſit, videtur in recto circumflectenda, & ijs caſibus, qui vltimam corripiunt. Μύςρα, & μύςρια Euſtathio idem ſunt, vt vult Zoographus, quod μυςίλαι, ὅ ἐςι κοῖλος ψωμοὶ πρὸς ἄρυσιν ψωμῷ ἐπιτήδειοι. Μυςροπῶλαι apud eundem Poliucem à μύςρον diminutiuo dicuntur. Μυςίλη quoque, vt mihi videtur diminutiuum, eſſe poteſt à μῦς fœminino, vt μυτίλος à maſculino. hinc verbum μυςιλᾶσθαι Euſtathio, διὰ μυςιλῶν ἀρύεσθαι, ἢ τὸ κοιλαίνειν τοῦ ψωμοῦ, μυςάλμης, ὁ μυςίλλων ἄλμης, καὶ ἐκ τῶν εὐτελεςάτων ἢ ἐπιπόνως

Myites lapis. ἢ ἐπιπεδώδης ζῶν. Myites cuiuſdam eſt lapidis genus,muſculi ſpeciem præ ſe ferens; huius, B
vt inquit Georgius Agricula,duplex eſt differẽtia,oblongi videlicet, & pectinis modo rotundi,hunc colore cinereum in Chattis ad Spangebergum arcem reperiri,vbi & trochitas: & in Saxonibus ad Hildesheimum in lapidicinis eius tractus,qui eſt vltra montem Mauricij,illum modò ſubfuſcum, modò ſubflauum effodi ex mœniorum foſſa Hildesheimiæ vrbis,quà ad Septentriones ſpectat. de his poſtea inter foſſilia loquemur.

VSVS IN CIBIS.

Epheſij marini. MVSCVLI vbique ferè in cibum cedunt,ſed optimi ſunt Epheſij: marini commodum ſatis præſtant nutrimentum:Qui in aqua dulci captantur,carne ſunt dura, concoctu difficili, praui ſucci,quò fit inquit Rondeletius, vt qui ijs copioſiùs veſcuntur,in febres incidant.laudabiles admodum ſunt, qui in inferiore Germania capiuntur ex Oceano Germanico.Sunt etenim hi guſtus ſuauiſſimi. elixantur, vt retulit mihi vir quidam non indoctus in E
Coquendi ratio. aqua, additoque poſtea pipere, butyro, & modico aceti comeduntur. Sunt plerumque in vſu maiores, cùm tamen minores non ſpernantur, etſi minoris ſunt nutrimenti, quod in-
[a] Lib.3. nuit etiam Athenæus, [a] οἱ δὲ ἐλάσσονες, inquit, τούτων, καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι, μὲν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν, εὐτροφώτεροι δὲ διὰ τὸ μέγεθος καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι, hoc eſt, minores & veluti hirti, magis vrinam prouocant,& melioris ſunt ſucci ijs, qui ſquillæ ſimiles ſunt, minùs tamẽ alunt,quia minores,& quia natura ſunt huiuſmodi,& aliquantò pòſt. Αἱ δὲ μύες καὶ τῶν μυῶν ἔσαι μικρότεραι γλυκεῖαι τε, καὶ εὔχυλοι εἰσὶ προσέτι δὲ καὶ τρόφιμοι. quæ myes dicuntur, alijs minores ſunt, dulces, boni ſucci, ſatis inſuper nutriunt.

VSVS IN MEDICINA.

QVÆ Dioſcorides περὶ μυάκων, Plinius ferè de mytulis retulit; Verba
[a] Li.2.c.7. Dioſcoridis ſunt: Μύακες, [a] inquit, καέντες τὸ αὐτὸ δρῶσι τοῖς κήρυξιν. ἰδιαίτερον δὲ πλυθέντες ὡς μόλιβδος χρησιμεύουσιν, εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ G
συμμέλιτι. ἐκτήκοντες παχύτητας βλεφάρων, καὶ σμήχοντες λευκώματα, καὶ τὰ ἄλλως ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις. ἡ δὲ σὰρξ αὐτῶν κυνοδήκτοις
[b] Li.21.c.9 ἐπιτίθεται ὠφελίμως. Quæ ſic [b] Plinius: mytuli quoque & murices ci-
Cauſticus eorũ cinis. nere vim cauſticam habent, & ad lepras,lentigines,maculas; lauatur quoque plumbi modo ad genarum craſſitudines,& oculorum albugines,caligineſque, & in alijs partibus ſordida vlcera,capitiſque puſtulas:Carnes verò eorũ ad canis morſum imponuntur. Ad ciendam aluum, & vrinas multum præſtare muſculos vult Athenæus, quod etiam oſtendit
[c] Lib.11. Celſus [c] inquiens,muſculi,oſtrea,pelorides,echini,& omnes ferè conchulæ aluum mouẽt, cùm verò marini capiantur,& fluuiatiles, vtriſque vti poſſimus. Marcellus Empiricus muſculum marinum tritum ex oleo vetere talorum tumoribus, & doloribus impoſitum mederi ait. Aquatiles itidem vt nobis Zoographus refert,ex Hippiatrico lib. Germanico, lau-
Ad caliginoſos oculos. dantur ad infirmos, & caliginoſos oculos, & nebulas oculorum in iumento. vruntur ſuper carbonibus, & corium externum detrahitur, vſque ad medium, quod album apparet, additur Zinziber, & calchantum, paribus portionibus, & ex his mixtis pollinem in oculos equi inflato, proderit.

DE MYTVLIS. Cap. LXXI.

SYNONYMA.

Μύακα vocat Dioſcorides concham ipſam, ſiue teſtam huiuſce mytuli, cuius eſt hiſtoria recenſenda, vt vbi habet: ἀπόψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον, id eſt, concha tollito innatans oleum. Et rurſum: εἰς μύακας τὴν λιπαρίαν ἀναλαμβάνουσι. exiſtimo ego de maioribus intelligere, cùm minoribus aptio-
Ad oleum tollendum apti. res ad oleum innatans excipiendum exiſtant, præſertim quòd maiores in hoc genere conchas Plinius vocet mytulos, Oribaſius myacas, Athenæus, vt refert Vottonus.

A nus, μύας σκιλλώδεις; Verba hæc ſunt apud Athenæum. τῶν δὲ μυῶν οἱ μὲν Ἐφέσιοι, καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι τῇ εὐχυλίᾳ, τῶν μὲν κτενῶν βελτίους, τῶν δὲ χημῶν λειπόμενοι: οὐρητικώτεροι δὲ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τὴν κοιλίαν φερόμενοι. εἰσὶ δ᾽ αὐτῶν ἔνιοι καὶ σκιλλώδεις, κακόχυλοί τε, καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθεῖς, οἱ δ᾽ ἐλάσσονες τούτων καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι μὲν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν, ἀτροφώτεροι δὲ διά τε, τὸ μέγεθος (ἔλαττον) καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι. hoc eſt: ex mytulis Epheſij, & qui ſucci bonitate eis pares ſunt, tantò ſunt chamis inferiores, quantò pectinibus præſtant. Vrinã magis, quàm aluum cient. Sunt qui ex eis ſcillã reſipiãt, mali ſucci, & guſtu ingrati: qui verò his minores ſunt (muſculos intelligit) ijs, qui ſcillã referunt, & vrinã magis promouent, & ſuccũ generant probiorẽ, minus tamen nutriunt, cùm paruitatis ſuæ cauſſa, tùm ſui generis natura. Hæc ille; ex quibus facilè conijcio mytulos ſcillodes nuncupaſſe ab ingrato admodum ſapore, qualis ſanè ſcillæ eſt, nam & ipſe habet πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθῆ. Μύας πυελώδεις Theodorus Gaza apud Ariſtotelem mytulos ſoliatos reddit à figura. Niphus mytulos latioris vel amplioris conchæ. Sed eos Rondeletius reprehendit, & in imo maris, ſiue gurgite naſcentes conuertit, quoniam Gaza eodem apud [a] Ariſtotelem loco, pro πυελώδεσι τόποις interpretatur gur-

Mytuli ſcillodes vnde dicti.

Mytuli ſoliati.

Gazæ error.

B gite. Cùm verò, inquit Zoographus, non gurgite tantùm Gaza eo loci verterit pro hac voce, ſed, (oſtrea naſcuntur) alia vadis, alia gurgite, mallem ibi legere non πυελώδεσι, ſed omnino πηλώδεσιν, id eſt, limoſis, nam vt hoc in loco, ita rurſus in eodem capite Ariſtoteles triplicem natalis ſoli differentiam facit. Οστρακώδη, inquit, omnia naſcuntur ἐν τῇ ἰλύϊ; ἐν μὲν τῇ βορβορώδει τὰ ὄστρεα. ἐν δὲ τῇ ἀμμώδει κόγχαι, περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετριδίων, τήθεα, καὶ βάλανοι: Πύελος non modò ſolium, ſed alia vaſa diuerſa ſimilis figuræ ſignificat, quæ, quoniam nihil ad nos ſpectant, alios lector adeat ſcriptores. Concham marinam oblongiorem Hippocrates vocat μύακα, vt monet Galenus in gloſſis, & Varinus, οἱ πολλοὶ, ait, μύακα προσαγορεύουσι, multi myacem appellant; μύα καλοῦσιν legit Zoographus (hoc enim ipſe Hippocrates vtitur) non προσαγορεύουσι. Mytulos vocat Bellonius κινώδεις, ſed rectiùs σκιλλώδεις legit Zoographus, quod vel mihi magis arridet, præſertim cùm ſcillam eos reſipere ſuprà ex Atheneo dixerimus. Idem Atheneus tradit Tellinam vocari à Romanis μύτλον, (ego μύτυλον potiùs legerem.) cui etiam ſententiæ hæret Auguſtinus Niphus. Matthiolus verò in commentario ad [b] Dioſcoridem multis rationibus probat tellinas à mytulis longè differre, Non deſunt, inquit, qui mytulos, & tellinas idem eſſe

[a] *Lib. 5. de hiſtor. anim. c. 15.*

Ariſtotelis locus correctus.

Bellonij error.

[b] *Lib. 1. c. 5. & 6.*

C cenſeant, in quam ſententiam potiſſimum veniſſe comperio Paulum Iouium virum apprimè eruditum: quippe qui libello, quem de piſcibus Romanis edidit, malit (etſi medicus eſſet) cum Athenæo errare, quàm cum Dioſcoride rectè ſentire. ex cuius ſcriptis ſatis apertè conſtat, aliud eſſe mytulos, aliud tellinas: nam, præterquàm quod de his duobus diuerſis capitibus ipſe diſſeruerit, differentes etiam vtriſque reddidit dotes, haud neſcius illis ineſſe differentiam. Idem ſimiliter ſenſit [c] Galenus, qui cùm de viperis diſſerat eodem capite mytulorum etiam meminit, tellinarum verò particulari capite ſingulis proprias, & diuerſas reddens facultates. Non ſecus ac illi ſenſit Paulus Aegineta, fidelis nempe vtriuſque ſectator; quamobrem dicendum putauerim, differentes nimirum eſſe mytulos, & tellinas. Notiſſimæ illæ ſunt, præſertim Romæ, vbi plurimæ venales circunferuntur, quòd edendo ſint, & ori admodum gratæ, ſi tamen ab arena optimè repurgentur. Cæterùm quales mytuli ſint in Italia, qui hac noſtra tempeſtate explicauerit, inueni neminem, præter vnum Maſſarium Venetũ, qui eos mytulos putat, quos Hadriatici accolæ vulgò appellant muſciuoli; quaſi muſculos dixerint, cuius opinio nobis maximè probatur, quippe quòd & forma, & nomine conchylia ita vocata legitimos referant mytulos. Sũt enim tellinis paulò maiores,

Tillenæ à mytulis an differant.

Pauli Iouij error.

[c] *Lib. 11. de ſimplic. med. facult.*

D teſta exterius lineis quibuſdã ſcabra, intus verò pellucida, & tota pondere leuis. Hucuſque Matthiolus. Latinis vocantur pariter, & Italis mituli, ſic enim ſcribitur in noſtro Plinij codice, quaſi à Græco μιτύλος, quandoquidem ita à nonnullis græcis ſcriptum reperio, υ in u conuerſo, à μῦς fit diminutiuum μυτίλος, vt à ναύτης ναυτίλος, quare latinè etiam, vel mytiliũ rectè ſcribemus, vel mutilum u pro ypſilo ponentes, ſi quis tamen mitulũ vitandæ cauſſa homonymię, (quoniã adiectiuum quoq; latinis mutilus eſt,) ſcribere malit, per me, inquit Zoographus, quidem licebit. Arabibus dicuntur Amarchas, Hiſpanis Mixilhus, Luſitanis Mexila, nigricans potiſſimùm, Gallis Muſcles, Germanis Muſchlen, ſed quoniam nomen hoc conuenit, & minori, & maiori, Zoographus ita appellat maiores, minores Kleine Schuuartze Muſchelen. Belgæ, vt audio, etiam magnitudinis tantùm habita ratione nomen non mutant.

Amarchas.

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIÆ. E
DESCRIPTIO.

Mytuli fluuiatilis deſcriptio.

CAPIVNTVR Mytuli tum in mari, tum etiam in fluminibus. Bellon. Mytulos fluuiatiles Inſubribus Squiozole vocari,& marinis alioqui ſimiles eſſe ait,niſi magnitudine differrent, & ſubrecti apparerent, atq; humi pinnæ modò infigerentur. Sedemq; non mutare, grandi hiatu ſuas teſtas pandere,eaſq; reſeratiles,cluſileſque habere, tenues, intus glabras, pictorum coloribus accommodatiſſimas. guſtus ingrati percipi, ex quo μύες κυνώδεις (imò σκιλλώδεις, hoc eſt ſcillæ ſimiles) ab Athenæo vocari putentur, ac ſi Mytulos caninos dicat. Marinum autem villos habere extrorſum more pinnæ,ab ea parte teſtæ, qua ſcopulis hæret,per quos alimentum(quod arguit Rondeletius) exugat,atq; arenulas, & marina deiectamenta attrahat.hincq; fieri,vt qui locis arenoſis creſcunt,aut inter teſtas figlinas gignuntur,deteriores euadant,qui verò algoſis tractibus nutriuntur, meliores, ac multò gratiores ſint,vbi multa dulcis aqua marinæ permiſcetur. Mytuloſq; cancrum pinnæ modo in concha nutrire,orbicularem,paruum,ſuis ſic membris abſolutum, vt & incedat,& alatur,& oua excludat grandi lente multò maiora,& craſſiora. humi accubare, cùm tamen glandes, ſiue muſcioli adhærendo pendeant. Differunt ab alijs oſtracodermis teſte [a] Ariſtotele,craſſitudine,& tenuitate,tum totius, tum etiam partis, velut labrorum. Alijs enim ex biualuibus craſſa,vt oſtreis,alijs,vt mytulis tenuia. ratione etiam teſtarum, quarum magnam varietatem reperiri in hiſce teſtaceis auctor eſt, ita vt Mytulis, vnguibus, & quibuſdam alijs conchis, quas nonnulli galadas vocant,ſint læues, oſtreis,pinnis, bucciniſq; ſcabræ. Ipſimet verò mytuli inter ſe differunt magnitudine, vt antea diximus: etenim in maioribus cancellos ſcribit idem auctor inueniri,cùm minorum teſtæ eos non caperent. cluſiles enim omnes ſunt, vt & biualuis generis omnia, quæ parte altera ligata, altera ſoluta conſtaret,vt concludi poſſint,& aperiri,concludendo autem ſe tuentur, vt [b] Ariſtoteles loquitur. Plinius etiam alias differentias poſuit, quibus ſcilicet à muſculis diſtinguantur. Hæ ſunt magnitudo,rotũditas,guſtus;ſalem enim viruſq; reſipere mytulos ait: ea verò eſſe magnitudine,qua eſſe legitur nonnunquam in communi textu,[c] nullo pacto ad veritatem accedere videtur. Legitur enim ibi Mytulos ternas heminas capere quidam aſſerunt,cui rei fidem tamen adhibens Simon Maiolus in eo libro,quem Dies Caniculares inſcripſit,loquens de mugitu Aquatilium, & præſertim conchyliorum,prædictam Plinij auctoritatem adducit. Quædam, inquit, conchyliorum reperiuntur in Nilo,quæ mugitum emittunt, non ſine admiratione, vt teſtatur Strabo lib. 17. nam is mugitus non adeo exiguus eſt,qualem edere poſſunt conchylia,quæ quotidie proſpectamus; nam quædam ſunt eorum genera ingentia valde. Mytulus enim piſcis concharum genere inuentus eſt capax fuiſſe heminarum quatuor (trium heminarum legitur in noſtro codice) vt tradit Plinius, vnde conijcere licet conchas, quæ mugitum in Nilo emittunt, eiuſmodi eſſe, ac maioris amplitudinis. Hæc ille. Cæterùm alij eo loco pro Mytulos legunt Vitulos,quod ceu ineptum improbat Dalechampius in ſcholijs. Rondeletius capite de Phoca reponẽdum cenſuit Lepores marinos, quod neq; multum probatur ipſi Dalechampio. Ego etiam Mytulos legerem, ſed voce ea non ſpeciem hanc teſtacei, de quo agimus, ſignificari putem, ſed genericè accipi quo qualibet concha magna. Nam & μύακα Dioſcorides pro ipſa teſta accipit,vt ſuprà à principio diximus. Quod modò ad ſpecies Mytulorum, attinet, ego inuenio multas,licet vnius tantùm iconem poſuerit Rondeletius, qui non alijs verbis deſcribit, quàm Plinij, nimirum quòd magnitudine, ac rotunditate differãt à Muſculis. Andreas Matthiolus quinq; depinxit ſine vlla deſcriptione. Quibus & alios nos addimus. Primo loco Mytulum mediocrem ſubnigrum pronè, & ſupinè: ſecundo alium paruum: tertio anguſtum coloris caſtanei: quarto Mytulorum quatuor alias differẽtias: quinto & vltimo loco habetur Mytulus niger cum tuberculo adnato. in altera tabula habentur primo loco Mytuli multi ſimul coniuncti ſupra oſtreaciũ. ſecundo Mytulorum glabrorum minimorum duæ differentiæ. tertio Mytulus fluuiatilis maior. altera figura vnius tantum Mytuli minoris fluuiatilis icon. in altera figura Mytulus eſt maior niger cum ſtrijs flauis.

Marini deſcriptio ſecundũ Bellon.

Deterior vbi naſcatur.

[a] *Lib. 4. de hiſto. anim. cap. 4.*

Labrorum differentia.

Cancelli in quibus reperiantur.

[b] *De partibus animal. cap. 5.*

Salẽ & virus reſipiũt Mytuli.

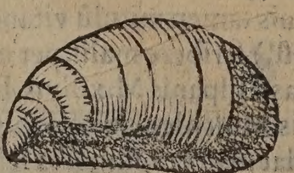
[c] *L. 32. c. 1.*

Magnitudo.

Rondelet. error.

Authoris Mytuli.

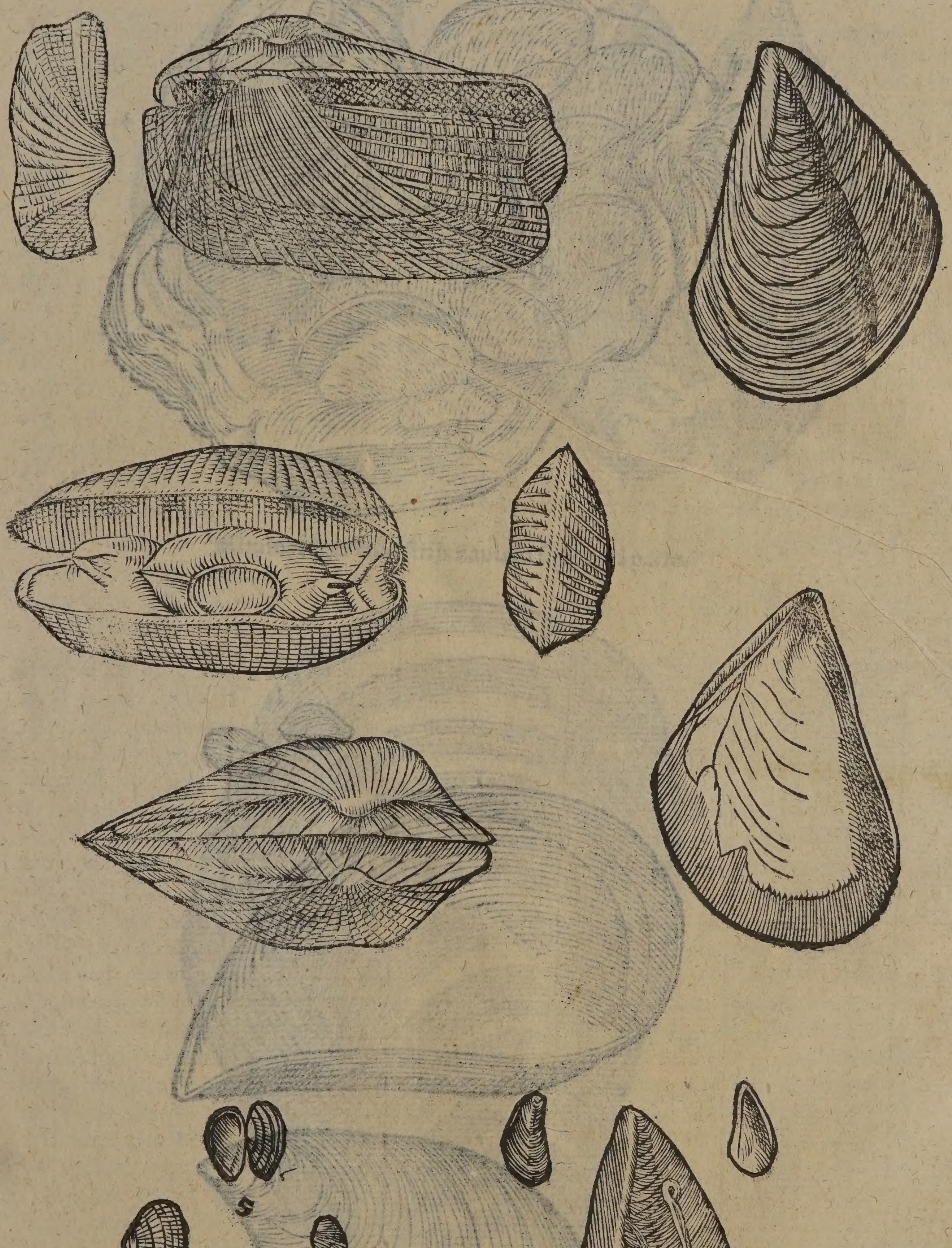
Mytulus Rondeletij.

F G H

GENE-

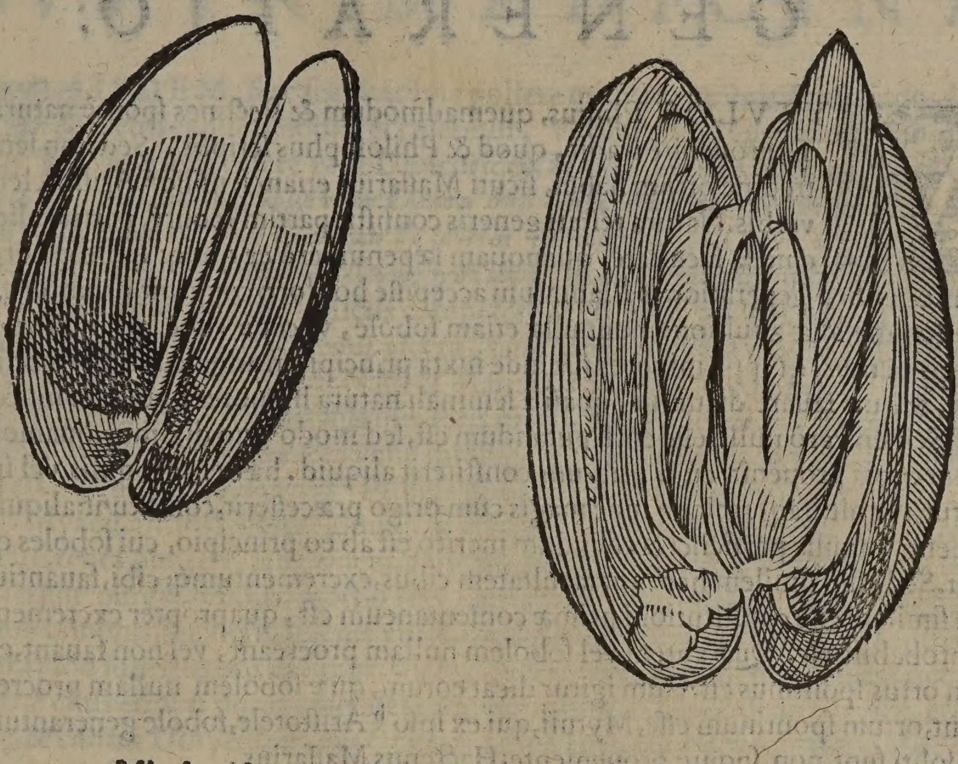
Muſculi Matthioil. Muſculi authoris.

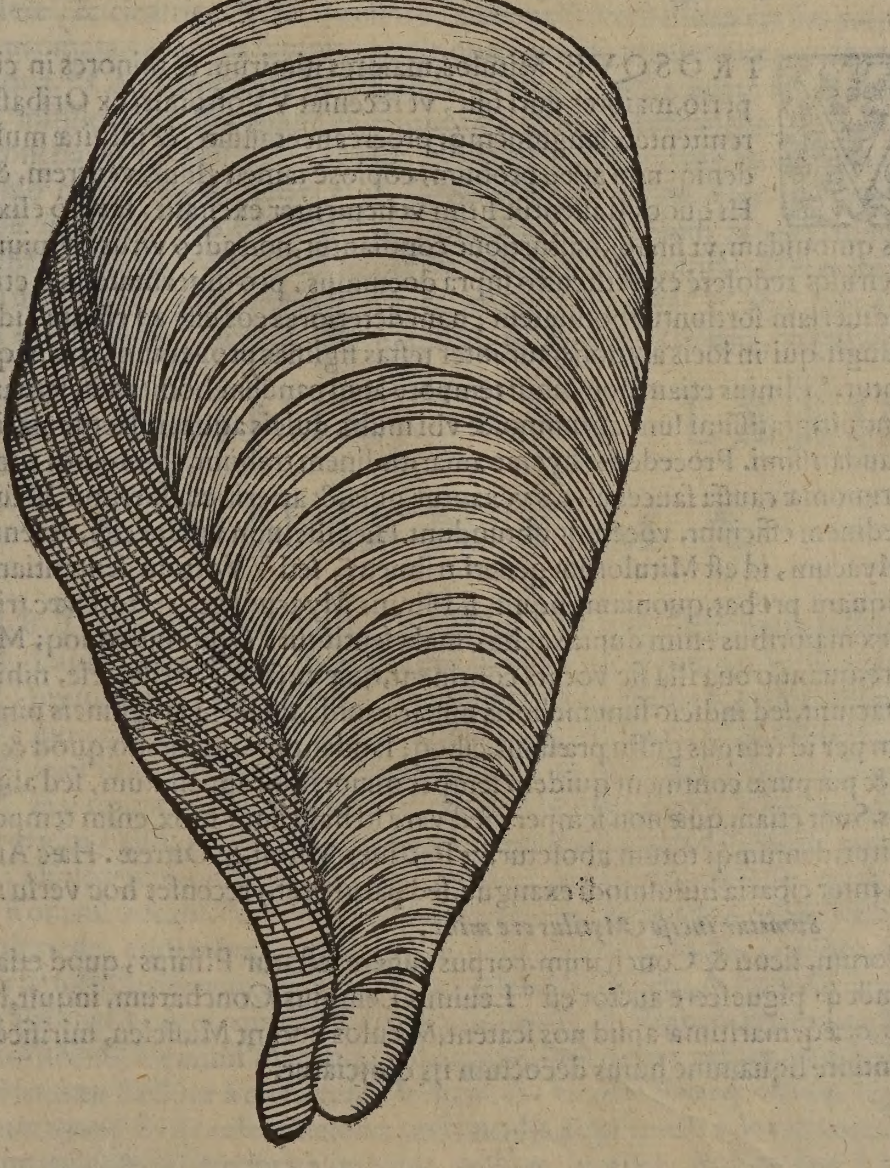
Muſculi authoris alij.

Mituli oblongi.

Mitulus niger cum ſtrijs flauis in ſuperiori parte.

E

GENERATIO:

In arenoſis prouenire. [a] *3. de gene. anim. c. 11.*

MYTVLOS Plinius, quemadmodum & Pectines ſpontè naturæ in arenoſis prouenire tradit, quod & Philoſophus ſcripſit. Sed non ſemper ex putredine ortum habet, ſicuti Maſſarius etiam ſenſiſſe [a] Ariſtotelem tradit his verbis. Natura teſtati generis conſiſtit partim ſpontè, partim aliqua ab ipſis emeſſa facultate, quanquam ſæpenumerò ea quoq; ſpontina oriantur conſtitutione. Sed generationes Plantarum accepiſſe hoc loco congruit. oriuntur enim earum

Sobole proueniunt.

aliæ ſemine, aliæ auulſione, nonnullæ etiam ſobole, vt cepæ. hoc igitur tertio modo Mytuli gignuntur, quippè minores ſubinde iuxta principium adnaſcuntur, Buccina, & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quaſi à ſeminali natura humores quoſdam muccoſos emittunt. Semen verò nullū eſſe eorū putandum eſt, ſed modo quo diximus, quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm conſtiterit aliquid, hæc etiam omnia vel ſpontè vt oriantur, euenit: itaq; ratione tunc magis cùm origo præceſſerit, conſiſtunt: aliquid enim ex- F crementi ſingulis proficiſci credendum meritò eſt ab eo principio, cui ſoboles queq; adnaſcitur. Sed cùm ſimilem habeant facultatem cibus, excrementumq; cibi, fauantium ſubſtantiam ſimilem eſſe conſtitutioni primæ conſentaneum eſt, quapropter excremento hoc gigni probabile eſt. Quæ autem vel ſobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus ſpontinus eſt. Cùm igitur dicat eorum, quæ ſobolem nullam procreant, vel nō

[b] *De hiſto. anim.*

fauant, ortum ſpontinum eſſe, Mytuli, qui ex ipſo [b] Ariſtotele, ſobole generantur, & fauificare ſoliti ſunt, non ſpontè proueniente; Hactenus Maſſarius.

VSVS IN CIBIS.

Duri maiores.

Aſſi ſitim excitant.

VTROSQVE Mitulos, maiores nimirùm & minores in cibos venire comperio, maiores duri ſint, vt recenſet VVottonus, ex Oribaſio, concoctioni renitentes, ſanguinemq; procreant craſſum, & pituitæ multum, & ſuccum deniq; non adeo probum; copioſè tamen alunt, ventrem, & vrinam cient. G Hi quoq; ſi aſſentur ſitim vehementer excitant. ſi verò elixentur, & acrioribus quibuſdam, vt ſinapi, naſturtioué condiantur, non adeo virus reſipiunt, licet eos ſcyllam viruſq; redolere ex Athenæo ſuprà docuimus. pro diuerſitate loci etiam vbi naſcuntur, diuerſam ſortiuntur bonitatem; nam deteriores eos eſſe ad cibum, idem VVottonus

Deteriores qui. [a] *Li. 32. c. 9*

ſubiungit, qui in locis arenoſis, aut inter teſtas figlinas proueniunt, quam qui in algoſis gignuntur. [a] Plinius etiam non omni tempore anni eandem bonitatem ſeruare tradit, Myaces, inquit, gratiſſimi ſunt autumno, & vbi multa dulcis aqua miſcetur mari, ob id in Aegy-

Nocumenta.

pto laudatiſſimi. Procedente hyeme amaritudinem trahunt, coloremq; rubrum. Eiuſmodi acrimoniæ cauſſa fauces ab eis vexantur, gula, & arteria exaſperatur. hi tuſſim ſiccam, & raucedinem efficiunt, vocemq; obtundunt. Hæc ille, non vni ſpeciei, vt ſentit VVottonus, ſed Myacum, id eſt Mitulorum generi tribuens, ſed VVottoni ſententiam Zoographus neutiquam probat, quoniam, inquit, ſi Plinius Myacum generi toti hæc tribuat, non rectè facit. ex maioribus enim duntaxat hæc mala ſentiūtur. Optimum quoq; Mitulos ſaporem

[b] *De gene. anim. lib. 3. cap. 11.*

In cibo quādo dantur.

Ouū quando habeāt.

habere, quando oua illa ſic vocata continent, quæ auctore [b] Ariſtotele, nihil ad generationem faciunt, ſed indicio ſunt melioris nutricationis, quale in ſanguineis pingue eſt. Quam- H obrem per id tempus guſtu præſtant, ciboq; laudantur: argumento quòd & pinnæ, & buccinæ, & purpuræ continent quidem ſemper ouum illud appellatum, ſed aliàs maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non ſemper, ſed vere id habeant; mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum aboletur, vt Pectines, Mituli, & Oſtreæ. Hæc Ariſt. [c] Martialis etiam inter cibaria huiuſmodi exangue, ſed parui pretij recenſet hoc verſu:

[c] *Lib. 3.*

Sumitur inciſa Mytilus ore mihi.

Sues vt pinguefiant. [d] *Lib. 3. de occult. nat. miracul. c. 7*

Ius illorum, ſicuti & Concharum, corpus augere teſtatur Plinius, quod etiam ſuibus præberi, indeq; piqueſcere auctor eſt [d] Leuinus Lemnius, Concharum, inquit, hoc genus, quo littora, oræq; maritimæ apud nos ſcatent, Mitulos vocant Muſſclen, mirificè ſues reficit, ſi affluentiore liquamine huius decoctum ijs obijciatur.

A VSVS IN MEDICINA.

ISDEM ferè facultatibus pollere mitulos, quibus & muſculos in præſenti capite à nobis recenſebitur. Verùm quòd illorum carnes ad canis morſum valere velit Dioſcorides, id non probat Galenus. Τῶν δὲ μυάκων, inquit, ἁρμόττειν ἕλκεσιν ὑπὸ κυνὸς δακόντος γεγονόσιν, ἐγὼ δ᾽ οὐδεμίαν εὑρίσκω δύναμιν ἧς δεῖται τὰ τοιαῦτα τῶν ἑλκῶν, ὥσπερ ὑπὸ τοῦ λυττῶντος κυνὸς δακόντος γενόμενα. Id eſt. Porro mitulorum carnem tradunt vlceribus à mordente cane inflictis competere. ego verò nullam inſignem facultatem inuenio, quam requirant id genus vlcera, tanquam ea, quæ à rabido cane mordente ſint inflicta. Ad vulnera verò valent. Nam & Marianus Sanctus in compendio ſuę Chirurgiæ habet hæc verba. Ex Conchis marinis foris nigris, intus ſplendidis (Zographus, qui hunc locum adnotauit, dicit myaces velle intelligere) ad conſolidāda vulnera remedium pulchrum eſt. Multas tribuit vires [a] Plinius mitulorum iuri, quas omnes ex alijs ſe acce-

Ad canis rabidi morſus non valere.

Ad vulnera glutināda.

B piſſe docet. Myacū, ait, ius traditur aluum, & veſicas exinanire, interanea diſtringere, omnia adaperire, renes purgare, ſanguinem, adipemq́; minuere. itaque vtiliſſimi ſunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. item prodeſſe felli, pituitæque pulmonis, iocineris, ſplenis vitijs, rheumatiſmis. fauces tantùm vexant, vocēq́; obtundunt, quod ſuperiùs nos diximus. Vlcera, quæ ſerpant, aut ſint purganda, ſanāt. item carcinomata: cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum, & dentium vitia, eruptiones pituitę, & contra Dorycnium, aut Opocarpathon antidoti vicem obtinent. Hæc omnia ille. Præterea, de horum animalium facultatibus in vſu medico, nonnulla traduntur à Kiranide. Hic enim eorum decocto cum ſmirnijs, pomis, & Apijs cum vino poto Iſchiadicos curari, ait, potumque ius mollire ventrem; teſtas combuſtas, & in pollinem redactas apoſtemationes ſiſtere, & cicatrices ferre, (auferre) cum melle verò illitas craſſas palpebras attenuare, & leucomata. eadem in ſumma, inquit, quæ buccina præſtant, oportet autem lauare cinerem aqua. [b] Cato quoque in deſcriptione ad aluum deijciendam inter cætera reponit mutulos, mitulos legit Zographus. Atque hæc de vſu eorum medico. Vtuntur verò etiam eius concha ad excipiendum oleum loco cochlearis, vt annotauit etiam [c] Dio-

[a] Li. 32. c. 9
Iuris vires.

Ad vlcera ſordida, & ſerpentia.

Ad gingiuarum, & dentium vitia.

Ad iſchiadicos.

[b] Cap. 158.

[c] Li. 1. c. 38

C ſcorides de cicino oleo. ὅταν δὲ ἀνῶσι τὴν ἐν αὐτοῖς ὑγρότητα πᾶσαν ἄρας τὸν λέβητα ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἀπόψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον καὶ ἀποτίθεσο. vbi inſitum prorſus humorem reddiderunt, ſublato ab igne vaſe, innatans oleum mituli concha tollitur, & reconditur, & mox de oleo Amigdalino. Εἶτα ἀποθλίβων πρὸς πλάκα ἐξίπου, καὶ τὸ ἀπὸ τῶν δακτύλων εἰς μύακα ἀναλάμβανε, mox tabellis premitur, & quod digitis læſit, mituli concha excipitur.

Vſus ad oleum excipiendum.

DE TELLINIS. Cap. LXXII.

SYNONYMA.

DE Tellinis diuerſas inuenio opiniones. Etenim Athæneus eandem cum Latinorum mytulo (ſic enim pro μύτλον legit Hermolaus) eſſe opinatur, mytulumque & Tellinam, de quibus nos capitibus ſeparatis loquimur,

D inuicem confundit. Nos Ariſtotelis μύας, & Dioſcoridis μύακας, mitulos Plinio dici putamus: nam præterquam quòd Dioſcorides diuerſa faciat capita, diuerſas quoque illorum tribuit facultates. Plinius pectunculis, quæ Dioſcorides Tellinis, tribuit, videtur enim pectunculos pro Tellinis accepiſſe. Marcellus verò Dioſcoridis interpres Tellinas opinatur eas Conchulas eſſe, quas etiam nunc Tellinas Romani vocant, Ariſtophanes grammaticus citante Pet. Gyllio Tellinas dicit patellis ſimiles eſſe, eiſdemque pueros pro cornibus vti ſolitos fuiſſe: à quibus, inquit ille, longè diuerſæ ſole clarius videntur eſſe, Zographus Rondeletij, & Bellonij ſententię ſubſcribit, qui Tellinas faciunt, quas & Galli Narbonenſes, & Romani etiamnum ſic vocant. Tellinarum alicubi meminit Martialis, vbi quoque interpretes perperam mitulos interpretantur. Dicuntur Tellinæ à creſcendi celeritate. ὅτι τάχιστα γίνονται τέλεαι, ocyſſimè enim perficiuntur, quod Ariſtoteles præterea pectunculis, ac purpuris etiam commune eſſe ait, anno enim magnitudinem totam implent, τελλῖναι, μυτίλοι, & ξιφύδρια à Votto-

Tellinæ, & mituli confunduntur.

Tellinæ quæ.

Etymon.

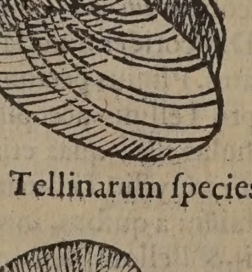
no ponuntur pro ſynonymis, nos verò τελλίνη & ξιφύδριον tantùm: ſic enim & hodie E
Gręci vocant, Romani vetus, vel Gręcum mauis vel Latinum nomen retinent, Telline dicentes. Veneti piſcatores vocant Capparazzole, ſiue capparole, Hermolao teſte à capparis
Calcinelle. ſimilitudine. Nos Bononienſes vocamus Calcinelle, Arabicè dicuntur Sedef, & Talſam, Hiſpanicè Brignigois, Gallicè Flion. has non agnouiſſe Lutetiam refert Bellonius: rarò
Chinades. etiam à Maſſilienſibus viſas. apud Lesbi incolas Chinades vocantur. nomen autem Germanicum Tellinis præter Conchularum commune Zoographus ait ſe non inueniſſe.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

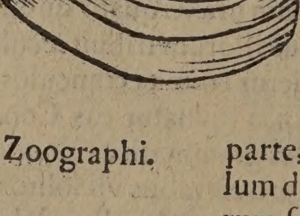
[a] Lib. 3. Marinæ, & fluuiatiles.

TELLINARVM duo genera ſunt [a] Athenæo, marinæ nempè & fluuiatiles, vel quæ in fluuiorum oſtijs reperiuntur. τελλῖναι, ait, γίνονται μὲν ἐν κανώπῳ πολλαί, τὴν ὑπὸ μὲν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν πληθύουσι, ὧν λεπτότεροι μὲν εἰσιν αἱ βασιλικαὶ διαχωρητικαί τε καὶ κοῦφαι, ἔτι δὲ καὶ τρόφιμοι, F
αἱ δὲ ποτάμιαι γλυκύτεραι. id eſt, Tellinæ in Canopico oſtio multę ſunt, & in Nili aſcenſu, (ſub Nili inundationem vertit Zoographus, ſed idem
Tellinę regiæ. diuerſis verbis mihi dicere videntur,) quarum quæ tenuiores ſunt regiæ vocatæ, aluum cient, ventriculo graues non ſunt, præterea benè nutriunt. fluuiatiles autem dulciores ſunt.
Fluuiatiles quales. Hæc ille. Tellinæ autem fluuiatiles, auctore Oribaſio maiores ſunt, & plus ſucci habent,
Baſilicę, ſiue regiæ quales. quales ait Aegyptias eſſe, Baſilicas, id eſt, Regias Athenæo dictas, Rondeletius ſuſpicatur maiores, & fluuiatiles, ſicuti Baſilicas nuces dicimus pro iuglandibus, & vulgo chartum regalem, ſiue Baſilicam, quæ maxima eſt, cognominant. Athenæus verò, cuius græca verba
Baſilicę marinæ Atheneo. recitat Rondeletius, pro prima Tellinarum ſpecie, Baſilicas facit marinas λεπτοτέρας, id eſt tenuiores, vel ſimpliciter minores (Hermolaus vertit tenuiores, exilioreſque) aitque eſſe minus dulces, magis ad alui ſolutionem ſalſedine nimirum ſua, idoneas. Quanquam autem fluuiatiles, vel propter magnitudinem, vel quia in cibo dulciores ſunt, regiarum cognomen potiùs mereri videantur: minores tamen ſic appellari etiam ſentit Zoographus, (quæ opinio nobis quoque maximè probatur) ſubdens Baſilicas & marinas eſſe ſalubriores (præſertim quæ in arenoſis fluctibus obnoxijs litoribus degunt, vt ferè ſolent) quàm fluuiatiles: quæ impropriè ſic dicuntur, cùm non tam in ipſis fluuijs, quàm eorum oſtijs, vbi G
plurimum cœni aggeritur, reperiātur. Quod autem ſalubriores ſint, vel inde etiam liquet, quòd aluum ſubducant, quod in ſanitatis tuendæ ratione valde ſalubre eſt, id verò fluuia-
Bellonij deſcriptio. tiles non item facere compertum eſt. Hæ quidem cùm dulciores ſint, nutrire quidem ampliùs, ſed citiùs ſaturare, & faſtidium ſui inducere poſſunt. Bellonius quoque de minoribus loquens, Baſilicas nominari vult, nulla verò addita icone, ſic deſcribit. læuis eſt Tellinarum teſta, candida, nequaquam ſtriata, crenulis tenuiſſimis denticulata, in longitudine diffuſa, & anguſta, mediocriter fortis, & quodammodo teres. ſic ille. Rondeletius expreſſis
Duæ ſpecies, earūq; deſcriptiones ex Rōdeletio. etiam iconibus, duas differentias ſe in Agathenſi ſinu reperiſſe ſcribit, minorem & maiorem, ruffi coloris. Priorem ſic deſcribit. Duplici teſta conſtat, ſiue concha, vtraque ſimili, læui, valida, & ſatis ſpiſſa, in ambitu ſerrata, qua de cauſſa ad vnguem coniunctæ ſunt. intus leuiter cauæ ſunt, caro alba, in qua μήκων cernitur. Alterum Tellinarum genus, inquit, in litore Agathenſi ad H
oſtium Eraris fluminis inueni ſuperiori ſimile, niſi quòd teſta ſit maiore, tenuiore, minuſque ſpiſſa, & ex rubro flaueſcente, parte, qua teſtæ colligantur, in acutiorem angulum deſinente. Addit præterea tertiam Tellinarum ſpeciem, quæ cùm figurâ ſuperioribus ſit ſimilis, meritò tertij earum generis eam eſſe putat, & inter tellinas connumerat. his tantùm differre dicit, quòd colore ſit candido, teſta perſpicua, & pellucida, ex additamentis multis conflata, intus læuiſſima. Tenuis admodum, & ambitu magis

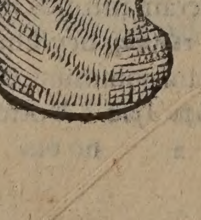
Tellina 1. Rondel.

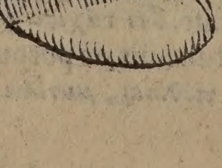

Tellina 2. Rondel.

Tellinarum ſpecies Zoographi.

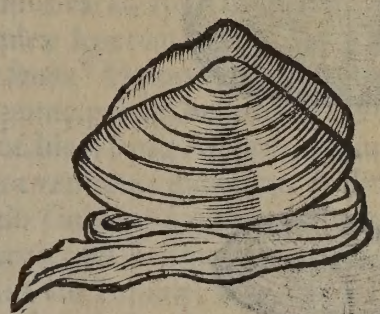

A magis rotundo. Huic Tellinæ non abſimiles ſunt binæ iſtæ à me appoſitæ, licet minores. Ponuntur præterea à Zoographo Conchularum quarundam icones, quas Venetijs ſe accepiſſe refert, Tellinarumque nomine mereri, & magis quidem illam, quæ A. litteræ ſubijcitur: quamuis eam aliqui pro Conchæ Peloridis ſpecie accipiant. alteram, ſub littera B. Venetos Peuerazzã à pipere cognominaſſe prędicat. Nos aliquot ponimus tabulas, in quarum prima habes duas Tellinas foris candidas, læues, modicè flaueſcentes, in ambitu non ſerratas, parum cauas, intus autem magis ad flauum tendentes. ſecundo loco ſunt quinque aliæ magnitudine inter ſe differentes, in altera tabula primo loco eſt Tellina cum duobus dentalibus: teſta albicat, eiuſq; ſuperficies, & ambitus flaueſcit, læuis, neque ſerrata. ſecundo eſt Tellina, cum dentalibus, quam Baſilicam, ſeu regiam appellarem, à priore non multùm differt, niſi quòd rotundior appareat. Ex Tellinarum genere etiam videntur eſſe quatuor poſtrema tabula expreſſæ. Prior earum partim candicat, partim flaueſcit, diaphana, & fragilis admodum. Altera ſubcaſtaneo, & albo colore eſt. Tertia, & quarta ſimiles, cinereę, lineis purpureis tranſuerſalibus. Quas verò ex Zoographo me dare iam dixi, habebis in calce operis.

Peuarazza. Authoris Tellinæ.

Tellina tertia.

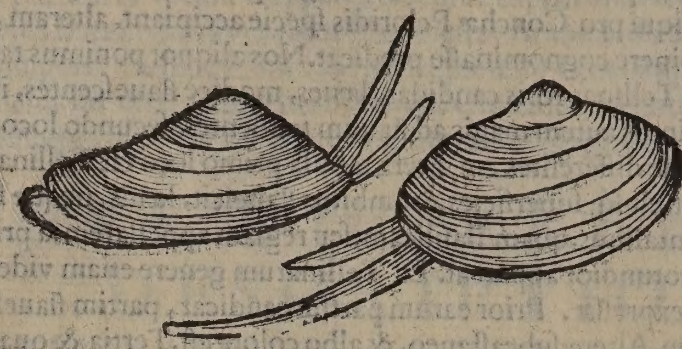
Tellinæ congeneres.

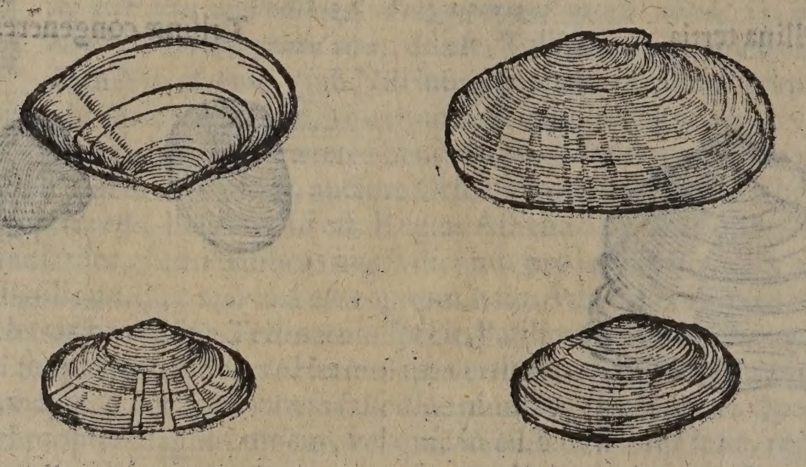
Tellinæ aliæ colore, & magnitudine diuerſæ.

Tellinæ cum dentalibus. E

Tellinis congeneres. F

G

VSVS IN CIBIS.

a 2. Collect. Aluum ſoluunt.

QVANTOPERE commendentur Tellinæ in cibis, & quàm palato gratæ ſint, ſatis teſtatur earum ſapor, qui cum cæteris ſuis generis de ſaporis principatu contendit. Tellinæ, inquit [a] Oribaſius, aluum ſubducũt, fluuiatiles maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales Aegyptiæ ſunt, elixatæ dulces ſunt, earumque ius aluum ſoluit, clauſæ verò ſale ſparguntur, & per teſtas humorem trahunt. Frigida lauantur aqua, & ex oleo, & aceto, vel menta, vel ruta comeduntur. qui aluum ſoluere voluerint, eas ſolubili apparatu cum oleribus condient: quæ florem ætatis agunt, ſi comedantur vêre, ſunt optimæ. Idem de ijs recẽſet [b] Xenocrates, aluum ſubducere, lociſque arenoſis prouenire, & portubus vndis agitatis, & quas ex Oribaſio diximus, dotes, illis ineſſe. Addit Bellonius eſſe earum carnem molliorem, quàm reliquarum conchularum, harum quæ paulò plus extra aquã manſerunt, teſtas pandere inquit (fortè, teſtæ ſe pandere, Zoographus) hianteſque arenulas excipere ſolere, de quibus Romani meritò conqueruntur. Quamobrẽ multò meliores ſunt in vrbibus, quæ in mari abluuntur, vt Venetijs, & Ianuæ. Romæ ruſtici in ſaccis per Vrbem Tellinas circumferunt, quas modiolis diuendunt. Cùm enim exiguo corpore conſtent, nec facilè aperiantur, guſtuique gratæ ſint, mirum immodum ob id expeti, bellariorumque loco aſſumi ſolent, cuius etiam meminit Iouius his verbis. Paruæ illæ Conchulæ à veteribus Latinis mytuli, à Romanis, aut hodie Græco nomine Tellinæ nuncupatę, (quã ſententiam capite de mitulis ex Matthiolo improbauimus,) bellariorum locum obtinent, ſunt enim gratæ guſtui: verùm arenulis ſcatent, & propterea calculoſis officiunt. Hæc ille. Veneti Ichthyopolæ aqua marina demerſas in lagunculis ſolent adſeruare. viuunt enim in arena, ob id niſi priuſquam coquantur, diutius in aqua agitentur, vt arenulæ excidant, veſcentibus moleſtæ ſunt, parum etiam ſunt coquendę ex aceto, vel omphacio: cum pipere eſæ, appetentiam excitant. meminit etiam Matthiolus poſita illarum icone in commentario ad Dioſcoridem capite de Tellinis, vbi inquit, notiſſimas eſſe in Italia Tellinas, præſertim

b De Aquatil.

Caro mollior reliqs Conchis. H

Bellaria ſunt.

Cur lauentur.

Difficile concoqui.

A tim Romæ, vbi plurimæ venales circunferuntur, quòd ori ſint valde gratæ, eaſque verò ab arena optimè repurgari etiam iubet. Iam verò earum carnem difficilè coqui tradit [b] Caſtor Durantes, ventriculoque eſſe noxiam; de fluuiatilibus fortè intelligit; etenim marinę, & inter has tenuiores, quas Baſilicas (vt iam multoties diximus) vocat Athenæus, ſtomacho graues non ſunt, teſtę vel eodem auctore. Fluuiatiles autem dulciores dixit, has itaq; ventriculo minus conuenire non ab re putari poſſit: nam ſitim excitare eas, calculoſq; gignere idem auctor eſt: contrà illas, ſi optimè ab arena purgentur, & cepis frixis, vino modico petroſelino, & aromatibus condiantur, præſtantiores eſſe, ac ſalubriores, potiſſimum ſenibus, omnibuſque pituitoſis, hyemis tempore magis conuenire, maximè verò maiores, atq; recentiores cæteris antecellere. Recentes, inquit [c] Dioſcorides Tellinę aluo vtiles ſunt, ſed maximè ius earum, ſalitæ vruntur, tritæ in cinerem, & cum cedria inſtillatæ auulſos palpebrarum pilos renaſci non patiũtur, quod poſtremum etiam tetigit [d] Galenus ab ipſo Dioſcoride fortè mutuatus, Tellinas ſalſas (ταριχηρὰς) vſtas cinerem relinquere, aiunt, cauſticum, adeo vt is cum Cedria mixtus, & inſtillatus, euulſos radicitus palpebrarum pilos renaſci prohibeat. [e] Idem aliàs ad pilos inutiles, & pungentes in palpebris, euulſis mox B oblini iubet. Earundem tenuiſſimum puluerem Archigenes apud eundem commendat, ſed cineris, quàm pulueris vis maior futura videtur. Cinerem earum caſum pilorum in palpebris prohibere tradit Iouius ex Oribaſio, non admodum rectè, vt putat Zoographus; quibus vacat, apud Oribaſium inquirant. Eum autem, reperio, Telinas, (Tellinas per l. duplex legerem,) vel Xiphydria ad aluum ſubducendam ab eo celebrari, idque ante ſcribit ſenex [f] Hippocrates. Mituli, ait pectines, ac Tellinę magis aluo ſecedunt, quàm purpurę, pinnę, patellę, buccina, & oſtrea, ipſa quidem ſicca ſunt, ſucci autem ipſorum aluum mouent. Idem ſenſit Aretæus, qui in curatione elephantis in cœna apponi iubet marina, quotquot ventrem ſubducunt, Tellinarum iuſcula, oſtrea, &c. Idem in iliaco affectu: aut medicatio (inquit) fiat cum iure aliquo aluum ſubducente, cochleæ valde elixæ, & ipſarum ſuccus, aut Tellinarum. Hæc ſunt, quæ ſpectant ad vſum medicum. Sunt præterea pueris in vſu Tellinæ, vt & lepades, ad tubæ ſonum imitandum; referente [g] Athenæo, cuius hæc ſunt verba, interprete Rondeletio; „ Callias Mitylenęus libro de Patella Alcæi, apud „ Alcæum odam eſſe ſcribit, cuius initium eſt Petrę, & cani maris filia: ad cuius finem ſcriptum eſt. Ex patinis animum recrees, ô marina patella. Quo in loco pro Λεπὰς, id eſt pa- C tella, Ariſtophanes legit χέλυς, id eſt teſtudo, aitque Dicæarchum non rectè legiſſe Λεπάδας, ijſque ori admotis puellulos ſonare, & laſciuire, quemadmodum Tellinis ſolent procaces adoleſcentuli. Sopater Phlæacographus, in comedia, quæ inſcribitur Eubulotheombrotus, ſcribit. At reſiſte, è Tellina repente ad meas aures ſuauis quidam ſonus „ illapſus eſt.

[a] In Theſ. ſanit.
Ventriculo noxiæ fluuiatiles.
[c] Li. 2. c. 8.
[d] De ſimplic. medic. 11. 38.
[e] Lib. 4. de compoſ. ſecun. loc.
Oribaſij locus notatus.
[f] Lib. 2. de Diæt.
[g] Lib. 3.

DE BALANIS. Cap. LXXIII.

ÆQVIVOCA.

BALANVM Latini vocant, quod Græcis Βάλανος dicitur, animal ex aquatilium genere quod ἀπὸ τῆς πρὸς δρυΐνας βαλάνους, vt refert Athenæus, nomen ſumpſit. Cæterùm, Βάλανος ſignificat multa, quę omnia, D quoad fieri poterit, paucis perſtringã: omnia ſcilicet, quę apud nos glandis vocabulo comprehenduntur; præcipuè tamen ita Dactyli appellantur, vt oliuæ, etſi quæ ſint alia, quæ nucleos intus habent. Accipitur apud Theophraſtum [a] Βάλανος pro arbore quadam, de qua plura apud eum inuenies. Præterea eam quoque, quæ glandes fert, Balanum appellari volunt. propriè verò quercus fructus eſt, quem nimirum glandem Latini dicũt, & ad ſimiles arborum fructus transfertur (imò Marcellus tradit fructus omnes longiores hoc nomine contineri: ſed etiam Glandis appellatione apud Iuriſconſultos omnes ferè fructus, vt quidam tradunt) accipiuntur, vt Βάλανοι δρύϊναι glandes quercinæ, & Βάλανοι ſunt Σαρδιαναὶ Caſtaneæ, (vt Plinius docet,) etiam eſt celebris Βάλανος μυρεψικὴ, quam Plinius, & Aetius μυροβάλανον voce compoſita dicunt. Glans vnguentaria, fructus arboris myricæ ſimilis, magnitudine auellanæ nucis, quæ quod in Aethyopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido iuxta Iudæam naſcatur; Αἰθιοπικὴ, Θηβαϊκὴ, Ἀραβικὴ, Πετραία, Συριακὴ, Αἰγυπτία dicta eſt, vt recenſet Gorræus, addens

Nominis ratio.
Balani quę vocentur.
[a] Li. 4. c. 2.
Balanus arbor.
Glans vnguentaria.

dens falsò quoſdam opinari eſſe eam, quæ hodie nux muſcata nominatur. Eſt item βάλανος: Gorræo extremi penis carnoſa ſubſtantia in glandis ſimilitudinem facta, vtrunque penis meatum, quem natura vrinæ, & ſemini communem effecit, complectens, & ambiens, vnde βαλανοβόρον, glandiuorum Diogenes Cinædum quendã appellaſſe fertur, quo ſenſu Martialis quoque paſtas glande nates dixit. Apud medicos ſuppoſitorium Barbaris vocatur, quod in glandis formam efficitur, ad deijciendam aluum, Græci Balanum, Latini glandem etiam vocarũt, ſed eo ſignificatu pro collyrijs abuſum eſſe Columellam, Cęliumq; [b] Aurelianum medicum, tradunt lexica. Eſt βάλανος etiam μοχλός obex, peſſulus, licet Ariſtophanis Scholiaſtes velit eſſe τὸ βαλλόμενον εἰς τὸν μόχλον σιδήριον, quod & μάγγανον vocetur. Eſt poſtremò Balanus nomen Vrbis in Epiro.

Cinædus βαλανοβόρος.

[b] Li. 6. c. 6.

SYNONYMA.

Pholades, an Balani.

QVAS Rondeletius Pholades vocat, Balanos quidam eſſe iudicant. mihi differre videntur, atque iccirco ſeparatim de ijs agam. Quæ hîc pinguntur teſtacea Græci noſtræ ætatis, adhuc antiquo nomine, Balanos vulgo nominant, Plautus, & Columella etiam Balanos à glandium ſimilitudine. Læues ſunt, vt inquit Petrus Gillius, & in cauernis ſaxorum ſtabulantur. Veneti nõ rectè Dactylos vocant. Ab Ariſtotele inter teſtacea numerãtur, βάλανοι, & glandes conuertit [a] Theodorus Gaza, ſed ex eo non poſſumus, inquit Rondeletius colligere, quid hodie glandes appellare poſſimus: earum enim meminit breuiter. περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετρυδίων τήθεα, καὶ βάλανοι, Rimis, cauerniſque ſaxorum vertibula generantur, & glandes. Bellonius Pollicipedes vocat, quia vulgo poulſepieds dicuntur, quòd pollicum in pedibus ſimilitudinem habeant: racematim, inquit, Oceani cautibus adhærent, & nomen antiquum nullum habent. Zoographus Meercicheln poſſe nominari putat.

[a] Lib. 5. de hiſto. anim. c. 15.

Pollicipedes.

GENVS, DIFFERENTIAE, FORMA.

IN Liguſtico litore muſculorum eſt genus quoddam, inquit Rondeletius, in ſaxis latens, nonnulli glandes veterum eſſe putant, ſed pholades eſſe potiùs exiſtimauerim, de quibus poſtea dicemus, ſi quis tamen nimis perfractè defenderit glandes eſſe, non refragabor. Liberè dicã quid ſentio. duo, mea quidem ſententia, glandium genera ſunt, vnum quod in Gallia, & Britannia noſtra pruſſepiez appellãt. Pollicipedes nominant quidã, quòd pollicum in pedibus ſimilitudinem habeant, quod nomen, eiuſq; interpretationem non probo. Id genus glandem eſſe colligimus, quòd illi cum glandibus magna ſit ſimilitudo. Nam vt glandis quercus, vel Ilicis pars prior læuis eſt, & in acutum tendit, poſterior aſpera, ſic hæc, quæ ſaxo affixa exhibemus, poſteriore parte, qua ſaxis hærẽt, rugoſa ſunt, & aſpera, glandiumque caliculis poſteriorem earum partem arctè retinentibus, ſimili. Plura ex vna radice pendent è ſaxorum rimis. Ex teſtaceorũ genere ſunt. pars enim prior longa, rotunda, ex duabus teſtis componitur, colore, & leuitate vngium, in medio rimula eſt, ex qua capillamenta quędam veluti pluma rubeſcentes prodeunt. Concha vna veluti ex multis acutis vnguibus conſtat, tota in quinque digitorum longitudinem accreſcit, craſſitudine ſunt pollicis in Hiſpania: in Britannia noſtra ſunt minores. Pars poſterior, quæ ſaxo alligatur, corio duro, aſperoq; potius, quàm teſta conſtat, ex nigro flaueſcit. Hæc omnia ille. Addens prætcrea ſpeciem alteram paruam; glandes

Duo glandium genera.

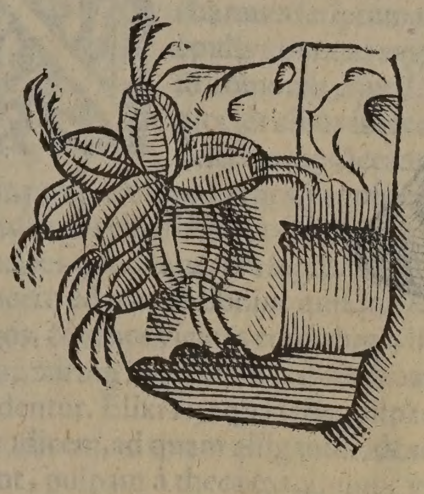
Pollicipedes.

Balanus Rondel.

A des hæ, inquiens, ſi cui non placeant, alias propono, quæ glandibus fructibus ſimiliores ſunt. Naſcuntur in ſaxis, & in rimis nauium, quæ diutiùs immotæ vno in loco manſerint; adnaſcuntur etiam mitulis. Vidi equidem mitulos, vetuſtos, & mortuos totos iſtis glandibus opertos, & naues præ vetuſtate putres, quibus frequentiſſimæ adnatæ fuerant. Hæ glandes ſtriatæ ſunt, foramen habent, è quo veluti frondem emittunt, multæ ſimul naſcuntur. Intus parum carnis continent, paruæ ſemper manent. Quamobrem has paruas glandes, illas magnas appellare poſſumus. Noſtri prorſus negligunt, ac ne deguſtant quidem. Sic Rondeletius. Differentiam quoque ratione magnitudinis agnouit [a] Athenæus: etenim eſſe alias alijs maiores. Αἱ βάλανοι, ait, δὲ εἰ μείζονας εὐέκκριτοι, καὶ εὔστομοι. Glandes, id eſt, ſi maiores fuerint, aluo facilè ſubducuntur, & placent palato. Eodem authore, βάλανοι διαφέρουσι παρὰ τοὺς τόπους, αἱ μὲν γὰρ αἰγύπτιαι γλυκεῖαι ἁπαλαί, εὔστομοι, θρεπτικαὶ πολύχυλοι, οὐρητικαὶ, εὐκοίλιοι. αἱ δ᾽ ἄλλαι ἁλυκώτεραι. Glandes pro locorum varietate differunt. Aegyptiæ dulces ſunt, teneræ, ori gratæ, copioſi nutrimenti, multi ſucci, vrinas cient, aluum ſoluunt. Aliæ magis ſalſæ ſunt. Eadem locorum differentia alijs etiam competit. Quemadmodum enim Aegyptiæ glandes ad Nili oſtia captæ dulciores ſunt, copioſioriſq; nutrimẽti, & ſucci; ita oſtrea in oſtijs Rhodani, Sequanę, Garũnæ capta, dulciora ſunt alijs, quæ procul ab aquis dulcibus capiũtur, ac proinde hæc, quòd magis ſalſa ſint, magis aluum ſolicitant, minus nutriũt. Quas Bellonius pro Balanis repræſentat icones, nos inter Cõchas Rhomboides poſuimus. de ijs autem habet hæc verba. Plures ab vno exortu coagmentantur, veluti ſi quiſpiam fingat aliquot ocreas ſimul alligatas de quodam loco editiore pendêre, quarũ ſoleæ deorſum ſitę ſint. minoris digiti craſſitudinem habent: quinque digitos longi ſunt, ac magno aceruo ſimul coagmentati, ab eodem exortu, ſaxo firmiter adhærentes, teretes, nigro corio veſtiti: quorum extrema, ſeu capita eodem modo prominere videntur, quo pes tibię alligatus eſt: in qua quidem extremitate rima inter duo duriora veluti teſtacea ora apparet, cui branchiæ ſubſunt. Hæc ille. Duæ à nobis tabulæ Balanorum hîc exhibentur, in prima habes Balanos multos modicè rubeſcentes ſimul adnatos; in reliquis à ſuprà allatis deſcriptionibus non differunt. ſecundo loco ſunt alij Balani à D. Antonio Gigãte mihi communicati à prioribus haud longè diſſimiles, niſi quòd in his color rubeus non appareat, præterea ſtriati ſunt, foramen habent, ex quo frondem quam vocant, non, vt priores, emittunt. in altera tabula primo loco oſtreaceum exprimitur, quod

Balani ſecunda ſpecies Rondel.

B

Mitulis adnaſcuntur.

[a] Lib. 3.

Differentię à loco.

C

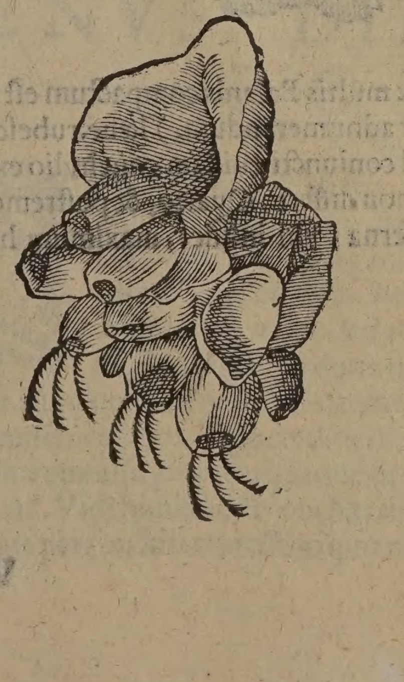
Oſtrea ubi meliora.

Icones Bellonij conſideratæ.

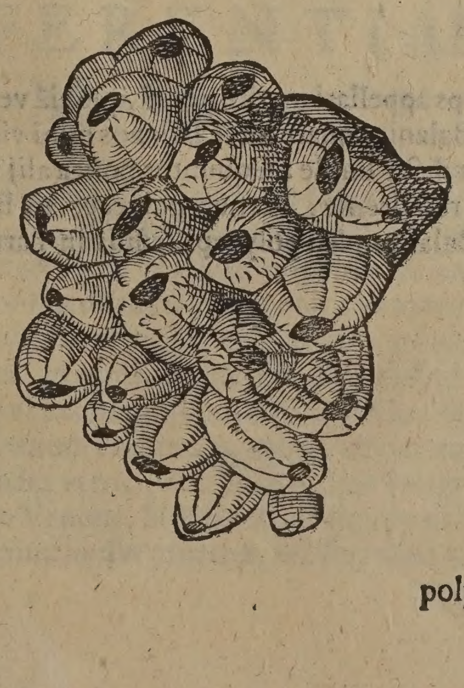
Tabulæ ab authore editæ conſiderantur.

D

Balani rubei.

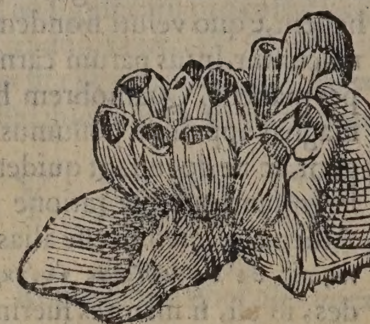
Balani alij à D. Ant. Gigante communicati.

polyceps

Balani, ſiue Polycipedes alij.

I

2

3

4

polyceps appellari meritò poteſt, quoniã velut ex multis Balanis compactum eſt, figuraq; habet Balani, (quare inter Balanos mihi videtur adnumerandum.) læue, rubeſcens, cęteriq; prædictis ſimile. ſequuntur poſtea alij ſimul coniuncti cuidam conchylio extrinſecus colore rubeſcente. Tertius polyceps ab hiſce non differt. Quarto, & poſtremo loco habetur Balanus, ſeu polyceps ſeſſilis in parte inferna, vbi inſidet, maximum habet foramen.

A

VSVS IN CIBIS.

NON tantùm eſui eſſe balanos, verùm etiam gratos eſſe palato, nobis Epicharmus ſcriptum reliquit, qui in nuptijs Hebæ tanquam in lautiſſimis epulis nominat κογχύλια, λεπάδας, τηθυάκα & βαλανυς; & Macrobius in conuiuio, quo Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, Balanos nigros, & albos inter alia teſtata recenſet. In Hiſpaniæ parte ea, auctore Rondeletio, quę Oceano alluitur, & in Normania, & Britannia frequentiſſimi ſunt, perque vicinas vrbes, pagoſque diuenduntur. *Vbi frequẽtiſſimè vendantur.* Mulieres, & delicatiores homines alia faſtidientes cibaria, hoc edulij genere delectantur, & qui Veneri dediti ſunt. Elixantur in aqua, ius quod intus eſt, ſugitur, tum priore parte contorta, & diſrupta, caro extrahitur, & ex aceto editur. *Vt coquantur.* Bellonius quoque Armoricos litorales, refert, magnam horum copiam in pagos, & vrbes vicinas conuehere, illoſque vili pretio diuendere. eſſe autem optimi ſapo-

B ris, ac mirum immodum faſtidia ſtomachi ſubleuant, vt etiam mulierum malacijs accommodentur. Elixi ex aqua ſalſa, pulpam habent duriuſculam, quam auferunt ſiniſtra tenentes radicem, ad quam alligantur, dextra verò caput arripientes: quod poſteaquam contorſerint, pulpam à theca extrahunt, vt ambiens corpus relinquatur vacuum calami modo. *Vt elixentur.* Pulpa autem, quę inde egreſſa eſt, lumbrici modo oblonga, rubra, teres, aceto piperato maceratur, ac manditur. Balanos præterea, ſcribit Archigenes apud [a] Galenum, ſtomachicis conuenire, idemq; iam oſtendimus ex Bellonio.

[a] *De cõpoſ. med. lib. 8.*

DE PHOLADE. Cap. LXXIV.

ÆQVIVOCA.

C PHOLAS dicitur, quod antris, & latibulis conditur, vel quod in cauernis & luſtris deliteſcit, vnde Suidæ ex Babrio afferenti φωλὰς eſt σπήλαιον κρυπτὸν, ſpelunca abſcondita, antrum, occultum, latibulum, & huiuſmodi. *Pholas q d.* deducitur autem à φωλάζω, vel φωλέω verbo, & φωλεύω, quod ſignificat ſpecu lateo, vt primitiuum φωλεὸς, ſiue φολεὰ, id eſt ſpecus, latibulum, luſtrum, φωλεῖν, & φωλεύειν dicuntur, auctore Euſtathio, aues, reptilia, vrſæ, aliæq; animantes, cùm in terra, ſaxis, alijſué latibulis conditæ ad aliquod tempus latitant, frigoris aut æſtus vitandi gratia: vnde etiam vrſæ Græcis φωλάδευς cognominantur. Suidæ rurſus φωλὰς eſt εἶδος νόσου. De Pholade verò conchylio, eiuſque ſynonymia nihil ferè inuenio cùm apud Græcos, tùm apud Latinos. *Vrſæ cur pholades dictæ.* Rondeletius in quibuſdam Italiæ littoribus, dici teſtatur Balanos, ſed differunt, quamobrem de Pholade ſeparatim tractauimus.

GENVS, DIFFERENTIAE, FORMA.

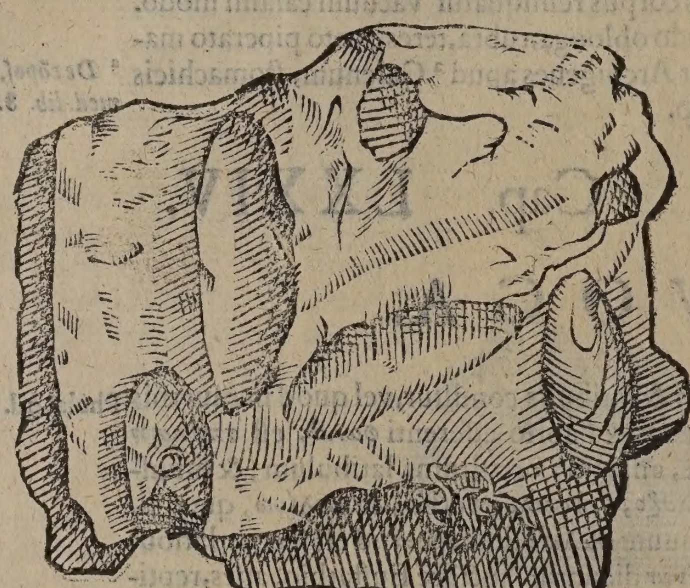
D

QVALE ſit ex Teſtatis, quod φωλὰς Græci vocant, ſolus Rondeletius, adhibita etiam icone, ſtudioſis communicauit. Ita in ſaxis latet, inquit, vt ſaxo vndique contegatur, per foramen duntaxat exiguum, & ſenſui vix patens aqua nutritur. Teſtis conſtat duabus, longis, non in latum extenſis mytulorum modo, ſed rotundis. *Teſta.* Intus eadem ferè eſt caro, quæ in mitulis. *Caro.* In ſaxis adeo duris naſcitur, vt non niſi ferreo malleo diffracto ſaxo diſtrahatur. *Saxis vt inaſcantur.* Sunt qui putent in ſaxis aquæ ſalſæ vi excauatis prouenire, alij in luto in ſaxorum cauernulis aceruato. Ego crediderim in ſaxorum cauernulis, vel vi, vel natura factis, aquæ marinæ appulſu procreari, atque in concham verti, quæ cauitatis, ſiue foraminis figuram ſeruat. *Rondeletij opinio.* Vidi huiuſmodi conchas in portu Veneris. Miſſum eſt ad me alio ex littore ſaxum, cuius partem hîc expreſſi, in quo nullæ rimæ, nullæ cauernæ, ſed foramina tantùm

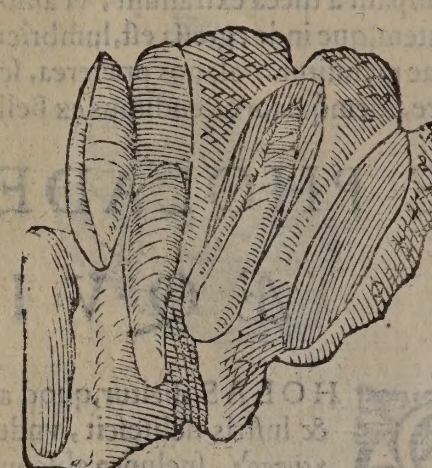
appare-

apparebant tam exigua, vt vix acum admitterent. Eo igitur ictibus multis confracto caui- E
tates internæ multæ erant, vario ſitu, & diuerſæ magnitudinis, in quibus Conchas iſtas re-
Balanos nõ eſſe. peri, quas cum ſaxo depictas exhibeo. Quare figuram diutiùs contemplatus, antiquorum Balanos non eſſe iudico, ſed φωλάδας, de quibus hæc Athenæus lib. 3. Αἱ δὲ φωλάδες πο-
Multũ nutriunt. λυτροφώτεραι, βρωμώδεις δὲ. Pholades multum alunt, ſed virus olent. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὔστομοι, βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι. Pholades palato ſuaues ſunt, ſed virus reſipiunt,
Nominis ratio. & mali ſunt ſucci. Primum huic ſententiæ meæ aptiſſimè quadrat nominis ratio: Nam vt φωλάδες dicuntur feræ, quæ in luſtris degunt, ἀπὸ τοῦ φωλεύειν, quòd latêre ſignificat, ita nihil in marinis rebus reperias, quòd penitus in ſaxo lateat, ſicuti conchæ, quas proponi-
Virus olẽt. mus, deinde notæ Athenæi his propriæ ſunt; nam virus olent, & mali ſucci ſunt. Harum nullus, quod ſciam meminit præter Athenæum. Hæc omnia ille. Noſtra Pholadum icon ab illa Rondeletij nihil, vel parum differt. In ſaxis enim latent. earum teſtæ (duabus autem conſtant) coloris ſunt rubri ad album tendentes, longæ, & rotundæ: in reliquis ſimiles illis, quas poſuit Rondeletius. Nos quoque ſuprà de eiuſcemodi teſtaceorum ortu multa diximus ex Goropio, quæ hîc non repetimus. Cùm Rondeletij figura conuenit, vt dixi, quæ hîc à me adijcitur: & neſcio num etiam iſthæc altera quinq; digitos longa, cinerea. F

Pholades Rondeletij.

Pholades authoris in ſaxis hoſpitantes.

Pholas concha alia.

A DE SOLENE. Cap. LXXV.

AE Q V I V O C A.

CANALEM, ſiue fiſtulam, vt in aquę ductu σωλῆνα vocauit Plutarchus in libro, qui περὶ φιλοπλουτίας inſcribitur; ὥσπερ οἰκέται μετοῖ σωλῆνες οὐδὲν ἀναλαμβάνοντες εἰς ἑαυτοὺς ἀλλ᾽ ἕκαστος, εἰς ἕτερον ἐξ ἑαυτοῦ μεθιείς. Σωλὴν etiam, ſiue Σωλὴν μηχανικὸς Chirurgorum inſtrumentum eſt rotundum, oblongum, cauum, in quod crus, aut femur fractum conijcitur, & continetur: ſimile quidem gloſſocomo, ſed figura differens, teſte Galeno comm. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν, quo loci Hippocrates de eius vſu multa diſſerit. Ab Anatomicis pręterea σωλὴν ad canalis fictilis ſimilitudinem dicitur medium foramen, quo B omnes ceruicis vertebræ peruiæ ſunt, & ſpinæ medulla à cerebro deſcendit, id quod alio quoque nomine ἱερὰ σύριγξ appellatur, vt ſcribit Gorræus. Sacra fiſtula.

S Y N O N Y M A.

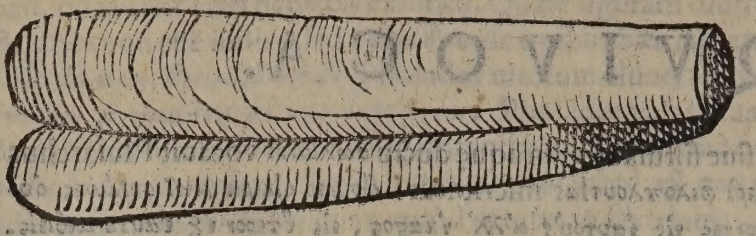
ΣΩλῆνες, à Græcis vocantur iſtiuſmodi teſtacea, vt diximus, item αὐλοί, δόνακες, ὄνυχες, nec non & δάκτυλοι, quorum ſynonymorum omnium Plinius meminit his verbis. Solen, ſiue Aulos, ſiue Donax, ſiue Onyx, ſiue Dactylus: dicitur autem Solen à canalis, ſiue tubi ſimilitudine, αὐλος tubæ modo excauatus, Δόναξ à figura arundinis craſſæ, concauę, apud amnes naſcentis, quæ δόναξ, & Cypria arundo nominatur referente [a] Dioſcoride, ὄνυξ verò id eſt vnguis ab extremis, tenuitate, & figura vnguibus ſimili, vel à teſtę colore, & ſubſtantia vnguibus noſtris non diſſimili. At ὄνυξ itidem apud [b] eundem pro re longè diuerſa ſumitur. δάκτυλοι cur dicantur, habemus ex [c] Plinio. Concharum è genere, inquit, ſunt Dactyli ab humanorum C vngium ſimilitudine appellati. Σωλὴν apud Euſtathium dicitur ἐκ τοῦ σεσω καὶ τοῦ ὅλος σοολὴν & per craſin σωλὴν. Epicharmo autem Σωλῆνες μακροκόγχυλοι vocantur, ſic enim legitur apud Atheneũ; latinè teretes, longi, & viles dici queunt à Sophrone μάκραι κόγχαι, id eſt, longæ conchæ. Latinis parum mutata Græcorum voce Solenes dicuntur, quos etiam Gaza modò vngues, modò digitos in vtroque Plinium ſecutus vertit, vt ſcribit Hermolaus. Dotoli nomen à Græco Dactyli, detortum Zoographus credit. Genus id Cõcharum, inquit, quod à noſtris ſpoletta vocatur, aliqui Spondylos, alij Dactylos marinos eſſe volunt. Zoographus ſpoletta vocabulum accedere ad Germanicum ſpulen ait, quod cannam vel arundinem ſignificat: propriè verò internodium quo filis agglomerandis vtũtur textores: cuius figuram planè reddit iſtiuſmodi concha. A Venetis hodie Cappæ longæ, vt ſcribit Gillius dicuntur, qui accolunt, (inquit) Adriaticum ſinum Cappas longas nominant. Vocantur, & peſce Canella Bononienſibus, cuius ſynonymi fortè meminit Albertus, oſtrei genus, inquit inuenitur in mari Italico, quod vocatur canna, propter ſuæ conchæ ſimilitudinẽ ad cannam. Raguſinis Parszi, quia Pars eorum lingua digitũ ſonat. Gallis Couteaux, quod cultri manubrium referat. Normanis manſotz, & manchotz, quòd gladij capulum D repreſentet. Anglis Pitot, vt vult Bellonius, vel vt Rondeletius Pirot, ſed Zoographus ex Ioanne Fauconero Anglo intellexit, Bagſysh potiùs dici. Vuallis in Anglia Thymby.

Solen. Donax. [a] Li. 1. cap. 115. Vnguis cur dicatur. [b] Lib. 11. Dactyli. [c] Li. 9. c. 61. Etymon vocis Solen.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

BELLONII Dactylum, ſeu Solenem marem, Rondeletius concham alteram longam nominat (& nos ſuprà eam etiam inter conchas exhibuimus) Soleniſque ſpeciem eſſe inficiatur. Fœminæ verò, quia nihil à Solenibus differt, tantùm hîc ponemus iconem, ſic autem eam Bellonius deſcribit. Fœminæ (à maribus tribuens differentiam) ſinuoſam ea parte concham habent, & foramen amplum: poſteriore autem (qua conchę cardinibus, ſeu neruis inuicem Solen mas Bellonij.

Solen fœmina Bellonij.

Sexus diſtinctio.

fulciuntur) aliquid gerunt E
muliebri pudẽdo ſimile. Hęc
ille. Plinius, & Athenæus a-
lios fœminas nuncupãt, non
quòd ad procreationẽ ſemen
fœtificum hic emittat, illa re-
cipiat. etenim conchæ, Cha-
mæ, ſolenes, pectineſq; locis
arenoſis ſpontè proueniunt.
Rondeletius, qui vtrãq; ſpe-
ciem iconibus expreſſit, Solenem marem hodie nullam nationem à fęmina diſtinxiſse ſcri-
bit, Athenæus vtrunq; ijſdem nominibus appellat. Plinius inter nomina diſcrimen facit:
nam mares Solenes, Aulos, Donacas vocat: fœminas Onychas, quam differentiam nõ im-
probat Rondeletius. Eſt igitur Solen mas, inquit hic ex Concharum longarum genere: du-
plici conſtans teſta, læui, tenui, altera tantùm parte colligata nigro vinculo, etiamſi aliter
ſcribat [a] Ariſtoteles. Cùm enim διθύρων alia ſint altera parte ligata, altera ſoluta, vt claudi, F
& aperiri poſsint; alia vtroque latere connexa, in his poſtremis Solenas numerat, cùm con-
trà ſemper altera parte ſolutos videas, neq; in ea aut vinculi, aut articulationis vllius veſti-
gium. Dodrantali ſunt longitudine, pollicis craſſitudine, harundinis modo caui, extremis
duobus ſemper apertis: anteriore caput exerit, & retrahit teſtudinis ritu. ſecundum teſtæ
longitudinem carnem protenſam habet. Teſta cœruleo eſt colore, lineas euidentes habet
pertranſuerſum ductas, qua parte colligatur, craſſior eſt, alijs partibus in tenuem ſubſtan-
tiam deſinit, ſicuti mytuli. Aqua, & arena viuit. Sic ille, ſubdens Solenem marem à ſe verè
fuiſſe repræſentatum. Athenæus enim, inquit, maris teſtam cærulei eſſe coloris ſcripſit: at
eius verba illos apertè refellunt, qui Conchæ alterius longæ ſpeciem pro Solene mare de-
pinxerunt. (Taxat Bellonium qui Concham aliam pro Solene mare dedit, nullo pacto in-
ter Solenes numerãdam) ea enim tota candida eſt. De fœmina verò hęc habet verba. Ony-
chas appellat Plinius Solenes fœminas, quæ colore, ſapore, magnitudine à maribus diffe-
runt, in alijs omnibus ſimiles. Teſta lineis cæruleis diſtincta non eſt, ob id Plinio vnicolo-
res dicuntur. Caro dulcior eſt, maribus minores eſse ſolent. Solenes vtrique in arena defi-
xi viuunt, ferreo inſtrumento ex ea eximuntur. Hæc de ijs Rondeletius. Fœminas in arena G
ſtare Bellonius quoq; tradit; ſed cùm omnia ſilent, ſurſum è profundiſſimo foramine emer
gere, & in id (tanquam ſtrepitum audientes) protinus ſeſe abdere, vnde poſtea niſi pala
ferrea in tranſuerſum ſuppoſita, ac profundiſſimè impacta auelli poſſint, id quod Plinius,
& ante eum Ariſtoteles intellexit, Solenes fugere ſcribens admoto ferramento; ſubtrahũt
(inquit) ſeſe inferius, & ſubſidunt ad ima. Nos maris tantùm iconem ponimus, qui à Ron-

Solen mas quid.

[a] *Lib 4. de hiſt. c. 4.*

Contra Ariſtotelem.

Lõgitudo.

Teſta.

Contra Bellonium.

Solen fœmina.

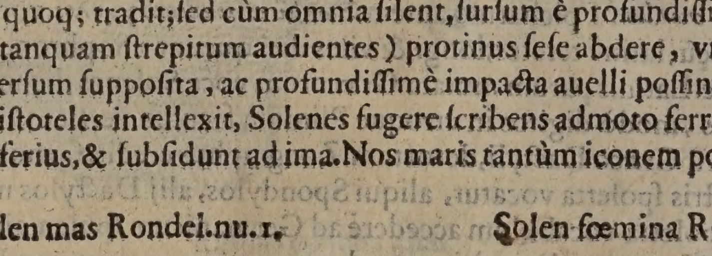
Teſta.

Caro.

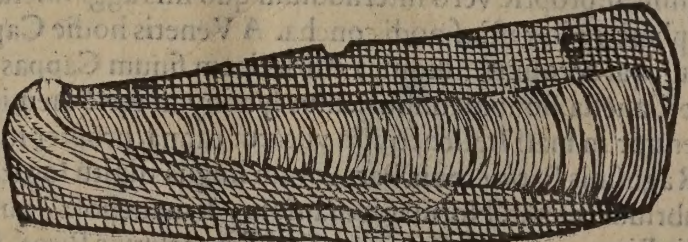
In arena viuunt.

Inſtrumento admoto fugere.

Solen mas Rondel. nu. 1.

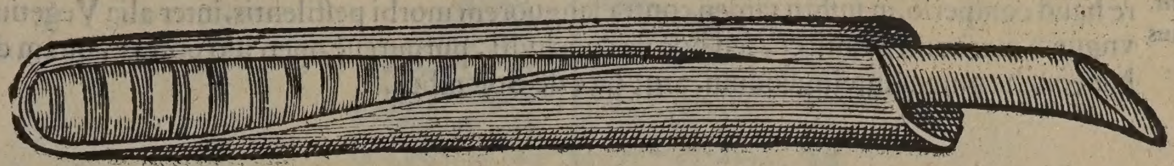

Solen fœmina Rondel. nu. 2.

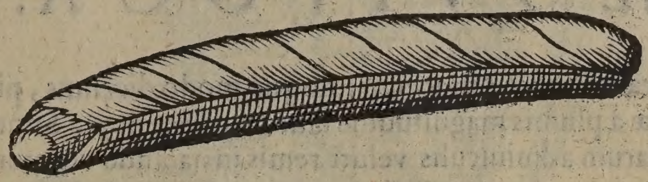

A

Solen mas authoris.

Cappa longa vulgò Venetijs dicta.

B

deletij Solene mare aliquantulum differt: eſt enim lineis miniaceis per tranſuerſum variegatus; in altera quoq; conchæ extremitate linea lutea apparet: magnitudine æqualis Rondeletij Solenis. Habes poſtremò iconem Cappæ longæ, vt vulgò Venetijs vocant, quo nomine Venetijs olim Zoographus pingendam curauit.

VSVS IN CIBIS.

MARIBVS Plinio teſte facultas ineſt ciendæ vrinæ, fœminæ dulciores ſunt, Athenęus eoſdē calculoſis, & difficilè meientibus vtiles eſſe tradit; eademque, quæ Plinius, de ijs habet, vt ex eodem auctore vterque tranſcripſiſſe videatur, inquit enim Athenæus; Solenes à quibuſdam vocati,
C à nonnullis δόνακες, & αὐλοὶ, & ὄνυχες ſucci multum ſuppeditant; ſed mali, & glutinoſi. Mares quidem virgati ſunt, & cærulei coloris, calculoſis, & ægrè meientibus perutiles ſunt. Fœminæ vnicolores ſunt, & dulciores. Sumuntur frixi, & elixi. meliores ſunt in prunis toſti quoad hient, qui hos piſcantur ſoleniſtę dicti fuerunt, vt narrat Phanias Ereſius in libro, cuius titulus eſt, Tyrannorum in quos vindicatum eſt cædes, his verbis. *Soleniſtæ qui.* Philoxenus Soleniſtes ex tribuno plebis factus eſt tyrannus, initio piſcatione victitans, & Solenas venari ſolitus, occaſione verò data mercaturam exercens facultates ſibi parauit. Rondeletius cum ſale, aceto, & oleo edi ait, alij oleum improbant ob eius lentorem, & ad glutinoſi eorum ſucci attenuationem acetum, & ſal multò magis conferre aiunt. In prunis toſti deteriores ſunt, quia magis exſucci, duriores, & ſicciores. *Toſti ſuper prunas deteriores.* Illud diu mihi peperit difficultatem, quod Athenæus, & Plinius tradiderunt, nimirum Solenes vtiles eſſe in cibo calculoſis, & vrinas mouere, cùm ipſe Athenæus ſcripſerit, mali ſucci eſſe, & glutinoſi, atque id experientia confirmet; *Dubitatio ex Athenęo contra Plinium.* Talis enim ſuccus calculum generare, & vrinam retinere potiùs quàm promouere aptior eſt; quamobrem de iure id accipiendum
D potiùs cum Rondeletio exiſtimauerim, quod ob ſalſuginem ſuam, & acrimoniam præſtare illud poſſit. *Solutio.* Ego, inquit Rondeletius, teſtarum cineribus ad idem malum vti mallem, *Teſtarum cinis.* inſigniter enim attenuant, incidunt, & exſiccant, quod ſi timeatur in exſiccando morſus aliquis, prius ſunt lauandi. Sic ille. Solenas fœminas vix edi poſſe, niſi optimè ab arena repurgatas (multam enim deglutiunt) teſtatur Bellonius. *Solenes fęminæ, vt edendæ.* In ore mandentium eos relucere Plinius ſcriptum reliquit. His natura, inquit, in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere, & quantò magis humorem habeant lucere in ore mandentium, lucere in manibus, atq; in ſolo, atque veſte decidentibus guttis, vt procul dubio pateat ſucci illam naturam eſſe, quam miremur etiam in corpore. *In tenebris lucent.* Hucuſque Plinius. Huius ſplendoris cauſſam etiam glutinoſo Solenis ſucco adſcribit Rondeletius, ſiquidem quæ tenacia, & veluti glutino compacta ſunt, ea læuia, æqualia, atque perpolita eſſe ſolent, atque ob id relucentia, vt pix, aſphalthum, albumen oui; *Splendoris ratio.* quæ profectò ſentētia non videtur improbanda. Solenas in cibi vſum venire certum eſt; plerumque verò eos pauperes comedunt: diuitibus tamen etiam

Viduarum cupediæ. grati,quia dulces,viduarum cupedias eos vocat Sophron. [a] Galenus dura carne eſſe dicit, E
& ob id difficulter concoqui. Proprium hoc Solenibus, atque purpuris eſt, vt refert Nice-
[a] *Lib.3.de alim.facult.* ſius,quòd,cùm in iuſculo coquuntur,id craſſius reddant.Vſum in medicina Solenes habe-
Ius craſſius reddunt. re haud comperio,in ſuffitu tamen contra languorem morbi peſtilentis,inter alia Vegetius vnguem marinum admiſcet, ſed hoc de conchylij, purpureue operculo potiùs, quàm de hac concha putem intelligendum. atq; hæc de Solenibus.

DE PINNIS. Cap. LXXVI.

ÆQVIVOCA.

Pinnę auiũ & piſcium. SVNT præter hocce oſtraceum, de quo modò dicemus, pinnæ etiam auium, ſiue pennæ à plumis magnitudine tantùm differentes. Suntq; piſcium quoque F
pinnæ quarum adminiculis veluti remis in natando vtuntur. Poſtremò pinna quoduis acutum denotat, vnde & murorum ſummitates pinnæ dicuntur.

SYNONYMA.

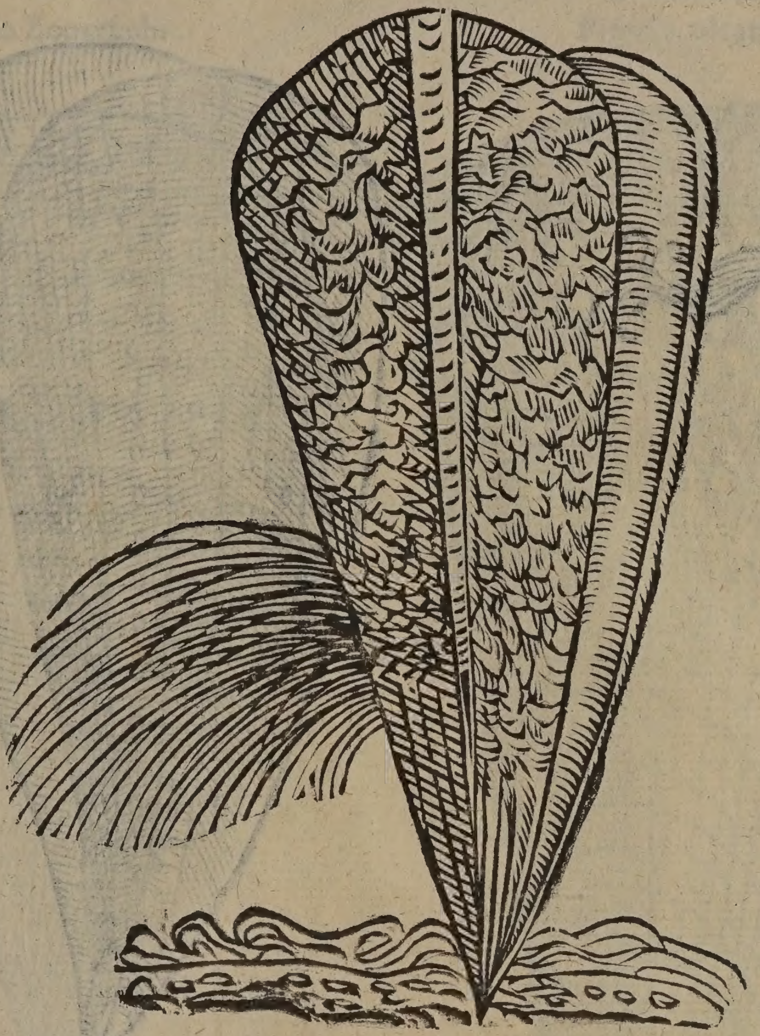
LATINI, ſeruata Græcorum voce, quibus πίννη, & πίννα dicitur, Pinnam
Etymon, Ortographia. nuncupant. πίννη autem à ſordibus fortè dicta, quibus ſemper obducta eſt: ſiquidem πίνος ſignificat ſordes, vt πιναρὸς ſordidum. Iſidorus apud Athenæum in recto πίννα, & in accuſandi caſu πίνναν dixit. ab vtroque fit genitiuus per η. non πίννας, vt apud Suidam legitur in πιννοτήρης, adnotante Zoographo. Oppiano, & in lexicis græcis Heſichij, & aliorum πίννα impropriè piſcis dicitur, cùm potiùs ſit, vt in ijſdem ſcribitur, ὀστρεώδες κογχύλιον. alicubi G
malè per υ ſimplex ſcribitur πίνα. cum oſtreis à Cratino nominantur πίνναι. Hermolaus
Cõcha Aegyptia paralios dicta. Concham Aegyptiam cognomine paralios à Democrito Pinnam vocari ſcribit. Adnaſcuntur Pinnis quædam fila inſtar villi, vnde Genuenſes Pinnam lanam appellant, eodem fortè modo, vt ſentit Zoographus, veluti arbor Agnus Caſtus à quibuſdam recentioribus
Pinna lana Genuẽſiũ. latina voce ſubiuncta præcedentem græcam interpretante. Siculi etiam lanam pinnulam vocant. Pernam Neapolitani. Veneti Aſturam nomine multis alijs conchis communi. Maſſilienſes Nacre. Apud Germanos cùm non habeat nomen, Zoographus ein SteçKmuſchel appellari poſſi ait, quod altera eius pars acutior fundo infixa ſit.

GENVS, DIFFERENTIAE, FORMA.

PINNÆ ex duabus teſtis componuntur, & à mytulorum figura non ad- H
modum differunt. Cancri etiam, vt in mytulis gurgitum, in his hoſpitantur, Rondeletio teſte, qui tantam Romæ ſe vidiſſe ſcribit, vt ad cubiti ma-
Tres Pinnę Rõdeletio differẽtes. gnitudinem accederet. Iſque tres Pinnarum differentias agnouit magnitudine differentes, quarum minimam Pernam appellauit. Sic autem de-
Teſta. ſcribit. Mytulis quodammodo ſimilis eſt, niſi quòd ſtrictiorem partẽ mul-
Color. tò magis acutam, & longam habet, quoniam in arena, vel in cœno affixa viuit. Teſta foris aſpera eſt, colore fuſco, intus viridi, & argentei ſplendoris, ſi in arena vixerit Pinna, ſi in cęno, colore eſt magis flaueſcẽte, & minus ſplẽdente. Ab inferiore, & ſtrictiore parte in amplã latitudinẽ extenditur, illic arctiſſimè claudũtur teſtæ. hîc facilè diclucũtur. Intus multũ eſt carnis, cuius omnes ferè partes indiſcretæ ſunt, veluti in mytulis. Hæc ille. Ponit præterea
Perna Plinij. alterius Pinnæ iconẽ, quã quòd Plinij Pernæ deſcriptioni maximè conueniat, Pernã ei vocari aſſerit. Natura, inquit, in Concharũ varietate luſit, vt ex vnius generis formis pluribus,

veluti

Pinna magna Rondel.

veluti Tellinis, oſtreis, myacibus liquet, de quibus prius diximus. Sic Pinnarum vnicum genus non eſt. Pinna enim altera eſt, quam hîc proponimus, vt ex figura perſpicuum eſt. Perna à Plinio vocatur. Pernæ, inquit, Concharum generis, circa Pontias inſulas frequentiſſimè ſtant velut ſuillo crure longo in arena defixæ, hianteſque qua limpitudo eſt, pedali non minus ſpatio. Cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim ſpiſſatos. Intus pro ſpondylo grandis caro eſt. Quę omnia ei, quam expreſſam hîc proponimus, maximè competunt, præſertim figura ſuilli cruris, vnde nomen habet: dicuntur enim Pernæ tam priores, quàm poſteriores coxæ porcinæ ſalitæ. ſic ille, addens. eius generis hanc eſſe Pinnam, in qua vniones naſci ex Theophraſto tradit Athenæus. Eius verba græca ita recolimus. Θεόφραςος μὲν ἐν τῷ περὶ λίθων γράφει οὕτως. τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλούμενος, διαφανὴς μὲν τῇ φύσει. ποιοῦσι δ' ἐξ αὐτοῦ τοὺς πολυτελεῖς ὅρμους. γίνεται δ' ἐν ὀςρέῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, πλὴν ἐλάττονι. μέγεθος δὲ ἡλίκον ἰχθύος ὀφθαλμὸς εὐμεγέθης. id eſt Theophraſtus libro de gemmis ſcribit ad hunc modum. Inter gemmas pretioſas margaritæ ſunt, naturâ pellucidæ, ex quibus fiunt ſumptuoſiſſima monilia. Eas generat oſtreum Pinnis ſimile, ſed minùs, tam magnas, quam eſt magnus piſcis oculus. Huiuſmodi autem pinnam paruam in Gallico mari reperiri, & in ea paruos vniones, refert Rondeletius. Intus, ait, caro ſuperiori ſimilis, niſi quòd trachelo caret, id eſt media illa parte dura, & neruoſa. Tota igitur intus mollior eſt, & ad coquendum facilior. Hoc illud eſt, quod intelligit Plinius, cùm dicit: Intus pro ſpondylo grandis caro eſt. Spondylum appellans callum, ſeu carnem duriorem, & interiorem oſtreorũ, quo nomine alibi vſus eſt, quum loquitur de ſpecie oſtreorum, neque in luto capta, neque in arenoſis, ſed ſolido vado, ſpondylo breui, atque non carnoſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo. Tertia eiuſdem Rondeletij minor eſt figura, victus ratione, & byſſo ſimilis priori: at magnitudine differens, & eò, vt inquit ille, quòd antequam & acuta, & ſtricta parte in amplitudinem extendatur, excauata eſt. In cœnoſis, & arenoſis viuit defixa, carnem intus duram habet, quæ virus reſipit. Bellonius binas pinnarum ſpecies, alteram minorem, alteram

Dentes.

Pinna margaritifera Theophr.

Locus.

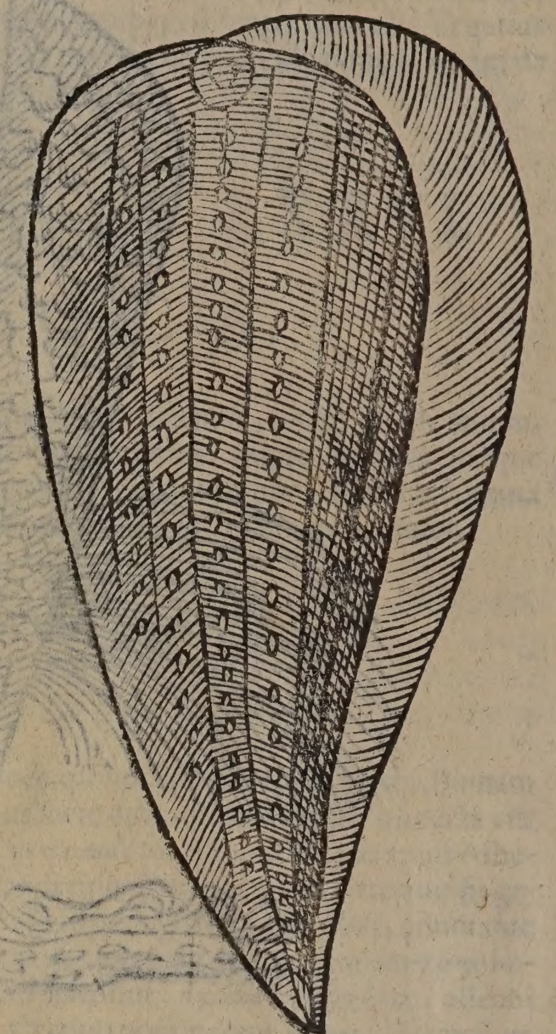
Spõdylus.

Bellonij pinna maior, & minor.

Pinna parua Rondeletij.

Pinna Bellonij.

autem maiorem agnouit. Minoris iconem exhibuit,quæ verò ex tribus Rondeletij pinnis ſit, ignoratur: videtur enim,ab omnibus differre. Icon quam exhibet,ad pinnam magnam Rondeletij accedit: niſi quòd in ſumma concha, qua latiſſima eſt,paruus quidam circulus eſt,quem alius paulò maior ambit:& ab eadem parte ad imum lineæ aliquot rectè deſcendunt. per media verò linearum interſtitia , multi exigui circuli, o vocalis qua ſcribi ſolet, circumferentia,paulò maiori, deinceps per interualla digeruntur. Teſtam intus argentea teſtitudine reſplendere ait: minorem foris magis albicare, intus autem ad cœruleum accedere.Cæterùm qui pinnam nunquam viderit,inquit,mytulum pedem longum,& ſemipedem latum ſibi confingat oportet. Pinna enim eodem circino, quo mytulus (quam Moulam vocamus) tornata eſt:atque eiuſdem coloris teſtam habet. Minor itaque mollibus in gyrum ſpiculis obtuſis hirta eſt, valuaſq; continuo cardine toto latere annexas claudit, ac reſerat,qua inquam parte planior eſſe conſtat, qua autem parte ſeſe in latum expandit,eadem byſſum , id eſt laneum villum (mytuli modo) continet: quem ternis digitis longiorem exerit.Eſt autem veluti capillamentum quoddam coaceruatum prædurum , ac nigrũ, quod lapillis affigitur,limumque,ac ſpurcitias inde ad ſtomachum attrahit.Nam cũ pinna longa ſit, & ſubrecta ſtet, turbinatiorem partem ſuffixam habet: latiorem autem ſurſum ex aqua attollit, præcipuamq; internæ partis humo propinquiorem oſtendit. Nam & maior pinnæ capacitas in ſublime attollitur : in qua etiam plerunque tres pinnoteres videas, aliquando duos, vt plurimum vnum. Idem Bellonius pinnam maiorem nominat Pernam, quæ Rondeletio pinna minor eſt, cui Zoographus aſſentitur . Maior, inquit Bellonius pinna pelagia eſt,rugis profundis caret;duriore teſta contegitur,bipedalis ſæpiſſimè inuenitur:Pinnophylacem, vt minor alit:vliginoſo,ac paluſtri tractu naſcitur,profundiore gurgite immergitur : multum ingrati ſaporis. Similem ferè pinnam cũ Bellonij icone à Corn. Sittardo quondam ſe accepiſſe ſcribit Zoographus, eam ex eodem hic expreſſimus. Nos pinnarum quatuor ſpecies ponimus. primo loco eſt pinna aculeata dodrantis vnius longitudine

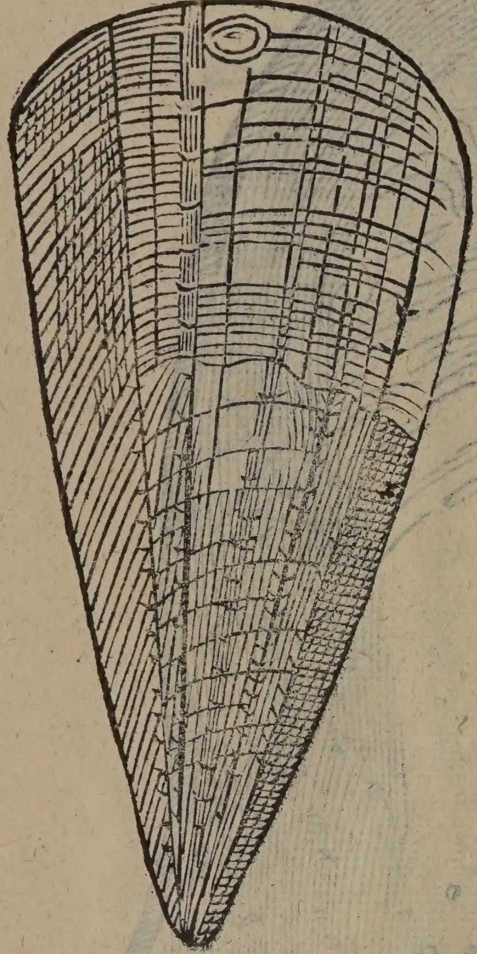
Pinnę quid ſimilitudinis cũ mytulo.

Byſſum ſeu lana.

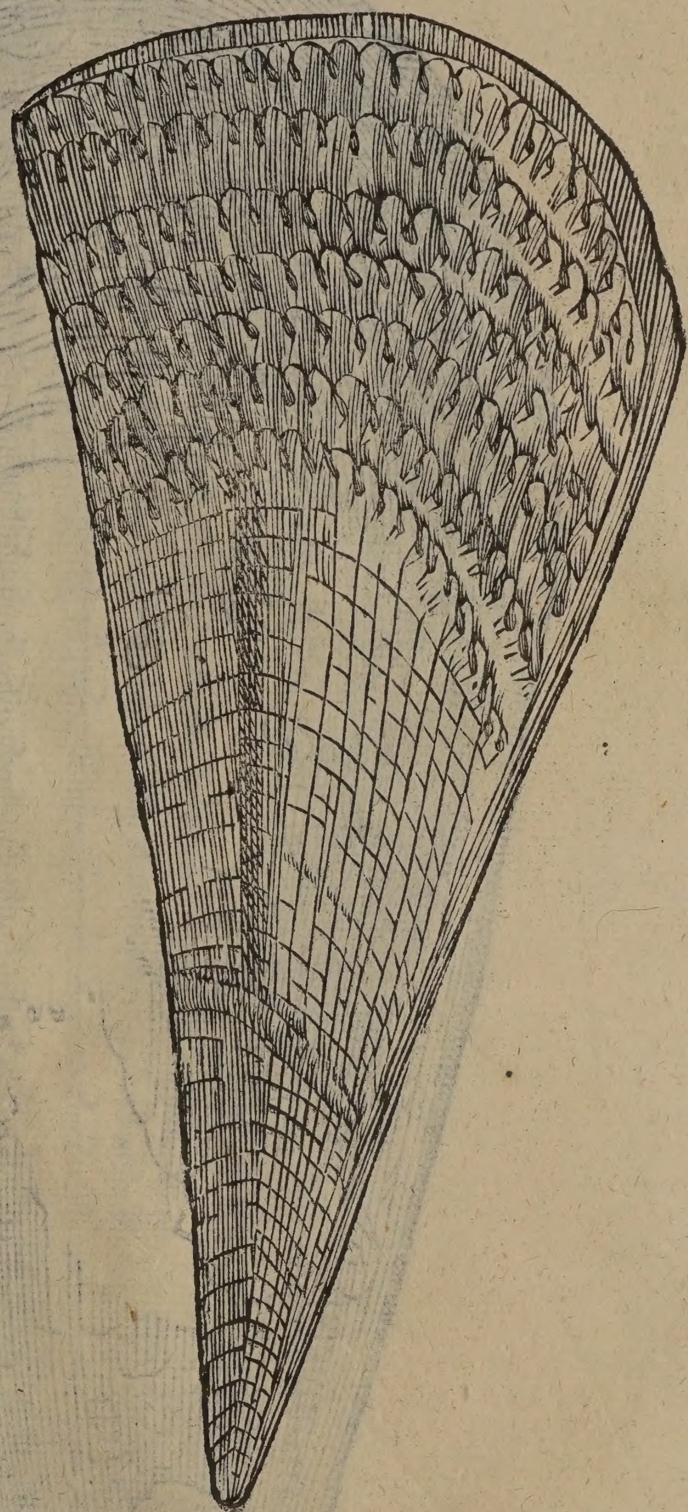
Pinnoteres vbi lateãt.

Icones authoris.

Pinna Zoographi.

Pinna aculeata authoris.

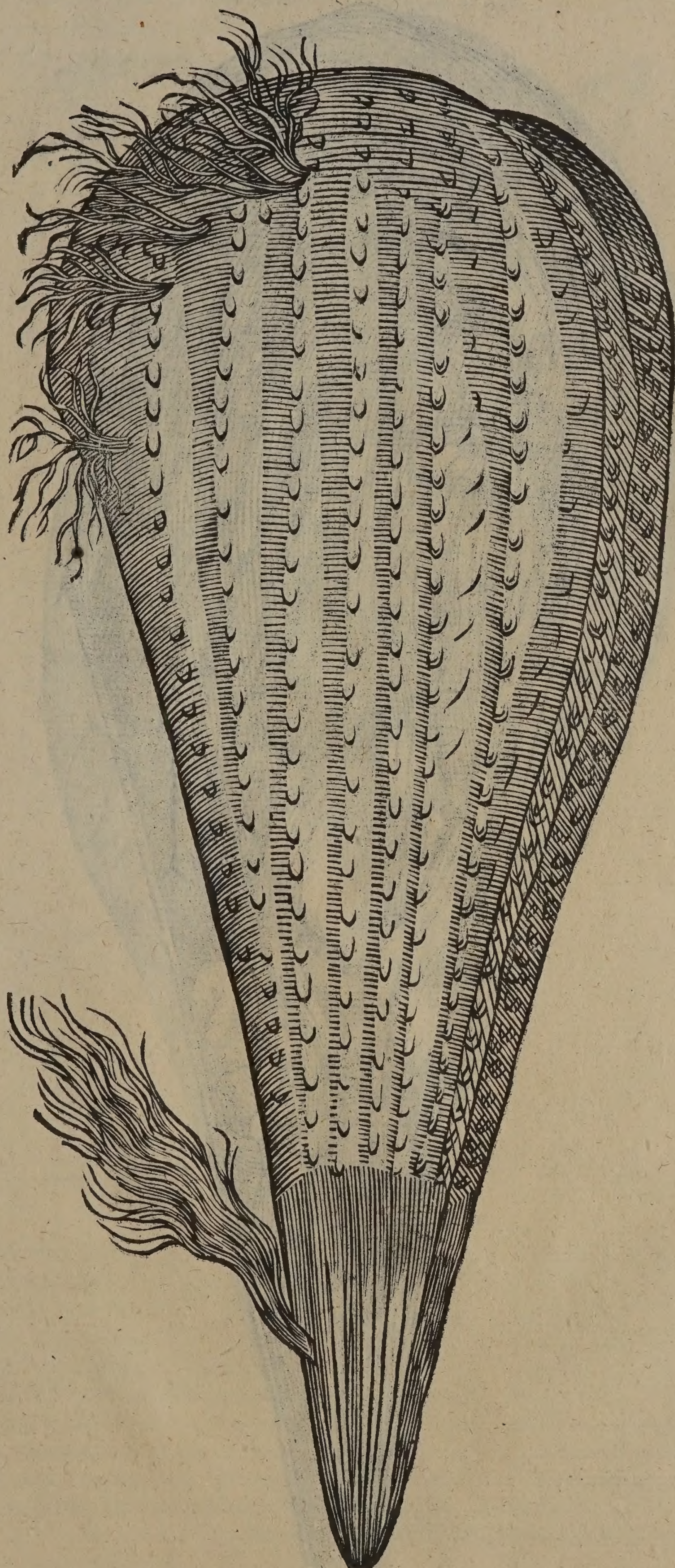

gitudine, teſta foris rugoſa, intus glabra, coloris rubei. Secundo pinnæ paruæ Rond. ſimilis cum capillamentis in acuta parte, quam Pernam eſſe perperam putauit Bellonius. Tertio pinnæ Pernæ fortè genus, cum ſetis illis, vt vocant. teſta foris ſcabra, vt Ariſtoteles voluit. Quarto loco exhibetur alia pinna parte interna, & externa depicta teſta foris fuſca, rubra; & aſpera, intus ſanguinei, & cœrulei coloris, in ima parte acuta; quæ ſenſim in amplitudinem extenditur. Poſtremo loco datur pinna cum tubere verrucoſo intus adnato.

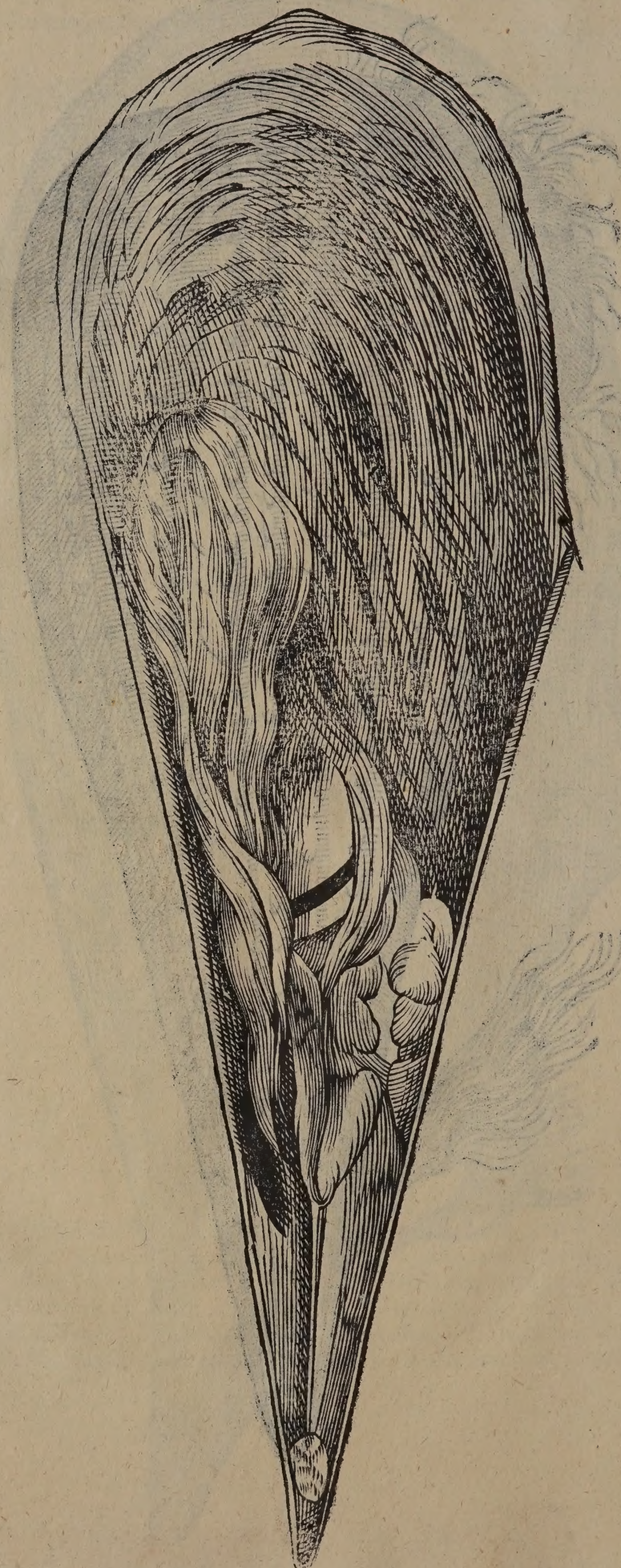
Pinnæ paruæ Rond. ſimilis.

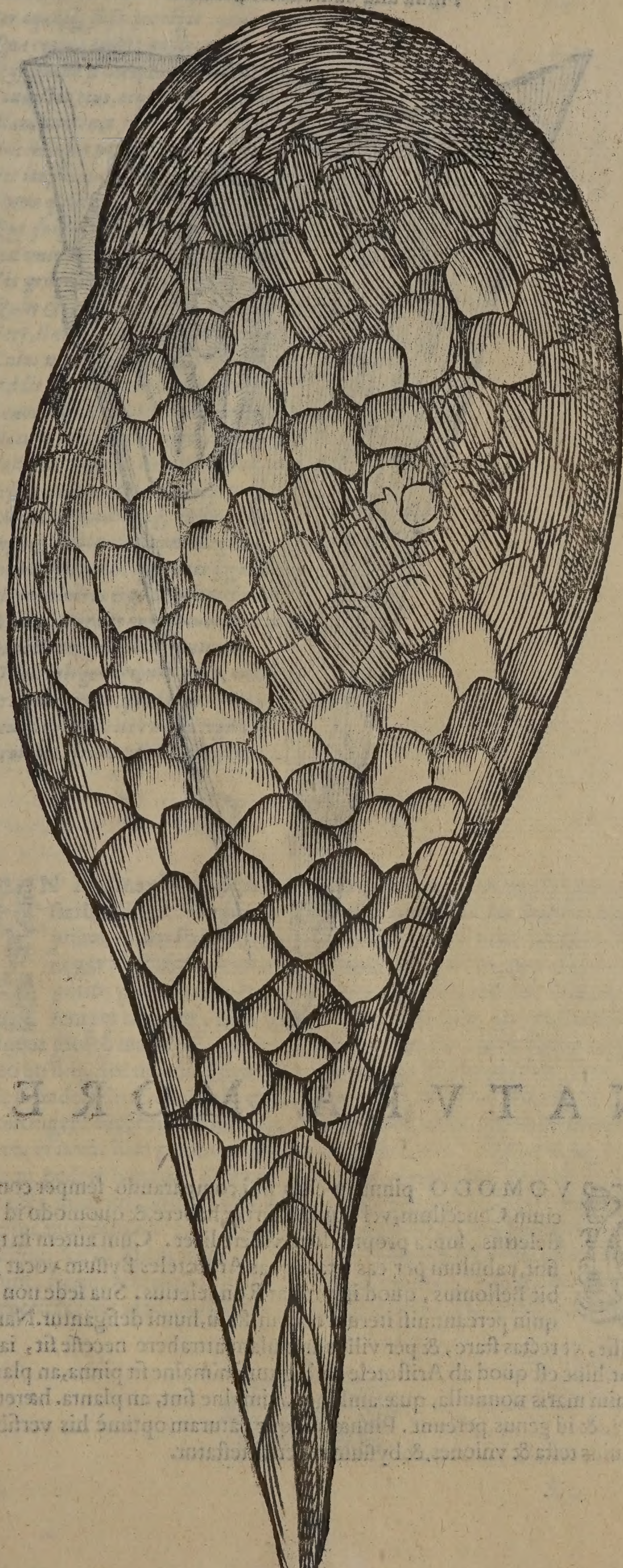
Pernæ genus.

Pinnæ authoris quartæ pars ſupina.

Pinnæ quartæ pars conuexa.

Pinna alia cum tubere adnato.

NATVRA, MORES.

Vt ſibi victum quærant.

QVOMODO pinna in cibo ſibi comparando ſemper comitem, ac ſocium Cancellum, vel Squillã fertur habere, & quomodo id refellat Rondeletius, ſuprà proprio loco videre licet. Cùm autem in terram defixæ ſint, pabulum per eas ſetas (quas Ariſtoteles Byſſum vocat) allicere ſcribit Bellonius, quod improbat Rondeletius. Sua ſede non dimouentur, quin pereant: niſi iterum eodem ſtatu, humi defigantur. Nam cum eis natura hæc inſit, vt rectas ſtare, & per villos arenulam attrahere neceſſe ſit, iacentes viuere non poſſunt, hinc eſt quod ab Ariſtotele ambigitur animalne ſit pinna, an planta, hiſce verbis. Sunt enim maris nonnulla, quæ ambiges animalne ſint, an planta. hærent enim & detracta plura, & id genus pereunt. Pinnæ quoque naturam optimè his verſibus Philes expreſſit, in cuius teſta & vniones, & byſſum reperiri teſtatur.

Genus

A *Genus oſtreorum eſt pinna, quæ plicis domum*
Hiantibus recludit, in qua conditur
Per aquaſq; fuſa porrigit carunculam,
Quæ corpus ambit molle, caſſum humile
Quo mœna ſi decepta credula aduolet,
Conuictor eius, atque cuſtos pinnoter
Illam admonet morſu leui carunculæ,
Hæc monita pandit amplius ſinum, irruens
Hoc implicatur mœna non ſat prouida.
Pinnæ quod humidum effluit de viſcere,
Qui fulgur æquet, fit lapillus lucidus,
Sed vnionis induit tandem iubar,
Vis promouentis ſi caloris appetat.
Quin & pilorum pinna germen byſſinum
Fert, ſtamine haud araneorum diſcrepans.
B *Cuius nitor, ſubtilitaſq;, cirrulis*
Addit puellarum venuſtatis decus,
Lenocinandis perquam idoneum procis.
Natura cancrum marcidam deponere
Teſtam, magiſtra docuit haud incallida,
Oeſtro ciente, nam penitæ pruriginis,
Mouetur vndiquaq; victus gratia:
Ingurgitationeq; aluum turgidus,
Diſrumpit arctæ tegminis ligamina,
Sic inuolucris ergo decidentibus.
Nudus laborans quippè morbo obnoxius,
Os abſtinet guſtu cibi diutine.
Mox integer recente pelle, veſtitur
Præſenti arena, qua iacens lecto vſus eſt.
Sed glutinato ritè rurſus tegmine
C *Prorepit ipſum pabuli quò fert amor.*

L O C V S.

IN Acarnania quam vocant, Pinnam oriri, & vniones gignere Plinius teſtatũ reliquit. Democritus appellat pinnam Concham quandam Aegyptiam, quam Paralion cognominant: verùm hanc intellexiſſe [a] Plinium negat Maſſarius, cùm in Acarnania, non in Aegypto reperiri tradat, ſed potiùs pinnam concharum generis, quæ in arenoſis, limoſiſque ſubrecta ſemper naſcitur, teſta ſcabra, intus pellucida, nec vnquam ſine comite. Africanas pinnas multò maiores, quàm circa Europam eſſe ſcribit Zoographus ex auditu. In Oceano an ſint, nec ne, ambigitur, quandoquidem Bellonius Lutetiæ nunquam haberi tradit: & Rondeletius in locis, in quibus mare fluit, ac refluit, vix reperiri, quod circa Oceanum contingere videtur. Pinna quæ, vt inquit Bellonius, rarò ſemipedalem (ſeſqui-
D pedalem fortè, vt notat Zoographus, nam ſuperius ſic ſcribit. Qui pinnam nunquam viderit, mytulum pedem longum, & ſemipedem latum fingat, &c.) excedit longitudinem, & Nericos habet, quos nonnulli, vt Plinius in perna ſpondylos (aliter ſpondylum in pinnis Rondeletius interpretatur) vocant, quibus vtraque valua ſoluitur, ac contrahitur. Venetijs non viſitur: ſed in Propontide ad latera eius ſinus, qui Nicomediam fertur, quâ terram pertingunt, frequentia magna exiſtit. In ruiuis ciuitatis Nicomediæ pinnas quoque, ſeu pernas reperiri refert idem Bellonius in ſuis obſeruationibus defixas, & erectas.

Concha Aegyptia Paralios.

[a] *Com. in 9. Plin.*

In Oceano an ſit ambigitur.

HIEROGLYPHICA. E

[a] *Lib.28.* Petulās, & laſciuus ab ineunte ætate. PINNA fœtus ſuos oſtentans, Gieroglyphicum erat apud Aegyptios illius (vt Pierius Valerianus [a] author eſt) qui ab ineunte ætate cœperit in petulantia laſciuire, & munera Veneris exercere. Conchulæ enim huiuſmodi in concha genitę, antequam excludantur, intra ſe quamprimum coire dicuntur, vt non immeritò concha ipſa ſit Veneri dedicata, atque eam ex concha genitam veteres fabulentur. Ego non omnes conchas promiſcuè Veneri ſacras fuiſse comperio, verùm quaſdam elegantiores tantùm.

VSVS IN CIBIS. F

[a] *Lib.18.c.25.* Ouum. [b] *Lib.5. de hiſt.c.5.* PINNAS vt & alia oſtreacea in cibi vſum venire, & multum præbere nutrimenti, tradidit [a] Athenæus, Αἱ δὲ πίνναι, inquit, οὐρητικαὶ, τρόφιμοι, δυσπεπτοι, δυσανάδοτοι. Pinnæ vrinas pellunt, multum alunt, difficilè concoquuntur, & diſtribuuntur. Ouum, quod eas continere ſemper ex [b] Ariſtotele patet, aliquando maius, aliquando minus pro lunari poteſtate, vt in echinis, oſtreiſque, non ad generationem confert, ſed melioris tantùm nutricationis indicium eſt, ſicuti in ſanguine præditis pingue. Optimæ quæ. Eſse meliores hyeme elixas, & aſsis auctor eſt Rondeletius. Sunt qui vino, & aceto maceratas molleſcere aiunt, ſed flatus gignere, quod verum eſse non poteſt, cùm vinum flatus diſcutiat; niſi ea ratione, qua humidiora fiunt, flatus gignere dicantur. VVottonus ex Oribaſio (ni fallor) multa de pinnarum dotibus, & quæ in cibis eligi debeant, recolit. Meliores quæ. Pinnæ (inquit) optimæ ſunt tenellæ, plenæ, carnoſæuè, quæ in limoſis, herboſiſque (τεναγώδεσι) vadis gignuntur: & vbi mari dulcis aqua miſcetur, & locis tranquillis, ac ventis carentibus: teneriores enim hîc naſcuntur, quàm vbi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ: & quæ vêre, & æſtate capiuntur, alijs præſtant. Sunt enim & ſuauiores, & pleniores. Quæ magnitudine media ſunt, carnem quidem habent mollem, candidam, ac dulcem: collum (τράχηλον) autem durum, concoctu difficile, corruptionique renitens, collo nanque corpus reliquum faciliùs corrumpitur: elixis aſsæ duriores euadunt, præſertim ſi vino fuerint aſperſæ. Earum autem caro, quæ in vino, & aceto maceratæ ſunt, mollior eſt, ſed flatus generat. G Quot modis edũtur. Hactenus ille. Multis modis pinnas edi poſse vult Bellonius. Sunt, ait, qui teſtas modico pipere, & butyro addito ſuppoſitis prunis incoquant, quem ego modum meliorem eſse puto; eæ nanque quæ ex iure incoquuntur, guſtui non ita placent. Quod ſpectat ad vſum medicum ſtrombos, pinnas, & echinum contra Doricnij venenum præſtare habemus ex Nicandro. Earum quoque teſtæ eandem cum mytulorum teſtis habent facultatem.

DE BYSSO. Cap. LXXVII.

SYNONYMA. H

Buz. Scheſch. Creſpe. CVM in ſacris atque etiam in profanorum libris byſsi, byſsinarumque veſtium ſæpe fiat mentio, variæque Theologorum, atque aliorum ſuper eo ſint opiniones, haud ab re, quin operæpretium fore duximus de eo quid breuiter dicere. Latinorum byſsus, vt & Græcorum βύσσος à Buz Hebraico dici apparet. In trilingui lexico Scheſch etiam pro byſso legitur. Apud Italos nomen non habet; poſsumus tamen vocare byſso. Gallicè, vt citat Zographus, interpretantur creſpe.

A
DIFFERENTIÆ.

DVPLICEM eſſe byſſum, terrenum videlicet ac marinum, apud ſcriptores inuenio. De terreno ſic [a] Plinius. Asbeſtino (inquit) lino principatus in toto orbe, proximus byſſino, mulierũ maximè delicijs, circa Elmim in Achaia genito, quaternis denarijs ſtipula eius permutata quondam, vt auri. Hoc genus fortè intellexit Cardanus byſſinum lini ſpeciem eſſe ſcribens, tenuiſſimam, validam, & ſplendidam, vel fortè quòd in arbore naſci ſcribit Philoſtratus. Homines, inquit, qui ſecundum Indum flumen habitant lineis amiciuntur veſtibus: etenim linum in agris plurimum naſcitur, calceamenta geſtant ex papyro, nobiliores byſſo induuntur. Byſſum verò ex arbore naſci ferunt, quæ baſi quidem populo ſit perſimilis, folijs verò ſalicis. Plinius quoque nõ ſolùm vocauit, quod ex herba contuſa netur, ſed etiã quod ex fructicibus, & arboribus carpitur. Superior (inquit) pars [b] Aegypti in Arabiam vergens, gignit fruticem, quem aliqui goſſipium vocant, plures xylon, & ideo
B lina inde facta xylina. Paruus eſt, ſimilemq; barbatę nucis defert fructum, cuius in exteriore bombyce lanugo netur. Sic ille. Lini genus eſſe byſſum tradidit Iulius Pollux. Porrò byſſina quoque & byſſus, inquit, lini quædam ſpecies apud Indos. Hunc apud Aegyptios ex arbore quædam lana fit, ex qua veſtem confectam lino maximè ſimilem eſſe quiſpiam dixerit, ſola denſitate excepta: denſior enim arbore fructus enaſcitur, nuci ſimilis, duplici munitus cortice, qua dirempta, poſtquam inſtar nucis floruerit, interius hoc quod lanam refert, eximitur, vnde ſubtegmen conficitur, ſtamen autem illi ſubtendunt lineum. Byſſum non alia Grępię parte naſci prodidit Pauſanias, quàm in Elide tanta tenuitate, vt ne Iudaico quidem byſſo cedat, etiamſi colore minus refert, quàm Iudaicus, qui colorem, & ſplendorem auri referebat. Erat igitur lini, non lanæ ſpecies, vt ex Plinio, & Pauſania claret in Græcia, & Iudæa naſcentis. Byſſus verò marinus molliſſima, & delicatiſſima lana eſt, & à iam dicti ſimilitudine nomen habet. de hoc Rondeletius. Byſſus, inquit, marinus ex pinna delicatiſſimus, & molliſſimus ſericæ lanæ comparandus colore fuſco, à ſimilitudine byſſi Græci, vel Iudaici ſic nominatus; prius enim cognitæ ſunt diuitiæ terrenæ, quàm marinæ, quem non dubito pretioſarum veſtium textui additum terreno. Mytuli quoque byſſum
C gignunt, ſi modò ſetas illi byſſi nomine mereri dicamus; ſed tam differt à pinnarum byſſo, quàm ſtuppa cannabina à tenuiſſimo & delicatiſsimo ſerico. Eius magnitudo pinnarum magnitudini reſpondet: in maximis enim pedem vnum longus eſt, in alijs breuior. Hucuſque ille.

Byſſus terrenus, & marinus.
[a] Lib. 9. c. 1.
Byſſus quid Cardano.
[b] Li 9. c. 1.
Goſſipium, ſeu xylon.
Byſſus arboreus.
Lini, nõ lanæ ſpecies byſſus.
Byſſus marinus qualis.
Mytuli byſſum gignũt & vt à byſſo pinnæ differat.

COLOR.

IN ſacris literis, inquit Zoographus, byſsi colorem aliqui pro candido accipiunt: quod is fortè natiuus ſit eius color, antequã tingatur. ſed authores non ita vſurpant. Cardanus colorem lini eſse dicebat, & parum à glauco differre. Scaliger ſub ſpeciebus flaui repoſuit. Aureo, inquit, proximum ſtatuunt byſsinũ à byſſo lini genere. nũc quoq; ex ſericis filis crudis quiddam ſimile texũt, quod ſaltem de Iudaico byſso verum eſt, hunc enim auri colorem, & ſplendorem referre Pauſanias narrat. Heſychius purpureum interpretatur. Varrinus Coccinũ, vel pro hyſge vſurpatũ fortè ex [a] Plutarcho, apud quem legitur. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα, καὶ πρόσφορα: καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος: τῆς δὲ κόκκου τὸ νίτρον δο-
D κεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν (Zoographus mauult αὔξειν) μεμιγμένον βύσσας δὲ γλαυκῆς κρόκου καταμίσγεται, ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε. Quod ſi itaq; crocus admiſcebatur, veriſimile eſt croceam, vel omnino, vel aliqua ex parte eam tincturam fuiſſe, quamuis neceſsarium non eſt: potuit enim exiguum aliquid croci glauci (ſplendidum interpretor) admiſceri ad excitandum ſplendorem, vel alium quempiam colorem inducendum. mixturæ enim ratio aliquid plerunq; & ab his, vnde miſcetur diuerſum producit. Hoc ſaltem certum eſt, byſsum (vt & alia pretioſa lini genera, & ſericum) purpura tingi ſolere, cuius perquam ſplendidũ fuiſse colorem legimus, quamuis tamen poterat alijs coloribus tingi. Cocco (inquit [b] Plinius) tinctum, Tyrio tingere, vt fieret bisbyſsinum. quo loco Maſsarius, antiqua, inquit, lectio, vt fieret byſsinum (in noſtro codice habetur hyſginum) ſcilicet cocco, & Tyrio. Hermolaus verò mauult tingere bisbyſsinum, vt duplex ſit, vnum naturale, & ſuæ pulliginis ex byſso lino, aut lana illa pinnali, quæ byſsus etiam vocata eſt; alterum tincturæ artificio factum, vt docet Plinius hoc loco. etenim Tyrio primùm tinctus, mox & cocco tingere

[a] Lib. de oracul. defectu.
[b] Lib. 11. c. 41.
Plinij locus notatus, & explicatus.

mos erat: & è contra cocco tinctum tyrio tingere, vt fieret byſſinum. Maſſarius ex pinnæ villo, ſiue lana illa pinnali veſtes fieri ſcribit; Byſſum autem eſſe coloris, inquit, lutei, ac pellucidi. Ego byſſum propriè dictum candidum, ac ſplendidum; qui pinnæ adhęret ſplendidum, ac fuluum ad caſtaneum vergentem obſeruaui. E

O R T V S.

Ariſtotelis locus controuerſus. *ª Lib. 5. de hiſt. c. 13.*

AN ex byſso pinnæ, vt videtur Ariſtoteles tradidiſse; an è contrà byſsus ex pinna oriatur, iam videamus. Etenim Ariſtotelis verba multos hucuſque exercuerũt, iſtæc autem ſunt. [a] Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου. Pinnæ, id eſt (Gaza interprete) erectæ locis arenoſis, cœnoſiſque ex byſso, id eſt villo, ſeu lana illa pinnali proueniunt. Athenęus hęc verba repetens βυθοῦ habet pro βύσσου: ita vt pinnæ rectè naſcantur è vado, vel è profundo.

Rondeletij opinio. *Zoographi opinio.*

Plinius ea prætèrijt. Rondeletius cum Theodoro Gaza βύσσον legit, & ex byſso conuertit, & vocem βυθοῦ in Athenæo corruptam iudicat. E contra Zoographus, lanæ, inquit, quoddam rudimentum pinnis adnaſci video: quod tamen an byſſi nomine probè vocetur, dubito. Solus, quòd ſciam, Ariſtoteles eius meminit, idq; ſemel tantùm, hoc ſcilicet loco, ſi modò rectè illi ſic interpretantur. F Sed byſsus quum pro lana accipitur, fœminini generis eſt, itaque legi oporteret ἐκ τῆς βύσσου. ἴωνες τὸν βυθὸν, βύσσον (malim βυσσὸν) λέγουσι, Scholiaſtes Ariſtophanis: Athenæi lectioni fauet articulus maſculinus τοῦ, & parum refert βυσσοῦ, an βυθοῦ legas: eadem enim horum ſignificatio vocabulorum eſt apud Græcos, vt & facilis eſt à σσ in θ, vel contrà, tranſitus librariorum. Ego Zoographo ſubſcripſerim: nam Pinnas è vado (cui ſua radice adhærent) naſci conſtat, à vado enim rectà procedunt, ſed villus ijs eſt ad latera; Villum itaque potius è pinna oriri exiſtimauerim, quàm pinnam è villo.

Vſus villi pinnæ. *Cõtra Rondeletium.*

Præterea villus hic pinnæ ſubſeruit, & vtilis eſt eam alligando: item ſuperiorem, ac latiorem partem aperiendo recludendoque, non alimenti hauriendi cauſsa, vt Rondeletius credit. Neque vt per id capillamentum limus, ac ſpurcitiæ attrahantur; nam circa os poſitus non eſt, ſed vt veluti è medio ventre neruoſæ ſubſtantiæ alligentur.

V S V S. G

ª De nobil. *Pileum rotundum.* *ᵇ Origen. lib. 19. c. 19*

VESTES, & cætera ornamenta byſſina, quæ meo iudicio ex lini ea ſpecie quam ſuprà meminimus fiebant, veteribus ceu pretioſiſſima habebantur, & in ſummo honore, vt multis in locis meminit ſcriptura ſacra, & priuatim de diuite illo in Euangelio, qui induebatur purpura, & byſso. Erat, vt refert [a] Tiraquellus ex Philoſtrato, moris apud Indos byſso nobiles tantùm induere. habebatur enim pro nobilitatis inſigni. Nominatim ex byſſo conficiebatur quoque veſtis quædam, quam vocabant pileum rotundum (teſte [b] Iſidoro) quaſi ſphæra media caput tegens ſacerdotale, & in occipitio vitta conſtrictum. Græci, & noſtri tiaram, vel galeam vocant. Erat præterea byſſina veſtis candida confecta, ex quodam genere lini groſſioris. Sunt enim (inquit auctor idem) qui genus quoddam lini byſſum eſse putant.

MYSTICA. MORALIA.

Corpora caſta. *ª 1. Cor. 6.*

TABERNACVLVM (inquit Deus Opt. Max. in ſacris Biblijs) ita facies. H decẽ cortinas de byſso retorta, &c. quo in loco Venerabilis Beda, byſſus, inquit, quæ de terra longo exercitio ſiccandi, tundendi, purgandi, coquendi, & nendi gramineum ſolet perdere, & candidum in ſe recipere colorem, corpora deſignat caſtitatis nitida decore: quem cum carnis quidem illecebris magno continentiæ labore, quaſi natiuum exudant humorem, atque ad decorem Deo digni puritatis ſolerti ieiuniorum, & vigiliarum, orationum, & lectionis, patientiæ, & humilitatis inſtantia perueniunt. de quibus rectè poſsit illud [a] Apoſtolicum dici, an neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in in vobis eſt? Retorquetur autem hæc byſſus in cortinas tabernaculi: quoniam non modò lumbos carnis, verùm etiam, vt Petrus 1. Petri 1. lumbos mentis noſtræ in ſobrietate ſuccingamus, vt videlicet, & carnem à laſciuis motibus, & cor ab illecebroſis

refre-

A refrenemus cogitatibus. *Byſſus quoque vt purpura indumentum eius*. quæ verba idem venerabilis presbyter ſic expoſuit. Byſſus, inquit, in caſtitate puræ conuerſationis, purpura in effuſione precioſi ſanguinis. Byſſus nanq; candidi coloris eſt. purpureus color,& de ſanguine animantis,quod purpura vocatur, conficitur. & ipſe ſanguinis habet ſpeciem. Meminit etiam byſſi alibi ſacra ſcriptura.

DE CONCHA ANATIFERA.
Cap. LXXVIII.

CONCHÆ Anatiferæ, ſeu potiùs Anſeriferæ ex arbore dependentis iconem in tertio noſtro de auibus volumine exhibuimus, atq; hîc iterũ exhibemus. Alij vt Matth. Lobelius in ſecunda parte iconum ſtirpium ſuarum non ex arbore dependentes pingunt, ſed trunco ſimul adhærentes, quos etiam imitari voluimus, ne quid vnquam in noſtris deſit lucubrationibus, quod è lectorum re eſſe poſſit. Habes primo loco Concham Anatiferã tri-
B bus partibus conſtantem cum vmbilico annexo: Altera item vmbilicum habet adnexum, ſed quinq; partibus compoſita eſt. Tertia aperta eſt,eiq; vmbilicus inſeritur. Quartæ teſta etiam quinq; partibus conſtat,hiulca eſt ea parte qua primũ plunulæ prorumpunt.Quinta fœtum intra valuas ſitum oſtendit. Sexto loco exhibetur embrio, ſeu fœtus imperfectus è valuis exemptus.Septimo,& nouiſſimo loco datur Bernicla auis adulta,ex eiuſcemodi concha nata. De qua vide noſtram ornithologiam. Habes poſtremò alias conchas Britannicæ conchæ ſimiles,& fortè congeneres.

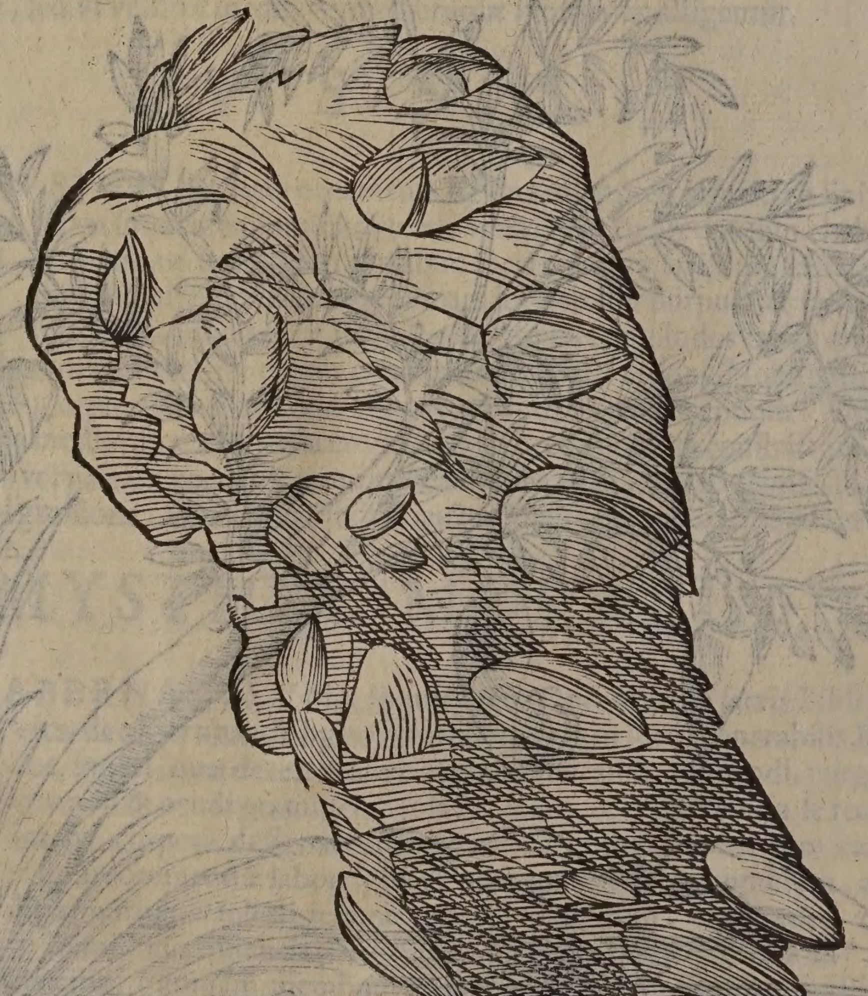
Conchæ anatiferæ ex arbore dependentes.

Conchæ anatiferæ trunco adhærentes ex Lobelio.

Conchæ aliæ anatiferis ſimiles.

A

DE VNIVALBIBVS.

ET PRIMVM.

DE LEPADE SIVE PATELLA. Cap. LXXIX.

SYNONYMA.

B ΛΕπὰς dicitur Græcis. Galenus in gloſſis, vbi ab Hippocrate Lepades nominantur, exponit conchas ſaxis adhærentes. Ita quoque facit Varinus. Cùm animal ſignificat, vltimam acuit: nam penultimam acuens, λέπας promontorium ſignificat, aut montanam aſperitatem, vt Ammonius, & Cyrillus obſeruarunt. Theodorus Gaza apud Ariſtotelem vertit Patellam, à vaſis eſcarij ſimilitudine, vt Rondeletius autumat. Zographus Lepades dictas credit, quòd ſint petrarum in mari quaſi λεπίδες, id eſt, ſquamæ quædam: & petræ cùm eis ſpoliantur, veluti λεπιδοῦσθαι ἢ λεπίζεσθαι, videantur, hoc eſt, deſquamari. A Plauto vocatur Lopas, in Paraſito medico, vt Nonius citat, niſi locus mendoſus ſit: Habemus echinos, lopadas, oſtreas, balanos captamus, conchas, vrticas marinas. Græcis etiam πωμάτια vocantur, vt Zographus autumat, ex hoc Tarentini: De naſſis, quemadmodum ſcriptum inueni in dogmatibus ichthyophagorum: In vas quo piſcantur patellas (Andreas Lacuna vertit vmbilicos) ſaxis hærentes (τὰ ἐν ταῖς πέτραις λεγόμενα πωμάτια) & carunculas earum accipiens conijcito, & venator. Vulgus verò Græcorum hodie Peraglida appellat: Veneti parum mutato nomine pantalena. Scholiaſtes Nicandri, vbi hic τήθη τε γεραιόμενα μνίοισι, id eſt, Tethea in bryis (herbis marinis) creſcentia, vel capienda: Tethea (inquit) vocat patellas feras,
C quæ nos ὠτία, Ariſtoteles autem ὄστρεα: ſed ὄστρεον nomen ad omnia teſtacea pertinet, & Tethea ſpeciem à patellis feris diuerſam conſtituunt. Otia verò nominantur à Plinio capite poſtremo libri trigeſimiſecundi. Et patellam feram aliqui marinam aurem appellant. Græci otion, & otarion. Aporrhais de qua inter murices diximus, muricum, non patellarum, vt Bellonius putauit, generis exiſtit. Nubes, inquit author de natura rerum, ſecundum Ariſtotelem eſt piſcis in aqua viuens, applicatus ad petram, à qua non diſcedit, nec ſeparatur, niſi per attractionem inſpirationis concitus. Sic ille, qui patellamne, an aliud animal petris adhærens hoc nomine intelligat, Zographus inquirendum proponit. Patella Hiſpanicè dicitur Almeia, apud Luſitanos Bregigam. Ligures, & Maſſilienſes hac ætate etiam patellas vocare, ait Gyllius: ſed Rondeletius à Maſſilienſibus, & Mompelienſibus lapedo dici teſtatur, à Gallis oeil de buoc, hoc eſt hirci oculum, à Normannis berdin, & berlin. Angli dicunt à Lympyne, vel à Lempet.

Patella Gazæ. *Lopas.* *Plauti locus ſuſpectus.* *Peraglida.* *Tethea.*

GENVS. DESCRIPTIO.

D LEPADEM eſſe μονόθυρον, hoc eſt, vniualuem habemus apud Ariſtotelem. Vniualue genus (inquit) quod ſaxis teſta in dorſum data adhæret, ſeruari poteſt, fitque alieno ſepto quodammodo biualue, vt quæ patellæ vocantur. Quamobrem, vbi apud Athenæum legitur alicubi ex Ariſtotele, λεπὰς δίθυρον, καὶ λειόστρακον, lege μονόθυρον. Idem Ariſtoteles citante Rondeletio lepadum duarum meminit; lepadis ſimpliciter nominatæ, & λεπάδας ἀγρίας, quam vocant nonnulli θαλάττιον οὖς, id eſt aurem marinã. Diphilus verò apud Athenæum lepades diſtinguit magnitudine, inquiens quaſdam eſſe paruas, quaſdam eſſe oſtreis ſimiles: ſed & hoc poſtremum genus de magnis, ſiue ſylueſtribus intelligendum eſſe rectè mihi iudicaſſe Rondeletius videtur. Magna quidem ex parte paruulæ (inquit VVottonus) gignuntur lepades, quæ tamen nonnunquam oſtrearum magnitudinem ęquant; maximè autem in Indico mari, vt & alia omnia inueniũtur. Quod ad formam attinet,

Athenæus correctus. *Lepas fera.* *Forma.*

attinet, Ariſtophanes Grammaticus, lepades ſimiles eſſe dicebat tellinis. Sed tellinæ biualues ſunt. Ariſtoteles inquit lepadibus ſiue patellis alteram partem ſuperficiei detectam, carnem oſtendere. Et alibi: Patellis os verſus terram eſſe, & excrementi exitum ſuperius haberi: papauer ſuum item eſſe in imo, hoc eſt, in ſuo fundo. Bellonius ſcribit tantam eſſe magnitudinem, quanta extrema oui putaminis pars abſciſſa eſſe poteſt, colorem teſtarum liuere, vel cinereum eſſe: cornuaque vt limax, exerere, & os, & caput habere huic perſimile. Rodeletius diligentiſſimus, & maiorem, & minorem deſcripſit, & depinxit maiorem ſaxo hærentem, eandemq; ſaxo auulſam, & inuerſam, ſiue ſupinam, eius icon poſt inter vrticas dabitur. Nos præter magnas, & paruas, mediocres quoq; addidimus quarum quæ in prima tabula proponuntur, cum Rondeletij icone conueniunt: quæ verò in ſecunda pictæ ſunt, alterius ſunt figuræ. Habes deinceps patellam Cypriam maiorē ſtriatam, item aliam non ſtriatam. Maiorem ſuam ſic deſcribit Rondeletius: Lepas igitur è teſtaceorum eſt ge- E

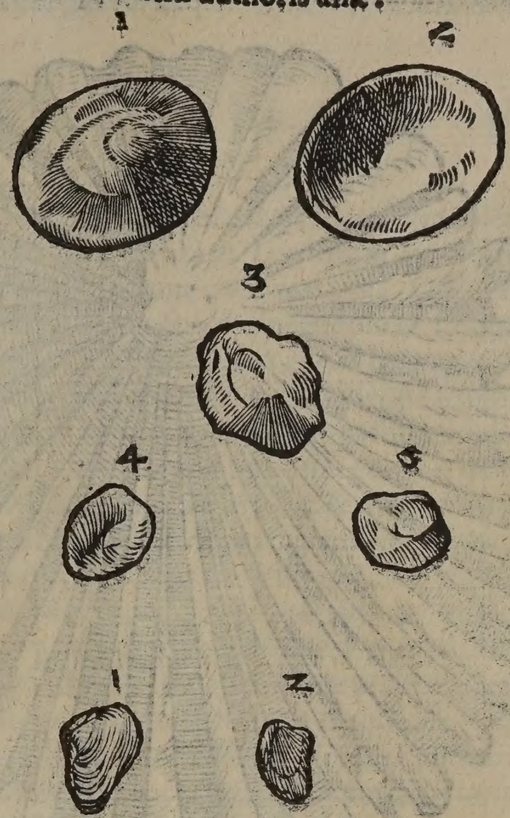
Os.
Papauer.

Lepas maior Rond.

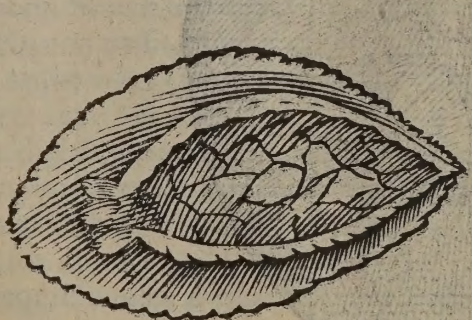
Patellæ authoris diuerſæ.

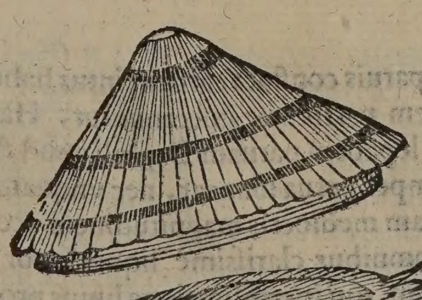

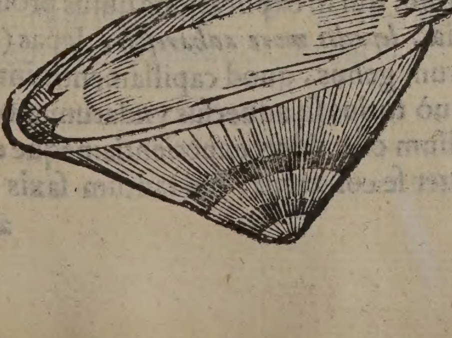
Patellæ authoris aliæ.

nere: cuius partem alteram teſta integit, alteram ſaxum cui hæret vndiquaq́;, vt ab externis iniurijs tuta ſit. Pars anterior eſt quam ſaxum operit, poſterior quam teſta. Anteriorem voco eam, in qua os, & cornua ſunt oculorum vice: ſubeſt caro dura qua maximè ſaxo hæret, quæ ſcuti picti formam refert. Os ſuperiore in loco manifeſtum eſt, inferiore ori aduerſo, excrementi meatus, nō in teſta, vt in ea quę agria dicitur. Os venter ſequitur, in eo eſt μήκων, in imo ventre etiam pars, quæ ouum appellatur. Teſta non exquiſitè rotunda eſt, ſed inęqualis, intus læuis, foris parum aſpera, cui aliquando muſcus innaſcitur, gibba, in ambitu liueſcens, & ſtriata, intus caua: carnoſam fimbriam habet in corporis ambitu, quam expandit quum hęret, ſoluta contrahit. Ad hoc genus lepadis redigenda eſt lepas maris rubri, Bellonij, de qua is ſic: Rubri maris patella, cautibus vt cæteræ adhęreſcit: ſed præter has tabellis (quas in tergore gerit) corneis numero octonis, tranſuerſis loricæ modo contegitur, atque vndecunq; cartilagine obſepta eſt, multis ſpinulis horrida, ijs perſimilibus, quæ in ſtellis marinis viſuntur: ſeſquidigitum lata eſt, ternos verò longa. Difficilè à ſuo ſcopulo vulgaris patellę noſtræ modo aufertur. Eius caro rubri limacis colorem, ac naturam habet, eſturq́ue cocta, vt patella vulgaris. Hęc Bellonius. Iam verò Rondeletius cùm res marinas etiam minutiſſimas diligenti indagatione perſequeretur, lepadem paruam ſaxo hærentem depræhendit, quam (vt dixi) à ſaxo auulſam repræſentaui. Teſta (inquit) vna integitur: alterius vice eſt ſaxum, cui affixa eſt. Teſta media nucleis pinearum nucum figura ſimilis eſt, & æqualis. Ex multis

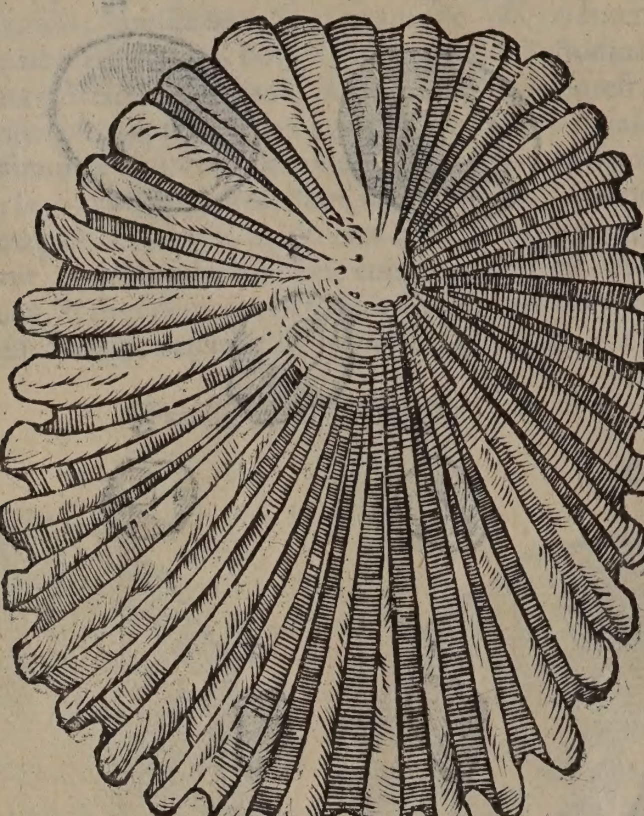
Lepas maris rubri Bellonij.

Vt comedatur.

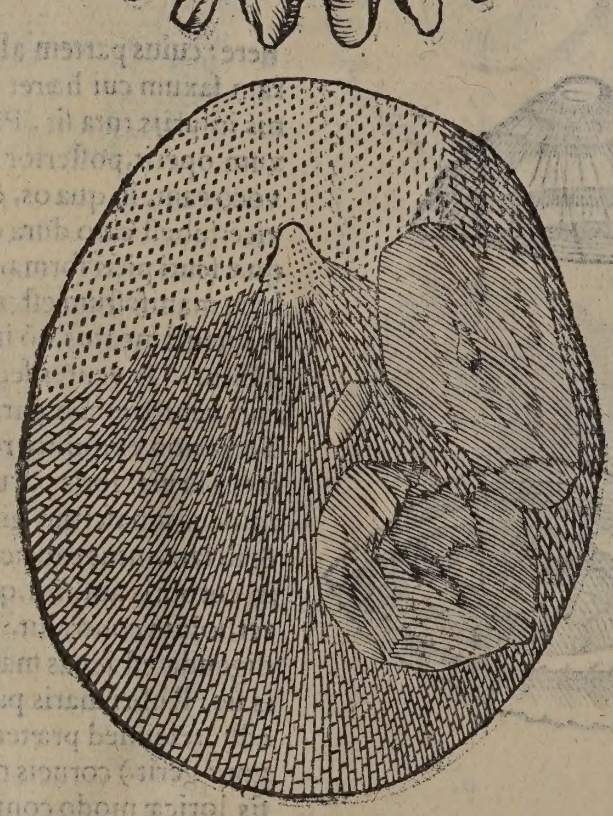
Lepas parua Rond.

laminis

Patella Cypria maior ſtriata, nu. 1.

Patella Cypria maior non ſtriata. nu. 2.

Lepas, ſiue Patella Bellonij.

laminis paruis conſtat: carnem intus habet, ſed ob paruitatem partis vix diſcernuntur. Hanc exiſtimat eſse lepadem paruam Diphili apud Athenæū, quòd ſemper parua maneat, nec vnquam ad ſuperioris etiam mediocris magnitudinem accedat. Ex quibus omnibus clariſsimè liquet error authoris adagiorum, qui in explicatione huius prouerbialis ſententiæ, *lepadis more adhæreſcit*, lepas (inquit) concharum genus, quod capillamentis inter ſe cohæret, quò tutius ſit aduerſus vndarum motus. Hoc enim falſum eſse docet experientia: neque enim lepades inter ſe cohærent, ſed tantùm ſaxis ſparſim

Lepas parua Diphili.

Authoris adagiorum lapſus.

affixæ

A affixæ ſunt. Adhæc ὡς λέπας προσίχεται, melius ſpeciei nomine conuertas, quàm generis, vt ille facit: Oſtrei in morem hæret: neque enim oſtrea alia eodem modo hærent, quo lepas.

LOCVS. NATVRA.

PATELLAS aiunt multis vrbibus ad mare ſitis ſolere in magna quantitate videri, in mediterraneis verò raro. Lepadûſæ, λεπαδȢσαι inſulæ quædam dictæ ſunt teſte Athenæo à lepadum circa eas copia. Codex impreſſus alpha habet in prima: ſed aut omicron, aut epſilon legendum & ſ duplex. Eſt enim contractio pro λεπαδόεσσαι, Euſtathio teſte. Rondeletius aſſerit permultas reperiri in ſaxis littoris Aquitanici, & Britannici, nimirum maiores; in Maſſilienſis atque Agatenſis ſinus ſcopulis minores. Ariſtoteles author eſt lepades à ſaxis ſolui, paſtus quæritandi gratia; idq; bis terué repetit. Id tamen Rondeletio vero conſentaneum eſſe non videtur: nullis enim (inquit)
B ad natandum partibus prædita eſt, niſi temerè huc & illuc iactata vndis feratur, neque victus illi quærendus: nam maris ſpuma, & aqua veſcitur, qua alluuntur ſaxa. Quod ſi aqua allui ſaxa deſinant ea, quæ in teſta relicta eſt abſumpta, contabeſcere, & emori tandem neceſse eſt. Ariſtoteli fauet Bellonius, qui ſcribit, patellas quamuis ſaxis adhærendo viuant, tamen cochlearum more ſerpere poſſe, eaque quandoque relicta in paſtum ferri, & alio tranſire. Ego Rondeletio aſsenſerim, putauerimque perpetuo ſaxis affixas eſse, quod non obſcurè innuit Theophraſtus in quarto de hiſtoria plantarum, inquiens, quercus & abies marinas, radices non habere, ſed adhęrere ὥσπερ αἱ λεπάδες, ſicuti lepades. Itaq; perquam facetè, ac eleganter facetiſſimus Comicus Ariſtophanes dixit in vetulam, quæ ægrè admodum à iuuene diuellebatur.

Lepaduſa inſula.

In ſaxis inueniri.

An à ſaxis ſoluatur.

Cochlearũ more ſerpere.

Ὡς εὐτόνως ὦ Ζεῦ βασιλεῦ τὸ γραΐδιον
Ὥσπερ λεπὰς, τῷ μειρακίῳ προσίχεται.

Quæ ſic author adagiorum vertit:

O Iupiter, quàm fortiter conchæ modo
Iſtæc anicula adhæret adoleſcentulo.

C Vbi nota, quod pro λεπάς concham reddidit. Si ſe tangi ſenſerit lepas, ita fortiter tunc ſaxo ſeſe applicat, vt nunquam auellas. Cultro igitur (inquit Rondeletius) aut aculeato ferro opus eſt, inter ipſam & ſaxum immiſso. Quum multæ ſaxis affixæ ſunt, capita clauorum ſaxis infixorum eſse diceres. Tradit Bellonius, cùm ad oras Oceani Armoricorum vulgus cautes harum admodum feraces in littore videat, pueros indigenarum incuruum ferrum dextra tenentes, incautis ſupponere, vt in caniſtrum, quod ſiniſtra ferunt, melius deturbent. Nam ſi lepadem tetigerint, eam ilico ſaxum tam arctè complecti, vt inde amplius diuelli non poſſit. Cùm autem tantum legerint, quantum ferre poſſunt, tum ad vicinos pagos atque vrbes circumferre. Fuit eiuſmodi auulſio lepadum etiam antiquis nota, vt licet videre apud [a] Aelianum, qui ſic ſcribit: Patellas non ſanè à ſaxis auellas, ne Milonis quidem digitis, qui punicum malum cum appręhendiſset, arctè adeo comprimebat, vt non aduerſariorum quiſquam poſset extorquere è manu. Eas autem quicunque de ſaxo, ad quod adhæſerint, abſtrahere aggreditur, magna quidem voluptate, ex earum compręhenſione afficitur, quod manibus nitens, ſperat ſe præda potiturum; veruntamen earum compos fieri nequit: tandem aliquando ferro abraſæ abſcinduntur à ſaxo.

A ſaxis, vt diuellatur.

[a] *Lib. 6. c. 55.*

Milonis fortitudo.

D

VSVS.

CRVDÆ lepades à piſcatoribus, & maris accolis teſte Rondeletio eduntur. Ius ex eis aluum ciet. Coctæ meliores fiunt, & concoctu faciliores, modò non nimium decoquantur: ſic enim duriores, difficilioriſque decoctionis fiunt, vt omnia oſtracoderma. Quæ poſtrema ferè ſumpta ſunt ex Diphilo apud Athenæum, cuius hæc ſunt verba Græca: Εἰσὶ δὲ σκληραὶ καὶ ὀλιγόχυλοι, καὶ οὐκ ἄγαν δριμεῖαι· εὔστομοι δὲ καὶ εὐκατέργαστοι. ἑφθαὶ δὲ πόσως, εὔστομοι. hoc eſt duræ ſunt, pauci ſucci, & non admodum acres: ſed gratæ ori, & faciles cõcoctu: elixæ aliquantulum ſuaues ſunt. VVottonus pro εὐκατέργαστοι, legit ἀκατέργαστοι, mendum eſſe ſuſpicans, vertit enim ſic: Carnem habet lepas duram, concoctu difficilem pauciq; ſucci;

Crudæ eduntur.

elixæ,

Ad capiendos piſces. elixæ, condimento redduntur gratiores. Eſt præterea vſus lepadum ad capiendos piſces, vt videre licet ex hoc Tarentini, Obſonij Stolatos (Στολάτος) dicti præparatio in mari, cuius vi in vnum locum ſtatim omnes piſces conueniunt: Ex mari patellas (λοπάδια) accipito, earum ſcilicet, quæ circa ſaxa naſcuntur, quarum quidem contundens carnem, exprimenſque ex ea in teſta aliqua inſcribito, quæ ſequuntur: ſubitoque non ſine maxima admiratione videbis piſces in vnum locum fluere confertim: Sunt verò ipſa nomina, Ἰαώ, σαβαώθ, quibus ſanè ichthyophagi vtuntur. E

PROVERBIVM.

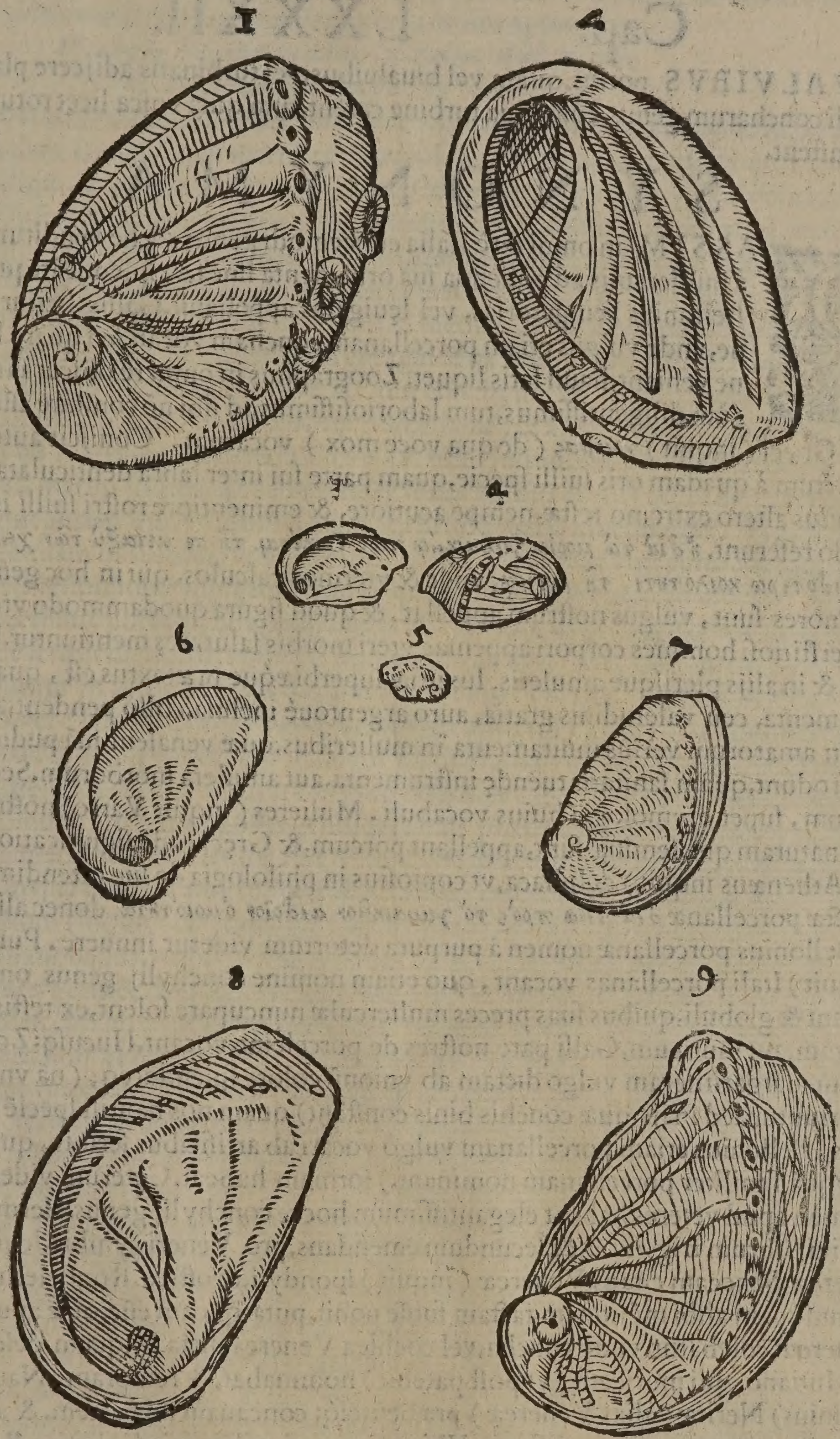
Patellæ modo hærere. Ὥσπερ λεπὰς προσέχεται, *Lepadis, vel Patellæ in morem adhæret*: prouerbialis locutio eſt apud Ariſtophanem, pro eo quod eſt tenaciter, & omni ſtudio alicui rei deditus eſt, & immoratur aſſiduè.

DE AVRE MARINA SEV PATELLA FERA RONDELETII. Cap. LXXXI. F

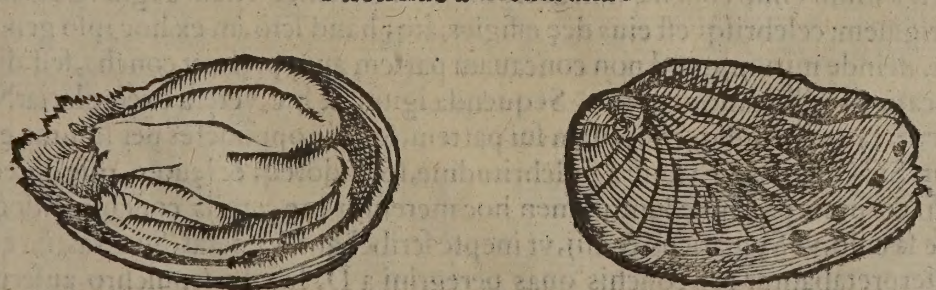
Cõtra Bellonium. AVRIS marina, quæ & λεπὰς ἀγρία ab Ariſtotele dicitur, non ſatis rectè à recentioribus (Bellonium intelligit) patella maior appellatur. Quum enim maior dicitur, magnitudine tantùm à minore lepade iam deſcripta differre intelligitur: at magnitudine ſola non differunt, ſed alia multò illuſtriore nota, ſcilicet forma. Hoc tantùm vtriſque commune eſt, quòd vnica teſta conſtent, carnoſa parte ſaxis affixa, quam ob cauſam lepados nomine Ariſtoteles donauit. Præterea differt à ſuperiore, excrementi meatu, vt annotauit Ariſtoteles: τῇ δὲ ἀγρίᾳ λεπάδι, ἥν τινες καλοῦσι θαλάττιον οὖς, ὑποκάτω τοῦ ὀστράκου ἡ περίπτωσις ἐξέρχεται. τετρύπηται γὰρ τὸ ὄστρακον. Patellæ feræ, quam aurem marinam quidam appellarunt, parte ima teſtæ excrementum egeritur, qua foramen habetur. Teſta huius caua eſt, argenti vel vnionum colore: foris gibba, lineis multis depicta: parte vna cochlearum modo clauiculatim contorta, à qua foramina incipiunt, initio parua, quæ deinde magis, ac magis augentur. Hic annotare oportet aurem marinam appellari, ob magnam cum aure noſtra ſimilitudinem, vt pictura perſpicuè oſtendit, quæ tamen diuerſa ſit ab aure Veneris, quam ὠτάριον, ſiue οὖς Ἀφροδίτης ab Aeolibus vocatam fuiſſe ſcripſit Athenęus. Haud bene ratiocinatur author libri de aquatilibus (Bellonium rurſus intelligit) patellam quam maiorem vocat, Aporrhaidem Ariſtotelis eſſe, ex eo quòd more lepadum ſaxis adhærere ſcripſit. Sic enim & [a] Neritæ, quæ eodem loco, ſimiliter adhærere dicuntur, patellæ maiores eſſent. Hæc omnia Rondeletius. Bellonius verò Zoographi etiam iudicio patellam maiorem vocat, & figuram quoque adiecit, ab ea quam Rondeletius dedit non nihil diuerſam cùm aliàs, tum quòd foramina plura quinis Rondeletius oſtendit. Maioris patellæ inquit Bellonius, concha aurificum officinas illuſtres reddit, apud quos maximi fieri ſolet, quam pellucidam, ac perpolitam in tenues laminas diſſecant, vt inde elegantiſſima vaſa incruſtent. Vniualuis eſt ac quadruplo cæteris maior, magiſque in latitudinem ſe effundit: quinque autem habet foramina, per quæ aquam admittit, atque expellit, vnde hanc Ariſtoteli Aporrhaim vocatam fuiſſe ſuſpicor. (Hoc nõ temerè reprehendit Rondeletius) Eam enim more lepadum ſaxis adhærere ſcribit: Natices (inquit quarto de hiſtoria) ſaxis adhæreſcũt more patellarum, & aporrhaidum. Theodorus muricem interpretatus eſt. Sic ille. A Rondeletij icone ne hilum quidem differunt aures iſtæ, quæ in hac tabula exprimuntur num. 1. 2. 8. 9. & quæ pronè & ſupinè in ſecunda tabula exhibetur. Sed quia, & longè minores inueniantur, itaque has etiam depingere libuit.

Margin notes: Teſta. — G — Auris marina cur dicta. — Auris Veneris. — [a] Lib. 4. hiſtor. c. 4. — Maioris patellę Bellonij deſcriptio, & vſus. — H

Patellæ feræ ſiue Aures marinæ.

Otion ſiue auricula alia.

DE CONCHA VENEREA. E

Cap. LXXXII.

VNIVALVIBVS potiùs,quàm vel biualuibus,vel turbinatis adijcere placet iſtiuſmodi concharum genus,cùm quia turbine carent,tum quia vnica licet rotunda velut valua conſtent.

SYNONYMA.

PASSIM in omni ferè Italia eiuſcemodi genus cōchę venditur,emiturq́;
à mulierculis ad polienda ſua ornamenta linea,vt ſplendeāt,quamobrem
Concha lęuigata. Bellonius læuigatorias, vel lęuigatas appellauit,Gallis dicitur porcellai-
ne,vnde vulgus etiam porcellanam concham vocat: ſed quare hoc nomi-
Porcellana concha cur dicta. ne veniant,haud ſatis liquet. Zoographus in omni re obſcura indaganda,
cùm diligentiſſimus,tum laborioſiſſimus,id ſibi nō conſtare aſſerit: quan- F
quam & Græci (inquit) χοιρίνας (de qua voce mox) vocarunt. Conijcit autem nomen
hoc eis factum à quadam oris ſuilli ſpecie,quam parte ſui inter labra denticulata dehiſcen-
te,vel potius altero extremo teſtæ,nempe acutiore, & eminentiore roſtri ſuilli inſtar,quo-
dammodo referunt. ἢ διὰ τὸ μορίῳ γυναικείῳ πως ἐοικέναι. τῇ τε μεταξὺ τῶν χειλῶν σχισῇ:
Calculi vterini. καὶ τῇ ἐνδοτέρᾳ κοιλότητι, τῇ μήτρᾳ, vnde & vterinos calculos, qui in hoc genere candi-
di, & minores ſunt, vulgus noſtrum appellat. & quod figura quodammodo vterum refe-
rant,ſuperſtitioſi homînes corpori appenſas vteri morbis ſalutares mentiuntur.hæc ſuper-
ſtitio, vt & in alijs pleriſque amuletis, luxuriæ ſuperbiæque prætextus eſt, quæ vt hæc &
alia ornamenta, ceu valetudinis gratia, auro argentoué incluſa,collo pendentia oſtenten-
tur,efficit: amatorum veriùs inuitamenta in mulieribus,quæ venalem ſuā pudicitiam hac
hedera produnt,quàm ſanitatis tuendę inſtrumenta,aut amuleta morborum.Sed redeo ad
propoſitum, ſuper etymologia huius vocabuli. Mulieres (inquit Varro) noſtræ nutrices
Porcus τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον. maximè naturam qua fęminæ ſunt,appellant porcum,& Gręci eadē ſignificatione chęron,
ſiue (vt Athenæus inquit) delphaca,vt copioſiùs in philologia de ſue oſtendimus. Sunto
igitur dictæ porcellanæ διά τινα πρὸς τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ὁμοιότητα, donec alius certiora G
afferat. Bellonius porcellanæ nomen à purpura detortum videtur innuere. Purpurarū te-
ſtas (inquit) Itali porcellanas vocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelli-
gunt. Fiunt & globuli,quibus ſuas preces mulierculæ nuncupare ſolent,ex teſtis maiorum
purpurarum,aut muricum,Galli pate noſtres de porceleine vocant.Hucuſq; Zoographus.
Cochlea margaritifera porcellana dicta. Cochleam margaritiferam vulgo dictam ab vnionū colore ſplendoreq́; (nā vniones in ea
non reperiuntur,ſed in ijs,quæ conchis binis conſtant) quam nos nautili ſpeciē ſuprà con-
ſtituimus, Bellonius etiam porcellanam vulgò vocari ab artificibus ſcribit, quòd muricis
conchæ (quā ſimiliter porcellanam nominant,) formam habeat.Cęterùm videamus nun-
quid nomen apud veteres habeat elegantiſſimum hocce conchylij genus.Hermolaus Bar-
barus Plinij librum trigeſimū,& ſecundum emendans,pro Veneri cymbia,legi poſſe cen-
Cōcha Venerea. ſet, Venereæ,Senecam citans:Venereæ (inquit) ſpondyli,& oſtrea. Rondeletius Venereę
conchæ nuſquam alibi mētionem factam fuiſſe nouit,putatq́; eam eſſe,quæ apud Gnidio-
[a] *Lib. 9. c. 25.* rum Venerem colebatur,vnde concha,vel cochlea Venerea dicta ſit,quam deſcribit [a] Pli-
[b] *Li. 9. c. 33* nius ex Mutiano, qui muricem (vt pôſt patebit) nominabat, & remoram. Nauigant (in-
quit [b] Plinius) Neritæ (aliàs Venereæ) præbenteſq́; concauam ſui partem, & auræ oppo- H
nentes per ſumma æquorum velificant.Vbi in annotationibus ſuis Gelenius:Rectiùs legi-
tur Venereæ.Sunt enim conchæ non gratę modò Veneri,ſed etiam cognatę,ob cōmunem
è mari originem: celebriſq́; eſt eius deę effigies,atq; haud ſcio,an ex hoc ipſo genere,pede
premens, deinde mirum,quod non concauam partem aurę prębeat concha,ſed diuerſam,
cùm concaua ſit velificationi aptior. Sequenda igitur & hîc,vetera exemplaria:Nauigant
ex his Venereę,prębenteſq; concauam ſui partem,& aurę opponētes per ſumma ęquorum
velificant. Sic Gelenius. Et ſanè à pulchritudine,ſplendoreq; & lęuore, quę dotes Veneri
formoſiq́, corporis pręcipuę ſunt,nomen hoc merentur prę cęteris conchis.Indocti quidā
ſuperiore ſæculo,vt Syluaticus,& alij,vt ineptè ſcribebant,Veneras,Soneras;ita etiam im-
[c] *Lib. 14. 209.* peritè interpretabantur pro conchis quas peregrini à D. Iacobi ſepulchro auferunt, hoc
eſt,pectinibus. [c] Martialis κατ' ἐξοχὴν concham ſimpliciter nominare videtur:

Lauis ab æquorea cortex Mareotica concha
Fiat,inoffenſa curret arundo via.

Hunc

A Hunc enim vſum Conchæ Venereæ peculiariter Plinius tribuit. Fortè etiam eſt Concha Erythræa, cuius fit mentio apud Hedylen poëtriam, ſcribentem de Glauco marino dæmone, veniſſe eum in antrum Scyllæ, cuius amore captus erat, Concha Erythræa.

Ἤ κόγχην δώρημα φέροντα ἐρυθραίης ἀπὸ πέτρης
Ἤ τοὺς ἀλκυόνων παῖδας ἔτ᾽ ἀπτερύγους.

Abundat autem aliquid in hexametro. Veriſimilis omnino hæc coniectura eſt, cùm & Bellonius iſtæc conchylia in mari Erythræo, ſeu rubro copioſè piſcari atteſtetur in hiſtoria aquatilium, & in ſecũdo libro de ijs, quæ in peregrinationibus ſuis obſeruauit, ſcribat Carolo Cluſio interprete, ad mare rubrũ vicum eſſe nomine Tor, ibiq; viginti camelos onuſtos conſpexiſse his conchylijs rotundis, quibus claues in Europa appendi ſolent. At Cairi incolas ijs vti ad læuigandam & expoliendam papyrum atq; telas coloribus permixto gummi infectas, Belliculi marini quoq; à medicis, & pharmacopolis dicti, eædem videtur conchulæ. Sic enim de eis ſcribit Aggregator ex libro Circa inſtans, id eſt Plateárij de ſimplicib. med. Belliculi marini ſpecies ſunt conchyliorum alborum oblongorum, magnitudine caſtaneæ paruæ, quæ dicuntur porcellanæ, & adferuntur è regionibus tranſmarinis. Belliculi marini.

B Ego apud Platearium in littera B. cap. 11. nihil huiuſmodi, ſed hæc tantùm verba reperio. Belliculi marini frigidæ, & ſiccæ naturę ſunt. exceſſus eorum ab authoribus non exprimuntur. Sunt autem quaſi vmbilici, & circa littora maris inueniuntur. Vnguentis ad faciem clarificandam miſcentur, vt vnguento citrino. Eſt autem vſus eorum ad faciem talis. Puluis ex eis tenuiſſimus ſubigitur cum adipe gallinaceo liquato ad modum vnguenti. Seruari diutiſſimè poſsunt, tanquam lapides. Syluaticus belliculos, ſiue bellericos marinos, Arabicè ſcribit dici aſtor, vmbilici humani ſpeciem referre, eſse autem lapides paruos, qui inueniuntur in littoribus maris cohærentes, ſicut dentales. Nicolao Myrepſo in vnguento citrino, vel è citrijs dicto, ad varia faciei vitia abſtergẽda inter alia nominantur μπελλέρικοι θαλάσσιοι. Quidam Vmbilicos marinos vertit. Barbari medici (inquit) belliculos nominãt. Sunt autem lapilli ex eorum traditione exigui, & candidi, in littore maris reperti, vmbilicum hominis referentes, abſtergendi facultate præditi. Cęterùm in opere de compoſitione medicamentorum belliculos ſiue Vmbilicos marinos interpretatur fabas marinas vulgò dictas; in qua ſentẽtia ante ipſum fuit Cordus; qui porcellanã hanc noſtrã Dentaliũ vocat: Vmbelici marini. Aſtor. Dentalium qd Cordo.

C Dentalium (inquit) eſt conchula marina parua, dentatam rimam habens; Et ante Arnoldus Villanouanus, vmbilici marini (inquit) vel porcellanæ ponuntur, cum medicamentis, quæ abſtergunt, & dealbant faciem. Atq; hæc de bellerici voce ſatis ſint. Ab Ennio vocantur alibi matriculi citante Apuleio, inter res marinas, de quibus, niſi conchæ ſint hæ noſtrę Venereæ, non habeo quid dicam. χοιρίναι quoque Grecorum non aliæ, quàm porcellanæ videntur: quoniam & nomen conuenit, & res, hoc eſt communis concharum natura, & forma: calculos enim ſiue lapillos, tum duritie, tum figura porcellanæ minores referũt: quamobrem calculorum loco ad ſuffragia eis vtebantur, quòd calculos elegantiores reperirent nullos. Mirum eſt autem, cùm Ariſtophanes, & alij Græci earum meminerint, Ariſtotelem diligentiſſimum harum rerum ſcrutatorem ſilentio præterijſse. Ad quod reſponderi poteſt, inquit Zoographus, ex rubro mari, vel Oceano illas in Græciam olim, vt hodie in noſtras regiones aduehi ſolitas, ideoque naturam earum Ariſtoteli perſpectam non fuiſse, etiamſi nomen vulgò agnoſceretur.† Ariſtophanis verſus ſunt Matriculi. Ariſtoteles cur hanc Concham prætererit. † In Equitibus.

Ὁ δ᾽ ἐκεῖνος ὁρᾷν τεττιγοφόρος, ἀρχαίῳ σχήματι λαμπρός,
Οὐ χοιρίνων (fortè & hoc excipiendum fuerit è nominibus ſecundæ declinationis genitiui

D pluralis vltimam non circumflectentibus) ὄζων, ἀλλὰ σπονδῶν, σμύρνῃ κατάλειπτος. Vbi Scholiaſtes, Choerinæ, (χοιρίναι) Conchæ (inquit) quædam marinæ ſunt, quibus vtebantur Athenis, ante calculorum vſum inductum. Idem Suidas repetit, & inſuper: χοιρίναι καὶ ἡ τρὶξ τοῦ χοίρου, οὕτω κιττῷ διὰ τῶν σανίδων μετὰ χοιρίνης περιελθεῖν: qui verſus in Veſpis Ariſtophanis legitur, & hi paulò antè:

Ἢν δ᾽ ἦν τις λίθον με πόιησον, ἐφ᾽ οὗ
Τὰς χοιρίνας ἀριθμῶσι.

In eadem fabula χοιροθλίψ vocatur ὁ φιλοδικαστὴς, qui Choerinas conchulas ad ferenda ſuffragia ſæpè manibus premat. alij interpretantur eum qui χοῖρον (τὸ γυναικεῖον μόριον) contrectet. Heſychius κοιρίνας, calculos marinos (ψήφους θαλασσίας) interpretatur, cùm non calculi, ſed conchulæ ſint, quæ calculorum vicem in ſuffragijs olim obtinebant: quod Pollux etiam teſtatur: Πάλαι γὰρ χοιρίναις ἀντὶ ψήφων ἐχρῶντο, αἵπερ ἦσαν κόγχαι θαλάσσιαι. χοιρίναι Atheneo ſunt placentæ ἆθλα τίθενται τοῖς παννυχίαις τῷ διαγρυπνήσαντι. Ab eodem in decimoquarto nominantur χοιρίναι (proparoxytonum) placentæ, qua-

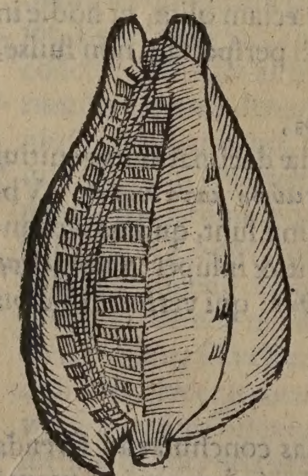
rum Iatrocles in libro de placentis meminerit. Porro porcellanam minimam aliqui ho- E
Coruina.
die, referente Zoographo, coruinam aut coruiolam vocant, tanquam è coruo piſce deſumptam: cùm in coruo piſce lapillus longè alius reperiatur. Sed coruinæ vocabulum ab illis, qui pro lapillo è coruo piſce accipiunt, propriè accipi videtur: ab illis verò qui pro
Alhuda.
porcellana, à Græcorum Choerina detortum. Alhuda eſt genus conchyliorum, vt exponit Andreas Bellunenſis, quæ appellantur porcelletæ. Sic exponitur tertio canone Auicennæ, capite de cura apoſtematum in radice auris: & tertio canone, capite de cura aſcitę. Item canone 3. Fen. 21. tract. 3. cap. 24. de curatione fluxus ſanguinis, & menſium, legitur alhuda: vbi Cremonenſis non rectè interpretatur conchulas, quæ adferuntur à S. Iacobo.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

* Li. 9. c. 25
Murex Plinij.
MVTIANVS (inquit [a] Plinius) muricem (ſic enim illi vocari, ex Rōdeletio ſuprà diximus) eſſe latiorem ait purpura, neq; aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice concha, vtroq; latere ſe colligente: quibus inhærentibus plenam ventis ſtetiſſe nauem, portantem nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri; conchaſque quę id præſtiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Quam deſcriptionem nulli meliùs quadrare contenderim (inquit Rondeletius) quàm ei conchæ, quam porcellaine vocamus, nonnulli læuigatoriam. Conuenit ea deſcriptio conchis Venereis omnibus, & F
Teſta.
magnis, & paruis, & mediocribus. Teſtam præterea omnibus duram eſſe admodum vel inde agnoſcas, quòd nunquam eam arroſam comperias, quemadmodum in alijs teſtaceis: quæ à tineis, vel alijs eiuſdem generis beſtiolis marinis corroſa, vel perforata ſæpè videas.
Color.
Tota intus candida eſt, foris varietate colorum inſignis, in diuerſis conchis. Bellonius quoque nobis eam deſcripſit his verbis: Læuigatoria concha oualem habet formam: eiuſque eſt politiſſima teſta atque æquabilis, nullis punctis (quod falſum eſt, quædam enim multa habent pręſertim maiores, de quibus hîc ſcribit Bellonius; aliæ quidem nullis, vt minores) G
diſtincta ac ſtellata, ore oblongo, parte prona patulo, in ambitu denticulato: in cuius lateribus breues canales videas, per quos linguam exerit. Idem Bellonius harum concharum tres, aut quatuor differentias ſeſe comperiſſe tradit, alias enim ingenti dorſo tumere; alias verò oblongiore, ac veluti tereti forma protendi. Alias rurſus puſillas, alias magis capaces, minuſque ſtellatas, aut maculoſas reperiri. Totidem Zoographus, & Rondeletius genera, licet diuerſa depingunt, deſcribuntque: ego plura obſeruaui, & hîc etiam addidi. Rondeletij concha prior oui figura eſt, purpura maior & latior: ſunt enim (inquit) quæ in magnam amplitudinem accreſcant.

Concha prior Rondeletij.

Concha Venerea 1. Rond.

teſta læui, in cuius extremo vtroque foramen eſt, alterum cibi capeſſendi gratia non aſperum, non rotundum, ſed parum prominens, non tamen in angulos procurrens: alterum ad excrementa reijcienda: concha ſimplice atque vna, vtrimq; ſe colligente, quod vt intelligas, inquit Rondeletius, concipias animo concham ſimplicem per planum extenſam: deinde vtramque in partem reduci, & complicari, ad rotundam, ſiue ouatã concham H
efformandam, duobus extremis, quæ prius in plano oppoſita iacebant, nunc inter ſe iunctis, & cohærentibus, dempta rima, quæ denticulis aſperiuſcula eſt: qua parte compreſſa eſt, & ſaxis adhæret in mari rubro, & Oceano. Hac eadem parte nauibus, vel earum clauo affigi puto, atque earum curſum remorari, eſſeque Remoram Mutiani; cuiuſmodi plures cùm inhæſiſſent, vt iam ex Plinio dictum eſt, plena ventis ſtetit nauis, portans nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri, ob eamque cauſam Conchæ eæ apud Gnidiorum Venerem colebantur. Hucuſque Rondeletius. Quæ ſequitur icon Zoographi eſt, ſimilis Rondeletij, in hoc genere, vt putat, maxima, & in corollario ruffam eam vocat, & ſic deſcribit. Porcellana ruffa dici poteſt concha ex genere illarum, quæ propriè porcellanæ nominantur, maxima, teſta ſimplici vtrinque ſe colligente, ita vt latus vnum in parte plana, vbi labrum denticulatum con-

Remora Mutiani.

Procellana ruffa Zoographi maior.

ſtituit,

Concha Venerea Zoographi.

B

ſtituit, terminetur: alterum verò cui dentes, aut ſtriæ longiores, ac minus prominentes introrſum conuertitur, & in ſeſe conuoluitur, vt in cochleis. Superior pars gibba hæmiſpherij figura, ſed maior eſt, ſpecie ouali: longiuſcula enim eſt, & terminatur in partem alteram acutiorem, alteram obtuſiorem. Magnitudo eſt ferè, quæ anſerini oui. Nuſquam inniti poteſt, niſi parte plana, quæ candida eſt, vt intus quoque gibba, quæ hæmiſphærium conſtituit, ruffa, maculis nigris diſtincta, ſed paucioribus, minuſque ſcitè quàm ſtellata. Læuitate ita reſplendet, vt imagines reddat, ſed obſcurè. Idem Zoographus aliam ruffam minorem appellat; parua eſt in hoc genere, quadruplo minor, aut amplius, quàm ſtellata, (de qua mox) oblongiuſcula. Ventre, (ſic partem ſimam appellat) ruffo: qui in reliquis omnibus, quas vidit, candidus eſt. In labris etiam denticulatis ſtriges ruffæ ſunt, ſtrię candidæ. Striã nominat, vt in columnis ſtriatis Vitruuius, partem eminulam: ſtrigem verò cauam. Dorſum in ſummo varium eſt, albis, pallidis, & glaucis maculis. Vtrinque per latera glaucum: in imo ruffum. Pars interna candicat. Magnitudinem eius, & formam icone adiuncta aliqua ex parte ex eo repræſentauimus.

Porcellana ruffa minor Zoographi.

Concha venerea minor ruffa Zoographi.

C

Quarta icon Rondeletij eſt altera ſpecies Conchæ Venereę, de qua ſic breuiter ille ſcribit: Concham hanc raram non poſſumus non vocare Veneræ ſpeciem, ob magnam & figuræ, & naturæ affinitatem. Eſt enim oui figura, concha ſimplice vtrinque ſeſe colligente. Vtrinque foramen vnum habet, inter hæc rimam. Ad vlcera, & ad alia exiccanda non minus probanda, quàm ſuperior. Varia quoque eſt, ſed ita maculas inſperſas non habet, ſed pro his lineolas, teſta eſt tenuiore, & minore, magiſque perſpicua. Tertiam ſpeciem idem Rondeletius à ſe depictam non minus Venereis conchis ſubijci poſſe putat, quàm præcedentem, ob teſtam eodem modo vtrinque ſe colligentem, & rimam inter foramina duo. Parte qua plana eſt, compreſſa eſt magis, quàm ſupradictæ, altera magis rotunda. Maculis rotundis notata eſt, durior & ſpiſſior ſecundâ, colore candido.

Altera ſpecies Rond.

Figura.

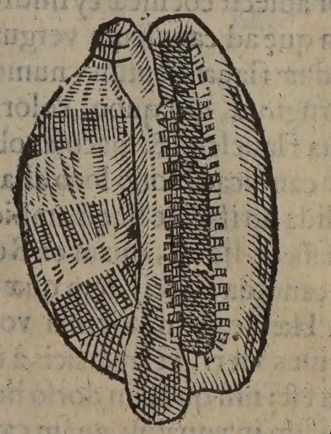
Color.

Teſta.

Tertia ſpecies eiuſdẽ.

Concha Venerea 2.Rond.

D

Quarta ſpecies, quam denique ex eo hîc depinximus, ſemper parua, inquit, manet, ſuperiorum modo rimam habet, & nulli rectiùs, quàm concharum Venerearum generi ſubijci poteſt. Parte altera plana eſt, altera in tumorem elata, in qua circulus eſt aurei coloris, alioqui tota foris candida eſt, intus cærulea. Teſta eſt valde dura, eadem vi exiccandi, qua ſuperiores. Quæ deinde pingitur, elegans genus eſt Venereæ Conchæ, oui anſerini magnitudinem excedens, tota ex ruffo candicat, maculis per totum dorſum ſiue ſuperiorem partem reſperſa alijs oblongis, alijs rotundis, ferè ferrugineis. Pars prona tota candicat ac nitet admodum. Dentes ſiue ſtriæ pro portione totius Conchæ, breues, at profundæ. Macularum planè vndiquaque expers eſt, quam priori loco tabula alia oſtendit, magnitudine oui gallinacei, ſed paulo oblongior, toto dorſo verò ita ouo ſimilis, vt primo intuitu aliquem fallere poſſit. Prona parte color caſtaneas ita refert, vt earum corticibus obducta videatur. Dentes habet admodum exiguos, quorum radices luteſcunt. Intus teſta candida eſt. Secunda in hoc ordine, cùm eam aliquando depingerem luteſcebat, & maculis orna-

Quarta eiuſdem.

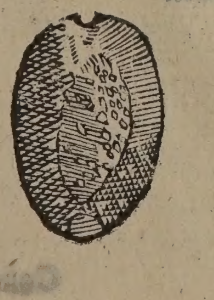
Genera ab authore obſeruata.

Pars prona.

Dentes.

Tabula prima.

Concha Venerea 3.Rond.

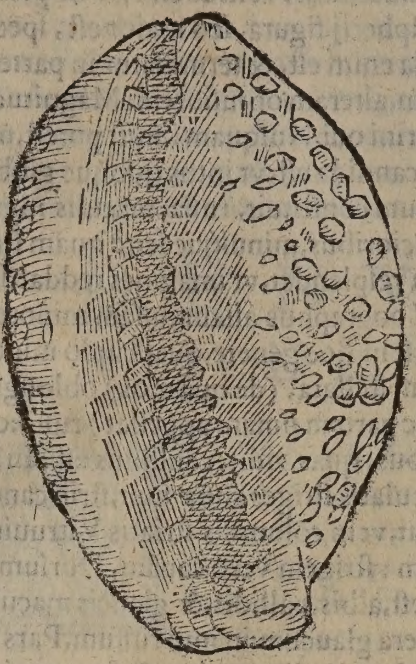

Concha Vener.4.Rond.

Secunda.

Concha Venerea authoris prima.

batur ſubpurpureis : ſed cùm in humidiori loco E eam ſeruaſſent famulæ, ſuperiorem corticis cuticulam exuebat, & longè pallidior euaſerat. Eius magnitudinem icon oſtendit. Tertia eiuſdem ferè cũ prima in hoc ordine magnitudinis, eodem etiam modo reſplendet ac micat, ſed denſior huic eſt teſta, neq; vt in illa, diaphana; colorq; in hac contrario ſe habet modo: nam toto dorſo caſtaneus eſt, prona parte candidus. Maculæ per dorſum aterrimæ, omnes rotundæ, at inæquales. Quarta ex eo genere eſt, quam primùm ſeparatim hîc damus, tota candicans ex ruffo, maculiſq; reſperſa ſubpurpureis aut ametheſtinis, quin etiam ſubcæruleis. Vtraque præterea per dorſum lineam habet rectà percurrentem, luteam; qua aliæ ferè omnes carent. Quinta ac poſtrema in hac eadem ſerie coloris eſt F cinerei, nonnullis ornata maculis ſiue aſteribus nigris. Adiecimus his coclear ex quodam elegantiſſimo genere Venereæ Conchæ confectum. Teſta nõ vt in precedentibus omnibus intus candida eſt, ſed ferè violacea, extra per dorſum, caſtanea, ſed modò albicantibus, modò flaueſcentibus maculis, rotundis, ampliſque inſignis. Zoographus ſtellatam per excellentiam vocat. Oui, inquit, gallinacei eſt magnitudine penè. Ex albo liueſcit, hoc eſt ad cæruleum colorem vergit parte conuexa, præſertim in ſummo: ad latera candidior: parte ſima, candidiſſima. Intus quoque ſubcærulea videtur teſta, translucida ferè, tranſparent enim ſtellæ ſiue maculæ partis gibbæ, quę multo plures in ea ſunt, & ſitu ſplendoreq; ſuperioris (ruffæ maioris) elegantiam vincunt, ſingulæ in medio ſui atræ, ambitu ruffæ, pleræq; rotundæ, lenticularum ferè magnitudine, quædam dimidia, nullo ordine.

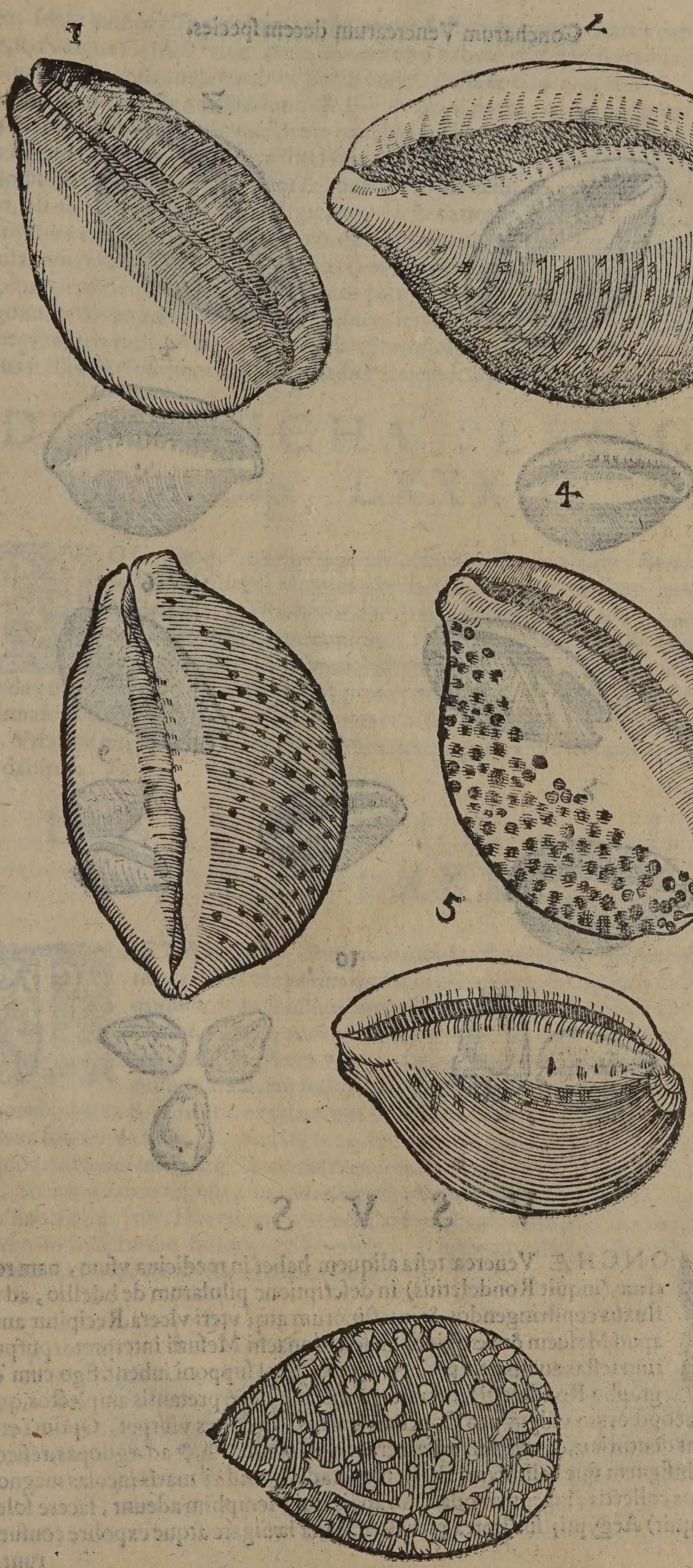
Margin notes: Tertia. Quarta. Quinta.

Secũdæ tabulæ. Prima. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Sexta. Septima. Vltima.

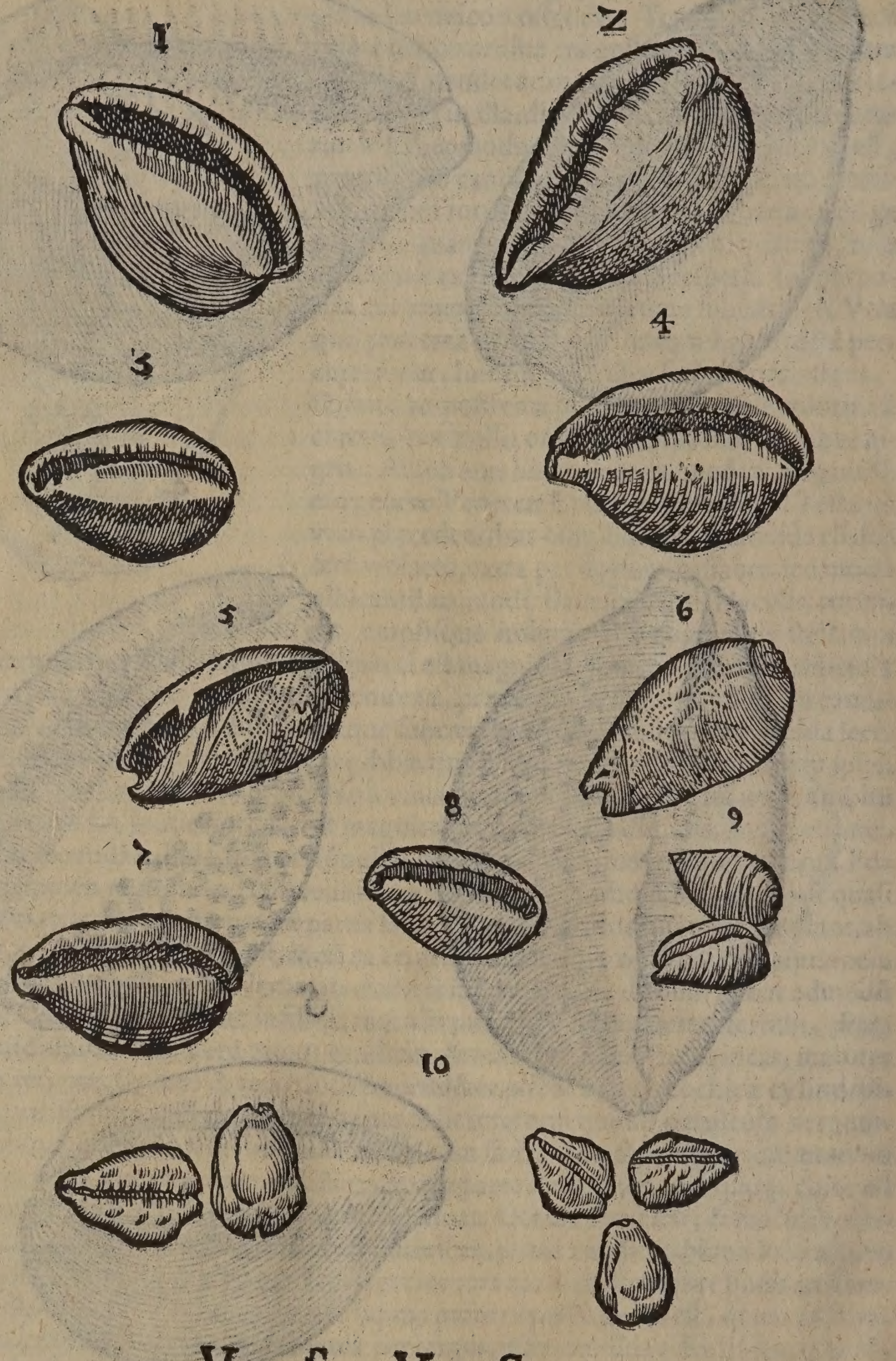
Iã verò prior in ſecunda tabula, in qua nõnullas minores & minimas damus, tota candida eſt, per dorſum tamen nonnihil ad cinereum vergit. Altera ſplendidiſſima, dorſo eſt quaſi G ametheſtino, vti etiam ab altero pronæ partis latere, vbi ſtriæ potiùs quàm dentes ſunt, ab altero latere candicat. Tertia ruffa eſt, & eſt ex eo genere, cuius & iconem & deſcriptionem ſuprà ex Zoographo dedimus ſub lemmate, ruffæ minoris. Quarta dorſum habet admodũ elatum, coloris cinerei, multis ac infinitis maculis punctiſvè ferrugineis refertum. Pars prona eſt candidiſſima. Ad latera quoq; candicat, & maculas habet ferrugineas, maiores verò quàm in tergore. Quinto & ſexto loco imprudẽter pictor adiecit cochleæ cylindroidis genus elegantiſſimum, coloris ſubcinerei, maculis refertum quę ad cæruleum vergunt, & alijs ſtrijs oblongis eiuſdem coloris: ambiuntq; eam faſciæ duæ flauæ. Septimo numero exprimitur conchula Venerea ſplendidiſſima, prona parte ferruginea, qui quoq; color eſt in lateribus, ſed dilutior. Dorſum ad cinereum inclinat. Octaua flaueſcit, & maculas obtinet ferrugineas minores in tergore, maiores à lateribus. pronè candicat. Nono loco alia cochleæ cylindroidis minima ac elegantiſſima ſpecies tota candida ſtrijs ſiue lineis ambientibus rubicundis. Numero decimo prona & ſupina parte expreſſa ex ijs eſt, quam ex Rondeletio quarto loco depinximus, tota cinerea per tergus, infra candida. Ex ijſdem quæ vltimum ter depingitur, ſed longè & ſplendidior & candidior. Hæc eadem minima voca- H tur Zoographo, quæ inquit priuatim Muterſtein, hoc eſt calculus vteri, vel matricis à noſtris vocatur, Luſitanis & Aethiopibus buzios: vndiquaq; alba eſt: niſi quòd in dorſo lineę binæ flauent; in oualem ferè ſpeciem coniunctæ; & dorſum ipſum inæqualiùs quàm cæteris & gibboſum, ita vt illi quoque teſta incumbere poſſit, ſed obliquè. idem per medium pallidum eſt ſiue ſubluteum. Pars interior è roſeo ad cæruleum tendit.

Buzios.

Conchæ

1
2
4
5

Concharum Venerearum decem ſpecies.

V S V S.

Ad alui fluxus.

Pectines pro Cōga Venerea vſurpati.

Ad dentes dealbādos.

Ad ægilopas.

CONCHÆ Venereæ teſta aliquem habet in medicina vſum, nam reperitur, (inquit Rondeletius) in deſcriptione pilularum de bdellio, ad alui fluxus conſtringendos, & inteſtinorum atq; vteri vlcera. Recipitur autem apud Meſuem & Serapionem: ſed Monachi Meſuæi interpretes purpurarum teſtas aut matris perlarum (vt vocant) ſupponi iubent. Ego cum Zoographo Rondeletij ſententiā porcellanas interpretantis amplector, quanquam pharmacopœorum vulgus pro Concha Venerea, Pectines vſurpet. Optima etiam ex eadem fiunt dentifricia, & vtilis eſt ad vlcera canthi oculorum, & ad ægilopas, reſiccandi vim habet inſignem ſine caliditate. Bellonius tradit his rubri maris incolas magno labore in aceruos collectis, ingentem quæſtum ab ijs qui Memphim adeunt, facere ſolere. His enim (inquit) Aegyptij ſua lintea glutino imbuta læuigare atque expolire conſueuerunt.

A runt. Idem author eſt earundem apud Græcos & Turcas quoq; chartis expoliendis vſum eſſe, ſed vulgus Gallicũ talem vſum inexpertum habere, ijſq; tantùm ad ſuſpendendas claues, vel conficienda cochlearia vti. Sed Rondel. Italis & Gręcis in eundẽ vſum cedere ſcribit. Eſt porrò vſus iſte antiquiſſimus & Plinio etiam notus, qui in decimotertio ſic ſcribit: Chartarum ſcabritia læuigatur dente conchaué; ſed caducæ literæ fiunt: minus ſorbet polita charta, magis ſplendet. Hæc ille. Huic eidem conchæ perforatæ in altero extremo multi hodie claues, vt dixi, appendunt & zonæ accommodant, ob conchæ elegantiam & læuorem, ob quem nihil ſordium colligit, neq; veſtes atterit. Inuenio deniq; apud quendam Aethiopes ex rebus communibus vix quicquam tantoperè curare, quàm vt habeant conchulás porcellanas albas, quas Buzios (inquit) nominant: proq; ijs vel aurum quandoq; copioſè permutare: aut pro ijs filios ſuos parentes vendere, apud Thongrum Aethiopum regnum pro comperto hoc haberi. Eiſdem loco monetæ vtuntur, vt Luſitanus quidam Zoographo retulit. Affiguntur & loris ephippiorum ornatus gratia. Poſtremò Zoographus ſcribit in eiuſcemodi concha maiore faciem ſculptam & pulchrè expreſſam vidiſſe.

Ad chartã leuigãdã.

B

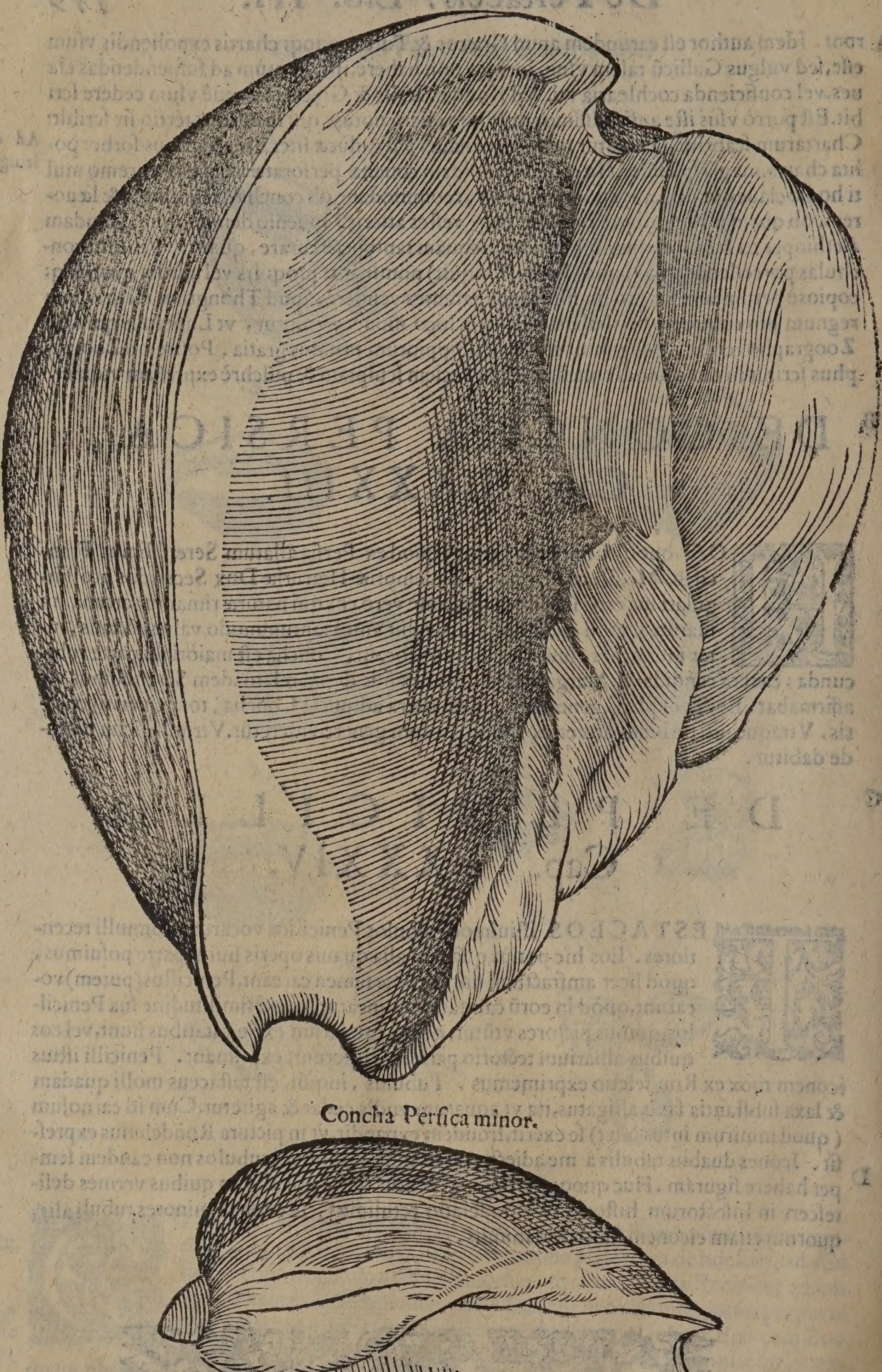
DE CONCHA PERSICA. Cap. LXXXIII.

HOC quoq; Conchylij genus, quod ex Perſia allatum Sereniſſimus Franciſcus Mediceus Magnus piæ memoriæ Hetruriæ Dux Secundus pro ſingulari ſua erga ſtudioſos, maximè verò eos qui naturæ rimantur arcana, humanitate mihi communicauit, velut vnica tantummodo valua cõſtans, inter monothyra ſiue vniualuia collocaui. Concha eſt maiori ſui parte rubicunda; cætera candida. Margaritas proferre ex fide digno relatu idem Sereniſſimus vir affirmabat. Eiuſdem planè generis eſt minor altera adiuncta Concha, tota cineritij coloris. Vtraque niſi turbine careret, ex Turbinatorum genere videretur. Vtriuſq; icon ſubinde dabitur.

C

DE PENICILLO. Cap. LXXXIV.

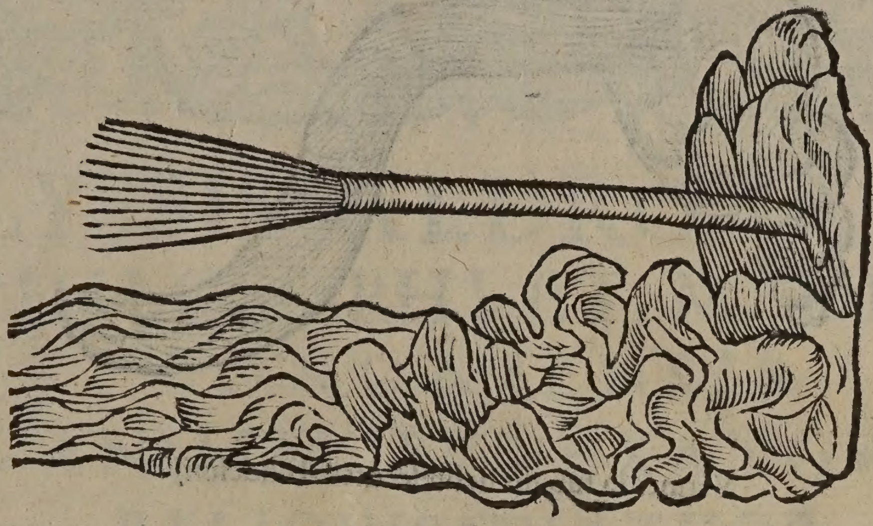
TESTACEOS iſtiuſmodi tubulos Penicillos vocarunt nonnulli recentiores. Eos hîc potiùs quàm in alia quauis operis huius parte poſuimus, quòd licet amfractuoſi ſint, turbine tamen careant. Penicillos (putem) vocarunt, quòd in eorũ cauitate contineatur, quod ſimilitudine ſua Penicillos, quibus pictores vtũtur, qui ex caudarum extremitatibus fiunt, vel eos quibus albarium tectorio parietum inferunt, exprimant. Penicilli iſtius iconem mox ex Rondeletio exprimemus. Tubulus, inquit, eſt teſtaceus molli quadam & laxa ſubſtantia ſaxis alligatus, ita vt aquarum vndis cedat & agitetur. Cùm id carnoſum (quod nimirum intus latet) ſe exerit, frondem expandit, vt in pictura Rondeletius expreſſit. Icones duabus tabulis à me adiectæ oſtendunt iſtiuſmodi tubulos non eandem
D ſemper habere figuram. Huc quoq; pertinere videntur tubuli illi alij, in quibus vermes deliteſcere in Inſectorum hiſtoria ex Rondeletio retulimus, necnon & minores tubuli alij, quorum etiam eiconem ſubinde dabimus.

Concha Perſica minor.

Penicillus marinus Rondeletij.

Tabuli alij ab authore obſeruati, in quibus vermes deliteſcunt.

Penicillus marinus alius.

Vermes in tubulis deliteſcentes Rondeletij.

Tubuli alij parui in quibus etiam vermes deliteſcunt.

Finis Libri Tertij.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS.

B

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR.

Liber Quartus,

QVI EST

DE ZOOPHYTIS, SIVE PLANTANIMALIBVS.

C

Et primùm

DE VRTICIS. Cap. I.

PROOEMIVM. ORDINIS. RATIO.

QVÆ nec animalium, nec fruticum ſeu plantarũ, ſed tertiam ex vtroque naturam habent, & vt loquitur Ariſtoteles, τὰ ἐπαμφοτερίζοντα φυτῷ καὶ ζώῳ, id eſt, Budæo, & Gaza interpretibus, ambigentia & plantæ, & animali, ζωόφυτα Græcis dicuntur. Latinè ea nominare non poſſimus, niſi Plantanimes, aut Plantanimalia vocemus. Talia ſunt, Vrtica, Holothuria, Tethya, Mentula marina, Malum inſanum, D Cucumis, Pulmo & reliqua ſimilia, quibus multi annumerãt Spongias, quas nos inter plantas imperfectas collocabimus. Sextus Empyricus, non ignobilis philoſophus, recenſet Zoophyta, quæ ex igne generantur. Nam animalium differentias enumerans ſecundum varios generandi modos, ſic loquitur. Eorum quæ abſque coitu generantur, alia ex igne eduntur, vt Zoophyta, quæ in caminis videmus: alia ex aqua corrupta, vt Culices &c. ſed quænam ſint hęc Zoophyta, planè ignoro. Nam quæ hoc libro examinanda propoſui, omnia in aquis naſcuntur, aut ijs locis, quæ aquis quotidie perluuntur. Quæſtio eſt de Vrtica, ſitne animal, an Zoophytum, quæ ſanè controuerſia hoc loco diluenda eſt, vt cur hoc in libro primum Vrticæ locum tribuerimus, eluceſcat. Ex recentioribus Bellonius Vrticam inter Molles piſces recenſuit, infirmo argumento, nimirum quòd Mollium more in obſonijs edatur. Rondeletius etiam animal eſſe imperfectum, idque ex genere Mollium, non Zoophyton eſſe ſcribit: & idcirco Polypo, & Lepori marino ſubiunxit: maximè quòd modò fronde expanſa Polyporum inſtar pedes multos habere, modò fronde contracta maſsa tantum carnoſa, informi (veluti Leporis marini)

Zoophytã quid.

Spongiæ.

Sexti Empyrici opinio de Zoophytis.

Zoophyta vbi naſcantur.

Vrtica an Zoophytũ.

Bellonij & Rondeletij opinio.

[a Li. 11. de anim. c. 37.] conſtare videatur. Ex veteribus [a] Aelianus etiam Mollibus annumerauit: ait enim: Mollia ex aquatilibus vocantur, quæ oſſibus, ſanguine & viſceribus carent, vt Polypus, Sepia, Loligo, Vrtica. Eadem apud Galenum quoq; verba leguntur in Gloſſis, vbi μαλάκια, quæ ſint, exponit. Plinius verò atq; ante eum Ariſtoteles Zoophytum faciunt Vrticam, addita etiam ratione. [b De part. 4. c. 5.] [b] Philoſophi verba hæc ſunt: Quæ autem Vrticas appellant, non teſta operiũtur, ſed excluſę omnino ſunt ijs, quæ in genera diuiſimus, ancipiti natura hoc genus eſt, ambigens & plantę & animali. abſolui enim & eſcam petere nõnullas, & ſentire occurrentia poſse, atq; etiam aſperitate corporis vti ad ſe tuendum, animalis eſt. At verò, quòd imperfectum ſit, & ſaxis celeriter adhæreat, nec aliquid excrementi emittat manifeſtè, quanquam os habeat, plantarum generi ſimile eſt. [c Lib. 9. c. 43.] Vnde [c] Plinius: Equidem & his, inquit, ineſse ſenſum arbitror, quæ nec animalium neq; fruticum, ſed tertiam ex vtroq; naturã habent, Vrticis dico, & Spongijs: Hinc eſt fortaſsis, quod pediculos eius frondes potius, quàm cirros appellarit. [Zoographi opinio.] Spongijs Zographus, nullum ſenſum ineſse ait, ideoque Zoophytis inferiores haberi. Vrticas cùm & ſentiant, & inſuper eorum animalium, quæ Mollia in mari vocant, naturam præ ſe ferant, Zoophytis ſuperiores perfectioreſque exiſtimat. Nos quidem Zoophytis annumerare maluimus rationibus, & authoritate Ariſtotelis cõſiſi, & quia quædam earum magis animalis naturam habent, quàm ea, quæ ſaxis ſemper adhærent, idcirco primo loco de ijs hoc libro agemus. Quod autem Vrticarum nullum genus Molle ſtatui perfectum debeat, ex ijs, quæ primo libro huius voluminis relata ſunt in genere de Mollibus, facilè licebit cognoſcere.

E (at the line "… Mollia"); F (at the line "… Ariſtotelis cõſiſi")

ÆQVIVOCA.

[Vrtica herba.] [a Lib. 3.] Ακαλήφη, & κνίδη vocatur herba, tactu manum vrens, ideoq; Latinis Vrtica nuncupata. Τὰς κνίδας, inquit [a] Athenæus, Eupolis in Autolyco vocat ἀκαλήφας, vt & Ariſtophanes in Phęniſſis ἔχει τὸ πρῶτον πάντων ἴφυα φῦσαι: εἶθ᾽ ἑξῆς τὰς κραναὰς ἀκαλήφας, id eſt: Potuit omnium primum iphia gignere, deinde continuò mordaces Vrticas. Hac etiam voce idem poeta vſus eſt in Veſpis. Pherecrates in Transfugis, Κἀν ἀκαλήφαις τὸν ἴσον χρόνον ἐστεφανῶσθαι. Pari temporis ſpacio Vrticis coronari. Quæ omnia de Vrtica planta, non de marino Zoophyto intelligenda eſse annotat Dalechampius. G [Pro Conchylio.] Suidas, & Scholiaſtes Ariſtophanis ἀκαλήφην vocant genus Conchylij. Interpres Nicandri præterea θαλάσσιον ὄρνεον, hoc eſt auem marinam. ſed pro ὄρνεον reponendum cenſet Zoographus ὄστρεον: non quòd Vrtica verò ſit oſtreum, ſed quòd oſtreum ferè aliqui eſse putarint, & ſi teſtam haberet, inquit, oſtreum eſset. [a Hiſto. 8. cap. 2.] [An inter teſtata enumerarit Ariſtoteles.] Eidem videtur [a] Ariſtoteles Vrticam Teſtaceis adnumeraſſe, quòd de Teſtatorum victu agens inter cætera hæc quoq; dicat. Ἔχει δὲ ὥσπερ τὰ ὄστρεα ἐν ὑποχώρει ἔξω ἡ τροφὴ (id eſt τὸ περίττωμα) πόρον. ἔστι δὲ αὐτὸς ἄνω. ἔοικε γὰρ ἡ ἀκαλήφη ὥσπερ τὸ ἔσω εἶναι τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες: τῇ δὲ πέτρᾳ χρῆται ὡς ὀστρέῳ. Eſt igitur ei Vrticæ ceu incluſa oſtrei caro: teſtam verò non habet, ſed caro nuda eſt, & pro teſta ſaxum, cui adhæret. Hinc aliquis inter Mollia, & Teſtata Vrticas ambigere coniecerit, illas dico, quæ ſaxis adhærent, aut ſemper, aut aliquando. [Ariſtoteles correctus.] Vrtica ſecundum aliquos eſt εἶδος μυίας, quam Ariſtoteles dixit hyeme edulem eſse. Zoographo hic locus eſt ſuſpectus, quod μύες Conchæ ſint, quas aliqui mytulos interpretantur, μυῖαι verò Muſcæ inſecta; quanquam Rondeletius μυίας in eodem Concharum genere vocari putat. H

SYNONYMA.

[Etymum.] Ακαλήφαι, & κνίδαι dicuntur Vrticæ, tum herbæ, tum animalia, ab vrendo ſic à Latinis dictæ, quòd manum vrere videantur, ſi ea tangantur. Ακαλήφας nominauit Theophraſtus, & Ariſtoteles modò ἀκαλήφας, modò κνίδας. Sed ἀκαλήφη Atticum eſt, non κνίδη vt ſcripſit Zoographus, quod nomen etiam [a] Plinius in Piſcium catalogo recẽſuit. [a Lib. 32. c. 11.] [Cnide.] Cnide, inquit, quam nos Vrticam vocamus. dicitur autẽ κνίδη ἀπὸ τοῦ κνίζειν, hoc eſt δηγμὸν καὶ κνησμὸν τινα ἐμποιεῖν τῶν ἁπτομένων χερσί, morſum, aut pruritum excitare tangentium manibus. Eadem κνίδη per metaplaſmũ dicitur etiam κνὶς κνιδός. Euſtathius. ὁ δὴ κνίζω, καὶ τὴν κνίδην ποιεῖ, ἣν μεταπλάσας κνίδα λέγει ὁ Οππιανός. In vulgari Lexico ſcribitur etiam κνήδη per η, quomodo ſcribi apud [b] Gazam annotant. [b Lib. 3. Gram.] Ea tamen ſcriptura, nec eſt apud Heſychium, nec Suidã, nec Etymologum. Nam κνηδῶντες apud

Heſychium,

A Heſychium, non eſt ſuo loco, ſed inter κνίδαι, & κνίδος; adeo vt κνιδῶντες pro eo reponen-
dum videatur. Ακαλήφην quidam, vt annotauit apud Athenæum Dalechampius, interpre- Etymum.
tantur ἀπολῦσαν τὴν ἀφὴν ſenſum corrumpentem, alij vt Athenæus ἁπαλὴν τῇ ἀφῇ, id
eſt tactui mollem, ac lenem per antiphraſin, cùm ſit aſpera, & infeſta. Quocirca ex hoc ety-
mo manifeſtum euadit, deprauatè in multis locis, apud veteres ſcribi ἀκαλύφη per υ præ-
ſertim cùm Etymologus, & Lexicon quoddam vetus dicant, κνήφη, & ἀκαλήφη in penulti-
ma per η ſcribi. σίφη, & ἀγρίφη (ſignificans σκάφη) per ι. Quin etiam in lexico quodam ve-
teri legitur Ακαλήφη τὸ μὲν φυτὸν διὰ τοῦ η. Τὸ δὲ ἄστεγον ὕπαιθρον, διὰ τοῦ ὑψιλοῦ. Iti-
demque apud Heſychium ἀκαλυφῆ καὶ ἀκάλυφον, ἄστεγον ὕπαιθρον. hoc eſt ſine tecto, ſub
dio. Et rurſum apud Etymologum ἀκαλυφὴ, ἄστεγος ὕπαιθρος. Veruntamen pro ἄστεγον
ὕπαιθρον ſcribendum potiùs videtur authori Theſauri linguæ Græcæ ἀκάλυφον. nam per
β ſcribitur ἡ καλύβη, quo tugurium ſignificatur. ego nil mutandum cenſeo. nam ἀκάλυφον
à litera priuatiua α & καλύπτειν, quod occultare ſignificat, deriuari puto. Μητρίδια etiam
appellantur Vrticæ marinæ, fortaſſis à ſimilitudine quam habet cum pudendo muliebri; &
Vrticarum genus ſemper ſolutum Galli impudico vocabulo vocant: Ariſtophanis iocus
B eſt in Lyſiſtrata:

Ἀλλ' ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη, καὶ μητριδίων ἀκαληφῶν.

Sed o tethearum robuſtiſſima, & matercularum Vrticarum.

Matriculi neſcio qui nominantur ab Ennio in Phagiticis hoc verſu, vt citat [c] Apulæius: Matriculi.

Purpura, Matriculi, Mures, dulces quoq; Echini. [c] Apolog. 1.

Bellonius Vrticas marinas antiquos Colycia, & Coryphia vocitaſſe ſcribit. ſed nullum no- Colycia, quæ Bellonio.
minat authorem. Nos Colycia (alia lectio Corycia, vel Corythia, vel Corophia) inter Mu-
rices meminimus numerari. Vrticam hodiernis Græcis Colizenam vocari tradit Gyllius,
quod (colis) id eſt pedunculis ſuis firmiter Dolyporum more adhæreſcit. Bellonius Coly- Colyzena.
cenam ſcribit, Rondeletius Colycenam. Colybdenam aliqui veterum pro marino puden- Colybdena.
do interpretantur. In Italia multi antiquo nomine Latino Vrticam appellant, aliqui flam-
mam maris. Caro marina apud Trotulam, quantum coniectura aſſequitur Zographus, Caro marina.
Vrtica eſt. Iouius Vrticas, & vertibulos non ſine errore eoſdem tradit. Iouij error.

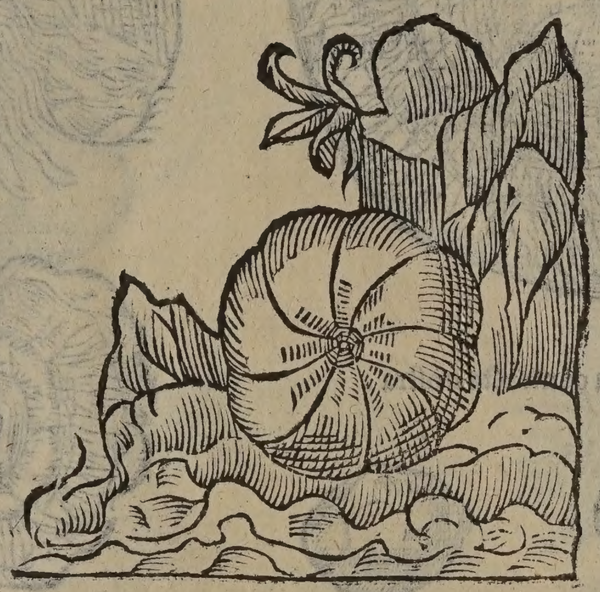
C GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

DIFFERVNT Vrticæ magnitudine. Hinc duplex genus percipitur teſte [a] Ariſtotele: alterum corpore paruo, quod cibo aptius eſt; alterum maiuſcu- [a] Hiſto. 5. cap. 16.
lo duroq;. Vita etiam aut moribus, ſeu loco: Inde rurſum duplex genus eo-
dem authore: Aliæ enim ſinuoſis adhærent, quæ nunquam à ſaxis abſoluun
tur, aliæ plana littora amant, quæ ſuis abiuncta ſedibus vagantur: Et [b] alibi:
Sunt item quæ adhærere ſoleant, (animalia) & quoties libuit abſolui: vt genus quoddam [b] Hiſto. 1. cap. 1.
eius quam Vrticam vocamus: quippe cùm nonnullæ ex ijs nocte abſolutæ paſcantur. Ea
ſic ex eodem repetijt [c] Athenæus: Sunt autem Vrticarum duo genera: Aliæ enim in cauis [c] Lib. 3. Os.
abditæ ſaxis, nunquam ab illis ſeparantur: aliæ in planis, & æqualibus ſcopulis commo- [d] Hiſtor. 8. cap. 2.
rantes huc illuc tranſmeant. Os in medio habent Vrticæ, vti tradidit [d] Ariſtoteles, quod in
D maioribus euidentius eſt. id antea idem [e] Philoſophus in medio corpore ſtatuerat, & in [e] Hiſto. 4. cap. 6.
maioribus dixerat eſſe euidentius. Ibidem etiam tradit, excrementum nulla in Vrtica cer-
ni: ſed hac re ſtirpibus eſſe ſimilem. [f] Alibi contrà meatum, vt Oſtreas habere ſcribit parte Excrementa.
ſuperiore, quo excrementum ſecedat. Vnde [g] Plinius: Ora (Vrticæ) eſſe traduntur (Da- [f] Hiſto. 8. cap. 2.
lechampius rectiùs legi putat, os ei in radice eſſe traditur) excrementa ſumma tenui fiſtu-
la reddi. Et eodem loco de Vrticis ſcribit: Carnoſæ frondis his eſſe naturam, & carne veſci. [g] Li. 9. c. 45
Ex Ariſtotele procul dubio id tranſcripſit Plinius, is enim rationem reddens cur excre- Cur excrementa per ſuperiora emittat.
menta per ſuperiorem partem emittant, more Oſtreorum, ſubdit: Vrtica enim ipſa quaſi
Oſtreorum caro eſſe videtur incluſa ſaxo, perinde ac teſta. Vrticarum plurimas ſpe-
cies commemorat Rondeletius, quas ſic diuiſit: Vrticarum aliæ ſaxis, vel cuilibet alte-
ri rei adhærent. aliæ minimè. Rurſus earum, quæ ſaxis, vel alteri rei hærent, aliæ per- Differentiæ ex Rondeletio.
petua ſtabilique ſede illic degunt, quæ ſunt Vrtica parua in rimis ſaxorum latitans: quæ
Purpuris, & Buccinis adnaſcitur: quę cinerea eſt, longiſq; cirris conſtat. Aliæ ſedes mutant, Vrtica parua.
& liberè per mare feruntur, natantque (& cùm libet ſaxis hærent,) vt purpurea Vrtica,

Potes. Semper ſolutæ,liberæque ſunt eæ,quas vulgus Potes appellat:ex his vna eſt,quæ quatuor E
pedes,ſiue brachia habet: Altera quæ octo, Polypi brachijs non valde diſſimiles. De his omnibus exceptis ſolutis eodem ordine dicemus hoc capite ex Rondeletio, & ſi quæ ſpecies à nobis, aut ab alijs obſeruatæ ſunt,addemus, ſingulis generibus; primum ab ijs, quæ
Vrticæ paruę Rondeletij deſcriptio. ſaxis, aut ſimili rei adhærentes deſcriptionem incipiamus, Vrtica parua Rondeletij nucis iuglandis magnitudinem vix ſuperat, ob id parua ab eo dicitur: Tota carnoſa eſt, cirros breues habet, contracta recti inteſtini extremum refert, colore vario eſt, Quædam enim eſt viridis,alia cærulea,alia ſubnigra, ſed punctis aliquot cæruleis,vel flauis,vel rubris no-
Vrtigo. tata,Maſſilienſes Vrtigo vocant,Græcorum vulgus κολίκαιναν,& κολὶκαιναν, à quo fortaſſis Normanni Cul d'aſne, Burdegalenſes Cubaſeau. Vrtica autẽ cinerea,ſic appellatur à Ron
Color. deletio propter colorem: tenuis eſt admodum, quia frondem magnam, ſiue cirros multos habet,carnis parum. In ſaxorũ rimis viuit: comam ſemper explicatam habet,nec vnquam contrahit: reuera tamen Vrtica eſt: acriùs enim pungit, ac mordet, ſi diutius manibus contrectetur. Tertium Vrticæ genus, noſtri,inquit Rondeletius, purpureum ſiue phœniceum
Roſæ vrticæ genus. Roſam appellant: alijs Poſterol, quod contracta recti inteſtini extremum cum muſculo ſphinctere, ſiue podicem referat,quem Poſterol nomine intelligunt, quòd poſteriore loco F
ſitus ſit:alij Pouſſepie Brittannorum,alij Cul de cheual vocãt. Eſt autem hæc primæ ſimilis,niſi quòd frondem,& longiorem,& copioſiorem habet. Cæterùm Pouſſepie Brittannorum, Bellonius Pollicipedes nominat, & vulgo apud Gallos Poulſepieds,ac eos ſic vocari tradit, quos Rondeletius Balanos facit, quod pollicum in pedibus ſimilitudinem habeãt, racematim Oceani cautibus adhærentes. Idẽ author de Vrtica agens,duas tantùm ſpecies Vrticę prædictas Rondeletij deſcripſiſſe videtur, dũ ſic de ea ſcribit: Hanc circa Normanniæ littus obſcæno vocabulo Cul d'aſne à cirrorum contractione, atque explicatione appellant. Græcum vulgus cum terreſtrem Vrticam Zuchindas vocet, marinas tamen Colicenas nominat, antiquum vocabulum imitatum, quo ipſas etiam marinas Vrticas Colycia, & Coryphia vocitabant, Maris potius deiectamentum,quàm magni fieri debeat. Plures eius obſeruantur ſpecies, Quædam enim rubro colore ſuffuſa eſt, altera magis cęrulea,
Diuerſitas. granulis in gyrum circumſeſsa. Vtraque marinum tuber contracta refert, explicata cæſariem, totum corpus rotundum ambientem, nam infinitis cirris antennarum papilionibus, aut ſcarabæi craſſitudine conſtat, Contracta porro Vrtica orbicularis eſt,aut teres: ſcopulis littoralibus (ijs potiſſimum marinis tractibus, qui ventorum impetum minus ſentiunt) G
tam pertinaciter inhæret, vt niſi primo impetu diuellatur, vix poſtea niſi in fruſta conciſa
Serpũt per mare. dirimi poſſit, adeo ſuas trichas arctiſſimè contrahit. Certum eſt Vrticas Cochlearum modo in mari ſerpere, ac moueri, ſed id quidem parciùs, Porro vtriuſque moles magnitudinem iuglandis raro explet,cirros habet molles, duos digitos oblongos tenerrimos,gracillimos,ac fragiles, inſigni hac dote à natura præditos,vt quicquid attigerint,ſuis acetabulis retineant. Hæc Bellonius, cuius Vrticæ explicatæ, & contractæ icones etiam addidimus. Nos aliam figuram ſubiungimus in qua contractæ Vrticæ ſpecies cernitur pronè, & ſupinè depictæ, Hanc ſequitur cinereæ Rondeletij congener, Saxis enim & hæc adnaſcitur, & colore cinereo eſt, curris admodum tenuibus, Quæ deinceps depicta exprimitur in medio earum trium, cum Rondeletij rubra conuenit: eſt enim ex purpureo colore violacea, ſed quia non nihil differre videbatur, eius iconem adiecimus. Prior forte fuerit ex leporis marini genere, coloris etiam partim purpurei, partim albi, nouiſſima pilei ferè forma colore tota coccineo,excepta ſummitate,quę eſt viridis cum nigra rotundaque macula. Quartum Vrticarum genus facit Rondeletius, quod inſtar Holothuriorum teſtis alienis adnaſcitur, & maximè purpuris. Pars exterior dura eſt, & rigidiuſcula, ſpiſſiorque quàm in alijs Vrti- H
cis. cirros breuiſſimos in ambitu habet, in exterioribus eius partibus filum longum dedu-
Purpurę inuentio. citur purpureo colore, tam iucundo tamq; fluido infectum, vt cum pretioſo illo purpuræ ſucco certet. Idcirco opinatur Rondeletius hanc Vrticam purpuræ adhærentem à cane Herculis demorſam fuiſse, quæ tam excellenti ſuauique colore rictum denteſque canis illeuerit, vt negarit puella quam deperibat Hercules, fore vnquam eum optati compotem, niſi prius eo colore infectam veſtem dediſſet. Inde purpuræ colorem inuentum fuiſse. Etenim ſi mortuam purpuram dentibus arripuit canis,iam vnà cum vita ſuccus ille euolarat: ſi viuam, ea vndique ita munita eſt, tum teſta clauata, tum capitis operculo, vt vndique ab
Purpura in Vrtica cõperta. omnibus iniurijs tuta ſit. Præterea purpura tanta eſt duritie,vt dentibus canis robuſtiſſimi minimè cedat. Fuit & in Lepade compertum Vrticam naſci: de hac ad me Neapoli ſcripſit Ferrantes Imperatus. In dorſo eſse ſex rimas apertas ſtellam æmulantes: in medio dorſi foueam paruam,cum figura quadam incluſa Conchæ Rhomboidi ſimili,ſuſtinerique à lateribus

teribus lepadis mediante membrana continua, & cauitatem quæ eſt in animali, non habere aliud intermedium quàm membranam. A parte anteriore conſpici fructum Lepadis inſtar penicilli pictoris inter ſe reuoluti. Duas alias Vrticæ ſpecies nobis depictas exhibet Zoographus, ſine vlla deſcriptione, à Cornelio Sittardo ad ſe miſſas ex Italia, opinor rectiùs ad primas à Rondeletio deſcriptas poſſe referri. vti etiam quam ego hîc addidi colore ex albo & ferrugineo variam, triplici aſpectu depictam. De ſolutis Vrticis ſequenti capite trademus. nam ea quæ de Vrticis commenta ſunt à veteribus, potiùs ijs conuenire puto, & attribui, quæ alicui rei adnaſcuntur.

Vrtica parua Rondeletij.

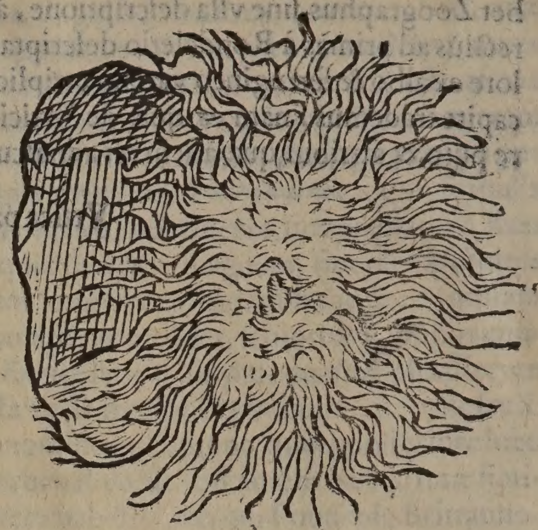
Vrtica cinerea Rondeletij.

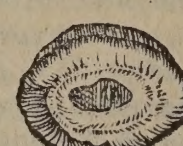
Vrtica rubra Rondeletij.

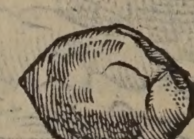

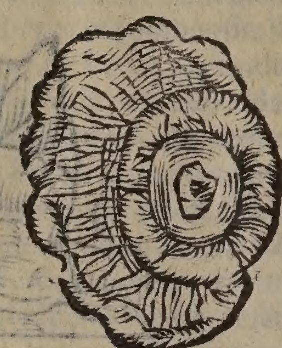
Vrtica explicata Bell. Vrtica contracta Bell.

Vrtica contracta noſtra.

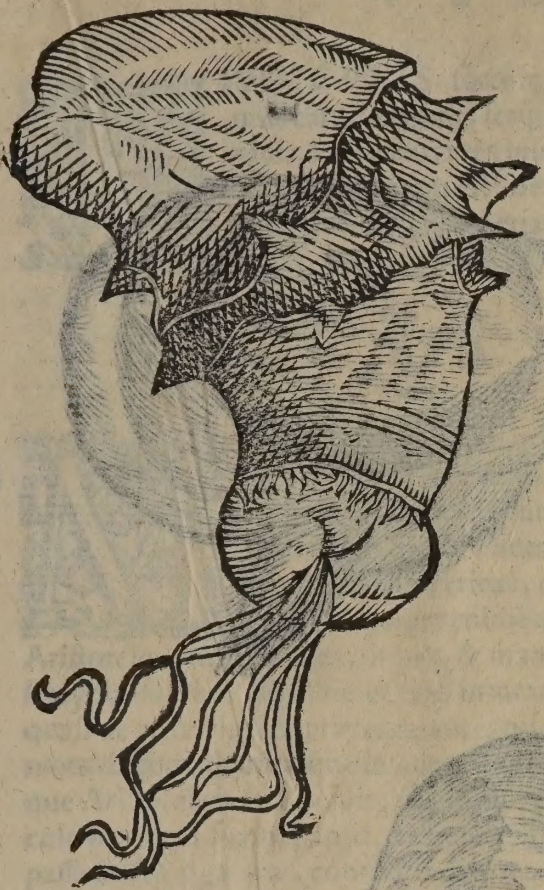

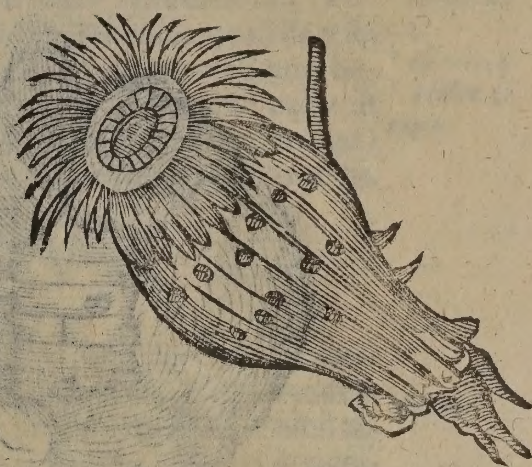
Vrtica marina ſaxo innata.

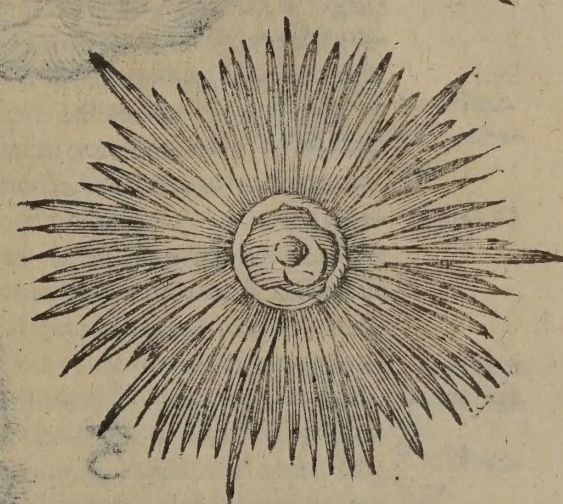

Vrticæ quartæ ſpecies Rondeletij.

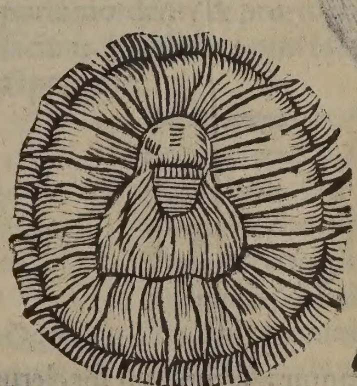

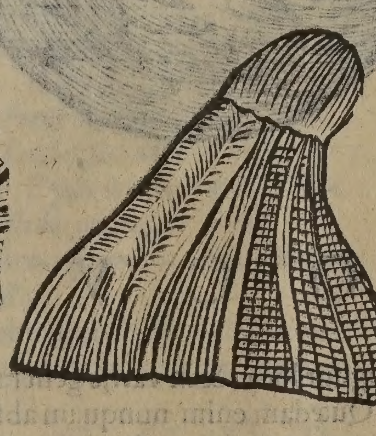
Lepori marino congener, nu. 1.
Vrticæ rubræ Rond. congener. nu. 2.
Vrtica pilei figura, nu. 3.

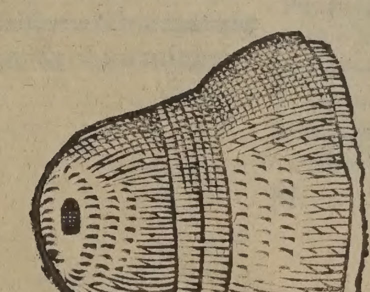

Vrticæ ſpecies duæ, quas in Italia pictas Zographus accepit à Cornelio Sittardo.

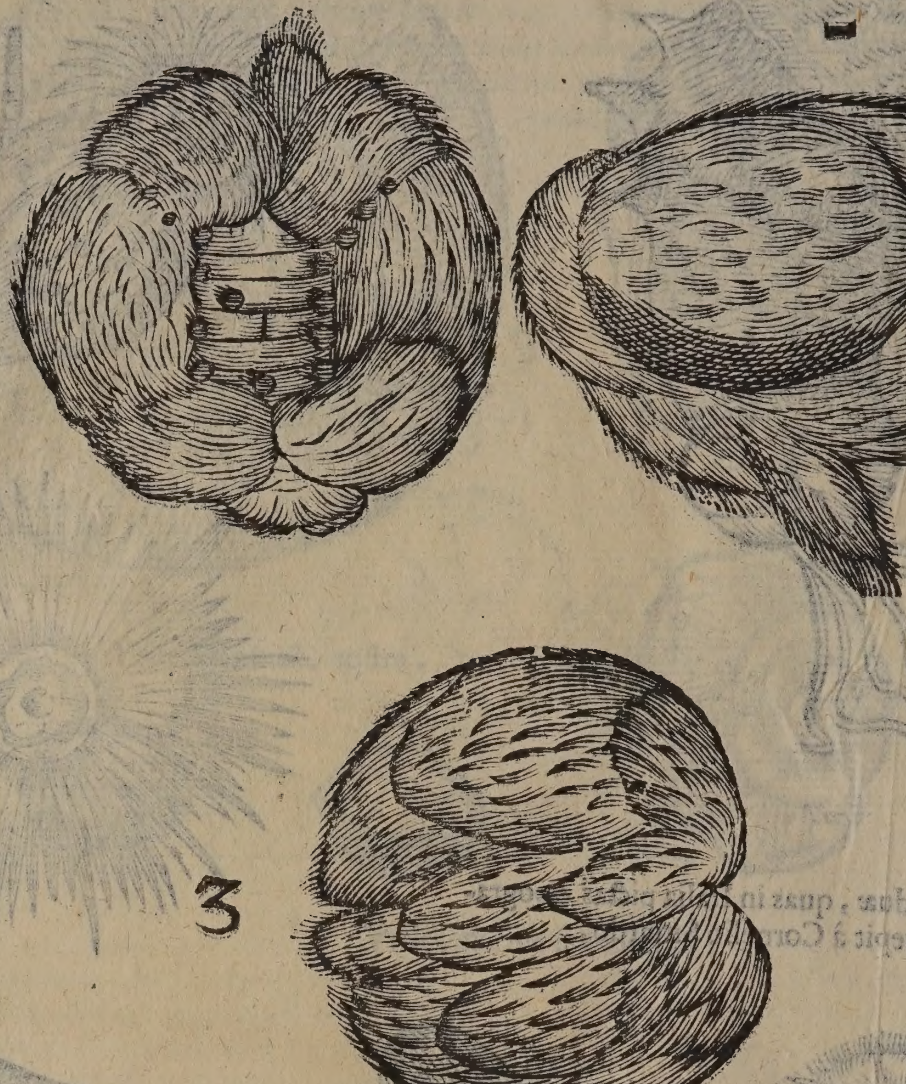

 E

Vrtica marina alia triplici aſpectu.

N

F

3

G

L O C V S.

DIVERSA diligunt loca, & in varijs generantur, ſecundum ſpecierum diuerſitatem. Quædam enim nunquam abſoluuntur, ſed ſaxis ſemper adhærent, reliqua quæ vagantur, littoribus & planis locis gaudent. Se- H cundum Vrticæ genus Ariſtotelis, quod corpore eſt maiuſculo & duro, circa Eubœæ Chalcidem gignitur teſte [a] Philoſopho. In Oceani ſaxis & maximè in Santonico ſinu frequens eſt Vrtica parua Rondeletij. Eius autem cinerea in ſcopulis Freſconijs Agathenſis ſinus reperitur, integra à ſaxo auelli non poteſt, tum quia tenaciùs hæret, tum quia mollior facilè diſcerpitur. Rubra autem quam idem Roſam appellari ſcribit, ſaxis aliquando hæret, aliquãdo ſoluta vagatur. Vidit enim huiuſmodi Vrticas cum alijs piſcibus captas retibus, quod non contingeret, ſi ſaxis perpetuo affixæ eſſent: quoniam cùm hærent, potiùs diſcerpuntur, quàm auelluntur.

[a] H.4.c.6.

Vrtica parua.

VICTVS.

A

VICTVS.

PISCICVLIS fortè incidentibus veſcuntur teſte[a] Ariſtotele. Et[b] Plinius carne eas veſci ſcripſit. De ſaxo, inquit[c] Philoſophus, quaſi de teſta viuit, & prænatantes piſciculos excipit, retinetq; ſicut manu admota hominis agi dictum eſt, deuoratque in hunc modum quæcunque nacta eſt eſculenta. Abſolui etiam ſaxis genus quoddam Vrticæ (vt modo dixi) notatum eſt, quod & echinos, & pectunculos, in quos offenderit, corrodit.

[a] Hiſtor. 8. c. 2. [b] Li. 9. c. 45. [c] Hiſtor. 4. cap. 6.

ORTVS. NATVRA.

B

MODVS idem gignendi ijs eſt, qui teſta incluſis: per rimas enim & cauernas, & fauces ſaxorum oriuntur, vt tradit Philoſophus. Victum eodem authore quamuis in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris, vel humoris recipiunt. Cornelius Sittardus ad Zographum ſcripſit Vrticas, quæ Cochleis & ſaxis adnaſcuntur, cùm abrumpuntur, mutare colorem. Peculiaris eis modus venandi piſciculos: teſte Ariſtotele: Sentit, Vrtica, inquit, & manum admotam corripit: adhæreſcitque perinde ac Polypus ſuis brachijs, ita vt caro intumeſcat. Os medio in corpore continet, & de ſaxo quaſi de teſta viuit: & prærternatantes piſciculos excipit, retinetq; ſicuti manu hominis admota dictum: deuoratque in hunc modum quæcunque nacta eſt eſculenta.[a] Plinius quoque Ariſtotelem ſecutus ait: Contrahit ergo ſe quàm maximè rigens, & prænatante piſciculo frondem ſuam ſpargit, complectenſque deuorat. Aliàs marcenti ſimilis, & iactari ſe paſſa fluctu algæ vice, contactos (contractos piſcium quidam manuſcriptus codex) attrituque petræ ſcalpentes pruritum (Dalechampius legit petras ſcalpentes ob pruritum) inuadit. Eadem noctu pectines, & echinos perquirit: dum admoueri ſibi manum ſentit, colorem mutat, & contrahitur. Tacta vredinem mittit, paulumque ſi fuit interualli, abſconditur. Hæc ille, qui & alibi aiebat vim illis mordacem pruritu ineſſe, eandemq; quæ terreſtris Vrticæ: quod ante eum ſcripſerat[b] Ariſtoteles, inquiens: Non ore, ſed tactu totius corporis mordent (& pruritum excitant inſtar herbæ Vrticæ) quod & Scolopendræ marinæ faciunt. † Aelianus non tam acrem vredinem concitare memorat, quàm Scolopendram.[c] Oppianus:

Victus. — Vt piſciculos venentur. — [a] Li. 9. c. 45. — Colorem quãdo mutet. — [b] Hiſtor. 9. c. 37. — Pungere more Vrticæ herbæ. — † Lib. 7. de anim. c. 35. — [c] Lib. 2. de piſ.

C

Eſt infame pecus Ponti Scolopendra marina
Corpore terreſtri ſimilis, ſed damna doloris
Hæc maiora facit, ſi quis modo comminus illam
Attigerit, feruet fœda prurigine corpus,
Qualem Vrtica facit cognomine victa doloris
Piſcanti infeſta eſt.

Quocirca Diphilus Siphinius apud[d] Athenæum tradit eos, qui Vrticam marinam colligunt, & conquirunt, manus primum inungere, ne à pruritu, aut vredine infeſtentur.

[d] Lib. 3.

D

PROVERBIA.

ARISTOPHANES in Veſpis iubet ἀπὸ τῆς ὀργῆς τὴν ἀκαλήφην ἀφέλεσθαι: hoc eſt *ab ira auferre Vrticam*. Scholiaſtes interpretatur aſperitatem, & mordacitatem. Chryſippus apud[a] Athenæum περὶ τοῦ καλοῦ tradit huiuſmodi ſententiam: Μήποτ' ἐλαίαν ἔσθι' ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ: id eſt *ne quando comederis oleam, quum habeas Vrticam hyberno tempore.* Oportet illum ſentire de herba, non de piſce, inquit author adagiorum: Nec vſum adagij video, niſi ſi quando ſignificabimus extremam victus parſimoniam, vt nec vrticę quidem adhibeatur aliquid condimenti. Mihi quidem, vti etiam Zographo de Vrtica marina potiùs, quàm de herba ſentire videtur prouerbium. Herba enim hyeme vel non extat, vel inepta eſt cibo per id tempus: Marina autem hyeme, & capitur, & commendatur, ac pro paradipnio habetur, ſeu condimento quodam, ſicut & oliua. ęſtate autem

Ab ira auferre Vrticam quid. — [a] Lib. 10. — De Vrticæ eſu prouerbium.

[b] Hiſtor.4. c. 6

Caro earũ quãdo melior.

inepta eſt eſui, quòd tunc marceſcat, vt his verbis teſtatur [b] Philoſophus: Sunt omnes hybernis menſibus carne conſtante atque rigidiuſcula; at æſtate rareſcunt & reſoluuntur: præmadent enim & marcent, vt ſi tetigeris, facilè diſcerpantur atque diſpereant, denique nulla tantiſper euelli integra poteſt: ac æſtus impatientia ſaxa ſubire interius ſolent. Ὥσπερ ἀκαλήφας ἐσθίων πρὸ χελιδόνων ἐκλεπτες: id eſt veluti *Vrticas edens ante hirundines furiaberis:* Chorus in Equitibus Ariſtophanis ad Alantopolam: Vbi Scholiaſtes: Ante hirundines dixit, quoniam poſt hirundinem (vêre exacto) Vrticæ non ſunt edendo. Senſus eſt acutiſſimò ſolertiſſimoque ingenio ac ſi Vrticas primo vêre ediſſes: tanquam & illæ ſua acrimonia ingenium, ſicuti & naſturtium, (acuant) furatus es: hoc eſt, callidiſſimus fur es. quanquam autem Scholiaſtes, tum pro herba, tum pro marino animali Acalephas hîc interpretetur, de herba tamen omnino ſenſiſſe videtur Comicus, vt placet Zoographo, hæc enim dum tenera eſt vêre primo editur, Vrtica marina hybernis menſibus in cibo præfertur. E

VSVS IN CIBIS.

[a] Lib. de Pythagoræ Sym.

Pythagoras cur non ederet Vrticas.

[b] Lib. 3.

COMEDEBATVR olim Vrtica, vt nunc etiam: quanquàm Pythagoras teſte [a] Giraldo præceperit diſcipulis ſuis, vt abſtinerent, quòd Veneris ſtimulos afferre diceretur; vel vt alij volunt, quòd Hecatæ ſacra ſit, quemadmodum & trigla quoq;. Philippides in Amphiarao apud [b] Athenæum: F

Ὄστρε᾽ ἀκαλήφας, λεπάδας παρέθηκέ μοι

Oſtrea mihi, Lepadas, Vrticas appoſuit:

Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cœna hæc fuit: Ante cœnam Echinos, Pelorides, Balanos, Vrticas, &c. Macrobius.

——— *Mihi feſta luce coquatur*
Vrtica & fiſſa fumoſum ſinciput aure:

Sus cur natus.

Iuuenalis, qui iubet his verſibus vilem cibum parari; ſed de Vrtica an de animali accipiendi ſint, dubitatur. Chryſippus, ait Porphyrius, dicebat, ſuem non aliam ob cauſſam à Deo factum eſſe, quàm vt mactaretur (in cibum homini: vt verò iuris etiam, & veluti obiter accidentium ciborum (τῶν παραλειπνίων,) copia nobis deeſſet, omne genus Oſtrea eſse facta: item Purpuras, Vrticas, & varias auium formas: Poſt æquinoctium Vrticarum genus eſculentius eſse ſcribit [c] Aelianus: intelligit autem equinoctium quod fit hyberno tempore, quo eas etiam ſummoperè laudat [d] Ariſtoteles, vt dictum eſt. Et cùm duplex genus Vrticarum ſtatuat, vnum corpore paruo, alterum grandiori & duro, hoc cibo ineptius, quàm illud eſse tradit. Deſcriptus à Bellonio, præterquam quòd exocœti, & mulli auidiſſimè appetant, etiam Græci hodierno tempore libentiſſimè comedunt ob lentam muccilaginem, quam limacum modo emittunt. In dilicijs habetur Vrtica parua Rondeletij apud Santones, vbi frequens naſcitur in ſaxis Oceani. Rubra autẽ ab eodem deſcripta eſculenta etiam eſt, ſed prædicta durior. Carne multo duriore eſt quartum eius Vrticæ genus, ideoq; à menſis reijcitur. [e] Apicius in apparatu apuæ, ſine aqua: Deſuper, inquit, leuiter compones Vrticas marinas, vt non cum ouis miſceantur: impones ad vaporem, vt cum ouis ebullire poſſit, &c. Huc referendus Plinij locus, vbi ait: Alex peruenit ad Oſtreas, Echinos, Vrticas, Cammaros. Græci, vt author eſt Bellonius, hoc tempore plurimas Vrticas ligneo veru trãſfixas, & aliquantulum aſsatas primum ex ſale, & aqua feruefaciunt: deinde farina conſpergunt, & ex oleo vel butyro in ſartagine frigunt. Apud Santones, & Italos primum ablutæ, & leuiter coctæ friguntur. Diphilus Siphinius apud [f] Athenæum, ſcribit Vrticam aluo ducendæ idoneam eſse, prouocare lotium, ventriculum iuuare. Vrtica, & oua Echinorum, & eiuſmodi, ſuccum alimenti parcum, & humidum, præbẽt: ſed qui aluum ſoluat, & vrinam moueat, Mneſitheus. Vrticæ inquit Xenocrates, gratæ ſunt ori, & ſtomacho non mediocriter ineptæ (guſtui ſuaues, ſed ſtomacho admodum inſuaues ſunt VVottonus: Diphilus tamen εὐστομάχους facit, hoc eſt ſtomacho aptos:) ſed aſsatæ elixis accommodatiores (aſsæ elixis ad aluum mouendam magis idoneæ VVottonus, quod non probat Zoographus.) Aluum cient vrinamq; magis mouent, quæ poſt purgationem exortæ iuxta calculos (quæ lapillis adhærent, vrinam magis cient, VVottonus:) lotæ & perexiguo ſali mixtæ, atq; ita parum aſperſæ ſunt, vt mediocriter mandi poſſint, & aſsatione concretæ, aut verubus, aut curculis ſuper carbonibus maluæ, aut ſarmentorum, vt valenter ſoluãt. Cùm paſso autem, aut vino mulſo, guſtum excitantes facilè concoquuntur, facilèq; excernuntur, quæ verò ex

Quãdo ſint meliores.

[c] Lib. 7. de anim. c. 35.

[d] Hiſto. 4. cap. 6.

Vrtica parua.

[e] Lib. 4. Apparatus.

[f] Lib. 3.

G H

paſso,

A paſſo, & oleo elixantur, cum alio etiam condimento (forte ſine alio condimento, Zoographus) id quidem ſeruant, vt lubricæ ſint, atque attrahant: ſed & explent, & difficulter concoquuntur, & aluum magis relaxant (quæ autem coquuntur in paſſo vnà cum oleo, lubricum quidem illud retinent, aluumque cient: ſed ventrem replent, & difficulter in ventriculo conficiuntur, VVottonus.) Hæc Xenocrates apud Oribaſium interprete Iohanne Bapuſta Raſario.

VSVS IN MEDICINA.

VT pilos diſperdant aliqui, teſte [a] Galeno, medicamentum componunt ex marinis Scolopendris, Vrticaque marina, Stellis marinis, nitro, & amurca ad hæc mixtis. [b] Plinius Pſilothrum eſſe dicit Vrticam marinam cum aceto ſcyllite. ad hoc in oleo coqui, ait VVottonus. Aiunt eandem in vino potam calculoſis prodeſſe, vt author eſt Galenus. Caro marina miſcetur à B Trotula medicamento ad maculas oculorum. fuerit autem fortaſſis hæc Vrtica, quæ teſtam non habet, ſed carnem nudam, interiori Oſtreorum carni ſimilem.

[a] *Lib. 1. de comp. med. ſec. loc.*
[b] *Lib. 32. c. 10.*
Carnis vſus.

DE VRTICA SOLVTA, POTTA MARINA VVLGI. Cap. II.

SYNONYMA.

QVÆ ſemper ſoluta per mare fluctuat Vrtica. Italis obſcęna voce Potta marina, dicitur, Græcis Mongi hodie inhoneſto etiã vocabulo, quòd, vt ſcribit Bellonius partibus verendis admota, pruritũ, ac Venerem, imo etiam C ampullas excitet: Gillius turpi eo nomine in Italia idcirco appellari tradit, quòd ſpeciem quandam mulieris vuluæ repreſentet. Ligures hanc appellant Capello di mare: Maſſilieſes Capeau carnu, quaſi dicas pileum carneum. Maſſarius, Gillius, & Bellonius Pulmonem marinum nominant, contra quos rectè diſputauit doctiſſimus Rōdeletius, vt poſtea clariùs à nobis dicetur. A Germanis Oceano finitimis Meerſchum, vocari audio, & à Belgis Snottolf, Sequabbe, Hiſpanis, vt notat Matthiolus Natura de Vieya, & Capacha de Velha.

Potta marina Mongi.
Pulmo marinus.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

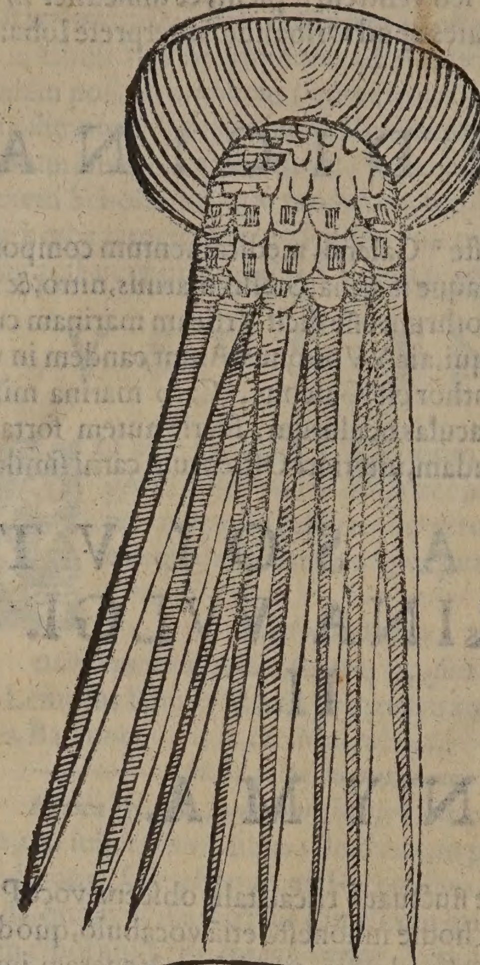
DE hac Gyllius in hunc modum: Cùm iacent, omaſo ſimiles ſunt: cùm eri- D guntur pulmones videntur: tanquam vitrum tranſlucent: cùm ſuſpenſi tenentur, quandam imaginem Polypi gerunt: niſi (quòd) brachia tenuiſſima, & craſſiſſima habent: Cùm autem eos ſecuiſſem, nihil in ea parte, quę Polypi ventri reſpondet, repperi: Vbi verò membratim diſſecuiſſem, in ijs partibus vnde pedes exoriuntur, quoſdam meatus harenarum plenos vidi. Adeo omnino lucidi, & tanquam vitrei ſunt, vt ſine ſectione interiora omnia videre poſſis: ac quamuis fluctibus in littus expulſi, nullo negotio capiuntur, tamen cùm non ſint eſculenti, à prætereuntibus præclarè contemnuntur. formam eis supernè rotundam, infernè concauam, eſſe refert Maſſarius, vt Cōchæ videri poſſint: cirros ex imo emittere ad modum Polypi. Duo huius Zoophiti genera facit Rondeletius. Primum quintum Vrticæ genus octo cirris, alterum ſextum, quatuor tantum cirris præditum: primum ſic deſcribit: Pars vna veluti fungoſa quædam maſſa, rotunda, caua, in medio perforata, purpurea veluti faſciola ambiente, pileum planè refert: altera parte Polyporum pedibus

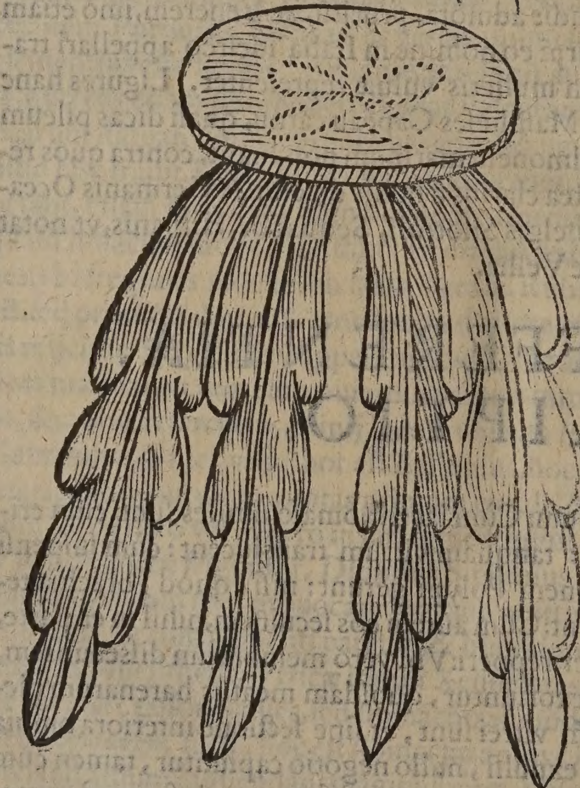
Forma.

E

Vrtica quinta ſpecies Rondeletij.

Vrtica ſexta Rondel.

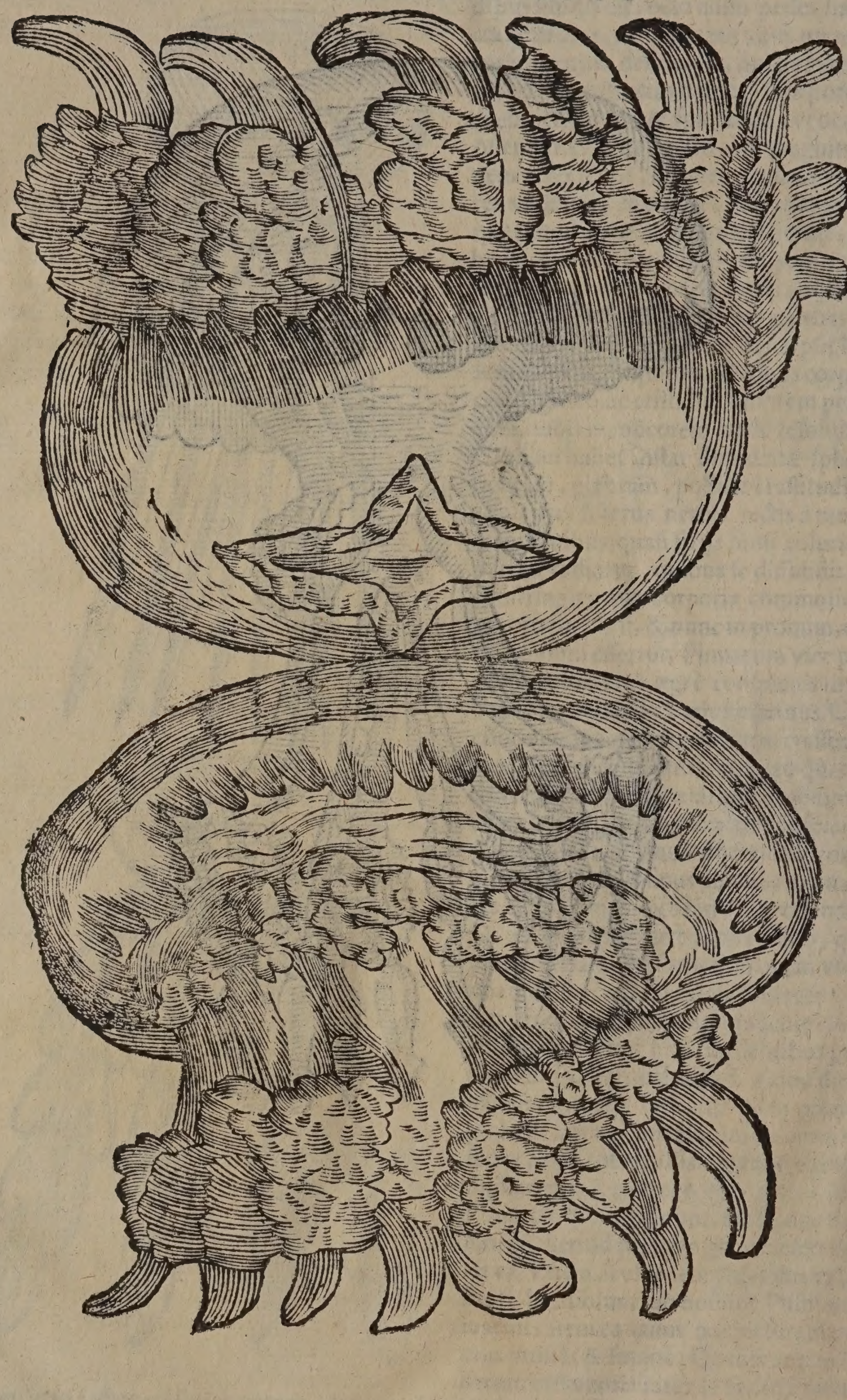

dibus ſimilis eſt: octo enim pedes habet
craſſiuſculos, extremis partibus quadra-
tos in acutum deſinentes, nullas interio-
res partes diſtinctas habet. Corpore eſt
adeo pellucido, & ſplendido, vt oculos
offendat, & hebetet. Ad eam magnitudi-
nem accreſcunt, vt pileos quibus viato-
res vti ſolent, ſuperent. Alterum genus
quatuor duntaxat pedes, ſeu frondes ha-
bens, qui folijs achanti comparari poſ-
ſint, eſt in altera parte lineis aliquibus
ſtellatim diſpoſitis. Huius generis illa F
quoq; videtur, quam ita deſcripſit Bel-
lonius: Mollis quidem & albus corpore
cartilagineo, ac criſtalli in morem pellu-
cido, quod in mucorem facilè reſoluitur.
Gibbam habet inſtar dimidiatæ ſpheræ
figuram, glabram, pollicis craſſitudine:
cuius pars interna neruis rectis à medio
incipientibus, quaſi ſtrijs fului coloris in
gyrum radiatur, quibus ſe diffundit, &
conſtringit: qua corporis commotione
aquam concutit, & nunc in pronum, nũc
in ſupinum effertur. Pinnarum vice pin-
nis tenuibus atq; ægrè conſpicuis in or-
bem cõmunitur, vt Lepus marinus. Cru-
ciformes quoq; cirros, ſtriatos, craſſos, in G
modum ſtellæ radiatos, numero quater-
nos, parte interna natationi accommo-
datos habet: quos vt exactè conſpicias,
erit in lebetem aquæ ſincerioris conij-
ciendus: qui ſi ſupinus deuoluatur, mul-
tas fiſſuras in radice cirrorum oſtendet.
Os quoq; habet parte prona ſitum, quo
ea quę venatur, abſorbet, in quem vſum
quatuor cirri ad eius latera ſubiacent, co
loris ſinopidis, quaſi eius branchię eſſent
vel inteſtina. Hinc fit, vt intuentibus pul-
monem in mari pabulandi gratia diua-
gantem grandis videatur quaſi pituitæ
globus: qui vnicum tantùm colorem re-
ferret, niſi rubris illis quatuor circulis H
ſigillaretur, & ea cruce, qua interna pars
ſtriata eſt, diſtingueretur. Hactenus Bel-
lonius. Sed ad primum genus referenda
eſt ea Vrtica, cuius iconem nobis exhi-
buit Matthiolus, ſub nomine Pulmonis
marini, item ea cuius nos picturam da-
mus pronè, & ſupinè. Quanta autem ſit
harum differentia inter ſe facilè è pictu-
ra oculatus lector colligere poterit, ideo nos ab vtriuſque deſcriptione ſuperſedemus.

Pulmo marinus Matth.

Potta marina, vulgò prona & ſupina parte.

A

NATVRA.

OMNES pruritum in pudendis & vredinem in manibus mouent, & acrimonia ſua Venerem extinctam,& ſopitam excitāt, qua maximè de cauſsa cum Vrticis numerandæ ſunt,teſte Rondeletio.Bellonius Pulmonem ſuū nil præter aquam reſipere ait:os tamen leui calore incendere. Naribus quoq; admotum,marinum virus olere,ſargos,melanuros,ſcaros,ſparos,auratas, & id genus piſcium eo veſci; in fruſta deſciſsum,ac in mare reiectū viuere nihilominus,ac moueri:extra mare autem exanimem apparere:Emortuum in alto mari,ac in littus reiectum,tranſparentis glaciei ſimilem.

Pruritū in pudēdis tactu mouēt.

PRÆSAGIA.

B CONSPECTAS plerunque vndis ſupernatantes futuram maris procellam preſagire [a] Matthiolus tradidit.Contra Bellonius mari commoto,& ſpumantibus procellis irritato deorſum ad imum ferri, pacato verò ac bene tranquillo paſſim ſolutas vagari.

[a] Com. in dioſ. lib. 2. c.36.

VSVS.

QVOD ſi ijs virgæ baculique perungantur, noctu facium accenſarum more lucem edunt, vt idem author eſt.

DE PVLMONE MARINO. Cap. III.

C INTER Teſtacea Pulmonem marinū habuiſse videtur [a] Ariſtoteles. Nam quodam in loco tractans de Teſtaceis ſpontè prouenientibus (quod indicat initium ſequentis capitis) Pulmonum mentionem facit inquiens: Quin etiam qui Pulmones appellantur ſpontè proueniunt: Sed ait Rondeletius hoc loco eodem modo Teſtaceos Pulmones intelligere oportere, quo Holothuria, Tethya,Stellas: id eſt corio duro contectos. [b] Plinius hæc Zoophyta facit: Multis,inquit,eadem natura quæ frutici,vt Holothyrijs, Pulmonibus,Stellis. Πνεύμονες dicuntur genera quædam in mari viuentia, ſed abſque ſenſu, Heſychius.

[a] Li. 5. Hiſtor. c. 15.

[b] Lib. 9. c. 47.

AEQVIVOCA.

RAMICES teſte Nonio Marcello, dicuntur Pulmones,vel hernia. Plautus Mercatore: Tui cauſsa rupi ramices,atrum dum ſputo ſanguinem,& Varro Trihodite: Prius quàm in Orcheſtra Pithaules inflet tibias domi ſuæ ramices rumpit: ſed in ijs,quę hic adfert Nonius teſtimonijs,ramicis nomine nō pulmo (hoc eſt viſcus illud leue, & ſpongioſum, in quod tanquam follem ſpiritus in reſpiratione recipitur, ad cordis temperandum colorem) ſed bronchocele intelligi Zoographo videtur.

Ramices

D

SYNONYMA.

Πλεύμονες Atticè pro πνεύμονες dicuntur ab Ariſtotele. Latinè Pulmones vocauit [a] Plinius: alibi idem Zoophytum Halipneumonem appellaſse videtur. Germanis eiuſdem ſignificationis vocabulo Meerlungg vocari poterit. Interpres Kiranidis Pulmonem marinum exponit Cunnum marinū:ſed ſic nūcupant Vrticā ſolutā,de qua ſuperiori capite egimus. Vnde exiſtimo hūc interpretē,vt multos alios,nempe Maſsarium, Gilliū,Belloniū,hanc Vrticam Pulmonē marinū veterū (ineptiſſimè tamen) putaſse.Nam Pulmo marinus,vel à Pulmonū noſtrorum figura,vel ab eorundē ſubſtantia laxa,& molli foraminuliſq; plena,nominatus fuit:hęc autē Vrtica nihil cū pulmonis figura,aut ſubſtantia ſimile habet.Præterea cùm huius Vrticæ ſubſtantia perquā ſit mollis, & pituitæ concretæ ſimilis,quæ in aquam abit, in cinerem redigi,

[a] Lib. 9. c. 47.

Cunnus marinus.

digi, nec in aqua decoqui corpore aliquo ſuperſtite poſſit, verus Pulmo eſſe non poterit, E
quem decoctum in aqua commendant medici,itemq́; eius cinerem.

DESCRIPTIO. NATVRA.

Quid ſit.

PVLMONIS marini hiſtoriam adeo paucis complexi ſunt veteres, vt quidnam ſit à multis hactenus dubitetur, patet tamen ex prædictis carnoſam eſſe ſubſtantiam. Nos, inquit Rondeletius, cùm illa quæ ſaxis affixa ſunt, diligentiùs rimaremur, & contemplaremur, inuenimus ſubſtantiam quandam illis hærentem, corio duro, & nigro intectam, intus mollem fungoſam, & fiſtuloſam, ſpongiarum aplyſiarum modo. Ea in ſaxorum rimis naſcitur, cuius imaginem non exhibemus, quia commodè exprimi non poteſt. Vel Pulmo marinus dici poteſt, corpus quoddam rotundum, pilæ marinæ modo, vireſcens, foris ſubſtantia feltro ſimile, intus totum fiſtuloſum, veluti ſpongia aplyſia. In mari aqua plenum eſt, & graue: extra mare in ſe concidit, & flacceſcit: in ſaxorum rimis deliteſcit, & inter algas. Ego potius has Vrticas puto, & ad eas hirſutas, quarum primo huius libri capite mentionem fecimus, referendas. Nam Pulmones per mare feruntur, vbi imminet tempeſtas: quod ſcripſit etiam [a] Plinius ſic inquiens: Pulmones marini in pelago, plurium dierum hyemē portendunt. Et Epheſius interpres [b] Ariſtotelis de partibus animalium, & ibidem etiam Philoſophus, quanquam Zoophyta ſint, & fruticis naturam viuant, non tamen adhærere ſcribunt, ſed abſoluta eſſe, ſicut etiam in plantis quædam, vt epithymum, & epipetrum.

Locus.

Pulmo marinus Rondeletij.

F

a Lib. 8. c. 35
b Lib. 4.

PROVERBIA.

Vitam Pulmonis marini viuere quid.

ΖΗΝ βίον πνεύμονος θαλασσίου, id eſt *vitam Pulmonis marini viuere*. Prouerbium eſt in eos, qui ocioſam, & ſecuram nimium, ſtolidamq́; vitam degunt, ſine ſenſu ferè, ſine præſentione vlla futuri, ſine præteriti temporis ratione. Poteſt G
etiam appoſitè dici in hominem ebrioſum, & abdomini, καὶ ὑπογαστρίοις ἐπιθυμίαις (vt Aretes Cæſarieſis loquitur) addictum, farcire corpus ſolū promptum, ingenij viribus nuſquam vti. Plato ζῶν δὲ οὐκ ἀνθρώπου βίον, ἀλλά τινος πνεύμονος, ἢ τῶν ὅσα θαλάττια μετ᾽ ὀστρείνων ἔμψυχά ἐστι σωμάτων: Id eſt, Non hominis, ſed Pulmonis cuiuſpiam vitam viuere, aut alterius marini generis, quod inter Teſtacea corpora animatum eſt. Vbi notabis hoc loco Pulmonem inter Teſtacea à Platone poni. Vſus etiam eſt eodem prouerbio Syneſius Ptolemaidos. Epiſcop. lib. de regno, βίον ζῶντας θαλαττίου πνεύμονος, id eſt vitam viuentes marini Pulmonis: loquitur autem de voluptarijs hominibus, qui in ganeæ libidinumq́; vſu ſummum bonum ponunt. Βλάκα Græci hominem nimium ſimplicis ſtolidique ingenij appellant (metaphora ducta) à piſce quodam ſiluro ſimili, ſed adeo vili inutiliq́;, vt ne canes quidem guſtare dignētur. Hinc quarto de Republica (Plato nimirum) βλακικόν τι ἡμῶν τὸ πάθος, ὡς εἰ λέγοι τις πνευμονιάν, ἀπὸ τοῦ θαλαττίου ζώου ὄντος ἀναισθήτου, οἱ δ᾽ ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Κύμῃ χορίου τῆς Βλακείας, οὗ μνημονεύει καὶ Ἀριστοτέλης, id eſt, Ignauia noſtra ſeu ſtoliditas, quam quis pneumoniā dixerit, ab animali marino ſenſu carēte, vel vt alij volūt, à regione propè Cumā Blacia dicta, cuius & Ariſtoteles meminit, Suidas. Vnde verbū βλακεύειν, exponūt pigritari, tardare oſitanter, neglig̃ēter aliquid facere, & forſan Pulmo marinus quoq́;, quāuis animal eſse videatur, tardius tamē & pigrius eſt, quā animaliū naturę cōueniat: vt inde Plautus fortè in Epidico dixerit: H

In Philebo.

Inter teſtacea ponitur.

Pneumonia.

Dij immortales ſoccos iuſſi adimere pedibus.
Pulmo enim, quod perhibent, prius veniſſet, quam tu aduenisti mihi.

Author adagiorum prouerbium accipit in homines lentos, & ceſsatores: opinor, inquit, quod Pulmo, cùm perpetuò moueat, nunquam tamen loco ſe promouet: quod de animalium reſpirantium pulmone intelligit. Zographus ad pulmonem Zoophytum adagij originem referri poſſe arbitratur.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

COMMENDATVR imprimis ad pilos euellendos, aut prohibendos ne naſcantur. [a] Plinius, Iecur etiam (thunni) tritum (inquit) mixtaq́; cedria (pſilothrum eſt) plumbea pyxide aſſeruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obſtetrix. Eadem vis eſt Pulmonis marini. Idem quoq; tradidit [b] Aelianus, his verbis: Iam verò ſi quis qui nondum exceſſerit ex extrema pueritia, Thunni ſanguine illinatur, non pubeſcet: hoc idem torpedo & marinus Pulmo efficiunt. Nam in aceto putrefactę eorum carnes & mento aſperſæ, fugam pilorum facere dicũtur. Pulmonis marini cinis alligatus, inquit Plinius, egregie profluuia purgat, hoc eſt vt exponit Rondeletius, menſes promouet. Idem tradit Pulmonem marinum decoctum in aqua calculoſis mederi, pernioneſq́; emendare ex oleo, ad perniones & podagras commendat Dioſcorides recenter illitum. Pulmo marinus impoſitus pedibus podagras & chymethla ſanat. ſuffita verò oſſa eius auertunt omne malum, ſicut & Stella, ex Kiranide.

B

[a] Lib. 32. cap. 10.
[b] Li. de animal. 13. capit. 27.
Cineris vis

VSVS IN VARIIS.

LIGNVM ſi eo confricetur, ardere videbitur, teſte [a] Plinio, adeo vt faculam ita præluceat; videtur dicere, inquit Zographus, confricatum eo lignum ita ardere, vt ſua luce faculam quoq; vincat. Thitini (lego Thynni, nam & litterarum ordo conſentit, & mox plura ſequũtur de Thynna) oculos & Pulmones marini (marinos) ſi quis triuerit & conſpexerit (conſperſerit) in tecto domus ſerò, putabunt qui in domo erunt (vel vndecunque tectum aſpicientes) ſe ſtellas videre. Si autem virgam vnxeris deambulans ſerò, cùm luna non lucet, putabunt lumen de virga emicare. Si verò in muro vel in charta depinxeris feram, aut imaginem aliquam videntes admirabuntur, [b] Kiranides.

[a] L. 32. c. 10
[b] Lib. 4.

C

DE HOLOTHVRIIS. Cap. IV.

SYNONYMA.

HOLOTHVRIA à Tethyis differre facile ex Ariſtotele probari poteſt, difficulter ex eius interprete Theodoro Gaza: is enim quodam in [a] loco Tethyia vertibula & callos conuertit; Holothuria verò Tubera. alibi Tethyia vertit callos. rurſus alio in loco omnia hęc Latina nomina Holothurijs tribuit, inſuperq́; de ſuo addit; Tota ipſa (Holothuria dico) ſimplici mitioriq́; teſta operta eſſe. Hæc itaque nominum confuſio magnas tenebras doctis viris, qui eius verſionem ſequebantur, offudit, Belloniumq́; errare coegit Holothuria & Tethya confundentem, item Maſſarium, quamuis hic diuerſas res ex Plinio ſit ſuſpicatus. Niphus non tantùm cum Tethyjs Holothuria, ſed etiam cum Vrticis confudit. Ὀλοθούριον Heſychio & Varrino eſt genus animalis marinum. Vocabulum compoſitum eſſe apparet: ſed vnde, non video, inquit Zographus. Θουραῖοι & Θουρον Heſychius interpretatur impetuoſum, ſalientem, bellicoſum, audacem, fortem, magnum, validum, libidinoſum, cupiditate in aliquid procliuem. Sic & Θοῦρος Ἄρης dicitur, & θούριδος ἀλκῆς τῆς πολεμικῆς, ἀπὸ τοῦ θορεῖν ὅ ἐστι πηδῆσαι. Sed θορεὺς libidinoſum ſignificat, & θορήτρα ὀχείαν & θορὸς genituram. Holothuriorum quoque meminit Plinius ac ea inter Zoophyta connumerauit; Multis, inquit, eadem natura quæ frutici vt Holothurijs, Pulmonibus, Stellis.

D

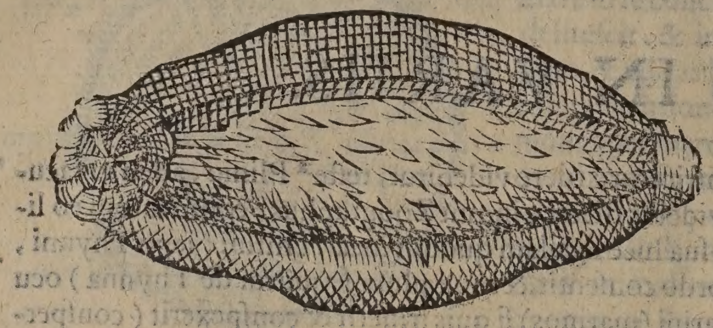
Gazæ incõſtantia.
[a] Lib. 4. de par. c. 5.
[b] Li. 1. Hiſtor. c. 1.
Niphi error.
Etymum.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

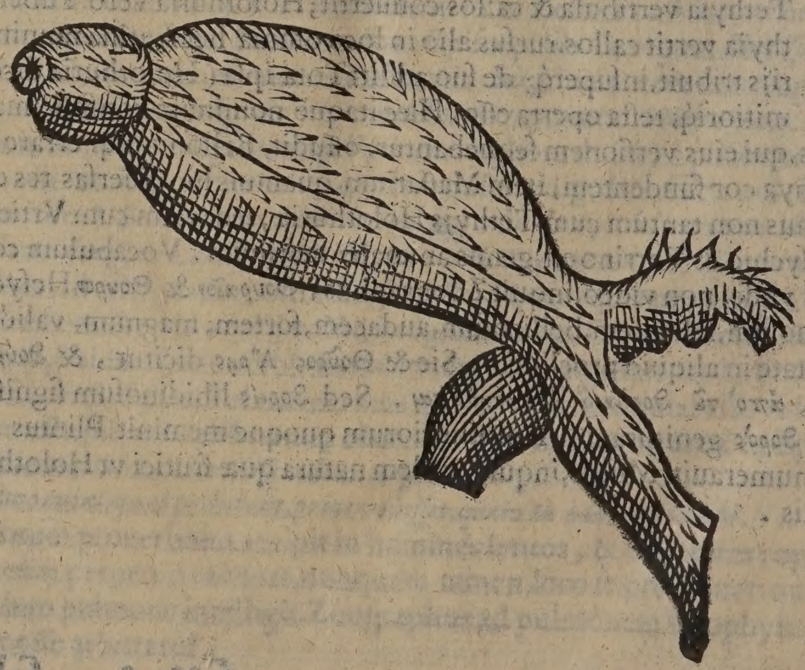
A Tethyis quid differunt.
[a] *Hi. 1. c. 1.*

PAVCISSIMA ſunt ab Ariſtotele & Plinio de Holothurijs tradita, ab alijs nihil: quia in cibis non recipiuntur, ſed in littoribus neglecta iacent. Saxis non hærent, qua in re maximè differunt à Tethyis: authorē habeo [a] Ariſtotelem qui ſic ſcribit: Πολλὰ δὲ ἀπολελυμένα μὲν ἐστιν, ἀκίνητα δὲ: οἷον ὄστρεα καὶ τὰ καλούμενα ὁλοθούρια: Multa ſaxis quidem ſoluta ſunt, ſed immobilia vt Oſtrea, & quæ vocantur Holothuria. Aſpero corio conteguntur. Rondeletius duas nobis icones Holothuriorum exhibuit, cum his deſcriptionibus: Id genus, inquit, quod hic proponimus, altero extremo obtuſum eſt & planum, in quo roſæ pictę imaginem ſculptam eſſe dicas, circa quam ſunt acetabula. Inde parua appendix & mollis dependet. Piſculentū odorem reſipit, nec minus ingratum ac inſuauem, quàm Lepus marinus. Altero extremo tenuius eſt. Intus partes omnes ſunt indiſcretę. Inter maris purgamenta id reperit, quod hic repræſentatur: quod quia vita, integumenti aſperitate & duritia partibus internis indiſcretis cum Holothurio conueniat, Holothuriorum ſpeciem eſſe putat. Altero extremo caput diſcretum habere videtur rotundum, os in medio rotundum, rugoſum, quod aliquando dilatatur, aliquando conſtringitur. Sequitur corpus craſſius aculeis multis rigens: videtur in caudam deficere, ex cuius vtraq; parte duæ ſunt appendices pedum, pinnarumve loco, ſed differentes. Superior enim ſtrictior eſt, in ambitu inciſa, in acutum deſinens, ad quam à ceruice producta eſt linea; altera latior vbique. Harum beneficio motū aliquem habere videtur, cuius prorſus expers eſt primum genus: quod aliquando acetabulis ſuis, ſaxis hæret, ſed ſoluitur. Secundum hanc ſpeciem Rondeletij genitalis virilis quandam ſpeciem præ ſe ferre ait Zographus: vt Holothuriorum nomen dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ad huiuſmodi ſpeciem ſit conformatum.

Holothurij prima ſpecies Rondeletij.

Holothurij altera ſpecies eiuſdem.

A

NATVRA.

PLANTAS potiùs eſſe Holothuria cenſet Ariſtoteles, quàm animalia, ſic enim loquitur: Quæ autem Holothuria vocant, & Pulmones, atque etiam plura eiuſmodi alia in mari, parum ab ijs (plantis) differunt, ſua ipſa abſolutione. Viuunt enim ſine vllo ſenſu, perinde ac plantæ abſolutæ. Nam in terreſtribus plantis ſunt nonnulla eiuſmodi, quæ & viuant, & gignantur, aut in alijs plantis, aut abſoluta, quale eſt quod Pernaſus fert, vocatum à quibuſdam epipetrum, hoc enim diu viuere poteſt, etiam à paxillis ſuſpenſum. Hæc ille.

DE TETYIS. Cap. V.

B

SYNONYMA.

Τήθος, & Τήθυον rectus ſingularis à Græcis effertur, vt ςῆθος, & κρόμμυον. Pro τήθεα per ε apud [a] Ariſtotelem in penultima repono τήθεια. apud quem & τὰ τήθυα, & τῶ τηθύων legimus. In [b] Plinij codicibus quibuſdam leguntur Tetheæ in fœminino genere, vt muſæ: Hæ, inquit, ſugentes. &c. & [c] mox Tetheæ vtiles ſunt. Et in piſcium catalogo Tethea, vt Muſa. Τίθη (per iota in prima, Zoographus mauult per ἦτα) κογχύλια, ὄςρεα nominantur à Polluce. Τήθητε γεραινόμενα μνίοισι, Nicander, id eſt, Tethe (vt Cete) quæ in muſco, aut in algis creſcunt, vel natant, aut capiũtur. Vocat autem Tethe, vt exponit Scholiaſtes, Patellas feras, quas nos Otia (id eſt aures) Ariſtoteles verò ὄςρεα, & Homerus ſimiliter communi nomine ὄςρεα. Homerus meminit τῶν τεθέων inquit [d] Athenæus, lege τηθέων. Nam ſic Homerus:

[a] Hiſto. 5. cap. 15. [b] Lib. 32. cap. 9. [c] Cap. 10. ibidem. Tethe, quę Nicandro. [d] Lib. 3.

Πολλοὺς ἂν κορέσειεν ἀνὴρ ὅδε τήθεα διφῶν Iliad. Π.

C Νηος ἀποθρώσκων.

Quæ verba ſunt Patrocli exprobrantis Cebrioni è curru deiecto tanquam vrinatori. Hunc locum commentans Euſtathius: τήθεα, inquit, ab vrinatoribus contrectantur Oſtreorum generis, ſic dicta à terra quam Tethyn nominant. Sunt enim præ cæteris marinis naturæ terrenæ, propter ambientis teſtæ duritiem: aut forſan nominantur à nutrice infantiũ, quæ τήθη dicitur: propter tenerum eius (corpus) velutique lacteum, & roſcidum: qua ratione eiuſmodi (Oſtrea) etiam ἐρσήεντα quidam cognominat. Quod ad Tethe quidẽ ſiue Oſtrea attinet, antiquos aiunt non piſcibus tantùm: ſed etiam Oſtreis in cibo vſos fuiſſe: quãquam is neque vtilis admodum, neque dulcis ſit: ſed neque parabilis, cùm è gurgitis vado vbi iacent (ἐν τῷ βυθῷ κατὰ βάθους: atq; propriè dicta Tethyia ſecundum Ariſtotelem ſaxis adhærent,) non aliter quàm ab vrinantibus auferri queant, Hæc ille. Et rurſus à verbo Odys. Δ. θῶ θήσω, quod eſt lacto, deducuntur τήθη, & τηθὶς, (quæ nomina auiam ſignificant: τήθη aliquando nutricem quoque) & τήθεια quoque: quorum ſingularis caſus, & rectus eſt τῆθος, Ariſtoteli vſurpatus his verbis: Πίννη, ὄςρεον, μῦς, κτεὶς κόγχη, λέπας, τῆθος, βάλανος. Et rurſus cùm ait ὁ μὲν κτεὶς τραχυόςρακος; ῥαβδωτὸς, καὶ τηθος ἀραβδωτον, λειόςρακον.

D Hinc τήθη in multitudinis numero caſus contractus: vt cùm ſcribit Athenæus: τὰ δὲ τήθη παραπλήσια τοῖς προειρημένοις καὶ πολυτροφώτερα: & quoniam inde genitiuus quoque formatur τηθέων τηθῶν, ſicut ςηθέων ςηθῶν: iocandi occaſionem inde ſumpſit Ariſtophanes in Lyſiſtrata:

Ω τηθῶν ἀνδρειοτάτη καὶ μετριδίων ἀκαληφῶν,

de induſtria ſic alloquens veluti amatas nutrices, ac matres. Sunt enim τήθεια veluti τῆθαι, id eſt nutrices. μητρίδια verò Vrticæ marinæ: huc vſque Euſtathius, qui τήθη quænam eſſent, ignoraſſe videtur, & ab Oſtreis non ſatis diſtinxiſſe: ſicut & alius innominatus Homeri Scholiaſtes, qui τήθεα nihil quàm Oſtrea, ſeu genus Oſtrearum interpretatur: Et Nicandri etiã qui τήθη putat Patellas feras, à quibus ea plurimùm differre collatis inuicem hiſtorijs liquebit. A Tethyio diminutiua vox videtur τηθυνάκιον. Epicharmus apud [e] Athenæum τηθυνάκια, cum Teſtatis alijs diuerſis nominat. Latinè vel Tethyum tribus ſyllabis: vel etiam Tethus effertur duabus ſyllabis maſculino genere, vt cetus. Gazam

Ab Oſtreis differunt Tethea. [e] Lib. 3.

Holo-

Gazæ error.

Holothuria, Tethya, res diuerſas, ijſdem Latinis nominibus interpretando (Vertibula, Callos, Tubera) confudiſſe ſuperiori capite monuimus. Tethyia, inquit Gyllius, Theodorus vertit Tubera, & Callos, & Vertibula. Tubera quidem quòd ſic nullis fibris, quemadmodum Tubera terrena nitantur. Callos verò quod calloſa materia tegantur. Iam nunc Græci non Græco nomine, ſed pluſquam Barbaro Spherdocles (fortè à ſpæhra, vnde & Vertibuli nomen Gazam finxiſſe conijcit Zoographus) nuncupant. Ineptius ij, qui accolunt Adriaticum ſinum, ex eo Spongias nominant, quia cum premuntur tanquam ſpongiæ, ſic aquam foraminibus reddunt. Hoc genus piſcium Maſſiliæ in vulgus ignotũ à paucis cognoſcitur. Quidam ſenes cùm huius deſcriptionem ſub eorum oculos ſubieciſſem, & multum inculcaſſem, nominarunt VVichonos: Veruntamen propter tempeſtates hos mihi oſtendere non potuerunt. Hactenus Gillius. Ab eo, ait Zoographus, quòd ſpongiæ ſimilitudinem quandam habent Tethe, muſcoſo (ſi benè memini) & fiſtuloſo corpore, Veneti ſpongias nominant vulgo ſponge. Niphus alibi Vertibulum, ſiue Tuber cum Vrtica confundit. Callus verò, inquit, tanquam à Vertibulo ſeparans, (cùm alibi eundem faciat) ad magnitudinem iuglandis eſt: cuius durities media eſt inter teſtam, & corium. Alibi Vertibula non rectè Vrticas à nonnullis vocari ſcribit. Vertibulum inquit idem forma rotunda eſt, ſubter cum aliqua cauitate, cruſta calloſa, à qua & callus dicitur. Vulgo apud Tarentinos dicitur Verticillum, propter formam & paruos quoſdam anfractus quibus deſcribitur. Tubera à colore, & tumore dici idem Niphus ait, & alibi. Tethya, inquit, apud nonnullos ſunt Vrticæ atque calli quidam ad magnitudinem iuglandis, duritie inter teſtam, & corium, colore ſuppallido, & rubenti. ea frequenter in Pyrgorum littore ad centuncellas reperiũtur: quę ſicuti palato & iucundiſſima, ita & ſtomachis minimè inſalubria eſſe conijctutus. Quidam confundunt Vertibula cum Vrticis eadem eſſe volentes, ſed error eſt, cùm diuerſa omnino ſint: Vertibula enim teſta ſcabra veluti corio integuntur, & pedibus caret, & mobilia ſunt. Vrtica verò (vti retulimus ex opinione Ariſtotelis) nullam teſtam habet, ſed corpus omni ex parte carnem præ ſe fert: & pediculos habet, vt Polypus, & ſaxis abſoluta vagatur: decepti forſan verbis Ariſtotelis octauo de hiſtoria dicentis: Nonnullorum natura corporis carnoſa eſt, vt eorum quæ Tubera (Tethyia) appellantur, aut Vrticæ, vbi duo genera diſtincta intellexit, & non vnum, vt ſit ſenſus: Natura corporis nonnullorum eſt carnoſa, cuiuſmodi ea ſunt quę Tubera, aut ea, quę Vrticæ vocantur. Tethyiorum Germanicum nomen facit Zoographus Spruzling, quod eis compreſſis aqua tanquam per ſyringem, aut ſiphonem exiliat, vel Magling, quòd caro eorum ventriculi figuram præ ſe ferat; vel Schuuumling, quoniam & Veneti ſpongias, ſeu ſpongiolas vocant.

Spherdocles. — Niphi error. — Verticillũ. — Cum Vrticis confunduntur.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

TOTA occuluntur teſta, quam læuem habent, vt nulla ex parte carnem detectam habeant, teſte Ariſtotele, qui idcirco Teſtatis adnumeraſſe viſus eſt, & [a] alibi: Quæ vertibula, ſiue callos ſpeciali nomine à tegminis qualitate appellamus (τὰ δὲ καλούμενα τήθυα) naturam inter hæc genera (Teſtatorum) peculiarem, ſortiri notum eſt. ijs enim ſolis corpus totum tegumento includitur, cuius durities inter teſtam, & corium eſt: quamobrem modo præduri bubuli tergoris (ὥσπερ βύρσα σκληρὰ) ſecatur. Adhęret id genus ſaxis ſua teſta duoq; ſepoſita inter ſe foramina exigua admodum habet, & viſum vix patientia, quibus humorem accipit, & reddit. Excrementum enim nullum in eo ſpectatur, quale in cæteris Oſtreis, vel Echinæum, vel quod appellant papauer, continetur, nulli è cæteris ſimilis: in omnibus tamen ſui generis eadem. Diſſectis primum membrana neruoſa cruſta ambiente obtenta oſtenditur, qua Vertibuli caro ipſa continetur, nulli è cæteris ſimilis, in omnibus tamen ſui generis eadem. Adhæret hæc vtroque ex latere membranæ circumdanti, & corio: & qua adhæret arctiùs in partem vtramq; eſt, videlicet qua tendit ad meatus ductos foras per cruſtam, quibus redditur, & accipitur cibus, & humor, quaſi alterum ſit os, alterum oſſium excrementum delegatum. Nec modus idem, ſed alterum craſſius: alterũ tenuius eſt, cauumq; intus vtrinq; exiguo quodam interueniente continuo, humorque in altero cauo conſiſtere ſolitus eſt. Pars verò alia, quę inſtrumentalis, & ſenſualis ſit, nulla omnino percipitur, neq; excrementum quidquam (vt dictum iam eſt) quo in cæteris more continetur. Color vertibulis

[a] Hiſtor. 4. c. 2. — Excrementum nullũ habent. — Color.

tibulis

A tibulis, aut pallidus, aut rubidus eſt.[b] Alio quoque in loco de ijſdem, ſic ſcripſit: Habet hoc genus animalis duo foramina, primamque (διαίρεσιν) vnam qua recipiat humorem cibo accommodatum: & qua rurſus emittat quantum humoris reliquum ſit. nihil enim habere excrementi, vt cætera Teſtata hoc ſe habere oſtendit. Præcingitur autem per medium tenui quadam membrana: in qua vitæ principatum eſſe ratio congrua eſt. Hæc Ariſtotelis verba de rima, ſeu diuiſione Tethyorum Michael Epheſius declarans, ait: τὰ δὲ τήθυα πόρους μὲν ἔχει δύο· διαίρεσιν δὲ μίαν· ὥσπερ ἂν εἰ νοήσαις ὑμενώδη σωλῆνα ἐξωγκωμένον, καὶ σχίσαις αὐτὸν ἄνωθεν ἕως κάτω ἐν θατέρῳ μέρει: hoc eſt: Meatus (ſeu foramina) quidem in eis duo ſunt, diuiſio autem vna, ac ſi fiſtulam aliquam animo concipias (non æquali, ſed) tumido corpore: eamque in alterutra parte ſcindas à ſummo ad imum. Contineri in Teſtatis id quod ouum etiam vocatur eiuſcemodi cernere licet, vt tradidit Philoſophus. His hæc paucula Rondeletius addit: Ea, inquit, non ſolùm petris, ſed etiam Oſtreorũ noſtrorum teſtis affixa ſunt, & in ijſdem veluti tumores duri eſſe cernuntur. Oui figura ſunt aliquando longiore. Teſta extra fuſca, inæqualis, & rigida, intus argentea, læuis. Tethyorum caro membrana alia alba inuoluta ventriculi formam refert, rotundam ſcilicet & ob-

[a] De part. 4. c. 5.

Foramina.

B longam, meatus craſſior, & amplior gulæ proportione reſpondet: alter minor podici. Vterque colore eſt rutilo, vel ruffo, reliquum corpus croceum. Id totum corpus corio nudatum ſeorſum depingendũ curaui, quòd ex duobus meatibus eminentibus, quos modo deſcripſi lector agnoſcet. Reliqua Tethya corio ſuo tecta adhæret. Quum digitis premitur, aqua per meatus exilit, alioqui ſenſum fugiẽtes. Alias Zoographus icones Tethyorum exhibet, quæ Cornelius Sittardus ad eum miſerat quatuor, quæ vel Tethya eſſe videntur, vel eorum naturę propinqua. Duas maiores fungos marinos eſſe, aut in Italia vocari addebat, teſtæ durę incluſos. Colore, vt pictos accepit, ſunt vario, ſed magna ex parte fuſco, quæ verò in maxima virgæ, contextu quodam reticulato (eæ continuæ eſſe debebant) viſuntur rubræ. Minores duas vulgo nominari ſpecie, earum pictura foris fuſca hirſutaq́; apparet, ſubſtantia (vt aliquis coniecerit) coriacea: intus autem caua, & rubra. Ab his nonnihil differre, quæ Bellonius depinxit, facilè quiuis ex pictura videre poterit. Nos etiã Tethyorũ aliquot obſeruauimus ſpecies, quæ forma tantùm differunt, non alia parte ſingulari, ita vt merito tot ſpecies Tethyorum, quot formas ſtatuere liceat. Quæ primo depicta loco oſtenditur parte externa, & ſecundo parte interna pyri formam æmulatur, colore cineritio eſt: ablataq́; cu-

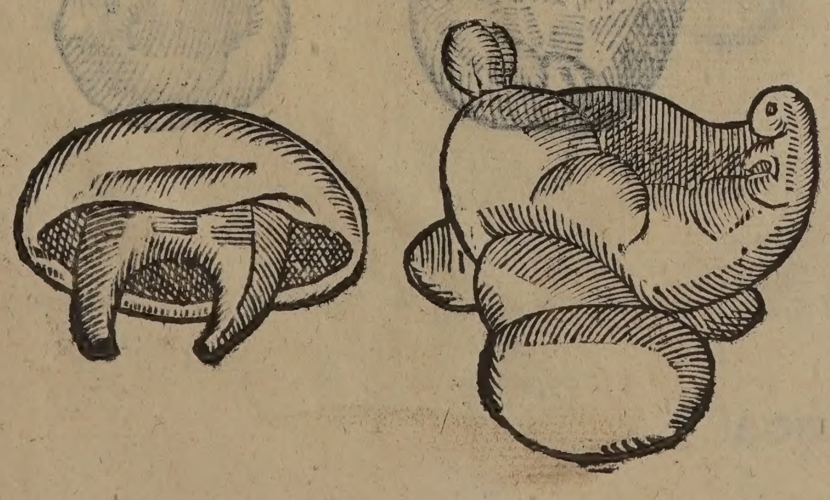
Tethya Zoographi

Noſtrorũ Tethyorũ deſcriptio.

C ticula ſubſtantia apparet denſa poris exiguis, vixq́; viſibilibus referta, per quos aqua attrahitur, & per vniuerſum corpus diſtribuitur. Duo grandiora habet foramina: vnum oblongum; alterum rotundum: hoc aluo: illud ori reſpondere videtur: in his quandoque conſpiciũtur Scyllari, Cancelli & alia Cruſtacea: item Trochi, Turbines aliaq; parua Oſtracoderma. Tertio qui oſtenditur loco figura eſt mali; ſubſtantia eadẽ qua ſuperior. foraminibuſq; duobus: rotundo, quod maius eſt; oblongo quod minus: in eo ſcyllarus continebatur, quæ totum ferè illius foraminis occupabat interuallum, cauda erat reuoluta: eumq́; idcirco tertio loco adpinximus. Quæ quarto, & quinto oſtenditur numero, ab Antonio Maria Lombardo pharmacopœo erudito Mutinenſi donata mihi fuit: figura eſt inęquali, tuberoſa: foramine vno oblongo maiori, quod in oppoſita erat parte, minori. in eo continebatur Purpura, proportione magnitudinis Tethyi magna, vt etiam exterius corium eius penetraret. Septimo ordine oſtenditur Tethyum ſecundo ſimile, figura rotũda, ſed inferius compreſſa: foramen habet tam exiguum, vt vix conſpici poſſit: intus habet cruſtaceum aliquod, vt in partis ſuperioris foramine conſpicitur.

D

Tethya Rondeletij.

Tethyorum icones Zographo à Cornelio Sittardo miſſæ.

Tethya ſiue Vertibula integra Bellonij. Tethya ſiue Vertibula aperta eiuſdem.

Tethyiorum ab authore obſeruatorum ſex ſpecies.

LOCVS.

LOCVS. GENERATIO.

E

IN Oceano ad Gallicum littus frequentia ſunt: Pariſijſque in foro piſcario ſæpe Oſtreorum teſtis adhærentia videre eſt. In Aegypto nulla inueniuntur: In Smyrna Aſiæ præſtantiſſima. Inter immobilia Teſtacea olfactũ minimè habere videntur teſte Ariſtotele: qui etiam in rimis cauerniſque ſaxorum generari tradidit: Nicander inter muſcum, & algas creſcere cecinit. Plinius Tetheæ, inquit, inueniuntur ſugentes in folijs marinis: Rondeletius pro folijs legit ſcopulis. Euſtathius τήθη ſic dicta conijcit à verbo θῶ, quod ſignificat θηλάζω, quod & pro lactare, & ſugere accipitur. VVottonus hæc ferè ex Xenocrate: Tethya gignuntur in cauernis ſaxorum: maximè verò in ceno, & littoribus, quæ phyco algaué marina abundent. Inueniuntur & in muſco marino, aut alijs in herbis folijſué marinis.

Præſtantiſſima vbi.

Etymum.

NATVRA.

F

DVBITARI ſummoperè poteſt, quam habeat naturam Tethya. Ego aliquando fui eius ſententiæ plantas imperfectiſſimas eſſe, ſicut Spongias, & fungos: Itaque optimè dixiſſe Plinium: Tethya fungorum veriùs generis, quàm piſcium ſunt: Deinde nihil de animalis natura habere, cùm nullum viſcus intus habeant, ſed carnem tantùm vniformem: Motum autem & ſenſum qui ineſt illis, ab interno prouenire, cùm multa Conchylia, & Cruſtacea intus habere ſæpè conſpexerimus: à quibus ſcilicet motus prouenit, tanquam fit in ſpongijs. Sed & [a] Princeps Philoſophorum, parum à plantis differre eſt opinatus: Spongijs tamen viuaciora eſſe (ζωτικώτερα) hoc eſt animalium naturæ propinquiora: Et mox: Tethyum igitur, inquit, & quidquid generis eiuſdem eſt, quia adhærendo tantummodo viuit, ſimile plantæ eſt: ſed cùm aliquid habeat carnis, ſenſum aliquem habere videri poteſt. Itaque vtro nam modo ſtatuendum ſit, incertum eſt. & paulò pòſt cùm dixiſſet nihil excrementi ipſis ineſſe, ſubdit: Ex quo fit potiſſimùm, vt ex hoc, & quidquid ſimile in animalium genere eſt, planta iure appellari poſſit: nec enim planta vlla habet excrementum. G

Plantas imperfectas eſse aliquãdo putauit author.

Motus eorum ab externo prouenit.

[a] De par. 4.c.5.

VSVS IN CIBIS.

A RVSTICIS in foro piſcario vulgò diuendi ſolere magnitudine oui gallinacei, author eſt Bellonius. Et Maſſarius rubea Tethya cibo idonea eſſe: pallida verò aut ſublutea, amarulenta recitat, tanquam ex Ariſtotele: apud quem tamen id me legere non memini. Præſtantiſſima è Smyrna Aſiæ. [a] Athenæus cùm ex Niceſio (vt videtur) de Teſtatis quibuſdam dixiſſet, vt Purpuris, Buccinis, Phloadibus, ſubiungit: Tethe verò prædictis ſimilia ſunt, & vberiùs alunt. Plurimum dare alimenti tradit Xenocrates, coriaq; maximè eorum non confici. Secari etiam & lauari, ac liquore Cyrenaico, & ruta, muria, & aceto, vel ex aceto condiri: operæpretium eſſe ea cum viridi menta conficere.

Tethya rubea.

[a] Lib. 3. Vt alant.

H

VSVS IN MEDICINA.

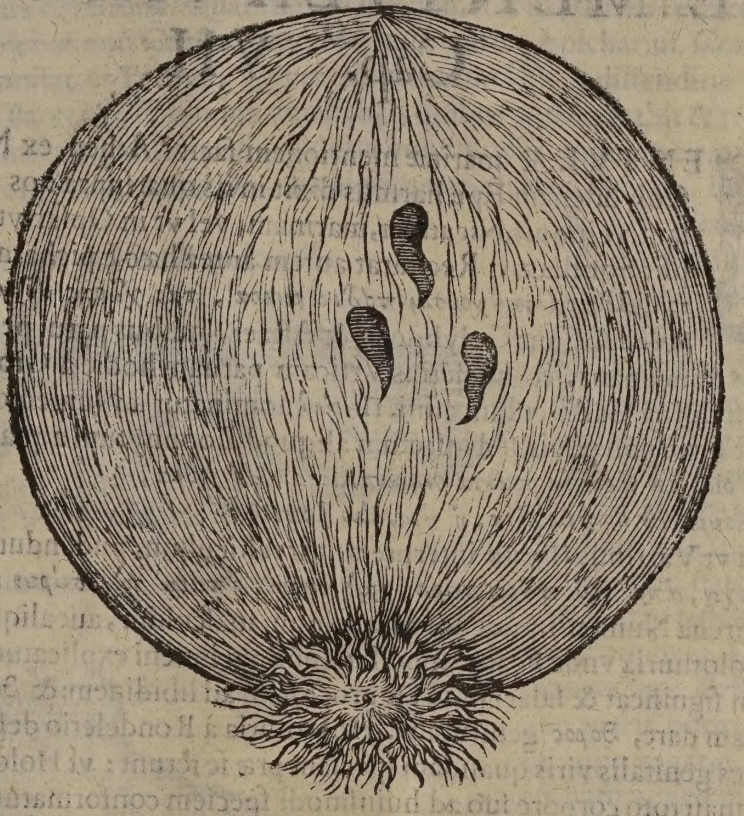
HIS ineſt ſapor ſalſus, cum amarore, ob quem deterget, flatus diſcutit, vt non ſine ratione ſcripſerit [a] Plinius: Tethya torminibus, & inflationibus ſuccurrere, & teneſmum diſſoluere renumque vitia. in cibo ſumpta lateris dolores leniunt eodem teſte. Conferunt etiam iſchiadicis ventrique ſuperiori vnà cum ruta. item cachecticis quorum corpus macie conficitur cum ruta, & melle. Contra Dorycnium iuuant in cibo ſumpto teſte Nicandro.

[a] Li.32.c.9 Quibus cõueniant.

DE MALO GRANATO, FVNGO, PYRO. Cap. VI.

DANIEL Barbarus vir cùm humanitate, tùm ſumma doctrina atq; nobilitatis ſupremo ordine apud Venetos cõſpicuus, tres haſce imagines ad me miſit ſub nomine Zoophyti, ſed quia aliquantulum à Tethyjs, ſcilicet radice in multas fibras diuiſa, differre videbantur, ab illis ſeparaui. ſubiunxi tamen, quòd conijcerem ad eorum genus proximè poſſe referri. Terna habent foramina ſatis inſignia. Primum à ſimilitudine tum formæ tum coloris malum punicum appellatur, eiuſdemq; mali magnitudinem habet. Secundum fungum tam exactè refert, vt non in mari, ſed terra natum videatur, vnde Fungus marinus appellatur, colore eſt cœruleo. Tertium pyrum à figura pariter dicitur, ſimilis ferè cum fungo coloris. Danielis Barbari laus.

Malum granatum Zoophyton.

Fungus marinus Zoophyton.

Pyrum marinum Zoophyton. E

DE MENTVLA MARINA. F

Cap. VII

ᵃ Lib. 3.

MENTVLÆ marinæ mentionem facit ᵃ Athen. ex Nicandro inquiens: Colybdenam Epicharmus dixit in ijs quæ ſuprà nos adduximus. mentulam, vt inquit, Nicander, marinam, vel vt in Opſartytico Heraclides ſcripſit Squillam. Recitârat autem antea hæc Epicharmi: Ἐντι δ' ἀϛακοὶ, κολυβδαινάιτε ἔχουσαι πόδια μικρὰ, τὰς χῆρας δὲ μακρὰς κάραβος τῶνομα: Adſunt Colybdenæ & Aſtaci, quibus parui pedes, longaque brachia: carabos nuncupant. Rondeletius Vrticam paruam hodie à Græcorum vulgo Colicænam dici ſcribit: à Gallis culum aſini. Πειρὼ nominatur à Numenio inter eſcas piſcium vt videtur, & fortè non piſcis, ſed inſectum aliquod Zoophytum aquaticum fuerit.

Colicæna. Πειρὼ.

Τοῖσι κεν ἄρμενα πάντα παραπλίσσαιο δὲ μύρα,
Κούριλιον ἢ πειρῶνα, ἢ εἰναλίην ἕρπιλλαν.

Grammatici vt Varrinus Πειρίνα interpretantur teſticulum, pudendum, περίνεον. Πηρὶν σημαίνει τὸν ὄρχιν, ἀπὸ τοῦ πείρω πειρὶν, καὶ πηριν. ἢ παρὰ τὸ σπείρειν τὰ τέκνα. Hic conijci poteſt Pirena Numenij, pudendum marinum maſculum, aut aliquam eius ſpeciem ſignificare. Holothuria vnde ſic ſint appellata, nõdum inueni explicatum. Θούριον inter alia impetuoſum ſignificat & ſalacem, id eſt procliuem ad libidinem: & Θορνεύεσθαι verbum libidini operam dare, θόρος genituram. Holothuria à Rondeletio deſcripta, præſertim ſecunda ſpecies genitalis viris quandam ſpeciem præ ſe ferunt: vt Holothurium dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ſuo ad huiuſmodi ſpeciem conformatum: vel Holothurium quaſi Halothurium à mari. Haleſurion pro genitali marino accipi videtur, quaſi ἁλὸς οὐρὰ, id eſt, marina cauda, Vegetius quoq; Zoophytis quibuſdam marinis caudam adnumerat. Eſt & piſcis nomen ædœon, quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis Haleſurion Græcè dictum: quanquã Haleſurion ſunt, qui pro Callyonymo piſce capiant, Hermolaus in Corollario, quod ſi ab ἅλς, quod mare ſignificat, compoſitum eſt vocabulum, vt videtur, ἁλοσσέριον melius dixeris, vt Haloſydna, Haloſachne; nam Halipneumon à datiuo eius nominis componitur. Mentulæ marinæ meminit Albertus: Sunt in mari, inquit, animalia quædam ſimilia veretro virili: ſed loco teſticulorum habent alas creſcentes, quæ prominentia ſua efficiunt teſticulos. Imperfecta ſunt, tardi motus, nec viuunt niſi in aqua. Pudendi quoque marini vtriuſque ſexus meminit Apuleius in Apologia prima, nominat autem virile veretillam (malim Veretillum genere neutro, vt ſit diminutiuum à veretro) & muliebre viaginal (forte virginale vel vaginal) quod ab indocto quodam interſęmineum appellatum reprehendit. Hæc friuola inquit pleraq; in littoribus omnibus congeſtim, & aceruatim iacent. Et rurſus Albertus. Oſtreum quoddam, ait, vnius conchę inuenitur, quod habet ſpeciem virilis virgę inferius: & aliud eiuſdem generis quod habet ſimilitudinem vuluæ muliebris: non tamen hæc ſunt inſtrumenta coitus in eis, ſed partes corporis ipſorum, huius Oſtrei Concha refert Cochleam, & eſt ſpinoſa extrinſecus, vt cibo gratæ & delicatæ carnis. in eodem ſæpius margaritæ reperiuntur. abundat autem in littore maris Germanici & Flandrici. Rondeletius nullam eiuſmodi Cochleam deſcripſit: ſed quartam Vrticæ ſpeciem quæ inſtar Holoturiorum teſtis alienis adnaſcatur, & maximè Pur-

Margin notes: G — Holothuria vnde dicta difficile eſt ſcire. — Haleſuriõ. — Haleſuriõ. — Haloſydna. — H — Veretillum virile. — Margaritorum locus.

A mè Purpuris quæ ſunt Cochleæ ſpinoſæ. Inquirẽdum igitur Vrticæné aut Holothurij aliquam ſpeciem intelligat Albertus: cuius etiam alibi verba hæc ſunt: Eſt genus quoddam Oſtrei, cuius ſpecies vna Virgam, altera Vuluam præ ſe fert: & vocatur apud Germanos inferiorum marium Billegen. Zoographo hoc nomen hactenus inauditum, & eius ratio incognita. Zoophytum quod deſcripſere Bellonius & Rondeletius apud Maſſilienſes & Montiſpeſſulanos Mentula marina vulgò dicitur à ſimilitudine: Italis vt Neapolitanis prę ſertim Cazo marino: Græcis hodiernis Pſoli. Germani appellare poterunt Meerſchaam, Seeſchaam, Seeſtert.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

B RONDELETIVS duas Mentulæ marinæ ſpecies facit: Prioris hæc eſt natura & hiſtoria. Quantùm ad integumentum attinet, Teſtaceis annumerari debet, non Cruſtaceis, vt Mentula marina Epicharmi. Corio enim duro conſtat, vt Tethya. Quum viuit, intumeſcit, & diſtenditur: poſt mortem flacceſcit. Foramina duo habet, quibus aquam trahit & reijcit. Partes internæ indiſcretæ ſunt. Multa huiuſmodi Zoophyta circa Stœchades inſulas capiuntur. Varia ſunt, alia viridia, alia nigricantia, alia flaueſcentia. De altera hæc ſcribit: Neq; Zoophytũ iſtud à Mentulæ contractæ forma multũ diſtat, ſi eam cum ſcroto accipies. Ex dura quidẽ teſta conſtat, ſed veluti cartilaginea, ſpiſſa, rugoſa, perſpicua. Foramina à ſeſe ſeiuncta duo habet, quibus aquam reijcit, quum comprimitur. Partes internas indiſcretas habet veluti reliqua Zoophyta. De Genitali marino hæc Bellon. Exangue maris purgamentũ eſt: ſolutum vagatur, ſed eius ea eſt natura, vt à piſcibus alijs minimè tẽtetur neq; à quoquam in cibo expectatur. Littorale eſt neq; alibi reperitur, quàm vbi Patellæ, Ricini & Vertibula degunt. Genitale ex hoc dicitur, qđ teres ſit, pedem longum, & mediocris brachij craſſitudine: diſtendit ſe & contrahit hirudinis in morem, vnde & ei nomen inditum eſt: quinetiam ruffi coloris eſt. Iners, nec niſi ſerpendo incedit, aſpectu toroſo, Nymphee radicis ſimilitudine. Semper ad ima ſidit: nunquam natat: contrectatumq; in ſeipſum contrahitur, ac cornu duritiem habet, vixque acuta cuſpide pertundi poteſt: alioqui permolle, dum ſua ſponte mouetur. Suas promuſcides, quando vult, exerit, atq; ita conſtringit, vt ex pedali longitudine, vix ſex digitos longum appareat. Acetabulis quæ in promuſcidibus habet, lapidibus hæret: in quibus pluſquam quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rurſus crinitas emittit veluti arbuſculas acetabulis plenas: quibus quidquid palpat, ad os adducit, quod tam amplum aperit, vt vel integram Conchulam admittat: veſcitur enim omni Conchyliorum genere. Eius recrementa viſcida ſunt ac lenta, albiſſima, copioſa, quæ tandem indurantur, vt cum fidibus de duritia neruea firmitate certare poſſint. Os in gyrum

Mentula mar. prior Rondelet.

Alteri⁹ Rõdel. deſcriptio.

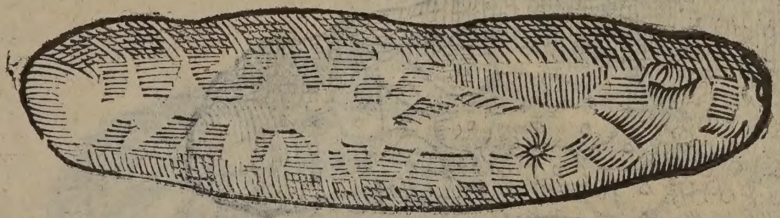
Bellonij deſcrip. Mentulæ mar.

Nominis ratio.

Promuſcides.

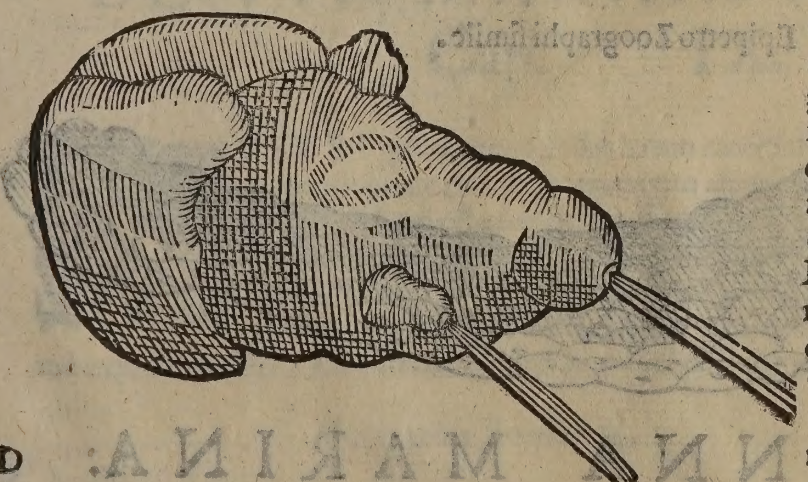
Os. Victus.

Mentula marina Rondeletij.

C

Mentula marina altera Rondeletij.

D

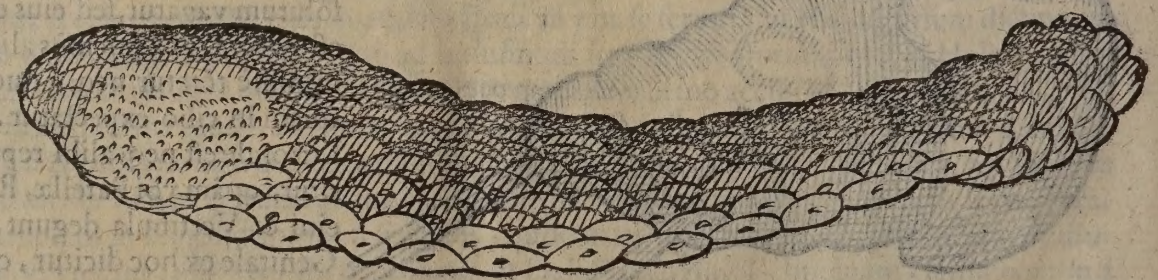
oſſiculis dentatum habet, præterea nullis oſſibus alibi præditum. Ab ore gula in ſtomachum differtur, quomodo in Erinaceo marino dictum eſt: reliqua vt inteſtina circumponuntur in gyrum, quæ vix obſeruari poſſunt. Alia ſunt purgamenta marina, quæ genitale viri imitantur tum ſpecie, tum magnitudine, ſed pinnis ſubnexis binis loco teſtium. Lumbricum marinum & terreſtrem refert (id nimirum quod primo loco deſcribit) nam Lumbricus ſic ſe contrahit, vt ex ſeſquipedali ferè longitudine orbicularis ferè fiat. Miſit ad Zoographum aliquando Cornelius Sittardus, cum alijs quas Romæ nactus erat picturis, pudendum aliqua ex parte ſimile illi quod ſecundo loco Rondeletius dedit, colore è luteo ſubuiridi. Maſſa quædam informis videtur, retrorſum vbi craſſior altiorque eſt veluti cornu paruum, rugoſum, extenditur: oppoſita pars humilior ſeu inglande foramen oſtendit, idq; rubicundi coloris, ſi pictor non fallit. Hoc in Italia propè Romam rarò capi, nec eſui eſſe aiunt. Ab eodem accepit quod epipetron vocabat. depictum id vt effigies repreſentat, maſſa quædam informis ſpongioſæ & cauernoſæ ſubſtantiæ, ſex digitos longa, ſeſqui digitum lata: inæqualis & tuberoſa, multis ſeu acetabulis compacta: colore partim nigricans, partim rubeſcens & albicans alicubi. Hanc apud Zoographum picturam cùm Bellonius videret, pudendum marinum ſibi videri dicebat. Naſci putat circa petras maris, eiſque hærere, vt inde aliqui epipetron nominare voluerint. Sed Zoophytum hoc eſt. Veterum autem epipetrum herba, quàm Ariſtotelis etiam ſuſpenſam, multo tempore vigere tradidit. Cum Zoographi icone conuenit Mentula marina à me adiecta, colore tota ferrugineo.

Forma. *Epipetron.* *Epipetrū.*

Epipetrum quorundam.

Epipetro Zoographi ſimile.

DE PENNA MARINA: Cap. VIII.

Pinna cur ſic dicta. Mentula alata.

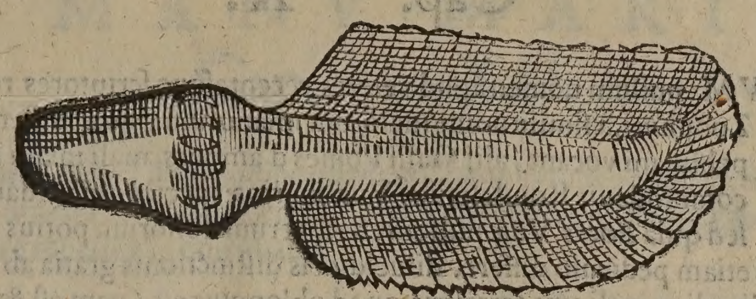
APTIVS ac conuenientius nomen non inuenero, niſi hocce Zoophytum pennam marinam dixerim. Eſt enim pennis magnis quæ in pileis geſtari ſolent perquam ſimile. Noſtri tamen piſcatores ob extremitatis alterius ſimilitudinem, Mentulam alatam vocant, eſt enim ea pars præputio, ideſt glandi ſimilis, altera verò parte pennam refert. Pars illa craſſior quæ glandis ſpecie eſt, rimas aliquot habet, quales ſunt branchiarum rimæ in galeis. Quæ pennam repreſentat, feſtucis tenuibus conſtat, quæ alumini ſciſſili ſimiles ſunt, ijs ſubſtantia alia quædam tenera innititur. Noctu maximè ſplendet ſtellæ modo ob can-

A dorem & læuorem. Rondeletius inter Vrticas quoque exhibuit ſpeciem vnam, quæ frondem pennæ ferè inſtar explicat. Pennam marinam aliam, rubentem, linea per medium caulem alba, fronde ſimili ferè, ſed parte altera quæ fronde caret, longiore, ſimplici, nulla cum glande ſimilitudine, Cornelius Sittardus olim ad Zoographum miſit: his verbis adſcriptis: Pennam marinam Ariſtoteles inter Zoophyta collocat, hanc vidi ipſe apud Gyſbertum Horſtium Romæ. Ego, inquit Zoographus nec Ariſtotelem, nec alium quenquam veterum meminiſſe puto, hoc quidem nomine. Obſeruaui Pennam marinam colore ſanguineo, nonnihil à Rondeletij differentem, cuius hæc eſt icon.

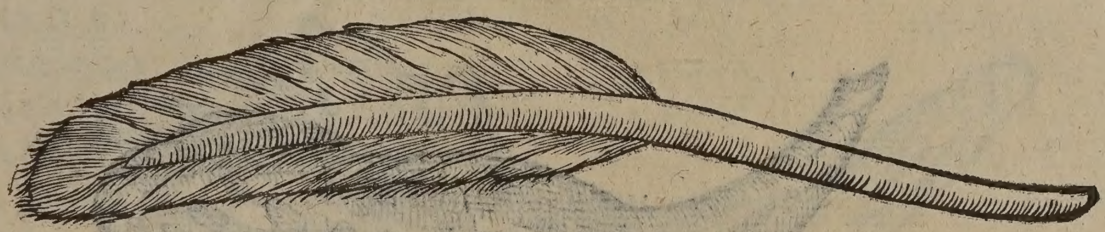
Alterius deſcriptio.

Penna marina Rondeletij.

B

Penna marina ſanguinei coloris.

C

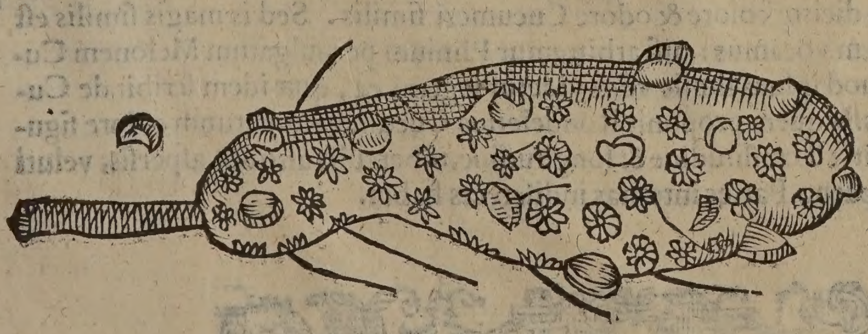
DE VVA MARINA RONDEL. Cap. IX.

NOSTRI piſcatores oua ſepiarum racematim compacta, à pediculo vno dependentia, earundem atramento aſperſo, Vuam marinam nominant, de qua re dictum eſt, cùm de Sepijs ageremus. Sed de ea Vua non loquitur [a] Plinius, cùm ſcribit: Rerum quidem non ſolùm animalium ſimulachra ineſſe, licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, Serras. Sed eam Vuã intelligi opinor, quæ hîc depingitur, quæ externa in parte vuę flores optimè expreſſos refert. Eſt autem oblonga quædam & informis maſſa, ex vno pediculo dependens. Partes internæ indiſcretę sũt, inter quas aliquando reperiunt̃ veluti glãdulę paruæ, cuiuſmodi vnicã ſeorſim depinximus. Hactenus Rondel. Vuam marinam in vino putrefactam, ijs qui inde biberint, vini tœdium afferre, author eſt Plinius. Vuam marinam tuſam & madefactam cum vino, ſufficienti da bibendam clam ieiuno tribus, & efficies vini faſtidium Nicolaus Myrepſus, qui è teſtudine etiam ſimile remedium, cuius

[a] L. 9. c. 20.

Vua marina Rondeletij.

D

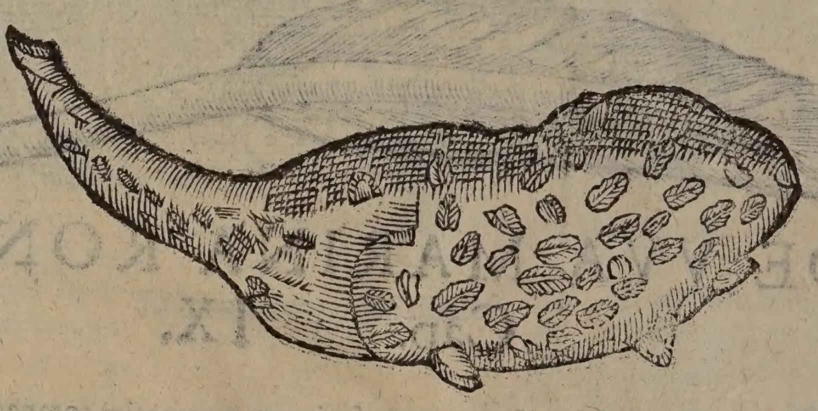
Vini faſtidium vt paretur.

[b] Veter. 4. c. 14. vim admodum diuinam prędicat, affert. [b] Vegetius inter diuerſas res marinas Vuam quoque adhibet in ſuffitu contra languorem morbi peſtilentis. Vuam ſeu ampelon Græcè aliqui vocant genus algæ in aquis dulcibus, quod florem fructumq; βοτρυδὸν, id eſt racemi inſtar congeſtum habet. Ampelis quidem & botrys Aeliano inter algas ſunt. Haffguffe in Oceano Germanicè dictum, magis refert fructum, quàm piſcem, vt audiuit Zoographus, nimirum vt Cucumis & Vua Plinij. Sed Zoographus vocis huius Etymologiam non aſſequitur. Vua piſcis (nimium extenditur hic piſcis nomen) eſt, ita appellatus, quòd botryonis ideſt racemi Vuæ ſimilitudinem habeat, Maſſarius. E

DE MALO INSANO MARINO. Cap. X.

Nominis ratio. CVM nullum nomen apud veteres recenteſque ſcriptores reperiatur huius Zoophyti, à ſimilitudine malorum inſanorum, quæ Albergaines Montiſpelſſulani vocant, alij Galli Pomes d'amours, mali inſani huic nomen accommodauit Rondeletius. Vuæ marinæ ſpecies quibuſdam videri poſſet, ſed quia flores Vuæ nullos refert, verùm foliorum potius, vel plumarum formam, quia etiam pediculo differt, dilucidioris diſtinctionis gratia ab Vua marina ſecreuit, & à ſimilitudine mali eius terreſtris, quod oblongius eſt (nam eſt & alterum rotundius) malum inſanum appellauit. Facultate ab Vua marina non differt. F

Malum inſanum marinum Rondel.

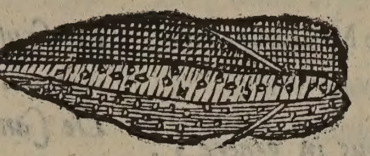
G

DE CVCVMERE MARINO. Cap. XI.

[a] Li. 9. c. 2. CVcumeris marini meminit [a] Plinius his verbis: Rerum quidem non ſolùm animalium ſimulachra ineſſe in mari licet intelligere intuentibus Vuam, Gladiū, ſerras; Cucumim verò & colore & odore ſimilem. Gillius, Cucumis, inquit, piſcis à Plinio dicitur colore & odore Cucumeri ſimilis. Sed is magis ſimilis eſt ei, quem vulgò peponem vocamus: niſi arbitremur Plinium peruulgatum Melonem Cucumerem appellare, quod ipſum ſimile vero videtur legenti ea, quæ idem ſcribit de Cucumeribus, hæc Gillius. Is quem proponit Rondeletius Cucumerem paruum colore figura & odore refert. Digiti eſt craſſitudine & longitudine, tuberculis aliquot aſperſis, veluti in Cucumere terreſtri paruo. Partes internas indiſcretas habet. H

DE

Cucumis marinus Rondelet.

DE MANV MARINA. Cap. XII.

MAnus marina dicta à ſimilitudine quadam, Zoophytum quoddam eſt, cuius picturã olim à Cornelio Sittardo accepit Zographus, edendoq; eſſe negabat, neque apud authores de ea re reperiſſe ſe quicquam.

Manus marina Rondel.

Finis Libri quarti, & totius huius operis, ad laudem & gloriam Omnipotentis Dei, & Beatiſs. Virg. Mariæ.

INDEX,

Siue Enumeratio animalium, quorum hiſtoria in hoc opere pertractatur.

Libri primi, qui eſt de Mollibus, Capita.

DE Mollibus in genere. Cap. 1. fol 1.
De Polypo. Cap. 2. fol. 7
De cæteris Polypi generibus. Cap 3. f. 42.
De Sepia. Cap. 4. f. 44
De Sepiola. Cap. 5 f. 63
De Loligine maiori & minori. C. 6 f. 64
De Lepore marino. Cap. 7. f. 78

Capita Libri ſecundi, qui eſt de Cruſtaceis.

DE Cruſtatis in genere. Cap. 1. f. 91
De Locuſta. Cap. 2. 98
De Aſtaco. Cap. 3. 108
De Leone, ſiue Elephanto. Cap. 4. 118
De Aſtaco paruo marino. Cap. 5. 126
De Cammaro ſiue Aſtaco fluuiatili. Cap. 6. 127
De Aſtaco Caraboeide. Cap. 7. 135
De Gammaro terreſtri. cap. 8. 135
De Squillis in genere. cap. 9. 136
De Squilla lata. cap. 10. 143
De Vrſa minore. cap. 11. 147
De Crangone. cap. 12. 148
De Squilla gibba. cap. 13. 150
De Squilla parua. cap. 14. 154
De Squilla manti Rondel. cap. 15. 156
De Cancris. cap. 16. 159
De Cancro marino. cap. 17. 173
De Cancro Mæa. cap. 18. 177
De Paguro. cap. 19. 186
De Cancro Equite. cap. 20. 197
De Cancro flauo vndulato Rondel. Cap. 21. 199
De Cancro vario ſiue marmorato. c. 22. 200
De Cancris chelarum longitudine differentibus. cap. 23. 200
De Cancro cordis figura. cap. 24. 206.
De Cancro fluuiatili. cap. 24. 206
De Cruſtaceis in conchis degentibus, & primum de cancris paruis. cap. 25. 212
De Cancello. cap. 26. 215

Capita libri tertij, qui eſt de Teſtaceis.

DE Teſtaceis ſiue Conchylijs in genere. Cap. 1. 223
De Teſtaceis turbinatis in genere. Cap. 2. 253
De Nautilo. cap. 3. 257
De Nautilo altero. cap. 4. 263
De Purpura. cap. 5. 267
De Buccino. cap. 6. 321
De Buccino paruo & ſtriato. cap. 7. 329
De Murice. cap. 8. 330
De Murice marmoreo. cap 9. 334.
De Murice triangulari. cap. 10. 338
De Murice lecto. cap. 11. 339
De Murice purpureo Orthocentro. cap. 12. 340
De Murice Coracoide. cap. 13. 341
De Aporrhaide. cap. 14. 341
De Conchylio. cap. 15. 345
De Turbinibus. cap. 16. 348
De Turbine magno. cap. 17. 349
De Turbine aurito. cap. 18. 349
De Turbinibus tuberoſis. cap. 19. 353
De Turbine anguloſo. cap. 20. 353
De Turbine muricato. cap. 21. 355
De Turbine pentedactylo & teſſeradactylo. cap. 22. 357
De Turbinibus læuibus. Cap. 23. 358
De Turbinibus inter ſpongias viuentibus. cap. 24. 358
De Trochis. cap. 25. 362
De Nerite. cap. 26. 363
de Nerita Aeliani. cap. 27. 365
de Nerite Bellonij. cap. 28 368
de Cochleis. cap. 29. 368
de diuerſis Cochlearum ſpeciebus. cap. 30. 389

De

INDEX.

De Cochlea cælata. cap. 31. 393
De Cochlea quæ erat in vſu oleario. cap. 32. 395
De Cochlea depreſſa. cap. 33. 396
De Cochlea rugoſa, & vmbilicata, Cap: 34. 396
De Cochlea vmbilicata. Cap. 35. 397
B. De Cochlea Echinophora. cap. 37. 398
A. De Vmbilico. cap. 36. 398
De Cochlea Cylindroide. cap. 38. 399
De Cochlea læui turbine obtuſo. c. 39. 399
De Echinis. Cap 40. 400
De Conchilijs dithyris ſiue biualuibus, & primum de Concha margaritifera ſeu Berberi. cap. 41. 417
De Margaritis. cap. 42. 420
De Concha imbricata. cap. 43. 445
De Conchis ſtriatis. cap 44. 448
De Concha echinata. cap. 45. 451
De Concha Squamoſa. cap. 46. 452
Do Conchis longis. cap. 47. 453
De Concha pictorum. cap. 48. 455
De Concha corallina. cap. 49. 456
De Concha rugata. cap. 50. 458
De Conchula rugata. cap. 51. 458
De Concha rhomboide vel muſculo ſtriato. cap. 52. 459
De Conchis læuibus. cap. 53. 461
De Concha Galade & Concha nigra Rondel. cap. 54. 361
De Concha faſciata. cap. 55. 462
De Concha craſſa teſtæ, & conchis varijs. cap. 56. 464
De Concha tenuis teſtæ. cap. 57. 464
De Chamis in genere. cap. 58. 466
De Chamis in ſpecie, & primum de læui. cap. 59. 469
De Chama piperata. cap. 60. 471
De Chama nigra, ſiue glycymeride. cap. 61. 471
De Chama nigra. cap. 62. 471
De Chama glycymeride. cap. 63. 472
De Chama peloride. cap. 64. 475
De Chama aſpera. cap. 65. 476
De Oſtreis. cap. 66. 477
De Oſtreis Sylueſtribus. cap. 67. 491
De Oſtrea Gaideropoda. cap. 68. 492
De Pectinibus. cap. 69. 497
De Muſculis. cap. 70. 508
De Mytulis. cap. 71. 510
De Tellinis. cap. 72. 517
De Balanis. cap. 73. 521
De Tholade. cap 74. 525
De Solene. cap. 75. 527
De Pinna. cap. 76. 530
De Byſſo. cap. 77. 540
de concha Anatifera. cap. 78. 543
de Lepade ſiue Patella. cap. 79. 545
de Aure marina, ſiue Patella fera. cap. 81. 550
de concha Venerea. cap. 82. 552
de concha Perſica. cap. 83. 553
de Penicillo. cap. 84. 553

Capita libri quarti, qui eſt de Zoophytis.

De Vrticis. cap. 1. 563
de Vrtica ſoluta. cap. 2. 573
de Pulmone marino. cap. 3. 577
de Holothurijs. cap 4. 579
de Tethyis. cap. 5. 581
de Malo granato, Fungo, Pyro. cap. 6. 587
de Mentula marina. cap. 7. 588
de Penna marina. cap. 8. 590
de Vua marina Rondeletij. cap. 9. 591
de Malo inſano marino. cap. 10. 592
de Cucumere marino. cap. 10. 592
de Manu marina. cap. 12. 593

N

INDEX.

In præcedentes libros de quatuor animalibus reliquis exanguibus,

Latinus, Græcus, Hebraicus, Arabicus, Indicus, Italicus, Gallicus, Hiſpanicus, Germanicus, Belgicus, Polonicus, Anglicus, Hungaricus, Bohemicus.

A

AD Abortum remedium. fol 416.E.
Academici polypis ſimiles.28.H.
Acatium.263.A.
Acatos.ibid.
Accipitres marini gregales ſunt.75.A.
Acetabula polypi qualia. 10.G.
Aceti vis.434.E.
Ad Achores.253.A.
Acipenſeris auidiſſimus Gallonius. 142.F.
Aconitum cur cammarum vocetur. 109. A. eius radix qualis. 109. B. 151.B.
Adulatoris Hieroglyphicum polypus. 32.G. mores. 32. H. polypo ſimilis. 28.H.
Actæon 588.E.
Ad Aegylopes remedium.85.A.253. A.558.H.
Aegilurus 99.C.
In Aegypto cur Conchylia reperiantur. 237.D.238.E.
Aeneæ habitus.270.E.
Aethiopes, vt Conchis Venereis delectentur.559.A.
Aganos, quæ Concha.445.B.
Alabaſtrum quid.421.D.
Ad Album in oculo bouis 62.E F.
Alex quid 133. A. gregalis eſt.75.A.
Ad Alopecias. 60.H.329.B. 415.D. 416.E.
Alexandri magni luxus in purpura. 270.G.
Amantes ſæpiis capiendis comparati. 51.C rem amatam ſubitò relinquentium Hieroglyphicum. 30.H.
Ad Ambuſta 329.C.387.A.
Amethyſtus gemma. 290.F. eius color.289.B.
Amicum fictum, vt Loligo ſignificet. 75.D.
Amoris coniugalis in viro firmi, in muliere lubrici typus ſæpia. 57. D. eius firmitas per polypum notata. 31. A.
Amorge herba, quæ 307.A. lini genus eſt.307 B. vnde dicta.288.F.
Ampelis algæ genus.592.E.
Amphidromia quando fiebat. 38.F.
Anatiferæ Conchæ hiſtoria, & icones. 543.544.
Anchuſæ radicis vſus.307. C.quæ vnguenta ea tingerentur.306.E.
Ad Anginam 211 C.212.E.
Anguillæ ex putredine. 246.F.
Anima omnia plena. 246.E. purpurea, quæ 310. E. eius vis polypo comparata. 28. H. vt corpori inhæreat. 249.A.
Animalia aquatilia cur pauca venenoſa. 85. C. exanguium quot genera. Ariſt. 1.D ſanguinea quæ ex putredine.246.F.
Animus terrenis affectibus mancipatus per Cochleam ſignificatur. 379 C.
Annus quot menſibus olim conſtaret. 487.B.
Anſeriferæ Conchæ hiſtoria, & icones. 543.544.
Antale quid & eius natura.282. F.
Ad Anthracem.385.A.
Aper ne in te impetum faciat.165.D. quando cancros deuoret.172.F. quibus ſibi medeatur. 176.H.
Apibus cancri, vt infeſti.165.D.
Apes qualia appetant.244.F.
Apitium quid. 142.E.
Apitius ſquillarum cauſa in Africam profectus. 142.E.
Aporrhades an è muricum, vel lepadum genere. 341. D.eius hiſtoria. 341.D. 342.G. Icon.343.344.quæ Bellonio. 550. H. vt ſaxis hæreant. 341.D.
Aqua dulcis in mari.236.G.
Aquatilium tegumenta.255.B.
Aquila a polypo in aquam detracta. 34.E.
Ad Aranearum citrinarum morſum. 210.F.
Araneæ marinæ Rondeletii deſcriptio. 201. D. icon 202. Ariſtotelis, quæ. 201.D. Alberto quæ 216.G.
Araneus marinus. 186.H.quid ita vocent Germani.46.E.qui Gallis.177. C.deſcriptiones eius.201.icones ibid. & 202.
Araneus piſcis vbi venenum contineat. 85.C.
Arcani reuelati typus.168 G.
Ardeolæ cancros nidis cur imponant. 165.D.
Arethuſæ imago in numo Syracuſanorum.36.F.
Ariſtoteles correctus. 4.G. 11.D.12.F. 52 G. 53.D. 68.G. 74. G. 128. H. 138.F.214.H.286.G.296.E.299. C.564.G. Sæpiæ comparatus.56.H.
Ariſtophanes correctus. 318.E.
Ariſtulæ gregales ſunt 75.A.
Armillas quas Conchas Hiſpani ad Armos fractos.384.H.
Arſellas quas Conchas vocent Veneti. 458.H.
Ad Arthritim.211.A. 386.E.
Arytæna vas quale.395.A.
Aſinus marinus.9.A.
Aſiniculus quid Gallis.588.F.
Aſtacenus ſinus vbi.108.H.
Aſtaci æquiuoca. 108.H. eius antipathia cum polypo.117.A. ab authore poſiti deſcriptio. 111. B. icon. 112. capiendi ratio. 116. F. cum carabo confunditur. 109.A. carnis bonitas. 117.E. Chela faciem hominis ridiculam repræſentans. 111. icon. 115. Chelæ vſus pro ſalina. 117.G. pro tintinnabulo. 117 G.coctus cur rubeſcat.132.F. cur rarò viuus videatur. 116 G.cur Tarentini eum numis ſuis impoſuerint. 117.C eius deſcriptio ex Bellonio.110.H. duodecim pedes longi, qui deuoratur a rhinocerote marino, icon.125. Etymologia.109. C.D. genera eius quot, eorumq́; differentiæ. 110. E. hominem præhenſum ſuffocantis icon 124.eo inſignita numiſmata.117.C. eum malè depinxit Bellonius. 111. A. eius natura, & mores.116.H.eum non nouit Cardanus, & cur.110. H. pediculo marino ſimilis icon.123.pulmentum vt ex eis fiat.133.A. quæ loca amēt. 116.E. quando pariant.116 G.quando ſenectutem exuant.116 H.quem Hieroglyphicè ſignificent. 117. D. quibus noceant, & quibus proſint. 117.G Sexus.116.F.Synonyma 109. A. & inde. temperamentum.117. D.vbi meliores.117.E. vbi maiores. 117.G.eius vſus in cibis.117.E.vſus in medicina.117.G.vt reſpirent.116. G.vt coeant.116.G.vt a Locuſta differat.99. D.110.E. vt inuicem pugnent. 111. A. vt patriam ament. 116.H.
Aſtacorum aliorum Leonis Rondeletii ſimilium deſcriptio. 122.G.

Aſtaci

INDEX.

Aſtaci Coraboeidis hiſtoria. 135.C.
Aſtaci fluuiatiles an branchias habeāt. 128.F. cruſtarum fartura. 132.H. deſcriptio ex Rondel. 127 D. ex Bellonio. 128.E. Emblema. 131.D. genera. 129.B. icones. 129. ex eis ius, vt fiat. 133.A. eorum lapillorum vſus. 134.H. vt a fœmina differat. 131.B. natura. 131.C. non omnes cocti rubeſcunt. 232.E. ouorum facultas. 135.B. ijs perperam quidam ad pulmonum vitia vtuntur. 176.H. quando meliores 132.G. quando cruſtam exuat. 131.C. qui meliores, & qui peiores. 132.F.G. quot & quo loco lapillos habeant. 128.H. 129.A. Supina parte picti, & oua oſtendentis icon. 130. Synonyma. 127 C. temperamentum. 132 E. ex eis tortæ, & alia eſitia. 132.G. vbi abundent, & vbi non ſint 130.F. victus. 130.G. H. vſus in cibis. 132.F. vſus in medicina. 133 C vſus in varijs. 135.B. vt aerem trahant. 128.F G. vt viui conſeruentur. 132.G. vt carnis aui di. 130.H. vt capiantur. 130.H. vt coeant. 131 B.
Aſtacorum mediæ magnitudinis deſcriptio 111 C. icon. 113. 114.
Aſtaci parui Rondelet. deſcriptio, & icon. 126.F.
Aſtaci ſaxatiles, qui. 129.B.
Aſtacus vrbs. 108.H. Bytiniæ locus. 108.H.
Aſtago quid Plinio medico 117.G cur ita Locuſtam vocent Græci. 99.C.
Ad Aſthmaticos. 62.G.
Aſtura quid Venetis. 530 G.
Athenæus correctus. 25.D. 95.B 52.H. 120.E. 160.G. 231.C. 286 G 324. G. locus corruptus animaduerſus. 230.G. locus alius. 53.D.
Attramentum quid in mollibus, & eius vſus. 5.B.
Attramentarius piſcis qui. 64.H.
Ad Atrophiam. 133.D. 134.E.
Auari polypis ſimiles. 29 D.
Auguſti iocus in emenda purpura. 289. D. purpuram ipſe emit. 271. C. quo prouerbio delectatus. 168 G.
Auli, quæ Conchæ. 453.B.
Aulos quid, & vnde dicatur. 527.B.
Auris cauitas Concha dicta. 228 F. ad eius dolorem. 329 B. 339.H. 348.E. ad eius vlcera 212 E.
Auris marina. 545. C. eius hiſtoria. 550.F.
Auricula muris coccum proferens. 305.C.
Aurora cur purpureus rubor dicta. 312.H.
Auſonius correctus. 45.B.

B

BAbylon cur purpurata meretrix 278.F.
Bacca pro vnione. 422.E.
Balani æquiuoca. 521.D. eius deſcriptio 522 H icon 522. 523. 524. non eſſe Concham Rhomboidem 459 C. eius Synonyma. 522.F. quæ ita vocentur. 521.D quot eius genera. 522.G. vnde dictus. 521.D. eius vſus in cibis. 525.A. vt naſcantur. 549.D. vt coquantur 525.A.
Balani Bellonij icon. 460.
Balenæ capite carent. 93.E. Sub ventre duo habent foramina. 12 H.
Balneæ penſiles 477 C.
Bdellium onyx vocatum 295.D.
Bellis minor. 420.H.
Belliculi marini, quæ Conchæ. 553.A.
Bellonij error. 111.A. 119.D. 197.B. 299 C.D 579.D.
Berberi Conchæ genus. 417.C.
Bernardi qui Gallis. 246.G.
Bernicla auis icon. 544.
Biſas quid. 99.C. 186.H.
Bisbyſſinum. 541 D.
Biualuæ quid 230.G.
Biualuium differentia, 232. F diuerſitas. 231.C. vt a turbinatis differant. 233 A.
Biuerones quas Conchas Veneti dicant. 458.H.
Blatta pro purpura Indica. 294.G.
Ex Blatta Byzantia remedia. 295. C. & inde Arabibus, quid ſit & eius icon. 346. C. eius vſus, & vires. 347.A.
Blatta Byzantia officinarum, & multa de ea. 294.E.
Blatteus color. 294 E.
Bolbidia, quæ Hippocrati. 40.G. 43.A.
Bolbotyne. 12.E.
Bolitæna. 11.C.D. vbi non reperiantur. 43 D eius vſus in cibis, & medicina, & vt præparentur 44.E.
Bolitænæ Bellonij icon 43.
Bombylia ex genere polyporum. 43 A.
Botrys algæ genus. 592.E.
ad Braſſicam ſylueſtrem ab equo deuoratam. 177.A.
Briſſi echini forma, & icon. 406. 407. 408.
Bryttus quid. 405.C.
Bubalos cur Veneti Cochleas vocent. 375.C.
Buccæ quid. 321.D.
Buchia 323.B.
Buccinæ æquiuoca. 321.C. ætas 327 D. quid propriè Latinis 321. D. ex eis emanantis aquæ vis. 328. H. cur purpuræ filius dicatur. 324. E. eius deſcriptio 323.D, differt a Conchylio. 281.A. a tuba, vt differat. 322 E. Etymum 323. A fauificat. 300 H. eius generatio. 328 E. 299.A ori grata ſunt, & ſtomacho conueniunt. 328. F. partes eius, quæ meliores in cibo 328.G. quando lateant. 327.D. Synonyma. 322.F. è turbinatorum genere ſunt 323. D. vſus in cibis. 328.F. in medicina. 329.A. vt fauificent. 328. E.
Buccinarum duarum Rondeletij icones. 325.
Buccinæ alterius ſpeciei ab authore obſeruatæ icon. 327.
Buccinæ paruæ authoris icon. 330.
Buccinæ peregrinæ icon. 327.
Buccina oppidum. 322.E.
Buccina paſtoralis. 321.D.
Buccini Zoographi icon, 326.
Buccini parui hiſtoria, 329. D. icon. 330.
Buccini ſtriati deſcriptio. 329.D. icon. 330.
Buccinus minor quid. 323 B.
Bugloſſus lapis qui. 242.E.
Bufo viuus in medio marmore inuentus. 241.B.
Byſſus an ex pinna, an contrà pinna ex byſſo oriatur. 542.E.
Byſſi color. 541.C. differentiæ. 541 A. diuerſum eſſe a purpura 293. C. Lini, non lanæ ſpecies eſt. 541. C. de eo myſtica, & moralia. 542.H. quid ſit Cardano. 541. A. Synonyma. 540. H. purpura tingebatur. 541. D eo qui induerentur apud Indos, 542 G. eius vſus. 542.G.
Byſſus arboreus, & vbi naſcatur. 541.B.
Byſſus marinus quid. 541.B.

C

CAdmi filias, quid vocet Auſonius. 45 B.
Cœlij error. 510 H.
Cæmenta imbricata, quæ. 445.B.
Cœna Chalcidenſis procemium quid. 479.A.
Calaina vaſa quæ 311.A.
Calamariæ nomen perperam ſæpiæ tribuitur. 45.D.
Calamarus piſcis cur Loligo dicatur. 66.G.
Calcha quæ. 289.A.
Calcinellarum forma. 458.H.
ad Calculos. 40.F. 108 G. 134 E. 135. A. 172 H. 173 B. 211 C. 385.D. 387.C. 388.E. 415.D. 416.G. 573. A. 579 A.
Calculi qui Conchæ dicti. 228 G.
Calculus vterinus quid. 552.F.
Caligula cur Ptolomæum percuſſerit. 271.D.
Callimedon rhetor cur Carabus vocatus. 98.F. 106.H.
Calli carnem nulla parte detectam habent. 232.F. vnde dicti. 582.E.
Calliblephara, quæ oſtrea. 482.F.
Calua capitis Concha vocata. 228 F.
Calx ex buccina. 329.C. ex Conchylijs. 250.H.
Cammarus, quid olim Romanis 137.C. eius hiſtoria. 127.A. num gammarus fluuia-

fluuiatilis. 127. a. *à ſquilla parum differt*. 127. a. *in eius capite lapides*. 128 f. *ex eis garum*. 133. a. *non eſſe ſquillam*. 127. b.

Cammarus Rondeletij. 147. b.

Cammarum aconitum vocatur. 109. a.

Cancellari quid. 167, a.

Cancelli æquiuoca. 215. b. *deſcriptio*. 216. h. 217. a. *genera*, & *differentia*. 217. a. b. *in quibus mitulis reperiantur*. 512. g. *eius ſepta qualia*. 215. b. *victus*. 221. d. *vt ſeſe tueantur*. 221. d. *vſus in cibis*, & *alijs*. 222. f. *vt à paruo cancro differat*. 215. d.

Cancelli authoris icon. 218.

Cancelli alterius rubri icon. 220.

Cancelli alterius oblongi aſtaco fluuiatili ſimilis icon. 221.

Cancelli in buccina latẽtis icon ex Zoographo. 220.

Cancelli, *ſeu Bernardi Heremitæ nudi imago*. 219.

Cancelli vulgo Aucna dicti icon. 221.

Cancri æquiuoca. 159. a. *an cerebrum habeatur*. 161. b. *an caput*, & *collum habeant*. 161. B. *an cauda careant*. 161. a. *de eo apologus*. 170. e. *eius aſtus in capiendis conchylijs*. 166. f. *ætas*. 165. a. *eos capiendi ratio*. 165. a. *in eius capite lapis*, & *eius facultas*. 173. b. *carnis temperies*. 171. d. *cur tranſuersè incedat*. 163. d. *cur inter aſtra collocatus*. 169. C. *cur ad nocturnum lumen accurrat*. 168. g. *cur lento greſſu moueatur*. 164. c. *cur in colico dolore prohibeantur*. 172. f. *cur non natent*. 103. c. *cur cauda careant*. 100. g. *eum cur Hercules occidiſſe dicatur*. 170. e. *ab eo denominata*. 167. a. *eorum differentiæ variæ*. 162. g. *eos edentibus*, *qui ſimiles*. 171. b. *epitheta*. 171. b. *Etymum*. 160. h. *de eo fabulæ*. 169. d. *fellis facultas*. 173. a. *genera eorum quot*. 162. f. *greßus*. 163. d. *Hieroglyphica*. 168. f. *ijs inæquitans quid ſignificet*. 171. a. *de ingreſſu eorum prouerbium*. 170. g. *ijs inſignita numiſmata*. 168. b. *eos lepori comparare quid*. 170. g. *moralia*, & *myſtica* 167. c. 208. g. *maris*, & *fœminæ diſtinctio*. 165. b. c. *natura*, *mores* 166. e. *eos non nouit Cardanus* 110. b. *non natant*. 163. d. *oculorum facultas* 173. a. *omnia cruſtacea hoc nomine comprehenduntur*. 226. f. *omnia cruſtata*, *ſic vocat Plinius*. 92. c. *partium enumeratio*, & *vſus*. 162. g. *pedes quot* & *eorum vſus* 161. c. *ab ijs præſagia* 165. b. *pro omni cruſtaceo accipitur*. 159. a. *cum prorſus non procedere contra Rondeletium*. 164. f. *de eo prouerbia* 170. g. *quando lateant*. 166. h. *quando cruſtam exuant*. 97. a. *quando in Scorpiones figurentur*. 166. e. *quæ loca ament*. 164. g. *qui*, & *quando lauentur*. 172. c. *qui decem qui quatuordecim pedes habeant*. 162. e. *qui meliores* 176. f. *qui ſacri haberentur Neptuno*. 194. g. h. *quibus victitent*. 164. h. *quibus ſenſibus vigeant*. 163. c. *cum quibus antipathiam exerceãt*. 165. d. *cũ recta ingredi docere*, *quid*. 170. g. *rotundi ſunt*. 161. a. *ſenectam exuunt*, & *quando*. 166. h. *de ijs ſomnię*, *quid indicent*. 169. c. *ad ſplendorem accurrunt*. 236. c. *Synonyma*. 160. g. *vbi pleniores Luna decreſcente*. 176. g. *venenoſus*, *vbi* 163. a. *viſi per ſomnum quod ſignent*. 169. c. *eorum viſus obliquus*. 161. b. *vſus in cibo*. 171. d. *in medicina*. 172. f. *in varijs* 173. b. *vt oua edant* 165 c. *vt inuicem pugnent*. 166. e. *vt ad electuaria præparentur* 172. f. *vt coeant*. 165. c. *vt oſtreas vorent*. 167. c. *vt coquendi*. 172. e. *vt aquam recipiant* 165. a. *vt a locuſtis differant*. 161. a. *vt oſtrea capiant*. 486. h. *de vulpe*, & *eo apologus*. 176. f.

Cancrorum brachychelorum deſcriptiones. 202. g. *icones* 185. 204. 205.

Cancrorum chelarum longitudine differentium hiſtoria. 200. h. & *inde*

Cancri cordis figura deſcriptio, & *icon*. 206. e.

Cancri curſores qui, & *eorum forma*. 162. g. f.

Cancer dapis affectator. 213, a.

Cancri equitis æquiuoca, & *Synonyma*. 197. a. *amphibius eſt*. 198. g. *cur ſic dictus* 162. f. 197. a. *cur in terram egrediantur*. 198. g. *cur non edules*. 199. b. *deſcriptio* 197. c. 199. a. *eius mira velocitas* 198. g. *natura*, *mores* 198. g. *vſus in cibis*, & *medicina*. 199. b.

Cancri errones, *qui Oppiano*, 198. b.

Cancri flaui vndulati Rondel. icon. 199. *deſcriptio*. 200. a.

Cancrorum fluuiatilium caro qualis, & *quantum ad phthyſim valeant*. 176. b. *cur canis rabidi mortui proſint*. 211. a. *deſcriptio* 206 g. h. *ex eis electuarium ad maraſmum* 133. C. *de eis emblema*. 208. b. *inuicem deuorant*. 208. e. *eorum natura*. 208. f. *oculorum vis*. 212. e. *eorum ſalubritas*. 209. e. *Synonyma*. 206. g. *vbi abundent*. 207. c. *vbi non ſint. ibidem*. *vis contra leporem marinum*. 90. e. *victus*. 208. e. *vſus in cibis* 209. C. *in medicina*. 210. b. *in varijs* 212. g. *vt capiantur* 208. e. *vt coquantur* 209. c. *vt a marinis differant*. 206. g. *vt vrantur*. 210. f.

Cancri fluuiatilis Matthioli icon. 207.

Cancer Heracleoticus cur ſic dictus. 188. f. *cur Gallus marinus dictus*. 188 f. *deſcriptio* 188. g. *qui Scaligero*. 144. f. *vbi abundent*. 194. h. *vt a paguro differant*. 180. g. h. *proni*, & *ſupinè picti icon*. 190. *alterius deſcriptio*. 188. h. *Hirſuti pronè*, & *ſupinè picti icon*. 191.

Cancri Heracleotici Rondel. deſcriptio. 189. *icon*. 185.

Cancrorum hirſutorum deſcriptiones. 188. h. *icones* 192. 194.

Cancri hirſuti, *Somniolo Romæ dicti*, *icon*. 192. 193.

Cancri hirſuti minoris icon. 193. *minimi. ibidem*.

Cancri in lapidem indurati vſus in medicina. 177. b.

Cancer lapidoſus, *qui Alberto*. 129. b.

Cancri latipedis deſcriptio. 197. d. *icon. ibidem*.

Cancrorum lutarium aſtus 199. a.

Cancri macrocheli albicantis deſcriptio. 202. f. *icon*. 203. *alterius pronè*, & *ſupinè picti icon*. 205. *alterius ex Zoographo*. 200.

Cancri mææ Synonyma, & *hiſtoria*. 177. c. *vide maia*.

Cancri maiæ congeneris aſperitate tomentoſa, *icon*. 185. 3.

Cancrorum marinorum aſtus in fugandis maris fluctibus. 175. d. *eorum cineris facultas* 176. b. 177. b. *cur paguri dicti*. 186. g. *cur ſaxatiles dicti*. 175. c. *deſcriptiones* 174. f. *diuerſimodè pingunt. Bellonius*, & *Rondeletius*. 174. f. *eorum nomine quos cancros. intelligat author*. 173. d. *quid Palladio*. 186. b. *Synonyma*. 173. d. *vbi abundent*. 175. C. *vſus in cibis*. 176. f. *in medicina*. 176. g. *vt a fœmina diſtinguatur*. 176. c. *vt a fluuiatili differat*. 206. g *vt coeant*. 176. e. *vt coquantur* 176. f.

Cancri marini Bellonij icon 174. *alterius ab authore obſeruati icon*. 175.

Cancri minutioris brachycheli pronè, & *ſupinè picti icon*. 205.

Cancrorum occidentalis maris magnitudo. 194. g.

Cancri parui cur in pinnis degant 214. b. *eorum hiſtoria*. 212. b. *Hieroglyphica*. 215. a. *natura*, *mores*. 214. e. *non proueniunt ſpontè*, *ſed coeunt*. 214. c.

Cancri parui in pinnis viuentis Rondel. deſcriptio, & *icon*. 213. c. *prudentia*, & *ſolertia*. 214. f. *vt generentur* 213. D. *vt a cancellis differant*. 213. C. 215. D.

Cancer ruber viuus, *vt menſis apponi poſſit*. 133. b.

Cancri ſaxei, & *eorũ generatio*. 242. g.

Cancri ſtagni marini Rondelet. icon. 174. f.

Cancer terreſtris. 163. a.

Cancri varij, & *marmorati Rondeletij hiſtoria*. 200. f. *icon. ibid*.

ad Cancrum in mammis. 134. b.

Cancer morbus cur ſic dictus. 159. C.

tumor

tumor qualis 159.b.
Ad Cancros vterorum 44. e
Candys veſtis genus 277.b
Canis marinus 427 a
Ad Canis rabidi morſus 97. d. 133. e. 172.b. 176.b 177.a 210.g.333 c. 416.g. cur cancri fluuiatiles eis proſint. 211. a b
Cantharus piſcis locuſta capitur 108.g. vt capiatur 41.b.c
Ad Capillos multiplicandos. 382. b. vt flaueſcant. 383.a
Cappæ longæ quæ Venetis 527.c.icon. 529.
Capparozolæ 459.a
Carabis nomen loci 98.b
Carabus cum aſtaco confunditur. 109. a. Etymum 99.b à locuſta non differe 99. a.b. quo aſtu capiatur à polypo. 18.e.26.f. pro quibus animalibus apud Græcos accipiatur 99 a.
Carabus caupo 98. b.
Carabus inſectum quale, & vnde dictum 98.f
Carabus obſophagus quis 98.f
Carambis promontorium 99 a
De Carabaſo quædam 306.f
Carbone notari qui dicantur 319. a eo notare quid 437.a
Ad Carbunculos 85.a. 172 f
Ad Carbunculos pudendorum 333.d.
Carchariæ piſcis dentibus ſimiles lapides, & eorum generatio 242.e.f.
Carcinades quæ animalia 167.b
Carcinia qui lapis 128.f
Carcinoma, & cancer morbus idem. 159. b. ad id remedium. 172. F. 177 B.
Carcini Etymum. 160. g. quid Simeoni Setho 186 g. vt ſe tueatur 234.g
Carcinus Sophiſta. 159. d. Tragicus. 159.d
Carcinias lapis 160. e
Cardanus aſtacum non nouit, nec cancrum 110.b. eius error 92 f.29.c
Ad Cardiacam 40 f
Ad Cardialgiam 117.g. 329.a
Cardinales cur purpuram geſtent, & quando eis conceſſa 271.a
Carduus marinus 400.b
Carmeſinus color vnde dictus 305. d
Carides vnde dictæ 93.c
Caris fluuius 136.f
Caro marina quid Frotilæ 565.b
Carombotus 137. c
Carpaſum quid 306.f
Cartilagineorum generatio. 2.g.
Caſtitatis typus. 542.b
Catapodi quid recentioribus Græcis 9.b.
Cauda marina quid 588.g
Cauſia quid 277.d
Celeritatem ſignificat Papilio 168. g
Cepanum generatio. 299 c. genus quoddam Vnio dictum 421.a
Ad Cephalæam. 134.e
Cera. 370.f.
Cercopithecus præ fame caudam ſibi arrodit 20 c
Ceræ lentorem ſaliuare quid 300. b
Ceruus cur cancros fluuiatiles quærat. 212. g. 172. f. à ſerpentes deuorante comparatio. 27.d
Ceryx quid Plinio, & Gazæ. 281.c. de eo iocus Stratonici 322. b
Cete porphyrium 314.f
cetula marina 322.g.
chalcedonius 295.a
chalcena 471.a
chalena 471.a.
chamarum cautio, & naturæ ſagacitas. 467.c. earum hiſtoria in genere 466. & inde quæ præferantur 468.g. quos ventos horreant, & quos ament 467. b. earum varietas, & differentiæ. 467. b. vnde dictæ. 466.e. vt à conchis diſtinguantur 467 d.468.e
chama aſpera, vt à leui differat. 476.c. forma ibid.
chamæ aſperæ Bellonij icon. 476. Rondel ibidem.
chama aſpera in medio ſilice 240 e
chamæ glycymeridis Bellonij hiſtoria, & icon 471.b.473. 474.
chamæ læuis deſcriptio, & hiſtoria tota. 469 a. & inde.
chamæ nigræ Rondel. hiſtoria, & icon. 471.d
chamæ nigræ, ſiue glycymeridis Bellonij hiſtoria & icon 471.b.
chamæ Peloridis caro qualis. 475.c. deſcriptio 475.c. icon 475. vnde dicta, ac tota hiſtoria 475 a. & inde, vt à calcinellis differant 475 d
chamæ Peloridis Bellonij icon. 476.
chamæ piperatæ hiſtoria. 471. A. & inde.
chamæ rugatæ Bellonij, ſeu chamæ aſperæ icon. 477. item aliarum.
chama vaſis genus 466.f
chamælea vnde dicta 469.a. diuerſarum icones 470.
chamæleon cur in colorem album non mutetur 37. g. cur ſe in alios colores mutet 37.c
chamula 466.g
charmadium quid 369.d
charta, vt olim poliretur 251.a. ad eam læuigandam. 559.a.
chela quid 94.g. vt Gaza interpretetur. 101. a. pars ſuperior cur moueatur, inferiore immobili 161.d
chelidon qui piſcis 12.f.
chermes Arabum idem cum cocco Græcorum 305.c. quæ herbæ eam producant. 305. b. c. vt à grano differat. 305.b
chiorum rempubl. indicat cancer in numo ſculptus 168.b
Chriſtus purpuram indutus, & cur 270. b. quid ſignificet. 316.c. eſt ipſa purpura 315.b. eius ſanguinis exemplum purpura 315.a.
Chœren quid. 552.f
Chœrinæ conchæ quæ 553.d
Chroma radix. 305.d
Chromaſinus color ibid.
cicada Aeliani, quæ Rondeletio 147. a. quæ Scaligero. ibid.
Cicadæ marinæ Bellonij deſcriptio. 156.b
Ex Ciconiæ pullo remedium ad paralyſim. 134.g
contra Cicutam 329.a
cinædus cur glandiuorus dictus. 522.e.
cinædus quid Indis. 421.b
cionia quæ 187.e.325.a
ciris, vel cirrhis auis vnde dicta 3.b.
ciuadæ Rondel deſcriptio, & icon 155.a
ciuada vaſconum 139 b
claſſicum è conchis 251.a
Ad clauos extrahendos 134.e
cleopatræ gemma cur tam pretioſa fuerit. 438. b. cur vnionem deuorarit. 443 d
clodij Aeſopi filij luxus 444 e
cloniſſa 475. d. quas conchas Maſſilienſes ita appellent 458.b
cnide quid Plinio. 564.b
cnipes quæ animantia 173. c
cocalia carnem teſtæ habent incluſam. 232.e
cocalium quid 374.g
coccum infectorium 304. b. coloris eius præſtantia 280.b.
cochlaca quid 369.d
De cochlea ænigma 380. e. æquiuocæ 360.g.h ad alendas eas locus aptus. 378.f an oculis careant 374.b 375. a. an caput habeãt. 375.b. antipathia 379. a. apud antiquos in cibum veniſſe 380 f. de eis apologus 389.a. caro qualis 380. g. cineris vis, & vſus. 387. a coeunt 246. e. cornua quot. 375. b in cornibus earum arenulus quas dixerit Plinius. 375. a cur cornua habeat 94.f. definitio 375 b. deſcriptio in genere 374 b. differentiæ à magnitudine 373.a à colore b.c à loco D. penes regiones 374. e. eis diffidentior qui dicatur 388. b. epitheta. 378 b earũ eſus improbatus 382 f. fimi facultas 388. f. imbre maximè generantur 377 b. pro infidelitate domũ ſecum portant 375.c. magnæ vbi 373 a minutæ, quæ Plinio 373.b. de eis moralia 379. b. multifariã eas coqui 381. d. nudæ vbi non ſint 373.a. earum operculum quale 293.d. ortus earum an per coitũ 377.a b. partium interiorum enumeratio 375.d prouerbia 388.g. quæ Maſſario & eorũ genus 253. c. quæ meliores 381 b. quæ ſyluas ament. 376. f. quæ ſtomacho aptæ. 384.e quæ & vt lateant in terra & quãdo 373. d. 376.f. qui ab eis abſtineant 380.g. quibus herbis infeſtæ 377 d. rore victitant. 377.c. earum ſalinæ facultas, & vſus 386. f.

I N D E X.

Solidi ſunt nutrimenti. 380.b. Synonyma 370.f.eas tarditate vincere qui dicantur 788.h.teſtæ earũ cur vrantur 387.d.teſta eiuſq; nomina 375.c. cum teſtudine confundit Albertus 372.f.variæ earum differentiæ. 372. h ad veſcendum ut pręparentur 380. h.vita earum breuis 377.b.earum vita de quo dicatur 388. g. viuaria earum apud veteres fuiſſe 377. d. qui primus ea inſtituerit 378.e. vnde dictæ 253.d.370.b.vocales vbi 373.a. vſus in medicina 382. g. vſus in varijs 388.f. vt eas ſaginarent veteres. 378.e.vt fugentur 379.b.vt lacte paſcantur 382.e. vt pulte. ibid. vt moueantur 377. a. vt eis ſimiles Athenienſes dicti 376.f. vt lateant 247.c. vt a ſtrombis differant 253.c.vt conſeruentur 380.f.
Cochleæ acératæ quæ 374.g
Cochlearum Africanarum differentiæ 374.e
Cochleę Ariones, vt perdices decipiant. 379.a
Cochleæ Aſtypalaicæ vnde dictæ 374.f
Cochleæ Balearicæ quæ 374.f
Cochleæ cælatæ hiſtoria, & icones 393. 394.
Cochleæ cauaticæ natura 373.d
Cochleæ cylindroidis hiſtoria, & icones 399.alterius forma,et icon 556.557
Cochleæ depreſſæ deſcriptio, & icones. 396.
Cochleæ duplicis ad inſtar quaſi turbinis icon.394.
Cochleæ echinophoræ.373.b.eius deſcriptio & icon.398.b.399.
Cochleæ Germanæ quæ 374.f.g.
Cochleæ læuis turbine obtuſo forma, & icon.399.d
Cochleæ linuſtæ vnde dictæ 374.f
Cochleæ lupinorum magnitudine 373.b
Cochlea margaritifera 263. d. eius nomina 430.e
Cochlearum marinarum differẽtiæ 373. d.à ſtrombis differunt 253.c.vſus pro tuba 227.c.icones 390.392.
Cochlea margaritifera porcellana dicta 552.g
Cochleæ maximæ, ac monſtruoſæ maris Sarmatici deſcriptio. 309. d. icon. 391.
Cochleæ operculares 293.294.
Cochleæ pomaticæ quę 373.c.d.vbi multæ. 373.d
Cochleæ quæ erat in oleario vſu hiſtoria & icones 395.
Cochleæ rugoſæ, & vmbilicatæ hiſtoria, & icon 396.alterius 397.
Cochleæ Seſeli quę 373.d
Cochleæ ſiculæ quales 374. f
Cochleæ ſolitanæ quæ, & vnde afferantur 374.e
Cochlearũ ſylueſtrium differentiæ 373.d
Cochlearum terreſtrium deſcriptiones, & icones 389.390.
Cochlea Tyria 297.d
Cochlearum vmbilicatarum hiſtoria,& icones 397
Cochlis quid 369.d
Cochlon pro Cochlea marina 254.e
Cochlion quid 369.c
Ad Colicos affectus. 117.g. 142.g.h. 416.g.489.c
Ad Colicos dolores 135.a.385.b.491.a. in ijs cur cancri prohibeantur 172.e
Colora quid 109.a
Coloſſinus color qui 311.c
Colybdena quid 137.c. 565.b. mentula marina dicta.588.f
Colycia quæ Bellonio 565.b. eſſe Aporrhaides 342. f. muricũ genus 331.c.
Columbum piſcem non generare margaritas 432.e
Ad Conceptionem 40.g.143.a.eius principium 246.f. ad eam iuuandam. 321.a
Concha charta politur 251.a. à Conchylio ſeparata 226 g.cur Veneri dicata 248.g.cur lunata dicta Plinio 249 d. ea digni qui dicantur 250.f. eam diuidere quid 250. f. earum diuiſio ex Ariſt.461 a.b.eas legere quid 250. f.omnes celerrimè creſcunt 298.h.ab oſtrea diſtinguitur 226.g.ponitur aliquando pro Cochlea 227. b. pro Cochlea marina 254. e. pro oſtrea 227. c. pro vaſe 227.d. pro chama 468.e. pro vna ſpecie 227. a. pro teſta 226. h.quæ Veneri dicata 540.c quæ apud veteres fuerint in pretio 475.b. quid ſimpliciter Martiali 522.h.ijs referta loca longinqua a mari 243.d. eius ſignificata 226.f. ſenſus 423.a. ſilicũ duritia teguntur 4.h.255.b. vnde dictæ 229.a.vt eas capiant polypi 25.a. vt à chamis differant 467.d.468.e
Conchę aduenæ cancello, ſeu Bernardo heremita plenæ icon 219.
Concha Aegyptia Paralios dicta 530.g
Conchæ Anatiferę hiſtoria 543. icones 544.
Conchę candidę vnica faſcia caſtanei coloris icon 450.
Concha ceramis quæ 466.f
Conchæ chœrinę quę 553.d
Conchę corallinę hiſtoria 456. icones. 456.457
Concharum craſſę teſtæ icones 463. hiſtoria 464.
Cõcha Cytheriaca quę Martiali 417.c.
Conchę echinatę hiſtoria. 451. icones. 451.452.
Concha ericina 248.g
Concha erythrea quę 553.a
Concharum faſciatarum hiſtoria,& icones 462.463.
Conchę foſſiles quę 459.a
Conchę Galadis hiſtoria, & icon.461.
Concha Herculea quę 282.f
Concha D.Iacobi 498.f
Conchę imbricatę hiſtoria,& icon 445. minimę 448.
Concha Indica quę 417.c
Concha læuigata quę 552.e.
Concharum lęuium hiſtoria 461.a. differentiæ 461.c
Concharum longarum hiſtoria 453. a. & inde icones 455.
Conchæ longę Plinij verę forma 453.c. icon 454.
Conchę longę Rond.icon.453. Zoographi 454.
Conchę margaritiferę cur non amplius retibus piſcentur 428. h. deſcriptio. 417.d. differentię,& nomina 417.d. icones 418. 419. manus piſcantium mordent 426.b ſolertia 428.h.Synonyma 417.c. vbi retibus capiantur. 427.b. vſus in cibis, & alijs 420.e
Conchę perticę maioris, & minoris forma 559.b.icones 560.
Concha menſurę genus 228.g
Conchę nigrę hiſtoria 461.c
Conchę pictorum hiſtoria 455.d. icones 456.
Conchę rhomboidis hiſtoria, & icon. 459. non eſſe balanum, nec ſpondylum 459.c.icones 460.
Conchę rugatę hiſtoria 458.icones 459. 475.
Conchæ ſaxis adhęrentes 545.a.
Cõchę ſquamoſę deſcriptio, & icon.452
Concharũ ſtriatarũ hiſtoria 448.f. 450.
Conchę niuęę icon 450.longæ Rondeletij, & noſtrę icon.449.
Conchę ſtriatę pectiniformis icon.450
Conchę ſtriatę quadruplici faſcia caſtanei coloris 450.
Conchę ſtriatę rotundę icon 449.450.
Concharum ſtriatarum Rondeletij icon. 449. aliarum trium, in quibus ſua conſpiciuntur animalia icones 451.
Conchæ tenuis teſtę formę 464 g. icon 465.
Conchę Venereę Ariſtot incognitæ 231. b. & cur 553. c. deſcriptio. 331. c. 554.f. icones 554. 555. 556. 557. 558. vniualues ſunt 230 h. cur vniualuibus adiectę 552.e.vbi abundent 559.a. vbi moneta loco. 559 h. vſus 558.a.
Conchis quid 228.h
Conchida lapidem quem Megarenſes vocent.241 d
Conchites lapis vbi 248.c.
Conchyle quid 229.d
Conchylegi 247.d
Conchyleguli qui 347.d
Conchylias lapis 247.d.
Conchyliarius qui 247.d
Conchylia an videant,& audiant 244. f.caro eorũ cur ſenibus inutilis 252.f. eorũ à carnis bonitate laus 223.d.cur creſcente Luna non augeantur opinio Cardani.235.d. Pierij 256.e.Baſilij. f.cur in mõtibus, & alijs locis a mari

diſſitis

INDEX.

diſſitis reperiantur. 237.d. cur lubrica dicantur. 249.d. cur poma maris dicta. 224.c. ab ijs denominata. 247.d. deſcriptio, & icon 346. hiſtoria in genere. 223. & inde. in ijs luxus Romanorum. 224.f. motus. 244.g. mugitum ædentia vbi. 233.d. eorum nocumenta. 251.f. de ijs prouerbia 250.f. ſubterraneæ vbi. 241.e. teſtæ facultas. 348.f. teſtę, vt comburantur. 253.a. cineris vſus. 253.a. varia ſignificata 345.a. vbi maxima. 237.c vbi non ſint. 237.c. viduarum cupediæ ſunt. 274.e. vſus ad agriculturam. 250.h. in uarijs. 250.b in medicina 253.a ut cōdiantur. 252.b. vt nutriātur. 236.f.

Conchylium cum purpura, & buccina confunditur 281.a. ab ijs differt. 281.a. quid ſit. 281.d. 346.a. eius varia ſignificata. 229.a.b. pro colore ſumi. 345.c. eius ſuccus qualis. 347.d. eius ſucco lanę infectę vſus, & uires 347.d. Synonyma. 225.a. vnde dictum. 229.c. vſus in medicina 348.e.

Conchylij S. Iacobi 504.g.

Conchylium Indicum quid. 294.h.

Conchyliata, & purpurea differāt. 303.a

Conchyta qui 247 d. 347.d.

Cum Congro bella polypo. 26.h. cur locuſtæ eum vincant. 104.h. eum cur metuat polypus. 104.g.h.

Conſilij ſymbolum Pagurus. 196.e.

Conſules Rom. purpurati ſacra faciebant. 272.f.

Conſulatus Romanorum inſignia. 272.f.

Conuiciatores locuſtis marinis comparati 106.f.

Conyza odorem mollium extinguit. 5.d. quid præſtet in polypis. 31.a.

Corallum aceto diſſoluitur. 434.e.

Cor ſanguinis principium. 246.h.

Coruina, ſiue Coruiola. 554.c.

Coruuli gregales ſunt. 75.a.

Coturnices aues ſpeculo capiuntur. 51.d.

Cotyledones quid in polypo 10.g.

Crange Ariſt. quæ. 139.a. 147.a.

Crangonis hiſtoria. 144.e. deſcriptio ex Rondeletio. 148.f. ex Bellonio h. ex Zoographo. 149.a. icon. 149. Synonyma. 148.e. vſus in cibis. 149.b. vt coquatur. 149.c.

Creta notare quid. 437.a.

Cribrum quid apud Aegyptios ſignificaret ſub ſepia pictum. 57.d.

Croca quid. 370.c.

Crocodilus cur mandibulam ſuperiorem moueat. 161.d.

Crotalia quæ veteribus dicta. 95.c.

Cruſtaceorum carnis bonitas. 97.c. caro qualis. 232.e. rubra eſt. 94.g. in Conchis digentium hiſtoria. 211.b. & inde. Cruſtam mutant, & quando. 96 h. 97.a. cur oua ſub cauda ventri iuncta habeant. 96.g. cur teſtaceis ea præferat author. 91.d. cur capite ea carere dixerit Galenus. 93.a. cur oſſibus careant. 92.h. cur cornua habeant. 94.f. cur chelas. 94.g. cur paruum caput, paruumque os habeant. 93.c. cur in ſtagnis marinis gignantur. 245.e. dentes in ore, & in ventriculo habent. 93.d. & quales. 94.e. eorum differentiæ. 92.g. ea dormire. 95.a. eorum genera. 92.f. hiſtoria. 91. vſque 98. lapides ſub cruſta habent 94.h. mas à fœmina, vt differat. 95.d. mores, & ingenium. 96.h. non reſpirant. 95.c. eorum oculi vbi, & quales. 94 oua qualia. 96.f eorum oua cur imperfecta dixerit Ariſtoteles. 96.g. eorum partus qualis. 96.f. quæ ſint Plinio. 92.e. quæ loca ament. 95.b. quale caput habeant. 93.b.c. qualia animalia. 2.e. quando pinguiora, & meliora. 97.b. quas partes cum reliquis exanguibus communes habeant. 93.a quibus vitanda. 97.d quo aſtu ea venetur polypus. 26.e. quot pedes habeant, & cur. 94.g ſexu diſtingui. 95.d. ſexus præcipuum ſignum caudæ latitudo. 96.g. ſonum, aut vocem nullam edunt. 95.b. Synonyma. 91.e. valent guſtu, & odoratu 95.a. eorum victus. 95.e. viſus eorum hebes, & cur. 95.a. vſus in cibis. 97.b. in medicina. 97.d. vt coeant, & quando 96.e. vt teſtaceis, & mollibus ſimilia. 92.h. vt coquenda. 97.c d. vt natent, & quæ eorum. 95.b vt pugnent & cum quibus. 96.h. vulua qualis. 95 d.

Cuaraſſa gammari genus in India in terra latitans. 135.d.

Cucumeris marini hiſtoria. 592.b. icon. 593.

Culices, quæ appetant. 244.f.

Culus aſini quid. 588.f.

Cunnus marinus 577.d.

Ad Cutim tingendam. 135.b.

Cutiones, quæ animalia. 8.f.

Cylindri qui. 422.f. ab Elencho differre. 422.e qui lapilli ibid.

Cymbala cur Conchæ dicta. 228.e.

D.

DActylus quid. 527.b. quid Venetis. 522.f.

Dactylus ſiue vnguis Bellonij. 453.b.

Dalechampij error. 21.a. 44.h. 231.d.

Danielis Barbari laus. 587.a.

Delphini corio tantum teguntur. 4.h. 255.b. duo habent foramina, & cur. 12.h. in portum ſe conijcientes tempeſtatem ſignificat. 76.e.

Ad Dentes dealbādos. 62.f. 135.a. 490.e. ad eorum dolorem. 60.a. 172.h. ad eos exeſos. 387.d. ad eorum vitia. 517.b. 558.h. ſubterranei, & eorum generatio 241.d.

Dentale quid, & eius natura. 282.f.g. 723.c. quinq; differētiæ depictæ. 283.

Dentalium 282.g. quid cordo: 553.b.

Dentex cum polypo pugnat 28.f. gregalis eſt. 75.a

Dentifricium ex murice 333.c

Ad Dentitionem. 172.h. 212.e. 388.e.

Ad Deſtillationes. 489.c.

Diabolus polypo ſimilis 29.b. ſepiæ, vt ſimilis 57.a

Diacarnij deſcriptio. 210.b

Dialecticam diſcentes cancris ſimiles vorantibus 168.g

Ad Diarrhoeam 442.f

Didonis habitus. 269.d

Digitos non eſſe Conchas longas. 453.b

Diogenes Cynicus polypum crudum vorauit. 49.a

Dionyſius purpuratus. 270.e

Dioſcorides correctus 89.a. 325.a. explicatus. 287.c.

Diuites polypis comparati 29.b

Ad Dolores mitigandos. 320.e. aurium 383.a. capitis 382.h. 388.e. colicum 384.g. dentium. 382.g. ſtomachi. 383.d

Doloſi homines per cancros deſignati. 167.c. vt vindicentur 170.f

Domus cara, domus optima, prouerb. 388.b

Domiporta. 371.b

Donacæ quæ Conchæ 453.b

Donax quid 527.b. & inde.

Contra Dorycnium 89.d. 108.f. 177.a. 320.c. 329.a. 415.c. 507.d. 517.b. 540 g 586.b

Dromo cancri genus. 197.b

Ad Dyſuriam 60.b. 415.d

Ad Dyſenteriam 108.g. 117.g. 491.A.

E.

ECcæole. 422.f

Echinades Inſulæ 413.a

Echineides vis ad partum retinendum. 416.e

De Echinometra Ariſt. & Plinius diſcrepant. 408.g. eius deſcriptio ex Bellonio 409.a. icon. 409. ab Echino differt, eiuſque differentiæ 405.d

Echinometræ amethestini coloris icon. 410.

Echinometræ maximæ pelagicæ icon. 411.

Echinometræ Rondelet. forma, & icon. 408.g

Echinopos herba 412.h

Echinorum aculeorum vſus. 412.F. æquiuoca 400.e. An turbinatis an verò cruſtatis annumerandi. 254.g. in arboribus quid. 400.g. ijs aſperior qui dicatur. 413.D. carne carent. 232.E. 406.E. caro eorum quæ 414.G. cruſtis, & ſpinis teguntur. 255.B. cur cirros habeant. 485.B. eorum deſcriptiones ex Rondeletio, &

Bellonio.406.f. ab ijs denominata. 412.b. edules,& nõ edules,qui.406. e.epitheta.414.f. eſus eorum quibus cõueniat.415.b.ex ijs garum. 133.a. Hieroglyphica.414 e.integri,item in partes diſſecti icon.407 integrum qui deuorarit. 415.b. eos inter teſtacea enumerat Ariſtoteles. 254.g h. inter cruſtacea a Plinio recenſentur.255.b. eos læuigare quid.413.d. magni vbi. 405.b.eorũ natura.247.b.nunquam ouis carent.247.a.olfactu carẽt.244. g.ortus.408.f.ab ijs præſagia.413.b. oua eorum quando habeant nutrimentum exiguum.414.g. ouorius,qui & cur ſic dictus 406.f.partes eorum diſſectæ vniuntur.412.g.eos piſcandi ratio. 412.f. de ijs prouerbia. 413. D. quando meliores.406.g qui meliores in cibo.414.b.quomodo inuicem differant.405.a.b. ſpinis teguntur.4.b. teſtarum cineris vis, & vſus.415.c. vſus eorum in cibis 414.g in medicina.415.c. vt ingrediantur. 412.g.vt contra tempeſtatis vim ſe muniant. 413.C.

Echini vel potius Echinometræ ſuperficies ex Zoographo.409.

Echinus diuerſi color. 405.c.

Echini lapidei ſpoliati a ſpinis icon.407.

Echini ferruginei icon 410.

Echinorũ maris rubri icones.411.412.

Echinorum omnium minimorum icon. 412.

Echini oblongi aperti icon.410.

Echini quinti deſcriptio. 409.c. icon. 410.

echini Spatagi authoris icon.408.

echini Spatagi, & Briſſi forma,& icon. 406.407.408.

echini ſpinis ſpoliati item alterius cum adiuncta ſpina icon.407.

echinus ciuitas quæ.400.f.

echinus planta quæ.400 g.

echinus vas quale. 400.e.

echiniſcus quid. 412.b.

echinites lapides 413.a.

Eledona.11.e. quæ 42.f.an cum aſpiratione ſcribi debeat.42.f. Etymum. ibid. eius deſcriptio.43.Etymum ſecundum aliquos.20 c.

elegini gregales ſunt.75.a.

elenchus quid. 421.d. quæ margarita. ibidem. cur margaritæ, ita vocentur. 421.d.& quæ.437.b.

elephanti cutis cur cancellata dicta. 215.c.

elephanti hiſtoria.117.b. locuſtæ ſimilis eſt.101.c.cum Leone idem eſt.119.c.

elephantus Plinij Aſtaci genus. 110 e.

Ad elephantiaſim 416 g. cur Alexandriæ frequens.381.d.

embamma quid 918.b.

Ad empyema.133.d.

Ad enterocelen.85 a.

enthalium.282 g.

ephaptis veſtis.278.e.

Ad epilepſiam.135 a.

epipetri generatio.581.a.forma, & icon. 590.

equi ſaliuę vis.134.g ad eius capitis dolorem. 212.g. purpura decorati, qui. 278.b.

equuleus Cochleatus.369 b.

Ad equorum oculos lunaticos.135.b.

erinos herba.400 f.

erucarum cum cancris diſſidium.165.d, & 166.e.

euripides cur a multis taxatus. 268.h.

exercitus inſtaurati Hieroglyphicum. 414.f.

exanguium animalium quot genera Ariſtot.1.d. caro eorum inuicem comparata.223.d.

exanthemata purpura dicta, & quare. 289.c.

F.

FAba marina quid. 553.b.

Faba κόγχος dicta.228.b.

Ad Faciem dealbandam. 62 f.329.c. 358 b. ad eius maculas. 333.c 386. g.eius rubor purpura dictus. 289.c.

Farcimen teuthis dictum 77.c.

Fauare,& fauiſicare quid.299 a.

Fauaginis deſcriptio. 300.b. icon ibid.

Ad Faucium aſperitatem.383.c.

Ad Febres.211.b. tertianas 40.f.

Felis marina 65.a.

Felis marina Hiſpanica quid Belgis. 46.e.

Ferrugo Ibera 306 b.

Feſtina lente, prouerbium vnde ortum. 168.b.

Fibri pedes quales. 198.f.

Ad Ficos ani.387.c.

Ne Ficus fructum perdat.212 g.

Ad Fiſtulas 386.f.

Fiſtula ſacra quid.527.b.

Flos Indicus purpura tingens.306 g.

Ad Fluxus alui 558.b muliebres.211. d. albos 135.a ſanguinis 172.b. & menſtruorum 442.e. ventris.62 b.

Fœneratores polypis ſimiles.29.d:

Ad Fœtus mortuos eijciendos 211.d.

Formæ multiplices in humore genitæ. 245.b earum dator quis 241 a.

Formicæ equites cur ſic dictæ.197.a.

Formicæ,vt abigantur.388 f.

Forum muricibus ſternendum cur Cato dixerit.331.b.

Fructum vt plantæ conſeruent. 173.c.

Fucus quid 314.b pro flore purpura accipitur.288.b.

Fucus Tengrius.296.b.

Fullo inſecti genus Gazæ.98.f.

Fuluus color. qui.45.c.

Fungorum mira procreatio. 486 e.vt multi naſcantur. 301. a. vt ſubito. 299.b.marini Zoophyti icon.587.

Furca quid Apuleo in cruſtaceis.94.g.

Furuus color qui.45.c.

G.

GAideropodæ hiſtoria,& icon.49e

Galadæ quæ Ariſt.469.b.

Galenus correctus.93.c.143.b. eius error.93.b.161 b. inconſtantia.225.b. eius locus quidam explicatus.222.f.

Gallonij gula in ſquillis.142.f.

Gallus marinus. 79. a. cur ita vocetur cancer Heracleoticus.188 f.

Gambarellus Italorum.136.b.

Gambarella.127.c.137.e.

Gammari in cauda pinnas habent.96 g. collum eorũ quale. 110.g. color qualis.110.f. cornua qualia.110 f forcipes quales 110. g. pedes quales, & quot. 110.f. quid Gazæ. 109.b. quot dentes habeant. 110.f. vt a locuſtis differat.110 e.& g.

Gammari terreſtris hiſtoria.153.d.

Gangrenam non eſſe cancrum.159.b.

Garum ex gammaris.133.a.

Gaza notatus. 11.d. 2.f 52.g. 109.b. 138. e. eius verſio correcta. 198. e. eius error.227.a.258.g.582.e.inconſtantia.579.c.

Gillij lapſus.10.g.

Giluus color.3.b.

Ad Gingiuarum vitia.517.b.

Gladiolus Loliginis, vt a Sepio differat. 47 d quid in Loligine.3.b.

Glandes olfactu carent.244.g.

Glans quid iuriſconſultis. 521.d.

Glans vnguentaria.521.d.

Gloſſopetrarum copia vbi.242.c.

Glans,ſiue Balanus Bellonij.459.d.

Gnidius nodus quid Auſonio.45.b.

Gobiones gregales ſunt.75.a.

Goſſipium.541.a.

Gopos quid Græcis recentioribus. 42.h.

Gracculi gregales ſunt.75.a.

Grana quid Italis.305 b.

Granata vrbs cur ſic dicta.305.b.

Grando vt in porcis concreſcat. 433.c.

Granum rubri maris quid.422.g.

Ad Grauedinem narium 490.b.

Greßus muricati qui.332.g.

Grex purpureus quid Martiali. 314.e.

Grumus quid.376.h.

De Gula multati Hieroglyphicum. 316.f.

Guloſos, non eſſe amicos. 478.g.

H.

ad HAemorrhagiam.385.a.

Hæreticorum eloquẽtium purpura,& byſſus ſignant. 315.c. Sepijs vt ſimiles. 56.h.

Haleſurion quid.588.g.

Halidona.42.g.

Halipneumon quid Plinio.577.d.

Hamiotæ.247.d.

De Hammonis templi loco primo conſideratio.243.c.

Hayi piſces natantibus infeſti. 427.a.

Ad Hecticam febrem. 133. d. 143. b. 153 d. 209. c. d. 211. e. 155. d.
Hedyporphyra. 286. h.
Heledone. 12. e.
Ad Hemicraniam. 320. e.
Ad Hepaticos 62 g.
Ad Hepatis inflammationem. 384. f.
In Hepati piſcis capite lapides. 485. a.
Herbæ ex quibus purpura fit. 304. h.
Hercules cur cancrum occidiſſe dicatur. 170. e. qui purpuræ inuentor. 308. g.
Hermolai error 216. g.
Heſychius correctus. 159. d. 277. c. eius lapſus. 293. c.
Hiatulæ quæ 467. d. quid Gazæ. 466. g.
Hippocampus marinus. 197. b. eius venenum. 60. h.
Hippocarcini hiſpidi deſcriptio. 180. e, f. icon. 179.
Hippopotami corio, & cute teguntur. 4. b. 255. b.
Hirundo pelagia gregalis eſt. 75. a.
hirundo piſcis volat. 73. b. qualis. 12. f.
hœdus, qui apud veteres fuerit in pretio. 475. b.
holoporphyrus intus, extra leucoparyphus, qui dicatur. 319. a.
Holothurij Etymum. 579. d. vnde dictum 588. f. genus differentia deſcriptio 580 E. icones 580. 581 natura. 581. a Synonyma. 579. c. d. a Tethyis differre. 579. d. vt ab ijs differant. 580. e.
hori lectio animaduerſa 31. b.
humani generis Hieroglyphicũ. 249. a.
humor mucoſus natura ſeminis. 299. a.
hyacinthinus color 308 e.
Ad Hydropem. 40. f. 211. c. 385. c. 517. b.
hyſge quid. 307. d.
hyſginum quid 314 g 306. h. quæ herba. 308 e.
hyſplax. 215. c.

I.

IAnum cur bicipitem veteres finxerint. 209. a.
Ignauia, vt cuidam per Loliginem exprobrata. 75. d.
In igne cur non generetur animal. 245. c.
Ad icterum. 133. d.
Ad Ileum. 108 f.
imbrices quid 445. b.
imbricatum quid. 445. b.
imperantis ſuæ nationi typus 30 f.
impoſtores, doloſi, & perfidi per cancrum ſignificati. 167. c.
inconſtantiæ Hieroglyphicum. 168 f.
In India omnia quàm apud nos maiora. 445. c.
Indicum quid a purpuriſſo differrat. 314. g.
indiſcretum quid Plinio. 42. d.
infelices quos meritò dixerit eſſe Aeſopus. 176. f.
Ad inflammationem linguæ, & gutturis. 134. f.
inſectorum ſenſus. 244. e. vt incrementa ſumant. 246. h.
Inſidiator naturam polypi imitatur. 29. a.
In ſomniorum interpres cur a polypis abſtinere iubeatur. 30. g.
intempeſtiuè factum vituperabile. 389. b.
inuidi locuſtis marinis ſimiles. 106. f.
ionia, quæ 320. f. 324. h. 325. a.
iouij error. 565. b.
Ad iſchiam. 384. g. 585. h.
iudæorum toga regia. 268. h.
iuditiorum ſeueritatis Hieroglyphicum. 414. e.
iulidis venenum. 142. h.
iulis oppidum. 263. b.
iumenta Luna decreſcente imbecilliora. 235. d.
iuncus quid apud Aegyptios ſignificaret 57. c. quot eius ſpecies apud Theophraſtum.

L.

AD Labiorum vlcera. 489. c.
Labrax cũ ſquillis pugnat. 140. e. vt a ſquillis occidatur. 153. b. eius oculi margaritæ dicti. 441. a.
Lacedæmonij, quando purpura induerentur. 371. a.
Lacerna, quæ veſtis. 275. b. Tyria. 297. d.
lacerta. 370. f. Cochleas odit. 379. a.
lacerti gregales ſunt 75. a.
Ad lachrymas. 387. b. earum ſymbolum. 434. h.
lacinia quid in oſtrea. 485. a.
In lacu, quæ non naſcantur 245. b.
lacus terræmotu apparentes. 243. d.
lagois peregrina. 79. c.
lambini error 291. a.
lana non eſt in purpura. 292. h. prius purpura tincta. 302. h.
lana pinnula quid Siculis. 530. g.
lana Tyria 297. d.
lapis Conchis refertus apud Megarenſes 241. d. cur in mari rotundus fiat. 234. g.
lapidem omnem mouere qui dicantur, & vnde. 170 h.
lapides piſcibus prægnantes vbi, & eorum generatio. 242 g.
lapillus Erithreus quid. 422. f. quid generali nomine ſignificet. 422. e.
lari aues, vt Cochleas rumpant. 379. b.
laſciui, & petulantis ab ineunte ætate Hieroglyphicum 540. e.
lecti ſtragulis purpureis ornati. 279. c.
Ad lentigines. 385. b.
Leo Aſtaco confunditur. 118. b. Aſtaci genus quale. 110. c. eius deſcriptio. 119. d. 120. e. f. Etymum. 119. b. Locuſtæ ſimilis. 101. c. marini, & terreſtris antipathia. 122. h. Synonyma. 119. b. eius varia ſignificata 117. h. vnde dicatur. 120. e. vſus in cibo, & alijs. 126. e. vt ab Aſtaco differrat. 120. f.
Leonis authoris deſcriptio. 120. b. icon. 121.
Leo Plinij, qui Iouio. 101 e.
Leonem, & Elephantum Plinius ſeparat. 120. g.
Leonem Plinij, & Elephantum idem eſſe. 119. c.
Leonis Rondeletij icon. 122.
Leo fontis cuſtos qui. 118. a.
Leo ſerpens qualis. 117. b.
De Lepade prouerbium. 550. c. vnde dicta 545. b. vſus in cibis. 549. d.
Lepadis Bellonij icon. 548 h.
Lepas maris rubri 547. d.
Lepas parua Diphili. 548. h. Rondeletij. 547. d.
lepaduſa inſula vnde dicta 549. a.
Ad lepras 333. c. 387. a. 416 f.
leporem cancris comparare quid. 170. g. eum capit cancer, prouerbium. 170 g.
leporarium Q. Fuluij 378 g.
leporis marini æquiuoca. 79. a. eius admirabilis facultas. 485. b an peculiariter lædat pulmones. 86 g cineris vis. 85. b cur maſſa in formis dicatur. 80. e. eius deſcriptio 80 e duplex eſt Alberto. 79 a. duo eius genera loco differentia 82 d eius genera, & eorum forma 80 g eius hiſtoriam cur inter mollia ponat author. 78 h. locus & victus 82. d. mollibus annumeratur. 2. h. eius pictura quid ſignificet. 84 h. de eo prouerbium 84. g. Sexus diſtinctio. 84. f. Synonyma. 79. b. tres eius ſpecies ex Rondeletio depictæ. 81. eius vſus in medicina 84. h. eius veneno qui vſi. 85. c. d. venenum, & eius curatio. 85 c. & inde veneni temperamentum. 86. h ad id remedium. 209. d. veneni ſumpti indicia 86. h. ex eo ſymptomata, quæ. 86. g. ad id remedia. 88 e f. 210. g.
lepus marinus non venenatus 79. a.
Leporis mar. veri icon. 82. aliæ ſpecies depictæ 82. 83.
leucoparyphus extra, intus holoporphyrus qui dicatur. 319. a.
liberis quid 226. e.
Ad libidinem excitandam 44 e. 60. h.
libri purpura ornati. 279 d.
libum teuthis dictum. 77. c.
Ad lienteriam. 442. f.
Ligombaudios quos Maſſilienſes vocent. 109. d.
limax. 370 f. an a Cochlea differat. 371. d carnem habet teſtæ incluſam. 232. E Etymum 372. e. lapidis eius vis, & vſus. 388. e. eius metamorphoſis 377 c. eum metuunt ſimiæ. 379 a. ortus. 245 b. ſale inſperto liqueſcit. 379 b.

INDEX.

Limaces agrici qui. 370. F.

Limacia. 372. E.

Limbo arij qui. 277. A.

Limbus quid. 277. A.

Limnoſtrea cur dulciora alijs. 480. H. quæ ſint Rondeletio 480 G.

Limus veſtis genus. 277 A.

Linguæ ſerpentinæ, qui dentes dicti. 242. E.

Linum Orchomenium 307 C.

Linum Xilinum. 541. B.

Luſtrea, quæ Spartiano. 467. A.

Ad Lippitudinem 773. A 387. B.

Liquari quæ dicantur 434. F.

Literarum ſacrarum Hieroglyphicum. 57 C. D.

Lithoſpermi forma. 441. C.

Loca modo terræ, modo maria ſecundum philoſophum 238. F.

Locuſtæ æquiuoca. 98. F. ætas. 103. A. antipathiam cum quibus exerceat. 104. G. H. arma eius ad pugnã quæ. 98. E. aſperitas corporis, & a quibus ea differat. 100. F. Aſtaco præſtat. 108. E. ab authore poſitæ deſcriptio. 101. B. icon. 102. carnis qualitas. 108. E. ex eius cauda eſitia. 107. D. conditura 107. D. eius cornua qualia. 100. G. H. & eorum Synonyma. 101. A. cruſta tegitur. 4 H. 255 B. cur caudam habeat. 100 G. cur cruſtam exuat 97. A. cur gammaro præferat Ariſt 98. E. ab ea denominata. 106. E. dentes vbi. 100 G. deſcriptio ex Rondeletio. 100. H. 101 A. eam dum decoquitur ex aheno furatur polypus 34 E. eius epitheta. 106. G. Etymum. 99 C. forcipes habere, 100. E. forma 99. D. genera. 101. B C Hieroglyphica. 106 G. hoſtis eſt murenæ. 27. A. lapideam, quæ 107. B magnæ vbi. 107 C. eius mutis omnium partium ſapidiſſima. 107. D. mas, vt à fœmina differat. 104 E. moralia. 106 F. natura, mores 104. F nigricantes vbi 103. A in pretio habitas eſſe 107. B. pugna cum polypo. 104 G. quæ eligendæ 107 C. quæ loca ament, & vt mutent 101. D. quando cruſtam exuant 97. A. quomodo ab Aſtaco, & gammaro differat 99. A quibus victitent. 103. A. quibus conueniant 108. F. Synonyma. 99. A teſtæ, ſeu cruſtæ vis. 108. G. in ea tria eſſe commoda, & quæ. 98 F. quot menſibus lateant 104. F. vbi abundent. 101. D. eas vincit polypus & quomodo. 26 H. vſus in cibis. 106. H. in medicina. 108. F. vt natent. 103. C. vt elixentur 108 E. vt a cancro differat. 100 F. 16 . A. vt coquantur, & quę coctura melior. 107. C. vt pariant. 105 C. vt polypum odere. 26. H. vt capiantur. 103. B vt pugnent 104. F. vt cocant, & quando. 105. B.

Locuſta inſectum. 98. F. meretrix ibid.

Loliginis equiuoca. 64. F. ætas. 73 C. D. eius attramẽtum 66 E. caro qualis. 76. H. cocta cur ſub purpurea reddatur. 68 G. conſpecta cur tempeſtatis dicatur prænuncia. 76. E. cur nigra Horatio dicta. 76. G. cur binas habeat promuſcides. 46. G. in delicijs habitam eſſe, & etiamnum haberi. 76 H. ab ea denominata. 75. C. epitheta. 76 G. Etymum. 65. B. eius gladij deſcriptio. 66 H. icones. 67. ex ea iſcia. 77. D magna, quæ 64. G. mas, vt a fœmina differat. 73. D. mores, & ingenium. 75. A eius nomaiorem, & minorem Plinius compræhendit. 65. C oua qualia. 74. H. pedes ei quot & quales. 46. G. pedum conſtitutio, & vſus. 65 C. præparatio. 77. B. promuſcides, & earum vſus. 65. C. ab ea, quæ præſagia ſumantur 76. E. quę loca amet & vbi abundet. 72 F. qua parte pariat. 74. G. quo tempore melior. 77. A. Sæpia aſtutior eſt. 75 A. B Squamis caret 66 E. ab ea Symbola 75. D Synonyma 64. G temperamentum 76. H. eius ventrem quid vocet Ariſtoteles. 66. E. victus. 72. G. volatus. 73. B. vſus in cibis. 76 G. vſus in medicina, & alijs. 78. H. vt cocat. 74. E. vt farciatur. 77 C. 78. G. vt capiatur 72 H. vt contra tempeſtates ſeſe muniat. 65. C. vt a ſæpia differat. 65. D.

Loliginis maioris authoris icon. 69. & 70. Saluiani. 71.

Loligines paruæ, & magnæ, vt coquantur 78 E. F. quæ ęquè eis conueniant. 65 E.

Loliginis minoris Rondel cum ſuo gladio icon 72. deſcriptio ex Bellonio. 68 H. ex Rondelet. ibidem. Synonyma. 64. H.

Loliguncula quid. 75. C.

Lolij deſcriptio ex Bellonio, & ex Rondelet 68 E F G. eius duo ſunt genera 68. G. gregales ſunt. 75. A. Loligò maior eſt. 64 G 67. D.

Lolius rhetor qui 64 F.

Lolliæ Paulinæ luxus in margaritis Lopas. 545 B

Loricarum inuentio vnde. 98. E.

Luculli luxus 267. C.

Ad Lumbricos 143. B.

Lumen purpureum dictum 280 F.

Lunæ vis in conchylijs. 229. B vis eius in his inferioribus 236 F. quid in teſtaceis, & alijs animalibus poſſit. 235. C. eius natura. 486. F.

Lupus marinus, qui dicatur Romæ. 192. E. Squillas deuorat & ab eis ſuperatur, & quomodo. 140. E. per ſquillam capitur. 143. C. vt eum occidat ſquilla gibba. 153. b.

Lucem vt noctu edere poſſimus. 577. B.

Luxus veterum in oſtreis. 477. B.

Lyræ loco conchylia vbi. 251. B.

Lyra piſcis lepus marinus putatus. 79. A.

M

MAcinetta cancri genus. 174. E.

Ad Maculas corporis tollendas. 61. A.

De Mæa variæ opiniones. 177. C. Vide Maia.

Magaleb. 314. G.

Magiſtratus doloſi typus. 168. E.

Maiæ deſcriptio tum maris, tum fœminæ. 178. E. F. Etymum. 177. C. interanea, quę. 178. F. maret quando, & quando fœminæ ad cibum requirantur. 186. E. vbi abundent, & maiores ſint. 186 E. vt coquantur. 186. F. vt a paguro differat. 178. E.

Maiæ alterius deſcriptio. 180. G. icon. 181. alterius plurimis ſpinis horrentis deſcriptio. 180. G. icon. 184.

Maia Rondeletio quæ. 177. C. eius deſcriptio. 187. C. icon. ibid.

Maledici Hieroglyphicum. 316. F.

Maligranati Zoophyti forma, & icon. 587.

Mali Punicæ quatuor ſpecies, quæ. 89. C.

Mali inſani Zoophyti forma, & icon. 592. F.

Malignitas per Loliginis ſuccum indicata. 75. D.

Malleoli gregales ſunt. 75. A.

Manus marinæ forma, & icon. 593. A. B.

Ad Maraſmum. 133. C.

Marcelli error 293. A.

Mare purpureum dictum. 310. G. & cur. 290. G. eius epitheta. 310. G. vbi nigrius. 312. G. eius Hieroglyphicum ſunt Conchyliæ. 237. A.

Margaritã aceto diſſolui 434. E. eius æquiuoca. 420. H. atræ vbi. 432. F. ab authore obſeruatarum forma. 422. G. H. icon. 423 ex ijs antidota. 442. F. calcinatio per acetum improbata. 443. A ex ijs calx, vt fiat 442. G. ex carne generari. 431 432. E earum color. 421. C. color cur mutetur. 423. C. colore variant. 437 B. cur elenchi dicantur. 421. D. cur vileſcant. 439. C. cur tribacca dicta. 444. G. ijs cur ſe pauperes mulieres ornent. 444. H. ab ijs denominata. 434 G earum dos in fulgore 422. E. electio 437. A. Epigrammata. 436. E. figura 421. D. genus differentia, deſcriptio. 423. A. Hieroglyphica. 414 F 434 H immaturis qui vtantur. 441. D. nitor naturalis earum non reſtituitur. 439. D. vt reſtituatur. 439 G. de ijs leges. 435 C. in ijs luxus. 443. C. magnæ vbi. 421. A. non eſſe partus oſtreorum. 432. E. ex

oculis

I N D E X.

oculis piſcium quales. 441. B. ex ijs olèum, vt fiat. 442. F. ouorum magnitudine vbi. 421 C. pilus, vt ex ijs auferatur. 439 D. eas piſcantes, vt contra piſces ſe defendant. 428. F. piſcandi ratio. 426. H. 428. H. 427. D. eas piſcantium pericula. 426. H. pondus earum non reſtituitur. 439. C pretium. 224. H. 438. E. 439 B de ijs prouerbia. 436. H. qua Conchæ parte gignātur, 430. G. eas, quæ Conchæ proferant 420. G quæ eligendæ. 441. D quando plures generentur. 430. G H quomodo primum Romæ ex vſu eſſe cœpere. 443 B. in quibus Conchis generentur. 429. B quid ſit 422. G ex rore, & fulgure non naſci. 431. D in ſomnis viſæ, quid portendant 434. H Synonyma 421. A. earum temperamētum. 441. D. 442. E. ex teſtis oriri. 434. A vnde generentur. 430. G. vnde dictæ. 42. C. vbi naſcantur. 249. D. vbi inueniantur. 424. E. vſus earum in medicina. 441. C. vt ex teſtis Concharum fiant. 440. H. vt per forentur 441. D. vt diſſoluantur. 434. E. vt adulterentur. 440. E.
Margaritæ arbores, quæ. 420. H. herbæ quæ. ibid.
Margarita Inſula ibid.
Margaritarius 434. G.
Margaritiferarum Concharum ortus, & generatio 429 A. vide Concha margaritifera.
Margaritum 421. B.
S. Maria Margaritæ ſimilis. 435. B.
Maſſacara. 144. G.
Maſſarij error 299. C. 579 D.
Maſtruca veſtis, quæ 270 G.
Matriculi 565. B quod Ennio 553. B.
Melanurus piſcis cur cum ſæpia confundatur. 57. C.
Melicembates 470. E.
Mellis vis contra putredinem. 304. F.
Melonis pagina quid Auſonio. 45. B.
Memphidis cur Homerus non meminit. 239. C.
Mendacij Hieroglyphicum Sæpia. 57 C.
Ad Menſes ciendos 40. G. 60. H. 61. A
Mens ſancta per purpuram indicata. 315. D attonitæ conſternatio per polypum notata. 30 G.
Mentulæ marinæ hiſtoria. 588. E. cur ſic dicta. 589 D. eius deſcriptio. 588. H genus, differentiæ, forma 589. A. & nde 590 E. icones 589. 590.
Menynx inſula, quæ & vbi. 296. G.
Meretrices polypis ſimiles 29 C. purpuram vſurparunt. 278 F. Sepiæ, vt ſimiles 57 B.
Ad Merulas capiendas. 143. B.
Meſſacara 144 G.
Miluus piſcis volat. 73. B.
Mituli byſſum gignunt, & vt a byſſo pinnæ differat. 541. C ad canis rabidi morſus non valere. 517. A. deteriores vbi naſcantur. 512. F. eorum generatio 245. C. 299. A. C. iuris eorum vires. 517. B. magnitudo. 512. G. qui Plinio 510. H. 517 D. ex putredine oriri. 299. D. quando in cibis dentur. 516. H. quando oua habeāt. 516. H. qui præferantur. 468. G. ſalem, & virus reſipiunt. 512. G. cum tellinis confunduntur. 517. D. vbi meliores, & vbi peiores. 516. G. vbi generentur. 516. E. eorum vſus ad oleum excipiendum. 517. C. vſus in medicina. 517. A. in cibis. 516. G. vt ab alijs oſtracodermis differant. 512. F.
Mituli fluuiatilis deſcriptio. 512. E.
Mituli marini deſcriptio. 512. E.
mitulorum Matthioli, & authoris icones. 513. 514.
mituli Rondeletij icon. 512.
mituli ſcyllodes vnde dicti. 511. A.
mituli ſoliati, qui Gazæ. 511. A.
molecca, qui cancer Venetis. 173. D. vnde dicta. 174. E.
mœnam, vt pinna capiat 539. A.
mollium alueus, vbi. 4. H eorum capillamenta, & vſus. 4. H caput vbi habeant. 3. C. caro eorum qualis. 7. B. 38. G. de eorum coitu, partu, & generatione. 6. H. cur fiſtulam habeant. 4. F. cur pinnam. 4. G. H. cur gulam, & obomaſum. 5. C. cur parum viuant. 6 G cur non ſint in Ponto 6 H. cur ſic dicta. 76. E. ab eis cur exordiatur author. 1. D cur in ſalſis aquis giguantur. 6. F. cur in ſtagnis marinis. 245. C. cur parua ſint. 6. G. cur frigoris impatientia. 6 G cur diu coeunt, & quomodo. 6. H. cur attramentum effundant. 6. H. cutis eorum an cutis dicenda. 4. H. dentes quid vocet Ariſt. 3. C. eorum deſcriptio, & partium anatome. 3. A. vt cum turbinatis conueniant. 4. E. excrementa eorum cur meatu ori vicino emittantur. 4. E. oua eorum num edantur. 7. B. mares eorum, vt a fœminis differant. 6. E. natura, & mores. 6 F. G os eorum, & roſtrum. 3. C. oſſibus, & viſceribus carent. 3. A oua eorum, vt augeantur. 7. A. partes eorum exteriores quales. 3. B. internæ. 4. H. 5. A. pedes cur in parte priori. 3. D. eorundem conſtitutionis ratio. 4. F. quæ mollia quibuſdam dicantur. 2. H 3. A. qualia animalia. 2. E. quando meliora. 7. B. quid ſint. 2 F. quot pedes habeant, & quales. 4. F. quot eorum genera Ariſt. 2. H. de eorum ſenſu. 5 D. 244. E ſexus. 6 E. ſomniant. 5. D. Synonyma eorum, & Etymum. 2. F. victus. 6. F. vſus in cibis. 7. B.
monetę loco Cōchæ, quæ & vbi. 559. A.
Monſtroſi piſcis cuiuſdam forma. 12. C
moram, & cunctationem ſignificat cancer. 168. G.
Ad morbos muliebres. 44. E. 60. H. 295. C. 385. D.
Ad morbum regium 517. B.
moroſi hominis Hieroglyphicum. 414. E
mortem qualem purpuream dixit Homerus. 289. D. purpuream obire quos Homerus dixit. 303. C. ea ſublati qui dicebantur. 310. F.
mortui vnico ictu Hieroglyphicū. 316. G. purpura induti. 278. G.
moſchus vt vocetur Germanis. 42. h.
moſchites vnde dicta. 42. h.
moſchyta polypi genus ibid.
Ad mugiles capiendos. 143. B. genus quoddam eorum ex putredine. 246. F. eos venatur ſæpia. 48. G. & quomodo 55. h.
mulierum munus quid. 248. h. ad earum morbos. 40. g.
mullus cur ſacer habitus 85. D. cur in Dianæ ſacris artemiſijs geſtaretur. 85. D. gregalis eſt 75. A. ex iecinoribus eorum garum. 133 A. lepores marinos venatur. 85. D qui apud veteres fuerit in pretio. 475 B.
multipes quid Alberto 9 B.
muræ nam cur metuat polypus. 104. g. h. molli cute tegitur. 4. h. 255 B. quæ apud veteres fuerit in pretio. 475. B. quæ loca amet. 138. C. quos polypos ſectetur. 43. D. pugnat polypo. 27. A. in terram exeunt. 20. F.
mulieris marito ſuo contentę ſymbolū. 379 D
muricis æquiuoca. 330. g. cineris vis, & vſus. 332 A. cineris vis cauſtica. 333 F. inter Conchas numerari. 332. F. Etymum. 331. B den ... 332. g. epitheta. 332 f. intortus, qui dicatur. 332. g. nomen generale eſt. 322. g ab oſtrino colore differt. 288. g. quid veteribus. 281 C. quid propriè 331. b. ſacer cur dicatur iuriſperitis 331. D vnde dictus 322. g. vſus in cibis 332. h.
muricum bellicorum tria genera. 331. A.
muricis coracordis deſcriptio, & icon. 341.
murices ferrei qui 331 A.
muricus lactei deſcriptio 339. B. icones. ibidem. 340.
murices marmorei cur ſic dicti. 334. E. deſcriptio, hiſtoria, & icon 334. 335. 336. 337.
muricis Mutiani deſcriptio. 554. E.
muricis purpurei orthocentri deſcriptio, & icon. 340.
muricis triangularis deſcriptio. 338. h. icon. 339.
muricis ſpecies appendicibus aſperis, col. rubro, cinereo, & albo pronè, & ſupinè picta. 338.

Murex

Murex Tyrius.297.d.
murileguli qui.247.d.
muricatim quid 332.g.
muricatum cacumen quid.330.b.
murileguli qui.332.b.
mus marinus. 509. A. in terram exit. 20.f.
muſcardinus.258.e.
muſcarolus.258.c.
muſculi varia ſignificata.508.e. vſus eorum in cibis.510.c. vſus in medicina. 510.g. vt coquantur.510.f. vt differant.509.b.
muſculi Rondelet. deſcriptio, & icon. 509.b.
muſculi ſtriati hiſtoria.459.c.
muſculi Zographi forma, & icon. 509.c.
muſculus Balenæ quid 508.f.
muſcus quid Maſſilienſibus.42.b.
muſicæ harmonia capiuntur paguri. 195.a.
mutis quid.47.b. non eſſe hepar 128.b. quid in mollibus, & eius vſus.5.a.
myacæ, quæ Oribaſio. 510.b. quando optimæ.516.g.
myiæ quæ Plinio.508.b.
myſiæ, quæ eidem.508.b.
myites lapis.510.e.
myrrhina vaſa vnde dicta. 264.e. an eadem cum Calainis. 311.b.
myſticetus.508.e.

N.

NAcaro Cardani, quæ Concha. 429.E.
Nacra Bellonij, quæ Concha.ibid.c.
Narica 363.D.
Natex.363 d ve capiant.244.g
Natura quidue dux ad viuendum. 100.b.
Naues Liburcinæ. 262.b.
Nauis Concha dicta.228.g.
Nauigationis tutæ Hieroglyphicum. 414.f.
Nauigia vnde inuenta.262.g.
Nauplius Plinij.257.b.255.b.c.
Nauplius polypo ſimilis 46.f.
Nauplius Mutiani.259.a.
Nauta.11.c.257.b.
Nautilus, ſeu nauticus.12.e. æquiuocè. 257.b. cirrorum vſus.258.b. Concha eius qualis. 259.d. ab eo cur inter teſtacea author exordiatur.257.a. eius deſcriptio.258.f.b.259.d. de eo Epigrammata.263.a. genus differentiæ. 258.f. eius ſecunda ſpecies, quæ authori. 259.b. polypo ſimilis. 259.D. quot eius genera 258.f. ſponte naſci. 261.c. Synonyma 257.b. eius teſtæ interioris icon 266. vbi venari non liceret.262.b. vnde dictus.259.c. vt tempeſtatem vitet 262.e. vt cum cruſtatis, & mollibus conueniat.257.a. vt nauiget.261.d.
Nautili primi generis Ariſt. ſecundum Bellon. & authorem icon. 260.
Nautili alterius hiſtoria. 263.d.264.e. icon 265.
Nautili ab Indis varijs imaginibus extimo cortici inſculptis exornati icon. 266.
Nautilus murrhinus. 264.e.
Nautilus fabulæ genus 257.b.
Nepa quid.160.b 170.b. eam imitari, qui dicantur.170.b.
Ad Nephriticos dolores.40.f.
Neritæ an turbinatorum generis.364.b. eius forma, & deſcriptio.365.a hiſtoria.363.d. & inde earum nauigatio. 363.c. ſenſus.365.c. vbi generentur. 365.c.
Neritæ Aeliani quæ, eiuſque hiſtoria. 365 d. icon.366.367.
Neritæ Bellonij hiſtoria, & icon.368. E F.
Neritæ Rondel. item authoris icon.365.
Neronis piſcatio.271.d.
Ad Nerui diſſectionem. 173.a. 295.c. 320.c. ad eorum vulnera.384.b.
Nigrum pro violaceo. 290.f.
Niphi nugæ.227.c. error 579.d.582.e.
Nodus Gnidius quid Auſonio. 45.b.
Nubes.545.c.
Nympha Speuſippi quæ. 156.g.

O.

OBſtinati Polypis ſimiles. 29.d.
Octopodi quid Græcis recentioribus. 9.b.
Octopoda pro polypo.9.b.
Ad Oculos caligantes.383.a. 510.g. ad eorum dolorem. 329.a. ad maculas. 386.g. 387.c 573.a. ad varia vitia. 61.d.62.c.
Oeconomiæ typus polypus. 30.e.
Oleas, vt ament polypi.18.e.f.
Olei vis contra putredinem.304.f.
Onychæ, quæ Conchæ 453.b.
Onyx an purpuræ tegumentum. 347.c. quid 289.b.294.b.346.a.347.a.
Onyx gemma vnde dicta.295.a.
Onychinus color. 294.b.
Onychites.295.a.
Opiſtholia quid Thebanis.45.c.
Oppiani lapſus.214.b.
Orbis echinati icon.409.
In Orci cancros adhærere, qui dicantur. 215.c.
Os iugale cur cancer dicatur.159.c.
Ad Oris tetros odores.329.B.
Oßa lapidea.243.a. in terra etiam generari.243.a.
Oſmyliæ deſcriptio.43.b.
Oſmylus.12.e. an idem cum ozena.42.e. f. eius bonus odor.42.b. cum Eledone confunditur. 42.g. eius deſcriptio. 43.b.
Oſſolc 11.e. quod Gazæ.42.b.
Oſtacus.109.b.
Oſtracindæ ludos.248.e.
Oſtracites gemma. 248.f.
Oſtracium.346.a.
De Oſtraciſmo metaphora.251.e. de quibus dicatur.251.C. vt ferretur.251.D.
Oſtrea, & oſtreum quid differant.225. c. aluum mouent. 487.d. antipathia. 486.b. aqua dulci gaudent. 480.f. carnem eorum, vt cancer depaſcatur. 167.c. in cœno naſcuntur. 485.c. colore variant. 482.f. cruda quoque eduntur.488.e. cur dura teſta teguntur.485.b. cur lunæ ratione grandeſcant.486.e.f. cur roſcida dicta.486. g. cur in lacum lucrinum transferrentur.477.b. cur apud lautos in pretio. 487.c. cur humanum genus eis ſimile eſſe dixit.249.a. differentiæ.480.e. ex eis garum. 133.a. eorum generatio.485.c. de eis gryphus. 487.b. lac eorum quid. 485.d. meliorum notæ. 484.g. eorum in morem adhærere quid. 250.g. optima vbi. 480.f. quæ Ariſtot.225.b. quæ Spartiano.467. a. quæ propriè ita dicantur 230.f. quę celebrata.482.f.g.h. qualem ſuccum generent. 487.c. quanti ea fecerint veteres.477.b. 479.a. quos ſenſus habeant, & quos non. 486.g. ſexu carent.485.c. ſilicum duritia teguntur. 4.b. 255.b. a ſtellis marinis exeduntur. 487.a. ſuburbana cur meliora. 483.b. Synonyma. 479.c. teſtis ea tegi, quid ſignificet. 249.b. vbi laudabantur. 237.c. vbi ſerantur. 486.e. vbi meliora. 522.b. vnde dicantur. 226.e.479.c. viuaria eorum, qui inuenerit.477.b. vſus in cibis.487.c. in medicina 489.c. vt cancer ea capiat. 166.f.486.b.
Oſtreæ Gaideropodæ hiſtoria, & icon. 492.
Oſtrearum marinarum icones. 482. quando optima 480.b.
Oſtrea Ruputina, quæ iuuenali 483.b.
Oſtrea pelagia, & marina, quæ dicantur. 481.d.
Oſtreæ ſtagni marini Rondelet. icon. 480.b.
Oſtreorum ſylueſtrium hiſtoria. 491.b. icon.ibid.
Oſtreum virgæ virilis ſpecie 588.b.
Oſtreatum tergum geſtare quid.248.e.
Oſtreoſus.248.f.
Oſtrifer.ibidem.
Oſtrum quid 288.g. qualis purpura. 289.d. differentiæ a loco 290.e. vnde dictum.225.d 288.g.
Oſtrum Sarranum vnde dictum. 297.c. 288.g.
Oſtrum Sidonium vnde dictum. 298.e.
Oſtrinus color a murice diſtinguitur. 288.g.
Otia quid Plinio.545.c.
Oua malacoderma, & oſtracoderma. 225.d.

I N D E X.

Ex Ouo quæ animalia generentur. 246. g. quid in teſtaceis. 235. b.
Ouum polypi. 11. c. 12. f. 258. f.
Oxybaphum quid. 289. a. vnde dictum. 288. b.
Ozena an cum Oſmylo eadem. 42. e. eius deſcriptio. 43. b. eam proſequitur muræna. 43. d. vbi abundet. ibid. eius uſus in cibis, & vt præparetur. 44. e.
Ozolis. 12. e.
Ozolis Bellonij icon. 43.
Oxos. 188. b.

P.

PAguri æquiuoca. 186. g. carnis qualitas. 196. b. cruſtam, vt exuant. 195. b. cur ſapientia ei tribuatur. 196. e. deſcriptio. 187. a. duo genera nota Scaligero. 188. f. duplex genus. 162. b. epitheta. 196. f. Etymum. 186. g. muſicæ harmonia capitur. 195. a natura, mores. 195. b. in numo Chiorum pictus. 168. b. pronè, & ſupinè picti icon. 189. de eo prouerbia. 196. e. eos qui ſimpliciter pro cancris accipiant. 173. d. cum quibus pugnent. 195. d. eorum ſapientia prouerb. laudata. 196. e. in Scorpios mutari dicti. 196. e. Synonyma. 186. g. vſus in cibis. 196. b. vt coquantur 196. b. vt muſicam ament. 195. d. vt a maia differant. 178. e. vt a cancro Heracleotico. 180. g. b. vbi maiores. 194. g.
Paguri authoris deſcriptio. 188. e.
Pagurus fluuiatilis qui Galeno. 206. g.
Pagurus qui Rondeletio. 177. c. eius deſcriptio. 178. b.
Paguri Venetorum deſcriptio. 181. g. icon. 182. fœminæ icon. 183.
Palladis vulnus faſcia purpurea obligatum. 168. f.
Palmata toga quæ. 274. f.
Ad Panos. 333. c.
Pantheræ, vt capiantur. 41. c.
Papauer quibus, & quo loco. 235. B. quid in mollibus Ariſt. 5. c. Polypi quale. 10. f.
Papauerculum quid in buccina. 135. a.
Papilio cancrialis detentus quid ſignificet. 168. g.
Papilla piloſa, cancri genus. 192. c.
Paralios, Concha Aegyptia. 539. c.
Paralurges. 277. a.
Ad Paralyſim. 134. g.
Paraſiti cancris comparati. 208. g. Cochleæ. 379. c. in eos emblema. 131. d. 209. b. typus eorum polypus. 32. g.
Parietaria vbi coccum proferat. 305. c.
Ad Paronychiam. 387. c.
Ad Parotidas. 490. g.
Ad Partum accelerandum. 386. e. ad continendum. 172. g. ad mortuum eyciendum. 172. g.
Paryphes. 277. a.
Paſſionis dominicæ ſacramentum, ut purpura ſignificat. 315. d.
Paſtinacæ radij mira vis. 85. a.
Patellæ an vniualues. 230. b. an a ſaxis ſoluantur. 549. b. eſſe vniualues. 545. d. genus, & deſcriptio. 545. d. icones. 546. 547. 548. Locus, natura. 549. a. eius more hęrere quid. 550. c. Synonyma. 545. a. vt a ſaxis diuellantur. 549. c.
Patellæ Cypriæ ſtriatæ, & non ſtriatæ icon. 548.
Patellæ maioris Bellonij deſcriptio. 550. g.
Patella fera. 545. c.
Patellæ feræ Rondel. hiſtoria. 550. f. noſtræ icones. 551.
Patria nihil dulcius. 117. a. eius amator per aſtacum deſignatur. 117. b.
Pauarazzos quas Conchas Anconitani vocent, & cur ſic dictæ. 458. b.
Peccatores locuſtis marinis comparati. 106. f.
Pechyales. 277. a.
Pectinis æquiuoca, & varia ſignificata. 497. a. an oculos habeant. 505. c. an volent. 505. c. cur in Pyrrheo Euripo non ſint. 236. b. pro Conchis Venereis vſurpati. 558. b. deſcriptio. 498. g. b. Etymũ 498. f. genera. 498. b. in marmore pictus. 240. g. eius icon in numo Tarentinorum. 36. f. 506. f. optimi vbi. 506. b. ſubterranei vbi. 241. c. vbi generentur. 505. b. vſus in cibis. 506. g. b. vſus in medicina. 507. c. vſus in templis. 507. d. vt generentur. 506. e.
Pectinũ authoris icones. 500. 501. 502. 503. 504. 505.
Pectinis Rondel. icon. 499.
Pectinum vtraque parte auritorum deſcriptiones. 499. a. & inde.
Pecten Amazonius quid. 497. c.
Pecten Veneris herba cur ſic dicta. 497. d.
Pectunculus quid & vt a pectine differat. 498. c.
Pecunia ex Conchylijs. 251. b.
Pelagium quid. 282. e. 288. b. eius pretium. 267. a. quid Plinio. 282. e.
Pelei, & Thetidis fabula. 58. e.
Penicillus marinus Rondel. 282. g. deſcriptio. 559. c. icones. 561. 562.
Ad Penis arrectionem. 329. b.
Pennæ marinæ forma, & icones. 590. 591.
Perca in lapide. 240. g. ſequitur ſepiam, prouerb. 58. b. ſaxeæ, & earum generatio. 242. g.
Perdices Cochleas edunt. 379. a.
Perfidi per cancros ſignificati. 167. c.
Periculi Hieroglyphicum ſepia. 57. c.
Perineſa veſtimenta, quæ. 277. a.
Periſtomata conchyliata. 279. b.
Perlarum mater Concha, quæ dicta. 417. c. earum inſula, quæ & cur ſic dicta. 420. b.
Perna quid. 531. c. quid Neapolitanis. 530. g. Plinij, quæ. 530. b.
Ad Perniones. 489. c. 177. b. 579. a.
Perotti error. 332. f.
Perſarum regibus quàm grata fuerit purpura. 269. b. de eorum veſte dictum regis Aethiopum. 269. b.
Peruerſos, & inemendabiles cancri per ſomnum viſi ſignificant. 169. c.
Petulantis, & laſciui ab ineunte ætate Hieroglyphicum. 540. c.
Peueroni quæ Conchæ, & cur ſic dictæ. 466. b.
Peuerazza vnde dicta. 466. b.
Pharmacum pro quo colore ſumatur. 288. b.
Pheræcon. 371. b.
Phicidiſsare quid. 318. b.
Philippus purpuram reſpuit. 270. f.
Philoxeni poetæ ridiculum teſtamentum. 38. b. 39. a. eius voracitas. 38. g.
Ad Phlegmonem crurum, & pedum. 385. a.
Phœnix Achillis præceptor cur pagurus dictus. 186. g.
Phœnix qui primus purpuram geſſit. 270. g. 308. b.
Phœniceus a purpura diſtinguitur. 309. c.
Pholadis æquiuoca. 525. b. an balanus. 522. f. deſcriptio. 525. d. icones 526. non eſſe balanos. 526. e. vnde dicta. 326. c.
Ad Phthiſim. 133. c. 177. a. 383. d. 387. b. 176. g.
Phycis ſquillas deuorat. 140. e.
Phyllanthes herba. 307. a.
Phyllanthion dyticon herba ignoratur. 307. a.
Pica Aſtacos venatur. 131. a.
Ad Pilarem morbum. 177. b.
Pileus ruber quando Cardinalibus conceſſa. 271. a.
Pileum rotundum. 542. g.
Ad pilos euellendos. 84. b. 85. a. b. 579. a. 573. a.
Ad eoſdem è mammis tollendos. 333. a.
Pinnæ æquiuoca. 530. f. an ſine cancro paruo viuere poſſit. 214. b. ex ea an byſſus oriatur. 542. e. eius, & cancri parui ſocietas 214. f. vſque b. genera, & differentiæ 530. b. de ea Hieroglyphica 540. c. meliores quæ. 540. f. natura, & mores. 538. b. quot modis edantur. 540. g. Synonyma 530. f. vnde dicta 530. f. vſus in cibis 540. f. vt mytulo ſimilis 532. b. vt mœnam capiat. 539. a. vt ſibi victum quærant. ibid.
Pinnæ aculeatæ authoris icon. 533. aliæ 534. 535. 536. 537. 538.
Pinnæ Bellonij icon 532.
Pinnæ magnæ Rondel. icon 531.
Pinna margaritifera vbi. 531. c.
Pinnæ paruæ Rondel. icon. 532.
Pinnæ Zoographi icon. 533.

Pinna

INDEX.

Pinna lana quid genuenſibus 530.g.
Pinnophylax. 213.a
Pinnother. 213.a
Pinnoteres 213.a
Pinnotheræ Etymum 214. f. ſolertia. 214.f.
Pinnotheres Plinij 215.d.216.e
Ad piſces capiendos eſca ex aſtacis 135.b.388.f 550.c
Piſces fluuiatiles ex putredine 246.f
Piſces quæ animalia impropriè vocet Plinius 1.d.polypi odore delectantur 41.b. ſanguine carentes Plinio qui 2. E. ſquamis teguntur 4.b.255.b.oua eorum vt fœcundentur 54.c.varias eorum figuras reperiri in ſaxis. 138.c.
Piſcis monſtroſi cuiuſdam forma 12.g
Piſcis ſacer 257.c
Piſces teſtudinei qui 229.c
Piſcis attramentarius qui 64.b
Piuerones quas Conchas Veneti dicant. 458.b
Placenta theutis dicta 77.c
Plantæ cur paucæ in mari gignãtur 245.b terræ incolæ ſunt 245.c.vt generentur 245.c
Plantanimal, ſeu plantanimal quid. 563.c.
Ad Pleuritidem 387.b.notham 134.b
Plinius correctus 116.e. 175.c. 297.a. 324.e.342.f 385.a. eius error 11.b. 74.f.261.c.eius locus explicatus 42.d. 53.c. 230 c. notatus 331.c. ſuſpectus 89. c. 262. e. male diſtinctus 140.b. cum Oppiano conciliatus. 262.f
Plutarchi inconſiderantia 243.b.eius locus de purpuris explicatus 303.d
Pluuiæ præſagium 169.b
Pneumonia quid 578.b
Ad Podagram 386. E. 387. B. 85.A. 579.b
Poeſis per caput polypi notata, & cur. 30.g 35.d
Polliceps vnde dictus 522.g. quid Bellonio 522.f
Polypi acetabula qualia 10. g. æquiuoca 8.e.f.eius ambigua natura 8.e.18.e. an brachia ſua deuoret,eaq; an renaſcantur 19 a Aquilam vincit, & hominem interficit 7.d. Aquilam, vt in aquam detrahat 34.c. ætas 23.d. an in omnes colores ſe mutet 25. c.d. attramentum eius cuius coloris 10.f. barbæ eius, quæ dicantur 10.g.bicubitalem quis vna menſa abſumpſerit 38.g. bis ſeptem plagis percuſſus de quo dicatur 35.d. de cæteris eius generibus 42 e.calliditas in re familiari 24.h. capiendi ratio 21.a. b. caput eius de quo dicatur 35.c. caro eius cauernoſa eſt 37.b. carnis temperamentum 38.g.cerebum ei duplex 10.f.de coitu,ortu & incubatu 22.c.colores mutat 25.a b. crudum deuorauit Diogenes Cynicus 39.a.eius cum coniza antipathia 31. a. cur naſſis illinantur 41.b. cur αὐτόφαγος dictus 30.c. cur ſepio careat 10.e.cur in colorem album non mutetur 37.d cur minus attramenti quam ſepia habeat 10.f. in eo cur caput vocat, quod in cæteris mollibus aluum 10.g. cur Veneri dicatus 31.b. cur parum viuat. 24. c. cur crura eis prælonga [illegible]6. g. cur colorem mutet 37.a. cur Ioan. Grammaticus κολοβύποδας dixerit. 19 d. ab eo cur inter mollia exordiatur author 7.d. cur minus attramenti habeat quam ſepia 47. a. cur circa Helleſpontum non ſint, & in ponto Euxino. 17.b. cur promuſcide careat 46.g. cur muræ, nam & congrum metuat 104.g h. ſuper eo epigrammata. 36.g dedita opera colorem mutat,non per metum vt chamæleon 37.d.ab eo denominata 28.f g.eius deſcriptiones variæ 12.h. elixi an aſſis meliores 39.d. eius epitheta 36.b. de eſu eorum qui abſtinere iubebantur 30.g.Etymum 9.a.ferocia 12.h.13.a de eius forma Cardani nugæ 11.c.fiſtulæ vſus 11.b & c. fortitudo 7.d. genus,differentiæ,deſcriptio 9.e genera quæ 42 f.quot apud Ariſt. 12 e.greſſus,natatus 20.f. Hieroglyphica 30.e. ingenium vafrum 8.c eo inſignita numiſmata 36.f. icones 14. 15. 16. inſtar eorum qui ſeſe edere dicantur 35.c. locuſtam ex aheno ſuper ignem furatur 34.e. mas vt à fœmina differat 22.a.matrem conficit 26.g. mentem eius cur debeamus habere 31.& 32. eius mentem obtinere qui dicantur 34.b de eo moralia 28.h.de eius moribus ingenio, & ſagacitate 24.h. eius mutationis tres cauſæ 37.d.38.e. nidus,ſeu cubili 21.d nocumenta 41.d.42.e.non ſolum lapidum colorem imitatur 26 e. nulla cute teguntur 4.b 255.b.odoratu valet 17.a eius ouũ quale 23.c. pedum conſtitutio 10.g. & vſus 9.c. 11. a. per fiſtulam pariunt 23.a. de eo problemata 37.a. prouerbia 34.g h. pugna cum locuſta 104.g.quàm cautè hamum piſcatoris circumrodat. 25 b. quando meliores, & quando deteriores 38 f quantopere eſi libidinem excitent 40.b. & cur 41.a. qui ita prouerbialiter dicantur 34 g qui allegoricè 29.a.eos qui olim coluerint 28.b. quibuſcum pugnent. 26.g h.quo loco gaudeant,& vbi non ſint 17.b quo aſtu capiat carabos 18.c. vt oliuas edat 18.e. quo aſtu venetur cruſtacea 26.e.quot menſibus lateat 22.c.ſenſus 17.a. mortuum ſeſe fingens, vt emptorem deluſerit 34 e. ſexus 22.a. ſtupiditas 24 h.Synonyma 8.g. tabe perit 23.24. in terram exit 20 f.ad varios vteri affectus valet 40.g.vbi magni,& vbi non 17.b. vbi eum venari non liceat 28.b. vbi boni & multi 38. g. iis veteres vſos eſſe in cibo 38.f. victus 17.d.viſceribus caret 10 e. vnde dictus 8 g.eius voracitas 17.d. vſus in cibis 38.f in medicina 40.c. in externis 41.b.vt à cæteris mollibus differant 9.c.vt conchas capiant 25.a. vt piſces. ibid. vt elixentur 40.e. vt natent 20.g.vt reſpirent 20.h. vt præparentur 39. b.c. vt cocant 22.c.vt hyemale ſolſtitium ſignificare poſſint 31.c. vt in varios colores ſe mutent 13.a.b.eorum hecatombe quid 36.e.vt magnitudine varient 13.c. vt oliuis capiantur 18.h. vt ventum præſagiant 34.g
De Polypis maximis ſalſamenta furantibus admirandæ hiſtoriæ 33 a
De Polypo maximo, & monſtroſo memorabilis hiſtoria 13.e.
Polypus Moſchyta 42.b.
De Polypo Septentrionali hiſtoria,eiuſq; forma 13.d
Polypi tertiæ ſpeciei ſecundum Rondelet. icon.43.
Polypus morbus qualis, & vnde dictus 8.f.ad eum remedium 40.f.
Polypodine 12.e
Polypia 28.f
Polypodis herbæ vi cancer chelas deponit 165.d
Polypodium vnde dictum 28.g
Polypoſus qui Martiali 8.g.
Pompa ad hauriendam aquam inſtrumentum 368.h
Pompilus 11.c.257.b.duos piſces ſignificat 258.e. amor eius erga nautas 257.c fabula 257.d.
Poma maris cur conchylia dicta 224.e
Porcellana cur ſic dicta 264 e.quid Itali ſic vocent 552.g.
Porcellana concha cur ſic dicta 552.e
Porcellana ruſſa 554.b.icon.556
Porcellanica vaſa cur ſic dicta 282.h
Porcelliones, quæ animalia.8.f
Poreſſa caneri genus 162 b
Porcum quid vocent mulieres 552.f.
Porci vt dolorem capitis ſanent 212.f
Porphyra fabula 314.e
Porphyrio auis vnde dicta 311.d
Porphyrio piſcis 312 c
Porphyris auis 311 d 312.c
Porphyrites lapis 311 d 314.c
Porphyrium cete 314.f
Porphyrus ſerpens 314.f
Porphyruſa vnde dicta 297.b.
Pottæ marinæ vulgò dictæ hiſtoria 573.b.icon 576.
Præconis officia 321.c
Premium rectè facientibus per margaritas ſignificatur 435.a
Præſumentis nimium typus 171.a
Prætexta toga vnde dicta 273.c. ea etiã vtebatur magiſtratus 273.d. 274.e. ea cur vterentur pueri 273.d
Praſinus Purpurio 313.d

Principem

Principem cur ſignificet cancer fluuiatilis in ſomno inuentus 169.c
Ad Procidentiam ani 489. c.
Prodigi, & omnia conſumentis Hieroglyphicum polypus 30.e
Proditores polypis ſimiles 29.d
Ad profluuia 385.c.d. ad ea ſiſtenda. 172.g
Prudentiæ ſymbolum 196.c.379.d
Pruna onychina.294.h. Segnina.ibid.
Ad Pruritus 387.a.
Ad Pſoras 387.a.415.d
Ptolomæum cur percuſſerit Caligula. 271.d
Ad Pudendorum fiſtulas 333.b.
Puerpuræ, vt purgentur quid offerendum 40 g
Pulicaria herba mollium odorem extinguit 5.d
Ad Pulmones exulceratos 176.h.211.b
Pulmoni marino cur tegmen natura negarit 234.g an teſtaceum animal, an Zoophyton. 577.c. æquiuoca 577.c. inter teſtacea ponitur 578.g. deſcriptio, natura, icon. 578.eo qui piſces veſcantur 577 a Eius inſtar viuere quid 578. d. de eo prouerbia 578 g. Synonyma 577 d. vſus in medicina, & in varijs 579. a. icon 575. inuentio 566.h
Pulpus quid Kiranidi 9.a.
Purpuræ æquiuoca, & Synonyma 281. a. ætas 298.h. vnde cognoſcatur 206. h. aliquot icones 284. 285. 286. an lingua teſtas perforet 292. g. aqua dulci necantur. 296. f. in arena aliquamdiu latent. 296 f. capiendi ratio. 301.c. carne victitant 301.a. ab eis celebrata loca, quæ 296.g. celerrimè creſcunt 298 h. cineris facultas 320. f. clariſſima quæ dicta 290 c. eius color cur cæteris alijs coloribus prælatus 280 g. ea cur proceres vterentur 276.f. cur marinam ſæpe nominarint veteres 304.h. cur regalis dicta. 270. g. cur viuas capiant. 302. f. cur plebeia dicta 276.e. cur magna copia. 245.d. ab ea denominata 308.h. differentiæ vnde ſumantur 286. g. differt a conchylio 281. a eius diuerſæ partes diuerſam naturā habent. 319. b. differentiæ a loco 290.c dibapha vbi 298.e. quæ 290 g. epitheta 316. h. 317 a. eam eſſe ex turbinatorum genere 283. d. Etymum ex Cimbrorum lingua 290 g. fauaginis earum icon. 300. Floris Synonyma 288 f. Flos vbi 287.d. florem ſanguinis loco eſſe 288.e. pro flore accipitur, & pro veſte eo colore imbuta 281. d. Flos vbi poſitus 302.f. vbi colligatur 302. f floriæ differentię a colore 289.d fœtidis carnibus capiuntur 301.c. generatio duplex 299.a. genera, & differentiæ 283. d. eam geſtare quibus prohibitum. 276.e. Hieroglyphica. 316.f. ignea, & ardēs quæ dicta 289. d. inuentio 276. h. 308. f. aduerſus eam leges lata. 276.e. pro magiſtratu accipitur 272.f. magnitudinis diuerſitas. 286.g. in menſis vſus eius 280. h. de ea moralia 315.a. earum motus 299. a. nigræ vbi, rubræ vbi 283.d. non eſſe lanam 292. h. eam non omnes vſurpaſſe 267. 268. non omnes eadem loca amant. 296. f. operculorum icon 346. operculi conſideratio. 293. c. oua earum non conducunt ad generationem 300.g. partium deſcriptio, & examinatio 292.f. eam petere quid 270.h. pictorum qualis 303. b. eius pretium 267.a. de ea prouerbia 317. a. ad purpuram aliam diiudicanda. 317. d. ex putredine oriri. 299. d. quæ regio ijs idonea 296. f. quando eam deponerent Romani. 272.h. quando Cardinalibus conceſſa. 271.h. quando fauificent 300.h. quādo magna copia 299.c. qui prius eam geſſit. 270. g. ea qui vſi. 268.f. quibus conueniant 319.c. regum ornamentum 268.h. Romanis erat per omnes veſtes 273.a inter ſuppellectilem ſumptuoſam enumerata 260. f. teſtæ vſus. 320. f. eius tincturæ cur mel, & oleum adderetur 303.d. tincturæ ratio 302. f. g cur iterabatur. 303. a. trachelorum qualitas 319.b. ex ea tributum 270 g. turbinatorum nobiliſſimam eſſe 267. a. voraces eſſe 301.b. ea viuacior qui 317.d. vſus, & dignitas apud Romanos. 272. f. vſus in cibis 319 b in medicina 320. e eam vſurparunt meritrices 278. f. vt capiatur 316 f eam vt Phœnices capiant 301.d eam vt amarent veteres 268.e. vt mare ament 296 f eius anni, vt cognoſcantur 298 h. vt facerent Phœnices 302. g. vt coquantur. 319 b in vrtica reperta 566 h.
Purpuræ albæ quæ Plutarcho 304. g.
Purpuræ Alexandrina, quæ 290. e. cur ſic dicta 278.g
Purpura amethestina vnde dicta 290. f.
Purpura coa. 296.h.
Purpura cærulea 290.g
Purpura dialucenſis 296. h
Purpura hermionica 298.g.
Purpura megalenſis pretium 267. e
Purpura melibœa vnde dicta 297. b. e
Purpura militaris 275. a
Purpura Oebalia 296.h
Purpura patria 275.a
Purpuræ pentadactyli Bellonij icon. 286.
Purpura mulierum 278 f
Purpura nigra pro qua ſumatur 290. f
Purpuræ pelagiæ deſcriptio. 284.h. icon. 285.
Purpura præſidialis 275.b
Purpura probiana vnde dicta. 278. g. 290.e.
Purpura ſtlataria quæ 273. e.
Purpura ſuccubitana 298.c
Purpura tarentina 298.f. cur vilior Tyria 289.d
Purpuræ tęnienſis quæ 297 a
Purpura tyria quæ 297.c. qualis, & quę melior 289.d
Purpuraria officina 313.b
Purpurarius 313.c
Purpurare pro niteſcere facere 291.e
Purpuraſco 313.d
Purpuratus 313.c
Purpureus color qualis 309.c. idem cum coccineo 305.a. ex quibus conchylijs colligeretur 281.a. à phœniceo diſtinguitur 309.c. pro purpurato accipitur 309.d. pro pulchro ibid. à conchyliato differt 303.a
Purpurificium 313.b
Purpurina 313.a
Purpuriſſum 314.f.h. quid Plinio. 303. b. vt fieret 314.g.
Pyri marini Zoophyti forma, & icon. 587. 588.
Pythagoras cur non ederet vrticas. 572.f

Q.

ad QVartanas 211.b
Quintilianus correctus 291.d
Quiſquilium quid 305.d

R.

RAcemus marinus vocantur oua ſepiæ & cur 52.h
Ramices pulmones dicti 577.c
Regum ornamentum purpura 268. 269 eos cur ſignificet cancer marinus per ſomnum viſus 169.e
Remora Mutiani 554.h
Rhomborum differentia ratione loci. 188.e
Romanorum luxus in conchylijs 224. f. qui prius purpura vti 271.b. vt oſtreis delectarentur 479.a
Rondeletij error 2.f. 74.e. 42.g. 177.e. 188.e. 254.g h.
Roſa vrticæ genus 566.f
Ad Rubetæ venenum 210.g. 85.b.
Rubiæ color 306.h
Ad Rubiginem ariſtarum 173.c
Ruta polypos reddit immobiles 28 f

S.

SAcerdotes qui purpuram vſurparent 268.g
Sacramentum dominicę paſſionis, vt purpura ſignificet 315.d
Ad Sagittas extrahendas. 211.d
Sagula uirgata. 277.a
Saliuare 299.a
Saliuarius lentor quid Plinio 281.c.
Ex Sandyce pretioſus color purpureus. 306.h. 307.a

INDEX.

Sandyx Indica 290.e
Sanguinis principium 246.f. ad eum ſiſtendum 40.f. purpureus 310.c. vnde dictus 285.b
Sanitas per teſtudinem ſignificata vbi. 169.a
Sapientia per pagurum, & cancrum ubi ſignificata 169.a
Sar piſcis & inſectum 282.f
Sarranum quid 288.g
Sardiniæ inſulæ deſcriptio 318.e
Sargiaci gregales ſunt 75.a
Satrapę purpurati cur dicti, & prætextati 275.b
In Saxis varias reperiri figuras piſcium 138.c
Saxifraga coccum proferens 305.c
Ad Scabiem 61.c. 135.b.177.b.416.f
Scalæ cochlides quæ 369.b
Scaligeri error 154.g
Scarus piſcis vnde dictus 136.b. lepores marinos capit 86.e
Ad Sciſſuras ventris, mammarum &c. 384.g
Scolecidata veſtis quæ 305.d
Scolymi muricata cacumina 332.g
Ad Scorpionis ictum 143.b.172.f.210.e. tranſuersè incedit 164.e. vt domo expellatur. 173.b. vt fugentur 212.g. vt ſimul conueniant. 210.f
Scylla quid Plinio 136.g
Scyllarium 141.b
Scyllaron ſeu Scyllarion. 213.a
Scyllari, ſeu cancelli in neritæ concha imago 221.
Scythæ cochleas auribus admouent, & cur 387.e
Contra Scytalis ictum 210.g
Secale vbi coccum proferat 305.c
Seceſſus Hieroglyphicum 316.g
Ad Secundinas 416.f
Ad Sedem relapſam reducendam. 386.f
Seditionis popularis ſtudioſi Hieroglyphicum 106.g
Ne Segetes lædantur 212.g
Seipſum non curantis Hieroglyphicum 215.a.249.a
Senatus purpureus dictus 272.b
Sepaceus 56.g
Sepedones quid 56.g
Sepiæ æquiuoca 44.g.h. ætas 48.h. amoris illecebris capitur 51.c. attramentum habet præ cęteris mollibus copioſiſſimum & cur 47.a pro attramento ſcriptorio accipitur 45.a. eius ars in piſcando 56.e. aſtus in effundendo attramentum 55.e. attramenti vſus ad ſcribendum 63.a. vt homines nigros faciat 63.a. bima, tum vix excedunt. 48.h. caro eius qualis 59.b.c. coitus. 52.c. cur & quando attramentum emittat. 55.a. cur fugitiuam vocarit Nicander 55.c. cur crura ei breuia. 46.g. cur Loligini præferat author. 44.f. cur plus attramenti, quàm polypi habeāt. 10.f cur binas habeat promuſcidas 46.g. ab ea denominata 56.g. eius deſcriptio 46.f. epitheta 58.h. Etymum ridiculum 45.c. fœminæ icto mare fugiunt 54.d. fœtus eius, vt ex ouis exeant. 54.c. eius fiſtula vbi 46.g. Hieroglyphica 57.b.c. hominem ſignificat qui expectationem aliorum de ſe fallit 57.b. magis Loligini quàm polypo ſimilem eſſe 46.g. mares fœminæ opem ferunt, & quando 54.d. mas vt a fœmina differat 52.e. cum melanuro piſce cur confundatur 57.c. de ea moralia 56.h. mores, ingenium 54.d. oculi pro vnionibus venduntur 63.b. ore non coeunt 52.e. oſſis, aut teſtæ duplex ſubſtantia, & eius facultas 61.c. oua eius qualia. 52.g eorum forma 52.h. eorum exacta deſcriptio 54.b. icon 52.h. oua, vt fœcunda reddantur 53.c. ouis diligenter incubat. 54.b. cur racemus marinus, aut vua marina dicta 52.h. 591.d. cur racematim cohæreunt 54.f partus per fiſtulam 52.f. pedes quot, & quales 3.c.46.g. eius pedes quos vocet Plinius 46.f. ijs piſces capiuntur. 62.b. de ea prouerbia. 58.g promuſcides eius quales 46.f. earum vſus 55.b. quæ loca amet 48.f. quando ederentur 59.a. eis qui ſimiles 56.b. 57.a. quomodo pariat 53.c. quo loco 53.b. quo tempore 52.b. ſpeculo capitur. 51.d. Synonyma 45.c. ex eius teſta remedia 61.b. vbi abundent, & vbi maiores 48.f. eius uenenum 63.b. victus 48.g. vſus in cibis 59.a. in medicina. 60.h. in varijs 62.b. vt capiatur 51.a. vt contra tempeſtates ſeſe ſtabiliat 56.f. vt elixetur 59.d. vt nunc Romæ coqui præparent 60.e vt Græcè & Latinè ſcribi debeat. 45.c. vt polypo ſimilis 46.f. vt præparetur 59.b. vt ſapidior fiat 60.f.
Sepiæ Saluiani ſupinæ icon. 49. pronæ. 50.
Sepia mons 44.45.
Sepię mulier 45.a
Sepias oppidum vnde dictum 45.a
Sepia promontorium 44.b.
Sepiola 56.g. caro eius qualis 63.d. nominis ratio 64.e
Sepiolæ Rondel. hiſtoria & icon. 63.d
Sepinum quæ vrbs Ptolomæo 45.a
Sepium quid. 3.b.47.d. quid Volaterranus ineptè vocarit. 48.e. cur polypus eo careat 10.e. eius deſcriptio. 48.e. vt à gladiolo differat 47.d. vſus eius apud aurifabros 63.a
Sepius vrbs 45.a
Sepiuſſa inſula. 45.a. vnde dicta 56.g
Sepulchra quæ conchylia dicta 229.d
De Serpente & cancro Apologus 170.e. à cancris qui ſibi metuant 208.f
Ad Serpentium ictus. 172.f. 210.e. morſus 135.b
Serpentes ſaxei vbi, & eorum generatio. 242.f
Sexus in vtero grauidæ, vt cognoſcatur. 387.d
Sigilla conchis incluſa 251.a
Simia cur tranſuersè incedat. 163.d. Limaces metuit. 379.a. purpurata de quo dicatur 317.b
Simulatoris Hieroglyphicum polypus. 31.d
Sipia 45.d
Sipuntum vrbs 45.a
Sipus vrbs 43.a
Siſira quid 171.b
Siſyrna quid. ibid.
Smaragdus aceto diſſoluitur 434.e
Solis curſus per cancrum ſignificatus. 169.d. eius & lunæ natura. 486.f. quando loco vix moueri videatur. 31.b.c
Solſtitij hyemalis typus 31.b.
Solenes, an vniualues, an biualues. 231.c. teſtarum cineris uſus 529.d. eius uaria ſignificata 527.a. genus quoddam in lapidibus duriſſimis. 242.h. Synonyma 527.b. unde dicatur 527.a uſus in cibis 529.c
Solen mas Bellonij 527.d. eius deſcriptio, & icon 528.e
Solenum aliarum icones 528.529.
Soleneſtæ qui 529.c
Sophiſtæ Hieroglyphicum 169.f
Spadiceus color à phœniceo differt 309.a
Spatagi echini forma, & icon 406.407.408.
Spondylus quid in oſtreis 483.c. 485.a
Spondylum non eſſe concham rhomboidem 459.c ſaxis adnaſcuntur 493.a
Spondylorum authoris icones 494.495.496.
Spondyli Rondeletij icon 492.493.
De Spongijs opiniones 564.e. quid maris Adriatici accolis 582.e
Ad Sputum educendum 383.c
Squatina aſpera cute tegitur 4.h. 155.b. colores mutat 56.f.
Squillæ æquiuoca 136.e. an chelas habeat. 138.f. antipathia. 140.e. cur multos habeat pedes 138.e. cur Venerem excitet 143.a. in delicijs fuiſſe. 142.e. denominata 141.a. deſcriptio in genere 138.g.h. differentiæ 138.g. epitheta 141.c. genera quot. 138.g. mas ut à fœmina differat 140.g. de ea prouerbium 141.c. quę loca amet. 138.c. quę cornua habeat, & quę non. 138.g. quale ouum pariat. 140.h. earum qui auidiſſimi fuerint 142.c.f. quibus uictitent. 139.d. quibus auxilietur 142.g. Squillis quid proprium 138.f. Synonyma 136.g. temperamentum 142.g. tanquam precioſiſſimus piſcis à quibus nominetur 141.d. ubi hoc nomine campana uocetur. 136.f. ubi magnę, & ubi multę 139.d. ubi maximas chelas habeāt 138.g.

vſus

vſus in cibis 141.d. vſus in medicina & alijs 143.a. vt a cancris, & reliquis cruſtaceis differant. 138.e. vt capiantur. 140.e. vt à gammaro differat 138.b. vt coeant. 140.h. vt coquantur 142.g
Squilla cœlata Rondel. 147.a. 144.b
Squillæ crangonis hiſtoria. 148.f. vt à gibba differat. 147.a. vide crango.
Squilla fluuiatilis 127.c.
Squillæ fluuiatilis Bellonij deſcriptio. 154.b
Squillæ gibbæ caro ſemper laudata 153.c. cur ſic dicta 150.g. deſcriptio 151.a. vſque d. genera quot Scaligero 151.a. generis nomine intelligitur 136.c. natura, & mores 153.a. partus Synonyma. 150.g. vbi abundet. 153.a. vſus in cibo 153.c.d. vt lupum piſcem occidat 153.b.
Squillæ gibbæ authoris icon 158.
Squillæ gibbæ Rondel. icon 151.
Squillæ gibbæ Zoographi forma 151.c. icon. 152.
Squillæ Indicæ, vt inuicem differant. 138.b
Squillæ mantis coitus, partus, vſus 157.d. cur ſic dicta 156. deſcriptio 156.h. ex Bellonio, & Rondeletio. 157.b. icon. 158. Synonyma 156 f
Squillæ mantis Rondel. hiſtoria 156.c
Squilla minima, quæ Scaligero. 154.b. eius icon. 221.
Squillæ latæ æquiuoca 143.d. coitus, partus 146.b. deſcriptio ex Rondel. 145.d. Etymum 144.e. quæ loca amet. 146.g. Synonyma. 144.c. vſus in cibis 146.b.
Squillæ latæ authoris icon 145.
Squillæ latæ maioris deſcriptio ex Bellonio 144.b.
Squillæ latæ Rondel. icon 146.
Squilla parua 213.a. eius genera. 154.b. quæ Ciceroni, & eius ſolertia 214.g. Synonyma 154.e. vbi degat, & capiatur 155.c. vſus in cibo, medicina & alijs 155.d.
Squillæ paruæ Rond. icon 155.
Squillæ paruæ Zoographo Venetijs miſſæ icon 155.
Squilla quæ herba Hetruſcis 305.b.
Stellæ marinæ oſtreas exedunt 487.a
Sternion quid Tralliano 163.a
Strabelus 254.e. 348.g
Ad Strangulationem vteri 348.e
Ad Stranguriam 177.a. 172.g
Strobilus 254.e
Strombi qui 226 f. 348.g. quid in genere ſumptus 253.c. pro teſta exteriori, & pro toto animali ſumitur. 255.d. differunt à cochleis marinis. 253.c. vnde dicantur 253.d
Strombi terreſtres 373.b
Ad Strumas 61.d. 85.a. 212.e. 321.a. 415.c
Suidæ lapſus 293.c
Sues limaces edunt 379.a. Mytulorum iure pingueſcunt 516.b.
Ad Suſpiria 384.f
Syloſon vt rex Sami factus 269.c

T.

TAlpa vt meatum ſuum relinquat: 135.c
Tapetes purpurei 279.b.
Tarditatis ſymbolum 379.d
Taurus inſecti genus Gazæ. 98.f
Ad Tela extrahenda 61.b
Tellinæ an à mytalis differant. 511.b. cum mytulis confunduntur 517.d. earum caro mollior quàm reliquorum conchyliorum. 520.b. cur lauentur. 520.b. deſcriptiones earumque icones. 519. 520. fluuiatiles quæ 518.f. fluuiatiles ventriculo noxiæ 521.a. earum genera quæ 518 f. eis ad quid vtantur pueri 521.c. regiæ quæ 518.f. Synonyma 517.c. de ijs variæ opiniones vnde dictæ 517.d. vſus in cibis 520.g.
Tempeſtatis ſigna 76.e. 247.c. 413.b
Templa deorum purpureis veſtibus ornata. 268.f
Ad Teneſmum 489.c. 586.b
Ad Tertianas 212.e
Teſtæ conchyliorum, vt vtantur 253.a. cur in ſummis alpium iugis. 240.e. cur in mari rotundæ fiant 234.g
Teſtacea an oculos habeant 234.b. & inde. Caro eorum qualis 234.c. carnis nomina 235.c. eam Luna decreſcente minui, augeri creſcente 224.a. & inde. cur os infra, ſupra verò excrementorum foramen habeant 256.b. cur teſtam non mutent. 97.a. cur cruſtaceis ea præferat author 91.d. cur poſtremo loco de ijs agatur 223.d. cur in ſtagnis marinis gignantur 245.c. cur plantis viuaciora. 245 b. cur aluum cieant, et quæ & quæ nō. 252.e. cur in montibus reperiantur philoſophica ratio. 240.b. cur quandoq; viua quãdoque verò eorum teſtæ tantum naſcantur 241.b. cur omnia caput habeant infra 233.c. cur in montibus reperiantur. 239.d. cur pauciores habeant partes 233.b. cur teſtam habeant, & cur eam non mutent. 234.f. eorum differentiæ 230.f. 231.d. 233.d. eorum diuiſio 254.b. cur alia ſtriata, alia ſtrijs careant 234.g. epitheta. 249.c. fructibus comparantur 224.e. generantur duobus modis 245.c. generatio eorum quibus comparetur. 245.b. genitalem partem non habent 246.b. grauida dicuntur, & tamen non coeunt. 244.b. ab eis Hieroglyphica 249.a. non coeunt. 244.b. eorum oua generationi inepta. 247.a. eorum mira varietas 230.e. partium internarum deſcriptio. 233.a.b. & inde earum differētia 232.g. earundem forma, & vſus 235.a. & inde. quæ eorum carnem habeant. 256.e. quæ aluum & vrinam facilius moueant. 252.g. quæ lateant 247.c. quæ papauer habeant. 232.b. quę carne veſcantur 236.b. quæ ſedem mutent, & quæ non 233.d. quando pinguiora. 97.b. quando meliora 252.f. quando bene aut male ſeſe habeant 247.b. quando oua vocata habeant, & quæ & quæ nō 247.a. qualia animalia 2.e. eorum quartum genus 231.a. quibus imbres conducant 236.b. quibus ſenſibus careant, & quibus non 244.e. ſponte oriuntur 246.b ſenſibus exterioribus non carere 244.e. eorum temperies. 247.b. teſtis tegi quid ſignificet 249.b. cum tonitru quandam antipathiam habent. 247.d. vbi naſcantur 237.a. vbi coeant. 245.a. vſus in cibis. 252.e. vt cruſtaceis, & mollibus ſimilia 3.d. vt inter ſe differant 232.e. vt augeantur 246.b. vt mare ament 237.a. vt loco differant 233.c. vt ſe tueantur ab ambiente periculo. 231.d. vt cruſtaceis, & mollibus ſimilia 235.b
Teſticuli conchis incluſi. 251.a. ad eorum decidentiam. 386.f
Teſtudines cortice tegantur 581.d. 255.b. cur teſtam non mutent. 97.a. vbi ſanitatem ſignificent 169.a
Teſtudines dicta conchylia 255.b
Teſtudinei piſces qui 229.c
Teſtum quid columella vocet in ſepijs: 47.d
Tethe quæ Nicandro 581.b
Tethus quid 581.d
Tethea quid 545.c.
Tethyra excrementum nullum habent. 582.b. genus, differentia, deſcriptio. 582 b. 583.a. & inde. eorum icones. 583. 584. 585. eorum locus, & generatio. 586.e. motus ex extremo prouenit. 586.f. eorum natura 586.f. optima vbi 586.e. quartum teſtatorum genus 231.a. quibus conueniant. 586.b. eorum vſus in cibis 586.g. in medicina. 586.b. unde dicta. 581.c. vt alant 586.g
Tethya rubra cibo idonea 586.b.
Teuthide egere qui dicantur 76.g
Teuthis ciuitas Arcadiæ 64.f.
Teuthis libi nomen. 77.c. placentæ genus 64.f.
Thetidis, & Pelei fabula 58.e.
Thoracis vitia 62.g
Thrialmus herba quæ 305.b.
Thunni gregales ſunt. 75.a. qui apud veteres in pretio. 475.b
Ad Tineas 143.b
Tinctura Cyzicenica quem denotet. 318.g
Tinctura ſardonica de quo dicatur 317.d
Tinctura ex vermiculo quid in ſacris litteris 305.b

Titus Imp. leporis marini veneno extin-
ctus. 85.e
Toga palmata quæ 274.f
Toga picta quæ 268.h.274.f
Toga prætexta quæ 273.c
Toga regia quæ 268.h
Tolleno machina qualis 369.a
Tormentigenus cochlea dictum 369.b.
Ad Tormina 40.f.586.h.
Trabearum genera. 274.g. veſtis regia
eſt. 271.c
Trabeati qui 271.c
Tribuli herbæ cur ſic dictæ 331.a
Trichia morbus qui 212.f
Trichilla quid 400.e.
Tridocna quæ 445.b. ab authore poſitæ
deſcriptio 445. icon 446.447.
Tripſichros. 12.f
Triſilla vas quale 400.e.
Tritones argentei 321.c. cum buccinis
in faſtigio Saturni 321.c
Trochalus quid 369. d
Trochorum icones, & hiſtoria 362.363
Nilotici icon. 352.
Tubarones piſces natantibus vbi infeſti
427.a
Tubera vnde dicta 582.e. carnem nulla
parte detectam habetur 232.f
Tubulorum in quibus vermes delite-
ſcunt, icones 561.562.
Tunicalati claui vnde dicta 273.c.
Tunica palmata quæ 274 f
Turbo quid authori 254.e. 348. g. vt à
cochleis differant 253.c
Turbinis anguloſi deſcriptio, & icon.
353.
Turbinum auritorum authoris deſcriptio
349.d. icones 350.351.
Turbinum læuium deſcriptio 358.g. ico-
nes 359.
Turbinis magni deſcriptio. 348.h. icon.
349.
Turbinis muricati deſcriptio, & icon.
355.356.357.
Turbinis pentadactyli & teſſorodactyli
deſcriptio, & icones 357.358.
Turbinum inter ſpongias viuentium hi-
ſtoria 358.h. icones 359.360.361.
362.
Turbinum tuberoſorum hiſtoria, & ico-
nes 353.354.355.
Turbo luſorius 254.e
Turbinata qualia 230.a. 253.c. carnem
teſtis habent incluſam 232.e. eorum
excremēta cur meatu ori vicino emit
tantur. 4.c. eorum hiſtoria in genere.
253.c. & inde differentia 233.c. de-
ſcriptio 232.g. genera quot 254.f. om
nia non habent volutam, ſeu turbi-
nem 255.c. partium earum interna-
rum vſus, & hiſtoria 256. e. f. quid
amari habent 256.h. quid eis propriū
256.g quid peculiare 254.g. quomo-
do coeant. 256. h. quomodo creſcant.
256. g. eorum Synonyma. 253. c. vt
moueantur 256.h. cur biualbibus aſ-
ſimilentur 231. d. operculi vſus 342.
e. vt cum mollibus, & cruſtatis con-
ueniant 255. c. vt a biualbibus, &
vniualuibus differant 231.d.255.d
Ad Tuſſim 329.c.383.c.
Tyberius vt oſtreis delectaretur 479.a
Tympania, quæ margaritæ dicantur.
422.g.
Tympanum, ſiue tympanium quid.
422.f
Tyranni in ciues Hieroglyphicum 106.
g. eius natura 413.d
Tyrannidis typus 30.f
Tyrij cur diuites facti 268.f.
Tyriam, & hyſtus quid. 290.f
Tyrium quid 288.g.

V.

Vaſa Calaina quæ 311.a
Vela Carbaſina 306.f
Velis purpureis qui vſus 271.d
Ad Venena 172.h.210.e.320.e
Venenum Tyrium quid 288.h.
Veneti patritij quibus veſtibus vtantur.
276. h. qui & quando purpurati in-
cedant 276.h.
Venti præſagium 34.g
Ad Venerem ciendam. 40.g.143.a.156.
e. 251. h. 577. a teſtudinem calcens
picta. 248.h
Venuſtatis ſymbolum 435.a
Ver cur purpureum dictum 280.f.
Vermis 370. f. ex eo quæ generentur.
246.h. vt augeantur 246.g
Vermium in tabulis deliteſcentium icon.
562.
Verſus retrogradi cancri dicti 160. e
Vertibula carnem nulla parte detectam
habent 232. f. eorum forma 582. f.
cum vrticis confunduntur 582. f. ol-
factu carent 244.g.
Verticillum 582.f.
Veſtis purpurea centum, & viginti ta-
lentis vendita 277.d dijs oblatæ 268
f. vtrum olim ex lana, aut ſerico. 279.
A.B.
Veſtis virgata 277.a
Veſtes viriles à colore dictæ quę 277.b
Veſtimentum Tarentinum 298.f
Victoria vti neſcius per polypum, & con
grum notatus 30.e
Viduarum cupediæ 530.e
Ad Vini tædium inducendum 592.e
Violæ nigræ, vt Virgilio dicantur 122.f
Viperæ capitis mira facultas 320. h. ad
morſum eius 210. f. eius oua qualia.
2.g.
Virga dicta vbi purpurea 283. b
Viſas quid 99. d c.
Vitam hominum tinctura notari 319.a.
Vituli marini corio, & pilo teguntur. 4.
h. 255.b.
Ad Vlcera cacoēthe. 295. c. capitis.
333.e. maligna 253.a. 320.g. puden-
dorum 134 h ſordida 415.c. 517.b.
vteri & inteſtinorum 558.h.
Vlyſſes cur ſapiens exiſtimatus 32.e.
Ad Vmbilicos infantum eminentes 384
f. 387.h
Vmbilicus Gazæ quid 370.g. quid Cice-
roni 370 h.
Vmbilici marini qui 553.h. eorum hiſto-
ria, & icones 398.e
Vmbilicus lapis qui 370.e
Vmbo concha vocatus 228.f.
Vnguis quid, & cur ſic dictus 347.a.b
Vnguis, ſiue dactylus Bellonij qui 453.b
Vnguis odoratus, vel aromaticus 295.c.
Vngula aromatica 346.c
Vnionum color cur mutetur 423.c. &
qui verus. ibid. cortices 439.d. exalu-
minati qui dicantur 437.b. eorum
materia 433. d. oſtreorum oſſa non
eſſe. 422.h plures quàm vnus in vna
concha 421 d. quindecim icones 423.
eo ſignare quid 437.a. Synonyma.
421.a. venditi ab imperatore 498.f.
vnde dictus. 421. d. vt poliantur.
439.c.
Vniones manufacti formatique 440.e
Vnio cepæ genus 421.a
Vniualue quid, 230. g. vt a turbinatis
differat 233.a. de ijs digreſſio 230.h.
Vocæ gregales ſunt 75.a
Voluta quid 287. b
Ad Vomicam 416.g
Ad Vomicam ſtomachi 477.b
Vrinam cientia. 60.h. 61.a. 135. a. ad
eius difficultatem. 409. c. 211. d. ad
eius profluuium 134. e. eam mouen-
tia. 60.h ad eius retentionem 134.e.
ſtillicidia 416.e
Vrſa cæleſtis duplex 143.d
Vrſa cur ſic dicta 144. f. eius hiſtoria.
143.d.
Vrſa maior cur ſic dicta 144. h. de ea
opiniones 144.e
Vrſæ cur pholades dictæ 525.c
Vrſa Ariſtot. quæ ſecundum Scalige-
rum 139.a.
Vrſa locuſtæ genus eſt 101.c. eius gene-
ra 144.h.
Vrſæ minoris hiſtoria. 147. a. deſcriptio.
ibid.c
Vrſi æquiuoca 143.d. cur tranſuerſè in-
cedat 163.d
Vrticæ æquiuoca 564.f. an inter teſtacea
numerarit Ariſtoteles 564.g. an Zoo
phyton. 563. d. caro earum quando
melior 572.c. cur excrementa per ſu-
periora emittat 565.d. ab ijs cur Py-
thagoras abſtineret. 572.f. deſcriptio
565.c.d. differentiæ 565.c. de eſu ea-
rum prouerbium 571. d. Etymum.
564.h. eam ab ira auferre quid 571.
d. ortus 571. b. ex ijs garum 133.a.
mollibus annumerata. 2. h. cur ex ijs
non ſit 2.h. de ijs prouerbium 571.d.

quæ

quæ loca ament. 570.b. quando colorem mutent 571. b. quando meliores 572.g. quibus viuant 571.a.b. pungunt more vrticæ herbæ 571.c. Synonyma 564.b. variarum icones 567. 568 569. 570. vbi eis ſitum os 572. f. vſus in medicina 573.a. vt colligatur 571. c. vt piſciculos venetur 571. b. vt nutriatur 236. g. Zoophyton eſſe 564.e
Urtica animal purpureo filo 308. e
Vrtica parua vbi in delicijs. 572. g. à Rondel. obſeruatæ deſcriptio. 566.e
Vrticæ quintæ, & ſextæ Rondeletij icones 574.
Urticæ ſolutæ hiſtoria 573. b. c. deſcriptio. 573.d. natura 577.a. ab ea præſagia. 577. b. pruritum in pudendis tactu mouet, 577.a. Synonyma, 573.c.
Vrtica herba vnde dicta 564.f
Vua algæ genus 592.e
Vuæ marinæ hiſtoria & icon 591. facultas 591.d. 592.e
Uuæ purpureæ cur ſic dictæ 312.f
Ad Vuas 490.h
Vua marina Plinij 52.b
Ad Uulnera glutinanda. 320.c. 517.a
Ad Vulnera iumentorum 489. d
Vulpes pedibus ab Aſtaco detenta capitur 122. b. de ea, & cancro Apologus 176.f
Vricboni qui Maſſilienſibus 582.e.

X.

Xylon 541.e

Z.

de Zoophytis cur in hoc opere agat author 1.d. vbi naſcantur 563. d. quæ 563. c. de ijs variæ opiniones. 563.d
Zygena horrenda. 119.d.

Græca.

Αβρότων. 371. d
Αβρυτοὶ. 405.c
Α᾽γράδες 371.c
Α᾽εροπος 371.c
Α᾽ιγιλοῦρος 99.b
Ακαλέφη, eiuſque ſignificata 564.f
Α῎κρις 98. f. non eſt locuſta marina. 99.c.
Ακροπορφύρος 309.a
Αλαβῶδες 160.g
Αλάκη 160.g
Αλιπόρφυρα 277.c
Αλλικα 278.c
Α᾽λοσούριον 588.g.
Α῾λουργὶς 277.b.c. 289.d
Α῾μαξας 143.d
Αμάργυρος 434.g
Α῎μβρυτοι 405.c.d
Αμόργεια qui color 307.a
Α῾μοργὶς 307.a
Α᾽νάρτης 364. e
Αναρίτης 364. e
Ανθιναι 289.b
Ανόσεος pro polypo accipitur 3.a. eius epitheton eſt 36.h
Α᾽ντάλι 282.h
Απορφύρος 309.a
Αποσφαγμα 47.c
Α῎ρκτου varia ſignificata 143. d
Ασβόλη 160.g
Αςακὸς auris pars caua 109.a
Αςρίδια 479.c
Ατρωτοι echini qui 405. d
Αὐλος quid Ariſtot. 4. g. 74.g. 527.b
Αχραδάμυλλος 371.c

B.

Βάλανος quid 521.d
Βαμβαδόνες 79. b
Βατάνια quæ Heſychio 39.c
Βεβραδόνες 79.b
Βεύδεον 278.e
Βεῦθος, ibidem.
Βλάκα quem Græci vocent 578.h
Βλακεύειν quid 578.h
Βλάττον, & βλάττον βυζάντιον 346.b
Βλάττος, & Βλαττίον 294.e
Βλάττος βυζαντίος. ibidem.
Βολίταινα 42.h. 43.a
Βολβίτια quæ ſecundum Galenum. 43.a
Βολβιτίνη 43. a
Βρογγόνη quid 405.c
Βρύασος echini genus 405. c
Βουτίνη 405.c
Βύασος vnde dictus 540.h

Δ.

Δάκτυλος quid 527.b
Δελιδώνη 42.g.
Δευσοποιὸς 313.b
Διαπορφύρος 309.a
Διερὸν πῦρ 288. h
Δίτυρα quæ 230.h.
Δόναξ quid 627. b
Δρόμιον 197.b

E.

Ε῎θνεα ὀςρακόρινα 226.e
Εκληροδερμα 226.c
Ελεδανὸς 42.f
Ε῎λέφας poculi genus 118.a
Ελικοειδῆ 253.c
Ε῞λιξ quid 11.a. 287.a
Εμβρόνεον 278.c
Εμπορφύρος 329.a
Ε᾽υχλωρος 154.f
Εξοςρακισμὸς qui ludus 251.b
Επιβάθρα 369.a
Επιπορφυρίζω 313.a
Επιπορφύρος 309.b
Εποςρακίζειν 251.c
Εποςρακισμὸς 251.c
Ευῶδες quid Dioſc. 347.b
Εφαπτίς 278. e
Εχῖνος eiuſque etymum, & tota hiſtoria 400.h. & inde.

Z.

Ζαγορὰ 44.h
Ζωοφυτον quid 563.c

H.

Η῾δυπορφύρα 286.h

Θ.

Θαλάμη Τουκταποδίου 257.b. 263.d
Θηρίον 159.c
Θόλος quid Græcis 10.f
Θόλον quid in mollibus Ariſtoteles vocet 5. b
Θουραῖον ſiue θουράν 579.d
Θουριον quid 588.f

I.

Ι῎ονια 287.c. 325.a
Ι῎οζωνος 311.a
Ι῾ππεις cancri cur ſic dicti, & eorum hiſtoria 197.a. & inde.
Ι᾽χθὺς ἱερός 257.c
Ι᾽εννὰ 311.a.

K.

Κάβειρος 160.g
Rαβούρος 109.c
Καγκελιώτη 215.c
Κάλλη veſtis 277. c
καλχαίνειν. quid. 289. A. 313. G. 332.e
κάλυξ 289.a. 332.e
καλχη quid 332.e. 289.a. 312.g
Κάμμαρις quid Galeno 127. c
Κάμμορος 109. c
κάμμορον quid 127.a
Κάνθυς veſtis 277.b
καράβιον 106.e
Καράβις 98.f. quid Tralliano 99.b
κάραβος vnde dictus 99. b
καράβος Inſectum cur ſic dictum. 98.f
Καραβώδης 106.e.
Καραβωειδὴς. ibidem. quid Ariſtoteli. 138.e
Καρίδες Inſula quæ 136. f. oppidum quale ibid.
καριδάριον 141.a.
Καρίδιον 136.f. 141.a. 213.a. differt a Scyllaro 154.c
καριδοῦν quid 141.a
καρὶς vnde dicta. 136. H. Etymum. 93.c
Καρίδες abſceſſus quales 136. f
καρκινάδης 167. b.
καρκινὰς 215.d
Καρκῖνος quid Græcis 92.g.
καρκίνου æquiuoca 159.b
καρκίνος θαλάσσιος 173.d.

Καρκίνος μίκρος 213.a
Καρκίνος ποτάμιος 206.g
καρκινοῦσθαι. 167.a
καρκινώδης 167.b
Καρκίνωμα quid 159.b. vnde dictum. 167.a
κάρπασον 306.f
Καρχα 160.g
καταφυσᾶν quid Ariſt. 53.d
καυσία 277.d
Κάχλαξ 370.e
Κεγχρίνης Serpens qui. 117.h.
κημὸς quid. 302.e
Κηραφὶς 99.c
Κηριάζειν quid 299.a
κηρύκιον 323.a
κήρυκος etymum 323.a
κηρός 370.f.
Κήρυξ, & eius varia ſignificata. 321.c
κήρυξ auis 322.e.
Κιγκλίδα 215.e
κίναιδος quid Indis 421.b
Κίονια quæ. 287.c
Κιῤῥὸς qui color 3.b.
Κνίδη, eiuſque ſignificata 564.f
Κονδύλιον 229.d
Κογχαλίζειν. 247.d
κογχάριον 229.a
Κογχία. 229.a
Κογχοειδῆ 226.e
Κόγχος 226.f. 370.h
Κογχύλιον 229.a.b.
Κόγχυς 229.a
Κογχυλάγονες 248.e
Κογχύλη 229.a. 345.d
Κογχυλίας λίθος 247.d.
Κογχυλιευτὴς 247.d
κὸκκος βαφικὴ 305.a
κόκλακες 369.d
Κολίκαια 566.e.
Κολοβοποδαι cur polypi dicantur. 19.d
Κολοσσίνος color 311.c.
Κολύβδαινα 93.c
Κολυσιδείπνος 371.d
Κολχάδες 369.d
Κολχακες. ibidem.
κορύκοι quæ conchæ 473.f
Κουρὶς 136.g. 137.d.
Κόχλαξ. 370.e
Κοχλίας 370.f.g
Κόχλος quid. 332.e. 370.g
Κράγγη Ariſtot. quæ ſecundum Scaligerum 139.a
Κράγων 148.c
κρεῖος 331.c. quæ concha 433.f
Κρόκη 293.a
Κροκοδισμὸς 293.a
Κροκύλεγμος. ibidem.
κρόκος quid Galeno 292.h
κτεὶς quid, & eius hiſtoria. 497.a. & inde.
Κτένια 498.f
Κτηδόνες 497.d
Κυανὸς de quibus coloribus dicatur. 122.f.
κυματόφορτις 226.e
Κωρὶς 136.g
κώρυξ 331.c

Λ.

Λαγωὸς θαλάσσιος 79.b
Λεβηρὶς 226.e
Λεῖμα 371.d
Λεπὰς quid, & eius hiſtoria 545.a. & inde.
Λέων pro elephantiaſi 118.a. Saltationis ſpecies. ibid.
Λιθοῤῥινα 226.e
Λίγνος quid. 317.d
Λιχάδες 226.e
Λίθος ἐρυθραῖος 421.b
Λιμνόστρεα quæ Ariſt. 480.g

M.

Μαίας etymum & hiſtoria tota. 177.c
Μαλάκια quæ Græcis 2.f.h
Μαλακόδερμα non dici mollia. 2.f
Μαλακόστρακα. 92.e. cur ſic dicta. 92.f
Μαργαρίτη 421.a
Μαργαριτεὺς 434.g
Μαργαριτέμπυρος 434.g
Μαργαρίτις λίθος 421.a
Μάργαρον 421.a
Μαργαρος Ινδος ibidem.
Μάσθλης quid 141.c
Μέλαν quid in mollibus vocet Ariſt. 5.b.
Μελικαρίδες 154.f
Μελίκεραν 299.a
Μηλίνη quid 11.b
Μήκων quid Ariſt. 5.c. quæ animalia id habeant 235.a.b
Μητρίδια 565.a.b
Μονοθύρα 230.h
Μπελέρικοι θαλάσσιοι 553.b
Μύα quid Ariſt. 517.d. 508.h
Μνάκα quid Dioſc. 517.d
Μύακες quæ Dioſc. 508.h
Μυΐδιον 509.a
Μύδιον 509.a
Μυκτὴρ quid Ariſt. 4.g
Μῦς tria ſignificat Hermolao 508.h
Μῦς σκυλλώδες quid Athenæo 511.a
Μυσίλη 509.d
Μυσίκητος 508.e
Μυστριοπῶλαι 509.d
Μῦστρον. 509.d
Μῦτις quid. 47.b. quid in mollibus, & eius vſus. 5.a.

N.

Ναύτις 257.b
Ναυτικὸς 257.b
Ναυτίλος, & eius varia ſignificata. 257.b
Νείριτης 364.g
Νηρίτη, eiuſque hiſtoria 363.d
Νήριτον quid 364.f
Νηρὸς 364.f
Νῆσος veſtis 277.b

Ξ.

Ξιφίδριον 371.c
Ξιφύδριον quid 517.d. 518.e
Ξυστὶς veſtis quæ 277.b

O.

Ὄζαινα 42.g.h
Ὀζολις 42.h. etymum ibidem.
Ὁλοθούριον. 579.d
Ὅλος 47.c.
Ὀνίσκους quæ animalia Græci vocent. 8.g
Ὄνος pro polypo 9.a
Ὄνυξ quid 527.b
Ὀσμυαι. 42.g
Οσμύλη. 42.g
Οσμυλίδια. 42.g
Οσμυναι. 43.a
Οσμύλος, vt ſcribi debeat. 42.g
Οσλίγγα quid in mollibus 4.h. 66.a
Ὄστρακα 226.e
Ὄστρακον quid in ſepijs vocauerit Athenæus 47.d
Οστράκηρα 226.e
Οστρακίνδα. 248.e. ludus qui. 251.c
Οστρακισμὸς qui ludus 251.b
Οστρακόδερμα cur ſic dicta. 92.f. 225.A.
Οστρακόδερμοι ἰχθύες. 226.e
Οστρακόρινα 226.e
Οστρακώδη. ibidem.
Ὄστρεα quæ Ariſt. 225.b
Ὄστρεια 225.c.
Οστρεώδη 226.f
Οστρίδια 479.c
Ὄτερον. 47.c
Οὖς Ἀφροδίτης 550.g.

Π.

Παγούρια 186.g
Πάγουρος 186.
Παραλόυργες 277.a
Παραλουργὶς 277.c
Παρύφες 277.a
Πάρυφος. ibidem.
Παργύρος 186.h
Πειρλω quid Numenio 588.f
Πελώριον, ſiue Πέλωρον, quid 475.a
Πεμμα quid 64.f
Περιβόλαια 277.b
Περιήγητος. 277.b.
Περικόχλιον 369.a
Περίνηστα. 277.b
Περινήσαια. ibidem.
Περιπορφύρος. 309.b
Πετραῖος polypi epitheton, 36.h
Πετροφυὴς polypi epitheton, ibidem.
Πήλος quid 458.h. 475.b
Πηχυαλὲς 277.a
Πιλὸς 371.c
Πίννα ſiue πίννη quid 530.f
Πιννοφύλαξ 213.a
Πιννοτήρης 213.a
Πίνος quid. 530.f
Πλευμονες 577.d
Πλινθὶς quid 440.g
Πλοχμὸς 11.a
Πνεύμονες qui Heſychio 577.e

Πολιπόδια 28. f
Πολύπους 8. h
Πόλυπος 8. h
Πουλυπόδης 9. a
Πολυποδώδης 28. g
Πολυποδίνη 28. g
Πολύχροος polypi epitheton. 36. h
Πωματίας 371. b
Πομπίλος 275. b. c
Πορφύρα 282 e
Πορφύρεος 309. b
Πορφυρέων 313. d
Πορφύρεος 309. a
Πορφυρεῖον 313. b
Πορφύρευς 308. h. 313. d
Πορφυρέω 312. h
Πορφυρευομένος 308. h
Πορφυρευταὶ 308. h
Πορφυρια μίκρα 282. e
Πορφύρις 289. d
Πορφυρίων 313. d
Πορφυρις 277. b. c. 311. c.
Πορφυρίζω 313. a
Πορφυρίτη 314. e
Πορφυρίτης 311. d
Πορφυροβάφος 308. h
Πορφυροβαφεῖα 313. b
Πορφυροειδῆς 309. a
Πορφυρόεις 309. b
Πορφυρόκαυλος 309. a
Πορφύρω 312. e
πορφυρομιγὴς 309. a
πορφυρωμάτα 313. a
πορφιρόπολης 308. h
πόρφυρος ſerpens 314. f
πορφυρίων 311. d
πρῆσμα quid 11. a
πύελος quid 511. b
πύλη. 98. f.
πύξαρις 160. g.
πυράργα 159. d. 186. g
πώλυπος 8. h
πώλυψ 8. h.
πῶμα 293. d
πωμάτια 545. b

Ρ.

Ρίνος. 294. f.

Σ.

Σάλιγγα 371. d
Σάλπιγξ 323. c
Σαπίδια 56. g
Σαράγης 278. e
Σέμελος 371. a
Σέσελος cochlea quæ 370. h. 371. a
Σελάτης 371. b
Σηπεδόνα quem Græci vocent 45. c
Σηπία vt ſcribendum 45. d
Σηπιαλλὶς 56. h
Σηπιὰς promontorium vnde dictum. 44. h.
Σηπιδάριον 56. g
Σηπιδία 56. g
Σήπιον quid 47. d. 56. g
Σηπιοτικὸν 57. d
Σὴρ quale animal 282. f
Σίβυλλος 371. b
Σκιφύδρια 371. c
Σκολιὸς polypi epitheton 36. h
Σκύλλαρον differt à Caridio 154. e
Σκίλλα 136. f
Στραβήλος quid Heſychio 254. e
Στόβιλος quid Suidæ 254. e. pro buccina accipitur 323. b
Στρόμβοι qui. 348. g
Στρομβος pro buccina 323. b. genericè ſumptus quid 253. c
Στρομβώδη 253. c. 230. h
Στυπτηρία 288. e.
Σωλὼ quid, eiuſque hiſtoria 527. a

Τ.

Τένταλι 282. h
Τέττιξ ἐνάλιος 147. d
Τευθίδιον 75. c
Τευθίδες varia ſignificata 64. f
Τευθὶς 64. h
Τευθώδη mollia vocata. 2. g. quæ vocentur Athenæo. 75. c
Τεῦθος, & τευτὶς vt differant 64. h
Τεῦθος Loligo maior eſt 64. g
Τήθη vnde dicta. 586. e. quæ Nicandro 581. d
Τῆθος, ſiue Τήθυον, & eius hiſtoria. 581. b. & inde.
Τηθυωάκιον 581. d
Τρεψίχραις 12. f. 36. h
Τριβόλος 331. a
Τριψίχρως 12. f
Τριχία qui morbus Ariſt. 212. f
Τριχώδη quid Ariſtot. in mollibus. 4. h.
Τρόχαλος quid 369. d

Υ.

Υποπόρφυρος 309. b
Υποπορφυρίζω 313. a
Υρτακος 479. c
Υσγη 307. d
Υσγινον 307. d.

Φ.

Φαρμακῶνες 288. h
Φαρμάξαι 288. h
Φερέοικος 371. b
Φικιδίζειν 318. h
Φιλοδικαστης 553. d
Φοινικὶς. 277. b. 318. f. quæ veſtis. 271. a
Φοινικίζειν quid 318. h
Φόινικις 289. d
Φορφυρανθὴς 309. a
Φυσητὴρ quid 4. g

Χ.

χήλας quæ Græci vocent 94. g
χήμαι quid 466. f
χήμη quid 466. e
χίτων πλατύσημος 273. c
χλάρος 370. e
χλωροκαρίδες 154. f
χλωροκυρτίδες. ibidem.
χλώρος color duplex. ibid.
χοιριναι 555. c
χοιροθλὶξ 553. d
χολὴ quid Nicandro 47. e

Ψ.

Ψεκάδιον quid 376. h

Ω.

Ὠὸν πολύποδος 257. b
Ὠτάριον 550. g
Ὤτια quid 545. c

Græca recentiorum.

Αρμενιστάρι 263. d
Calagnone 459. c. d
Caramis & Caramidia 127. c
Carida & caramidia, & caramis. 150. g
Chinades 518. e
Κόχλιος 371. d
Colizena 565. b
Lichuda, vel Luzuda 109. d
Μαργαριτάρη 422. g
Mongi. 573. c
Petaglida 545. b
Pſoli. 589. a
Σάλιγγα 371. d
Spherdocles 582. e
Strophylida 323. c
Φήκινον 323. b
Zuchinada 566. f.

Hebraica.

Argaman, & Argeuan. 288. f.
Buz. 540. h
Chomet, Chumeta 370. f
Limaza 370. f
Lul. ibidem.
Meſibaſa. ibidem.
Sachel. ibidem.
Scahul. ibidem.
Scheſch 540. h
Tibelela 370. f

Arabica.

Achafar 295. b
Adfar althaib 295. b
Affaratib 295. b
Alarginam 282. f
Albaſo, Albato, Albaro 422. f
Alhuda 554. e
Alcoffar 422. f
Alulo. ibidem.
Alzum 479. d
Amarcas 511. d
Antiqui 479. d
Aſtor 553. a. b
Athfar atheb 346. c.
Aunici 370. f

B.

Balanthan 295. a. b
Barcora 479. d

C.

Caniſis 479. d
Caniſſem 162. e
caraſis 479. d

Caſia 370.f
caugiles, caugilen. 479.d
ciceros 322.g
cóliris 370.f
conada 370.f
cotia ibidem.
curaſie 295.b
D.
Daablectos 295.b
Daſarbachali 295.b
E.
Egedde 295.e
F.
Fanage 45.d
Funoblaron 295.b
G.
Gafecol 295.b
Gaugiel 479.d
H.
Haalcena 370.f
Hafeſol 295.b
Hager 422.f
Halzum 370.f
Hiobothor 295.b
Hudal, ibidem.
K.
Keiben. 160.e
Kermes 305.a
Kuactil 295.b
L.
Latalus 479.d
Liſchmat 370.f
Lulientia. ibidem.
Lulu. 422.f
P.
Palpar. 282.f
Pulpia. ibidem.
R.
Rathiaha 160.e
Reiben Auicennæ 160.e
Remigi. ibidem.
Rubien 45.d
S.
Sadaf. 370.f
Sades 479.d
Sarathan 45.c 160.g.206.g.
Sarathan nheri 206.g
Sedef 518.e
Seigi 479.d
T.
Talſam 518.e
V.
Vrbien 45.d.206.g

Italica.

Alaguſta 99.c
Arſella 475.d
Attaſe 109.d
B.
Beuerazza 471.a
Beueroni. ibidem.
Biaua 154.h
Biueroni 475.d
Bogancitola 400.h
Bvuolo di mar 323.c.
Brancha vel Branchna 216.g
Buoualo. 372.g.
C.
Calamaro 64.g.h.45.d
Calcinelle 518.e
Cambaretto 154.h
Cammarugia 137.c.148.f
cancharo di Barbaria 186.h
cancreola 177.d
capello di mare 573.e
cappa 469.c
cappa groſſa 459.a
cappa ſanta. 449.d
cappa tonda 448.f
capparazzole ſiue capparole 518.e
caragnuola 366.e
caualliero 197.b
caſtrangiolo 192.e
cazzo marino 589.a.
cepia 45.d
chalena, ſiue chalcena 471.a
chiocciola 372.g
conchole 509.a
cranceola 177.c
D.
Datteri 465.g
F.
Folca 180.h
Folia 180.h
Folpo 9.b
G.
Gambarella 150.h.154.g
Gambarello, & Gambaruzolo 154.g
Gambaro, vel Gammaro 109.d
Gambaro di mare 137.c
Gambarozola 137.c
Gambaruccio 154.h
Gongola 504.f
Grancella 173.d
Granceolo 173.d.177.c
Grancetto 198.f
Granchio, ſeu granzo. 160.h. 173.d. 206.g
Granchio Spiantano. 163.a
Granciporro 186.h
Grancitella 177.c
I.
Incino 400.h
Iudeo. 409.d
L.
Lagouſta 99.c
Lanchrina. ibidem.
Limage delle vigne 373.c
Lumaga 372.g
M.
Macinetta 174.e.198.f
Madre delle perle. 417.c
Maruza 372.g
Mazzacara 144.g
Molecca 174.e
Moſcardino 42.h
Mugettino. ibidem.
Muſcarolo. ibidem.
Muſcioli. 511.c
Muſſolo 459.c.459.d
Muzaro 42.h
N.
Naridole 364.g
Nicchio 372.g
O.
Ogie 192.f
Ognella 283.a
Orchetta 144.g
Oſtreghe 479.c
P.
Pantalena 545.b
Papilla piloſa 192.e
Pauaro, aut pauro 186.h
Perla 422.g
Peſce cannella 527.c
Peſce malattia 9.b
Peueraza 471.a
Piueroni 475.d
Polpo 9.b
Poreſſa 162.h.188.f
Porpo 9.b
Potta marina 573.c
Pouerazo 475.d
R.
Riccio vel Rizzo di mare 400.h
Romie 499.b
Roncera 283.a
Rozzola. 459.a
S.
Sceppa 45.d
Seccia. ibidem.
Seppa. ibidem.
Squilla 150.h.
Somniolo 192.e
Sparnochia 148.f
Specchio 177.c
Sponge 582.e
Squiozole 512.e
T.
Telline 518.e
Totena 64.h
V.
Vallopa 156.g
Vrſetta 144.g
Z.
Zameruca 372.g
Zino 400.h
Zinzin. ibidem.

Gallica.

Albergaines. 592.f
B.
Berdin ſeu Berlin. 545.c
Bernard l'Eremite 216.g
Bigornet, 368.e
Bigornaeu, ibidem.
Bious cambus 216.g
Boufron 46.e
Bougre 9.b
Bouquette. 150.h
Burex 283.b
C.
Calamar. 64.h
cancres 160.h.173.d

Capaeu carnu. 573.c
Carabaſſe 186.h
Carambot 150.h
Caramot 197.c. 150.h
Caſſeron. 46.c. 64.h
caſtagnes de mar. 405.a
chabre 186.h
cheuretes 150.h
ciches 46.e
ciuade 154.h
coquille 448.f
coquille groſſe de nacre di perle. 264.e
coquilles larges 498.g
coquille de pourcellene 264.e
coquilles de ſaint iaques 498.g. 504.f
coquille vittade 462.e
corniches 64.h
cornetz 64.h
coutaeu 65.a. 527.d
crape & crabbe 160.h
crapre 186.h
creſpe 540.h
creuettes 150.h
cubaſaeu 566.c
cul d'Aſne. ibidem.
cul de Cheual 566.f
cullier 453.b.c

D.

Dulcins 405.a

E.

Eremite 216.g
Eſcarcot 372.g
eſcreuiſſe 127.c

F.

Fagule 186.h
Flammes, flammettes 466.h
Flion 518.e

G.

Geurnette 137.c
Glaugio 64.h. 65.a
Gornat 79.a
Grampella 177.c
Gritta. ibidem. 198.f
Gronaut 79.a
Guernette 150.h

H.

Hannons 504.f
Heriſſon de mer 405.a
Hormar 109.d
Huiſtres 479.d
Hus. 307.d

I.

Imbriago 79.d
Iraigne de mer. 177.c
Ittre alle call' 479.d

L.

Langrous 109.d
Languſta 99.c
Lapedo 545.c
Ligombaudos 109.d
Limaſſon. 372.g
Limaſſon petit de mer 364.g

M.

Manſotz 527.d
Migrane 188.g. 405.a
Moules. 509.a
Muſcles 511.d

N.

Nacre 530.g
Nacre de perles 417.c. 429.c

O.

Oeil de buoe 545.c
Oniters 479.d

P.

Pagul 186.h
Palourde 475.c
Peires oſtres 479.d
Pelourdes 458.h
Perle 422.g
Petuncles 504.f
Pomes d'Amours 592.f
Poulſepieds 522.f
porcellaine 552.e
porcellaine petite 360.e
poſterol 566.f
potes 566.e
poulpe 9.b
poupe. ibidem.
pouſſepie 566.f
poyrette 422.e
pregedious 156.f
pruſſepiez 522.g
purpe 9.b.

R.

Ran de mer 323.c
Raſcaſſos 405.a
Rouſſaeu 186.h
Rubelle 65.a.

S.

Salecoques vel Salcoques 150.h
La Santé 150.h
Sautrelles. ibidem.
Scandebec. 491.b
Seche 45.d
Seechepoupe 9.b.
Seiche 46.e
Sepio 45.d
Squaranchon 177.c
Squinaude. ibid.
Squinado. ibid.

T.

Tante 64.h
Tourtaeu 186.h
Tothona 64.h

V.

Vrlis 368.e
Vrſins 401.a
Vrtigo. 566.e.

Hiſpanica.

Almeia 364.g. 372.g. 545.e
Aranha 187.a
Armilla 475.d
Bregigam 545.c
Brignigois 518.e
Buzios 556.h
Cagarolo 372.g
Cagarolo de la mar 393.a.
calamar peſcado. 65.a
Cammaron 109.d
cangreia 177.d
cangreio. 160.h. 216.g
capacha de velha 573.c.
caracol de la mar 364.g. 372.g
camaran di Liſboa 150.h
cameran de Villa Franca 154.g
caramuyo 372.g
centola 177.d
chabro 177.c
Erizzo de la mar 400.h
Gangreiola 177.d
Lenguado 498.f
Liebre de la mer 79.c
Loguſta 99.c
Mexila 51.d
Mixilhus 511.d
Natura de Vieya. 573.c
Oſtia de la mar. 479.d
Perola 422.f
Scaragol 372.g
Scaragol de la mar 393.a
Xibia. 46.e.

Germanica.

Balckfiſch 46.e. 65.a
Balckfiſch mit langen fuſſen ibid.
Beckle 150.h
Berenkrebs 144.g
Biſem 42.h
BiſemKuttel. ibid.
Bruni qui morbus, & contra eum remedia 134.f
EdelKrebs 129.b
Farkuttel 258.e
Farvv 288.h
Fiſchbein 47.d
Haffguffe 592.e
Hegerling 150.h
Herchelkrab 177.d
Hogergarnir 150.h
Humer 109.d. 122.g
Iacobs muſchlen. 498.f
Intenfiſch 65.a
Krabbe 187.a. 206.g
Krebs 129.b. 160.h
Krebſaugen 129.a
Krebſtein 129.a
Kuttelfiſch 9.b
Magling. 582.g
Merber 144.g.
Mergeiſs. 150.h
Meerigel 405.a
Merkrab 173.d
Meerkrable 213.b
Merkrebs 99.c
Meerkrebslein 137.c. 216.g
Meerlung 577.d
Meerſpin 46.e. 177.d. 186.h
Meerteſchen 187.a
Moeſchelen 509.a
Muſcheln 467.a. 511.d. 516.h
Meerſchum 573.c
Muterſtein 556.h.

Na-

Nagelſcknegg.283.b
Perle422.g
Perlemutter. 417.c
Polfiſch.9.b
PolKuttel 9.b
purpurſneck 283.c
Raankuttel. 65.b
ReuterKrab 197.b
Schiffkuttel 258. e
Snegg vel SnecK.
Schuumling 582.g
Seeapfel 405.b
Seegitzle 150.h.
Seehan 79.a
Seehaſs.79.a
SeeKrebs 187.a
Seeſchaan 589.a
Seeſpin 187.a
Seeſtert 589.a
SpigelKrab 177. d
Spruzling 582. g
Stachelſneggen art 283.c
StecKmuſchel 530.g
Thulkrebs 129.b
Vilfuſſ 9. b
Zuuergkrebslein 154.g

Belgica.

Billegen. 589.a
Crable 110.e
Crabbe 173.d.206.g
Creuits 127.c
Gernard, Gernier 137.c
Gernat.ibidem 150.h
Hol off bol 248.e
Kinckhorn 329.c
Krabbe 160.h.173.d.187.e
Luyſen off noppen 248.e
Moſſelen 509.a
Oeſters 479.d
Ondocht 119.b.cur ita vocetur 126.e
Perle 422.g
Seeegel 405.a
Seekatte 46.e 65.a
Sequabbe 573.c
Seeſchuym 47.d
SlecKe vel Slegge.
Snottolff.79.a.573.c
Spaenſche SeeKatte 46.e
Steurkrabbe 99.c

Anglica.

Bagfysh 527.d
Cokles 372.h.504.g
Crabbe 160.h. 173.d.206.g
crabbefiſhe 110.e
creuis,creuiſe 227.c
creuyſe 109.d
cuttel, cuttle 46.e
Krab 173.d
Lempet 545.c
Lopſter 99.c. 109.d
Lympyne 545.c
Muſclis 509.a
MuſcKels 498.f
Oyſters 479. d
Perle 422.g
Pitot vel Pitot 527.d
Pourcuuel. 9.b
Pran 137.d
PreKe 9.b
Punger 186.h
purple 283.c
Scalope 498.g
Schrympe 137.d
Sleue 65.b
Snayle 372.h
Theſea 109.d

Indica.

Cherippo 417.c
coriſchias 422.g
Motu 422.f
Thenoras. ibidem.

Hungarica.

Rack 109.d. 160.h
DragaKo 422.g.
Gyongy. ibidem.

Bohemica.

Hlemyzd 372.h.

Illyrica.

Hlemyzd 372.h
Hobotnizaza 9.b
Kak.127.b
Larantola 109.d
Parszi 527.c

Polonica.

Hiedoſpialek 305.c
Kak 160.h
Kakmorski 109.d
Perl'a.
Zito. 305.c.

Errata lector ſic corrigito.

Deſcundet, lege, diſcuneet 24. in fine. harum l. horum 25. B. poſitum l. poſitam 25. D. in fine. reliquia l. reliquiæ 33. C. Naupilum l. Nauplium 46. F. nno coire re. l. non coire ore 52. f. in margine. teſte l. teſtæ 61. c. metiunt. l. metuunt 75. A. At l. Ait. 139. A. Scyllarum l. Scyllarium 141. B. paritus l. partitus 162. e. Gouphilus l. Goupilus 163. B. lethumq; l. lætumque 166. G. curſo l. curſu 169. F. dua l. duo 188. g. deſumpta l. dempta 192. e. ſumus l. ſummus 196. E. Rondel l Zoographi 200. h. correcti l. comparati 208. g. in margine. Heremitæ l. Heremita 219. cur teſtam non habeat. l. cur teſtam habeant 234. F. in margine, vitibus l. viribus 236. F. concha l. conchæ aut conchyliorum 237. D. tota l. totam 240. e. Teſtatorum l. Teſtata 245. C. in margine. moueatur l. moueant. 252. G. in margine. trombus l. Strombus 253. D. Herculi l. Herculis 268. G. coccino l. coccinco 305. A. in margine. Granatæ vrbis Hiſp oppidum l. etymum. ibidem. aromatibus l. aromaticus 346. D. ſtrangulatur l. ſtrangulatum 348. e. in margine. aliud pro alius 360. H. cinereum, ſeu ſub album, l. cinereus, ſeu ſubalbus. ibidem. Antè l. an è 364. H. in margine. innatate l. innatare 365. C. faſca l. fuſca 366. G. quæ l. qui 369. D. authori l. authore 385. A. Suſpirioſus l. ſuſpirioſis 385. D. vllas l. vllus 396. h. Vmbilicus varius paruus. l. Vmbilicas varius, & paruus Echymologus l Etymologus 400. E. repit l. reperit. 378. F. teſtæ l. teſte 384. H. coires l coire 412. G. mulieri l. mulieris, vel muliebris 416. F. Franciſcanus l. Franciſcus 432. G. digiti l. digitis 439. D. alluminibus l. albuminibus 441. B. miracuo l. miraculo ibid. C. licenteriis l lienteriis 442. E. Setonius l. Suetonius 444. E. Concha vera Plinij. l. Concha longa vera Plinij 454. Conchæ faſciatę noſtræ l. Conchæ faſciatæ noſtræ craſſæ teſtæ 463. poſtremò l. poſtrema 464. F. Chama l. Chame 466. F. Geladæ l. Galadæ 469. B. in margine. glycyameridas l glycyamaridas. 472. E. pituita l. pituitam 488. F. in margine. petendos l pectendos 497. B. vocantur l. vocant 504. F. buxeis l. buxei B 507. Muſculi l. mytuli 513, 514. chartum l. chartam 518. F. ſuis l. ſui 520. G. ab eo celebrari. l. celebrare, & dele ab eo. 521. B. Tabuli, l. tubuli 561. tribias l. tibias 577. C.

GRÆGA CORRIGENDA.

Ὀλιγοδερμα. l. ὀλιγοθερμα. 2. g. Ἐλεδώνη, τευθὶς. l. Ἐλεδώνη, σηπία, τευθὶς. 2. h. πακύτερον. l. παχυτέρον. 5. c. Πόλυπος. l. πόυλυπος. 8. h. πόυλοπος. l. πουλύπος. ibidem. μεσάτον. l. μεσάτου. 19. b. πνέυοντος. l. πνείοντος. ibidem. ὅσποτε. l. ὅς ποτι. 31. d. ἐθνος. l. ἔθνος. 35. a. Πλέκταναι. l. πλέκταναι. 39. d. πολυποδίνιν. l. πολυποδίνην. 43. a. μύσεως. l. κύσεως. 47. a. καὶ τῷ ὑμένι. l. καὶ τῷ αὐτῷ ὑμένι. 47. b. μύτης. l. μύτις. ibid. bis. Ἐφαρμόπτουσαι. l. ἐφαρμόττουσι. 74. e. f. ter. ἐναρμόπτουσι δὲ τορν. l. ἐναρμόττουσι δὲ τον. 74. g. δεόμενον. l. δεύμενον. ibid. h. λαγωὸς, & λαγοὼς. l. λαγὼς, & λαγωὸς. 79. b. πρύματος. l. προματος. 86. h. ἵνακοιλίας. l. ἵνα τῆς κοιλίας. 88. f. φοηκλην. l. φοινίκην. ibid. g. κεδρίνης. l. κεδρινέης. 89. a. πελαίου. l. πελάνου. ibid. αἰγινῆτιν. l. αἰγινῆτιν. 89. d. τοής. l. τοῖς. 93. a. αἰσθησεών. l. αἰσθησεων. 93. a. ὑπογραφὴν μόνην. l. ὑπογραφὴν τίνα μόνην. 93. b. Εἴθο. l. Εἴθ' ὁ. 98. g. τελεος. l. τελέως. 103. d. ἀμοιβαιοίοιν. l. ἀμοιβαιοισι φόνοισιν. 105. a. πραιπνὸν. l. κραιπνὸν. 106. g. βασίλεος. l. βασίλεως. 107. a. Κόσακοι. l. κασακοι. 109. b. χλὴ. l. χλοη. 136. h. καρεδες. l. καρίδες. ibid. γαρῆσαν. l. γάρησαν. 138. f. εἶχεν. l. ἔχειν. ibi. κουθας. l. κουφὰς 138. h. ὀυμεγέθη. l. ἐυμεγέθη. 139. d. & totus verſus ſuperiori anteponẽdus. ἄπηξ. l. ἅπαξ. 14. d. γυναικιῶν l. γυναικῶν 143. a. Ὠρχυῶτο l. Ὠρχοῶτο. 150. g. καρκίνου. l. κα, κῖνον 159. c. ὀκινων. l. ὀκινῶν 160. g. καρκίνον. l. καρκίνων. 162. f. σηληρωεται. l. σκληρυνεται. 167. a. καρκινάθης. l. καρκινάδες. πους. l. τοὺς. 186. h. Δρόμιον. l. Δρόμων. 197. b. καγκελιώτην. l. καγκελώτην. 215. c. ἐκέκρινto. l. ἐκέχρινto. 226. κρώμασιν. l. χρώμασιν. ibidem. χυνχύλια. l. κογχύλια. ibidem. χᾶθος. l. ἄνθος. ibidem. Ὄσρειν. l. Ὄστρεον. ibidem. Εκληρόδερμα. l. Σκληρόδερμα. ibidem. χοκχοι. l. κόγχοι. ibid. κονοχόν. l. κόγνον. 228. e. χόγχον. l. κόγχον. ibid. f. ἀποσώγει. l. ἀποστέγει. ibid. Λιτη. l. λιτῆ. ibid. h. περιστρόφητος. l. περιστρόφετος. ibid. ἰχθόων. l. ἰχθύων. 229. a. Κογχόλη. l. κογχύλη. ibid. κογχόλαι. l. κογχύλαι. ibid. bis. ὄχουσαι. l. ἔχουσαι. ibid. κροχίδα. l. κροκίδα. ibid. c. ter. ἡδυφορφύρα. l. ἡδυπορφύρα 230. g. ἡ. l. ἤ. ibid. παχύστομον. l. παχοστόμον. ibi. ακύοστρακον. l. στραχύοστρακον. 231. b. ἐκ. l. ὀυκ. 234. h. πεποίηθαι. l. πεποιῆται. 247. d. κογχυλιάθην. l. κογχυλιάτην. 248. e. τρέποντα. l. τρεχοντα. 251. c. κοκλίας. l. κοχλίας. 258. f. bis. ὁμοκρόου l. ὁμοχρόου 271. b. ἐκόυσας l. ἔχουσας. 277. a. ἀλουργας l. ἁλουργίς 277. d. κίχλῳ. l. κύκλῳ 278. f. πορύρων l. πορφύρων. 283. d. συμφυρις. l. συμφυσις. 287. d. πορφυρέης καλύπτο. l. καλύπτω. 293. d. κόρια. l. χόρια. 293. d. καὶ τοῖς κήρυξι. l. καὶ ταύτης, καὶ τοῖς κήρυξι. 300. h. ναφάλων. l. γναφαλων. 307. c. ἰρδνεφες. l. ἰοδνεφές. 310. g. Ἔλλας. l. ἔλλαβε. 161. h. φοινικίδον. l. φοινικιδων. 311. c. πορφυρρον. l. πορφύρεον. 312. h. ὠνυχὶ. l. ὑνυχί. 318. g. ἐκρησαto l. ἐχρησατο. ibid. βάμμα. l. βαμβα. ibid. h. ἔυθον. l. ἔυδον. 319. b. Ἄρκιππος. l. Ἄρχιππος. 324. g. στραβήλους ὀνομαζουσι. l. στραβηλους ἀστραβηλους ὀνομαζουσι. 348. g. κοσκεται. l. βοσκέται. 364. e. Πεσρώδει. l. πετρώδει. 369. b. νηδὺν. l. νηδὺν. 400. g. ἑαυτον ἀφανῶν τῶν σαρκῶν. l. ἑαυτοῦ, τῶν σαρκῶν ἀφανῶν. 400. h. διχότυλοι. l. δικότυλοι. 405. b. δ' ἀγοκλίτουσιν. l. νώτοισι δ' ἀγωκλίτουσιν. 412. h. λϊαγγας. l. λαϊγγας. 432. h. λϊαγγες. l. λαϊγγες. ibidem. φησυ. l. φησι. 472. f. λάβοσι. l. λαβωσι. 497. b. παραπόυλησία. l. παραπλησία. 498. h. βύσως. l. βλασφ. 541. d. εἰδ'. l. εἰθ. 564. f. Κούριλιον. l. κούριλον. 588. g.

F I N I S.

Summa Priuilegiorum.

Priuilegio Sacræ Cæſareæ Maieſtatis cautum eſt,ne quis Vlyſſis Aldrouandi Bononienſis omnes libros qui de auibus & alijs animalibus agunt,in toto,ſiue in parte abſq; voluntate,& proprio authoris,aut eius hæredum conſenſu intra decennium recudat,aut alibi recuſos vendat, ſub pœna, quotieſcunque deprehenſus fuerit,priuationis omnium librorum,& decem marcharum auri puri, prout latius patet in dyphlomate Cæſareo dato in arce regia Pragæ, die prima menſis Aprilis, anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo nono.

Rudolphus Imperator.

Rudolfus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæſareæ maieſtatis proprium.

Io: Barnutius.

REGISTRVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff.

Omnes ſunt Terniones.

Hæc omnia ſingula à me dicta & ſcripta dicendaq; & ſcribenda, cenſuræ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ libenter ſubmitto.

BONONIAE,

Apud Ioannem Baptiſtam Bellagambam.

M D C V.

SVPERIORVM PERMISSV.